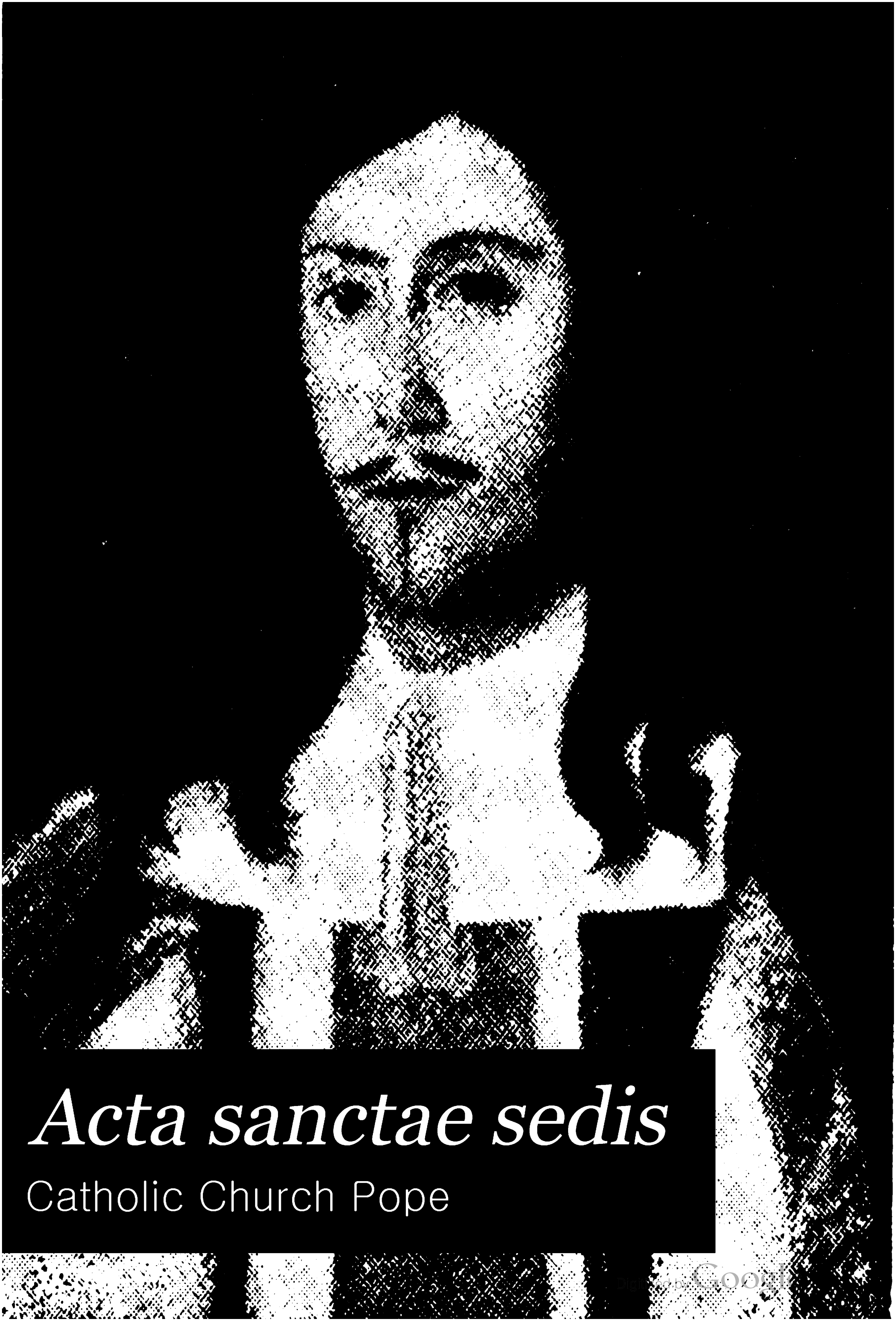

Acta sanctae sedis

Catholic Church Pope

Vaticana

ACTA
SANCTAE SEDIS

X IN COMPENDIUM OPPORTUNE REDACTA ET ILLUSTRATA c

STUDIO ET CURA

VICTORII PIAZZESI

IURIS UTRIUSQUE DOCTORIS

SEU

Acta iuridica et solemniora ex Supremo Romano Pontifice immediate dimanantia: acta inter ea quae publici fieri possunt iuris, sive sint Decreta, sive Instructiones, sive Responsa, et alia huiusmodi; praesertim vero Causarum expositiones et resolutiones ex variis EE. Cardinalium Sacris Congregationibus, ad ecclesiastici iuris accuratam intelligentiam et observantiam conferentes, in compendium diligenti studio redactae: alia denique iuridica, quibus opportune illustrantur quae in expositis actis vel difficultatem parere possint, vel ad vigentis iuris notitiam ulterius conducant: in utilitatem eorum qui in Ecclesiae legibus studiose dignoscendis, et in regimine christiani gregis, vel in colenda Domini vinea sedulo adlaborant.

Volumen XXX.

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA POLYGLOTTA
S. CONGR. DE PROPAGANDA FIDE

1897-98.

EPISTOLA ENCYCLICA Sanctissimi Domini Nostri Leonis XIII De memoria saeculari B. Petri Canisii.

Militantis Ecclesiae suadet utilitas, non minus quam decus, ut quos excellens virtus ac pietas altius evexit ad gloriam triumphantis, eorum solemni ritu saepius memoria instauretur. Per has enim honoris significationes antiquae subit recordatio sanctitatis, opportuna illa quidem semper, infestis autem virtuti ac fidei temporibus saluberrima. Ac praesenti quoque anno divinae providentiae beneficio fit, ut de expleto saeculo tertio ab exitu *Petri Canisii,* viri sanctissimi, laetari Nobis liceat, nihil magis pensi habentibus quam ut iis artibus excitentur bonorum animi, quibus per eum virum tam feliciter christianae reipublicae consultum fuit. Refert enim praesens aetas similitudines quasdam eius temporis, in quod incidit Canisius, quum novarum rerum cupidinem et liberioris doctrinae cursum ingens iactura fidei sequeretur morumque perversitas. Utramque pestem, quum a ceteris omnibus, tum impensius a iuventute propulsandam curavit alter ille post Bonifacium Germaniae Apostolus, neque solum opportunis concionibus aut disputandi subtilitate, sed scholis praesertim institutis editisque optimis libris. Cuius praeclara exempla sequuti multi etiam de vestra gente impigri homines iisdemque usi armis contra genus hostium minime rude, nunquam destiterunt ad religionis praesidium ac dignitatem, nobilissimas quasque disciplinas tueri, omnem honestarum artium cultum incenso animo persequi, libentibus ac probantibus Romanis Pontificibus, quibus solertissima semper cura fuit ut litterarum staret antiqua maiestas, et humanitas omnis nova in dies incrementa susciperet. Neque vos latet, Venerabiles Fratres, si quid Nobis ipsis maxime cordi fuit, id spectasse adolescentiam recte ac salubriter instituendam, cui rei certe, quantum licuit, ubicumque prospeximus. Nunc vero praesenti utimur occasione libenter, Petri Canisii strenui ducis exemplum ob oculos ponentes iis qui in Ecclesiae castris militant Christo, ut, quum secum reputaverint iustitiae armis arma consocianda esse doctrinae, causam religionis acrius tueri possint atque felicius.

Quanti negotii munus susceperit vir catholicae fidei retinentissimus, proposita sibi causa rei sacrae et civilis, facile occurrit Germaniae faciem intuentibus sub initia rebellionis luthe-

ranae. Immutatis moribus atque in dies magis collabentibus, facilis ad errorem aditus fuit; error autem ipse ruinam morum ultimam maturavit. Hinc sensim plures a catholica fide desciscere; mox pervagari malum virus provincias fere universas; tum omnis conditionis fortunaeque homines inficere, adeo ut multorum animis opinio insideret causam religionis in illo imperio ad extrema esse deductam, morboque curando vix quidquam superesse remedii. Atque actum plane de summis rebus erat, nisi praesenti ope Deus adstitisset. Supererant quidem in Germania viri antiquae fidei, doctrina et religionis studio conspicui; supererant principes domus Bavaricae et Austriacae imprimisque rex romanorum Ferdinandus eius nominis primus, quibus firmum erat rem catholicam totis viribus tueri atque defendere. At novum longeque validissimum periclitanti Germaniae subsidium addidit Deus, opportune natam ea tempestate Loyolaei Patris societatem, cui primus inter Germanos nomen dedit Petrus Canisius. — Huc profecto non attinet singula persequi de hoc viro eximiae sanctitatis; quo studio patriam dissidiis ac seditionibus laceratam curaverit ad animorum consensionem et veterem concordiam revocare, quo ardore cum erroris magistris in disputationis certamen venerit, quibus concionibus animos excitaverit, quas molestias tulerit, quot regiones peragrarit, quam graves legationes fidei causâ susceperit. Verum, ut ad arma illa doctrinae animum referamus, quam ea constanter tractavit, quam apte, quam prudenter, quam opportune! Qui quum Messana reversus esset, quo se contulerat dicendi magister, mox sacris disciplinis tradendis in Coloniae, Ingoldstadii, Viennae Academiis egregiam operam dedit, in quibus regiam tenens viam probatorum scholae christianae doctorum, theologiae *scholasticae* magnitudinem Germanorum animis aperuit. A qua quum fidei hostes eo tempore summopere abhorrerent, quod ea catholica veritas fulciretur maxime, hanc scilicet studiorum rationem instaurandam curavit publice in lyceis atque in collegiis Societatis Iesu, quibus ipse excitandis tantum operae industriaeque contulerat. Neque eumdem a sapientiae fastigio puduit ad litterarum initia descendere et pueros erudiendos suscipere, scriptis etiam in eorum usum litterariis libris atque grammaticis. Quemadmodum vero a principum aulis, ad quos orationes habuisset, saepe redibat concionaturus ad populum, ita, quum maiora scripsisset, sive de

controversiis, sive de moribus, componendis libellis manum admovebat, qui aut populi roborarent fidem, aut pietatem excitarent atque foverent. Mirum autem quantum in eam rem profuit, ne errorum laqueis imperiti caperentur, edita ab ipso catholicae doctrinae Summa, densum opus ac pressum, nitore latino excellens, Ecclesiae Patrum stylo non indignum. Huic praeclaro operi, quod in omnibus paene Europae regnis ingenti plausu a doctis exceptum est, mole cedunt, non utilitate, celebratissimi duo illi *catechismi*, in rudiorum usum a beato viro conscripti, alter imbuendis religione pueris, alter erudiendis ipsâ adolescentibus, qui in litterarum studio versarentur. Uterque, ubi primum editus est, tantam catholicorum iniit gratiam, ut omnium fere manibus tereretur qui christianae veritatis elementa traderent, neque in scholis tantum, veluti lac pueris sugendum, adhiberetur, sed publice in communem utilitatem explicaretur in templis. Quo factum est ut Canisius per annos tercentos communis catholicorum Germaniae magister habitus fuerit, utque in populari sermone duo haec plane idem sonarent, Canisium nosse ac veritatem christianam retinere.

Haec viri sanctissimi documenta ineundam bonis omnibus viam indicant satis. Novimus quidem, Venerabiles Fratres, hanc vestrae gentis laudem esse praeclaram, ut ingenio studiisque ad patrium decus provehendum, ad privata et publica commoda procuranda sapienter utamini ac felicissime. Verum interest plurimum, quidquid sapientum ac bonorum est inter vos, pro religione conniti strenue; ad ipsius ornamentum atque praesidium omne ingenii lumen, omnes litteraturae nervos referre; eodemque consilio quidquid ubique benevertat sive artis incremento sive doctrinae arripere statim et cognitione complecti. Etenim si fuit unquam aetas, quae, ad rei catholicae defensionem, doctrinae atque eruditionis copiam maxime postularet, ea profecto nostra aetas est, in qua celerior quidam ad omnem humanitatem cursus occasionem aliquando praebet impugnandae fidei christiani nominis hostibus. Pares igitur vires afferendae sunt ad horum impetum excipiendum; praeoccupandus locus; extorquenda e manibus arma, quibus nituntur foedus omne inter divina et humana abrumpere, Catholicis viris ita animo comparatis atque uti decet instructis plane licebit re ipsa ostendere, fidem divinam, non modo a cultu humanitatis nullatenus abhorrere, sed eius esse veluti culmen atque fastigium; eamdem,

in iis etiam quae longe dissita aut inter se repugnantia videantur, tam amice posse cum philosophia componi et consociari, ut altera alterius luce magis magisque collustretur: naturam, non hostem, sed comitem esse atque administram religionis; huius haustu non modo omnis generis cognitionem ditescere, sed plurimum roboris ac vitae litteris etiam ceterisque artibus provenire. Quantum autem sacris doctrinis ornamenti ac dignitatis accedat ex profanis ipsis disciplinis, facili intelligi potest cui hominum natura cognita sit, pronior ad ea, quae sensus iucunde permoveant. Quare apud gentes quae prae ceteris humanitate commendantur, vix ulla fiducia est rudi sapientiae, eaque negliguntur maxime a doctis, quae nullam speciem formamque praeseferant. *Sapientibus* autem *debitores sumus* non minus quam *insipientibus*, ita ut cum illis in acie stare, hos debeamus labantes erigere ac confirmare.

Atque hic sane campus Ecclesiae patuit latissime. Nam, ubi primum post diuturnas caedes rediit animus, quam fidem viri fortissimi sanguine obsignaverant, eamdem doctissimi homines ingenio suo et scientia illustrarunt. In hanc laudem primum conspiravere Patres, iis quidem lacertis, ut fieri nihil posset valentius; voce autem plerumque erudita et romanis graecisque auribus digna. Quorum doctrinae eloquentiaeque quasi aculeis excitati complures deinde impetum omnem in sacrarum rerum studia coniecerunt, atque tam amplum christianae sapientiae quasi patrimonium collegerunt, in quo quavis aetate ceteris Ecclesiae homines invenirent unde aut veteres superstitiones evellerent, aut nova errorum portenta subverterent. Hanc vero uberem doctorum copiam nulla non aetas effudit, ne illa quidem excepta quum pulcherrima quaeque, barbarorum obnoxia rapinis, ad neglectum atque oblivionem recidissent: ita ut si antiqua illa humanae mentis manusque miracula, si res quae olim apud romanos aut graecos summo in honore erant, non penitus exciderunt, totum id acceptum Ecclesiae labori atque industriae sit referendum.

Quod si tantum religioni lumen accedit ex doctrinae studiis atque artium, profecto qui totos se in his collocarunt adhibeant opus est non modo cogitandi, verum etiam agendi solertiam, ne ipsorum solivaga cognitio et ieiuna videatur. Sua igitur docti studia ad christianae reipublicae utilitatem, privatumque otium ad commune negotium conferentes efficiant, ut sua ipsorum

cognitio, non inchoata quodammodo videatur, sed cum rerum actione coniuncta. Haec autem actio in iuventute instituenda maxime cernitur; quae quidem tanti negotii res est, ut partem laboris et curarum postulet maximam. Quamobrem vos in primis vehementer hortamur, Venerabiles Fratres, ut scholis in fidei integritate retinendis, aut ad ipsam, si opus fuerit, revocandis sedulo advigiletis, sive quae a maioribus institutae, sive quae conditae recentius fuerunt, nec pueriles tantum, sed etiam quas medias et quas academicas vocant. Ceteri autem e vestris regionibus catholici id in primis nitantur atque efficiant, ut in institutione adolescentium sua parentibus, sua Ecclesiae iura sarta tectaque sint. — Qua in re haec potissimum curanda. Primum, ut catholici scholas, praesertim puerorum, non mixtas habeant, sed ubique proprias, magistrique deligantur optimi ac probatissimi. Plena enim periculi est ea disciplina, in qua aut corrupta sit, aut nulla religio, quod alterum in scholis, quas diximus mixtas, saepe videmus contingere. Nec facile quisquam in animum inducat impune posse pietatem a doctrina seiungi. Etenim si nulla vitae pars, neque publicis neque privatis in rebus vacare officio religionis potest, multo minus arcenda ab eo officio est aetas et consilii expers, et ingenio fervida, et inter tot corruptelarum illecebras constituta. Igitur qui rerum cognitionem sic instituat, ut nihil habeat cum religione coniunctum, is germina ipsa pulchri honestique corrumpet, is non patriae praesidium, sed humani generis pestem ac perniciem parabit. Quid enim, Deo sublato, adolescentes poterit aut in officio retinere, aut iam a recta virtutis semita devios et in praerupta vitiorum praecipites revocare?

Necesse deinde est non modo certis horis doceri iuvenes religionem, sed reliquam institutionem omnem christianae pietatis sensus redolere. Id si desit, si sacer hic halitus non doctorum animos ac discentium pervadat foveatque, exiguae capientur ex qualibet doctrina utilitates; damna saepe consequentur haud exigua. Habent enim fere sua quaeque pericula disciplinae, eaque vitari vix ab adolescentibus poterunt, nisi fraena quaedam divina eorum mentibus atque animis iniiciantur. Cavendum igitur maxime, ne illud, quod caput est, iustitiae cultus ac pietatis, secundas partes obtineat; ne constricta iuventus iis tantummodo rebus, quae sub oculos cadunt, omnes nervos virtutis elidat; ne dum praeceptores laboriosae doctrinae fasti

dia ferunt et syllabas apicesque rimantur, minime sint de vera illa sapientia solliciti, cuius *initium timor Domini,* et cuius praeceptis in omnes partes usus vitae conformari debet. Multarum igitur rerum cognitio adiunctam habeat excolendi animi curam; omnem autem disciplinam, quaevis denique ea sit, religio penitus informet ac dominetur, eademque maiestate sua ac suavitate ita percellat, ut in adolescentium animis quasi aculeos relinquat.

Quandoquidem vero id Ecclesiae semper propositum fuerit, ut omnia studiorum genera ad religiosam iuvenum institutionem maxime referrentur, necesse est huic disciplinae non modo suum esse locum, eumque praecipuum, sed magisterio tam gravi fungi neminem, qui non fuerit ad id muneris idoneus ipsius Ecclesiae iudicio et auctoritate probatus.

Verum non a puerorum tantum scholis postulat sua iura religio. Fuit tempus illud, quum legibus cuiusque Academiae, imprimisque Parisiensis, cautum erat, ut studia omnia ita se theologiae accommodarent, ut nemo iudicaretur ad sapientiae fastigium pervenisse, nisi eius disciplinae lauream adeptus. Augustalis autem aevi instaurator Leo decimus, ceterique ab illo Pontifices Decessores Nostri, romanum athenaeum aliasque studiorum, quas vocant, universitates, quum impia bella in religionem arderent, firmas velut arces esse voluere, ubi, ductu auspicioque christianae sapientiae, iuvenes docerentur. Eiusmodi studiorum ratio, quae Deo rebusque sacris primas deferebat, fructus tulit haud mediocres; certe illud effecit, ut sic instituti adolescentes melius in officio continerentur. Haec in vobis etiam fortuna iterabitur, si viribus omnibus contendetis, ut in scholis, quas medias vocant, in gymnasiis, lyceis, academiis sua religioni iura serventur. — Neque tamen id excidat unquam, consilia vel optima ad irritum cadere et inanem laborem suscipi, si animorum consensio desideretur atque in agendo concordia. Quid enim efficient bonorum divisae vires adversus coniunctum impetum hostium? Aut quid singulorum proderit virtus, ubi nulla sit communis disciplina? Quare vehementer hortamur, ut, remotis importunis controversiis partiumque contentionibus, quae facile animos dissociare possunt, de curando Ecclesiae bono omnes uno ore consentiant, collatis viribus in id unum conspirent ac eamdem afferant voluntatem, *solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis* (1).

(1) Ad Eph. IV, 3.

Haec suasit ut moneremus sanctissimi hominis memoria et recordatio; cuius utinam praeclara exempla in animis haereant, excitentque eius amorem sapientiae, quae a curanda hominum salute et Ecclesiae dignitate tuenda nunquam recedat. Confidimus autem, vos, Venerabiles Fratres, quae vestra prae ceteris sollicitudo est, socios et consortes habituros gloriosi laboris e viris doctissimis quamplurimos. Sed rem nobilem, quasi in suo sinu positam, praestare ii poterunt maxime, quicumque praeclaro muneri instituendae iuventutis sunt Dei providentia praepositi. Qui, si illud meminerint, quod veteribus placuit, scientiam, quae remota sit ab iustitia, calliditatem potius quam sapientiam esse appellandam, aut melius, si animo defixerint quod Sacrae Litterae affirmant, *vani sunt... omnes homines, in quibus non subest scientia Dei* (1), discent armis doctrinae non tam ad privata commoda uti, quam ad communem salutem. Fructus autem laboris industriaeque suae eosdem se laturos sperare poterunt, quos in suis olim collegiis atque institutis Petrus Canisius est consecutus, ut dociles ac morigeros experiantur adolescentes, honestis moribus ornatos, ab impiorum hominum exemplis longe abhorrentes, aeque de scientia ac de virtute sollicitos. Quorum in animis ubi pietas altius radices egerit, fere aberit metus ne opinionum pravitate inficiantur aut a pristina virtute deflectant. In his Ecclesia, in his civilis societas spem optimam reponet futuros aliquando egregios cives, quorum consilio, prudentia, doctrina, et rerum civilium ordo et domesticae vitae tranquillitas possit salva consistere.

Quod reliquum est, Deo optimo maximo, qui est *scientiarum Dominus*, Eiusque Virgini Matri, quae *sedes sapientiae* appellatur, deprecatore adhibito Petro Canisio, qui doctrinae laude tam bene est de Ecclesia catholica meritus, preces adhibeamus, ut votorum, quae pro ipsius Ecclesiae incremento ac pro bono iuventutis concepimus, fieri compotes liceat. Hac spe freti, vobis singulis, Venerabiles Fratres, et clero populoque vestro universo, auspicem caelestium munerum et paternae benevolentiae Nostrae testem, Apostolicam Benedictionem peramanter impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die I Augusti MDCCCXCVII, Pontificatus Nostri anno vigesimo.

LEO PAPA XIII.

(1) Sap. XIII, 1.

LITTERAE Sanctissimi D. N. Leonis ad Emum Card. Oreglia Decanum S. Collegii aliosque Eminentissimos Cardinales et Episcopos, qui mense maio adstiterunt solemni canonizationi ss. Petri Fourier, et Antonii Zaccaria.

Libet quidem affari te his litteris, ut est consentaneum dignitati tuae: sed intelligi universe volumus de Venerabilibus Fratribus Cardinalibus atque Episcopis omnibus, quorum praesentia, extremo mense Maio, ad caeremonias sanctissimas gavisi sumus, quique per eam occasionem communes ad Nos litteras dedere plenas officii egregiaeque voluntatis. Certe animum vestrum, Venerabiles Fratres, pulcre cognoveramus cum Nostri cupidum, tum Sedi Apostolicae, uti oportet, deditissimum; gratum tamen est recognovisse. Siquidem magnopere optandum, hoc praesertim tempore, ut idem saepius appareat, scilicet qui in christiana re administranda versantur, eos esse omnes obsequio, caritate mutua, similitudine consiliorum, cum Pontifice maximo coniunctos, in quo Iesus Christus et potestatis fastigium et principium unitatis collocavit. Qua in re utique vobiscum consentiunt e multitudine christiana longe plurimi; fieri enim non sine divino consilio videmus, ut Apostolicae Sedis tanto plus ex una parte excitetur amor, quanto ex altera est oppugnatio vehementior. Eiusmodi tuendo propagandoque amori populari, in quo velut initium ac pignus quoddam cernitur salutis futurae, est vehementer opus auctoritate diligentiaque vestra, quam sane constantem fore, ut est, certo scimus. — De reconciliatione orientalium gentium, et quotquot sunt qui nobiscum de fide dissentiunt, valde amavimus pietatem desiderii vestri. Magni omnino operis exitusque ardui velut semina fecimus: ea ad maturitatem aliquando perductum iri confidimus, auctore Deo, qui Ecclesiam suam unam esse iussit totius complexu generis humani, et cuius in potestate est mortalium animos unde vult deducere, et quo vult, incolumi cuiusque libertate, impellere. Contendite ab eo suppliciter, ut tantam hominum multitudinem revocare ab opinionum errore ad veritatem benigne velit: quantum autem in vobis est, date operam ut conata Nostra adiuvetis per artes omnes christianae caritatis. — Inter incoepta tantarum rerum officiaque cetera, quae munus apostolicum comitantur, quotidie magis apparet necesse esse, ut Apostolica Sedes in eam ipsam conditionem, quam divina providentia pepererat, restituatur. Spes

Nostras maximas in Deo reposuimus, vindice Ecclesiae suae: intereaque, quamdiu ea quae premunt incommoda ac difficultates insederint, sine ulla dubitatione perseverabimus vim Pontifici illatam conqueri, et ea, quae libertatis Nostrae tutelam maxime continent, sanctissima iura repetere.

Caelestium munerum auspicem et paternae Nostrae benevolentiae testem vobis, Venerabiles Fratres, populoque et clero vestro Apostolicam benedictionem peramanter in Domino impertimus,

Datum Romae apud Sanctum Petrum die 5 Iulii an. 1897, Pontificatus Nostri vigesimo.

LEO PAPA XIII.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

CONCORDIEN.

REMOTIONIS A PAROECIA

Die 20 Februarii 1897.

Sess. 21, cap. 6, De reform.

Compendium facti. In oppido vulgo *Vigonovo,* dioecesis Concordiensis, parochiale obtinuit beneficium mense Novembris 1887 Valentinus Maniago, translatus ab alia parochia, loci *Rivarotta.* — Sui muneris parochus Maniago habuit coadiutorem, seu cappellanum, sacerdotem Matthaeum Bressan, pluribus iam abhinc annis praefectum fabricae ecclesiae parochialis, et arcarium, qui vacantis beneficii adlectus fuerat oeconomus spiritualis.

Hi duo Sacerdotes, quamvis bonis moribus instructi, ita disparis videntur esse ingenii, ut diu ambulare non possent cum consensu in domo Dei, siquidem ipsa sententia iudicialis curiae Concordien. fatetur, alterum nempe Bres-

san animum habere ardentem et praecipitem; alterum vero, nimirum parochum, rudem esse et propositi tenacissimum.

Exinde statim dissensiones ortae sunt; quamobrem parochus ad curiam se convertit efflagitans, ut alio transferretur cappellanus, non in poenam, sed contentionum ad removendam occasionem, quae gravior in dies fiebat, quippe plures cives, nonnulli etiam ex proceribus, aperte favebant partibus capellani et altas movebant querelas in parochum. Verum hic a curia obtinere potuit, ut alii officio destinaretur sac. Bressan; sed parvo tempore hic abfuit ab oppido Vigonovo; nam sui fautores nullum non moverunt lapidem ad eius reditum implorandum; eumdemque redeuntem magnis conclamationibus et gaudii significationibus amplexi sunt.

Hinc asperior lucta parochum inter et capellanum, non sine perturbatione publicae tranquillitatis in oppido, adeo ut ipsa auctoritas politica, ne turbae in populo excitarentur, pertimescere visa sit.

Interim, Ecclesia suo viduata pastore, Vicarius Capitularis mense Martio 1893 ad S. C. C. recursum habuit, petens an statim removendus esset parochus a loco beneficii, ei tenui reservata pensione; vel potius antea processus canonicus instituendus esset. — S. C. C. die 8 Apr. 1893 reposuit: *E̅mi Patres tibi scribi mandarunt, ut iubeas praefatum parochum Maniago statim discedere a paroecia loci Vigonovo sub poena suspensionis ipso facto incurrendae nisi pareat; et deinde nisi idem parochus malit nuncium mittere paroeciae cum tenuis pensionis reservatione, processum contra eum instituas ad tramites* etc.

Parochus, rescripti praetexens nullitatem, renuit obedire, quare ipsum poenas suspensionis et irregularitatis incurrisse, Curia suo edicto declaravit. — S. C. C. rescripto diei 20 Maii eiusdem anni eum absolvit, addens « *Quo vero ad confectionem processus, aut ad restitutionem parochi, Sacra Congr. resribendum censuit: Expectetur novus Episcopus* ».

At parochus, urgentibus etiam lictoribus, domum parochialem et beneficii administrationem relinquere coactus est, et hanc Fiscus capessere non destitit, spiritualem autem curam animarum gessit Matthaeus Bressan, huic muneri substitutus a Vicario Capitulari. Res cum ita se haberent, novus Episcopus decreto diei 12 Aprilis 1894 quosdam delegavit iudices ad processum conficiendum et die 16 Febr. 1895 haec prodiit sententia a iudice delegato.

I. Redintegrandum esse Parochum de Vigonovo D. Valentinum Maniago in exercitio sui ministerii, immunem ab interdicto, in eundem illato, modo provisorio a S. C. C. die 8 Aprilis 1893. II. Redintegrandum esse praefatum Parochum in suis iuribus canonico civilibus super administrationem et reditus Beneficii paroecialis; in quem finem episcopalis Curia oneratur eumdem coadiuvare. III. Quoniam istis in adiunctis D. Valentinus Maniago resumere nequiret per se officium Parochi e Vigonovo, absque sui et animarum discrimine, de consensu Ordinarii consulet curae et spirituali administrationi Paroeciae, donec, aut valeat illuc redire, aut altero investiri beneficio ecclesiastico.

Deinde de expensis reficiendis aliam parochus Maniago movit quaestionem, sed infausto exitu. Controversa vero sententia, publicata die 1ª Martii 1895, *quoad meritum*, habuit oppositores oppidanos qui die 7 Martii eiusdem anni appellationis instantiam apud Curiam proposuerunt.

Quamobrem partium procuratores haec dubia contestati sunt, videlicet: I. *An appellatio vel recursus admitti debeat in casu.* Et quatenus affirmative: II. *An sit confirmanda vel infirmanda sententia Curiae episcopalis concordien. in casu.*

Disceptatio Synoptica

Defensio Parochi. Parochi advocatus contendens appellationem admittendam non esse, notat ad hanc requiri: 1) ut provocatio intra decem dies fiat a die latae sententiae et scientiae numerandos; 2) ut provocatio appellatoris in-

tersit; 3) ut, reprehensa sententia alicui appellatoris iuri detrimentum inferat. Deducitur *ex Auth. in lib. 6 Cod. tit. De appellationibus,* ibi: « Hodie autem cuilibet tribuitur spatium decem dierum a sententiae recitatione numerandum ». Item *Decret. Gratiani par. 2, caus. 2, quaest. 6, cap. 28:* « Et sancimus omnes appellationes... posse intra decem dierum spatium a recitatione sententiae enumerandum, iudicibus ab his quorum interest, afferri ». *Decret. Gregorii IX lib. 2, tit. 27, cap. 15:* « Cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat iudicatae; qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit ». Itaque appellatio inita a quibusdam incolis oppidi Vigonovo apud S. C. C. die 23 mensis Februarii 1896 adversus sententiam, de qua agitur, die 16 Februarii 1895 prolatam, procul dubio suscipi nequit, instat orator.

Quoad alteram conditionem hic notat, exploratissimum in iure est appellare non posse quemlibet, cuius haud interest provocatio: *l. 1 dig. de appel. recip., et cap. Non solent, caus. 2, qu. 6,* ubi haec dicta leguntur: « Non solent audiri appellantes, nisi hi quorum interest » *et cap. Cum inter 16 de elect.,* ubi idem constituitur: « Cum nisi, quorum interest audiri non soleant appellantes, appellationem illam dicimus legitimam non fuisse ». Hisce animadversis, pergit advocatus, quum Parochus Maniago iuxta rem iudicatam ne commorari quidem in oppido Vigonovo possit, provocatio interesse nequit oppidanorum, ideoque prorsus irrita habenda est. Et si animarum cura Parocho vel eius Vicario committatur, hoc Episcopi et non oppidanorum est munus; quemadmodum imperantium et non civium est eligere Iudices.

Tertia conditio, advertit patronus, posita in appellatoris detrimento, apprime advertitur *lib. V Extravag. Comm. De poenis,* ubi haec leguntur: « Contra oppressiones debuerat esse appellatio ipsa remedium ». Glossa recinit: « Appellatio est remedium contra oppressiones ». Et De Angelis *in op. Prael. Iur. Can. lib. 2, tit. 28,* docet: « Appellatio... com-

muniter definitur. Ab inferiore ad superiorem iudicem facta provocatio, ratione gravaminis illati aut inferendi... Causae autem, ob quas remedium istud appellationis est introductum, principaliter sunt sequentes. 1. Ut removeatur gravamen inique oppressis illatum. *Cap. Suggestum 15, h. t...* appellatio est species quaedam defensionis, quae datur oppressis contra iniuriam iudicis ». Itaque concludit advocatus, quum incolae oppidi Vigonovo nullum detrimentum, nullam oppressionem, nullam Iudicis iniuriam, vi reprehensae sententiae, passi sint, vel patiantur, vel pati poterunt; eorum provocatio, qui testium munere functi fuerunt, flocci facienda est.

Descendens orator ad alterum dubium, defensionem repetit ab ipsis sententiae verbis, quibus innuitur, processum instructum adversus Parochum Maniago haud peperisse eiusmodi gravamina, ut suo officio indignus declarari posset. Etenim ex decem et septem testibus eruuntur accusationes sequentes: I. Praxim viae crucis Parochus peragere recusavit. II. Onera Missarum pro defunctis distulit. III. Posthabuit praedicationem. IV. Praedicatores extraordinarios haud accersivit. V. Chatechismum neglexit, et promovit ad primam communionem pueros instructione carentes. VI. Tardus et frigidus fuit erga aegrotos. VII. Nimium potavit vinum, absque tamen ebrietate. VIII. Avarus non fuit, sed sordidus in vestibus, et valde pecuniae inhians. IX. Prandia de more haud fecit. X. Cappellano facultatem denegavit celebrandi primam Missam in quadragesima et verbum Dei praedicandi. XI. Odium aluit erga cappellanum, et moribundum qui de pace et remissione rogavit. XII. Indolem exhibuit duram, litigiosam, perfidam atque mendacem.

Testes vero, qui aut de visu aut de auditu praedicta gravamina evincere studuerunt, de moribus eiusdem parochi nihil esse dicendum retulerunt. Haec omnia tamen satis fuerunt, ut invisus populo et esset et haberetur. Alii vero testes deposuerunt veram omnium dissidiorum radicem exquiri debere in contentionibus et simultatibus inter parochum et cappellanum, et inter amicos utriusque partis dissidentis. Advo-

catus totus est in refellendis gravaminibus praecipuis. Piae praxis viae Crucis Parochus voluit in principio tantum immutare horam, quam parum aptam censuit; sed tandem eam posthabuit omnino in contentionis igne. Vetuit Cappellano praedicare et primam dicere Missam quadragesimae tempore; aliaque sacri ministerii officia, et innixus consuetudini loci, quam nonnulli canonistae sequuntur, censuit posse eundem posthabere. Hinc mirum non est, si solum se reputans, distulit mortuorum suffragia, quae saepe saepius eidem affluebant.

Quoad negligentiam in instituendis pueris ad primam Communionem promovendis pauci adsunt testes, ita ut Parochus dici vere possit *nimium negligens in doctrina christiana edocenda* et poenâ iuridicâ multandus; *Barbosa de off. et potest. parochi, par. 1, cap. 15.*

Negligentia Parochi quoad praedicationem verbi Dei, haud formiter probatur, quia diversimode testes deponunt: Ordinarius, quin auscultaret tantum querimonias inimicorum poterat iudicare de opportunitate accersendi praedicatores extraordinarios; eo secius quia officium praedicandi est parochi *Barbosa, loc. cit., p. 1, cap. 14, et S. C. C. declaravit quod si curatores animarum* per se velint munus praedicationis obire, non debent impediri.

Parochus insuper accusatur de odio erga cappellanum; quin alatur studium deminuendi culpam, haud obliviscendum, ait defensor, cappellanum saepe saepius occasionem praebuisse sese nimis ingerendo in rebus Parochi.

Melius erat pro utroque, si remotus fuisset cappellanus initio simultatum, dum pro parocho militat vinculum, ius et canonica investitura: dum huius indignitas haud evicta fuit neque post pugnam et per quamplures probationes. Praeses extraordinariae sessionis Tribunalis, qui processum instruxit contra dictum parochum, invocat Tridentinum *sess. 22, cap. 6 de ref.* Sed nullus iudex colligere potuit ex actis processus, Parochum turpiter aut scandalose vixisse; aut *in sua nequitia permansisse, postquam praemonitus fuit.*

Tridentinum clare patet loqui de scandalo parto ex corruptis moribus, sed Parochus, de quo agitur ex omnium testimonio, omnibus in adiunctis sese exhibuit exemplar absque censura. Scandalo vero originem dedisse tum Cappellanum, tum eius adhaerentes, qui quum testes fuissent per longam consuetudinem de facili caractere et benevolo parochi praedecessoris, habuerunt in parocho successore indolem acrem, et pecuniae tenacem. Ex his causis enata est animorum alienatio non assertum odium plebis: et beneficiatus haud meretur expoliationem; sed ponitur in casu liberae renuntiationis, et vinculi dissolutionis, quo pastor cum grege ligatur. Asseri tamen nequit, parochum, aliquando ad indignationem provocatum, haud offendisse charitatem erga fideles sibi commissos; sed dici nequit temerarius aut audax erga superiores.

Ex his omnibus, concludit advocatus, probatam non fuisse noxam, qua, ex iure parochi destitutione puniuntur.

Defensio populi. Ex adverso advocatus qui oppidanis patrocinatur ad S. C. C. recurrentibus, quoad primam quaestionem, an nempe haec appellatio vel recursus sustineri debeat, advertit hos non statim apud S. C. C. appellationem instaurasse quia apud curiam Metropolitanam pendebat iudicium de expensis iudicialibus reficiendis, quae quaestio tandem mense Ianuario 1896 definita fuit.

Notat oppidanorum sane querelam non esse despiciendam quia « omnes et singuli, quorum interest possunt appellare » (Reiffenstuel *ius. can. univ. ad tit. de appell. l. 2, tit. 28, § 2, n. 37*).

Parochianos vero in huiusmodi causas interesse habere probat, citans haec verba *folii* in Baren. agitata apud S. C. C. die 17 Maii 1851, § *Contra,* ibi: « Etiam Parochiani instare poterunt, ut sibi gratus eligatur Parochus, et aeque ut parochus male vivens e paroecia deiiciatur ex generali interesse quod habent Parochiani ut a bono Parocho gubernentur ».

Demum, ait patronus, etsi *appellatio* admittenda non esset, tamen oppidanis negandus non est *recursus* quum « Recursus ad principem supremum numquam censetur interdi-

ctus, a quo quemadmodum iurisdictiones omnes fluunt, ita etiam conveniens est ut postea refluant » (Rota *coram Rondinino in Cracovien. vocis activae et passivae 31 Ian. 1676 p. 18 rec., t. 2, dec. 639, n. 23*). Nec aliter Barbosa « non denegatur remedium his qui iustam se habere causam arbitrantur, quo possint mederi gravaminibus; id autem est ad superiorem recursus; etenim iure permissum est, ubi appellari denegatur, ut per viam querelae superiorem adeatur » *(vot. decisiv. vot. 4, n. 79)*.

Ingressus vero patronus alteram quaestionis partem, nempe *meritum* causae, contendit rem iam definitam fuisse rescripto diei 8 Aprilis 1893 quo edicebatur: « Ordinarius iubeat praefatum Parochum Maniago statim discedere a Paroecia Vigonovo sub poena suspensionis, ipso facto incurrendae nisi pareat, et deinde nisi idem Parochus malit Paroeciae nuncium mittere, cum tenuis pensionis reservatione, processum contra eum instituat ».

Cuius rescripti mentem hanc esse contendit orator, ut parochus etiam invitus deberet removeri a paroecia et dein, ut eidem renunciaret, cogi, si ex processu constarent vera esse quae opponebantur. Iamvero, instat orator, ex processu patuit Valentinum habere indolem extravagantem, acrem, mendacem et inexorabilem, seu parochum esse altercationibus et rixis pronum.

Ex testibus, alius deponit, parochum loqui solitum esse de rebus pietati et religioni alienis; alius, pueros ignorare fidei mysteria; alius, sese impedire debuisse filii proprii promotionem ad primam Communionem utpote non praeparatim.

Suum cappellanum acriter exagitasse referunt testes, et parochum noluisse reconciliari cum paroeciano morti proximo, qui pacem moriturus efflagitabat.

Notat orator, testes haec et alia plura facta deponentes, esse fide dignissimos et istos fuisse delectos. Sane, urget advocatus, haec omnia confirmari a Vic. Foraneo.

In suis literis Card. Patriarcha Venetiarum confirmat de rudi natura parochi, omnia quae a testibus relata fuerunt.

Quare, concludit orator, sane locum esse remotioni a paroecia. Et re sane vera exploratissimum est, duplicem ad Parochos amovendos patere viam: quarum una *privatio,* altera, forensi vocabulo, *remotio* nuncupari solet. Illa poenae naturam induit: quae quidem exigi nequit, nisi causam subesse gravissimam, instituta inquisitione, approbetur. Haec contra, haud poena, sed remedium est, quo paroeciae periclitanti prospicitur: quodque recte praetermissa inquisitione, decernere fas est, quum satis aliunde constet, parochum licet vita integerrimum et sceleribus purum, paroeciam sibi concreditam, sine animarum discrimine, gubernare non posse.

Imo ad parochum beneficio expoliandum, opinatur orator, adesse rationes, siquidem « ... Si inimicitiae parochianorum iustae et rationabiles sint parochus est officio privandus non modo removendus » legitur in folio Bergomen. 12 Aug. 1865.

Sed potissimam adesse remotionis causam in themate contendit patronus, quia « Parochum populo exosum, ita ut grave immineat scandalum si manebit in paroecia, de qua est provisus, potest etiam invitum Episcopus compellere ad permutandum vel alia via illum exinde amovere ». (Bellettus, *Disquisitiones clericales p. 1,* § *15, n. 19, Romae 1654, pag. 93*). « Populi odium... attendi oportet ad hoc ut coacta abdicatio privationi aequivalens imponatur Parocho ». (De Nigris, *De vacat. benef. lib. 2, cap. 2, n. 16*). Ita S. C. C. in *Taurinen. diei 7 Iulii 1855,* in *Limburgen. diei 27 Iunii 1857;* in *Eystetten. diei 22 Sept. 1742;* in *Herbipolen. diei 22 Dec. 1860;* et denique in *Bergomen. diei 12 Augusti 1865;* quam interpretans auctor Ephemeridis *Acta S. Sedis,* ait: « Hinc colligi posse Parochum non amovibilem a paroecia, amoveri per privationem vel per simplicem oeconomicam remotionem, quae vel perpetua esse potest, vel ad tempus - oeconomicam remotionem ex duplici causa fieri posse, ex imperitia nempe et inidoneitate Parochi, ad paroeciam, ut par est, regendam - vel ex gravi odio et aversione plebis, quibus extantibus parochus paroeciae suae consulere non potest ». *Vol. I, p. 519-520.*

Dein patronus contendit iudicialem formam in remotione minime servandam esse: quum « non officit in remotione defectus formalis processus, cum de poena irroganda non agatur, sed de simplici remedio afferendo scandalis et inimicitiarum periculis ». D. Secretarius in *Bergomen. diei 12 Augusti 1865.*

Neque, urget advocatus, obiicere potest parochus, ut aliud aequale ei concedatur beneficium. Nam in facto est, quod ubi primum Valentinus suspensione et irregularitate, benignitate S. C. C. solutus est, illum in oppido Predipozzo Oeconomum Episcopus nominavit. Hoc hodie ille fungitur officio: sed rogatus an Parochus eligi cuperet, abnuit. Quum S. C. C. die 20 Aprilis 1896 visum est Valentinum parochiali officio imparem esse, « Episcopus curet meliori, quo fieri potest modo, rem componere conferendo praefato Parocho Maniago beneficium sine cura animarum », Concordiensis Episcopus, mansionariale Valentino beneficium in Ecclesia Cathedrali pollicitus est, sed hoc etiam acceptare renuit.

Ex dictis quum advocatus arbitretur satis superque comprobasse, Curiae sententiam rescindendam, studium convertit ut clientem suum purget a nota *zeli immodici et praecipitis;* et ait, sane iudicem delegatum in exaranda sententia omni studio culpas extenuasse parochi; at cappellani quoque culpae vertisse inimicitias, discordias, scandala in paroecia enata, ex parochi tantum facinore; quum haec omnia habita sint etiam in paroeciis *Valvasone* et *Riparotta,* antea a Valentino possessis, quamvis Bressan ibi non adesset.

Demum ex studio partium dictatam fuisse sententiam advertit orator, scatere ex eiusdem tenore quum absurda vel incompossibilia decernat, nimirum parochum redintegrandum esse in exercitio sui ministerii... sed quoniam adiuncto haud sinerent illum personaliter agere parochum absque sui animarumque discrimine, hinc ex conventione cum Ordinario consulendum esset spirituali paroeciae administrationi donec eius reditus fiat possibilis aut altero investiatur beneficio.

Hisce praeiactis, proposita fuerunt diluenda

Dubia

I. *An constet de legitima appellatione vel recursu in casu?*

Et quatenus affirmative:

II. *An sententia Iudicis Delegati Concordiensis sit confirmanda vel infirmanda in casu?*

Resolutio. Sacra C. C. re ponderata sub die 20 Februarii 1897 censuit respondere: *Ad* I. *affirmative pro recursu. Ad* II. *sententiam esse confirmandam iuxta modum. Modus est ut parochus Maniago intra quindecim dies a notificatione huius decreti renunciet beneficio parochiali; et nisi pareat, Episcopus illum removeat nomine et auctoritate huius s. Congregationis, eumque provideat de congrua sustentatione.*

FLORENTINA

MATRIMOMII

Die 3 Aprilis 1897.

Sess. 25 cap. 12 De reform.

Compendium facti. Martha puella 17 annos nata, die 4 Iulii anni 1894 Florentiae, coram proprio parocho, matrimonium celebravit cum Anatolio 27 aetatis annum agente.

Neoconiuges illico rei uxoriae operam dedere, ast, fatente Martha, vir impotentiâ coeundi laborans, nullo modo valuit copulam explere. Qua de causa tres post cohabitationis dies sponsi Ianuam petierunt, ut aliquem in arte medica insignem peritum consulerent. Medicus balnea et alia plurima remedia praescripsit Anatolio, sed absque felici exitu, uti videtur. Coniuges dein Florentiam reversi sunt, et vir, iuxta duorum peritorum consilium, fere eadem medicamenta plures per menses prosequutus est, quae vero, semper in irritum cessisse asseritur.

Anatolius adhuc spe viripotentiae acquirendae allectus, mense Octobris anni 1895 Neapolim profectus est, ut se subiiceret medici Bianchi curationibus. Martha vero haud comitavit maritum, sed apud matrem rediit, et, matri aliisque Anatolii impotentia patefacta, sub initio mensis Martii praeteriti anni recursum habuit ad archiepiscopalem Curiam florentinam, petens sui matrimonii nullitatem ob viri impotentiam.

Archiepiscopalis Curia, qua par erat sollicitudine, processum inchoavit, sed cum Anatolius rite citatus a Curia neapolitana, ad hoc delegata, noluerit sistere in iudicio, consultum fuit actricis recursu ad SSm̃um Pontificem pro dispensatione super rato et non consummato. Florentinus Iudex delegatus a S. C. C. ad persequendum processum relate ad non consummationem, illico acta explevit ac mense Augusti elapsi anni S. Congr. remisit.

Disceptatio Synoptica

Defensio mulieris. Praemisso quod in iure ad matrimonii validitatem requiritur potentia ad copulam perfectam, Decret. Gregor. IX *lib. 4, tit. 15, cap. 2:* « Qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur ». fere totam clientae depositionem retulit eius defensor: ex qua omnino evinci videtur, matrimonium haud fuisse consummatum ex impotentia viri. Et inutilia evasisse remedia medica, adhibita tam Florentiae, tam Ianuae ac Neapoli. Id vero firmari auctoritate omnium testium.

Item ceteri testes referunt, Anatolium impotentiâ laborare, frustra salutaris artis remedia adhibuisse, et oratricem fide dignam esse.

Quae vero testium affirmationes mirifice, ait advocatus, comprobantur per physicum virginitatis experimentum peractum ab obstetricibus, et ad unguem *Instructionis* S. C. C. 20 Augusti 1840, praescriptionibus servatis.

Duo medici autem, qui obstetrices docuerunt circa praedictam inspectionem, obstetricum relationes plenissime ratas

habent, imo medicus chirurgus Gustavus Passamonti adiungit, sese oculis propriis inspexisse, ut securius de integritate mulieris testimonium redderet.

Hisce probatis, patronus ad causas dispensationis recensendas transit, quas inter enumerat Anatolii impotentiam, quae, etsi dubia existeret, sufficiens esset ad dispensationem elargiendam, ita Coscius *De separatione tori coniugalis, lib. 1, cap. 16*. Aliam reperit causam in gravissima et sane insuperabili coniugum aversione, ex qua dissidia, mala exempla et ipsa nex oriri possunt. Ad rem Ursaya *discept. 21, nn. 60, 61, 62, tom. 3, part. 2, et discept. 7, nn. 76, 77, tom. 3, part. 1;* atque Corradus in *prax. dispens. lib. 8, cap. 7, n. 36*. Alia tandem causa et evidentissima in casu est spiritualis utilitas petentis dispensationem, quae etiam causa pro quolibet tempore semper gravissima a Canonistis recognita fuit.

Animadversiones assertoris s. vinculi. Vinculi vero defensor haec favore matrimonii animadvertere satagit. Inter acta iudicialis inquisitionis praeprimis deprehendit literas a Martha die 11 Martii 1896 ad iudicem datas, in quibus illa nominavit Angelum Filippi testimonium sui processus loco sororis Aloisiae.

Atque alia in epistola eidem iudici scribit: loco avunculi mei ego nominarem, si tibi placet, Hubertum Gabbi. Eventus autem probavit, Iudicem Martham in omnibus voti compotem fecisse.

Iam vero, ait, ista testium substitutio ansam dat ad suspicandam aliquam fraudem. Martha inter testes recensuerat Aloisiam suam sororem et avunculum Dantem. Nihil autem prohibet quominus Martha subinde cognoverit sororem et avunculum testimonium pro matrimonio dicturos, et proin alios testes eis substitui petierit.

Quoad oratricis corporalem explorationem observat, obstetrices peractae inspectionis minime scriptam relationem edidisse, sed tantum oralem: qui vero agendi modus periculis plenus est et absolute contrarius praescriptionibus *In-*

structionis S. C. C. editae 22 Augusti 1840. Item notat praefatam *Instructionem* cavere, ut tum corporis exploratio, cum relatio peractae explorationis a singulis seorsim obstetricibus absolvantur. In casu vero ita factum esse certo non constat.

Ad quaestionem propius accedens orator, quae duplicem continet actionem, nullitatis scilicet et dispensationis matrimonii, de nullitate inquit absque temeritate agere non licere. Etenim exulat iuridica corporis viri revisio. Aerem autem verberat Marthae frater Petrus, dum ait, scivisse per litteras Anatolii, qui e Neapoli scribebat ad uxorem, patefaciens suum incommodum, seu propriam ineptitudinem ad coeundum. Decantatae enim epistolae inter acta inquisitionis frustra quaeruntur. At vulgatissimum est forense adagium « quod non est in actibus, non est in mundo ».

Ipse medicus Hubertus Gabbi aliique referunt sese ex litteris professoris Bianchi a Neapoli missi ad familiam Anatolii, scivisse quod frustra curatus morbus illius fuerit.

At literas nec Gabbi, nec Barsanti, nec aliquis alius exhibet. Quapropter dolet defensor, quod nec Iudex, nec vinculi Assertor memoratas epistolas actis inquisitionis inseri mandaverit. In confessis etenim est, eas asservari a Matre Marthae; quae literarum exhibitio eo magis urgebat, cum testium dicta in omnibus non plene consentire videantur.

Quo vero, prosequitur, attinet ad relaxationem matrimonii, praeter quod probata minime est inconsummatio, altera conditio ad dispensandum necessaria, iusta scilicet causa, omnino desideratur. Haud siquidem constat de probabili viri impotentia, nec habetur insuperabilis inter coniuges aversio, uti Marthae patronus contendit.

Hisce adductis, proposita fuerunt diluenda

Dubia

I. *An constet de nullitate matrimonii in casu.*

Et quatenus *negative:*

II. *An consulendum sit SS.mo super matrimonio rato et non consummato in casu.*

Resolutio. Sacra C. C., re disceptata sub die 3 Aprilis 1897 censuit respondere: *Affirmative, vetito viro transitu ad alias nuptias, inconsulta Sacra Congregatione.*

MELEVITANA

LEGATI MISSARUM

Die 8 Maii 1897.

Compendium facti. In civitate Valletta dioecesis Melevitanae, in suo testamento diei 10 Aug. a. 1828 Margarita Pace Ciro quaedam praedia urbana legavit Francisco Pullicino, sacerdoti archipresbytero; inter alia, hoc adiecto onere ut celebret aut celebrare faciat in Ecclesia aut altare quae magis ei libuerint Missam quotidianam perpetuam, assignata eleemosyna, aucto uno *tari* super eleemosyna, pro tempore currente in suffragium animae testantis. Postea Margarita die 15 Sept. 1831 codicillum adiecit suo testamento, quo enumerans onera testamento ordinata, alia paulisper mutavit, alia declaravit. In onus Missarum vero *indirecte* quamdam induxit mutationem. Nam in nuncupato codicillo enumeratis piis oneribus in testamento iam praescriptis, ad eadem exsolvenda *taxativam* assignavit summam scutatorum 270.

Iamvero singulo oneri certa scutatorum summa assignatur; unde supersunt pro Missae quotidianae celebratione scutata 150, quae examussim respondent eleemosynae Missae vigenti tempore nuncupati codicilli, adiecto tamen uno *tari*, prouti testamentum praescripserat. Siquidem tunc temporis ex quatuor *tari* Missae stipendium coalescebat; quare in Missa quotidiana cum ordinario stipendio 120 scutata eroganda erant; addito vero uno *tari* 30 scutata ulterius impenduntur, unde conficitur summa *taxative* expressa in codicillo, nempe 150 scutata. Quamobrem dum in testamento incerta summa pro Missis celebrandis destinabatur, minor vel maior pro diminuto vel aucto Missae stipendio iuxta

temporum adiuncta; e contra in codicillo *taxativa* assignatur summa, nulla habita ratione augmenti vel diminutionis ordinarii stipendii.

Interea bona legata archipresbytero Pullicino, per successivas alienationes varios nacta sunt possessores qui omnes recognoverunt reale onus Missae quotidianae, sed idem observarunt prouti in testamento fuerat praescriptum, nempe addentes eleemosynae *pro tempore currenti* unum *tari*. Hodie vero eleemosyna synodalis maior est illa quae vigebat tempore conditi testamenti vel codicilli, unde hodiernus fundi possessor Gabriel Azzopardi in supplici libello ad S. C. C. dato, quaerit an sibi liceat servare mensuram certam eleemosynae in codicillo constitutae, adeo ut singulo anno pro Missa quotidiana impendere debeat tantum 150 scutata.

Disceptatio Synoptica

Exploratissimi iuris est, testatoris voluntatem desumendam esse ab ultimo suo elogio, quippe hominis voluntas est deambulatoria usque ad extremum vitae spiritum et ea voluntas censetur suprema et irrevocabilis quae postremo testatoris actu significatur et confirmatur. Iure communi ad pleniorem significationem voluntatis heredum admissi sunt codicilli qui, suapte natura, inservirent testatoribus praecipue vel ad confirmanda vel ad revocanda legata in testamento relicta, unde cum communi Reiffenstuel ita definit codicillum: *Codicillus est ultima voluntas sine directa heredis institutione facta, per quam donationes mortis causa, legata, fideicommissa etiam universalia fieri ac testamenta declarari salvaque heredis institutione immutari, minui et augeri potest» (lib. 3, tit. 26, n. 707).* Unde quin plura alia congerantur iuris momenta in aperto esse videtur, codicilli sententiam favere intentioni Oratoris, nempe impendendi in onus Missarum tantum 150 scutata.

Verum, ex adverso, iniri posset conciliatio codicilli cum testamento, advertendo Margaritam non expressisse voluntatem contrariam intentioni in testamento significatae, sed

potius hanc confirmasse assignando summam adamussim respondentem eleemosynae, *tunc* vigenti, cum additione unius *tarì* iam determinata. Quamobrem videtur subaudiri iussum iam expressum in testamento, nempe addendi semper certum augmentum eleemosynae *pro tempore* currenti, quando haec augescat. Ceteroquin in femina mirum non est, si facilem non praeviderit immutationem in quantitate eleemosynae, imo eamdem admiserit quasi firmam et stabilem in suo codicillo in quo onera iterum recensuit, melius determinavit atque explicavit.

Praeterea si verba attendantur quibus summa scutatorum 270 assignatur, non dubie apparet, hanc taxationem non eo spectasse ut voluntas testamentaria mutaretur, sed potius ut summa universa sub oculis poneretur tunc temporis ordinata ad pia onera explenda; piis enim legatis recensitis additur *dell' importo in tutto di scudi duecento settanta,* sed immediate ante cautum fuerat *colle rispettive annue assegnazioni, in essa fiducia già dichiarate.* Quocirca iudicabunt EE. PP. an haec loquendi ratio sit satis expressa ad rescindendam praescriptionem in testamento clarissime significatam.

Neque praetermitti debet, consuetudinem, nempe *optimam legum interpretem,* Margaritae supremam voluntatem usque demandasse executioni prouti manifesta fuit in testamento, codicilli nulla habita ratione. Quare in contractibus alienationis semper adiecta est clausula quod fundus, praeter alia, gravatur onere unius Missae perpetuae quotidianae cum eleemosyna, aucta uno *tari* pro tempore currente.

Ob hanc clausulam, fundi pretium in alienatione minus aestimari debuit; pretium enim minui debuit pro modo auctae vel augendae eleemosynae, nimirum pro graviore onere sibi assumpto ab emptore; quare si modo huiusmodi onus levius efficiatur, idem determinando ad certam mensuram in codicillo assignatam, venditor ius suum experiri potest augendi nempe pretium pro quantitate diminuti oneris. Haec notat Archiepiscopus in literis commendationis, aiens: « I

suddetti venditori tutto al più potranno forse avere diritto ad un aumento di prezzo contro l'Oratore, se e quante volte la detta fondazione sarà dichiarata eseguibile ai termini del codicillo ecc. ».

Demum quia in codicillo *taxativum* haberetur legatum, si assumatur haec praescriptio, sequitur necessitas reducendi Missas, in casu nempe, quo ob auctam eleemosynam amplius Missa quotidiana celebrari non posset eâ nummorum summa. Reapse S. C. C. in legatis *taxativis* solet facultatem dare Ordinariis reducendi Missas pro mensura auctae eleemosynae. Huc spectat Instructio S. C. C. quae refertur a Bened. XIV *in op. De Syn. Dioec. l. 13, c. ult., n. 32,* hisce terminis « Quomodo autem se gerere debeat in executione quoad legata taxative vel demonstrative concepta, Sanctitas Sua Amplitudini Tuae notificandum iussit, quod mature pensatis ac perlectis dispositionibus et fundationibus quibuscumque, quibus praefata Missarum onera annexa reperiuntur (exceptis instrumentis seu contractibus super quibus manus apponere non debeat, nisi in casu iudicialis instantiae pro illorum rescissione, titulo laesionis) illa legata seu fundationes erunt *taxative* conceptae si fundatores legando aut aliquo modo disponendo, orationem seu dispositionem prius inchoaverint ab assignatione fundi et subinde Missarum onera adiecerint *et hoc casu huiusmodi onera ad rationem eleemosynae manualis ut supra, moderari possint;* secus vero si fundatores orationem seu dispositionem incoeperint ab impositione oneris et subinde fundum assignaverint; tunc onus dicitur *demonstrative* conceptum, ac fundatorum heredes per Amplitudinem Tuam cogendi sunt ad perpetuam dicti oneris manutentionem et ad supplendam summam deficientem pro praeterito quam pro futuro tempore ».

Quibus animadversis, quaesitum fuit quod responsum dandum esset precibus.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 8 Maii 1897 censuit esse respondendum: *Nihil esse innovandum.*

ENGOLISMEN. Dubia quoad officia votiva.

Die 22 Februarii 1897.

Beatissime Pater

Capitulum Cathedralis Ecclesiae Engolismensis die 26 Martii 1896, a Sancta Sede obtinuit, propter debilitatem gravemque aetatem Canonicorum, dispensationem ad decennium missae et omnis officii capitularis, exceptis diebus dominicis et festis de praecepto.

Porro quaeritur:

An quisque canonicus privatim recitare possit in simplicibus et diebus ferialibus officia votiva ad libitum concessa, quamvis supradictum Capitulum haec officia capitulariter non admiserit.

Et quatenus negative:

Ioannes Petrus Davant et Iulius Moreau, Canonici, expostulant, propter infirmam eorum valetudinem, facultatem officia supradicta recitandi diebus in quibus conceduntur.

Et Deus etc.

Die 22 Februarii 1897. Sacra Congregatio Emorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ad supradicta dubia respondere censuit prout sequitur:

Ad 1°. *Negative.*

Ad 2°. *Attenta infirmitate, benigne commisit Episcopo Engolismensi ut, veris existentibus narratis, facultatem iuxta petita pro suo arbitrio et conscientia gratis impertiri possit et valeat.*

CARD. DI PIETRO *Praef.*

B. ARCHIEP. NAZIANZEN., *Pro-Secretarius.*

EX S. CONGREG. EPISC. ET REG.

RESCRIPTUM, quo Capuccinis extra claustra degentibus aut itinerantibus, de suorum Superiorum licentia, facultas conceditur confitendi peccata sua cuicumque confessario approbato, ab eoque absolvi etiam a reservatis in Ordine, absque ulteriori obligatione, dummodo desit copia confessariorum.

Die 5 Aprilis 1897.

Beatissime Pater,

Fr. Iucundus a Montonio, Ordinis Minorum s. Francisci Capuccinorum procurator generalis, ad pedes S. V. provolutus, humiliter exponit qualiter generale pro Regularibus Statutum, quo ipsi sua peccata non nisi Confessariis proprii Ordinis confiteri valeant et absolvi, cursu temporis plus minusve mitiga-

tum cernitur, et praesertim quando Regulares extra eorum domus seu Conventus, de licentia Superiorum, degunt vel iter agunt atque copiam Confessariorum sui Ordinis non habent. Quod quidem pro Minoribus Capuccinis factum est primum a Benedicto XIV, Decreto *Quod communi* 20 Martii 1742, deinde a Pio IX f. mem. Decreto *Quod in religionis* die 28 Septembris 1852, qui concessionem Bened. XIV ampliando indulsit ut quilibet Fr. Minor Capuccinus, qui de suorum Superiorum licentia extra Conventum degat, vel iter agat et unum tantum sui Ordinis Confessario habeat secum, libere ac licite sua peccata confiteri possit cuicumque Confessario saeculari vel regulari, rite approbato, ab eoque absolvi etiam a reservatis in Ordine, et ab incursis proinde censuris, *praestita tamen obligatione se statim ut primum licuerit, Superiori suo regulari praesentandi,* atque iterum super casibus et censuris huiusmodi absolutionem ab eo impetrandi. Quod onus vere grave multas practicas difficultates ingerit, et nonnullis dubitationes atque animi anxietates quam facile causare potest, ac etiam, attenta humana fragilitate temporum hominumque malitia, interdum occasio fieri maioris mali. Ceterum huiusmodi onus seu obligatio, quod sciatur, non viget generatim penes alios Regulares Ordines.

Quapropter Orator, de consilio, habitoque voto totius Definitorii generalis, S. V. humiliter et instanter obsecrat, ut de benignitate Apostolica fratribus Minoribus Capuccinis indultum concedere velit, quo quisque ipsorum, qui de suorum Superiorum licentia, quacumque ex causa extra Conventum inveniatur, atque copiam Confessariorum (saltem duos) non habeat, libere peccata sua confiteri possit cuicumque Confessario, rite approbato, ab eoque absolvi etiam a reservatis in Ordine et ab incursis proinde censuris: atque religiosus ita absolutus ultra non teneatur regulari suo Superiori se praesentare ad novam obtinendam super reservatis et censuris absolutionem.

Et Deus....

Ex audientia Sanctissimi habita a me Cardinali Praefecto Sacrae Congregationi Episcoporum et Regularium sub die 5 Aprilis 1897. Sanctitas Sua, attentis expositis, benigne annuit, ac propterea facultatem tribuit P. Ministro generali indulgendi, ut Religiosi sui Ordinis libere peccata sua confiteri possint cuicumque Confessario, rite approbato, in omnibus iuxta preces, dummodo de suorum Superiorum licentia extra claustra degant, vel iter peragant, non autem pro iis qui ex industria vel in fraudem legis itinera arripiant. Contrariis quibuscumque non obstantibus. — Romae.

S. CARD. VANNUTELLI, *Praef.*

L. ✠ S.

A. TROMBETTA, *Secret.*

EX S. CONGR. INDULGENTIARUM

RESCRIPTUM quo sanatio indulgetur pro omnibus Tertiariis, qui defectu novitiatus anni completi, hucusque invalidam fecerunt professionem.

Die 28 Martii 1897.

Beatissime Pater,

Fr. Aloysius a Parma, Minister Generalis Ordinis Minorum S. Francisci, ad pedes Sanctitatis Tuae provolutus, humiliter exponit:

Ex relatione Visitatorum III. Ordinis saecularis S. Francisci constat, haud paucos Tertiarios ad professionem fuisse receptos invalide ob defectum anni novitiatus completi. Nonnullis enim in locis praxis invaluit recipiendi Tertiarios ad professionem eodem quidem mense quo anno praecedenti fuerant recepti ad novitiatum, eodemque etiam die hebdomadis — puta Dominica I^a vel II^a, qua adunari solent — sed non eodem die mensis: ex quo evenit, ut multi annum novitiatus non compleverint. Supplicat igitur S. T., ut benigne concedere dignetur sanationem pro omnibus ubicumque terrarum, qui hucusque ex defectu novitiatus anni completi professionem fecere invalidam.

Et Deus...

Vigore specialium facultatum a SS. D. N. Leone PP. XIII tributarum, S. C. Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praeposita, petitam sanationem benigne concessit. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. Congregationis, die 30 Martii 1897.

FR. H. M. CARD. GOTTI, *Praef.*

A. ARCHIEP. NICOPOLIT. *Secret.*

EX AEDIBUS VICARIATUS URBIS

DUBIA et resolutiones quoad piam consociationem a *Sancta Familia* (1).

Die 30 Martii 1897.

Dubium I. — An ii, qui cum familia quadam mensa communi utuntur et familiariter vivunt, in sociorum numerum adscisci cupientes, sub nomine illius familiae percipi possint?

(1) Recole Vol. XXV, 8 seqq. et 567, Vol. XXVII, 60.

Affirmative, sed in Regesto Parochiali adnotanda sunt nomina et cognomina et circumstantia cohabitationis.

Dubium II. — An ii, quibus societas cum certa familia non est, ad communes preces domesticas recitandas cuilibet familiae se adiungere possint, et hoc modo indulgentias concessas lucrentur?

Affirmative dummodo qui familiae ad recitandas preces consociantur, iam nomen dederint Piae Consociationi.

Dubium III. — An ad indulgentias plenarias et partiales lucrificandas sufficiat sola adscriptio in tabulas Piae Consociationis?

Provisum in Statutis et Regulis. — Requiritur adscriptio et simul recitatio precum.

Dubium IV. — An ad indulgentias lucrandas Consecrationis formula per parochum rectorem in facie ecclesiae adhibenda sit?

Provisum in Statutis sub n. 5, nempe: Non indigere essentialiter.

Dubium V. — An ad familiam per parochum in ecclesia consecrandam, cunctos domesticos personaliter se sistere opus sit?

Non indigere, si ceteris conditionibus ipsi domestici satisfaciant. Nomina vero domesticorum in Regesto adnotanda sunt.

Dubium VI. — An ad lucrandas indulgentias, per praesentiam solius patrisfamilias vel matrisfamilias satisfiat?

Indulgentiae lucrantur a quibus formula recitatur vel preces praescriptae.

Dubium VII. — An parochus, qui est rector in sua parochia, cum domesticis suis Piae Consociationi se adscribere et aggregare queat?

Affirmative.

Dubium VIII. — An parochus, quando senectute vel adversa valetudine confractus, Officia Piae Consociationi coniuncta alii presbytero committit, etiam privilegia et indulgentias a Sede Apostolica parocho concessa, illi presbytero suas vices gerenti delegare valeat?

Affirmative, servatis tamen regulis Iuris Canonici, quoad delegationem.

Datum Romae, ex aedibus Vicariatus, die 28 Martii 1897.

RAPHAEL CHIMENTI
Piae Adsociationis a Sacra Familia Secretarius.

IN

CONSTITUTIONEM APOSTOLICAM

OFFICIORUM AC MUNERUM

DE PROHIBITIONE ET CENSURA LIBRORUM

A LEONE DIVINA PROVIDENTIA PAPA XIII

LATAM

BREVIS COMMENTATIO

PER

IOSEPHUM PENNACCHI

IN COLLEGIO DE PROPAGANDA FIDE HISTORIAE ECCLESIASTICAE PROFESSOREM,
EIUSDEM CONGREGATIONIS ET S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSULTOREM,
E COLLEGIO THEOLOGORUM URBIS ETC.

PRAELOQUIUM

Saepius actum agere arbitramur, ideoque rem pene inutilem agere, onus probandi suscipere Ecclesiae potestatibus ius intrinsecum inhaerere de librorum, eorum praesertim qui de religione tractant, doctrina decernere, eosque permittere vel prohibere, prout noxia vel innocua et utilia continere iudicaverint.

Neque eam quaestionem aggredimur: utrum haec potestas ita competat Ecclesiae, ut privari ab saeculi potestatibus nequeat; exploratum enim esse existimamus nullas rationes suppetere quibus aliqua veri specie privari possit; eiusmodi enim iura ex potestate a Christo ipso facta Ecclesiae pastoribus docendi, praedicandi Evangelium omni creaturae (1), dimanare noscuntur, ex apostolorum sententiis, quibus instruimur, Ecclesiam esse columnam et firmamentum veritatis (2) atque a Christo idcirco positos esse pastores et doctores, ne circumferamur omni vento doctrinae in nequitiam hominum ad circumventionem erroris (3); ex eorumdem apostolorum, Pauli praesertim, agendi ratione, qui nedum in suis epistolis ea tradidit quae ad fidei depositum spectant, sed etiam ea quae ad iura Ecclesiam inter et civiles potestates, quae ad hominis naturam sortemque pertinent, quae contra vitia quaeque in virtutibus adipiscendis homines agere debeant. Legenda reapse sunt quae Rom. XIII. de indole et natura potestatis tradit; I. Cor. II. quae de Christianae doctrinae supra ceteras saeculi scientias praestantia: ibid. VI. quaenam de iudiciis litibusque inter christianos, deque quibusnam eligendis iudicibus pro litibus componendis; ibid. VII. quaenam de matrimonio eiusque usu et indissolubili vinculo; Galat. I. quomodo Galatas reprehendat quod ab Evangelio ab se praedicato recesserint; cap. IV. quomodo illos a servitute legis revocare satagat; Ephes. IV. quae tradat de pastorum Ecclesiae officio, et V. de vitiis quibusdam fugiendis, deque mutuis virorum et uxorum obligationibus; I. Timoth. II. quae de precibus per Christianos fundendis pro regibus et magistratibus, ut alia multo plura praetereamus. Cum autem Spiritu Sancto inspirati locuti sint sancti Dei homines, quis

adeo absurdo erit ingenio, ut Ecclesiae eam velit potestatem abrogare, quam ipse Deus ei concredidit?

Atque ea quae Ecclesiae Pastores per continentem saeculorum seriem hac in re gesserunt in praesentiarum silentio praeterimus.

Exinde vero proferre eam sententiam nolumus, qua statuatur, nullam saeculi principibus competere in noxios libros agendi facultatem; cum enim ipsi nedum temporale, sed etiam spirituale subditorum bonum promovere debeant infra limites sibi praescriptos, ea agere tenentur, quibus mala caveantur, bona vero procurentur atque augeantur; quae inter bona ultimum non occupare locum noxios libros e subditorum manibus eripere bonosque subrogare nemo est qui nesciat.

Id ergo unum affirmare voluimus, non pertinere de iis quae ad religionem fidemque pertinent principibus saecularibus propria auctoritate decernere, sed unice spectare ad eos Ecclesiae Pastorum, Romanique Pontificis praesertim, iudicia amplecti et exequi, in iisque eorum auctoritati omnimodis sese committere. Plurima enim argumentorum serie posthabita, historiarum documentis novimus quot mala principes saeculares Ecclesiae intulerint, regnisque suis, cum legem et dogmata Ecclesiae sancire voluerunt.

Atque gravissimum de hac veritate documentum legitur in Concilio Tolosano anni 1229, quo Capitulo VII. quamvis gravissime puniantur Baillivi, id est ii quibus iustitiae in provinciis et maioribus civitatibus administrandae cura a principe demandata erat, nisi haereticos persequerentur et eiicerent, prohibet tamen, quominus quemquam persequantur nisi fuerit ab Ecclesia ut haereticus iudicatus: Ne autem *innocentes pro nocentibus puniantur, aut quibuslibet per aliquorum calumniam haeretica pravitas impingatur; statuimus ne aliquis ut credens vel haereticus puniatur, nisi per Episcopum loci, vel aliquam personam ecclesiasticam, quae potestatem habeat, fuerit credens vel haereticus iudicatus.* Cap. VIII. Mansi XXIII. 195.

Iis ergo manere alta mente repostum debere, non Tiberio, aut Herodi dixisse Christum *Pasce agnos meos, pasce oves meas* (4), neque principum saecularium magistratibus apostolorum Principem praecepisse: *Pascite qui in vobis est gregem Dei* (5). Si autem solius Ecclesiae est dogmata sancire atque gregibus sibi concreditis pascua praebere, solius erit Ecclesiae

de iis libris iudicium ferre, quae de religionis dogmatibus tractant; aliorumque omnium officium erit, debitam Ecclesiae iudiciis obedientiam praestare.

De exercita ab Ecclesia per continentem saeculorum seriem potestate libros iudicandi, multa quidem proferenda forent; verum qui haec nosse desiderat, adeat S. Alphonsum de Ligorio. *Lib. 1. Tract. II. de Legibus.* Appendix III, *De iusta prohibit. et abolitione libror. vetitae lectionis.* Franciscum Antonium Zaccaria *Storia Polemica della proibizione dei libri.* D. Bouix *Tractatus de Curia Romana,* Sectio III. *De Auctoritate SS. Congregationum Indicis et Inquisitionis.* Augustinum Arndt S. I. *De Libris prohibitis Commentarii* 1895.

Nos ad ipsam Constitutionem Apostolicam referendam, eamque brevibus Commentares illustrandam progredimur.

Lectores tamen nostros antea monere ducimus, nos hisce in Commentariis inserturos esse tum quaestiones aut dubia quaelibet S. Congregationi Indicis proposita, atque datas inde solutiones et responsa; tum quaestiones et dubia quae nobis ipsis dirimenda exhibita fuere. Quae vero in posterum proponentur, separato folio esse daturos.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII

CONSTITUTIO APOSTOLICA

DE PROHIBITIONE ET CENSURA LIBRORUM

LEO EPISCOPUS

Servus Servorum Dei
ad perpetuam Rei Memoriam.

Officiorum ac munerum, quae diligentissime sanctissimeque servari in hoc apostolico fastigio oportet, hoc caput atque haec summa est, assidue vigilare atque omni ope contendere, ut integritas fidei morumque christianorum ne quid detrimenti capiat. Idque, si umquam alias, maxime est necessarium hoc tempore, cum, effrenatis licentia ingeniis ac moribus, omnis fere doctrina, quam Servator hominum Iesus Christus tuendam Ecclesiae suae ad salutem generis humani permisit, in quotidianum vocatur certamen atque discrimen. Quo in certamine variae profecto atque innumerabiles sunt inimicorum calliditates artesque nocendi; sed cum primis est plena periculorum intemperantia scribendi, disseminandique in vulgus quae prave scripta sunt. Nihil enim cogitari potest perniciosius ad inquinandos animos per contemptum religionis perque illecebras multas peccandi (6). Quamobrem tanti metuens mali, et incolumitatis fidei ac morum custos et vindex Ecclesia, maturrime intellexit remedia contra eiusmodi pestem esse sumenda: ob eamque rem id perpetuo studuit, ut homines, quoad in se esset, pravorum librorum lectione, hoc est pessimo veneno, prohiberet. Ve-

hemens hac in re studium beati Pauli viderunt proxima originibus tempora (7): similique ratione perspexit sanctorum Patrum vigilantiam, iussa Episcoporum (8), Conciliorum decreta (9), omnis consequens aetas.

Praecipue vero monumenta litterarum testantur, quanta cura diligentiaque in eo evigilaverint Romani Pontifices, ne haereticorum scripta, malo publico, serperent. Plena est exemplorum vetustas. Anastasius I scripta Origenis perniciosiora (10), Innocentius I Pelagii (11), Leo magnus Manichaeorum opera omnia (12), gravi edicto damnavere. Cognitae eadem de re sunt litterae *decretales* de recipiendis et non recipiendis libris, quas Gelasius opportune dedit (13). Similiter decursu aetatum, Monothelitarum (14), Abaelardi (15), Marsilii Patavini (16), Wicleffi et Hussii (17) pestilentes libros sententia apostolicae Sedis confixit.

Saeculo autem decimoquinto, comperta arte nova libraria (18), non modo in prave scripta animadversum est, quae lucem aspexissent, sed etiam ne qua eius generis posthac ederentur, caveri coeptum. Atque hanc providentiam non levis aliqua causa, sed omnino tutela honestatis ac salutis publicae per illud tempus postulabat; propterea quod artem per se optimam, maximarum utilitatum parentem, christianae gentium humanitati propagandae natam, in instrumentum ingens ruinarum nimis multi celeriter deflexerant. Magnum prave scriptorum malum, ipsa vulgandi celeritate maius erat ac velocius effectum. Itaque saluberrimo consilio cum Alexander VI, tum Leo X decessores Nostri certas tulere leges, utique congruentes iis temporibus ac moribus, quae officinatores librarios in officio continerent (19).

Mox graviore exorto turbine multo vigilantius ac fortius oportuit malarum haereseon prohibere contagia. Idcirco idem Leo X, posteaque Clemens VII gravissime sanxerunt, ne cui legere, neu retinere Lutheri libros fas esset (20). Cum vero pro illius aevi infelicitate crevisset praeter modum atque in omnes partes pervasisset perniciosorum librorum impura colluvies, ampliore ac praesentiore remedio opus esse videba-

tur. Quod quidem remedium opportune primus adhibuit Paulus IV decessor Noster, videlicet elencho proposito scriptorum et librorum, a quorum usu cavere fideles oporteret (21). Non ita multo post Tridentinae Synodi Patres gliscentem scribendi legendique licentiam novo consilio coercendam curaverunt. Eorum quippe voluntate iussuque lecti ad id praesules et theologi non solum augendo perpoliendoque Indici, quem Paulus IV ediderat, dedere operam (22), sed Regulas etiam conscripsere, in editione, lectione, usuque librorum servandas; quibus Regulis Pius IV apostolicae auctoritatis robur adiecit (23).

Verum salutis publicae ratio, quae Regulas Tridentinas initio genuerat, novari aliquid in eis, labentibus aetatibus, eadem iussit. Quamobrem Romani Pontifices, nominatimque Clemens VIII, Alexander VII, Benedictus XIV gnari temporum et memores prudentiae plura decrevere, quae ad eas explicandas atque accommodandas tempori valuerunt (24).

Quae res praeclare confirmant, praecipuas Romanorum Pontificum curas in eo fuisse perpetuo positas, ut opinionum errores morumque corruptelam, geminam hanc civitatum labem ac ruinam, pravis libris gigni ac disseminari solitam, a civili hominum societate defenderent. Neque fructus fefellit operam, quamdiu in rebus publicis administrandis rationi imperandi ac prohibendi lex aeterna praefuit, rectoresque civitatum cum potestate sacra in unum consensere (25).

Quae postea consecuta sunt, nemo nescit. Videlicet cum adiuncta rerum atque hominum sensim mutavisset dies, fecit id Ecclesia prudenter more suo, quod, perspecta natura temporum, magis expedire atque utile esse hominum saluti videretur. Plures Regularum Indicis praescriptiones, quae excidisse opportunitate pristina videbantur, vel decreto ipsa sustulit, vel more usuque alicubi invalescente antiquari benigne simul ac provide sivit (26). Recentiore memoria, datis ad Archiepiscopos Episcoposque e principatu pontificio litteris, Pius IX Regulam X magna ex parte mitigavit (27). Praeterea, propinquo iam Concilio magno Vaticano, doctis viris

ad argumenta paranda delectis, id negotium dedit, ut expenderent, atque aestimarent Regulas Indicis universas, iudiciumque ferrent, quid de iis facto opus esset. Illi commutandas, consentientibus sententiis, iudicavere (28). Idem se et sentire et petere a Concilio plurimi ex Patribus aperte profitebantur, Episcoporum Galliae extant hac de re litterae, quarum sententia est, necesse esse et sine cunctatione faciendum, ut *illae Regulae et universa res Indicis novo prorsus modo nostrae aetati melius attemperato et observatu faciliori instaurarentur* (29). Idem eo tempore iudicium fuit Episcoporum Germaniae, plane petentium ut *Regulae Indicis... recenti revisioni et redactioni submittantur* (30). Quibus Episcopi concinunt ex Italia aliisque e regionibus complures (31).

Qui quidem omnes, si temporum, si institutorum civilium, si morum popularium habeatur ratio, sane aequa postulant et cum materna Ecclesiae sanctae caritate convenientia. Etenim in tam celeri ingeniorum cursu, nullus est scientiarum campus, in quo non litterae licentius excurrant; inde pestilentissimorum librorum quotidiana colluvies. Quod vero gravius est, in tam grandi malo non modo connivent, sed magnam licentiam dant leges publicae. Hinc ex una parte, suspensi religione animi plurimorum : ex altera, quidlibet legendi impunita copia.

Hisce igitur incommodis medendum rati, duo facienda duximus, ex quibus norma agendi in hoc genere certa et perspicua omnibus suppetat. Videlicet librorum improbatae lectionis diligentissime recognosci Indicem; subinde maturum cum fuerit, ita recognitum vulgari iussimus. Praeterea ad ipsas Regulas mentem adiecimus, easque decrevimus, incolumi earum natura, efficere aliquanto molliores, ita plane ut iis obtemperare, dummodo quis ingenio malo non sit, grave arduumque esse non possit (32). In quo non modo exempla sequimur decessorum Nostrorum, sed maternum Ecclesiae studium imitamur; quae quidem nihil tam expetit, quam se impertire benignam, sanandosque ex se natos ita

semper curavit, curat, ut eorum infirmitati amanter studioseque parcat.

Itaque matura deliberatione, adhibitisque S. R. E. Cardinalibus e Sacro Consilio libris notandis, edere *Decreta generalia* statuimus, quae infra scripta, unaque cum hac Constitutione coniuncta sunt; quibus idem sacrum Consilium posthac utatur unice, quibusque catholici homines toto orbe religiose pareant (33). Ea vim legis habere sola volumus, abrogatis *Regulis* sacrosanctae Tridentinae Synodi iussu editis, *Observationibus*, *Instructione*, *Decretis*, *Monitis*, et quovis alio decessorum Nostrorum hac de re statuto iussuque, una excepta Constitutione Benedicti XIV *Sollicita et provida*, quam, sicut adhuc viguit, ita in posterum vigere integram volumus (34).

DECRETA GENERALIA

De Prohibitione et Censura Librorum (38).

Titulus I.

De Prohibitione Librorum.

Caput I.

De prohibitis apostatarum, haereticorum, schismaticorum, aliorumque scriptorum libris.

1. Libri omnes, quos ante annum MDC. aut Summi Pontifices, aut Concilia oecumenica damnarunt, et qui in Novo Indice non recensentur, eodem modo damnati habeantur, sicut olim damnati fuerunt: iis exceptis, qui per haec Decreta Generalia permittuntur (39).

2. Libri apostatarum, haereticorum, schismaticorum et quorumcumque scriptorum haeresim vel schisma propugnantes, aut ipsa religionis fundamenta utcumque evertentes, omnino prohibentur (40).

3. Item prohibentur acatholicorum libri, qui ex professo de religione tractant, nisi constet nihil in eis contra fidem catholicam contineri (41).

4. Libri eorumdem auctorum, qui ex professo de religione non tractant, sed obiter tantum fidei veritates attingunt, iure ecclesiastico prohibiti non habeantur, donec speciali decreto proscripti haud fuerint (42).

Caput II.

De Editionibus textus originalis et versionum non vulgarium Sacrae Scripturae.

5. Editiones textus originalis et antiquarum versionum catholicarum Sacrae Scripturae, etiam Ecclesiae Orientalis, ab acatholicis quibuscumque publicatae, etsi fideliter et integre editae appareant, iis dumtaxat, qui studiis theologicis vel biblicis dant operam, dummodo tamen non impugnentur in prolegomenis aut adnotationibus catholicae fidei dogmata, permittuntur (43).

6. Eadem ratione, et sub iisdem conditionibus, permittuntur aliae versiones Sacrorum Bibliorum sive latina, sive alia lingua non vulgari ab acatholicis editae (44).

Caput III.

De Versionibus vernaculis Sacrae Scripturae.

7. Cum experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri; versiones omnes in lingua vernacula, etiam a viris catholicis confectae, omnino prohibentur, nisi fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae sub vigilantia Episcoporum cum adnotationibus desumptis ex Sanctis Ecclesiae Patribus, atque ex doctis catholicisque scriptoribus (45).

8. Interdicuntur versiones omnes Sacrorum Bibliorum, quavis vulgari lingua ab acatholicis quibuscumque confectae, atque illae praesertim, quae per Societates Biblicas, a Romanis Pontificibus non semel damnatas, divulgantur, cum in iis saluberrimae Ecclesiae leges de divinis libris edendis funditus posthabeantur.

Hae nihilominus versiones iis, qui studiis theologicis vel biblicis dant operam, permittuntur: iis servatis, quae supra (n. 5) statuta sunt (46).

Caput IV.

De Libris obscenis.

9. Libri, qui res lascivas seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed et morum, qui huiusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur (47).

10. Libri auctorum sive antiquorum, sive recentiorum, quos classicos vocant, si hac ipsa turpitudinis labe infecti sunt, propter sermonis elegantiam et proprietatem, iis tantum permittuntur, quos officii et magisterii ratio excusat: nulla tamen ratione pueris vel adolescentibus, nisi solerti cura expurgati, tradendi aut praelegendi erunt (48).

Caput V.

De quibusdam specialis argumenti libris.

11. Damnantur libri, in quibus Deo, aut Beatae Virgini Mariae, vel Sanctis, aut Catholicae Ecclesiae eiusque Cultui, vel Sacramentis, aut Apostolicae Sedi detrahitur. Eidem reprobationis iudicio subiacent ea opera, in quibus inspirationis Sacrae Scripturae conceptus pervertitur, aut eius extensio nimis coarctatur. Prohibentur quoque libri, qui data opera Ecclesiasticam Hierarchiam, aut statum clericalem vel religiosum probris afficiunt (49).

12. Nefas esto libros edere, legere aut retinere in quibus sortilegia, divinatio, magia, evocatio spirituum, aliaeque huius generis superstitiones docentur, vel commendantur (50).

13. Libri aut scripta, quae narrant novas apparitiones, revelationes, visiones, prophetias, miracula, vel quae novas inducunt devotiones, etiam sub praetextu quod sint privatae, si publicentur absque legitima Superiorum Ecclesiae licentia, proscribuntur (51).

14. Prohibentur pariter libri, qui duellum, suicidium, vel divortium licita statuunt, qui de sectis massonicis, vel aliis eiusdem generis societatibus agunt, easque utiles et non perniciosas Ecclesiae et civili societati esse contendunt, et qui errores ab Apostolica Sede proscriptos tuentur (52).

Caput VI.

De Sacris Imaginibus et Indulgentiis.

15. Imagines quomodocumque impressae Domini Nostri Iesu Christi, Beatae Mariae Virginis, Angelorum atque Sanctorum, vel aliorum Servorum Dei ab Ecclesiae sensu et decretis difformes, omnino vetantur. Novae vero, sive preces habeant adnexas, sive absque illis edantur, sine Ecclesiasticae potestatis licentia non publicentur (53).

16. Universis interdicitur indulgentias apocryphas, et a Sancta Sede Apostolica proscriptas vel revocatas quomodocumque divulgare. Quae divulgatae iam fuerint, de manibus fidelium auferantur (54).

17. Indulgentiarum libri omnes, summaria, libelli, folia etc., in quibus earum concessiones continentur, non publicentur absque competentis auctoritatis licentia (55).

Caput VII.

De libris liturgicis et precatoriis.

18. In authenticis editionibus Missalis, Breviarii, Ritualis, Caeremonialis Episcoporum, Pontificalis Romani,

aliorumque librorum liturgicorum a Sancta Sede Apostolica approbatorum, nemo quidquam immutare praesumat: si secus factum fuerit, hae novae editiones prohibentur (56).

19. Litaniae omnes, praeter antiquissimas et communes, quae in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus ac Ritualibus continentur, et praeter Litanias de Beata Virgine, quae in Sacra Aede Lauretana decantari solent, et Litanias Sanctissimi Nominis Iesu iam a Sancta Sede approbatas, non edantur sine revisione et approbatione Ordinarii (57).

20. Libros, aut libellos precum, devotionis vel doctrinae institutionisque religiosae, moralis, asceticae, mysticae, aliosque huiusmodi, quamvis ad fovendam populi christiani pietatem conducere videantur, nemo praeter legitimae auctoritatis licentiam publicet: secus prohibiti habeantur (58).

Caput VIII.

De Diariis, foliis et libellis periodicis.

21. Diaria, folia et libelli periodici, qui religionem aut bonos mores data opera impetunt, non solum naturali, sed etiam ecclesiastico iure proscripti habeantur.

Curent autem Ordinarii, ubi opus sit, de huiusmodi lectionis periculo et damno fideles opportune monere (59).

22. Nemo e catholicis, praesertim e viris ecclesiasticis, in huiusmodi diariis, vel foliis, vel libellis periodicis, quidquam, nisi suadente iusta et rationabili causa, publicet (60).

Caput IX.

De facultate legendi et retinendi libros prohibitos.

23. Libros sive specialibus, sive hisce Generalibus Decretis proscriptos, ii tantum legere et retinere poterunt, qui a Sede Apostolica, aut ab illis, quibus vices suas delegavit, opportunas fuerint consecuti facultates (61).

24. Concedendis licentiis legendi et retinendi libros quoscumque prohibitos Romani Pontifices Sacram Indicis Con-

gregationem praeposuere. Eadem nihilominus potestate gaudent, tum Suprema S. Officii Congregatio, tum Sacra Congregatio de Propaganda Fide pro regionibus suo regimini subiectis. Pro Urbe tantum, haec facultas competit etiam Sacri Palatii Apostolici Magistro (62).

25. Episcopi aliique Praelati iurisdictione quasi episcopali pollentes, pro singularibus libris, atque in casibus tantum urgentibus, licentiam concedere valeant. Quod si iidem generalem a Sede Apostolica impetraverint facultatem, ut fidelibus libros proscriptos legendi retinendique licentiam impertiri valeant, eam nonnisi cum delectu et ex iusta et rationabili causa concedant (63).

26. Omnes qui facultatem apostolicam consecuti sunt legendi et retinendi libros prohibitos, nequeunt ideo legere et retinere libros quoslibet, aut ephemerides ab Ordinariis locorum proscriptas, nisi eis in apostolico Indulto expressa facta fuerit potestas legendi et retinendi libros a quibuscumque damnatos. Meminerint insuper qui licentiam legendi libros prohibitos obtinuerunt, gravi se praecepto teneri huiusmodi libros ita custodire, ut ad aliorum manus non perveniant (64).

Caput X.

De denunciatione pravorum librorum.

27. Quamvis catholicorum omnium sit, maxime eorum qui doctrina praevalent, perniciosos libros Episcopis, aut Apostolicae Sedi denunciare; id tamen speciali titulo pertinet ad Nuntios, Delegatos Apostolicos, locorum Ordinarios, atque Rectores Universitatum doctrinae laude florentium (65).

28. Expedit ut in pravorum librorum denunciatione non solum libri titulus indicetur, sed etiam, quoad fieri potest, causae exponantur ob quas liber censura dignus existimatur. Iis autem ad quos denunciatio defertur, sanctum erit, denunciantium nomina secreta servare (66).

29. Ordinarii, etiam tamquam Delegati Sedis Apostolicae, libros, aliaque scripta noxia in sua Dioecesi edita vel diffusa proscribere, et e manibus fidelium auferre studeant. Ad apostolicum iudicium ea deferant opera vel scripta, quae subtilius examen exigunt, vel in quibus ad salutarem effectum consequendum, supremae auctoritatis sententia requiri videatur (67).

TITULUS II.

De Censura Librorum.

Caput I.

De Praelatis librorum censurae praepositis.

30. Penes quos potestas sit sacrorum bibliorum editiones et versiones adprobare vel permittere ex iis liquet, quae supra (n. 7) statuta sunt (68).

31. Libros ab Apostolica Sede proscriptos nemo audeat iterum in lucem edere; quod si ex gravi et rationabili causa, singularis aliqua exceptio hac in re admittenda videatur, id numquam fiet, nisi obtenta prius Sacrae Indicis Congregationis licentia, servatisque conditionibus ab ea praescriptis (69).

32. Quae ad causas Beatificationum et Canonizationum Servorum Dei utcumque pertinent, absque beneplacito Congregationis Sacris Ritibus tuendis praepositae, publicari nequeunt (69).

33. Idem dicendum de Collectionibus Decretorum singularum Romanarum Congregationum; hae nimirum Collectiones edi nequeant, nisi obtenta prius licentia, et servatis conditionibus a moderatoribus uniuscuiusque Congregationis praescriptis (70).

34. Vicarii et Missionarii Apostolici Decreta Sacrae Congregationis Propagandae Fidei praepositae de libris edendis fideliter servent (71).

35. Approbatio librorum quorum censura praesentium Decretorum vi Apostolicae Sedi vel Romanis Congregationibus non reservatur, pertinet ad Ordinarium loci in quo publici iuris fiunt (71).

36. Regulares, praeter Episcopi licentiam, meminerint teneri se, sacri Concilii Tridentini decreto, operis in lucem edendi facultatem a Praelato, cui subiacent, obtinere. Utraque autem concessio in principio vel in fine operis imprimatur (72).

37. Si auctor Romae degens librum non in Urbe, sed alibi imprimere velit, praeter approbationem Cardinalis Urbis Vicarii et Magistri Sacri Palatii Apostolici, alia non requiritur (73).

Caput II.

De Censorum Officio in praevio librorum examine.

38. Curent Episcopi, quorum muneris est facultatem libros imprimendi concedere, ut eis examinandis spectatae pietatis et doctrinae viros adhibeant, de quorum fide et integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiae daturos, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei dumtaxat gloriam spectaturos et fidelis populi utilitatem (74).

39. De variis opinionibus atque sententiis (iuxta Benedicti XIV praeceptum) animo a praeiudiciis omnibus vacuo, iudicandum sibi esse censores sciant. Itaque nationis, familiae, scholae, instituti affectum excutiant, studia partium seponant, Ecclesiae Sanctae dogmata, et communem Catholicorum doctrinam, quae Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum Constitutionibus, atque Doctorum consensu continentur, unice prae oculis habeant (75).

40. Absoluto examine, si nihil publicationi libri obstare videbitur, Ordinarius, in scriptis et omnino gratis, illius publicandi licentiam in principio vel in fine operis imprimendam, auctori concedat (76).

Caput III.

De libris praeviae censurae subiiciendis.

41. Omnes fideles tenentur praeviae censurae ecclesiasticae eos saltem subiicere libros, qui Divinas Scripturas, Sacram Theologiam, Historiam Ecclesiasticam, Ius Canonicum, Theologiam naturalem, Ethicen, aliasve huiusmodi religiosas aut morales disciplinas respiciunt, ac generaliter scripta omnia, in quibus religionis et morum honestatis specialiter intersit (77).

42. Viri e Clero saeculari ne libros quidem, qui de artibus scientiisque mere naturalibus tractant, inconsultis suis Ordinariis, publicent, ut obsequentis animi erga illos exemplum praebeant.

Iidem prohibentur quominus, absque praevia Ordinariorum venia, diaria vel folia periodica moderanda suscipiant (78).

Caput IV.

De Typographis et Editoribus librorum.

43. Nullus liber censurae ecclesiasticae subiectus excudatur, nisi in principio nomen et cognomen tum auctoris, tum editoris praeferat, locum insuper et annum impressionis atque editionis. Quod si aliquo in casu, iustas ob causas, nomen auctoris tacendum videatur, id permittendi penes Ordinarium potestas sit (79).

44. Noverint Typographi et Editores librorum, novas eiusdem operis approbati editiones, novam approbationem exigere, hanc insuper textui originali tributam, eius in aliud idioma versioni non suffragari (80).

45. Libri ab Apostolica Sede damnati, ubique gentium prohibiti censeantur, et in quodcumque vertantur idioma (81).

46. Quicumque librorum venditores, praecipue qui catholico nomine gloriantur, libros de obscenis ex professo

tractantes neque vendant, neque commodent, neque retineant: coeteros prohibitos venales non habeant, nisi a Sacra Indicis Congregatione veniam per Ordinarium impetraverint, nec cuiquam vendant nisi prudenter existimare possint, ab emptore legitime peti (82).

Caput V.

De poenis in Decretorum Generalium transgressores statutis.

47. Omnes et singuli scienter legentes, sine auctoritate Sedis Apostolicae, libros apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, nec non libros cuiusvis auctoris per Apostolicas Litteras nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes, et quomodolibet defendentes, excommunicationem ipso facto incurrunt, Romano Pontifici speciali modo reservatam (83).

48. Qui sine Ordinarii approbatione Sacrarum Scripturarum libros, vel earumdem adnotationes vel commentarios imprimunt, aut imprimi faciunt, incidunt ipso facto in excommunicationem nemini reservatam (84).

49. Qui vero cetera transgressi fuerint, quae his Decretis Generalibus praecipiuntur, pro diversa reatus gravitate serio ab Episcopo moneantur; et, si opportunum videbitur, canonicis etiam poenis coerceantur (85).

Praesentes vero litteras et quaecumque in ipsis habentur nullo umquam tempore de subreptionis aut obreptionis sive intentionis Nostrae vitio aliove quovis defectu notari vel impugnari posse; sed semper validas et in suo robore fore et esse, atque ab omnibus cuiusvis gradus et praeeminentiae inviolabiliter in iudicio et extra observari debere, decernimus; irritum quoque et inane si secus super his a quoquam, quavis auctoritate vel praetextu, scienter vel ignoranter contigerit attentari declarantes, contrariis non obstantibus quibuscumque.

Volumus autem ut harum litterarum exemplis, etiam impressis, manu tamen Notarii subscriptis et per constitu-

tum in ecclesiastica dignitate virum sigillo munitis, eadem habeatur fides, quae Nostrae voluntatis significationi his praesentibus ostensis haberetur.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostrae constitutionis, ordinationis, limitationis, derogationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. — Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicae millesimo octingentesimo nonagesimo septimo, VIII. Kalendas Februarias, Pontificatus Nostri decimo nono (1).

A. CARD. MACCHI

A. PANICI Subdatarius

VISA

DE CURIA I. DE AQUILA E VICECOMITIBUS

Loco ✠ Plumbi

Reg. in Secret. Brevium

I. CUGNONIUS

(1) Computantur anni ab Incarnatione Dominica, cuius initium sumitur a die 25 Martii.

COMMENTARIUM

(*Notae respondent numeris textui insertis*).

(1) Matth. XXVIII. 19.
(2) 1. Timoth. III. 15.
(3) Ephes. IV. 14.
(4) Ioan. XXI. 15. 17.
(5) 1. Petr. V. 2.

(6) Merito Summus Pontifex a principio de malis queritur, quae perniciosi libri tum fidei, tum morum inferunt honestati. Ipse Pius Papa IX anno 1846 in ep. encyclica *Qui pluribus* eadem mala lamentatur; *teterrima,* scribens, *tot undique volantium et peccare docentium voluminum ac libellorum contagio, qui apte compositi, ac fallaciae et artificii pleni, immanibusque sumptibus per omnia loca in christianae plebis interitum dissipati, pestiferas doctrinas ubique disseminant, incautorum potissimum mentes animosque depravant, et maxima Religioni inferunt nocumenta.* Has autem querelas renovavit die 20 Iunii 1868, quo per Bullam *Aeterni Patris* Concilium Vàticanum indixit. Etenim inter alia queritur de *impiis omnis generis libris, ac pestiferis ephemeridibus undique diffusis.* (Ap. Cecconi. *Storia del Concilio Vaticano* Tom. 1. pag. 385. *Acta et Decreta Concilii Vaticani* pag. 3). Sed praetermissis catholicorum hominum testimoniis, ea audire praestabit quae anno 1730 haereticus Abraham Le Moine de malis scripsit, quae perniciosi Libri in Anglia intulerunt: *Libri huiusmodi cum incidissent in manus gentis innumerae, malum peperere infinitum. Et eo magis quo prima facie exornati apparent ex fine et ratione laudabili. Contra incredulitatem quae se palam prodit quisque se vertit. Sed auctores isti Angli sub specie deferendi evangelicam veritatem, difficultatibus suis eiusdem fundamenta submovent, ac principia diruunt, nihilque omittunt quo eiusdem argumenta reddant valde suspecta. Virus evomunt, eo magis lethale, quo subtilius et magis abditum. Diu inde dementati homines bibunt; nihil autem ibi vident quia nihil suspicantur. Vellicationes etiam ac eruditiones miscent ut melius visco abliniant. Et quoniam de-*

lectat novitas, et exigua est religionis instructio, inclinatio vero ad pravitatem nimia, non est mirum, si libri huiusmodi spiritum ac corda pervertant illorum qui incaute perlegunt. Sermo incredulorum ferit, lectores implicantur, egrediuntur scrupuli, et tandem fiunt increduli inopinato. Effraena inde mentis libertas immoderatam necessario ac irresistibilem creat cordis licentiam: haec passionibus indulget, ac vitiorum dilatat imperium. Hinc vere dici potest, magnam hanc civitatem (Londinum) *numquam magis fuisse depravatam, sicut est hodie. Et quidem pene Status omnes Europaei, et regna nimis infeliciter conspiciuntur infecta; sed essent absque dubio amplius, si esset in illis libertas, quae in nobis est, cogitandi, scribendi ac legendi.* Ap. Ligorium *Lib. I. Tract. II. de Legib.* Appendix III. *De iusta prohibit. et abolitione libror. vetitae lectionis.* Cap. I. n. IV.

Argumenta, quibus pravorum librorum lectione deterreantur universi, ex S. Ligorio *loc. cit.* et ex Francisco Antonio Zaccaria *op. cit.* a cl. Bouix in compendium rediguntur. Petuntur autem 1°. Ex generali hominum proclivitate ad sese accommodandum doctrinis et moribus eorum quibuscum versantur ac colloquuntur. Sed pravos legere libros idem est ac cum pravis eorum auctoribus conversari; imo multo periculosius, cum verba scripta legentis animum magis excitent feriantque. 2°. Quia libri quoddam magisterium exercent, cuius auctoritati lectores plerumque cedere solent. 3°. Quia pravi libri de se apti sunt ad subvertendam fidem et mores. 4°. Quia lectores plurimi ea scientia animique virtute carent, quae necessaria est ad pravos libros legendos sine perversionis periculo. 5°. Quia experientia constat, plurimos in haereses atque apostasiam proruisse ob unam pravorum librorum lectionem. Atque exemplo sint, saeculo II Ecclesiae, Bardesanes; saeculo III plurimi illi christiani, qui ex lectione librorum Nepotis Aegyptii Episcopi errores millenariorum amplexi sunt, atque Manes, ex quo Manichaeorum secta; saeculo IV Hispania et Gallia Narbonensis quae haeresim Priscilliani ex libris ibi divulgatis susceperunt; saeculo V Eutyches ob lectionem cuiusdam Manichaeorum libri in haeresiarcham commutatus; ceteros multo plures silentio praeterimus. Cf. Zaccariam et Bouix Opp. cit.

7. Ex actis, et Paulo Apostolo sequentia testimonia producimus: *Multi autem ex eis qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus* Act. XIX. 19.

O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiae. I. Tim. VI. 20.

Profana autem et vaniloquia devita; multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit. II. Tim. II. 16. 17.

8. Patrum agendi ratio atque sententiae, ut etiam Episcoporum iussa et iudicia, legantur penes iam allegatos Ligorium atque Zaccariam. Nos unum vel alium afferemus. Cyprianus ad Cornelium Papam scribit: *Si quando talia quorumdam calumniosa temeritate conscripta sunt, legi apud nos non patimur.* P. L. III. 728.

Cum defensores Origenis affirmarent, magni viri scripta ab haereticis depravata fuisse, neque decere bona aeque ac mala damnare, tradit Sulpicius Severus *Dialog. I. n. VI.* Theophilum Alexandrinum Episcopum cum suis suffraganeis statuisse, omnia esse damnanda. *Adversum haec Episcopi obstinatius renitentes, pro potestate cogebant recta etiam universa cum pravis, et cum ipso auctore damnare, quia satis superque sufficerent libri, quos Ecclesia recepisset; respuendam esse penitus lectionem, quae plus esset nocitura insipientibus, quam sapientibus profutura.* P. L. XX. col. 188. At exinde nemo concludat, damnatos errores esse Origeni tribuendos.

9. Exordiri possumus a Concilio Nicaeno I (an. 325), a cuius Patribus damnatos fuisse Arii libros tradit Nicephorus Callixtus Hist. Eccl. lib. VIII. cap. 18. *Thaliam.... ac praeterea si quod aliud eius aut sectatorum eius inveniretur scriptum, ut id igni mandaretur edixit.* P. G. Tom. 146, col. 74.

In Concilio Chartaginiensi IV, quod celebratum ponitur anno 398, sancitum Can. XVI legimus: *Episcopus gentilium libros non legat, haereticos autem pro necessitate et tempore.* Mansi III. 952.

In Concilio Ephesino oecumenico (431) proscriptos fuisse Nestorii libros scribit Liberatus in Breviario, cap. X. *Nestorii sectatores videntes libros illius blasphemos non posse proferri in publicum, eo quod Synodo Ephesina anathematizante fuerunt condemnati, et imperiali lege prohibitum fuerat ne quis eos legere auderet, aut defendere.* P. L. Tom. 68. coll. 989-90. Universis vero notum est, in Concilio V (an. 553) damnata fuisse scripta Theodori Mopsuestiae Episcopi, Theodoriti Cirensis et hi-

storici celeberrimi contra S. Cyrillum Alexandr. atque Ibae Edessae Episcopi epistolam ad Marim Persam, quae veniunt sub nomine trium Capitulorum. « Praedicta igitur tria Capitula anathe-« matizamus, id est Theodorum impium Mopsuestenum cum ne-« fandis eius conscriptis, et quae impie Theodoretus conscripsit, « et impiam epistolam quae dicitur Ibae et defensores eorum ». Mansi IX. 376.

In Concilio VI (an. 680) actione XIII de Monothelitarum scriptis decretum fuit esse igni tradenda. *Et praevidimus profana et animae perniciosa continuo ob perfectum exterminium igne concremari. Et combusta sunt.* Mansi XI. 582.

Ceteris praetermissis, in Concilio Constantiensi anno 1414 congregato, damnatos fuisse libros Wicleff et Ioannis Hus neminem latet. Atque de illo sess. XIII legimus. *Propterea in nomine Domini nostri Iesu Christi haec sancta Synodus sententias praedictorum Archiepiscoporum, ac Concilii Romani* (anno 1413 per Ioannem XXIII celebrati) *ratificans, et approbans, praedictos articulos, et eorum quemlibet, libros eiusdem* dialogum *et* trialogum *per eundem Ioannem Wicleff nominatos, et alios eiusdem auctoris libros, volumina, tractatus, et opuscula, quocumque nomine censeantur, quos hic haberi vult pro sufficienter expressis, hoc perpetuo decreto reprobat et condemnat, et eorumdem librorum et cuiuslibet ipsorum lectionem, doctrinam, expositionem, et allegationem, nisi ad eorum reprobationem, omnibus Christifidelibus prohibendo, inhibemus omnibus et singulis catholicis sub anathematis interminatione, et ne de cetero dictos articulos, vel ipsorum aliquem audeant publice praedicare, dogmatizare, tenere, vel quomodolibet allegare, nisi ad eorum reprobationem, ut dictum est. Iubens illos libros et tractatus, volumina et opuscula praelibata publice concremari, prout decretum fuerat in Synodo Romana.* Mansi XXVII. 634. De libris vero Ioannis Hus statuit: *Libros praedictos, et doctrinam, et singulos illius tractatus, et opuscula in latino, sive vulgari* Bohemico *per ipsum editos, aut in quocumque alio idiomate per alium, vel alios, translatos, haec sacrosancta Synodus reprobat atque condemnat, ipsos comburendos publice et solemniter in praesentia Cleri et populi in civitate* Constantiensi *et alibi, decernit, et diffinit; adiiciens propter praemissa omnem eius doctrinam merito esse et fore suspectam de fide, et ab omnibus Christifidelibus evitandam;*

et ut de medio Ecclesiae illa perniciosa doctrina eliminetur, haec Sacrosancta Synodus prorsus iubet, per locorum Ordinarios, tractatus et opuscula huiusmodi per censuram ecclesiasticam, etiamsi opus fuerit, cum adiectione poenae et fautoriae haeresis, diligenter inquiri, et repertos ignibus publice concremari. Si quis autem huius sententiae ac decreti violator aut contemptor extiterit, statuit eadem Sancta Synodus, per locorum Ordinarios, et Inquisitores haereticae pravitatis, contra talem vel tales, veluti suspectum, vel suspectos de haeresi, procedendum. Mansi XXVII. 752. 753.

Post haec; Ecclesiae potestatem competere noxios proscribendi libros constat Scripturarum testimonio, Patrum sententia Conciliorum facto, antiquissima et constanti consuetudine. Hanc vero consuetudinem ipse Lutherus fassus est, dum ad Spalatinum scripsit. *Est veteris exempli et antiqui moris infectos et improbos codices comburendi, quemadmodum legimus in actis Apostolorum.*

10. Id Anastasius Romae egit anno 400, vel 401, ut ipse testatur in Ep. ad Simplicianum Mediolanensem Episcopum, qua dicit § II. *Conventus litteris memorati, convenio Sanctitatem tuum, ut sicut nos in urbe Roma positi.... damnavimus.... illud quidquid ut fidei nostrae contrarium ab Origene quondam scriptum, indicavimus a nobis esse alienum atque punitum. Quaedam capitula blasphemiae obtulit, quae nos non solum horruimus, et iudicavimus, verum et si qua alia sunt ab Origene exposita, cum suo auctore pariter a nobis scias esse damnata.* Migne P. L. XX. 74. 75. 76.

11. Cum africani Episcopi timerent, ne haeresis Pelagiana universam Africam, et propemodum orbem inficeret, ad Innocentium I. R. Pontificem anno 417 Pelagii librum misere, ut illum anathemate percelleret. Quod Innocentium perfecisse ipsemet respondet Ep. 31. n. 5. *Librum sane, qui eius esse diceretur, nobis a vestra charitate transmissum evolvimus: in quo multa contra Dei gratiam legimus esse conscripta, multa blasphema, nihil quod placeret, nihil pene quod non penitus displiceret, a quovis damnandum atque calcandum, cuius similia, nisi qui ista scripserat, nemo alter in mentem reciperet atque sentiret.* P. L. XX. 596.

12. Testatur id Prosper Aquitanus in Chronico ad annum 443, n. 749 scribens: *Hoc tempore plurimos Manichaeos intra*

urbem latere diligentia Papae Leonis innotuit, qui eos de secretis suis erutos et oculis totius Ecclesiae publicatos omnes *dogmatis sui turpitudines et damnare fecit et prodere; incensis eorum codicibus, quorum magnae moles fuerant interceptae. Quae cura viro sancto divinitus ut apparuit inspirata, non solum Romanae urbi, sed etiam universo orbi plurimum profuit. Siquidem confessionibus in urbe captorum, qui doctores eorum, qui episcopi, quive presbyteri, in quibus provinciis vel civitatibus degerent, patefactum est. Multique orientalium partium sacerdotes, industriam apostolici Rectoris imitati sunt.* P. L. Tom. LI. col. 600.

13. Habentur eiusmodi Gelasii Decreta P. L. Tom. LIX. 158 et 162 et apud Mansi VIII. 146, 150. Ultimam partem referimus decreti de libris non recipiendis, quod inscribitur: *Notitia librorum apochryphorum qui non recipiuntur.*

« Haec et omnia his similia, quae Simon Magus, Nicolaus, « Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosa- « tenus, Photinus et Bonosus, et qui simili errore defecerunt; « Montanus quoque cum suis obscenissimis sequacibus, Apol- « linaris, Valentinus, sive Manichaeus, Faustus, Africanus, Sa- « bellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Novatus, Sabbatius, « Callistus, Donatus, Eusthatius, Iovianus, Pelagius, Iulianus « Eclanensis, Caelestinus, Maximinus, Priscillianus ab Hispania, « Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, Unicus, Lampetius, « Dioscorus, Eutyches, Petrus et alius Petrus, e quibus unus « Alexandriam, alius Antiochiam maculavit; Acacius Constan- « tinopolitanus cum consortibus suis; nec non et omnes hae- « resiarchae, eorumque discipuli, sive schismatici, docuerunt « vel conscripserunt quorum nomina minime retinentur; non « solum repudiata, verum etiam ab omni Romana, catholica « et apostolica Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus « auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo « in aeternum confitemur esse damnata ». P. L. LIX. 164.

14. Inter Romanos Pontifices qui monotheliticum errorem proscripsere eminent Martinus I. atque S. Agatho; ille quidem tum in variis epistolis, tum praesertim in Concilio Lateranensi anno 649 celebrato; hic in epistola Synodica ad Patres Concilii sexti atque ad Constantinum Imperatorem Pogonatum, quae lectae fuerunt, Actione IV. Mansi XI. 234.

Unius Martini verba referimus, qui Canone XVIII sanci-

vit: « Si quis secundum Sanctos Patres consonanter nobis pa-
« riterque fide non respuit et anathematizat anima et ore omnes,
« quos respuit et anathematizat nefandissimos haereticos cum
« omnibus impiis eorum conscriptis usque ad unum apicem
« sancta Dei Ecclesia catholica et apostolica.... hoc est Theo-
« dorum quondam Episcopum Pharanitanum, Cyrum Alexan-
« drinum, Sergium Constantinopolitanum, vel eius successores
« Pyrrhum et Paulum, in sua perfidia permanentes, et omnia
« impia illorum conscripta, et eos qui similia cum illis usque
« in finem obstinate sapuerunt, aut sapiunt, vel sapere spe-
« rantur, hoc est, unam voluntatem et unam operationem dei-
« tatis et humanitatis Christi, et super haec impiissimam ecthe-
« sim, quae persuasione eiusdem Sergii facta est ab Heraclio
« quondam imperatore adversus orthodoxam fidem, unam Chri-
« sti Dei voluntatem et unam ex concinnatione definientem ope-
« rationem venerari; sed et omnia quae pro ea impie ab eis
« scripta vel acta sunt; et cum illis denuo scelerosum typum,
« qui ex suasione praedicti Pauli nuper factus est a serenissimo
« principe Constantino imperatore contra catholicam Ecclesiam,
« utpote duas naturales voluntates et operationes, divinam et
« humanam, quae a Sanctis Patribus in ipso Christo Deo vero
« et Salvatore nostro pie praedicantur, cum una voluntate et
« operatione, quae ab haereticis impie in eo veneratur, pariter
« denegare et taciturnitate constringi promulgantem, et pro-
« pterea cum sanctis Patribus et scelerosos haereticos ab omni
« reprehensione et condemnatione iniuste liberari definientem,
« in amputationem catholicae Ecclesiae definitionum, seu re-
« gulae. Si quis igitur, iuxta quod dictum est, consonanter
« nobis omnia haec impiissima haereseos illorum dogmata, et
« ea quae pro illis, aut in definitione eorum a quolibet impie
« conscripta sunt, et denominatos haereticos, Theodorum di-
« cimus, Cyrum et Sergium, Pyrrhum et Paulum non re-
« spuit et anathematizat.... huiusmodi condemnatus sit ». Mansi
X. 1158-1159.

15. Plurimi fuerunt Petri Abaelardi errores. Inter alios:

a) Quod Pater sit plena potentia, Filius quaedam potentia, Spiritus Sanctus nulla potentia.

b) Quod Spiritus Sanctus non sit de substantia Patris aut Filii.

c) Quod Spiritus Sanctus sit anima mundi.

d) Quod Christus non assumpsit carnem, ut nos a iugo diaboli liberaret.

e) Quod nec Deus et Homo, neque haec persona quae Christus est, sit tertia persona in Trinitate.

f) Quod non contraximus culpam ex Adam, sed poenam tantum, etc. Mansi XXI. 568.

At Innocentius II. R. Pontifex, universos Abaelardi errores proscripsit, ut patet ex eius epistola ad Henricum Episcopum Senonensem, Raynaldum Rhemensem, et S. Bernardum Claravallensem Abbatem anno 1140 conscripta. « Nos.... communicato fratrum nostrorum Episcoporum Cardinalium consilio, « destinata Nobis a vestra discretione capitula, et universa ipsius « Petri dogmata, sanctorum Canonum auctoritate, cum suo auctore damnavimus, eique tanquam haeretico perpetuum silentium imposuimus. Universas quoque erroris sui sectatores « et defensores, a fidelium consortio sequestrandos et excommunicationis vinculo innodandos esse censemus ». Mansi XXI. 565.

Deinde vero Rhemensi, Senonensi, et eidem S. Bernardo mandavit ut tum Abaelardi tum Arnaldi de Brixia libri flammis traderentur: « Per praesentia scripta Fraternitati Vestrae mandamus, quatenus Petrum Abaelardum et Arnaldum de Brixia, « perversi dogmatis fabricatores, et catholicae fidei impugnatores, in religiosis locis, ubi vobis melius visum fuerit, separatim faciatis includi, et libros erroris eorum, ubicumque reperti « fuerint, igne comburi ». Mansi, ibid.

16. Marsilii Patavini errores per summa capita retulit Natalis ab Alexandro in E. H. Saec. XIII et XIV, Art. III; inter alia docuit.

a) Christum in coelos ascendentem nullum in Ecclesia visibile caput constituisse, nullum Vicarium reliquisse.

b) Ad Imperatorem spectare Pontifices instituere, deturbare ac punire.

c) Imperatorem succedere Pontifici, et Ecclesiam, Sede vacante, regere posse.

d) Sacerdotes omnes, sive Pontifices, sive Episcopos, sive simplices Presbyteros ex institutione Christi esse aequalis auctoritatis; quod autem unus ampliorem alio potestatem habeat, id Imperatori acceptum ferre; qui ut liberaliter concedit, ita revocare pro libito potest.

e) Penes principem esse iudicium de capacitate promovendorum ad Sacros Ordines, nec Episcopo fas esse quemquam absque ipsius auctoritate promovere etc. etc.

Verum Ioannes XXII, X Kal. Novembris Pontificatus sui anno XII, id est, die 22 Octobris an. 1327, Marsilii Patavini enumeratos antea atque confutatos errores proscripsit in Constit. incip. *Licet iuxta doctrinam Apostoli,* quam recitat Raynaldus ad an. 1327, n. XX; Antonius autem Zaccaria et recitat et doctis illustrat adnotationibus in Op. cit. pag. 93. Haec autem statuit Pontifex: « (Praedictos articulos) veluti S. Scripturae con-« trarios, et fidei catholicae inimicos, haereticos, seu haereticales « et erroneos; nec non et praedictos Marsilium et Iohannem (Ian-« dunium) haereticos, imo haeresiarchas fore manifestos et no-« torios sententialiter declaramus, articulosque ac librum prae-« dictos, nec non quamcumque aliam Scripturam continentem « eosdem; praedictos quoque Marsilium et Iohannem ut hae-« reticos manifestos et notorios, imo ut haeresiarchas potius re-« probamus, et sententialiter condemnamus. Si quis enim do-« ctrinam praedictam defendere vel adprobare praesumpserit, « cuiuscumque dignitatis, ordinis, aut status, tamquam haereti-« cus ab omnibus confutetur ».

17. Nedum a Patribus Concilii Constantiensis, sed etiam a Martino V Wicleffii, Hussii, et Hieronymi Pragensis libros fuisse damnatos constat ex eius Bulla *Inter cunctas* anno 1418 lata, qua inter alia § 4 legimus: « Per apostolica scripta committi-« mus et mandamus, quatenus vos Archiepiscopi, et Episcopi, « ac Electi et quilibet vestrum per se, seu alium, vel alios, quos « graves et idoneas personas spiritualem iurisdictionem haben-« tes esse volumus, omnes et singulos cuiuscumque dignitatis, « officii, praeeminentiae, status vel conditionis existant, et qui-« buscumque nominibus censeantur, qui de praeexcelso, salutifero « et supermirabili Sacramento Corporis et Sanguinis Domini « nostri Iesu Christi, vel de baptismate, seu peccatorum con-« fessione, poenitentiae pro peccatis iniunctione, vel reliquis ec-« clesiasticis Sacramentis, seu fidei articulis, aliter sentire, aut « docere, quam Sacrosancta Romana Ecclesia et universalis do-« cet, praedicat et observat, aut articulos seu libros, et doctri-« nas praefatorum haeresiarcharum Ioannis Wicleff, et Iohannis « Hus et Hieronymi, per eamdem Constantiensem Synodum, cum « suis auctoribus, ut praedicitur, damnatos, et damnatas, tenere,

« credere et dogmatizare, ac vitae finem ipsorum haeresiarcha-
« rum publice vel occulte pertinaciter quomodolibet laudare, vel
« approbare praesumpserint, eorumque receptatores, defensores,
« et fautores quoslibet, etiam contemplatione praedictorum erro-
« rum, nec non credentes et adhaerentes eisdem, tamquam hae-
« reticos iudicetis, et velut haereticos saeculari Curiae relinqua-
« tis ». Bullar. Rom. Tom. IV, pag. 666, Edit. Taurin. 1859.

18. Ars typographica inventa fuit prima medietate saeculi. XV a Ioanne de Guttemberg Urbis Moguntinae cive, quamvis et aliis prima tribuatur inventio. (Cf. Cantù Storia Universale VI, 451-452).

19. Alexander VI, die 1 Iunii 1501 plura et saluberrima statuit circa librorum impressionem in Constit. incipien. *Inter multiplices*. Inter alia sancivit: « Sicut ars impressoria librorum
« utilissima habetur ad faciliorem multiplicationem librorum
« probatorum et utilium, ita plurimum damnosum foret, si illius
« artifices ea arte perverse uterentur, passim imprimendo quae
« perniciosa sunt. Debent igitur impressores ipsi compesci op-
« portunis remediis, ut ab eorum impressione desistant, quae
« fidei catholicae contraria noscuntur, vel adversa, aut in men-
« tibus fidelium possunt verisimiliter scandalum generare. Unde
« nos qui illius locum tenemus in terris, qui ad illuminan-
« dum hominum mentes et errorum tenebras exterminandum
« descendit e coelis, cum fideli relatione intellexerimus, artificio
« dictae artis plurimos libros atque tractatus in diversis mundi
« partibus, praesertim Coloniensi, Moguntina, Trevirensi, Mag-
« deburgensi provinciis fuisse impressos, in se varios errores
« ac perniciosa dogmata etiam sacrae christianae religioni ini-
« mica continentes, et in dies etiam passim imprimi, huiusmodi
« detestandae labi sine ulteriori dilatione occurrere cupientes,
« ut ex commisso desuper officio tenemur, omnibus et singulis
« dictae artis impressoribus et illorum obsequiis quomodolibet
« insistentibus et se circa eorum imprimendi artem quoquo modo
« exercentibus in provinciis praedictis degentibus, sub excom-
« municationis latae sententiae poena, quam eo ipso, si contra
« fecerint incurrisse noscantur, et poena pecuniaria per vene-
« rabiles Fratres nostros Coloniensem, Mogutiensem, Treviren-
« sem et Magdeburgensem Archiepiscopos, vel eorum Vicarios
« in spiritualibus generales aut Officiales, quemlibet videlicet eo-
« rum in provincia sua pro eorum arbitrio imponenda et exi-

« genda ac Camerae Apostolicae adplicanda, auctoritate aposto-
« lica praesentium tenore districtius inhibemus, ne de cetero
« libros, tractatus aut Scripturas qualescumque imprimere aut
« imprimere facere quoquo modo praesumant, nisi prius con-
« sultis super hoc Archiepiscopis vel Vicariis aut Officialibus
« praefatis, ac eorum speciali et expressa impetrata licentia gratis
« concedenda, quorum conscientias oneramus, ut antequam licen-
« tiam huiusmodi concedant, imprimenda diligenter examinent,
« sive a peritis et catholicis examinari faciant, et procurent ac
« diligenter advertant, ne quid imprimatur, quod orthodoxae fi-
« dei contrarium, impium et scandalosum existat.

« Et quia parum esset adversus futuras impressiones pro-
« videre, nisi quae iam fere noscuntur erronea, impia et scan-
« dalosa supprimantur, eisdem Archiepiscopis Vicariis vel Offi-
« cialibus mandamus auctoritate praedicta, ut videlicet quilibet
« eorum in dicta provincia sua moneant et requirant auctoritate
« nostra omnia et singula inventaria librorum et tractatuum quo-
« rumcumque impressorum, ac libros et tractatus impressos, in
« quibus per Archiepiscopos, sive Vicarios aut Officiales praedi-
« ctos aut eorum singulos aliqua fidei catholicae contraria, im-
« pia, adversa, scandalosa, aut male sonantia continere indica-
« tum, sive declaratum fuerit, omni fraude et dolo cessantibus,
« infra terminum eorum arbitrio praefigendum coram eis respe-
« ctive praesentent et consignent sub simili excommunicationis
« latae sententiae et eorum arbitrio exigenda pecuniaria poena,
« ut praefertur incurrenda; studeantque sic impressos etiam
« alios, prout expedire putaverint, ad eos deferri et delatos com-
« buri facere ne quispiam illos legere vel tenere praesumat, sub
« similibus censuris et poenis auctoritate nostra prohibere; nec
« omittant diligenter inquirere, quibus procurantibus tales libri
« impressi fuerint, quave de causa illud procuraverint, in fidei
« catholicae, quam profitentur, detrimentum; et an procuratores
« ipsi de haeresi suspecti sint, contradictores quoslibet et re-
« belles etiam, cuiuscumque dignitatis, gradus, ordinis et con-
« ditionis, nec non communitates, universitates et alia collegia
« quaecumque per excommunicationis, suspensionis et interdicti
« aliasque sententias, censuras et poenas ecclesiasticas cum il-
« larum aggravatione et reaggravatione, appellatione postposita,
« compescendo, invocato etiam, si opus fuerit, auxilio brachii
« saecularis ». Ap. Zaccaria Op. cit. pag. 134-135.

Leo X autem lata die 4 Maii 1515 Constitutione *Inter sollicitudines* idipsum sancivit, ne scilicet liceret alicui libros edere sine facultate aut S. Palatii Apostolici magistri, aut respectivorum Ordinariorum.

§ 2. « Nos itaque, ne id quod ad Dei gloriam et fidei aug« mentum, et bonarum artium propagationem salubriter est in« ventum, in contrarium convertatur, ac Christifidelium saluti « detrimentum pariat, super librorum impressione curam no« stram habendam fore duximus, ne de cetero cum bonis se« minibus spinae coalescunt, vel medicinis venena intermiscean« tur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, « hoc sacro approbante Concilio (Lateranensi V), ut negotium « impressionis librorum huiusmodi eo prosperetur felicius quo « deinceps indago solertior diligentius et cautius adhibetur, sta« tuimus et ordinamus quod de cetero, perpetuis futuris tem« poribus, nullus librum aliquem, seu aliam quamcumque scri« pturam, tam in Urbe nostra, quam in aliis quibusvis civita« tibus et dioecesibus, imprimere seu imprimi facere praesumat, « nisi prius, in Urbe, per Vicarium nostrum et Sacri Palatii Ma« gistrum; in aliis vero civitatibus et Dioecesibus, per Episco« pum, vel alium habentem peritiam scientiae libri, seu Scri« pturae huiusmodi imprimendae, ab eodem Episcopo ad id « deputandum, ac inquisitorem haereticae pravitatis civitatis sive « Dioecesis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, di« ligenter examinentur, et per eorum manus propriae subscri« ptionem, sub excommunicationis sententia, gratis et sine dila« tione imponendam, approbentur ». Bullar. Rom. Tom. V, 624, edit. cit.

20. Exorta anno 1517 haeresi Lutherana, in Bulla *Exurge Domine,* quam Leo X dedit die 15 Iunii 1520, et postquam omnem, sed frustra, curam adhibuisset ad Lutherum convertendum, huius quadraginta et unam propositionem proscripsit, prohibuitque sub poenis contra haereticos statutis quominus libri a Luthero editi ab aliquo Christifideli legerentur:

§ 11. « Inhibemus praeterea, sub omnibus et singulis prae« missis poenis, eo ipso incurrendis, omnibus et singulis Christi« fidelibus superius nominatis, ne scripta, etiam praefatos erro« res non continentia, ab eodem Martino quomodolibet condita, « aut condenda vel edenda, seu eorum aliqua, tamquam ab « homine hortodoxae fidei inimico, atque ideo vehementer su-

« specta, et ut eius memoria omnino deleatur de Christifide-« lium consortio, legere, asserere, praedicare, laudare, impri-« mere, publicare sive defendere, per se, vel alium seu alios, « directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, « seu in domibus suis sive aliis locis, publicis vel privatis, tenere « quoquo modo praesumant, quinimmo illa comburant ». Bull. Rom. V. 755, Edit. cit.

Cum autem nec Lutherus nec Lutherani Pontificis Romani monitis inflictisque poenis animum accommodarent, immo auctoritatis illius iugum excuterent, Clemens VII, quod deinceps sequentes Pontifices etiam praestitere, anno 1524 Lutherum inter illos haereticos annumeravit, qui in Bulla vulgo *in Coena Domini* excommunicatione publice et solemniter plectuntur, librosque eius omnimodis proscripsit: « Librosque ipsius (Mar-« tini Lutheri), aut quorumvis aliorum eiusdem sectae, sine au-« ctoritate nostra et Sedis Apostolicae, quomodolibet legentes, « aut in suis domibus tenentes, imprimentes, aut quomodolibet « defendentes, ex quavis causa, publice vel occulte, quovis in-« genio vel colore ». Quibus Paulus III, anno 1536 addidit: « et « generaliter quoslibet defensores eorumdem ». Bullar. Rom. VI, 219.

21. Anno 1557 Paulus IV Supremae Inquisitionis Congregationi commisit, ut librorum prohibitorum Indicem concinnaret; qui reapse prodiit ita inscriptus: « Index auctorum, et li-« brorum, qui tamquam haeretici, aut suspecti, aut perniciosi « ab officio Sanctae Romanae Inquisitionis reprobantur, et in « universa christiana Republica interdicuntur ».

Ita porro dispositus erat.

« In primis nomina, sive vulgatiora cognomina disponuntur « eorum, qui tamquam ex professo errantes, et in errorem mit-« tentes, cum universis conscriptionibus ipsorum, cuiuscumque « argumenti sint, pro damnosissimis habentur.

« His succedunt libri a notis auctoribus editi, ea ratione re-« iecti, quod vel ad haeresim, vel ad aliquod praestigiosae im-« pietatis, aut obscenae alicuius turpitudinis genus, vel omnino « ad intollerabiles errores subinde allicere, satis superque diu « exploratum est.

« Postremo loco redactae sunt inscriptiones librorum, qui « ut plurimum ab incertis haereticis conficti, pestilentissimis do-« ctrinis referti sunt ».

Cum autem Pontifici index eiusmodi parum esset acceptus, anno 1558 alium fieri iussit, qui tamen prodiit mense Februario anni 1559, cum eiusmodi titulo: « Index auctorum, et librorum, « qui ab officio sanctae Romanae et universalis Inquisitionis ca- « veri ab omnibus et singulis in universa Christiana Republica « mandantur, sub censuris contra legentes, vel tenentes libros « prohibitos in Bulla, quae lecta est in *Coena Domini,* expressis, « et sub aliis poenis in decreto eiusdem S. Officii contentis. In- « dex venumdatur apud Antonium Bladum Cameralem Impres- « sorem de mandato speciali Sacri Officii, Romae, anno Do- « mini 1559, Mense Ianuario ». Non unus tamen querebatur, eiusmodi Indicem nimia severitate confectum fuisse, in eoque plures libros insertos, qui tolerari poterant. Quare Paulus IV die 24 Iunii 1561 Cardinali Michaeli Ghislieri qui tum supremus erat Inquisitor, postea S. Pius V, mandavit ut rigorem adhibitum temperaret, quem lato edicto temperavit, cui titulus: *Moderatio Indicis librorum prohibitorum.* Concedebatur:

1. « Ut tollerentur ex Indice libri, qui nulla alia ratione pro- « hibiti sunt, nisi quia ab impressoribus suspectis emanarunt.

2. « Versiones Catholicorum Doctorum tollerentur factae ab « haereticis, dummodo tollantur haereses.

3. « Libri Catholicorum non alia ratione prohibiti, nisi quia « praefationes, summulas et scholia habent haereticorum; pur- « gati tolerentur ». Cf. Zaccariam Op. cit. pag. 145, seqq.

22. In Concilio Tridentino de Indice librorum vetitae lectionis conficiendo plurimum adlaboratum est. Variae Patrum sententiae recitantur a Cardinali Pallavicino *Storia del Concilio di Trento* Lib. XV, Cap. 19. At tandem Patres, Sess. XVIII habita die 26 Februarii 1562, haec promulgarunt: « Sacrosancta « oecumenica et generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto « legitime congregata.... cum omnium primum animadverterit, « hoc tempore suspectorum ac perniciosorum librorum, quibus « doctrina impura continetur et longe lateque diffunditur, nu- « merum nimis excrevisse, quod quidem in causa fuit, ut multae « censurae in variis provinciis et praesertim in alma Urbe Roma « pio quodam zelo editae fuerint, neque tamen huic tam magno « et pernicioso morbo salutarem ullam profuisse medicinam; « censuit ut delecti ad hanc disquisitionem Patres de censuris « librisque quid facto opus esset diligenter considerarent, atque « etiam ad eamdem Sanctam Synodum suo tempore referrent,

« quo facilius ipsa possit varias et peregrinas doctrinas tanquam « zizania a christianae veritatis tritico separare, deque his com- « modius deliberare et statuere, quae ad scrupulum ex com- « plurium animis eximendum et tollendas multarum querela- « rum causas magis opportuna videbuntur. Haec autem omnia « ad notitiam quorumcumque deducta esse vult, prout etiam « praesenti decreto deducit, ut, si quis ad se pertinere aliquo « modo putaverit, quae vel de hoc librorum et censurarum ne- « gotio, vel de aliis, quae in hoc generali Concilio tractanda prae- « dixit, non dubitet a Sancta Synodo se benigne auditum iri ».

Electos Patres solertem operi conficiendo manum admovisse ex eo constat quod die quarta Decembris anni 1563 illud iam absolverant, ut patet ex continuatione postremae sessionis, quae fuit XXV, in qua legimus: « Sacrosancta Synodus in se- « cunda sessione sub sanctissimo D. N. Pio IV celebrata, (quae « est XVIII), delectis quibusdam Patribus commisit, ut de variis « censuris ac libris, vel suspectis vel perniciosis, quid facto opus « esset considerarent atque ad ipsam sanctam Synodum refer- « rent. Audiens nunc, huic operi ab eis extremam manum im- « positam esse, nec tamen ob librorum varietatem et multitu- « dinem possit distincte et commode a Sancta Synodo diiudi- « cari, praecipit, ut quidquid ab illis praestitum et Sanctissimo « Romano Pontifici exhibeatur, ut eius iudicio atque auctoritate « terminetur et evulgetur ». Hi tamen Patres nedum Indicem librorum ordinaverant, sed etiam decem regulas confecerant, quae Tridentinae vocantur.

23. Pius IV praesentatum sibi Indicem novo subdidit atque accurato examini, illumque tandem confirmavit lata Bulla *Dominici gregis* die 24 Martii 1564, qua die Index confectus prodiit ita inscriptus: *Index librorum prohibitorum cum Regulis confectis per Patres a Tridentina Synodo delectos, auctoritate S. D. N. Pii Pontif. Max. comprobatus.* Editum Indicem sequenti sanctione Pius IV communivit: « Ipsum Indicem una cum « Regulis ei praepositis auctoritate apostolica tenore praesentium « approbamus, imprimique ac divulgari, et ab omnibus univer- « sitatibus catholicis ac quibuscumque aliis ubique suscipi, eas- « que regulas observari mandamus atque decernimus; inhiben- « tes omnibus et singulis, tam ecclesiasticis personis saecula- « ribus, et regularibus, cuiuscumque gradus, ordinis et di- « gnitatis sint, quam laicis quocumque honore ac dignitate

« praeditis, ne quis contra earum Regularum praescriptum, aut « ipsius prohibitionem Indicis libros ullos legere habereve audeat.

« Si quis autem adversus eas Regulas prohibitionemque « fecerit, is quidem, qui haereticorum libros vel cuiusvis au« ctoris scripta propter haeresim vel falsi dogmatis suspicionem « damnata atque prohibita legerit habueritve, ipso iure in ex« communicationis poenam incidat, eamque ob causam in eum « tanquam de haeresi suspectum inquiri et procedi liceat, prae« ter alias poenas super hoc ab Apostolica Sede sacrisque ca« nonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos « legerit habueritve, praeter peccati mortalis reatum, Episcopo« rum arbitrio severe se noverit puniendum ». (Bullar. Rom. VII, 281, 1882).

Franciscus Foreiro Ordinis Praedicatorum, qui delectae Patrum Commissioni fuerat a Secretis, de methodo in concinnando Indice adhibito, haec scribit:

« Illud igitur imprimis observare oportet, unamquamque « pene Alphabeti litteram, tres habere classes.

« In prima non tam libri, quam librorum Scriptores conti« nentur, qui aut haeretici, aut nota haeresis suspecti fuerunt. « Horum enim catalogum fieri oportuit, ut omnes intelligant, « eorum scripta non edita solum, sed edenda etiam, prohibita « esse.

« Sed illud etiam animadvertendum est, quod licet multi « praeterea sint, qui iustissimis de causis in hanc classem re« ferri poterant, Patribus tamen non is fuit animus, aut ad eo« rum pertinebat institutum, ut eos ad unum perquirerent; sed « iis pene contenti fuere, qui in Romano Catalogo descripti sunt; « de aliis vero eiusdem generis auctoribus, idem ab Ordinariis « et Inquisitoribus statuendum existimarunt.

« In secundam classem non auctores, sed libri sunt relati, « qui propter doctrinam, quam continent, non sanam, aut su« spectam, aut quae offensionem etiam in moribus tantum fide« libus adferre potest, reiiciuntur, etiamsi auctores a quibus pro« diere, ab Ecclesia numquam descierunt.

« Tertia vero et ultima classis eos libros complectitur, qui « sine scriptoris nomine exierunt in vulgus, et eam doctrinam « continent, quam Romana Ecclesia tamquam catholicae fidei, « aut morum integritati contrariam, refutandam ac repellendam « esse decernit.

« Non enim omnes libros, qui nomen auctoris non praefe-
« runt, damnandos putarunt, quandoquidem saepe viros doctos
« ac sanctos novimus, ut christiana quidem Respublica ex eo-
« rum vigiliis fructum caperet, ipsi vero inanem gloriam evita-
« rent, libros optimos sine nomine edidisse, sed eos tantum, qui
« aut liquido pravam, aut dubiam fidei doctrinam, sive moribus
« perniciosam continent ». Cf. Zaccariam Op. cit. pag. 151, 152.

Decem regulae Tridentinae per hanc Leonis XIII Constitutionem abolitae sunt. Qui eas nosse desiderat, adeat quemcumque librorum prohibitorum Indicem.

24. Clemens VIII novum Indicem librorum numero auctum et in varias partes tributum suo nomine edi voluit ac promulgari, lata ad hoc Constitutione *Sacrosanctum fidei catholicae depositum* die 17 Octobris 1596 (1). Indici Clemens nonnullas observationes praemisit ad quartam et nonam regulam Tridentinas, et Instructionem pro iis qui libris tum prohibendis, tum expurgandis, tum etiam imprimendis, diligentem ac fidelem operam erant daturi, quae Indici librorum prohibitorum praemittuntur. Index autem ab eo confectus hunc praeferebat titulum: *Index librorum prohibitorum cum Regulis confectis per Patres a Tridentina Synodo delectos, auctoritate Pii IV primum editus, postea vero a Sisto V auctus, et nunc demum SS. D. N. Clementis Papae VIII iussu recognitus et publicatus. Instructione adiecta de exequendae prohibitionis, deque sincere emendandi et imprimendi libros ratione.* Romae apud Impressores Camerales 1596.

Alexander VII per Indicem a se confectum duo praestitit; in eum scilicet omnes libros retulit qui nedum in Indice Clementis VIII continebantur, sed eos etiam qui ab anno 1596 ad annum 1664 prohibiti fuerant. Sublatis insuper divisionibus Indicis Pii IV et Clementis VIII, quae non levem confusionem ingerebant, suum ordine alphabetico digessit. Deinde lata die 5 Martii 1664 Constitutione *Speculatores* confectum a se Indicem confirmavit. De sublatis classibus sequentem Pontifex rationem adduxit: « Accedit quod illa classium distinctio plurimos non
« modo vulgares, sed etiam eruditos saepe decipiebat, dum ex
« earum ordine confixionis gravitatem aestimandam putabant,
« quasi severius actum semper videatur cum legentibus ante-

(1) Extat in Bullar. Rom. X, 231. Edit. Taurin.

« riorum quam posteriorum classium libros, quod tamen secus « esse ex ipsa classium institutione a Concilio Tridentino facta « colligi facile potest, ubi cum solum antecedat distinctio inter « libros auctorum vitio ac demerito vel perniciosae doctrinae « errorumque in eis contentorum ratione damnatos, ac inter « praeferentes aut dissimulantes auctorem, contingit, ut plerique « libri ignoti scriptoris, qui tertiae classi assignantur peiores « multo sint quam in prima aut secunda recensiti » (1).

Insuper Alexander VII Regulae X Tridentinae modum apponens, statuit quod « degentes in Statu Sedi Apostolicae me- « diate vel immediate subiecto, non possunt transmittere libros « a se compositos alibi imprimendos, sine expressa approba- « tione, et in scriptis Eminentissimi ac Reverendissimi D. Car- « dinalis Sanctissimi D. N. Vicarii et Magistri Sacri Palatii, si in « Urbe: si vero extra Urbem existant, sine Ordinarii loci illius, « sive ab his deputatorum facultate et licentia operi infigenda ».

Lex autem Regulae X Tridentinae unos afficiebat libros in Urbe imprimendos.

Methodus adhibita in concinnandis superioribus Indicibus non admodum placuit Benedicto XIV; ratus proinde est novum Indicem conficere, atque certas tradere iis regulas qui librorum examini praeficiuntur. Illud egit anno 1758, quo prodiit: *Index librorum prohibitorum Sanctissimi D. N. Benedicti XIV Pontificis Maximi iussu recognitus atque editus*. Romae 1758, ex Typographia Rev. Camerae Apostolicae cum Summi Pontificis privilegio; hoc autem praestitit per Const. *Sollicita ac provida* edita quidem 9 Iulii 1753, sed publicata die 23 eiusdem mensis et anni.

Novi Indicis conficiendi rationes Benedictus XIV tradidit in literis expeditis in forma Brevis *Quae ad catholicae Religionis* diei 23 Decembris 1757, in quibus haec ait: « Primum (Indicem) « publica Ecclesiae auctoritate a Sapientissimis Tridentinae Syn- « odi Patribus dispositum fel. rec. Pius PP. IV optimis regulis « communitum perfecit atque apostolica auctoritate vulgavit. « Deinde vero Clemens PP. VIII librorum numero auctum atque « in varias partes tributum Indicem (an. 1596, Bulla *Sacrosan-* « *ctum fidei catholicae depositum*) suo nomine edi voluit ac pro- « mulgari. Etsi autem pro temporum conditione satis diligenter

(1) Bullar. Rom. XVII, 234. Neapoli 1882.

« atque utiliter in iis conficiendis laboratum sit, diuturna tamen « observatione atque experimento compertum est, memoratos « Indices neque satis fuisse correctos, neque satis accommodatos « usui prodiisse; quapropter e publica utilitate fore visum est, « si novus Index methodo aptiore digestus atque a mendis erra- « tisque pluribus, quae in priores irrepserant, emendatus con- « stitueretur. Rem hanc omni procul dubio laboris et diligentiae « plenam iam tunc animo praeconceperamus, cum certas Re- « gulas in examine et proscriptione librorum servandas tradi- « dimus in Constitutione Nostra, quae incipit *Sollicita ac pro-* « *vida* 7 Idus Iulii 1753. Huiusmodi subinde negotium mature « iam discussum Ven. Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus « Congregationi Indicis librorum praepositis dirigendum promo- « vendumque commisimus, qui pro iniuncti sibi muneris ratione « zelo ac solertia, adhibitis etiam in consultationem et opus do- « ctis et diligentibus viris, omnia pro votis sedulo accurateque « perfecerunt ».

Est Index Benedicti XIV qui ad haec usque tempora adhibitus fuit, isque alphabetica tantum librorum recenter damnatorum serie auctus fuit.

Verum Indici a Benedicto XIV confecto nedum praemissa fuit Constitutio *Sollicita ac provida,* sed alia etiam adiecta Decreta de libris prohibitis nec in Indicem nominatim expressis, quae ad quatuor classes reducuntur. Sunt autem:

1. Libri ab haereticis scripti, vel editi, aut ad eos sive ad infideles pertinentes prohibiti.
2. Libri certorum argumentorum prohibiti.
3. Imagines et Indulgentiae prohibitae.
4. Quaedam ad Ritus sacros spectantia, quae prohibita sunt.

Haec legi poterunt, ut aliquam editionem suggeramus, in Indice Librorum prohibitorum Sanctissimi D. N. Leonis Papae XIII Pont. Max. iussu edito, anno 1881.

Idcirco sed vero eiusmodi classes sunt institutae, quia cum non omnes libri qui vi Constitutionum apostolicarum, aut Decretorum Congregationum S. Officii et Indicis prohibiti sunt, singillatim describi in Indice propter eorum ingentem numerum possent, necessarium visum est eos ad certa quaedam capita revocare, ut si quod circa librum aliquem in Indice non descriptum, aut in Regulis eiusdem Indicis non comprehensum,

exoriretur dubium, intelligi posset, utrum inter prohibitos esset computandus.

25. Lex aeterna est ut singulae potestates ea tantum exequantur ad quae Deus illas instituit ordinavitque, neque transcendant terminos suos. Hinc Gelasius I Papa anno 494 haec ad Anastasium Imperatorem scripsit: « Duo quippe sunt, imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur; auctoritas Sacra Pontificum et regalis potestas. In quibus tanto gravius est pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus Domino in divino reddituri sunt examine rationem. Nosti enim, fili clementissime, quod licet praesideas humano generi dignitate, rerum tamen praesulibus divinarum devotus colla submittis, atque ab eis causas tuae salutis expetis, inque sumendis coelestibus sacramentis, eisque, ut competit, disponendis, subdi te debere cognoscis religionis ordine potius quam praeesse. Nosti itaque inter haec, ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi velle voluntatem. Si enim, quantum ad ordinem pertinet publicae disciplinae, cognoscentes imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis antistites, ne vel in rebus mundanis exclusae videantur obviare sententiae; quo, rogo, te decet affectu eis obedire, qui pro erogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis? Proinde sicut non leve discrimen incumbit Pontificibus, siluisse pro divinitatis cultu, quod congruit; ita his, quod absit, non mediocre periculum, qui cum parere debeant, despiciunt. Et si cunctis generaliter Sacerdotibus recte divina tractantibus, fidelium convenit corda submitti, quanto potius Sedis illius praesuli consensus est adhibendus, quem cunctis Sacerdotibus et Divinitas summa voluit praeeminere, et subsequens Ecclesiae generalis iugiter pietas celebravit? » Migne, P. L. LIX, 42.

Quae vero Gelasius ad Anastasium Imperatorem scripsit, ipsi Supremi Principes vera esse fassi sunt. Ludovicus Pius Francorum Rex ad Eugenium II R. Pontificem anno 824 scribere non dubitavit, Reges Ecclesiae praesulibus adiumento esse debere: « Quia veraciter nos debitores esse cognovimus, ut his, quibus regimen Ecclesiarum et ovium dominicarum cura commissa est, in omnibus causis ad divinum cultum pertinentibus opem atque auxilium pro qualitate virium nostrarum, et intellectus nostri capacitate feramus ». Mansi XV, 437.

Anno autem 869 Imperator Basilius Macedo Patres in Concilio VIII congregatos ita allocutus est: « Non datum est laicis, « aut iis qui civilibus officiis mancipantur, secundum canonem « dicendi quidquam penitus de ecclesiasticis causis: *opus enim « hoc Pontificum et Sacerdotum est.* De vobis autem laicis tam « qui in dignitatibus, quam qui absolute conversamini, quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de « ecclesiasticis causis sermonem movere; hoc enim investigare « et quaerere Patriarcharum, Pontificum et Sacerdotum est, qui « sanctificandi, qui ligandi et solvendi potestatem habent, qui « ecclesiasticas et coelestes sortiti sunt claves; *non nostrum qui « pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari et a ligamento solvi « debemus* ». Mansi XVI, 187, 188.

Et utinam haec aliquando intelligant qui iudicant terram!

26. Atque illae praesertim sunt regulae, quae propter nova temporum adiuncta observari nequeunt. Regula X Tridentina ex. gr. statuitur. « In singulis civitatibus ac dioecesibus, domus « vel loci, ubi ars impressoria exercetur, et bibliothecae libro« rum venalium saepius visitentur a personis ad id deputandis « ab Episcopo sive eius Vicario, atque etiam ab Inquisitore hae« reticae pravitatis, ut nihil eorum quae prohibentur, aut impri« matur, aut habeatur. Omnes vero librarii et quicumque libro« rum venditores habeant in suis bibliothecis indicem librorum « venalium quos habent, cum subscriptione dictarum persona« rum, nec alios libros habeant aut vendant, aut quacumque « ratione tradant sine licentia eorumdem deputatorum, sub poena « amissionis librorum et aliis arbitrio Episcoporum vel Inquisi« torum imponendis ». Et alia quae in eadem regula imponuntur. Haec enim in pluribus Europae statibus observari omnino nequibant; qua de causa necessario in desuetudinem abierunt, videntibus et tolerantibus Romanis Pontificibus, atque Episcopis locorum illorum.

27. Pius Papa IX in epistolis encyclicis datis die 2 Iunii 1848 ad Episcopos aliosque qui librorum censurae praeerant in temporali S. Sedis ditione de Regula X Tridentina multa temperavit. Haec enim statuit:

« In Sess. X Concilii Lateranensis V, atque iterum in po« strema Regularum Indicis, quae a Patribus conscriptae per « Tridentinam Synodum deputatis, et a Pio IV, glor. mem., De« cessore Nostro approbatae fuerunt, nec non in aliis aliorum

« Romanorum Pontificum sanctionibus interdictum habetur, ut « nulli omnino libri aut scripta evulgentur, nisi antea ecclesia- « stica auctoritate examinati probatique sint.

« Iam vero scribendi legendique aviditas et librorum, ma- « xime ephemeridum numerus, nostra hac aetate ita in dies au- « getur, ut iam ecclesiasticis censoribus perdifficile evaserit ipsos « omnes ea, qua par est, maturitate expendere, et latior etiam « patuerit via illorum fraudibus, qui doctrinas perversas et sa- « crae publicaeque rei noxias disseminare connituntur pagellis « et parvis praesertim libris clandestine editis, quorum porro « improbitas eo maiorem inducit fidelium offensionem et scan- « dalum, quod ad vigentium canonum tramites perpensi repu- « tantur riteque probati.

« Haec nos serio considerantes, et nonnullis VV. Fratribus « Nostris S. R. E. Cardinalibus in consilium adhibitis, haben- « tesque ob oculos Decretum Sessionis IV Concilii Tridentini, « ubi peculiares sanctiones leguntur circa editionem et evulga- « tionem librorum de rebus sacris, deliberavimus mitigare ali- « qua ex parte alias supra memoratas regulas, ut ita ecclesia- « stici censores diligentius satisfacere valeant officio suo arctio- « ribus limitibus definito, ne facile deinceps contingat, ut ipsorum « iudicio probata omnino videantur, quae ex parte saltem eorum « censurae fraudulenter subtracta sunt, vel ab eisdem haud satis « diligenter examinari potuerant.

« Itaque motu proprio et apostolica nostra auctoritate De- « cretum Concilii Lateranensis et ceteras supradictas sanctiones « moderando et declarando decernimus atque permittimus, ut « posthac, et donec aliter ab hac Apostolica Sede statuatur, cen- « sores ecclesiastici in locis temporali nostrae ditioni subditis, « de iis tantum solliciti sint quae *Divinas Scripturas, Sacram « Theologiam, Historiam Ecclesiasticam, Ius Canonicum, Theo- « logiam naturalem, Ethicen, aliasque huiusmodi religiosas aut « morales disciplinas respiciunt, ac generatim de omnibus, in « quibus religionis vel morum honestatis speciatim intersit.* Iuxta « haec igitur statuimus atque permittimus ut in omni epheme- « ridum ac librorum genere illi dumtaxat sine praevia eccle- « siastica censura edi nequeant, qui moralis aut religiosi, uti « diximus, argumenti sint; in ceteris vero, ii tantum articuli, « qui simile argumentum habeant, vel causam ipsam religionis « aut morum honestatis proxime attingant.

« Verum nostrae huius permissionis obtentu nemini um- « quam licebit evulgare iterum, et ne in aliam quidem linguam « conversos, edere libros et scripta illa, quae praecedentibus « ecclesiasticae auctoritatis decretis damnata et prohibita sint, « aut in posterum prohibebuntur. Si quis autem scripta vel li- « bros huiusmodi denuo ediderit aut evulgaverit, vel aliter in « iis, quae nostris hisce litteris permissa non sunt, supradictas « canonum sanctaeque huius Sedis sanctiones violaverint, in « posterum pariter illis tenebitur censuris et poenis, quae an- « terioribus ipsis sanctionibus statutae sunt. Nos enim easdem « sanctiones, in quibus a Nobis derogatum illis non est, firmas « esse volumus, et apostolica iterum auctoritate roboramus. Con- « firmamus etiam nominatim pecuniariam poenam indictam in « commemorato Decreto Concilii Lateranensis V; quam tamen « eatenus mitigamus, ut gravioribus quoque in casibus summam « centum scutatorum nummum communis nunc romanae mo- « netae non excedat; atque ipsam in pios usus prudenti Epi- « scopi cuiusque arbitrio erogandam mandamus ».

28. Ex ipsis Consultorum deputatorum Votis opportunas notitias excribimus. Variarum Quaestionum, quae illis dirimendae propositae fuere, Prima erat:

« An deceat, vel expediat, vel necesse sit Regulas Indicis « Sacrosanctae Synodi Tridentinae iussu editas, aliquibus mu- « tationibus, seu temperamentis subiicere: et supposito quod « temperamenta quaedam inducenda videantur, quo aptiori « modo id fieri posset: scilicet, vel immutando ipsarum Regu- « larum verba, ut olim sibi proposuerat recol. mem. Sum. Pon- « tifex Sistus V, plura his regulis necessaria additurus; vel, haec « veneranda verba intemerata et immutabiliter intacta relinquen- « do, prout a tribus saeculis constant, novis temperationibus « providendum sit, quemadmodum ad hanc usque diem exe- « cuta est Apostolica Sedes, nempe *Instructione* Clementis VIII, « ea omnia quae Sisto V necessaria videbantur, continente; *Ob-* « *servationibus* eiusdem Clementis VIII et Alexandri VII; *Addi-* « *tione* Benedicti XIV; *Mandato* Leonis XII; *Monitis* Gregorii XVI; « *Decretis* generalibus; vel tandem alio quodam peculiari, tem- « porali, et adventitio remedio; episcopis nimirum impertiendo « quasdam facultates, ut per ipsos aliquamdiu liceat in his dispen- « sare, quae, ob summam temporum infelicitatem, in quibusdam « provinciis et regnis ad usum et tractationem deduci nequeunt? »

Quae circa propositam quaestionem electi Consultores decreverint ex relatione Secretarii excribimus.

« Consultores de hac re diu et mature inter se disceptabant, varias sententias diligenter perpendentes. Nonnulli enim « venerationi SS. Tridentino Concilio debitae magis consentaneum arbitrabantur, si Regulae intactae servarentur, et mutationes vel explanationes necessariae seiunctim proponerentur « a Patribus in futura Synodo diiudicandae; altera vero Consultorum pars hunc modum gravissimis difficultatibus obnoxium censebat. Etenim animadvertebant plurima Concilii Tridentini aetate opportuna, nunc inutilia, vel etiam omnino impossibilia evasisse, ita ut leges applicari nequeant, vel non « iuvet. Nec si quaedam additamenta vel explanationes subnecterentur, rei satisfieret; sed potius graves antinomiae haberentur, et confusio augeretur. SS. Tridentinae Synodo nullam « perinde iniuriam irrogari; nam non ipsius sane culpa tribuendum, si aliqua ex iis quae sapienter statuerat, nunc mutatis « omnino temporum adiunctis, innoventur; et hoc eo magis quod, « proprius loquendo, hae Regulae non ab ipsa Synodo, sed posterius sanciebantur, iuxta ipsius mentem, sed non ipsius directa auctoritate. Ceterum proximo Concilio oecumenico par « omnino ius inesse ac Tridentino. Haec sententia pluribus placuit ».

29. Praestat partem harum litterarum recitare, ut intelligamus quibus moti rationibus Galliae Episcopi eiusmodi petitionem instituerent. « Perlegenti cuique regulas Indicis librorum prohibitorum, quae *generales* dicuntur, facile, ut videtur, apparebit, « ex illis regulis multas, licet ea qua editae sunt aetate sapientissime conditas, nunc, statu societatis humanae, maxime vero « rei litterariae, ubique et radicitus mutato, partim iam sat inutiles, partim observatu maxime difficiles, aliquas etiam impossibiles evasisse. Inde fit ut catholicorum conscientiae plus « quam aequum esset graventur, scrupulis innumeris anxientur, gravissimaeque exponantur tentationi leges praesenti rerum statui ita parum accommodatas praetermittendi. Omnino « igitur necesse et urgens esset, ut *illae regulae et universa res « Indicis, novo prorsus modo nostrae aetati melius attemperato, et observatu faciliori, instaurarentur* ». Collectio Lacensis VII, 843.

30. Complures e Germania Episcopi, praeter alia, et Indicis

reformationem postularunt. « Petimus, ut regulae Indicis, quae « partim in regionibus mixtis numquam omnino observari pot« erant, partim vero ob omnino immutatum societatis humanae « et in specie rei litterariae statum in praesenti nusquam fere « observari possunt, ideoque multas conscientiarum anxietates « et confessariorum dubia provocant, *recenti revisioni et reda« ctioni submittantur* ». Ibidem 874, IV.

31. Cf. Collectionem Lacensem Ibid. col. 1020. a) et 1179.

32. Res vero ita gesta est. Anno 1895 ad finem vergente, Summus Pontifex Leo XIII Sacrae Indicis Congregationi negotium decernendi commisit; an Regulae Indicis essent innovandae. Proposito dubio: *Utrum et qua ratione Indicis Regulae reformandae essent,* Consultores interrogati ad primam partem *affirmative* responderunt. Ut autem aliam partem ad effectum deducerent, S. Congregatio quatuor Consultores elegit, quibus rem propositam agere commisit. Horum duo schemata confecerunt, quae primum cum aliis duobus, pluribus habitis sessionibus, discussa sunt; deinde universae Congregationi per Rm̃um Secretarium praesentarunt. Pontifex ad schema examinandum alios Consultores elegit. Horum singuli, censura instituta, sententiam suam in scriptis exhibuere; atque iterum ad quatuor Consultores primum deputatos res deducta est. Hi munere suo functi, habita ratione censurarum et observationum institutarum, primum schema aliquantisper reformarunt. Exinde, iubente Pontifice, ad Eminentissimos S. C. Indicis Cardinales negotium universum devolutum fuit. Patres, pluribus habitis Sessionibus penes Em̃um Praefectum, strenuam prorsus navarunt operam in exhibito schemate examinando, reformandoque. Confectas Regulas Summus Pontifex, ea iudicii maturitate qua pollet, consideravit, approbavit, atque promulgari iussit.

33. Cum Rom. Pontifex praecipiat ut his decretis catholici homines toto orbe religiose pareant, corruant necesse est, et abolitae censendae sunt consuetudines omnes in quibusvis regnis inductae quibus Indicis obligatio contemnebatur. Sedulo catholici homines verba Pontificis animo recolant, has regulas multo prae antiquis *esse molliores; et iis obtemperare nemini, dummodo ingenio malo non sit, grave arduumque esse posse.*

Id autem ad tramites latae Constitutionis dicimus. At obedientiam ne nationes aliquae pontificio decreto erunt praestiturae, an potius inductam consuetudinem de nullo apud se Indicis

vigore defendent? Nos quidem nescimus. Attamen hoc in casu putamus non esse nationum illarum homines inquietandos; melior est enim dispensatio et tolerantia, quam aperta inobedientia et animarum ruina. Consultissime tamen agerent Episcopi, si Sanctam Sedem consulerent, ab eaque inductae consuetudinis tolerantiam impetrarent.

34. Pius Papa IX in Constitutione *Apostolicae Sedis moderationi* unas censuras limitaverat, leges antiquas autem atque decreta per quas infligebantur, minime; atque inde aliae poenae quae censurae naturam non induerent, abrogatae censeri non poterant. Quin imo edixerat, censuras, quas ipse Constitutioni suae inserebat, nedum ex hac, veluti si primum in ea editae fuerint, vim suam accipere debere, sed etiam ex veterum Canonum auctoritate, quatenus cum lata a se Constitutione convenirent. Qua de causa quantum attinet ad censuras a Pontifice Pio IX adscitas conservatasque, vigebant omnino tum antiquae leges, tum censurae; atque hinc optimae Pianae Constitutionis Commentatores etiam ex veteribus canonibus vim renovatarum censurarum dimetiebantur.

Verum Leo XIII ab eiusmodi agendi ratione recedendum duxit, ne difficultates, quaestiones, antinomiae exorirentur; hinc omnes antiquas leges, regulas et decreta abrogavit, quae Indici librorum praemittebantur, quasque ipse recenset; ex quo duo sequuntur; omnia, scilicet, quae statuit, ex una a se lata Constitutione *Officiorum ac munerum* vim suam mutuari, et a se adhibita loquendi ratione petenda esse criteria ad ipsam interpretandam. Qua de causa, si de vi et extensione alicuius vocabuli aut decreti, quae etiam in antiquis legibus reperiuntur, dubium aliquod exurgat, non ab his interpretandi ratio sit petenda, cum abrogatae fuerint, sed ex obvio sensu, quem praeferunt novae Constitutionis verba, et ex fine quem sibi Legislator praestituit. Cum autem ex ipso Pontifice constet, illum sibi finem praestituisse, ut legislationem circa Regulas Indicis vetitae lectionis *molliorem* daret, ita ut *grave arduumque nemini de cetero esset illas observare;* recta ratione alienum foret, velle ex antiquis legibus Leonis XIII Constitutionem dimetiri. Constat enim de fine et intentione Legislatoris; ergo iuxta hunc finem et intentionem decreta ab eo lata accipienda sunt; constat eum veteres regulas et decreta abolevisse; ergo de cetero non sunt illa assumenda ut argumentum dubiorum declarandorum, si

quae oriantur in Constitutione *Officiorum ac munerum*. Hinc si dubium exurgat; an decretum aliquod a Leone XIII latum severiori vel mitiori sensu sit accipiendum, mitiorem sequi semper debent interpretes.

Ex his tamen non sequitur, neminem posse ad abrogatas leges recurrere, ut vim alicuius vocabuli, aut sententiae in Leonina constitutione adscitae melius intelligat; id enim et licitum est et aliquando necessarium, praesertim si nulla inter utrumque textum sit differentia. Unum dicimus; in collisione decretorum, neque iuri, neque rationi esse conforme ex abrogata veteri lege novam interpretari.

Ex veteri tamen iure abrogato Leo XIII unam excipit Constitutionem *Sollicita ac provida* a Benedicto XIV latam, qua methodus praescribitur in examine et proscriptione librorum servanda; ideoque integram huic Commentario inserimus.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

AD PERPETUAM REI MEMORIAM

Sollicita ac provida Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum vigilantia in eam semper curam incubuit, ut christifideles ab eorum librorum lectione averteret, ex quibus incauti ac simplices detrimenti quidpiam capere possent, imbuique opinionibus ac doctrinis, quae vel morum integritati, vel catholicae religionis dogmatibus adversantur. Nam, ut vetustissimum mittamus sancti Gelasii I. decretum, quaeque iam pridem a Gregorio IX. aliisque Pontificibus hac de re statuta fuerunt; ignorare neminem arbitramur, quae fuerint a praedecessoribus nostris Pio IV., sancto Pio V., et Clemente VIII. diligentissime praestita, ut saluberrimum opus a sacrosanctae Tridentinae synodi patribus susceptum, mature discussum, ac pene ad exitum perductum, de vetitae lectionis librorum Indice conficiendo, atque vulgando, non absolverent solum, atque perficerent, sed sapientissimis etiam decretis ac regulis communirent. Quod quidem negocium Apostolica Sedes continenter urget, ac promovet; ad id deputatis duabus sanctae romanae Ecclesiae Cardinalium Congregationibus, quibus onus inquirendi in pravos

noxiosque libros impositum est, cognoscendique, quibus emendatio, et quibus proscriptio debeatur. Id muneris Congregationi quidem romanae universalis Inquisitionis a Paulo IV. commissum perhibent (35), idque adhuc ab ea exerceri pergit, ubi de libris ad certa rerum genera pertinentibus iudicandum occurrit. Certum est autem, sanctum Pium V. primum fuisse Congregationis Indicis institutorem (36), quam subsequentes deinde Pontifices Gregorius XIII., Sixtus V., et Clemens VIII. confirmarunt variisque privilegiis et facultatibus auxerunt: eiusque proprium ac fere unicum officium est in examen libros vocare, de quorum proscriptione, emendatione, vel permissione capienda est deliberatio.

§ 1. Qua maturitate, consilio, ac prudentia in Congregatione universalis Inquisitionis de proscribendis, vel dimittendis libris deliberetur, cum neminem latere putamus, tum nos ipsi plane perspectum, ac diuturna experientia compertum habemus; nam in minoribus constituti, de libris nonnullis in ea censuram tulimus, et consultoris eiusdem Congregationis munere diu perfuncti sumus; postremo inter sanctae romanae Ecclesiae Cardinales cooptati, Inquisitoris generalis locum in ea obtinuimus; ac demum ad Apostolicam Sedem, meritis licet imparibus, evecti, non modo censorum animadversiones in libros nonnullos aliquando legere, ac ponderare, sed etiam in Congregationibus, quae singulis feriis quintis coram nobis habentur, Cardinalium sententias atque suffragia, antequam de iisdem libris quid decernatur, audire, et excipere consuevimus. Haud minoris diligentiae testimonium ferre possumus, adeoque debemus, pro altera Congregatione Indicis, cui generaliter incumbit, ut supra diximus, de quorumvis librorum proscriptione decernere. Dum enim in minoribus versaremur, cum primi, tum secundi censoris, seu relatoris officium in ea Congregatione non semel obivimus; ex quo autem supremum Pontificatum gerimus, nullius libri proscriptionem ratam habuimus, nisi audito Congregationis secretario, qui libri materiam, revisorum censuras, Cardinalium iudicia, et suffragia accurate nobis exponeret.

§ 2. Sed quoniam compertum est nobis, atque exploratum multas librorum proscriptiones, praesertim quorum auctores catholici sunt, publicis aliquando iniustisque querelis in reprehensionem adduci, tamquam si temere, ac perfunctorie in tribunalibus nostris ea res ageretur; operae pretium duximus,

hac nostra perpetuo valitura Constitutione, certas firmasque regulas proponere, iuxta quas deinceps librorum examen iudiciumque peragatur; tametsi plane affirmari possit, idipsum iampridem, vel eadem prorsus ratione, vel alia aequipollenti, constanter actum fuisse.

§ 3. Porro romanae universalis Inquisitionis Congregatio ex pluribus constat sanctae romanae Ecclesiae Cardinalibus a summo Pontifice delectis, quorum alii sacrae theologiae, alii canonici iuris doctrina, alii ecclesiasticarum rerum peritia, munerumque romanae curiae exercitatione, prudentiae demum, ac probitatis laude, conspicui habentur. His adiungitur unus ex romanae curiae praesulibus, quem Assessorem vocant, unus etiam ex Ordine praedicatorum sacrae theologiae magister, quem Commissarium appellant; certus praeterea consultorum numerus, qui ex utroque clero saeculari, ac regulari assumuntur; alii demum praestantes doctrina viri, qui a Congregatione iussi, de libris censuram instaurant, iisque qualificatorum nomen tributum est. De variis in praefata Congregatione, iisque gravissimis rebus agitur, in primis autem de causis fidei, ac de personis violatae religionis reis. At cum librum aliquem ad eam, tamquam proscriptione dignum, deferri contigerit; nisi ad Indicis Congregationem, ut fieri plerumque solet, iudicandum remittat, sed pro rerum temporumque ratione, sibi de illo cognoscendum esse arbitretur; nos, inhaerentes decreto lato ab eadem Congregatione feria quarta kalendis Iulii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, atque a nobis confirmato feria quinta insequente, hac ratione, et methodo iudicium institui mandamus.

§ 4. Primo nimirum uni ex qualificatoribus, aut consultoribus a Congregatione designando, liber tradatur, quem is attento animo legat, ac diligenter expendat; tum censuram suam scripto cōnsignet, locis indicatis, et paginis, in quibus notati errores continentur. Mox liber cum animadversionibus revisoris ad singulos consultores mittatur, qui in congregatione pro more habenda singulis feriis secundis in aedibus sancti Officii, de libro, et censura sententiam dicant: ipsa deinde censura, cum libro, et consultorum suffragiis, ad Cardinales transmittantur, ut hi in congregatione, quae feria quarta haberi solet in fratrum praedicatorum coenobio sanctae Mariae supra Minervam nuncupato, de tota re definitive pronuncient. Post ab

Assessore sancti Officii acta omnia ad Pontificem referantur, cuius arbitrio iudicium omne absolvetur.

§ 5. Cum autem sit veteri institutione receptum, ut auctoris catholici liber non unius tantum relatoris perspecta censura illico proscribatur; ad normam praefati decreti mensis Iulii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, volumus eam consuetudinem omnino servari; ita ut si primus censor librum proscribendum esse iudicet, quamvis consultores in eamdem sententiam conveniant, nihilominus alteri revisori ab eadem Congregatione electo liber, et censura tradantur, suppresso primi censoris nomine, quo alter iudicium suum liberius exponat. Si autem secundus revisor primo assentiatur, tunc utriusque animadversiones ad Cardinales mittantur, ut iis expensis de libro decernant; at si secundus a primo dissentiat, ac librum dimittendum existimet (37), tertius eligatur censor, cui, suppresso priorum nomine, utraque censura communicetur. Huius autem relatio, si a priore consultorum sententia non abludat, Cardinalibus immediate communicetur, ut ipsi, quod opportunum fuerit, decernant. Sin minus, iterum consultores, perspecta tertia censura suffragium ferant; idque una cum omnibus praefatis relationibus, Cardinalibus exhibeatur, qui re ita mature perpensa, de controversia denique pronunciare debebunt. Quotiescumque autem Pontifex, vel ob rei, de qua in libro agitur, gravitatem, vel quia id auctoris merito, aliisque circumstantiis tribuendum censeat, libri iudicium coram se ipso in congregatione feriae quintae habendum decreverit, quod saepe a nobis factum fuit, et quoties ita expedire iudicavimus, in posterum quoque fiet; tunc satis fuerit exhibere Pontifici et Cardinalibus libri censuras, et consultorum suffragia, omisso examine congregationis feriae quartae, eiusque relatione, quam per Assessorem Pontifici faciendam diximus: nam Cardinalium suffragiis coram ipso Pontifice ferendis, atque huius definitiva sententia, vel alio opportuno consilio in eadem Congregatione capiendo, res absolvetur.

§ 6. Altera quoque Indicis Congregatio plures complectitur Cardinales ipsi a Pontifice adscriptos, iisdemque dotibus praeditos, quibus sancti Officii Cardinales pollere solent; quum etiam eorum aliquos in utraque Congregatione locum habere contingat. Ex iis unus eiusdem Congregationis Praefectus existit; Assistens vero perpetuus est Magister sacri palatii; Se-

cretarius autem a prima Congregationis institutione usque in praesentem diem, ex Ordine fratrum praedicatorum a summo Pontifice pro tempore eligi consuevit. Sunt praeterea ex utroque clero saeculari, et regulari eiusdem Congregationis consultores, et relatores selecti; et quidem, ubi aliquis librorum relationes coram congregatione semel, bis, tertio laudabiliter peregerit, tum ipsa congregatio Pontificem rogare solet, ut eius auctoritate in consultorum numerum referatur.

§ 7. Sub ipsa Pontificatus nostri primordia, ea nos subiit cogitatio, ut certam aliquam et immutabilem methodum pro examine iudicioque librorum in hac Indicis Congregatione servandam statueremus. Qua de re non modo consilium exquisivimus dilecti filii nostri Angeli Mariae sanctae romanae Ecclesiae Cardinalis Quirini nuncupati, eiusdem sanctae romanae Ecclesiae Bibliothecarii, et dictae Congregationis Praefecti, qui pari prudentia et doctrina suum nobis sensum scripto declaravit, verum etiam antiquiores aliquot eiusdem Congregationis consultores coram dilecto filio Iosepho Augustino Orsi, Ordinis praedicatorum, tunc ipsius Congregationis secretario, nunc autem palatii apostolici Magistro, convenire iussimus, suamque sententiam aperire, quae pariter scripto concepta, nobis iam tunc exhibita fuit. Cumque haec omnia diligenter apud nos asservata fuerint, nunc demum veterem deliberationem nostram resumentes, quemadmodum ea, quae ad librorum examen atque iudicium in primodicta Congregatione sancti Officii peragendum, pertinet, auctoritate nostra constabilivimus; ita etiam ea quae ad Congregationem Indicis, et eiusdem generis negocia apud eam tractanda facere possunt, opportunis decretis constituere volentes, praelaudati Cardinalis Praefecti consiliis, dictorumque consultorum votis inhaerendo, haec deinceps servanda decernimus.

§ 8. Cum Congregatio Indicis ad librorum censuram unice, ut dictum est, instituta, non ita crebro convocari soleat, ut altera sancti Officii Congregatio, quae ob causarum et negociorum multitudinem singulis hebdomadis ter haberi consuevit, illius propterea secretario peculiare munus et officium recipiendi librorum denunciationes, ut fieri iam ante consuevit, committimus et demandamus. Is autem a libri delatore percunctabitur diligenter, quas ob causas illum prohiberi postulet, tum librum ipsum haud perfunctorie pervolvet, ut de propositae

accusationis subsistentia cognoscat; duobus etiam in eam rem adhibitis consultoribus, ab ipso, praevia summi Pontificis, aut Cardinalis Praefecti, vel eius qui Praefecti vices supplet, approbatione eligendis: quorum collato consilio, si liber censura et nota dignus videatur, unus aliquis relator ad ferendum de eo iudicium idoneus, illius nempe facultatis, de qua in libro agitur, peritus, eadem, quam nuper innuimus, ratione eligendus erit, qui scripto referat animadversiones suas adnotatis paginis quibus singula ab ipso reprehensa continentur. Sed antequam eius censura ad Cardinalium Congregationem feratur, haberi volumus privatam consultorum congregationem, quam olim *Parvam* dixerunt, nos autem *Praeparatoriam* vocabimus, ut relatoris animadversionibus ad librum collatis, de earum pondere iudicium fiat. Huiusmodi congregatio semel omnino singulis mensibus, aut etiam saepius, si oportuerit, ab ipso Congregationis secretario convocanda erit, vel in suis cubiculis, vel opportuniore, ut ipsi videbitur, loco, intra praedicti coenobii aedes, ubi is commoratur. Eique semper intererit magister sacri palatii pro tempore existens, una cum sex aliis e numero consultorum, singulis vicibus, pro qualitate argumenti, et materiae, de qua disputandum erit, ut supra de primis duobus consultoribus, et de relatore constitutum est a secretario eligendis; praeter secretarium ipsum, cuius partes erunt in tabulas referre consultorum sententias, quas deinde ad congregationem Cardinalium mittet, cum relatoris censura. In generali demum congregatione omnia illa servari debebunt, quae superius statuta sunt pro congregatione sancti Officii circa librorum examen. Ac quemadmodum ad Assessorem sancti Officii pertinet de actis in Congregatione summum Pontificem certum reddere; ita ad secretarium Congregationis Indicis spectabit, quoties haec librum aliquem proscribendum aut emendandum censuerit, eiusdem Pontificis assensum, praevia diligenti actorum omnium relatione, exquirere.

§ 9. Quoniam vero in Congregatione Indicis de sola librorum prohibitione agitur, nonnulla hoc loco adiungenda iudicavimus, eidem Congregationi potissimum usui futura; quae tamen ab altera etiam Congregatione sancti Officii, dum in huius quoque generis causis se immiscet, ubi similes rerum circumstantiae se offerant, aeque observanda erunt. Quotiescumque agatur de libro auctoris catholici, qui sit integrae famae, et clari no-

minis, vel ob alios editos libros, vel forte ob eum ipsum, qui in examen adducitur, et hunc quidem proscribi oporteat; prae oculis habeatur usu iamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adiecta clausula: *donec corrigatur,* seu *donec expurgetur,* si locum habere possit, nec grave quidpiam obstet, quominus in casu de quo agitur, adhiberi valeat. Hac autem conditione proscriptioni adiecta, non statim edatur decretum, sed suspensa illius publicatione, res antea cum auctore, vel quovis altero pro eo agente, et rogante communicetur, atque ei quid delendum, mutandum, corrigendumve fuerit, indicetur. Quod si nemo auctoris nomine compareat, vel ipse, aut alter pro eo agens, iniunctam correctionem libri detrectet, congruo definito tempore decretum edatur. Si vero idem auctor, eiusque procurator, Congregationis iussa fecerit, hoc est novam instituerit libri editionem cum opportunis castigationibus ac mutationibus, tunc supprimatur proscriptionis decretum; nisi forte prioris editionis exemplaria magno numero distracta fuerint; tunc enim ita decretum publicandum erit, ut omnes intelligant; primae editionis exemplaria dumtaxat interdicta fore, secundae vero iam emendatae permissa.

§ 10. Conquestos scimus aliquando nonnullos, quod librorum iudicia, et proscriptiones, inauditis auctoribus fiant, nullo ipsis loco ad defensionem concesso. Huic autem querelae responsum fuisse novimus, nihil opus esse auctores in iudicium vocare, ubi non quidem de eorum personis notandis aut condemnandis agitur, sed de consulendo fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipsis periculo, quod ex nocua librorum lectione facile incurritur; si qua vero ignominiae labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua sane ratione minime improbandas censemus huiusmodi librorum prohibitiones, inauditis auctoribus factas; quum praesertim credendum sit, quidquid pro seipso, aut pro doctrinae suae defensione potuisset auctor afferre, id minime a censoribus atque iudicibus ignoratum neglectumve fuisse. Nihilo tamen minus, quod saepe alias, summa aequitatis et prudentiae ratione, ab eadem Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterum ab ea servari magnopere optamus, ut quando res sit de auctore catholico, aliqua nominis et meritorum fama illustri, eiusque opus, demptis demendis, in publicum prodesse posse dignoscatur, vel aucto-

rem ipsum suam causam tueri volentem audiat, vel unum ex consultoribus designet, qui *ex officio* operis patrocinium defensionemque suscipiat.

§ 11. Quemadmodum vero ubi de Congregatione sancti Officii agebamus, eidem nos semper interfuturos recepimus, quotiescumque de libro, cuius materia gravioris momenti sit, iudicium agatur; quod erit nobis facillimum, quum eadem Congregatio qualibet feria quinta coram nobis habeatur, sic et Indicis Congregationi praesentiam nostram impendere parati sumus, quoties rei gravitas id promereri videbitur. Neque enim id opus esse dicendum est, quum vel haeretici hominis liber denunciatur, in quo auctor errores catholico dogmati adversantes consulto tradit aut tuetur; vel opus aliquod in examen adducitur, quo rectae morum regulae labefactantur, ac vitiis et corruptelis fomenta praebentur. In his enim casibus ne illas quidem, quas supra scripsimus, accuratiores cautelas adhibere necesse erit; sed haeretico dogmate, vel pravo moris incitamento semel comperto, proscriptionis decretum illico sanciendum erit, iuxta primam, secundam et septimam Indicis Regulas sacrosancti Tridentini concilii iussu editas atque vulgatas.

§ 12. Cum in praelaudata Congregatione sancti Officii severissimis legibus cautum sit, ne de rebus eiusdem Congregationis quisquam cum alio extra illam loquatur; nos hanc eamdem silentii legem a relatoribus, consultoribus et Cardinalibus Congregationis Indicis religiose custodiendam praecipimus. Illius tamen secretario potestatem facimus, ut animadversiones in libros censurae subiectos, eorum auctoribus, vel aliis illorum nomine agentibus et postulantibus, sub eadem decreti lege communicare queat; suppressis semper denunciatoris censorisque nominibus.

§ 13. Examinandis corrigendisque libris peropportuna sunt, quae decem Regulis Indicis a patribus Tridentinae synodi confectis atque editis continentur. In instructione autem felicis recordationis Clementis Papae VIII., eisdem Regulis adiecta, *Tit. de correctione librorum* § V., Episcopis et Inquisitoribus cura committitur, ut ad librorum edendorum examen *spectatae pietatis et doctrinae viros adhibeant, de quorum fide et integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiae daturos, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei dumtaxat gloriam spectaturos et fidelis populi utilitatem.* His porro virtutibus

animique dotibus, si non maiori, at pari certe de causa, praestare oportet huius nostrae Congregationis revisores et consultores. Cumque eos omnes, qui nunc huiusmodi munera obtinent, tales esse non ignoremus; optandum sperandumque est, non absimiles deinceps futuros, qui ad id eligentur; homines nimirum vitae integros, probatae doctrinae, maturo iudicio, incorrupto affectu, ab omni partium studio, personarumque acceptione alienos; qui aequitatem libertatemque iudicandi, cum prudentia et veritatis zelo coniungant. Cum autem eorum numerus nunc certus et constitutus non sit; ab eiusdem Congregationis Cardinalibus consilium expectabimus, atque capiemus, num eum pro futuris temporibus definire oporteat vel expediat: hoc tamen iam nunc decernentes, quatenus eorum numerus definiatur, ut tam relatores, quam consultores, ex utroque clero, saeculari nempe et regulari, assumantur, alii quidem theologi, alii utriusque iuris periti, alii sacra et prophana eruditione praestantes, ut ex eorum coetu, pro varietate librorum, qui ad Congregationem deferuntur, idonei viri non desint ad ferendum de unoquoque iudicium.

§ 14. Ipsos autem relatores consultoresque, tam nunc existentes, quam in posterum quandocumque futuros, monemus ac vehementer hortamur, ut in examine iudicioque librorum, sequentes regulas diligenter inspiciant accurateque custodiant.

§ 15. I. Meminerint, non id sibi muneris onerisque impositum, ut libri ad examinandum sibi traditi proscriptionem modis omnibus curent atque urgeant; sed ut diligenti studio ac sedato animo ipsum expendentes, fideles observationes suas verasque rationes Congregationi suppeditent, ex quibus rectum iudicium de illo ferre, eiusque proscriptionem, emendationem aut dimissionem pro merito decernere valeat.

§ 16. II. Tametsi hactenus cautum sit, cavendumque deinceps non dubitemus, ut ad referendum et consulendum in praedicta Congregatione, ii solum admittantur, qui scientiam rerum, quas libri delati respective continent, diuturno studio acquisitam possideant; decet enim de artibus solos artifices iudicare; nihilominus si forte eveniat, ut alicui per errorem materia aliqua discutienda committatur ab illius peculiaribus studiis aliena, idque a censore aut consultore electo, ex ipsa libri lectione deprehendatur; noverit is, se neque apud Deum, neque apud homines culpa vacaturum, nisi quamprimum id Congregationi, aut

secretario aperiat, seque ad ferendam de huiusmodi libro censuram minus aptum professus, alium magis idoneum ad id muneris subrogari curet: quo tantum abest, ut existimationis suae dispendium apud Pontificem, et Cardinales passurus sit, ut magnam potius probitatis et candoris opinionem et laudem sibi sit conciliaturus.

§ 17. III. De variis opinionibus atque sententiis in unoquoque libro contentis, animo a praeiudiciis omnibus vacuo, iudicandum sibi esse sciant. Itaque nationis, familiae, scholae, instituti affectum excutiant; studia partium seponant; Ecclesiae sanctae dogmata et communem catholicorum doctrinam, quae conciliorum generalium decretis, romanorum Pontificum Constitutionibus, et orthodoxorum patrum atque doctorum consensu continetur, unice prae oculis habeant; hoc de caetero cogitantes, non paucas esse opiniones, quae uni scholae, instituto, aut nationi certo certiores videntur, et nihilominus, sine ullo fidei aut religionis detrimento, ab aliis catholicis viris reiiciuntur, atque impugnantur oppositaeque defenduntur, sciente ac permittente Apostolica Sede, quae unamquamque opinionem huiusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit.

§ 18. IV. Hoc quoque diligenter animadvertendum monemus, haud rectum iudicium de vero auctoris sensu fieri posse, nisi omni ex parte illius liber legatur; quaeque diversis in locis posita et collocata sunt, inter se comparentur; universum praeterea auctoris consilium et institutum attente dispiciatur; neque vero ex una vel altera propositione a suo contextu divulsa, vel seorsim ab aliis, quae in eodem libro continentur, considerata et expensa, de eo pronunciandum esse; saepe enim accidit, ut quod ab auctore in aliquo operis loco perfunctorie, aut subobscure traditum est, ita alio in loco distincte, copiose ac dilucide explicetur, ut offusae priori sententiae tenebrae, quibus involuta pravi sensus speciem exhibebat, penitus dispellantur, omnisque labis expers propositio dignoscatur.

§ 19. Quod si ambigua quaedam exciderint auctori, qui alioquin catholicus sit, et integra religionis doctrinaeque fama, aequitas ipsa postulare videtur, ut eius dicta benigne, quantum licuerit, explicata, in bonam partem accipiantur.

§ 20. Has porro similesque regulas quae apud optimos scriptores de his agentes facile occurrent, semper animo propositas habeant censores et consultores; quo valeant, in hoc gravissimo

iudicii genere, conscientiae suae, auctorum famae, Ecclesiae bono et fidelium utilitati consulere. Duo autem reliqua sunt in eum finem plane opportuna, quae hoc loco adiungenda omnino esse iudicamus.

§ 21. Prodeunt aliquando libri, in quibus falsa et reprobata dogmata, aut systemata, religioni vel moribus exitiosa, tamquam aliorum inventa et cogitata, exponuntur et referuntur, absque eo quod auctor, qui opus suum pravis huiusmodi mercibus onerare sategit, ea refutandi curam in se recipiat. Putant vero, qui talia agunt, nulli sese reprehensioni, aut censurae obnoxios esse, propterea quod de alienis, ut aiunt, opinionibus nihil ipsi affirment, sed historice agant. At quidquid sit de eorum animo, et consilio, deque personali in eos animadversione, de qua viderint, qui in tribunalibus ad coercenda crimina institutis ius dicunt; dubitari certe non potest, magnam eiusmodi libris in christianam rempublicam labem ac perniciem inferri; quum incautis lectoribus venena propinent, nullo exhibito vel parato, quo praeserventur, antidoto. Subtilissimum hoc humanae malitiae inventum, ac novum seductionis genus, quo simplicium mentes facile implicantur, quam diligentissime revisores advertant, ac censurae subiiciant; ut vel huiusmodi libri, si aliqua ex ipsis capi possit utilitas, emendentur, vel in vetitorum Indicem omnino referantur.

§ 22. In ea, quam superius laudavimus, praedecessoris nostri Clementis Papae VIII. Instructione, *Tit. de correct. lib.* § 2. sapientissime cautum legitur, ut *quae famae proximorum, et praesertim ecclesiasticorum, et principum, detrahunt, bonisque moribus et christianae disciplinae sunt contraria, expungantur.* Et paulo post: *facetiae etiam, aut dicteria, in perniciem aut praeiudicium famae et existimationis aliorum iactata, repudientur.* Utinam vero in aspectum lucemque hominum libri eiusmodi in hac temporum licentia et pravitate non efferrentur, in quibus dissidentes auctores mutuis se iurgiis conviciisque proscindunt; aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura perstringunt, adversarios, eorumque scholas, ac coetus sugillant, et pro ridiculis ducunt, magno equidem bonorum scandalo, haereticorum vero contemptu, qui digladiantibus inter se catholicis, seque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Etsi vero fieri non posse intelligamus, ut disputationes omnes e mundo tollantur, praesertim cum librorum numerus continenter augea-

tur; *faciendi enim plures libros nullus est finis,* ut est apud Ecclesiasten, *cap. 12;* compertum praeterea nobis sit magnam aliquando utilitatem ex iis capi posse; modum tamen, in defendendis opinionibus, et christianam in scribendo moderationem servari merito volumus. *Non inutiliter* (inquit Augustinus in Enchirid. cap. 59. prope finem) *exercentur ingenia, si adhibeatur disceptatio moderata, et absit error opinantium se scire quod nesciunt.* Qui veritatis studium, et purioris doctrinae zelum, quo suarum scriptionum mordacitatem excusent, obtendere solent, ii primum intelligant, non minorem habendam veritatis, quam evangelicae mansuetudinis et christianae charitatis rationem. Charitas autem de corde puro, patiens est, benigna est, non irritatur, non aemulatur, non agit perperam, (utque addit idem Augustinus lib. contra litteras Petiliani, cap. 29, n. 31): *sine superbia de veritate praesumit, sine saevitia, pro veritate certat.* Haec magnus ille non veritatis minus, quam charitatis doctor, et scripto et opere praemonstravit. Nam in suis adversus manichaeos, pelagianos, donatistas, aliosque tam sibi, quam Ecclesiae adversantes, assiduis conflictationibus, id semper diligentissime cavit, ne quempiam eorum iniuriis aut conviciis laederet, atque exasperaret. Qui secus scribendo vel disputando fecerit, is profecto nec veritatem sibi praecipue cordi esse, nec charitatem sectari se ostendit.

§ 23. Ii quoque non satis idoneam iustamque excusationem afferre videntur, qui ob singulare, quod profitentur, erga veteres doctores studium, eam sibi scribendi rationem licere arbitrantur; nam si carpere novos audeant, forte ab laedendis veteribus sibi minime temperassent, si in eorum tempora incidissent; quod praeclare animadversum est ab auctore Operis imperfecti in Matthaeum, hom. 42. — *Cum audieris,* inquit, *aliquem beatificantem antiquos doctores, proba, qualis sit circa suos doctores. Si enim illos, cum quibus vivit, sustinet, et honorat, sine dubio illos, si cum illis vixisset, honorasset: si autem suos contemnit, si cum illis vixisset, et illos contempsisset.* Quamobrem firmum ratumque sit omnibus, qui adversus aliorum sententias scribunt ac disputant, id quod graviter ac sapienter a ven. servo Dei praedecessore nostro Innocentio Papa XI. praescriptum est in decreto edito die secunda Martii anni millesimi sexcentesimi septuagesimi noni. — *Tandem,* inquit, *ut ab iniuriosis contentionibus doctores, seu scholastici, aut alii quicumque in poste-*

rum abstineant, ut paci et charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctae obedientiae eis praecipit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quam in thesibus ac praedicationibus, caveant ab omni censura et nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quae adhuc inter catholicos controvertuntur, donec a sancta Sede recognitae sint, et super eis iudicium proferatur. — Cohibeatur itaque ea scriptorum licentia; qui, ut aiebat Augustinus, lib. 12. Conf., cap. 25, n. 34, *sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est,* aliorum opiniones non modo improbant, sed illiberaliter etiam notant atque traducunt. Non feratur omnino, privatas sententias veluti certa ac definita Ecclesiae dogmata, a quopiam in libris obtrudi, opposita vero erroris insimulari, quo turbae in Ecclesia excitantur, dissidia inter doctores aut seruntur aut foventur, et christianae charitatis vincula persaepe abrumpuntur.

§ 24. Angelicus scholarum princeps, Ecclesiaeque doctor s. Thomas Aquinas, dum tot conscripsit nunquam satis laudata volumina, varias necessario offendit philosophorum theologorumque opiniones, quas veritate impellente refellere debuit. Ceteras vero tanti doctoris laudes id mirabiliter cumulat, quod adversariorum neminem parvipendere, vellicare aut traducere visus sit, sed omnes officiose ac perhumaniter demereri; nam si quid durius, ambiguum, obscurumve eorum dictis subesset, id leniter benigneque interpretando, emolliebat atque explicabat. Si autem religionis, ac fidei causa postulabat, ut eorum sententiam exploderet ac refutaret, tanta id praestabat modestia, ut non minorem ab iis dissentiendo, quam catholicam veritatem asserendo, laudem mereretur. Qui tam eximio uti solent, ac gloriari magistro (quos magno numero esse, pro singulari nostro erga ipsum cultu studioque, gaudemus) ii sibi ad aemulandum proponant tanti doctoris in scribendo moderationem, honestissimamque cum adversariis agendi disputandique rationem. Ad hanc ceteri quoque se se componere studeant, qui ab eius schola doctrinaque recedunt. Sanctorum enim virtutes omnibus in exemplum ab Ecclesia propositae sunt. Cumque Angelicus doctor sanctorum albo adscriptus sit, quamquam diversa ab eo sentire liceat, ei tamen contrariam in agendo ac disputando rationem inire omnino non licet. Nimium interest publicae tranquillitatis, proximorum aedificationis et charitatis, ut e catholicorum scriptis absit livor, acerbitas atque scurrili-

tas, a christiana institutione ac disciplina, et ab omni honestate prorsus aliena. Quamobrem in huiusmodi scriptorum licentiam graviter pro munere suo censuram intendant revisores librorum, eamque Congregationis Cardinalibus cognoscendam subiiciant, ut eam pro zelo suo et potestate coerceant.

§ 25. Quae hactenus a nobis proposita ac constituta sunt, praedecessorum nostrorum decretis plane consona, Congregationum quoque nostrarum legibus et consuetudinibus comprobata, in librorum examine ac iudicio instituendo, Apostolica auctoritate deinceps servari decernimus: mandantes universis et singulis, qui in praefatis Congregationibus locum obtinent, seu illis quomodolibet operam suam praestant, ut adversus praemissa sic a nobis statuta nihil edicere, innovare, decernere aut intentare praesumant, absque nostra, vel successorum nostrorum pro tempore existentium Romanorum Pontificum expressa facultate.

§ 26. Non obstantibus contrariis quibusvis, etiam Apostolicis Constitutionibus, et ordinationibus, necnon earumdem Congregationum, etiam Apostolica auctoritate, seu quavis firmitate alia roboratis decretis, usibus, stylis et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, caeterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

§ 27. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrorum decretorum, mandatorum, statutorum, voluntatum ac derogationum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae, apud sanctam Mariam Maiorem, anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo quinquagesimo tertio, septimo Idus Iulii, Pontificatus Nostri anno tertiodecimo.

D. Card. Passioneus
I. Datarius.

Visa De Curia
I. C. Boschi.

L. Eugenius.

Loco ✠ Plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

35. Cf. notam 21.

36. Quamvis Spondanus, Cardinalis de Luca, Vanespen et alii affirmaverint, S. Congregationem Indicis a Sixto V institutam fuisse, tamen exploratum est, eam S. Pio V deberi, cum ipse Commissionem a Tridentinis Patribus deputatam ad Indicem librorum vetitae lectionis conficiendum in Congregationem Indicis erexerit. Hanc notitiam debemus P. Libelli Ordinis Praedicatorum, qui sub Alexandro VII eidem Congregationi fuit a secretis. « Hanc postea deputationem, inquit, in Indicis Congre-« gationem Pius V erexit, secretario eidem assignato Antonio « Possio; ad quod munus deinceps Summi Pontifices viros ex « ordine Praedicatorum assumpserunt ». Hic insuper Pater Libelli secretarios recenset, qui Sixtum V praecedunt; quos vide apud Zaccariam *Storia Polemica della proibizione dei libri pag. 153, § IV.*

37. Quid penes S. Indicis Congregationem importet formula *Liber, opus dimittatur* patet ex sequentibus Decretis.

Feria II, die 21 Iunii 1880. « Sacra Indicis Congregatio ha-« bita in Palatio Apostolico Vaticano die 21 Iunii 1880 declara-« vit, quod Formula - *dimittatur* - hoc tantum significat: *Opus « quod dimittitur, non prohiberi.*

« Quibus Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII per « me infrascriptum S. I. C. a secretis, Sanctitas Sua declaratio-« nem probavit. In quorum fidem etc.

« Datum Romae die 28 Iunii 1880.

« Fr. Hieronymus Pius Saccheri Ord. Praed. S. Ind. Congr. a secretis ». *Acta S. Sedis Tom. XIII, pag. 92.*

Cum autem die 5 Decembris 1881 eidem S. Congregationi dirimenda sequentia dubia proposita fuerint.

« I. Utrum libri ad Sacram Indicis Congregationem delati, « et ab eadem dimissi, seu non prohibiti, censeri debeant im-« munes ab omni errore contra fidem et mores.

« II. Et quatenus negative, utrum libri dimissi, seu non « prohibiti a Sacra Indicis Congregatione, possint tum philoso-« phice, tum theologice citra temeritatis notam impugnari ».

Eadem Sacra Congregatio respondit:

« Ad I. Negative.

« Ad II. Affirmative ».

Acta S. Sedis Tom. XIV, pag. 288.

Atque conformiter ad eiusmodi decreta Suprema Inquisitio

Feria IV 14 Decembris 1887, postquam ex Operibus posthumis Antonii Rosmini excerpsisset atque damnasset quadraginta propositiones, de aliis operibus quae a S. Congregatione Indicis anno 1854 dimissa fuerant, edixit: *quin exinde cuique deducere liceat, ceteras eiusdem auctoris doctrinas, quae per hoc decretum non damnantur, ullo modo approbari.*

Acta S. Sedis Tom. XX, pag. 398.

38. Aliud est Censura, aliud prohibitio librorum. Censura est iudicium quo decernitur quid boni quidve noxii in libro aliquo sit: seu iudicium conformitatis aut difformitatis alicuius libri a veritatibus cuiuslibet ordinis; pressius in re nostra: iudicium orthodoxiae aut heterodoxiae alicuius libri.

Prohibitio autem est actus ecclesiasticae potestatis (nam de prohibitione ecclesiastica loquimur), quo liber aliquis noxius lectione et usu fidelium interdicitur.

Censura est causa, prohibitio effectus, cum idcirco liber quilibet proscribatur, quia censura dignus est, vel saltem apparet; hinc censura tum logice tum ontologice praecedit prohibitionem, ut causa praecedit effectum.

At si de ea librorum censura sermo sit, quae nunc in Congregationibus S. Officii et Indicis adhibetur, eam Paulo IV deberi, ex cit. Const. *Sollicita* constat, in qua legimus: « Quibus « (Congregationibus) onus inquirendi in pravos noxiosque libros « impositum est, cognoscendique quibus emendatio, et quibus « proscriptio debeatur. Id muneris Congregationi quidem Ro- « manae Universalis Inquisitionis a Paulo IV commissum per- « hibent ». *In prologo.* Nemo autem quibus libris emendatio aut proscriptio competat decernere potest, nisi antea examen et censuram instituerit.

Inquirendum hoc loco est: an *prohibitio* in Leonis XIII Constitutione eamdem extensionem praeferat ac in veteri iure; in eo enim complexam fuisse *legere, imprimere, publicare, retinere,* aliis *libros proscriptos dare eosque defendere* ex regulis Indici librorum vetitorum praemissis, atque ex aliis fontibus constat evidentissime. Atque dubitandi rationem plura suppeditant: et 1. quidem quia Romanus Pontifex regulas aliquanto molliores effecit, quo ab earum observantia, nemo nisi malus sit, sese subducat; deinde, quia dum in Piana Constitutione *Apostolicae Sedis moderationi,* ex qua desumpta est paragraphus secunda Cap. I. tit. I., excommunicatione percellantur ne-

(*sequitur*)

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

BELLUNEN. ET FELTREN.

CELEBRATIONIS MISSARUM

Die 3 Aprilis 1897.

Per Summaria precum.

Compendium facti. Cum Longobardia et Veneta provincia Imperio Austro-Ungarico subiiciebantur, illarum regionum parochis, quorum reditus certam summam a lege statutam non attingebant, Gubernium persolvebat proportionale subsidium, seu ut hodie nuncupatur augmentum congruae; sed literis *diei 13 Maii 1816* et *23 Decembris 1861* iisdem parochis imposuit onus celebrandi unam missam pro singulis decem libellis subsidii. Circa originem huius subsidii praestat referre quae enarrat R. P. D. Franciscus Nardi in suis *Lezioni di Diritto Canonico (vol. II § 264 in nota):* Respublica Cisalpina saecularizavit multos fundos, quos Apostolica Sedes per concordatum 1803 indulsit, ut apud possessores permanerent, eorumque successores. Per alias saecularizationes ann. 1805, 1808, et 1810 tribuit quamplures fundos Monti Napoleoni, cum onere implendi id quod deerat congruis paroecialibus, dotationibus capitulorum Cathedralium, et seminariorum; nec non pensionibus debitis membris Collegiatarum et Monasteriorum suppressorum, onus quod transivit in Montem regni Longobardo-Veneti, et ideo ad regium aerarium a quo dependet. Quamvis hae *saecularizationes* per publicum rescriptum pontificium legitimatae non fuerint, aliquod existit privatum rescriptum a quo colligitur, mentem fuisse Apostolicae Sedis non inquietandi praesentes privatos possessores. Quo vero iure austriacum Gubernium supradictum missarum onus imposuerit, et an intercesserit S. Sedis auctoritas, licet diligentissimae inquisitiones institutae fuerint, cognosci non potuit.

Ex cessione vero regionis Lombardo-venetae gubernio italico, anno 1866 peracta, certum est etiam fundos praedicti Montis Longobardo-veneti eidem gubernio cessisse, et certum videri gubernium austriacum onus imposuisse prosequendi in auxilium parochorum, quia gubernium italicum id usquemodo fecit. Desunt tamen probationes ad evincendum, an Parochis impositum fuerit onus applicandi unam Missam pro quibuslibet decem libellis subsidii.

Ex hoc factum est ut fere omnes parochi, qui tunc temporis subsidium recipiebant, a celebratione dictarum missarum cessarent; parochi vero qui postea nominati fuerunt, forsan de tali onere neque cognitionem habuerunt, quia Gubernium in assignando augmento congruae, nullius obligationis specialis mentionem facere consuevit. Quia tamen nonnulli parochi celebrationem non omiserunt, et alii de hac omissione non omnino quieti erant a conscientiae stimulis, Episcopus anno 1882 a Summo Pontifice petiit ut dignaretur: I. concedere sanatoriam singulis parochis Dioecesium *Bellunen*, et *Feltrien*, subsidium a gubernio accipientibus, ob omissionem praedictarum missarum ab anno 1868. II. ut dispensarentur ab hoc onere, tum pro beneficiorum paupertate, tum quia pro multis onus esset novum, eo quod beneficium acceperunt nescientes illud.

Super hisce precibus ab hac S. Congregatione *die 13 Ianuarii 1882*, ex audientia SSmi sequens rescriptum prodiit: « *Attentis peculiaribus circumstantiis, imposito singulis absolutione indigentibus, aliquo missarum numero pro modo culpae et numero missarum inadimpletarum, pro gratia absolutionis et condonationis super praeteritis omissionibus, nec non reductionis enunciatarum missarum ad unam missam pro singulis viginti aut triginta libellis subsidii, prout singulorum beneficiorum parochialium tenuitas, iudicio Episcopi, postulaverit, ad quinquennium, arbitrio et conscientia Episcopi* ». Quae gratia die 17 Ianuarii 1888 ad aliud *quinquennium prorogata fuit*.

Hoc labente quinquennio, Gubernium augmentum con-

gruae concessit nonnullis parochis, qui prius nullum habebant subsidium; et nonnullis qui iam habebant, subsidium auxit. Quibus positis, Episcopus tertio recursum habuit ad hanc S. Congregationem sequentia postulans: I. ut, quatenus oporteat, concedatur sanatoria Missarum, quas celebrare debuissent pauci Parochi qui a gubernio acceperunt augmentum congruae et illi qui, ut supra dictum fuit, iamdiu obtinuerant: II. ut in posterum limitetur obligatio ad unam Missam pro quolibet centum libellis, parochis subsidiatis; III. ut dispensetur ab omni applicatione Missarum pro novis additamentis a gubernio praesenti statutis. Huic instantiae *die 30 Ianuarii 1892*, responsum fuit:

Ad 1um et 3um *Non indigere.*

Ad 2um *Vigore etc. pro gratia iuxta petita ad quinquennium.*

Hoc rescriptum Episcopus ita interpretatus est, ut concessio ad II. ita interpretari deberet ut applicanda esset illis parochis, qui a gubernio austriaco congruas obtinuerant, ut supra dictum est, usque ad annum 1882, et quod ab omni onere exempti essent ceteri parochi, licet ante dictum annum parochiam essent consecuti. Quia tamen nonnulli contrarium putabant, Episcopus tutiorem partem elegit, atque imposuit onus unius missae pro centum congruae libellis, qua fruebantur ante annum 1887, computatae ad mensuram anni 1882.

Cum vero tempus iam accedat in quo ultimum rescriptum est expiraturum, ab hac S. Congregatione rursus postulat: ut prorogetur obligatio unius Missae pro quolibet centum libellarum, ad mensuram anni 1882, favore parochorum qui ab Austriaco gubernio obtinuerunt, ut ceteri omnes, omnino dispensentur ab obligatione.

Novis his acceptis precibus, *Per summaria precum* petitio Episcopi examinatur.

Disceptatio Synoptica

Porro si affirmativo responso propositae preces dimittantur, de celebratione missarum, de qua fit sermo, iam

actum est. Nam novi parochi ab omni onere soluti declararentur; veteres qui perpauci sunt et iam senescentis aetatis, intra haud longum tempus, naturae lege impellente, sane deficient.

Et nihilominus aliqua obligatio harum missarum parochis inesse videtur. Bona enim, quorum reditus ab Austriaco Gubernio in parochorum subsidium fuerunt destinati, certo certius missarum onere gravabantur; et haec certe ratio fuit, ob quam saepius dicta missarum celebratio imposita fuit. Haec bona postea in Italiae Gubernium translata, secum tulisse videntur onus missarum, quod in casu est aliquid reale et fundum sequitur.

Neque obstare putarem quod Gubernium Austriae, cedendo bona non adiecerit conditionem imponendi parochis onus missarum. In primis enim observari potest, credibile vix esse quod Gubernium austriacum de hoc onere in bonorum cessione non sit locutum.

Quando enim significavit Fisco Italico onus persolvendi dicta subsidia, procul dubio etiam manifestavit onera adnexa. Insuper factum exonerationis ab Administro laico concessae, videtur potius innuere de dicto onere Italicum Gubernium, saltem monitum fuisse.

Quod si hodie bona Veneti Montis amplius non existunt, et Gubernium persolvit subsidia ex fundo Cultus, hoc nihil prodesse videtur, quia res quae aliis subrogantur, iisdem privilegiis et oneribus affectae dici debent.

Neque defectum interventus S. Sedis in hoc negotio, adduci posse putarem, ut recte facta a Gubernio absolutio huius obligationis dici possit, nam supponi nequit, S. Sedem id omnino ignorasse; et si habentur rescripta privata, ut refert Nardius a quibus apparet, mentem non fuisse Apostolicae Sedis, inquietandi privatos praesentes possessores, haud irrationabiliter inferri posset, quod sciret etiam quibus oneribus gravarentur enunciati Montis reditus, quippe conflati fuerant ex pretio bonorum, quae a privatis, tempore suppressionis, coempta sunt. Hinc nisi directe, saltem tacite et

indirecte onus impositum parochis, subsidio auctis, probasse dici posset.

Demum rescriptum *anni 1882* probat SSm̃um saltem dubium haesisse, an tenerentur nec ne parochi celebrare impositas missas, atque ideo absolutionem et reductionem concedere opportunum duxit.

Altera tamen ex parte observandum est, Gubernium austriacum forsan nullo iure fretum ea missarum onera imposuisse, tum quia nulla potestate, hac de re, fruebatur, tum quia subsidium, quidquid sit de origine bonorum illorum ex quibus reditus obveniebant, a lege determinatum erat, et lex nullum onus exinde imponebat.

Praeterea, impositis oneribus, finis legis non obtinetur, nempe subveniendi parochis pauperibus.

Praesumptio vero quod S. Sedes tacite et indirecte onus probaverit nihil efficere posse videtur, nam agitur de inducenda obligatione, ad quem effectum silentium et praesumptio satis esse non possunt. Quod si ex privatis rescriptis deducitur, eam noluisse inquietari eos, qui bona direpta possidebant, ex hoc non sequitur quod voluerit parochos enunciato onere gravare.

Neque ratio deducta ex qualitate bonorum ex quibus forsan Mons Venetus conflatus fuit, sufficiens videtur. Etenim onus, qua reale, sequitur rem eamque afficit apud cuiuscumque generis possessores. Huc spectare videntur rescripta Pontificia quibus edicebatur : nolle inquietare praesentes possessores.

Reapse Gubernium bona ecclesiastica non possedit, sed vendidit, pretium accepit, *Montem Napoleonicum* constituit, quem dotationes Ecclesiarum persolvere atque deficientes congruas parochiales supplere aliaque sustinere iussit.

Haec bona *Montis Napoleonis* obnoxia fuerunt legibus Napoleonem inter et Pium VII concordatis, et quia de hisce oneribus nil cautum fuit, dicendum est haec *dispensative* fuisse a veteribus piis vinculis absoluta.

Neque fidelibus oblatoribus exinde deest quodcumque ex-

piatorium suffragium ; siquidem parochi Missam *pro populo* applicant pro defunctis de reditibus parochialibus una vel alia ratione, optime meritis.

Quidquid vero sit, res hodie eo deductae sunt ut, salva aequitate, saepe memoratos parochos ad dictas missas celebrandas obligari non posse videntur. Novum porro Gubernium omnia miscuit, ita ut nullo habito discrimine antiquorum subsidiorum, supplementum congruae dari decrevit parochis, quorum reditus libellas octingentas minime attingerent. Ideoque omnia novata fuerunt. Et si parochi qui ex. gr. in Latio supplementum congruae obtinuerunt, ab onere missarum sunt immunes, ratio non est cur parochi regionis venetae graventur. Neque ullo modo ex qualitate bonorum talis obligatio deduci posset, secus qui ex fundo cultus vel stipendia vel subsidia recipiunt, missarum onere gravari dicendi forent.

Quibus animadversis, quaesitum fuit quid precibus esset respondendum.

RESOLUTIO. Sacra C. Cong. re visa, sub die 3 Aprilis 1897, censuit respondere : *Ad I et II pro gratia, iuxta petita, facto verbo cum SSño.*

MELEVITANA

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 9 Aprilis 1897.

Sess. 24, cap. 1, de ref. matr.

COMPENDIUM FACTI. Iosephus in 34 aetatis anno constitutus et Anna fere quadragenaria, mutuo compulsi amore, legitimas nuptias iniverunt die 22 Octobris 1883 coram parocho Ecclesiae S. Publii in suburbio Vilhenae Dioecesis Melevitanae.

Coniuges per aliquot menses in domo paterna Iosephi maritalem vitam duxerunt, sed ob exortas dissensiones inter Annam et viri familiam, aliam domum ab ipsa Anna locatam habitarunt. Verum paulo post, transactis nempe novem

circiter mensibus a contractis nuptiis, Iosephus uxorem dereliquit, haud amplius ad eam reversurus.

Quum autem Anna inutiliter deprecata sit virum, adhibitis etiam amicorum suasionibus, ut coniugalem vitam restauraret; sub die 27 Februarii 1885 recursum habuit ad potestatem laicam, petens a viro alimenta, quibus obtentis, nolente adhuc Iosepho ad ipsam redire, instituit apud idem tribunal civile pro separatione quoad torum et cohabitationem, quam obtinuit mense Decembris 1887.

Acquievit postea Anna usque ad Maium an. 1890, mittens tunc supplicem libellum Ordinario Melevitano, ut ipse dignaretur canonicum instruere processum ad sui matrimonii nullitatem declarandam, ob viri antecedentem perpetuamque impotentiam. Oratricis precibus paruit melevitana Curia, sed paulo post processus, nescio qua de causa, interruptus remansit; donec sub anno 1892 Anna SSmum supplicavit, ut suum matrimonium cum Iosepho benigne dispensaret, quia ex viri impotentia numquam consummatum fuerat.

S. C. Congregatio, acceptis oratricis literis, a Curia commendatis, rescripsit Episcopo, eidem facultatem faciens instruendi processum, adiungens insuper: « quod quatenus fundatam spem habeat, etiam omissa inspectione mulieris, inconsummationem ex aliis argumentis evincendi, procedat ad normam iuris ».

Rmus Ordinarius, processu absoluto, sequentem, haud vero requisitus, protulit sententiam: « Declaramus et decernimus, quidquid de potentia vel impotentia sit maritali, matrimonium inter contendentes.... inconsummatum remansisse ac proinde supplicandum SSmo iuxta oratricis preces pro dispensatione super rato et non consummato.... » (1).

(1) Recole Vol. XXVII, 141. *Varsavien. Dubii quoad causas matrimoniales;* dubium II. Liceatne sine speciali, pro unaquaque vice, permissione s. Congregationis recipere instantiam et instituere processum in ordine ad efflagitandam dispensationem Sanctissimi? Cui dubio II sub die 16 Iunii 1894 responsum fuit: *Negative.*

Disceptatio Synoptica

Votum Theologi. Agitur hoc in casu de matrimonio dissolvendo, valide et legitime contracto. Agitur de dispensatione, quae quamvis sit gratia, tamen locum non habet nisi certitudo adsit matrimonii rati et non consummati. Iamvero tale ne est matrimonium inter Iosephum et Annam? Ante omnia sponsorum confessio excipienda videtur; cum vero ipsi affirment, quod ab aliis testibus confirmatur, se simul cohabitasse et condormisse octo vel novem mensium spatio, evidenter habetur praesumtio vehementissima iuris et de iure de consummatione matrimonii; contra quam praesumtionem non admittuntur probationes, nisi plenissimae sint et concludentes omnemque suspicionem removeant. Ast quas probationes adversus talem praesumtionem affert actrix Anna? Nullas dicam, vel fere nullas nisi nudam suam sententiam. Non septimae, nempe, manus depositiones, non sui corporis inspectionem.

Ante omnia petam. Cur tamdiu distulit actrix sui matrimonii inconsummationem prodere? En ratio dilationis ab eadem allata: per longum tempus nescivi quomodo matrimonium consummaretur; ita ut crederem filios procreari ex osculis invicem datis et acceptis inter virum et feminam. Sed subiicit consultor, res vere miranda, quod mulier, quae quadraginta annorum aetatem iam excesserat, nesciret quid sibi vellet matrimonii consummatio! Credendum ne erit tantae huius mulieris ingenuitati ac sinceritati? Talis simplicitas pro falsa et affectata habenda est, si depositionem matris Iosephi sequimur.

Ponamus tamen ipsam, quando nuptias cum Ioseph iniit, vere nescisse quid sibi vellet matrimonii consummatio; admittere tamen numquam poterimus se in tali ignorantia duobus etiam annis post separationem perseverasse; idque variae rationes nobis suadent. Ac primo, eius socrus retulit: inito matrimonio, certiorem fecisse sponsam quomodo sese

habere deberet in copula cum viro suo, ne semen disperderetur. Ergo vix inito matrimonio eius socrus eam edocuit rationem se gerendi in matrimonii consummatione et ab illo temporis momento cessasse dicendum est imperitam eius ingenuitatem. Sciebat ergo dum vitam cum suo viro ageret, quid esset adulterium, quomodo hoc crimen patraretur, et nesciebat quid sibi vellet matrimonii consummatio vel quomodo perficeretur? Apage ineptias! Demum, ne nimius sim, quos testes affert tantae suae ignorantiae? Tres: Paulum, nempe Xueret, qui, teste vindice vinculi in Curia Melitensi, hebetudine laborat, et duos Patres Capulatos, quos suos Confessarios dicit, quique ambo vita functi sunt. Vere locus hic esset exclamandi: Oh infelix astutia quae dementes et mortuos testes adhibes!

Ast videamus utrum matrimonium revera fuisse consummatum constet necne, ex tribus probationum capitibus nempe 1. ex iurata coniugum depositione; 2. ex septimae manus testimonio; 3. ex corporum inspectione. Anna negat fuisse consummatum suum matrimonium: attamen quod mulier negat, vir affirmat; et ideo habemus hic evidenter casum in c. *Accepisti de frigid. et malef.* contemplatum, in quo concluditur, viro affirmanti contra mulierem negantem, consummatum fuisse matrimonium credendum esse; in casu autem praesenti hoc evidentius apparet si advertatur, virum loqui de re quae quando fiebat ei nota erat, cum e contra Anna ea refert quae tunc nesciebat, ut ipsa testatur. Insuper cum Anna dicit: « Non poteva versare il seme che io non ho mai veduto » quid significat? Num quod vir non poterat semen in vase infundere? At si semen in vase non infundisset extra vas ipsum seminasset, ipsumque Anna et vidisset et sensisset. Num vero quod semen e pene eiicere non poterat? Ast hoc absolute negat mater Ioseph.

Clarius etiam falsitas testimonii Annae de Iosephi impotentia evincitur ex facto, quo ipsa die 23 Maii 1885 apud civile tribunal accusavit suum virum Ioseph cum meretricibus vitam agere. Quo sane pacto ipsum tali crimine ac-

cusare poterat si impotentia coeundi laborasset? Tali ergo accusatione viri potentiam ad coitum fatebatur.

Si septimae manus testes audiamus evidentior etiam apparet veritas pro parte Iosephi. Omnes fere testes, si unam excipiamus Vincentiam Grech, magnis laudibus efferunt probitatem et veracitatem Iosephi. Omnes testes, si praedictam Vincentiam Grech et Philomenam Gordmaina excipiamus, pro certo asserunt copulam inter praedictos sponsos fuisse completam, idque ex verbis praesertim ipsius Annae deducunt et ex modo se gerendi quando vir eam deseruerat.

Ex hisce igitur testibus apparet Annam numquam questam fuisse de viri impotentia toto tempore, quo cum ipso vitam duxit, imo eius potentiam evidenter manifestasse tum ex pluries repetita declaratione se ventrem gestare, sanguinem copulae tempore effudisse, atque ex maximo desiderio quod semper habuit vitam cum suo viro ducere; uno verbo ita semper se egisse ac locutam fuisse, ut clare ostenderet, virum suum non solum potentia potiri coeundi, verum etiam eum matrimonium cum ipsa consummasse.

Ex hactenus igitur disputatis constat, Iosephum et Annam libere inter se matrimonium contraxisse, per novem menses simul cohabitasse et condormisse; post ultra duos annos a separatione Annam postulasse apud iudicem virum suum de impotentia et matrimonii inconsummatione, eiusque ignorantiam quoad matrimonii consummationem quam ipsa attulit ad se purgandum a tam longo silentio nullimode admitti posse. Constat pariter se tum ante, tum post separationem pluries pluribusque testibus dixisse se ventrem gestare, sanguinem fudisse in congressu cum suo viro; per longum tempus et repetitis precibus virum ipsum rogasse ut ad se rediret, et ad hoc consilia et suasiones parentum amicorumque adhibuisse, quod certe non fecisset si virum impotentia laborantem fuisset experta. Constat demum ex fere omnium testium sententia matrimonium inter Iosephum et Annam vere fuisse consummatum.

Ast quid de peritorum sententia? Ex eorum testimoniis

nostra sententia confirmatur. Doctor Franciscus De Bono loquitur de possibilitate impotentiae, non de actuali aut praeterita impotentia, quae nempe ipsum Ioseph affecerit non modo quando vitam cum Anna ducebat, sed etiam antequam cum ipsa matrimonium iniret, non loquitur nempe de impotentia matrimonium antecedente, sed consequenti quae licet certe et evidenter adesset ipsius matrimonii validitatem afficere haud posset, nec eiusdem inconsummationem declarare, cum ipsi consummationi supervenire potuerit. Omnes igitur periti, qui corpus Ioseph inspexerunt, conveniunt quod nullum impotentiae signum in eius corpore reperiatur; ergo argumentum inconsummationis matrimonii ab actrice Anna adductum destruitur.

At habemus testimonium doctoris Theodori Bennici qui Annae favere videtur. Ante omnia advertendum duco, hunc doctorem inspectionem corporis Annae instituisse extraiudicialiter; deinde talem inspectionem peregisse « per via d'ispezione oculare e del riscontro « digitale » atque omisisse quod a S. C. C. per instructionem editam die 22 Aug. 1840 praescribitur, quod nempe mulier « immergenda erit in balneo aquae tepentis..... quo in balneo per spatium saltem trium quadrantium horae unius permanere debebit ». Hisce notatis audiamus testem. Ponamus paulisper verum dicere testem asserentem signa perspecta in Anna certa esse inconsummati matrimonii. Ast huius inconsummationis causa nonne esse poterat ipsius mulieris hymenis arctitudo? « Avea un imene anulare molto ristretto » si ita; impedimentum erit ex parte ipsius mulieris; si ita; talis hymenis arctitudo constituit ne impotentiam absolutam ac perpetuam nec ne? En quaestio solvenda antequam, posita matrimonii inconsummatione, fas sit ipsi Annae nuptias alias inire. Hisce per transennam notatis, quaero utrum hymenis integritas et absentia caruncularum myrtiformium sint indicium certum et evidens virginitatis in muliere et matrimonii inconsummationis. Si antiquiores medicos consulamus pro parte affirmante standum est, ast alia est sententia recentiorum. « Vir-

ginitatis, ait Zacchias *Quaest. medic. legal. lib. 4, tit. 2, q. 1, n. 14,* nullae dantur certae et inseparabiles notae, accepta virginitate prout est quaedam muliebrium vasorum integritas ex coniunctione viri non maculata. Acceptissima est haec conclusio recentioribus omnibus.... Ratio autem huius conclusionis est quia ea potissimum signa quibus maxime in eius rei attestatione fidendum est vel fallacia sunt et nihil certe promittunt, vel realiter nulla sunt; nam quod de hymene iactatur omnes pene anatomici recentiores in re anatomica oculatissimi unanimes assentiuntur ac conveniunt eam membranam non reperiri in omnibus », ita etiam Scuring in sua *Sparmatologia;* Vannet in opere, cui titulus *De la génération, p. 2, a. 2;* Filippi, *Manuale di medicina legale, part. 3, pag. 665;* Gardier, *Trattato completo dei parti, t. 1 e 2, art. 1, sess. 1.* In iis autem feminis, in quibus hymen reperitur, iuxta eorum sententiam integra esse potest, licet repetitis vicibus copula fuerit habita. Garnier l. c. Huius autem hymenis integritatis post matrimonii consummationem varias rationes adducunt inter quas 1. « si vir membrum habeat admodum breve et membrana illa (nempe hymen) sit altius interiusque posita, vel ipsa mulier uteri collum habeat prolongum ». Zacchias *ibid. l. c. n. 29.* 2. Si mulier post matrimonii consummationem et etiam hymenis lacerationem per longum temporis tractum a copula se abstineat « una molto lunga interruzione della copula permette alle parti di restringersi e riprendere il loro stato primiero ». Garnier *l. c.* 3. « Conniventia et cohaerentia partium colli matricis.... etiam medicaminibus procurari talis potest, quae non modo adaequet, sed etiam exsuperet naturalem ». Zacch. *l. c. n. 24.* Hinc Sanch. ait: « Saepe oculi et manus, explorantium, falluntur eo vel maxime quod feminae multis fraudibus utantur, quibus virgines apparent». *De matr. t.7, d. 108, n. 8.* Ne de hac postrema causa agamus, duae priores certe in casu nostro habentur, nempe virilis membri Iosephi exilitatem habemus ex peritorum depositione, ac abstinentiam a copula.

Votum Canonistae. Consultor iste, relatis quae ad spe-

ciem facti revocandam necessaria erant, venit ad meritum causae, ad inquirendum nimirum, utrum consuli possit SSmo ut hanc dispensationem concedat. Porro in hoc tamquam indiscutibile principium poni debet dispensationem a matrimonio tamquam rato et non consummato non esse concedendam nisi moraliter certo constet matrimonium mansisse revera ratum et numquam fuisse consummatum, nec sufficere quod evidenter probari non possit matrimonium certo fuisse consummatum. Quare hoc nobis est inquirendum utrum probationes quae ad adstruendam inconsummationem inducuntur valeant virum prudentem in hanc certam persuasionem inducere necne. De inconsummatione autem constare potest: *a*) ex depositione coniugum, *b*) ex septimae manus confirmatione, *c*) ex inspectione corporum, *d*) ex variis indiciis quae simul sumpta, sin minus singula, moralem quamdam certitudinem praebent.

a) Quoad depositionem coniugum habemus quidem Annam testantem sub iuramenti fide se per plures menses cum viro suo cohabitasse et condormiisse; imo quotidie fere coniugalibus officiis dedisse operam, matrimonium tamen non fuisse consummatum ex viri impotentia, qui ne unica quidem vice semen emisit, imo nec membrum suum virile immittere potuit in vaginam mulieris quae plures ex his conatibus dolores perpessa est. — Sed contraria omnino est depositio viri. Is sub iuramenti fide deponit, se matrimonium consummasse quum et membrum in vaginam immiserit, et semen infuderit; quod etiam patri suo de hoc sciscitanti asseruit, ut ipse pater in sua depositione testatur.

Ex dicta igitur iurata depositione viri eliditur, ut patet, depositio mulieris, etiamsi hae in pari omnino censu haberi deberent; multo magis quum in casu, ut postea videbimus, vir maiorem mereatur fidem et ipsum ius pro viro militet. In cap. enim 1 *De frigid. et malefic.* expresse habemus: « Accepisti mulierem .... Illa autem si prior post annum aut dimidium ad Episcopum aut eius missum proclamaverit dicens, quod non cognovisses eam, tu autem (vir)

contrarium affirmas, tibi credendum est eo quod caput es mulieris ». Quare quocumque tandem nos vertamus ex iurata depositione coniugum argumentum de non consummatione moraliter certum in casu habere non possumus.

b) Videndum nunc est secundo loco utrum hoc evincat septimae manus confirmatio. Circa quam ante omnia notandum est, testes interrogatos non fuisse, utrum perspectam haberent religionem et honestatem illius coniugis a quo inducti fuerant, ut propterea sibi verisimile esset ac crederent eum vera dixisse, quemadmodum imponit Instructio huius S. Congr. 22 Aug. 1840. Profecto haec interrogatio suum habuisset valorem, et praecipua est in testimonio septimae manus quod est testimonium non scientiae, sed veracitatis, nec videtur omnino suppleta ab alia interrogatione quae testibus facta est, utrum nempe putarent matrimonium fuisse consummatum an non. Porro Anna duos tantum testes in iudicium adduxit, praeter Theodorum Bonnici medicum-chirurgum, qui eam visitaverat post eius separationem a marito, idest Vincentiam Grech et Iuliam de Comitibus Preziosi. Ex his Iulia Preziosi aperte fatetur se esse in eam persuasionem matrimonium hoc fuisse consummatum; Vincentia Grech putat matrimonium mansisse ratum, hac mota ratione, quod Anna aliter omnino de matrimonii consummatione loquuta est antequam cum quodam Paulo Xuereb de actu coniugali sermonem habuisset et postquam sermonem de hoc habuerat (quum nempe ut videtur iam spem conceperat nubendi Carmelo Briffa consobrino suo). Ex novem vero testibus septimae manus quos induxit Iosephus, omnes testantur se putare matrimonii consummationem intercessisse, una excepta Philomena Giordmaina. Notandum praeterea est omnes fere testes existimare matrimonium consummatum fuissc, tum quia ipsa Anna adhuc cum marito cohabitans, saepius ipsis dixerit se a viro gravidam fuisse factam, quod quamvis verum non fuerit, mirum non est in muliere quae aetate est provectior; tum quia, si actum esset de impotentia, multo prius de hoc Anna conquesta esset,

quam callidiorem plerique existimant. Quare etiam ex hoc capite non solum iterum concludendum est, nullum certum argumentum pro inconsummatione haberi, sed plura potius indicia quae praesumptionem iuris et de iure iam extantem pro consummatione matrimonii omnino firmant.

c) Ad tertium caput probationum iam est transeundum, ad inspectionem videlicet corporum. Porro in hoc habemus testimonium alterius ex medicis pro mulieris virginitate, dum alii quinque in contrariam eunt sententiam, ex quo repererint in viro Iosepho perfectam genitalium constitutionem, quae neminem inducere valet in suspicionem ipsius impotentiae.

Quibus omnibus addi potest animadversio, nempe arctitudinem vaginae Annae ex hoc etiam originari potuisse, etiam sequuto coitu, quod virile membrum Iosephi exiguas habet dimensiones, ex peritorum dictu. Ex his nemo non videt, eum quoque qui maxime Annae favere vellet, posse quidem aliquod probabile argumentum non consummationis matrimonii hinc eruere, numquam vero argumentum moraliter certum; imo etiam argumenta probabilia pro consummatione maiora omnino videri.

d) Restat ut videamus, num talia indicia et circumstantiae tales in casu concurrant, ut simul sumptae moralem certitudinem prudenti iudici praebeant matrimonium non fuisse consummatum. Sed ex illis ipsis quae diximus hucusque patet, plura e contra dari indicia, plures circumstantias quae consummationem suadent. Nam ante omnia Anna non praesefert in suis depositionibus notam veracitatis. Profecto enim difficile est admittere, mulierem quadragesimum annum praetergressam, quae callidior dicitur ab inductis testibus, quaeque per novem menses cum marito condormivit, ignorasse in quo consisteret matrimonii consummatio, idque casu quodam didicisse ex turpi sermone habito cum quodam Paulo Xuereb, qui in actis hebes insinuatur. Praeterea Anna ipsa testatur se quum primis mensibus a matrimonio inito cum viro suo in paterna domo moraretur a so-

cero ad adulterium fuisse incitatam, eamque fuisse causam cur domum illam dereliquerit; porro quis cogitet loquentem de adulterio ne cognoscere quidem in quo stet consummatio matrimonii? Addas quod mense uno a separatione loquens Anna cum Carmela Stivala iam videtur cognovisse quid esset copula, cum ea enim sermonem de actibus coniugalibus instituit et se gravidam dixit. Illud insuper quod in hoc omnem tollit ambiguitatem est depositio Iosephi matris iam supra relata.

His adde ipsum motivum, quo Anna inducta est ad causam hanc intentandam: idest spem nuptias ineundi cum suo consobrino Carmelo Briffa. Nonne desiderium novarum nuptiarum Annam forte impulit ad mentiendum? Quod magis probabile apparet ex contraria confessione viri. Vir enim nullum facit lucrum ex eo quod matrimonium suum cum Anna habeatur tamquam consummatum, neque enim secus aliquid timere posset, ne ipsum quidem dedecus impotentiae; nam quinque periti medici, qui eum recognoverunt, nimis aperte hanc iniuriosam notam ab eo propulsant. Imo contra se testatur Ioseph, ex hoc enim inhibitum ei manet novum coniugium. Praeterea Ioseph vir est pius, qui Sacramenta pluries in anno frequentat, Anna vero inhonestam vitam traducit.

Animadversiones defensoris matrimonii ex officio. Matrimoniale vinculum, quod anno 1883 mensis octobr. die 22 contraxit Anna . . . . . 39 iam tum annos nata, cum Iosepho . . . in aetate annorum 34 constituto, imperfectum proclamat.

Cum adversam actionem plene profligent lectissimi consultores, theologus et canonista, piaculum existimo, Patres Amplissimi, multis Vos morari. Hoc unum advertam, nempe Melevitanum Antistitem immerito commoveri auctoritate medici Bonnici, iurantis, praevia Annae recognitione, eiusdem virginitatem; etenim medicus Bonnici corpus Annae exploravit, non praemisso balneo, non adhibitis circumspectionibus ad detegendas fraudes, quibus virginitas simulari potest.

Experientia autem docet, feminas, etsi corruptissimas, hac ratione exploratas, nedum ab uno, verum etiam a phalange medicorum, ceu docte demonstrat egregius consultor theologus, testimonium virginitatis consequi posse.

Quibus animadversis, propositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SS.mo pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra Congr. Conc., re disceptata sub die 3 Aprilis 1897, censuit respondere: *Negative.*

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

CONSTANTIEN. et ABRINCEN. Beatificationis et Canonizationis ven. Servae Dei sororis Mariae Magdalenae, in saeculo Iuliae, Franciscae, Catharinae Postel, fundatricis et primae Superiorissae Generalis Instituti Sororum Scholarum Christianarum a Misericordia.

Quod Deus naturae auctor largitus est homini adiutorium, id quoque in ordine supernaturali perfecisse constat. Haec singularis divinae providentiae dispositio a mundi initio per saeculorum decursum perseverans, nostris hisce temporibus magis clarescit in vera Christi Ecclesia ad christianae societatis bonum per mirabilem seriem virorum ac feminarum sanctimonia vitae praestantium. Praeclara quadam forma una cum Beato Ioanne Baptista de la Salle fratrum scholarum christianarum institutore, affulget femina, puellis coelitus data, soror Maria Magdalena, in saeculo Iulia Postel, quae Institutum sororum scholarum christianarum a misericordia fundavit et rexit.

Die 28 Novembris, anno 1756, Barflorei in Gallia ex Constantiensi dioecesi, Rothomagensis Provinciae, prima ex septem filiis Ioannis et Teresiae Le Vallois ortum duxit, statim baptismo regenerata. Adhuc infantula et puellula quasi apis argumentosa magni tempus aestimasse, et vitam piam, austeram

atque actuosam egisse fertur. Politiore educatione penes Moniales Benedictinas Valloniis degentes exculta, in suo oppido natali adolescentula octodecim annorum scholam aperuit ad puerorum puellarumque pauperum religiosam institutionem. Turbolentissimis illis temporibus, Galliae atque universae Europae infensis, Iulia Postel, Christi amore incensa, pastores et fideles frequenter adibat, opem ac solatium cunctis afferens; et concreditam sibi sacram supellectilem, ipsamque Sanctissimam Eucharistiam in pixide inclusam sancte custodiebat. Anno 1802 Caesaroburgi scholam instituit trecentis puellis florentem et anno insequente Catharinam Bellot ac deinceps Aloisiam Viel de Quettehou sibi sociavit. Hic funiculus triplex novi Instituti ibidem ordinaria Auctoritate Revmo Cabart delegata erecti, et dein ab ipso Episcopo Constantiensi Rousseau in templo Augustissimae Trinitatis confirmati, per parabolam evangelicam de grano sinapis tribus illis virginibus accommodatam collaudatus fuit. Memoranda est dies octava Septembris qua, anno 1807, Iulia Postel in Congregatione sororum scholarum christianarum a se fundata, se totam Deo sacravit, sumpto nomine Maria Magdalena. Caesaroburgo discedens anno 1811 in pagum *Octeville-la-Venelle* venit et post sex menses oppidum *Tamerville* ingressa, ibi sedem suae Congregationis primitus elegit. Ut libere edoceret, humilis virgo iam aetatis suae 62 annos agens, publicae instructioni praepositis se obtulit examinandam, et diplomate decorata magisterium iure publico exercere perrexit. Verum anno 1832, empta Abbatia S. Salvatoris le Viconte, Maria Magdalena in eam migravit, servato sororum praesidio in oppido Tamerville, et Abbatiae templum omni ex parte restituendum statuit.

Domo principe suae Congregationis cum scholis fundata, consilio et opera cum R. D. Delamare ipsius Congregationis superiore egit, ut Institutum a fratribus misericordiae nuncupatum oriretur ad pueros atque adolescentes praesertim pauperes erudiendos. Crescente autem sororum ac postulantium numero, optima mater, dimissis regulis iampridem ab ipsa conscriptis et observatis, alias quas B. Ioannes Baptista de la Salle suis sodalibus dederat, vertente anno 1838 ab ecclesiastica auctoritate humiliter ac libenter accepit, novis nuncupatis votis, atque immutabili veste servata. Interim eo ipso anno Regiis Litteris Congregatio sororum cum domo principe Abbatiae Ss. Salva-

toris iuridice recognita fuit; et deinceps anno 1842 a Gregorio Papa XVI fel. rec. iisdem indulgentiis ac privilegiis ditata, quae Congregationi fratrum a Scholis Christianis indulta fuerant. Verum Dei Famula ob devexam aetatem et corporis debilitatem a laboribus requiescere cupiens simulque dissolvi et cum Christo coniungi, proximum suum obitum pluries praenunciavit, qui obtigit placidissime die 16 Iulii in festo B. M. V. de Monte Carmelo, anno 1846, postquam sancto Viatico refecta, sacroque oleo linita, adstantibus sororibus sui Instituti maternam benedictionem dederat.

Eius sanctimoniae fama, quam dum vitam duceret, adepta fuerat, post obitum a civibus et ab extraneis ad funus et sepulcrum confluentibus confirmata, in dies magis clara et diffusa perdurat. Hinc super eadem fama rite confecto in ecclesiastica Curia Constantiensi et Abrincensi Processu Ordinario, eoque in Actis S. Rituum Congregationis exhibito et aperto, praevio Apostolico Indulto super dubio Introductionis Causae proponendo in Congregatione Ordinaria ante lapsum decennii et absque interventu et voto Consultorum, rogante illustri Domino Aloisio Rossi de Gasperis, Equite Torquato, huius Causae Postulatore una cum Instituto sororum scholarum christianarum a Misericordia, attentisque praesertim litteris postulatoriis aliquorum Emorum ac Revmorum S. R. E. Cardinalium, plurium Rmorum Sacrorum Antistitum, aliorumque virorum sive ecclesiastica, sive civili dignitate praestantium, Emus et Rmus Dominus Cardinalis Caietanus Aloisi-Mosella, eiusdem Causae relator, in Ordinariis Sacrae Rituum Congregationis comitiis, subsignata die, ad Vaticanum habitis sequens dubium discutiendum proposuit: « An sit signanda Commissio Introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur? » Et Sacra eadem Congregatio, post relationem ipsius Emi Ponentis, omnibus maturo examine perpensis, auditoque R. P. D. Ioanne Baptista Lugari, Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuit: « *Affirmative, seu signandam esse Commissionem, si Sanctissimo placuerit* ». Die 27 Iulii 1897.

Facta postmodum de his Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII per infrascriptum Cardinalem Sacrae Rituum Congregationi Praefectum relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae eiusdem Congregationis probavit et propria manu signare dignata est Commissionem Introductionis Causae praedictae

Venerabilis Servae Dei Mariae Magdalenae Postel, iisdem die, mense et anno.

C. Card. MAZZELLA *Praef.*

L. ✠ S.

Diomedes Panici, *S. R. C. Secretarius.*

BASILEEN. seu TRECEN. Beatificationis et Canonizationis ven. Servae Dei Mariae Franciscae Salesiae Chappuis Antistitae Monasterii Visitationis in Civitate Trecensi.

Quo acrius inimici christiani nominis fremunt ac insaniunt adversus eos qui evangelica consilia profitentur, eo suavius Deus amorem et spiritum Christi in Ecclesiae sinu excitat ac fovet; adeo ut haec admirabilis Mater divinam ac perennem foecunditatem sanctitatemque suam confirmet. Inter praestantiores moniales Ordinis Visitationis B. M. V. recensenda est soror Maria Francisca Salesia Chappuis, cuius vita, ceu Dei benedictionibus praeventa et sanctitate decorata, publico testimonio cohonestatur. Haec Dei Ancilla die 16 Iunii anno 1793, in oppido vulgo *Soghières,* Basileensis dioecesis, in lucem edita et baptizata, imposito nomine Maria Teresia, a piis parentibus et ab avunculo, ipsius oppidi Parocho, pietatis et religionis principia hausit. Octennis ad sacram Synaxim admissa, anno aetatis duodecimo Friburgi Monialibus Visitationis excolenda tradita est. Post quatuor annos expolitior effecta ac domum reducta, frequenter et studiose sermones de rebus sacris audiebat a presbyteris ibi degentibus, qui studia ecclesiastica Romae in Collegio Germanico Hungarico rite peregerant. Quum ad annum aetatis suae undevicesimum pervenisset Maria Teresia semel atque iterum monasterium Friburgense ingressa est, atque ubi olim alumna, dein soror reddita, opitulante Deipara Virgine, suscepto nomine Francisca Salesia, sui sancti Institutoris spiritum ac regulam observare sategit, et Neoepiscopo Friburgensi Tobia Venny sacris operante, anno 1816 religiosa vota nuncupavit. In eodem monasterio novitiarum magistra electa fuit, et quae ab eius ore sive praecepta sive monita regularis disciplinae acceperant discipulae, ea secreto conscripserunt sancte custodiendo ac fideliter dispensando. Pluribus monasteriis Visitationis praesertim Trecensi, Parisiensi, Metensi aliisque successive, ipsis roganti-

bus sororibus, praefuit. Trecensi monasterio anno 1844 restituta, ibi usque ad vitae exitum, quasi lucerna lucens et ardens in domo Dei refulsit. Ampliata religiosa domo, ephebeum quod confluentes ex omni Gallia puellas nobilitate, moribus ac ingenio illustres excipiebat, reformavit atque auxit, et extra monasterii septa puellis egenis instituendis scholam aperuit. Ad ancillam Dei conveniebant viri ac mulieres in asperis atque arduis consilia, opem, solatium exquirentes. Plures a Gallicanismi temeritate, a Magnetismi superstitione, a Iansenismi reliquiis retraxit. Sacras disciplinas quas ipsa a puris fontibus delibaverat, cum sui animi gaudio bene fundatas vidit in Trecensi maiori Seminario, una cum instaurata alumnorum frequentia ad sacram Synaxim et sanctae Ecclesiae Romanae liturgia. Piis ac religiosis utriusque sexus consociationibus etiam adlaboravit, praesertim oblatorum a S. Francisco Salesio, quorum institutionem iampridem praenuntiaverat a se perficiendam antequam e vita migrasset. Quibus omnibus confectis, ancilla Dei tempus resolutionis suae instare persensit; et reapse labente anno 1875, aetatis suae octogesimo tertio, lethali morbo correpta et extremis Ecclesiae sacramentis communita, adstantibus et collacrymantibus sororibus, ineunte die 7 Octobris piissime obiit. Fama sanctitatis quam in vita soror Maria Francisca Salesia acquisierat, post obitum ita longe lateque diffusa est, ut super ea processualibus tabulis a Revmis Ordinariis Friburgensi, Basileensi, Trecensi et Parisiensi rite adornatis et S. Rituum Congregationi exhibitis legitimeque apertis, enixe postulatus fuerit ad ulteriora processus.

Itaque ad enixas iteratasque preces Rmi Domini Nazareni Marzolini huiusce Causae Postulatoris, etiam nomine Sanctimonialium Ordinis Visitationis porrectas, attentis praesertim litteris postulatoriis plurium Emorum et Rmorum S. R. E. Cardinalium ac multorum Rmorum Sacrorum Antistitum, nec non virorum sive ecclesiastica sive civili dignitate illustrium, praevia Apostolica Dispensatione ab interventu et voto Consultorum super dubio Introductionis Causae in Congregatione Ordinaria proponendo, Emus et Revmus Dominus Lucidus Maria Parocchi, Episcopus Portuensis et S. Rufinae, eiusdem Causae Relator, in Ordinario S. R. C. Conventu, subsignata die ad Vaticanum habito, sequens dubium discutiendum proposuit, nimirum: « An sit signanda Commissio Introductionis Causae, in casu et ad

effectum de quo agitur? » Et Sacra eadem Congregatio, post relationem ipsius Emi Ponentis, omnibus mature perpensis et audito R. P. D. Ioanne Baptista Lugari, Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuit: *Affirmative, seu signandam esse Commissionem, si Sanctissimo placuerit.* Die 27 Iulii 1897.

Quibus omnibus Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII per infrascriptum Cardinalem Sacrae Rituum Congregationi Praefectum relatis, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae ipsius Congregationis ratum habens, propria manu signare dignata est Commissionem Introductionis Causae Venerabilis Servae Dei Mariae Franciscae Salesiae Chappuis, iisdem die, mense et anno.

C. Card. MAZZELLA *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

D. Panici, *S. R. C. Secretarius.*

De consuetudine recitandi vulgari idiomate parvum officium B. V. Mariae.

Rmus D. Prosperus Ioseph Maria Alarcon hodiernus Archiepiscopus Mexicanus, S. Rit. Cong. humiliter exposcit ea quae sequuntur;

Antiquissima consuetudo quae Mexici viget penes Tertiarios et Confratres B. M. V. de Monte Carmelo recitandi idiomate hispano officium parvum B. M. V. hodie quamdam patitur contradictionem. Exstat quidem super hac re responsio authentica S. Rit. Cong. in una *SSmae Conceptionis de Chile,* qua exposita consuetudo, toleranda esse declaratur. Tamen dubitatur an memoratum decretum etiam ad Mexicanam ditionem, extendi possit. Sed alii dicunt non posse extendi ad Mexicanam ditionem, cum non sit decretum generale; alii contendunt evidenter posse, quia adsunt identicae circumstantiae et allegant verba cl. Cavalieri: « habent Sacrae Rituum Cong. decreta, ut licet ad particularium instantias aut quaesita ea sint, ad normam et exemplum pro iisdem et similibus casibus in Ecclesia universali deserviant etc. ».

Ad omnem ambiguitatem tollendam, idem Rmus Archiepiscopus Mexicanus a S. R. Cong. sequentium dubiorum solutionem efflagitavit, nimirum:

I. An in casu, responsio edita pro Republica de Chile, rite ad Rempublicam Mexicanam extendi possit ac valeat?

II. Quatenus negative ad I., an possit pro Ditione Mexicana obtineri speciale indultum?

S. porro Rit. Congregatio ad relationem subscripti Secretarii, audito etiam voto Commissionis Liturgicae, attentisque peculiaribus ciscumstantiis, respondere censuit:

Ad I. *Affirmative.*

Ad II. *Provisum* in I.

Atque ita rescripsit die 15 Ian. 1897.

C. Card. ALOISI-MASELLA, *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

Diomedes Panici, *S. R. C. Secretarius.*

BAREN. De praecedentia Tertiariorum super confraternitates.

In oppido *Triggiano* Arch. Barensis, exorta controversia inter Confraternitatem SSmi Sacramenti et Sodalitium Tertii Ordinis S. Francisci circa praecedentiam in Processionibus, eàque delata ad Curiam Archiepiscopalem Barensem, Rmus ille Archiepiscopus die 29 Octobris 1896 sententiam protulit pro Sodalitio Tertii Ordinis. Verum ab hac sententia se gravatum sentiens, praefata Confraternitas, ad Sacrorum Rituum Congregationem rite appellavit. Quae appellationem accipiens ac statutis terminis peremptoriis utrique parti ad suas deducendas rationes, iisque expletis, in Conventu Ordinario Rotali, subsignata die habito coram infrascripto Cardinali Sacrae eidem Congregationi Praefecto et Causae Ponente, proposito ac discusso dubio: *an sententia Archiepiscopi Barensis in casu sit confirmanda.* Quibus omnibus in Causa deductis accurate expensis, rescribendum censuit: *Affirmative seu esse confirmandam.* Atque ita rescripsit, et sententiam Archiepiscopi Barensis in casu confirmavit.

Die 27 Martii 1897.

C. Card. ALOISI-MASELLA *S. R. C. Praefectus*

L. ✠ S.

D. Panici *S. R. C. Secretarius.*

EX S. CONGR. EPISC. ET REGUL.

DUBIUM an moniales excipere valeant haereditates favore propriae communitatis.

Beatissime Pater,

Episcopus Zamorensis, in Hispania, ad pedes S. V. provolutus, humillime exponit: N. N. Sanctimonialem Ordinis Praemonstratensis in conventu civitatis N., huius dioecesis, ex Constitutionibus civilibus hispanicis ius habere ad haereditatem capiendam, quae eidem contigit ex morte fratris presbyteri, recens defuncti. Hinc quaeritur:

1. An praefata Sanctimonialis, posita solemni religiosa professione, quam iamdiu emisit, licite in conscientia possit gestiones agere, sive per se sive per procuratorem, ut haereditatem capiat proprio nomine coram saeculari iudice, in bonum tamen totius Communitatis, ut par est; vel potius egeat, ratione voti paupertatis, legitima dispensatione ad praedictas gestiones iuridicas agendas ad haereditatem acquirendam?

2. Dato quod dispensatione egeat: an haec eidem tribui possit a conventus Superiorissa, aut ab Episcopo, cui conventus subest: vel necessario, ratione solemnis voti, a Sede Apostolica obtineri debeat? — Demum, posita necessitate recurrendi ad Apostolicam Sedem pro praedicta dispensatione, Episcopus orator suppliciter postulat:

3. Ut praefatae Sanctimoniali facultas tribuatur ad iuridicas gestiones per procuratorem instituendas ac perficiendas pro haereditate sibi ac proprio nomine capienda, quae in bonum cedat totius Communitatis.

4. Ut eidem Episcopo oratori sufficiens facultas elargiatur, ut dispensare possit super vota paupertatis in casibus similibus ad id, ut providere valeat pro urgentia quae regulariter in iisdem occurrit. — Et Deus...

Sacra Congregatio Emorum ac Rmorum S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praeposita, super praemissis censuit respondendum prout respondet:

Ad 1^{m} et 2^{m} providebitur in tertio.

Ad 3^m Affirmative pro petita facultate; ita tamen ut haereditas acquiratur Monasterio.

Ad 4^m Affirmative pro petita facultate ad triennium, pro casibus dumtaxat urgentibus, in quibus nempe non suppetat tempus recurrendi ad Sanctam Sedem.

Romae, 15 Ianuarii 1897.

S. CARD. VANNUTELLI, *Praefectus.*

Dubia quoad confessarios extraordinarios Religiosarum.

Die 1 Februarii 1892.

1. Il favore accordato alle monache di ricorrere ad uno straordinario *quoties ut propriae conscientiae consulant ad id adigantur* è così illimitato e incondizionato che esse se ne possano servire costantemente senza ricorrere mai al confessore ordinario e senza poter essere sindacate neppure dal Vescovo su questo punto, e da esso in qualche modo impedite se fossero guidate da ragioni biasimevoli e insulse?

2. I confessori aggiunti hanno alcuni doveri di coscienza di rifiutarsi ad ascoltare le confessioni delle suore, quando riconoscono che non esiste un plausibile motivo che le astringa di ricorrere ad essi?

3. Se parecchie suore (e peggio ancora se la maggior parte di esse) ricorressero costantemente a qualcuno dei confessori aggiunti, il Vescovo deve tacere, o intervenire con qualche provvedimento per tutelare la massima sancita nella bolla *Pastoralis:* « Generaliter statutum esse dignoscitur, ut pro singulis monialium monasteriis unus dumtaxat confessarius deputetur »?

4. E posto che debba intervenire, qual provvedimento potrà legalmente adottare?

Ad I. Negative.

Ad II. Affirmative.

Ad III. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Ad IV. Moneat Ordinarius moniales et sorores, de quibus agitur, dispositionem Articuli IV Decreti *Quemadmodum* (1) ex-

(1) Decretum hoc relatum fuit Vol. XXIII, 505.

ceptionem tantum legi communi constituere, pro casibus dumtaxat verae et absolutae necessitatis, quoties ad id adigantur, firmo remanente quod a S. Concilio Tridentino et a Constitutione s. m. Benedicti XIV incipien. *Pastoralis Curae* praescriptum habetur.

EX S. CONG. S. R. U. INQUISITIONIS

Episcopi qui potiuntur facultate dispensandi a defectu aetatis, dispensare valent clericos saeculares et regulares.

Feria IV, die 29 Ian. 1896.

In Congregatione Generali S. R. et U. I. habita coram Emis et Rmis DD. Cardinalibus contra haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus propositum fuit sequens dubium:

In facultatibus quinquennalibus S. C. de Propaganda Fide sub formula III. n. 13 conceditur facultas « Dispensandi super defectu aetatis unius anni, ob operariorum penuriam, ut promoveri possint ad sacerdotium si alias idonei fuerint ». Quaeritur utrum haec facultas extendatur etiam ad Regulares.

Et omnibus diligenti examine perpensis, praehabitoque DD. Consultorum voto, iidem Emi ac Rmi DD. Cardinales respondendum mandarunt: *Affirmative, facto verbo cum SSmo.*

Feria vero V. die 30 eiusdem mensis et anni in solita Audientia r. p. d. Assessori impertita, facta de suprascriptis accurata relatione SSmo D. N. Leoni PP. XIII, Sanctitas Sua resolutionem Eminentissimorum Patrum approbavit et confirmavit.

I. Can. MANCINI S. R. et U. I. *Not.*

Excommunicatio lata a ss. Congr. Romanis non reservatur Rom. Pontifici seu illa ab Eo lata in communicantes in crimine criminoso.

Feria IV, die 16 Iunii 1894.

In Congregatione Generali S. R. et U. I. habita coram Emis et Rmis DD. Cardinalibus, contra haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, propositum fuit sequens dubium:

In Constitutione s. m. Pii Papae IX quae incipit *Apostolicae Sedis*, excommunicatione Rom. Pontifici simpliciter reservata innodantur: *Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.* Quaeritur utrum his verbis comprehendantur etiam excommunicati a Romanis Congregationibus, saltem quando earum decretis accedit approbatio Summi Pontificis.

Et omnibus diligenti examine perpensis, praehabitoque DD. Consultorum voto, iidem Emi ac Rmi DD. Cardinales respondendum mandarunt: *Negative.*

Feria vero VI, die 18 eiusdem mensis et anni, in solita Audientia r. p. d. Adsessoris S. O. impertita, facta de suprascriptis accurata relatione SSmo D. N. Leoni PP. XIII, Sanctitas Sua resolutionem Eminentissimorum Patrum adprobavit et confirmavit.

I. Can. MANCINI S. R. et U. I. *Not.*

Potest confessarius absolvere a reservatis Rom. Pontifici poenitentem, cui durum sit expectare tempus necessarium pro facultate exposcenda.

Beatissime Pater,

Episcopus N. N. ad pedes S. V. provolutus humiliter exponit.

Ex Decreto S. Inquisitionis 23 iunii 1866 cuilibet confessario directe absolvere licet a censuris etiam speciali modo S. Pontifici reservatis in casibus vere urgentioribus, in quibus absolutio differri nequit absque periculo gravis scandali vel infa-

miae, iniunctis de iure iniungendis, sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium confessarii absolutus recurrat ad S. Sedem.

Dubium tamen oritur pro casu, quo nec scandalum nec infamia est in absolutionis dilatione, sed poenitens censuris papalibus innodatus in mortali diu permanere debet, nempe per tempus requisitum ad petitionem et concessionem facultatis absolvendi a reservatis; praesertim quum theologi cum S. Alphonso de Ligorio ut quid durissimum habeant pro aliquo per unam vel alteram diem in mortali culpa permanere.

Hinc, post Decretum 23 iunii 1866, deficiente hac in quaestione Theologorum solutione, quaeritur:

I. Utrum in casu quo nec infamia, nec scandalum est in absolutionis dilatione, sed durum valde est pro poenitente in gravi peccato permanere per tempus necessarium ad petitionem et concessionem facultatis absolvendi a reservatis, simplici confessario liceat a censuris S. Pontifici reservatis directe absolvere, iniunctis de iure iniungendis, sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium confessarii absolutus recurrat ad Sanctam Sedem?

II. Et quatenus negative, utrum simplex confessarius eumdem poenitentem indirecte absolvere debeat, eum monens ut a censuris directe in posterum a Superiore absolvi curet, vel apud ipsum revertatur, postquam obtinuerit facultatem a reservatis absolvendi?

Feria IV, 16 Iunii 1897.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab Emis ac Rmis DD. Cardinalibus in rebus fidei Generalibus Inquisitoribus, proposito suprascripto dubio, praehabitoque RR. DD. Consultorum S. O. voto, iidem Emi ac Rmi DD. respondendum censuerunt:

Ad I. Affirmative, facto verbo cum SSmo.

Ad II. Provisum in primo.

In sequenti vero feria VI die 18 eiusdem mensis et anni in

solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de omnibus SSmo D. N. Leoni PP. XIII relatione, idem SS. Dñus Emorum Patrum resolutionem approbavit.

I. MANCINI, S. R. et U. I. Not.

EX S. CONGREG. INDULGENTIARUM

MEDIOLANENSIS. Dubia quoad facultatem impertiendi apostolicam Benedictionem a sacerdotibus redeuntibus a Romana peregrinatione.

Die 19 Iunii 1897.

Professor Iuris Can. in Theol. Mediol. Seminario huic S. C. Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae reverenter exponit:

Cum Summus Pontifex benignissime facultatem concedit Sacerdotibus redeuntibus a Romana peregrinatione, impertiendi Benedictionem apostolicam, hac formula uti solet: « *Parochis et omnibus animarum curatoribus etc.* ».

Iamvero inter sacerdotes qui nuper in dioecesi a romana peregrinatione remearunt, sunt:

1° Qui proprie Parochi dicuntur;

2° Qui oeconomi sunt spirituales vacantium parochiarum;

3° Qui curam animarum obtinent tamquam coadiutores *ex titulo*, nempe vi beneficiariae institutionis et ideo quasi ordinarie;

4° Qui tamquam coadiutores parochiales curam animarum exercent, delegatam ab Episcopo ad causarum universalitatem;

5° Qui in officio coadiutoris vel cappellani penes Ecclesias subsidiarias resident ibique sacrum faciunt, Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae administrant, concionantur et infirmorum curam gerunt;

6° Qui Seminariorum, Collegiorum, piorum Institutorum seu etiam religiosarum Congregationum sunt rectores, superiores, moderatores, confessarii vel eorum locum ex officio tenentes.

Quaeritur igitur:

1° Num nomine *parochorum* et *curam animarum habentium* veniant non modo qui sub num. 1° et 2° sunt recensiti, ut certum videtur, sed illi quoque qui sub aliis numeris sunt nominati?

Et quatenus affirmative:

2° Utrum pluries in diversis diebus et in eadem paroecia possit impertiri Benedictio apostolica in casu, quo a romana peregrinatione regrediantur Parochus et Coadiutor, vel duo Coadiutores eiusdem Paroeciae?

SSm̃us Dñus Noster Leo PP. XIII in aud. habita die 19 Iunii 1897 ab infrascripto Card. Praefecto S. C. Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae, audita relatione suprarelatorum dubiorum, declaravit: quoad 1. mentem suam fuisse et esse, ut Benedictionem, de qua in casu, impertiri tantum possint et valeant Parochi effectivi et oeconomi regentes Paroecias vacantes: quoad 2. semel tantum esse impertiendam Benedictionem in qualibet paroecia.

Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. C. die et anno uti supra.

Fr. HIERONYMUS M. CARD. GOTTI *Praefectus*.

L. ✠ S.

IOSEPHUS M. Can. COSELLI *Substitutus*.

Responsorio in honorem s. Francisci Solani adnectitur indulgentia 300 dierum.

Fr. Raphael ab Aureliaco, Procurator Generalis Ord. Min., ad Sacri pedis osculum provolutus, humiliter implorat ut concedatur indulgentia 300 dierum omnibus iis Christifidelibus provinciae Croatiae, Carniolae et Peruviae, recitaturis devote sequens responsorium in honorem S. Francisci Solano, utpote, quod hae Provinciae plus ceteris a flagello terraemotus exagitantur, et illi fideles magnam nutriunt devotionem erga hunc Sanctum, Peruviae Apostolum cognominatum, ubi usque modo illius asservatur corpus.

Et Deus etc.

RESPONSORIUM

Si quaeris nunc prodigia,
A labe cor purifica;
Votis Franciscus aderit,
Qui terraemotum comprimit.
Pellet languores corporis,
Corda metu nutantia
Firmabit, et laetitia
Perfundet ima pectoris.
Oh! iam Francisce propera,
Ne terrae moles contremat:
Devota gens hoc postulat
Te colens inter sidera.
Pellet languores etc.
Gloria Patri et Filio etc.
Pellet languores etc.
℣. Ora pro nobis, sancte Francisce.
℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS

Deus, qui plurimas Americae gentes per beatum Franciscum ad sinum Ecclesiae perduxisti: eius meritis et precibus indignationem tuam a peccatis nostris averte, et in gentes, quae te non cognoverunt, timorem nominis tui benignus immitte. Per Christum.

S. C. Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praeposita, utendo facultatibus a SS. D. N. Leone Pp. XIII sibi specialiter tributis, benigne concessit Indulgentiam tercentum dierum, semel in die lucrandam a Christifidelibus de quibus in precibus, qui responsorium cum adnexa oratione recitaverint. Praesenti *in perpetuum* valituro absque ulla Brevis expeditione. Contrariis quibuscunque non obstantibus.

Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. Congregationis, die 28 Maii 1897.

Fr. H. M. Card. GOTTI, *S. R. C. Praefectus.*

Alexander Archiep. Nicop. *Secretarius.*

EX S. C. NEGOTIORUM EXTRAORDINARIORUM

Litterae Emi Cardinalis M. Rampolla ad Archiepiscopum Vrhbohnen super dismembratione paroeciae.

Illm̃e et Revm̃e Domine

Quum ad Apostolicam Sedem appellatum sit ob dismembrationem paroeciae, ab Amplitudine Vestra peractam in propria Archidioecesi, opportunum mihi visum est eandem Amplitudinem Vestram certiorem reddere de responso dato ab Apostolica Sede, sub die 5 Septembris 1893, ad Administratorem apostolicum de Banialuka. Agebatur in eo de nonnullis resolutionibus S. Congregationis Negotiorum Extraordinariorum super dismembratione paroeciarum. Dubium sequentis tenoris erat: utrum, data necessitate dismembrandi nonnullas paroecias, *pleno iure* creditas Missionariis religiosis, novae paroeciae filiales habendae sint ceu affectae eodem iure favore Religiosorum eorumdem, quatenus ipsi, cum populo respectivo, onera cuncta suscipiant: cui dubio respondebatur:

1. Dismembrationem paroeciarum, canonice erectarum, peragendam esse ad normam iuris.

2. Religiosos ius non habere ad novam paroeciam, neque illam Episcopum eisdem concedere posse.

3. Quatenus Episcopus eidem paroeciae consulere nequeat, recurrendum ei esse ad Apostolicam Sedem pro opportunis facultatibus, ut Religiosis provisorie eam concedere valeat, eâdem permanente saeculare et liberae collationis.

Haec Amplitudini Vestrae communico ex dispositione SSm̃i Patris diei 16 Novembris 1896; animadvertens etiam quod dismembrationes fieri nequeant nisi citatis partibus, interesse habentibus.

M. Card. RAMPOLLA

EPISTOLA ENCYCLICA SSmi D. N. Papae Leonis XIII de *Rosario Mariali.*

Augustissimae Virginis Mariae foveri assidue cultum et contentiore quotidie studio promoveri quantum privatim publiceque intersit, facile quisque perspiciet, qui secum reputaverit, quam excelso dignitatis et gloriae fastigio Deus ipsam collocarit. Eam enim ab aeterno ordinavit ut mater Verbi fieret humanam carnem assumpturi; adeoque inter omnia, quae essent in triplici ordine naturae, gratiae, gloriaeque pulcherrima, ita distinxit, ut merito eidem Ecclesia verba illa tribuerit: *Ego ex ore Altissimi prodivi primogenitam ante omnem creaturam* (1). Ubi autem volvi primum coepere saecula, lapsis in culpam humani generis auctoribus infectisque eâdem labe posteris universis, quasi pignus constituta est instaurandae pacis atque salutis. — Nec dubiis honoris significationibus Unigenitus Dei Filius sanctissimam matrem est prosequutus. Nam et dum privatam in terris vitam egit, ipsam adscivit utriusque prodigii administram, quae tunc primum patravit; alterum gratiae, quo ad Mariae salutationem exultavit infans in utero Elisabeth; alterum naturae, quo aquam in vinum convertit ad Canae nuptias: et quum supremo vitae suae publicae tempore novum conderet Testamentum divino sanguine obsignandum, eamdem dilecto Apostolo commisit verbis illis dulcissimis: *Ecce Mater tua* (2). Nos igitur qui, licet indigni, vices ac personam gerimus in terris Iesu Christi Filii Dei, tantae Matris persequi laudes nunquam desistemus, dum hac lucis usura fruemur. Quam quia sentimus haud futuram Nobis, ingravescente aetate, diuturnam, facere non possumus quin omnibus et singulis in Christo filiis Nostris Ipsius cruce pendentis extrema verba, quasi testamento relicta, iteremus: *Ecce mater tua.* Ac praeclare quidem Nobiscum actum esse censebimus, si id Nostrae commendationes effecerint, ut unusquisque fidelis Mariali cultu nihil habeat antiquius, nihil carius, liceatque de singulis usurpare verba Ioannis, quae de se scripsit: *Accepit eam discipulus in sua* (3). — Adventante igitur mense Octobri, ne hoc quidem anno patimur, Venerabiles Fratres, carere vos Litteris Nostris, rursus adhortantes sollicitudine, qua possumus

(1) Eccli. XXIV, 5.
(2) Io. XIX, 27.
(3) Ib.

maxima, ut Rosarii recitatione studeat sibi quisque ac laboranti Ecclesiae demereri. Quod quidem precandi genus divina providentia videtur sub huius saeculi exitum mire invaluisse, ut languescens fidelium excitaretur pietas; idque maxime testantur insignia templa ac sacraria Deiparae cultu celeberrima. — Huic divinae Matri, cui flores dedimus mense Maio, velimus omnes fructiferum quoque Octobrem singulari pietatis affectu esse dicatum. Decet enim utrumque hoc anni tempus ei consecrari, quae de se dixit: *Flores mei fructus honoris et honestatis* (1).

Vitae societas atque coniunctio, ad quam homines naturâ feruntur, nulla aetate fortasse arctior effecta est, aut tanto studio tamque communi expetita, quam nostra. Nec quisquam sane id reprehendat, nisi vis haec naturae nobilissima ad prava saepe consilia detorqueretur, convenientibus in unum atque in varii generis societates coeuntibus impiis hominibus *adversus Dominum et adversus Christum eius* (2). Cernere tamen est, idque profecto accidit iucundissimum, inter catholicos etiam adamari magis coeptos pios coetus; eos haberi confertissimos; iis quasi communibus domiciliis christianae vinculo dilectionis ita adstringi cunctos et quasi coalescere, ut vere fratres et dici posse et esse videantur. Neque enim, Christi caritate sublata, fraterna societate et nomine gloriari quisquam potest; quod acriter olim Tertullianus hisce verbis persequebatur: *Fratres vestri sumus iure naturae matris unius, etsi vos parum homines, quia mali fratres. At quanto dignius fratres et dicuntur et habentur qui unum patrem Deum agnoscunt, qui unum spiritum biberunt sanctitatis, qui de uno utero ignorantiae eiusdem ad unam lucem expaverint veritatis?* (3) Multiplex autem ratio est, qua catholici homines societates huiusmodi saluberrimas inire solent. Huc enim et circuli, ut aiunt, et rustica aeraria pertinent, itemque conventus animis per dies festos relaxandis, et secessus pueritiae advigilandae, et sodalitia, et coetus alii optimis consiliis instituti complures. Profecto haec omnia, etsi nomine, forma, aut suo quaeque peculiari ac proximo fine, recens inventa esse videantur, re tamen ipsa sunt antiquissima. Constat enim, in ipsis christianae religionis exordiis eius generis societatum vestigia reperiri. Serius autem legibus confirmatae, suis distinctae

(1) Eccli. XXIV. 23.
(2) Ps. II. 2.
(3) Apolog. c. XXXIX.

signis, privilegiis donatae, divinum ad cultum in templis adhibitae, aut animis corporibusve sublevandis destinatae, variis nominibus, pro varia temporum ratione, appellatae sunt. Quarum numerus in dies ita percrebuit, ut, in Italia maxime, nulla civitas, oppidum nullum, nulla ferme paroecia sit, ubi non illae aut complures, aut aliquae certe habeantur.

In his minime dubitamus praeclarum dignitatis locum assignare sodalitati, quae a sanctissimo Rosario nuncupatur. Nam sive eius spectetur origo, e primis pollet antiquitate, quod eiusmodi institutionis auctor fuisse feratur ipse Dominicus pater; sive privilegia aestimentur, quamplurimis ipsa ornata est, Decessorum Nostrorum munificentiâ. — Eius institutionis forma et quasi anima est Mariale Rosarium, cuius de virtute fuse alias loquuti sumus. Verumtamen ipsius Rosarii vis atque efficacitas, prout est officium Sodalitati, quae ab ipso nomen mutuatur, adiunctum, longe etiam maior apparet. Neminem enim latet, quae sit omnibus orandi necessitas, non quod immutari possint divina decreta, sed, ex Gregorii sententia, *ut homines postulando mereantur accipere quod eis Deus omnipotens ante saecula disposuit donare* (1). Ex Augustino autem: *qui recte novit orare, recte novit vivere* (2). At preces tunc maxime robur assumunt ad caelestem opem impetrandam, quum et publice et constanter et concorditer funduntur a multis, ita ut velut unus efficiatur precantium chorus: quod quidem illa aperte declarant Actuum Apostolicorum, ubi Christi discipuli, expectantes promissum Spiritum Sanctum, fuisse dicuntur *perseverantes unanimiter in oratione* (3). Hunc orandi modum qui sectentur, certissimo fructu carere poterunt nunquam. Iam id plane accidit inter sodales a sacro Rosario. Nam, sicut a sacerdotibus, divini Officii recitatione, publice iugiterque supplicatur, ideoque validissime; ita, publica quodammodo, iugis, communis est supplicatio sodalium, quae fit recitatione Rosarii, vel *Psalterii Virginis,* ut a nonnullis etiam Romanis Pontificibus appellatum est.

Quod autem, uti diximus, preces publice adhibitae multo iis praestent, quae privatim fundantur, vimque habeant impetrandi maiorem, factum est ut Sodalitati a sacro Rosario nomen ab Ecclesiae scriptoribus inditum fuerit « militiae precantis, a

(1) Dialog. l. 1 c. 8.
(2) In Ps. CXVIII.
(3) Act. 1. 14.

Dominico Patre sub divinae Matris vexillo conscriptae », quam scilicet divinam Matrem sacrae litterae et Ecclesiae fasti salutant daemonis errorumque omnium debellatricem. Enimvero Mariale Rosarium omnes, qui eius religionis petant societatem, communi vinculo adstringit tamquam fraterni aut militaris contubernii, unde validissima quaedam acies conflatur, ad hostium impetus repellendos, sive intrinsecus illis sive extrinsecus urgeamur, rite instructa atque ordinata. Quamobrem merito pii huius instituti sodales usurpare sibi possunt verba illa S. Cypriani: *Publica est nobis et communis oratio, et quando oramus, non pro uno, sed pro toto populo oramus, quia totus populus unum sumus* (1). — Ceterum eiusmodi precationis vim atque efficaciam annales Ecclesiae testantur, quum memorant et fractas navali proelio ad Echinadas insulas Turcarum copias, et relatas de iisdem superiore saeculo ad Temesvariam in Pannonia et ad Corcyram insulam victorias nobilissimas. Prioris rei gestae memoriam perennem exstare voluit Gregorius XIII, die festo instituto Mariae victricis honori; quem diem postea Clemens XI Decessor Noster titulo Rosarii consecravit, et quot annis celebrandum in universa Ecclesia decrevit.

Ex eo autem quod precans haec militia sit « sub divinae Matris vexillo conscripta », nova eidem virtus, novus honor accedit. Huc maxime spectat repetita crebro, in Rosarii ritu, post orationem dominicam angelica salutatio. Tantum vero abest ut hoc dignitati Numinis quodammodo adversetur, quasi suadere videatur maiorem nobis in Mariae patrocinio fiduciam esse collocandam quam in divina potentia, ut potius nihil Ipsum facilius permoveat propitiumque nobis efficiat. Catholica enim fide docemur, non ipsum modo Deum esse precibus exorandum, sed beatos quoque caelites (2), licet ratione dissimili, quod a Deo, tamquam a bonorum omnium fonte, ab his, tamquam ab intercessoribus, petendum sit. *Oratio,* inquit S. Thomas, *porrigitur alicui dupliciter, uno modo quasi per ipsum implenda, alio modo, sicut per ipsum impetranda. Primo quidem modo soli Deo orationem porrigimus, quia omnes orationes nostrae ordinari debent ad gratiam et ad gloriam consequendam, quae solus Deus dat, secundum illud Psalmi* LXXXIII, *12:*

(1) De orat. domin.
(2) Conc. Trid. sess. XXV.

« gratiam et gloriam dabit Dominus ». Sed secundo modo orationem porrigimus sanctis Angelis et hominibus, non ut per eos Deus nostras petitiones cognoscat, sed ut eorum precibus et meritis orationes nostrae sortiantur effectum. Et ideo dicitur Apoc. VIII, *4, quod ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo* (1). Iam quis omnium, quotquot beatorum incolunt sedes, audeat cum augusta Dei Matre in certamen demerendae gratiae venire? Ecquis in Verbo aeterno clarius intuetur, quibus angustiis premamur, quibus rebus indigeamus? Cui maius arbitrium permissum est permovendi Numinis? Quis maternae pietatis sensibus aequari cum ipsa queat? Id scilicet causae est cur beatos quidem caelites non eadem ratione precemur ac Deum, *nam a sancta Trinitate petimus ut nostri misereatur, ab aliis autem sanctis quibuscumque petimus ut orent pro nobis* (2); implorandae vero Virginis ritus aliquid habeat cum Dei cultu commune, adeo ut Ecclesia his vocibus ipsam compellet, quibus exoratur Deus: *Peccatorum miserere.* Rem igitur optimam praestant sodales a sacro Rosario, tot salutationes et Mariales preces quasi serta rosarum contexentes. Tanta enim Mariae est magnitudo, tanta, qua apud Deum pollet, gratia, ut qui opis egens non ad illam confugiat, is optet nullo alarum remigio volare.

Alia etiam Sodalitatis, de qua loquimur, laus est, nec praetereunda silentio. Quoties enim Marialis recitatione Rosarii salutis nostrae mysteria commentamur, toties officia sanctissima, caelesti quondam Angelorum militiae commissa, similitudine quadam aemulamur. Ea ipsi, suo quaeque tempore mysteria revelarunt, eorum fuere pars magna, iisdem adfuere seduli, vultu modo ad gaudium composito, modo ad dolorem, modo ad triumphalis gloriae exultationem. Gabriel ad Virginem mittitur nuntiatum Verbi aeterni Incarnationem. Bethlehemico in antro, Salvatoris in lucem editi gloriam Angeli cantibus prosequuntur. Angelus Iosepho auctor est fugae arripiendae, seque in Aegyptum recipiendi cum puero. Iesum in horto prae moerore sanguine exsudantem Angelus pio alloquio solatur. Eumdem, devicta morte, sepulcro excitatum, Angeli mulieribus indicant. Evectum ad caelum Angeli referunt atque inde reversurum

(1) S. Th. 2a. 2ae, q. LXXXIII, a. IV.
(2) Ib.

praedicant angelicis comitatum catervis, quibus electorum animas admisceat secumque rapiat ad aethereos choros, super quos *exaltata est sancta Dei Genitrix*. Piissima igitur Rosarii prece inter sodales utentibus ea maxime convenire possunt, quibus Paulus Apostolus novos Christi asseclas alloquebatur: *Accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis, Ierusalem caelestem, et multorum millium Angelorum frequentiam* (1). Quid autem divinius quidve suavius, quam contemplari cum Angelis cum iisque precari? Quanta niti spe liceat atque fiducia, fruituros olim in caelo beatissima Angelorum societate eos, qui in terris eorum ministerio sese quodammodo addiderunt?

His de causis Romani Pontifices eximiis usque praeconiis Marianam huiusmodi Sodalitatem extulerunt, in quibus eam Innocentius VIII *devotissimam Confraternitatem* (2) appellat; Pius V affirmat, eiusdem virtute haec consequuta: *Coeperunt Christi fideles in alios viros repente mutari, haeresum tenebrae remitti et lux catholicae fidei aperiri* (3); Sixtus V, attendens quam fuerit haec institutio religioni frugifera, eiusdem se studiosissimum profitetur; alii denique multi, aut praecipuis eam indulgentiis, iisque uberrimis auxere, aut in peculiarem sui tutelam, dato nomine variisque editis benevolentiae testimoniis, receperunt. Eiusmodi Decessorum Nostrorum exemplis permoti, Nos etiam, Venerabiles Fratres, vehementer hortamur vos atque obsecramus, quod saepe iam fecimus, ut sacrae huius militiae singularem curam adhibeatis, atque ita quidem, ut, vobis adnitentibus, novae in dies evocentur undique copiae atque scribantur. Vestra operâ et eorum, qui e clero subdito vobis curam gerunt animarum, noscant ceteri e populo, atque ex veritate aestiment, quantum in ea Sodalitate virtutis sit, quantum utilitatis ad aeternam hominum salutem. Hoc autem contentione poscimus eo maiore, quod proximo hoc tempore iterum viguit pulcherrima in sanctissimam Matrem pietatis manifestatio per Rosarium, quod *perpetuum* appellant. Huic Nos instituto libenti animo benediximus; eius ut incrementis sedulo vos naviterque studeatis, magnopere optamus. Spem enim optimam concipimus, laudes precesque fore validissimas, quae, ex ingenti multitudinis ore ac pectore expressae, nunquam conticescant; et

(1) Heb. XII, 22.
(2) *Splendor paternae gloriae*, die 26 Februarii 1491.
(3) *Consueverunt RR. PP.* die 17 Septembris 1569.

per varias terrarum orbis regiones dies noctesque alternando, conspirantium vocum concentum cum rerum divinarum meditatione coniungant. Quam quidem laudationum supplicationumque perennitatem, multis abhinc saeculis, divinae illae significarunt voces, quibus Oziae cantu compellabatur Iudith: *Benedicta es tu filia a Domino Deo excelso prae omnibus mulieribus super terram,.... quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum.* Iisque vocibus universus populus Israel acclamabat: *Fiat, fiat* (1).

Interea, caelestium beneficiorum auspicem, paternaeque Nostrae benevolentiae testem, vobis, Venerabiles Fratres, et clero populoque universo, vestrae fidei vigilantiaeque commisso, Apostolicam benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die XII Septembris MDCCCXCVII, Pontificatus Nostri anno vicesimo.

LEO PP. XIII.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

MUNKACSEN.

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 8 Maii 1897.

Sess. 24 cap. 5 De Ref. matr.

COMPENDIUM FACTI. Ioannes 27 annos natus et Maria in aetate 21 annorum, graeco-catholici, die 9 Februarii 1882 in Ecclesia parochiali Destofalvae dioecesis Munkácsensis in Hungaria matrimonium rite contraxerunt.

Huiusmodi vero nuptiae, ob extraordinarium uxoris agendi modum, infelicissimum habuerunt exitum. Ipsa enim, iuxta quod modo refertur, ab ipso coniugii die maximam erga virum antipathiam ac aversionem ostendit, nec unquam maritalia officia adimplere voluit. Imo ad mariti praesentiam vitandam saepius eius domum dereliquit, aufugiens ad ma-

(1) Iud. XIII, 25 et seqq.

trem aut ad amicas, vel etiam in silvis et in antris sese abscondens.

Infelix Ioannes dicitur frustra preces, minas ipsasque verberationes adhibuisse ad uxoris pervicacem voluntatem flectendam, siquidem ipsa die Epiphaniae Domini a. 1883, domum maritalem definitive deseruit et per vias, nive repletas, nudis pedibus domum matris petiit, nunquam iam in domum mariti reversura.

Vir pluries progressu temporis reconciliationem cum Maria tentavit, ast semper incassum; ipsa enim Munkácsinum petiit, ibique alieno servitio se mancipans, inhonestam ducere cepit vitam atque duos illegitime genuit filios.

Tum Ioannes, ut scandala uxoris finem haberent, simulque suo honori consuleret, apud Curiam Episcopalem Munkácsensem anno 1891 instititit, ut processus de inconsummatione sui matrimonii institueretur.

Curia Episcopalis pacificam reconciliationem coniugum imprimis experta est, at cum nihil obtinuerit ex delegatione SSm̃i, mense Februario 1892 causae manus apposuit. Ordinarius transmittendo Sacrae C. C. acta et documenta processus instantiam actoris vehementissime commendavit, simulque peroptans, ut causa quantocius absolveretur, quia ille novum inhians matrimonium timendum est quod a fide catholica deficiat.

Disceptatio Synoptica

Votum Theologi. Ex facti specie, ait Consultor, patere existimo in casu agi de matrimonio rato, et non consummato, ob uxoris Mariae pervicaciam ad debitum coniugale reddendum; ideoque duo tantum mihi inquirenda sunt, scilicet:

1°. *An revera matrimonium inter recensitos coniuges non sit consummatum.*

2°. *Utrum legitimae adsint causae pro matrimonii solutione, ac dispensationis gratia a Summo Pontifice obtinenda.*

Et in primis heic notandum est quod necessariae probationes non aliunde erui possunt, nisi ex utriusque coniugis confessione, et ex testimonio septimae manus, inspectio enim in verendis mulieris a sacris canonibus requisita, omnino inutilis foret, cum ipsa, relicto penitus marito, aliis viris carnaliter adhaeserit, duasque proles genuerit.

Utrumque ergo coniugem prius audiamus, deinde septimae manus testimonia perpendemus. Et primo quidem in processu se exhibet Ioannes, qui ad septimam Iudicis interrogationem super matrimonii consummatione sic respondet: « Copulam carnalem numquam habuimus, experimentum quidem feci ad matrimonium consummandum vocibus, precibus, at uxor semper antipathiam et taedium erga me ostendit, imo imprecationes erupit. In eodem cubiculo dormiebam quidem, sed uxor mea semper in lecto materterae meae, vel in angulo penes lectum se retrahens dormiebat, ego autem in altera cubiculi parte in sede extensa, et plerumque extra domum in aula somnum capiebam. In die semper refugiebat a conspectu meo, imo si vestem meam invenerit, proiecit illam dicens, tam faetidam esse quam animal quoddam faetidissimum, *latine mustela*, ex cuius faetore, avium vita extinguitur. De amplexibus vel osculis, nec mentio inter hos esse potuit, cum etiam tactum manus meae abhorreret ». Quae omnia vera esse iuramenti sanctitate confirmavit. Ad 14 interrogationem, nempe utrum in duabus prolibus a sua uxore post separationem genitis partem aliquam habuerit, et numquam cum uxore matrimonium consummaverit? postquam vinculi defensor de horrendo periurii reatu Auctorem admonuit, *ipse plena cum animi tranquillitate, et praecisitate ad Evangelium iuravit, numquam suum matrimonium cum sua uxore per copulam carnalem consummatum esse.* Vide acta processus.

Quibus omnibus Actoris depositionibus bene perpensis, clare demonstrant, ipsum triplici iuramento, ea quae sponte deposuit confirmasse. Coniux Maria de matrimonii consummatione interrogata, respondet ad septimam interrogationem

his verbis: « Vir meus fecit quidem tentativum (experimentum) verbo ad consummandum matrimonium, sed ego contradicebam, neque permittebam ipsum ad me appropinquare. Ego in extremitate lecti mariti materterae in angulo dormiebam, maritus autem mox intra domum supra *una sedia*, mox foris dormiebat; die autem semper longe fuimus ab invicem ».

Ad decimam vero interrogationem quae sic se habet: « Es ne parata ad S. Evangelium iurare, te cum tuo marito carnaliter conversatam non fuisse, sicque duas proles, non a tuo marito esse procreatas? » Postquam vinculi Defensor mulierem de sanctitate iuramenti etc.: *ipsa prompta iuravit, nunquam se cum suo marito matrimonium per copulam carnalem consummasse*. Hae depositiones perfecte cohaerent cum secunda responsione, quae sic sonat: « Cum Ioanne matrimonium celebravimus in Destofalva, sed solemnitates ecclesiasticae in oppido Iokesensi peractae sunt ante decem annos. Ante matrimonium nemo me coegit ad hoc, ut marito meo nuberem, nam ego, quamvis eum personaliter non cognoverim, libenter consentiebam ut ei nuberem. Sed iam ab initio celebrationis matrimonii, quaedam inexplicabilis antipathia erga maritum meum in me enata est, attamen ad quaestionem an amem eundem, affirmativum dedi responsum, sperans antipathiam illam superabilem fore: quae tamen spes me fefellit. Ingressa domum mariti mei, eum bono corde aspicere non valebam, eumque ad me appropinquantem, a me repellebam; cum aliis domum inhabitantibus (familiae membris) libenter conversabam, sed si ipse maritus inter nos venerit, me avertebam ab ipso, imo non semel a domo quoque aufugi. Neminem possum accusare quod inter nos discordiae auctor fuerit. Post iuramentum matrimoniale, quasi per duas septimanas manebam in domo mariti mei, dein aufugi in domum matris meae Destofalvam. Inde mox mater mea, mox maritus meus Sztanfalvam ad mariti domum reduxit, sed quantum tempus in domo mariti continuo consumpserim iam nunc non recordor. In festo Epiphaniae

anni a celebratione matrimonii insequentis, durante benedictione aquae, a marito meo aufugiebam inter nives ad genua usque pertingentes versus Kuthafalvam, ubi penes mulierem quamdam senem me abscondi; die insequenti in alterum oppidum me contuli, in quo pariter apud vetulam quamdam per tres dies commorabam. Ibi detecta per maritum, verberibus eius inducebar ut ad eum redirem.

» Usque ad cauponam montis Hat simul cum marito procedebam, sed hic aufugi ab eo versus Manarfalvam, maritus nunc quoque me persequebatur, sed postquam ego disparui a conspectu suo, cessavit a me persequenda. Recordor quod semel coram Sztanfalvensi, iterum coram Tohesensi Curato, et tandem coram Curato, et vice-archidiacono Zirefalvensi ad pacifice cohabitandum provocati fuerimus, et ego ob antipathiam insuperabilem pacificari nolebam ».

Attente perpendenti praedictas utriusque coniugis depositiones pluries ab ipsis iuramenti sanctitate confirmatas, illico apparebit easdem veracitatis characteres praeseferre, et omnimodam collusionis fraudem penitus excludere. Pertinax siquidem mulier a primo sui matrimonii celebrationis momento, usque ad definitivam a coniuge separationem, constanter erga ipsum antipathiam suam et odium evidenter demonstravit: quae obstinati sui cordis durities diuturno decem annorum spatio perduravit. Ita ut ipsa amentiae morbo laborare, vel a daemone obsessa putanda foret, habito praesertim respectu ad ea quae fecit et tulit ne iustis sui coniugis desideriis obtemperaret; praeferens insuper alienorum servitio famulari, et cum impudicis lubricam ducere vitam, quam matrimonii officium proprium explere.

Pariter Ioannes vere admiratione dignus videtur, qui etsi nullum intentatum reliquerit medium, ut suae uxoris pervicaciam vinceret, nullatenus tamen ab ipsa contumaciter obsistente, matrimonii iura valuit obtinere, singulare tot annorum spatio praebens patientiae exemplum, et quae pro veritate ab ipso in Tribunali sub iuramenti sanctitate promenda erant, absque ulla hesitatione deponens.

Auditis utriusque coniugis depositionibus sui matrimonii consummationem penitus excludentibus, recensuit Consultor omnium testium septimae manus depositiones quae in praesenti casu gravissimi ponderis esse nemo non videt, eo vel magis quod omnes non solum unanimes sint, sed quammaxime conformes utriusque coniugis confessionibus iuramenti sanctitate firmatis, ac matrimonii consummationem omnino excludentibus; ita ut una voce hanc veritatem conclamare videantur. Quapropter absque ullo verborum apparatu, et ut optatae brevitati consulam, arbitror praecipuum huius causae fundamentum iam in tuto positum esse. Hinc ad rem Coscius *lib. 3, De separ. tori, cap. 2, num. 256,* ait: « Concurrente ergo coniugum confessione, maxime si sit reiterata cum iuramento, itemque iuramento septimae manus.... publica voce et fama enunciatis, aliisque adminiculis, nil obstare posse videtur coniugum potentia; nam a potentia ad effectum non modica intercedit distantia ».

Ut autem eo magis praedictum assertum pateat, ad trutinam breviter easdem depositiones revocavit: ipsae siquidem adamussim demonstrant antipathiam coniugis Mariae erga maritum, eodem celebrationis matrimonii momento exortam, et nullis religiosis, sive naturalibus mediis a se reiectam: pervicaciam constantem ipsius ad negandam suo coniugi matrimonii consummationem etiamsi ad hoc voce, precibus, verberibus, et etiam vi excitata fuerit: pertinax quoque reluctantia ipsius ostenditur ad colloquendum, collaborandum, ad cibum capiendum cum marito, quinimo ad cohabitandum cum ipso, a quo pluries diurno vel nocturno tempore fugam arripuit, et in silvis aut alienis domibus se abscondit: toties a marito diligenter requisita, et ad coniugalem habitationem reducta, tantumdem repente ab eadem evasa: saepe insuper ab auctoritate Ecclesiastica graviter admonita, ut cum viro suo pacem iniret, eique obtemperaret, quinimo a civili etiam magistratu minis perterrita. Quae tamen omnia impavida despexit, sicque de abysso in abyssum prosiliens, in lubricam viam incidit, duasque proles

cum luxuriosis genuit. Merito ergo haec stulta mulier amens, vel a daemone obsessa putanda est.

Quapropter cum ex dictis constet de matrimonii inconsummatione, inquirendum remanet an iustae extent causae ad dispensationem Pontificis obtinendam. Qua in re unanimis Theologorum et Canonistarum sententia tenet, animorum alienationem primarium locum habere, et ex tota facti specie evidentissime et superabundanter haec diuturna decem annorum alienatio demonstratur, cui explicita utriusque coniugis voluntas manifeste adiungitur.

Votum Canonistae. Praemissa facti specie Consultor ait: sponte sua exurgit duplex quaestio, scilicet: I. *An in casu constet de matrimonii inconsummatione*. II. *An adsint causae legitimae ad dispensandum super rato et non consummato*. Duplicem quaestionem, duce canonico Processu, dirimere aggredior, ut ad conclusionem optatam a Rmo Ordinario coniugum, opitulante Deo, feliciter perveniamus.

In primis et ante omnia animadvertendum duco, Processum canonicum huius Causae nullam praeseferre irregularitatem. Cuncta enim in substantialibus Processus, ad normam Constitutionis Benedictinae *Dei miseratione*, confecta sunt. Si in eo dicas deesse documentum inspectionis corporalis mulieris, responsio habetur in ipsa specie, qua praefati sumus. Qua ratione, quonam modo inspicienda integritas mulieris pudendarum, si indubie sciamus, hanc integritatem a muliere fuisse deperditam per commercium carnale cum aliis viris, ex quo duplex proles enata est, ceu patet ex fidibus Parochorum Processui insertis? Quare Tabulae processuales et ab ipso vinculi Defensore rite confectae dicendae sunt.

At quae continentur in supradictis Tabulis satis sunt ad probandam huiusce matrimonii inconsummationem? Puto affirmativam sententiam veriorem esse. Sane cuncti testes septimae manus, rite, ac sub iurata fide interrogati in eo conveniunt, uxorem illico post initas nuptias aversione et odio fuisse captam erga virum, quapropter cum viro non

colloquebatur, nec cibum insimul sumebat, nunquam ad virum oculos convertebat, et in ipsa domo maritali diu noctuque longe a viro manebat. Nedum virum, sed et ipsa viri indumenta in horrorem habebat. Demum nunquam cum viro decubuit, sed in extremitate lecti materterae viri somnum noctu ac perpetuo capiebat, ceu referunt testes.

Huiusmodi testimoniis plus minusve concinunt ceteri testes ex utraque parte septimae manus. Quibus si addas depositionem iuratam coniugum, qua sub sanctitate iuramenti asserunt, se nunquam propria corpora commiscuisse, uxorem per alios viros defloratam esse, binosque natos ab uxore editos, suscepisse ex aliis viris, quos durante suo famulatu mulier cognoverat, ob quem longe erat a marito, quocum nullam relationem, neque epistolarem habebat, iure merito colligimur totum id, quod constituit certitudinem moralem inconsummationis huius matrimonii. Audiamus ad rem doctissimum Cosci qui *lib. I, De separat. tori coniug., cap. 16, num. 14,* magistraliter docet: « Hanc probationem, i. e. matrimonii rati et non consummati, facere possunt testes, qui deponant, quod coniuges contracto matrimonio.... quod coram aliis personis semper permanserint, iisque videntibus se separaverint,.... eoque magis si eorumdem testium depositioni accedat assertio utriusque coniugis iuramento firmata, qua pariter matrimonii consummationem excludant, quibus probationibus concurrentibus, dubitari nequit, quin ratum tantummodo sit matrimonium... ».

Relata doctrina quum graphice aptetur nostrae speciei, concludendum necessario est, constare de huiusce matrimonii inconsummatione.

In hoc sensu processit sacer vester Ordo in Anconitana 14 Aprilis 1894, decernendo « *omnino requiritur, ut iidem coniuges, nunquam in eodem loco, remotis arbitris convenerint* ».

Atqui ex actis constat, coniuges istos fuisse quidem in eodem loco, sed perpetuo *coram arbitris,* qui testantur, uxorem nunquam osculatam, atque amplexatam esse virum,

neque cum eo colloquutam, et nunquam cum eo amice tractantem. A fortiori dicendum, nunquam cum viro maritaliter conversatam esse. Qui non potest minus, nullo pacto potest magis, quod in nostra specie certo certius constituitur ex copula maritali, quam, neque per vim uxori fuisse illatam, acta evidentissime demonstrant. Quocumque igitur te vertas, huius matrimonii inconsummatio reperitur, repertaque ab actis plenissime comprobatur.

Quare primam quaestionem esse omnino affirmative dimittendam, sententiam dico. Ad alteram quaestionem gradum faciendo, an adsint causae ad dispensandum super rato et non consummato; hasce invenies in perpetua dissociatione animorum, praesertim mulieris, quae nunquam viro reconciliari voluit, licet ter tentatum sit, in morbosa aversione et odio implacabili eiusdem mulieris erga virum, quam natura ipsa repellit, in duobus natis, quos mulier suscepit ex aliis viris, dum erat longe a legitimo viro, cui fuit et est maxime iniuriosum, fidem enim coniugalem, maximum matrimonii bonum, laedit, immo destruit.

Quae quum ita sint, plures adesse causas, et quidem gravissimas ad dispensandum, affirmare non ambigo. In praesenti causa igitur constat de matrimonii inconsummatione ac de causis ad dispensandum.

Animadversiones defensoris matrimonii ex officio. Maria, quam annos 21 natam die 9 Februarii anno vertente 1882, Ioannes in aetate annorum 27 tum constitutus duxit uxorem, viro valedixit die 6 Ianuarii 1883, undecim scilicet mensibus ab hymaenaeo nondum exactis.

Eapropter Ioannes ab anno 1892 instat, ut coniugalis nexus relaxetur: eumque in finem contendit Mariam perpetuo matrimonii consummationi restitisse.

Cum in confessum veniat ambos coniuges coniugali genio esse aptos, cumque Maria constante matrimonio plus semel partum enisa sit: « Hanc probationem inconsummati matrimonii, ceu tradit Cosc. de *separ. tor. coniug. lib. 1, cap. 16, n. 14,* facere possunt testes, qui deponant, quod coniuges,

contracto matrimonio, NUNQUAM una simul in eo loco convenerint, aut saltem quod coram aliis personis SEMPER permanserint iisque VIDENTIBUS se separaverint ».

Extra controversiam praesenti in causa est coniuges una simul in eodem loco convenisse, in probatis autem minime est, illos *coram aliis personis* SEMPER *permansisse iisque* VIDENTIBUS *se separasse*. Quinimo contrarium liquet.

Reque vera Ioannis Matertera affirmat:

« Cum in nostra domo esset mulier (Maria) ipsa semper in extrema parte lecti mei *super sede* dormiebat, maritus suus vero *plerumque* foris in aula, sed id quod concedo, quamvis bene non recorder, quod ALIQUANDO etiam intra domum pernoctaverit ». Ecquis auctor est Mariam illis noctibus, quibus Ioannes intra domum eodem in cubiculo cubabat, e sede haud descendisse dormiente Ioannis matertera et cum viro conversatam haud esse?

Eadem Ioannis Matertera refert: « Postridie Ioannes et uxor Deshofalvam ivere ad epulas; dum reverterentur, uxor relicto in silva marito sola domum repetiit ». Euntes ad convivium ac redeuntes Ioannes et Maria absque testibus et arbitris fuerunt.

Recinunt quidem testes prodigiosam quandam Mariae in Ioannem antipathiam, sed timeo ne SERO, matrimonio scilicet iam consummato, orta haec sit. Porro usque ad nuptias Maria peculiari in Ioannem sympathia ferebatur. Ad rem Mariae mater testatur.

« Filia mea libenter nupsit Ioanni, imo et gloriabatur apud vicinos - talem esse sponsum suum sicuti dominum quemdam. - Adveniente autem die nuptiarum, filia mea valde impatiens expectabat sponsum, ut quando prius videre posset eum urgebatque profectum in oppidum Tökésiensem ad matrimonium celebrandum ».

Mariae matri concinit agmen testium; et ideo veri autem absimilis videtur haec Georgii, Mariae fratris narratio: « Celebrato (ita ille) matrimonio iam vidimus sororem taedio affectam esse erga maritum; quanam ex causa, non co-

gnovi, sed soror mea hanc reddidit rationem quod maritus ante depositum iuramentum matrimoniale talem foetorem emiserit sicut mustela vel martes, animal quoddam ».

Ioannes enim si adeo foetebat in solemnitate nuptiali, gravius puto eum oluisse minus solemnibus momentis; et proin Maria dubio procul antenuptialibus in colloquiis persensisset decantatum foetorem.

Hisce praenotatis suppositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SSmo pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 8 Maii 1897, censuit respondere: *Affirmative.*

COLONIENSIS

CELEBRATIONIS MISSARUM

Die 26 Iunii 1897.

Sess. 22, cap. 6, De Reform.

Compendium facti. Archiepiscopus Coloniensis retulit, in loco Archidioeceseos Coloniensis, antea « Auf der Hütten » nunc « Schevenhütte » nominato, coniuges nobiles Theodorus a Leers et Anna Richmundis de Bercheim erexisse beneficium in Capella ab eis extructa in honorem SSmae Trinitatis. Pro dote eiusdem beneficii constituerunt mille florenos aureos et sex iugera pratorum hac sub conditione ut beneficiatus « diebus dominicis festivisque singulis ita mature peracto sacrificio missae divino, necnon brevi exhortatiuncula parochiali ecclesiae in Gressenich temporibus iis celebrando sacro nihil impedimenti adferat, sed potius ut omnes christianae animae circumhabitantes pro commoditate sua in uno aut altero loco sacris interesse possint, valeant ac debeant; in quibus celebrandis sacris beneficiatus *in Memento*

fundatorum eorumque agnatorum ac amicorum memor erit, necnon diebus dominicis iuventutem in fide catholica instruet. Ut vero beneficiatus pro tempore specialiter fundatorum eorumque agnatorum demortuorum et successorum non immerito recordetur, sic expresse obligatus erit et volumus, si in hebdomada inciderint duo dies festivi, ut pro iisdem praeter antedicta Deo nihil offerat, si vero hebdomada sine festis libera erit, beneficiatus diebus lunae singulis pro fundatoribus, successoribus eorumque amicis defunctis, necnon feria quinta *sacrum* de SS. Trinitate celebrabit et Deo *offeret* ».

Verum triginta fere post annos, nempe die 6 Decembris 1699, Ioseph Clemens, Archiepiscopus Coloniensis praedictam capellam in paroeciam erexit, ipsisque incolis et eorum successoribus ius et potestatem..... praesentandi proprium sacerdotem, qui in domo dotis perpetuo residere.... Verbum Dei praedicare divinaque officia et quaevis sacramenta ac omnia animarum curatori incumbentia administrare debeat concedendum duxit.

Qua quidem in re observandum videtur reditus quidem beneficii illius, novae parochiae tunc applicatos esse, at neque missae a beneficiato singulis dominicis diebusque festivis celebrandae mentionem esse factam et ius patronatus a. 1668 fundatoribus eorumque haeredibus concessum, a. iam 1699 ipsis loci Schevenhütte incolis concessum esse. Quod quomodo explicandum sit, ex documentis archivii sive parochialis sive archiepiscopalis haud satis apparet.

Post id tempus vix ulla quae ad rem dilucidandam possent conferre deprehenduntur.

Id solum addendum videtur, capitale mille aureorum, de quo supra sermo factus est, tempore sic dictae revolutionis Franco-Gallicae a Gubernio sequestratum esse. Anno vero 1885 Gubernium Borussicum huius summae necnon usurarum, in toto summae 17,300 markarum germanicarum, i. e. 21,265 libellarum italicarum, se erga parochiam Schevenhütte debitorem recognovit et exhinc singulis annis parocho

eiusdem loci 692 markas germanicas i. e. 865 libellas italicas tamquam reditus praedictae summae exsolvit.

Parochus igitur hodiernus dicti loci, ait Ordinarius, de missa singulis dominicis et diebus festivis ex primaevae fundationis tenore celebranda anxius haeret.

Quae quidem missa ex quo locus Schevenhütte in parochiam erecta est numquam videtur esse celebrata. Imo die 8 m. Martii 1727 a familia quadam Wingen in eadem ecclesia parochiali Schevenütte alterum beneficium simplex sub invocatione B. M.V. fundatum, beneficiatoque iniunctum est, ut singulis dominicis et diebus festivis hora matutina missam legat. Quare, si praeter missam parochialem tunc missa pro fundatoribus beneficii SS.mae Trinitatis lecta fuisset, quomodo in parva hac parochia tertia missa necessaria potuisset videri, vix ullo modo conciperetur.

Itaque quum dubii, quo haec res involvitur, solutio, iam a Sancta Sede imploranda videatur, Te, Beatissime Pater, humillime rogo:

1. ut benigne diiudicare digneris, utrum obligatio missam dominicis festivisque diebus pro fundatoribus eorumque cognatis applicandi satis pateat, necne.

2. utrum parochus loci Schevenütte, qui beneficii a coniugibus a Leers quondam fundati reditibus actu fruitur post parochiae Schevenütte erectionem praeter missam singulis dominicis festivisque diebus pro parochianis applicandam, alteram iisdem diebus vel potius diebus sequentibus ad intentionem fundatorum applicare fuerit obligatus.

3. ut si forsan dubiis 1. et 2. affirmative respondendum esset, pro praeterito condonationem benigne elargiri digneris.

Quia ex facti specie constat, has mutationes inductas fuisse, ut capella iuris patronatus laicalis erecta sit in ecclesiam parochialem, minime auditis patronis fundatoribus, ius vero patronatus dein concessum fuisse *ipsisque incolis* (pagi Schevenhütte) *et eorum successoribus;* non amplius celebratas fuisse missas *die lunae,* nec non *feria quinta* iuxta

expressam fundatorum voluntatem, nempe « si vero hebdomada sine festis libera erit beneficiatus diebus lunae singulis pro fundatoribus, successoribus eorumque amicis defunctis nec non feria quinta *sacrum de SS. Trinitate celebrabit et Deo offeret* »; proinde exquisitum fuit ab Archiepiscopo Colonien., an adhuc in vivis essent heredes fundatorum qui sua iura vindicare valerent.

Ordinarius die 28 Augusti respondit: « quoad beneficium in honorem SSmae Trinitatis ad capellam in Scheventitte Archidioeceseos Coloniensis anno 1668 fundatum et anno 1699 in parochiam erectum, novam inquisitionem institui. Ex ea vero constitit neminem iam in vivis esse qui circa beneficium olim fundatum aut ius patronatus laicale in eo concessum interesse haberet. Sed praeter documenta, quae anno 1893 mihi nota erant, alia quamvis ad rem plane dilucidandam haud plane sufficientia, inventa sunt ».

Disceptatio Synoptica.

Quibus ex literis aperte patet quaestionem hanc esse, an nempe mutationes temporis progressu inductae in fundatione nobilium patronorum ratae habendae sint; cumque mutationis rationes et causae in latebris antiquitatis delitescant quaeri debet an admittenda sit praescriptionis medela. — Siquidem, in themate, fundationis lex mutationem passa est *triginta fere post annos* ab edita voluntate piorum fundatorum; neque constat patronos consensisse in erectionem Ecclesiae parochialis, aut in adiectorum onerum mutationem quam, ceterum, Archiepiscopus sua auctoritate decernere non poterat.

Episcopos vero non posse, sua ordinaria potestate mutare pia legata, aliasque id genus fundationes exploratissimi iuris est, uti pluribus argumentis docet Benedict. XIV *De Syn. Dioec. lib. 13, cap. 25, n. 22.*

Quamobrem si rata haberi debeant quae interim mutata sunt quoad pristinam fundationem, recursus haberi debet ad vim praescriptionis longissimi temporis, quae dicitur a

pragmaticis *melior titulus de mundo,* et praesumere iubet *beneplacitum Apostolicum.*

Verum admittendae praescriptioni obstat praescriptio Concil. Trid. *Sess. 25, cap. 5, de Ref.,* ubi decernitur beneficia eccles. et pia legata nulla ratione a lege suae fundationis esse removenda; nam « *quomodocumque ita constituta fuerint, observantur ut eorum qualitatibus vel ordinibus nihil in ulla provisione detrahatur et aliter facta provisio surreptitia censeatur* ».

Unde constans S. C. C. habita est iurisprudentia, qua firmatum fuit principium, *praescriptionis subsidium* etsi longissimi temporis vel immemorabilis, invocandum non esse ad comprobandas mutationes inductas in observantia piarum fundationum. Cuius regulae clarissima invocata est ratio, quippe perspectum est praescriptionem *iure rom. et can.* inductam fuisse adversus desidiosos cives, negligentes res iuraque sua sedulo servare et custodire; *arg. cap. Vigilanti 5 De praescript.*

Atqui in piis legatis praecipue missarum si praescriptio iuvaret, haec in illorum vergeret damnum, qui omnis culpae et negligentiae expertes sunt, nimirum in praeiudicium animarum piacularibus flammis addictarum, quae in foro ecclesiae sua iura alias vindicare non poterant.

Non dissimili ratione inducta est regula: *contra non valentes agere, praescriptio non currit,* unde adversus pupillos aliosque agere non valentes, durante pupillari aetate vel impedimento non procedit praescriptio; *leg. Sicut in rem, Cod. De praescr. 30 vel 40 annorum;* et *leg. 1, § final., Cod. De ann. except.*

Inter plures S. C. C. decisiones hanc legem aperte firmantes ad rem facit responsio edita in *Firmana 12 Augusti 1843;* in qua haec facti species. – Fundator per testamentum anni 1683 capellano onus imposuerat litandi *per seipsum* duas Missas qualibet hebdomada, conditione apposita quod si per seipsum non celebraret, excepta infirmitatis causa, dare teneretur alteri sacerdoti celebranti integram portionem omnium

capellaniae fructuum diei illi pro rata respondentem. — At vero ab *anno 1691* ad *ann. 1831* nullum verbum in Bullis institutionum de hoc onere factum est, adeoque piae voluntatis adimplementum in oblivionem et desuetudinem abierat. *Anno 1831* capellanus de testamentaria depositione certior effectus, indulgentiam a S. C. C. ad triennium obtinuit, ut missas per alium celebrare posset. Illud indultum prorogatum fuit, elapso primo triennio; at vero altero superveniente triennio, responsum prodiit ut in posterum testamentaria dispositio servaretur. In hoc rerum statu Archiepiscopus *auno 1841* decretum edidit, quo statuebatur ut capellanus celebrationem omittens fructuum beneficialium portionem iuxta mentem testatoris persolveret; ut quotannis capellanus statum activum et passivum capellaniae vicario foraneo exhiberet eo consilio ut quota a capellano solvenda ei qui sacrum sua vice perlitaret, determinari posset; ut denique Missas duas neque pervertere, neque differre ultra quamlibet hebdomadam celebranti liceret. Itaque contradicente capellano qui ex iure passivo quo potiebatur, capellaniam obtinuerat et alibi domicilium habebat, proposito dubio: « *An infirmandum vel confirmandum sit sacrae visitationis decretum in casu* » S. C. C. *die 12 Aug. 1843* rescripsit: *Negative ad primam partem; affirmative ad secundam* ».

Neque praetereundum est *in folio* huiusce causae § *Viderint* dubitationem fuisse obmotam, an in casu de quo agebatur observantia aliquid ponderis haberet in linea *si non praescriptiva*, saltem *praesumptiva:* quae videlicet praesumptionem induceret de Apostolico beneplacito, rite impetrato ad hoc ut testatoris immutaretur voluntas; quae tamen exceptio, nullimode EE. PP. animum movit.

Ex adverso advertere praestat, quoad immutationes in themate obiectas distingui debere mutationes quae irrepserunt in iure patronatus et in ipsa capellae erectione, a mutatione inducta in executione pii oneris Missarum. Siquidem ad alias mutationes quod spectat nullum facessit negotium, praescriptionis vim admittere eumque excipere uti novi iuris

fontem. Iura enim patronorum praescriptioni esse obnoxia, exploratissimi iuris est. — Quamobrem tota inest difficultas in comprobanda mutatione quam affecit ipsam obligationem celebrandi certis diebus Missas easdem applicando fundatorum animabus. — In hisce oneribus autem reducendis vel mutandis suam vim non exerere praescriptionem probabilior tenet opinio, sed tamen vehementer controversa, uti patet ex recensione auctoritatum apud Ferraris, *Biblioth. can., verb. Usucapio, a. 1, § 1, n. 6 seq.* Cl. Lucidi *De Visit. sacror. liminum V. II, cap. 7, art. 1, n. 12 seq.* docet S. C. C. adhaesisse negativae sententiae.

Denique liceat advertere, Doctorum auctoritates sententiam affirmativam asserentes maxime comprobare mutationes inductas in beneficiis et capellaniis quoad leges fundationis in genere; et hinc innituntur *cap. 5 De praebendis in 6.* Sed non ita clare iidem Doctores asserunt praescriptionem aeque invocandam esse ad reducenda onera Missarum, vel eadem quoad numerum immutanda.

In themate vero non est praetermittendum, reapse Rectorem ecclesiae parochialis Missas celebrare *pro populo* singulis diebus festivis eiusque fructum cedere, ex intentione Matris Ecclesiae, in suffragium piorum fundatorum qui in Domino mortui sunt. Hinc, ex hac parte, fundatores quorum bona adhuc inserviunt dotationi Ecclesiae eorumque successores sane percipiunt spirituale emolumentum ex celebratione Missarum quae *pro populo* applicantur.

Quocirca *partim tantum* fundatorum voluntas hodie non observatur ullimode, quia missae celebratio praetermittitur in diebus nonnullis non festivis, nempe in feria II et V quando in hebdomada nulli alii recurrunt dies festi.

Denique remissum fuit Emis Patribus deliberare, an ex maiori animarum profectu seu bono spirituali, tum pro vivis, tum pro defunctis quod percipitur ex constituta Ecclesia parochiali, compensata haberi debeat spiritualis iactura derivans piis fundatoribus eorumque successoribus ex non plene adimpleto pio onere missarum.

Hodie vero reducendas esse missas, suadet imminuta redituum quantitas.

Hisce praeiactis, remissum fuit Emis Patribus resolvere quaestionem sequentibus propositam

Dubiis

I. *An ratae haberi debeant mutationes inductae in capellania et in executione pii oneris missarum, in casu.*

II. *An et quomodo consulendum sit SSmo pro reductione pii oneris quoad futurum et pro condonatione quoad praeteritas omissiones in casu.*

Resolutio. Sacra Congr. Concilii re disceptata sub die 26 Iunii 1897 censuit respondere: Ad I. *Affirmative in omnibus*. Ad II. *Provisum in primo.*

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

ROMANA. Firmo permanente festo ss. Cordis Iesu affixo feriae VI post octavam Corporis Christi, indulgetur Ordinariis locorum transferre eiusdem festi externam solemnitatem cum privilegio celebrationis Missae propriae eiusdem SSmi Cordis, cum nonnullis animadversionibus.

Coetus Presbyterorum Saecularium S. Pauli Apostoli in Urbe Summo Pontifici Pio Papae VII humiliter significarunt, in multis templis iustis de causis non eodem, quem Ecclesia constituit, die, festum SS. Cordis Iesu celebrari consuevisse; quapropter ab Eo suppliciter petiverunt, ut veniam daret, qua Missae SS. Cordis Iesu propriae eo die celebrari possent, quo festum ageretur: simulque concederet Indulgentiam Plenariam omnibus Christifidelibus, qui confessi et Sacra Communione refecti, pias precationes in Templo, ubi festum celebratur, ad mentem Summi Pontificis D. O. M. fuderint; quibus postulationibus Sanctitas Sua ita satisfecit: « Ex Audientia SSmi Die 8 Iulii 1815. SSmus benigne annuit pro gratia in omnibus et in perpetuum, de licentia tamen Ordinariorum respective locorum quoad translationem diei festi: contrariis non obstantibus. P. F. Card. Galeffi ». Eius-

modi Rescripto Secretariae supplicum libellorum Sacrae Rituum Congregationi nuper exhibito, Moderator Primariae Congregationis SSmi Cordis Iesu penes Ecclesiam de Pace in Urbe ab ipsa S. Congregatione humiliter postulavit: « Utrum iuxta praxim eiusdem Sacrae Congregationis, omnes Missae propriae de SS. Corde Iesu celebrari valeant in solemnitate translata ipsius SS. Cordis et qualibet die a Rmis Ordinariis locorum in casu designata? » Et Sacra Rituum Congregatio, referente subscripto Secretario, audito etiam voto Commissionis Liturgicae, omnibusque accurate perpensis, rescribendum censuit: « Firmiter manente Festo SS. Cordis Iesu affixo Feriae VI post octavam Corporis Christi et quotannis recolendo cum Officio et Missa propriis iuxta Rubricas et Decreta, eiusdem festi externam solemnitatem, ad tramites Rescripti suprarelati, in aliam diem a Rmis Ordinariis locorum designatam posse transferri, etiam cum privilegio celebrationis Missae propriae de ipsomet SS. Corde Iesu: hoc autem privilegium iuxta praxim Sacrorum Rituum Congregationis excludi quoad Missam Solemnem a duplicibus primae classis et a Dominicis privilegiatis item primae classis, et quoad Missas lectas etiam a duplicibus secundae classis, necnon a Dominicis, feriis, Vigiliis, Octavisque privilegiatis; atque ea sub lege illud adhiberi posse, ut numquam omittatur Missa Conventualis vel Parochialis, Officio diei respondens, ubi eam celebrandi adsit obligatio; et serventur Rubricae. Atque ita rescripsit.

Die 23 Iulii 1897.

C. Card. MAZZELLA Ep. Praenestin. *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

D. Panici *S. R. C. Secret.*

DUBIUM. Quaeritur an sodales procedere debeant capite omnino nudo in processionibus cum SSmo Sacramento.

Postulato Sacrae Rituum Congregationi exhibito: Utrum in processionibus cum SSmo Sacramento confraternitatum sodales semper nudo omnino capite procedere debeant? Sacra eadem Congregatio, referente Secretario, auditoque voto Commissionis Liturgicae respondendum censuit: « *Affirmative,* ad tramites

Ritualis Romani, Caeremonialis Episcoporum et Decretorum *Aesina* 23 Ianuarii 1700 ad 2; *Mutinen.* 22 Septembris 1837 ad 2; et *Toletana,* 21 Augusti 1872, ad II. Atque ita rescripsit, die 22 Iulii 1897.

C. CARD. MAZZELLA EP. PRAENESTIN. *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

D. PANICI *S. R. C. Secret.*

FLORENTINA. Beatificationis et Canonizationis ven. servi Dei Benedicti a Podio Bonitio, Sacerdotis professi ordinis Minorum s. Francisci de observantia.

SUPER DUBIO

An constet de Virtutibus Theologalibus Fide, Spe et Caritate, erga Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Temperantia et Fortitudine earumque adnexis, in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur?

Vivit in fastis Franciscalis Familiae, vivetque aevo extento Fr. Benedicti nomen viri venerabilis. Ortus est Podii Bonitii in Thuscia prope Florentiam postridie idus septembres anno MDXCI.

Domesticos inter parietes mature hausit pietatem, quae pueri in animum altius immissa sese extulit, explicuitque aetate confirmata. In ordinem seraphicum adscitus, brevi ad tantam virtutis laudem pervenit ut non pedetentim et gradatim, sed contento cursu, et veluti uno halitu iter arripuisse visus sit.

Caritate in Deum fuit quanta par est eum esse qui ipsius Dei gratia rebus humanis nuntium sponte remisit. Quo autem arctioribus Deo amoribus iunctus, eo proximos tenaciori complexus est studio. Verbo Dei praedicando admotus nihil sibi duxit antiquius, quam in animis excolendis et ad meliora vertendis omnem operam ponere, nullumque unde pietatis fructus percipere posset laborem defugere. Qui vero probe intelligebat praedicantium mores magis valere quam praecepta, cunctosque exemplo magis quam verbo tribuere, ita se impertire studuit, ut intuentium animos vel externo corporis habitu ad pietatem alliceret.

Ab omni fastu, et moribus imperiosis vehementer abhorruit, seque humili loco natum, mortalium omnium infimum et opis divinae maxime egentem putabat. Praeesse cum posset, obedire maluit. Castimoniam adeo coluit, ut caelestem vitam agere in terris putaretur ab omni corporis contagione seiunctus.

Duo tamen in venerabili viro praesertim emicuere patientia eximia, seseque excruciandi studium singulare. Diuturnum enim, gravemque quo tentatus est, morbum non modo libenter tulit, sed veluti si patientiae exercendae sibi occasio deesset, remediis abstinuit ne melius se haberet. Somni parcissimus vel sub noctem solidas horas rerum caelestium commendationi dabat, vel si decumberet strato asseres supponebat quo somnum excuteret, auctoque supplicio flagris lorisque sese immaniter concidere, zona setis aspera pectus obligare, catenula cuspidibus obarmata femur devincire. Ad haec semel cibum singulis diebus, plerumque capiebat pane contentus et oleribus, sitimque frigida ut plurimum levabat. Hisce attritus cruciatibus in febrem incidit morboque ingravescente, cum a medico accepisset sibi exitum imminere tanta perfusus est voluptate, ut ea verba usurparit « *Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus* ».

Vulgata Benedicti morte, fletus gemitusque in civitate factus; nec pauci ex finitimis oppidis visere defuncti corpus venere. Cumque efferretur vix est impetratum ut via daretur per confertam multitudinem, quae plenis dabat manibus flores, ita ut propior triumpho fuerit honos quam funeri. Ab anno autem MDCLIX, quo vir Dei ad caelestes abiit ita eius sanctimoniae recordatio increvit prodigiis etiam illustratae, ut de cultu beatorum ei decernendo ad S. R. Congregationem causa deduceretur.

Verum ex eo tempore ob rerum vicissitudines contigit ut actio penes hunc S. O. diu iaceret, donec remotis saecularibus induciis optatissimam metam assequeretur. Ceteris igitur iure confectis, in heroicarum virtutum examen triplici disceptatione peractum est. Nimirum in antepraeparatorio coetu, habito quinto calendas decembres anno MDCCCLXXXIII, ad aedes R.mi Cardinalis Thomae Martinelli, paulo post e vivis erepti; altera in praeparatorio ad Vaticanum decimonono calendas eiusdem mensis anno MDCCCXC; tertia demum in generali conventu ibidem penes Sanctissimum Dominum Nostrum Papam XIII indicto, decimo-

septimo calendas iulias, vertentis anni. Hac vero postrema in Congregatione R.mus Cardinalis Caietanus Aloisi Masella causae Relator, dubium ad discutiendum proposuit: « *An constet de Virtutibus Theologalibus Fide, Spe et Caritate in Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitiu Fortitudine ac Temperantia earumque adnexis in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur?* » Sanctissimus Dominus Noster, auditis Rm̃orum Patrum Cardinalium et Consultorum suffragiis iudicium suum aperire distulit, ut in tanti momenti negotio lumen a Patre luminum enixis precibus efflagitaret.

Hodierna autem die qua solemnitas dulcissimi Nominis Mariae recolitur, SSm̃us Pontifex, sacro devotissime peracto, ad se acciri iussit Rm̃um Cardinalem Camillum Mazzella Episcopum Praenestinum, S. R. C. Praefectum loco etiam et vice praefati Cardinalis Caietani Aloisi Masella, una cum R. P. D. Ioanne Baptista Lugari, Fidei Promotore, meque infrascripto Secretario; iisque adstantibus solemniter decrevit: « *Constare de Virtutibus Theologalibus Fide, Spe et Caritate in Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Temperantia et Fortitudine earumque adnexis Ven. Servi Dei Benedicti a Podio Bonitio in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur* ».

Decretum hoc publici iuris fieri et in Acta Sacrorum Rituum Congregationis referri mandavit pridie idus septembres anno MDCCCXCVII.

CAMILLUS Card. MAZZELLA
S. R. C. Praefectus.

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI
S. R. C. Secretarius.

EX S. CONGR. S. R. U. INQUISITIONIS

DUBIUM. Quaeritur an unctio repetenda sit in presbyteris qui ordinati fuerunt, utendo Episcopus oleo s. Chrismatis, loco olei Cathecumenorum.

Magister caeremoniarum cuiusdam Episcopi, in ordinatione duorum presbyterorum, loco olei Cathecumenorum, oleum sancti Chrismatis ordinanti Episcopo obtulit adhibendum, et hoc omnino praeter voluntatem et intentionem. Re cognita, auctores de sacris ritibus tractantes consuluit, qui omnes unctionem renovendam esse praescribunt. At, quum hoc absque valde notabili admiratione et veluti quodam scandalo fieri non posset, dictus caeremoniarum Magister ad Supremum S. Officii tribunal recurrit, postulans ut ipsum iudicet an revera unctio foret repetenda, an potius sine dictae unctionis iteratione tutus in conscientia et absque animi anxietate esse possit.

Et Sacra Congregatio, feria IV die 22 Iulii 1874. censuit respondendum: *Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.*

Repetenda est ordinatio Diaconi, cui Episcopus ordinans manus appropinquavit, sed caput ordinandi non tetigit.

Italus quidam Episcopus Sacrae Congregationi S. Officii humiliter exponit, quod, cum, annis abhinc circiter quatuor, optimo cuidam suae dioecesis subdiacono, diaconatus ordinem conferre vellet, in illius ordinatione peragenda manum utique dexteram, et ad minimam quidem distantiam, super caput eius suspendit, quin tamen praedictum illius caput corporaliter attingeret. Cumque mox hic defectus haud essentialis praedicto Episcopo aliisque ecclesiasticis viris ab eodem consultis visus fuerit, eumdem clericum non ita multo post ad sacerdotalem ordinem promovit, quem ipse clericus a tribus iam annis laudabiliter exercet. Verum illius defectus recordatio magnam nunc eidem Episcopo anxietatem et de praedictae diaconialis ordinationis validitate dubitationem affert. Eapropter ipse Revmis EE. VV. duo haec dubia reverenter proponit, videlicet:

I. An, ad reparandum praedictae ordinationis defectum, ordinatio tota diaconatus in illo sacerdote iterari debeat?

Et quatenus affirmative:

II. An haec ordinationis iteratio sub conditione fieri possit a quocumque catholico Episcopo secreto, quocumque anni tempore, etiam in sacello privato, uti responsum est in quodam rescripto Congregationis S. Officii die 28 Ianuarii anni 1835 ad reparandum quemdam defectum impositionis manuum, qui in ordinationem cuiusdam presbyteri irrepserat?

Sacra Congregatio, examinato casu, in feria IV, 20 Ianuarii 1875, rescripsit:

Ad utrumque: *affirmative, facto verbo cum Sanctissimo.*

Eadem feria ac die Sanctissimus EE. PP. resolutionem confirmavit, ac facultates omnes necessarias et opportunas impertiri dignatus est.

EX S. C. DE PROPAGANDA FIDE

LITTERAE Em. Praefecti super dubio adeundi per procuratorem ministrum infidelem in matrimonii celebratione catholici cum Mahumetana.

Illme et Rme Domine,

Die 12 Martii 1897.

Per litteras diei 3 ianuarii vertentis anni quaeris utrum liceat viro catholico, legitime uxorem mahumetanam ducenti, etiam coram *Cadi* per procuratorem matrimonium civile celebrare.

Probe novit Amplitudo Tua licitum esse ex necessitate legis civilis ministrum acatholicum adire, ad matrimonium dumtaxat civile, uti vocant, contrahendum, dummodo hic uti minister politicus, non vero ut minister sacris addictus assistat. In re vero praesenti, uti ex tua expositione videtur, non adest necessitas civilis legis, cum haec pro validis habeat matrimonia legitime coram ministris cuiuscumque religionis contracta; et insuper eo fine ministrum mahumetanum adire pars infidelis vult, ut matrimonium, eiusdem auctoritate religiosa interposita, validum consistat.

Rebus itaque sic extantibus, cum hoc per se peragere viro catholico vetitum sit, nec per procuratorem facere ipsi permittitur.

Moneat itaque Amplitudo Tua, quando occurrerit, huiusmodi catholicos sponsos de praescriptionibus Ecclesiae et de officio eas inviolate servandi.

Ego vero Deum precor ut te diu sospitet.

Amplitudinis Tuae
addictissimus servus

M. Card. LEDOCHOWSKI, *Praef.*

A. ARCHIEP. LARISSEN. *Secret.*

Dno Aloisio Lasserre, Vicario Apostolico Aden.

EX S. CONGREGATIONE INDICIS

Feria V, die 9 Septembris 1897.

Sacra Congregatio Eminentissimorum ac Reverendissimorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium a SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO LEONE PAPA XIII Sanctaque Sede Apostolica Indici librorum pravae doctrinae, eorumdemque proscriptioni, expurgationi ac permissioni in universa christiana Republica praepositorum et delegatorum, habita in Palatio Apostolico Vaticano die 9 Septembris 1897, damnavit et damnat, proscriptis proscribitque, vel alias damnata atque proscripta in Indicem librorum prohibitorum referri mandavit et mandat quae sequuntur Opera:

Gaetano Negri. Rumori mondani. Milano, Ulrico Hoepli, 1894.

— **Segni dei tempi.** Profili e Bozzetti letterarii. Milano, Ulrico Hoepli editore, 1897.

— **Meditazioni vagabonde.** Saggi critici. Milano, Ulrico Hoepli editore 1897.

— **Histoire de France** à l'usage des écoles primaires et des classes élémentaires des lycées et collèges par MM. F. A. Aulard professeur à la faculté des lettres de Paris et A. Debidour doyen de la faculté des lettres de Nancy, Paris 1895.

Itaque nemo cuiuscumque gradus et conditionis praedicta Opera damnata atque proscripta, quocumque loco et quocumque idiomate, aut in posterum edere, aut edita legere vel retinere audeat, sed locorum Ordinariis, aut haereticae pravitatis Inquisitoribus ea tradere teneatur, sub poenis in Indice librorum vetitorum indictis.

Quibus SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO LEONI PAPAE XIII *per me infrascriptum S. I. C. a Secretis relatis,* SANCTITAS SUA *Decretum probavit, et promulgari praecepit. In quorum fidem etc.*

Datum Romae die 10 Septembris 1897.

ANDREAS CARD. STEINHUBER PRAEFECTUS

FR. MARCOLINUS CICOGNANI O. P., a Secretis.

Loco ✠ Sigilli.

Die 13 Septembris 1897. Ego infrascriptus Mag. Cursorum testor supradictum Decretum affixum et publicatum fuisse in Urbe.

Vincentius Benaglia *Mag. Curs.*

dum scienter legentes libros apostatarum et haereticorum etc. haeresim propugnantes, sed etiam eosdem libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes (Cap. II. Excom. I. Classis) in cit. Const. *Officiorum* praetermittuntur, ut etiam in aliis paragraphis; demum quia in nonnullis paragraphis damnantur etiam qui libros edunt, legunt, retinent, ut in § 12, in aliis minime; qua de causa censendus est Legislator in singulis paragraphis expressisse quae voluit, noluisse quae non expressit.

Attamen *prohibitionem* idem significare eademque complecti in novo iure ac in veteri, primum argumento demonstratur quod ex fine legis latae petitur; etenim idcirco noxii libri prohibentur, ne eorum lectione fides et mores hominum depraventur. At si prohibitio in novo iure unam lectionem excluderet, et de cetero noxii libri possent imprimi, publicari, retineri, commodari, eorum lectioni plurima, eaque amplissima aperiretur via, et lata lex inutilis prorsus, vel fere redderetur.

Non est autem necessarium ut in singulis Decreti paragraphis, ea quae generaliter vult exprimat Legislator; sed satis est si in aliqua mentem voluntatemque suam manifestet. At Leonem XIII eodem sensu *prohibitionem* sumere ut in veteri iure satis manifeste constat ex § 12 *Nefas esto libros edere, legere et retinere* etc.; ex § 13, qua proscribuntur libri qui narrant novas apparitiones, si absque legiuma facultate publicati fuerint; proscriptio igitur includit publicationem; ex § 14, qua *prohibentur pariter libri* qui duellum, suicidium, divortium licita statuunt; prohibitio igitur haec, etiam alia superius vetita includit, cum hi libri eodem modo prohibeantur. Sed praecipue constat ex § 47, qua excommunicatione speciali modo R. Pontifici reservata plectuntur scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes etc. eosdemque libros retinentes, imprimentes, et quomodolibet defendentes. Eiusmodi porro paragraphus manifestam habet relationem ad § 2 tit. I. At si hoc in loco prohibitio non complecteretur retinentes, imprimentes, defendentes, quomodo hi excommunicatione percelli possent in § 47? Quandoquidem lege exclusi dicendi essent. Atque insuper credi posset Pontifex per § 2 tit. I. abrogasse caput II. Constit. *Apostolicae Sedis*, quo excommunicatione feriuntur eosdem libros retinentes, imprimentes, et quomodolibet defendentes; instau-

rasse autem atque confirmasse per § 47'; quod dictu nefas. Obiecta porro argumenta facile eliduntur. Summus enim Pontifex molliores reddidit regulas, salva tamen illarum substantia, quia plura e medio abstulit, quae in veteri iure sanciebantur, pluraque permisit quae non permittebantur, ut collatione instituta patebit. At si in iure novo prohibitio unam lectionem excluderet, non cetera, nec veterum regularum substantiam conservasset, et illas fere ex integro abrogasset. Quoad cetera responsio patet ex dictis.

Post haec *legere* non est sub oculis librum vetitum solummodo tenere, vel eius vocabula sententiasque aut tacita mentis cogitatione, aut ore pronuntiare, sed etiam ea comprehendere quae leguntur. Sin minus quilibet qui linguam latinam, aut alia idiomata ignorans, quibus libri vetiti conscripti sunt, mechanice, ut ita dicamus, illos legeret, excommunicationem incurreret; quod falsum: cum idcirco perniciosi libri proscripti sint, ne fides moresque hominum inficientur; hoc autem periculo alieni sunt illi qui legendo nihil intelligunt. Atque cum in odiosis versemur, probabili sententia, nec illi excommunicati sunt habendi qui vetitorum librorum lectionem audiunt; etenim hi non legunt; poenis autem legislator non affecit audientes. Cum tamen hi gravi perversionis suscipiendae periculo se exponant, graviter etiam peccant.

Imprimere est typis vetitae lectionis librum committere; poenasque indictas illi incurrunt qui proximam impressioni operam conferunt, ut editor, typographus, operarii, ni tamen hi ob negatam operam grave sint damnum passuri. Auctorem non putamus, cum hic illatas poenas incurrat veluti principalis agens, haeresum scilicet et errorum vel inventor, vel sectator; neque iura hominem ob idem crimen bis plectunt; excommunicatione praesertim, qua Ecclesiae consortio et societate privamur; ad quem effectum semel poenam incurrisse sufficit. Neque rei confirmandae desunt exempla. Profecto *interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. Ecclesiae Cardinales, Patriarchas, Episcopos* etc. ex Cap. V. Constitutionis *Apostolicae Sedis* incurrunt excommunicationem speciali modo R. Pontifici reservatam. Posset autem homo praepotens et iniquus has omnes actiones committere contra eamdem ecclesiasticam personam, et in eadem temporis continuitate; ita ut Cardinalem hostiliter

primum insectetur, postea capiat, captum detineat, detentum percutiat, mutilet, interficiat: Num dicemus eum tot excommunicationes incurrisse quot vetitas commisit actiones? Demum auctor sub conceptu impressoris non cadit.

Publicare est opus vetitum in notitiam hominum deferre, venale exponere, aut in vulgus quomodocumque spargere.

Retinere idem est ac librum vetitum apud se conservare.

Dare est efficere ut libri proscripti in aliorum manus quocumque titulo perveniant, ex. gr. donationis, commodati etc.

Defendere non id significare existimandum est, ne liber vetitus aut destruatur, aut Ecclesiae Praefectis tradatur; hoc enim potius conceptu retentionis concluditur; sed perniciosam doctrinam laudare argumentisque tueri. Profecto dum de doctrina agitur, hanc significationem verbum *defendere* praeferre, nedum plurimis exemplis, quae allegare possemus, sed ex ipsa Constitutione *Sollicita* Benedicti XIV, paragrapho X. evidentissime constat.

Inquirendum similiter est: an libri in novo iure eodem sensu ac in veteri sumantur; pro voluminibus scilicet quae octo, novem, aut decem foliis constent. (Cf. Schmalzgrueber Lib. V. Tit. VII. n. 55, atque alios canonum SS. tractatores). Atque in eiusmodi dubitationem coniicimur, ex quo in Constitutione *Officiorum* proscripta videamus cap. VIII. *Diaria, Folia et libellos periodicos.*

Attamen distinctionem eamdem et in novo iure esse retinendam plura suadent. Et 1°. Quod de immutato sensu nullum in novo iure vestigium appareat, sed absolute Legislator de libris loquatur iuxta obvium sensum, quo illa vox communiter adhibetur. 2°. Quia nonnullas paragraphos, in quibus libri vox continetur, ex veteri iure in novum transtulit, quin aliquid addiderit, quo de vocabuli illius etiam ad libellos, folia etc. extensione moneamur. 3°. Quia aperte distinguit utriusque generis scripta; ex. gr. § 17 recenset *Libros Indulgentiarum, summaria, libellos, folia;* § 20 *libros aut libellos precum;* § 29 *libros aliaque scripta.* Hinc inferendum est, Cap. VIII. Tit. I. quo prohibentur *Diaria, Folia et Libelli periodici* constituere legem specialem, qua perniciei eorum causa invalescenti occurrere posset. Etenim nullimode necessarium fuisset eiusmodi Caput expresse constituere, si sub librorum nomine etiam diaria, folia, libellos Legislator complexus fuisset. Quod ergo et hoc scri-

ptorum genus recensuerit iudicium est, eum putasse sub librorum censu minime comprehendi.

39. Haec paragraphus constituta ex Regula prima Tridentina iisdem fere verbis exprimitur. Per eam vero decernitur, eodem modo damnatos esse habendos libros, quos aut Summi Pontifices, aut Concilia oecumenica ante annum 1600 damnarunt, quamvis in novo Indice non recenseantur. Idcirco autem Legislator de libris loquitur ante annum 1600 proscriptis, quia libri noxii subsequentium aetatum relati fuerunt in Indicem librorum vetitorum, atque per Regulas Tridentinas, aliaque decreta Indici praemissa designati. Horum autem librorum aliquot ipse Legislator in sua Constitutione recenset. (Cf. notas 9, 10).

Quid igitur de libris qui damnati sunt ante annum praedictum sive in Conciliis particularibus, sive ab Episcopis?

Et quidem eiusmodi prohibitio adhuc subsistere putanda est. Legislator enim legibus particularibus locorum nullam intulit derogationem, sed sollicitus tantum fuit eorum librorum prohibitionem renovare, qui generali decreto proscripti fuerunt sive a Romanis Pontificibus, sive a Synodis oecumenicis. Prohibitiones ergo illae, cum afficiant Dioeceses et loca particularia adhuc vigere dicendae sunt et respectivos subditos obligare; nisi videntibus et tacentibus Episcopis abrogatae sint existimandae per contrariam consuetudinem. Id autem eo vel magis dicendum quod in veteri iure nullum a Romanis Pontificibus latum decretum novimus, quo Episcopi potestate noxios proscribendi libros priventur; in novo autem integram adeo servarit Pontifex, ut § 26 statuerit, neminem, quamvis a S. C. Indicis noxios libros legendi facultate communitum, posse tamen libros ab Episcopis proscriptos legere, nisi in concesso indulto specialis facultas facta fuerit. De cetero nullum Episcoporum mandatum revocatum censendum est, nisi certe de revocatione constet; at in casu praesenti minime id constare deprehenditur.

Vult autem Legislator ut libri damnati ante annum 1600 *eodem modo damnati habeantur, sicut olim damnati fuerunt.*

Porro damnatio duo importare videtur; censuram, seu iudicium latum circa heterodoxiam libri proscripti, et poenas in eum legentes, imprimentes etc. statutas.

Quid ergo? Num ne Legislator sicut eadem censura seu iudicio libros praedictos vult esse damnatos; ita et sub iisdem poenis quibus damnati fuerunt?

Negandum id esse videtur. Etenim per novum ius expressum in Constitutione *Officiorum* nulla derogatio facta fuit Constitutioni *Apostolicae Sedis moderationi* a Pio Papa IX latae. In hac autem decernitur, *ut ex quibuscumque censuris sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, quae per modum latae sententiae, ipsoque facto incurrendae hactenus impositae sunt, nonnisi illae, quas in hac Constitutione inserimus, eoque modo quo inserimus, robur exinde habeant.* Porro cum alicui legi vel decreto derogatur, expressa requiritur mentio sive de legis in universum, sive de alicuius eius partis abrogatione; idque praesertim si constet, Legislatorem illam in reliquis sartam tectamque servare voluisse; quod certe constat in praesenti casu; etenim Leo XIII nedum ullibi voluntatem expressit aliqua ex parte derogandi latae a Pio Papa IX Constitutioni, sed in aliquibus illi sese conformat; ex. gr. § 2. tit. I. et §§ 47 et 48 tit. 2. Exinde sequitur, quod cum censurae quas legentes, imprimentes etc. vetitos libros sint latae sententiae, certum omnino est eas abrogatas remansisse, atque nonnisi censuras illas vim retinuisse suam, quae innovatae et insertae in citata Pii Papae IX Constitutione reperiuntur, quam in suo robore novus Legislator manere voluit.

Qua de causa in verbis illis: *eodem modo damnati habeantur, sicut olim damnati fuerunt;* verbum *damnati* unam importat censuram, seu iudicium, quo propositiones, aut libri proscripti damnati fuerunt, ipsamque damnationem importat.

Exemplum rei declarandae sumimus in damnatione librorum Ioannis Hus, quos Concilium Constantiense (an. 1414) proscripsit quocumque idiomate, utpote *continentes doctrinam merito suspectam de fide;* et Locorum Ordinariis committit eos debere prohibere sub comminatione excommunicationis, cum *adiectione poenae et fautoriae haeresis;* praecepit scilicet, ut transgressores decreti lati contra libros Ioannis Hus haberentur veluti fautores haereticorum, atque uti tales censuris aliisque poenis plecterentur sive per ipsos locorum Ordinarios, sive per Inquisitores haereticae pravitatis. *Cf. notam 9.* Doctrina igitur Ioannis Hus damnata fuit veluti suspecta de haeresi; ergo et etiam nunc manet suspecta de haeresi.

Quoniam vero Patres Constantienses Locorum Ordinariis commiserunt poenas adiicere, si opus fuisset, atque Hussii libros legentes veluti fautores haeresis publicare; hinc in illis

Dioecesibus in quibus eiusmodi edicta proposita fuere, lex haec viget, nisi in desuetudinem abierit; in aliis, in quibus eiusmodi edicta publicata non fuerunt, non viget; sed lectores librorum Ioannis Hussii habendi sunt tantum veluti suspecti de haeresi, quae est qualificatio per Patres Constantienses indicta.

Huic autem alia nectitur quaestio. In Conciliis habitis ante annum 1600, haereticorum libri proscripti sunt quidem atque omnino prohibiti, nulla tamen aliquando adiecta poena ecclesiastica excommunicationis, suspensionis etc.; de qua re nonnulla exempla legantur in nota 9.

Certum est autem ex Cap. II. Constitutionis *Apostolicae Sedis*, excommunicatione speciali modo Romano Pontifici reservata percelli *Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros eorumdem Apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, nec non libros cuiusvis auctoris per Apostolicas litteras nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes.* Atque nullam distinctionem insinuari faciendam inter libros ante annum 1600 prohibitos, atque illos post dictum annum in Indicem relatos.

Quid igitur? Legentes libros haereticorum qui damnati fuerunt ante annum 1600 sine ulla ecclesiastica adiecta censura, incurrunt ne excommunicationem Piani Capitis II. quam Leo XIII confirmavit § 47 suae Constitutionis?

Atque dubitationem ingerunt verba ipsa: *eodem modo damnati habeantur, sicut olim damnati fuerunt.* Cum itaque sine ulla adiecta ecclesiastica censura damnati fuerint, hanc non videntur incurrere illi, qui modo eos legunt; sin minus non essent habendi eodem modo damnati sicut olim damnati fuerant.

Et quidem vere. Etenim in Constitutione *Apostolicae Sedis* censurae non auctae, sed limitatae fuerunt ad eas tantum, quas ex veteribus canonibus in sua Constitutione Pius IX inseruit, et eo modo quo inseruit. Non potest hinc censeri novas statuisse censuras iis subrogandas quae a veteribus latae non fuerunt; sin minus aliquo saltem ex capite censuras multiplicasset. Sequitur ergo, ut si quis modo legat veterum haereticorum libros, qui sine ulla adiecta censura damnati fuerunt, nullam incurrat excommunicationem, quamvis alias poenas, quae censurae rationem non habent, ex. gr. poenalitates, utique incurrat, dummodo in desuetudinem non abierint; cuius rei ratio

est evidens: etenim libri illi in novo iure ita damnati manent sicut olim damnati fuerunt; atque non ex novo, sed ex antiquo iure eorum sit dimetienda proscriptio.

Alienum autem a veritate non putamus, etiam Pium Papam IX in Cap. I. et II. suae Constitutionis minime locutum de veteribus haereticis fuisse, sed de iis qui saeculo XVI et subsequentibus Christi Ecclesiam vexarunt. Patere id arbitramur ex verbis Cap. I. *eisque credentes, eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet eorum defensores*. Etenim de pluribus haeresum inventoribus, aut de non paucis vetustis haeresibus nostro aevo nomen vix superest; haeretici plurimi in contemptum abierunt; ita ut etiam heterodoxos et incredulos nunc pudeat Valentini, Arii, Macedonii, ut aliquos recenseamus, nomina ab orco revocare, quamvis sub alio nomine ipsos errores aliquando instaurare deprehendantur. Qua de causa allegata verba ad eos vix, aut ne vix quidem applicari possunt; scilicet nequeunt ex. gr. haereticorum *credentes* designari illi qui Valentini, Arii damnatis placitis faveant; atque ita de reliquis dicendum.

Sed aliquando contingit ut veterum haereticorum scripta non in separatis tantum voluminibus, sed etiam in Collectionibus amplissimis inserta reperiantur; pars vero maxima auctorum qui in illis continentur, aut plane catholica sit, aut innocuae lectionis. Exemplo esse possunt tum Patrologia Graeco-Latina a Migne edita quae plurima aut haeretica aut erronea scripta complectitur; ex. gr. Tertulliani (1) Origenis (2), Eusebii (3),

(1) P. Lat. Tom. I, II. In iam cit. Concilii Ramani an. 494 decreto sub Gelasio Tertulliani censura haec est: « Opuscula Tertulliani apochrypha), Quo loco apocryphum non id est quod suppositilium, seb indicat libros. « quos nullatenus re« cipit catholica et apostolica Romana Ecclesia ». P. L. Tom. LIX. 161.

(2) P. G. XI-XVII Origenis autem censura est: « Item Origenis nonnulla opus« cula, quae vir Beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. Reliqua « autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda. Ibid,

(3) P. G. XIX. XXIV, De Eusebio Caesareensi haec primum habet Gelasii Papae censura. « Item chronica Eusebii Caesareensis, et eiusdem ecclesiasticae histo« riae libros: quamvis in primo narrationis suae libro tepuerit, et postea in laudi« aus atque excusatione Origenis schismatici unum censcripserit librum: propter « rerum tamen notitiam singularem, quae ad instructionem pertinent, usquequaque « non dicimus renuendos ». Et haec quidem decreti § 4. Attamen in § 5 legimus « Historia Eusebii Pamphili, apochrypha! » Ibid. 163.

Lactantii (1), Petri Abailardi (2), aliorumque; tum Collectio Conciliorum, in quorum actis plures similiter referuntur epistolae vel testimonia haereticorum; ex. gr. in Concilio Ephesino (431) Nestorii, in Chalcedonensi (451) nonnulla Eutychis scripta, aliaque Eutychianorum documenta, in Concilio V (553) multa ex libris Theodori Mopsuestiae Episcopi excerpta haeretica testimonia, multa ex scriptis Theodoriti Cyrensis Episcopi contra S. Cyrilli doctrinam, atque Ibae Edesseni ad Marim monachum Persam epistolam, quaedam insuper Nestorii epistolae; in Concilio VI (680) plurimae Monothelitarum epistolae; ut alias synodos silentio praetereamus.

Sunt etiam aliae collectiones scriptorum, in quibus continentur auctores prohibiti: in collectione ex gr. classicorum, qui in Italia sive metro, sive soluta oratione scripserunt, referuntur Nicolaus Macchiavelli (I. Cl. Ind. Trid.), Guicciardini, (Storia d'Italia, Decret. 4 Feb. 1627), Petrus Giannone (Storia civile del Regno di Napoli, Decr. 1 Iul. 1723), Carolus Botta (Storia d'Italia continuata da quella del Guicciardini sino al 1789, Decret. 5 Augusti 1833), Petrus Colletta (Storia del Reame di Napoli dal 1734 al 1825, Decret. 7 Iulii 1835); aliique, quorum vetita est lectio.

At prohibitum generice est pravorum auctorum libros et scripta legere, quocumque demum loco reperiantur. Qua de causa hae collectiones prohibitae in universum considerari possent.

Attamen in eiusmodi collectionibus prudentem esse adhibendam distinctionem censemus, neque eodem esse omnes criterio iudicandas.

Collectio Patrum scriptorumque ecclesiasticorum a Migne edita haereticorum scripta vel idcirco continet, quia Patres ea confutarunt, atque aliquando inter ipsas Patrum lucubrationes habentur inserta; ex. gr. Celsi Philosophi placita in libris Origenis contra Celsum (P. G. XI.) Iuliani Imperatoris Apostatae in decem libris a S. Cyrillo Alexandrino contra Iulianum conscriptis (P. G. LXXVI); vel quia quamvis perniciosa, plurima tamen continent ecclesiasticae traditionis documenta. In colle-

(1) P. L. VI-VII Censura Lactantii est: « Opuscula Lactantii (al. Firmiani) « apocrypha », Ibid. Huius Scriptoris plures sunt errores, quos notat Natalis ab Alexandro in H. E. saec. IV.

(2) P. L. Tom, CLXXVIII.

ctione vero Conciliorum a cl. Dominico Mansi Lucensi Archiepiscopo plurimum aucta, haereticorum epistolae, aliaque scripta lecta et inserta reperiuntur in ipsis Conciliorum Sessionibus et actis, et constituunt partem actorum essentialem, ex quibus deinceps Patrum sententiae atque iudicia prodiere. In ipsis insuper voluminibus habentur sive confutationes optimae, sive Episcoporum sententiae, quibus prava scripta sugillantur. Qua de causa eiusmodi scripta in hisce duabus collectionibus inserta illam non inducunt animarum perniciem, quam Ecclesia in vetandis noxiae lectionis libris cavere vult; imo valde sunt utilia ad veritatem tum historicam, tum dogmaticam detegendam atque intelligendam.

Huic argumento accedit, in collectionibus praesertim Conciliorum non referri integra haereticorum opera, sed epistolas, aut testimonia ex libris excerpta, quae librorum rationem non induunt, quaeque deinceps auferri non possunt, quin authentica Conciliorum acta corrumpantur, aut eorum sensus obscurus reddatur. Nequeunt hinc dici libri, aut sub librorum nomine epistolas et excerpta illa comprehendi, quae nova Leonis XIII lege concludantur.

Accedit etiam, Patrum Scriptorumque opera, et acta Conciliorum quae in citatis collectionibus reperiuntur, semper in usu fuisse penes catholicos, viros praesertim Ecclesiae, quin de violata prohibitionis lege conclamatum aliquando fuerit vel a Romanis Pontificibus, vel a ceteris catholici orbis Episcopis. Praestantissimi hinc auctores alienum ab Ecclesiae mente esse non putarunt libros Tertulliani, Origenis, Eusebii legere. Cardinales de Lugo et de Petra id disertis verbis affirmarunt; et ille quidem *De Virtute Fidei Disp. 21, Sect. II, n. 29* scripsit: « In universum ea opera permitti, tum quia iam errores noti « sunt, et nemo de illis curat, tum quia necesse est, quod ma- « neat notitia eorum errorum, quales fuerint, ut constet cur fue- « rint damnati, et quia multa alia ad mores antiquae Ecclesiae « spectantia, et vera dogmata in eis continentur, quae aliunde « constare nobis non possunt. Quae ratio non procedit in scri- « ptis novorum haereticorum, in quibus licet aliqua etiam utilia « reperiantur, eadem tamen melius et tutius apud catholicos « scriptores legentur, et cum eorum haereses abolitae nondum « sint periculum maius est, ne horum librorum lectione pro- « pagentur ». Alius autem: « Tertulliani et Origenis opera etsi

« aliquas haereses contineant, tamen quia egregia continent « bona, eorum lectio passim permittitur. Ita etiam Eusebii Cae« sariensis, Novatiani et aliorum opera propter aliquod boni ab « antiquis Patribus retenta fuerunt et pluries perlecta ». *Comment. ad Constit. Apost. 1. pag. 134.* Qua de causa his collectionibus aptare plus minus possumus verba quae de divinis Lactantii Institutionibus protulit S. Ieronymus in Ep. 84 ad Pammachium et Oceanum: « Lactantius in libris suis et ma« xime in epistolis ad Demetrianum, Spiritus sancti omnino « negat substantiam, et errore iudaico, dicit eum vel ad Patrem « referri, vel ad Filium, et sanctificationem utriusque personae « sub eius nomine demonstrari. Quis mihi interdicere potest, « ne legam Institutionum eius libros, quibus contra gentes scri« psit fortissime, quia superior sententia detestanda est? » P. L. Tom. XXII. 748. Putandum, scilicet, est pro hisce collectionibus eamdem etiam nunc tolerantiam vigere.

Relate autem ad alias profanorum scriptorum collectiones, cum in iis integra auctorum vetita opera referantur, quin aut correctionibus, aut confutationibus aliquibus munita fuerint, existimandum est integram collectionem prohibitam manere, cum veluti quid unum consideretur. Si tamen opera separatim vendantur, cum hoc in casu ratio collectionis cesset, libri quidem qui proscripti erant, proscripti manent, non autem reliqui in quibus nihil reprehensione dignum occurrit.

Attamen indicta prohibitione illi excipiuntur libri qui *per haec generalia decreta permittuntur;* scilicet Romanus Pontifex criterium exhibet ad illos dignoscendos; nam dicit esse illos, qui *per haec decreta generalia permittuntur.*

Advertendum est igitur, in generalibus Novi Iuris decretis permitti acatholicorum libros de religione tractantes, si constet, nihil in eis contra fidem catholicam contineri (§ 30); tum illos qui quamvis de religione ex professo non tractent, obiter tamen fidei veritates attingunt, sensu certe non catholico (§ 4); tum alios, ut instituta ius vetus inter et novum comparatione patescit. Qua de causa libri omnes ante annum 1600 sive per Concilia oecumenica, sive per Romanae Sedis Antistites proscripti, qui cadunt sub praedictis paragraphis, de cetero prohibiti non sunt habendi. Hinc, ut aliquod exemplum afferamus, Historia Ecclesiastica Eusebii Caesareensis, atque aliorum libri, in quibus

obiter tantum fidei dogmata tanguntur, etiam hac de causa in Novo Iure prohibitione eximuntur.

Quantum vero ad libros attinet qui post annum 1600 in Indicem relati fuerunt, si in Novo Indice praetermittantur, proscriptione exempti sunt iudicandi, sin minus enim praetermissi non fuissent.

Exinde etiam apparet quid respondendum sit sequenti dubio, quod nobis dirimendum propositum fuit.

Libri qui in antiquis Indicis regulis prohibitione multantur, nisi cadant sub novarum regularum praescripto, permissi, nec ne, censendi sunt?

R. Permissi censendi sunt. Quandoquidem Leo XIII vetus ius ex integro abrogavit, unasque regulas a se conditas vim habere voluit. Libri ergo qui sub prohibitione antiquarum regularum comprehendebantur, nulla de cetero prohibitione tanguntur; non antiqua, quia leges universae abrogatae fuere, non nova, quia ex hypothesi inducta, sub praescripto novi iuris non cadunt.

40. Haec secunda paragraphus evidentem dicit relationem ad Caput II (1. clas.) Constitutionis *Apostolicae Sedis moderationi: omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros eorumdem apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes; nec non libros cuiusvis auctoris per apostolicas literas nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes.*

In nonnullis tamen differunt; etenim in Const. *Apostolicae Sedis* desunt Schismaticorum libri, et libri eorum qui religionis fundamenta utcumque evertunt; in novo iure desunt libri per apostolicas literas nominatim prohibiti. Attamen in re nulla est differentia; cum in novo iure quorumlibet libri damnentur qui schisma vel haeresim propugnant, aut ipsa religionis fundamenta utcumque evertunt; quibus ratio et causa innuitur, qua damnati sint habendi.

Porro *Apostatae* sunt illi qui a fide christiana recesserunt, eamque totaliter abiecerunt; definitur enim Apostasia: *totalis defectio, seu recessus a fide christiana per Baptismum suscepta.*

E contra haeresis cum sit *error pertinax intellectus contra aliquod fidei dogma in eo qui fidem suscepit,* haeretici erunt *illi qui aliquem fidei articulum pertinaciter negant:* qua de causa eorum a fide recessio partialis est, non totalis.

Schisma *est voluntaria separatio ab unitate Ecclesiae;* consequenter schismatici proprie dicuntur *illi qui sponte et ex intentione se ab unitate Ecclesiae separarunt.* Quoniam vero unitas in Ecclesia sine debita ad Romanum Pontificem subiectione concipi nequit, schismatici sunt illi similiter qui subesse Romano Pontifici recusant. Quare S. Thomas: « *Ecclesiae* unitas in duo- « bus attenditur, scilicet in connexione membrorum Ecclesiae « ad invicem seu communicatione, et iterum in ordine omnium « membrorum Ecclesiae ad unum Caput; et ideo schismatici « dicuntur qui subesse recusant Summo Pontifici, et qui mem- « bris ei subiectis communicare recusant » (2-2. Q. 39. art. 1).

Nedum autem horum, sed etiam quorumcumque scriptorum, ex. gr. catholicorum, incredulorum, libri proscribuntur, si vel haeresim aut schisma propugnent, aut ipsa religionis fundamenta utcumque evertant. Ergo nisi eiusmodi scelere foedati deprehendantur, nulla proscriptione tenentur; quod de cetero constat etiam ex paragrapho sequenti.

Propugnare haeresim, et idipsum de schismate dicatur, est rationibus et argumentis utcumque petitis illam defendere atque constabilire. « Propugnat haeresim liber, inquit S. Alphonsus, « qui accitis rationibus haeresim stabilire et pro viribus defen- « dere intendit. E contra non propugnat haeresim liber, in quo « obiter et paucis verbis ac quasi aliud agendo haeresis aliqua « proponitur. Attamen ut liber haeresim propugnare dicatur, « opus non est, ut materia libri per se sit religiosa, sed sufficit, « ut ad evincendam haeresim aliquam dirigatur, quam data « opera et ex instituto probare et defendere conetur ». VII, 287.

Quod de cetero constat etiam ex decreto lato a S. C. Indicis die 27 Aprilis 1880. Cum enim a Rmo Ministro generali Patrum Passionistarum quaesitum fuisset, inter alia:

II. *An legentes sive libros proprie dictos, cuiusvis auctoris, sive ephemerides continentes haeresim, incidant in censuram Indicis a s. m. Pii Papae IX... renovatam et confirmatam.*

Sacra Indicis Congregatio huic secundo dubio respondit *Negative* (Acta S. Sedis XX, 368).

Si igitur libri non propugnent, sed tantummodo haereticam aliquam aut schismaticam propositionem contineant, nec prohibiti censentur, nec consequenter censuram inferre.

At nedum hi, sed etiam (et quidem multo magis) libri ipsa religionis fundamenta utcumque evertentes proscriptione mul-

ctantur. Hi autem sunt libri ab incredulis praesertim conscripti; iis scilicet, qui vel existentiam, vel Christi divinitatem, aut ipsa motiva credibilitatis fidei negant; divinas scripturas aut non divinitus inspiratas, aut suppositias, aut mendaces traducunt. Atque tales sunt: Ernest Renan. *Vie de Jésus;* eiusdem *Les Apotres;* Dupuis, *Origine de tous les cultes* etc.; atque in genere Rationalistarum et Positivistarum omnium libri; cum enim hi supernaturalia negent, atque id tantum admittendum esse defendant quod sub experientia cadit, necessario ad evertenda revelatae cuiuslibet religionis fundamenta ducuntur; atque idipsum de Deistis et Naturalistis dicatur.

Atque horum libros proscriptos esse decernit legislator quia religionis fundamenta *utcumque* evertunt; argumentis scilicet ex quocumque fonte corrogatis, historia, ex. gr. sive civili sive religiosa, ex philosophia, aut naturalibus scientiis, physica, astronomia, geologia, vel ex aliis ex corrupto ingenio petitis argumentis; demum in derisum et ridiculum ipsa religionis dogmata vertendo; quod est maximum Woltairii argumentum; derisio enim argumenti quaedam species est, quo sacra impetuntur, demonstranturque non reverentia atque honore plurimo, sed risu digna.

Sed num ne illud *utcumque* eos etiam designat qui impiis imaginibus religionis fundamenta evertere conentur? Equidem hoc in loco non arbitramur, cum de libris agatur. De imaginibus insuper duplex hypothesis fingitur. Aut in unum volumen colligantur; et hac in hypothesi collectio erit impiarum imaginum, non liber; aut textui sparsa inseruntur; et cum constet idcirco ab auctoribus inseri, ut sub oculis et in conspectu ponant id de quo in textu agitur, unum erit idemque crimen, quod duplici eaque maxima excommunicationis poena speciali modo Romano Pontifici reservata, de qua in § 47, plecti neque debet neque potest.

41. Acatholici ii dicuntur et sunt, qui aut fidem catholicam non profitentur, aut extra catholicam versantur Ecclesiam; haeretici hinc et schismatici universi sub vocabulo comprehenduntur, non tamen increduli, et apostatae proprie dicti, cum hi nullam fidem supernaturalem admittant, et nulli Ecclesiae quae Christi fidem profiteatur, adhaereant. Acatholicus autem stricto sensu est qui ad Ecclesiam catholicam non pertinet, neque vi sua innuit pertinere non debere neque ad Ecclesiam christia-

nam. Id autem patet ex ipsa paragrapho; etenim in ea permittuntur acatholicorum libri qui ex professo de religione tractant, dummodo constet in eis nihil contra fidem catholicam contineri; id autem impossibile est ab incredulo aut apostata expectare. Hi, ut ludicre dicam, quid transcendentale constituunt, quod ad nullum genus, vel speciem cognitam pertinet; et arbitramur nec ipsos scire quid sint, aut quid velint, aut quo tendant; impossibile est enim homini nihil credere. Igitur tum ex obvia et naturali vocabuli acceptione, tum ex Legislatoris mente patet, acatholicorum vocabulum extendi ad eos non debere, qui non pertinent ad Christianam aliquam Ecclesiam, sed ad eos tantum qui ad Ecclesiam catholicam non pertinent; consequenter incredulos, apostatas proprie dictos atque paganos, sub eiusmodi censu non venire, cum hi ad nullam Christi Ecclesiam pertineant, et acatholici non sint.

In antiquo iure libri omnes ex professo de religione tractantes, haeresim aut falsa dogmata, nec ne, continerent, dummodo essent ab haereticis conscripti, absolute damnati manebant vi secundae Regulae Tridentinae qua statuebatur: *Aliorum autem haereticorum libri, qui de religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur;* quo loco nihil innuitur, an libri hi haeresim, nec ne, contineant.

Porro *ex professo* de religione tractare est *enucleate de illa disserere, argumentis rationibusque communire; et ab obiectis etiam, ut par est, vindicare.* Ita catholici, ita haeretici rem suam ex professo tuentur. Ergo si libri acatholicorum de religione ex professo tractantes, haeresim, falsa dogmata, aliosque errores ab Ecclesia proscriptos contineant, proscripti sunt habendi; si vero nihil habeant ab Ecclesiae definitis dogmatibus difforme, permittuntur. Concidit ergo et ruit antiqua prohibitio in odium auctoris, vel in suspicionem falsi dogmatis adscita.

Attamen ut hi libri impune legi possint, constare debet in illis contra fidem catholicam nihil contineri. Duo igitur scienda sunt praecedenter; et librum ab acatholico scriptum fuisse, et immunem illum esse a quolibet contra fidem catholicam errore. Ergo ut legi queat, saltem ex auditu hominum prudentum, atque ob perspectam probitatem, scientiamque fide dignorum, certior esse lector debet de eiusmodi ab quolibet errore immunitate.

Quid autem si, accepta de eiusmodi ab erroribus immuni-

tate notitia, decursu lectionis, proscriptas sententias atque haereticas in libro reperiat?

Et quidem nulla poena tenetur, cum bona fide egerit, atque ad legis praescriptum. Attamen, lectionem dimittere debet, cum si eam prosequatur, contra legem agat; et poenis consequenter percellatur aut latae a R. Pontifice aut ferendae ab Episcopis sententiae iuxta modum quo errores vel propugnati, vel obiter positi reperiuntur.

Quibusdam tamen haec sententia a veritate difformis videbitur. Etenim in paragrapho sequenti dicitur, quod si libri eorumdem auctorum obiter tantum fidei veritates attingunt, iure ecclesiastico prohibiti non habentur, donec speciali decreto proscripti haud fuerint, errores autem qui a lectore bonae fidei, de quo supra, reperti sunt decurrente lectione, obiter certe fidei veritates attingere dicendi sunt: sin minus viri prudentes atque fide digni illos animadvertissent. Ergo ante Ecclesiae iudicium prohibiti non sunt habendi; consequenter illos legentes, quamvis post detectum errorem legem Ecclesiae transgrediantur, tamen nulla poena tenentur, latae saltem sententiae, si eiusmodi poenam admissa culpa secumferat.

Sed animadvertendum est, casum plane esse diversum; etenim paragrapho tertia agitur de acatholicorum libris ex professo de religione tractantibus; paragrapho quarta autem de libris eorumdem auctorum, qui ex professo de religione non tractant, sed obiter tantum fidei veritates attingunt. Sed in veteri iure libri de religione ex professo tractantes ab acatholicis conscripti, prohibiti simpliciter erant, errores fidei repugnantes, nec ne, continerent: hanc autem prohibitionem a novo Legislatore firmam conservatam fuisse, atque eo tantum in casu limitatam, si nihil contra fidem catholicam acatholicorum libri contineant; cum autem in suscepta hypothesi errores contra fidem in illis habeantur, ob explicitam Legislatoris voluntatem prohibiti et in novo iure manent.

E contra mitior erat etiam in veteri iure sententia pro libris ab acatholicis conscriptis, qui vel ex professo de religione non tractabant, vel nullimodis tractabant; quandoquidem ex Regula II. Tridentina a catholicis theologis examinati et approbati permittebantur: quin imo permittebantur etiam versiones scriptorum ecclesiasticorum ab haereticis confectae, dummodo in eis nihil contra fidem catholicam haberetur.

Qui vero de religione non tractant, a theologis catholicis iussu Episcoporum et Inquisitorum examinati et approbati, permittuntur. Reg. II. *Versiones scriptorum etiam ecclesiasticorum, quae hactenus editae suat a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam cantineant permittuntur.* Reg. III.

Eamdem ergo humanitatem legislator noster censuit adhibendam, atque expressisse quod voluit censendus est.

His haud inutiliter adiungi posset in libro acatholici ex professo de religione tractante, difficillimum esse, ne dicam impossibile, ut errores contra fidem obiter ponantur, et veluti aliud agendo; sunt enim aut principia, aut corollaria, quae ad theses propugnatas relationem habent, easque aut subvertunt, aut demonstrant; si quis ex gr. acatholicus de Romani Pontificis infallibilitate locuturus, argumenta omnia a catholicis allata scriptoribus congereret, connecteretque, in fine vero affirmaret ea vel nullimode vel parum esse demonstrativa, atque de Romani Pontificis infallibilitate non constare, (atque idipsum de quocumque alio Ecclesiae dogmate dicatur), universi intelligunt, propositiones eiusmodi dogma catholicum subvertere, neque ut obiter positas esse considerandas.

E contra libri de quibus agitur in § 4, cum ex professo de religione non tractent, optime concipi, in eis possunt propositiones obiter ab auctoribus scriptae, quae cum contextu relationem saltem strictam non habeant, quaeque damnum illud legentibus non inferant, quod timendum est ex libris ex professo de religione tractantibus, in quibus difficillime error veluti a contextu divulsus considerari potest.

Retorta hinc ratio corruit, cum casus de quo agitur in utraque paragrapho sit omnino diversus, et eiusdem substantiae libros non afficiat.

42. Prima quaestio quae sese offert, enucleanda est: quinam sint illi *iidem auctores* quorum libri ex professo de religione non tractant. Etenim in superioribus paragraphis recensentur apostatae, haeretici, schismatici, acatholici; dictum est autem, acatholicorum nomine non venire apostatas, incredudos, Iudaeos, paganos.

Itaque indubitanter tenendum est, vocabulis *eorumdem auctorum* unos acatholicos designari; cum enim citata verba sint relativa, ad proximum antecedens sunt profecto referenda; antecedens autem proximum sunt acatholici; ergo etiam in hac

quarta paragrapho excludendi sunt increduli, apostatae, pagani, Iudaei, et uni acatholici stricto sensu comprehendendi.

Post haec: ut hi libri iure ecclesiastico prohibiti non habeantur, haud debent de religione ex professo tractare, sed veritates fidei attingere, id est illas aut impetere, aut in dubium revocare, aut etiam denegare, *obiter* tamen et incidenter, non ex instituto, aut enucleate; bono enim sensu verba illa sumi nequeunt, cum sin minus his in libris nihil censura dignum reperiretur, neque intelligeretur, curnam expectandum esset Ecclesiae iudicium; immo quare prohiberi possent non intelligeretur, cum praesertim ex paragrapho tertia libri acatholicorum ex professo de religione tractantes, prohibiti non sint, dummodo in eis nihil contra fidem catholicam scriptum reperiatur; a fortiori igitur non essent libri prohibendi de quibus in hac quarta agitur paragrapho, cum de religione ex professo non tractent, atque in suscepta hypothesi citata verba bono essent sensu sumenda.

Iure igitur ecclesiastico hi libri prohibiti non sunt habendi. Sed quodnam est eiusmodi ius ecclesiasticum? Non aliud profecto quam novum ius a Leone XIII sancitum promulgatumve? Cum enim ipse circa vetitae lectionis libros ius antiquum, omnesque eius partes, una excepta Benedicti XIV Constitutione *Sollicita,* omnino abrogaverit, nullum profecto ius superest, quo libri illi prohibiti interea haberi nequeant, nisi novum.

Quaeri tamen potest; an Romanus Pontifex existimaverit, libros hos haberi posse prohibitos iure naturali aut divino, quamvis iuris ecclesiastici prohibitione non afficiantur? Atque ni fallimur, id prorsus censendum esse videtur. Etenim Legislator unum excludit ius ecclesiasticum; ergo alio aliquo iure prohibiti censeri poterunt; exclusis autem iuribus naturali et divino, non intelligitur quanam de causa Legislator limitationem illam adhibuerit, cum nullo alio iure prohibiti manerent; idque praesertim cum postea subdiderit iure etiam ecclesiastico prohiberi posse.

Sed erunt qui obiiciant: Quid! Num Romanus Pontifex libros permittere supponendus est, qui iure aut naturali aut divino prohibiti censentur?

Quibus respondendum est, eiusmodi novi iuris dispositionem non aequipollere permissioni, quae confunditur cum facultate noxios libros legendi, sed esse spectandam veluti tole-

rantiam quamdam, quam Ecclesia etiam in aliis gravioribus capitibus adhibet; idque patet ex quo legislator interea fideles moneat, ut considerent ne alio iure libri illi prohibeantur, atque timorem incutiat ne etiam speciali Ecclesiae decreto sint prohibendi.

Ex concessa itaque tolerantia fideles singuli libros illos legere poterunt ad futuram usque aut S. Congregationis Indicis, aut S. Officii sententiam; in posterum Ecclesiae praescripto fideliter obedituri.

Id autem Ecclesiae aut Romano Pontifici crimini vertendum non est. Etenim cum libri ex professo de religione non tractent, atque errores obiter in illis et veluti incidenter positi reperiantur, non ea sunt mala timenda, quae ex erroribus timenda sunt concepta animi malitia conscriptis; possunt etiam scriptorum ignorantiae tribui; atque cum qualibet demonstratione destituantur, facillime contemnuntur, cum quod gratis asseritur, gratis negetur. Romanus Pontifex interea plurimorum conscientiae consulit, qui libros illos sine opportuna facultate lecturi fuissent; ulterius ferendam sententiam maturo iudicio decernit, et considerat: an ex prohibitione bona, vel maiora mala sequantur, et an possibile sit, ob ingruentes temporum circumstantias, libros illos e fidelium manibus eripere; melius enim esse Ecclesia iudicat malum aliquod tolerare, quam aut ad certam perniciem, per inconsultam sententiam, fidelium animas adducere, aut illas plurimo privare bono. Idcirco eam videmus scriptorum antiquorum lectionem tolerasse et adhuc tolerare, quamvis errores fidei repugnantes contineant, ea etiam de causa quia ex eorum lectione fideles plurima quoque bona consequuntur. Legislator demum diserte in prologo affirmat, se velle plurimorum conscientiae mederi, novasque regulas ita temperare, ut nemini grave arduumque esse possit illas observare; atque in eiusmodi agendi ratione se imitatum fuisse maternum Ecclesiae studium et decessorum exempla. Constat autem in ipsa Ecclesia plurima tolerari et toleranda necessario esse ad graviora mala vitanda, quae naturali et divino iuri adversantur; atque exemplo sint tolerantia religiosa, libertas typographica, etc. Ita ut eiusmodi difficultas ad alia plurima extendi deberet.

43. Per textus originales nemo intelligat scriptorum autographa, sed linguam illam, qua libri sacri primum ab agio-

graphis conscripti sunt, per apographa autem ad nostram aetatem transmissi. Porro relate ad Vetus Testamentum textus originalis est haebraicus, graecus relate ad Novum. Exploratum est enim veteris Testamenti libros literis haebraicis fuisse conscriptos, exceptis libro *Sapientiae* et secundo Machabaeorum libro, qui graeco sermone exarati fuerunt, atque nonnullis quorumdam librorum capitibus exceptis; Libros vero novi Testamenti graeco sermone conscriptos fuisse, Matthaei Evangelio excepto.

Versiones vero antiquae sacrorum Bibliorum, ut in ipsa paragrapho innuitur, aliae ad Ecclesiam occidentalem, aliae ad Ecclesiam orientalem pertinent. Et quidem primae latino eloquio exaratae fuerunt; atque sunt *Antiqua Itala,* quae ex Septuaginta Interpretibus confecta fuit, atque *Vulgata,* quae S. Hieronymo merito tribuitur, cum ipse fere omnes antiqui Testamenti libros in latinum idioma converterit, Psalterium emendaverit, novum Testamentum universum, quod antea graecae fidei reddiderat, in latinum transtulerit.

Pro Ecclesia vero orientali versio praecipua Alexandrina est, quae vulgo Septuaginta Interpretum dicitur, quae etiam in usu Ecclesiae Latinae fuit usque ad saeculum VI. Hanc excipiunt versiones graecae Aquilae, Theodotionis, Simmachi, illae quae sub nomine veniunt *Quintae, Sextae et Septimae Editionis,* eo quod illarum auctores lateant, et ob ordinem quem occupant in Hexaplis; Origenianae, Samaritana, Chaldaica, Syriaca, Araba, Aethyopica, Persica, Aegyptiaca seu Copta, Armena, Gothica, cuius tantum fragmenta non pauca supersunt, et Slavonica medio saeculo IX a Sanctis Cyrillo et Methodio confecta.

Horum autem textuum originalium atque antiquarum versionum Editiones, quamvis fideliter et integre confectae appareant, tamen si ab acatholicis quibuslibet publicentur, prohibitae manent, atque illis tantummodo conceduntur qui studiis theologicis aut biblicis dant operam. Hi vero non illi tantummodo censendi sunt, qui in Universitatibus, Collegiis, Seminariis S. Theologiae aut Divinarum Scripturarum cursum scholasticum conficiunt, sed omnes illi qui hisce studiis scientiisque animum applicant, sive ecclesiastici sint, sive saeculares; etenim verba generalia sunt, et neminem ex iis qui hisce scientiis dant operam, excipiunt.

Advertendum tamen est, eos quibus horum textuum atque

Versionum lectio permittitur, speciali ratione studiis theologicis et biblicis operam navare debere; atque hoc sensu alios excludendos; sin minus nullus fortasse Sacerdos sive e saeculari, sive e regulari Clero excipi posset, cum hi aliquando SS. Bibliorum, atque Sacrae Theologiae volumina versent; quin tamen hisce studiis proprie dent operam.

Attamen Legislatoris aperta mens est, horum librorum lectionem etiam illis qui praedictis scientiis dant animum esse interdictam, si in prolegomenis aut adnotationibus catholicae fidei dogmata impugnentur. Ex dictis autem patet, horum voluminum editiones, quamvis a quolibet immunes errore, esse simpliciter proscriptas; atque unis permitti scientiis theologicis et biblicis dantibus operam; et neque his, si in prolegomenis et adnotationibus dogmata fidei catholicae impugnentur.

44. Quamvis Vulgata Latina Editio iam a saeculo VI in Latina Ecclesia invaluerit, atque in publicum usum liturgicum fuerit adscita, tamen cum mendis non careret, viri docti catholici et heterodoxi versionem ex primigeniis linguis, quibus libri sacri conscripti fuerant, adornare tentarunt;

Verum confectae a catholicis sive latino idiomate, sive alia lingua non vulgari sacrorum Bibliorum editiones sub eiusmodi paragrapho non comprehenduntur, sed illae tantummodo, quae ab acatholicis editae fuerunt. Praecipuas hinc latinas versiones ab his confectas enumerabimus. Praetermissis versionibus Erasmi et Theodori Beza; anno 1534 prodiit Versio Munsteri; anno 1535 versio ab Oecolampadio confecta; tertia est Leonis Iudae, quae dicitur versio Tigurina, quia Tiguri anno 1543 edita fuit; quarta est Versio Sebastiani Castalionis, quae Basileae typis excussa fuit anno 1551; quinta est versio Iunii et Tremelii, quae prodiit Genevae anno 1590; sexta est versio Genevensis. Alii protestantes autem versiones alias tum Veteris tum novi Testamenti linguis non vulgaribus adornarunt atque ediderunt.

Itaque quamvis hae versiones fideliter et integre editae fuerint, tamen nonnisi iis qui studiis theologicis aut biblicis dant operam, permittuntur, dummodo neque in prolegomenis, neque in adnotationibus catholicae fidei dogmata impugnentur. Ceteris ergo quibuscumque sunt interdictae.

Quaestio tamen, quae naturaliter exsurgit, dirimenda est. Quid! si versiones aliquae sive latina, sive lingua non vulgari editae primum fuerint ab acatholicis, postea tamen a viris ca-

tholicis iterum edantur? Hae novae editiones prohibitioni, nec ne, huiusmodi paragraphi subiacent?

Non subiacere videntur; cum lex sit de versionibus ab acatholicis editis; neque refert quod primum ab his editae fuerint; etenim per novam editionem catholicorum nomine factam, et editionis titulus immutatur, et quaevis demitur suspicio, cum supponendi non sint catholici versiones edidisse, in quibus quomodocumque catholicae fidei dogmata impugnentur, aut sacer textus depravetur. Demum prohibentur editiones huiusmodi, ob unam causam quod ab acatholicis editae fuerint, non quod intrinsece depravatae fuerint et sint; possunt igitur iterum a catholicis simpliciter edi, etiam ut ab omnibus tuto legi queant.

E contra si versiones huiusmodi a viris plane catholicis primum editae, a societate aliqua Protestantica, quamvis fideliter et integre, iterum edantur, paragraphi dispositioni subiacent, cum lex non distinguat inter versiones ab catholicis, vel acatholicis confectas, aut primum editas, sed unam conditionem interdicto apponat; si, scilicet, ab acatholicis edantur; quod in proposito casu plane verificatur.

45. Eiusmodi paragrapho renovata fuit tum aliorum decretorum, tum Regulae IV Tridentinae dispositio, quamvis non levi discrimine. In hac enim uni Episcopi et Inquisitores, de Parochi aut Confessarii consilio, poterant facultatem sacra Biblia vernacula lingua iis tantum concedere, quos intelligebant ex eiusmodi lectione non damna, sed fidei et pietatis augmentum relaturos; neque de approbatione Pontificis, aut de adnotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris, eiusmodi vulgaribus editionibus inserendis, sermo erat.

Verum eiusmodi facultas a Pio Papa IV Episcopis, Inquisitoribus, et etiam Regularium ordinum superioribus, qui illam sibi arrogaverant, sublata fuit, ut patet ex Observationibus Clementis VIII ad Regulas IV et IX (Index XIX). Conditio autem de Biblicis Vulgaribus cum praescriptis adnotationibus etc. edendis apposita fuit a S. C. Indicis decreto diei 13 Iunii 1757 (Ibid.).

Legislator noster quibuslibet periculis, quae ex Bibliis eiusmodi dimanant, occursurus, Versiones omnes in lingua vernacula vetuit, *dummodo non fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae sub vigilantia Episcoporum cum adnotationibus desumptis ex Sanctis Ecclesiae Patribus, atque ex do-*

-ctis catholicisque Scriptoribus*. Ex quo patet, vetus ius ex ea parte abrogasse, qua quibuslibet permittebatur eiusmodi Biblia vernacula edere, dummodo praescriptis adnotationibus communita essent, quin Editores de Episcopi vigilantia solliciti esse deberent; quod in novo Iure non licet.

Ex citatis tamen verbis quaestio oritur: an conditio apposita de non edendis Bibliis Vulgaribus sine adnotationibus desumptis etc. unas afficiat editiones factas sub vigilantia Episcoporum, aut etiam versiones illas comprehendat, quae approbatae fuerunt a Romano Pontifice?

Omnibus consideratis, conditionem appositam unas versiones sub vigilantia Episcoporum editas comprehendere, satis patere videtur. Manifestum est enim Legislatorem nostrum iisdem fere verbis renovasse quae praescripta fuerant in Regula IV Tridentina, in citato Decreto S. C. Indicis 1757, in monito eiusdem S. Congregationis lato die VII Ianuarii 1836. At in antiquo iure conditio de apponendis opportunis adnotationibus unas afficiebat Versiones Vulgares non approbatas a Romano Pontifice, ut patet tum ex cit. decreto anni 1757: *Quod si huiusmodi Bibliorum versiones vulgari lingua fuerint ab apostolica Sede approbatae, aut editae cum adnotationibus desumptis ex Sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris, conceduntur;* ubi particula, *aut* plane distinguit versiones approbatas a R. Pontifice ab aliis sine eiusmodi approbatione editis; tum ex Monito eiusdem S. Congregationis, in quo legitur: *Vernaculas Bibliorum versiones non esse permittendas, nisi quae fuerint ab Apostolica Sede approbatae aut editae cum adnotationibus desumptis ex Sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris.* Cum igitur novus Legislator legem eamdem sine ullo discrimine renovaverit, certum esse debet, conditionem de adnotationibus apponendis unas afficere versiones edendas sub Episcoporum vigilantia, non alias a Romano Pontifice approbatas.

Neque quis opponat, rationem prohibendi Biblia vulgari idiomate edita fuisse et esse, quia experimento compertum est, quod si passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti quam utilitatis oriri; ad quod periculum eliminandum adnotationes opportunae praescribuntur; certum esse autem, eiusmodi periculum integrum manere etiam pro Bibliis vulgaribus ab Apostolica Sede approbatis, si absque op-

portunis adnotationibus publicentur; nullum hinc apparere argumentum, quo ab eiusmodi conditione Versiones vulgares Bibliorum a Pontifice confirmatae sint excludendae; et ridiculum est exceptionem sine gravi fundamento inducere.

Nemo, inquam, haec opponat; etenim ratio adducta confunditur cum fine quem sibi praestituit Legislator; finis autem legis non cadit sub lege; atque de cetero versio a Romano Pontifice approbata talibus potest esse numeris absoluta, ut eiusmodi pericula depellat, tum ob fidelitatem, tum ob claritatem; non enim supponendus est Pontifex quaslibet versiones approbare, sed praestantissimas.

Ulterius, si conditio illa de opportunis adnotationibus apponendis, etiam versiones a Romano Pontifice approbatas afficeret, 1. haec approbatio nihil approbatis versionibus conferret; 2. non intelligeretur quanam de causa expressae a Legislatore fuerint, cum eodem censu essent habendae ac versiones quaelibet editae sub vigilantia Episcoporum cum praescriptis adnotationibus; atque satis fuisset dicere: *non permittuntur versiones vernaculae SS. Bibliorum nisi editae sint cum adnotationibus* etc.

Coniunctio insuper *aut* varia orationis membra plane distinguit, atque res plane diversas innuit: *hoc* aut *illud:* ita ut conditio postremo loco apposita postremum solummodo membrum afficere dicenda sit, nisi expressis verbis aliud caveatur.

Ut ex lectione paragraphi patet, novus Legislator Episcoporum conscientiam onerat circa eiusmodi versiones et adnotationes; in quo iuri antiquo aliquantulum derogat, cum in eo cuilibet licitum esset Sacra Biblia vulgari lingua edere, dummodo opportunis adnotationibus essent communita, de Episcoporum cura nulla adiecta mentione; in novo autem iure edenda sunt sub vigilantia Epscoporum; ita ut iis inconsultis, aut plane nescientibus edi nequeant; etenim *vigilantia* nedum importat *rei notitiam*, sed *curam* ut res agenda rite peragatur, et praescripto legis respondeat. Qua de causa Episcopi vel per seipsos, vel per idoneas personas certi esse debent de versionis fidelitate, de adnotationum idoneitate, veritate, et earum ad loca opportuna appositione; insuper certi esse debent, adnotationes illas desumptas fuisse ex Sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris.

Quid igitur 1. si plane inconsultis Episcopis, haec Biblia fideliter edantur et etiam idoneis adnotationibus communita?

Profecto eiusmodi editiones proscriptae censendae sunt, nedum ob disposita in praesenti paragrapho, qua praescribitur ut Vulgaria Biblia edantur sub vigilantia Episcoporum: sin minus *omnino prohibentur;* sed etiam ob sancita in paragrapho 48, qua interdicitur Sacrarum Scripturarum libros imprimere sine Ordinarii approbatione.

Quid 2. si adnotationes saltem aliquae, desumptae non fuerint nec e Sanctis Ecclesiae Patribus, nec ex doctis catholicisque viris, sed ex eruditis heterodoxis quibuscumque?

Cui quaestioni haec danda responsio est. Si eiusmodi adnotationes respiciant notiones geographicas, ethnographicas, topographicas, archeologicas, aliasque quae pertinent ad scientias naturales, versiones non videntur prohibitae, dummodo editae fuerint sub vigilantia Episcoporum; etenim non de huius indolis adnotationibus sermo est in lata lege, sed de his quae ad fidem moresque pertinent. Putandus est enim novus Legislator his adnotatoribus illas regulas praescribere, quas Patres Tridentini Sess. IV. Sacrorum librorum interpretibus praescripsere; ne scilicet suae prudentiae innixi interpretari auderent divinas Scripturas in iis quae ad fidem et mores pertinent: « Ad coërcenda petulantia ingenia decernit, ut nemo suae prudentiae innixus, in rebus fidei et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinentibus Sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum quem tenuit et tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum Sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat ». Non est autem Leo XIII supponendus eiusmodi Tridentinum decretum etiam ad alia extendere voluisse, quae ad doctrinam fidei et morum non referuntur. De cetero ob nova monumementa in Assyria, Syria, Palaestina, Aegypto, aliisque in locis detecta, plura in Sacris Scripturis declarari nostra possunt aetate, quae antea pene erant inexplicabilia; haec autem monumenta illustrata plerumque ab acatholicis reperiuntur.

Si vero adnotationes adiectae ab acatholicis desumptae, doctrinam fidei et morum respiciant, confectae Bibliorum vulgarium editiones proscriptae habendae sunt, cum Legislator aperte praescribat eas esse ab viris catholicis desumendas.

Inutile non erit postremo loco, circa proscriptionem Sacro-

rum Bibliorum in lingua vernacula, eorum sententias referre, qui Sacras Scripturas docent. Dicunt itaque:

1. Nunquam Ecclesiam lectionem SS. Voluminum absolute prohibuisse. Textus originales, versiones antiquae prae omnium manibus erant tum in Orientali tum in Occidentali Ecclesia.

2. Lectionem etiam Bibliorum Vulgarium numquam absolute interdixisse. Quod ex ipsis Regulae Tridentinae verbis constat: *Si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur*. Ergo prudentia et discrimine adhibito permittuntur.

3. Nonnullas particulares Ecclesias, ob ingruentes circumstantias, eiusmodi proscripsisse lectionem; non tamen pro omnibus, sed pro iis quibus nocumenta fidei inferre intelligebant.

4. De cetero Ecclesiam non teneri divinas Sripturas lingua vulgari legere.

5. Neque eiusmodi lectionem omnibus fidelibus necessariam esse.

6. Quin imo omnibus indiscriminatim non esse concedendam; cum in divinis Scripturis *sint quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles depravant ad suam ipsorum perditionem.*

7. Competere hinc Ecclesiae pastoribus potestatem lectionem Vulgarium Bibliorum prohibendi; tenentur enim ab ovibus damna et pericula depellere quocumque ex fonte dimanent. Glaire, Ubaldi, Cornely in suis Introductionibus ad Vetus et Novum Testamentum.

46. Absoluta haec prohibitio est pro Bibliis Vulgaribus per acatholicos confectis; atque pro iis praesertim, quae Societates biblicae divulgant.

Protestantes ne in rebus ad fidei morumque doctrinam pertinentibus, ullo duci principio viderentur, Ecclesiae auctoritate posthabita, duplex sibi constituere principium, *subiectivum* in ratione individuali consistens, *obiectivum* in solis Sacris Scripturis; alias, sibi unas divinas Scripturas ratione individuali intellectas explicatasque, veluti principium absolutum praestituere. Hinc logica necessitas Sacrorum Bibliorum legendorum et undique divulgandorum; hinc constitutae Societates, quarum cura esset Sacra Biblia quibuscumque idiomatibus divulgandi. Praecipuas enumerabimus.

Anno 1698 instituta fuit Societas, cui munus competeret propagandi christianismi.

Anno 1701 originem habuit Societas pro Evangelii apud exteras nationes propagatione.

Anno 1709 Societas Scotica pro divulganda notitia christianae religionis.

Anno 1750 Societas, qua promoveretur progressus cognitionum religiosarum inter pauperes.

Anno 1780 Societas Biblica pro militibus qui in regno Angliae terra marique militiam agerent.

Anno 1785 Societas, cuius erat auxilia praebere atque promovere scholas, quae die Dominico agebantur. *Ex Henrion H. E. Tom XII, pag. 191. Milano 1841.*

Verum hae omnes Societates veluti absortae fuere a magna Societate Biblica Londini instituta die 7 Martii an. 1804, cuius munus praecipuum esset Sacras Scripturas in quaecumque idiomata linguasque convertere et undique diffundere. Ab anno 1804 ad annum 1889 aut integra Biblia, aut per partes transtulerat in biscenta septuaginta quinque idiomata, atque exemplaria confecta assurgunt ad centum vigintiquatuor decies centena millia 124,000,000.

Romani Pontifices pluries eiusmodi Biblicas Societates confectasque ab iis Bibliorum vulgares versiones condemnaverunt. Opportuna documenta Moderatores Periodici *Acta S. Sedis* anno 1877 collegerunt et evulgarunt (*a*) ab Innocentio III ad Gregorium XVI; ea quae prorsus ad Societates Biblicas referuntur huic Commentariolo partialiter inserenda existimo.

Itaque Pius Papa VII. Ignatio Archiepiscopo Gnesnensi, qui S. Sedem certiorem reddiderat de conatibus Societatum Biblicarum in rei catholicae detrimentum, consiliumque expetierat quid sibi esset agendum, die 4 Iunii 1816 inter alia respondit: « Interest quippe summopere communis salutis omni spe et « opera conspirare ad ea propulsanda quae in sanctissimae re« ligionis nostrae perniciem ab eius hostibus parantur; et pro« inde episcopalis muneris est nefarii in primis consilii mali« tiam ab oculos fidelium ponere, illudque, ex Ecclesiae prae« scriptionibus pro ea qua polles eruditione et sapientia edicere:

(*a*) Documenta Romana Societates Biblicas nuncupatas respicientia. Ex Typographia Polyglotta S. C. de Propaganda Fide 1877.

« *Biblia nimirum opera haereticorum impressa vetitis libris* « *accenseri* iuxta Indicis regulas (§ 1 n. 3) *experimento autem* » *manifestum esse, e Sacris Scripturis quae vulgari lingua* » *edantur plus detrimenti quam utilitatis oriri ob hominum te-* » *meritatem* (Reg. IV); idque eo magis pertimescendum esse » in tanta temporum foeditate, quibus omni undique arte et co- » natu sancta impetitur religio et teterrima in Ecclesia vulnera » infliguntur. Standum igitur est salutari decreto Congregationis » Indicis (13 Iunii 1757) Bibliorum versiones vulgari lingua non » esse permittendas, nisi quae fuerint ab Apostolica Sede ap- » probatae, aut cum adnotationibus editae desumptis ex Sanctis » Ecclesiae Patribus ».

Graviores vero eodem anno 1816 dedit epistolas ad Stanislaum Archiepiscopum Mohiloviensem, qui quin Societatibus Biblicis adversaretur, eis potius adiumenta suppeditabat. Ita enim eum redarguit: « Magno et acerbo dolore confecti sumus » ubi accepimus exitiosum consilium haud ita primum susce- » ptum, quo sacratissimi Bibliorum libri novis ac praeter salu- » berrimas Ecclesiae regulas editis interpretationibus, iisque cal- » lide in pravos sensus contortis vernacula qualibet lingua pas- » sim pervulgantur. Namque ab aliqua iam ex perlatis ad nos » huiusmodi versionibus animadvertimus eam in purioris do- » ctrinae sanctitatem parari perniciem ut facile fideles ex iis » fontibus lethale ebibant venenum ex quibus haurire debuis- » sent aquas sapientiae salutaris. Ast longe etiam gravior Nos » moeror invasit, cum litteras quasdam Fraternitatis tuae no- » mine inscriptas perlegimus quibus populo tuae curae concre- » dito hortator aderas et auctor ut recentiores hasce Bibliorum » versiones sibi compararet, vel oblatas animo reciperet lubenti, » easque assiduo intentoque studio pervolutaret. Nihil certo No- » bis ad dolorem acerbius accidere poterat, quam te conspicere » lapidem factum offensionis, qui positus eras ut iustitiae se- » mitas coeteris commonstrares ».

« Obversari enim tibi debuisset ante oculos quod constanter » et praedecessores Nostri monuerunt, nimirum, *si sacra Bi-* » *blia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus* » *inde detrimenti quam utilitatis oriri.* Porro Romana Ecclesia » solam vulgatam editionem ex notissimo Concilii Tridentini » praescripto suscipiens, aliarum linguarum versiones respuit, » easque tantum permittit quae cum adnotationibus ex Patrum

» et catholicorum doctorum scriptis opportune depromptis edun-
» tur, ne tantus thesaurus pateat novitatum corruptelis, atque
» ut Ecclesia toto Orbe diffusa sit labii unius et sermonum eo-
» rumdem (Add. ad. Reg. IV Ind.).

« Sane cum in vernaculo sermone creberrimas animadver-
» tamus vicissitudines, varietates commutationesque, profecto
» ex immoderata biblicarum versionum licentia immutabilitas
» illa convelleretur, quae divina decet testimonia, et fides ipsa
» nutaret, cum praesertim ex unius syllabae ratione quandoque
» de dogmatis veritate dignoscatur. In id proinde pravas te-
» terrimasque machinationes suas conferre in more habuerunt
» haeretici, ut editis vernaculis Bibliis (de quorum tamen mira
» varietate ac discrepantia ipsi se invicem accusant et carpunt)
» suos quisque errores sanctiori divini eloquii apparatu obvolutos
» per insidias obtruderent. *Non enim natae sunt haereses,* inquie-
» S. Augustinus, *nisi dum Scripturae bonae intelliguntur non*
» *bene, et quod in eis non bene intelligitur, etiam temere et au-*
» *dacter asseritur.* (Tract. XVIII in Ioan.). Quod si viros pie-
» tate et sapientia spectatissimos in Sripturarum interpretatione
» haud raro defecisse dolemus, quid non timendum, si imperito
» vulgo, qui ut plurimum non delectu aliquo, sed temeritate
» quadam iudicat, translatae in vulgarem quamcumque linguam
» Scripturae libere pervolvendae traderentur? *Ita ne vero?* ap-
» posite clamat S. Augustinus, *nulla imbutus poetica disciplina*
» *Terentium sine magistro attingere non auderes.... Tu vero in*
» *sanctos libros sine duce irruis, et de his sine praeceptore au-*
» *des ferre sententiam?* (Lib. de Utilit. credendi ad Honorat.
» Cap. 2.).

« Quare in celebri illa sua ad fideles Ecclesiae Metensis epi-
» stola sapienter omnino haec praecipit decessor noster Innocen-
« tius III. *Arcana vero fidei sacramenta non sunt passim omni-*
« *bus exponenda, cum non passim ab omnibus possint intelligi,*
« *sed ab eis tantum qui ea fideli possunt concipere intellectu.*
« *Propter quod simplicioribus,* inquit apostolus, quasi parvulis
« in Christo lac potum dedi vobis non escam. *Maiorum enim est*
« *solidus cibus, sicut aliis ipse dicebat:* Sapientiam loquimur in-
« ter perfectos; inter vos autem nihil iudicavi me scire, nisi
« Iesum Christum et hunc crucifixum. *Tanta est enim divinae*
« *Scripturae profunditas, ut non solum simplices et illiterati,*
« *sed etiam prudentes et docti non plene sufficiant ad illius in-*

« *telligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura:* Quia
« multi defecerunt scrutantes scrutinio (Ps. LXIII. 6). *Unde re-*
« *cte fuit olim in lege divina statutum, ut bestia quae mon-*
« *tem tetigisset lapidaretur, ne videlicet simplex aliquis et in-*
« *doctus praesumat ad sublimitatem Sacrae Scripturae pertin-*
« *gere, vel aliis praedicare. Scriptum est enim:* Altiora te ne
« quaesieris. *Propter quod dicit Apostolus:* non plus sapere
« quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.

« At notissimae sunt non mox ladudati Innocetii III solum,
« sed et Pii IV, Clementis VIII et Benedicti XIV Constitutiones,
« quibus praecavebatur ne si ad liquidum cunctis pateret Scri-
« ptura forte vilesceret et pateret despectui, aut prave intellecta
« a mediocribus, in errorem induceret.

« Sed quae sit Ecclesiae mens de Scripurae lectione atque
« interpretatione noscat luculentissime Fraternitas tua ex prae-
« clara alterius praedecessoris Nostri Clementis XI Constitutione
« *Unigenitus,* qua illae doctrinae diserte improbantur, quibus
« *utile ac necessarium asserebatur omni tempore, omni loco,*
« *et omni personarum generi cognoscere mysteria Sacrae Scri-*
« *pturae, cuius lectio esse pro omnibus adstruebatur, damno-*
« *sumque esse christianum populum ab eadem retrahere, imo*
« *Christi os fidelibus obturari, cum ex ipsorum manibus no-*
« *vum Testamentum abripriatur.* Prop. Quesnelli 79. 80. 81. 82.
« 83. 84. 85.

« Hinc impensissime Fraternitatem tuam hortamur, atque
« per viscera D. N. I. C. obsecramus, ut ea omnia quae perperam
« circa novas Bibliorum versiones docuisti aut egisti, debita ce-
« lerique contendas emendatione reparare ».

Haec sed vero ex Epistola Encyclica Leonis XII quae incipit *Ubi primum,* data die 5 Maii 1824 huic Commentario inserenda putamus.

« Quid plura? Hostium nostrorum iniquitas eo usque pro-
« greditur, ut praeter colluviem perniciosorum librorum reli-
« gioni per se infestam, in religionis detrimentum vertere nitan-
« tur etiam Sacras Litteras ad religionis ipsius aedificationem
« divinitus nobis datas. Non vos latet, Venerabiles Fratres,
« Societatem quamdam, dictam vulgo *biblicam,* per totum
« orbem audacter vagari, quae spretis Sanctorum Patrum tra-
« ditionibus, et contra notissimum *Tridentini Concilii* decretum,
« in id collatis viribus ac modis omnibus intendit, ut in vulgares

« linguas nationum omnium sacra vertantur vel potius pervertantur Biblia. Ex quo valde pertimescendum est, ne sicut in « aliquibus iam notis ita et in caeteris *interpretatione perversa « de Evangelio Christi hominis fiat Evangelium, aut quod peius « est, diaboli* (Hyeronym. in Cap. 1. Ep. ad Galat.). Ad quam pe« stem avertendam Praedecessores nostri plures ediderunt con« stitutiones.

« Nos quoque pro apostolico nostro munere hortamur vos, « VV. FF., ut gregem vestrum a lethiferis hisce pascuis amovere « omnimode satagatis. Arguite, obsecrate, instate opportune im« portune in omni patientia et doctrina ut fideles vestri regulis « nostrae Indicis Congregationis adamussim inhaerentes sibi per« suadeant *si Sacra Biblia passim sine discrimine permittantur, « plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quam utilitatis « oriri*. Quam veritatem et experientia commonstrat, et praeter « caeteros patres declaravit S. Augustinus his verbis: *Non « enim natae sunt haereses et quaedam dogmata perversitatis « illaqueantia animas et in profundum praecipitantia, nisi dum « Scripturae bonae intelliguntur non bene, et quod in eis non « bene intelligitur, etiam temere et audacter asseritur* (Tract. 18 « in Cap. V).

« En VV. FF. quo haec spectat Societas, quae insuper ut « impii voti compos fiat nil intentatum relinquit. Non enim tan« tummodo versiones suas typis edere, verum etiam per omnes « urbes cursitando in vulgus per se spargere sibi plaudit; quin « imo ut alliciat simplicium animos, qua venditare curat, qua « dono dare insidiosa liberalitate gestit ».

Verum qui multa, ne omnia dicam, a praedecessoribus suis exposita complexus est, aliaque addidit quae suo tempore contigere, fuit Gregorius XVI in epistola encyclica, quam anno 1844 dedit ad universos orbis catholici Episcopos, quam propterea integram vel fere, ad lectorum eruditionem utilitatemque referre existimamus, ut etiam percipiant quanta veritate, et rationum pondere ducti Romani Pontifices Biblicas Societates proscripserint.

« Inter praecipuas machinationes, quibus nostra hac ae« tate, acatholici diversorum nominum insidiari cultoribus ca« tholicae veritatis, eorumque animos a sanctitate fidei avertere « conituntur, haud ultimum tenent locum societates biblicae, « quas in Anglia primum institutas, ac longe hinc lateque dif-

« fusas, facto veluti agmine, in id conspirare conspicimus, ut
« divinarum Scripturarum libros vulgaribus quibusque linguis
« interpretatos permagno edant exemplarium numero, eosque
« inter christianos iuxta atque infideles nullo delectu dissemi-
« nent, et horum quemlibet ad illos nullo duce legendos alli-
« ciant. Ita igitur, quod suo iam tempore lamentabatur Hiero-
« nymus et *garrulae anui, et deliro seni, et sophistae verboso,*
« *et universis* (*a*), si modo legere norint, cuiusque conditionis
« hominibus communem faciant artem Scripturarum sine ma-
« gistro intelligendarum: imo quod longe absurdissimum, pe-
« neque inauditum est, ne ipsas quidem infidelium plebes ab
« eiusmodi intelligentiae communione excludunt.

2. « Sed vos quidem minime latet, venerabiles fratres,
« quorsum haec Societatum earumdem molimina pertineant.
« Probe enim nostis consignatum in sacris literis monitum Petri
« Apostolorum principis qui post laudatas Pauli epistolas, esse
« ait in illis *quaedam difficilia intellectu, quae indocti et insta-*
« *biles depravant, sicut et ceteras Scripturas, ad suam ipso-*
« *rum perditionem;* statimque adiicit: *vos igitur, fratres, prae-*
« *scienter custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a*
« *propria firmitate* (2 Petri III, 16–17). Hinc et perspectum
« vobis est, vel a prima christiani nominis aetate hanc fuisse
« propriam haereticorum artem, ut repudiato verbo Dei tradito,
« et Ecclesiae catholicae auctoritate reiecta, Scripturas aut *manu*
« interpolarent, aut *sensus* expositionem interverterent (Tertul-
« lianus *De Praescriptionibus* 38. P. L. II. 62). Nec denique
« ignoratis, quanta vel diligentia vel sapientia opus sit ad trans-
« ferenda fideliter in aliam linguam eloquia Domini; ut nihil pro-
« inde facilius contingat quam ut in eorumdem versionibus per
« Societates biblicas multiplicatis gravissimi ex tot interpretum
« vel imprudentia vel fraude inserantur errores; quos ipsa porro
« illarum multitudo et varietas diu occultat in perniciem multo-
« rum. Ipsarum tamen societatum parum aut nihil omnino in-
« terest, si homines Biblia illa vulgaribus sermonibus interpre-
« tata lecturi in alios potius quam alios errores dilabantur;
« dummodo assuescant paullatim ad liberum de Sripturarum
« sensu iudicium sibimetipsis vindicandum, atque ad conte-
« mnendas traditiones divinas ex Patrum doctrina in Ecclesia

(*a*) Ep. ad Paulinum § 7, P. L. XXII, 544.

« catholica custoditas, ipsumque Ecclesiae magisterium repu-
« diandum.

3. « Hunc in finem biblici iidem socii Ecclesiam sanctamque « hanc Petri Sedem calumniari non cessant, quasi a pluribus « iam saeculis fidelem populum a Sacrarum Scripturarum co- « gnitione arcere conetur; quum tamen plurima extent eadem- « que luculentissima documenta singularis studii, quo recentio- « ribus ipsis temporibus summi Pontifices ceterique illorum « ductu catholici Antistites usi sunt, ut catholicorum gentes ad « Dei eloquia scripta et tradita impensius erudirentur. Quo in « primis pertinent decreta Tridentinae Synodi, quibus nedum « Episcopis mandatum est, ut *Sacras Scripturas divinamque* « *legem* frequentius per Dioecesim annuntiandam curarent (Sess. « 24. Cap. 4. de Reform.); sed ampliata insuper Lateranensis « Concilii (*a*) institutione provisum, ut in singulis Ecclesiis seu « cathedralibus seu collegiatis urbium insigniorumque oppido- « rum non deesset theologalis praebenda, eademque conferre- « tur omnino personis idoneis Sacrae Scripturae exponendae et « interpretandae (*b*). De ipsa postmodum theologali praebenda « ad Tridentinae illius sanctionis normam constituenda, et de « lectionibus a canonico theologo ad Clerum, atque etiam ad « populum publice habendis actum est in plurimis Synodis pro- « vincialibus (*c*), nec non in Romano Concilio anni 1725 (*d*), in « quod Benedictus XIII fel. rec. praedecessor Noster, nedum « sacros Antistites Romanae Provinciae, sed plures etiam ex « Archiepiscopis, Episcopis, ceterisque locorum Ordinariis san- « ctae huic Sedi nullo modo subditis convocaverat (*e*). Idem « praeterea summus Pontifex eumdem in finem nonnulla con- « stituit in Apostolicis litteris, quas pro Italia nominatim insu- « lisque adiacentibus dedit (*f*). Vobis denique, venerabiles fra- « tres, qui de conditione Sacrarum rerum in cuiusque dioecesi « ad Sedem Apostolicam statis temporibus referre (*g*) consue-

(*a*) Concil. Later. anni 1215 sub Innocentio III, cap. XI, quod in corpus iuris relatum est cap. 4 *de Magistris*.

(*b*) Trid. Sess. V, cap. 1 de Reform.

(*c*) In Conc. Mediol. an. 1595 part. 1, tit. *de Praebend. theol.* Mediol. V, an. 1579.

(*d*) Tit. 1, cap. 6 seqq.

(*e*) In litteris Indictionis Concilii 24 Decembris 1724.

(*f*) Const. *Pastoralis officii* XIII Kal. Iunii 1725.

(*g*) Ex Const. Xisti V *Romanus Pontifex* XIII Kal. Ian. 1595, et Const. Bene-

« vistis, ex responsis per nostram Congregationem Concilii ad « decessores vestros, aut ad vos ipsos iterum iterumque datis, « perspectum est, quemadmodum eadem Sedes et gratulari Epi- « scopis soleat si praebendatos theologos habeant in publicis « sacrarum litterarum lectionibus munere suo bene fungentes, « et numquam intermittat excitare atque adiuvare pastorales « illorum curas, si alicubi res adhuc ex sententia non succes- « serit.

4. « Ceterum ad translata in vulgares linguas Biblia quod « attinet, multis ab hinc saeculis contigerat, ut diversis in « locis sacri Antistites maiori interdum vigilantia uti debuerint « ubi versiones huiusmodi aut in occultis lectitari conventiculis, « aut per haereticos impensius diffundi animadverterent. Atque « huc spectant monita, et cautiones adhibitae ab Innocentio III « glor. mem. decessore nostro circa laicorum mulierumque « coetus sub pietatis obtentu, et legendarum scripturarum « causa secreto habitos in Metensi Dioecesi (*a*), nec non et pe- « culiares vulgarium bibliorum interdictiones, quas sive in « Galliis paullo post (*b*), sive in Hispania ante saeculum XVI « latas invenimus (*c*). Sed ampliori postmodum providentia « opus fuit, cum Lutherani Calvinianique acatholici incommuta- « bilem fidei doctrinam incredibili prope errorum varietate « oppugnare ausi, nihil intentatum relinquebant ut fidelium « mentes deciperent perversis explicationibus sacrarum littera- « rum, editisque per suos asseclas novis illarum in popularem « sermonem interpretationibus, quarum quidem exemplis mul- « tiplicandis, et citissime divulgandis inventae nuper typogra- « phicae artis praesidio iuvabantur. Itaque iis in regulis, quae « a Patribus a Tridentina Synodo delectis conscriptae, et a « Pio IV fel. mem. praedecessore nostro approbatae (*d*), indi- « cique librorum prohibitorum praemissae sunt, generali san-

dicti XIV *Quod Sancta Sardicensis Synodus* IX Kal. Decembris 1740 tom. 1 Bullar. eiusd. Pont., et ex instructione quae extat in Appendice ad dictum Tom. 1.

(*a*) In tribus litteris datis ad Metenses, atque ad illorum Episcopum et capitulum, nec non ad Abbates Cisterciensem, Morimundensem, et de Cripta, quae sunt Epistolae 141, 142, lib. 2.

(*b*) In Concilio Tolosano an. 1229, can. 14. Mansi XXIII, 197.

(*c*) Ex testimonio Card. Pacecco in Concilio Trident. Apud Pallavicinum *Storia del Concilio di Trento, lib. VI, cap. 12, n. 5,* et albi.

(*d*) In Const. *Dominici gregis* 24 Martii 1564.

« ctione statutum legitur, ut biblia vulgari sermone edita non « aliis permitterentur nisi quibus illorum lectio *ad fidei atque « pietatis augmentum* profutura iudicaretur (*a*). Huic eidem « regulae nova subinde propter perseverantes haereticorum « fraudes cautione constrictae, ea demum auctoritate Bene- « dicti XIV adiecta declaratio est, ut permissa porro habeatur « lectio vulgarium versionum, quae *ab apostolica Sede appro- « batae*, aut *cum adnotationibus desumptis ex sanctis Eccle- « siae Patribus vel ex doctis catholicisque viris* editae fue- « rint (*b*).

5. « Non defuere interim novi ex Iansenii schola sectarii, « qui hanc Ecclesiae Sedisque Apostolicae prudentissimam oeco- « nomiam, mutuato a Lutheranis Calvinianisque stylo, repre- « hendere non sunt veriti, quasi scripturarum lectio unicuique « fidelium generi omni tempore, atque ubique locorum utilis « et necessaria esset, atque ideo nemini posset auctoritate ulla « interdici. Hanc vero Jansenianorum audaciam graviori cen- « sura reprehensam habemus in solemnibus iudiciis, quae toto « plaudente catholico orbe, contra illorum doctrinas tulerunt « bini rec. mem. summi Pontifices, nimirum Clemens XI in « Const. *Unigenitus* anni 1713 (*c*), et Pius VI in const. *Auctorem « fidei* anni 1794 (*d*).

6. « Ita igitur antequam instituerentur societates biblicae, « iamdudum in commemoratis Ecclesiae decretis fideles prae- « muniti fuerant adversus haereticorum fraudem in specioso « illo divinas litteras ad communem usum diffundendi studio « latentem. Pius antem VII glor. rec. praecessor noster, qui « societates ipsas suo tempore ortas magnis invalescere aucti- « bus comperit, haud sane abstinuit opponere se illarum cona- « tibus tum per apostolicos suos nuntios, tum per epistolas et « per decreta a diversis cardin. S. R. Congregationibus edita (*e*),

(*a*) In Regulis Indicis 3ª et 4ª.

(*b*) In addition. ad dictam Reg. IV ex decreto Congregat. Indicis 17 Iun. 1757.

(*c*) In proscriptione propositionum Quesnelli a n. 39 ad 45.

(*d*) In damnatione Pseudo-Synodi Pistoriensis n. 67.

(*e*) Imprimis per epistolam Congregationis Propagandae Fidei ad Vicarios Apostolicos Persiae, Armeniae, aliarumque Orientis regionum datam 3 Augusti 1816, et per decretum de omnibus huiusmodi versionibus editum a Congregatione Indicis 23 Iunii 1817. Hoc decreto generali prohibitum fuit opus cui titulus: Historia succinta delle operazioni della Compagnia Biblica Brittannica e straniera, coll'Indice

« tum suis duabus pontificiis litteris, quas ad Gnesnensem,
« atque ad Mohiloviensem Archiepiscopos dedit (a). Subinde « Leo XII fel. mem. decessor noster ipsa illa biblicorum so- « ciorum molimina persecutus est in encyclicis litteris ad omnes « catholici orbis Antistites datis die 5 Maii 1824; idque ipsum « denuo fecit novissimus fel. item recordationis praecessor « noster Pius VIII in encyclica Epistola edita die 24 Maii 1829. « Nos tandem, qui meritis longe imparibus in huius locum « successimus, haud sane praetermisimus eumdem in finem « Apostolicam sollicitudinem nostram impendere, atque inter « alia curavimus, ut sancitae olim de vulgaribus scripturarum « translationibus regulae in memoriam fidelium revocaren- « tur (b).

7. « Est autem cur vobis summopere gratulemur, venera- « biles fratres, quod excitati pietate prudentiaque vestra et su- « pradictis decessorum nostrorum literis confirmati haudqua- « quam neglexistis commonere ubi opus fuit catholicas oves ut « ab insidiis caverent, quae sibi a biblicis sociis struebantur. « Ex hisce autem Episcoporum studiis cum supremae huius « Petri Sedis sollicitudine conspirantibus, benedicente Domino « factum est, ut incauti quidam catholici homines qui biblicis « societatibus imprudenter favebant, perspecta subinde fraude,

delle materie concernenti la medesima *Chi è da Dio le parole di Dio ascolta*. Gio. VIII, 12. Napoli presso Agnello Nobile Libraio-Stampatore strada Santabrigida n. 27, 1817. *Decreto eodem* (23 Iun. 1817) et versiones omnes Bibliorum quavis vulgari lingua, nisi fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae cum annotationibus desumptis ex SS. Ecclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris iuxta decretum S. C. Indicis 13 Iunii 1757. Datum Romae die 12 Iulii 1817.

(a) Superius relatae fuere.

(b) Quae Regulae prostant in monito adiecto ad decretum Congregationis Indicis 7 Ianuarii 1836, quod hic tradimus: Cum ad Sacram Congregationem certo relatum fuerit sacratissimos Bibliorum libros vulgari sermone nonnuliis in locis typis edi quin saluberrimae de ea re leges serventur; cumque inde pertimescendum sit ne (quae hominum nequam hisce praesertim temporibus conspiratio est), errores sanctiori divini eloquii apparatu obvoluti perperam insinuentur, censuit eadem S. Congregatio revocanda iterum esse in omnium memoriam quaė alias decreta sunt: vernaculas nimirum Bibliorum versiones non esse permittendas, nisi *quae fuerint ab Apostolica Sede approbatae aut editae cum adnotationibus desumptis ex SS. Ėcclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris* (ex decreto S. Congreg. Ind. 15 aut 13 Iunii 1757 in addit. ad reg. Ind.); iis praeterea omnino insistendum quae per Regulam IV Indicis, et deinceps ex mandato s. m. Clementis VIII in eam causam praestituta fuerunt.

« ab eisdem recesserint, et reliquus fidelium populus immunis « ferme a contagione permanserit, quae inde illi imminebat.

8. « Ea interim spe tenebantur sectarii biblici, ut magnam « se consequuturos laudem non ambigerent ex infidelibus ad « christiani nominis professionem utcumque inducendis per « lectionem sacrorum codicum vulgari ipsorum lingua edito- « rum, quos ingenti plane exemplarium copia missionariis, seu « excursoribus a se destinatis per illorum regiones distribui, « ac vel nolentibus obtrudi curabant. Sed hominibus christia- « num nomen praeter regulas a Christo ipso institutas propa- « gare conantibus nihil pene ex sententia contigit, nisi quod « potuere interdum nova creare impedimenta catholicis Sacer- « dotibus, qui ad gentes ipsas ex sanctae huius Sedis missione « pergentes nullis parcebant laboribus, ut praedicatione verbi « Dei sacramentorumque administratione novos Ecclesiae filios « parerent, parati etiam pro illorum salute atque in testimonium « fidei sanguinem suum inter exquisita quaeque tormenta pro- « fundere.

9. « Iam vero inter sectarios illos sua ita expectatione fru- « stratos et perdolenti recogitantes animo ingentem pecuniae « vim hactenus erogatam suis bibliis edendis nulloque fructu « divulgandis, inventi nuper aliqui sunt, qui machinationes suas « novo quodam ordine disposuerunt ad Italorum potissimum, « nostraeque ipsius Urbis civium animos prima veluti aggres- « sione appetendos. Scilicet ex acceptis modo nuntiis documen- « tisque compertum habemus plures homines diversarum se- « ctarum Neo Eboraci in America proximo anno convenisse, « pridieque Idus Iunias inivisse novam societatem *Foederis « christiani* nomine nuncupatam, et aliis porro atque aliis ex « omni gente sodalibus, seu constitutis in eiusdem auxilium soda- « litiis amplificandam; quorum commune cum ipsis consilium « sit, ut religiosam libertatem, seu potius vesanum indifferentiae « super religione studium Romanis Italisque ceteris infundant. « Fatentur enim vero a pluribus retro saeculis tantum ubique pon- « deris habuisse Romanae Italaeque gentis instituta, ut nil ma- « gnum in orbe processerit quin factum fuerit ab alma hac urbe « principium; quod quidem non ex constituta heic, disponente « Domino, suprema Petri Sede, sed ex quibusdam antiquae do- « minationis reliquiis, in usurpata, ut dictitant, a decessoribus « nostris potestate permanentibus, derivatum volunt. Quare

« cum statutum illis sit, populos universos conscientiae seu « potius erroris libertate donare, ex qua, veluti ex suo fonte, « politica etiam libertas cum publicae ad ipsorum sensum « prosperitatis incremento dimanet; nihil tamen sibi posse vi- « dentur, nisi primum apud Italos Romanosque cives aliquid « profecerint, eorum deinceps auctoritate atque studiis penes « reliquas gentes magnopere usuri. Atque id facile se assecu- « turos confidunt, cum tot ubique terrarum Itali sint diversis « in locis degentes, indeque in patriam haud levi numero re- « meantes, quorum non paucos vel novarum rerum studio « sua iam sponte incensos, vel corruptos moribus, aut inopia « afflictos nullo fere negotio ad nomen societati dandum, vel « saltem ad suam operam pretio illi vendendam alliciant. Eo « igitur curas suas converterunt, ut horum manibus undique « conquisitis vulgaria corruptaque biblia huc advehantur, et in « manus fidelium clanculum ingerantur; itemque ut distribuan- « tur una simul pessimi alii libri, libellique, ad mentem legen- « tium ab Ecclesiae sanctaeque huius Sedis obsequio abalie- « nandam, Italorum eorumdem ope compositi, aut in patrium « sermonem translati ex aliis auctoribus; inter quos *Historiam* « *Reformationis* a Merle d'Aubigny conscriptam, et *Memora-* « *bilia super Reformatione apud Italos* Ioannis Cric praecipue « designant. Ceterum de toto hoc librorum genere, quale futu- « rum sit vel ex eo intelligi potest, quod societatis statuto « praescriptum fertur circa peculiares quorumdam coetus li- « brorum delectui destinatos, videlicet ut numquam in hos ne « duo quidem unius eiusdem religiosae sectae viri conveniant.

10. « Haec ut primum relata ad nos sunt, non potuimus « equidem non contristari graviter in consideratione periculi, « quod nedum per remota ab Urbe loca, sed prope ipsum ca- « tholicae unitatis centrum, incolumitati religionis sanctissimae « a sectariis parari cognovimus. Quamvis enim timendum mi- « nime sit ne deficiat umquam Petri Sedes, in qua inexpugna- « bile Ecclesiae suae fundamentum a Christo Domino positum « est, non ideo tamen cessare nos licet ab illius auctoritate « tuenda; et quo insuper supremi Apostolatus officio admone- « mur severissimae rationis, quam reposcet a nobis divinus « Pastorum princeps ob succrescentia in Dominico agro zizania, « si quae ab inimico homine nobis dormientibus superseminata « fuerint, atque ob creditarum ovium sanguinem quae nostra « hinc culpa perierint.

11. « Itaque nonnullis S. R. E. Cardinalibus in consilium ad- « hibitis, ac tota rei causa graviter matureque perpensa, ex eo- « rum quoque sententia deliberavimus hanc ad vos omnes dare « epistolam, venerabiles fratres, qua et cunctas supradictas so- « cietates biblicas, dudum a nostris decessoribus reprobatas, « Apostolica rursus auctoritate condemnamus, et nostri pariter « supremi Apostolatus nominatim *(sic)* et condemnamus memora- « tam novam societatem *Christiani Foederis* superiore anño Neo- « Eboraci constitutam et alia eiusdem generis sodalitia, si quae « iam ei accesserint aut in posterum accedent. Hinc notum omni- « bus sit, gravissimi coram Deo et Ecclesia criminis reos fore illos « omnes qui alicui earumdem societatum nomen dare aut ope- « ram suam commodare seu quomodocumque favere praesum- « pserint. Confirmamus insuper et innovamus auctoritate apo- « stolica super memoratas praescriptiones iamdiu editas super « editione, divulgatione, lectione et retentione librorum sacrae « Scripturae in vulgares linguas translatorum: de aliis vero cu- « iusque scriptoris operibus in communem notitiam revocatum « volumus, standum esse generalibus regulis et decessorum « nostrorum decretis, quae Indici prohibitorum librorum prae- « posita habentur; atque adeo non ab his tantum libris caven- « dum esse qui nominatim in eumdem Indicem relati sunt, sed « ab aliis etiam, de quibus in commemoratis generalibus prae- « scriptionibus agitur.

12. « Vobis autem, venerabiles fratres, utpote in nostrae sol- « licitudinis partem vocatis, commendamus in Domino vehemen- « ter, ut apostolicum iudicium et mandata haec nostra concre- « ditis pastorali procurationi vestrae populis annuntietis et ex- « plicetis pro loco et tempore, fidelesque oves a praedicta so- « cietate *Foederis Christiani,* ceterisque eidem auxiliantibus, nec « non ab aliis bliblicis societatibus, atque ab omni cum illis com- « municatione avertere connitamini. Iuxta haec vestrum quo- « que erit, tum biblia in vulgarem linguam conversa quae contra » supradictas Romanorum Pontificum sanctiones edita fuerint, « tum alios quoscumque proscriptos damnatosque libros e fi- « delium manibus evellere, atque adeo providere, ut fideles « ipsi monitis et auctoritate vestra *edoceantur quod pabuli ge- « nus sibi salutare, quod noxium ac mortiferum ducere de- « beant* (*a*). Interim instate quotidie magis, venerabiles fratres,

(*a*) Ex mandato Leonis XII edito a Congregatione Indicis 26 Martii 1825.

« praedicationi verbi Dei tum per vos ipsos, tum per singulos « in cuiusque dioecesi animarum curatores, aliosque viros ec- « clesiasticos ei muneri idoneos; atque advigilate impensius su- « per illos praesertim, qui destinati sunt lectionibus Sacrae « Scripturae publice habendis, ut officio suo ad audientium « captum diligenter fungantur, et sub nullo umquam obtentu « divinas ipsas litteras contra Patrum traditionem, aut prae- « ter Ecclesiae catholicae sensum interpretari et explicare au- « deant. Denique sicut boni pastoris proprium est non modo « tueri ac enutrire adhaerentes sibi oves, sed eas etiam quae « in longinqua recesserint, quaerere ac revocare ad ovile; ita « et vestri nostrique muneris erit omnes pastoralis studii nervos « eo item intendere, ut quicumque ab huiusmodi sectariis, no- « xiorumque librorum propagatoribus seduci se passi sint, gra- « vitatem peccati sui per Dei gratiam agnoscant, et salutaris « poenitentiae remediis expiare satagant; nec vero abiiciendi « sunt ab eodem sacerdotalis sollicitudinis studio seductores il- « lorum, praecipuique ipsi impietatis magistri, quorum etsi maior « iniquitas sit, non tamen abstinere debemus ab eorum salute, « quibus poterimus viis et modis, impensius procuranda.

13. « Ceterum, venerabiles fratres, contra insidias et moli- « mina sociorum *Foederis Christiani* peculiarem et acriorem in « primis vigilantiam exposcimus ab iis ex vestro ordine qui Ec- « clesias regunt in Italia sitas, aut aliis in locis ubi Itali saepius « versantur, maxime autem in Italiae confinibus, aut ubicumque « emporia portusque extant, unde frequenter in Italiam com- « meatus est. Cum enim sectariis ipsis propositum sit inibi ad « effectum adducere consilia sua, hinc et Episcopos potissimum « eorumdem locorum alacri constantique studio nobiscum alla- « borare oportet illorum machinationibus, adiuvante Domino « dissipandis.

14. « Has autem nostras vestrasque curas adiutum iri non « dubitamus praesidio civilium potestatum, imprimis potentissi- « morum Italiae principum, tum pro singulari suo stadio reli- « gionis catholicae conservandae, tum quod ipsorum pruden- « tiam minime fugit publicae etiam rei interesse plurimum, ut « supradicta sectariorum molimina in irritum cadant. Constat « enim, diuturnoque superiorum temporum experimento compro- « batum est, populis a fidelitate atque obedientia erga suos prin- « cipes retrahendis non aliam esse planiorem viam, quam in-

« differentiam in religionis negotio a sectariis sub religiosae li-
« bertatis nomine propagatam. Atque id ne dissimulant quidem
« novi illi sodales *Foederis Christiani,* qui licet sese alienos pro-
« fiteantur a civilibus seditionibus concitandis, ex vindicato ta-
« men unicuique de plebe Bibliorum interpretandorum arbitrio,
« diffusaque ita in Italorum gentem omnimoda, quam vocant,
« libertate conscientiae, politicam pariter Italiae libertatem sua
« veluti sponte consequuturam fatentur etc.

GREGORIUS PP. XVI.

Cum itaque Societates Biblicae in diffundendis eiusmodi versionibus vulgaribus sensum Sacrarum Scripturarum depravent atque pervertant, veteres haereticos imitentur, iudicium sibi vindicare de Scripturarum sensu praesumant, ut inde magisterium Ecclesiae repudient, statuantque e contra in rebus fidei conscientiae libertatem, et nedum religiosam sed etiam politicam potestatem ita evertere satagant, nemo non videt quanta veritate atque iustitia Romani Pontifices illas damnaverint.

Nonne deinceps in eiusmodi versionibus publicandis falsum illud principium obtrudere conantur, solas scilicet Scripturas esse fidei regulam, universos illas legere debere, easque humano ingenio commentitio Spiritus Sancti lumine illustrato esse exponendas, consequenter singulos fideles iudices esse controversiarum fidei, nec ullius auctoritati aut magisterio subiici? Hinc inobedientes et prorsus perduelles constitui mediante illo spiritu privato, quem merito Grotius *spiritum Ecclesiae divisorem* appellavit; nedum autem catholicam, sed aliam quamlibet christianam societatem pessumdari, cum innumeris, iisque contrariis sensibus admittendis retinendisque via aperiatur latissima ut ex ipsa religione protestantica constat; exploratum sit insuper societates biblicas verbum divinum mutilasse, cum anno 1826 ex scripturarum censu libros V. T. deuterocanonicos expunxerint. Iure ergo optimo Legislator noster affirmavit, in eiusmodi versionibus funditus Ecclesiae leges de divinis libris edendis posthaberi, idcirco proscriptas esse retinendas.

Nemini ergo licet has versiones legere; atque ii tantum excipiuntur qui studiis theologicis vel biblicis dant operam; attamen ea conditione, ut nec in prolegomenis nec in annotationibus catholicae fidei dogmata impugnentur; quod si horum ali-

quid desit, versiones vulgares eiusmodi etiam pro iis qui studiis theologicis et biblicis animum applicant prohibitae manent; quod quo sensu sit intelligendum supra ad § 5 explicatum est.

Quaestio tamen hoc in loco oritur. Tum ex relata Gregorii XVI Constitutione, tum ex iis quae observat clar. Ubaldi Tom. III. pag. 491 seqq., tum etiam alii observant, constat, eiusmodi vulgares versiones per societates biblicas confectas in plurimis esse plane infideles, mutilas insuper, cum ex divinorum librorum canone libri Deuterocanonici V. Testamenti expuncti reperiantur; hinc Verbum Dei integrum non praebere. Una autem ex conditionibus in cit. § 5 appositis est, *ut editiones fideles et integre editae appareant.* Cum ergo vulgares versiones a societatibus biblicis confectae nec fideles, nec integrae sint, quomodo permissae dici possunt iis qui studiis theologicis vel biblicis dant operam?

Verum eiusmodi difficultas evanescit si consideretur diversa loquendi ratio qua in utraque paragrapho legislator usus est; etenim in § 5 omnino exigit ut editiones textus originalis et antiquarum versionum catholicarum integrae sint atque fideles, ideoque etiam sub hac conditione iis qui studiis theologicis vel biblicis dant operam, eas permittit. In paragrapho octava autem, de qua agitur, disertis verbis Legislator fatetur, in vulgaribus versionibus per societates biblicas confectis funditus posthaberi saluberrimas Ecclesiae leges de divinis libris edendis; hinc etiam fatetur eas infideles et mutilas esse. Non potuit insuper legislatorem latere, in his versionibus vulgaribus praetermitti prolegomena et adnotationes quaslibet, atque unum textum divinarum scripturarum lectoribus exhiberi, insuper praetermitti libros Veteris Testamenti Deuterocanonicos. Attamen has versiones his qui studiis theologicis vel biblicis dant operam, plane concedit. Conditio ergo § 5 hoc in loco id tantum importare intelligitur, ut si quae per societates biblicas vulgares versiones edantur, in quarum prolegomenis aut adnotationibus catholicae fidei dogmata impugnentur, hae pro iis etiam qui theologicis aut studiis biblicis dant operam, prohibitae manent. Quae explicatio absolute admittenda videtur; sin minus allata difficultas nullo pacto eliditur, cum eodem tempore has versiones quas legislator infideles et mutilas novit, et in quibus funditus Ecclesiae leges posthabentur, iis qui studiis theologicis vel biblicis dant operam permittit; simul autem his

ipsis interdicit, si conditio de textu fideli et integro etiam hac in § esset includenda. Quae contradictoria dignoscuntur.

47. In eiusmodi paragrapho fere ad verbum concluditur Regula VII Concilii Tridentini. Et summopere commendandus est Ecclesiae pastorum zelus, dum ab universis fidelibus, adolescentibus praecipue, exitialem eiusmodi pestem arcere satagunt nullus enim morbus, aut cancer tantam infert corporibus perniciem, quantam et animabus et corporibus infert libidinis et lasciviae consuetudo; huius autem fons et origo turpiloquium est. Hinc clamat Apostolus: *Corrumpunt bonos mores colloquia prava* (1. Cor. XV. 33). *Ad impudentiam via*, scribit Clemens Alexandrinus, *est turpis sermo, et utriusque finis est turpium rerum perpetratio.* (Lib. 2. Strom. c. XXIII. - P. G. VIII. 1095).

Neque verum est hos turpium sermonum ostentatores aliqua ornari ingenii venustate, sed homines esse plane ridiculos atque omnino contemnendos. *Qui turpia loquitur,* scribit Chrysostomus, *ridiculus est, et seipsum primum afficit contumelia; perinde ac si quis coenum aliquod emittat ex ore, ita seipsum polluit. Quod si hic fluxus tam impurus est, cogita qualis sit huius coeni fons.*

Neque sanctorum tantum virorum haec sententia fuit, sed illorum etiam qui a Christiana religione extorres fuere. *Turpes sunt illi,* scribit Philo Iudaeus, *qui in rebus turpibus ingenii industria specimen edunt; et cum ad res praeclaras discendas tardi sint, contra ad turpia percipienda celerrimi atque acutissimi.* (Ap. Ioan. Damasc. Sacra Parallela lib. 1. Tit. 46. P. G. Tom. 95. col. 1254). Praestantissimi hinc philosophi censuere hos homines exterminandos de civitate esse, ne universae plebis mores corrumperentur. *Omnino obscenitas verborum exterminanda est de civitate;* scribit Aristoteles; *ex turpiter enim loquendi licentia, sequitur et turpiter facere.* (Lib. VII. Politic. cap. 17). Si autem tanta turpes sermones mala generant, quid de libris turpitudine scatentibus dicendum, in quibus nefanda quaelibet veluti sub oculis ponuntur, atque ad ea perpetranda lectores incauti alliciuntur?

Porro *tractare de obscenis ex professo* est de iis scribere ex *instituto, specialiter et concepta intentione,* non obiter.

Lasciva vero et obscena narrant libri qui turpia facta ab hominibus commissa, sive vera, sive ficta describunt et in aliorum notitiam deferunt cum suis circumstantiis, modis adhibi-

tis etc. In quo praesertim excellunt scriptores fabularium historiarum (vulgo novelle) et narrationum fabulosarum heroicorum facinorum (Romanzi), quibus hac nostra aetate universus corrumpitur orbis.

Demum *docent libri* qui tradunt et explicant quomodo quibusve modis turpes actus perficiantur, quibus artibus mulieres, praesertim adolescentulae, corrumpi et ad propria desideria pertrahi possint.

Sapientissime Legislator *omnino* et pro quibuslibet hos libros prohibuit, cum nulla suppetat aut ratio aut utilitas illos legendi.

Sunt ergo illi acriter redarguendi, qui, nescio quo conscientiae dictamine ducti, sine gravissima causa non verentur hos libros legendi facultatem postulare.

Attamen excusandi sunt illi qui aut medicas aut chirurgicas disciplinas tradentes, ea quae necessaria sunt circa eiusmodi materias docere tenentur. Neque de his in praesenti paragrapho est sermo, sed de illis qui ad mores honestos corrumpendos, aut alia prava intentione ducti libros turpes et obscenos scribunt divulgantque.

Ratio prohibitionis est quia Romanus Pontifex nedum fidei, sed etiam morum integritati, qui per eiusmodi libros corrumpuntur, advigilare tenetur. At a corruptione morum ad fidei contemptum brevis est via; constat enim a morum corruptione initium ducere incredulitatem (*a*), nullumque reperiri incredulum qui castis moribus exornetur; neminem autem qui castimoniam observet incredulum esse.

48. Paragraphus ista exceptionem praecedentis continet; dum enim ibi libri de obscenis *ex professo* tractantes quibuslibet interdicuntur, hic permittuntur libri sive antiquorum, sive recentiorum, quos classicos vocant, propter sermonis elegantiam et proprietatem; quae est unica ratio a Legislatore adducta.

At unis permittuntur illis quos *Officii, aut Magisterii ratio excusat.* Atque ratione *officii* excusantur illi omnes qui pravos libros ob disposita in paragrapho 27 denunciare tenentur: sunt autem Nuncii Pontificii, Delegati Apostolici, locorum Ordinarii,

(*a*) Cf. Valsecchi dei Fondamenti della Religione, e dei Fonti dell'empietà, Lib. III pag. 510. Livorno 1847.

Rectores Universitatum; hi speciali titulo excusantur, sicut speciali titulo denunciare pravos libros tenentur. Sed etiam alii ratione officii excusari dicendi sunt: ex. gr. Episcoporum in spiritualibus Vicarii generales, scholarum in Universitatibus Praefecti, Rectores et scholarum Praefecti in Collegiis et Seminariis, in quibus scholae, ut vocant, aequiparatae habentur, aguntur scilicet lectiones ad tramites programmatis a ministerio publicae Instructionis statuti; non autem in Collegiis et Seminariis, in quibus hae scholae aequiparatae non habentur, atque immediatae Episcoporum iurisdictioni et vigilantiae subsunt; in his enim locis nulla ratio intercedit eiusmodi proscriptos classicos auctores legendi, cum pueris et auditoribus aut nullimode, aut solerti cura expurgati tradantur; hinc ratio ab Legislatore adducta prorsus evanescit; at cessante ratione legis cessat ipsa lex.

Et ut rei explicandae exemplum afferamus. Licitum erit Professoribus litterarum humaniorum Seminarii Romani, vulgo S. Apollinaris, aut scholarum Praefectis auctores eiusmodi legere, quia scholae ibi peraguntur ad tramites programmatis lati a ministerio publicae instructionis; interdicta sed vero erit eiusmodi lectio Professoribus Collegii Urbani de Propaganda Fide, in quo nullae sunt scholae iuxta programma ministri publicae Instructionis agendae.

Attamen ut hi libri proscriptioni subiaceant, debent esse eadem turpitudinis labe infecti, ac illi de quibus in superiori paragrapho: *debent* scilicet, *aut tractare, aut narrare, aut docere obscena ex professo;* si quae ergo turpia in his obiter scripta contineantur, prohibitione eximuntur. Virgilii hinc Aeneidos libri, aut *la Gerusalemme Liberata* Torquati Tasso sub eiusmodi prohibitione non comprehenduntur: sed eam non effugiunt Ovidii liber de *Arte amandi*, neque *l'Orlando Furioso* Ludovici Ariosto, aut alii libri, in quibus inhonesta et turpia ex instituto traduntur. Hos libros quapropter, quos officii aut magisterii ratio excusat, legere poterunt, facta tamen prohibitione ne pueris tradantur, nisi diligentissime expurgati fuerint; confectae scilicet editiones, ex quibus dempta turpia illa et obscena quae continebant, atque ne pueris adolescentibusque ea legere audeant quae morum castimoniam offendunt.

Quid ergo, si libri expurgati non fuerint, et decreto ministri publicae Instructionis Professores compellantur illos discipulis tradere?

Cui quaestioni respondendum est, ministerio quidem publicae Instructionis plerumque auctores designari, quibus adolescentes in scholis uti debeant; atque constat aliquando minime fuisse expurgatos, aut non ita ut oportet; sed constat etiam professores et magistros liberos dimitti ut ea tradant, quae ipsi opportuniora et utiliora iudicaverint, non omnia. Hinc ad propositam quaestionem duplex responsio.

Si ministerium publicae Instructionis auctores et editiones designavit, nequeunt Professores auctores alios, aut editiones castigatas adoptare, et excusandi sunt si libros huiusmodi adolescentibus tradant; aliter enim facere nequeunt, atque possent ob inobedientiam magisterio expelli, quod esset damnum gravissimum. Hoc insuper in casu non ipsi Professores, sed ministerium publicae Instructionis dicendum est hos pessimos auctores adolescentibus tradere.

Si autem Ministerium publicae Instructionis auctores quidem praescripserit, non vero editionem, auctorum autem illorum una vel multiplex sit editio castigata, liberum erit Professoribus emendatam editionem assumere et adolescentibus tradere; atque graviter peccarent si editionem non castigatam prohibitamque prae adolescentium manibus collocarent.

Gravissime similiter peccant, si supposita per ministerium publicae instructionis praescriptione prohibitae editionis, ipsi turpia illa pueris legant quae in auctoribus continentur; etenim ad id agendum nullo imperio et nulla necessitate obstringuntur; atque nonnisi prava voluntate adolescentium animos corrumpendi illa legere dicendi essent: haec autem nedum ecclesiastico, sed etiam divino et naturali iure prohibentur.

Neque quis obiiciat, prae adolescentium manibus libros proscriptos haberi in quibus per seipsos turpia et illicita illa legunt aut legere possunt; adiaphorum ergo esse si ipsi Professores ea pueris legant.

Ne, inquam, haec aliquis obiiciat; etenim ipsorum professorum silentium circa turpia et inhonesta quae libri continent, gravissimum adolescentibus documentum est, ut etiam ipsi illa detestentur, atque oculos mentemque ab illis avertant. *Ab obscaenitate sermonis,* inquit Clemens Alexandrinus, *non ipsi tantum debemus abstinere, sed illos quoque qui ea utuntur, comprimere, tum asperiore obtutu, tum vultus aversione, tum etiam sanniis, tum denum saepius vehementiori ser-*

mone. (Ap. Ioan. Damasc. Sacr. Parall. Tit. 46. P. G. Tom. 95. col. 1254–55).

Qua de causa grave professoribus onus incumbit, dum eiusmodi proscriptos libros et non castigatos auctores adoptare iubentur, adolescentes monendi, ne ea legant quae in illa, vel in illa alia libri pagina continentur, ut a nefandis illis caveant, eaque mente et animo detestentur. Ita ingruenti malo repagulum aliquod apponent, et optime munere suo fungentur. Meminerint demum solere adolescentes existimatione et reverentia professores illos complecti, quos noverint ab iniquitate abhorrere, deque bonis adolescentium moribus sollicitos, unice ea tradere quae divinae legi sunt conformia; solitos esse e contra contemptui habere atque detestari professores illos, quos corruptos et corruptores noverint. Neque hi gaudeant quod ea temporis hora non paucos fortasse adolescentes subridere videant, et professorum improbitatem plausibus excipere; eiusmodi enim plausibus reflexio et consideratio succedit, huic autem perpetua detestatio.

Hi tamen magistri quamvis graviter peccent, nulla latae sententiae poena tenentur, cum nulla in Leonis XIII Constitutione pro eiusmodi scelere irrogata fuerit. Possunt tamen ob constituta in § 49 graviter ab Episcopis moneri, et poenis etiam canonicis coerceri, si id opportunum iudicaverint.

49. *Detrahere* idem non est ac blasphemare, aut dogmata ab Ecclesia definita negare, quamvis ad blasphemiam et haeresim eiusmodi scelus facillime reducatur; sed est, *dictis alicuius famam et existimationem denigrare, aut eam obscurare.*

Qua de causa Deo detrahit qui ex. gr. ex malis quae in mundo sunt et contingunt, eius providentiam, sapientiam, omnipotentiam non esse plane perspectam, aut concipi posse Deum sapientiorem, providentiorem, potentiorem scribere non veretur. Aut Redemptionem a Christo peractam Deo non plane dignam traducat, cum adhuc a diabolo vexemur, plurimarum passionum tumultibus obruamur, multasque animas adhuc in aeternum perire, ipsis viris catholicae Ecclesiae fatentibus. Aut Christum dicat ea egisse opera quae hominem sapientem dedecerent; ex. gr. ex quo ementes et vendentes e templo eiecerit, eum veluti mentecaptum traducat; vel ex quo ante passionem suam cóeperit taedere, pavere et moestus esse, eum vilioris et timidioris animi fuisse scribat etc.

Detrahit vero Beatae Virgini Mariae, qui vel eius famae integritatem in dubium revocat, aut ex quorumdam apochryphorum somniis, eius nativitatem, annuntiationem, praesentationem cum S. Iosepho coniugium diiudicat et irridet; aut dicit eam esse ut ceteras mulieres habendam, aut a christianis invectam ad Ethnicorum similitudinem, qui uti Deos, ita Divas colebant, eamque idcirco christianos ita exaltasse, ut gentiles ad fidem conversi etiam in Ecclesia catholica reperirent Cibelem matrem Deorum; et alia huiusmodi.

Sanctis autem detrahit qui vel eorum virtutes extenuare nititur, vel illustria et singularia dona, quibus eos Deus cumulavit, phantasiae et imaginationis aestui affirmat esse tribuenda, ex. gr. visiones, revelationes, prophetias, sacra stigmata etc., vel Sanctorum aliquot sana mente fuisse destitutos, et ea egisse quae ab hominum gravitate, et gradus quem gerebant dignitate plane abhorrerent, aut demum sanctorum canonizationes similes esse gentilium apotheosibus, quibus inter divos mortuos homines referebant, etc.

Catholicae Ecclesiae detrahunt, qui, ex. gr. ex quo non pauci in ea homines pessimi reperiantur, multaque committantur scelera, per antiphrasim sanctam vocari dicunt, aut eam veluti Romanorum Pontificum ancillam et captivam traducunt, in qua, scilicet, nulla sit spiritus libertas, in eaque ingenii alacritatem obtundi et plane corrumpi; vel eam corrupisse Christi doctrinam et propriis sensibus accommodasse, aut sententias et dogmata retinere plane ab Evangelio difformes etc.

Antequam de detractoribus cultus Ecclesiae catholicae aliquid statuatur, inquirendum est quo sensu hoc in loco eiusmodi vocabulum sit accipiendum; potest enim sumi pro ea reverentia atque animi submissione quam Ecclesiae catholicae singuli, saltem fideles, debent; vel pro variis actionibus sacris, seu liturgicis, quae in honorem Dei, B. Mariae Virginis, Sanctorum, aliisque de causis, in Ecclesia catholica peraguntur. Primo sensu acceptus *Cultus* definitur: *Honor cum submissione;* seu: *Testimonium excellentiae alienae et submissionis propriae:* quae excellentia tum personis, tum societatibus competere potest: Ecclesia vero catholica quibuslibet societatibus praestat, cum et divinitus sit instituta, atque a Christo Domino illis cumulata praerogativis, quibus humanae societates, atque reliquae sectae religiosae destituuntur. Alio sensu *Cultus* est *complexio sacro-*

rum rituum qui in Ecclesia catholica ob varias rationes adhibentur.

Arbitramur post haec *Cultus* vocabulum primo sensu esse accipiendum, atque libros prohiberi qui Ecclesiae catholicae excellentiae et auctoritati detrahunt, non illos qui cultui detrahunt prout constat variis ritibus liturgicis. Atque ad ita iudicandum movemur 1° ipsius vocabuli natura quod absolute sumptum significat *testimonium excellentiae alienae et submissionis propriae,* 2° ex quo, si hic dematur, nullus est cultus Ecclesiae catholicae; etenim ei competere non potest cultus liturgicus, 3° quia cultus liturgicus semper adhibetur cum addito: *sacer cultus, cultus divinus, Beatae Mariae Virginis, cultus sanctorum;* 4° ex scribendi ratione ab legislatore adhibita: etenim prohibentur libri, quibus nedum Deo, et Ecclesiae cultui, sed etiam sacramentis detrahitur; porro si sub cultus vocabulo venirent etiam ritus sacri, quibus varia in Ecclesia instituta ministeria perficiuntur, venirent etiam sacramenta; consequenter haec singillatim non erant exprimenda, ne vitium illud committeretur: *Res definienda sub respectu quo definitur definitionem minime ingrediatur:* esset enim circulus vitiosus; dicendus est ergo legislator distinctionem utriusque cultus, implicite saltem indicasse; atque de primo, prout importat reverentiam atque animi erga catholicam ecclesiam submissione, non de liturgico loqui voluisse; 5° demum ex comparatione cum veteri iure; etenim haec nova dispositio desumpta est ex Decr. § II n. 13, quo loco prohibentur *Pasquilli omnes, etiam manuscripti, omnesque conscriptiones, in quibus Deo, aut Sanctis, aut Sacramentis, aut catholicae Ecclesiae, et eius cultui, aut apostolicae sedi quomodocumque detrahitur.* Pasquilli autem, vulgo Pasquinate, sunt *libelli famosi, carmina famosa et probrosa idcirco confecta ut laedatur fama sive personarum, sive corporationum aut societatum, nec raro ipsorum Romanorum Pontificum.* Cum igitur novus legislator nihil innuerit, quo se a veteris legis sensu recessisse suspicemur, de cultu prout importat reverentiam et animi submissionem propter excellentiam Ecclesiae catholicae eum locutum fuisse arbitrari debemus.

Post haec Ecclesiae catholicae cultui detrahunt, qui ei quamlibet supra alias humanas societates praestantiam denegant, leges, decreta, traditiones in ea existentes nulla muniri auctoritate, atque a diabolo profectas esse blaterant: qui Ecclesiam ca-

tholicam per irrisionem Papisticam appellant, aut eam esse dicunt vitiorum omnium et peccatorum sentinam, legum promulgatricem et conculcatricem, et alia huiusmodi, quibus universi ab obedientia ei debita praestanda cohibeantur.

Sacramentis detrahunt qui ea traducunt veluti incantationes quasdam, atque magicas imitationes quae nihil in se divini contineant, ritusque esse plane ab hominibus invectos atque superstitiosos, vel ea originem duxisse ex septem capitibus bestiae apocalipticae XVII, 3, etc.

Per Apostolicam Sedem hoc in loco non veniunt Romani Pontifices singillatim sumpti, sed ipsa Apostolicae Sedis auctoritas et iura veniunt. Qua de causa dicendi non sunt apostolicae Sedi detrahere qui huius aut illius Pontificis gesta et actiones, quamvis iniuste, carpunt, cum nec individui Petri successores constituant Sedem Apostolicam, nec illorum gesta, siquidem minus recta, aliquo pacto ad Sedem Apostolicam referantur si autem praeclara et in bonum Ecclesiae acta, ex auctoritate quidem et iuribus Apostolicae Sedi inhaerentibus processerint, at minime Sedem Apostolicam constituant. Illi ergo apostolicae Sedi detrahere dicendi sunt qui Romanam Petri cathedram aut ambitione scribunt sibi primatum super alias Ecclesias arrogasse, aut fraudibus potestatem ampliasse suam, ex. gr. falsis decretalibus Isidori mercatoris; aut avaritia et simoniaca labe contaminari, aut per summam nequitiam potestatem sive directam sive indirectam in temporalia principum exercuisse; aut eam Apostolicam frustra vocari, cum per multos pseudo pontifices successio apostolica fuerit interrupta, aut institutis Christi abhorrere, nullamque sanctimoniam, nisi verbo tenus, praeseferre, aut corrogandae pecuniae causa, aut ambitu exercendae potestatis, tum maiores, tum alias innumeras sibi reservasse causas, et Episcoporum auctoritatem ad nihilum fere redegisse, etc.

Sed quaeritur: an haec detractio ex professo instituenda sit, an sufficiat ut obiter fiat quo libri proscripti habeantur?

Et quidem putandum est, per obiter dicta hos libros interdicto non subiacere. Legislator profecto quilibet sibi cohaerere supponendus est, neque velle diverso criterio in eadem lege promulganda uti. At constat 1° eum humanitatem in hisce regulis sanciendis, non rigorem adhibere velle, quo plurimorum conscientiae consulat; constat 2° eum statuisse § 4 non esse

iure ecclesiastico prohibitos habendos acatholicorum libros qui fidei veritates obiter attingunt, neque paragraphis 9-10 libros qui de inhonestis obiter tractant. 3° Atque in hac ipsa paragrapho libros prohibet qui *data opera* non obiter, ecclesiasticam Hierarchiam etc. probris afficiunt. 4° Addendum vix concipi detractiones contra Deum, Virginem, Sanctos etc. nisi ex instituto fiant; obiter enim dicta potius blasphemiis aequipollent. 5° Ipsa loquendi ratio a Legislatore adhibita id innuere videtur; etenim damnat libros, in quibus Deo, Beatae Virgini, Sanctis etc. detrahitur; porro libri indicantur vel ex obiecto principe vel ex materia quae in libro sit notabilis. 6° Addendum solere legislatorem in hac ipsa Constitutione mentem explicare suam, cum vult libros indicare ex alio obiecto quod princeps non sit; ex. gr. § 4: *Libri eorumdem auctorum qui de religione non tractant, sed obiter tantum fidei veritates attingunt.*

Quod si haec aliquibus solida non videantur, id erit tamen solidissimum, non constare scilicet, an rigoroso vel lato et mitiori sensu huius legis praescriptio sit accipienda; in dubio autem de legis poenalis sensu, quod minimum esse sequendum universi noverunt; consequenter illi standum esse sententiae qua asseritur eiusmodi detractiones contra Deum, Virginem, Sanctos etc. ex instituto fieri debere, non obiter.

Sed 2° eidem reprobationis iudicio subiacent *ea opera, in quibus inspirationis S. Scripturae conceptus pervertitur aut eius extensio nimis coarctatur.*

Inspiratio divina est *singularis ea Spiritus Sancti moventis ad scribendum impulsio, directio ac praesentia mentem animumque scriptoris gubernans, quae errare non sinit, efficitque ut scribat quae velit Deus.* (Marchini).

Importat igitur positivum influxum Spiritus Sancti, quo homo excitatus et illustratus veritates ipsas vel sensa scribit quae in mente divina versantur, quasque vult Deus hominibus revelari et proponi, ut eas vel cognoscant si rationis captum excedant, vel firma certitudine, et nullo admixto errore cognoscant, ut Patres Concilii Vaticani definiere sess. III. Cap. II de Revelatione.

Ipsi Patres Vaticani sententias, quibus inspirationis divinae conceptus pervertitur recensuere, dum eodem Cap. II dixerunt: *Qui quidem Veteris et Novi Testamenti libri integri cum omnibus suis partibus, prout in eiusdem Concilii* (Tridentini) *decreto*

recensentur, et in veteri Vulgata Latina editione habentur, pro sacris et canonicis suscipiendi sunt. Eos vero Ecclesia pro sacris et canonicis habet, non ideo quia sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati; nec *ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant: sed propterea quod Spiritu Sancto inspirante conscripti Deum habeant auctorem, atque ut tales ipsi Ecclesiae traditi sunt.*

Igitur inspirationem divinarum Scripturarum illi pervertunt, qui dicunt libros quidem sacros humana industria fuisse conscriptos, divinam tamen auctoritatem adeptos quod Ecclesia illos deinceps probaverit, et in Canonem librorum sacrorum intulerit; qua in sententia inspiratio divina sacrorum librorum prorsus destruitur, cum Ecclesia efficere non possit ut Dei verbum et eloquium sit quod numquam fuit.

Similiter divinum inspirationis conceptum perverterent illi qui affirmarent, libros humana prorsus industria conscriptos divinos evadere posse, si Spiritus Sanctus testetur nullum in illis errorem contineri; etenim eiusmodi testimonium utique nos certiores efficeret de qualibet ab erroribus immunitate, non autem de divina inspiratione quae plane abfuit.

Pervertunt etiam illi qui divinam inspirationem ad simplicem Dei adsistentiam limitant, qua scriptores sacri ab erroribus immunes fuerunt. Hac enim in hypothesi Spiritus Sanctus ita agiographis adstitisset, sicut aut Patribus in Conciliis oecumenicis congregatis, aut Romanis Pontificibus aliquid de fide definientibus adsistit. In qua pariter sententia inspirationis conceptus pessumdatur, cum haec adsistentia unam inducat ab erroribus immunitatem, non autem indicet Spiritus Sancti suggestionem directionemque ut auctor scribat quae velit Deus. Adsistentia enim illa mere negativa est, cum Deus nihil inspiret aut suggerat, sed unice in iis scribendis quae aliunde cognovit scriptorem ab errore praeservat. Hi quapropter auctores confundunt inspirationis cum infallibilitatis conceptu. Cuius tamen sententiae, praeter alios, fuit etiam doctissimus Calmet. (Cf. Ubaldi Introd. in Script. Vol. II. 26).

Illi quoque pervertunt qui directionem quamdam Spiritus Sancti concomitantem quidem admittunt, attamen si necessitas postulet; quo in conceptu nec universi Sacrae Scripturae libri inspirati dicendi sunt, neque patescit quaenam partes fuerint inspiratae, cum plerumque nesciamus quibus in locis necessaria

fuerit Agiographo Spiritus Sancti directio, et in quibus reapse intercesserit; ita ut hac in sententia hominum arbitrio relinquatur definire quaenam Sacrae Scripturae partes inspiratae fuerint, quaenam non; quod innumeris quaestionibus viam aperit.

Attamen nedum haec, sed etiam illa proscribuntur opera, in quibus inspirationis *extensio nimis coarctatur*.

Et ut de recentibus tantum loquamur, Parry secta Episcopalis negat ad omnes S. Scripturae partes divinam inspirationem extendi; Horne autem in sua Iotroductione ad studium criticum Sacrarum Scripturarum inspirationem ad hoc tantum limitat, ut in rebus ad fidem et mores pertinentibus S. Scriptura reddita a gravioribus erroribus immunis fuerit; dum alii, ut Paley, illa tantum divinarum Scripturarum loca inspirata esse contendunt, quibus Christus divinam inspirationem manifeste tribuit. Atque anno 1863 Supremum Tribunal Ecclesiae Anglicanae sufficere ad fidem inspirationis pronunciavit, ut quis profiteatur omnes libros canonicos, saltem ex aliqua parte inspiratos esse. (Ubaldi ibid. pag. 17).

Sed etiam inter catholicos fuere qui divinam inspirationem nimis coarctarunt; dum eam in iis admiserunt quae ad doctrinam referuntur, vel aliquem ad eam respectum habent, non in ceteris quae Scriptoris institutum non attingunt. Atque errorem hunc propugnavit Henricus Holden Doctor Sorbonicus in sua *Divina Fidei Analysi, lib. 1. Cap. V.* his verbis: *Auxilium speciale divinitus praestitum auctori cuiuslibet scripti, quod pro verbo Dei recipit Ecclesia, ad ea solummodo se porrigit quae vel sint pure doctrinalia, vel proximum aliquem aut necessarium habent ad doctrinalia respectum. In iis vero quae non sunt de instituto scriptoris, vel ad alia referuntur, eo tantum auxilio Deum illi adfuisse iudicamus, quod piissimis ceteris auctoribus commune sit.* (Ubaldi loc. cit. pag. 28).

Haec autem minime cohaerent cum iis quae post concilium Tridentinum Vaticani Concilii Patres statuerunt Can. IV de Revelatione. *Si quis Sacrae Scripturae libros integros cum omnibus suis partibus, prout illos S. Tridentina Synodus recensuit, pro sacris et canonicis non susceperit, aut eos divinitus inspiratos esse negaverit, anathema sit.* Qua definitione statuitur singularis Spiritus Sancti, atque positivus influxus in omnes S. Scripturae libros eorumque partes, ita ut assistentia mere nega-

tiva, aut carentia inspirationis quoad aliquos libros, aut librorum partes penitus excludatur (*a*).

Exinde vero nemo inferat, sub eiusmodi paragrapho illos etiam comprehendi, qui negarent omnes prorsus et singulas Sacrarum Scripturarum res atque sententias sub divina inspiratione scriptas fuisse: id enim difficillimae probationi subiaceret; atque exemplo sit computatio Hebraeorum qui in Aegyptum cum Iacob commigrati sunt, quos quidem Stephanus *Actor. VII. 14* septuaginta quinque fuisse dixit: *Mittens autem Ioseph, accersivit Iacob Patrem suum, et omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque;* Moyses e contra scripserat septuaginta fuisse. *Omnes animae domus Iacob, quae ingressae sunt in Aegyptum, fuere septuaginta.* Quod confirmatum legimus in Deuteronomio. *In septuaginta animabus descenderunt Patres tui in Aegyptum.* (X. 22). Impossibile autem est ut Spiritus Sanctus utrumque numerum inspiraverit.

Sed 3° in hac paragrapho prohibentur quoque libri *qui data opera Ecclesiasticam Hierarchiam aut statum clericalem vel religiosum probris afficiunt.*

Qua in legis dispositione advertendum est, sermonem non esse de iis libris, quibus negatur existentia vel Ecclesiasticae Hierarchiae vel aliorum ordinum maiorum et minorum, aut perfectio status religiosi; hi enim haeretici, saltem quoad priora capita essent, et sub Capite 1° comprehenderentur; contradicerent enim iis quae sess. XXIII Canonibus II et VI Concilium Tridentinum definivit: *Si quis dixerit: praeter Sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios ordines et maiores et minores, per quos veluti per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur; anathema sit. Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, praesbyteris et ministris; anathema sit.*

Illi ergo Scriptores plectuntur qui has institutiones probris,

(*a*) Profecto inspirare, iuxta vim nominis, idem est ac *spirare in* aliquem; ideoque dicit realem actionem quae ab uno transit in alium; textus paralleli S. Scripturae hoc evidenter demonstrant, sicut etiam demonstrant Patres et Ecclesiae sententiae cum de inspiratione locuti sunt. Cum ergo tum Tridentini, tum Vaticani Patres definierint, universos Sacrae Scripturae libros cum omnibus suis partibus esse inspiratos, et idcirco sacros esse et canonicos, necessario in omnibus Sacrae Scripturae libris eorumque partibus haec realis Spiritus Sancti actio est admittenda. Et non intelligimus quomodo eiusmodi definitiones emolliri possint atque extenuari.

contumeliis, irrisionibus appetunt, ad instar illorum qui Deo, Beatae Mariae semper Virgini, Sanctis etc. detrahunt.

Neque obiiciatur, hos homines plane haereticos esse; si enim crederent probris non afficerent. Etenim 1°. nonne plurimi sunt homines qui Deum, Virginem, Sanctos blasphemiis appetunt? Attamen credunt; difficultas ergo nimis probat. 2° Quis posset status praedictos atque ecclesiasticam Hierarchiam alia de causa probris afficere; ex. gr. si diceret, Ecclesiasticam Hierarchiam ambitioni viam aperire, statum religiosum otio, clericatum ambitioni, avaritiae, superbiae etc. (atque de hisce probris putandus est loqui legislator noster), hic dogmata ab Ecclesia definita externe non negaret, quidquid demum animo concipiat; sed ea potius reprehendere videtur vitia, quibus aliquando status Ecclesiasticus sive saecularis sive regularis turpatus est atque turpatur; et in hoc errant et peccant quod statui et institutioni tribuant id quod singularibus personis tribuendum est, atque nonnullorum facta ad universos extendant; quod irrationale est atque iniustum.

Attamen ut hi libri prohibitioni subiaceant, *data opera* Ecclesiasticam Hierarchiam, statum Clericalem vel religiosum probris impetere debent; qua de causa ex instituto, ex praeconcepta animi malitia, et in non modica libri parte, non *incidenter* aut *obiter,* nullus enim liber vere et proprie dici potest *data opera, ex instituto,* vel *ex professo* aliquid impetere, aut de aliqua re tractare, nisi illud sit aut speciale libri obiectum, aut pars non mediocris.

Advertendum deinde est, non esse confundendam Ecclesiasticam Hierarchiam, aut statum clericalem, vel religiosum cum singularibus personis. Qui singulares personas probris impetit, libellum quidem famosum conficit, earum tamen statui non detrahit. Ita si qui paucissimos e Romanis Pontificibus qui Apostolicam Sedem dehonestarunt potius quam rexerunt, aut aliquot Episcopos, presbyteros etc. qui non ambularunt ea vocatione qua vocati erant, contumeliis prosequatur, hi dicendi non sunt ecclesiasticam hierarchiam, aut statum clericalem vel religiosum probris afficere. Nec illi eiusmodi culpa maculari dicendi sunt, qui ex historia saeculorum ex. gr. decimi vel undecimi Ecclesiae affirmarent, Clerum illa aetate non ea vitae sanctimonia praefulsisse quae decebat, quin etiam simoniaca labe fuisse infectum etc.; haec enim historiarum monumentis constant; certum est

enim, post inductas praesertim investituras utrumque Clerum adeo depravatum fuisse, ut miraculo fere sit adscribendum, si ex eo vitiorum coeno sese eripuerit; hi de cetero scriptores vitia illarum aetatum lamentantur, non statum clericalem aut religiosum impugnant; qua de causa sub legis praescripto non cadunt. Attamen si arrepta occasione ex medii aevi pravitatibus, ad ipsum statum clericalem aut religiosum, aut ecclesiasticam Hierarchiam ipsam probris, contumeliis, irrisionibus impetendam assurgerent, quod plerisque insolens non est, legis prohibitione tenerentur; etenim contra legis praescriptum peccant, et quidem spreto rationis ipsius dictamine; ex quo enim mali fuerint Sacerdotes, Episcopi non pauci, atque pauci Romani Pontifices recensitis saeculis, non sequitur malum esse statum Hierarchicum, Clericalem, religiosum.

Quid si scriptor aliquis plurimos Romanos Pontifices, atque plurimos Episcopos probris lacessat, atque illos etiam quos in album Sanctorum Ecclesia retulit?

Respondendum legis praescripto non affici; legislator enim illos plectit qui data opera ecclesiasticam Hierarchiam, statum Clericalem aut religiosum probris afficiunt, non singulares personas, quamvis plurimae et ad ingentem numerum assurgant, ideoque illos plectit qui ipsas institutiones impetunt; et cum lex sit odiosa stricto est semper sensu accipienda, neque de casu in casum extendenda.

Ob eamdem rationem neque ille sub praescripto legis cadit, qui aliquem ordinem religiosum; ex. gr. Ordinem S. Dominici, ant Societatem Iesu probris afficiat; hic enim non ipsum statum religiosum, sed singulares ordines ob particulares rationes contumeliis appetit. Hinc il *Gesuita moderno* Vincentii Gioberti sub eiusmodi legis praescripto non comprehenditur, quamvis iustissimam opus illud condemnationem promeritum sit.

50. *Sortilegium* est divinatio per sortes, inquisitio scilicet futurorum et occultorum ex actione aliqua, v. gr. taxillorum aut alearum iactu, fortuita alicuius libri aperitione, festucarum combinatione aequali vel inaequali etc. idcirco posita, ut inde futura et occulta praevideantur vel arguantur.

Divinatio, quae est genus omnium superstitionum, etiam sortilegii, est tacita vel expressa daemonis invocatio ad cognoscenda contingentia et libere futura, vel aliter occulta atque ho-

minibus impervia; et expressa quidem est, si daemon prolatis verbis invocetur, tacita si mediis ad finem obtinendum ineptis quis utatur. Multiplices divinationum species legantur apud S. Thomam 2. 2. Q. 95. Art. 3, atque apud Theologos morales.

Magia definitur ars mirabilia opera vires humanas prorsus excedentia producendi ex pacto implicito vel explicito cum daemone.

Evocatio Spirituum in eo consistit ut determinatae defunctorum animae, ad nutum praecipientis, videantur coram spectatoribus sistere, et ad eorum interrogata respondere. Attamen nedum vocantur defunctorum animae, sed aliquando etiam spiritus boni, et aliquando etiam daemones.

Antiqua est eiusmodi ars, quae suo nomine recte appellabitur impietas; atque ut exempla et testimonia quae ex veteri testamento peti possent, silentio praetereamus, Tertullianus Apologet. cap. 23 de hisce praestigiis ita loquitur: « Si et magi phan« tasmata edunt, et iam defunctorum infamant animas (*a*); si « pueros in eloquium oraculi elidunt, si multa miracula circu« latoriis praestigiis ludunt, si et somnia immittunt habentes « semel invitatorum angelorum et daemonum adsistentem sibi « potestatem, per quos et caprae et mensae (*b*) divinare con« sueverunt. » (P. L. I. 470-471).

Adamantius Origenes similiter lib. 1. contra Celsum, n. 68 de quibusdam ludionibus Aegyptiis loquens inter alia scribit quod *heroum animas evocant.* (P. G. XI. 787).

Nostro aevo, eiusmodi nomina, si evocatio spirituum excipiatur, in desuetudinem abierunt, quamvis res nominibus significatae eaedem manserint; nunc enim mirabilia omnia patrantur ope magnetismi, ad quem hypnotismus reducitur (*c*), atque spiritismi. Cum igitur tantopere eiusmodi artes invaluerint, ita

(*a*) Id est *infamare* animas defunctorum, quando fortium et praestantium virorum umbrae ad libitum impurissimae veneficae excitantur, vel excitari simulantur.

(*b*) Capras primum oraculum fecisse Delphis scribit Diodorus lib. XVI; mensae etiam ad eamdem divinationem adscitae sunt a gentilibus et opera daemonum locutae. Virg. II. Aeneid.: *Huc undique Troja gaza Incensis erepta adytis, mensaeque Deorum.*

(*c*) Vocatur hypnotismus a somno in aegros immisso sive tactu, sive sono, sive vocis imperio, sive oblato speculo, sive oculorum obtutu. Atque in somno triplex status distinguitur: *lethargicus,* quo sensus recedit; *catalecticus,* quo recedit motus voluntarius membrorum; *somnambolicus,* quo patiens, *sui prorsus immemor,* percipit, sentit, et exequitur quidquid agens praecipit. Cf. la Civiltà Cattolica.

ut in publicis conventibus, societatibus, ipsisque plateis et viarum angulis exerceantur, quid de iis Ecclesiasticae auctoritates vel scriptores peritissimi sentiant referendum est. Atque relate ad magnetismum praestabit referre epistolas encyclicas datas ad omnes Episcopos a Suprema Romana Inquisitione anno 1856. Ita porro se habent.

« Feria IV. die 30 Iulii 1856. In Congregatione generali S. R. « et universalis Inquisitionis habita in conventu S. Mariae supra « Minervam, Emi ac Rmi DD. Cardinales in tota republica chri- « stiana adversus haereticam pravitatem generales inquisitores, « mature perpensis iis, quae circa magnetismi experimenta a « viris fide dignis undequaque relata sunt, decreverunt edi prae- « sentes litteras encyclicas ad omnes Episcopos, ad magnetismi « abusus compescendos. Etenim compertum est novum quod- « dam superstitionis genus invehi ex phenomenis magneticis, « quibus haud scientiis physicis enucleandis, ut par esset, sed « decipiendis ac seducendis hominibus student neoterici plures, « rati, posse occulta, remota ac futura detegi magnetismi arte « vel praestigio, praesertim ope mulierculárum, quae unice a « magnetizatoris nutu pendent. Nonnullae iam hac de re a S. Se- « de datae sunt responsiones ad particulares casus, quibus re- « probantur tamquam illicita illa experimenta, quae ad finem « non naturalem, non honestum, non debitis mediis adhibitis « assequendum ordinantur; unde in similibus casibus decretum « est Feria IV, 21 Aprilis 1841: *Usum magnetismi, prout expo-* « *nitur, non licere.* Similiter quosdam libros eiusmodi errores « pervicaciter prohibendos censuit S. Congregatio. Verum, quia, « praeter paticulares casus, de usu magnetismi generatim agen- « dum erat, hinc per modum regulae sic statutum fuit Feria IV, « 28 Iulii 1847: *Remoto omni errore, sortilegio, explicita aut* « *implicita daemonis invocatione, usus magnetismi, nempe merus* « *actus adhibendi media physica aliunde licita, non est mora-* « *liter vetitus, dummodo non tendat ad finem illicitum, aut* « *quomodolibet pravum. Applicatio autem principiorum et me-* « *diorum pure physicorum ad res et effectus vere supernatu-* « *rales, ut physice explicentur, non est nisi deceptio omnino* « *illicita et haereticalis.* Quamquam generali hoc decreto satis « explicetur licitudo aut illicitudo in usu aut abusu magnetismi, « tamen adeo crevit hominum malitia, ut neglecto licito studio « scientiae, potius curiosa sectantes magna cum animarum

« iactura, ipsiusque civilis societatis detrimento, ariolandi, divi-
« nandique principium quoddam se nactos glorientur. Hinc
« sonnambulismi et clarae intuitionis, uti vocant, praestigiis
« mulierculae illae gesticulationibus non semper verecundia
« abreptae, se invisibilia quaeque conspicere effutiunt, ac de ipsa
« religione sermones instituere, animas mortuorum evocare,
« responsa accipere, ignota ac longinqua detegere, aliaque id
« genus superstitiosa exercere ausu temerario praesumunt, ma-
« gnum questum sibi ac dominis suis divinando certo consecu-
« turae. In hisce omnibus, quacumque demum utantur arte vel
« illusione, cum ordinentur media physica ad effectus non na-
« turales, reperitur deceptio omnino illicita et haereticalis, et
« scandalum contra honestatem morum. Igitur ad tantum nefas,
« et religioni et civili societati infensissimum, efficaciter cohi-
« bendum, excitari quam maxime debet pastoralis sollicitudo,
« vigilantia et zelus Episcoporum omnium. Quapropter quantum
« divina adiutrice gratia poterunt locorum Ordinarii, qua pater-
« nae charitatis monitis, qua severis obiurgationibus, qua demum
« iuris remediis adhibitis, prout, attentis locorum, personarum
« temporumque adiunctis, expedire in Domino iudicaverint,
« omnem impendant operam ad huiusmodi magnetismi abusus
« reprimendos et evellendos, ut dominicus grex defendatur ab
« inimico homine, depositum fidei sartum tectumque custodia-
« tur, et fideles sibi crediti a morum corruptione praeserventur.
« Datum Romae in Cancellaria S. Officii, apud Vaticanum, die
« 4 Augusti 1856. - V. Card. Macchi ».

Suprema igitur Inquisitio minime Magnetismum damnavit quatenus est, vel consideratur causa physica effectuum physicorum, remoto quolibet superstitionis periculo et morum honestate servata; sed quatenus ex eo haberi praesumuntur effectus qui vires humanas excedunt, ut est spirituum evocatio et apparitio etc. Nemo tamen exinde inferat effectus physicos ex legitima causa procedere; cum enim utrique effectus ex iisdem magnetizati statibus procedant, gravis adest suspicio, ne universum systema daemonum fraudibus et astutiae sit attribuendum.

Post haec, ut latum decretum nostrae quaestioni applicemus, cum suprema Inquisitio affirmaverit *usum magnetismi, nempe merum actum adhibendi media physica aliunde licita, non esse moraliter vetitum, dummodo non tendat ad finem illicitum aut*

quomodolibet pravum; hinc examinandum est, an libri qui de magnetismo vel eius effectibus tractant, doceant vel commendent simpliciter haec media physica, et effectus ex iis naturaliter procedentes; aut etiam commendent et doceant magnetismum veluti causam aut medium obtinendorum aliorum effectuum qui ex causa physica nullimode obtineri possunt; in primo casu libri sub praesenti paragrapho non cadunt, in alio uti proscripti habendi sunt, quia usus magnetismi ad divinationem et magiam pertinet.

Quantum ad spiritismum attinet, haec ab auctoribus exscribimus.

Spiritismus est plena evolutio magnetismi animalis. Ortum habuit hoc saeculo in America Septentrionali. Spirituum manifestatio duplici modo contingit, 1° *per mensas rotantes;* manibus scilicet adstantium se invicem et mensam aliave instrumenta mobilia tangentibus, aut etiam solo iussu, mensa incipit circumire, nonnullis ictibus conventionalibus responsa interrogantibus praebere, scribere ope graphii ipsi suppeditati, ac in loco abscondito repositi, harmonicos concentus edere, et alia multa.

Respondent porro ut plurimum de rebus plane occultis, absentibus, futuris, praecipue de religione, de statu alterius vitae etc. 2° Per *media,* seu *mediatores;* tales vocantur viri ac mulieres, quorum iussu spiritus directe evocantur, in mensis aliisque mediis se praesentes sistunt eorumque ac adstantium quaestionibus satisfaciunt. Porro fingunt se modo esse angelos, et archangelos, quandoque sanctos, ipsamque Virginem Mariam, imo et Christum ipsum, interdum animas defunctorum; demum aliquando se aperte daemones fatentur.

Phoenomena autem eiusmodi daemonibus esse tribuenda ita doctores demonstrant. Phenomena illa vires superare naturae evidens est; sed illorum causa 1° non possunt esse angeli boni, cum indignum et probrosum sit illis mensas invadere, ludicris vacare spectaculis, homines iniqua docere, mentiri, decipere; quae omnia in spiritismi phoenomenibus contingunt. 2° Neque possunt esse animae defunctorum; cum hae neque e coelo, neque ex inferno, neque e Purgatorio egredi possint sine speciali Dei facultate; non est autem supponendus Deus hanc facultatem defunctorum animabus concedere, ut ea vel agant quae in spiriticis conventibus aguntur, vel se praestent *Mediorum* voluntati et imperio; animae ergo quae apparent, verae

defunctorum animae dici nequeunt. 3° Quid ergo superest nisi ut dicamus animas illos esse daemones? quod de cetero ostendunt inanitas phoenomenorum, mendacia spirituum, eorum horror a rebus sacris, doctrinae falsae, contradictoriae, impiae et immorales, quas tradunt; non existere, scilicet, infernum, aut eum non esse aeternum, scelestissimos quoslibet salvos fieri post purgationem, religiones omnes esse inutiles, et alia huiusmodi.

Atqui eiusmodi facta, quae negari non possunt, evidentissime ostendunt spiritismum neque Deo, neque naturalibus viribus tribui posse; consequenter systema esse omnino impium, quod honesti quilibet abhorrere debent; facta de cetero quae ex eo exurgunt eadem esse quae a paganis, iisdem, vel similibus mediis, obtinebantur; eidem ergo causae tribuenda, divinationi scilicet, magiae, praestigiis. Quamvis ergo Ecclesia nondum circa spiritismi naturam, causasque decretum aliquod promulgaverit; tamen cum effectus qui ex eo dimanant christianae religioni, et ipsius rationis naturalis principiis contradicant, iidem vero sint, ut diximus, ac illi qui a paganis pithonibusque obtinebantur, atque a Deo ipso in divinis scripturis interdicuntur, nullimode dubitandum est quin libri de spirituum evocationibus tractantes sub praescripto praesentis paragraphi comprehendantur.

Attamen ut comprehendantur, oportet ut *doceant* vel *commendent* eiusmodi superstitiones. *Docere* autem idem est ac regulas tradere, notiones porrigere opportunas, et modum aperire quibus evocatio spirituum, magia, divinatio, sortilegia exerceantur; *commendare* sed vero idem est ac eiusmodi operationes et impia systemata laudare.

Qua de causa, indicta prohibitione non obstriguntur libri illi qui facta simpliciter narrant ex magnetismo, spiritismo, aut aliis recensitis superstitionibus obtenta, si quamlibet instructionem aut commendationem praetermittant; sed neque illi qui eiusmodi systematum exercendorum modos quidem et viam aperiunt, aut etiam docent, attamen ut ea falsa et impia demonstrent. Hi enim ad instar eorum se habent, qui aliorum vel falsa systemata, vel argumenta referunt, ut ea funditus convellant.

Neminem vero latere potest, per verba *aliaeque huius generis superstitiones,* designari alias superstitionum species, quae

affines sunt, et ab expresse nominatis dimanant, quaeque numeratae in Regula IX Tridentina reperiuntur.

51. Hac in paragrapho non proscribuntur libri aut scripta ea de causa quod novae apparitiones, revelationes, visiones, miracula etc. quae continent, falsae sint aut supposititiae, sed quamvis verae, tamen prohibentur, si publicentur absque competentis auctoritatis licentia. Unica igitur proscriptionis ratio est defectus necessariae facultatis pro eiusmodi librorum aut scriptorum publicatione.

Duplici vero parte paragraphus constat; quarum prima agit de novis apparitionibus, revelationibus, visionibus, prophetiis, miraculis, alia de novis devotionibus; idcirco distincte est de iis nobis agendum.

I. Atque quantum ad primam partem attinet, illico quaerendum est: an Leo XIII per hanc paragraphum vetus ius ab Urbano VIII sancitum circa publicationem visionum, apparitionum aliorumque supernaturalium charismatum quae pertinent ad causas Servorum Dei qui in odore sanctitatis defuncti sunt aliquo pacto, sive ampliando, sive immutando tetigerit; an veteri iure intacto dimisso, de aliis visionibus, apparitionibus, charismatibus etc. loquatur, quae ad causas Servorum Dei non pertineant, nullamque cum iis relationem habeant.

Et quidem hoc alterum nobis verum certumque videtur.

1°. Quidem, quia Legislator noster nullam de veteri iure, neque in genere, neque in specie mentionem iniecit; quod facere debuisset, si in aliqua re illud immutare voluisset. Pius Papa IX profecto dum circa censuras latae sententiae ius vetus immutare decrevit, disertissime edixit quomodo et quantum illud immutare desiderabat. At in Constitutione *Officiorum ac munerum* ne verbum quidem de immutanda, seu tangenda legislatione circa ea quae ad causas Servorum Dei pertinent, reperire licet.

2°. Quin imo, novus legislator simpliciter edixit, se abrogatum unice velle ius vetus circa censuram et prohibitionem librorum, excepta Constitutione *Sollicita et provida* a Benedicto XIV lata, nullumque aliud praeterea ius, quod ad eam rem non pertinebat: *Ea* (decreta in Constitutione a se lata contenta) *vim legis habere sola volumus, abrogatis regulis Sacrosanctae Tridentinae Synodi iussu editis. Observationibus, Instructione, Decretis, monitis, et quovis alio decessorum Nostrorum de re*

statuto iussuque, una excepta Constitutione Benedicti XIV Sollicita et provida, *quam sicut adhuc viguit, ita in posterum vigere integram volumus.*

Nequit ergo legislatoris voluntas ad alia extendi statuta et iussa, quae *ad hanc rem* non pertinent:

3° Paragrapho 32 novus Legislator clarissime voluntatem suam manifestat, dum sancit, ea quae ad Causas Beatificationum et Canonizationum Servorum Dei utcumque pertinent, absque beneplacito Congregationis sacris ritibus tuendis praepositae publicari non debere. Huius ergo Congregationis iura, et ea quae pertinent ad causas Servorum Dei sarta tectaque servari voluit.

4° Quid! quod de novis revelationibus, visionibus, prophetiis, miraculis unice loquatur; ea vero quae ad Servorum Dei causas pertinent, vel antiqua sint, vel esse possint? Neque aliquo probari potest argumento, Leonem XIII loqui de novis apparitionibus, aliisque charismatibus quae Servi illi Dei, quorum causa penes S. Rituum Congregationem agitur, ediderint.

5° Demum, eodem sensu hoc in paragraphi membro vox *novas* sumenda est ac in sequenti membro *novas devotiones;* sed nemo negaturus erit novas devotiones illas esse, quae antea in usu non fuerunt; ergo eodem sensu erit vox eadem applicanda iis omnibus de quibus in membro praecedenti.

Qua de causa dicendus est summus Pontifex per eiusmodi statutum compescere voluisse effraenem illam supernaturalia quaelibet, sive vera, sive quae vera creduntur, publicandi vesaniam; ex quo contingit ut catholicae religionis hostes risum et contemptum in supernaturalia etiam exploratissima congerant; ecclesiastica autem auctoritas saepe compellatur ad eiusmodi vel compescenda vel aperte condemnanda, ut patet ex iis quae Suprema Inquisitio egit contra Secretum, quod Melaniae Calvat traditum a B. V. Maria perhibebatur in monte de la Salette die 19 Septembris 1846, cuius exemplaria suppressit, tum ex iis quae egit contra visiones, revelationes, et prophetias quas contingere undique divulgabatur apud Paroeciam de Loigny in Dioecesi Carnutensi, quas Supremi Inquisitores in decreto lato die 15 Aprilis 1895 vocant *incredibilia deliramenta* (*a*), et quarum auctores et complices excommunicatione

(*a*) Acta S. Sedis, XXVIII, 638.

perculerant in decreto lato die 4 Iulii 1894 (*a*), ut praeter alias, silentio praetereamus apparitionem Sacrae Familiae prope oppidulum vulgo Petrignani Dioecesis assisiensis ante duos annos divulgatam, et apparitionem Virginis dolorosae apud Castrum Petrosum (Castel Petroso), de quarum veritate nullum adhuc prodiit ecclesiasticum iudicium.

Exploratum itaque videtur in praesenti paragrapho non agi de eorum charismatum publicatione quae ad Servos Dei pertinent, quorum causa agitur penes, S. Rituum Congregationem, sed ex iis visionibus, revelationibus etc. quae ex aliis fontibus dimanant, et sine ulla legitimae potestatis licentia publicantur. Qua de causa rem acu non tangeret, qui censeret Leonem XIII in hac paragrapho ampliasse veteris iuris dispositionem, qua cavebatur ne mirabilia Servorum Dei, quorum causa nondum apud S. Rituum Congregationem definita fuit, publicarentur absque approbatione Episcopi, et absque illa duplici protestatione in principio et in fine libri aut scripti inserenda; prout Urbanus VIII praescripserat tum in Constitutione *Sanctissimus* (*b*) quam dedit die 13 martii 1625, tum in duobus decretis, mediante Congregatione S. Officii promulgatis; quae omnia legi possunt penes Benedictum XIV *De Servorum Dei Beatificatione* etc. *Lib. II. Cap. XI. nn. 6-9.* Etenim Leonis XIII dispositio nullam ad haec relationem habet.

Quinam ergo erunt legitimi Superiores Ecclesiae, a quibus facultas pro eiusmodi libris scriptisque publicandis petenda erit?

Non alii profecto quam Episcopi, ceterique locorum Ordinarii in quorum Dioecesi hi libri aut scripta publicantur. His enim a Patribus Concilii Tridentini facultas conceditur nova miracula cognoscendi; *nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente et approbante Episcopo* (*c*). Eiusmodi autem facultate numquam Episcopos fuisse privatos patet ex eadem constitutione *sanctissimus* Urbani VIII, qua Episcopis indulget ut etiam circa Servorum Dei charismata nihil imprimatur, eorum licentia posthabita. *Ac pariter imprimi de cetero inhibuit libros eorumdem hominum, qui Sanctitatis, sive martyrii fama vel opinione, ut praefertur, celebres e vita migraverint, gesta, miracula, vel*

(*a*) Acta S. Sedis, XXVII, 316.
(*b*) Bullar. Rom. XIII, 309.
(*c*) Sess. XXV. De Invocat. venerat. Sanctorum etc.

revelationes, seu quaecumque beneficia tamquam eorum intercessionibus a Deo accepta continentes, sine recognitione atque approbatione Ordinarii, qui in iis recognoscendis theologos aliosque pios ac doctos viros in consilium adhibeat; et ne deinceps fraus aut error, aut aliquid novum ac inordinatum in re tam gravi committatur, negotium instructum ad Sedem apostolicam transmittat, eiusque responsum expectet. Revelationes vero et miracula, aliaque beneficia supradicta, quae in libris horum hominum vitam et gesta continentibus hactenus sine recognitione atque approbatione huiusmodi impressa sunt, nullo modo approbata censeri vult, mandatque Sua Sanctitas.

Hoc ipsum autem praescribitur in protestatione huiusmodi libris publicandis praemittenda.

Demum patet ex paragrapho 35 huius Constitutionis, in qua praescribitur, librorum approbationem, quorum censura nec Apostolicae Sedi, nec alicui e Romanis Congregationibus reservatur, *pertinere ad Ordinarium loci, in quo publici iuris fiunt.* Nemo autem probaturus erit, librorum scriptorumve approbationem, de quibus agitur in praesenti paragrapho, aut ad Sedem Apostolicam, aut ad aliquam Congregationem Romanam privative pertinere.

Ut autem huiusmodi libri vel scripta proscriptioni subiaceant, debent, non obiter, sed ex professo novas apparitiones, visiones etc. narrare; id enim ipse Legislator innuit, dum loquitur de libris aut scriptis quae narrant novas apparitiones, etc. libros scilicet et scripta nominat ex obiecto principe; qua de causa sub lege non comprehenduntur illi qui aliud in libro vel scripto agentes, incidenter etiam has novas apparitiones, visiones, miracula etc. tangunt; neque illi qui libros impressos vel scripta non publicant quidem, sed uni vel alteri legendos tradunt, ut eorum sententiam exquirant; publicatio enim importat deferre rei vetitae notitiam ad aures plurimorum; et in re nostra libros et scripta ita exponere, ut alii libri quilibet exponuntur; verbum enim *publicentur* hac in paragrapho eodem sensu sumitur ac in aliis capitibus.

Quid ergo? Censeri ne possunt sub legis praescripto cadere ephemerides, vel diaria publica, si factum aliquod novum, quod naturae transcendat ordinem ad publicam notitiam deferant?

Ad negativam sententiam amplectendam sequentibus ducimur argumentis.

(*sequitur*)

CONSTITUTIO APOSTOLICA Sanctissimi Domini Nostri Leonis Divina Providentia Papae XIII de unitate Ordinis Fratrum Minorum instauranda.

Felicitate quadam nec sane fortuito factum putamus, ut Nobis olim, in episcopatu gerendo, ex omnibus Italiae provinciis una Francisci Assisiensis parens atque altrix Umbria contingeret. Assuevimus enim acrius et attentius de Patre seraphico locorum admonitu cogitare: cumque indicia eius permulta, ac velut impressa vestigia passim intueremur, quae non memoriam eius solum Nobis afferebant, sed ipsum videbantur in conspectu Nostro ponere: cum Alverniae iuga semel atque iterum ascensu superavimus: cum ob oculos ea loca versarentur, ubi editus ac susceptus in lucem, ubi corporis exsolutus vinclis, unde ipso auctore tanta vis bonorum, tanta salus in omnes orientis atque obeuntis solis partes influxit, licuit profecto plenius ac melius cognoscere quanto viro quantum munus assignatum a Deo. Mire cepit Nos franciscana species atque forma: quoniamque intimam franciscalium institutorum virtutem magnopere ad christianam vitae rationem videbamus conduxisse, neque eam esse huiusmodi ut consenescere vetustate possit, propterea in ipso episcopatu Perusino, ad christianam pietatem augendam, tuendosque in multitudine mores probos Ordinem Tertium, quem Nosmetipsi viginti quinque iam annos profitemur, dedita opera restituere ac propagare studuimus. Eumdem animum in hoc apostolici muneris fastigium eamdemque voluntatem ex eo tempore susceptam attulimus. Ob eamque caussam cum non circumscripte, sed ubique gentium eum ipsum Ordinem florere in spem beneficiorum veterum cuperemus, praescripta legum quibus regeretur, quatenus opus esse visum est, temperavimus, ut quemvis e populo christiano invitaret atque alliceret effecta mollior et accommodatior temporibus disciplina. Expectationem desiderii ac spei Nostrae sat implevit exitus.

Verumtamen Noster erga magnum Franciscum et erga res ab eo institutas singularis amor omnino quiddam adhuc postulabat: idque efficere Deo aspirante decrevimus. Animum videlicet studiumque Nostrum nunc convertit ad sese franciscanus Ordo princeps: nec sane facile reperiatur in quo evigilare enixius atque amantius curas cogitationesque Nostras oporteat.

Insignis est enim et benevolentia studioque Sedis Apostolicae dignissima ea, quae Fratrum Minorum familia nominatur, beati Francisci frequens ac mansura soboles. Ei quidem parens suus, quas leges, quae praecepta vivendi ipse dedisset, ea omnia imperavit ut religiosissime custodiret in perpetuitate consequentium temporum: nec frustra imperavit. Vix enim societas hominum est ulla, quae tot virtuti rigidos custodes eduxerit, vel tot nomini christiano praecones, Christo martyres, caelo cives ediderit: aut in qua tantus virorum proventus, qui iis artibus, quibus qui excellunt praestare ceteris iudicantur, rem christianam remque ipsam civilem illustrarint, adiuverint.

Horum quidem bonorum non est dubitandum maiorem et constantiorem futuram ubertatem fuisse, si arctissimum coniunctionis concordiaeque vinculum, quale in prima Ordinis aetate viguit, perpetuo mansisset: quia *virtus quanto est magis unita, tanto est fortior, et per separationem minuitur* (1). Quod optime viderat et caverat mens provida Francisci, quippe qui suorum societatem praeclare finxit fundavitque ut corpus unum non solubili compage aptum et connexum. Quid revera voluit, quid egit aliud cum unicam proposuit vivendi regulam, quam omnes sine ulla nec temporum nec locorum exceptione servarent, vel cum unius rectoris maximi potestati subesse atque obtemperare iussit universos? Eiusmodi tuendae concordiae praecipuum et constans in eo studium fuisse, perspicue discipulus eius confirmat Thomas a Celano, qui *assiduum,* inquit, *votum vigilque studium in eo fuit custodire inter fratres vinculum pacis, ut quos idem spiritus traxerat, idemque genuerat pater, unius matris gremio pacifice foverentur* (2).

Verum satis in comperto sunt posteriores casus. Nimirum sive quod flexibiles hominum sunt voluntates et varia solent esse ingenia in congregatione plurimorum, sive quod communium temporum cursus sensim ac pedetentim alio flexisset, hoc certe usu venit franciscanis ut de instituenda vita communi aliud placeret aliis. Concordissimam illam communionem quam Franciscus spectarat et secutus erat, quamque sanctam esse apud suos voluerat, duae res potissimum continebant: studium voluntariae paupertatis, atque ipsius imitatio exemplorum in

(1) S. Thom. 2. 2. quaest. XXXVII a. 2 ad 3.
(2) *Vita secunda*, P. III, c. CXXI.

reliquarum exercitatione virtutum. Haec franciscani instituti insignia, haec eius fundamenta incolumitatis. At vero summam rerum inopiam, quam vir sanctissimus in omni vita adamavit unice, ex alumnis eius optavere nonnulli simillimam, nonnulli, quibus ea visa gravior, modice temperatam maluerunt. Quare aliorum ab aliis secessione facta, hinc *Observantes* orti, illinc *Conventuales*. Similiter rigidam innocentiam, altas magnificasque virtutes, quibus ille ad miraculum eluxerat, alii quidem imitari animose ac severe, alii lenius ac remissius velle. Ex prioribus iis fratrum *Capulatorum* familia coalita, divisio tripartita consecuta est. Non idcirco tamen exaruit Ordo: nemo est enim quin sciat, sodales singularum, quas memoravimus, disciplinarum praeclaris in Ecclesiam meritis praestitisse et fama virtutum.

De Ordine Conventualium, item de Capulatorum nihil omnino decernimus novi. Legitimum disciplinae suae ius, uti possident, ita possideant utrique in posterum. Eos tantummodo hae litterae Nostrae spectant, qui concessu Sedis Apostolicae antecedunt loco et honore ceteros, quique *Fratrum Minorum* merum nomen, a Leone X acceptum (1), retinent. Horum quoque in aliqua parte non est omnium vita consentiens. Quandoquidem communium iussa legum universi observare studuerunt, sed aliis alii severius. Quae res quatuor genera, ut cognitum est, effecit: *Observantes, Reformatos, Excalceatos* seu *Alcantarinos, Recollectos:* et tamen non sustulit funditus societatem. Quamvis enim privilegiis, statutis, varioque more altera familia ab altera differret, et cum provincias, tum domos tironum unaquaeque proprias obtineret, constanter tamen omnes, ne principium prioris coagmentationis interiret, obtemperationem uni atque eidem antistiti retinuerunt, quem *Ministrum generalem totius Ordinis Minorum*, uti ius est, vocant (2). Utcumque sit, quadripartita istaec distributio, si maiorum spem bonorum, quam perfecta communitas attulisset, intercepit, non fregit vitae disciplinam. Quin etiam cum singulae auctores adiutoresque habuerint studiosos alienae salutis et praestanti virtute sapientiaque viros, dignae sunt habitae, quas romanorum Pontificum benevolentia complecteretur et gratia. Hoc ex capite vi et fe-

(1) Const. *Ite et vos* IV kal. Iun. 1517.
(2) Leon. X Const. cit. *Ite et vos*

cunditate hausta, ad fructus efferendos salutares et ad prisca franciscalium exempla renovanda valuerunt. Sed ullumne ex humanis institutis est, cui non obrepat aliquando senectus?

Certe quidem usus docet, studium virtutis perfectae, quod in ortu adolescentiaque Ordinum religiosorum tam solet esse severum, paullatim relaxari, atque animi ardorem pristinum plerumque succumbere vetustati. Ad hanc senescendi collabendique caussam, quam afferre consuevit aetas, quaeque omnibus est coetibus hominum natura insita, altera nunc ab inimica vi accessit extrinsecus. Scilicet atrox procella temporum, quae centum amplius annis rem catholicam exagitat, in ipsas Ecclesiae auxiliares copias, Ordines virorum religiosorum dicimus, naturali itinere redundavit. Despoliatos, pulsos, extorres, hostiliter habitos quae regio, quae ora Europae non vidit? Permagnum ac divino tribuendum muneri, quod non excisos penitus vidimus. Iamvero duabus istis coniunctis caussis plagam accepere nec sane levem: fieri enim non potuit quin duplicato fessa incommodo compago fatisceret, quin vis disciplinae vetus, tamquam in affecto corpore vita, debilitaretur.

Hinc instaurationis orta necessitas. Nec sane defuere in Ordinibus religiosis qui ea velut vulnera, quae diximus, sanare, et in pristinum statum restituere se sua sponte ac laudabili alacritate conati sint. Id Minores, etsi magnopere vellent, assequi tamen aut aegre aut nullo modo possunt, quia desideratur in eis conspirantium virium cumulata possessio. Revera praefecturam Ordinis gerenti non est in omnes familias perfecta atque absoluta potestas: certa quaedam eius acta et iussa repudiari privatae nonnullarum leges sinunt: ex quo perspicuum est, perpetuo patere aditum repugnantium dimicationi voluntatum. Praeterea variae sodalitates, quamquam in unum Ordinem confluunt et unum quiddam aliqua ratione efficiunt ex pluribus, tamen quia propriis provinciis differunt, domibusque ad tirocinia invicem distinguuntur, nimis est proclive factu, ut suis unaquaeque rebus moveatur, seque magis ipsa quam universitatem diligat, ita ut, singulis pro se contendentibus, facile impediantur magnae utilitates communes. Denique vix attinet controversias concertationesque memorare, quas sodalitiorum varietas, dissimilitudo statutorum, disparia studia, tam saepe genuerunt, quasque caussae manentes eaedem renovare easdem in singulos propemodum dies queant. Quid autem perniciosius discor-

dia? quae quidem ubi semel inveteravit, praecipuos vitae nervos elidit, ac res etiam florentissimas ad occasum impellit.

Igitur confirmari et corroborari Ordinem Minorum necesse est, virium dissipatione sublata: eo vel magis quod populari ingenio popularibusque moribus volvitur aetas; proptereaque expectationem sui non vulgarem sodalitium facit virorum religiosorum ortu, victu, institutis populare. Qui populares enim habentur, multo commodius et aspirare et applicare se ad multitudinem, agendo, navando pro salute communi, possunt. Hac sibi oblata bene merendi facultate Minores quidem studiose atque utiliter usuros certo scimus, si validos, si ordine dispositos, si instructos, uti par est, tempus offenderit.

Quae omnia cum apud Nos multum agitaremus animo, decessorum Nostrorum veniebat in mentem, qui incolumitati prosperitatique communi alumnorum franciscalium succurrere convenienter tempori, quoties oportuit, consuevere. Idem Nos ut simili studio ac pari benevolentia vellemus, non solum conscientia officii, sed illae quoque caussae, quas initio diximus, impulere. Atqui omnino postulare tempus intelleximus, ut ad coniunctionem communionemque vitae priscam Ordo revocetur. Ita, amotis dissidiorum et contentionum caussis, voluntates omnes unius nutu ductuque invicem colligatae tenebuntur, et, quod consequens est, erit ipsa illa, quam parens legifer intuebatur, constitutionis forma restituta.

Duas ad res cogitationem adiecimus, dignas illas quidem consideratione, quas tamen non tanti esse vidimus ut consili Nostri retardare cursum ulla ratione possent, nimirum privilegia singulorum coetuum aboleri, et omnes quotquot ubique essent Minores, de quibus agimus, unius disciplinae legibus aeque adstringi oportere. Nam privilegia tunc certe opportuna ac frugifera cum quaesita sunt, nunc, commutatis temporibus, tantum abest ut quicquam prosint religiosae legum observantiae, ut obesse videantur. Simili modo leges imponere unas universis incommodum atque intempestivum tamdiu futurum fuit, quoad varia Minorum sodalitia multum distarent interioris dissimilitudine disciplinae: contra nunc, cum non nisi pertenui discrimine invicem differant.

Nihilominus instituti et moris decessorum Nostrorum memores, quia res vertebatur gravioris momenti, lumen consilii et prudentiam iudicii ab iis maxime, qui eadem de re iudicare

recte possent, exquisivimus. Primum quidem cum totius Ordinis Minorum legati an. MDCCCLXXXXV Assisium in consilium convenissent, cui praeerat auctoritate Nostra b. m. Aegidius Mauri S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Ferrariensis, perrogari in consilio sententias iussimus, de proposita familiarum omnium coniunctione quid singuli censerent. Faciendam frequentissimi censuerunt. Imo etiam lectis ab se ex ipso illo coetu viris hoc negotium dedere ut Constitutionum codicem perscriberent, utique communem omnibus, si communionem Sedes Apostolica sanxisset, futurum. Praeterea S. R. E. Cardinales e sacro Consilio Episcoporum atque Ordinum religiosorum negotiis praeposito, qui pariter cum S. R. E. Cardinalibus e sacro Consilio christiano nomini propagando Nobis de toto hoc negotio vehementer assenserant, acta Conventus Assisiensis et omnia rationum momenta ponderanda diligentissime curaverunt, exploratisque et emendatis, sicubi visum est, Constitutionibus novissimis, testati sunt, petere se ut Ordo, sublato familiarum discrimine, unus rite constituatur. Id igitur omnino expedire atque utile esse, idemque cum proposito conditoris sanctissimi cumque ipsa Numinis voluntate congruere sine ulla dubitatione perspeximus.

Quae cum ita sint, auctoritate Nostra apostolica, harum virtute litterarum, Ordinem Minorum, variis ad hanc diem sodalitiis distinctum, ad unitatem communitatemque vitae plene cumulateque perfectam, ita ut unum atque unicum corpus efficiat, familiarum distinctione omni deleta, revocamus, revocatumque esse declaramus.

I. Is, extinctis nominibus *Observantium, Reformatorum, Excalceatorum* seu *Alcantarinorum, Recollectorum,* ORDO FRATRUM MINORUM sine ullo apposito, ex instituto Francisci patris appelletur: ab uno regatur: eisdem legibus pareat: eadem administratione utatur, ad normam Constitutionum novissimarum, quas summa fide constantiaque ab omnibus ubique servari iubemus.

II. Statuta singularia, item privilegia iuraque singularia, quibus familiae singulae privatim utebantur fruebantur, ac prorsus omnia quae differentiam aut distinctionem quoquo modo sapiant, nulla sunto: exceptis iuribus ac privilegiis adversus *tertias personas:* quae privilegia, quaeque iura firma, ut iustitia et aequitas postulaverit, rātaque sunto.

III. Vestitum cultumque eadem omnes forma induunto.

IV. In gubernatione Ordinis universi, quemadmodum unus Minister generalis, ita Procurator unus esto: ita Scriba ab actis unus: honorum caelestibus habendorum Curator unus.

V. Quicumque ex hac die minoriticas vestes rite sumpserint: quicumque maiore minoreve ritu vota nuncupaverint, eos omnes sub Constitutionibus novas esse subiectos, officiisque universis, quae inde consequuntur, adstringi ius esto. Si qui Constitutionibus novis abnuat subesse, ei habitu religioso, nuncupatione votorum, professione interdictum esto.

VI. Si qua Provincia his praeceptis legibusque Nostris non paruerit, in ea nec tirocinia ponere quemquam nec profiteri rite Ordinem liceat.

VII. Altioris perfectionis vitaeque, ut loquuntur, contemplativae cupidioribus praesto esse in provinciis singulis domum unam vel alteram in id addictam, fas esto. Eiusmodi domus iure Constitutionum novarum regantur.

VIII. Si qui e sodalibus solemni ritu professis addicere se constitutae per has litteras disciplinae iustis de caussis recusarint, eos in domos Ordinis sui certas secedere auctoritate nutuque Antistitum liceat.

IX. Provinciarum cum mutare fines, tum minuere numerum, si necessitas coegerit, Ministro generali coniuncte cum Definitoribus generalibus liceat, perrogata tamen Definitorum Provinciarum, de quibus agatur, sententia.

X. Cum Minister generalis ceterique viri Ordini universo regundo ad hanc diem praepositi magistratu se quisque suo abdicarint, Ministrum generalem dicere auctoritatis Nostrae in caussa praesenti esse volumus. Definitores generales, ceterosque munera maiora gesturos, qui scilicet in conventu Ordinis maximo designari solent, designet in praesenti caussa sacrum Consilium Episcoporum atque Ordinum religiosorum negotiis praepositum, exquisita prius ab iis ipsis sententia, qui potestatem Definitorum generalium hodie gerunt. Interea loci Minister generalis Definitoresque generales in munere quisque versari suo pergant.

Gestit animus, quod Nostram in beatum Franciscum pietatem religionemque veterem consecrare mansuro providentiae monumento licuit: agimusque benignitati divinae gratias singulares, quod Nobis in summa senectute id solatii, percupientibus, reservavit. Quotquot autem ex Ordine Minorum sodales

numerantur, pleni bonae spei hortamur obsecramusque, ut exemplorum magni parentis sui memores, ex his rebus ipsis, quas ad commune eorum bonum decrevimus, sumant alacritatem animi atque incitamenta virtutum, ut digne ambulent *vocatione, qua vocati sunt, cum omni humilitate, et mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis* (1).

Praesentes vero litteras et quaecumque in ipsis habentur nullo unquam tempore de subreptionis aut obreptionis sive intentionis Nostrae vitio aliove quovis defectu notari vel impugnari posse; sed semper validas et in suo robore fore et esse, atque ab omnibus cuiusvis gradus et praeeminentiae inviolabiliter in iudicio et extra observari debere, decernimus: irritum quoque et inane si secus super his a quoquam, quavis auctoritate vel praetextu, scienter vel ignoranter contigerit attentari declarantes: contrariis non obstantibus quibuscumque, etiam speciali mentione dignis, quibus omnibus ex plenitudine potestatis, certa scientia et motu proprio quoad praemissa expresse derogamus, et derogatum esse declaramus.

Volumus autem ut harum litterarum exemplis etiam impressis, manu tamen Notarii subscriptis et per constitutum in ecclesiastica dignitate virum sigillo munitis, eadem habeatur fides, quae Nostrae voluntatis significationi, his praesentibus ostensis, haberetur.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostrae constitutionis, ordinationis, unionis, limitationis, derogationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. — Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae apud S. Petrum quarto nonas Octobris, anno Incarnationis Dominicae millesimo octingentesimo nonagesimo septimo, Pontificatus Nostri anno vicesimo.

C. CARD. ALOISI-MASELLA PRO-DATARIUS.
A. CARD. MACCHI.

VISA

DE CURIA I. DE AQUILA E VICECOMITIBUS.

Loco ✠ Plumbi.
Reg. in Secret. Brevium.

I. CUGNONIUS.

(1) Ephes. IV, 1, 3.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

CARCASSONEN.

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 3 Aprilis 1897.

Sess. 24 cap. 5 De ref. matr.

COMPENDIUM FACTI. Coniugale foedus, rite servata Tridentina lege, in ecclesia s. Vincentio dicata Urbis Carcassonensis inierunt die 15 Maii 1895 Maria Antonia et Iustinus. Sponsi honesto genere nati et iuvenili aetate praestantes, uxor enim 22 annorum, vir erat 33 annorum, statim brevi suscepto voluptuario itinere, ad 10 dies producto, vitam coniugalem instaurarunt atque eodem toro quatuor menses usi sunt, at copulam carnalem haud fuisse perfectam uterque asserit; sed diversa adducitur causa. Antonia affirmat virum noluisse sibi carnaliter commiscere, quia cum amasia illicitos fovebat amores et protestabatur se prolem suscipere nolle. Vir e contra refert, a prima coniugii nocte saepe coitus tentamina fuisse repetita, sed incassum.

Exinde sponsorum animi qui, uti testes asserunt, numquam admodum consentierunt adeo dissociati sunt ut post 7 cohabitationis menses vita coniugalis penitus disrupta fuerit.

Quamobrem infelix Antonia ad Sacratissimum Principem recursum habuit ut dignaretur dispensare a matrimonio rato et non consummato.

Interea etiam apud civile tribunal promota fuit instantia pro coniugio, quod civile vocant, dissociando, sed hactenus non prodiit sententia.

Curia Carcassonen. legitime delegata, processum instituit super asserta matrimonii non consummatione; et Episcopus acta processus transmittens Oratricem quammaxime commendavit eius attestationem magni faciendam esse asseverans.

Disceptatio Synoptica

Mulieris defensio. Praemittens Orator, constare ex attestationibus, virum a matrimonio consummando abhorrere ob illicitos eius amores, haec refert suae clientis verba: « La vie commune sous le même toit a duré environs sept mois. Pendant ce temps nous n'avons régulièrement partagé la chambre et le lit que quatre mois environ. Jamais une demande d'accomplir le devoir conjugal ne m'a été adressée, pas même pendant le court voyage de noces, ni les premiers jours qui ont suivi le mariage. Je m'y serais entièrement prêtée ». Inferius eadem actrix prosequitur, dicens: « mais des conditions draconiennes posées par mon mari qui continuait de me considerer comme étrangère... m'ont aménée à découvrir authentiquement des relations coupables de mon mari avec une fille de mœurs légères qui avaient été nouées avant le mariage et qui durent depuis ».

Consona est, notat orator, Iustini depositio, qui a iudice interrogatus 5° loco deposuit: « La vie commune a duré sept mois et pendant ce temps nous avons partagé la même chambre et le même lit seulement quatre mois. Il y a eu dans les premiers jours surtout des tentatives pour accomplir le devoir coniugal: mais sans succès, et ces tentatives ont eu lieu dès la première nuit qui a suivi le mariage.

« C'est à mon père et à ma mère que j'en ai fait l'ouverture, environ un mois après le mariage, et j'en ai attribué la cause à la conformation defectueuse de ma femme ».

Quia sponsi discordant in assignanda non secutae consummationis causa, refert orator hanc Episcopi attestationem: « Si de hac varietate testimoniorum mentem meam aperire liceat non dubius asseram quod veracitati mulieris omnino fidendum sit, dum testimonio viri corruptis moribus, et examen corporis mulieris metuere non dissimulantis plena fides non est adhibenda: sub velo mendacii quod propagare ausus est, reluctationem systematicam contra debitum coniugale audaciter abscondere tentavit ».

Imo, advertit patronus, coniugum, hoc tantum in puncto, discrepantiam causae non praeiudicare imo non parum conducere in eius favorem, propterea quod magis magisque ex illo dissidio elucet, praefatos coniuges ad decipiendos iudices inter se non colludere dum pari consensione apud S. Sedem instant pro dispensatione matrimonii assequenda.

Igitur huiusmodi partium confessiones ad factum non secutae consummationis quod spectat magno in pretio sunt habendae, iuxta advocatum et maximam sibi vindicant auctoritatem. Praeterea omnes testes uno veluti ore confirmant coniugum depositiones super non consummato matrimonio, eosque verum dixisse hac super re firmissime credunt. Ita sponsae mater testatur post separationem iterum audivisse a filia, virum nunquam tentasse matrimonium consummare. « D'ailleurs je puis confirmer ce que m'a dit ma fille que jamais il n'a tenté d'accomplir le devoir conjugal ». Dein mater ita prosequitur: « Pour moi la cause du fait de la non consommation a été l'obstination et le parti pris du mari. Me sera-t-il permis d'ajouter que je pense que ce refus systématique du mari peut venir d'un engagement préalable pris avec sa concubine? »

Concinit, instat procurator, testimonium R. Sacerdotis Guilhem, canonici Cathedralis ecclesiae, utriusque coniugis consobrini, qui post peractam separationem ex profusis actricis lacrimis, eiusque matris declaratione novit infectam matrimonii consummationem quam tribuit fidei a marito ante nuptias scorto iuratae. D. Verguet canonicus senior Capituli Cathedralis, matris oratricis avunculus, qui matrimonium de parochi licentia solemniter benedixerat, sex post menses audivit a sponsae socru matrimonium mansisse inconsummatum; et rerum adiuncta hoc illi persuaserant.

Quum vero omnes testes diserte haec testentur et confirment, advertit orator quod hi citati testes pro septima manu ex parte mulieris sunt intemerata probitate ac fide dignissimi, ex quibus alii sacerdotali decore et Ecclesiastica dignitate gravissimi. Quare amice conspirantes in suis de-

positionibus, referentes facta particularia, revelationes, et conquestus tempore insuspecto ab actrice auditos, et veram huius coniugii inconsummationis causam reddentes, satis superque revelant mulieris depositionem super inconsummato matrimonio eiusque causa, fuisse sinceram et fide dignam.

E contra, urget patronus, testes a viro adducti admittunt matrimonii inconsummationem, sed ei non credunt asserenti de uxoris ad coitum impotentia.

Omnem vero dubitationem, pergit patronus, aufert corporis mulieris exploratio, quo in experimento cum adamussim servata sit sapientissima methodus a S. C. C. anno 1840 pro confectione processus in huiusmodi causis praescripta, irrefutabilis emergit physica certitudo integritatis mulieris et inconsummati matrimonii. Re sane vera inspectio peracta est a tribus inter peritiores ac probiores Carcassi obstetrices, ex officio deputatis; quae de integritate oratricis testimonium emittunt.

Relata autem hac inspectione ab unaquaque obstetrice separatim cum alio iuramento cuique doctorum nempe Theodoro Jalabert chirurgo et obstetrico, et Felici Cordes medico, scientiâ et religione praestantibus, qui praeter acceptas relationes ab obstetricibus ipsi quoque ad maiorem securitatem corpus Antoniae seorsim inspexerunt, sententiamque emiserunt pro integritate mulieris.

Demum orator descendens ad causas dispensandi, notat has in dubium non posse revocari, quandoquidem in themate habetur discordia animorum, pacis nescia, et ex parte mulieris, corpore et iuventâ praestantis, periculum incontinentiae, et legitima animi aversio in illum virum, qui eam turpiter decepit et nunquam amore prosequuta est eam postponens concubinae.

Animadversiones defensoris vinculi. Ex adverso notat Vinculi Defensor, nihil praecipitanter gestum fuisse, neque suspicionem esse potuisse quin ambo nupturientes matrimonium inirent, onera, quae coniugibus iura divina humanaque

imponunt, sustinere parati. Nemo etenim eos compulit invitos, sed volens ac lubens consensit uterque.

Quoad vitam coniugalem, ad 7 menses productam, advertit Defensor, nil prodiit quod abnormem coniugum conditionem revelaret.

In factum vero haud brevis vitae coniugalis, orator inducit Pignatelli *consult. canonic. to. 1, consult. 148, n. 21,* haec advertentem: « Ex qua (cohabitatione) et condormitione quinque mensium, resultat praesumptio iuris et de iure pro consummatione, iuxta Bald. in *l. Deo nobis n. 7 De Episc. et cleric.,* et advertunt doctores, et communiter in *cap. Laudabilem de frig. et malefic.* »

Probationes autem, quae ad evincendum Iustinum et Antoniam minime coivisse, in medium afferuntur, haud omnem suspicionem removere videntur Defensori. Suspecta etenim in primis est coniugum confessio, quia matrimonium dissolvi cupit uterque. Et proin res est de confessione vergente in confitentis commodum; quae neque in aliis, neque matrimonialibus in causis probat. Audi Sanchez *De matrim. lib. 2, disput. 45, u. 33* (ibi): « Confessio ea cum sit in confitentium favorem nihil probat ».

Huc accedit, urget orator, quod Iustinus et Antonia suae potius quisque utilitatis, quam veritatis sollicitum se manifeste exhibeat. Etenim matrimonii dum uno velut ore profitetur uterque inconsummationem, quae percommoda est ambobus, versa vice e diametro pugnant, dum praetensae inconsummationis narrant causam, quippe quae si uni prodest, nocet alteri.

Dum enim uxor affirmat non adfuisse consummationis tentamina; Iustinus e contra, asseveranter autumat.

Demum Defensor observat, non posse dici obstetricum et medicorum examen omnibus numeris absolutum, cum non constet, unumquemque medicum et obstetricem suum edidisse testimonium antequam testimonium cognosceret ab aliis exploratoribus emissum.

Item orator advertit multum desiderari in causis a par-

tibus allatis pro dispensatione obtinenda a vinculo magni sacramenti.

Quibus animadversis, propositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SSño pro dispensatione super matrimonio rato et non consummato in casu.

RESOLUTIO. Sacra C. Conc. re disceptata sub die 3 Aprilis 1897 censuit respondere: *Affirmative.*

OXOMEN.

FUNDATIONIS CAPELLANIARUM

Die 26 Iunii 1897.

Per summaria precum.

COMPENDIUM FACTI. Pientissimi coniuges Gaspar de Mata et Marianna Ruiz de Almanta anno 1813 publico instrumento duas fundarunt capellanias in Ecclesia Cathedrali, alteram sub invocatione S. Sebastiani, et B. M. Virginis a Rosario alteram, iure patronatus sibi reservato et pluribus adiectis oneribus, praecipue Missarum.

Ut capellani congruam haberent sustentationem et ad *removendum periculum reductionis onerum* fundatores ad certam summam determinarunt reditus pro unaquaque capellania, donantes summam capitalem 8884 Ducatorum cuius reditus, scilicet 444 Ducatorum ita distribuerentur ut quisque capellanus 200 Duc. haberet in congruam sustentationem, addito tamen onere *Missae quotidianae.* — Supererant 44 Ducat. quae impendi debebant praecipue sequenti modo *a*) 26 ducata solvenda erant Monasterio B. M. V. a monte Carmelo loci Burgo partim pro usu utensilium, ob nonnullas Missas in dicta Ecclesia celebrandas, partim pro emendis cereis et panibus huic Ecclesiae offerendis. *b*) Item 10 du-

cata solvenda erant Ecclesiae Cathedrali. *c*) 50 nummi (Reali) solvendi erant patronis in signum grati animi; et alia id genus onera legata fuerant in tabulis fundationis.

Verum malo fundatorum fato, qua causa, quo tempore, nescitur, fundationis tabulae naufragium passae sunt atque pro deperditis huc usque habitae fuerunt adeo ut capellania sub invocatione B. M. V. a Rosario anno 1865 collata sit hodierno capellano Raymundo Hernando cum onere tantum, unoquoque anno, celebrandi *viginti* Missas et duas cum dimidio libellas erogandi fabricae eiusdem ecclesiae.

At anno 1895 tabulae fundationis e latebris, nescio cuiusnam archivii, in lucem vindicatae fuerunt; quamobrem curia sollicita fuit, has denunciare capellano ut de oneribus suo beneficio adnexis certior fieret. — At hic, rei novitatem non parum demiratus, animo reputans, hisce oneribus satisfaciendis reditus capellaniae impares esse, recursum habuit ad Sacratissimum Patrem, quo sospite fruimur, ut dignaretur onera capellaniae reducere, ea rata habendo quae hactenus in more fuerunt. — At contra huiusmodi reductionem PP. Carmelitani protestati sunt, expostulantes legati praestationem. — Episcopus de more percontatus fuit, qui haec retulit:

« Certum quidem est Capellaniam, sub advocatione B.M.V. a Rosario in hac Cathedrali Ecclesia fundatam, rite et canonice Oratori collatam ab Ordinario fuisse anno 1865 cum onere tantum unoquoque anno celebrandi viginti Missas et duas cum dimidia libellas erogandi fabricae eiusdem Ecclesiae, ceteris omissis in primaeva Capellaniae institutione stabilitis, deperditum enim tunc temporis videbatur institutionis instrumentum. Hoc vero nunc demum comperto, apparet celebrandam esse ex institutorum voluntate Missam singulis anni diebus, insimulque adimplenda alia onera in precibus adamussim relata ».

« Attamen cum Capellaniae redditus decursu temporis iacturam passi fuerint, et eorum commutatione nonnullis abhinc annis peracta ad normam Conventionis anni 1867

Sanctam Sedem inter et Catholicam Maiestatem, eiusque imminutio processerit ut syngrapha Debiti publici in dioecesano *Acerbo*, ut vocant, asservata redditum 315 libellarum annuatim non excedant, impossibile omnino est illiusmodi oneribus fieri satis ».

« Quid ergo? Superior carmelitani conventus contendit praeprimis exequi debere, aliisque oneribus praeferri, quae ad eumdem expectant, ex eo quod in fundationis instrumento exprimitur, nempe illa onera numquam imminutionem passura etiamsi redditus Capellaniae aliquam iacturam fuerint experti ».

« E contra Capellaniae Patroni, quibus ex animo assentior, autumant onera Missarum ceteris esse anteponenda iuxta fundatorum mentem, hocque vel magis quia non aliquam sed maximam iacturam Capellaniae redditus passos fuisse manifestum est. Etenim ex 315 libellis supra relatis, assignandae libere veniunt 275 pro congrua Capellani sustentatione iuxta synodalem huius dioecesis taxam, proindeque 40 tantum supersunt, unde nonnisi exiguus Missarum numerus celebrari valet ».

« Itaque, ut humilem meum sensum Sacro huic Coetui iam patefaciam, omnibus bene perpensis, arbitror onera laudatae Capellaniae reduci oportere ad Missas 25 quolibet anno pro fundatorum intentione a Capellano litandas in altari B. M. V. Rosarii in Cathedrali Ecclesia dicato, erogando insuper libellas duas cum dimidia Fabricae eiusdem Cathedralis Ecclesiae ratione usus ornamentorum *vestuario*, ut aiunt, facta sanatione quoad praeteritum ».

Procurator Generalis PP. Carmelitarum interrogatus, reposuit:

« Porro, ni fallor, quaestio heic recidit, ut nempe definiatur: an, in casu reductionis onerum alicuius Beneficii, ne, quoad fieri potest, Missarum numerus imminuatur, sint potius praetermittenda cetera onera eidem Beneficio adnexa ».

« Cui genericae quaestioni respondendum existimo: *af-*

firmative, ceteris paribus; et ratio patet; quia nihil utilius in Ecclesia tam pro vivis, quam pro defunctis Missae sacrificio. *Negative* autem si constet aperte aliam fuisse testatorum voluntatem; hanc enim voluntatem sancte esse servandam, utrumque ius clamat ».

« Age vero, ad casum nostrum quod attinet, aliam fuisse Testatorum voluntatem apertissime constat. Quasi enim praeviderent futurum esse, ut aliquando eorum devotioni erga Ecclesiam Carmelitarum, ubi eorum corpora iacent, non fieret satis, in Instrumento Fundationis Capellaniae, de qua in precibus, iterum atque iterum instant pro conservatione Canonis Ecclesiae nostrae solvendi, adeo ut neque in casu, ab ipsis iam contemplato, diminutionis reddituum praedictae Capellaniae, liceat Capellano pro tempore ab hac obligatione se eximere. Quid clarius? aut quomodo enixius instare potuissent pro perpetua conservatione statutae oblationis Ecclesiae nostrae quot annis faciendae? quae clausulae cum non legantur in determinatione numeri Missarum eiusdem Capellaniae, Fundatorum voluntati conformius censerem quod in reductione Missarum, si facienda veniat, ratio habeatur praedicti Canonis Ecclesiae nostrae, pro cuius solutione, saltem in maiori parte, pro debito officii mei instandum existimo. Si tamen ita videbitur EE. Vestris, quarum aequissimo iudicio omnia humiliter obsequenterque submittens, sacram purpuram deosculor ».

Disceptatio Synoptica

Animadversiones ex officio. Iamvero, uti in aperto est, in themate, quaeritur an legitime *praescripta* haberi debeant onera primitus capellaniis imposita, ob contrariam longissimi temporis observantiam. In hanc rem pugnant ex utraque parte plures et graves doctores, quos numerat Ferraris, *Biblioth. can. verb.* Usucapio, *art. 1, n. 6 et seq.* — Negativae sententiae generatim adhaesisse S. C. Congr. habetur in *Romana Capellaniarum 30 Iulii 1768,* § *Quaestio, in Comaclen. 8 Iulii 1818 ac in Civitatis Plebis 11 Maii 1793,*

ad 1 dubium. Si enim onera missarum ac piae fundationes ab inductis abusibus et a quavis contraria consuetudine non vendicarentur, praescriptio a legibus constituta in poenam negligentium ius suum, *leg.* Ut perfectius *2 Cod. de annali praescript.* in damnum vergeret defunctorum, qui se defendere non poterant; quare iuris naturalis est regula nempe *contra non valentem agere, non currit praescriptio.* Hoc aperte constituit S. C. Congr. iuxta decisionem, quam refert Monacelli *part. 4 Supp. ad tom. 2, num. 55,* ibi: *Quidam testator mandavit suis executoribus, ut erigerentur pro amore Dei et remedio animae suae unam capellaniam cum destinatione capellani qui Missam singulo mane celebrare curaret. Fuit erecta capellania cum assignatione congruae dotis; et quia capellani pro tempore semel in hebdomada vacare consueverant et sacrificium pro testatore applicare omiserant, delata causa ad S. C. Cong., haec in Lucana 18 Feb. 1702 declaravit, capellanum teneri applicare Missam pro fundatore, licet ipse id non expresserit et condemnavit capellanos seu rectores pro tempore, quo celebrare et applicare sacrificium omiserunt, non obstante descriptione contraria facta in tabella occasione Visitationis Apostolicae a centum annis circa.* — Aliquando vero, ob peculiaria rerum adiuncta aliter sentire visa est S. C. C. ceu in *Perusina Capellaniae 24 Nov. 1827;* in qua laicalem capellaniam a Flaminia Gigliotti Grotti cum onere Missae quotidianae institutam, immutatam fuisse existimarunt EE. PP. quia eiusdem bona tamquam propria possessa perpetuo fuerant a patroni descendentibus, qui tria dumtaxat sacra singulis hebdomadibus ab anno 1711 celebranda curaverant; ac ideo EE. PP. Missas annuas 156 tantum in posterum celebrandas rescripserunt. — Unde licet eruere, mentem esse S. C. C. nullo temporis decursu obligationem praescribi Missas celebrandi ex pia fundatione impositas, at aliquando si huiusmodi onus *reale* sit seu afficiat quasi servitus aliquem fundum, hunc fieri liberum si bona fide et ceteris ad praescribendum requisitis concurrentibus fundus ab alio possessus

sit uti immunis, omnino vel partim ab huiusmodi onere *reali*. — Reapse in *Imolen*. Legati pii, *7 Iulii 1859* quaerebatur an certus fundus amplius onere Missarum gravaretur quum iam a 60 annis possessus fuerit bona fide, quasi vacuus et solutus a quocumque legato. Iamvero cum causa proponeretur per *summaria precum*, antea prodiit responsum, *Ponatur in folio*, et dein propositis his dubitandi formulis: I. *An constet de libertate fundi Cenocchiare nuncupati ab onere Missarum in casu*. II. *An et quomodo sit consulendum SSmo pro absolutione et condonatione quoad praeteritas omissiones in casu;* S. Congr. respondit *die 27 Februarii 1858:* Ad I. *Affirmative, salvo iure favore causae piae, contra heredes fundatoris pii legati pro indemnitate.* Ad II. *Provisum in primo.* Haec actio reservata favore causae piae videtur aperte docere, extincto *onere reali*, superesse obligationem *personalem* satisfaciendi oneri, quantum fieri potest.

Sed in themate, EE. PP., imminuti capellaniae reditus iubent aliquam concedi *reductionem* onerum, quam EE. PP. pro sua prudentia statuent. Innuere vero praestat hanc esse S. C. C. praxim in reductionibus concedendis, nempe antea reducenda esse alia pia legata quam onera Missarum. Rem ita illustrat Bened. XIV *De Syn. dioec. l. 13, c. 25, n. 23:* « Quod si aliqua proponeretur dispositio, quae simul et Missarum onera et eleemosynarum distributiones, aliave pia onera comprehenderet et quidem, ob redituum tenuitatem, necessarium dignosceretur ad aliquam impositorum onerum reductionem devenire, reducenda potius sunt reliqua opera non autem Missarum numerus; iuxta praxim apud Congr. Concil. receptam de qua Fagnanus *in cit. cap.* Ex parte, *num. 34 De constit.* pluribus resolutionibus comprobatam, et praesertim in quadam resolutione, sive rescripto, quod redditum fuit litteris Episcopi Cremonensis mense Iunio an. 1586 et legitur *lib. 4. Decret. pag. 161 a terg. et 162.* « *Quatenus ab habente potestatem reductio facienda est, reducendas potius eleemosynas quam Missas etc.* »

Ex fasciculo vero memorialis non patet, an alia capel-

lania sub invocatione S. Sebastiani adhuc vigeat et quibusnam oneribus satisfaciat.

Hisce animadversis, quaesitum fuit quodnam responsum esset dandum.

RESOLUTIO. Sacra C. C. re disceptata sub die 26 Iun. 1897 censuit respondere: *Praevia sanatione quoad praeteritum, pro gratia reductionis ad annuas missas quinquaginta, facto verbo cum SSmo.*

LUCANA

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 26 Iunii 1897.

Sess. 24. cap. 5. de ref. matr.

COMPENDIUM FACTI. Comes Hieronymus 29 annum aetatis agens et eiusdem consobrina, Ludovica ex principibus .... sexdecim annos nata, die 2 Aprilis 1894, in oppido Lucanae dioecesis, rite matrimonium contraxerunt. Hoc vero maritale coniugium, quod fausto omine initum videbatur, felicem haud habuit exitum; cum, prout oratrix asserit, irrito conatu vas eius penetrare, spatio duorum circiter annorum, frustra vir conatus sit. Quod et vir affirmat; at is ex frigiditate quadam ac formidine erga mulieres accidisse asserit, dum uxor absolute impotentiae viri hoc adscribit. Exinde inter sponsos animorum dissociatio facta est.

Matris suae uxorisque interim consilium sequutus, Comes cum sponsa Romam venit, ut archiatrum de sua miserrima conditione consuleret; et revera medicus, inspecto corpore viri, non absolute impotentem eum cognovit. Quapropter ei praescripsit, ut quibusdam mensibus cohabitationem cum uxore abrumperet, vagando alio usquedum frigiditas et formido cessaret.

Interea Ludovica, spe derelicta rem cum marito habere posse, ad domesticos lares confugit, et ad virum numquam reversa est, sed dispensationem petiit super matrimonio tantum rato a Romano Pontifice.

Disceptatio Synoptica

Defensio mulieris. Ludovicae patronus primum per amborum coniugum iudiciales atque extraiudiciales affirmationes probare conatur, matrimonium in themate non fuisse consummatum.

Ludovica enim sub iuramenti fide narrat: duobus primis diebus nullum conatum factum fuisse ad consummandum matrimonium, tertio vero sese, non verbis, sed signis aequipollentibus petente, comitem libenter una et altera vice operam dedisse consummationi, sed perperam. De inutilitate autem conatuum neque comitem dubitare, ait mulier.

Quanta sinceritas sit in verbis Ludovicae, iuxta patronum, probatur ex septimae manus testibus. Comes Caesar Sardi haec testatur: sese cognovisse Ludovicam omni in aevo praeditam integris moribus, indole et educatione religiosa; numquam levem aut inconstantem sese praebuisse, sed ingenuam puellam fide dignam. Eadem, sacramento dicto, testati sunt Rev. D. Franciscus Massagli, oppidi *Vicopelago* parochus, Rev. D. Carolus Frediani, parochus oppidi *Gattaiola*, comitissa Clementina Sardi, comes doctor Ioannes Navasques: eadem actricis parentes. Ex ipsis testibus ab adversario in ius appellatis, eadem autumantur.

At et ipse Comes item testatus est de inconsummatione, quam numquam perficere valuit. Eadem extra iudiciales formas affirmaverat die 31 martii anni 1896 vicario capitulari Utinensi.

Testes ex parte actricis hoc ipsum confirmant. Illi vero qui a comite praesentati sunt, deponunt, separationis causam fuisse matrimonii inconsummationem. Comitissa Emma Ducco ait, cognovisse se matrimonium non fuisse consummatum ex quadam epistola sponsae, tum a sponso et a matre eius, atque affirmat: pro certo habere, matrimonium haud fuisse consummatum.

Iam ante processus confectionem, cum Ludovica in ea esset opinione, ad matrimonium dissolvendum sufficere ex-

traiudiciale testimonium incorruptae virginitatis proferre, corpus suum praebuit inspiciendum doctori comiti Ioanni Navasques qui testimonium protulit de integritate eius corporis.

Inspectio alia insuper iuxta normas a legibus praescriptas facta fuit in corpore Ludovicae; et ex hac, iuxta advocatum, plane colligitur Ludovicam virginem esse, ac proinde matrimonium cum comite numquam consummatum fuisse.

Doctores confirmant sententiam duarum obstetricum super integritate Ludovicae.

Hisce positis, de dispensationis causis breviter agit advocatus.

Iuxta eumdem patronum prima causa dispensationis habetur in impotentia viri. Quam comes quidem vehementer abnuit dicens: matrimonii non consummationem partam esse a frigiditate, minime vero ab impotentia, quam omnino non admittit. Quid enim est frigidum esse, exclamat hic patronus, nisi esse impotentem?

Similiter viri impotentiam colligit etiam patronus ex depositionibus testium tam ex parte viri quam ex parte mulieris, cum quibus concinit actricis testimonium.

Post hoc, haud in dubium advocatus ponit viri impotentiam. At si res adhuc dubia esset, ad rem nihilominus facere docet illud « quando impotentia adstruitur pro motivo et causa gratiosa dispensationis, non illam exigit certam et concludentem probationem. Sed satis est quod dicta impotentia sit adeo probabilis, ut Summus Pontifex illam veram existimare possit et ad gratiam moveri ». Cosci *De sep. tori lib. III, c. 2, n. 386.*

Alteram dispensationis causam advocatus invenit in periculo incontinentiae, in quo actrix in ipso ineuntis iuventutis fervore versatur.

Tandem aliis dispensationis causis addenda quoque est, iuxta oratorem, inexpiabilis animorum dissentio, atque voluntas sponsae, ad contubernium cum sponso suo instaurandum, prorsus aversa ceu abscisse Ludovica innuit, et eius mater et pater confirmant.

Verum si comes vehementer conatus est sponsam discedere, quam cupiebat apud se retinere, hac tantum de causa, retinet advocatus, hoc fecisse, ut totis viribus impotentis nomen, non aliter ac infamiae notam a se depelleret. Aliunde et ipse comes modo ab uxore sua abhorret.

Animadversiones defensoris s. vinculi. Ex adverso vinculi matrimonialis ex officio tutor, contra sponsos iurantes se separatim condormientes non potuisse insimul coire, retinet eos ad matrimonii consummationem vere incubuisse. Nam Ludovica fatetur: duodecies matrimonium consummare conatum fuisse maritum. Hieronymus autem: ter cum animo vere deliberato conatus sum. Imo omnia suadent defensorem coniuges iuventute ferventes ac mutuo ad invicem aestuantes amore non tribus nec duodecim tantum, sed longe pluribus vicibus coniugale opus aggressos esse.

Nec fidem idem coniugibus praestat, dum incassum se laborasse affirmant. Ludovica enim tota in eo est, ut matrimonium dissolvat. Nihil autem magis praedicatum in iure est, quam quod confessio in praeiudicium, non vero in favorem confitentis attendatur. *l. 10 ff. de testib.*: « Nullus idoneus testis in re sua intelligitur ». Quapropter Sanchez *De matrim. lib. 2, disput. 45, num: 33,* confessionis coniugum in causis matrimonialibus pondus expendens monet: « Confessio ea cum sit in confitentium favorem nihil probat ».

Huc accedit quod ex septimae manus testibus haud desint, iuxta defensorem, qui Ludovicam et Hieronymum veritatis studiosos non habeant.

Praeterea veridicos sive Ludovicam, sive Hieronymum haud esse existimat Defensor, ex quo alter abscisse negat, quod unus pro certo affirmat.

Haec omnia satis superque esse censet defensor, ut argumentum moralem inconsummationis reiiciatur; sed ut rem fusius impleat ad alterum caput accedit, ubi de testimonio obstetricum sermonem habet. Atque heic primum notat quod obstetrices Pascha Poggeschi, Teresia Mei et Catharina Tomei, quae corpus Ludovicae recognoverunt, non circumspe-

ctiones omnes usu invectae ut obstetrices ac medici in gravissimo atque perarduo huiusmodi negotio nec decipere nec decipi facile queant servatae examussim sunt.

Instructio enim a S. C. C. die 22 augusti 1840 edita praescribit ut mulier in balneo tepentis aquae per spatium saltem trium quadrantium horae permaneat. Iam vero Ludovica in balneo mansit 35 tantum temporis momenta.

Rursum, obstetrices corpus mulieris dum explorare habent, mulierem solent collocare in lecto. At lucanae obstetrices contentae fuerunt ut Ludovica in sella « poltrona » quiesceret. Quae mulieris explorandae positio non aeque commoda est explorantibus ac collocatio in lecto.

Post haec tandem defensor ad ultimum caput suae orationis devenit, ubi de dispensandi causis agit, quas tamen in themate deficere autumat. In probatis enim, iuxta defensorem, haud est decantata Hieronymi impotentia. Imo compertum est, eum alias compressisse mulieres.

Hinc non defuit inter testes adductos qui crederet, Ludovicam petiisse matrimonii resolutionem ex deceptione habita super oeconomico statu mariti, qui solet exaggerare proprias divitias quae nunc pessumdatae sunt.

Quibus praehabitis, propositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SSmo pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 26 Iunii 1897, censuit respondere: *Affirmative.*

EX S. CONG. S. R. U. INQUISITIONIS

Instructio quod sedulam curam adhibendam in causis sollicitationis. (1)

Die 6 Augusti 1897.

I. Instructione S. Romanae et Universalis Inquisitionis circa observantiam Apostolicae Constitutionis « Sacramentum Poenitentiae » N. 10 praecipitur ut, *antequam contra denunciatum procedatur, perspectum exploratumque iudici esse debeat, quod mulieres vel viri denunciantes sint boni nominis, neque ad accusandum vel inimicitia vel alio humano affectu adducti fuerint.*

II. Praeceptum huiusmodi, uti omnia quae ad huius Supremi Tribunalis procedendi rationem spectant, strictissimi iuris censendum est, ita ut, eo neglecto, ad ulteriora procedi nequeat.

III. Nec sufficit ut id utcumque, sed omnino necesse est ut certa iudiciali forma iudici innotescat; quod propria dictione: « *diligentias circa denunciatum eiusque denunciantes peragere* » significari in foro S. Officii usus obtinuit.

IV. Iamvero cum non semper nec ab omnibus vel tantum post longum tempus, cum nempe testimoniorum receptio difficilis et quandoque impossibilis est, Supremum hoc Tribunal id servari perspexerit, hanc ad rem Instructionem, pro R̃morum Ordinariorum norma, edendam mandavit.

V. Ordinarius igitur toties quoties aliquam de infando sollicitationis crimine denunciationem acceperit, illico ad diligentias procedet. Ad quem finem vel per se vel per Sacerdotem a se *specialiter* delegatum advocabit (separatim scilicet et qua decet circumspectione) duos testes, quantum fieri poterit, ex coetu ecclesiastico, utcumque vero omni exceptione maiores, qui bene noverint tum denunciatum, tum omnes et singulos denunciantes, eosque, sub sanctitate iuramenti de veritate dicenda et de secreto S. Officii servando, iudicialiter interrogabit, testimonium scripto referens, iuxta insequentem formulam; utriusque vero testimonii atque una simul respectivae denunciationis authenticum exemplum directe tutaque via ad hanc Supremam Congregationem quamprimum transmittet.

(1) Recole Vol. XXV, 451.

VI. Dictum est: vel per se vel per Sacerdotem a se *specialiter* delegatum; « nihil enim prohibet quominus, rationabili ex causa, pio alicui docto ac prudenti Sacerdoti id muneris Ordinarius demandare valeat; *speciali* tamen ei in singulis casibus delegatione impertita, eique antea delato iureiurando de munere fideliter obeundo et de secreto S. Officii servando».

VII. Quod si inveniri nequeant duo tantum testes qui noverint una simul denunciatum et omnes et singulos denunciantes, plures vocari debent. Tot nempe hoc in casu testes, ut supra vocandi erunt, quot oportebit ut duplex quoad denunciatum et unumquemque denunciantem habeatur testimonium.

VIII. Quoties autem iuramentum de secreto servando et, pro diversis casibus, de veritate dicenda vel de munere fideliter obeundo deferendum sit, iuramentum ipsum semper et ab omnibus, etiam Sacerdotibus, *tactis SS. Dei Evangeliis et non aliter,* praestandum erit. In Ordinarii vero potestate erit, siquidem pro rerum, locorum aut personarum adiunctis necessarium vel expediens iudicaverit, excommunicationem ipso facto incurrendam et Rom. Pont. speciali modo reservatam violatoribus comminari.

IX. Sequitur interrogationis formula. Die.... mense.... anno....

Vocatus personaliter comparuit coram me infrascripto Episcopo.... *(notetur nomen dioecesis. Delegatus autem dicat:* coram me infrascripto a r. p. d. Episcopo.... ad hunc actum tantum specialiter delegato) sistente in .... *(notetur locus ubi negotium geritur).*

N.... N.... *(nomen cognomen et qualitates testis conventi)* qui, delato ei iuramento veritatis dicendae, quod praestitit tactis SS. Dei Evangeliis, fuit per me

1. Interrogatus: Utrum noverit Sacerdotem N.... N....? *(nomen cognomen et qualitates denunciati).*

Respondit:... *(exscribatur lingua qua utitur testis, eius responsio).*

2. Interrogatus: Quaenam sit huiusce Sacerdotis vitae ratio, quinam mores, quaenam penes populum existimatio?

Respondit:...

3. Interrogatus: Utrum noverit viros vel, ut plurimum, mulieres NN..... NN....? *(nomen, cognomen et qualitates uniuscuiusque denunciantis).*

Respondit:...

4. Interrogatus: Quaenam sit uniuscuiusque eorum vitae ratio, quinam mores, quaenam penes populum existimatio?

Respondit: . . .

5. Interrogatus: Utrum eos censeat fide dignos, vel contra mentiendi, calumniandi in iudicio et etiam peierandi capaces eos existimet?

Respondit: . . .

6. Interrogatus: Utrum sciat, num forte inter eos et praefatum Sacerdotem ulla unquam extiterit odii vel inimicitiarum causa?

Respondit: . . . Tunc, delato ei iuramento de secreto S. Officii servando, quod praestitit ut supra, dimissus fuit, et antequam discederet, in confirmationem praemissorum se subscripsit.

Subscriptio autographa testis vel eius signum ✠ crucis.

Acta sunt haec per me N. . . . N. . . . *(nomen, cognomen et qualitates Episcopi vel eius Delegati qui testimonium recepit).*

Datum Romae die 6 Augusti 1897.

L. M. Card. PAROCCHI.

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

PRAGEN. Confirmationis Cultus ab immemorabili tempore praestiti Servo Dei Hroznatae, Ordinis Canonicorum Regularium Praemonstratensium, Beato et Martyri nuncupato.

Die 5 Augusti 1897.

Christiana religio Iudaicae longe praestans, nec gente nec tempore nec spatio circumscripta, sed ex omni tribu et lingua et populo et natione constituta, per omne aevum et in omni loco offert Deo rationabile obsequium suorum filiorum integritate fidei et multiformi vitae sanctimonia coruscantium. Saeculo decimo secundo exeunte, inter viros nobilitate et virtute claros Bohemia recenset Hroznatam ab origine ultima regiae stirpis Guttestensium circa an. 1160 progenitum, cuius parentes Zezemanus et Dobreslavia piissimi principes cum S. Ludmilla avia S. Wenceslai erant propinquitate coniuncti. Quem mater in lu-

cem ediderat mortuum, eum Beata Virgo implorata ad vitam restituit, ac deinceps adhuc infantem e curru deiectum atque adolescentem in profluentem Istulam delapsum ab utroque periculo incolumem eripuit. Inde a primaeva aetate divina mandata observasse et singulari pietatis studio Deiparam Virginem honorasse perhibetur. Iuventute florente, Hroznata nobilem optimamque uxorem duxit, et ex ea filiolum suscepit; quod familiare gaudium statim in luctum conversum fuit per immaturum obitum et matris et prolis. Verum quum scriptum sit: *Timentibus Deum omnia cooperantur in bonum,* Servus Dei e duplici hoc vinculo, etsi legitimo, solutus, et evangelicis atque apostolicis monitis recreatus arctius Deo adhaerere sibi bonum esse novit. Atque illud imprimis memorandum est, quod inter equites cruce signatos ad Christi Domini sepulchrum in libertatem vindicandum se adscribi statuit, ac voto firmavit. Iamque armis cum cruce indutus iter per Apuliam, Palestinam versus, fuerat aggressus; verum, improviso imminentium procellarum metu perculsus, non sine aliquo afflatu divino, Romam divertit, peregrini more, sacra Principum Apostolorum pignora et Summum Pontificem Caelestinum II visitaturus. Hroznatam de suae vitae ratione loquentem audivit Pontifex, qui, omnibus perpensis, divini consilii interpres, Apostolica dispensatione votum eidem commutavit, iniuncto onere ut Bohemiam reversus, templum et coenobium in honorem Deiparae Virginis conderet et perpetuo censu ditaret. Hoc votivum templum cum coenobio Dei Famulus apud Teplam illico extruxit ac dotavit, accitis Canonicis Regularibus Ordinis Praemonstratensis qui ibidem non modo sacra peragere et divinas laudes persolvere, sed etiam alumnos in bonum atque incrementum ipsius Ordinis optimis disciplinis instituere coeperunt. Quod opus quam gratum Deo extiterit, in consecratione templi, stella per altum diem supra ipsum emicante, declaratum fuisse fertur, simulque caeleste signum Apostolicae Sedi maiorem fidelium reverentiam conciliasse, et ipsi Hroznatae animos addidisse ad duo altera coenobia apud Chotessovicense oppidum erigenda. His commode aedificatis congruoque censu auctis, unum Religiosis Praemonstratensibus traditum fuit, alterum monialibus eiusdem Ordinis, in quo etiam domina Woyzlava, soror Hroznatae germana, viro suo Cracoviensis urbis praefecto orbata, pie vixit atque decessit. Interim Dei Famulus religiosae perfectionis studio ductus ite-

rum Romam venit, sua coenobia tutelae ac praesidio Summi Pontificis demisse subiecit; et voti compos factus, obtentis etiam pro iisdem coenobiis ab Apostolica Sede nonnullis privilegiis, ipse ab eodem Pontifice religiosum habitum Praemonstratensem, sacro ritu servato, recepit. In patriam rediens, salutato Bohemiae Rege fratre suo, cuius etiam patrocinio se suosque sodales ac fundata coenobia commendavit, in Teplense Monasterium a religiosis confratribus omnia fausta fundatori et socio adprecantibus communi laetitia exceptus est. Religiosi Instituti leges fideliter servans, rei familiari coenobii administrandae praepositus fuit: quo in munere, flagitiosis hominibus fortuna ac bona monasterii rapere conantibus, impavide pro iustitia resistere debuit. Verum hi implacabili odio excitati Dei Famulum, ipsius monasterii praedia perlustrantem, improviso capiunt, victumque in Theutoniam trahunt et in carcerem coniiciunt. Numerata pecunia poterat ipse a sodalibus redimi, sed noluit et libertati praetulit pro Christo passionem, probe sciens beatos fore qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, atque ita plura acerba perpessus, die 14 Iulii anno 1217 e corporeo terrenoque carcere in caelestem regiam migravit. Memoriae proditum est Hroznatam eadem die suum famulum et in vinculis socium suavi apparitione recreasse eumque mox libertati redditum misisse nuncium de suo obitu deque corpore sepeliendo ad sodales Teplenses. Exinde factum est ut qui vivus redimi noluit, mortuus sit redemptus, eiusque exuviae ad Ecclesiam Teplensem delatae, et, solemni funere peracto, ibidem honorifice conditae, ad haec usque tempora religiose colantur. Huius vero publici et ecclesiastici cultus indesinenter praestiti Servo Dei plura extabant indicia, uti lampades accensae ad eius sepulcrum, annua commemoratio festiva die 14 Iulii cum sacro votivo de S. Maria vel de SS. Trinitate, tabula cum effigie et elogio Beati et Martyris super altari fidelium venerationi proposita, aliaque huiusmodi, quibus accedebant documenta eundem cultum cum fama sanctitatis vitae, virtutum et miraculorum respicientia. Quum tamen idem cultus nondum ab Apostolica Sede authentico decreto recognitus ac approbatus fuisset, Emus et Revmus Dominus Cardinalis Franciscus Schönborn, Archiepiscopus Pragensis, per Iudicem delegatum Processum hac de re instituit et favorabilem sententiam protulit. Quapropter Revmus P. Vitalis Van den Bruel, Procurator Ge-

neralis Canonicorum Regularium Praemonstratensium et huius Causae Postulator, vota universi sui Ordinis depromens, nomine etiam praelaudati Archiepiscopi necnon Revmi Capituli ceterique cleri Archidioeceseos Pragensis, eiusdem sententiae confirmationem a Sancta Sede humillime expetivit. Hinc ab Emo et Revmo Domino Cardinali Vincentio Vannutelli, ipsius Causae Relatore, in Ordinariis Sacrorum Rituum Congregationis Comitiis subsignata die ad Vaticanum habitis, sequens dubium discutiendum propositum fuit: « *An sententia Iudicis ab Emo et Revmo Archiepiscopo Pragensi delegati super cultu ab immemorabili tempore praestito praefato Servo Dei, seu super casu excepto a Decretis sa. me. Urbani Papae VIII, sit confirmanda in casu et ad effectum de quo agitur?* » Atque Emi et Revmi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, post relationem ipsius Emi Ponentis, omnibus accurate perpensis et audito R. P. D. Ioanne Baptista Lugari, Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuerunt: *Affirmative, seu sententiam esse confirmandam.* Die 14 Septembris 1897.

Facta postmodum de iis Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII, per subscriptum Sacrae Rituum Congregationis Secretarium relatione, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae ipsius Congregationis ratum habuit et confirmavit, die decimasexta iisdem mense et anno.

C. CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI, *Secretarius.*

EX S. CONGR. INDULGENTIARUM

Beatissime Pater,

Guilelmus Pifferi, Episcopus Porphyrensis, ad S. V. pedes provolutus humillime exponit quod RR. PP. Plenariam Indulgentiam benigne concesserunt lucrandam prima quinta feria cuiusque mensis ab omnibus Christifidelibus qui Confraternitati SSmi Cordis Iesu nomen dederunt. Ut magis magisque haec devotio augeatur S. V. humiliter exorat ut eamdem Indulgentiam omnibus utriusque sexus Christifidelibus concedere dignetur, qui di-

ctae Confraternitati adscripti non sint, tamen die supra dicta vere poenitentes, confessi ac S. Synaxi refecti infinitam SSmi Cordis Iesu charitatem pia meditatione recoluerint et aliquamdiu ad mentem S. V. oraverint, insuper ut eisdem Christifidelibus qui praefata praestiterint quacumque sexta anni feria indulgentiam septem annorum totidemque quadragenarum benigne elargiri dignetur. — Et Deus.

Ex audientia SSmi die 7 Septembris 1897.

SS. D. N. Leo Pp. XIII benigne annuit pro gratia in omnibus iuxta preces. Praesenti in perpetuum valituro absque ulla Brevis expeditione. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Romae ex Secreteria S. C. Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae die 7 Septembris 1897.

Fr. HIERONYMUS M. CARD. GOTTI *Praefectus.*

L. ✠ S.

Pro Rmo P. D. A. ARCHIEP. ANTINOEEN. *Secr.*

IOSEPHUS M. Can. COSELLI *Substitutus.*

EX S. CONGREGATIONE INDICIS

DECRETUM quoad prohibitionem librorum.

Huic S. Congregationi propositum fuit sequens dubium: « Utrum in decreto n. 17 Decretorum Generalium de prohibitione et censura librorum nuper a SSmo D. N. Leone Papa XIII editorum, verba haec — *non publicentur absque competentis Auctoritatis licentia,* ita sint intelligenda, ut in posterum *indulgentiarum libri, libelli, folia etc. omnes* ad solos locorum Ordinarios pro impetranda licentia sint referendi? — An vero subiiciendi sint censurae aut S. Congregationis Indulgentiarum, aut Ordinarii loci secundum normas ante novam Constitutionem - *Officiorum ac munerum* - stabilitas?

Eadem Sacra Indicis Congregatio respondit:

Ad primam partem : *Negative.*

Ad secundam : *Affirmative.*

Datum Romae ex Secretaria eiusdem Sacr. Congregationis die 7 Augusti 1897.

A. Card. STEINHUBER *Praef.*

L. ✠ S.

F. M. CICOGNANI O. P. *a Secretis.*

EX S. CONG. DE PROPAGANDA FIDE

Litterae Delegati apostolici Statuum Foederatorum quoad dubia parochialitatis apud quasi paroecias erectas pro populo diversae linguae.

Die 26 Aprilis 1897.

Illme ac Rme Domine,

Cum in Statibus Foederatis plures in eodem territorio quasi-paroeciae pro populo diversae linguae erectae sint, quaedam ortae sunt quaestiones earum iura respicientes in personas quae aut ex parentibus ad has ecclesias pertinentibus natae sunt, aut quae ex exteris nationibus advenerunt, linguam tamen Anglicam callentes. Haec Apostolica Delegatio in re tam gravis momenti satius duxit superiori S. Cong. de Propaganda Fide iudicio praefata dubia submittere, eo vel magis quod connexa videbantur cum resolutionibus ab eodem S. Ordine die 11 Aprilis 1887 latis. Porro ad tramitem harum resolutionum, Emus eiusdem Sacrae Cong. Praefectus, literis sub die 26 Aprilis, anni currentis, nobis datis declaravit:

I. Filios ex parentibus non-americanis linguam ab Anglica diversam loquentibus, in America natos, non teneri cum emancipati sint ad sese iungendos quasi-paroeciae, ad quam pertinent parentes, sed iure frui sese uniendi quasi-paroeciae in qua regionis lingua, seu Anglica, adhibetur.

II. Catholicos qui in America nati non sunt, qui tamen linguam Anglicam noscunt, ius habere membra fieri illius ecclesiae in qua Anglica lingua in usu est, nec obligari posse ad sese subiiciendos iurisdictioni Rectoris ecclesiae erectae pro populo linguam propriae nationis loquente.

Haec a me significanda erant A. Tuae, dum omni qua par est reverentia et existimatione permaneo.

Amplitudinis Tuae

Addictissimus in Christo,
SEBASTIANUS ARCHIEP. EPHES., *Deleg. Apost.*

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

ADIACEN.

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 26 Iunii 1897.

Sess. 24, Cap. 5. De ref. matr.

Compendium facti. Aloysius et Aurelia uterque florente in aetate constituti, dioecesis Adiacensis, die 3 Octob. 1893, rite ac solemniter matrimonium celebrarunt. Quod vero extemplo miserrimum evasit. Ex actis enim eruitur, Aloysium, facile indulgentem libidini, meretricum amplexibus, iam ab adolescentia divitias ita dissipasse, ut aere alieno gravatus, animum induxerit sibi ducere uxorem ditissimam, suam e patruele sororem, Aureliam.

Mulier narrat insuper Aloysium, vel in voluptario itinere, statim post nuptias incepto, quo neoconiuges Massiliam et Lutetiam Parisiorum peragrarunt, multas diei noctisque horas eam deserere consuevisse; vel integrum per mensem, deserta Parisiis uxore, cum amasia, alio in loco se delectasse.

Dein mense Novembri sponsi simul Massiliam perrexerunt; at cum illic Aloysius adhuc cum meretricibus versari non erubesceret, sponsorum animi ita dissociati sunt, ut vix tribus post mensibus a contracto coniugio vita coniugalis penitus disrupta fuerit.

Quapropter Aurelia tribunal civile adiit, et mense Iunio 1891 facile divortium obtinuit. Deinde ad Curiam adiacensem recursum habuit, ut processus conficeretur circa matrimonii inconsummationem. Aurelia enim existimat, et de facto ante Tribunal adiacen., ex mandato S. C. C. processum conficiens, sub fide iuramenti affirmat matrimonium inconsummatum mansisse; dum e contra vir, in ius vocatus, pariter iuratus hoc negat, affirmans versa vice matrimonium cum Aurelia vere consummasse.

Disceptatio Synoptica

Defensio mulieris. Aureliae patronus volens sibi pandere viam, ut facilius demonstrare queat; actricis matrimonium inconsummatum mansisse, in primis ostendere satagit quod si Aloysius consilium patris elegit ducendi uxorem, ex hoc solo facto motus fuit, scilicet, quia aere alieno ipse gravatus, ullo modo solvere poterat creditoribus nisi nuberet Aureliae. Haec enim non modo Aurelia eiusque parentes iurati enarrant, sed asseverat Aloysii pater, et confirmant testes fere omnes.

Praeterea, prosequitur advocatus, exploratum est, tam indigne a coniugii primordiis erga uxorem Aloysium se gessisse, ut eam fastidire velle, et illam haud complecti benevolentia, sed aspernari et reiicere videretur. Etenim postridie nuptias, e domo ante lucem egressus, non sine omnium admiratione Aloysius in plateam deambulabat « car ne pouvant pas dormir il avait préféré se promener ». Lutetiae Parisiorum, quo incepto nuptiali itinere, brevi postea cum uxore perrexit, hanc solam per diem et noctem assidue deserere consuevit; immo etiam mensem fere integrum sine uxore in Galliae meridianis fuisse versatum fertur.

Advocatus credit insuper, Aloysium Massiliam reversum eo audaciae processisse, ut non modo Aureliae cubiculum in diversorio defugeret, sed hanc in publico relictam, procaci depravatorum hominum licentiae obiicere non dubitaret.

Denique, urget, exploratum est Aloysium, qui summum in voluptate bonum, summas in turpitudine delicias posuisse videbatur, neque ad frugem, celebrato coniugio, animum applicasse: neque saltem aliqua pudoris specie vinculi, quo se obstrinxerat, sanctitatem fuisse reveritum; sed nullum horae momentum transegisse, quin se ingurgitaret in flagitia et foedissima adulterii labe dedecoraret. Testes enim demonstrant, illum, noctem quae nuptias antecessit, obscoenis in lupanari voluptatibus consumpsisse; triduo post nuptias, prostibularum tantum contubernio Massiliae fuisse usum; mox uxore Parisiis relicta, concubinam, quacum iter facie-

bat, uxoris nomine in diversorio donasse; et tanta denique impudentia meretriciis tum hic, tum illic, amoribus fuisse delectatum, ut homines in adolescentiam indulgentissimos horrore perfunderet. Hisce positis, concludit advocatus, haud veri similius esse potest quod Aloysius, trimestri illo coniugalis vitae, cum Aurelia copulatus sit.

Sed ad urgentiora nunc pergit orator. Et in primis docet hic non cadere regulam de praesumptione iuris et de iure, quae favore matrimonii exurgit ex cohabitatione et condormitione viri iuvenis cum uxore iuvene. Nam ipse ait, sive tempus spectetur, quo coniuges sub eodem tecto manserunt, sive nulla tori communio, sive cetera, quae occurrunt, adiuncta, infausti coniugii inconsummationem, certissimo veluti argumento, esse sumendam.

Aurelia enim sub iuramenti fide dicit: « Sous la foi du serment j'affirme qu'il n'y a pas eu consommation de mariage. Je déclare comprendre très-bien que la consommation du mariage consiste dans l'introduction du membre viril dans le vagin de la femme - suivie par un épanchement d'humeur spermatique dans l'intérieur de cet organ. Après cela je persiste affirmer sous la foi du serment que mon mariage avec M. Louis n'a pas été consommé ».

Hic orator multos testes et assertiones refert, quibus demonstrare conatur quod, posito iuramento, sub quo Aurelia suum matrimonium inconsummatum mansisse dicit, eiusdem verbis plenam fidem praestandam esse: « Mad. Aurélie est douée de rares et précieuses qualités.... Et j'ai toute raison de croire comme sincère et véridique son affirmation (Napoleo Pietri). Je tiens pour sincère et véritable, et comme absolument certaine l'affirmation de Mad. Aurélie » (Joseph Orsini).

Episcopus adiacen. declarat: « Certifions devant qu'il appartiendra que Mad. Aurélie de notre diocèse est comme tous ses parents, digne de foi et foncièrement religieuse ». Illius Parochus: « Je soussigné déclare que Mad. Aurélie, qui demande l'invalidation de son mariage avec Mr. Louis

est digne de tout intérêt, que ses déclarations méritent toute confiance en égard à son éducation véritablement chrétienne et à la piété, qu'elle professe ».

Retinet insuper advocatus, Aureliam in tempore non suspecto affirmasse quod ea haud matrimonium consummavit. Testis est Iulia Girard, quam, Aurelia paulo post nuptias Massiliam cum viro reversa, vitae quam degebat, infelicissimae arcanis admisit. Haec, quum Aureliam interrogasset, num aliqua prolis progenerandae spe niteretur, responsum habuit id absque prodigio accidere non posse.

Aliud argumentum occurrit advocato ex testium testimoniis depromptum; qui non modo veritatis laudem Aureliae tribuerunt, sed innixi concurrentibus indiciis « quae si non sufficiunt ad generandam scientiam, sufficiunt ad generandam fidem seu credulitatem » (Card. Turrecremata ad c. *Requisivisti*) matrimonii inconsummationem testati sunt.

Postremum et potissimum suae orationis argumentum advocatus attingit ex medicorum iudicio, qui post auditam obstetricum relationem sic deponunt: « Le jugement que je forme est celui-ci que.... la consommation du mariage faite par un membre viril de grosseur ordinaire n'a pas eu lieu » (medicus Iacobus Massa). « Ma certitude est que l'acte du mariage n'a pas été accompli » (medicus Carolus Legrand).

Frustra vero obiicitur in hymene laciniam obstetrices deprehendisse. Illud enim non ambigitur, orator dicit, haud modo veretrum genitalia ingressum, sed digitos vel chirurgica instrumenta hymenem dirumpere posse: quin etiam aliquando fieri, ut lacinia naturâ insit, vel cassis coeundi conatibus importetur « vient on à trouver une déchirure de l'hymen, il ne faudra pas immédiatement la rapporter à un coit accompli, mais avoir présentes à l'esprit toutes les autres circonstances qui peuvent donner lieu à une lésion de l'hymen » Hofmann *méd. leg. p. I, sect. 2, art. I, n. 1. Paris 1881 pag. 66.*

Ad finem iam veniens orationis suae, advocatus notat quod si sponsus iurisiurandi arctissima vincula perrumpens,

matrimonium se consummasse contendit, hoc minime credendum est; nam meminisse iuvabit, Aloysium esse corruptissimum, vitâque eius omnibus inquinatâ vitiis nimis fortasse patet. Revera iam inde a teneris annis Aloysius libidini indulgere visus est: ibique iuventutem exercuit, saepissime, sed frustra, pollicitus in bonam frugem se tandem fore recepturum. Testis Aemilius Geerbrant haec enarrat: « Son père s'était adressé à moi à fin de le ramener à de meilleurs sentiments, mes démarches n'eurent aucun succès ». Et quoniam tritum sermone proverbium illud est: « vulpes pilos mutat non mentem, neque mores »; ratio, quam vir inierat, in vitam coniugalem irrepsit.

Ceterum, prosequitur orator, Aloysius sibi contradicit, cum iam tempore non suspecto alia sensit, alia voluit circa consummationem.

Testes referunt: « Je suis certain d'autre part, qu'avec des amis, Mr. Louis s'est vanté de n'avoir jamais eu de rapports avec sa femme », testis Napoleo Pietri. « L'affirmation de l'épouse est au contraire confirmée par différents aveux de celui-ci, qui à plusieurs reprises, se vantait de n'avoir jamais eu aucun rapport avec sa femme ». « Le mari se serait vanté de n'avoir pas voulu consommer le mariage – un de mes amis l'en a entendu parler dans un café ». « Je sais que Mr. Louis tenait des propos très-inconvénants au sujet de sa femme, qui – disait-il – le dégoutait – les propos m'ont été rapportés par des jeunes-gens, qui les avaient entendus par la bouche même de Mr. Louis » (Carolus Geerbrant). — Si ergo, exclamat advocatus, id tempore suspecto Aloysium negantem audimus; de quo tempore minime suspecto intolerantissime gloriatus est: nemo dicet adiacensem Curiam opinionem fefellisse, quum Aloysio consummationem affirmanti neutiquam credendum esse putavit: « L'affirmation dę Mr. Louis que le mariage à été consommé ne parait-elle de nature à infirmer la déclaration contraire de Mad. Aurélie. — Tout parait établir le bien fondé de la supplique de Mad. Aurélie ».

Neque desunt, iuxta oratorem, causae cur matrimonium se consummasse Aloysius tanta pervicacia contendat. Ante matrimonium immodicos in obscoena sumptus fecerat; interdictio igitur bonorum illi imminebat: quam ut effugeret, matrimonium elegit. Postquam matrimonium per civilem potestatem diremptum est, revera illi negotiis gerendis interdictum fuit, testis Iulia Giraud.

Iudicio vero advocati, si Aloysius affirmat suum matrimonium consummatum fuisse, hoc ea tantum mente dixit ut detegeret impotentiam coeundi, quae necessarium effectum est eiusdem adolescentiae vitiorum.

Demum orator descendens ad causas dispensandi, notat has in themate clarissimas inveniri. Aloysius enim aere alieno obrutus et a creditoribus compulsus, non ex arbitrio suo, matrimonii vinculo sese obstrinxit.

Accedit quod benevolentia inter coniuges reconciliari nullo pacto potest; eoque magis quod civile vinculum per divortium solutum est. Curia adiacensis testatur « aucun espoir de rapprochemeut entre les époux ne peut pas exister ».

Infelix uxor denique optimis licet moribus imbuta, innumeris incontinentiae periculis, nisi rursus denubat, obiectatur.

Animadversiones defensoris s. vinculi. Vicissim vero Vinculi defensor ex officio, praemissa factorum narratione, docet methaphysice esse impossibile sive quod Aloysius Aureliam duxit nactus tantum opportunitatem ut, alimonio vitiorum eius novam pecuniae summam a patre obtineret; sive quod in themate matrimonium inconsummatum mansit. Et in primis ad probandam liberam Aloysii voluntatem contrahendi, multa testimonia refert, quae, iuxta oratorem, vel obiter vel ullo modo innuunt ad praetensam coactionem.

Sed melius quam alii testes, iuxta Defensorem, verum deponit praefatus Henricus De Giovanni, qui exploratis Aloysii, Aureliae eorumque parentum animis, nuptias conciliavit. Iam vero quaestionem: « Assistiez-vous au mariage? Avez-vous remarqué soit à la mairie, soit à l'église, quelque chose

qui ait pu faire penser que l'un ou l'autre des époux ne donnait pas un libre consentement? » ita dimittit Henricus: « J'assistai au mariage et n'ai point remarqué soit à la mairie, soit à l'église, rien qui ait pu me faire penser que l'un, ou l'autre des époux ne donnait pas un libre consentement. D'ailleurs, je ne m'occupais pas de surveiller, ni même d'examiner les époux, que je croyais tous deux trop heureux de s'appartenir ».

Ipse Aloysii pater plus semel de testimonio rogatus respondet: « Je répète donc qu'en 1893, mon intention bien arrêtée était de ne m'occuper de l'établissement de mon fils que, lorsqu'il aurait atteint l'âge de 25 ans, âge qu'il n'a pas encore au moment où je dépose devant vous. Pour compléter ma pensée, je dois dire qu'une jeune personne du continent, dont la famille m'était attachée par les liens de la plus étroite amitié, me semblait devoir convenir, sous tous les rapports à mon enfant ».

Ipsemet sponsus percontatus a iudice, reponit: « Je l'avais vue (Aureliam) au Caire deux ans avant notre mariage dans un voyage que je fis avec mon beau-frère, M. Roccaserra. Je l'avais revue l'année suivant à Marseille, à l'hôtel des Colonies. Ces deux entrevues ont été courtes et de simple politesse. Je la revis à Sartène deux ou trois jours avant de demander sa main, et toujours incidemment. Quand j'ai obtenu sa main, il s'est écoulé trois semaines avant la célébration du mariage. J'avais de la sympathie pour elle; je la trouvais très-gentille et le bien qu'on m'avait dit d'elle me la rendait plus aimable encore. Mon père ne m'a pas engagé à faire ce mariage, mais en principe il tenait à me voir unir par les liens du mariage pour m'enlever aux occasions dangereuses. Je savais faire plaisir à mon père en me mariant, mais ce n'était pas là le but unique. J'ai donné un libre et plein consentement ».

Ex Officio Defensoris rogatus: « Connaissiez-vous la loi du divorce? » Aloysius respondet: « Je la connaissais, mais je n'y pensais pas du tout, et j'avais les meilleurs inten-

tions en me mariant ». Urgente iudice: « N'aviez-vòus pas eu des regrets de vous être uni à Mlle Aurélie?.... Etiez-vous heureux de votre nouvelle condition? » Ille retulit: « Je n'ai pas eu des regrets de m'être uni à Mlle Aurélie ». Prosequitur Aloysius: « Avant la rupture, j'étais heureux de ma condition, je trouvais ma femme charmante à tous les points de vue et n'avais aucun reproche à lui faire ».

Hisce positis quoad primam partem, Defensor descendens ad impugnandam assertam inconsummationem, ante omnia refert testimonium Aloysii, qui a iudice percontatus: « Pourriez-vous affirmer sous la foi du serment que pendant le temps qu'a duré la vie commune votre mariage avec M.me Aurélie a été réellement consommé? » absque ambagibus reponit: « Oui, j'affirme sous la foi du serment, que le mariage a été consommé. Il n'y a pas eu de simples rapports, mais véritable consommation ». Quoad causam vero, cur adulterii turpitudine rem Aloysius inficeret, hoc haud novum esse docet defensor; imo familiare esse existimat iuvenibus libidini deditis. Hoc item Aureliam adumbrasse credit dum refert, Aloysium interrupte cum ea vel extra domum maritalem laetam voluptatibus vitam agere.

Insuper urget, si verum esset quod Aloysius deseruisset sponsam venustate ac iuventute florentem, quam per mensem integrum ipse cognoscere carnaliter noluit aut non valuit, turpiter se deceptam proclamasset potius quam scriberet amicae ista verba: « Il n'a plus d'affection pour moi.... Si au moins je ne l'aimais plus, je n'en souffrirais pas. Mais je dois avouer que l'aime encore trop pour survivre au coup qu'il me prépare ». Neque, cum ille minitatur fugam, sponsa clamat: « Ce n'est pas sans crainte que je vois ce dernier moment s'approcher ». Quinimo amica adiicit: « J'ai encore reçu d'autres lettres plus tristes et plus angoissiées », quas inter: « Un billet dans lequel elle me déclarait (ait amica) qu'étant désesperée, elle allait se suicider ».

Si Aloysius uxorem aspernatus est, si ad latus eius sedit quasi inutile lignum, non facile intelligit Defensor istam

Aureliae agendi rationem. Laetari enim potius, cum Aloysius fugam arriperet, quam conari mortem sibi consciscere debebat Aurelia. Idque eo magis quia probe noscit Aurelia quid vir praestare habeat, si felicem uxorem reddere velit et valeat: « Je déclare (ita illa) comprendre très-bien que la consommation du mariage consiste dans l'introduction du membre viril dans le vagin de la femme, suivie par un épanchement d'humeur spermatique dans l'intérieur de cet organe ».

Post haec tandem ad physicum argumentum deductum ex inspectione corporis Aureliae Defensor devenit, et notat quod tres obstetrices, quae Aureliae corpus iussu iudicis recognoverunt, uno velut ore profligatum conclamant hymenem. Re enim vera prima obstetrix, Rosa Eymar testatur: « L'hymen n'est pas intièrement dechiré, il existe deux caroncules myrtiformes ». Altera obstetrix, Catharina Antony renuntiat: « L'imene di forma circolare presenta due caruncule dovute alle piccole lacerazioni, che si osservano sul bordo marginale di essa ». Tertia obstetrix, Petronilla refert: « Ho trovato due caruncule una sotto l'uretra e l'altra sopra ».

Unanimi pariter consensu obstetrices excludunt illas a natura causam nancisci vel ab aliquo morbo, sed data opera eas patratas censent. Porro Catharina Antony inquit: « Dette lacerazioni sono di certo dovute a tentativi d'introduzione di un corpo qualsiasi in vagina ». Rosa Eyman: « Peut être (inquit) le resultat d'un jeu d'enfance ou de l'introduction d'un corps étranger de petite dimension ». Petronilla Piccoli ait: « L'hymen est lacéré ».

Hoc posito, sic arguit Defensor: aut laceratio hymenis adscribenda est Aloysio; et hoc paullisper admisso certa est matrimonii consummatio, quia nec Aloysius is erat, qui opus semel incoeptum perficere nollet: nec Aurelia amoris in Aloysium argumenta exhibuisset, si iste opus perficere minime valuisset. Aut decipiunt vel decipiuntur testes, qui honestatem ac religionem Aureliae ad sidera tollunt.

Neque ad probandam inconsummationem in themate satis existimat Defensor verba medicorum, quae probabilem illam retinent, non tamen absolute probatam. Medicus Legrand contentus est affirmare: « Il est possible que les petites déchirures de l'hymen, qui ont été constatées aient existé même avant le mariage », et alter medicus Massa concludit: « La consommation du mariage faite par un membre viril de grosseur ordinaire n'a pas eu lieu ». Iam vero, concludit Defensor, matrimoniale vinculum relaxare impermissum omnino est, nisi inconsummatio plene constet.

Nec iustam causam dispensandi Defensor in themate invenit. Aloysius enim ab Aurelia se divertisse poenitens, iam desiderium ad uxoris amplexus redeundi ostendit: « Monsieur Louis, ait Henricus De Giovanni, a reconnu ses torts, et a demandé à les réparer ».

Quod si vita coniugalis restaurata haud est, non per Aureliam stetit, sed per eius parentes, quod aequum profecto non est. Ad rem Aloysius: « Je crois devoir dire cependant que j'ai fait une tentative de réconciliation, il y a deux mois. Je suis même venu à Sartène dans ce but. La tentative à échoué, et j'attribue cet échec plutôt aux parents de ma femme qu'à elle-même, de même que le divorce à été demandé et obtenu à l'instigation de son parrain Mr. Girard, substitut à Marseille: J'avoue avoir abandonné ma femme, et à Marseille presque continuellement. Néanmoins, si ses parents ne pesaient sur elle, je crois que ma femme consentirait à se réconcilier avec moi ».

Hisce adductis propositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SS.mo pro dispensatione super matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 26 Iun. 1897, censuit respondere: *Ex hactenus deductis non constare de matrimonii non consummatione.*

EX S. CONGR. EPISC. ET REGUL.

DERTHUSEN.

NULLITATIS SENTENTIARUM SEU RESTITUTIONIS IN INTEGRUM.

Die 26 Martii 1897.

Compendium facti. Pluries haec quaestio quae prius inter Moniales Carmelitas Discalceatas et sacerdotem Henricum de Ossò fundatorem Congregationis Sororum S. Teresiae de Iesu, et novissime inter sorores ipsas ob fundatoris mortem agitata est, tum apud tribunalia hispanica, tum apud S. Sedem proposita fuit. Controversiae punctum hoc est, nempe quaeritur 1. utrum Domus-Novitiatus praefatarum sororum quae exurgit in suburbio de Iesu Civitatis Derthusensis sit constructa in area de proprietate Monialium Carmelitarum et hinc sit demolienda et quatenus affirmative: utrum 2. extante bona fide ex parte aedificatoris admittendum sit legis beneficium nempe praevia indemnizatio demolitioni.

Itaque sacerdos Henricus de Ossò post plures habitas adversas sententias in Hispania, quarum ultima sententia secundi turni Rotalis Matritensis, totam rem detulit S. Sedis iudicio. Disceptata fuit causa coram S. Congñe Episc. et Reg. die 11 Martii 1892 (1) et ad subiecta dubia: I. *Utrum sententiae editae a tribunalibus hispanicis revocandae sint in casu* et quatenus negative: II. *An et quomodo admitti possit transactio implorata a sacerdote Henrico de Ossò in casu?* responsum prodiit: *Ad I. Negative et executioni demandandam esse sententiam rotalem diei 28 Februarii 1891. Ad II. Negative in omnibus et amplius.*

Victus, sed non fractus sacerdos de Ossò die 12 Maii 1893 iterum instetit apud S. Congregationem pro causae revisione, allegans ex domus Novitiatus demolitione scandalum oritu-

(1) Confer Vol. XXIV, 550.

rum, et petens ut, in casu demolitionis, attenta sua bona fide, praevia indemnizatio sibi concedatur.

Interim vacata sede Episcopali Derthusensi sacerdos de Ossò petiit ut sententiae executio suspenderetur quoad usque novi Episcopi adventum. At serius idem sacerdos cum detegisset in Archivio S. Congregationis documenta a suo Procuratore exhibita in prima propositione causae non adinveniri, coepit instare pro beneficio restitutionis in integrum eo quod praefata documenta Eminentissimis Patribus non fuerunt nota.

Tandem advenit novus Episcopus: hic vero in suis literis 12 Ianuarii 1895, confirmatis factis ac rationibus a Monialibus Carmelitis adductis, et refutata instantia pro beneficio restitutionis in integrum obtinendo, votum pro concordia proposuit, hoc sensu nempe quod controversa domus Novitiatus non demoliatur, sed potius Monialibus cedatur quae ratione utilitatis sibi obventurae, parvam pecuniae summam persolvent, sub pactis et conditionibus inter partes statuendis et auctoritate iudicis ecclesiastici sanciendis.

Verum cum proposita concordia sac. de Ossò non placuisset, die 27 Aprilis 1895 decretum prodiit ut causa discuteretur in plenario conventu Eñorum Patrum sub dubio in calce exscripto. Interea sac. de Ossò viam universae carnis ingresso, Sorores Teresianae sui fundatoris causam susceperunt et prosecutae sunt.

Disceptatio Synoptica

Restitutio in integrum est concedenda. Qui partes agit sacerdotis de Ossò seu Sororum S. Teresiae in duas partes orationem suam dispescit, in quarum prima contendit praefatam restitutionem esse concedendam, in altera proponit modum quo est concedenda. Aggrediens itaque primam partem recolit motiva ad eam concedendam esse extrinseca. Quoad motiva extrinseca primum horum propugnat esse factum quod documenta in S. Congregatione oblata examini EE. Patrum an. 1892 non fuerunt subiecta, utpote quia in Archivio

praefatae S. Congregationis deperdita, idque deprehensum esse ait tum ex folio officiali seu Consultatione, in cuius summario tantum adversae partis documenta referuntur, tum ex ipso fasciculo actorum illius temporis. Iam vero incivile est quempiam inauditum damnari.

Alterum motivum deducit ex ipsius S. Congregationis agendi ratione. Ipsa enim per duas vices iussit suspendi decretum demolitionis domus Novitiatus Sororum ut ut Vicarius Capitularis Derthusensis in suis literis informativis demolitionem urgeret; quod profecto indicat adesse rationes ad emanatas sententias impugnandas: nec aliam esse sententiam iuristarum plurium et praeclarorum Praesulum in Hispania, inter quos advocatus duos Eños Patres Purpuratos recenset.

Tertium et gravius motivum Patronus adinvenit in irregularitate actorum tum Tribunalis Appellationis Tarraconensis, tum primi Turni Rotalis Matritensis. In illo arbitrarie fuit iudex revocatus ab Archiepiscopo Tarraconensi quando iam sententia favorabilis sac. de Ossò coepta erat transcribi in actis, et alius substitutus fuit prorsus contrarius clienti de Ossò; in hoc nulla provisio edita fuit super querelis ab Ossò productis circa recusationem iudicis, et falso assertum fuit omnem irregularitatem sanatam fuisse partium consensu.

Tandem patronus restitutionem concedendam esse sustinet, eo quia praetensa ex adverso demolitio est iuridicum absurdum. 1. Quia Teresianum Collegium aedificatum est in proprio fundo et tunc adiudicari oportet domino fundi, vel exurgit in solo alieno et tunc cedit domino soli, iuxta vulgatum effatum *aedificatum solo cedit* praevia tamen compensatione si adfuit bona fides: at numquam demolitio admitti potest quia haec in nullius vergeret utilitatem. 2. Pro aedificatione Collegii praefati iam expensae sunt 50 millia libellarum et soli ab aedificio occupati valor non excedit 400 libellas. Iam vero praetensio destructionis huiusmodi aedificii pro recuperando solo tam tenuis valoris, etiamsi in

iuris apice consisteret, admitti prorsus nequit, quia *summum ius, summa iniuria* ut passim tradunt iuristae. 3. Demum quia demolitio in themate dum ex una parte scandalum pareret inter fideles, ex altera redoleret maximam iniustitiam, quia sorores forent a pacifica et legitima possessione exturbatae, quin prius essent auditae et damnatae in iudicio.

Accedit deinde Defensor ad motiva intrinseca seu quae meritum tangunt, et propugnat in primis Domum-Novitiatum in proprio Sororum fundo fuisse aedificatam, hinc ipsius demolitionem decerni non potuisse absque summa iustitiae laesione. Adnotat totalem decretam demolitionem in themate constituere gravamen iuridicum; actio enim instituta a sociis cessionariis Sanchez, Auxachs, et Peñaroja in primo iudicio fuit alternativa, nempe vel ad totum aedificium demoliendum, vel ad eius altitudinem imminuendum in 30 palmis seu mensuris: proinde sacerdos de Ossò erat ad summum damnandus ad partialem domus demolitionem iuxta notum adagium. *In obscuris quod minimum est sequamur.*

Hoc praemisso, Orator subdit quod totum negotium enodandae quaestionis est in interpretatione actus cessionis seu donationis factae a domina Magdalena de Gran. Atqui si hic actus in se examinetur, manifesto erumpit ipsum domino de Ossò non adversari. Sane ceu ex praefato instrumento donationis, undecim mensurae fundi destinantur pro *obiecto pio et religioso* iuxta voluntatem et determinationem dandam ab ipsis donatariis; nihil autem vetat quominus sub obiecto pio et religioso duae causae piae vel fundationes venire queant; eo vel magis quod in dicto instrumento sermo fit de *aedificiorum* constructione, et ipsi donatarii duas pias fundationes designaverint, nihil in contrarium faciente permissionis decreto sive reali sive Episcopali a Monialibus Carmelitis obtentae, quia in ipsis quantitas fundi non est specificata, quae aliunde clare ab ipsis donatariis fuit praefixa in octo tantum mensuris pro Monialibus ex un-

decim donatis, ceu ex actu ipsorum informativo Curiae Derthusensi oblato constat.

Post haec advocatus, recolita nota iuris regula quod nulla in contractibus haberi queat melior interpretatio, quam illa data ab ipsis contrahentibus eorum actibus successivis, demonstrat partem fundi donati vere destinatam fuisse pro aedificatione Domus–Novitiatus Sororum : id scatet primo ex epistola cappellani Dominae De Gran diei 25 Martii 1878 et ex attestatione Superiorissae Generalis Sororum S. Theresiae, ubi edicitur aedificationem Collegii locum habuisse ipsa donante consentiente, quin imo haec ad hunc finem summam impertita est. Adversarii hanc voluntatem negare vellent adducendo aliam epistolam praefatae dominae diei 27 Iunii 1891 ubi erectio Collegii conclamatur contra ipsius voluntatem ; sed reponit Orator praeterquam quod haec epistola est suspecta, utpote scripta undecim annis litis post pendentiam, priorem voluntatem destruere non valet iuxta iuris effatum, *quod semel placuit amplius displicere non potest.*

Nec alia fuit integratio actus donationis iuxta patronum, data ab ipsis cessionariis: probat id tum ex actu informativo supra relato ab ipsis subscripto, tum ex eorum interessentia festivitati pro inaugurando aedificio Collegii Sororum in qua singrapha collocationis primi lapidis subscripta mansit nedum a Vicario Generali Derthusensi sed etiam ab ipsis donatariis: qui consensus et concordia perseveravit durante aedificatione praefatae domus, et solum interceptus fuit mense Novembris 1879, quando iam Sorores Teresianae erant in pacifica possessione et occupatione Collegii : haec plane evincuntur tum ex depositionibus iuratis Architecti Albeza ex facto quod socius Auxachs salaria operariis fabricae persolvebat et ex ipso Decreto Gubernativo.

Post hoc Orator refutans septimum *Considerando* Sententiae secundi Turni Rotae Hispanicae sustinet nec ipsarum Monialium Carmelitarum consensum in Collegii aedificatione defuisse.

Siquidem haec consenserunt primo per se tum ex parte

activa in festo pro inauguratione aedificii, tum ob insistentiam ab ipsis factam, ut dicta domus quamprimum aedificaretur, et secundo consenserunt mediante assensu ipsius Episcopi Derthusensis a quo immediate dependent, siquidem est factum notorium quod, ipso auctorante, aedificium est incoeptum, et, durante aedificatione, pluries ab ipso fuit visitatum, ab eodem Sorores in possessionem domus fuerunt immissae.

Sed fingatur, prosequitur Orator, controversam domum in alieno fundo fuisse constructam.

In hac hypothesi ipse sustinet suum clientem maxima bona fide egisse, ideoque eidem denegari non posse privilegium, a lege bonae fidei aedificatoribus concessum, nempe praeviam indemnizationen tum quoad materiem tum quoad expensas in aedificii constructione.

Bonam autem fidem desumit nedum ex hucusque deductis, sed etiam ex eo quod priusquam operi manum admovit, omnibus cautelis sese munivit exquirendo nempe consensum consociorum, Carmelitarum, et ipsius auctoritatis ecclesiasticae: desumit ab epistola cappellano donantis ipsius nomine conscripta, ubi bona fide sacerdotis de Ossò patulis verbis in aprico ponitur, desumit a confessione a tribus consociis emissa coram Provisore Derthusensi in eorum actu informativo; et tandem eam evincit tum ex facto quod Moniales Carmelitae, perdurante aedificatione nullum quaestum moverunt, tum demum ex eo quod Episcopus Derthusensis Aznar eiusque Vicarius Generalis Castellarnan numquam de bona fide sacerdotis de Ossò dubium excitarunt. Corroborat hoc vitae sanctitas sacerdotis de Ossò eiusque zelus pro salute animarum, et iuramentum ab ipso emissum se maxima bona fide egisse in Collegii aedificatione. Tandem Advocatus dicit bonam fidem sui clientis constare etiam iudicialiter: ex sex iudicatis in tribunalibus hispanicis quinque eam admittunt, dempta sententia secundi Turni Rotae Matritensis quae sola per se rem iudicatam constituere non valet; quod si S. C. Ep. et Reg. dictam sententiam confirmavit, id ex eo

est repetendum, quia ignoravit *considerando* aliarum sententiarum in quibus bona fides sac. de Ossò decernitur.

Hoc praestituto, advocatus citat art. 453 et 361 codicis civilis hispanici ubi iura aedificatoris bonae fidei statuuntur. Quin imo subdit etiamsi sacerdos de Ossò mala fide egisset in praefata aedificatione, tamen in praesenti casu ad tramitem art. 364 cit. cod. spectandus esset ceu aedificator bonae fidei, quia domus erecta est patientibus et silentibus Monialibus.

Postea gradum facit ad refutanda praeiudicia, quae Moniales sibi obvenire praetendunt ex propinquitate domus sororum, et signantér negat quod nunciatio novi operis ex parte Monialium intercessit, vel sin minus obnixus auctoritate *Card. De Luca De ser. praed. discur. 7, n. 10,* eam considerat tamquam tacite remissam, cum inhibitioni si forte adfuisset, defuerit positiva et dolosa contraventio ex parte sacerdotis de Ossò.

Quoad secundam orationis partem advocatus propugnat restitutionem in integrum concedendam esse relinquendo sorores in pacifica possessione earum domus. 1. Quia possessio Sororum est legitima, utpote quia eam obtinuerunt auctoritate Ordinarii et in ea pacifice perseverarunt usque ad praesens tempus. 2. Quia obiecta praeiudicia et servitutes tantum in mente Monialium Carmelitarum existunt. 3. demum quia id exigit mala fides adversariorum et praesertim Monialium, nam aedificium nedum ipsis scientibus et patientibus extructum est, sed etiam hae institerunt pro aedificatione controversae domus, cuius demolitionem nunc contra omnem iustitiae et aequitatis legem adurgent.

Restitutio in integrum est deneganda. Aliter vero sentit Monialium Carmelitarum patronus. Ipse prae primis impugnat argumentum desumptum ex deperditione documentorum in Archivio S. Congregationis. Duas effingit hypotheses 1. quod documenta a procuratore sacerd. de Ossò tempore utili non fuerint exhibita : in hoc casu dicit quod restitutio in integrum non est concedenda, eo quod *culpa procuratoris*

nocet domino; ex alia vero parte haec documenta examinata fuerunt in praecedentibus iudicatis. Altera hypothesis quam magis plausibilem dicit, haec esset: nempe quod documenta in actis extarent quando causa an. 1892 coram S. Congregatione fuit discussa: sed postea haec in bona fide recepta fuerunt a P. Salvatore Poenitentiario et transmissa ad Rotam Matritensem, ceu constat ex ipsius acceptatione, in actis Congregationis existente. Sed, admisso etiam, pergit advocatus, quod controversa documenta reapse in Archivio S. Congregationis non extiterint, ex hoc argui non posset ratio sufficiens pro obtinenda restitutione in integrum. Sane Congregationis an. 1892 iudicium in hoc vertit, utrum nempe ex iudicatis hispanicis esset orta res iudicata, proindeque executioni mandari oporteret sententia secundi Turni Rotalis hispanici. Pro hoc iudicio efformando nil relevabant deperdita in hypothesi documenta, quae iam erant extensa in praefata sententia.

Sed hisce omissis, dato etiam quod S. Congregatio ex motivis causae intrinsecis sententiam tulerit, indubium esse ait quod tunc tantum indulgetur restitutio in integrum, quando documenta noviter producta notabiliter causae aspectum mutant *De Luca de iudic. disc. 38, n. 19, S. Concil. Cong. in Neapolitana 10 Iulii 1817.*

Iam vero nova documenta producta, si paulisper etiam examine superficiali in se considerentur, talia sunt, ut de his ratio habita fuerit in consultatione seu folio officiali ipsius Congregationis in an. 1892, in quo etiam aliquando textuales expressiones referuntur, aut in defensione tunc producta, cuius laciniam nunc profert. Proindeque cum documenta vere nova dici non possint, petita in integrum restitutio in tenues resolvitur auras.

Deinde advocatus progreditur ad discutiendum causae meritum et praemittit doctrinam innumeris S. Rotae Romanae decisionibus sancitam nempe, quod *restitutio in integrum adversus rem iudicatam non conceditur, nisi clare et concludenter appareat de iniustitia unde desumitur laesio.*

Age vero si iudicatum S. Congregationis sub die 11 Martii 1892 ad trutinam revocetur, liquido apparet iuste et sapienter per ipsum sententias hispanicas fuisse confirmatas: hae enim sententiae duplici hoc principio fundantur, quod aedificium teresianum fundatum fuit in solo pertinente ad Carmelitas, et quod hoc ipsius fundator sacerdos de Ossò omnino ignorare non poterat.

Haec duo dicit facta facilis esse probationis et resultare ex documentis productis in folio officiali seu consultatione typis edita an. 1892. Nam regium decretum diei 21 Iunii 1876, instantia donantis Episcopo Derthusensi diei 27 Aprilis 1877, epistola ipsius donantis 27 Iunii 1891, per se clare indicant voluntatem donantis fuisse, ut totus fundus cederet in proprietatem Monialium Carmelitarum: hae donationem acceptarunt, et donans iuravit praefatam donationem numquam fuisse revocaturam: hinc etiamsi admittatur quod postea donans in parte donationem revocaverit, haec revocatio nullius ponderis esse posset. Alterum factum vero quod sacerdos de Ossò non ignoraverit fundi pertinentiam, probat ex simplici ratione quod ipse erat unus ex depositariis fiduciae ipsius donantis, proinde huius intentionem perfecte callere debebat.

Hisce factis statutis, advocatus deducit quod sacerdos de Ossò cogendus sit ad aedificium demoliendum. Ratio enim et ius exigunt, ut fundi dominus, in quo ab alio scienter, idest mala fide, aedificium constructum est, nullum damnum seu praeiudicium patiatur: in casu Moniales ex vicino Collegio servitutem perferunt, siquidem ipsis libertas aufertur cum ex Collegio fenestris prospici possit in ipsarum horto et cubiculis: verum quidem est quod inaedificatum solo cedit, et aedificator malae fidei in poenam amittit aedificii proprietatem et solum pretium materiae repetere potest; sed quando aedificium evadit domino fundi damnosum tunc aedificator malae fidei cogi potest ad ipsum, suis expensis, demoliendum quod licet non sit expresse cautum a legibus romanis, tamen a legibus modernis sancitum reperitur.

Tandem Orator refutat obiectionem ex adverso adductam nempe quod omnes sententiae hispanicae praeter illam secundi turni Rotalis Matritensis, bonam fidem in sacerdote de Ossò recognoverint. Respondet quod omnes hispanicae sententiae in una re collimant, nempe in demolitione aedificii statuenda, et in hac parte a sententia Rotali secundi turni confirmatae sunt. Quoad aliam partem, nempe bonae fidei correctae sunt, quia omnes admiserunt quod sacerdos de Ossò scienter in alieno fundo aedificaverit, in quo consistit mala fides, et solum fuerunt discordes in determinanda responsabilitate. Merito proinde in hoc puncto fuerunt reformatae.

Hisce utrimque deductis, enodationi suppositum fuit sequens

Dubium

An et quomodo concedenda sit restitutio in integrum in casu?

Resolutio. Sacra Congregatio Episcoporum et Regularium, post varias comperendinationes concessas, tandem re discussa sub die 26 Martii 1897 respondit: *Negative in omnibus et amplius.*

EX S. CONGREG. INDULGENTIARUM

DECRETUM URBIS et ORBIS de erectione et aggregatione piarum Unionum seu Societatum etc.

Cum hisce temporibus poene innumerae exortae sint in Ecclesia piae Uniones seu Societates, quae etsi quandoque Confraternitatum nomine decorentur, nihilominus inter veras et proprie dictas Confraternitates minime sint recensendae; merito dubitatum est, an leges, quae a Constitutione Clementis VIII, quae incipit: « *Quaecumque* », pro Confraternitatibus et Congregationibus iussae sunt, novis istis piis Unionibus seu Societatibus forent applicandae. Quaestio insuper mota est pro nonnullis

Confraternitatibus ad Regulares Ordines pertinentibus, quoad consensum Ordinariorum, cum illae in Ecclesiis eorumdem Regularium Ordinum eriguntur. Quare huic Sacrae Congregationi Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae sequentia dubia dirimenda sunt exhibita:

I. – *An Piae Uniones seu Societates, quae sub Confraternitatum et Congregationum nomine minime veniunt, comprehendantur sub sanctionibus Constitutionis Clementis VIII, quae incipit* « Quaecumque » ?

II. – *An ad erectionem Confraternitatum, puta Sanctissimae Trinitatis, Sanctissimi Rosarii, B. M. V. de Monte Carmelo, vel a Virgine Perdolente, aliarumve huiusmodi, quae a Religiosis Ordinibus in suis respectivis Ecclesiis eriguntur, necessarius sit Ordinarii consensus?*

Et Emi Patres in Vaticanis Aedibus, in generali Congregatione coadunati sub die 5 Augusti 1897 ad proposita dubia responderunt:

Ad Ium: Affirmative, *quoad erectionem seu institutionem, quoad approbationem statutorum, quoad aggregationem et quoad publicationem Indulgentiarum.*

Ad IIum: *Si agatur de Confraternitatibus proprie dictis, id est ad modum organici corporis et cum* sacco *constitutis,* Affirmative: *si de Confraternitatibus late acceptis, satis provisum per consensum praestitum ab Ordinario pro erectione Conventus Ordinis in Dioecesi.*

De quibus omnibus facta SSmo Dno Nostro Leoni Pp. XIII relatione, in Audientia habita ab infrascripto Cardinali Praefecto die 25 Augusti 1897, Sanctitas Sua resolutiones Emorum Patrum approbavit.

Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. Congr. die 25 Augusti 1897.

Fr. Hieronymus M. Card. GOTTI, *Praefectus.*

L. ✠ S.

† A. Archiep. Antinoen., *Secretarius.*

DECRETUM - URBIS et ORBIS de adscriptione fidelium defunctorum confraternitatibus, Piis Unionibus piisque operibus.

Cum, post editum Decretum a S. R. et U. Inquisitione sub die 6 Decembris 1876, nec non Resolutionem S. Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae d. d. 14 Augusti 1889, Moderatores piarum Unionum et piorum Operum perrexerint Defunctos hisce piis Unionibus piisque Operibus adscribere, ab hac S. Congregatione Indulgentiarum exquisitum est:

An, stante Decreto S. R. et U. Inquisitionis diei 13 Decembris 1876 et Resolutione huius S. Congregationis sub die 14 Augusti 1889, sustineri valeant adscriptiones Defunctorum piis Unionibus piisque Operibus?

Et Emi Patres in generalibus Comitiis ad Vaticanum habitis sub die 5 Augusti 1897, rescribendum duxerunt:

Negative.

In Audientia vero habita ab infrascripto Cardinali Praefecto, die 25 Augusti 1897.

FR. HIERONYMUS M. CARD. GOTTI, *Praefectus.*

L. ✠ S.

† ALEXANDER ARCHIEP. ANTINOEN., *Secretarius.*

DECRETUM – SQUILLACENSIS De Indulgentia altari privilegiato adnexa.

Episcopus Squillacensis huic S. Congregationi Indulgentiarum sequentia dubia enodanda proposuit:

I. – *An Indulgentia Altaris Privilegiati separari possit ab applicatione seu fructu Sacrificii, quando Sacrificium est celebrandum pro defunctis?*

II. – *An eadem Indulgentia Altaris Privilegiati separari possit, quando celebratur Sacrificium pro vivis, ita ut Indulgentia praedicta applicari possit pro defunctis ad libitum Celebrantis?*

III. – *Quomodo intelligenda sit inscriptio, quae reperitur in aliquibus Altaribus, huius tenoris: « Altare Privilegiatum pro vivis atque defunctis »?*

Et in generali Congregatione habita in Palatio Apostolico Vaticano, die 5 Augusti 1897, Emi Patres rescripserunt:

Ad I^{um} et II^{um}: *Negative.*

Ad III^{um}: *Interpretanda est ita, ut tam pro vivis, si in Altari, de quo agitur, Missae Sacrificium pro vivis applicetur, intelligatur concessa Plenaria Indulgentia; pro vivis ad modum iurisdictionis, pro defunctis ad modum suffragii.*

Et facta per me infrascriptum Card. Praefectum SSmo D. N. Leoni Pp. XIII de his relatione, in Audientia habita die 25 Augusti 1897, Patrum Cardinalium responsiones Sanctitas Sua ratas habuit et confirmavit.

Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. Congregationis, die 25 Augusti 1897.

Fr. HIERONYMUS M. CARD. GOTTI, *Praefectus.*

L. ✠ S.

† A. ARCHIEP. ANTINOEN., *Secretarius.*

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

DUBIA quoad Ecclesiam consecratam, et innovationibus postea subiectam.

NICOTEREN. et TROPIEN. — Rmus Dnus Dominicus Taccone -Gallucci, hodiernus Episcopus Nicoteren. et Tropien. Sacrae Rituum Congregationi ea quae sequuntur humillime exponens, opportunam Dubiorum solutionem et facultatem postulavit; nimirum :

Ante annum 1880 in Cathedrali Ecclesia Tropien. quae superiore saeculo fuerat consecrata, innovationes factae sunt, nempe : Altare maius marmoreum, quod retro habebat Chorum seu sedes Canonicorum et Mansionariorum, dimotum fuit et postremo parieti innixum, manentibus ante illud sedibus choralibus, et nova indiget consecratione. Insuper parietum et fornicum crusta, vulgo *intonaco,* tota simul disiecta fuit, atque partim denuo confecta et depicta, partim vero marmoreis tabulis subrogata. Plura quoque altaria marmorea habent in medio mensae lapidem quadrum in forma altaris portatilis caemento firmatum. Hinc quaeritur:

I. An Ecclesia Cathedralis Tropien. execrata sit, quia tota simul crusta disiecta fuit?

II. Et quatenus negative ad I, quum eadem Ecclesia ob diuturnam opificum mansionem sit reconcilianda, ipse Episco-

pus Tropien. petit facultatem delegandi Sacerdotem ad eiusmodi reconciliationem seu benedictionem.

III. Quum supradicta altaria cum lapidibus quadris in medio, consecrata fuerint ad modum altarium fixorum, quorum mensa unico lapide constat, stipiti lapideo ex utraque parte adhaerens, idem Episcopus postulat, quatenus opus sit, sanationem quoad praeteritum tempus et dispensationem quoad futurum, ut in iisdem Altaribus, etiam in posterum Sacrum fieri valeat, prouti hucusque factum fuit.

Et Sacra eadem Congregatio, referente subscripto Secretario, omnibus rite perpensis rescribendum censuit:

Ad I. Negative iuxta Decretum diei 8 Iunii 1896.

Ad II. Pro gratia.

Ad III. Pro gratia, quatenus opus sit tum sanationis tum dispensationis ad effectum de quo agitur. Curet tamen Episcopus ut altaribus portatilibus fixa substituantur. Atque ita rescripsit et de Apostolica Auctoritate petitas facultates concessit. Die 9 Augusti 1897.

L. M. Card. PAROCCHI.
D. PANICI, *S. R. C. Secretarius*.

EX SECRETARIA BREVIUM

BREVE quo coelestis patronus coetuum eucharisticorum constituitur s. Paschalis Baylon.

Providentissimus Deus fortiter suaviterque disponens omnia, singulari quadam cura Ecclesiae suae ita prospexit, ut quum inclinatae maxime res viderentur, ex ipsa temporum acerbitate insperata eidem solatia suscitaret. Id, quum saepe alias, tum potissimum videre licet his rei christianae ac civilis temporibus. Quum enim communis tranquillitatis osores, insolentius se in dies efferentes, quotidiano impetu eoque validissimo adnitantur Christi fidem omnemque paene societatem evertere, placuit divinae bonitati his rerum fluctibus praeclara studia pietatis obiicere. Quod quidem plane declarant et sanctissimi Cordis Iesu longe lateque propagata religio, et excitatus ardor ubique ter-

rarum provehendi cultus Marialis, et inclyti eiusdem Deiparae Sponsi adaucti honores, et catholicorum coetus in vario rerum genere ad omnemque fidei defensionem parati, aliaque complura, promovendo divino honori et mutuae caritati fovendae, sive amplificata, sive primum invecta. Quae quidem omnia etsi animum nostrum suavissime afficiunt, nihilominus divinorum munerum summam hanc esse putamus, auctam in populis in Eucharistiae sacramentum religionem post habitos in eam rem coetus per haec tempora celeberrimos. Nihil enim efficacius videtur Nobis, quod alias significavimus, catholicorum animis excitandis tum ad fidem strenue profitendam, tum ad virtutes, christiano nomine dignas exercendas, quam ut alantur et acuantur studia populi in admirabile illud amoris pignus, quod pacis vinculum est atque unitatis. Quum igitur tanta res maximae Nobis curae sit, quemadmodum coetus eucharisticos saepe laudavimus, ita nunc uberiorum spe fructuum permoti, faciendum ducimus ut iis patronus caelestis assignetur ex sanctis caelitibus qui in augustissimum Corporis Christi sacramentum vehementiore affectu flagrarunt. Inter eos vero, quorum ardor pietatis in praecelsum hoc fidei mysterium efferbuisse magis visus est, locum obtinet dignissimum PASCHALIS BAYLON. Qui animum sortitus rerum caelestium apprime studiosum, postquam adolescentiam in custodia gregis transegit innocentissime, severioris vitae institutum amplexus in Ordine Minorum strictioris observantiae, eam ex contemplatione divini convivii meruit haurire scientiam, ut rudis ac litterarum expers potuerit et de rebus fidei difficillimis respondere et pios etiam libros conscribere. Idem Eucharistiae veritatem publice palamque professus inter haereticos multa et gravia perpessus est, ac Tharsicii martyris aemulus, ad necem quoque crebro petitus. Eum denique pietatis affectum defunctus etiam retinere visus est: quippe iacens in feretro, ad duplicem sacrarum specierum elevationem, bis oculos dicitur reserasse.

Igitur apparet, coetus catholicorum, de quibus loquimur, nullius in tutela melius esse posse. Propterea qua ratione Thomae Aquinati cupidam litterarum iuventutem: Vincentio a Paulo consociationes caritatis caussâ initas; Camillo de Lellis et Ioanni de Deo aegrotos et quotquot aegrotis adiutandis dant operam, opportune commendavimus, ita, quod bonum faustumque sit et rei christianae benevertat, suprema auctoritate Nostra, prae-

sentium vi, sanctum Paschalem Baylon peculiarem coetuum eucharisticorum, item societatum omnium a sanctissima Eucharistia, sive quae hactenus institutae, sive quae in posterum futurae sunt, Patronum caelestem declaramus et constituimus. Atque ab eiusdem Sancti exemplis patrocinioque hunc fructum fidenter petimus, ut e populo christiano quotidie plures animum, consilia, amorem ad Iesum Christum servatorem referant, omnis salutis summum augustissimumque principium. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Non obstantibus in contrarium facientibus quibuscunque. Volumus autem, ut praesentium litterarum transumptis seu exemptis etiam impressis, manu alicuius Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud S. Petrum sub anulo Piscatoris die XXVIII Novembris MDCCCXCVII, Pontificatus Nostri anno Vicesimo.

ALOIS. CARD. MACCHI

Breve quoad solemnia celebranda Carpineti occasione sexti saeculi abeuntis ab obitu S. Ludovici Archiepiscopi Tolosani.

Suavi quodam iucunditatis sensu animum Nostrum perfundit nuntius qui Nobis affertur, Carpineti singulari studio et pietatis significatione sollemnia apparari ob memoriam sancti Ludovici Archiepiscopi Tolosani, sexto abeunte saeculo post quam ille regio sanguine clarus, vitae sanctitate clarissimus, a mortali hoc aevo ad immortale ac beatum demigravit. Optimo sane consilio maiores Nostri illum sibi posterisque suis Patronum coelestem cooptarunt, qui quum fuerit, dum vixit, omnis virtutis exemplar, haberent ipsi quem sibi ad imitandum proponerent, et quum plurimum valeat nunc gratià apud DEUM, haberent custodem et vindicem, quem possent in omni vitae discrimine ad defendendum invocare. Neque semel gens Nostra novit planeque sensit, se in fide et clientela sancti Ludovici esse; magnorum enim est vis beneficiorum, quae ille in Nostrum genus omni tempore contulit, quorum quidem beneficiorum neque interibit apud Nos memoria, neque gratia consenescet. Ex quibus illud placet commemorare, quod maximi fit apud Nostros,

et cuius extat quasi mnemosynon, continuatio seriesque nominis Ludovici et festum quod peragitur quotannis ad S. Petri Patrum ex Ordine sancti Francisci Reformatorum. Proditum memoriae est, avos Nostros sterili coniugio quartum iam annum devinctos, miro prolis desiderio fuisse incensos, quam ut susciperent, sollicita prece caelestem Patronum suum Ludovicum ambierunt. Exacto nondum anno, voti compotes facti prole gavisi sunt mascula, Parente Nostro, cui Ludovici nomen est inditum. Neque ignota quidem neque nova municipibus Carpineti est observantia, qua domus Nostra ab avis et proavis sanctum Ludovicum reveretur et colit atque ideo probe sciunt Nobis potissimum et genti Nostrae, quum illi honores indixerint, se gratum acceptumque facturos. Quapropter hoc etiam nomine huiusmodi sollemnia Nos non mediocriter delectant, quibus quidem volumus per Nos etiam accessionem aliquam fieri ornamenti et decoris. Quumque Nobis summo Dei concessu et munere gratiarum caelestium creditus sit thesaurus, illum in hisce sollemnibus ad bonum spirituale christianorum aperiendum censuimus. Neminem enim latet honores qui beatis caelitibus deferuntur, eo illis gratiores esse atque acceptiores, quo magis sunt iis qui deferunt, fructuosi. Quare ut honores qui Carpineti sunt sancto Ludovico habendi, optatiores illi sint, et christiani omnes ex sollemnibus quae peragent, possint laetos uberesque demetere et percipere fructus, Nos de Omnipotentis Dei misericordia ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus christifidelibus, qui die trigesimo mensis Augusti, quo festum saeculare celebrabitur, vere poenitentes confessi ac sacra Communione refecti, templum sancti Petri Patrum ex ordine sancti Francisci Reformatorum devote visitaverint, atque ibi pro christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, peccatorum conversione ac sanctae Matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Quum vero ante dictum festum sollemnis supplicatio in triduum habenda sit, Nos iisdem fidelibus, corde saltem contritis, qui quolibet die ex tribus diebus memoratae supplicationi interfuerint, atque ut supra dictum est oraverint, septem annos totidemque quadragenas de iniunctis eis, seu alias quomodolibet debitis poenitentiis, in forma Ecclesiae consueta relaxamus. Quas omnes et sin-

gulas indulgentias, peccatorum remissiones, ac poenitentiarum relaxationes, etiam animabus christifidelium, quae DEO in caritate coniunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicari posse largimur. Praesentibus valituris hoc anno tantum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 28 Iulii MDCCCXCVII, Pontificatus Nostri anno vicesimo

A. Card. MACCHI.

EX S. CONGR. S. R. U. INQUISITIONIS

DUBIA quoad usum facultatum, quibus Episcopus pollet circa dispensationes fori interni et externi, nec non impedimentorum dirimentium et impedientium.

Beatissime Pater,

Episcopus Mysurien. ad pedes S. V. provolutus, humiliter exponit se interdum ancipitem haerere in usu facultatum cumulandi (ut aiunt) quibus in tribuendis dispensationibus matrimonialibus pollet. Hinc enixe petit insequentium dubiorum resolutionem:

I. Utrum concurrente aliquo impedimento dirimente secreto, seu fori interni, cum alio impedimento item dirimente, sed publico, necessaria sit ad dispensationem specialis cumulandi facultas.

II. Utrum concurrentibus duobus impedimentis, quorum unum sit dirimens et alterum impediens tantum, eo excepto quod *mixtae religionis* dicunt, pariter necesse sit ad dispensationem specialis cumulandi facultas.

Fer. IV, 18 Augusti 1897.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab Emis ac Rmis DD. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, propositis suprascriptis dubiis, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EEmi ac RRmi DDni responderi mandarunt:

Ad I. Negative; et detur Decretum diei 31 Martii 1872 *in Coimbaturen.*

Ad II. Affirmative quoad impedimenta impedientia, quorum dispensatio reservatur S. Sedi, ea nempe quae oriuntur ex mixta religione, ut aiunt, atque ex sponsalibus et ex voto simplici perpetuae castitatis; secus in reliquis, circa quae Episcopus uti poterit iure suo.

Feria vero VI, die 20 eiusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de his omnibus relatione SS. D. N. Leoni PP. XIII, idem SSmus Dominus resolutionem EE. ac RR. Patrum in omnibus approbavit.

Decretum autem die 31 Martii 1872 datum occasione dubii a R. P. D. Vicario Apostolico Coimbaturen. propositi, prout constat ex actis S. Congr. de Propag. Fide, sic se habet: « SSmus « Dominus declaravit generatim prohibitionem concedendi abs- « que speciali facultate dispensationes, quando in una eadem- « que persona concurrunt impedimenta matrimonialia, non ex- « tendi ad eos casus, in quibus cum impedimento, natura sua « publico, aliud occurrit impedimentum occultum, seu fori in- « terni ».

I. Can. MANCINI S. R. et U. I. *Notarius.*

DUBIUM quoad Presbyteri Ordinationem ex defectu manuum impositionis.

Beatissimo Padre,

Il Vescovo N. N., prostrato ai piedi della S. V., umilmente espone che nella ordinazione del Sacerdote B., per mera dimenticanza fu omessa la imposizione delle mani per parte dei Sacerdoti assistenti, e il Vescovo stesso non ricorda (nè lo ricordano gli altri) se tenne le mani elevate sul capo del promovendo nella seconda imposizione, quando si recitava l'orazione *Oremus fratres charissimi* etc. Chiede perciò l'oracolo supremo per conoscere ciò che egli debba fare.

Feria IV die 17 Martii 1897.

In Congregatione Gen. S. R. et U. Inquisitionis habita ab EE. et RR. DD. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, proposito suprascripto Dubio, iidem EE. ac RR. DD. responderi mandarunt: *Sacerdos B. ordinetur secreto et sub conditione quacumque die, etiam feriata, obtenta a SSmo facultate.*

Sequenti vero fer. V die 18 eiusdem mensis et anni, in solita Audientia R. P. D. Assessori impertita, facta de his omnibus relatione SS. D. N. Leoni PP. XIII, idem SS. Dominus resolutionem Emorum et Rmorum Patrum in omnibus approbavit, facultatem concedendo.

I. Can. MANCINI S. R. et U. *Inq. Notarius.*

DUBIUM quoad ordinationem presbyteri, in qua putatur tactam non fuisse patenam.

Beatissimo Padre,

Il Sacerdote N. N., prostrato ai piedi della S. V. umilmente espone che nella sua ordinazione presbiterale quando fu sul punto di ricevere gli strumenti, si accostò cogli altri al Vescovo, che li teneva in mano; ma dubita se giunse a toccare il calice insieme colla patena; quest' ultima gli sembra di non averla toccata. Chiede perciò norme per tranquillità di sua coscienza.

Feria III loco IV, die 7 Sept. 1897.

In Congregatione Gen. S. R. et U. Inquisitionis habita ab EE. et RR. DD. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, proposito suprascripto Dubio responderi mandarunt: *Acquiescat.*

Feria vero VI die 10 eiusdem mensis et anni, in solita Audientia R. P. D. Adsessori impertita, facta de his omnibus relatione SS. D. N. Leoni PP. XIII, idem SS. Dnus, resolutionem Emorum et Rmorum Patrum approbavit.

I. Can. MANCINI S. R. et U. *Inq. Notarius.*

Christifideles dictionis hispanicae iter facientes extra Hispaniam carnibus vesci nequeunt, etiamsi gaudeant indulto quadragesimali et Bullae Cruciatae.

Feria IV, die 22 Iunii 1897.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab Emis ac RR. DD. Cardinalibus in rebus fidei et morum Generalibus Inquisitoribus proposito dubio: « Utrum christifideles Bulla Cruciatae et indulto quadragesimali gaudentes, et

iter extra limites Hispanicae ditionis agentes, carnibus vesci possint diebus vetitis eodem modo ac si in Hispania degerent, etiamsi cibi esuriales non desint? »

Omnibus diligenti examine perpensis, praehabitoque DD. Consultorum voto, iidem Emi ac Rmi Cardinales respondendum mandarunt: *Negative*.

Feria vero VI, die 4 Iunii eiusdem mensis et anni, in solita Audientia r. p. d. Assessori S. O. impertita, facta de suprascriptis accurata relatione SSmo D. N. Leoni PP. XIII, Sanctitas Sua resolutionem Eminentissimorum Patrum approbavit et confirmavit.

I. Can. Mancini *S. R. et U. I. Not.*

EX S. CONG. DE PROPAGANDA FIDE

Nova erigitur Praefectura apostolica Rhodi

Decretum.— 14 Agosto 1897 — Cum controversia orta esset, utrum insula Rhodi ordinariae iurisdictioni Vicarii Apostolici Asiae Minoris subiecta esset existimanda, an potius Superioris Missionis Fratrum Ordinis Minorum Constantinopoli, qui titulo Praefecti Apostolici iam ab elapso saeculo hucusque praedictam Rhodi missionem gubernavit; res iudicio definienda huius S. Congregationis delata est. Porro Eminentissimi Patres in binis Generalibus Comitiis, habitis diebus 10 Maii et 19 Iulii praesentis anni, negotio mature examinato, allatisque rationibus hinc inde diligenter perpensis, tandem statuendum censuerunt; ut insula Rhodi una cum insulis Lini, Nissyros, Scarpanto, Castellarizo, Côsidest, Stanchiò, Chachi, Leros, Calymnos, Pserimos, Tilos et Cassos, quavis auctoritate praedicti Vicarii Apostolici Asiae Minoris in ipsis amota: Praefecturam Apostolicam constituant, a praelaudato Ordine Fratrum Minorum deserviendam, cum proprio independente Praefecto Apostolico Rhodi residente, et de more ab hac Sacra Congregatione nominando.

Quam Eminentissimorum Patrum sententiam in audientia diei 10 huius mensis, Sanctissimo Domino Nostro Leoni Divina Providentia Papae XIII ab infrascripto Archiepiscopo Larissensi, huius Sacrae Congregationis a Secretis, relatam, eadem San-

ctitas Sua ratam habuit et approbavit, praesensque ad id Decretum fieri iussit.

Datum Romae ex aedibus Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, die XIV Augusti Anno MDCCCXCVII.

M. CARD. LEDOCHOWSKI, *Praefectus*.

A. Archiep. LARISSEN., *Secretarius*.

Facultas celebrandi Missam Conceptionis Immac. in sabbato conceditur Sacerdotibus tertiariis franciscanis.

Beatissime Pater,

Fr. Luigi da Parma, Min. Generale dei Frati Minori, prostrato al bacio del S. Piede, umilmente espone che quantunque sia stato concesso ai Terziarii francescani di godere de' privilegi spirituali concessi ai Frati Minori, vi ha dubbio se i sacerdoti Terziarii possano nel sabato dir la messa votiva dell' Immacolata, come fu concesso a tutti i Frati Minori nelle loro Chiese, ed esteso poi anche alle Chiese de' Vicariati Apostolici affidati ai Francescani in Cina. Or, siccome in Cina i Sacerdoti secolari de' nostri 9 Vicariati Apostolici sono in generale tutti Terziarii e fanno uso del Messale francescano, l'umile oratore implora, da V. S. che i medesimi Terziarii de' Vicariati francescani in Cina abbiano il privilegio di poter dir la messa votiva della Immacolata nei sabati ne' quali possono celebrare i frati del 1° Ordine.

Che della grazia etc.

Ex audientia SSmi diei 7 Septembris 1897.

SSmus D. N. LEO Div. Prov. Papa XIII, referente infrascripto S. Congregationis de Propaganda Fide Secretario, benigne annuere dignatus est pro gratia petitae extensionis, servatis rubricis.

Datum Romae ex aedibus praedictae S. Congregationis, die et anno ut supra.

Pro R. P. D. *Secretario*
C. LAURENTI.

MONITUM.— Corrige pag. 254 huius Vol. in rescripto Indulgentiarum lin. 3 prima *sexta* loco: prima quinta; et 255 lin. 1 adiice *dummodo* ante verbum *tamen*.

1°. Quia legislator loquitur de libris et scriptis; librorum autem nomine ephemerides et diaria non veniunt; quamvis autem scriptorum vocabulo intelligantur cuiuslibet molis aut formae lucubrationes, illae tamen quae principaliter, ex instituto, ex professo de re vetita agunt; hoc sed vero de ephemeridibus et diariis dici nequit, cum principaliter de factis politicis, publicisque hominum actionibus tractent; atque si quae supernaturalia referant, obiter et per accidens; sub lege igitur non est dicendus legislator ephemerides et diaria comprehendere voluisse.

2°. Quia impossibile est eiusmodi publicationes impedire, cum ephemeridum plurium scriptores de ecclesiastica censura solliciti non sint, alii contemnant, alii ob usum, consuetudinem, concessionem dispensentur; atque, quod praecipuum est, in novo iure ephemeridum scriptores non compellantur praeviae ecclesiasticae censurae folium imprimendum submittere; ea vero quae executioni demandari non possunt, praesertim si intrinsece mala non sint, non praecipiat legislator, cum sin minus legem inutilem statueret. Neque quis obiiciat, alios ephemeridum scriptores legislatoris voluntati esse obedituros. Sed cuius voluntati obedituri erunt, cum praecedens censura ecclesiastica ephemeridum scriptoribus non praecipiatur? Quid exinde boni, cum finis a legislatore intentus obtineri non possit; quamvis enim aliqui obedituri essent, tamen apparitiones, visiones etc. undequaque per alios divulgantur; neque veri Ecclesiae filii ab eiusmodi narrationibus legendis cavere possunt, cum praecedenter nesciant quid in ephemeridibus contineatur. Ut quid ergo, dicturus erit aliquis, eiusmodi libros et scripta legislator prohibuit, si finem a se intentum se non esse consecuturum intelligebat? Legislator, ut respondeamus, prohibuit libros et scripta, sub quorum censu ephemerides et diaria non veniunt; in libris autem scriptisque huiusmodi optime finem intentum consequitur, cum fideles moniti illorum lectione abstinere poterunt, auctores vero, si catholici, libros et scripta talia continentes non publicabunt, ceteri prudentiores erunt timore abrepti ne plurimos lectores emptoresque reperiant; graviora deinde mala inducunt libri et scripta de re vetita ex professo tractantes, quam ephemerides quae obiter, quaeque post horam proiiciuntur. Non quilibet demum finis a legislatore intenditur, sed ille qui ex verbis legis dimanat; hic autem est cavere mala

quae ex libris scriptisque novas apparitiones etc. continentibus oriri possunt, non alios fines quoslibet qui ex aliis fontibus. Ratio igitur utriusque casus est omnino diversa.

3°. Quia, ut iam monuimus, videtur legislator in praesenti paragrapho de libris scriptisque loqui qui ex professo de novis apparitionibus, visionibus, miraculis etc. loquuntur, aut saltem quorum principale obiectum his narrationibus constituitur; in diariis autem aliisque ephemeridibus eiusmodi res atque facta nullum principale obiectum constituunt.

4°. Quia usus eiusmodi supernaturalia facta in publicis diariis publicandi penes universos invaluit, quin aut Episcopi, aut Apostolica Sedes de re sollicita fuerit. Non est autem adeo facile condemnandum quod communiter fit, videntibus tacentibusque Ecclesiae praesulibus. Hoc tamen in loco catholicarum ephemeridum moderatores monere audemus, ut de simplici factorum narratione contenti, de natura et supernaturali eorum indole nihil pronuntient.

II. Sed praeter novas apparitiones, visiones, miracula etc. proscribuntur hac in paragrapho etiam libri et scripta quae novas inducunt devotiones, etiam sub praetextu quod sint privatae, si tamen publicentur absque legitima Superiorum Ecclesiae licentia.

Saluberrima haec est Pontificis dispositio; tot enim ac tanti divulgantur novarum devotionum libri, libelli, foliola, ut non modicam pariant confusionem, et quin promoveant, pietatem potius imminuant. Plerumque enim contingit, ut spretis iis devotionibus, quae ab Ecclesia vel praecipiuntur, vel commendantur, animae nonnullae iis sese devotionibus dedant quae placent, quaeque a legitima auctoritate minime approbatae fuere. In memoriam itaque universorum Christi fidelium revocandum est, primam praecipuamque devotionem nostram erga SS. Trinitatem esse debere, deinde erga Christum Redemptorem nostrum, atque postea erga Beatam Virginem Mariam, cui sequatur devotio erga Sanctos Angelos atque Apostolos; ceteras his non esse praeferendas existimamus; etenim si in cunctis ordo et recta ratio servanda est, multo magis in iis quae ad pietatem pertinent.

Novae tamen devotiones, ad instar novarum apparitionum etc. non absolute et intrinsece, saltem ut plurimum, proscribuntur, cum aliquando bonae esse et ad pietatem conducere

possint, sed unice ob defectum legitimae facultatis a Superioribus ecclesiasticis impertiendae. Hi autem iure suo utuntur, cum ad ipsos pertineat ea cognoscere quae a fidelibus in pietatis usum assumuntur; an scilicet reapse pia sint, et conformia receptis in Ecclesia dogmatibus, veritati historicae, communi Ecclesiae et fidelium sensui etc.

Neque refert quod non in publicum, sed in privatum usum publicatae et adscitae fuerint; etenim publicatio etiam hac de causa interdicitur; et quidem sapienter; etenim a periculis spiritualibus quae novae devotiones inducere possunt, sive publice sive private cavere debemus; difficile deinde est ut quae semel publicata sunt ita privata consistant, ut etiam in usum publicum a plerisque non idoneis peritisque Ecclesiarum rectoribus non assumantur. Solent demum plerique tanta vesania erga aliquas devotiones abripi ut putent vel iis solummodo vitam aeternam esse consecuturos, quamvis de cetero divinorum mandatorum observantiam posthabeant, aut saltem non esse consecuturos sine illis (*a*).

Novimus qua de causa plures devotiones a Suprema S. Officii Congregatione reprobatas fuisse; atque exemplo sint titulus *amici Sacratissimi Cordis Iesu* Sancto Iosepho tributus; item titulus tributus B. M. Virgini *Nostrae Dominae Sacratissimi Cordis* eo sensu quod imperium super Filium suum exerceat, *quod pie asseri nequit,* inquit Suprema Inquisitio in epistola diei 23 Februarii 1875 ad Episcopum Presmiliensem Latinorum in Galitia (*b*); emblemata SS. Cordis Iesu in Eucharistia ex de-

(*a*) Factum narrabo. Novi hominem, qui dimissa uxore sua legitima, quam coram Ecclesia tantum duxerat, cum in aliud oppidulum sese contulisset, aliam coram magistratu civili duxit, deceptis puellae parentibus, quibus Sindici testimonialibus litteris affirmabat se liberum omnino esse quocumque matrimonii vinculo. Cum ego in eo oppidulo, in quo nullus erat Sacerdos, per aliquot dies commoratus fuissem, atque Episcopus universas facultates quae mihi concedere poterat concessisset, curavi scandalum illud removere, praesertim quod esset unicum. Quare accito homine, ei persuadere conatus sum ut concubinam dimitteret, et legitimam uxorem ad se revocaret. Inter alia ei dicebam: Quidquid sit, tu in statu damnationis es, et si Deus ad suum tribunal erit te vocaturus, et concubinam dimittes, et in infernum proiiceris. *Nequaquam,* respondit mihi, *non ita erit ut tu dicis; ego enim quotidie recito cuidam Sancto* (nominis oblitus sum) *tot Pater, Ave et Gloria, cum quibus ego veniam quorumlibet peccatorum obtinebo, et salvus certe ero.* Et adhuc in concubinatu vivit.

(*b*) Acta S. Sedis, VIII, 361.

creto diei 3 Iunii 1891, quo idcirco dicitur nova emblemata Sacratissimi Cordis Iesu in Eucharistia non esse ab Apostolica Sede approbanda, *quia cultus erga Sanctissimum Cor Iesu in Eucharistia non est perfectior cultu erga ipsam Eucharistiam, neque alius a cultu erga Sanctissimum Cor Iesu* (*a*); certa ratio honorandi Vultus Redemptoris ut obiecti distincti, qui scilicet importet *cultum directum et specialem* (*b*); item titulus *S. Cordis poenitentis* ex decreto diei 15 Iulii 1893, quo *Sancta Romana Universalis Inquisitio omnino prohibet et damnat titulum:* Cor Iesu poenitens. Cor Iesu poenitens pro nobis. Iesu poenitens. Iesu poenitens pro nobis (*c*). Oratio *pro imperio Christi et Mariae Immaculatae super omnes creaturas,* Festivitas promovenda *de Sanguine Sacratissimo Mariae,* de qua re libros confectos Suprema Inquisitio damnavit Feria IV, die 13 Ianuarii 1875 (*d*). Praestat vero monitum referre quod pluribus ex hisce decretis Suprema Inquisitio annexuit, ut tandem aliquando fideles hisce novitatibus abstineant. « Sanctissimus Dominus Noster Pius di-
« vina providentia Papa IX in solita audientia r. p. D. Assessori
« S. Officii impertita, mandavit, monendos esse scriptores qui
« ingenia sua acuunt super argumentis quae novitatem sapiunt,
« ac sub pietatis specie insuetos cultus titulos etiam per ephe-
« merides promovere student, ut ab eorum proposito desistant,
« ac perpendant periculum quod subest pertrahendi Fideles in
« errorem, etiam circa Fidei dogmata, et ansam praebendi Re-
« ligionis osoribus ad detrahendum puritati Fidei, doctrinae ca-
« tholicae, ac verae pietati » (*e*).

Superiores autem legitimi, a quibus novas devotiones publicandi licentia petenda est, Episcopi sunt, atque ceteri locorum Ordinarii. Novae tamen hae devotiones esse debent, quarum scilicet usus superiori aetate non reperiatur; qua de causa novam devotionem ille non inducit qui preces in honorem alicuius Sancti, vel alia de causa inductas, et ab Ecclesiae legitima auctoritate approbatas ad plures dies protrahat, vel ex eis hebdomadam, mensem conficiat, commentariis exornet, explicetque;

(*a*) Acta S. Sedis, XXIV, 573-574.
(*b*) Acta S. Sedis, XXV, 749-750.
(*c*) Acta S. Sedis, XXVI, 319.
(*d*) Acta S. Sedis, VIII, 269.
(*e*) Acta S. Sedis, XXVI, 319 et alibi.

hae enim non novae sed antiquae censendae sunt, quaeque a piis personis in usum revocantur.

52. Paragraphus haec XIV in tres partes commode dividi potest.

In 1. legislator libros proscribit qui duellum, suicidium, divortium licita statuunt.

In 2. illos qui de sectis masonicis aliisque eiusdem generis societatibus agunt, easque utiles et non perniciosas Ecclesiae et civili societati esse contendunt.

In 3. libros damnat qui errores ab Apostolica Sede proscriptos tuentur.

De his omnibus itaque separatim tractandum est.

I. At a principio in universum observamus, non prohiberi eiusmodi libros, quia de duello, suicidio, divortio, sectis masonicis, aut erroribus ab Apostolica Sede proscriptis simpliciter agant, sed quia horum liceitatem propugnant, aut sententias ab Apostolica Sede damnatas erroneas esse negant; hinc siqui libri de duello, suicidio, divortio tractent, quin eiusmodi scelera defendant, aut de sectis masonicis aliisque affinibus narrationem instituant, ut earum historiam, ritus, principia, doctrinas, agendi rationem referant, quin de earum utilitate aliquid pronuntient aut sanciant; vel errores a Sede Apostolica proscriptos recenseant, quin damnationis iustitiam veritatemque impugnent, hi, inquam, libri nulla proscriptione tenentur; non enim idcirco proscribuntur quod de iis rebus agant, sed propter rationem qua ad scribendum auctores moventur.

Similiter animadvertimus libros hos ex professo, vel saltem principaliter, de interdictis rebus agere debere, non obiter aut perfunctorie; etenim damnantur libri qui de iis materiis agunt; ergo libri, quorum hae materiae vel obiectum principale constituunt, vel non modicam partem; idque eo vel magis ostenditur quod hi libri liceitatem duelli, suicidii, divortii statuere debent, utilitatem sectarum masonicarum, veritatem errorum quos Apostolica Sedes proscripsit; ad haec autem statuenda lucubrationes requiruntur numeris omnibus quodammodo absolutae; quibus, scilicet, auctores finem quem sibi praestituerunt assequi conentur; quod de cetero ipsa verba a legislatore adhibita demonstrant; statuere enim est rem aliquam firmiter decernere, constabilire; sed gratuitis assertionibus, aut perfunctoriis nihil profecto constabilitur. Verbis igitur suis optime legislator

demonstravit, se libros damnare qui ex professo de interdictis actionibus tractant, quamvis inter libros et libros non distinxerit.

Post haec: *Duellum est duorum paucorumve pugna ex condicto.* Aliter: *Pugna inter duos vel paucos privata auctoritate ex condicto suscepta, cum periculo occisionis, mutilationis aut vulneris.*

Privatam hanc pugnam (nam de publica et a legitima auctoritate ob finem praesertim iustum indicta non loquimur) his tantum in casibus licitam esse, doctores affirmant; vel cum lacessitus nulla alia via potest mortem evadere, quam ei provocator intentat, nisi acceptando duellum; potest enim quis se periculo mortis exponere, ut certa iniustaque morte se liberet; quamvis, nisi nos fallat opinio, hoc in casu acceptatio duelli posset considerari veluti iusta et necessaria suipsius defensio; vel cum quis in bello iusto aut ad duellum adversarium provocat, aut provocatus acceptat; est enim quoddam belli initium, quod de cetero absque supremi ducis voluntate vix aut ne vix quidem concipitur; aut cum suscipitur ad bellum finiendum; vel cum duo sontes iuste condemnati componuntur inter se, et per duellum a iudice constituuntur mutui sententiae executores, et ea lege ut victori donetur vita.

De cetero nullae aliae rationes afferri possunt ad liceitatem privati duelli statuendam; non quidem ostentatio virium, et digladiandi peritia, cum vanitatis vitium sit quolibet iure condemnatum; non defensio honoris, aut infamiae et vecordiae evitatio, cum medium sit ineptissimum, et omnino incertum; non vindicatio illatae iniuriae, aut purgatio criminis impacti, aut defensio bonorum temporalium ob eamdem rationem; ita ut qui duelli liceitatem defendunt in manicomia essent detrudendi, ut mentecaptis ibi degentibus eiusmodi exponant argumenta.

Tum Patres Concilii Tridentini, tum Romani Pontifices privata duella proscripsere; et illi quidem Sess. XXV, cap. XIX de Reformatione *usum duellorum detestabilem, et diabolo fabricante in perniciem tum corporum tum animarum introductum* dixere; idcirco *ex christiano orbe penitus exterminandum.* Imperatores hinc, reges, aliosque supremos principes illud permittentes excommunicatione feriunt, pheudis ecclesiasticis privant, si in iis duellum peractum fuerit; duellantes et patrinos excommunicationi, bonorum proscriptioni, et perpetuae infamiae subiiciunt; sanciunt insuper, ut veluti *homicidae* spectari

debeant, et ecclesiastica privari sepultura si in ipso conflictu decesserint; complices similiter atque spectatores excommunicatione et perpetua maledictione ligant. Gravissimae hae poenae videbuntur; sed pro tanta voluntaria stultitia nulla poena gravissima censenda est.

Neque Tridentini Patres primi fuere, qui detestabilem et insanum duellorum usum proscripsere; sed ante eos Patres Concilii Valentini in Gallia sub Leone IV, a quibus occisor in duello habetur velut *homicida nequissimus et latro cruentus,* occisus vero *tamquam sui homicida et propriae mortis spontaneus appetitor;* Patres Concilii Lateranensis II sub Innocentio II anno 1130 celebrati, Concilii Lateranensis III sub Alexandro III an. 1148, ut alia particularia Concilia silentio praetereamus.

Romani vero Pontifices nihil praetermiserunt ut eiusmodi scelus ex orbe christiano penitus exterminarent; atque ad id strenuam operam contulere Nicolaus I, Coelestinus III, Eugenius III, Innocentius IV, Iulius II, Leo X, Pius IV, Gregorius XIII, Clemens VIII, Benedictus XIII, Benedictus XIV, quorum sanctiones simul collectae legi poterunt apud Iosephum Pennacchi, *Commentaria in Constitutionem Apostolicae Sedis, tom. 1, pag. 536, seqq.* Postremo vocem extulit Leo XIII 22 Septembris 1891 in Epistolis datis ad Archiepiscopos et Episcopos Imperii Germanici et Austro-Hungarici, de prava duellorum consuetudine (*a*).

Lamentatur itaque Pontifex hac in Constitutione, penes omnes nationes duellorum consuetudinem invaluisse; duellum autem tum iuri naturali tum divino adversari, cum ius utrumque vetet, *ne quis extra causam publicam hominem interimat aut vulneret, nisi salutis suae deferendae causa, necessitate coactus. At qui ad privatum certamen provocant, vel oblatum suscipiunt, hoc agunt, huc animum viresque intendunt, nulla necessitate adstricti, ut vitam eripiant, aut saltem vulnus inferant adversario.*

Affirmat deinde vix ullam esse pestem, *quae a civilis vitae disciplina magis abhorreat et iustum civitatis ordinem pervertat, quam permissa civibus licentia, ut sui quisque adsertor iuris privata vi manuque, et honoris quem violatum putet, ultor existat.*

(*a*) Acta S. Sedis, XXIV, 203.

[illegible] hinc Pontifices ab antiquis temporibus contra [illegible] leges statuisse severissimas, *quarum legum sapientia* [illegible]*s emicat. quo ineptiora ea esse liquet quae ad im*[illegible]*eli morem tuendum vel excusandum solent proferri.* Non enim duello maculae eluuntur, *quas civium honori al*[illegible] *calumnia aut convicium induxerit; quamvis enim a cer*[illegible] *ne victor decedat qui, iniuria accepta, illud indixit, omnium cordatorum hominum hoc erit iudicium, tali certaminis exitu viribus quidem ad luctandum, aut tractandis armis meliorem lacessentem probari, non ideo tamen honestate potiorem. Quod si idem ipse ceciderit, cui rursus non inconsulta, non plane absona haec honoris tuendi ratio videatur?*

Sed neque acceptandi certamen ullam rationem suppeditare metus excusationem, quod scilicet provocati timeant ne segnes habeantur si pugnam detrectarint. Nam officia hominum ex falsis vulgi opinionibus dimetienda non sunt, sed ex aeterna recti iustique norma, sin minus inter honestas actiones et flagitiosa facta nullum esset discrimen; ipsos sapientes ethnicos docuisse spernendas esse vulgi opiniones; fortem esse illum diiudicandum qui contumelias aequo novit animo ferre; fortitudo enim virtus est: *virtus autem in bono consistit rationi consentaneo, et nisi quae in iudicio nitatur approbantis Dei, stulta omnis est gloria.*

Ipsos ulterius legum latores, etiam hac nostra aetate, duellum auctoritate publica, poenisque propositis coercendum duxisse.

Illos demum carpit Pontifex, qui duella censent permittenda militibus, quod tali exercitatione acui dicant militarem virtutem; nam *primum quidem,* dicit, *honesta et turpia natura differunt, nec in contraria mutari ob diversum personarum statum ullo pacto possunt. Omnino homines, in quacumque conditione vitae, divina ac naturali lege omnes pari modo tenentur. Propterea ratio huiusce indulgentiae erga milites ab utilitate publica petenda foret, quae numquam tanta esse potest, ut eius obtentu naturalis divinique iuris vox conticescat. Quid, quod ipsa utilitatis ratio manifesta deficit? Nam militaris virtutis incitamenta eo spectant, ut civitas sit adversus hostes instructior. Id ne vero effici poterit ope illius consuetudinis, quae suapte natura eo spectat ut, suborto inter milites dissidio, cuius causae haud rarae sunt, e singulis partibus defensorum patriae necetur alteruter?*

Neque Pontifex animadvertere praetermittit, modernos homines sibi turpissime contradicere dum duella ineunt; quippe qui cum antiquarum aetatum ea repudient quae cum colore discrepent recentioris urbanitatis, duellum tamen conservent, quod e reliquiis rudioris aevi ac peregrinae barbariae originem duxit ignobilem.

Acute et sapientissime haec Leo XIII protulit atque inculcavit, Deumque optimum maximum obsecramus ne propter hominum improbitatem vocem et operam perdiderit.

Suicidium habetur cum quis propria auctoritate sibi vitam aufert; qua de causa est voluntaria et directa suipsius occisio. Nulla ratione ad suicidium perpetrandum suademur: e contra rationis et fidei lumine docemur, suicidas tum contra Deum, tum contra seipsos, tum contra societatem gravissime delinquere. Veros esse homicidas ex eo liquet quod homines sint et hominem interficiant; quare sapientissime D. Augustinus: *Neque enim qui seipsum occidit aliud quam hominem occidit* (a).

Nedum christianis, sed ipsis Ethnicis huius iniustitia criminis perspecta fuit. Cicero tum alibi, tum *De Republica,* lib. VI, verbis christiano homine dignis scripsit: « Piis omnibus retinendus est animus in custodia corporis, nec iniussu eius, a « quo ille vobis est datus, ex hominum vita migrandum est, « ne munus humanum assignatum a Deo defuisse videamini ». Atque Aristoteles 3 Ethicor. cap. VII, et lib. V, cap. XI invictis argumentis demonstrat contra rationem esse atque contra naturalem inclinationem seipsum occidere. Quid ergo Christiani cogitare debent, quibus a Deo praeceptum est: *Non occides?*

Nescimus autem quo sint nomine illi appellandi qui tantum facinus cohonestare praesumunt vel ex fortitudinis conceptu, quem suicidae promovent in vita contemnenda; vel ex eo quod in corpus dominium habeamus; vel ex quod quamvis vita sit donum Dei, ita tamen hoc donum acceptavimus ut ei renuntiare libere possimus, si vita concessa nobis aerumnosa, societati inutilis reddatur.

Etenim vilitatem atque vecordiam potius ostendunt illi qui calamitates aliasque aerumnas ferre cum nequeant, seu melius

(a) Lib. 1. De Civit. Dei, cap. XX. Sed a cap. 17 ad 20 plura et praeclara disputat S. Doctor, atque rationes et causas refellit, quibus aliqui falso existimare poterant, licitum esse seipsum interimere.

nolint, sibi vitam adimunt, idque cecinit gentilis Poeta: *Rebus in adversis facile est contemnere vitam. Fortiter ille facit qui miser esse potest.* Neque Deus absolutum ita vitae dominium donavit, ut in eam potestatem ipse dimiserit, aut ea conditione donavit, ut eam perdere possimus: neque societati aliquando inutiles reddimur, si ei utiles esse velimus, et munere nostro fungi; haec enim utilitas ab ipsa existentia pendet: sed neque nobis exitiosa umquam esse poterit, si virtutem sectari velimus; aerumnae demum huius vitae sunt nobis ad coelum scala; non enim pro felicitate huius vitae assequenda nati sumus, sed pro futura atque beatissima. Suicidae autem tum praesentis vitae bonum atque utilitatem, tum futuram beatitudinem in aeternum amittunt.

Attamen nostro hoc aevo nulla fortasse dies sine suicidiis ad occasum properat; quod si causae in publicis ephemeridibus legantur, non certe animi fortitudinem, aut quid praeclarum designant, sed maximam animi vecordiam, ne stultitiam simul et maximum scelus dicamus (*a*).

Divortium in genere est separatio coniugum inter se; vel quoad vinculum, si ipsa naturalis, quae est etiam sacramentalis, coniunctio abrumpatur; vel quoad thorum, si manente coniugii vinculo, coniunctio abrumpatur quoad matrimonii usum, mensam, habitationem.

Divortii leges rationesque iure canonico diriguntur; neque de eiusmodi divortiis quae ad legum canonicarum praescriptum aguntur, legislator noster loquitur; sed de iis quae per modernorum guberniorum leges statuuntur, in quibus nulla habita neque divinarum, neque ecclesiasticarum legum ratione, divortia statuuntur; et nil aliud sunt quam facta sacrilega, quibus matrimonii etiam consummati vinculum abrumpitur, et facultas nova ineundi coniugia conceditur, vivente altero coniuge; ita ut homines sint qui duabus vel tribus uxoribus, aut foeminae quae duobus vel tribus maritis copulatae reperiantur. Scelus horrendum lege naturali, divina et ecclesiastica damnatum, cum fini et institutioni matrimonii contradicat, pacem perturbet, educationi prolis adversetur, tum mulieres tum viros dehonestet, eaque mala gignat quae Leo XIII lamentatur in praeclara sua Constitutione *Arcanum divinae sapientiae consilium,* lata die 10

(*a*) Cf. Borgier, Dizionario di Teologia ad hanc vocem.

Februarii 1880 (*a*), quo inter alia dicit: *Eorum* (divortiorum) *enim causa fiunt maritalia foedera mutabilia; extenuatur mutua benevolentia; infidelitati perniciosa incitamenta suppeditantur; tuitioni atque institutioni liberorum nocetur; dissuendis societatibus domesticis praebetur occasio; discordiarum inter familias semina sparguntur; minuitur ac deprimitur dignitas mulierum, quae in periculum veniunt, ne, cum libidini virorum inservierint, pro derelictis habeantur. Et quoniam ad perdendas familias, frangendasque regnorum opes nihil tam valet, quam corruptela morum, facile perspicitur, prosperitati familiarum ac civitatum maxime inimica esse divortia, quae a depravatis populorum moribus nascuntur, ac, teste rerum usu, ad vitiosiores vitae privatae et publicae consuetudines aditum ianuamque patefaciunt. Multoque esse graviora haec mala constabit, si consideretur, frenos nullos futuros tantos, qui concessam semel divortiorum facultatem valeant intra certos, aut ante provisos, limites coercere.* Haec mala autem oculis quotidie cernimus, sed frustra lamentamur.

Iure igitur meritoque legislator noster illos damnat libros qui divortia licita statuunt, *non obiter tamen,* aut veluti aliud agendo, sed *ex professo,* ut supra demonstravimus (*b*).

Sed 2° illos etiam damnat libros, *qui de sectis masonicis agunt, easque utiles et non perniciosas Ecclesiae et civili societati esse contendunt;* causam igitur et rationem damnat, non quia, ut animadvertimus, hi libri simpliciter de sectis masonicis tractent, earum conficiant historiam, ritus, caeremonias, gradus, fata etc. describant.

Exploratissimum est autem, sectas masonicas tum Ecclesiae, tum civili societati gravissimo esse detrimento; idque patere ex fine quem sibi praestituunt, ex plurimorum, qui earum participes fuerunt, confessionibus et revelationibus, ex libris, catechismis, statutis, quae masones ipsi divulgarunt, ex regum edictis, qui eas ab initio proscripsere, gravissimisque poenis supposuerunt, ex illis qui earum origines historiamque describendam suscepere (*c*), ex Romanorum Pontificum Constitutio-

(*a*) Acta S. Sedis, XXII, 385.

(*b*) Cf. Bergier, Op. cit. voc. *Divorzio.*

(*c*) Plures sunt; nos autem recensebimus N. Deschamps, postea S. R. E. Cardinalem: *Les Sociétés secrètes et la Société, avec une introduction sur l'action des Sociétés secrètes au XIX siècle, par M. Claudio Jannet,* 1882. Numquam autem cl.

nibus, qui nihil praetermiserunt quomodo societates eiusmodi damnarent, earumque complices fautoresque gravissimis poenis afficerent.

Clemens XII anno 1738, lata Constitutione *In Eminenti*, eas proscripsit, atque facultatem concessit Episcopis in masones velut in suspectos de haeresi procedendi.

Benedictus XIV anno 1751 per Constitutionem *Providas*, quae a Clemente XII statuta fuerant confirmavit, et contra masones, *catholicorum Principum, omniumque saecularium potestatum opem auxiliumque invocavit, et enixo studio requisivit.*

Pius Papa VII in Constit. *Ecclesiam a Iesu Christo*, plura contra sectas masonicas dixit, atque inter alia: « Verum coniecturis et argumentis opus non est ut ita de eorum dictis iudicetur. Libri ab ipsis (masonibus) typis editi, quibus ratio describitur quae in conventibus Superiorum praesertim graduum adhiberi solet, eorum catechismi et statuta aliaque authentica et ad fidem faciendam gravissima documenta, nec non eorum testimonia, qui cum eam societatem deseruissent, cui antea adhaeserant, eius errores et fraudes legitimis iudicibus patefecerunt, aperte declarant, Carbonarios id praecipue spectare ut magnam licentiam cuique dent, religionem quam colat, proprio ingenio et ex suis opinionibus sibi fingendi, indifferentia in religionem inducta, qua vix quidquam excogitari potest perniciosius, ut Iesu Christi passionem, per nefarias quasdam suas caeremonias profanent ac polluant, ut Ecclesiae Sacramenta (quibus nova alia a se per summum scelus inventa substituere videntur) et ipsa religionis catholicae mysteria contemnant, utque Sedem hanc Apostolicam evertant, in quam, quoniam in ea apostolicae cathedrae semper viguit principatus, singulari quodam odio afficiuntur, et pestifera quaeque ac perniciosa moliuntur ».

Qua de causa, ut malis ingruentibus obsisteret, primus omnium praecepit Carbonarios ad Episcopos et ad ceteros ad quos spectabat esse denunciandos.

Verum non multo post, die scilicet 13 Martii 1825, Leo XII vocem iterum extollere contra eiusmodi sectas compulsus fuit,

Auctori concessuri erimus, masones etiam ex abolito per Clementem V Templariorum Ordine originem ducere; neque id argumenta ab eo allata evincere; neque iis horrendis criminibus foedatos fuisse, de quibus a Philippo Pulchro eiusque aulicis accusati fuere, sed neque illorum Ordinem iuste abolitum fuisse.

quia intellexerat *crevisse illarum insolentiam praecipue ob earum multitudinem novis sectis auctam, e quibus ea praesertim numeranda quae Universitaria dicitur, quod sedem et domicilium in pluribus studiorum universitatibus habeat.* Atque postquam de malis questus fuerit, quae principatibus civilibus inferunt, subdit: « Inde etiam existunt acerbissimae calamitates, « quibus Ecclesia fere ubique vexatur, et quas sine dolore, imo « sine moerore commemorare non possumus. Impugnantur « impudentissime sacratissima eius dogmata et praecepta, eius « dignitas extenuatur, et pax illa et felicitas, qua suo quodam « iure frui deberet, non perturbatur modo, sed omnino ever« titur... Libri quos de religione et republica scribere non du« bitarunt, qui his sectis nomen dederunt, quibus dominationem « spernunt, maiestatem blasphemant, Christum autem vel scan« dalum vel stultitiam dictitant; immo non raro nullum esse « Deum, et hominis animam una cum corpore interire docent, « codices et statuta, quibus sua consilia et instituta explicant, « aperte declarant cuncta quae iam memoravimus et quae ad « legitimos principatus labefactandos, et Ecclesiam funditus de« lendam spectant, ab iis proficisci. Atque hoc veluti certum « exploratumque habendum est, has sectas licet nomine diver« sas, nefario tamen impurissimorum consiliorum vinculo esse « inter se coniunctas (*a*) ». Atque silentio praeterimus Constit. *Mirari* latam a Gregorio XVI, et Const. *Qui pluribus* a Pio Papa IX promulgatam.

Attamen silentio praeterire dedecet Constitutionem *Humanum genus* a Leone XIII latam die 20 Aprilis 1884 (*b*), sui Pontificatus anno VII, qua Sectae Masonicae turpissimas impiasque machinationes aperit, monetque fideles ut eam abominatione maxima prosequantur, Episcopos vero excitat, ut summam diligentiam adhibeant, ne greges sibi commissi eius fraudibus irretiantur.

A principio Masonicae Sectae finem in propatulo ponens: *Ecclesiae Sanctae,* inquit, *perniciem palam aperteque moliuntur, idque eo proposito, ut gentes christianas partis per Iesum Christum Servatorem beneficiis, si fieri posset, funditus despolient.*

(*a*) Hae Constitutiones et alia documenta legantur penes Pennacchi Comment. in Const. *Apostolicae Sedis*. Tom. I, pag. 595 segg.

(*b*) Acta S. Sedis XVI, 417.

Pergit deinde enumerare Pontifices qui *hunc tam capitalem hostem ex occultae coniurationis tenebris prosilientem, quis esset, quid vellet celeriter agnoverunt,* atque *principes simul et populos, signo veluti dato, monuerunt, ne se paratis ad decipiendum artibus insidiisque capi paterentur.*

Videlicet cum Sectae Masonicae institutum et ingenium compertum esset ex manifestis rerum indiciis, cognitione causarum, prolatis in lucem legibus eius, ritibus, commentariis, ipsis saepe accedentibus testimoniis eorum qui essent conscii, Apostolica Sedes denuntiavit aperteque edixit, Sectam Masonum contra ius fasque constitutam, non minus esse christianae rei quam civitati perniciosam; propositisque poenis quibus solet Ecclesia gravius in sontes animadvertere, interdixit atque imperavit, ne quis illi nomen societati daret.

Iustas verasque fuisse Romanorum Pontificum querelas Masones aut denegasse aut esse calumniatos: at rerum quae subsecutae sunt eventus, quanta veritate atque iustitia Romani Praesules locuti fuerint apertissime demonstrarunt: etenim ipsi viri principes in eos gravissimis legibus, pluribus in regnis, animadvertere compulsi fuere; non omnes tamen, neque ea animi firmitate atque constantia qua debuerant; ad illa hinc incrementa Masonum Secta properavit, ut et ecclesiasticae et civili potestati formidinem incutiat.

Idcirco quamvis non semel Pontifex Leo XIII vocem suam contra eiusmodi sectae molimina extulerit, iterum eam extollere compellitur, ut malis quae undequaque produxit, repagulum apponat.

Secta haec secreto tegitur, et communitur obedientia illorum qui ei dant nomen; qui si dicto obedientes non fuerint, si quidquam revelaverint, admissae culpae non raro dant supplicium. *Atqui,* clamat Pontifex, *simulare et velle in occulto latere, obligare sibi homines tamquam mancipia, tenacissimo nexu, nec satis declarata causa; alieno addictos arbitrio ad omne facinus adhibere; armare ad caedem dexteras quaesita impunitate peccandi, immanitas quaedam est, quam rerum natura non patitur.*

Haec vero Masones agunt *ut funditus evertant omnem eam, quam instituta christiana pepererunt, disciplinam religionis reique publicae, novamque ad ingenium suum extruant, ductis e medio Naturalismo fundamentis et legibus.*

Docent enim Masones *humanam naturam humanamque rationem cunctis in rebus magistram esse et principem. Negant* hinc *quicquam esse auctore Deo traditum, nullum probant de religione dogma, nihil veri, quod non hominum intelligentia comprehendat, nullum magistrum, cui propter auctoritatem officii sit iure credendum;* Ecclesiam catholicam idcirco veritatis magistram et vindicem maxime insectantur; ab iisque esse repetendas iniquissimas leges, et mala universa quibus Ecclesia undique coangustatur, dolet Pontifex.

Sed etiam ea quae lumine naturali edocemur Masonibus incerta sunt, scilicet, *Deum esse, animos hominum ab omni esse materiae concretione segregatos, eosdemque immortales.*

Redemptionem generis humani, gratiam caelestem, Sacramenta, adipiscendamque in coelis felicitatem pro ignotis aspernantur.

Parentem generis humani negant deliquisse; proprereaque liberum arbitrium nihil viribus attenuatum et inclinatum putant.

Paucis: omnia religionis christianae mysteria veritatesque praecipuas denegant Masones.

Neque minori impietate feruntur erga convictum domesticum, *cum matrimonium ad negotiorum contrahendorum genus pertinere* comminiscantur, *hinc posse ad voluntatem eorum qui illud contraxere rescindi, penes gubernatorem rei civilis esse in maritale vinculum potestatem* etc.

Homines esse eodem iure omnes, et aequa ac pari in omnes partes conditione; unumquemque esse natura liberum; imperandi alteri ius habere neminem, velle autem ut homines cuiusquam auctoritati pareant esse vim inferre etc.

Ex quibus profecto consequitur eo nervos omnes suos tendere Masones, ut tum religiosam quamlibet, tum civilem societatem susdeque vertant. Eis qua de causa sententiam Augustini convenire certum est, qui scripsit: *Sed propterea putant, vel putari volunt, christianam doctrinam utilitati non convenire Reipublicae, quia nolunt stare rempublicam firmitate virtutum, sed impunitate vitiorum* (*a*).

Et haec quidem vere a Leone XIII dicta et monita sunt. Sed utinam Supremi Pastoris vocem Christi fideles non aspernentur!

(*a*) Ep. 137, al. 3, ad Volusianum cap. V, n. 20.

Nullimodis igitur dubitandum est quin Sectae Masonicae tum Ecclesiae tum civili societati sint perniciosissimae, et quin iure meritoque Leo XIII libros id negantes proscripserit.

Attamen ut proscriptioni hi libri subiaceant, demonstrandi onus suscipere debent sectas masonicas et eiusdem generis societates, non alias quaslibet, utiles et non perniciosas utrique statui, ecclesiastico et civili esse; qua de causa sub eiusmodi censu aliae sectae non veniunt quae religiosae sint, ut sectae orientales, Protestanticae etc.; sed neque illae quae quamvis religiosam indolem non induant, finem tamen sectarum masonicarum sibi non praestituere, neque contra Ecclesiam et civiles potestates machinantur; legislator enim eas suo nomine compellat: *qui de sectis masonicis agunt*, dixit, *vel aliis eiusdem generis societatibus*. De cetero Pius Papa IX dignoscendarum harum sectarum hanc tesseram exhibuit: *quae contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machinantur* (*a*): si quae igitur huiusmodi instituto et fine abhorrent, masonicae non sunt; iuramento aut initiationis ritu, nee ne, ligentur; palam vel clam coetus suos habeant. Id constat etiam ex S. Officii Instructione ad omnes Catholici orbis Episcopos data die 10 Maii 1884, qua n. 3 praescribitur: « Ne « quis vero errori locus fiat, cum diiudicandum erit quae« nam ex his perniciosis sectis censurae, quae vero prohibitioni « tantum obnoxiae sint, certum imprimis est, excommunicatione « latae sententiae multari Massonicam aliasque eius generis « sectas, quae Cap. II, n. IV Pontificiae Constitutionis *Aposto« licae Sedis designantur, sive id clam, sive palam fecerint, « sive exegerint, sive non a suis asseclis secreti servandi iura« mentum.*

« 4. Praeter istas sunt et aliae sectae prohibitae atque sub « gravis culpae reatu vitandae, inter quas praecipue recensen« dae illae omnes, quae a sectatoribus secretum nemini panden« dum, et omnimodam obedientiam occultis ducibus praestan« dam iureiurando exigunt (*b*) ». Hinc Societates latronum, occultorum vindictae cupidine homicidarum (italice *degli accoltellatori*), societates cremandis cadaveribus addictae (*c*) sectis ma-

(*a*) Const. *Apostolicae Sedis,* Tit. 2, n. IV.

(*b*) Acta S. Sedis, Tom. XVII, p. 44.

(*c*) De his constat etiam ex S. Officii decreto diei 19 Maii 1886. Interrogata

sonicis non adnumerantur, neque aliae societates plurimae, quae nunc propediem exurgunt. Optime e contra sub lege comprehenduntur secta Fenianorum ex decreto S. Officii 12 Ianuarii 1870 (*a*). Carbonaria, Maxiniana, Internationalistica, Nihilistica, Anarchica; quamvis autem hae postremae lege explicita nondum damnatae fuerint, nullimode tamen dubitandum est quin sint Masonicae sectae propagines filiaeque germanae, et quin contra Ecclesiam et legitimas potestates machinentur; dubitantibus autem vel negantibus facta respondent.

Quid autem de Socialistis? Comprehenduntur ne sub Leonis lege? Et quidem sunt qui id tenendum esse iudicant (*b*); alii autem scribunt, se nolle reponere socialismum inter sectas masonicas, atque esse Ecclesiae iudicium expectandum (*c*).

Quibus subscribendum?

Monitoris sententia nobis verior videtur; atque lectorum iudicio sequentia argumenta submittimus.

1. Ex recitata S. Officii Instructione certum est, illas societates sub Piano Capite, consequenter etiam sub Leonis XIII paragrapho comprehendi, quae contra Ecclesiam et legitimas potestates machinantur. Sed certum exploratumque est, Socialistas tum Ecclesiae tum civili potestati ita adversari, ut utramque deiicerent, si possent, atque facta quae propediem contingunt, id evidentissime demonstrant.

2. Leo XIII. in Const. *Quod apostolici muneris* (*d*) lata die

enim Suprema Inquisitio I. *An licitum sit nomen dare societatibus, quibus propositum est promovere usum comburendi hominum cadavera?*

Respondit ad I. *Negative, et si agatur de Societatibus Massonicae sectae filiabus, incurri poenas contra hanc latas.*

Simpliciter ergo societates cremandis cadaveribus addictae uti masonicae spectandae non sunt.

(*a*) Acta S. Sedis, Tom. V, 369.

(*b*) Monitore Ecclesiastico, Vol. X, fasc. 1, pag. 40, quo loco Socialismum appellat sectam affinem Sectis Massonicis.

(*c*) Arthurus Vermersch e S. I. *De prohibitione et censura librorum Brevis Dissertatio* pag. 35 seqq. Tornaci 1897. « Quocirca, scribit, nolim *absolute* reponere « Socialismum inter huiusmodi sectas. Imitemur potius prudentiam S. Sedis, quae « de multis societatibus in quas coguntur operarii Stat. foeder. Americae et valde « affines videntur Massonicis, ita ut interdum funera civilia imponant asseclis, noluit illud definire. Iudicium ergo permittamus Ordinariis locorum et interea Socia« listarum societates (secluso casu particulari cuiuspiam coetus) summum habeamus, « pro illis de quibus certo statui nequeat eas ad genus massonicarum pertinere ».

(*d*) Habetur Tom. XI Act. S. Sedis, pag. 369.

28 Decembris 1878 apertissime affirmat, *Socialistas, Nihilistas, Communistas* unam *Sectam* constituere, et arctissimo inter se esse foedere colligatos. « Intelligitis nos de illa hominum secta « loqui, qui diversis ac pene barbaris nominibus, *Socialistae,* « *Communistae, et Nihilistae* appellantur, quique per univer- « sum orbem diffusi, et iniquo inter se foedere arctissime col- « ligati etc. ». Atqui nemo negabit Communistas et Nihilistas sub Leonis XIII paragrapho concludi; ergo etiam Socialistae concludentur qui cum illis unam sectam constituunt, atque sunt arctissimo foedere colligati.

3. Affirmat Pontifex, Socialistarum doctrinam ab Sectis Masonicis originem duxisse, Romanosque Pontifices ut alias sectas masonicas, ita et Socialismum qui ex illis erupit damnasse. Recensitis enim Constitutionibus Clementis XII, Benedicti XIV, Pii VI, Pii VII et Leonis XII, subdit: « Omnibus denique ma- « nifestum est quibus gravissimis verbis et quanta animi firmi- « tate ac constantia gloriosus decessor noster Pius IX f. m. sive « allocutionibus habitis, sive litteris encyclicis ad totius orbis « Episcopos datis, tum contra iniqua Sectarum conamina, tum « nominatim contra iam ex ipsis erumpentem Socialismi pestem « dimicavit ».

4. Socialismum *Sectam* appellat, atque Episcopos rogat ut solertem operam adhibeant, ne Christi fideles ei dent nomen. « Adlaboretis oportet, ut Ecclesiae catholicae filii neque nomen « dare, neque *abominatae Sectae* favere ulla ratione audeant ». Cum igitur Romanus Pontifex et sectam appellet, et a Sectis Masonicis erumpere Socialismum proclamet, tutum non est affirmare, illum uti factionem politicam potius quam sectam posse considerari.

5. Demum per universam Constitutionem a se latam invictis argumentis demonstrat Pontifex, Socialistas tum Ecclesiae, tum civili potestati perniciem inferre.

Quamvis igitur ex Romanis Congregationibus nondum decretum aliquod prodierit, quo socialistae sectis masonicis adnumerentur, tamen cum apertas in re Romanorum Pontificum sententias habeamus, satis superque habendum est, ut libri qui Socialismum utilem et non perniciosum Ecclesiae et civili Societati esse contendunt, sub praesenti paragrapho concludantur. Suprema vero S. Officii Congregatio, nisi nos fallat opinio, idcirco abstinuit ab numerandis socialistis inter sectas masonicas,

quia cum id Leo XIII supremo suo iudicio declaraverit, inutile erat de re eadem novum decretum promulgare (*a*).

III. Sed 3.° loco Legislator illos damnat libros, qui errores ab Apostolica Sede proscriptos tuentur.

In Constitutione *Apostolicae Sedis*, Tit. II, n. 1, Pius Papa IX damnaverat *Docentes vel defendentes sive publice, sive privatim propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis poena latae sententiae.*

Si quae ergo propositiones sub excommunicationis poena latae sententiae proscriptae non fuerant, docentes vel defendentes ecclesiastica censura erant immunes.

In praesenti paragrapho de censuris incurrendis sermo non est, sed de una proscriptione librorum, qui errores ab Apostolica Sede proscriptos tueantur. Attamen si qui inter hos errores sint, qui sub excommunicatione latae sententiae proscripti a Pio Papa IX fuerant, horum defendentes eam incurrunt.

Quid ergo de erroribus a Pio Papa IX in Syllabo damnatis?

Advertendum primo loco est, pro iis qui Syllabum habent veluti Constitutionem, aut documentum *ex cathedra* pronuntiatum, atque uti tale ad credendum universis fidelibus propositum, aliquem ex erroribus in eo proscriptis defendentes, esse plane haereticos, eo sensu quo negent aut syllabum esse documentum de fide, seu ex cathedra pronunciatum, aut propositiones singulas in eo proscriptas ad fidei depositum non pertinere, aut non esse iis qualificationibus damnatas habendas, ut damnatae reperiuntur; hos idcirco excommunicationem incurrere Romano Pontifici speciali modo reservatam tit. 1, cap. 2 Const. *Apostolicae Sedis.*

Quoniam vero non omnes concessuri erunt, Syllabum documentum constituere ex cathedra pronunciatum (et ut sententiam nostram humillime proferamus; haec thesis difficillimae probationis nobis semper visa est atque videtur) (*b*); hinc propositae quaestioni haec danda responsio est.

(*a*) Qui originem et Socialismi placita cognoscere desiderat, adeat Bergier *Dizionario di Teologia* - V. *Socialisti;* qui tamen articulus adiunctus fuit a cl. Gousset. Adeat etiam Constitutiones a Leone XIII contra Socialistas, Masonicam sectam, et circa alia capita promulgatas.

(*b*) Inter alia argumenta quae proferri possent, unum sit: Encyclica *Quanta cura* eadem die data legitur et ad Episcopos transmissa ac Syllabus, ut apparet ex Epistola Cardinalis Antonelli data die 8 Decembris 1864, et ex consignatione Ency-

Qui defendunt errores in Syllabo damnatos quatenus Syllabus est, seu *Elenchus complectens praecipuos errores qui notantur in allocutionibus consistorialibus, in Encyclicis aliisque Apostolicis litteris Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX,* nullam excommunicationem incurrunt cum nulla sanctione aut poena a Pio Papa IX communitus fuerit.

Quoniam vero non paucae propositiones in Syllabo notatae plane impiae et haereticae sunt, et in aliis documentis de fide damnatae reperiuntur; et exemplo sint errores in prima Syllabi paragrapho recensiti; hinc qui aliquem ex his erroribus defendit, plane haereticus est, non quia in Syllabo continentur, sed quia in aliis definitionibus de fide proscripti ut haeretici reperiuntur. Ceteri errores in Syllabo notati, ita sunt habendi, ut in Encyclicis, allocutionibus, aliisque apostolicis litteris notati reperiuntur.

Quaeritur tamen: an errores qui ab Apostolica Sede proscripti exhibentur, ab ea directe proscripti esse debeant, an satis sit ut ab Suprema S. Officii Congregatione proscripti fuerint, quo Apostolicae Sedis nomine proscripti traducantur? Atque hoc alterum verum esse putandum est, dummodo deinceps lata proscriptio a Romano Pontifice confirmata fuerit. Soliti sunt enim Romani Pontifices, Congregatione S. Officii mediante, cuius perpetuo praefecturam agunt, quaestiones ad doctrinam fidei morumque pertinentes dirimere, atque prolata ab illa iudicia apostolica auctoritate roborare.

Ita factum legimus a Leone X circa Martini Lutheri pro-

clicae. In hac autem de Syllabo nec verbum est, nec vestigium apparet. Aliae Pii IX epistolae, quibus ad Episcopos Ecclesiae catholicae declaraverit, Syllabum esse documentum de fide, vel in iis ut in Encyclica *Quanta cura* scripserit, mandaveritque: *Itaque omnes et singulas pravas opiniones ac doctrinas singillatim hisce Litteris commemoratas auctoritate nostra apostolica reprobamus, proscribimus atque damnamus; easque ab omnibus catholicae Ecclesiae filiis, veluti reprobatas, proscriptas atque damnatas omnino haberi volumus et mandamus:* hae, inquam, epistolae numquam latae sunt. Ex quo igitur capite constat de voluntate Pontificis declarandi Syllabum de fide? Et sine Pontificis Romani explicita et declarata voluntate potest ne aliquod documentum haberi de fide?

Praetermittimus, plures prorsus esse in Ecclesia catholica, qui Syllabo uti documento ex cathedra fidem detrectant, idque scientibus Romano Pontifice et Congregatione S. Officii. At ignorantia excusari dici nequeunt. Quid ergo? Erunt ne haeretici? schismatici? aut quid aliud? Et unde factum est ut hos Apostolica Sedes numquam corripuerit; imo silentio suo sinat ut hi in tanto errore versentur?

positiones, quas damnavit in Constit. *Exurge Domine* lata die 15 Iunii 1520.

Ita a Clemente VIII, ab Alexandro VII, ab Innocentio XI circa doctrinam Michaelis de Molinos; ita ab Alexandro VIII, a Clemente XI, ab aliisque Romanis Pontificibus.

Atqui errores a praedictis Pontificibus damnati mediante S. Officii Congregatione, tamquam a Sede Apostolica proscripti publicati fuere; ergo proscriptiones errorum factae a Suprema Inquisitione et a Romano Pontifice confirmatae, tamquam ab Apostolica Sede factae censentur.

Demum, ut hi libri proscriptioni subiaceant, errores ab Apostolica Sede proscriptos, non simpliciter asserere, sed vindicare debent, demonstrare scilicet, Apostolicam Sedem in illa vel illa alia sententia proscribenda errasse, atque de falso esse redarguendam iudicio.

Id tamen intelligendum est de proscriptis erroribus, qui ad fidei morumque doctrinam referuntur, non autem de illis propositionibus quae ad historiam, criticam, documentorum authentiam, aut ad scientias mere naturales pertinent, dummodo cum revelatis doctrinis strictam non habeant connexionem. Haec enim aliis criteriis principiisque dirimuntur, de quibus Apostolica Sedes sollicita non est, neque relate ad eiusmodi scientias praerogativa pollet inerrantiae, aut divino fuit instructa magisterio.

53. Advertendum est, agi hac in paragrapho XV de imaginibus quomodocumque impressis sive per incisionem, sive per photographiam, lithographiam, phototipiam, aliasque artium inventiones, quibus nostra tantopere abundat aetas.

Picturae, sculpturae praesenti legis dispositione comprehendi non sunt existimandae; 1. quidem quia Legislator loquitur de imaginibus impressis, picturae autem et sculpturae non sunt impressiones; et cum in lege odiosa versemur, verba sunt stricto sensu sumenda. Neque difficultas urgeri potest ex adverbio *quomodocumque;* hoc enim refertur ad impressiones, quae cum multiplices sint, per illud adverbium omnes comprehenduntur. 2. Ob ea quae praescribuntur in parte secunda paragraphi: *Novae vero sive preces adnexas habeant* etc., atqui nullimodis dubitandum est quin hoc in membro Legislator loquatur de imaginibus impressis; etenim preces adnexas habere possunt, sed certum est hanc legis dispositionem ad praecedentem re-

[illegible] valet ex particula *vero;* ergo et in praecedenti paragraphi parte sermo est de imaginibus impressis, non pictis, non sculptis; quibus de cetero preces non adnectuntur. 3. Sicut Legislator prohibet quominus novae imagines publicentur, ita multo magis prohibet impressarum plubicationem, cum sunt ab Ecclesiae decretis difformes; picturae autem et sculpturae non publicantur, sed exponuntur. 4. Videtur demum Legislator obviare voluisse sacrarum imaginum ab Ecclesiae sensu et decretis difformium celerrimae diffusioni, quae per novas inventiones plane obtinentur; quod de picturis atque sculpturis non potest intelligi.

Quid autem de numismatibus, vulgo *medaglie?* Neque has sub lege comprehendi putandum est; tum quia alio nomine veniunt, et minime nomine imaginum impressarum; tum quia preces, de quibus legifer loquitur, non videntur esse brevissimae illae iaculatoriae, quae aliquando in sacris numismatibus insculpuntur; tum quia numismata non imprimuntur. Quidquid demum sit, lex haec quoad sensus extensionem est valde dubia, neque nobis aperte Legislatoris voluntatem significat; in dubio autem de sensu legis quod minimum esse sequendum iura docent.

Distinguit porro Leo XIII imagines impressas atque difformes ab sensu et decretis Ecclesiae ab imaginibus imprimendis, quasque imprimi prohibet sine competentis ecclesiasticae potestatis licentia. Imagines igitur impressae et antiquae esse possunt et recentissimae; etenim illarum series pervenit ad diem usque promulgationis Constitutionis *Officiorum ac munerum;* si enim ea die imagines quaecumque ab Ecclesiae sensu decretisque difformes confectae fuissent, profecto erant impressae. Qua de causa imagines impressae illae omnes dicendae sunt et habendae quae praecedunt praesentis Constitutionis promulgationem; quae cum a sensu et decretis Ecclesiae sint plane difformes, absolute prohibentur: *Omnino vetantur.* Ergo neque in publicum usum, neque privatum adoptari possunt (*a*).

(*a*) Quoniam imagines impressae quae hanc praecedunt Constitutionem antiquae esse possunt, et etiam antiquissimae, conformes, nec ne, sint Ecclesiae decretis, eas quomodolibet definire oportet. Imagines igitur antiquae illae sunt, quarum typus iam confectus est, et ab Ecclesia tacite vel expresse probatus, aut improbatus; novae vero quae novis typis aut descriptionibus linearibus, vulgo *disegni,* confectae fuere; et aliquando typis ab Ecclesia probatis respondent, aliquando non respondent.

Exinde sequitur, in secunda parte paragraphi, in qua sermo est de novis imaginibus, legislatorem complecti imagines tantum decretis Ecclesiae conformes; etenim difformes quascumque ad publicationem usque novae Constitutionis in prima paragraphi parte proscripserat; impossibile ergo est ut in secunda parte arbitrio competentium potestatum proscriptionem novarum imaginum difformium commiserit, cum hoc in casu supponendus esset legislator aliorum arbitrio propriam submisisse voluntatem atque decretum. Novas insuper imagines decreto suo non proscribit, sed tantum vult, ne absque ecclesiasticae potestatis licentia publicentur; at has etiam fuisset profecto proscripturus, si imagines ab Ecclesiae decretis difformes etiam in altera paragraphi parte conclusisset; idque ut sibi cohaereret; quandoquidem difformes fuissent a decretis Ecclesiae ut aliae iam impressae, quas absolute proscripserat; eodem ergo proscribendae decreto atque poena.

Novae autem imagines, preces, nec ne, adnexas habeant publicandae non sunt sine ecclesiasticae potestatis licentia, quamvis decretis Ecclesiae sint conformes. Quid ergo si publicentur?

Verius exsistimamus non esse interdictas. 1. Quia eiusmodi imagines utpote decretis Ecclesiae conformes nullam animabus perniciem inferunt; porro legislatoris finis est, e manibus fidelium removere imagines quae spiritualia ipsis inferunt damna. 2. Quia in superiori parte paragraphi Legislator absolutam proscriptionem pro imaginibus difformibus inducit; sed si etiam pro novis hanc inferre voluisset, vel eam in fine paragraphi collocare, vel saltem repetere debuisset, ne dubia orirentur. 3. Diversa utriusque partis paragraphi sanctio est: in prima, pro imaginibus impressis difformibus absoluta proscriptio; in alia prohibitio quominus absque legitima licentia publicentur; una autem alii non aequipollet. 4. Denique prohibitio pro imaginibus conformibus ea tantum de causa concipi potest, quia publicatae supponuntur absque legitima facultate; erat igitur indicenda, ut indicta legitur in paragraphis ex. gr. 13 et 20. Qua de causa Legislator quod voluit expressit, quod non expressit, noluisse censendus est.

Dignum post haec inquisitione erit, quaenam imagines ab Ecclesiae decretis difformes, vel iis conformes haberi debeant. Atque rem dirimendam ducimus auctoritate Patrum Concilii Tri-

dentini atque Romanorum Pontificum, Urbani VIII praesertim et Benedicti XIV.

Itaque Concilii Tridentini Patres Sess. XXV *De Invocatione, Veneratione et Reliquiis Sanctorum et Sacris Imaginibus* duo praecipue statuunt, ne scilicet cultui fidelium proponantur imagines, quibus falsum aliquod dogma exprimatur, aut ita depictae fuerint, ut ad lasciviam potius quam ad devotionem provocent. *Nullae falsi dogmatis imagines, et rudibus periculosi erroris occasionem praebentes statuantur; tanta circa haec diligentia et cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut praepostere, et tumultuarie accommodatum, nihil prophanum nihilque inhonestum appareat, cum domum Dei deceat sanctitudo.* Conformes igitur tum sacris Ecclesiae dogmatibus, tum modestiae legibus sacrae imagines esse debent. Decernit hinc Sancta Synodus quemlibet esse removendum abusum; quod ut obtineatur, statuit, nullam esse in Ecclesia qualibet insolitam imaginem collocandam, nisi de Episcopi facultate. *In has autem sanctas et salutares observationes* (circa sacras imagines) *si qui abusus irrepserint eas prorsus aboleri Sancta Synodus vehementer cupit..... Statuit S. Synodus, nemini licere, ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit.*

Qui vero accuratas circa sacras imagines pingendas vel imprimendas regulas tradidit, fuit Benedictus XIV tum in insigni Opere *De Beatif. et Canoniz. Servorum Dei,* praesertim Lib. IV, tum in Constit. *Sollicitudini* promulgata die 1 Octobris 1745. Quoniam vero in hac Constitutione, quae in cit. opere sparsim et diffuse, quantum saltem ad nonnulla capita scripserat, summatim collegit; hinc quae ibi tantus Pontifex statuit ipsius fere verbis referemus.

Igitur quantum attinet ad SS. Trinitatem repraesentandam § 32 scribit: « Imagines itaque SS. Trinitatis communiter appro« batae, et tuto permittendae illae sunt, quae vel personam Dei « Patris exhibent in forma viri senis desumpta ex Dan. Cap. VII. « v. 9. *Antiquus dierum sedit:* in cuius autem sinu Unigenitum « ipsius Filium, Christum videlicet Deum et hominem, et inter « utrosque Paraclitum Spiritum Sanctum in specie Columbae, « vel duas personas modico intervallo seiunctas repraesentant, « unam senioris viri, nimirum Patris, alteram Christi, medium

« autem inter ipsos Spiritum Sanctum, in Columba, ut praefer-
« tur, expressum ».

Improbat qua de causa § 26 cum doctissimo Bellarmino illos *pictores qui audent ex capite suo confingere imagines Trinitatis; ut cum pingunt unum hominem cum duobus capitibus, et in medio eorum columbam; ista enim monstra quaedam videntur, et magis offendunt deformitate sua, quam iuvent similitudine.*

Multo magis improbat § 27 repraesentare Virginem Mariam quae *ipsam Trinitatem in utero gerat, quasi tota Trinitas humanam carnem ex Virgine assumpsisset.*

A paragrapho 29 ad 36 inquirit, quid sentiendum sit de Imagine SS. Trinitatem exhibente in tribus personis, statura, aetate omnibusque aliis lineamentis omnino aequalibus; sed allatis Doctorum, pro et contra, rationibus, sententia pronuntianda abstinet, et quaestionem insolutam relinquit.

Quomodo pingendae sint singulae Trinitatis personae tradit § 36, atque haec statuit: « Pingitur et Pater solus seorsim ab « aliis personis, quoniam vocem Domini Dei deambulantis in « Paradiso audivit. *Genesis Cap. III,* innixus mysticae schalae « visus est Iacob. *Gen. XXVIII, 13;* Moysi quoque miro modo » conspiciendum se praebuit. *Exod. XXXIII, 23;* tum etiam « Isaiae, tamquam Rex in solio sedens, *Isai. VI, 1,* et Danieli « veluti senex albo vestimento amictus. *Dan. VII, 9.*

« Pingitur etiam aeternus Filius seorsim a Patre et Spiritu « Sancto, quoniam is homo factus, in diebus carnis suae cum « hominibus conversatus est, atque etiam postquam a mortuis « resurrexit, non semel Apostolis aliisque manifestus apparuit. « Repraesentatur idem Cruci, quam pro nobis pertulit, affixus. « Quam quidem Crucifixi effigiem nec impius Lutherus e medio « tolli posse putavit; et Elisabetha Angliae Regina nuncupata, « Henrici VIII et Annae Bolenae filia, licet sacris imaginibus « bellum indixerit, eam tamen in regio suo Oratorio retinere « voluit. Pingi quoque consuevit in forma Agni, atque huic ima-« gini fundamentum praebet Prophetia Isaiae, testimonium Ba-« ptistae, Evangelistarum dicta, Apocalypsis Ioannis Apostoli, « et Epistola prima B. Petri etc.

« Pingitur quoque Spiritus Sanctus, vel tamquam de coelo « descendens die Pentecostes in figura linguarum ignis, vel alias « in Columbae specie, seorsim pariter ab aliis divinis personis;

« quia sub his figuris factae sunt eiusdem apparitiones, quarum « Sriptura meminit; nusquam vero invenire est in sacris Litteris « Tertiam Personam abque aliarum consortio ».

Non licet hinc Spiritum Sanctum pingere sub humana iuvenis forma, et has imagines esse prohibendas removendasque docet et praecipit in paragraphis 8 et 10 in quibus ita loquitur: « De publicatis lateque diffusis quibusdam imaginibus Spiritum « Sanctum sub speciosi iuvenis forma referentibus, subscriptis « verbis: *Veni Sancte Spiritus*..... te hortamur, imo etiam au« ctoritate qua fungimur, tibi mandantes, ut nullo pacto per« mittas huiusmodi Icones ulterius multiplicari; quascumque « vero ullibi existere compereris, eas omnes et singulas de me« dio tollas; adhibitis iis auctoritatis simul prudentiaeque tuae « remediis, quibus optatum finem sine turba ac tumultu conse« qui posse iudicaveris ».

Circa alias imagines B. M. Virginis, Sanctorum, Beatorum atque Servorum Dei, Urbanus VIII anno 1642 generice statuit eas esse pingendas sub illo habitu et forma, quae ab antiquo tempore in Ecclesia catholica in usu fuit: *Imagines Domini nostri Iesu Christi, et Deiparae Virginis Mariae, ac Angelorum, Apostolorum, Evangelistarum, aliorumque Sanctorum et Sanctarum quorumque sculpere aut pingere, vel sculpi aut pingi facere, aut antehac sculptas aut pictas, et alias quomodolibet effictas tenere, seu publico aspectui exponere, aut vestire cum alio habitu et forma, quam in catholica et apostolica Ecclesia ab antiquo tempore consuevit, nec etiam cum habitu peculiari alicuius Ordinis Regularis, tenore praesentium prohibemus, ac ut Imagines aliter pictae vel sculptae ab Ecclesiis et aliis locis quibuslibet amoveantur et deleantur, vel reducantur et reformentur ad habitum et formam in Ecclesia Catholica et Apostolica ab antiquo tempore consuetam* etc. *praecipimus*. Ap. Bened. XIV. De Beat. et Canoniz. Serv. Dei, Lib. IV. part. II. Cap. XXI, n. 6.

Usus autem antiquissimus est pingendi Beatam Virginem Mariam cum vestibus coloris caerulei et rubei. Approbat enim Benedictus XIV ea quae scribit Sarnelli in suis Epistolis ecclesiasticis, Tom. IV, Ep. 46, scilicet: « Ab aevo apostolico Beatam « Virginem Mariam sculptam pictamque fuisse vestibus coloris « rosacei aut purpurei, et pallio (italice *manto*) coloris caerulei « *(azzurro, turchino, celeste)* »; quod Sarnelli demonstrare ni-

titur ex imaginibus quae a S. Luca depictae dicuntur, quasque existere affirmat Romae tum in Basilica S. Mariae Maioris, tum in Ecclesia S. Mariae in Via Lata. Quod tamen argumentum an solidum sit nescimus.

Quomodo pingendi sint Angeli tradit Conradus Brunus in Libro de Imaginibus cap. VI. « Iam igitur, inquit, quales olim « ab hominibus visae sunt imagines coelestium spirituum, tales « et hactenus S. Mater Ecclesia ad eruditionem simplicium non « quidem temere, et novo, aut ab hominibus nuper ficto, sed « vetustissimo, et a simplici illa ac multiformi sapientia Dei, per « Spiritum Sanctum tradito exemplo, depingere consuevit. Quod « infinita per ambitum totius orbis christiani, imaginum sancto- « rum angelorum exempla demonstrant; quibus nimirum an- « geli in forma humana, ut quae inter omnes homini magis « perceptibile est, iuvenes, aspectu fulgenti, vestitu candido in- « duti, discalceati, zonis circa pectus et lumbos praecincti, lapi- « dibus pretiosis ornati, et duabus alis pennati et suffulti, nubibus « circumdati, instrumenta Dei, vel irae, ut gladium; vel miseri- « cordiae, ut crucem, et alia passionis Dominicae insignia in « manibus gestantes, hominum conspectui exhibentur ».

Imagines sanctorum canonizatorum cum diademate pingendas esse tradit Benedictus XIV in Op. cit. part. II, cap. X, n. 6, quo in loco approbat sententiam doctissimi viri Patris Cepari e Soc. I. qui scriptum reliquit: *Sanctos canonizatos solum cum diademate esse pingendos.*

Beatos vero qui a Sede Apostolica sunt approbati, et de quibus Missa, seu Officium potest recitari, vel titulum Beati sunt consecuti, cum solis splendoribus, seu radiis pingi debere. Imagines demum Servorum Dei nondum beatificatorum et canonizatorum pingi non debere cum radiis, laureolis, aut diademate, neque cum persona ad eorum genua provoluta, quia id cultum importat, tradit Op. cit. Lib. II, cap. XI, n. 5, allatis Urbani VIII decretis quae lata fuere die 5 Iulii 1634. « Eorumdem « Dei Servorum imagines neque depingi possunt cum laureolis, « radiis, seu splendoribus, neque retineri sive in sacellis, sive « *aliis in locis publicis aut privatis, sive in Ecclesiis tum sae-* « *cularibus, tum regularibus cuiuscumque Ordinis, Instituti aut* « *Societatis* ».

Expendendum demum est: an decretorum Ecclesiae nomine, quibus difformes sacrae imagines reperiuntur, intelligenda

ea etiam decreta sint, quae inserta leguntur in Indice pravorum librorum inter *Decreto de libris prohibitis, nec in Indice nominatim expressis*, § III; atque negative respondendum esse existimamus, cum a Leone XIII decreta omnia, quae Indici librorum prohibitorum praemissa inveniuntur, abrogata fuerint, atque unas regulas ab se praescriptas vim legis habere statutum fuerit. Hinc non ex hisce decretis repetenda est conformitas aut difformitas Sacrarum Imaginum, sed ex decretis Urbani VIII, aliorumque Romanorum Pontificum, et Sacrae Congregationis Rituum. Decreta Indici praemissa, reduplicative considerata, abrogata sunt; neque de cetero vim legis habere possunt.

54. Indulgentia est remissio poenae temporalis debitae pro peccatis actualibus quoad culpam iam remissis, facta extra Sacramentum ab habente facultatem, per applicationem thesauri ecclesiastici. Ex lata definitione patet quod *Indulgentiae apocriphae* illae sunt, quae a legitima auctoritate concessae non fuere, sed ab aliis inductae et publicatae. *Proscriptae*, quae condemnatae a legitima potestate fuerunt, quacumque demum de causa id contigerit, sive quod cessaverint, sive quod abusus in iis praedicandis aut lucrandis committerentur.

Revocatae, quae ab habente potestatem annullatae sunt, iisque quilibet valor sublatus, ita ut eas deinceps fideles Christi lucrari non possint, cum post revocationem uti non existentes considerandae sint.

Porro plurimae in vulgus sparsae fuere Indulgentiae apocriphae et falsae, quae praesertim a R. Pontifice Innocentio XI proscriptae sunt, lato decreto die 7 Martii 1678, quod incipit: *Delatae saepius fuere;* aliae quae legitimae aliquando extiterant a Romanis Pontificibus Pio V, et Paulo V revocatae sunt. Qui has nosse desiderat, legat Ferraris *Bibliotheca canonica, v. Indulgentia, art. IV.*

Maximus tamen erat Indulgentiarum etiam legitime concessarum numerus; et ob earum multitudinem, variasque conditiones tum circa opera iniuncta, tum circa tempus durationis, non leve de earum valore dubium exurgebat. Qua de causa Pius Papa IX *Collectionem precum piorumque operum* edi iussit, quibus Indulgentiae essent adnexae; easque tantum vim habere debere sancivit. « Summus Pontifex benigniter annuit, « ut authentica omnium et singularum precum piorumque ope- « rum, quae usque ad praesentem diem Indulgentiis ditata vel

« aucta fuere, Sylloge, seu Collectio per Secretarium eiusdem « S. Congregationis quam diligentissime conficeretur, ac dein in « lucem prodiret.

« Hanc ergo Collectionem, iuxta Sanctitatis suae mandatum, « rite accurateque absolutam, typisque S. Congregationis de *Pro-* « *paganda Fide* editam, SS. D. N. Pius Papa IX apostolica sua « auctoritate approbavit; praecepitque a cunctis Christifidelibus, « ut genuinam et authenticam Indulgentiarum hactenus conces- « sarum Syllogen prorsus habendam esse » (*a*).

Adsunt insuper Collectiones authenticae Decretorum, quae a S. Congregatione Indulgentiarum latae sunt, quaeque certam praebent de veris Indulgentiis fidem. Attamen cum prope diem per S. Congregationem Indulgentiarum novae Indulgentiae concedantur, atque decretorum collectores tunc eas publicent, cum decreta tot sint ut ad iustum volumen assurgant, pro novis et novissimis Indulgentiis dignoscendis regulam praebere non possunt. Tutius hinc sibi consulerent Episcopi si ad *acta S. Sedis recurrerent,* quorum fasciculi cum singulis mensibus publicentur, in iisque referantur quaelibet Romanarum Congregationum decreta, quae vel illo, vel mense praecedente prodierunt, possent de veritate Indulgentiarum omnimodam sibi certitudinem comparare; aut sin minus directe ad S. Congr. Indulgentiarum recurrant.

Legislator praecipit has apocryphas, proscriptas, revocatasque Indulgentias, si quae divulgatae fuerint, de manibus Christifidelium esse auferendas. Id autem officii ad Episcopos ceterosque animarum pastores pertinet; fidelibus, ut optime observat Vermeersch (*b*), nullum aliud onus incumbere, nisi fideliter obedire iussis Episcoporum aut Superiorum, si quae praecepta ab illis ferantur, sive voce tenus, sive promulgatis edictis. Praeceptum enim Superioris desinit ad subditos; si ille praecipiat, hi obedire tenentur; cum autem pro inobedientibus nulla latae sententiae poena statuta fuerit, sequitur, subditos inobedientes nulla poena teneri.

Discrimen antiquum ius inter et novum circa Indulgentias aprocryphas, proscriptas, revocatas est, quod hoc generalis-

(*a*) Decretum praemissum alla *Raccolta di orazioni e pie opere,* per le quali sono state concesse dai Sommi Pontefici le SS. Indulgenze. Roma, 1877.

(*b*) Comment. in hunc loc. pag. 46.

simum sit, ita ut nulla excipiatur, illud referebatur ad particulares tantummodo Indulgentias, quae concessae perhibebantur nonnullis *Coronis, Crucibus, Ordinibus religiosis, Confraternitatibus, Collegiis* etc.; quas qui nosse vult, legat Indicem librorum prohibitorum *Decreta de libris prohibitis, nec in Indice nominatim expressis,* § III, n. 9.

55. Hac in paragrapho 17 sermo est de veris legitimisque Indulgentiis, quarum concessiones publicari non debent absque competentis auctoritatis licentia; de veris, dicimus, Indulgentiis; etenim falsae et apocryphae numquam concessae fuerunt, et in terminis repugnat ut concedantur; si enim a legitima auctoritate concedantur, neque falsae, neque apocryphae sunt.

Per Indulgentiarum *libros* intelliguntur variarum Indulgentiarum concessiones in volumen compactae atque publicatae.

Summaria sunt compendia quaedam, quibus variae Indulgentiae indicantur, earumque concessionum decreta citantur, aut breviter referuntur, quin ad verbum allegentur.

Libelli sunt parvae molis libri, quibus concessae Indulgentiae, paucae plerumque, absque vel cum adnexis decretis referuntur, exponuntur, et Christifidelibus commendantur.

Folia constant duabus vel pluribus paginis iuxta editionis magnitudinem, quam quis adoptat; in folio, in 4°, in 8°, in 16°, in 24°, quibus aliqua Indulgentia proponitur, et pietati fidelium commendatur.

At quaecumque sit forma typographica publicationis, nihil potest relate ad Indulgentias publicari, absque competentis auctoritatis licentia.

Et illico duplex quaestio dirimenda est; quarum prima inquiritur: Quaenam sit haec competens auctoritas, a qua petenda publicandarum Indulgentiarum licentia sit?

2. An Indulgentiarum etiam legitimarum libri, summaria etc. si publicati absque licentia competentis auctoritatis fuerint, prohibiti maneant?

Quantum ad 1. quaestionem attinet sciendum est, post publicationem Constit. *Officiorum ac munerum* sequens dubium ad S. Indicis Congregationem propositum fuisse: « Utrum in Decreto « n. 17 Decretorum generalium de prohibitione et censura libro- « rum nuper a SS. D. N. Leone Papa XIII editorum, verba haec: « *non publicentur absque competentis auctoritatis licentia,* ita « sint intelligenda, ut in posterum: *Indulgentiarum libri, libelli,*

« *folia* etc. *omnes ad solos locorum Ordinarios pro impetranda* « *licentia sint referendi?*; an vero subiiciendi sint censurae S. In- « dulgentiarum Congregationis, aut Ordinarii loci secundum nor- « mas ante novam Constitutionem *Officiorum ac munerum* sta- « bilitas?

« Eadem S. Indicis Congregatio respondit.

« Ad I. partem *Negative*.

« Ad II. *Affirmative*.

« Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. Indicis Congre- « gationis die 7 Augusti anno 1897 ».

A. Card. STEINHUBER *Praef.*

(Loco ✠ Sigilli)

Fr. MARCOLINUS CICOGNANI *O. P. a Secretis* (*a*).

Ex hac autem responsione constat, Romanum Pontificem Leonem XIII circa illos qui potestatem habent concedendi facultatem imprimendi libros, summaria etc. quae indulgentiarum concessiones continent, de antiquo iure nihil immutasse, ideoque verba ab eo adhibita, *absque competentis auctoritatis licentia,* easdem, non alias, designare Auctoritates.

Cum vero S. Indicis Congregatio ad secundum dubium responderit *affirmative;* per dubium propositum autem peteretur: *an Indulgentiarum libri omnes, Summaria* etc. subiiciendi essent approbationi aut S. Congregationis Indulgentiarum, aut Episcoporum, secundum normas ante novam Constitutionem stabilitas, inquirendum est, quaenam hae normae fuerint, ut propositam quaestionem dirimere possimus.

Sciendum ergo est, variam fuisse circa Indulgentiarum publicationem Ecclesiae disciplinam.

Concilium Tridentinum illarum promulgandarum provinciam *Sess. XXI, cap. 9,* Episcopis commiserat. *Indulgentias vero, aut alias spirituales gratias, quibus non ideo Christifideles decet privari, deinceps per Ordinarios, adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus populo praedicandas esse decernit.*

Attamen Tridentini Patres de Indulgentiis decretum edendum curarunt sub fine Sessionis XXV habitae die 4 Decembris 1563, quo sequentia praescripsere: *Caeteros vero* (abusus), *qui ex superstitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde quo-*

(*a*) Ab ipso R̃m̃o Secretario decretum habuimus.

modocumque provenerint, cum ob multiplices locorum et provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas commode nequeant specialiter prohiberi, mandat omnibus Episcopis, ut diligenter quisque huiusmodi abusus Ecclesiae suae colligat, eosque in prima Synodo provinciali referat, ut aliorum quoque Episcoporum sententia cognita, statim ad Summum Romanum Pontificem deferantur, cuius auctoritate et prudentia quod universali Ecclesiae expediet, statuatur; ut ita sanctarum Indulgentiarum munus pie, sancte, et incorrupte omnibus fidelibus dispensetur.

Ita ut nullimode dubitandum sit, quin ob praescripta a Tridentinis Patribus publicatio Indulgentiarum ad Episcopos pertineret; etenim in postremo decreto quae in primo statuerant neque revocant, neque abrogant, sed unice praecipiunt abusus quos Episcopi circa Indulgentias in respectivis Dioecesibus deprehenderint ad Synodos provinciales esse deferendos.

Hae tamen Synodi provinciales non admodum in usum fuere; qua de causa Tridentinum Decretum inutile redditum fuisset. Cum autem Episcoporum diligentia et solertia tanta non esset, quantam Tridentini Patres maturo consilio exegerant et inculcaverant; hinc Suprema Inquisitio die 6 Augusti 1653 Episcoporum facultates circa Indulgentiarum publicationem quodammodo temperavit, praecipiens, ut Episcopi Inquisitoribus contra haereticam pravitatem tenorem Indulgentiarum publicandarum communicare deberent: *approbationem Indulgentiarum et licentiam illas imprimendi spectare ad Ordinarios; sed eosdem Ordinarios teneri communicare tenorem earumdem Indulgentiarum Inquisitoribus ut concorditer videant an sint verae vel falsae.*

Verum die 6 Iulii 1669 Clemens Papa IX, edita Constitutione *In ipsis Pontificatus primordiis*, instituit S.Congregationem Indulgentiarum, quae fuit instructa *facultate omnem difficultatem ac dubietatem in Sanctorum reliquiis, aut Indulgentiis emergentem expediendi; ac si quis abusus in eis irrepserint, illos... corrigendi et emendandi... falsas, apocryphas indiscretasque Indulgentias, typis imprimi vetandi, impressas recognoscendi et examinandi, ac ubi Romano Pontifici retulerit, illius auctoritate reiiciendi.*

Sacra tamen Indulgentiarum Congregatio, saltem a principio, minime recedere existimavit ab iis quae Suprema Inqui-

situ in cit. decreto sanciverat, Episcopos scilicet teneri Indulgentiarum publicandarum tenorem Inquisitoribus communicare, in ipsis consequenter Episcopis facultatem recognovit Indulgentiarum publicationi invigilandi. Id demonstratur ex Decreto S. C. Indulgentiarum lato die 24 Iulii 1673, quo diremit quaestionem ortam inter Episcopum et Inquisitorem Cremonensem. « Inter « Rmum Episcopum et Inquisitorem Cremonae contentio de « imprimendis Indulgentiis est orta, cum ille dicat, quidquid In« dulgentiarum est ad Episcopale Forum pertinere, cuius rei ar« bitrium et iudicium integrum Episcopo relinquit sacrae Inqui« sitionis edictum; hic vero affirmet, id sibi tribui decima Re« gula Indicis librorum prohibitorum, ut nullus liber, nullave « scriptura sine ipsius permissu imprimi possit. Quaestionem « ad Sacram Congregatianem delatam et diligenter examinatam, « eadem S. Congregatio censuit adhibita distinctione dirimen« dam esse: *Indulgentiae quas subditis suis Episcopus concedit « et imprimendas curat, tum litterae pastorales, quibus Indul« gentias a summis Pontificibus concessas populo denunciat, « aliaque denique scripta ad regendum populum suum, vel « officialium eius nomine promulganda, quae omnia proprie « sunt fori episcopalis, in quo iniunguntur poenitentiae et per « Indulgentias remittuntur, praecepta et edicta feruntur, libera « sunt ab Inquisitoris iurisdictione et auctoritate, quo etiam « inscio imprimi possunt, sed de reliquis Episcopus ad Inqui« sitorem communicare debet antequam imprimantur* ».

Anno itaque 1673, nonnullarum Indulgentiarum, quae proprie ad Episcopale forum pertinebant, publicatio *privative* ad Episcopum spectabat; ceteras quascumque communicare Inquisitori debebat, antequam publicarentur: temperamentum igitur Episcoporum potestati circa eiusmodi rem anno 1673 appositum fuit, non coarctata potestas.

Benedictus XIV die 28 Ianuarii 1756 nil aliud sancivit, nisi eos qui generales concessiones (*a*) a Romano Pontifice obtinuerant, debere, sub nullitatis poena, gratiae obtentae exemplar ad Secretariam eiusdem Congregationis deferre; decretum infra referemus.

Post Benedictum XIV (*b*) prodiit Decretum quod habetur

(*a*) Generales Indulgentiae dicuntur illae, quas Christifideles ubique locorum lucrari possunt.

(*b*) Id coniicimus ex ordine quem eiusmodi decreta in Indice librorum prohi-

inter *Decreta de libris prohibitis*, nec in Indice nominatim expressis, § III, n. 13: *Indulgentiarum libri omnes, diaria, Summaria, libelli, folia, in quibus earum* (Indulgentiarum) *concessiones continentur, non edantur absque licentia S. Congregationis Indulgentiarum.*

Exinde tamen nemo inferat, Episcopis sublatam fuisse facultatem approbandi vel denegandi publicationem Indulgentiarum, cum de eiusmodi facultatum revocatione nullimode constet, neque aliquo argumento probatur assertas S. Congregationi Indulgentiarum facultates *privative* esse intelligendas. Censendum e contra est, etiam stante decreto allegato ex S. Indicis Congregatione, Episcopis conservatam fuisse facultatem inquirendi et concedendi publicationem Indulgentiarum.

Hoc evidentissime patet etiam ex Decreto quod protulit S. Indulgentiarum Congregatio die 14 Aprilis 1856. Ita porro legitur in *Actorum S. Sedis Tomo III, pag. 106.*

« Sacrae Congregationi Indulgentiis Sacrisque Reliquiis prae-
« positae .... pluries Indulgentiae typis impressae delatae sunt,
« quae licet falsae omnino, apochryphae et indiscretae, attamen
« huc illuc, sive hominum malitia, sive incuria et absque ulla
« prorsus auctoritate typis mandantur et circumferuntur. Unde
« illud haud parum detrimenti provenit, quod in errorem in-
« ducantur Christifideles, et apud S. Matris Ecclesiae hostes
« Indulgentiae ipsae irrisionibus pateant.

« Quapropter S. Congregatio, in generalibus comitiis in Pa-
« latio Apostolico Vaticano die 31 Martii proxime elapsi habitis,
« plures huiusmodi Indulgentias typis excusas tamquam apochry-
« phas, nullas et indiscretas habendas esse declaravit, et loco-
« rum Ordinariis, per quorum Dioeceses Indulgentiae eiusmodi
« circumferuntur, commendandum censuit, ut S. Congregatio-
« nis Decreta in hanc rem edita omni studio observari curent.

« Quum vero incongruum prorsus sit omnia semper sum-
« maria, libellos, folia etc. persequi, quae indiscretas, falsas, apo-
« chryphasque Indulgentias descriptas continent, et qualibet vice
« prodierint specialibus decretis eliminare, SS. D. N. Pius PP. IX
« in Audientia diei 14 Aprilis 1856 praemissam Eminentissimo-
« rum Patrum sententiam auctoritate Sua Apostolica adpro-

bitorum occupant; ponuntur enim post Constitutionem *Sollicita ac provida* a Benedicto XIV editam.

« bando; cupiens insuper ut ad *inaestimabilem* Indulgentiarum « *thesaurum* quod attinet, omnia pie, sancte, et *incorrupte* fiant, « mandavit ut hoc Decreto omnes per orbem Ordinarii horten- « tur, ut pro ea qua pollent, et qua uti debent sollicitudine in « Dominici gregis bonum usque procurandum, invigilent non « modo ut eiusmodi Indulgentiae falsae et apochryphae, quan- « tum fieri potest, minime circumferantur, easque e fidelium « manibus removeant, verum etiam satagant, ut Decreta a Sa- « cra Congregatione salubriter edita, ac praesertim *super ea-* « *rumdem Indulgentiarum publicatione et impressione obser-* « *ventur,* in primis vero Decretum sub die 19 Ianuarii 1756 la- « tum, et a s. m. Benedicto Papa XIV, die 28 eiusdem mensis « approbatum, quod ita se habet: *cum experientia quotidie* « *comperiatur, complures Indulgentiarum concessiones generales* « *expediri inscia ipsa Sacra Congregatione, ex quo multi pro-* « *manant abusus ac confusiones, re mature perpensa, prae-* « *senti Decreto declaravit, impetrantes posthac huiusmodi, ge-* « *nerales concessiones teneri, sub nullitatis poena, gratiae ob-* « *tentae exemplar earumdem concessionum ad Sectetariam* « *eiusdem Sacrae Congregationis deferre.*

« Caeterum ad falsas apochryphasque Indulgentias a veris « et genuinis haud difficili negotio internoscendas, ea etiam re- « colere locorum Ordinarios iuverit, quae sapienter, de more, « et hac in re idem fel. mem. Pontifex Benedictus XIV in opere « de Synodo Dioecesana edocuit (*a*). Et si praeterea aliquibus

(*a*) Benedictus XIV De Synodo Dioecesana Lib XIII, Cap. XVIII, n. 3 haec edocuit. « A Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris, seu recta per se, seu « de Congregationum consilio, tam multae apochryphae Indulgentiae proscriptae fue- « runt, ut inde quilibet Episcopus facile deprehendere possit, quaenam sint Indul- « gentiae, quarum publicatio in Dioecesi permittenda non est; ipsae autem Pontifi- « cum Bullae, Brevia et Decreta sparsim relata inveniuntur toto Opere de Indulgentiis, « quod accurate composuit Pater Theodorus a Spiritu Sancto Congregationis Indul- « gentiarum, sacrarumque Reliquiarum Consultor. Quoties autem aliqua occurrat « Indulgentia, de qua nulla mentio fiat in memorato Opere, perfacile est deprehen- « dere, utrum ea apocrypha sit, an non; dum qui illam evulgat, et subsistentem « propugnat, debet authographum proferre concessionis monumentum, vel saltem « indigitare locum ubi illud asservatur. Proindeque si conferatur Indulgentia, quae « populo nunciatur, cum authographo concessionis, aut cum authentico eiusdem « exemplo, fit illico patens, an illa apochripha sit, nec ne. Cautum quippe est: *ne* « *edantur summaria, nisi collationata et subscripta ab Ordinario loci, seu eius Vicario;* « *Bullarum transumptis fides ne adhibeatur, nisi sint collationata, et subscripta et* « *sigillo munita alicuius Metropolitani, seu eius Vicarii. Omnes Indulgentiae Episcopis*

« in rerum adiunctis super Indulgentiarum quarumcumque au-
« thenticitate ac genuinitate dubii haererent, ad Sacram Congre-
« gationem recurrant, ut inde opportunam dubiorum resolutio-
« nem assequantur ».

Datum Romae ex Secretaria S. Congregationis Indulgentiarum die 14 Aprilis 1856.

F. Card. Asquinius *Praefectus.*

A. Colombo *Secret.*

Ut quisque percipit, per eiusmodi decretum non denegata, sed asserta Episcopis fuit facultas in publicationem Indulgentiarum; onus insuper Episcopis impositum solerter vigilandi ut decreta lata super eiusmodi publicatione, atque praesertim quae Benedictus XIV loc. cit. statuerat, observarentur. Integra hinc facultas manebat tum Episcopis, tum S. Congregationi Indulgentiarum.

Sed dualismus frequenter confusionem parit; et quamvis plurima decreta hac super re promulgata fuerint, Episcopi tamen ancipites haerebant quomodo in casibus particularibus sese gerere deberent, imo circa ipsius legis intelligentiam et applicationem ancipites erant.

Hinc anno 1858 Episcopus Petrocorensis et Spalatensis in Gallia ad Apostolicam Sedem opportuna dubia exhibuit, quae una cum lato decreto his in Commentariis inserenda putamus, cum decretum constituat legem vigentem circa facultates, quas Episcopi habent in Indulgentiarum publicatione, confirmet etiam responsa quae ad proposita superius dubia praebuit S. Indicis Congregatio, et propositam quaestionem dirimat.

Die 22 Ianuarii 1858.

Beatissime Pater

« In decretis de libris prohibitis, quae post Regulas Indicis
« addita sunt, haec leguntur ... § III, n. 12. *Indulgentiarum*

« *inspiciendae et examinandae tradantur, qui legitima probabunt, reliqua nulla au-*
« *ctoritate roborata reiicient* ». Ex hoc autem testimonio evidentissime patet, Bene-
« dicti XIV tempore, integram Episcopis circa publicationem Indulgentiarum fuisse
« facultatem conservatam ».

« *libri omnes, Diaria, Summaria, Libelli, Folia* etc. *in quibus* « *earum concessiones continentur, non edantur absque licentia* « *Sacrae Congregationis Indulgentiarum.*

« Cum vero circa huius Regulae interpretationem plura « dubia exorta sint, ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus « Episcopus Petrocorensis et Salatensis in Galliis ab ipsa effla- « gitat humillime:

« I. Utrum praefata Regula ita intelligenda sit ut nulla « Summaria, Catalogi, Folia Indulgentiarum ipsa auctoritate « Ordinarii imprimi possint, absque speciali licentia Sacrae Con- « gregationis Indulgentiarum, etiam quando ipsi certo constat « authenticas esse illas Indulgentias, verbi gratia, quia penes « se habet Catalogos aut Summaria Romae impressa?

« II. An vero haec impressio et evulgatio solum prohibea- « tur Ordinario quando non ipsi certo constat iam a Sacra « Congregatione Indulgentiarum evulgatas fuisse has Iudul- « gentias?

« Exhibitis ab Episcopo Petrocorensi duobus supra enun- « ciatis dubiis in Sacra Congregatione Indulgentiis Sacrisque « Reliquiis praeposita, quae apud Vaticanas Aedes die 14 De- « cembris 1857 habita est, Eminentissimi Patres, audito prius « S. Congregationis Consultore, ac rebus mature perpensis, fue- « runt in voto quoad utrumque Dubium, ut infra: *Articulum* « *12, § III, Decretorum post Regulas Indicis editorum ita esse* « *intelligendum, et in praxim deducendum, ut si agatur de* « *edenda concessione alicuius Indulgentiae, vel Summarii In-* « *dulgentiarum, quod ex Brevi Apostolico, vel Rescripto de-* « *sumendum est, aut de Summario ex auctoritate Sacrae Con-* « *gregationis iam vulgato, in potestate Ordinarii sit concedere* « *earumdem Indulgentiarum concessiones typis imprimendi (dum-* « *modo pro aliquo elencho non sit specialis et expressa prohibi-* « *tio); e contra vero si sermo sit de Summario, vel antea col-* « *lecto, sed numquam approbato, vel nunc primum ex diversis* « *concessionibus colligendo, requiritur expressa S. Congrega-* « *tionis Indulgentiarum licentia* ». Addita tamen conditione: *Facto verbo cum Sanctissimo.*

« Factaque per me infrascriptum Sacrae Congregationis « Secretarium Sanctissimo D. N. Pio Papae IX fideli relatione in « Audientia diei 22 Ianuarii 1858 Sanctissimus votum Eminentis- « simorum Patrum approbavit.

« Datum Romae ex Secretaria praefatae S. Congregationis « Indulgentiarum ».

Card. F. Asquinius *Praefectus.*

L. ✠ S.

A. Colombo *Secretarius* (*a*).

Episcopi igitur facultatem concedere poterunt ut imprimantur indulgentiae particulares imo individuae, *alicuius Indulgentiae,* (non generales, nam harum Rescriptum exhibendum est S. C. Indulgentiarum ante publicationem *sub poena nullitatis,* iuxta Decretum Benedicti XIV) quae constant vel ex Brevi Apostolico, vel Rescripto, et etiam Summaria Indulgentiarum, quae auctoritate cit. Sac. Congregationis iam publicata fuerant, dummodo pro aliquo non sit specialis prohibitio, ne scilicet iterum typis excudatur sine nova licentia praedictae Congregationis; numquam sed vero Episcopi dare facultatem poterunt imprimendi Summaria Indulgentiarum collecta sed non approbata a cit. S. Congregatione, aut colligenda ex diversis concessionibus: ad haec enim requiritur expressa facultas S. Congregationis Indulgentiis et Sacris Reliquiis praefectae.

Qua de causa auctoritas competens, de qua agitur in praesenti paragrapho Constitutionis Leonis XIII, est Episcopus pro Indulgentiis particularibus quae constant ex Brevi Apostolico vel ex Rescripto, aut pro Summariis iam vulgatis ex auctoritate S. C. Indulgentiarum; est haec S. Congregatio pro publicatione Indulgentiarum particularium quae non constant neque ex Brevi Apostolico neque ex Rescripto; atque pro iis Summariis editis quidem, sed sine approbatione ipsius S. Congregationis, et etiam pro illis, in quibus variae concessiones sunt insertae, sed primum sunt edenda.

Brevius: In hodierno iure pro Indulgentiis, quarum certitudo constat ex Brevi Apostolico vel Rescripto, aut quarum publicatio approbata fuit a S. C. Indulgentiarum, *auctoritas competens est Episcopus;* aliarum quae sine auctoritate cit. S. Congregationis aut publicatae sunt, aut sunt adhuc publicandae, *auctoritas competens est S. Congregatio Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praeposita* (*b*).

(*a*) Acta S. Sedis Tom. III, pag. 102.

(*b*) Clarissimi Redactores *del Monitore Ecclesiastico Vol. X, Par. I, fasc. 3,*

Ex hucusque dissertis lectores colligant 1°. approbandae publicationis Indulgentiarum auctoritate numquam Episcopos a S. Sede Apostolica privatos fuisse.

2°. Neque posse privari, nisi aliquo in casu ad tempus et in poenam; cum enim Indulgentiae aut Christi fidelibus concedantur, aut precibus Sacris Imaginibus aliisque obiectis quae devotionem excitent promoveantque, copulentur; haec vero in quibuslibet Dioecesibus reperiantur, necessarium omnino est, ut Episcopi hac super re vigilantiam exerceant, ne falsae, ne apochryphae, ne exageratae Indulgentiae promulgentur; iis autem quae necessaria sunt Episcopis, ut officio suo rite in bonum subditorum et Ecclesiae fungantur, numquam privari possunt, aut aliquando eos Apostolica Sedes perpetuo privavit.

3°. Omnia hinc decreta quae praecedunt decretum anni 1858, *copulative,* non *privative* intelligenda sunt; ita ut potestas concedendi publicationem Indulgentiarum tum Episcopis, tum Inquisitoribus competeret; postea vero tum S. Congregationi Indulgentiarum, tum Episcopis.

4°. Ad postremum decretum ferendum, Romanum Pontificem Pium IX vel negligentia vel incuria Episcoporum compulsum fuisse, qui circa publicationem Indulgentiarum non sat vigiles essent; eo tamen unum cautum fuisse, ne scilicet Episcopi Indulgentias, quarum publicatio a S. C. Indulgentiarum nondum approbata esset, publicari permitterent; quod iuste et legitime cautum est; antequam enim Indulgentiarum publicationem permittant, undequaque certi debent esse Episcopi de illarum authenticitate. Fraudes autem admissae, fidelium deceptiones, Episcoporum querelae, Religionis nostrae Sanctissimae hostium derisiones decreto illi causam dedere.

pag. 67 scripsere, in moderno iure pro Indulgentiarum publicatione satis esse unam Episcopi auctoritatem: *E vuol dire che prima, per la publicazione di questi libri era necessaria la venia della S. Congr. delle Indulgenze; ora basta quella del Vescovo:* Sed haec scripsere antequam decretum S. C. Indicis prodiret; hinc data occasione citatam sententiam erunt revocaturi. Quamvis, ut verum dicamus, nullimode necessarium erat novum decretum rei definiendae causa. Cum enim Leo XIII nullam novam competentem auctoritatem determinaverit, sed simpliciter edixerit: *absque competentis auctoritatis licentia,* pronum erat inferre, hanc competentem auctoritatem eamdem esse quae in antiquo iure. Idque eo vel magis quod § 19, in qua de Litaniis agitur, quae sine auctoritate Congregationis SS. Rituum antea publicari non poterant, expressis verbis antiquo iuri derogat, atque earum revisionem et approbationem unis committit Episcopis.

Quoad alteram quaestionem, qua expendere proposuimus: utrum Indulgentiarum etiam legitimarum libri, Summaria etc. proscripti sint habendi, si publicentur absque competentis auctoritatis licentia (quam tamen inquisitionem etiam ad alios libros extendimus), negativam sententiam veram esse censemus. Etenim:

1°. Leo XIII antiquum ius abrogavit, illudque mitius reddere voluit in iis Sanctionibus quas retinuit, quasque tamen voluit ut ex lata a se tantum Constitutione vim haberent atque auctoritatem: sed in antiquo iure nullum aderat absolutum aut generale decretum, quo sanciretur, libros alioquin innoxios prohibitioni esse subiiciendos si absque legitima facultate publicarentur: multo igitur minus in nova legislatione, quae mitior est, eiusmodi Sanctionem licet admittere. Nec opponantur sive *Decreta de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis*, quibus proscribuntur etiam libri innocuae lectionis, sive Decretum *Sanctissimus* ab Urbano VIII latum die 18 Septembris 1625, quo prohibitioni subdit illorum libros qui in Statu Pontificio, vel Romae commorantes, posthabita Episcopi, Inquisitoris, aut S. Palatii Apostolici Magistri licentia, eos alio imprimendos mittebant (*a*); cuius prohibitionis ratio eadem in universum reperitur.

Haec prefecto non opponantur; Etenim citata Decreta in Indice inserta non constituunt absolutum et generale decretum,

(*a*) « Sanctissimus Dominus noster pro debito sui pastoralis officii corrigere « volens abusus nonnullorum in Statu Sedi Apostolicae mediate vel immediate « subiecto existentium, qui libros a se compositos extra praefatum statum, absque « ulla Ordinariorum et inquisitorum loci ubi degunt, approbatione, imprimendos « transmittunt, statuit et decrevit, ut imposterum nemo in statu praedicto degens, « cuiusvis conditionis, gradus, ordinis et dignitatis existat, libros de quavis materia « tractantes, et ubicumque compositos, audeant alio deferre vel mittere imprimendos « sine expressa in scriptis approbatione Illustrissimi et Reverendissimi (*) Domini « Cardinalis SS. D. N. Vicarii, et Magistri S. Palatii, si in Urbe, si vero extra Urbem « existat, sine Ordinarii et Inquisitoris loci illius, sive ab iis deputatorum facultate « et licentia operi praefigenda. — Libros autem quos contra praesentis decreti teno- « rem imprimi contigerit, praeter alias poenas arbitrio Suae Sanctitatis infligendas, « absque alia declaratione, ex nunc prohibet, et pro expresse prohibitis haberi vult « et mandat ».

(*) Cardinales nondum titulum Eminentissimorum consecuti anno 1625 fuerant quem ab eodem Urbano consecuti sunt anno 1630, lato decreto die 10 Iunii. Innocentius X autem Const. *Militantis Ecclesiae* lata die 19 Decemvris 1644, praecepit ut Cardinales, aliis sepositis, unico *Eminentissimorum* titulo contenti essent.

sed referuntur ad libros specialis argumenti, quorum non pauci ratione circumstantiarum proscribendi erant.

Decretum autem Urbani VIII in nota subiectum pro unis scriptoribus Romae aut in Statu Pontificio commorantibus latum est, non pro universis Christi fidelibus, atque pro abusibus specialibus, de quibus Pontifex queritur. Falsum est autem eiusmodi prohibitionem et sanctionem ad alias posse extendi regiones Pontifici Romano non subiectas; est enim lex odiosa quae non potest extendi de casu in casum neque ob paritatem rationis.

2°. His accedit, quod penes S. Indicis Congregationem, nisi aliud obstet, prohiberi non solent libri ob unicum posthabitae facultatis defectum illorum imprimendorum. Et experti loquimur, cum munere Consultoris in illa Congregatione ab anno 1870 fungamur. Hoc autem demonstrat, in antiquo iure nullam extitisse legem generalem et absolutam de libris proscribendis ob unam tantum causam, quod sine legitima facultate impressi fuerant et publicati.

3°. E contra Leo XIII in nova Constitutione nullibi generaliter edicit, libros quoslibet, etiam innoxios, absque legitima facultate publicatos, esse ipso iure proscriptos: sed id unice sancivit in nonnullis paragraphis, et de specialis argumenti libris; quod evidenter demonstrat, eum legem generalem statuere noluisse. At sine lege nihil est decernendum.

Eiusmodi tamen sententia nonnullis difficultatibus subiacet, quae proponendae sunt atque dissolvendae.

Et 1ª. petitur ex fine quem sibi Legistator praestituit, in exigenda licentia legitimae auctoritatis. Etenim idcirco eam exigit ut Christi fideles certi omnino sint de Indulgentiarum concessarum veritate; sed absque approbatione legitima numquam de ea certi esse poterunt. Ut quid ergo libros huiusmodi legunt retinentque? Num ne ut lucrum praestent editoribus qui R. Pontificis mandatis obedientiam detrectavere?

2ª. Asserta sententia ad sequentem illationem conducit. Legislator prohibet quominus Indulgentiarum libri publicentur absque competentis auctoritatis licentia; si tamen publicentur, Christi fideles illos legere et retinere poterunt. Ut quid ergo publicationem prohibuit?

3ª. Prohibitio adeo necessario subintelligitur, ut si eam denegaverimus, fere universa Leonis XIII legislatio corruat. Et ut argumenta afferamus.

§ 16. Prohibetur publicatio Indulgentiarum aprochrypharum, et quamvis Legislator edicat, eas, si publicatae fuerint, esse de manibus fidelium auferendas, minime tamen dicit esse prohibitas. At possunt ne censeri non prohibitae a Legislatore Indulgentiae Apochryphae?

§ 32. Prohibetur publicatio eorum quae ad causas Beatificationum et Canonizationum Servorum Dei pertinent, absque beneplacito S. Congregationis Rituum; si tamen edantur, prohibita non proclamantur; qua de causa etiam hi libri impune legi et retineri poterunt.

Sicut legi et retineri poterunt Collectiones Decretorum a Romanis Congregationibus editorum, de quibus § 33, quamvis publicata absque competentis auctoritatis licentia fuerint.

Insuper § 41 praecipit Legislator praeviae censurae ecclesiasticae submittendos esse libros qui respiciunt Divinas Scripturas, S. Theologiam, etc.: sed minime horum librorum proscriptionem decernit, si absque praevia censura edantur et publicentur; qua de causa etiam hi libri omnes impune legi et retineri poterunt.

Similiter § 42 viri e clero saeculari prohibentur quominus absque Ordinarii licentia libros publicent qui de scientiis mere naturalibus tractant, ut obsequentis animi erga Episcopos suos exempla praebeant; attamen si spretis eiusmodi obsequentis animi exemplis, libros publicent, hi legi et retineri poterunt, cum nulla prohibitione afficiantur.

Sed neque aliqua prohibitione afficiuntur libri, de quibus in §§ 43 et 44, cum etiam pro his proscriptionis sanctio desideretur, si Editores et Typographi imperium legitimae potestatis contemnant.

At si omnes hi libri prohibitione eximantur, quot libri supersunt qui in novo Iure prohibitioni subiicientur?

4°. Addendum denique est, Legislatorem in aliis paragraphis sollicitum fuisse libros indicare, quos aut partialiter aut generaliter prohibitioni subtrahebat. Id constat ex §§ 3, 4, 5, 6, 8, 10. Quid est ergo ut idipsum non monuerit in paragraphis, de quibus agimus, si libros sub ipsis conclusos prohibitione eximere voluisset? Quod certe necessarium nemo non cognoscit, cum eiusmodi libros publicandos esse interdixerit, et legislatoris voluntas effectu carere non debeat.

Tenendum igitur videtur, in Leonis XIII Constitutione,

libros sine competentis auctoritatis licentia publicatos, prohibitioni subiacere, iis tantum exceptis, quos ipsemet prohibitioni eripit.

Attamen, quamvis graves allatae difficultates videantur, propugnatam a nobis aliisque sententiam minime derelinquendam esse affirmamus. Antequam vero eas elidamus, nonnulla praemittenda sunt, ut lux dicendis affulgeat. Et

1°. Ecclesiae finem illum esse, ut de manibus fidelium libros noxiae lectionis eripiat, ne fides, neve ipsorum mores corrumpantur; idcirco tum praeviam censuram, tum facultatem competentis auctoritatis pro libris imprimendis publicandisque indixisse, ne liberum cuique esset quae vellet publicare, ne de iis ageret quae propriam capacitatem excederent, ne de religione divinisque dogmatibus tractarent illi, qui de iis accuratam notitiam non haberent, ne demum suo iuri renuntiare videretur Ecclesia, dum de religione, de Libris Sacris inspiratisque, aliisque divinis rebus, de quibus decernere plena et absoluta ei competit potestas, singulis loqui et scribere permitteret. Quae enim alieno subduntur imperio, sine principis facultate decerni et fieri nec debent neque possunt.

Hae tamen causae et rationes omnes interdicendarum publicationum, ad unum illum finem, quem diximus, collimant, ne scilicet noxia et perniciosa pro utilibus et innocuis christiano populo praebeantur.

Si igitur libri prodeant qui innoxii reapse sunt et christiano populo utiles, finis quem sibi Ecclesia praestituit, salvus est atque incolumis, quamvis conditio aliqua ab ea indicta pro librorum publicatione posthabita fuerit. Hinc vidimus Ecclesiam ipsam numquam absoluto et generali decreto libros prohibuisse innocuae lectionis, si absque competentis auctoritatis licentia publicati fuissent.

2°. Vim et extensionem legis alicuius dimetiendam praecipue esse ex verbis quibus exprimitur, ex fine et voluntate legislatoris in ea promulganda; sed, ut iam animadversum est, neque in antiquo, neque in novo iure legem decretumque reperiri, quo Legislator voluerit libros etiam innoxios praeter competentis auctoritatis facultatem publicatos, interdicto generaliter subiacere; reperiri e contra particulares et pro specialis indolis libris prohibitiones. Ex quo intelligimus, Legislatorem voluntatem suam circa ea quae volebat expressisse; censendum

ergo non esse ea voluisse quae non expressit; eius scilicet voluntatem non esse ad alia extendendam, quorum expressam non sancivit proscriptionem.

3°. Quod si dubium aliquod circa legis extensionem exoriatur, universi sciunt, in dubio eiusmodi legem non obligare.

Post haec ad singula respondebimus.

Atque ad 1m. dicimus, finem Legislatoris praecipuum esse, ne falsae Indulgentiae circumferantur, et hunc finem Indulgentiarum certitudini praestare; idcirco § 16 praecedenti nedum editoribus et typographis, sed quibuscumque interdixit Indulgentias apochryphas, proscriptas, aut revocatas quomodocumque divulgare, divulgatasque praecipit de manibus fidelium esse auferendas. At § 17 de veris Indulgentiarum concessionibus agitur; hae autem quamvis absque competentis auctoritatis licentia publicentur, nullum fidelibus damnum inferunt, cum vere a legitima auctoritate concessae fuerint, easque fideles reapse lucrentur.

De cetero ex collatione sanctionis utrique paragrapho appositae evidentissime eruitur diversa Legislatoris intentio, cum primas de manibus fidelium auferendas decernat, alias non publicandas absque competentis auctoritatis licentia. Atqui si et has auferendas de manibus fidelium decrevisset, id debuisset Legislator monere, cum sin minus nemo Legislatoris voluntatem deprehendere potuisset.

Quod vero in difficultate subditur, fideles certos esse debere de Indulgentiarum veritate, neque lucrum editoribus inobedientibus praestare, verum quidem est. Sed supponit quod an eventurum sit valde est incertum; etenim fideles moniti eiusmodi Indulgentiarum libros absque competentis auctoritatis licentia publicatos empturi non erunt, atque ita non lucrum sed damnum editoribus praestabunt. Sed esto quod eos sint empturi. Nescimus quid inde sequatur; etenim non ex usu utili vel inutili proscriptio decernenda est, sed ex voluntate legislatoris quae in casu desideratur.

Demum horum librorum usus numquam erit inutilis; cum enim Indulgentiarum concessiones verae et legitimae sint, eas fideles lucrari poterunt.

Neque opponatur Benedicti XIV decretum supra relatum, quo sub poena nullitatis gratiae obtentae praecipit Indulgentiarum concessionum generalium exemplar esse ad Secretarium

eiusdem Congregationis deferendum, antequam publicetur: etenim in praesenti quaestione agitur de Indulgentiis absolute authenticis, quarum scilicet concessioni nulla conditio desit, ut ex lectione paragraphi patet.

Ad 2^{m}. Quaecumque illa sit illatio, nihil tamen contra veritatem nostrae sententiae sequitur. Legislatori enim aliae potuere esse rationes cur publicationem Indulgentiarum prohibuerit absque competentis auctoritatis licentia, quin publicatas absque eiusmodi facultate proscriptas exinde voluerit. Ratio profecto praecipua est ne falsae Indulgentiae publicarentur, ut pluries factum fuerat. Quid autem si undequaque verae publicentur, quamvis inconsulta legitima auctoritate? Num ne proscriptae sunt idcirco habendae? Hoc quidem esset ab adversariis probandum, at nescimus quo probare possint argumento, cum desit lex expressa. Ex quo autem legislatoris voluntas sit ne falsae Indulgentiae publicentur, non sequitur eum etiam proscriptas illas velle quae vere concessae fuere.

Equidem in veteri iure id factum aliquando novimus; at factum est expressa sententia et decreto. Ut quid ergo idipsum factum non est in novo iure?

Ad 3^{m}. difficultatem respondemus, prohibitiones non esse subintelligendas, sed apertis verbis exprimendas proponendasque; ita legumlatores semper fecerunt. Prohibitio enim aut est lex, aut sanctio legi apposita; sed utraque explicita et manifesta esse debet, et minime subintelligenda. In lege odiosa autem, qua versamur, nihil subintelligendum est, ne criterium illud evertamus: in odiosis minimum esse sequendum: qua de causa si dubia sit legis sanctio, in casu prohibitio, ea non obstringimur.

Sed neque verum est, universam Leonis XIII Constitutionem corruere, si nostra sententia statuatur. Etenim iis qui possent libros comprehensos sub variis paragraphis tertiae difficultatis publicare, omnimodis prohibetur illos edere, posthabitis conditionibus a Legislatore praescriptis; hi autem cum catholici sint, supponendi sunt debitam Supremo Ecclesiae pastori velle obedientiam praestare; possent insuper severe ab Episcopis moneri et poenis etiam canonicis multari iuxta statuta in § 49.

Atqui nisi editores et typographi libros publicent, Christi fideles nec illos legere, nec retinere poterunt. Stat ergo Legis-

latoris Constitutio. Sed stat etiam ex alio capite; etenim si hi libri noxii sint, atque perniciem animabus inferant, in aliis paragraphis proscribuntur: si innocui, nihil est ab eis timendum.

Verum pariter non est, fore ut pauci superessent libri prohibitioni obnoxii, si alii conclusi sub citatis paragraphis prohibitioni subtrahantur; prohibitioni enim suberunt libri omnes noxiae lectionis; qui utinam sint pauci! De cetero non est urgenda prohibitio dum de Legislatoris voluntate non constat, quaecumque demum possit esse prohibitionis causa.

4°. Quartum argumentum primo retorquere possumus. Etenim Legislator cum vult libros proscribere ob unum competentis licentiae defectum, id aperte declarat, ut patet ex paragraphis 13 et 20. At alios libros sine competenti licentia impressos minime prohibitos declarat; illos ergo prohibitioni non subiicit.

Sed obiectio inclamat: Qua igitur de causa non monuit? Responsio est manifesta; quia prohibere nolebat; etenim quod Legislator non expressit, noluisse censendus est.

Neganda deinde est argumenti paritas. Etenim libri quos sive partialiter sive generaliter Legislator in novo iure prohibitione eximit, in veteri iure proscripti non reperiuntur ob competentis licentiae defectum, sed ob alias causas, ut ex lectione patet. Corruit ergo argumentum.

Negatur hinc postrema illatio, ea etiam de causa, quia si vera esset, novum ius multo prae antiquiori durius esset; etenim fere libri universi prohibitioni subiacerent contra explicitam manifestamque legislatoris voluntatem.

56. Editiones authenticae illae dicuntur quae a legitima potestate approbatae sunt, et idcirco auctoritatem faciunt; cum autem Missalia, Breviaria, Ritualia liturgiam contineant quae in universa est Ecclesia observanda; constituere sed vero liturgiam pro universa Ecclesia ad unum Romanum Pontificem pertineat, hinc Missalia, Breviaria etc. authentica illa sunt quae ab apostolica Sede approbata fuere; quod de cetero explicite in paragrapho affirmatur.

Constitutiones Romanorum Pontificum de non immutandis libris liturgicis, respectivis libris praemittuntur.

S. Pius V die 12 Iulii 1570, lata Constitutione *Quo primum tempore,* post assertam diligentiam a se adhibitam in nova Missalis editione conficienda, mandavit; *huic Missali nostro nu-*

per edito, nihil umquam addendum, detrahedum aut immutandum esse decernendo, sub indignationis nostrae poena, hac nostra perpetuo valitura Constitutione statuimus et ordinamus.

Ut autem Missalis a se editi integra fidelitas conservaretur, universis Typographis catholicis quae sequuntur mandat et comminatur.

« Quod ut ubique terrarum incorruptum, ac mendis et er-
« roribus purgatum praeservetur, omnibus in nostro et Sanctae
« Romanae Ecclesiae dominio mediate vel immediate subiecto
« commorantibus impressoribus, sub amissionis librorum, ac
« centum ducatorum auri Camerae Apostolicae ipso facto ap-
« plicandorum, aliis vero in quacumque orbis parte consisten-
« tibus excommunicationis latae sententiae, et aliis arbitrii no-
« stri poenis, ne sine nostra, vel speciali ad id apostolici com-
« missarii, in eisdem partibus a Nobis constituendi licentia, ac
« nisi per eumdem Commissarium eidem impressori Missalis
« exemplum, ex quo aliorum imprimendorum ab ipso impres-
« sore erit accipienda norma cum Missali in urbe secundum
« magnam impressionem impresso collatum fuisse, et concor-
« dare, nec in ullo penitus discrepare prius plena fides facta
« fuerit, imprimere, vel proponere, vel recipere ullo modo au-
« deant ».

Progressu tamen temporis, sive typographorum sive aliorum incuria et audacia factum est, ut errores non pauci in Missali irrepserint; qua de causa Clemens VIII in Const. *Cum Sanctissimum* lata die 7 Iulii 1604, Missalia impressa depravata primum prohibuit abrogavitque, eorumque usum in celebratione missarum interdixit; deinde mandavit, ut Missale ad pristinam et quam maxime emendatam formam restitueretur, nonnullis tamen additamentis, et declarationibus additis, atque in Vaticana typographia quam emendatissime imprimeretur; postea illud eiusmodi sanctione communivit. « Ut autem illius usus in
« omnibus christiani orbis partibus, perpetuis futuris tempori-
« bus conservetur, ipsum Missale in alma Urbe nostra in eadem
« typographia tantum, et non alibi imprimi posse decernimus;
« extra Urbem vero iuxta exemplar in dicta typographia nunc
« editum, et non aliter hac lege imprimi posse permittimus, ut
« nimirum typographis quibuscumque illud imprimere volenti-
« bus id facere liceat, requisita tamen prius et in scriptis ob-

« tenta dilectorum filiorum Inquisitorum haereticae pravitatis « in iis locis, in quibus fuerint, ubi vero non fuerint, Ordina- « riorum locorum licentia ». Atque deinceps ad gravissimas poenas contra latae legis transgressores infligendas procedit.

Haec eadem sed vero statuit Urbanus VIII in Constit. *Si quid* lata die 2 Septembris 1634 (*a*).

Eamdem sollicitudinem citati Romani Pontifices pro emendando et publicando Breviario suscepere (*b*). S. Pius V in Const. *Quod a nobis* lata die 9 Iulii 1568, abrogatis quibuscumque veteribus Breviariis, iis exceptis, quae ab apostolica Sede probata, ante 200 annos in usu essent, edixit in omnibus Ecclesiis Breviarium a se confectum esse recitandum: *statuentes Breviarium ipsum nullo umquam tempore, vel totum vel ex parte mutandum, vel ei aliquid addendum, vel omnino detrahendum esse ..... Quoscumque vero, subdit, qui illud secus impresserint, proposuerint vel receperint, excommunicationis sententia eo ipso innodamus.*

Clemens VIII cum animadvertisset in Breviario S. Pii V, progressu temporis, typographorum negligentia, incuria, et aliorum audacia plurimos irrepsisse defectus, hos auferendos curavit; edita deinceps die 1 Maii 1602 Constitutione *Cum in Ecclesia catholica*, praecepit, *ipsum Breviarium in alma Urbe nostra, in eadem typographia* (Vaticana) *tantum imprimi posse; extra Urbem vero iuxta exemplar in dicta typographia nunc editum, et non aliter,* lata in contrafacientes excommunicatione latae sententiae, *a qua nisi a Romano Pontifice, praeterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant;* atque aliis poenis latis.

Cum vero ad Urbanum VIII querelae delatae fuissent, in Breviario Romano quaedam a primo nitore institutionis excidisse, quaedam vero imperfecta relicta fuisse, Breviarium iterum corrigendum, pristinoque nitori restituendum, et accurate imprimendum, curavit: *quod exemplar,* ita postea praecepit, *qui posthac Breviarium Romanum impresserint, sequi omnes teneantur,* gravissimis tum censuris, tum poenis indictis (*c*).

(*a*) Hae Constitutiones praemissae reperiuntur Missali Romano.

(*b*) Qui Breviarii Romani historiam legere desiderat, adeat Petrum Battifol *Histoire du Breviaire Romain;* quod opus et breve est et plane egregium.

(*c*) Attamen plurima adhuc supersunt in Breviario Romano emendanda, cum non una sanctorum historia sit apochrypha, non unus sermo supposititio nomine

In corrigendis et restituendis Rituali Romano, Caeremoniali Episcoporum et Pontificali Romano sedulam navarunt operam Pius V, Clemens VIII, Innocentius X, Paulus V, Urbanus VIII, Benedictus XIII, et Benedictus XIV, qui postremus in sua Constitutione *Quam ardenti studio,* quae praemissa legitur tum Rituali, tum Caeremoniali, tum Pontificali, Praedecessorum Suorum decretis in re approbatis, facultatem tribuit et impertitur ut *Rituale Romanum, Caeremoniale Episcoporum, ac Pontificale Romanum sub iisdem modo et forma, quibus de praesenti impressa reperiuntur et usui sunt ..... typis reimprimantur et in lucem emittantur.*

Constat igitur, Romanos Pontifices, gravissimis comminatis poenis, ipsaque latae sententiae excommunicatione, prohibuisse quominus in Editionibus authenticis Missalis, Breviarii, Ritualis, Pontificalis Romani, Caeremonialis Episcoporum, aliorumque librorum liturgicorum, ex. gr. Diurnorum, Officiorum B. M. Vir-

citatus, quos inter Sermo S. Ieronymi Presbyteri in novo officio Immaculatae Conceptionis, qui non ante saeculum VIII fortasse scriptus est. Quid de lectionibus et Oratione S. Catharinae Virg. et Mart. *Deus qui dedisti legem Moysi in summitate montis Sinai, et in eodem loco per sanctos Angelos tuos corpus B. Catharinae Virginis et Martyris tuae mirabiliter collocasti?* Quid de Responsorio III primi Nocturni in Officio S. Clementis Pp. et Mart. *Dedisti Domine, habitaculum Martyri tuo Clementi in mare* etc. Cum aliqua animi angustia haec Domino dicuntur. Et quod fortasse gravius est; post definitam Immaculatam Conceptionem B. M. V. non videtur legenda ea sententia S. Ioannis Damasceni, quae habetur in II. Noct. L. 2. Offic. Assumptionis eiusdem: *Sed cedit legi latae ab eo quem genuit, et ut filia veteris Adam veterem sententiam subiit.* Neque haec alia S. Ambrosii: *Hic mater arguitur, quia adhuc quae humana sunt exigat* (Dominic. infr. oct. Epiph.) quae componi non possunt cum omnigena divinae Matris sanctitate qua maior sub Deo concipi nequit. In Festo S. Felicis II Papae et Mart. II. Noct. legitur Sermo S. Augustini Episcopi in Laudem S. Cypriani Chartag. recitatus. Inter alia: *Tristis procul dubio tunc Ecclesia fuit, non damno cadentis, sed desiderio recedentis, semper cupiens videre praesentem tam bonum rectorem, atque doctorem.* Haec autem applicari Felici II non possunt, cum de eo Theodoretus scribat: *Qui expositam Nicaeae fidem illibatam quidem servabat, sed cum iis qui hanc depravant, libere communicabat. Quo factum, ut in Ecclesiam, dum intus esset, nemo civium Romanorum sit ingressus?* Hist. Eccl. lib. II, c. XIV. (P. G. LXXXII. 1039). Tanto scilicet amore Romani Felicem prosequebantur et videre cupiebant!

Quae vero in tertia lectione habentur si apprime S. Cypriano conveniunt, ab historia Felicis II in immensum distant. Ita ut hae lectiones in Laudem Felicis II sint prorsus abrogandae, et aliae, si ad quos spectat ita visum fuerit, subrogandae. Silentio praeterimus Constantinum M. a S. Silvestro Romae baptizatum, et alia non pauca. Audivimus Leonem XIII, ut Indicis librorum prohibitorum, ita etiam Breviarii et Missalis Romani correctionem suscipere velle. Et utinam eiusmodi correctio quam cito executioni demandetur!

ginis, Mortuorum, Hebdomadae Sanctae etc., aliquid sive addendo, sive detrahendo immutaretur.

Equidem illae poenae abrogatae in novo iure reperiuntur, cum ex praescripto Constitutionis *Officiorum ac munerum* nulla alia poena legis transgressores teneantur, nisi damno quod eis necessario obvenire dignoscitur ob proscriptionem novarum Editionum ab authentica difformium.

Atque advertatur has novas editiones iri prohibitum, quamvis immutatio admissa sive per mutilationem, sive per interpolationem, sive per transpositionem etc. levioris sit momenti; nam *nemo quidquam immutare praesumat,* inquit Legislator.

Ex lectione paragraphi apparet autem, singulis facultatem libros liturgicos imprimendi factam esse, cum et nemo excipiatur, et nihil requiratur aliud nisi conformitas cum editionibus authenticis. Qua de causa Editores et Typographi quicumque ob eiusmodi a Leone XIII concessam licentiam possunt quoscumque libros liturgicos imprimere, id unum prae oculis habentes, ut novae editiones sint plane conformes editionibus authenticis, cum sin minus ipso facto proscriptae mansurae sint; hinc neque facultate S. Congregationis Rituum, neque Episcoporum licentia pro eiusmodi novis editionibus conficiendis, post Leonis XIII Constitutionem, indigent.

Neque huic sententiae opponitur § 33; ibi enim agitur de edendis Collectionibus Decretorum singularum Romanarum Congregationum; libri liturgici autem nec sunt decreta, nec sub nomine Decretorum veniunt.

Neque opponitur § 41, qua Christifideles tenentur praeviae censurae ecclesiasticae subiicere libros qui Divinas Scripturas, S. Theologiam etc. respiciunt; etenim inter libros ibi recensitos non recensentur libri liturgici; ea deinde paragrapho agitur de Institutionibus, aliisque lucubrationibus ab variis auctoribus in Sacras Scripturas, Theologiam, Historiam Ecclesiasticam confectis; at libri liturgici tales non sunt.

Sed neque opponitur § 44, qua Typographis et Editoribus librorum significatur, novas eiusdem Operis approbati editiones novam approbationem exigere; nam libri liturgici nec Opera sunt, nec nomine Operum veniunt.

Equidem dubitamus vehementer, an haec concessio duratura sit; sed usque dum non revocetur, sententia a nobis propugnata vera ac certa videtur.

57. Litaniae quae in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus ac Ritualibus continentur, sunt quae communi vocabulo dicuntur *Litaniae maiores*, seu *Sanctorum*, quamvis vetustiori aetate inter utrasque distinctio admitteretur.

Atque antiquissimas esse patet ex eo quod earum institutio tribuatur S. Mamerto Episcopo Viennensi in Gallia circa an. 470, qui eas in sua fertur Ecclesia introduxisse; verius tamen dicunt illi qui, Sidonio Apollinario teste, affirmant, litanias quae prius erant *vagae, tepentes, infrequentes ac oscitabundae*, S. Mamertus constituerit esse recitandas tribus diebus solemnitatem Ascensionis D. N. I. C. praecedentibus, quique dies Rogationum constituunt, quas ipse instituit (*a*), quibus in ieiunio et precibus sese christiani exercere deberent. *In his autem quas Mamertus nobis et protulit pariter et contulit, ieiunatur, oratur, psallitur, fletur.* (Lib. V, Ep. 14) (*b*).

Alii tamen litaniarum maiorum institutionem vel S. Gregorio M., vel S. Leoni M. tribuunt, alii antiquiores eas esse statuunt, alii ab ipsis Apostolis repetunt (*c*). Quidquid sit (nam nostrum non est de re eiusmodi disserere), certum est, Litanias maiores esse antiquissimas.

Litaniarum B. Mariae Virginis, quae Lauretanae dicuntur tum tempus institutionis nos latet, tum nomen auctoris. Ab aliquibus scriptum fuit, Lauretanas aut dictas, aut dici potuisse, vel quod post divulgatam S. Aedis translationem, ibi aut compositae fuerint, aut decantari coeperint; vel quod in templo Lauretano singulis Sabbatis solemniter decantarentur; vel etiam ut distinguerentur ab aliis Litaniis, quibus antea solebant fideles B. Virginem honore prosequi, quaeque tamen a Clemente VIII et a Paulo V prohibitae fuere (*d*).

(*a*) « Quarum (rogationum) nobis solemnitatem primus Mamertus pater et pontifex, reverentissimo exemplo, utilissimo experimento, invenit, instituit, invexit ». Ita ut dubitare nequeamus Rogationes a S. Mamerto fuisse institutas, quin inde sequatur etiam Litanias Sanctorum ab eo fuisse invectas.

(*b*) P. L. LVIII, 544.

(*c*) Cf. Selvaggio *Institutiones antiquitatum Christianarum Tom. III, pag. 95*, Moroni, *Dizionario di erudizione ecclesiastica, V. Litanie maggiori*. Cursus Theologicus completus *Tom. XVII col. 1308*. De Santi *Litanie Lauretane* pag. 11, Edit. 1897.

(*d*) Cfr. Franciscum Antonium Mondelli *Sopra le Litanie Lauretane*. Raccolta di Dissertazioni di Storia Ecclesiastica per cura di Franc. Antonio Zaccaria, Tom. III, Dissert. 42. Sed omnino legendus est P. Angelus de Santi S. I. *Le Litanie Lauretane studio storico critico*. Roma, Civiltà Cattolica 1897. Auctor enim ita rem egit ut circa Lauretanas Litanias quaestiones omnes absolverit.

Ut Clementis VIII sanctionem referamus, hic in Decreto *Sanctissimus* diei 6 Septembris 1601 edixit:

« Quoniam multi hoc tempore, privati etiam homines, prae« textu alendae devotionis, novas quotidie litanias evulgant, « ut iam prope innumerabiles formae litaniarum circumferan« tur, et in nonnullis ineptae sententiae, in aliis (quod gravius « est) periculosae et errorem sapientes inveniantur, pro sollici« tudine sua pastorali providere volens, ut animarum devotio, « Deique ac Sanctorum invocatio, sine ullius detrimenti spiri« ritualis periculo foveatur:

« § 1. Praecipit et mandat, ut retentis antiquissimis et com« munibus Litaniis, quae in Breviariis, Missalibus, Pontificali« bus ac Ritualibus continentur, nec non Litaniis de Beata Vir« gine, quae in Sacra Aede Lauretana decantari solent; qui« cumque alias Litanias edere, vel iam editis in Ecclesiis, sive « Oratoriis, sive processionibus uti voluerint, eas ad Congrega« tionem Sacrorum Rituum recognoscendas, et si opus fuerit, « corrigendas mittere teneantur, neque sine licentia et approba« tione praedictae Congregationis, eas in publicum edere, aut « publice recitare praesumant, sub poenis (ultra peccatum) ar« bitrio Ordinarii et Inquisitoris severe infligendis ».

Alexander vero VII Const. *In supremo militantis* lata die 28 Maii 1664 prohibuit quidquam Litaniis Lauretanis addere: *Nec Litaniis B. Virginis aliquid innovare*. Quod decretum S. Rituum Congregatio renovavit die 20 Decembris 1864 (*a*). Ita ut Legislator noster hac in re Praedecessorum suorum decretis fideliter institerit.

Litaniae SS. Nominis Iesu, quae iam insertae in Novis Ritualibus reperiuntur, probatae fuere a S. Congregatione Rituum die 16 Ianuarii anni 1886 sequenti Decreto:

DECRETUM URBIS ET ORBIS

« Sanctissimum Iesu Nomen semper et ubique terrarum « praecipua veneratione et singulari prorsus honore Christifide« les prosequuti sunt: *non enim aliud nomen est sub coelo datum « hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri* (Actor. IV. 12). Ad « hanc venerationis et honoris significationem, plurima religio« nis obsequia plurimasque laudes pietas christiana excogitavit, « quibus nomen augustissimum digne et sancte celebraretur.

(*a*) Acta S. Sedis IV, 45.

« Hisce profecto accensendae sunt plures Litaniae in ho-« norem SS. Nominis Iesu compositae, quae, licet non omnes « probabiles, late tamen per orbem diffusae sunt. In quorum « praeconiorum genere ne varietas haberetur haud undequaque « laudabilis sac. mem. Summus Pontifex Pius IX *Litanias San-« ctissimi Nominis Iesu,* quae unice in posterum retinerentur « ab omnibus Christifidelibus, per Sacrum Consilium legitimis ri-« tibus tuendis, die 8 Iunii 1862, approbavit, fecitque eidem Sacro « Consilio facultatem declarandi Christifidelibus qui eas devote « recitaverint, Indulgentiam tercentum dierum in forma Eccle-« siae consueta concessum iri, quando Sacrorum Antistites pro « Sua quisque Dioecesi hanc gratiam speciatim petiissent.

« Quum autem nuperrime a pluribus Episcopis SS. D. N. « Leoni divina providentia Papae XIII preces exhibitae fuerint, « ut Suarum Dioecesium Christifidelibus praefatas Litanias re-« citantibus ipsam hanc Indulgentiam elargiri dignaretur, San-« ctitas Sua desiderans, ut christiani populi pietas erga lauda-« bile Iesu Nomen magis magisque foveatur et augeatur de-« votio, hisce potissimum temporibus, quibus nomen illud au-« gustissimum tam audacter tamque frequenter impiorum in-« iuriis impetitur, in Audientia habita die 16 Ianuarii 1886 ab « infrascripto Secretario S. Congregationis Indulgentiis Sacrisque « Reliquiis praepositae, ad omnes utriusque Sexus Christifideles, « qui corde saltem contrito ac devote recitaverint *Litanias San-« ctissimi Nominis Iesu,* prouti praesenti Decreto subnectuntur « et non aliter, praefatam Indulgentiam, *tercentorum dierum,* « animabus quoque Purgatorii applicabilem et semel tantum in « die lucrandam, benigne extendit. Quam gratiam Sanctitas Sua « *in perpetuum* suffragari voluit et absque ulla Brevis expedi-« tione. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

« Datum Romae ex Secretaria S. Congregationis Indulgen-« tiarum et SS. Reliquiarum die 16 mensis Ianuarii anni 1886.

« I. B. Card. FRANZELIN *Praefectus.*

« Franciscus Della Volpe *Secretarius* ». (*a*)

Exceptis igitur Litaniis maioribus, seu Sanctorum, Litaniis Lauretanis, atque SS. Nominis Iesu, quae a quibusvis typogra-

(*a*) Acta S. Sedis XVIII, 509 ubi etiam habentur Litaniae approbatae.

phis atque editoribus, prout illae habentur in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus ac Ritualibus imprimi possunt ac publicari, ceterae omnes edi et publicari nequeunt sine revisione et approbatione Ordinarii locorum.

Nulla ergo necessitate post Const. *Officiorum ac munerum* obstringuntur typographi editoresque recurrendi ad S. Congregationem Rituum, neque pro vetustis Litaniis commemoratis, neque pro novis; non pro vetustis, cum licentia eas fideliter imprimendi et publicandi instructi sint a Leone XIII in praesenti paragrapho, non pro novis, cum satis sit una Episcoporum revisio et approbatio.

Quaestionem quae naturaliter ex verbis legis exurgit declinare nolumus.

Putare possent Episcopi, ex quo concessa sibi fuerit facultas revisionis et approbationis aliarum Litaniarum, fuisse etiam concssam facultatem illas in publicum fidelium usum adsciscendi. Hoc tamen falso decernerent; lata enim a Leone XIII lex unam revisionem et approbationem aliarum Litaniarum complectitur, non alia quae ad cultum liturgicum referuntur; qua de causa et nunc, ut prius, pro recitandis aliis Litaniis in publicis Ecclesiis requiritur auctoritas S. Congregationis Rituum.

Utrumque sed vero evidentissime constat ex Decreto S. Officii 18 Aprilis 1860: *De Litaniis edendis;* scilicet:

« Litaniae omnes, praeter antiquissimas et communes, quae « in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus continentur, et praeter « Litanias de B. M. V. quae in Aede Lauretana decantari so« lent, non edantur sine revisione et approbatione Ordinarii; nec « publice in Ecclesiis, publicis Oratoriis et processionibus reci« tentur, absque licentia et approbatione S. Rituum Congrega« tionis » (*a*). Quo in Decreto revisio quidem et approbatio Episcopis asseritur, at concessio liturgica uni Sacrae Rituum Congregationi.

Nemo tamen prohibetur quominus post revisionem et approbationem Episcopi, eiusmodi Litanias privatе recitet, cum sin minus non conciperetur ad quid illas Episcopus approbasset.

58. Hac in paragrapho 20 sermo est de libris aut libellis precum; lege ergo eximuntur folia et scripta, quae librorum aut libellorum nomine minime veniunt.

(*a*) Acta S. Sedis XXVIII, 67.

Porro libri aut libelli precum sunt qui varias orationes continent sive ad Deum, sive ad Christum, sive ad B. V. Mariam, sive ad Sanctos, aut alia precationum exercitia complectuntur.

Per libros autem *doctrinae institutionisque religiosae* intelligi possunt Catechismi, aut alii Tractatus, qui vel religionis nostrae mysteria, aut Sacramentorum ritus et efficaciam, vel ea quae ad executionem divinorum mandatorum aut praeceptorum Ecclesiae pertinent, aut officia singulorum statuum, quibus homines detinentur, explicant et docent.

Libri *institutionis moralis* sunt qui ad rite informandos hominum mores diriguntur, petitis ex divina revelatione, vel ex Philosophia morali opportunis verisque principiis.

Ascetici qui regulas suppeditant quibus animae ad perfectionis viam mediis ordinariis perducantur.

Mystici, qui de spirituali contemplatione agunt: qui scilicet homines instruunt et dirigunt circa dona supernaturalia et extraordinaria, quibus animae aliquando a Deo cumulantur; ex. gr. circa visiones, revelationes, illustrationes mentis, extases, raptus etc.

Hi porro et alii huiusmodi libri quamvis ad fovendam populi christiani pietatem conducere videantur, aut reapse conducant, publicari nequeunt absque licentia legitimae auctoritatis.

Haec autem legitima auctoritas est Episcopus loci, in quo hi libri publicantur, cum ob disposita in § 35 libri quilibet, quorum censura nec Apostolicae Sedi, nec Romanis Congregationibus reservantur, subsint auctoritati Episcopi loci, in qua publici iuris fiunt; censura vero librorum, de quibus agitur in praesenti paragrapho nullimodis reservata dignoscitur.

Meminerint autem Auctores, Typographi, aliique librorum editores, libros eiusmodi sine facultate Ordinarii publicatos ipso iure proscriptos manere, quamvis nihil noxii contineant.

Praestantissimi Redactores *del Monitore Ecclesiastico, Vol. et Fasc. cit.* scribunt, libros de quibus in praesenti paragrapho, iuxta antiqui iuris statuta, censurae quidem ecclesiasticae fuisse subiiciendos, ea tamen lege auctores tantummodo atque editores obstrictos fuisse, non autem lectores et possessores, qui consequenter, hos libros legere et retinere poterant (*a*).

(*a*) « Quest' articolo è *del tutto nuovo,* non già perchè prima siffatti libri non

At nescimus quanta id veritate scripserint, saltem quantum attinet ab libros devotionis; etenim die 4 Augusti 1877 interrogata S. Rituum Congregatio: *An prohibitum sit in libris nuncupatis* devotionis, *textui latino ordinis Missae, ac praesertim Canonis, addere versionem in lingua vulgari?*

Respondit: « Libros eorumque versiones in lingua verna- « cula de quibus agitur, a canonicis praescriptionibus et apo- « stolicis decretis, Episcoporum auctoritati omnino reservari, « ideoque licitum non esse fidelibus horum uti editionibus, nisi « istae expressam praeferant Episcoporum approbationem » (*a*).

Sed si licitum non erat fidelibus uti praedictis libris sine Episcopi approbatione; ergo censura, seu prohibitio, nedum afficiebat auctores et editores, sed etiam lectores et possessores.

59. *Diaria* sunt scripta quae quotidie in lucem prodeunt et evulgantur, sive constent uno, sive pluribus foliis.

Folia sunt, quae tot paginas complectuntur quot permittit forma adoptatae editionis; in folio, in 4°, in 8° etc.; et possunt esse quotidiana, hebdomadaria etc.

Libelli periodici, id est parvae molis libri, dicuntur qui constitutis diebus publicantur; ex. gr. singulis hebdomadibus, singulis mensibus, aut alio, certo tamen tempore, quo evoluto, iterum publicantur.

Eiusmodi scripta si religionem, aut bonos mores impetant, tum naturali, tum iure ecclesiastico proscribuntur.

Nemo tamen putet, religionis vocabulo, hac in paragrapho intelligi oportere religionem tantum catholicam; dictio enim generalis est, et quamlibet veram religionem complectitur; malum autem quis inferre potest tum fidei, tum morum honestati sive religionem naturalem, sive quamlibet revelatam religionem impetendo; nemo enim veram demonstrare posset Christi religionem, si falsa supponeretur religio Mosaica, atque utraque plane corrueret, si commentitia traduceretur religio naturalis.

Hoc eodem insuper sensu religionis vocabulum sumitur in paragraphis 2, et 3; atque de cetero Legislator solitus est fidem et religionem catholicam explicite nominare, dum de ea tantum loquitur, ut agit in paragraphis 3 et 5.

« dovevano sottoporsi alla censura ecclesiastica; ma perchè prima la censura obbli- « gava solo gli autori e gli editori, non già i lettori ed i possessori, oggidì poi la « censura obbliga tutti ».

(*a*) Acta S. Sedis XXVIII, 68.

Quamvis autem religionis vocabulum tum naturalem tum revelatam religionem complectatur, nemo tamen arbitretur, diaria haec et folia etc. pessima tum solum iri prohibitum, cum utramque religionem impetant; satis enim est si alterutram vexent, sive naturalem, sive revelatam. Etenim verba legis vera sunt in utroque casu, cum religionem reapse impetant tum qui naturalem tum qui revelatam proscindunt; atque proscriptio tam ex naturali quam ex iure ecclesiastico petita utramque afficiat, non *copulative* sed *disiunctive;* id est, libri contra religionem naturalem proscripti censentur iure naturali et ecclesiastico; similiter libri contra religionem revelatam,

Quid autem confert prohibitio ecclesiastica, aut quid addit prohibitioni iure naturali indictae? Etenim proscripta haec diaria etc. habentur nedum iure naturali sed etiam ecclesiastico.

Huic quaestioni, quae difficilis primo obtutu videtur, optimam dedit solutionem cl. Vermeersch *Op. cit. pag. 44.* Iure enim naturali libros contra religionem legere prohibemur ob periculum ruinae spiritualis; plurimi sunt tamen, qui doctrina et pietate praevalentes, nullum periculum, vel remotissimum, ex eiusmodi lectione incurrunt; idque ex doctoribus patet qui errorum confutationem quorumlibet suscipiunt; qua de causa hi libros huiusmodi iure naturali legere non prohibentur; deficit enim ratio qua prohibeantur. Interdictum ergo ecclesiasticum id addit naturalis iuris interdicto, ut illi etiam, qui ex lectione librorum eiusmodi nullum animae periculum contracturi essent, abstinere tamen illorum lectione debeant. Severior hinc est et magis extensa Ecclesiae prohibitio quam iuris naturalis. Neque exinde aliqua iurium exurgit oppositio aut pugna; etenim ea quae iure naturali non prohibentur, nedum Ecclesiastica, sed civilis etiam potestas prohibere potest atque prohibuit, ut plurimis constat legibus decretisque. Idque sapientissime; legis enim applicatio non est quibuslibet derelinquenda, cum sin minus singuli existimare possent, quod iure naturali prohibitum est, sibi detrimento non futurum; legislatores autem minime cognoscunt, quibus lectio alicuius ex. gr. scripti nocitura sit; sciunt tamen, ut plurimum, maxime nocere: lex autem debet esse generalis, ne si particularis sit, in praeceptum convertatur, eamque omnes declinare conentur veluti non pro se latam; optime hinc legislatores universis prohibent pravorum librorum lectionem, quae etiam iure naturali prohibita est, ne singuli

exceptionem sibi applicent a iure permissam, et ita ipsum naturae ius in irritum mittant. Notum de cetero est, legislatores tum ecclesiasticos tum civiles aliquando compelli ipsum naturale ius irritum declarare, ne latissima fraudibus et quaestionibus aperiatur via. Et exempla petantur ex testamentis, ex contractibus, ex ipso matrimonio christiano. Hinc; quod iure naturae prohibitum est, quolibet iure censendum est prohibitum; non tamen e contra: quod iure naturali permittitur, id iure etiam ecclesiastico permissum arbitrari debeamus.

Attamen ut proscripta haec Diaria, Folia, libelli habeantur, religionem aut bonos mores *data opera* impetere debent.

Data opera impetere nihil aliud est quam *studiose, de industria, consulto* aliquid aggredi; italice: *a bella posta, a bello studio, apposta, studiosamente, scientemente.* Quae dictio differt ab alia *ex professo,* quae importat aliquid scribere vel docere circa datam materiam enucleate et cum argumentorum serie atque delectu, ut lectores de re persuadeantur; aliis verbis *docere lectores id quod intenditur,* ut publici plus minus professores faciunt, atque auctores qui de aliqua materia libros conficiunt, quorum maxima saltem pars de illa agit. Atque hoc sensu dixit Quintilianus: *ex professo philosophiam ostentare ;* id est, publice, aperte, de more. Et Valerius Maximus: *Ex professo inimicitias gerere.* Facciolati sensum optime assecutus est dum scripsit: *Ex professo est: non dissimulate, et quasi ex professione.* Haec autem verba a personis ad libros traducantur, et sensus dictionis apertissimus erit.

Exinde: omne id quod *ex professo* agitur, etiam *data opera* agitur: sed non e contra, cum haec dictio non adeo se extendat, nec tanta complectatur quantum dictio *ex professo.*

Quoniam vero experientia constat, eiusmodi Diaria, Folia etc. maxima fidelibus damna inferre, Episcoporum est, sive publicis edictis propositis, sive Parochorum et praedicatorum verbi Dei ministerio subditos monere ut illorum lectione abstineant. Neque in re eiusmodi promovenda segnes esse debent aut vecordes; agitur enim de animarum ruina, et ipsi positi sunt Episcopi rationem de animabus sibi commissis reddituri.

Attamen cum non omnes numeri horum Diariorum, Foliorum et libellorum religionem aut bonos mores impetant, quomodo dignosci poterit an et quinam prohibiti sint? Etenim antequam legantur, malum quod continent, cognosci non potest;

neque quis tenetur abstinere scripto, quod nescit an malum sit; postquam lecti fuerint, lex fit inutilis.

Respondendum est, eiusmodi diaria, folia, libellosque censendos esse proscriptos, si in pluribus numeris, aut frequenter religionem vel bonos mores (disiunctive non copulative) labefactent, aut quoties occasio scriptoribus sese porrigit, dummodo rarior non sit. Qua de causa si contingat ut nonnulli Numeri nihil perniciosum contineant, etiam ipsi prohibiti censendi sunt, cum prohibitio non afficiat particulares Numeros, sed seriem universam, sive ipsam publicationem, ut vocant; non enim Diariorum etc. nomine intelligi possunt folia aut libelli separati; etenim non essent nec diaria, nec periodica, sed necessario intelligenda est ipsa series aut publicatio, ex qua efficitur, ut sint diaria aut periodica.

Apprime demum notetur, eiusmodi diaria *data opera* religionem aut bonos mores impetere debere, *non obiter aut per accidens:* quo in casu prohibitione non afficiuntur, cum lex poenalis strictae sit interpretationis.

Exinde sequitur, quod si unus vel alter Seriei Publicationis Numerus, non plures, religionem aut bonos mores etiam *data* impetat *opera,* dummodo non assurgat ad illam foliorum quantitatem quae a Doctoribus exigitur ad librum constituendum, (8. vel 10) nec ipsi Numeri, nec Series prohibitioni subiacent; non quidem Series, quia haec minime intelligitur sub conceptu unius vel alterius numeri, et de cetero Lex afficit Seriem, non numeros separatos; non ipsi Numeri, quia in Constitutione *Officiorum* nulla lex adest, qua fascicula, quae non assurgunt ad iustam libri quantitatem, proscribantur, si religionem aut bonos mores data opera impetant; loquimur autem de lege ecclesiastica; iure enim naturali et divino prohibita manent.

Postremo loco referendum ducimus decretum latum a Congregatione S. Officii die 13 Ianuarii 1892. Quaesitum porro fuerat: « Utrum scienter legentes publicationes periodicas in « fasciculos ligatos, habentes auctorem haereticum et haeresim « propugnantes, excommunicationem incurrant, de qua Bulla « *Apostolicae Sedis* 12 Octobris 1869 in excommunicatione (ex- « communicationibus) Romano Pontifici speciali modo reserva- « tis, art. 2. ».

R. *Affirmative.* (*a*).

(*a*) Acta S. Sedis, XXVIII, 66.

60. Absoluta haec prohibitio est. Quod enim viris catholicis, etiam ecclesiasticis, aliquando permittatur, suadente iusta et rationabili causa, in his Diariis, Foliis, Libellis religionem aut bonos mores data opera impetentibus aliquid inserere, id non pertinet ad rationem seu essentiam redactionis et cooperationis in conficiendo, redigendoque Diario, Folio, Libello, sed est quid extrinsecum et prorsus alienum, imo ipsius Diarii etc. indoli contrarium; ut si vir catholicus, laicus aut ecclesiasticus quilibet articulum inserat ut calumniam a se vel coetu suo depellat, aliquem sive contra religionem, sive morum honestatem errorem refutet, innocentem hominem iniuste accusatum defendat, factum supernaturale aut confictum aut contra veritatem detortum, iuxta rei veritatem describat et narret etc.; haec enim, saltem aliqua, abhorrent diariorum huiusmodi indole, ipsisque sunt plane adversa; quae tamen redactores inserere ad tramites iurium vigentium aliquando tenentur, ne poenis statutis plectantur.

Deficiente igitur iusta et rationabili causa, nullus catholicus, multo minus ecclesiasticus, huiusmodi Diariis aliquid inserere potest; etenim verba legis apertissima sunt: *Nemo e catholicis, praesertim e viris ecclesiasticis, in huiusmodi Diariis, vel foliis, vel libellis periodicis, quidquam, nisi suadente iusta et rationabili causa, publicet.*

Est autem saluberrima et plane necessaria eiusmodi legis dispositio.

1. Quidem, quia probrosum est et plane viro catholico, praesertim ecclesiastico, indignum, in huiusmodi diariis, foliis, libellis redigendis adlaborare; etenim sibi aut suspectae fidei, aut laxioris conscientiae accusationem comparant, cum nemo prudens, sapiens, atque honestate praeclarus sibi persuadere poterit, vere catholicos esse, aut dignos Ecclesiae ministros, qui eiusmodi libellis etc. calamum et ingenium praestant.

2. Scandalum deinde bonis omnibus ingerunt atque in causa sunt ut innumeris detractionibus via aperiatur.

3. Mala nec levia, nec pauca generant, cum plurimi arbitraturi erunt non adeo demum perniciosas esse Redactiones illas, quibus nedum laici catholici, sed etiam Ecclesiae homines operam suam accommodant.

4. Idcirco in causa sunt, ut eiusmodi pessima scripta maiorem diffusionem nanciscantur, et venenum tutius latiusque propinent.

Breviter: hi viri catholici et ecclesiastici omnibus illis malis cooperantur, quae eiusmodi Diaria etc. producunt.

Illi vero, qui iusta et rationabili causa cogente, aliquem articulum in eis inserere compelluntur, animadvertant, Seriem universam, seu ipsam publicationem, prohibitioni subiacere, nec eam catholicos legere aut retinere posse; qua de causa aut oleum et operam perdunt dum hisce Diariis articulos bonos inserunt, aut occasionem praebent ut catholici fasciculos saltem, in quibus boni articuli inserti reperiuntur, emant. Sed empturi ne sunt ut bonos tantum articulos legant? Nonne ut vim veritatemque refutationis agnoscant, etiam malos articulos qui refutantur, legere desiderabunt?

Consultius profecto erit, nisi aliud necessario obstet, in aliis ephemeridibus impietatis labe minime scatentibus articulos quos voluerint inserere; ita sibi et causae suae tuto provisuri erunt, et debitam Romani Pontificis voluntati obedientiam praestituri.

Huius autem commentationis occasione ephemeridum catholicarum praestantissimos scriptores rogamus, ne nobis irasci velint, si veritatis zelo ducti eos moneamus, ut si quando erroris alicuius contra fidem, bonos mores, historicum aliquod factum, praesertim supernaturale, confutationem sint aggres suri, rem strenue et solidissimis agant argumentis, ut errantibus os prorsus obstruant. Plane etenim scimus gloriatos aliquando fuisse pessimorum diariorum scriptores de levi atque prorsus superficiali confutatione a catholicis exhibita: Non nos confutarunt, aiebant, non nobis responderunt: *Non ci hanno confutato, non ci hanno risposto.* Et confiteri cogimur, eos vere gloriatos fuisse; quandoquidem adeo levis et inconsulta catholici Scriptoris responsio, de qua loquimur, erat, ut adversariorum sophismata minime elideret. Eiusmodi scribendi ratio, non bona sed mala plurima parturit, cum errantes magis magisque in erroribus susceptis confirmentur, eruditi catholici e contra catholicas ephemerides spernant proiiciantque.

Neque eo falso criterio catholici scriptores ducantur, quo putent se thaedium lectoribus comparaturos, si profundo ratiocinio et solida utantur argumentatione; rem esse agendam iuxta plurimorum lectorum captum, intelligentiam, indolem; nostrae aetatis homines superficialem eruditionem appetere, non solidas cognitiones (*a*).

(*a*) Haec nobismetipsis monentibus aliquando responderunt.

Etenim in primis hoc verum non est: qui enim legit, veritatem nosse desiderat; idque hominum indoli insitum esse scimus.

Veritas insuper ab aliis impetita, non indigitanda, sed est demonstranda: demonstratio autem solido argumento conficitur, non levi et incerto. Semper deinde reprehensione dignus censetur qui opus suum ita negligenter agit, ut veritatem in periculum vocet, errorem autem quodammodo confirmet.

Melius est errorem sine confutatione dimittere, quam inutili ratiocinio confutare; etenim in primo casu, in eo statu manet in quo erat; in altero aliquam veritatis speciem acquirit, cum ab iis confutatus non fuerit, qui poterant, debebant, volebant confutare.

Quamvis autem hi legis transgressores nullam latae sententiae poenam incurrant, possunt tamen ab Episcopo redargui, et poenis etiam canonicis puniri, si opportunum iudicaverit, ob decreta in paragrapho 49.

61. Libri specialibus decretis proscripti intelliguntur qui vel a S. Congregatione Indicis, vel a S. C. Sancti Officii particularibus decretis prohibiti fuere, et in Indicem librorum prohibitorum relati.

Libri proscripti generalibus decretis sunt qui concluduntur sub variis paragraphis Constitutionis *Officiorum;* ex quo universi intelligunt, vi huius Constitutionis plures libros esse proscriptos, quamvis non accedat speciale prohibitionis decretum; id scilicet nunc contingere quod in veteri iure contingebat, tum ob Regulas Tridentinas, tum ob *Decreta de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis.*

Hos itaque libros nemo legere potest, nisi, vel a S. Sede Apostolica immediate, quod rarum est, vel ab iis, quibus vices suas delegavit, facultatem illos legendi retinendique impetraverit. Nedum vero Sancta Sedes Apostolica vices suas delegavit Supremae Congregationi S. Officii, S. Indicis Congregationi, et Magistro S. Palatii Apostolici pro Urbe tantum; sed etiam aliis delegare potest, ex. gr. Episcopis, contra haereticam pravitatem Inquisitoribus, aliisque; etenim Apostolica Sedes quibuslibet hanc facultatem concedere potest. De his tamen sermo redibit inferius.

62. Ex Constitutione *Sollicita et provida* superius relata, §§ 1 et 2, constat, Romanos Pontifices tum S. Officii, tum Indicis Congregationibus ea delegasse quae ad librorum vetitae

lectionis rationem pertinent. Universum tamen de libris negotium nunc exercetur per S. Indicis Congregationem, quin tamen de potestate Supremae Inquisitionis aliquid imminutum fuerit.

S. Congregatio de Propaganda Fide a Gregorio XV instituta fuit anno 1622, eique facultatem cumpetere vetitae lectionis libros permittendi iis qui in locis suae potestati subiectis commorantur, exploratissimum est ex plurimis decretis et concessionibus quae legi possunt in Collectanea eiusdem S. Congregationis pag. 765.

Haec tamen Congregatio tantas concedere potest suis subditis facultates, quantas ei permittit Suprema Inquisitio iis in schematibus seu formulariis quae conficit pro illorum norma, ad quos illa transmittit, atque aliquando ampliores, aliquando strictiores licentias concedit iuxta statum, conditionem, et rationes ab iis allatas qui opportunas facultates libros prohibitos legendi postularunt (*a*).

Attamen haec eadem potestas ex praesentis Constitutionis concessione competit etiam S. Palatii Apostolici Magistro; antiquiori vero aetate nedum concedere poterat facultatem legendi libros prohibitos, quos Regulae Tridentinae permitti posse concesserant, ut patet ex Instructione Clementis VIII § 2 (*b*); sed etiam alios libros absolute prohibitos, quibusdam exceptis, pro Urbe tantum et eius districtu. In rei confirmationem ex authenticis omnino documentis haec exscribimus: « Magister S. Pa-
« latii Apostolici uti potest facultate sibi a Sede Apostolica at-
« tributa concedendi eiusmodi licentias, (legendi scilicet et re-
« tinendi libros prohibitos), quemadmodum hucusque usus fuit,
« cum limitatione scilicet, quae a S. Congregatione S. Officii ema-
« navit die 19 Ianuarii anni 1623 (sub Gregorio XV), nimirum
« in Urbe tantum, et exceptis libris, qui tum in eodem Decreto
« S. Officii, tum in Decreto Urbani VIII edito die 30 Octobris
« an. 1631 excepti sunt ».

Qua de causa dum ii qui vel a Suprema Inquisitione, vel a S. Indicis Congregatione opportunam licentiam consecuti sunt

(*a*) Cf. Arndt *De Libris prohibitis* pag. 250.

(*b*) « Si qui erunt, qui librum unum, aut plures ex prohibitis, qui ad prae-
« scriptum Regularum permitti possunt, certa aliqua ex causa potestatem sibi re-
« tinendi aut legendi fieri ante expurgationem desiderent; concedendae facultatis
« extra Urbem ius erit penes Episcopum; Romae penes Magistrum S. Palatii ».
Exempla legantur praesertim in Regula II, III, IV, VI, VIII.

ea possunt ubilibet uti; qui eam a S. Congregatione de Propaganda Fide obtinuerunt, adhibere illam poterunt in omnibus locis ei subiectis, si absque ulla territorii limitatione concessa fuerit; si vero cum limitatione ad aliquem Vicariatum, regnum, provinciam, in iis tantummodo locis, ad quae facultas restricta legitur. Qui vero a S. Palatii Apostolici Magistro, in Urbe et eius Districtu tantum, non extra.

63. Urbanus VIII die 2 Aprilis 1631 facultates licentias concededendi libros prohibitos legendi quibuslibet abrogavit: « O-« mnes et singulas licentias legendi et habendi libros quoscum-« que ob haeresim vel falsi dogmatis suspicionem, seu per con-« stitutiones apostolicas, etiam ratione astrologiae iudiciariae, « vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis « laicis et ecclesiasticis, tam secularibus quam regularibus cu-« iuscumque Ordinis, Societatis et instituti existentibus, ac qua-« cumque dignitate etiam ecclesiastica fulgentibus, cuiuscumque « status, gradus, conditionis, qualitatis, praeeminentiae etiam spe-« ciali nota et mentione dignis, ac per litteras apostolicas, ad « tempus seu ad vitam, et aliter quomodocumque et ex qua-« cumque causa, tam in forma Brevis, quam aliter quomodo-« cumque, a praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus, seu « a quibuscumque aliis a nobis vel ab eis facultatem et aucto-« ritatem habentibus (non tamen a nobismetipsis per litteras « apostolicas etiam in forma Brevis, seu chirographum manu « nostra signatum) concessas, earum tenores praesentibus pro « expressis et insertis habentes, hac nostra perpetuo valitura « Constitutione revocamus, cassamus et annullamus: ac pro « revocatis, cassis et annullatis haberi, nullique suffragari ».

Post haec uni Supremae S. Officii Congregationi eiusmodi licentias concedendi facultatem attribuit. « Neque de cetero si-« miles licentiae, nisi a Congregatione S. Officii, dum singulis « hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per nos etiam « in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedan-« tur » (*a*).

Post eiusmodi revocationem neque Episcopi, neque Cardinales, neque Inquisitores, neque Superiores generales Regularium libros proscriptos legendi facultatem alicui dare poterant,

(*a*) Bullar. XIV, 217-218. Edit. Taur. At similis Constitutio promulgata fuit a Gregorio XV; atque habetur Tom. XII, pag. 779.

(*sequitur*)

LITTERAE SSmi D. N. Papae Leonis XIII ad Ordinarios Provinciae Campaniae, eorumdemque responsum quoad Institutum Anagniae extructum.

Etsi paternam caritatem Nostram pro ratione apostolici muneris longe lateque pertinere oporteat totius complexu gentis humanae, nihilominus tamen, quia natura gignitur sensus diligendi eas terrarum partes in quibus primam quisque lucis usuram accepit, sponte fit ut Campaniam provinciam quam romanam vocant, cui Nos quidem sumus natione coniuncti, propensiore voluntate complectamur. Eo vel magis quod, memoria vetera repetentes, eam provinciam videmus commendatione ac fama non vulgari florere solitam; clarorum virorum nulla fere aetate inopem; in religione vero retinenda adeo constantem, ut hoc nomine a Pontificibus romanis gravia laudum praeconia non semel consecuta sit.

Inter Hernicas vero urbes Anagnia non modo communibus Campaniae laudibus, sed ornamentis etiam commendatur domesticis ac suis. Nam praeter vetustatem originis nomenque remotioribus aetatibus non ignobile, illud sane memoratu dignum iudicamus, quod fidei christianae lumen ex urbe Roma maturrime accepit, ita quidem, ut qui primus eam civitatem episcopus rexit, ab ipso apostolorum principe ferant consecratum. — Alia subinde accessere decora: in quibus illud singulare, quod pontifices maximi ortu Anagnini, nominatimque Innocentius III et Gregorius IX peperere. Quae omnia cogitatione complexi, cum vellemus benevolentiae studiique Nostri perenne monumentum ea in civitate existere, quod frugiferum ac salutare publice foret, quodque ad tuendam provehendamque studiorum optimorum laudem conduceret, consilium cepimus novam sedem eamque accurate fundatam adolescentibus ad sacra aspirantibus Anagniae constituere: adolescentibus dicimus grandioribus natu, qui animo ingenioque bono queant perfectius quiddam attingere cum in litterarum maiorumque disciplinarum studiis, tum in earum praeparatione virtutum, quae comitari sacerdotem in omni vita debent. Qua re non brevi temporis intervallo, sed in spem diuturnitatis, nec uni clericorum ordini, sed ceteris quoque civibus videmur, quantum in Nobis est, profuturi. Nulla enim res vehementius incolnmitatem prosperitatemque publicam continet quam mores probi et christianarum studia virtutum: ad utramque vero lau-

dem quanta vis in exemplo operaque clericorum resideat, vix attinet dicere. Quapropter qui in spem sacerdotii adolescunt, eos ad innocentiam vitae, ad sedulitatem officiorum sanctissimorum sapienti disciplina informari, ipsius reipublicae interest plurimum. Iidem ad ornamenta animi adiungant ea necesse est quae pertinent ad ingenium, scilicet varietatem et copiam doctrinarum. Idque si unquam alias, maxime quidem expedit atque opportunum est aetate nostra; propterea quod in tam celeri ingeniorum cursu, in tanta discendi sciendique cupiditate, contendentibus hominibus ad limatius quotidie genus urbanitatis, profecto dignitas ipsa sacerdotii postulat ut, quotquot in sacris muneribus versantur, sint et habeantur eruditione, auctoritate, existimatione haud sane inferiores, quam ceteri. Est praeterea luctandum pro fidei sanctae integritate cum adversariis apparatissimis, versutis, callidis, persaepe ingeniosis ac doctis, qui undecumque libeat, ex philosophia, ex historia, ex rerum physicarum scientia, ex recentioribus hominum repertis arma mutuari consueverunt. Atqui sacerdotes, quibus hac in re priores sustinendae sunt partes, qui possunt esse dimicationi pares, nisi in aciem descendant eodem instructu ornatuque comitati? Itaque doctrinae opus est dedant se totos, et nullam humanitatis artem contemnere, sed omnes habere comites ac ministras ab adolescentia assuescant.

His de caussis aedes satis amplas sumptu Nostro Anagniae extruendas curavimus, easque alumnis sacri ordinis addiximus, doctrinis optimis in clero provehendis, praesertim Philosophia ac Theologia: idque iis legibus quas dandis in id ipsum litteris dicturi sumus.

Verum in hac voluntate Nostra quidquid inest commodi atque utilitatis, id volumus non Dioecesis Anagninae tantummodo, sed regiones etiam finitimae persentiant. Quocirca Anagninum istud religionis studiorumque optimorum domicilium aeque patere adolescentibus iubemus, quos episcopi Signinus, Ferentinus, Alatrinus, Verulanus, nec non Terracinensis qui et Privernensis et Setinus, huc miserint. Eiusdem autem beneficii consortem esse volumus conterminam Dioecesim Fregellanam, quam *Pontem curvum* appellant.

Alius praeterea Nobis est fructus propositus. Cum enim clericis salutare maxime sit secessum identidem quaerere, ut statis animi meditationibus vacare, seque ad sacrorum munerum

sanctitatem renovare queant, decrevimus maiorem aliquam eius rei praebere facultatem. Videlicet dimissis per autumnales ferias alumnis, istas aedes, usui esse presbyteris volumus pietatis vitaeque potioris studio ad id tempus secessuris.

Intereaque divinorum munerum auspicem ac benevolentiae Nostrae testem vobis, Venerabiles Fratres, et clero populoque vestro Apostolicam benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die XXII Augusti MDCCCXCVII, Pontificatus Nostri anno vicesimo.

LEO PP. XIII.

Episcoporum Litterae ad Romanum Pontificem.

Beatissime Pater,

Quo simus omnes in Te animo, quamque gratam providentiae Tuae geramus voluntatem, vix eloqui datur. Etenim cum nihil esse nobis optatius possit nec plane debeat, quam ut Dioeceses cuique nostrum creditae sacerdotibus utantur iis qui pietate dum praestant, ea polleant scientiae laude qua nunc praesertim temporis opus est ad ministeria sacra pro dignitate atque utiliter gerenda; communibus hisce votis a Te supra spem satisfactum videmus, Leoniano Instituto Anagniae fundato hodieque solemnibus ceremoniis dedicato. Praeclaris utique amplissimisque beneficiis, quibus nos cumulaveras, comprobatum abunde iam erat quanto in Campaniae Ecclesias studio ferreris, quamque actuose Provinciam adamares, quae Tibi natalis cum contigit, novum a Te praestantissimumque decus est mutuata. Quod tamen, Collegii huius institutione, beneficium impertivisti, Tuam ad perennitatem benevolentiam testabitur; Tuaeque erit providentiae monumentum, quod eidem et regundo et conservando sapientissime aeque ac munificentissime prospexisti.

Gratias igitur quas concordi animo effusoque agimus, Tu, Pater Beatissime, benigne habeto. Nostrum autem erit incoeptis optatisque tuis, omni qua potes industria, obsecundare, eosque in Leonianum Collegium cooptandos adolescentes eligere in quibus spes adsit maxima, industrias Tuas in Dioeceseon istarum emolumentum laetissimo fore exitu cumulandas.

Ad pedes Tuos humillime provoluti, Nobis ac fidelibus cuique nostrum commissis Apostolicam benedictionem instantissime imploramus.

Datum Anagniae in Aedibus Instituti Leoniani die XXVIII Octobris MDCCCXCVII.

† Antonius Episcopus Anagninus.
† Petrus Archiepiscopus Chalcidensis Administ. Apostolicus Ferentini.
† Franciscus Episcopus Alatrinus.
† Paulus Episcopus Verulanus.
† Raphael Episcopus Aquini, Sorae, Pontiscorvi.
† Paulus Aemilius Episcopus Terracinensis, Privernen. et Setin.
† Dominicus Episcopus Ferentin.
Iosephus Parochus Ramacci pro Vic. Gen. Capitularis Signiae.

EPIPSTOLA ENCYCLICA Sanctissimi Domini Nostri Leonis Papae XIII ad Ordinarios phoederatarum civitatum Canadensium quoad puerorum scholas.

Affari vos, quod perlibenter atque amantissime facimus, vix Nobis licet, quin sua sponte occurrat animo vetus et constans apostolicae Sedis cum Canadensibus vicissitudo benevolentiae consuetudoque officiorum. Ipsis rerum vestrarum primordiis comitata Ecclesiae catholicae caritas est: maternoque semel acceptos sinu, amplexari vos fovere, beneficiis afficere numquam postea desiit. Certe immortalis vir Franciscus de Laval Montmorency, primus Quebecensium episcopus, quas res proavorum memoriâ pro salute publica felicissime sanctissimeque gessit, auctoritate gratiaque subnixus romanorum Pontificum gessit. Neque alio ex fonte auspicia atque orsus agendarum rerum cepere consequentes episcopi, quorum tanta extitit magnitudo meritorum. Similique ratione, si spatium respicitur vetustiorum temporum, non istuc commeare nisi nutu missuque Sedis apostolicae consuevere virorum apostolicorum generosi manipuli, utique cum christianae sapientiae lumine

elegantiorem cultum atque artium honestissimarum semina allaturi. Quibus seminibus multo eorum ipsorum labore sensim maturescentibus, Canadensium natio in contentionem urbanitatis et gloriae cum excultis gentibus sera, non impar, venit. — Istae sunt res Nobis omnes admodum ad recordationem iucundae: eo vel magis, quod earum permanere fructus cernimus non mediocres. Ille profecto permagnus, amor in catholica multitudine studiumque vehemens divinae religionis, quam scilicet maiores vestri primum et maxime ex Gallia, tum ex Hibernia, mox quoque aliunde, auspicato advecti, et ipsi sancte coluerunt et posteris inviolate servandam tradiderunt. Quamquam, si optimam hanc hereditatem tuetur posteritas memor, facile intelligimus quantam huius laudis partem sibi iure vindicet vigilantia atque opera vestra, venerabiles Fratres, quantam etiam vestri sedulitas Cleri: omnes quippe, concordibus animis, pro incolumitate atque incremento catholici nominis assidue contenditis, idque, ut vera fateamur, non invitis neque repugnantibus Brittannici imperii legibus. Itaque communium recte factorum vestrorum cogitatione adducti, cum Nos romanae honorem purpurae Archiepiscopo Quebecensium aliquot ante annis contulimus, non solum ornare viri virtutes, sed omnium istic catholicorum pietatem honorifico afficere testimonio voluimus. — Ceterum de institutione laborare ineuntis aetatis, in qua et christianae et civilis reipublicae spes maximae nituntur, apostolica Sedes numquam intermisit, coniuncto vobiscum et cum decessoribus vestris studio. Hinc constituta passim adolescentibus vestris ad virtutem, ad litteras erudiendis complura eademque in primis florentia, auspice et custode Ecclesia, domicilia: quo in genere éminet profecto magnum Lyceum Quebecense, quod ornatum atque auctum omni iure legitimo ad legum pontificiarum consuetudinem, satis testatur, nihil esse quod expetat, studeatque apostolica Sedes vehementius, quam educere civium sobolem expolitam litteris, virtute commendabilem. Quamobrem summâ curâ, ut facile per vos ipsi iudicabitis, animum ad eos casus adiecimus, quos catholicae Manitobensium adolescentulorum institutioni novissima tempora attulere. Volumus enim et velle debemus omni, qua possumus, ope et contentione eniti atque efficere ut fides ac religio ne quid detrimenti capiant apud tot hominum millia, quorum Nobis maxime est commissa salus, in ea praesertim

civitate quae christianae rudimenta doctrinae non minus quam politioris initia humanitatis ab Ecclesia catholica accepit. Cumque ea de re plurimi sententiam expectarent a Nobis, ac nosse cuperent qua sibi via, qua agendi ratione utendum, placuit nihil ante statuere, quam Delegatus Noster apostolicus in rem praesentem venisset: qui, quo res statu essent exquirere diligenter et ad Nos subinde referre iussus, naviter ac fideliter effectum dedit quod mandaveramus.

Caussa profecto vertitur permagni momenti ac ponderis. De eo intelligi volumus, quod septem ante annis legumlatores Provinciae Manitobensis consessu suo de disciplina puerili decrevere: qui scilicet, quod leges Canadensis foederis sanxerant, pueros professione catholica in ludis discendi publicis institui educarique ad conscientiam animi sui ius esse, id ius contraria lege sustulere. Qua lege non exiguum importatum detrimentum. Ubi enim catholica religio aut ignoratione negligitur, aut deditâ operâ impugnatur: ubi doctrina eius contemnitur, principiaque unde gignitur, repudiantur, illuc accedere, eruditionis caussâ, adolescentulos nostros fas esse non potest. Id sicubi factitari sinit Ecclesia, non nisi aegre ac necessitate sinit, multisque adhibitis cautionibus, quas tamen constat ad pericula declinanda nimium saepe non valere. — Similiter ea deterrima omninoque fugienda disciplina, quae quod quisque malit fide credere, id sine ullo discrimine omne probet et aequo iure habeat, velut si de Deo rebusque divinis rectene sentias an secus, vera an falsa secteris, nihil intersit. Probe nostis, venerabiles Fratres, omnem disciplinam puerilem, quae sit eiusmodi, Ecclesiae esse iudicio damnatam, quia ad labefactandam integritatem fidei tenerosque puerorum animos a veritate flectendos nihil fieri perniciosius potest.

Aliud est praeterea, de quo facile vel ii assentiantur, qui cetera nobiscum dissident: nimirum non mera institutione litteraria, non solivaga ieiunaque cognitione virtutis posse fieri, ut alumni catholici tales e schola aliquando prodeant, quales patria desiderat atque expectat. Tradenda eis graviora quaedam et maiora sunt, quo possint et christiani boni et cives frugi probique evadere; videlicet informentur ad ipsa illa principia necesse est, quae in eorum conscientia mentis alte insederint, et quibus parere et quae sequi debeant, quia ex fide ac religione sponte efflorescunt. Nulla est enim disciplina

morum digna quidem hoc nomine atque efficax, religione posthabita. Nam omnium officiorum forma et vis ab iis officiis maxime ducitur, quae hominem iungunt iubenti, vetanti bona malaque sancienti Deo. Itaque velle animos bonis imbuere moribus simulque esse sinere religionis expertes tam est absonum, quam vocare ad percipiendam virtutem, virtutis fundamento sublato. Atqui catholico homini una atque unica vera est religio catholica: proptereaque nec morum is potest, nec religionis doctrinam ullam accipere vel agnoscere, nisi ex intima sapientia catholica petitam ac depromptam. Ergo iustitia ratioque postulat, ut non modo cognitionem litterarum alumnis schola suppeditet, verum etiam eam, quam diximus, scientiam morum cum praeceptionibus de religione nostra apte coniunctam, sine qua nedum non fructuosa, sed perniciosa plane omnis futura est institutio. Ex quo illa necessario consequuntur: magistris opus esse catholicis: libros ad perlegendum, ad ediscendum non alios, quam quos episcopi probarint, assumendos: liberam esse potestatem oportere constituendi regendique omnem disciplinam, ut cum professione catholici nominis, cumque officiis quae inde proficiscuntur, tota ratio docendi discendique apprime congruat atque consentiat. — Videre autem de suis quemque liberis, apud quos instituantur, quos habeant vivendi praeceptores, magnopere pertinet ad patriam potestatem. Quocirca cum catholici volunt, quod et velle et contendere officium est, ut ad liberorum suorum religionem institutio doctoris accommodetur, iure faciunt. Nec sane iniquius agi cum iis queat, quam si alterutrum malle compellantur, aut rudes et indoctos, quos procrearint, adolescere, aut in aperto rerum maximarum discrimine versari.

Ista quidem et iudicandi principia et agendi, quae in veritate iustitiaque nituntur, nec privatorum tantummodo, sed rerum quoque publicarum continent salutem, nefas est in dubium revocare, aut quoquo modo deserere, igitur cum puerorum catholicorum institutionem debitam insueta lex in Manitobensi Provincia perculisset, vestri muneris fuit, venerabiles Fratres, illatam iniuriam ac perniciem libera voce refutare: quo quidem officio sic perfuncti singuli estis, ut communis omnium vigilantia ac digna episcopis voluntas eluxerit. Et quamvis hac de re satis unusquisque vestrum sit conscientiae testimonio commendatus, assensum tamen atque approbationem Nostram sci-

tote accedere: sanctissima enim ea sunt, quae conservare ac tueri studuistis, studetis.

Ceterum incommoda legis Manitobensis, de qua loquimur, per se ipsa monebant, opportunam sublevationem mali opus esse concordia quaerere. Catholicorum digna caussa erat, pro qua omnes omnium partium aequi bonique cives consiliorum societate summaque conspiratione voluntatum contenderent. Quod, non sine magna iactura, contra factum. Dolendum illud etiam magis, catholicos ipsos Canadenses sententias concorditer, ut oportebat, minime in re tuenda iunxisse, quae omnium interest plurimum: cuius prae magnitudine et pondere silere studia politicarum rationum, quae tanto minoris sunt, necesse erat.

Non sumus nescii, emendari aliquid ex ea lege coeptum. Qui foederatis civitatibus, quique Provinciae cum potestate praesunt, nonnulla iam decrevere minuendorum gratiâ incommodorum, de quibus expostulare et conqueri catholici ex Manitoba merito insistunt. Non est cur dubitemus, susceptum id aequitatis amore fuisse consilioque laudabili. Dissimulari tamen id quod res est, non potest: quam legem ad sarcienda damna condidere, ea manca est, non idonea, non apta. Multo maiora sunt, quae catholici petunt, quaeque eos iure petere, nemo neget. Praeterea in ipsis illis temperamentis, quae excogitata sunt, hoc etiam inest vitii quod, mutatis locorum adiunctis, carere effectu facile possunt. Tota ut res in breve cogatur, iuribus catholicorum educationique puerili nondum est in Manitoba consultum satis: res autem postulat, quod est iustitiae consentaneum, ut omni ex parte consulatur, nimirum in tuto positis debitoque praesidio septis iis omnibus, quae supra attigimus, incommutabilibus augustissimisque principiis. Huc spectandum, hoc studiose et considerate quaerendum. — Cui quidem rei nihil obesse potest discordiâ peius: coniunctio animorum est et quidam quasi concentus actionum pernecessarius. Sed tamen cum perveniendi eo, quo propositum est et esse debet, non certa quaedam ac definita via sit, sed multiplex, ut fere fit in hoc genere rerum, consequitur varias esse posse de agendi ratione honestas easdemque conducibiles sententias. Quamobrem universi et singuli meminerint modestiae, lenitatis, caritatis mutuae: videant ne quid in verecundia peccetur, quam alter alteri debet: quid tempus exigat, quid optimum factu videatur,

fraterna unanimitate, non sine consilio vestro, constituant, efficiant.

Ad ipsos ex Manitoba catholicos nominatim quod attinet, futuros aliquando totius voti compotes, Deo adiuvante, confidimus. Quae spes primum sane in ipsa bonitate caussae conquiescit: deinde in virorum, qui res publicas administrant, aequitate ac prudentia, tum denique in Canadensium, quotquot recta sequuntur, honesta voluntate nititur. Interea tamen, quam diu rationes suas vindicare nequeant universas, salvas aliqua ex parte habere ne recusent. Si quid igitur lege, vel usu, vel hominum facilitate quadam tribuatur, quo tolerabiliora damna, ac remotiora pericula fiant, omnino expedit atque utile est concessis uti, fructumque ex iis atque utilitatem quam fieri potest maximam capere. Ubi vero alia nulla mederi ratione incommodis liceat, hortamur atque obsecramus, ut aucta liberalitate munificentiaque pergant occurrere. Non de salute ipsorum sua, nec de prosperitate civitatum mereri melius queant, quam si in scholarum puerilium tuitionem contulerint, quantum sua cuique sinat facultas.

Est et aliud valde dignum, in quo communis vestra elaboret industria. Scilicet vobis auctoribus, iisque adiuvantibus, qui scholis praesunt, instituere accurate ac sapienter studiorum rationem oportet, potissimumque eniti ut, qui ad docendum accedunt, affatim et naturae et artis praesidiis instructi accedant. Scholas enim catholicorum rectum est cum florentissimis quibusque de cultura ingeniorum, de litterarum laude, posse contendere. Si eruditio, si decus humanitatis quaeritur, honestum sane ac nobile iudicandum Provinciarum Canadensium propositum, augere ac provehere pro viribus expetentium disciplinam institutionis publicam, quo politius quotidie ac perfectius quiddam contingat. Atqui nullum est genus scientiae, nulla elegantia doctrinae, quae non optime possit cum doctrina atque institutione catholica consistere.

Hisce omnibus illustrandis ac tuendis rebus quae hactenus dictae sunt, possunt non parum ii ex catholicis prodesse, quorum opera in scriptione praesertim quotidiana versatur. Sint igitur memores officii sui. Quae vera sunt, quae recta, quae christiano nomini reique publicae utilia, pro iis religiose animoque magno propugnent: ita tamen ut decorum servent, personis parcant, modum nulla in re transiliant. Vereantur ac

sancte observent episcoporum auctoritatem, omnemque potestatem legitimam: quanto autem est temporum difficultas maior, quantoque dissensionum praesentius periculum, tanto insistant studiosius suadere sentiendi agendique concordiam, sine qua vix aut ne vix quidem spes est futurum ut id, quod est in optatis omnium nostrum, impetretur.

Auspicem coelestium munerum benevolentiaeque Nostrae paternae testem accipite apostolicam benedictionem, quam vobis, venerabiles Fratres, Clero populoque vestro peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die VIII Decembris, Anno MDCCCLXXXXVII Pontificatus Nostri vicesimo.

LEO PP. XIII.

MOTU PROPRIO SSmi. D. N. Leonis Papae XIII, quo Ordini Benedictino concreditur regendum Collegium Athanasianum; quod Romae patet iuventuti graecae erudiendae ad Sacra.

Sodalium Benedictinorum Ordinem, quem Nos in fidem clientelamque Nostram suscepimus, quam benevolenti amantique animo complecteremur, amplissime superioribus annis testati sumus, quum Anselmianum Collegium in Aventino ab inchoato excitavimus. Quo quidem in opere hoc plane Nobis gratulamur quod fructus iam gigni optimos perspiciamus, quibus Ordo ipse in pristinum decus veteresque laudes restituendus certo praecipiatur.

Iam modo studii Nostri in Benedictinam Familiam propensiorisque voluntatis testimonium mens est praebere aliud: decretum nimirum habemus Collegium Athanasianum, quod iuventuti graecae ad sacra erudiendae in Urbe patet, regendum moderandumque attribuere. Id etenim Collegium, cui Gregorius XIII decessor Noster, ecclesiarum orientalium commodo magnifice prospiciens, in nobilissimo Urbis loco sedes amplas posuit, Nostras ad se curas convertit, quod cum propositis cohaeret maxime, quae Nos diu tenemus ac peragimus in earundem ecclesiarum utilitatem. Siquidem, quum dudum evigilemus enixeque contendamus pro orientalium bono, in spem tum antiquae amplitudinis, tum coniunctionis, eorum qui dissident, cum Romana

Ecclesia; permagni plane interest ut, qui e graecis ephebis ad sacerdotium destinantur, quorumque erit sacrorum doctrinis populares imbuere, coniunctionemque Nobiscum vel servatam firmare vel ineundam suadere ac provehere; ii ad fontem ipsum catholicam veritatem hauriant, et unitatis centrum, quod in Sede Apostolica divinitus constitutum est, venerari coram atque adamare adsuescant. Hoc igitur laboris quum Benedictinorum navitati committimus, quod carum Nobis apprime est commendamus ipsis, quantamque in eis habeamus fiduciam diligentiae ostendimus. Quoniam vero, ut Benedictini Ordinis unitati consuleremus aptius, Abbatem Primatem eidem praeficiendum voluimus, eumque sedem Romae perpetuo habere iussimus; Primati ipsi, qui quoquo tempore fuerit, Graecorum Collegii procurationem, ex peculiari mandato Nostro, Nostroque nomine ac Successorum Nostrorum, gerendam damus, ad nutum videlicet Apostolicae Sedis et ad leges quae infra scriptae sunt.

I. Collegii aedes, quas Gregorius XIII decessor Noster fundavit; item quae Collegio bona data attributaque fuerunt, erunt, in ditione Pontificum Romanorum perpetuo sint.

II. Primas rectorem, qui Collegio praesit, proponet; eligendi iure Pontifici Maximo reservato. Monachi ceteri, qui Collegio adcenseantur, a Primate destinabuntur.

III. Alumnos cooptandi, item noxios indocilesve abigendi Rectori potestas erit, conscio annuenteque Primate. Monachorum vero erit ad alumnorum disciplinam adhibere curam, magisterio pietatis fungi, ephebos virtutibus, moribus sacerdotio dignis excolere.

IV. Alumni universi, excepto nemine, tum qui litteris dent operam, tum qui in philosophicas ac theologicas disciplinas incumbant, Collegii Urbaniani scholas celebrabunt.

V. Si qui epheborum recens cooptatorum scholis Urbanianis continuo frequentandis haud fuerint; iis erudiendis magisterium in Collegio adsit, quo ad maiora percipienda praeparentur. — Praeterea e Monachis designentur, quibus adiutoribus alumni ea quae in publicis scholis audierint privatim recolant. Item constituantur qui alumnos eosdem in liturgia, patrologia, iure ecclesiastico, quod apud graecos obtinet, demum sermone graeco, tum veteri tum recentiore, quotidiano usu exercendos curent.

VI. Sacra, tam quae in communi alumnorum sacrario, seu

domi seu ruri, quam quae in templo Athanasiano fiant, non nisi graecorum ritu atque idiomate peragi fas esto. Eiusdem in perlitando ritus Monachis Collegio addictis copiam damus.

VII. Abbas Primas ad Nos de disciplina alumnorum, de studiis deque re oeconomica, dato libello, quotannis referet: cuius libelli exemplum Cardinali Praefecto Sacri Consilii christiano nomini propagando transmittendum curabimus.

Datum Romae apud S. Petrum die 15 Decembris anno 1897, Pontificatus Nostri vicesimo.

LEO PP. XIII.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

ABELLINEN.

MATRIMONII.

Die 21 Augusti 1897.

Sess. 24, cap. 5, de ref. matr.

Compendium facti. Die 22 Iunii 1882 Evelina Venetiis nata an. 1864, in oppido *Prata* ubi videtur matrem habuisse domicilium, matrimonium rite contraxit cum Equ. Stanislao.

Hoc matrimonium, infausto omine initum, miserrimum evasit. Siquidem sponsa, cui maxime vir displicebat, uti fertur, infenso animo nupsit, utpote a matre coacta, quae hoc coniugium valde exoptabat, ut suum animum gratum viro manifestaret ob susceptos favores.

Nuptialibus solemnitatibus absolutis, sponsi Neapolim petierunt, et, si eorum dictis standum erit, prima nocte mulier accersita a suo viro ad matrimonium consummandum se negavit, imo cum ipso dormire renuit. Postea, viro urgente, plura tentamina habita sunt, quae tamen in irritum semper cessisse coniuges asserunt. Huius rei, praeter ani-

morum repugnantiam, ea videtur fuisse causa, quia mulier, utpote vaginismo affecta, impar erat ad officia matrimonialia obeunda.

Praeterea, quatuor annis transactis, coniuges edocti de impossibilitate ducendi, hoc modo, vitam coniugalem, mutuo consensu, obtenta a tribunali civili Beneventano favorabili sententia, separati sunt, quin amplius restaurata esset vita coniugalis.

Interea Evelina Italiam reliquit et ad exteras regiones profecta est. Dum in civitate *Seraievo* commorabatur, per aliquod tempus vaginismo, quo laborabat, a quodam medico illius civitatis curata fuit: et de hac re fidem facit ipse medicus.

Praeterea Evelina an. 1894 Italiam repetiit et in hac infelici conditione constituta recursum habuit ad S. Sedem, enixe expostulans, ut matrimonium suum nullum declararetur ratione vis et metus ; vel saltem ut dispensatio concederetur a matrimonio rato et non consummato.

Ad munus conficiendi processum super asserta nullitate et inconsummatione subdelegata fuit Curia Neapolitana. Constituto tribunali, coniuges prae primis excussi fuerunt; percontati fuerunt testes septimae manus tam viri, quam mulieris, inter quos praestat depositio matris actricis. Iussu tribunalis corpus mulieris plures medici examinarunt, qui licet illam affectam esse vaginismo affirmant, tamen aliquam laesionem hymenis invenerunt.

Disceptatio Synoptica

VOTUM THEOLOGI. Rogatus, ait ille, de mea sententia, haec mihi observanda videntur ad duplex Dubium quod proponi solet:

I. *An constet de nullitate matrimonii in casu ; et quatenus* negative:

II. *An consulendum sit SSmo pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato.*

Ad I. dubium: *negative* mihi respondendum esse videtur.

Profecto, extra controversiam est, metum reverentialem irritare posse matrimonium; limitant tamen DD. « dummodo minae aut verbera aut alius metus gravis illis adiungatur » Sanchez, *l. IV, disp. VI, n. 7*, aut saltem, ut addit idem Doctor *l. c. n. 14*, filius timeat « probabiliter diuturnam fore indignationem et semper habiturum... patrem valde infestum et indignatum, obiecturumque passim illam inobedientiam ». Cum Sanchez concordant passim DD. atque ipsa huius S. C. praxis.

Cum autem metus sit factum internum, ita ut nonnisi ex eiusdem externis manifestationibus cognosci possit, hinc generatim ad probandam metus existentiam, recursus fit ad circumstantias quae sive praecesserunt, sive comitatae sunt, sive demum matrimonium sunt sequutae.

Iamvero in casu praesenti, incipiendo a circumstantiis quae matrimonium sequutae sunt, non videtur ex his aliquid concludi posse ad probandam metus existentiam.

Et sane; 1. investigando ad tramitem *Inst. S. C. S. Officii ad Epp. Orientales in causis matrimonialibus:* « utrum libenter et sine oppositione ad officia matrimonialia sese exhibuerit, an iisdem obstiterit »; quamvis ex testimonio ipsorum coniugum atque etiam aliorum testium ex auditu ab iisdem certum sit, mulierem obstitisse matrimonialibus officiis tamen ex earumdem personarum testimonio caussa huius resistentiae in morbo quo mulier laborat est reponenda; atque huic eidem caussae attribuenda est separatio personalis inde sequuta ceu vir autumat.

2. Praeterea adnotanda est circumstantia, quae difficile cum metu componi posse videtur, mulier enim postquam a marito separata fuit sese subiecit speciali curae, ut sese a vaginismo curaret, ac sic sese aptam redderet ad obeunda matrimonialia officia.

Tandem veniendo ad circumstantias, quae matrimonii celebrationem praecesserunt, ex his concludi certo potest, ma-

trimonium, saltem ex parte mulieris non fuisse contractum ex propensione atque affectu, qui necessarii sunt ut matrimonium felicem habeat exitum, non vero *saltem certo* concludi potest matrimonium contractum fuisse sub tali metu qui matrimonium nullum reddat.

Ad II. dubium; mihi respondendum esse videtur: *non satis constare de inconsummatione.*

De existentia caussarum ad postulandam dispensationem, nulla potest esse quaestio. Evidens est ex universo processu *antypathia* et *animorum dissociatio;* sicut etiam ex parte saltem Evelinae *aliqualis difficultas ad matrimonialia officia obeunda,* ceu testatur medicus Novi.

Tota igitur quaestio reducitur ad probandam inconsummationem.

Porro inconsummatio triplici argumentorum genere probari solet sc.: 1° argumento, ut ita dicam, *metaphysico,* desumpto ex absoluta impossibilitate, qua fuerunt coniuges una simul conveniendi; 2° argumento *physico,* desumpto ex certis indiciis inconsummationis, post institutam mulieris corporis inspectionem; 3° argumento *morali,* quod consistit in iurata coniugum confessione de non consummatione septimae manus testimonio corroborata, nec non aliis adminiculis atque praesumptionibus.

Atqui in casu nostro non potest fieri recursus ad primum argumentum, cum sponsi una simul cohabitaverunt quatuor annorum spatio; recursus ergo fieri debet ad argumentum physicum et morale.

Iam vero *quoad argumentum physicum,* ex peritorum attestationibus hoc unice concludi posse videtur, certo mulierem corruptam esse, caussam autem corruptionis ex sententia aliquot Doctorum *probabiliter* non fuisse copulam carnalem, sed operationem sic dictam *massaggio,* cui dicitur mulier subiecta fuisse.

Quoad vero *argumentum morale* maritus deponit utique sub iuramento matrimonium non fuisse consummatum, aliqua tamen addit quae efficaciam depositionis imminuunt;

mulier vero nullimode *explicite* et *directe* de inconsummatione deponit, eiusque autem testimonium ex iis quae eadem mulier narrat non videtur nimis attendendum ex defectu saltem scientiae.

Quare cum ex argumento physico et morali pro inconsummatione non certo, sed solum probabiliter concludi posse videtur, ad propositum dubium, mihi respondendum esse videtur : *non satis constare de inconsummatione.*

Votum Canonistae. Memor verborum quae habentur in *Instructione* Supremae Universalis inquisitionis 10 Iunii 1885 « matrimonium semper validum praesumitur, nisi evidentes rationes nullitatem eiusdem demonstraverit » humillime quod sentio submitto, ait canonista.

An in matrimonio inter Stanislaum et Evelinam consensus defecit?

Sponte confiteor. Temerario iudicio saepe laboravi dum evolverem hunc processum. Omnes testes conspirant ad demonstrandam severitatem dominae matris in filias suas, ad exagerandam repugnantiam Evelinae a contrahendo matrimonio cum Stanislao quin recordati sint de hospitalitate facta sponso ante nuptias per plures hebdomadas prope cubiculum Evelinae, quae futuro sponso inserviebat uti humillima famula procul ambo ab oculis matris, quae licet optima fuerit, in periculo tamen constituebat filiam. Quomodo concordari potest filias vixisse velut claustralis et tamen plura itinera perlonga confecisse sine comitatu? Evelina abhorruisse a futuro sponso, et in visitationibus eius omnia convenientia adimplevisse quae solent puellae cum iuvenibus exercere. Sed ad alia transeamus. Sacramentum matrimonii, quod conficitur mutuo consensu, scilicet mutua voluntate non solum interius, sed etiam exterius annuente, maxima libertate debet confici. Voluntas humana per se libera est. Homo non flectitur, nec repugnat si caret illustratione mentis, nec cogitur ad actum. Mens est prima motrix, suis luminibus voluntatem vel inclinat vel opponit. Etiamsi homo fuerit in abysso vel in profundo maris, semper in

corde suo ait volo vel nolo. Sub ferali bipenni martyres invicti noluere tirannis annuere. Voluntas essentialiter libera est et domina omnium actuum suorum. Nulla vis potest physice eam flectere vel cogere ad aliquem actum eliciendum.

Verum aliud est de sua essentia esse liberum, aliud est esse in statu liberae electionis. Respectu liberi arbitrii quoad suam essentiam illud est in potentia liberae electionis. Quando voluntas flectitur ad aliquid, vel aliquid respuit, est in actu electionis, et inclinans se vel resistens, elicit actum perfectae libertatis. Aliquando moraliter ipsa subiit influxum mentis: vel mens decepta efficit ut actus voluntatis sit effectus deceptionis. Hinc est, quod phantasmatibus tristibus agitata eligit quod in aliis circumstantiis libera ab huiusmodi phantasmatibus vel praevisionibus non amplecteretur. Haec malorum praevisio deducta a ratiocinatione est quaedam vis. Sed quia influens in affectus efficit ut voluntas quodammodo patiatur, hinc dicitur passio. Praevisio mali gravis agitans et torquens voluntatem, debilitat vim libertatis, ac proinde voluntatis; ita ut velit id quod sponte nunquam vellet. Quasi seligens minus malum; et appetit quia trahitur ab apparente forma exigua bonitatis.

Unde pariter error et metus sunt dirimentia impedimenta sacri contractus, cum error sit substantialis et metus de malo gravi diminutio libertatis. Quod de timore dicimus semper intelligendum est de metu gravis mali incusso ab extrinseco de iusta non iniusta causa.

Vires liberae voluntatis, et ab alia vi potentiori aggressae, puta a metu mali gravis certi et futuri, non destruuntur sed minuuntur. Sed praevisio levis mali non sic; sed a viribus voluntatis premitur et succumbit. Verum tamen in libello supplici dato iudicibus Huius Ordinis et prout deducitur ex processu, hic agitur de metu reverentiali, unde sponsi deducunt defuisse consensum. Quid in iure definitum invenitur de consensu matrimoniali? Innocentius II ait: « Cum locum non habet cum metus et coactio intercedit

necesse est ubi assensus cuiusdam requiritur coactionis materia reputatur.... Sponsi animus est indagandus ne per timorem dicat sibi placere quod odit, ne sequantur exitus, qui de invitis solent nuptiis provenire ». De coactione hic intelligitur quae destruit libertatem actus. Coactus enim tum non est agens primum et principaliter. Si patitur vim non est agens sed patiens; est instrumentum in manu alterius agentis, non operatur voluntate sua sed iuxta voluntatem alterius; actus emanat a vi et voluntate alterius extrinseci agentis. Vis vero moralis est attractio voluntatis, sed non est ipsa voluntas quae trahit ad se obiectum volitum ab alio subiecto quod vere cupit unire obiecto volito voluntatem alicuius. Metus vero respicit malum imminens sibi non aliis. Sed metus reverentialis respicit leve malum imminens superiori puta dolorem cordis, puta spretum commendati. Hinc in iure nec mentio aliqua est de metu reverentiali; S. Alphonsus doctor Ecclesiae de metu reverentiali tractans scribit: « Est quo quis veretur resistere ei, cui subest ». Plurimi cum divo Alphonso, inter quos Sanchez cum aliis quos ipse citat, opinantur quod metus reverentialis matrimonium non solvit. Hoc habetur in Iure (Interpositus Cap. de trans. *probare oportet talem metum suae salutis periculum fuisse vel cruciatus*) *et contingat*. Pontius addit quod metus reverentialis potest dici gravis si adsunt minae gravis mali, et minans suo crudeli animo certe reducere potest et vult ad actum suas minas. Unde idem Pontius concludit quod purus metus reverentialis sine apprehensione alterius mali gravis, non est metus, sed quaedam erubescentia quae non dimanat ab extrinseco, sed potius ab intrinseco.

Divus Thomas affert rationes unde nullitas matrimonii coacti a metu gravis mali resultat et unde validitas matrimonii in metu reverentiali confirmatur. Ipse enim ait « vinculum matrimoniale est perpetuum, unde illud quod perpetuitati repugnat matrimonium tollit; metus autem qui cadit in virum constantem, qui solummodo dici debet gravis, tollit

perpetuitatem contractus quia potest propter huiusmodi metum repeti restitutio in integrum et ideo haec coactio metus quae cadit in constantem virum tollit matrimonium et non alia ». Metus reverentialis non cadit in virum constantem, quia levis est ac proinde non tangit contractum, ac proinde non solvit contractum nec repeti potest restitutio in integrum ac proinde matrimonium non solvit. Prosequitur Divus Thomas: « Matrimonium est vinculum perpetuum » iuxta illud Matthaei « Relinquet homo patrem suum et matrem suam et adhaerebit uxori suae ».

Unde quando ob metum contrahitur matrimonium oportet de se esse nullum, alias, cum metu non potest mutuus amor consistere. « Nemo enim adhaerere solet ei quam tenet invitus ». Metus vero reverentialis praeterquam levis est, revera non producit metum personae quando agitur de puero, metu reverentiali agitur sive minis, sive obiurgationibus, sive conviciis. Non est etiam levissimus timor, sed est quaedam reverentia laesa in hoc, quod inferior superioris voluntati non adhaeret. Displicentia superioris non est malum grave, nec tangit inferiorem sed superiorem in levissimo gradu. Non intelligo igitur quare irritandum quod est vinculum perpetuum propter minimum et temporaneum defectum, qui iniuste observari non licet in actu tam libero. Potius dici debet non bene agere illum qui in matrimonio cogit quacumque facultate, et abutitur sua auctoritate, spretu libertatis alterius.

Praeterea quando verba consensus sponte pronuntiantur, nec signa dant vel timoris vel repugnantiae, praesumuntur sincere et libere prolata in celebratione matrimonii. Sacerdos qui vice Parochi adstitit matrimonio Evelinae nihil de hoc in testimonio quod dedit indicavit, quomodo asseritur defuisse consensum? Ubi sunt indicia? haec potius contra assertum militant. Quando Evelina Neapoli iacebat infirma, frater suus ait illi: « Questo sarebbe il momento propizio « di spezzare ogni relazione ». Qua re Evelina hoc agere noluit? Adhuc erat puella et vero fungebatur famulatu erga

sponsum suum in pluribus illis hebdomadibus quando Stanislaus fuit eius hospes et degebat prope cubiculum ipsius? Si oderat sponsum quare hoc officium non resignabat sorori suae? de qua re loquebatur tota die cum sponso? Si immediate post matrimonium levi sincope affecta fuit Evelina, nemo adstantium animadvertit et brevissimo colloquio cum matre habito resanavit. Quaenam fuit tam miraculosa matris collocutio? Duo testes deposuerunt de matrimonio in themate. Aloysius Baccari ait: « Solo posso assicurare che nei tempi primi seguenti il matrimonio menavano una vita galante ed aristocratica ed in generale dal loro fare pareva che fossero stati in armonia ed esser pure una coppia felice. In seguito si parlava nella città di disturbi sorti fra loro aggiungendosi pure l'almanaccare chi dei due non fosse atto nell'uso matrimoniale ».

Mater Evelinae si proposuit matrimonium cum Stanislao, hoc fecit quia sperabat in divitiis eius, dicebat Evelinae quod futurus eius sponsus erat dives et benignus corde. Non aderat quando sponsus eam ducere faciebat vitam elegantem et aristocraticam?

Alter testis, Ioseph Cerrotti: « Stanislao uscito dal collegio, orbato del padre e della madre si diede al bel tempo e fra le altre sciocchezze fece quella del matrimonio con la Signora Evelina con una leggerezza tale da far sorprendere tutti ». Si nolebat contrahere matrimonio taedium antiquum fuisset ab ea protractum multo in longius tempus. Non poterat insimul esse elegans et aristocratica et taedio affecta, et repugnans cohabitare cum Stanislao. Ipsimet actus prodigalitatis Stanislai erga sponsam, in sponso praesupponere faciunt antecedentem amorem qui consummatus fuit sigillo matrimoniali. Nunquam apertis verbis negative respondit sponso cum ei interrogaret an eum amaret, nulli consanguineo vel affini cor suum aperuit. Quando mater Evelinae proposuit matrimonium ipsa puella erat, et nesciebat si Stanislaus virtute polleret nec indolem eius experta fuit, nec vituperavit. Pulchritudinem eius non laudavit nec mur-

muravit de eius deformitate. Qua ratione consensus vel dissensus?

Quoad consummationem ait consultor, cum medici omiserint inspectionem relate ad corpus Stanislai, criterium certum dari nequit ad definiendum utrum matrimonium Evelinae cum Stanislao fuerit ratum, et non consummatum. Inspectio enim viri, impotentiam cui tribuendam esse determinare poterat si mulieri aut viro, et facilis via patefacta esset pro definitione validitatis vel nullitatis matrimonii (ut in themate) ratione impotentiae. Inter tot difficultates non obstante inspectione medicorum ortae quid sentiendum opinor plane dicam.

Medici non originem morbi non diagnosim iudicarunt eius, neque sanabilitatem aut incurabilitatem; insuper non determinarunt fuisse ab eiusmodi morbo afflictam Evelinam ante vel post matrimonium nil certi statuerunt, sed inter ambages agitabantur. Haec omnia inveniuntur legendo in processu depositiones doctorum.

Ex tot dubiis hoc certum habemus Evelinam laborare morbo qui dicitur vaginismus, difficilis curatione, doloribus circumdatus, videtur antecedens, et quia insanabilis, dici debet perpetuus. Sed tenetur mulier reddi apta ad copulam viro suo debitam? De hoc modo hic sermo erit a nobis, qui nitimur opinionibus scriptorum. Forsitan vaginismo laborabat Evelina, sed pro certo non habeo. Opinionem huiusmodi consolidare cogitur Testis Matildes Locapio.

Quaenam ratio poterat inclinare iudices ad irritandum matrimonium nisi impotentia? Impotentia mulieris sistit in vaginismo? Haec impotentia efficit ut vir coire nequeat. Atroces dolores certa signa erant vaginismi? Ipsum remedium quod doctor reperiit, id est massaggio, indicabat morbum vaginismi?

Sed et alia dubia mea, quae exurgunt de testimoniis ut in processu, Evelina oderat virum suum quia excipiebat in domum suam plures iuvenes, et postea exibatforas ad deambulandum eamque linquebat solam cum iuvenibus clauso

ostio, in diebus praesertim, in quibus erant multa hilaritate affecti. Forsitan vere Stanislaum impotentem esse, et mendacia esse dolores, quaerimonias, clamores, forsitan periculo exponebatur fornicandi; sed peccatum Evelinae si accidisset referebatur in opprobrium mariti. Sed poterat Stanislaus credere propter iuvenum conformitatem gradatim habere copulam Evelinae, postea concipere et vice iuvenis adulteri sibi vindicare conceptum.

Insuper dissensiones permultae fuerunt quibus praesto erat mater Evelinae et suam eis imponebat auctoritatem. Ex contextu apparet originem horum fuisse zelotipiam, laborabat Evelina a coniuge suo non propter dolores alioquin non oportebat vocare matrem ad pacificationem, sed opus erat praestare remedium. Sed dolores cum dissentionibus interventu matris modo cessabant. Ergo non dolores sed aliae causae producebant rixas.

Verum perscrutari desiderantes quod sub velamine quorumdam factorum absconditur et involvitur inter apparentias et verisimilitudines aliquando se invicem repugnantes ea quae opinamur subiicimus. Aut est ineptus ad matrimonium Stanislaus, aut non est apta ad coitum Evelina. Erat hoc dilemma vulgi quando post vitam aristocraticam et elegantem ortae sunt rixae et discordiae.

Testes iudicant in processu huiusmodi instrumentum solidum scilicet il massaggio quod non est nisi manus hominis. Medicus enim non italus per unum annum tetigit continuo membra genitalia mulieris ut dilatarentur ad copulam facilius habendam, et Evelina affirmat ad meliorem transiisse statum suae salutis. Non obstantibus observationibus et argumentis nihil certi pro themate sive in affirmativo, sive in negativo responso concludere doctoribus peritis fas fuit, sed dubium perseveravit. Adest unus testis, qui coniectura aliqua potest morbum Evelinae indicare scilicet vaginismum.

Si doctores periti concluserunt dubitantes an matrimonium huiusmodi aliquo perpetuo impedimento laboraverit, mihi quoque permittant inter dubia agitari et perscrutari.

Tangendo manu sua anni spatio et per plures menses chirurgus vaginam sponsae, vel hymenaeus debebat omnino lacerari et vagina dilatari, quin dubitamus se exposuisse periculo mortis. Sed nil de istis rebus, hymene dilaceratum in tribus partibus nunquam in iisdem, nil replicatum, nullum ex adminiculis quae possunt corroborare opinionem perfectae consummationis. Tria vulnera in hymenaeo, sed in tribus diversis locis tantummodo, inspecta inveniuntur. Digiti non habent motum unicum et unicam directionem. Possunt eam habere, sed attente, et tamen propter circumstantiam vel infirmae vel medici directio potuit mutari. Ad modum exempli: Si vir impotens sit, potest immittere in vaginam membrum quod eiecto in labiis semine restat non solum refrenans eiaculationem sed etiam festinans introductionem membri. Hoc respicit virum et in tali circumstantia dolores Evelinae fuerunt dolores alterius subiecti. Irritaverunt ovarium non ordinate se moventes imo inflammaverunt, et cuius naturae sit exsudatum nescimus.

Ipsi periti doctores deponunt Stanislaum immisisse membrum in vagina: in hunc locum immiserat suum membrum Stanislaus assuetus cum meretricibus coire eo modo quo non licebat, sed libebat ei mihi videtur non perfectam completam et plene satisfacientem copulam habere, sed talem ne proles potuerint emergere.

Denique in hac secunda quaestione praesentis thematis ad tutamen vinculi matrimonialis mihi videtur resolvendum ut sequitur. Nisi prius inspiciatur vir, nil definiatur. Si vir impotens omnino est, recurratur ad Supremam Sedem. Si vero mulier, si infirmitas sit incurabilis ut usque adhuc patuit, et adhibitis remediis, quae ad mortem potius quam ad sanitatem perducunt et non fuerit hac infirmitate oppressa mulier post nuptias, adeant sponsi et recurrant ad Apostolicam Sedem pro dispensatione; si vero fuit consequens standum. Relate ad primam quaestionem, relate scilicet ad extorsionem consensus propter timorem reverentialem matrimonium validum fuisse affirmo.

Animadversiones defensoris matrimonii ex officio. Eques Stanislaus et Evelina matrimoniale vinculum, quod die 22 Iunii 1882, ille in aetate annorum 22, haec 18 constituti, contraxerunt, dissolvere cupientes, contendunt *a*) Evelinam metu reverentiali a matre fuisse ad matrimonium adductam, *b*) matrimonium opere incompletum mansisse.

Sed incassum laborant. Etenim, quod attinet ad primum, metus incussio est quid facti; et proin per facta, prout scitissimum est, probetur oportet. Iam vero ne unum quidem factum prostat in actis, quod metum gravem, seu *reverentialem* necessariis praeditum conditionibus, intercessisse demonstret.

Quinimo parochus, qui Stanislaum et Evelinam iugavit, parochiali inseruit codici: « *Testor insuper praedictos mutuo cum amore et perfecta libertate matrimonium contraxisse et celebrasse* ».

Quo vero ad matrimonii assertam inconsummationem, satis superque est advertere in probatis non viri impotentiam esse nec mulieris. Et quod magis est, ex tot medicis, qui Evelinae corpus perlustrarunt, nemo, nec ipse peritus Ioannes Pamlikoff, cuius testimonium Evelina exhibet ultima hora, physicam Evelinae virginitatem exploratam habet.

Quibus animadversis, proposita fuerunt dirimenda

Dubia

I. *An constet de nullitate matrimonii in casu.* Et quatenus negative:

II. *An consulendum sit SSmo pro dispensatione a matrimonio rato, et non consummato.*

Resolutio. Sacra C. Concilii re disceptata sub die 21 Augusti 1897, censuit respondere:

Ad I. *Negative.*

Ad II. *Ex deductis non constare de non consummatione matrimonii.*

BONONIEN.

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 8 Maii 1897.

Sess. 24, cap. 5 De ref. matr.

COMPENDIUM FACTI. Maria Christina puella 20 annorum, servata Tridentina forma, *die 26 Aprilis an. 1880* in Ecclesia Cathedrali Foroliviensi matrimonio iuncta est Francisco 24 annos nato.

Infelicissimae praesertim pro Christina illico nuptiae evaserunt, namque maritus impotentia coeundi laborasse videtur, qua de causa ipse in toto cohabitationis tempore, numquam, uti modo asseritur, officia coniugis adimplere valuit, etsi nihil intentatum reliquerit ad viripotentiam acquirendam.

Quamvis ex huiusmodi miserrimo statu mulier mala uteretur valetudine, ac plurium consilio exhortaretur ad petendam sui matrimonii dissolutionem, tandem recedere a talami communione, annuente viro, contenta fuit. Ast progressu temporis cum nulla amplius Christinae effulgeret spes circa mariti potentiam ad actum coniugalem, et ceteroquin, ut ista refert, ex parte parentum et viri familiarium ipsi aerumnae atque molestiae augerentur, deliberavit tandem solutionem coniugii petere.

Itaque sub initio *Septembris anni 1895,* derelicto Francisco, Forum Livii petiit, apud matrem se recipiens; atque eodem mense Summo Pontifici direxit preces, ut suum matrimonium, ob viri impotentiam numquam consummatum, benigne dispensaret.

Emũs Bononiensis Archiep., cui a S. Congr. preces remissae fuere, per Iudicem delegatum ad iuris tramites conficere curavit processum ac Romam acta transmittens haec S. C. C. significanda esse duxit:

« . . . . . Pro veritate testari gestio tum Actricem, tum Franciscum religione, pietate ac honestate vitae esse omni-

mode commendandos, et Testes omnes qui examinati fuerunt, nemine excepto, tum pro eorum qualitatibus personalibus, tum pro bona fama, qua gaudent apud omnes, plenam mereri fidem, et medicos qui uti testes in causa comparuerunt inter praestantiores pro eorum scientia in hac civitate haberi ». Et inferius ait: « . . . . Cum pro meo iudicio, nullum supersit dubium circa inconsummationem huius matrimonii, et iudicem impossibile esse ut animi istorum coniugum, eorumque parentum reconcilientur, liceat mihi preces meas adiicere illis, quas alias SSmo exhibuit et in praesens per me renovat Actrix, nempe quod si hoc matrimonium solvi haud queat titulo absolutae impotentiae viri, consulendum sit SSmo pro dispensatione titulo matrimonii rati et non consummati, et dum in spem adducor quod hoc obtineri possit, partes mei officii esse censeo certiorem etiam reddere istam S. Congregationem, nullam admirationem esse adventuram, si hoc dissolvatur matrimonium cum permultis perspectae sint et habitualis debilitas, et recens infirmitas eiusdem Francisci ».

Disceptatio Synoptica

DEFENSIO MULIERIS. Advocatus loquens de non consummatione, antea contendit hanc probare ex iurata oratricis assertione. Ipsa enim Iudici respondet: pro certo teneo matrimonium meum cum Francisco nullimode consummatum fuisse. Idque firmavit sub iuramenti fide, tribuens causam Francisci ineptitudini. Talis autem oratricis affirmatio, iuxta advocatum eo magis est attendenda, quod nec vir eidem contradicere audeat, quamvis aegre admodum ferat causam ab uxore promotam. Instanter enim percontatus a Iudice, an suum cum Christina matrimonium fuerit consummatum, se continuo hac responsione munivit: nempe fecisse conatus omnes, sed affirmare per certas probationes non posse utrum consummatum reapse fuerit. Ast huiusmodi ignorantia consummationis proprii matrimonii in Francisco est aperta inconsummationis confessio.

Quanti vero, prosequitur, ex Canonum doctrina, ac S. C. C. praxi habenda sit iurata mulieris fides, nemo est qui ignoret, maxime si, prout in casu, agatur de muliere eximia honestate ac pietate praestante. Quod quidem testes septimae manus omni exceptione maiores, ab eadem producti, omnes contestantur, ac insimul unanimi voto declarant, non solum se habere moralem persuasionem, ipsam confessam esse veritatem; sed etiam tempore non suspecto se didicisse matrimonium non fuisse consummatum.

In casu vero nullam affirmat orator adesse necessitatem ad testes appellandi, cum irrefragabile physicum argumentum virginitatis habeatur, ut videre est in depositione Antonii Capurri qui extraiudicialiter Christinam inspexerat. Huic consonat medicus Ioseph Ravaglia et Aloisius Rodolfi atque Fridericus Fabbri.

Has insuper medicorum depositiones adamussim confirmant periti, qui ex Tribunalis mandato et iuxta S. C. praescripta corporalem mulieris inspectionem peregerunt.

Obstetricum iudicium, observat patronus, a medico Caietano Modonesi, qui ex officio eas ante inspectionem instruxerat, confirmatur, tenens et ipse: quod Christina etiam nunc reperiatur in statu perfectae virginitatis.

Neque interest, quod peritus Raphael Montebugnoli a citato dissentiat, siquidem eius assertiones advocato attendibiles haud videntur. Affirmat in primis medicus Montebugnoli, se non posse iudicium in re tanti momenti emittere solae obstetricum relationi obnixum. At hoc est contra S. C. instructionem, qua de causa inutile putat orator eius peregrinam theoriam refellere. Existimat insuper integritatem hymenis argumentum omnino tutum non praebere de inconsummatione matrimonii. At hoc pariter, urget procurator, directe est, nedum contra receptissimam insigniorum anathomiae et medicinae forensis auctorum doctrinam, sed etiam contra S. C. C. praxim, quae constanter in eo praecipue signo regulam normamque certam recognovit pro virginitate dignoscenda.

Asserit denique in casu ea signa vulgo *dentellature*, in hymene reperta, esse posse etiam non congenita. At respondet advocatus huic hypotheticae assertioni obstare unanime testimonium trium obstetricum aliorumque medicorum, qui genitalia Christinae oculis conspexerunt, quique omnes signa in eius hymene reperta congenita esse iudicant, propriumque iudicium firmis rationibus convalidant.

Verum dato etiam quod praedicta signa congenita non sint, certum tamen est, eadem maritali copulae minime tribuenda esse, sicuti obstetrices et periti uno ore testantur. Ceterum ipsa S. Congregatio non una vice controversias pro dispensatione resolvit, ubi laesiones et rimulae hymenis opponebantur. Sic in *Pragen.* Dispensationis matrimonii 29 Maii 1869; in *Ianuen.* Dispensationis matrimonii 9 Iunii et 22 Septembris 1886; et in *Meliten.* Dispensationis matrimonii 26 Septembris 1891.

Neque in casu iuxta patronum ad Pontificis animum movendum pro elargienda dispensatione deficiunt causae et quidem gravissimae. Nam inter causas dispensationis eminet impotentia viri, ut videre est apud Schmalzgrueber, *De divortiis n. 55;* et Cosci, *De sep. thor. lib. 1, cap. 16, n. 294.* Atqui in themate Francisci impotentia, inquit, evidentissime resultat. Franciscus enim frustra per quindecim annos matrimonium consummare expertus est; ac frustra etiam medicamenta ad suam curandam genitalium debilitatem adhibuit. Tempore non suspecto ipse in litteris ad uxorem eiusque matrem datis non obscure fatetur suam impotentiam; atque eum impotentem non tantum uxorem, sed omnes quoque testes septimae manus dicunt.

Hisce orator adiungit argumentum ex medicorum opinione desumptum. Medici enim Rodolfi, Roncati et Venturoli, quibus tum ante, tum post matrimonium recursum habuit Franciscus pro viripotentia obtinenda, unanimiter coram Iudice deposuerunt, ipsum physica impotentia indubitanter laborare. Nec alio modo testati sunt ceteri quinque medici a Curia Bononien. inter celebriores selecti, qui, prae-

via diligenti inspectione, unanimiter sub iuramento deposuerunt, Franciscum, saltem relativa, laborare impotentia.

Cui gravissimae dispensationis causae et aliae adiungi possunt, concludit patronus, uti animorum dissociatio, dempta omni reconciliationis spe: « Impossibile esse, testatur Emus Archiepiscopus Bononien., ut animi istorum coniugum, eorumque parentum reconcilientur ».

Animadversiones difensoris s. vinculi. Ex alia parte vinculi defensor animadvertit in primis Franciscum et Christinam concordes affirmare per 15 annos matrimonii consummationi operam navasse, sed inter se discrepare quoad successum. Mulier enim asseverat modo absoluto matrimonium ob viri impotentiam numquam fuisse consummatum; vir autem, etsi non audeat inficiare uxoris affirmationem, tamen ad repetitas perstringentesque Iudicis instantias semper respondet, se nec asserere nec negare consummationem posse, existimat vero in seipso capacitatem ad actum coniugalem non deficere. Fatetur namque ad uxoris contactum membri erectionem expertum esse atque valuisse illud in eius pudenda introducere, an vero per hoc consummaverit matrimonium nescire.

Itaque actrix Christina cum contra se habeat etiam praesumptionem iuris et de iure apodicticis argumentis necesse est, iuxta defensorem, quod demonstret matrimonium non fuisse consummatum. At argumenta quae in medium adducit oratrix, impotentiam scilicet mariti et suam virginalem integritatem haud invincibilia videntur defensori.

Siquidem ex quinque salutaris artis peritis, qui de mandato Iudicis recognoverunt Francisci corpus, ne unus quidem certa impotentiae argumenta deprehendit.

Quoad vero physicam Christinae virginitatem, neque haec explorata compertaque omnino est, ait sacramenti assertor. Namque medicus Fabbri, qui actricis corpus exploraverat, dubius haesit ob laesionem parvam in hymene repertam.

Nec peritus Fabbri mentitur: nam unus ex peritis, qui Iudicis mandato iudicium ferre debebant super obstetricum

relationibus, ita de Christinae integritate corporali loquitur: obstetricum iudicium quoad Christinae virginitatem habere videtur valorem magnae probabilitatis, nullius tamen certitudinis.

Hisce delibatis, suppositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SSmo super dispensatione a matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 8 Maii 1897 censuit respondere: *Affirmative.*

EX S. CONGR. S. R. U. INQUISITIONIS

Episcopi statuum foederatorum Americae Septentrionalis concedere valent *Sanationem in radice* in casu disparitatis cultus, excepto cultu iudaico.

Beatissime Pater,

Ad pedes Sanctitatis Vestrae humiliter provolutus expono: Dionysius (non baptizatus) tribus annis elapsis matrimonium contraxit cum Maria Iosepha (catholica) coram magistratu civili. Pars acatholica omnino renuit consentire conditionibus ab Ecclesia requisitis in matrimoniis mixtis, praesertim relate ad baptisma et catholicam prolis educationem, quamvis uxori liberum sit facere quid vellet relate ad puellarum educationem. Huic conditioni ante matrimonium Maria Iosepha consensit. Nunc eam poenitet id fecisse; attamen quum vir sit bonus paterfamilias et optimus provisor pro prole, haud sperandum se virum derelicturam. Quare ad validandum matrimonium et prolem legitimandam et pro bono spirituali matris et filiorum rogo cum *sanatione in radice,* dispensatio *disparitatis cultus* concedatur, quum vir renuat dare consensum, et mulier sciat suum matrimonium esse invalidum.

† Gulielmus Enricus, *Archiepiscopus Cincinnaten.*

Responsum.

Feria VI, die 3 Iunii 1892.

Sanctissimus D. N. Leo divina providentia PP. XIII in audientia r. p. d. Assessori S. O. impertita, attentis peculiaribus

circumstantiis in casu concurrentibus et indubiis resipiscentiae signis Oratricis catholicae, Mariae Iosephae, benigne remisit preces prudenti arbitrio et conscientiae r. p. d. Ordinarii Cincinnatensis, ut, quatenus utraque pars in consensu de praesenti perseveret, sanare valeat in radice matrimonium initum ab ipsa catholica Maria Iosepha cum acatholico non-baptizato, dummodo Oratrix spondeat serio se curaturam totis viribus educationem totius prolis in religione catholica, et dummodo perseveret partium consensus. Ipse vero Ordinarius in hoc sibi commisso munere explendo declaret se agere nomine Sanctitatis Suae et tanquam ab Apostolica Sede specialiter delegatum. Serio moneat Oratricem de gravissimo patrato scelere; *salutares poenitentias ei imponat*, a censuris absolvat simulque declaret ob praesentem dispensationis gratiam a se acceptatam matrimonium fieri validum, legitimum et indissolubile iure divino, et prolem susceptam et suscipiendam legitimam habendam esse. Oratrici etiam gravissime imponat ac declaret obligationem, qua semper tenetur curandi pro viribus conversionem viri ad catholicam fidem et prolis utriusque sexus tam natae quam nasciturae in catholica religione educationem. — Cum autem de matrimonii validitate in foro externo constare debeat, idem Ordinarius nomen cum consueta personali indicatione tam mulieris quam viri in Regestis describi iubeat, simulque autographum documentum praesentis concessionis, communicationis, acceptationis, absolutionis et declarationum Oratricis ut supra facturam, servetur in Curia Cincinnatensi, et exemplar authenticum eidem Oratrici sedulo custodiendum tradatur. Contrariis non obstantibus.

I. CAN. MANCINI *S. R. et U. I. Not.*

Romae, 20 Iunii 1892.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Amplitudo Tua literis datis die 24 superioris mensis aprilis sanationem in radice expetebat matrimonii contracti a Maria Iosepha catholica cum Petro Dionysio non baptizato, nec non matrimonii contracti a Maria N. cum quodam Henrico M. pariter non baptizato. Rescriptum S. Officii quoad sanationem matrimonii Mariae Iosephae iam paucos ante dies ad te misi, nunc vero heic adnexum mitto rescriptum eiusdem Supremi Tribunalis circa sanationem alterius matrimonii supra memorati. Tibi autem ex parte eiusdem S. Officii summopere commendandum habeo ut velis omni sollicitudine adniti quo proles in catholica religione educetur. Iisdem vero literis Amplitudo Tua duo proponebat dubia: primum erat utrum recta fuerit dispensatio a te aliquando concessa cum *sanatione in radice* circa matrimonia nulla ex impedimento *disparitatis cultus* cum pars non bapti-

zata renueret satisfacere conditionibus de educatione prolis etc., dum pars catholica promitteret se, in quantum fieri posset, curaturam ut filii filiaeque baptizarentur et in religione catholica educarentur.

Alterum dubium erat num non obstante speciali clausula de iudaeis in facultatibus quas habes, recte dispensaveris nonnunquam cum mulieribus catholicis ut inire possent matrimonium cum iudaeis, qui cupientes huiusmodi nuptias contrahere in scriptis Iudaismo renuntiaverint.

Haec dubia delata pariter fuerunt solvenda ad Supremum Tribunal Sancti Officii, et illi Emi Patres Inquisitores Generales in Congregatione feriae V, loco IV, die 2 vertentis mensis iunii, sequentes dederunt resolutiones a Summo Pontifice adprobatas:

Ad I. *Quatenus urgeret necessitas, consensus perseveraret, et impositum fuerit matri onus baptismi et educationis prolis totis viribus curandae, potuisse uti facultatibus.*

Ad II. Quod ad praeteritum, *supplicandum Sanctissimo pro sanatione in radice,* quatenus opus sit (quibus precibus Summus Pontifex annuit). Quod ad futurum, recurrat (Ordinarius) in singulis casibus, expositis omnibus circumstantiis.

Haec tibi erant per me significanda: interim omnia fausta felicia Tibi a Domino precor.

Amplitudinis Tuae

Addictissimus Servus,

M. CARD. LEDOCHOWSKI, PRAEF.

IGNATIUS *Archiep.* TAMIATHEN. *Secret.*

Domino Gulielmo Elder, Archiepiscopo Cincinnatensi.

EX S. CONGREGATIONE INDICIS

Quoad Libros ab Ordinariis locorum prohibitos.

Feria VI die 6 Decembris 1895.

Proposito dubio: utrum qui habent generalem facultatem legendi libros in Indice librorum prohibitorum contentos, legere licite possint etiam libros ab Ordinario proscriptos, sine speciali eiusdem Ordinarii licentia? Emi Patres responderi mandarunt: *Negative.*

ac nonnisi Episcopis in casu magnae necessitatis eam concedere fas erat, ut scribit S. Alphonsus lib. VII, n. 299. « Tantum « in casu *magnae necessitatis*..... posse eam concedere etiam « Episcopum ». Hoc autem potius concedebant ex iuris interpretatione et ex conscientiae dictamine, quam legis alicuius ecclesiasticae sanctione

Leo igitur XIII aliquantulum benigniorem erga Episcopos, aliosque potestatem quasi episcopalem habentes sese praebuit, dum eis ex praescripto iuris facultatem tribuit eiusmodi licentias concedendi, quamvis in casibus tantum urgentibus, qui in subiecta materia casibus *magnae necessitatis* aequipollent.

Accedit, quod Cardinales, Episcopi, aliique Praelati libros proscriptos legere non poterant, nisi opportunis facultatibus sese communiverint, ut patet tum ex cit. Urbani VIII Constitutione, tum aliis quae possent afferri.

Qua de causa S. Ligorius proposita sibi quaestione: « An « ipsi Episcopi possint legere libros prohibitos? »

Respondet: « Videbatur affirmandum: omnes enim Epi« scopi, ubi formale tribunal S. Officii non adest, sunt Inquisi« tores nati, qui valent via ordinaria procedere contra delin« quentes in materia fidei. Sed omnino negandum cum Sylvio, « Barbosa, Bonacina..... ex Bullis Iulii III *Cum meditatio*, Pauli IV « *Quia in futurum*, Pii IV *Cum pro munere*, relatis ab aucto« ribus praefatis; in quibus tam Episcopis, quam Inquisitoribus « interdicitur librorum vetitorum lectio, *praeterquam* (excipitur) « *Senioribus et Commissariis* haereticae pravitatis. Intelliguntur « to *Commissariis* illi tantum Inquisitores, quibus commissa « est aliqua particularis causa, quique legere possunt tantum « libros illam materiam concernentes, et tantum pro tempore « quo commissio viget. *loc. cit.* ».

Si autem Episcopi aliique iurisditione quasi episcopali pollentes libros proscriptos legere non poterant nec possunt, evidens est nec illos legendi aliis dare posse facultatem.

Ne tamen error subrepat, inquirendum est quinam sint qui iurisdictione quasi episcopali polleant.

Animadvertendum ergo est, *iurisdictionem quasi episcopalem* non esse confundendam cum *ordinaria;* haec enim ad plures extenditur quam illa; plurimi enim sunt qui iurisdictione ordinaria gaudent, ex. gr. Parochi, Rectores locales Conventuum etc. quin tamen polleant iurisdictione quasi episcopali.

Porro Legislator minime hac in paragrapho loquitur de iurisdictione ordinaria, sed de iurisdictione quasi episcopali; ad hanc igitur limitanda lex est.

Itaque hac quasi episcopali iurisdictione gaudent qui, exceptis iis quae ad ordinem pertinent episcopalem, reliqua quae iurisdictionis sunt, veluti suo iure exercent, quibusdam exclusis.

Hi vero praelati sunt Abbates territorium separatum unius vel plurium oppidorum habentes, et ab Episcopi iurisdictione plane independentes; ut sunt ex. gr. Abbates Montis Cassini, S. Pauli de Urbe, aliique.

Sunt etiam Abbates illi sive saeculares sive regulares Romano Pontifici immediate subiecti, qui in Clerum seu regularem seu saecularem eam exercent auctoritatem, quam a Regulis et Constitutionibus Ordinis, aut apostolicis privilegiis consecuti sunt.

Sunt quoque illi qui dicuntur *in Dioecesi,* quatenus potestatem exercent in Clerum et populum certi loci, qui in Dioecesi alterius Episcopi continetur, propterea territorium ab ea separatum non habent eorumque iurisdictio potius personalis est quam localis.

Sunt Superiores generales Regularium; quibus accensentur etiam provinciales.

Vicarii Capitulares, Sede episcopali vacante, cum per mortem Episcopi huius iurisdictio ad Capitulum devolvatur; qui tamen eam exercet Vicario capitulari mediante.

Demum Vicarius generalis, non qua praelatus est, sed qua unum tribunal cum Episcopo constituit et eamdem cum illo iurisdictionem exercet.

Attamen Superiores regulares sive generales sint, sive provinciales, Abbates qui tantum in monachos, aut Clerum saecularem, non autem in populum, potestatem habent, ex praesentis paragraphi concessione excludendi sunt.

Etenim Legislator inferius ita se exprimit: « Quod si iidem « (id est Episcopi aliique Praelati iurisdictione quasi episcopali « pollentes) generalem a Sede Apostolica impetraverint facul« tatem ut fidelibus libros proscriptos legendi retinendique li« centiam impertiri valeant etc. ».

Hi ergo Praelati iurisdictione quasi episcopali pollentes, de quibus Legislator loquitur, sunt illi, qui possunt, ob obtentas a S. Sede Apostolica facultates, *fidelibus* concedere licentiam le-

gendi retinendique libros prohibitos. Sed *fidelium* nomine non veniunt neque Religiosi Ordinum regularium, neque ecclesiastici Cleri saecularis, sed homines saeculares et in statu laicali degentes, qui non subsunt Superioribus generalibus aut provincialibus Regularium, aut aliis Abbatibus, dummodo iurisdictionem in territorium aliquod non exerceant; eos igitur Leo XIII sub praesenti paragrapho non comprehendit, ideoque collata hac facultate uti non possunt.

Legislator, scilicet, iurisdictionem quasi episcopalem stricto sumit sensu; ideoque ad illos praelatos non est extendenda qui in christianam plebem nullam habent iurisdictionem. Qua de causa Superiores generales Regularium, aliique nullam in christianam plebem iurisdictionem exercentes, opportunas facultates a S. Sede Apostolica impetrare compelluntur, si suis subditis alicuius libri proscripti licentiam concedere desiderant.

Libri singulares iidem sunt ac libri determinati; *hi, vel illi;* ex. gr. Gioberti - *Il Gesuita moderno;* Bovio Giovanni, *S. Paolo;* Mantegazza Paolo, *Epicuro*. Renan. *Vie de Jésus*.

Casus autem *urgentes* illi sunt, quibus pressi Christi fideles non possunt aliquid agere vel consequi, nisi librum illum prohibitum legant. Ex. gr. si aliquis iuvenis non posset examen proxime subeundum parare, nisi legat librum auctoremque proscriptum: vel nisi aliquis refutare perniciosum errorem possit, in incontinenti refutandum, nisi legat opus illud ab Ecclesia reprobatum; et alia huiusmodi.

Qua de causa si tempus necessarium suppetat petendae a Sede Apostolica licentiae, Episcopi aliique praelati petitas facultates concedere nequeunt; deesset enim ratio *casus urgentis*.

Haud raro tamen contingit, quia et necessarium est, ut Episcopi in dissitis praesertim regionibus commorantes, a Sede Apostolica generalem facultatem obtineant, ut fidelibus suae curae commissis libros proscriptos legendi retinendique licentiam impertiri valeant. Hi tamen duplici conditione ligantur; ut scilicet facultatem *cum delectu, et ob iustam et rationabilem causam* concedant.

Quid vero dictio *cum delectu* in nostra Constitutione significet, explicatione indiget.

Illa itaque dictio, sicut integra fere paragraphus, desumpta est ex Instructione Clementis VIII, *De prohibitione librorum,* § 2. « Qui quidem (Episcopi et Magister S. Palatii Apostolici)

« gratis eam (licentiam legendi et retinendi libros, quos Regulae « Tridentinae permitti posse statuebant) et scripto manu sua « subsignato tribuent, de triennio in triennium renovandam; ea « in primis adhibita consideratione, ut nonnisi viris dignis, ac « pietate et doctrina conspicuis, *cum delectu,* eiusmodi licentiam « largiantur; iis autem in primis, quorum studia utilitati publi- « cae et sanctae catholicae Ecclesiae usui esse compertum ha- « buerint ».

Lectione autem Clementini paragraphi patere videtur, dictionem *cum delectu* ad unos libros, non ad personas esse referendam; etenim cum lectio librorum concedenda referretur ad aliquot ex iis libris proscriptis, quos Regulae Tridentinae permittebant *(si qui erunt qui librum unum aut plures ex prohibitis qui ad praescriptum Regularum permitti possunt),* utique Episcopis et Magistro S. P. Apostolici investigandum et decernendum erat quinam hi libri essent, ut illorum tantum et non aliorum lectionem concederent. De cetero dictionem eiusmodi ad personas non esse referendam ex eo constat, quod hae apprime determinatae habeantur, *et veluti delectae,* in iis dotibus atque qualitatibus, quibus instructae esse debebant, ut illos legendi libros licentiam consequi possent.

Leo XIII autem, cum benigniorem se circa librorum prohibitorum lectionem exhibere vellet, non tam libros, quam personas designasse dictione *cum delectu* videtur. Hoc autem demonstratur ex novis facultatibus Episcopis concedendis a S. Indicis Congregatione post Constitutionem *Officiorum ac munerum* confectis: etenim dum in ea libri nonnulli tantummodo ratione materiae excipiuntur, plane designantur personae quibus licentia concedenda ab Episcopis est, scilicet: *Quamobrem concedere possis viris dumtaxat probis eruditisque licentiam legendi retinendique libros a Sede Apostolica prohibitos quoscumque (et ephemerides), iis exceptis, qui haeresim vel schisma propugnant, aut ipsa religionis fundamenta evertunt, quorum lectionem iis tantum permittere valeas, quos doctrina, pietate, fideique zelo praestantiores esse perspectum habeas; librorum vero de obscoenis ex professo tractantium lectionem nemini permittas.*

Qua de causa dictio *cum delectu* magis personas quam libros complectitur; si enim libros complecteretur eodem sensu quo complectitur in Instructione Clementis VIII, aut etiam alia

aliqua mitiori significatione, non possent Episcopi fidelibus concedere generalem facultatem libros quoscumque prohibitos legendi, sed possent tantummodo licentiam concedere aliquot libros et opera determinata legendi, plura vel pauca ad concedentis arbitrium.

Neque contra expositionem nostram urgenda est exceptio librorum de obscoenis ex professo tractantibus, quibus etiam pii homines et docti prohibentur; etenim haec exceptio non constituit sensum dictionis *cum delectu,* quae indicat libros determinatos et determinata opera, atque concessionem generalem libros quoscumque prohibitos legendi penitus excludit; quae tamen in allegata S. C. Indicis licentia tribuitur.

Accedit, quod si in secunda parte paragraphi dictio *cum delectu* libros significaret, Episcopis tribueretur eadem, plus minus, facultas quae in superiori parte tribuitur; facultas scilicet concedendi licentiam fidelibus *pro singularibus libris;* quod contextui et verbis repugnat.

Ut lectores intelligunt, in prima paragraphi parte Episcopi ordinaria facultate utuntur, cum a iure eis concessum sit *pro singularibus libris, atque in casibus tantum urgentibus* licentiam concedere; perspectis igitur libris petitis, et casuum urgentia, hanc facultatem semper concedere possunt, atque etiam aliis delegare, in iis autem quae statuuntur in secunda parte paragraphi utuntur potestate delegata; ideoque ea uti debent ad arbitrium concedentis, tum quantum ad substantiam, tum quantum ad durationem conditionesque appositas per S. Indicis Congregationem.

Ex quo sequitur, non debere, nec posse Episcopos aliosque praelatos iurisdictione quasi episcopali pollentes, qui a Sede Apostolica impetrarunt facultatem ut fidelibus libros quoscumque proscriptos legendi retinendique licentiam impertiri valeant, eam quibuscumque, nullo facto discrimine, concedere; sed inter eos secernere primum debere viros *probos et eruditos,* quibus quoslibet libros proscriptos legendi licentiam concedant, *iis exceptis, qui haeresim vel schisma propugnant, aut ipsa religionis fundamenta evertunt;* hos vero libros illis tantum concedere posse, *qui doctrina, pietate, fideique zelo praestantiores esse perspectum* habeant; exceptis semper libris de obscoenis ex professo tractantibus. Atque sedulo advertant, eiusmodi selectionem, quantum ad essentiam attinet, non remitti

ipsorum arbitrio, sed constituere legem et conditionem pro concedenda facultate: *certis tamen servatis legibus ac conditionibus.*

Neque in verbo *fidelibus* praesentis paragraphi Episcopi fiduciam collocent, quod cum generale sit, nulla conditione limitatur; animadvertere enim primum debent, in subiecta materia fidelium nomine non quidem omnes, sed illos esse tantum intelligendos, qui obtinendae et in usum deducendae licentiae sunt capaces; deinde vero per hanc paragraphi partem secundam, nullam eis facultatem concedi, sed tantummodo moneri ut a S. Sede Apostolica opportunam facultatem postulent, qua fidelibus sibi concreditis praedictam licentiam concedere valeant; quinam autem hi sint fideles, non ab Episcopis, sed a S. Sede Apostolica decernitur; atque idcirco illius vocabuli extensio tanta est, quanta in facultatibus concessis asseritur.

Loquimur autem de facultatibus novissimis iam typis impressis, et fortasse plurimis Episcopis iam concessis. Non enim inficiamur, Romanum Pontificem amplissimas concedere posse facultates, quae tot fideles complectantur, quot sunt utendae illius capaces.

In praxi tamen: *In praesenti paragrapho tantum extenditur vocabulum fidelium, quantum extenditur in facultatibus, quae ab Apostolica Sede conceduntur.*

Scrupulis tamen angi non debent Episcopi in qualitatibus licentiam eiusmodi postulantium discernendis, neque eis agendum in pondere et mensura. Satis enim erit si viros eiusmodi eruditos et probos, aut doctrina, pietate fideique zelo praestantiores, vel per semetipsos, vel ex eorum operibus publicatis, vel etiam fide dignorum relatione testimonioque cognoscant. Attamen quomodocumque dotes a Legislatore requisitas perspectas habere debent.

Nedum tamen *cum delectu,* sed etiam *ex iusta et rationabili causa* esiusmodi facultates concedere debent Episcopi: ita ut doctrina, pietas, fideique zelus licentiam postulantium posthabendae sint, nisi cum iusta et rationabili causa coniungantur. Causae autem ex ipsis dotibus per S. C. Indicis in qui illis licentiam petunt requisitis erui possunt.

Pietas et probitas, ut patet, numquam a reliquis dotibus separatae esse debent.

Eruditi autem illi censentur, qui plurimarum rerum cognitione nitent, non accurato studio, aut profonda investigatione

parta, sed auditu aut simplici lectione; causa hinc iusta et rationabilis obtinendae licentiae pro his esse poterit cura atque solertia augendarum cognitionum, sive in propriam, sive in aliorum utilitatem; idque praesertim si eruditi huiusmodi sint directores, aut scriptores praecipui ephemeridum atque diariorum catholicorum, in quibus eruditio non modicam partem obtinet; aut sint professores humaniorum literarum, etc.; his autem pro iusta et rationabili causa subest etiam necessitas praelectionum parandarum, quae aliquando sine lectione librorum prohibitorum non ea amplitudine, rerumque delectu parari possunt ut ab auditoribus desideratur. His sed vero prudentissime Legislator facultatem denegat legendi libros, qui haeresim aut schisma propugnant, aut ipsa religionis fundamenta evertunt; etenim qui una eruditione praestant, solida plerumque et profunda rerum cognitione destituuntur: natant quodammodo in aquarum superficie, quin profundos gurgites tentare valeant.

Doctrina vero praestant, ut plurimum, variarum scientiarum publici professores, aliique earum cultores eximii. Pietate autem fideique zelo, atque doctrina excellunt Episcopi, plurimi Ecclesiae praelati, virique ecclesiastici tam saeculares quam regulares non pauci, insignes verbi divini praedicatores, Academiarum variarum Socii et Scriptores periodicorum illorum qui sibi praestituere finem polemicas contra errores invalescentes instituendi, et pro veritate contra incredulos impiosque decertandi; atque etiam alii. Hinc causam iustam et rationabilem pro licentia concedenda ex eorum officio, professione et occupationibus mutuabuntur Episcopi.

His vero una fit reservatio librorum de obscoenis ex professo tractantium, qui nullam umquam utilitatem, sed plurimam malorum congeriem incredibilemque animarum ruinam semper intulerunt, non aliorum qui haeresim aut schisma propugnant, aut ipsa religionis fundamenta evertunt: quia cum in fidei dogmatibus sint apprime versati, et Ecclesiae auctoritati atque sententiae firmiter adhaereant, nullum subire supponuntur animae periculum.

Quid autem si Episcopi temere, et sine iusta et rationabili causa, petitam licentiam concedant? valida ne censenda est? poenas incurrunt aliquas?

Relate ad poenas, nulla profecto obstringuntur, cum nulla

in trasgressores huiusmodi statuta fuerit; attamen nescimus quomodo gravi peccato excusari possint, cum légem in re gravi, et plurimorum malorum parente transgrediantur.

Licentia tamen concessa invalida est existimanda; cum enim Episcopi in huiusmodi facultatibus concedendis non ordinaria, sed delegata utantur potestate, eiś transgredi non licet conditiones ab delegante pro eiusmodi facultate concedenda praescriptas, praesertim si conditiones modo absoluto et imperativo, ut in casu, praescriptae fuerint. Tantum enim delegata potestas extenditur, quantum delegantis voluntas; cum ergo constet, deleganti voluntatem illam esse, ut delegatus *cum delectu* tantum, *et ex iusta et rationabili causa* concedat facultates libros prohibitos legendi, manifestum est delegati potestatem his arctari limitibus, cum ultra illos non extendatur voluntas delegantis.

64. Duplicem sanctionem paragrahus 26 continet: 1. ne qui facultatem apostolicam legendi et retinendi libros prohibitos consecuti sunt, idcirco putent se legere. et retinere posse libros quoslibet aut ephemerides ab Ordinariis locorum proscriptas. Alia est, qua iidem gravi praecepto obstringuntur libros vetitos ita custodire ut ad aliorum manus non perveniant; ne scilicet, aliis eos vendant, commodent, ad legendum porrigant. Utraque sed vero lex antiquo vel iure vel consuetudine praescripta reperiebatur.

Etenim quantum ad prohibitionem legendi retinendique libros ab Episcopis proscriptos, huiuscemodi decretum a S. Congregatione Indicis promulgatum fuerat:

« Feria VI, Die 6 Decembris 1895.

« Proposito dubio: utrum qui habent generalem facultatem « legendi libros in indice librorum prohibitorum contentos, le« gere licite possint etiam libros ab Ordinario proscriptos, sine « speciali eiusdem Ordinarii licentia?

« Eminentissimi Patres responderi mandarunt: *Negative* ».

Id vero plane rationi conforme erat atque regulis iuris; etenim nunquam per facultatem generalem intelligitur Legislator legi particularis loci derogare, nisi expressam de ea mentionem iniiciat; quod plurimis quidem demonstratur, sed etiam quia quaslibet particularium locorum leges, statuta, consuetudines Princeps ignorare supponitur.

Qui itaque facultatem legendi desiderant etiam libros quoslibet et ephemerides ab Episcopis proscriptos, aut ab his facultates opportunas petant, cum ipsi sint qui Dioecesanis libros a se prohibitos legendi licentiam concedant; illi enim possunt legem relaxare qui condiderunt; aut sin minus in supplici libello ad Sedem Apostolicam exhibendo id exprimant oportet; nullimode tamen gratiam se consecutos arbitrentur, nisi in Apostolico Indulto *expressa facta fuerit potestas legendi et retinendi libros a quibuscumque damnatos.*

Advertendum tamen est, iis quibus concessa fuit facultas libros prohibitos legendi, concessa censetur etiam licentia legendi proscriptas ephemerides; non tamen viceversa, cum in libros proscriptos durius Legislatores agere soliti sint, quia maioris sunt auctoritatis, ad fidem moresque depravandos aptiores, et diutius manent. E contra non omnes emunt ephemerides perniciosas articulos legendi, multo minus meditandi, sed notitias politicas cognoscendi causa: neque illas emunt ut conservent, sed maior lectorum pars post lectionem, ad viliores usus adhibent; catholici autem dum haereticos articulos legunt, ira excandescunt, et auctores contemnunt; plurimi notitiarum lectione contenti, nihil aliud legunt. Cum porro non quivis numerus haeresim contineat, vel articulos completos, hinc cum numeri aliqui fere semper pereant, post lectionem reliqui redduntur inutiles. Qui vero emunt et legunt libros manifestorum haereticorum, eos malo animo emunt leguntque. Et quoniam obolo non emerunt, post lectionem non proiiciunt, sed custodiunt et servant.

Praeceptum de libris prohibitis ita custodiendis ut ad aliorum manus non pervenirent continebatur in ipsa librorum prohibitione; cum enim prohibitio complecteretur et complectatur interdictum legendi et retinendi libros noxios, hoc ipso complectebatur prohibitionem eos aliis tradendi ut legerentur; sin minus prohibitio inutilis plane et ridicula fuisset, et fere nesciretur quanam fuisset de causa lata.

Attamen quod implicite in prohibtione continebatur, expresse in licentiis concessis S. Indicis Congregatio monebat his verbis: *sub custodia tamen ne ad aliorum manus perveniant.* Utramque porro sanctionem Legislator noster sartam tectamque in novo iure conservavit.

Qua de causa qui publicarum bibliothecarum custodes po-

siti sunt, sedulo invigilent, ne libri prohibiti in manus eorum veniant, qui legitima facultate illos legendi destituuntur. Oporteret illos separato in cubiculo custodire, cuius nemini pateat accessus, atque illis tantummodo tradere, qui aut legitimam facultatem exhibent, aut illam esse consecutos certo custodes et Bibliothecarii sciant; aliis minime, ne gravi peccato et plurimorum malorum congerie rei fiant. Qui vero in sua particulari bibliotheca libros prohibitos retinent, ne illos alicui commodent qui munitus legitima facultate non fuerit, neve visitantibus similibus illos legere permittat.

65. Sacra Indicis Congregatio solita est accurato primum examini, deinde proscriptioni illos subdere libros qui ad eam denunciantur, atque in denunciatione causae et motiva exponuntur, ob quae condemnationem mereantur. Non enim per seipsam in cognitionem devenire potest omnium noxiae lectionis librorum, qui in universo publicantur orbe. Porro idipsum Episcopis contingere solet; non omnes perniciosos libros immediate cognoscere possunt; opportunis ergo denuntiationibus Christifideles efficere debent, ut eorum notitia et pravitas ad iudicium episcopale deferatur. Denunciatio igitur necessaria est, ne libri noxii impune cum incredibili animarum ruina circumferantur.

Omnium porro Christifidelium est pravos libros denunciare sive Episcopis, sive Apostolicae Sedi, quo nomine intelliguntur Congregationes etiam Supremae Inquisitionis, Indicis, et S. Congregationis de Propaganda Fide pro regionibus ei subiectis. Cum singuli mala coercere iuxta proprias vires facultatesque teneantur, idcirco legislator a denunciatione neminem excipit (1);

(1) Felix Grimaldi in libro *Les Congrégations Romaines* pag. 267 scripsit: « L'Index est un tribunal; et en vertu de ce mode d'être, pour qu'il s'occupe d'une « publication quelconque, il faut et il suffit que cette publication lui soit déférée « par une personne ayant jurisdiction dans l'Eglise. Cette personne fait l'office de « ministère public. Si un simple Prêtre ou même un laïque voulait dénoncer un « ouvrage, il est assez probable que l'Index ne s'en occuperait pas ». Haec minime vera sunt. Etenim apud S. I. Congregationem a quibuscumque, et quidem utriusque sexus hominibus, denunciationes acceptantur; unum exigitur, ut denunciator causas exponat ob quas librum proscriptione dignum iudicat, et errores indicet, quibus sit liber aspersus. Librum deinde cum animadversionibus a denunciatore paratis Rmus Congregationis Secretarius ad unum vel plures consultores mittit, qui in ea scientia sint versati de qua liber agit. Hi autem rem suam agunt ad tramites Constitutionis *Sollicita et provida* a Benedicto XIV lata, quae ut antea ita, et nunc est Codex practicus

gradus tamen quosdam exprimit circa personas, quae huiusmodi denunciationes agere debent.

Atque inter vulgares catholicos illos recenset qui doctrina praevalent; cum enim hi scientiis studiisque delectentur, et libros nocturna versent manu atque diurna, facilius in pravorum librorum cognitionem deveniunt, atque cum doctrina sint exculti, tutius possunt errores detegere, et exponere.

Praecipuam tamen denunciandi obligationem Legislator pertinere decernit ad Nuntios, Delegatos Apostolicos, Locorum Ordinarios, atque Rectores Universitatum catholicarum, doctrinae laude florentium. Rectores scilicet omnium universitatum catholicarum in quibus variae scientiae accurate traduntur; etenim adiunctum illud *doctrinae laude florentium* non infert exceptionem, ita ut indicet esse Universitates aliquas catholicas quae doctrinae laude non floreant, quarum idcirco Rectores non teneantur pravos libros denunciare, sed est *explicativum,* indigitans scilicet universitates quaslibet doctrinae laude florere, ut de cetero exploratum est.

Id vero nedum ex ipsa re intelligimus, et ex eo quod sin minus indigitandae fuissent hae Universitates doctrinae laude non florentes, ut illarum Rectores scirent se sub lege non comprehendi, sed etiam ex antiquo iure, ex quo adiunctum illud desumptum est. Etenim in Instructione quae praemissa legitur Indici librorum prohibitorum, *De prohibitione Librorum* § III. scriptum reperimus: «Illud etiam catholicae fidei conservandae « necessitas extra Italiam, maxime cum ab Episcopis, et Inqui- « sitoribus, tum a publicis Universitatibus *omni doctrinae laude* « *florentibus* postulat, ut eorum librorum indicem confici et pu- « blicari curent » etc.; quo loco verbao *mni doctrinae laude florentibus* sunt maxime explicativa, et nullam exceptionem instituendam indicant: a pari igitur idipsum in novo iure tenendum est.

S. Congregationis Indicis. Omnino insuper veritate abhorret, denunciatorem agere partes publici Ministerii. Denunciatio enim, et motiva proscriptionis in ea inducta, omnino posthabentur, si Consultores ad librum examinandum deputati, ea iusta non iudicaverint; Vota autem ab his confecta subiiciuntur iudicio totius Congregationis, quae aliquando illa approbat, aliquando reprobat iuxta perspectam veritatem obiectivam. Denunciator hinc spectari potest ut ille qui prima indicia praebet errorum in libro contentorum; de cetero neque Congregationibus, aut Sessionibus interest, neque ulterius interrogatur, neque de iis quae in opus denuntiatum decernuntur aliquid novit.

Sed praeter Rectores Universitatum catholicarum speciali titulo ad denunciandos pravos libros tenentur Nuncii, Delegati Apostolici, Locorum Ordinarii.

Nuncii porro sunt Legati missi non Cardinales, qui a Romano Pontifice mittuntur ad unam vel plures provincias, ut ibi munus legationis obeant. Eorum est supremam quoad spiritualia atque ecclesiastica negotia inspectionem habere, principes et populos in Fide catholica et debita Sanctae Sedi Apostolicae obedientia et reverentia conservare, Constitutiones Pontificias in usum deducere, ad Romanum Pontificem notitias deferre de iis quae vel promovere vel detrimentum inferre religioni et Ecclesiae catholicae videntur, circa vitiorum correctionem, disciplinam ecclesiasticam stabiliendam, statuta condere etc. Nuntiis autem accensendi sunt etiam *Internuntii.*

Delegati Apostolici dicuntur qui per modum specialis commissionis destinantur a Romano Pontifice vel ad universalitatem causarum, vel ad speciales causas; idcirco non agunt auctoritate ordinaria.

Ordinarii locorum autem sunt Episcopi, aliique praelati iurisdictionem quasi Episcopalem in territorium separatum, vel in subditos laicos habentes; qua de causa hac in paragrapho comprehendi nequeunt Superiores Ordinum regularium, cum hi uti locorum Ordinarii nec existimentur, nec sint sed veniant tantummodo sub nomine Praelatorum Ecclesiae.

Nuntiis itaque, Delegatis Apostolicis, Episcopis aliisque locorum Ordinariis atque Universitatum Catholicarum Rectoribus asserit Pontifex speciali titulo pertinere officium ad Sedem Apostolicam, vel ad Episcopos pravos libros denunciandi. Hi igitur munere commisso strenue fungantur; atque cum de re gravissima agatur, et innumerabilium malorum scaturigine, sedulo inquirant an, et quinam libri in regno, in provinciis, in Dioecesibus circumferantur, ut doctrinae quam continent accepta notitia, ii ad quos spectat, proscriptionem decernere possint.

Neque hi putent nullo obstringi peccato si eiusmodi munus posthabeant; cum enim animarum pastores sub gravi teneantur greges sibi commissos a venenatis arcere pascuis, non intelligimus quomodo Nuncii, Locorum Ordinarii, Universitatum catholicarum Rectores gravi culpa excusari possint si negligenter aut nullimode munere suo fungantur.

Speciali autem titulo ad hos pertinere denuntiationes insti-

tuere Legislator affirmat. Hic porro titulus vel desumendus est ex officio et munere quod hi exercent, vel ex legislatoris voluntate, vel ex utroque capite, ut putandum est. Si ex officio, obligatio profecto est gravis, cum ex neglecta in pravos libros inquisitione et denuntiatione, gravissima et aliquando irreparabilia mala, animarum praesertim ruina, subsequantur; ex hoc autem sequitur constare de voluntate legislatoris onus eiusmodi Episcopis, Nuntiis, Universitatum Rectoribus sub gravi imponendi; non est enim supponendus legislator imponere voluisse sine culpa, quod sub gravi ab ipso, quod exercetur, officio imponitur; atque de cetero solemni utitur phrasi,: *speciali titulo pertinet,* cum qua loquendi ratione coniuncta praesertim cum obiecto gravi conciliari nequit aliquid imponendi sine culpa, aut cum levi culpa, voluntas; quin illud addamus, de ferendis sub levi culpa legibus aut mandatis sollicitos non esse legumlatores.

Neque quis universitatum Rectores excusare nitatur, quod libri perniciosi ab ipso Instructionis publicae ministerio praescripti sint, quos proinde removere cum in ipsorum non sit potestate, nec eos denuntiare teneantur, cum inutile essent opus acturi. Etenim non agitur de eiusmodi re, sed de denuntiandis noxiae lectionis libris; hi autem nedum in Universitatibus, sed undique circumferuntur; quoscumque igitur noxios libros denuntient oportet sive ad Episcopum, sive ad Apostolicam Sedem, quamvis ipsi illos qui in textum praelectionum quarumcumque adsciti sunt, e manibus professorum auditorumque auferre nequeant. Rectores catholicarum Universitatum munere fungantur suo, atque praesulibus Ecclesiae, Romano praesertim Pontifici, dimittant ea agere quae opportuna erunt iudicaturi.

Hac autem gravi culpa excusandi sunt homines vulgares, atque alii qui Nuntii, locorum Ordinarii, Universitatum Rectores non sunt, cum speciali titulo ad denuntiationem non teneantur, neque Legislatoris voluntate adeo premantur, ut alii; non constat, scilicet, an sub gravi eiusmodi onus Romanus Pontifex eis imponere voluerit, cum nullum in paragrapho adsit indicium, quo comperiamus eum voluisse denuntiationis onus sub gravi omnibus indiscriminatim imponere.

66. Paragraphus ista insinuat modum servandum in instituenda denuntiatione librorum, quorum lectio noxia censetur; nec inculcat praeceptum. *Expedit* enim neque necessitatem, ne-

que legem; sed id quod utilius, quod melius, quod magis ad rem confert, indicat. Neque cum verbo *licere* converti posse, nisi in subiecta materia et ex intentione principis; clamat enim Paulus: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* 1. Cor. VI. 42. Dictionaria de cetero et usus sensum utriusque Verbi apprime determinant.

At summopere conferre ut in pravorum librorum denuntiatione nedum libri titulus, sed etiam causae exponantur, ob quas liber censura dignus existimatur, nemo est qui non intelligat. Cum enim 1°. denuntiatio ex rationabili causa instituenda sit, causae autem denuntiationis in erroribus reponantur, quibus liber aspergitur, aequam profecto rem agit, qui causas allegat, quibus liber noxius censetur.

2°. Denuntiator, non est quidem actor, cum nec sessionibus, nec iudicio intersit, nec aliquid ipsi compertum sit de iis quae circa librum denunciatum aguntur, sed est ad summum index, qui iudici aperit delinquentis crimina; hic autem ne calumniator appareat, de indicatis criminibus iudicem certiorem facere, et aliquatenus persuadere debet.

3°. Quilibet denuntiator aut levioris criterii, aut malevoli animi a se suspicionem amovere debet; amovebit autem, si causas inferat, quibus liber denuntiatus proscriptione dignus censetur.

4°. Quamvis S. Congregationis Indicis Praefecti quaslibet et a quibuslibet factas denunciationes acceptent, eas tamen praecipue expediunt, quas iustis causis niti cognoscunt.

5°. Penes nostram Congregationem, haec est vetusta consuetudo, et qui librum denuntiant, causas allegent.

Neque id operis difficultate premitur, cum minime difficile sit ea quae liber contra fidem et mores continet detegere atque scripto referre, tomum, caput, paginam in quibus errores leguntur diligenter indicare.

Denuntiatio autem fieri debet ad Eminentissimum S. Congregationis Indicis Praefectum, vel eiusdem Secretarium; at potest etiam fieri ad Supremam Inquisitionem, ad S. Congregationem de Propaganda Fide, si agatur de personis et locis eius iurisdictioni subiectis, vel etiam, si causa intercedat, ad ipsum Romanum Pontificem. Porrò omnes ad quos facta est denuntiatio curant ad S. Congregationis Indicis Praefectum eam remittere, nisi Suprema S. Officii Congregatio (si denuntiatio ad

eam facta fuerit) velit per seipsam iudicium in librum denuntiatum instituere; quod est in eius potestate.

Animadvertant tamen denuntiatores, una cum animadversionibus opus mittere ad eos ad quos denunciatio dirigitur; etenim testis veritatis censurae est opus; neque S. Congregationis Indicis Praefecti denunciationem executioni mandant, nisi opus in quod censura facta est prae manibus habeant; quandoquidem tum opus, tum censuram, seu denunciationem, examinandum postea committunt uni, vel pluribus consultoribus, iuxta ea quae praescribuntur in cit. Const. Benedicti XIV *Sollicita ac provida*. Votum autem ab his confectum atque typis impressum distribuitur Consultoribus totius Congregationis tum *parvae* seu *preparatoriae*, tum Eminentissimorum Cardinalium. Die autem indicta, universi, singillatim interrogati, sententiam suam super vota Consultorum, quibus etiam animadversiones denunciatoris adnectuntur, liberrime pronuntiant; atque opus quod in aula ubi Congregatio agitur expositum tenetur, aut dimittendum, aut condemnandum, aut corrigendum decernitur iuxta pluralitatem suffragiorum.

Ut denunciatores in deferendis ad Romanam Sedem noxiis libris quamlibet ex animo formidinem abiiciant, Legislator securos reddit, praecipiendo iis ad quos denunciatio defertur, ut denunciatorum nomina silentio altissimo premant; idque prudentissime, ne odia, ne iurgia, ne praeconcepta exoriantur iudicia, et intempestivae querelae (1). Sciant insuper denuntiatores, penes S. Indicis Congregationem universos Consultores, Eminentissimos Patres, ipso Eminentissimo Praefecto atque Secretario non exceptis, nec ipsis Secretariae aut Congregationis famulis, antequam officium suscipiant, obstringi ad emittendum iuramentum de secreto servando circa ea quae in Congregatione geruntur; quod sine gravi peccato transgredi nemini licet. Qua de causa universi ad Congregationem pertinentes de iis omnibus quae in ea aguntur loqui non possunt nisi inter se, aut cum iis personis, quae ad S. quidem Congregationem non pertinent, sed eodem iuramento, ob aliquam specialem causam, ligantur; quod sint, ex. gr. auditores Cardinalium ad Congregationem pertinentium, etc.

67. Fuit semper Episcopis potestas pro sua Dioecesi libros

(1) Id tamen ipse Benedictus XIV praescripserat in Const. *Sollicita* § 12.

proscribendi quos noxios iudicarent; ipsi enim a Spiritu Sancto positi sunt regere Ecclesiam Dei; idcirco in locis sibi subiectis quae religioni, quae Christi fidelibus utilia promovere, quae noxia arcere debent.

Hinc libros noxios prohibendi facultate nedum privati numquam fuerunt, sed e contra a Romanis Pontificibus saepe provocati et moniti ad eiusmodi munus strenuo et attento exequendum animo, ut pluribus constat documentis atque ipsis Regulis Tridentinis. Inutile non erit eiusmodi documenta in lectorum nostrorum notitiam deferre.

Praetermissis itaque antiquioribus, Leo XII, die 26 Martii 1825, Episcopos, monuit ut usi auctoritate qua a Christo instructi fuere, perniciosos libros e manibus subditorum suorum a vellere studeant, eosque quid salutare, quid mortiferum edoceant. « Sanctitas Sua mandavit in memoriam revocanda esse « universis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis aliisque in Ec- « clesiarum regimen praepositis, ea quae in Regulis Indicis « Sacrosanctae Synodi Tridentinae iussu editis, atque in obser- « vationibus, Instructione, Additione, et generalibus Decretis « Summorum Pontificum Clementis VIII, Alexandri VII. et Be- « nedicti XIV auctoritate ad pravos libros proscribendos abo- « lendosque Indici librorum prohibitorum praeposita sunt, ut « nimirum, quia prorsus impossibile est libros omnes noxios « incessanter prodeuntes in Indicem referre, propria auctoritate « illos e manibus fidelium evellere studeant, ac per eos ipsimet « fideles edoceantur quod pabuli genus sibi salutare, quod no- « xium ac mortiferum ducere debeant, ne ulla in eo suscipiendo « capiantur specie ac pervertantur illecebra » (1).

Crescentibus autem Ecclesiae calamitatibus etiam propter pravorum librorum colluviem, et nonnullis prohibitiones spernentibus Episcoporum aut praetextu defectus iurisdictionis, aut alio quaesito colore, Pius Papa IX die 24 Augusti 1864 literas edidit *Inter multiplices* Indicis Congregatione mediante promulgatas, quibus in Episcoporum memoriam revocat onus quo premuntur et pravos libros ad Sedem Apostolicam denunciandi, et eos proscribendi, prout necessarium et opportunum iudicaturi forent. Has epistolas ad lectorum nostrorum notitiam integras deferimus, easque ex Commentariis nostris in Constitutionem *Apostolicae Sedis*, Tom. 1, pag. 136 excribimus.

(1) Index librorum prohibit. XLVIII. Edit. 1881.

Illm̃e ac Rm̃e Domine

« Inter multiplices calamitates, quibus Ecclesia Dei luctuosis « hisce temporibus undique premitur, recensenda profecto est « pravorum librorum colluvies universum pene orbem inun- « dans, qua per nefarios ac perditos homines divina Christi Re- « ligio, quae ab omnibus in honore est habenda, despicitur, boni « mores, incautae praesertim iuventutis, penitus labefactantur, « et socialis quoque consuetudinis iura et ordo susdeque vertitur « et omnimode perturbatur. Neque ut vetus ipsorum mos erat « id praestare tantum nituntur libris magno apparatu scientiae « elaboratis, sed et parvis qui minimi veneunt libellis, et per « publicas atque ad hoc confectas ephemerides, ut non littera- « tis modo et scientibus virus illud insinuent, sed rudioris cuius- « que et infimi populi fidem simplicitatemque corrumpant.

« Qui autem super gregem Christi vigilias agunt legitimi Pa- « stores, ut hanc perniciem a populis sibi commissis avertant, « ad Sacram Indicis Congregationem quoscumque ex iis libris « de more deferunt, zelo adlaborantes, ut Romanae Sedis habito « iudicio et proscriptione, a vetita lectione talium fideles deter- « reant. Neque iis difficilem se praebuit et praebet S. Congregatio, « quae quotidianam operam studiumque impendit, ut officio sibi « a Romanis Pontificibus demandato satisfaciat. Quia tamen ex « toto Christiano Orbe increbrescentibus denuntiationibus prae- « gravatur, non id praestare perpetuo valet, ut promptum et « expeditum super quavis causa ferat iudicium, ex quo fit ut « aliquando serotina nimis sit provisio et inefficax remedium, « cum iam ex lectione istorum librorum enormia damna pro- « cessere.

« Ad hoc incommodum avertendum non semel Romani Pon- « tifices prospexerunt, et ut aliarum aetatum exempla tacea- « mus, aevo nostro per sa. me. Leonem XII mandatum editum « est, sub die 26 Martii 1825, ad calcem Regularum Indicis « insertum, et hisce Litteris adiunctum, vi cuius Ordinariis lo- « corum praecipitur, ut libros omnes noxios in sua Dioecesi « editos, vel diffusos, propria auctoritate proscribere, et e ma- « nibus fidelium avellere studeant.

« Cum autem huius Apostolici mandati provida Constitutio « praesentibus fidelium necessitatibus et tuendae doctrinae mo- « rumque incolumitati optime respondeat, SSm̃o Domino Nostro

« Pio Papae IX placuit eius memoriam esse recolendam, teno-
« rem iterum vulgandum, et ab Ordinariis locorum observan-
« tiam exigendam, quod excitatoriis hisce nostris litteris, nomine
« et auctoritate Apostolicae Sedis sollicite praestamus. Queis
« si debita obedientia respondeat (sicuti pro certo habemus), gra-
« vissima mala removentur in iis praesertim Dioecesibus in qui-
« bus promptae coercitionis urgeat necessitas.

« Ne vero quis praetextu defectus iurisdictionis, aut alio « quaesito colore, Ordinariorum sententias et proscriptiones « ausu temerario spernere, vel pro non latis habere praesu- « mat, eis Sanctitas Sua concessit, sicut Nomine et Auctoritate « Eius praesentibus conceditur, ut in hac re, etiam tamquam « Apostolicae Sedis Delegati, contrariis quibuscumque non ob- « stantibus, procedant.

« Ad Apostolicum autem iudicium ea deferantur opera vel « scripta, quae profundius examen exigant, vel in quibus ad « salutarem effectum consequendum, Supremae Auctoritatis « sententia requiratur.

« Interim tibi Illm̃e et Rm̃e Domine copiosa divinorum « charismatum incrementa ex animo precamur, et ad pergrata « quaeque officia nos paratissimos exhibemus ».

Datum Romae die 24 Augusti 1864.

Harum igitur vi literarum Episcopis potestas asseritur libros noxios in propria Dioecesi proscribendi nedum propria, sed etiam auctoritate a Romano Pontifice delegata.

Neque haec delegatae potestatis collatio eo sensu intelligenda est, ut ea uti Episcopi possint tantummodo in casibus gravioribus aut urgentioribus, vel cum *iure proprio* rem definire non possunt (*a*); etenim nullimode hic sensus ex recitatis literis extunditur, sed plane contrarius, cum Episcopis in proscribendis noxiis libris quibuslibet et propria auctoritas asseratur: *auctoritate propria* (mandatum Leonis XII), et ne a quibuslibet haec propria Episcoporum auctoritas contemnatur, sive praetextu defectus auctoritatis, sive alio quaesito colore, a Romano Pontifice confertur Episcopis potestas delegata, non pro hoc vel illo casu, sed ad commissum officium exercendum, et

(*a*) Quae videtur esse sententia cl. G. Péries scribentis: « Au reste, en cas de « péril urgent, le chef du diocèse peut procéder de suite en qualité de délégué du « Saint Siège, quand même ses pouvoirs ordinaires ne s'étendraient pas jusqu'à lui « permettre de décider la question *iure proprio*. *L'Index,* p. 154.

ut omnes Episcoporum iudiciis obstringantur. Hinc per eiusmodi dispositionem duobus Pius Papa IX consultum voluit, et Episcoporum auctoritati, quam nemo in Dioecesi existens contemnere posset, et auctorum nomini; hi enim si proscriptionem ab Episcopis proclamatam iniustam putaverint, possunt ad Romanum Pontificem appellare; etenim a sententia delegati potest ad delegantem, appellatione interposita, provocari.

Haec sed vero confirmantur omnia ex epistolis quas eadem S. Indicis Congregatio Pii IX auctoritate ad omnes Metropolitas misit die 2 Aprilis 1873; quibus consilium ab iis expetit, eosque simul sollicitat ut repagulum opponant perniciosis libris et ephemeridibus, quae catholicum orbem invadunt. « Non parva sane « spes affulget, inquiunt Patres, fore ut salutares fructus perci« piantur, pluraque a mentibus cordibusque fidelium iuvenum « praesertim avertantur mala, si Ecclesiae Praesules non solum « animum intendant tot pestiferis libris ac ephemeridibus pro« scribendis, verum etiam si in suis visitationibus et epistolis « pastoralibus ad Clerum et ad populum arguant et increpent « adversus inundantem errorum colluviem, et maxime si litte« ras ad animarum curam habentes omni cum prudentia con« scriptas mittere curent, hortantes eos ut fideles fortiter sua« viterque monitos habeant, ut velint omnino sese abstinere a « pravorum librorum ac Ephemeridum lectione, cum ipsa in « fidei, morum, societatisque damnum aperte vergat.

« Quod si omnis ab Episcopis est adhibenda cura, ut docti « probatique utriusque Cleri viri verbis ac scriptis sana doctrina « refertis errores publice grassantes impugnent atque con« fodiant, pariter ab eisdem non est praetereundum examen « Operum videlicet et Ephemeridum, quae fidem moresque di« recte impetunt; atque in rebus gravioris momenti, transmissis « etiam doctorum virorum votis, certior facienda est S. Indicis « Congregatio, ut supremum Iudicium ab Apostolica Sede con« firmandum de his proferre valeat » (*a*).

Animadvertant autem Episcopi, per eiusmodi sanctiones sibi in memoriam revocatum fuisse, ut proscribant libros et ephemerides, *quae fidem moresque directe impetunt;* qua de causa libri proscribendi manifestos errores continere debent. Abstineant hinc oportet illorum proscriptione librorum qui continent propositiones aut dubias, aut ab Ecclesia toleratas: eiusmodi

(*a*) Excriptum ex folio authentico.

enim iudiciis ipsa S. Indicis Congregatio temperare se debet, ad tramites Constitutionis *Sollicita et provida,* qua § 17 Benedictus XIV universos Consultores Patresque monet ut in librorum censura unice prae oculis habeant *Ecclesiae Sanctae dogmata, et communem catholicorum doctrinam, quae Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum Constitutionibus, et orthodoxorum Patrum, atque doctorum consensu continetur....* At si ita agendum a S. Indicis Congregatione est, multo magis ab Episcopis, qui etiam in eo periculo versantur, ne ab auctoribus praeter aut veritatis aut iustitiae leges damnatis, appellatione ad R. Sedem interposita, prolata condemnatio cassetur.

Optime et vere hac in re scripsit cl. Arndt *loc. cit.:* « At« tamen non tanta Episcopo competit potestas ut quasi locum « Concilii universalis, vel Romani Pontificis in iudicando do« ctrinas obtineat. Non potest ergo ipse librum prohibere ob « propositiones, quas Ecclesia non damnavit, nec reiecit. Dubiae « proinde propositiones, quae tamen ab Ecclesia tolerantur, non « possunt prohibitionem iustificare. Verum cum propositiones « periculosae proponuntur, quae quam proxime ad damnatas « sententias accedunt, Episcopo fas est librum in sua Dioecesi « vetare ». Hinc minus vere quis affirmaret, Episcopos fore consultius acturos, si libris qui fidem impetunt aliquantisper posthabitis, animum mentemque ad illos convertant qui disciplinam moresque labefactant; etenim Pius Papa IX eos monet ne praetermittant *examen operum et ephemeridum quae fidem moresque directe impetunt;* legislator autem noster praecipit eis, etiam tamquam Sedis Apostolicae delegatis, *ut libros aliaque scripta noxia in sua Dioecesi edita vel diffusa proscribere, et e manibus fidelium auferre studeant;* generice prorsus, nullaque facta exceptione.

In libros igitur manifeste perniciosos, vi huius Constitutionis, Episcopi omnimoda gaudent potestate, ita ut ad eiusmodi libros vel ephemerides proscribendas nulla necessitate ducantur ad Apostolicam Sedem recurrendi, cum illos tum propria, tum delegata potestate proscribere possint. Et nedum illos qui in propria Dioecesi typis impressi sunt aut imprimuntur, sed etiam illos qui aliunde adducti, in ea publicati et divulgati fuere: lex enim utrumque casum complectitur cum dicat: *edita vel diffusa.*

Si tamen in respectivis Dioecesibus libri circumferantur, *qui subtilius examen exigunt*, vel quia de rebus tractent difficilioribus, aut recenter inventis; aut de scientiis quidem, quarum notitia et cognitio communis est, attamen vel nova methodo, vel argumentis deductis ex antiquis idiomatibus linguisque primigeniis, vel ex scientiis naturalibus, in quibus homines idonei et exculti in Dioecesi non reperiantur; vel si opera divulgata ab auctoribus prodierint, qui nihil antiquius habent quam Episcoporum auctoritatem spernere, idque experientia constaret, vel ab aliis qui propter officia quae exercent, et potestatem qua praestant, ipsis Episcopis possent periculum creare; aut hos dedeceret in Superiorum suorum libros iudicia exercere, ut si libri proscribendi prodierint a propriis Metropolitanis, Primatibus, Patriarchis, aut damnatio libri foret turbas et contentiones excitatura; his in casibus et similibus monentur Episcopi, ut proprio iudicio dimisso, noxios hos libros ad Apostolicam Sedem deferant, ab eaque sententiam expectent. Id autem praecipit Pontifex, non quia hos etiam libros diiudicandi Episcopos potestate privet, sed prudentiae causa; etenim hisce in circumstantiis ad salutarem effectum consequendum, omnino supremae auctoritatis sententia requiri videtur.

Diximus Episcopos pro sua Dioecesi posse libros quoscumque noxios proscribere sive in ea impressos, sive ex aliis partibus adductos, atque fideles eis commissos teneri obedientiam debitam praestare, nullaque posse ratione libros ab iis proscriptos legere nisi opportuna et legitima facultate sese communierint.

Attamen in singulis Dioecesibus, vel fere, Regulares sunt Episcoporum iurisdictione exempti, et propriis Superioribus regularibus subiecti. Quaerendum est igitur

1°. An Regulares exempti proscriptione librorum ab Episcopis indicta teneantur?

2°. An Superiores Regulares potestate gaudeant libros proscribendi pro suis subditis regularibus?

Quantum ad 1. quaestionem attinet cl. Vermeersch censuit negative esse respondendum. « Habent enim regulares proprie « dicti, ita scribit pag. 30, (et etiam quarumdam Congregationum « alumni, v. g. C. SS. Redemptoris) generale privilegium Ex« emptionis. Inter exceptiones autem, factas huic privilegio, quas « tamen diligentissima cura collegerunt auctores, nullibi indi-

« catur praesens casus. Nec materiam istam praetermiserunt, « cum diserte doceant Regulares quoad praeviam censuram « subdi Episcopis. Facultas autem procedendi etiam ex aposto- « lica delegatione cuius haec est generalis vis, ut tribuat Epi- « scopo expeditiorem potestatem, non extendit *de se* ad per- « sonas non subiectas efficaciam legis Episcopalis, nisi constet « in hunc finem delegationem datam fuisse. In casu autem prae- « senti, in hunc potius finem videtur dari, ut certius possint Epi- « scopi attingere *omnium* libros, ut statim subiicimus. Hac pro- « scribendi facultate uti valent Episcopi circa libros etiam ex- « emptorum, vel externorum. Nec obstat librum esse editum « extra dioecesim, vel ab alio antistite probatum. In posteriore « tamen casu usus potestatis non erit prudens sine gravissimis « causis ».

Idipsum scribit cl. Professor Péries Op. cit. pag. 164, qui tamen cl. Vermeersch innititur, cuius verba etiam citat (*a*).

Contraria tamen sententia nobis vera videtur (et viri doctissimi dabunt veniam); Regulares scilicet exemptos (nam de non exemptis nulla est quaestio) obstringi prohibitione librorum et ephemeridum ab Episcopis pro suis Dioecesibus indicta.

Et 1°. Librorum noxiorum a quibuscumque prohibeantur eadem est ratio; etenim idcirco prohibentur ne fides, ne honesti corrumpantur mores; haec ratio tum R. Pontifici suppetit, tum Episcopis, aliisque locorum Ordinariis. Sed prohibitionibus a Romano Pontifice indictis sive immediate, sive mediantibus Congregationibus quibus hanc contulit potestatem subiacent Regulares; ergo subiacent etiam prohibitionibus quas Episcopi promulgent.

2°. Episcopis competit libros noxios proscribere nedum delegata, sed etiam *auctoritate propria*. Certum est autem Regulares universos aliquando potestati Episcoporum fuisse subiectos, ac nonnisi decurrentibus saeculis exemptionem fuisse consecutos, quibusdam capitibus exclusis, in quibus semper subiecti Episcoporum potestati fuere. Quoniam igitur ad affir-

(*a*) « Les réguliers exempts ne sont pas obligés de tenir compte des condemnations de livres ou de journaux faites par l'évêque du diocèse où ils résident « puisqu'ils ne sont pas ses sujets *subditi* ». Uterque insuper arbitratur potestatem eamdem competere Praelatis Regularibus quoad suos subditos..... « Eademque facultas ut patet, competit Praelato regulari quoad suos subditos ». Verm. pag. 29.

mantem spectat probare, oporteret ut Regulares aliquam Pontificiam Constitutionem afferrent qua se consecutos etiam eiusmodi privilegium, saltem implicite demonstrarent, non obstringi scilicet prohibitione librorum ab Episcopis lata; nos quamvis non unam sed plures Constitutiones Pontificias pervolutaverimus ad Regulares spectantes, numquam in iis eiusmodi privilegium indigitatum reperivimus. Manet ergo integra Episcoporum auctoritas in Regulares circa huiusmodi prohibitionum observantiam donec hi authenticum decretum afferant, quo demonstrent etiam eiusmodi privilegium a Romano Pontifice fuisse consecutos; stat enim integra Episcoporum auctoritas. Sed impossibile est ut eiusmodi pontificium decretum proferant. Etenim

3°. Omnium Canonistarum sententia exploratissimum est, Regulares etiam exemptos subiacere Episcoporum auctoritati in iis quae ad fidem spectant; sed exploratissimum pariter est libros noxios, ut plurimum prohiberi quia fidei morumque disciplinam labefactant; res ergo est quae ad fidem pertinet: subiacent ergo Regulares eiusmodi Episcoporum iudiciis.

4°. Omnes similiter Sacrorum Canonum expositores decernunt, Regulares subiici Episcoporum auctoritati quoad censuras ecclesiasticas ab iis indictas; easque observare teneri: idque tum aliorum, tum praesertim Concilii Trident. auctoritate *Sess. XXV De Regularibus et Monialibus Cap. XII* statuentis: « Censurae « et interdicta nedum a Sede Apostolica emanata, sed etiam « ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo, a Regularibus « in eorùm Ecclesiis publicentur, atque serventur ». Sed Episcopi aliquando libros noxios sub censura proscribunt, et proscribere possunt; hanc ergo Regulares observare tenentur; nequeunt igitur legere libros ab Episcopis sub censura proscriptos quin ipsam incurrant. Dicturi ne erunt teneri se prohibitione tantum librorum noxiorum ab Episcopis promulgata sub censuris, non aliis? Ergo falsum est Regulares exemptos esse simpliciter et in universum a proscriptione librorum ab Episcopis indicta; quo autem argumento demonstrant se non obstringi aliis prohibitionibus sine censura promulgatis?

5°. In relata Constitutione *Inter multiplices* Pius Papa IX definit, Episcopis potestatem competere noxios libros proscribendi *propria auctoritate*. Ne quis vero praetextu defectus iurisdictionis, proscriptiones eorum contemneret, eis praecipit ut *hac in re procedant etiam tamquam Apostolicae Sedis delegati*.

Porro nemo laicus, aut ecclesiasticus Cleri saecularis poterat Episcoporum prohibitiones contemnere, postquam Romanus Pontifex statuerat, eis eiusmodi proscriptiones decernere, *propria auctoritate* competere, neminemque eam posse contemnere *praetextu defectus auctoritatis*. Hi ergo qui eiusmodi praetextum inducebant erant prorsus Regulares, qui se exemptos, et idcirco non subiectos eiusmodi prohibitionibus comminiscebantur. Sed horum sententiam Romanus Pontifex vocat *praetextum*, vocat *quaesitum colorem;* ergo Pius Papa IX censuit, Regulares subiectos fuisse prohibitionibus noxiorum librorum ab Episcopis propria auctoritate indictis. Atqui ne eiusmodi opiniones perdurarent, neque quis de cetero proscriptiones eiusmodi ab Episcopis latas *ausu temerario* spernere, vel pro non latis habere praesumeret, eis Pontifex concedit ut in re agant tamquam Apostolicae Sedis delegati, *contrariis non obstantibus quibuscumque:* ergo saltem (ut modesti simus), post eiusmodi Pii IX Apostolicas literas, Regulares tenentur observare librorum proscriptiones ab Episcopis indictas.

6° Feria VI, die 6 Decembris 1895 ad S. Indicis Congregationem « Proposito dubio: Utrum qui habent generalem facul-« tatem legendi libros in Indice librorum prohibitorum contentos, « legere licite possint etiam libros ab Ordinario proscriptos, sine « speciali eiusdem Ordinarii licentia? Emi Patres responderi « mandarunt: *Negative* » (*a*).

7° Leo XIII in hac Sua Constitutione *Officiorum* mandat ut Regulis a se editis *catholici homines toto orbe religiose pareant.* Neminem igitur excipit. At in his ipsis Regulis § 26 praecipit: *Omnes qui facultatem Apostolicam consecuti sunt legendi et retinendi libros prohibitos, nequeunt ideo legere et retinere libros quoslibet, aut ephemerides ab Ordinariis locorum proscriptas, nisi eis in apostolico indulto expressa facta fuerit potestas legendi et retinendi libros a quibuscumque damnatos.* At nemo negaturus erit Regulares indigere facultate Apostolica ut legere libros prohibitos possint: hi ergo nequibunt legere aut retinere libros et ephemerides ab Episcopis proscriptas nisi in Apostolico Indulto facta eis fuerit *potestas legendi et retinendi libros a quibuscumque damnatos.* Regulares igitur nequeunt legere libros ab Episcopis proscriptos sine apostolica

(*a*) Acta S. Sedis Tom. XXX, pag. 574.

facultate, aut sine Episcoporum proscribentium venia. Subiacent ergo proscriptionibus librorum ab Episcopis indictis.

Supponere profecto non possumus, Leonem XIII Regularibus privilegium huiusmodi, quod aut numquam consecutos, aut a Pio IX noverat abrogatum, conservare voluisse, quin aliquam de re mentionem iniiceret, praesertim cum § 35 illos censurae ab Episcopis instituendae subiiciat, atque § 36 libros publicare praeter Episcopi facultatem interdicat.

8°. Tandem ut hac de re magis evaderemus certi, praestantissimos Sacrorum Canonum Professores ipsosque Regularium Superiores interrogavimus, qui sententiam a nobis propugnatam retinendam esse responderunt.

Post haec alicui difficultati occurramus oportet.

Et 1°. illi quam urgere Regulares possent ex verbis ipsius paragraphi: *et e manibus fidelium auferre studeant;* nos enim paullo superius diximus, fidelium nomine viros regulares non venire; cum ergo R. Pontifex praecipiat Episcopis ut noxios libros e manibus fidelium auferre studeant, hoc ipso ab eiusmodi lege religiosos viros exclusisse dicendus est. Attamen recusandum est eiusmodi argumentum, cum in eo consequentia magis pateat quam praemissae; sequeretur enim neque Ecclesiasticos Cleri saecularis eiusmodi prohibitionibus subiacere ab Episcopo indictis, cum nec ipsi fidelium nomine intelligantur. Optime sed vero legislator unos simpliciter fideles hoc in loco nominat, tum quia pro his libri noxii gravioris sint periculi, tum quia nonnisi potestate adhibita plerumque coercentur. Pro viris religiosis autem sat est voluntatem superioris ab Episcopo moniti, si necessarium fuerit, cognoscere ut obedientiam debitam praestent, quin potestatem iudiciariam aut coercitivam adhibere compellatur.

Attamen, nonne in praesenti casu potestas delegata Episcopis collata videtur, ut certius possint attingere omnium libros, cum hac proscribendi facultate uti valeant circa libros etiam exemptorum vel externorum?

R. Eiusmodi interpretatio admittenda non videtur 1°. quidem quia numquam Regulares in ea opinione versati sunt, neque illud privilegium commenti, quo putaverint aut putent, Episcopis non fuisse vel non esse facultatem libros prohibendi noxios, si a Regularibus prodierint. 2°. Quia Romani Pontifices delegatam etiam potestatem in librorum proscriptione concedunt

Episcopis, ne qui propriam eorum auctoritatem, *praetextu, quaesito colore, ausu temerario* spernebant, possent delegatam posthabere. 3°. Quia sensus literalis et finis tum a Leone XII, tum a Pio Papa IX, tum a Leone XIII intentus huic interpretationi contradicunt, ut ex lectione patet. 4°. Quia nemo dubitavit aut dubitare potest quin Episcopi libros noxios aliunde in suas Dioeceses adductos prohibere potuerint aut possint; id enim officio episcopali inhaerere dignoscitur.

Altera quaestio componi facillime poterit si dicamus, Praelatos quidem regulares suis subditis regularibus pro auctoritate quam in eos habent, et pro voto obedientiae, quo erga superiores suos subditi obstringuntur, posse interdicere librorum lectionem quos perniciosos censent, non autem posse prohibitionem iuridicam et authenticam inferre et edere, prout a Romano Pontifice, a S. Congr. Indicis, ab Episcopis infertur et editur. Concessae sibi huiusmodi facultatis nullus Praelatus Regularis decretum Pontificium afferre poterit; ex propria et inhaerente sibi auctoritate non extunditur, cum satis ad interdicendos subditis regularibus libros noxios sit auctoritas quam eis Regula concedit; ne tamen dubium de re superesset, interrogavimus Praelatos Regulares, an sibi hoc sive ius, sive privilegium vindicent, aut putent sibi inhaerere, et negative responderunt; qua de causa nescimus quonam argumento demonstrari possit, in librorum proscriptione superioribus regularibus eamdem potestatem competere, quae competit Episcopis.

TITULUS II.

De Censura Librorum.

68. Iis absolutis quae ad librorum prohibitionem spectare videbantur, ad eorumdem censuram statuendam se Legislator convertit, decernendo a quibus et quomodo illa conficienda sit, quinam libri censurae subiiciendi, quodnam typographorum et editorum officium circa impressionem librorum ecclesiasticae censurae subiectorum; demum decreta a se edita communit opportuna sanctione.

Censura presse sumpta, ut diximus, est iudicium de orthodoxia aut heterodoxia libri vel scripti cuiuslibet. Verum hac in

re censores etiam ad aliud animum intendant oportet. Cum enim Pontifex statuat, a quibus libri nonnulli approbandi sint ut publicari possint, considerare debent, an hi libri auctoritate eorum publicentur ad quos impressionem et publicationem permittere spectat. Aliter; Iudices ad censuram instituendam deputati id a principio observent, an pro tali librorum genere ipsi, vel alii sint censores competentes et a iure requisiti.

Porro relate ad editiones et versiones Sacrorum Bibliorum, hac § 30 Pontifex in memoriam revocat quae statuerat § 7ª. In ea vero paragrapho sermo est de versionibus Sacrarum Scripturarum in lingua vernacula, atque statutum fuerat 1°. eiusmodi versiones nullis communitas adnotationibus, quamvis a viris catholicis confectas, ab uno Romano Pontifice permitti posse. 2°. Si autem editae fuerint sub vigilantia Episcoporum, cum adnotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, et ex. doctis catholicisque Scriptoribus, approbatio sufficit Episcoporum.

Censores itaque in huiusmodi SS. Bibliorum Versionibus in lingua vernacula examinandis prae oculis habere debent quae et quot loca commentariis et adnotationibus communita fuerint, an difficiliora rite explanata, ex quibus Patribus commentaria desumpta, ex quibus viris catholicis adnotationes. De cetero solliciti non sint si auctores videant etiam ex viris heterodoxis declarationes aut notitias desumpsisse aliquas, in iis praesertim quae notiones topographicas, ethnograficas, archeologicas respiciunt, et notitias his nostris diebus haustas ex monumentis quae in Assyria, Palaestina, Chaldea detecta sunt et deteguntur. Censores enim ad id praecipue advertant, ut sarta tectaque sint catholica dogmata quae in Sacris Bibliis traduntur, eorumque sensus genuinus.

69. Necessario eiusmodi lex renovata fuit; si enim iterum in lucem edere fas esset libros ab Apostolica Sede semel proscriptos, inutilis proscriptio redderetur, cum in novis editionibus ea legere fideles possent quae in praecedentibus prohibitis condemnata fuerant. Clemens VIII haec iam animadverterat in Instructione Indici praemissa librorum prohibitorum. « Ad fidei « catholicae, inquit, conservationem non satis est quinam ex iam « editis libris damnatae lectionis sint, cognoscere, nisi illud etiam « caveatur, ne vel iidem denuo pullulent libri, vel similes alii « emergant, et propagentur, qui incautas fidelium mentes oc-

« culto veneno inficientes, iusta ac merita damnatione digni « iudicentur ».

Renovatam fuisse hanc legem diximus; ea enim iam promulgata a Clemente VIII fuerat § VI. *de prohibitione librorum,* qua praescripserat: « In universum de malis et perniciosis li- « bris id declaratur atque statuitur, ut qui certa aliqua lingua « initio editi, et deinde prohibiti ac damnati a Sede Apostolica « sunt; iidem quoque, in quamcumque postea vertantur lin- « guam, censeantur ab eadem Sede, ubique gentium, sub eis- « dem poenis, interdicti et damnati ». In memoriam vero Episcoporum revocata fuerat a S. Congregatione Indicis die quarta Martii 1828, Leone XII Pontificatum universae Ecclesiae gerente (*a*). Stat igitur immotum, libros ab Apostolica Sede proscriptos iterum typis amandari et divulgari non posse.

Sedulo tamen advertendum est, hos libros ab Apostolica Sede proscriptos eos non esse intelligendos qui regulis generalibus comprehenduntur, sed illos qui nominatim, et proprio titulo in Indicem relati fuere; verba enim *ab Apostolica Sede proscriptos* determinatum quid significant, atque ita exploratum certumque ut de lata prohibitione nemo dubitare possit; atque idcirco quibuslibet prohibetur quominus hos libros iterum edant et evulgent. Id autem intelligi non posset de libris comprehensis sub regulis generalibus, cum de illis nullum speciale iudicium pronunciatum fuerit, nullaque conceptis verbis proscriptio; ideoque eorum pravitas, saltem a plurimis, non dignoscatur, aliorum diversa sit de illorum pravitate sententia; ita ut de nova librorum huiusmodi impressione in certum crimen editores et typographi semper vocari non possent. Demum mos est ut qui velint cognoscere, an liber aliquis prohibitioni subiaceat, Indicem librorum prohibitorum legant.

Attamen ipse Legislator veniam concedit prohibita opera iterum excudendi, si singularis aliqua intercedat exceptio. Haec autem numquam petitur ex defectu auctoritatis, sed ex aliqua ratione ipsi operi proscripto inhaerente. Exempla petantur ex prohibito Galilaei *Dialogo duorum maximorum Systematum* circa motum telluris, quae sententia cum solidis argumentis tunc defendi non posset, atque adversari obvio et literali Sacrarum Scripturarum sensui videretur, die 22 Iunii 1633 a Su-

(*a*) Index libror. prohib. XXIV.

prema Inquisitione proscripta fuit. Sed astronomicis et naturalibus scientiis prope diem incrementum sumentibus, detectisque solidissimis argumentis quibus telluris motus demonstratur, anno quidem 1758 expunctum fuit ex Indice decretum prohibens quominus ab aliquo haec sententia doceretur; anno 1822 permissa fuit librorum impressio, in quibus, non ut hypothesis sed ut thesis, telluris motus traderetur, anno demum 1835, Gregorio XVI sedente, in nova Indicis impressione omissus fuit praedictus Galilaei Dialogus. Eadem sed vero Copernici causa est, cuius liber *De revolutionibus Orbium* a S. Congregatione Indicis prohibitus fuit die 5 Martii 1616, Paulo V Pontificatum supremum gerente, atque deinde ex Indice expunctus.

Idipsum factum fuisse novimus circa librum V de Romano Pontifice a doctissimo Ven. Cardinali Bellarmino exaratum, in quo *Cap. IV,* repudiata sententia de potestate directa Romanorum Pontificum in temporalia principum, *Cap. VI,* indirectam defendit; atque idcirco hic liber proscriptus fuit. Re tamen me lius deinceps considerata, atque comperta veritate sententiae a Bellarmino assertae et propugnatae, liber ex Indice expunctus fuit.

Atque idipsum confidimus futurum de libris in Indicem ea de causa relatis, quia veluti certam Immaculatam Conceptionem B. M. Virginis defendentes, haereticos traducebant illos qui contrariam sententiam tuebantur, quod ante definitionem certe illicitum erat. Id vero officii Romanus Pontifex sibi erit sumpturus.

Nullus sed vero Editor aut Typographus privata auctoritate suscipere audeat iterum libros imprimere in Indicem relatos, quamvis evidentissimae sibi rationes suppetere videantur; sed obtenta prius a S. Indicis Congregatione facultate, et servatis conditionibus ab ea praescriptis.

69ª. (*a*) Ad hanc § 32 neque Decreta pertinent quae a S. Rituum Congregatione prodierint, neque facta supernaturalia quae non spectant ad illos Servos Dei aut Beatos quorum causa agitur coram Congregatione praedicta; aut ab illis acta sunt post causam absolutam, atque Supremo Apostolicae Sedis iudicio per solemnem Canonizationem definitam; et plane sunt a

(*a*) Typographi errore factum est, ut repetiti fuerint numeri 69 et 71. Secundos ergo indicabimus 69ª. 71ª.

discussa causa independentia; de his enim iudicare ad Episcopum pertinet, ut supra demonstravimus in nota 51, pag. 105. Qua de causa stricto sensu est huius legis dispositio exponenda; prohibetur scilicet, quominus absque dictae S. Congregationis licentia ea publicentur, quaecumque demum sint, quae utcumque pertinent ad beatificationem et Canonizationem Servorum Dei, quorum causa adhuc est sub iudice.

Ut rem exemplo declaremus. Penes S. Rituum Congregationem proponitur et agitur causa de valore actorum processualium tum ab Ordinario loci, tum de mandato Sedis Apostolicae confectorum, de veracitate et idoneitate testium, de fama sanctitatis Servorum Dei, de non cultu eis praestito, de virtutibus in gradu heroico quas exercuerunt, de miraculis eorum intercessione et invocatione patratis. In his vero agendis a Defensoribus Summaria et probationes proponuntur, a Promotore fidei animadversiones, semel, bis, ter, prout necessarium iudicaverit, a defensoribus responsiones ad illas elidendas, a Consultoribus observationes et iudicia. Haec autem prorsus sunt quae pertinent ad Causas Beatificationum et Canonizationum Servorum Dei, et haec publicari prohibentur, posthabita venia Sacrorum Rituum Congregationis.

Prohibetur tamen eiusmodi actorum publicatio, causa Servorum Dei coram S. Rituum Congregatione pendente, ut diximus, non postquam per solemnem Canonizationem consummata fuit; quamvis nemo existimare debet, postea liberum esse cuilibet ea publicare, nulla requisita potestate; etenim eiusmodi publicationes redeunt ad ius commune. Sciendum videlicet est, a die traditionis Actorum processualium S. Rituum Congregationi ad solemnem usque Canonizationem, omnia subdi potestati Promotoris Fidei, ita ut praeter huius facultatem, nihil, prorsus nihil, de Servo Dei publicari queat, non vita, non biographia, non aliud aliquid, quodcumque illud sit; haec autem Promotoris auctoritas cessat post actam Canonizationem, eique auctoritas communis subrogatur sive Episcoporum, sive Magistri S. Palatii Apostolici. In re ipsum sollertissimum Promotorem Fidei iuterrogavimus.

Neque sententia haec contradicere deprehenditur obvio sensui legis a Leone XIII statutae, qua cum dicatur: *Quae ad causas Beatificationum et Canonizationum Servorum Dei utcumque pertinent, absque beneplacito Congregationis Sacris Ritibus*

tuendis praepositae publicari nequeunt, suspicari quis posset eiusmodi prohibitionem perpetuam esse, cum etiam post actam Canonizationem verum sit, haec acta ad Causas Servorum Dei *utcumque* pertinere. Etenim non ita res est.

1°. Quia Legislator tempore praesenti loquitur de iis actis quae ad Causas Beatificationum et Canonizationum Servorum Dei utcumque pertinent; causa autem est a causando; consequenter de iis actis Legislator loquitur, quae ad illos pertinent Dei Servos, quorum causa sub iudice est; peracta autem Canonizatione causae illae plane absolutae dicendae sunt, neque, nisi improprie, causae dici possunt; eo scilicet sensu, quod aliquando de veritate aut de iustitia Causarum illarum dubitatum, et idcirco per Iudices inquisitum est.

2°. Quia cum ex lectione legis exploratum minime sit, Legislatorem prohibitionem eiusmodi voluisse ad tempora extendere quae Canonizationem subsequuntur, iura clamant: *in dubio quod minimum esse sequendum.*

3°. Quia post absolutam Canonizationem pro eiusmodi lege observanda non eaedem militant rationes, quae militant dum Causae sub iudice sunt.

4°. Cum in antiqua legislatione publicationes eiusmodi constituerent ius speciale, non est censendus Legislator hoc speciale ius abrogasse quin de re subditos aperte et opportune moneret; nihil autem monuit. Certum est autem antiquo iure, eiusmodi actorum publicationem minime prohibitam fuisse post actam solemnem Canonizationem, sed tantum pendente Causa; quod demonstratur tum ex facto, tum ex iure. Et ex facto quidem, quo constat publicata fuisse plurima Sanctorum Acta, visiones, revelationes etc., non requisita S. Rituum Congregationis licentia. Postrema fortasse publicatio refertur ad ea quae de semetipsa scripsit S. Veronica de Iulianis, a P. Pizzicaria S. I. publici iuris anno 1895–1897 facta, quin in fronte Voluminum, aut in fine appareat licentia concessa a S. Rituum Congregatione, et cum una Curiae Episcopalis et Provincialis Societatis approbatione. Ex iure autem, quia leges de non publicandis actis quae ad causas pertinent Servorum Dei, semper referuntur ad tempus, quo Causa Servorum Dei coram S. Rituum Congregatione pendebat.

Alexander VII die 23 Iulii 1661 sequens edidit decretum: « Sanctitas sua extra urbem expresse inhibuit omnibus et sin-

« gulis impressoribus seu typographis ubivis locorum praedi-
« ctas informationes, omnesque alias scripturas pertinentes ad
« causas Beatificationum et Canonizationum imprimi, sub quovis
« praetextu, causa, et quaesito colore, et cum quavis auctoritate,
« licentia et approbatione; et si quae ausu temerario contra
« praesentis decreti tenorem extra Urbem impressae fuerint,
« omni prorsus fide carere voluit et declaravit; mandans prae-
« terea, ac districte praecipiens universis et singulis haereticae
« pravitatis Inquisitoribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis,
« aliisque locorum Ordinariis, ut in sua quisque Dioecesi, vel
« provincia sedulo pervigilet, ne quidquam contra superius dis-
« posita fiat, seu attentetur » (*a*).

Agitur itaque hoc in Decreto de Informationibus, deque Scripturis ad causas Servorum Dei pertinentibus imprimendis, quibus quamlibet abrogat fidem Pontifex si extra Urbem impressae fuerint; erant ergo informationes et Scripturae pertinentes ad illos Dei Servos, quorum causa agebatur. Hoc autem melius ex iis quae sequuntur apparebit.

Etenim constitutum fuit ut unus Typographus Cameralis eiusmodi acta typis amandandi facultatem haberet, numero exemplariorum ad sexaginta constabilito, neque plura conficienda, nisi de expresso S. Congregationis Rituum Secretarii mandato; haec insuper exemplaria omnia, nullo excepto, tradenda erant Fidei Sub-promotori ut ea recognosceret atque sigillo muniret. Haec omnia constant ex eodem Benedicto XIV, *lib. cit. nn. 19. 20. 21. 22.*

Erant ergo exemplaria actorum quae pertinebant ad causas Servorum Dei in quae iudicium et sententia nondum pronuntiata fuerat.

Atque Decreti Alexandri VII hunc esse sensum ex decreto colligimus promulgato a S. Rituum Congregatione die 30 Ianuarii 1878; dum praefecturam gereret Eminentissimus Thomas Martinelli Ordinis S. Augustini, vir doctrina, modestia, et pietate conspicuus. Huiusmodi porro est:

« Sacra Rituum Congregatio Causarum Beatificationis Ser-
« vorum Dei et Canonizationis Beatorum, quae eius examini
« proponuntur summam gravitatem perpendens, sui muneris
« esse duxit illa praecavere pericula, quae ex inconsulta evul-

(*a*) Benedictus XIV De Servor. Dei Beat. et Canoniz. Lib. I, Cap. XIX, n. 22

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

PARISIEN.

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 21 Augusti 1897.

Sess. 24 cap. 5. de ref. matr.

COMPENDIUM FACTI. Anno 1894 die 24 Iulii Parisiis, servata forma Tridentina, initum fuit matrimonium inter Mariam Delphinam 27 annorum tunc natam, et Leonem sua uxore decennio maiorem.

Matrimonium istud, licet pleno consensu partium contractum, haud felicem exitum sortitum est. Siquidem, uti asseritur, *ex nervico morbo* et *umbilicari hernia,* qua laborabat sponsus, coniuges nunquam matrimonium consummare valuerunt. — Ad viri impotentiam arcendam pluries, ut ait mulier, adhibita fuerunt artis remedia, quae tamen minime profuerunt.

His tamen non obstantibus, coniuges per octo circiter menses vitam coniugalem simul duxerunt, quo tempore transacto, mulier marito valedixit ad eum non amplius reversura. Sed Leo post uxoris discessum, spretis Ecclesiae iuribus, tribunal civile adivit, a quo facile obtinere potuit sententiam divortii.

Quapropter mulier volens novas inire nuptias preces Sacratissimo Principi porrexit, expostulans ut matrimonium suum cum Leone solveretur, utpote ratum et non consummatum ob viri impotentiam.

Annuente Summo Pontifice, Archiepiscopo Parisiensi rescriptum fuit, ut ad normam Constitutionis Benedicti XIV et Instructionis S. C. C. conficeretur processus super asserta inconsummatione. Expleto processu, acta ad S. C. C. transmissa fuerunt simul cum relatione Iudicis parisiensis, qui suum iudicium circa inconsummationem matrimonii pandens, oratricem valde commendat.

Disceptatio Synoptica

DEFENSIO MULIERIS. Advocatus actricis duas in partes orationem suam dispescit, in quarum prima de non sequuta matrimonii consummatione, in altera vero de dispensandi causis disserit.

Primum caput defensor aggrediens, in primis notat ad tramites Sacrorum Canonum, et instructionis S. Congregationis Concilii anni 1840, ad probandam matrimonii inconsummationem tria requiri, quae babentur in Cap. *Proposuisti 4 de Probationibus*, nimirum iuratam coniugum confessionem, testimonium septimae manus, et corporalem mulieris inspectionem.

Revera, ait advocatus, matrimonium non fuisse consummatum adstruit iurata utriusque coniugis fides, egregio septimae manus testimonio roborata. Siquidem actrix Maria Delphina, praestito iuramento, suam, coram iudice, depositionem peragens absque ulla haesitatione affirmat : « Le soir même (du mariage) Monsieur Leon a manifesté son antipathie pour les devoirs conjugaux; il m'a laissée sous prétexte de me laisser reposer, après avoir passé une heure le soir près de mon lit. Il est allé prendre un autre lit dans une autre chambre. Vers six heures du matin je l'ai rappelé et il a passé quelques heures avec moi dans le même lit. Il a essayé de faire l'acte coniugal et n'a pu y réussir. Les jours suivants il a fait lit commun, sur mes supplications, mais en mettant un traversin entre lui et moi. — Absolument, j'affirme, sur mon honneur et ma conscience que le mariage n'a j'amais été consommé entre mon mari et moi, et que la rèsponsabilité n'en doit être attribuée qu'à mon mari. Il m'a fait prendre une fois des injections et je m'y suis prêtée avec la meilleure volonté possible, espérant par là lui rendre plus facile le devoir coniugal ».

At et ipse Leo item testatus est de inconsummatione. « J'affirme que le mariage n'a pas été consommé. Cette responsabilité retombe sur moi, mais elle est attenuée par

mon état morbide caractérisé par des signes extérieurs que j'ai indiqué au médecin ».

Quanta fides tribuenda sit huic coniugum confessioni, iuxta patronum probatur ex septimae manus testibus, qui uno veluti ore testimonium reddunt utrique coniugi ac praesertim mulieri, tum de singulari pietate, tum de veritate dictorum; eisque proinde asserentibus matrimonium non fuisse consummatum non solum verum dixisse firmissime credunt, sed, quod maximum est, de non peracta matrimonii consummatione propter viri impotentiam, tanta securitate et intima persuasione testificantur, ut validissimum non consummationis argumentum constituant.

Sane oratricis pater, iuratus, testatur filiam domum paternam quotidie frequentasse, eamdem rem semper aperuisse, post etiam definitivam separationem, nimirum maritum copulam saepius inutiliter tentasse et matrimonium mansisse inconsummatum, eique plenissimam fidem habens absolute affirmat. Hunc effectum tribuit nervico et atrophiae in viri genitalibus. «J'attribue cette conduite à l'état nerveux de Mr. Leon. Il y a en lui une perturbation, ou une atrophie génésique ». Huic concordat actricis mater quae de inconsummatione testatur.

Idem, secundum oratorem, comprobatur ex depositione medicorum Topinard ac Iulii Bourcier, qui ex officio producti non solum veracitatem coniugum commendant, sed de matrimonii inconsummatione plene testantur.

His positis, advocatus praetermittens, brevitatis causa, iurata testimonia aliorum testium, qui utriusque coniugis, praesertim mulieris, religionem et veracitatem non solum laudant, sed etiam intimam persuasionem de matrimonii inconsummatione manifestant ob viri impotentiam, concludit nullum dubium esse de inconsummatione huius matrimonii, quum compertissimum esset, iuratam coniugum confessionem, testimonio septimae manus roboratam, in iure haberi uti sufficientem probationem non consummati matrimonii, iuxta *cap. Laudabilem 5, lib. IV, tit. XIV, De frig. et malef*...

Imo, urget advocatus, aliud potissimum inconsummationis argumentum in themate habetur, nam hic agitur de viro qui contra seipsum tam iudicialiter, quam extraiudicialiter fassus est, matrimonium non fuisse consummatum ob suam coeundi impotentiam ; iamvero confessio coniugis in sui praeiudicium plenam facit probationem ; docet Coscius *De separatione thori lib. 1, cap. 16, num. 25.*

Gradum faciens orator ad argumentum ex virginitatis exploratione depromptum, notat quomodo in physico examine omnia iuxta Canones et Benedictinam Constitutionem, nec non S. C. C. methodum servata sint.

Neque minori certitudine aut claritate de matrimonii non consummatione testatus est alter ex peritis cognitoribus Dr Bucquoy, qui primo suam relationem ita concluserat: « Qu'elle porte, dans un état d'intégrité complète les signes matériels de la virginité. Qu'il n'a été fait aucun tentative efficace pour l'accomplissement regulier et complet de l'acte conjugal ».

Quod autem, animadvertit orator, in hac inspectione omnes cautelae et regulae canonicae servatae fuerint, id evidentissime patet ex testimonio sanctimonialis St. Stanislas.

Neque in casu, iuxta patronum, ad Pontificis animum movendum pro elargienda dispensatione deficiunt causae et quidem gravissimae. Nam inter causas dispensationis eminet impotentia viri, ut videre est apud Schmalzgrueber *De Divortiis n. 55,* et Cosci *De Separatione tori, lib. I, cap. 16, n. 294.* Nam per eam, observat advocatus, cessat praecipuus ille matrimonii finis qui in sobole procreanda et ardore libidinis extinguendo constituitur.

Quod si doctissimus Sanchez *De Matrimon., lib. 2, disp. 16, n. 3* doceat « iustam causam concedendae dispensationis a matrimonio rato esse impotentiam supervenientem ante matrimonium consummatum, quia cessat matrimonii finis » quanto magis, notat orator, concedi debeat in praesenti casu impotentiae praecedentis ? Iam vero Leonis

impotentiam nuptias praecessisse advocato constat ex agendi ipsius ratione, qui sollicitus fuit prima nuptiarum nocte variis futilibus praetextibus distincto lecto cubare, ut, propriam impotentiam veritus, periculum uxori eam ostendendi removeret. « Il ne pouvait m'embrasser, testatur mulier, sans éprouver un énervement extraordinaire, et même sans étre en état d'érection... Il éprouvait alors une très-grande souffrance parce qu'il ne pouvait jamais aboutir à une érection ». Et vir « Je connaissais les fins du mariage ; j'avais la volonté de les atteindre ; un phénomène physique que j'ignorais m'en a empéché, ce phénomène est nerveux ».

Sed, prosequitur defensor, non antecedenti solum, verum etiam perpetua laborat impotentia. Enimvero licet Leo obscure responderit iudicis inquisitioni, neque tulerit ulterius urgeri super hoc puncto, veluti monent ipsi actorum moderatores; nihilominus talia habentur in actis indicia ut de insanabili morbo non sit ambigendum.

Nam, ut ait advocatus, adhibita pharmaca et curationes, saltem a tempore contracti coniugii (mense Iulio 1894) ad negatam medico Bourgeois dispensationem a secreto professionali (mense Iunio 1896) certum est per biennium ad nihilum prodidisse.

Hinc, animadvertit defensor, prae aliis dispensationis causis maxime urget in themate dubium circa valorem matrimonii cum valde praesumatur contractum cum impedimento naturali dirimenti. Et hoc grave dubium constituere urgentissimam causam ad dispensandum advertit Card. De Luca *De Matrim. par. 2, disc. 4, n. 8*. Hanc doctrinam confirmat praxis S. C. C. plurimis exemplis quae prostant in thesauro resolutionum eiusdem S. C. Quare, concludit, si dicta Leonis impotentia sufficiens esset ad declarandum irritum matrimonium, a fortiori erit valida ad impetrandum beneficium dispensationis.

Alias dispensationis causas advocatus invenit in periculo incontinentiae, ex eo quod actrix in ipso ineuntis iuventu-

tis fervore versatur, nec non in invincibili eiusdem repugnantia et aversione in virum, ac impossibilitate reconciliationis.

Animadversiones vindicis s. vinculi. Ex adverso vinculi matrimonialis ex officio tutor contra testimonium medicorum Ferrand et Bucquoy, qui iussu iudicis Mariae corpus recognoverunt et illam virginem affirmarunt, insurgit. Et praeprimis horum testimonium parvipendit, quippe quod destituitur praecipuis circumspectionibus ad evitandas fraudes et deceptiones in gravissimo atque arduo negotio invectis. Porro testimonium huiusmodi ex praescripto legis in fide saltem quinque testium inniti debet, qui testimonium ita dicere debent, ut quisque nesciat aliorum testimonium *Instr. S. C. C. diei 22 augusti 1840* § *Procedendum et seq.* In praesenti autem duo solummodo testes, Ferrand et Bucquoy, negotium ex communi consensu absolverunt, ita ut dici iure possit testimonium unius.

Deinde prosequitur defensor, medici cognitores Ferrand et Bucquoy hymenem quamvis renuntient intactum, ita tamen illum constitutum dicunt, ut Maria facile comprimi absque hymenis laesione possit. Reque vera medicus Ferrand scribit: « Cet examen permet de constater que l'hymen est souple »: medicus Bucquoy refert: « Le bord interne de l'ouverture de l'hymen est sans résistance... Cette ouverture de l'hymen se laisse facilement traverser ».

Quibus animadversis, propositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SSmo pro dispensatione super matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra C. C., re disceptata sub die 21 Augusti 1897 censuit respondere: *Affirmative.*

PINNEN.

CONCURSUS

Die 3 Aprilis 1897.

Sess. 24 c. 18 De Ref.

Compendium facti. Ad vacantem Praepositaram curatam loci Ilice Dioecesis Pinnen., regio Patronatui obnoxiam, in aedibus Episcopalibus die 5 Novembris anni 1895 concursus habitus est, at ea ratione fuit absolutus ut duabus quaestionibus aditum aperuerit.

Prima instantia ipsius concursus impetit valorem. Accidit enim ut ex quatuor candidatis ad examen, alter ab ipso periculo subeundo prohibitus fuerit, quidam Florindus Partenza, Praeposituræ Oeconomus curatus. Quare hic confugit ad S. C. C. ut sua protueretur iura.

Altera instantia movetur a Sacerdote Aloysio De Galitiis, uno ex candidatis, qui conquestus est *de mala examinatorum relatione* eo quia ipse approbatus non fuerit.

Ad primam quaestionem quod spectat, instans retulit: sese, vacata Praepositura, nominatum ab Episcopo fuisse illius Vicarium curatum: cui nominationi accessit *regium placet;* sese vero ad Episcopale palatium accessisse, periculum facturum die qua locum habere debuit concursus, praevio supplici libello, praedito necessariis documentis; ast praepeditum fuisse inter concurrentes adesse. Mirum id sibi fuisse, post Bullam ab Episcopo prius habitam in vicarium curatum; quo munere cum laude functum fuisse sibi constat.

Episcopus sui agendi rationem significavit aiens: solam necessitatem suasisse nominationem Sacerdotis Partenza in oeconomum curatum, deficiente, illo in loco, quolibet alio Sacerdote; dum alium extraneum mitti nequibat ob libellas 21 in mensem, quas oeconomus regius rependit in paroeciarum vacatione. Presbyterum Partenza, prosequitur Episcopus, ita invisum esse cuncto populo, ut plures recusent ab eo accipere Sacramenta et adsistentiam eius in mortis periculo.

Casus autem accidisse in quibus Curia debuit deputare alienos sacerdotes, ad sacramentum Baptismatis administrandum neonatis, quorum parentes operam sacerdotis Partenza omnino renuerunt.

Verum, uti iam relatum fuit, una cum instantia Sacerdotis Partenza, altera pervenit Sacerdotis De Galitiis recurrentis *a mala relatione examinatorum*. Ut appareret quanti facienda esset instantis querela, a Curia expetita sunt acta concursus quae a S. C. C. supposita fuerunt examini Consultoris. Hic, pervolutis actis, persensit, de valore sententiae examinatorum non posse ferri iudicium, quia non apparebat quanam methodo iidem processerint in dimetiendis candidatorum meritis.

Hinc percontatus de methodo examinis haec reposuit Ordinarius: summam punctorum quae dari solent casibus esse novem, idest tres pro quolibet casu; et unum punctum conciunculae assignatum pariter esse; ita ut approbandus consequi debeat minimum punctorum $5\,{}^1/_2$; puncta vero moralium requisitorum, tribuuntur tantum, quando examinandus sit approbatus supra scientiam, aliter posthabentur.

Quam agendi rationem ita iudicavit idem Consultor: « Hanc methodum esse contrariam praescriptionibus S. Tridentini Concilii et instructionibus datis ab hac S. Congregatione res evidentissima est. Examinatores enim tenentur idoneos declarare concurrentes *cumulative* quoad scientiam, aetatem, mores et reliqua moralia requisita. Idque eo vel magis (ni fallor) quando agitur de beneficiis iuris patronatus, prouti in casu verificari nos docet Episcopus ».

Episcopus certior factus de hisce Consultoris animadversionibus, a Pros. examinatoribus exquisivit an vellent a priori sententia discedere et Sacerdotem De Galitiis inter approbatos recensere. Ultro hoc praestiterunt examinatores, et hac ratione oratorem approbatum fuisse refert Episcopus in suis literis diei 1 Maii 1896.

Disceptatio Synoptica

Ex officio animadversum fuit, duobus quaestionem contineri dubiis I. nempe: *An concursus sustineatur in casu,* et quatenus affirmative:

II. *An constet de mala relatione examinatorum et quomodo providendum sit in casu.*

In themate validitati concursus obstare videtur exclusio Sacerdotis Partenza. Nam mens Concilii Trid., saepe explicata a S. C. C., est omnibus veniam facere concurrendi ad examen subeundum, ut facilius sit, clericum idoneum eligere ad vacantem eccl. parochialem. Hinc docet Fagnanus *in cap. Cum sit ars, De aet. et qualit. praef. n. 19,* posse Episcopum etiam criminosos et scandalosos describere in albo concurrentium, quia integrum est ei non approbare *in S. Marci et Bisiniani, Concursus die 22 Iulii 1850,* § *Si.*

Sacerdos vero Partenza, etsi Episcopo non videatur idoneus, qui Ecclesiae parochiali praeficiatur, tamen non exhibetur criminis reus aut scandalosus, neque ab ipso Episcopo indignus habitus est qui oeconomus constitueretur Ecclesiae vacantis.

Praeterea hic Sacerdos iam obtinuerat, ut describeretur in albo concurrentium quando ab aula examinis expulsus fuit. Siquidem tempore utili expetierat ut inter candidatos recenseretur, omnibus exhibitis appositis documentis, neque de reiectione instantiae ullum habuit nuncium, prouti par erat, ne cum omnium admiratione et gravi suspicione collusionis, repelleretur ab ipsa aula examinis.— Trid. Conc. *in Sess. 24, cap. 18, De ref.,* decernit: *Transacto constituto tempore omnes qui descripti fuerint examinentur,* etc. Saepius S.C.C. declaravit, omissionem examinis eius qui intra terminum praefixum in edicto comparuerat, neque fuerat reiectus, ipsum inficere concursum; nam proposito dubio: *An omissio examinis Antonii Gnol, qui intra terminum in edicto praescriptum comparuerat et descriptus et protestatus fuerat velle se examini subiicere, sit contra formam substantialem dispo-*

sitionis a Sacro Concilio Trid. praescriptae, ita ut concursus ex hoc capite vitietur. S. C. C. respondit: *Omissionem examinis esse contra formam substantialem a Sacro Concilio Trid. in cap. 18, sess. 24, De ref. statutam ac propterea concursum ex hoc capite esse nullum;* in Tarraconen. die 18 Martii 1635. Hanc responsionem passim referunt canonistae et eamdem pluribus auctoritatibus firmat Pignatellius *Consult. tom. I;* unde deducit, communem esse sententiam, irritari omnino concursum quoties aliquis ex concurrentibus iam descriptus ad examen non admittatur.

Quoad aliam quaestionem, in primis examinatorum relatio non videtur fuisse exacta ad receptas regulas, nam solemne est in materia concursus ad paroecias, examinatores non debere seiunctim calculum dare de scientia candidati, nulla habita ratione de ceteris qualitatibus moralibus; nam Conc. Trid. in l. c. iubet: « Peracto deinde examine renuncientur quotcumque ab his idonei iudicati fuerint *aetate, moribus, doctrina, prudentia et aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis.* Ex hisque Episcopus eligat etc. ». Exinde S. C. C. quoties examinatores de scientia tantum iudicaverint, remissa Episcopi iudicio aestimatione de aliis omnibus qualitatibus, censuit nullius esse roboris huiusmodi examinatorum relationem, uti in *Urbinaten. 15 Iunii 1605,* relata in *Spoletana Concursus, die 8 Apr. 1848,* § *At.* — Et in *Larinen. Concursus, die 2 Sept. 1758,* extante eodem defectu in examinatorum relatione, proposita fuerunt, inter alia, haec dubia: II. *An constet de mala relatione examinatorum in casu.* Et quatenus affirmative, III. *An sit deveniendum ad novum concursam in casu,* S. C. C. reposuit: *Ad secundum affirmative. Ad tertium affirmative coram Metropolitano.*

Neque videtur defectus evanuisse malae relationis eo quod examinatores postea approbaverint, longo temporis intervallo, Sacerdotem De Galitiis antea reprobatum. Non constat enim quodnam criterium prae oculis habuerint examinatores in recedendo a decisis; seu an correxerint iudicium suum, circa

scientiae experimentum, vel potius accesserint rectae iudicandi normae. Sed gravius est vitium imo error secundus videtur peior priore; quia examinatores, tanta interiecta mora, arbitrati sunt se reformare suam sententiam, quando e contra requiritur, quod quantum fieri potest, *uno contextu*, examen et relatio feratur. Ita cl. Santi *tit. De praeb. et dignit. n. 62* refert cum communi, « examinatores *debent vero ferre suffragium antequam a loco examinis recedant* ». Verum hodie, aucta examinis materia, hoc passim non servatur, sed dispositionis servatur intentio, nempe quo citius fieri potest fit examinis relatio, et, prolata sententia, examinatores non secus ac iudices *sive bene, sive male functi sint munere suo*, sententiam corrigere non valent. Exinde canones concesserunt appellationem *a mala examinatorum relatione*, at ista fieri posset frustranea, si pro libito examinatoribus integrum esset variare sententiam.

Porro S. C. C. ad impediendos inutiles circuitus, atque ad longiorem praecavendam Ecclesiae viduitatem solet concedere actuum concursus sanationem. Revera refert Pallottini, *tom. 6, V. Concursus, § 2, 9*, « quod si absque culpa et dolo Ordinarii atque examinatorum Synodalium actus concursus nulliter expleantur, solet a Sacra Congr. sanatio nullitatis impertiri in *Policastren. die 18 Sept. 1745, § Adversus*. Item in *Lucana Concursus die 26 Augusti 1854, § Hanc*. — Si vero dubitetur an concursus nullitas revera fuerit commissa, gratia, ut aiunt sanatoria ad cautelam conceditur, iuxta resolutionem in praefata *Policastren. die 18 Septembris 1745* ».

Praeterea quoad quaestionem dubii II *quomodo sit providendum in casu*, adverti debet quod si nulla declarentur acta concursus, neque sanentur, sed novus indicatur concursus, observanda est dispositio Const. S. Pii V *In conferendis*, praescribens « omnes et singulas collationes, provisiones praeter et contra formam a Conc. Trid., praesertim in examine per concursum faciendo, praescriptam, factas aut in futurum faciendas, nullas, irritas ac nullius roboris etc.

et parochiales Ecclesias... vacare... » easque sic vacantes Sedis Apostolicae dispositioni reservari. Exinde Fagnanus in *cap. Cum sit ars, De aet. et qualit. praef. n. 55,* haec habet « S. C. C. consulta ab Episcopo Carthaginensi an concursus et examen pro parochialibus factum a tribus vel quatuor examinatoribus Synodalibus una cum aliis tribus vel quatuor examinatoribus ab Ordinario tamen deputatis, sit contra formam Trid. Conc. et provisiones parochialium sic ab eo Ordinario factae, sint nullae et Sedi Ap. reservatae; respondit, esse contra formam a Trid. Conc. praescriptam, nulliusque esse momenti, et collationem ad Sedem Apost. vigore Const. Pii V esse devolutam ». Et hinc si novus fiat concursus, iuxta generales normas reservationis ex capite invalidi concursus, acta novi concursus transmittenda sunt ad Datariam, quae per seipsam deliberabit cuinam conferendum sit beneficium; ita cl. Santi *l. c. n. 61.*

Quibus animadversis, proposita fuerunt diluenda

Dubia

I. *An concursus sustineatur in casu.*

Et quatenus affirmative:

II. *An constet de mala relatione examinatorum et quomodo providendum sit in casu.*

RESOLUTIO. Sacra C. C. re disceptata sub die 3 Apr. 1897, censuit respondere: *Ad I et II; attentis peculiaribus adiunctis, in casu occurrentibus, supplicandum SSmum pro sanatione concursus* (1).

(1) Recole Vol. XI, 125; ubi colligitur, iurisprudentiam esse S. C. Concilii, firmatam innumeris resolutionibus, onus incumbere examinatoribus cumulandi tum doctrinam, tum ceteras qualitates et requisita concurrentium, ut ex omnibus coniunctis iudicium ferre valeant de idoneitate eorumdem. Qui autem plura prae oculis habere cupiat quoad concursus, adeat Vol. VII, 340 usque ad 379; Vol. IX, 236; Vol. X, 127.

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

ANDEGAVEN. Beatificationis et Canonizationis ven. Servae Dei Sororis Mariae a S. Euphrasia Pelletier, fundatricis sororum a Bono Pastore.

Una ex pluribus religiosis feminis quae, saeculo superiore exeunte, clementissimus Deus excitavit in medio nationis gallicae ubi christianae ac civili societati a nefariis hominibus gravissima inflicta fuere vulnera, tantum religione et charitate sananda, clara veluti stella affulsit serva Dei Maria a S. Euphrasia Pelletier, Fundatrix Congregationis sororum a Bono Pastore. De ortu huius Servae Dei merito laetatur insula *Noimoutier* e dioecesi Lucionensi ubi a piis honestisque parentibus Iuliano et Anna Mourin die 31 Iulii 1796 in lucem prodiit, Rosae Virginiae nomine infantulae indito in sacro baptismi lavacro. Rerum caelestium studiosa et pietatis exercitiis sive domi sive in templo iugiter intenta, peculiari devotione prosequebatur Sanctum Philibertum illius insulae Patronum. Historiae sacrae et christianae cathechesi addiscendae operam dedit adeo diligentem, ut singulari praemio adolescentulis proposito meruerit cohonestari. Annum aetatis tertium decimum agens patrem amisit, et in solatium viduae matris duos fere annos mansit. Nam trilustris Turones missa fuit et convictum Dominae Choblet ingressa praeclaram habuit magistram Dominam De Lignac, dein sanctimonialium ursulinarum antistitam, quae Rosae Virginiae ingenium ac virtutem probavit et laudibus extulit. Eo in loco paulo post puellam perturbavit amantissimae genitricis obitus, qui tamen eius sancto proposito stimulos addidit ad novum vitae statum in Congregatione Nostrae Dominae a charitate Refugii amplectendum. Ex libris ac litteris S. Teresiae animas Christo lucrari didicit, atque opportunis consiliis adiuta, Deo favente, die 20 Octobris anno 1814 ex aedibus Dominae Choblet ad proximam domum Refugii transiit. Verum puellae votis per aliquod tempus obstitit tutor Dominus Marceau ut clarior pateret divina vocatio et firmius Servae Dei propositum. Illuxit tamen auspicatissima dies Nativitatis B. M. Virginis anno 1815, qua haec columba, audita voce divini sponsi, ad eum convolavit. Tunc nomen Mariae a Sancta Euphrasia cum religioso habitu accepit et biennali tirocinio cum laude expleto, etiam religiosa vota laetissime nuncupavit. Inde pietatis magistra mulieribus poenitentibus data, et postea, etsi iunior ceteris, ipsius domus antistita renuntiata fuit. Interim claustralium feminarum coetum a Sancta Magdalena instituit aptisque regulis munivit. In civitate Andegavensi, ex pecunia per legatum relicta et vigilantissimo Praesuli tradita, domus Refugii fundamenta iecit, eamque non modo erectam vidit, sed cum quinque sororibus anno 1829 incolere coepit. Turones reversa pro munere suo explendo, illi enim

religiosae domui adhuc praeerat, statim ac potuit, anno scilicet 1831 Andegavensem domum revisit, gubernavit et sacra aede auxit. Ampliato etiam instituto Nostrae Dominae a charitate Refugii, atque coetu a S. Magdalena, brevi tempore alias ordinavit consociationes, unam *a Providentia* pro orphanis puellis, alteram *a Praeservatione* pro adolescentulis periclitantibus, tertiam *a Beata Virgine Perdolente* pro feminis a coetu poenitentium consecratis. Quae fundationes maiora quoque coepere incrementa in aliis Galliarum dioecesibus, opera et studio Famulae Dei, instantibus locorum Ordinariis. Ineunte anno 1835, ad unitatem servandam, approbante per Apostolicas Litteras P. M. Gregorio XVI, universae congregationi a Bono Pastore nuncupatae, generalis antistita praeposita fuit, simulque domus princeps et sedes tirocinii constituta in civitate Andegavensi. Iucunditas autem Famulae Dei cumulata fuit cum Romam arcessita et ad pedes eiusdem Pontificis provoluta, devoti gratique animi sensus aperuit; atque Apostolica Benedictione recreata in ipsa alma Urbe curam et regimen feminarum in custodiis degentium a sua Congregatione suscipi vidit, sub auspiciis illius Principis iustitiae et clementiae consulentis. Andegavum reversa de Congregationis suae firmitate et amplitudine semper sollicita, pro qua nec curis nec laboribus unquam pepercit, saevi cancri morbo lente consumpta et Ecclesiae sacramentis refecta, die 24 Aprilis anno 1868, obdormivit in Domino, centum et decem domus religiosas et fere novendecim millia alumnarum ex instituto principe et ex aliis coetibus Congregationis Boni Pastoris veluti suam haereditatem, relinquens. Quum vero sanctimoniae fama, quam Famula Dei adhuc vivens adepta fuerat, post obitum magis in dies increbuerit, Processus Ordinarius super ea rite confectus et in Urbem delatus, Sacrae Rituum Congregationi exhibitus fuit. Hinc ad humillimas preces Rm̃i Dñi Antonii Savelli Spinola Causae Postulatoris, Sanctissimus Dominus Noster Leo Papa XIII per decreta 11 Februarii et 17 Maii 1895, probatis scriptis Servae Dei ut ad ulteriora procedi possit, ab interventu et voto Consultorum super dubio introductionis ipsius Causae in Congregatione Ordinaria proponendo et discutiendo dispensare dignatus est. Quare instante praedicto Postulatore, nomine etiam universae Congregationis sororum a Bono Pastore, atque attentis Litteris Postulatoriis nonnullorum Em̃orum S. R. E. Cardinalium et plurium Sacrorum Antistitum atque Capitulorum Ecclesiarum Cathedralium, nec non religiosarum communitatum, piarum consociationum atque illustrium virorum ex variis regionibus, infrascriptus Cardinalis Sacrae Rituum Congregationi Praefectus et huiusce Causae Relator, in Ordinariis Comitiis, subsignata die, ad Vaticanum habitis sequens dubium discutiendum proposuit: « *An sit signanda Commissio introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur?* » Atque Em̃i Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, post

relationem ipsius infrascripti Cardinalis Ponentis, audito R. P. D. Ioanne Baptista Lugari, Sanctae Fidei Promotore, omnibusque accurate perpensis, rescribendum censuerunt: « *Affirmative, seu signandam esse Commissionem si Sanctissimo Domino placuerit* ». Die 7 Decembris 1897.

Facta postmodum de his Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII per ipsum infrascriptum Cardinalem relatione, Sanctitas Sua rescriptum Sacrae Rituum Congregationis ratum habens, propria manu signare dignata est Commissionem Introductionis Causae Venerabilis Servae Dei Mariae a S. Euphrasia Pelletier, die undecima iisdem mense et anno.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secretarius.*

RESCRIPTUM quoad cultum tribuendum sacrae Spinae e Corona D. N. I. C.

Rmus P. Commissarius Generalis Fratrum Minorum Observantium de Provincia Calabriae S. R. Congregationi ea quae sequuntur humillime exposuit, nimirum:

In Conventu Fratrum Minorum Franciscalium de observantia prope Petiliam, Policastrum ac Provinciae Calabriae, abhinc tribus saeculis una colitur Spina Coronae D. N. I. C. Sanguine conspersa et quondam a Rmo Archiepiscopo S. Severinae, in cuius dioecesi situm est oppidum, iuridice recognita et approbata. Haec autem S. Reliquia cum exponitur Fidelium venerationi, super tabernaculum collocari solet, in quo SSmum Sacramentum asservatur et ante ipsam transeuntes utrumque flectunt genu; et ipsi Sacerdotes ante eam expositam celebrantes omnia peragunt, quae ante SSmum Sacramentum expositum fieri solent. Idem vero Rmus P. Commissarius Generalis sua canonica visitatione, haec omnia nonnisi SSmae Eucharistiae ratus convenire ex ecclesiastica institutione, iussit ab his abstineri et omnia peragi ad tramitem Decretorum Sacrae Rituum Congregationis. Quod aegre ferentibus quibusdam, ut efficacius, in casu, omnis abusus eliminetur, et debitus honor Sacrae Spinae D. N. I. C. tribuatur, praedictus Orator ab eadem Sacra Congregatione enixe postulavit:

I. Utrum praefati usus approbari, vel saltem tolerari possint?

II. Et quatenus negative, quis sit legitimus cultus eidem S. Spinae tribuendus?

Et ipsa Sacra Congregatio, referente subscripto Secretario, attentis expositis, utrique postulato rescribendum censuit: « Stetur Decretis, praesertim Decreto in *Tridentina* d. d. 12 Mar-

tii 1836, (1) aliisque respicientibus cultum exhibendum ac praescriptum pro Reliquiis vivificae Crucis aliorumque instrumentorum Passionis Dominicae ».

Atque ita rescripsit. Die 17 Septembris 1897.

LUCIDUS M.ª CARD. PAROCCHI

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI, *S. R. C. Secretarius.*

URBIS ET ORBIS. Indulgetur Congregationi Clericorum regularium S. Pauli Barnabitarum recolere festum natalitium S. Antonii Mariae Zaccaria die V. Iulii.

Ad humillimas preces Rm̃i P. Aloisii Cacciari, Procuratoris Generalis et Postulatoris Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli Barnabitarum, ab infrascripto Cardinali Sacrae Rituum Congregationi Praefecto relatas, Sanctissimus Dominus Noster Leo Papa XIII, ex ipsius Sacrae Congregationis consulto, concedere dignatus est, ut, translato in diem VII. Iulii, vel, hac impedita, in primam diem subsequentem liberam, iuxta rubricas, festo assignato Ss. Cyrilli et Methodii PP. CC., alterum festum natalitium S. Antonii Mariae Zaccaria Confessoris, cum Officio de Comm. Conf. non Pont. et lectionibus I. Nocturni, de Scriptura occurrente, et II. et III. Nocturni, Oratione ac Missa propriis, iam approbatis et concessis praedictae religiosae Congregationi, die V. Iulii ab universa Ecclesia, sub ritu duplici minori, post annum 1898, singulis annis recolatur. Insuper idem Sanctissimus Dominus noster supradictum Officium cum Missa de S. Antonio M. Zaccaria, sub praedicto ritu, in Calendario Universali et in novis editionibus Breviarii et Missalis Romani deinceps inscribi mandavit. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

Die 11 Decembris 1897.

C. CARD. MAZZELLA EP. PRAENESTIN. *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

D. PANICI *S. R. C. Secret.*

(1) Decretum in *Tridentina* ad 1 declarat, Reliquiam SS. Crucis super Tabernaculo, asservante Eucharistiam, non esse exponendam. Alterum in *Varsavien.* ad 12 declarat, ante Reliquiam SS. Crucis expositam loco principe in altari, unico genu esse flectendum. Haec autem ab aliis quoque confirmantur Decretis.

ADDITIONES ET VARIATIONES in rubricis generalibus et specialibus Breviarii et Missalis Romani inducendae ex Decreto diei 11 Decembris 1897.

ADDENDA ET VARIANDA

IN RUBRICIS GENERALIBUS BREVIARII ROMANI.

I. *De Officio duplici.*

N. 2. Festum duplex celebratur aut de eodem fit commemoratio eo die quo cadit, nisi illud contingat transferri, ut dicetur in Rubrica de Translatione Festorum.

N. 6. Preces ad Primam et Completorium, et Suffragia de Sancta Maria, Sancto Ioseph, Apostolis et Pace, ad Vesperas et Laudes non dicuntur in Officio duplici, ut etiam in propriis eorum Rubricis dicetur.

N. 2. Festum duplex celebratur aut de eodem fit Commemoratio eo die quo cadit, nisi illud contingat transferri « aut penitus omitti », ut dicetur in Rubrica de Translatione Festorum.

N. 6. Preces ad Primam et Completorium, et Suffragia de Sancta Maria, Sancto Ioseph, Apostolis, « Titulo », et Pace ad Vesperas et Laudes non dicuntur in Officio duplici, ut etiam in propriis eorum Rubricis dicetur.

II. *De Officio semiduplici.*

N. 2. De Festo semiduplici fit eo die quo cadit, aut de illo ponitur commemoratio, ut dicetur in Rubrica de Translatione Festorum.

N. 2. De Festo semiduplici fit eo die quo cadit, aut de illo ponitur Commemoratio, « vel penitus omittitur », ut dicetur in Rubrica de Translatione Festorum.

IV. *De Dominicis.*

N. 1. De Dominica semper fit Officium in Dominicis Adventus, et in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam in Albis inclusive, quocumque Festo Duplici, vel Semiduplici adveniente: quia tunc Festum transfertur, aut de eo fit commemoratio (ut in Rubrica de Translatione Festorum dicetur), nisi illud Festum sit de principali Titulo vel Patrono alicujus Ecclesiæ, vel loci, aut Dedicatione propriæ Ecclesiæ; quia tunc de huiusmodi Festo fit tantum in Ecclesia vel loco, cuius est Titulus vel Patronus vel Dedicatio, cum Commemoratione Dominicæ; quibusdam Dominicis exceptis, ut dicetur in Rubrica de Commemorationibus. Id pariter servatur quoad alia Festa primæ classis, in prædictis Dominicis occurrentia. In aliis Dominicis per annum fit de Dominica, etc.

N. 1. De Dominica semper fit Officium in Dominicis Adventus, et in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam in Albis inclusive, quocumque Festo Duplici, vel Semiduplici adveniente: quia tunc Festum transfertur, aut de eo fit Commemoratio «aut penitus omittitur» (ut in Rubrica de Translatione Festorum dicetur), nisi illud Festum sit « Duplex primæ classis »; quia tunc « fit tantum » de huiusmodi Festo, cum Commemoratione Dominicæ; quibusdam Dominicis exceptis ut dicetur in Rubrica de Commemorationibus. In aliis Dominicis per annum fit de Dominica, etc.

VII. *De Octavis.*

N. 3. . . . .
ut dicetur in eadem Rubrica de Translatione Festorum. Infra Octavam Epiphaniæ fit tantum de Patrono vel Titulari Ecclesiæ, et de Dedicatione ejusdem (non tamen in die Octava) cum commemoratione Octavæ. Infra Octavam Corporis Christi, etc.

N. 3 . . . .
ut dicetur in eadem Rubrica de Translatione Festorum. Infra Octavam Epiphaniæ fit tantum « de Duplicibus primæ classis (non tamen in die Octava) », cum Commemoratione Octavæ. Infra Octavam Corporis Christi, etc.

VIII. *De Officio S. Mariæ in Sabbato.*

N. 5. Dicuntur Preces Dominicales ad Primam et Completorium, et fiunt Suffragia consueta de sancto Ioseph, de Apostolis et de Pace, et tempore Paschali sola commemoratio de Cruce, ut in secunda Feria post Octavam Paschæ. Post Nonam nihil fit de ea, nisi consueta eius commemoratio, cum aliis Suffragiis, quando dicenda sunt in Officio de Dominica.

N. 5. Dicuntur Preces Dominicales ad Primam et Completorium, et fiunt Suffragia consueta de sancto Ioseph, de Apostolis, « de Titulo », et de Pace, et tempore Paschali sola Commemoratio de Cruce, ut in secundia Feria post Octavam Paschæ. Post Nonam nihil fit de ea, nisi consueta ejus Commemoratio cum aliis Suffragiis, quando dicenda sunt in Officio de Dominica.

IX. *De Commemorationibus.*

N. 8. Commemorationes fiunt hoc modo: Post Orationem diei, in primis Vesperis dicitur Antiphona quæ posita est ad *Magnificat,* et in Laudibus quæ posita est ad *Benedictus* in Communi (si propriam non habuerit) conveniens eius Officio, cuius fit commemoratio. Post Antiphonam dicitur Versus, inde sumendus, unde sumpta est Antiphona, scilicet post Hymnum Vesperarum et Laudum: deinde dicitur Oratio. Si Antiphona et Versus Festi, de quo fit commemoratio, sumenda essent ex eodem Communi, unde sumpta sunt in Officio diei, in Festo commemorationis variantur, ita ut in Vesperis sumantur ex Laudibus, et in Laudibus ex primis Vesperis eiusdem Communis, nisi aliter signetur. Et similiter si in secundis Vesperis sanctæ Agathæ, aut alterius sanctæ novem Lectionum fieri debeat commemoratio beatæ Mariæ, pro eius Officio in sequenti Sabbato celebrando, ne repetatur ℣. *Diffusa est gratia,* dicatur ℣. *Benedicta tu,* ex Laudibus. Si item occurrat, ut eadem sit

N. 8. Commemorationes fiunt hoc modo: Post Orationem diei, in primis Vesperis dicitur Antiphona quæ posita est ad *Magnificat,* et in Laudibus quæ posita est ad *Benedictus* in Communi (si propriam non habuerit) conveniens ejus Officio, cujus fit commemoratio. Post Antiphonam dicitur Versus, inde sumendus, unde sumpta est Antiphona, scilicet post Hymnum Vesperarum et Laudum: deinde dicitur Oratio. Si Antiphona et Versus Festi « simplicis », de quo fit Commemoratio, sumenda essent ex eodem Communi, unde sumpta sunt in Officio diei, in Festo Commemorationis variantur, ita ut in Vesperis sumantur ex Laudibus, et in Laudibus ex primis Vesperis eiusdem Communis, nisi aliter signetur. « Si vero ex eodem Communi, unde sumpta sunt in Officio diei, sumenda essent Antiphona et Versus Festi redacti ad instar simplicis, tunc in primis Vesperis Antiphona et Versus sumantur e secundis; si Festum utrasque Vesperas habeat, in Laudibus e primis Vesperis, et in secun-

Oratio Festi de quo fit Officium, et ejus de quo fit commemoratio, mutetur Oratio pro commemoratione in aliam de Communi. Si de Tempore fiat commemoratio, de Dominica scilicet, vel Feria, Antiphona et Versus ante Orationem eodem modo sumantur ex Proprio de Tempore, si habuerint proprium, alioquin de Psalterio, Oratio vero ex Proprio de Tempore.

dis Vesperis Antiphona s matur e Laudibus et Versus e primis Vesperis, nisi aliter signetur: excepto casu, quo Commemoratio alicuius S. Virginis facienda sit in Festo alterius S. Virginis; tunc enim in primis Vesperis pro S. Virgine de qua agitur Commemoratio, Antiphona sumenda erit e Laudibus. Quando vero Festum ad instar Simplicis recolendum Commemorationem in secundis Vesperis ob Festum duplex primæ vel secundæ classis immediate sequens non habeat, fit ut supra dictum est de Festis simplicibus ». Et similiter si in secundis Vesperis sanctae « Angelæ Mericiæ », aut alterius Sanctæ novem Lectionum fieri debeat Commemoratio beatæ Mariæ, pro eius Officio in sequenti Sabbato celebrando, ne repetatur ℣. *Diffusa est gratia*, dicatur ℣. *Benedicta tu*, ex Laudibus. Si item occurrat, ut eadem sit Oratio Festi de quo fit Officium, et ejus de quo fit Commemoratio, mutetur Oratio pro Commemoratione in aliam de Communi. Si de Tempore fiat Commemoratio, de Dominica scilicet, vel Feria, Antiphona et Versus ante Orationem eodem modo sumantur ex Proprio de Tempore, si habuerit proprium, alioquin de Psalterio, Oratio vero ex Proprio de Tempore.

N. 11. Quando contingit fieri plures commemorationes, servetur hic ordo. De Duplici, licet agatur tamquam Simplex, fiat ante Dominicam, de Dominica ante Festum semiduplex, de Semiduplici, etiam quando reducitur ad modum Simplicis, ante diem infra Octavam, de die infra Octavam, ante Ferias Adventus, Quatuor Temporum, Vigiliarum, et Rogationum, et de dictis Feriis ante Festum simplex. De sancta Maria (quando in secundis Vesperis Festi novem Lectionum, quod Feria sexta celebratum sit, de ea fieri debet Commemoratio pro Officio sequentis Sabbati) fiat ante Festum simplex in Sabbato occurrens. De Festo simplici fit commemoratio ante Suffragia, seu communes Commemorationes

N. 11. « Quando contingit fieri plures Commemorationes, illæ semper præponantur, quæ ad Officium pertinent, cuiuscumque sit ritus; exceptis illis, quæ ab Officio, de quo agitur, nunquam separantur, uti de sancto Paulo Apostolo in Cathedra sancti Petri etc., prout in Rubricis specialibus suo loco dicetur. Deinde servetur hic ordo: 1. De Dominica privilegiata, 2. de die Octava, 3. de Duplici maiori, 4. de Duplici minori, ad instar Simplicium redactis, 5. de Dominica communi, 6. de die infra Octavam Corporis Christi, 7. de Semiduplici, 8. de die infra Octavam communem ad simplicem ritum pariter redactis, 9. de Feria majori vel Vigilia, 10. de Simplici ». De sancta Maria (quando in secundis Ve-

de Cruce, sancta Maria, sancto Ioseph, Apostolis et de Pace, et ante commemorationem cuiuscumque Tituli, vel Patroni Ecclesiæ, quæ etiam pro sui dignitate aliis Suffragiis prædictis præponeretur. De quibus Suffragiir, quomodo et quando facienda sint, habetur inferius propria Rubrica.

speris Festi novem Lectionum, quod Feria sexta celebratum sit, de ea fieri debet Commemoratio pro Officio sequentis Sabbati) fiat ante Festum simplex in Sabbato occurrens. De Festo simplici fit Commemoratio ante Suffragia, seu communes Commemorationes de Cruce, sancta Maria, sancto Ioseph, Apostolis et de Pace, et ante Commemorationem cuiuscumque Tituli, vel Patroni Ecclesiæ, quæ etiam pro sui dignitate aliis Suffragiis prædictis præponeretur. De quibus Suffragiis, quomodo et quando facienda sint, habetur inferius propria Rubrica.

X. *De Translatione Festorum.*

N. 1. Si aliquod Festum Duplex occurrat in Dominicis Adventus, et in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam in Albis inclusive, in Vigilia Nativitatis Domini, in die Circumcisionis, in tota Octava Epiphaniæ, in Feria quarta Cinerum, in tota maiori Hebdomada, et infra Octavam Paschæ, in Ascensione Domini, in diebus a Vigilia Pentecostes usque ad Festum Sanctissimæ Trinitatis inclusive, in Festo Corporis Christi et eius die Octava, in Festo Immaculatæ Conceptionis et Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, in Festo sancti Ioseph Sponsi eiusdem, et Omnium Sanctorum; transfertur in primam diem Festo duplici vel semiduplici non impeditam, exceptis tamen Festis Nativitatis sancti Ioannis Baptistæ, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, quæ in die octava Corporis Christi celebrantur: excepto quoque Festo quocumque solemni alicuius loci, quod in propria tantum Ecclesia, etiam in aliquibus ex supradictis diebus occurrens, scilicet in Dominicis secunda, tertia et quarta Adventus, et Quadragesimæ, Dominica Septuagesimæ, Sexagesimæ, et Quinquagesimæ, et diebus infra Octavam Epiphaniæ (ut in Rubrica de Commemorationibus dictum est) celebratur. Si autem Festum Purificationis beatæ Mariæ

N. 1. Si aliquod Festum duplex occurrat in Dominicis Adventus, et in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam in Albis inclusive, in Vigilia « et Festo » Nativitatis Domini, in die Circumcisionis, in « Festo ac » tota Octava Epiphaniæ, in Feria quarta Cinerum, in tota maiori Hebdomada, et infra Octavam Paschæ, in Ascensione Domini, in diebus a Vigilia Pentecostes usque ad Festum Sanctissimæ Trinitatis inclusive, in Festo Corporis Christi, et eius die Octava, in Festo « Sacratissimi Cordis Iesu, in Festis » Immaculatæ Conceptionis, « Annuntiationis » et Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, « in Nativitate sancti Ioannis Baptistæ », in Festo sancti Ioseph Sponsi eiusdem « beatæ Mariæ Virginis, sanctorum Apostolorum Petri et Pauli », ac Omnium Sanctorum, transfertur in primam diem Festo duplici vel semiduplici non impeditam, exceptis tamen Festis Nativitatis sancti Ioannis Baptistæ, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, quæ in die Octava Corporis Christi « et in Festo Sacratissimi Cordis Iesu » celebrantur: excepto quoque Festo quocumque solemni alicuius loci, quod in propria tantum Ecclesia, etiam in aliquibus ex supradictis diebus occurrens, scilicet in Dominicis secunda, tertia et

venerit in aliqua Dominica secundæ classis, transfertur in Feriam secundam sequentem, quamvis impeditam. « Idemque est de Annuntiatione beatæ Mariæ ». Item si Festum Nativitatis sancti Ioannis Baptistæ venerit in die Corporis Christi, transfertur in sequentem diem cum commemoratione Octavæ, et in secundis Vesperis Corporis Christi fit tantum commemoratio sancti Ioannis: sequentibus autem diebus fit Officium de eadem Octava Corporis Christi, cum commemoratione Octavæ sancti Ioannis. Dies autem Octava sancti Ioannis tunc veniens in die Octava Corporis Christi, non transfertur, sed de illa eo anno fit tantum commemoratio in utrisque Vesperis et Laudibus diei Octavæ Corporis Christi: et id semper servetur, quando Festum habens Octavam transfertur: ut non ideo dies Octava transferatur, sed ipsa die de ea fiat commemoratio, quæ alias erat Octava, si Festum non fuisset translatum. Quod si Festum post totam suam Octavam transferri contigerit, illo anno celebretur sine Octava: nisi Titularis Ecclesiæ privilegio aliter fieri oporteat. Festa tamen duplicia minora, exceptis illis Sanctorum Ecclesiæ Doctorum, si occursu Dominicæ, vel maioris Festi seu Offieii quomodocumque impediantur, non transferuntur, sed ipso die quo cadunt, de eis fit in utrisque Vesperis et Laudibus commemoratio, et legitur nona Lectio historica ad Matutinum, si tamen hæc eo die fieri possint; secus huiusmodi Festa duplicia minora eo anno penitus omittuntur, ut in præcedenti Rubrica dictum est num. 7 et 10, et infra de Simplici dicetur num. 8. Iisdem comprehenduntur regulis alia Festa duplicia, quorum translationi in toto anni decursu locus non superest.

quarta Adventus, et Quadragesimæ, Dominica Septuagesimæ, Sexagesimæ et Quinquagesimæ, et diebus infra Octavam Epiphaniæ (ut in Rubrica de Commemorationibus dictum est) « et excepto Festo primario solemni in Festo Sacratissimi Cordis Iesu » celebratur. Si autem Festum Purificationis beatæ Mariæ Virginis venerit in aliqua Dominica secundæ classis, transfertur in Feriam secundam sequentem quamvis impeditam. Item si Festum Nativitatis sancti Ioannis Baptistæ venerit in die Corporis Christi, transfertur in sequentem diem, cum Commemoratione Octavæ; et in secundis Vesperis Corporis Christi fit tantum Commemoratio sancti Ioannis: sequentibus autem diebus fit Officium de eadem Octava Corporis Christi cum Commemoratione Octavæ sancti Ioannis. Dies autem Octava sancti Ioannis tunc veniens in die Octava Corporis Christi, non transfertur, sed de illa eo anno fit tantum Commemoratio in utrisque Vesperis et Laudibus diei Octavæ Corporis Christi: et id semper servetur quando Festum habens Octavam transfertur; ut non ideo dies Octava transferatur, sed ipsa die de ea fiat Commemoratio, quæ alias erat Octava, si Festum non fuisset translatum. Quod si Festum per totam suam Octavam transferri contigerit, illo anno celebretur sine Octava: nisi Titularis Ecclesiæ privilegio aliter fieri oporteat. Festa tamen duplicia minora, exceptis illis Sanctorum Ecclesiæ Doctorum, si occursu Dominicæ, vel maioris Festi seu Officii quomodocumque impediantur, non transferuntur, sed ipso die quo cadunt, de eis fit in utrisque Vesperis et Laudibus Commemoratio, et legitur nona Lectio historica ad Matutinum, si tamen hæc eo die fieri possint; secus huiusmodi Festa duplicia minora eo anno penitus omittuntur, ut in præcedenti Rubrica dictum est num. 7 et 10, et infra de Simplici dicetur num. 8. Iisdem comprehen-

N. 5. Festum semiduplex occurrens diebus supradictis, et infra Octavam Corporis Christi, et aliis Dominicis per annum, non transfertur, sed ipso die quo cadit, de eo fit commemoratio in utrisque Vesperis et Laudibus, et legitur nona Lectio historica, aut illud penitus omittitur, ut supra de Duplici minori dictum est.

N. 6. Si duo vel plura Festa novem Lectionum simul eodem die veniant, fiat Officium de maiori, id est, de Duplici, et de Semiduplici fiat commemoratio, ut supra. At si omnia fuerint Duplicia, vel omnia Semiduplicia, fiat de digniori, seu solemniori, et quæ Duplicia minoris solemnitatis sunt, si transferri valeant, transferantur: aliter de eis, quemadmodum de Semiduplicibus fiat commemoratio, iuxta superius explicata.

N. 7. Si plura Festa duplicia ex iis quæ transferri possunt, transferenda sint, quod est magis solemne semper prius transferatur, et prius celebretur: alioquin si sunt æqualia, unum ante aliud transferatur eo ordine, quo erant celebranda in propriis diebus.

duntur regulis alia Festa duplicia, quorum traslationi in toto anni decursu locus non superest. « Festa tamen duplicia minora, quamquam non sint Doctoris Ecclesiæ, si quotannis a digniori Officio impediantur, reponuntur in prima die libera, tamquam in propria sede perpetuo recolenda ».

N. 5. Festum semiduplex occurrens diebus supradictis, et infra Octavam Corporis Christi, et aliis Dominicis per annum, non transfertur, sed ipso die quo cadit, de eo fit Commemoratio in utrisque Vesperis et Laudibus, et legitur nona Lectio historica, aut illud penitus omittitur, ut supra de Duplici minori dictum est. « Festum tamen semiduplex, si quotannis ab Officio digniori impediatur, reponitur in prima die libera, tamquam in propria sede perpetuo celebrandum, uti de Duplici minori superius cautum est ».

N. 6. Si duo vel plura Festa novem Lectionum simul eodem die veniant, fiat Officium de maiori, id est, de Duplici, et de Semiduplici fiat Commemoratio, ut supra. At si omnia fuerint Duplicia, vel omnia Semiduplicia, fiat de digniori, seu solemniori, « videlicet, de Festo potioris ritus præ alio ritus inferioris, aut in paritate ritus de primario præ secundario, aut, iisdem primariis vel secundariis, de digniori ratione personæ, aut, in paritate dignitatis de fixo præ mobili, aut denique, ceteris paribus, de magis proprio præ minus proprio »; et quæ Duplicia minoris solemnitatis sunt, si transferri valeant, transferantur: aliter de eis, quemadmodum de Semiduplicibus, fiat Commemoratio « aut penitus omittantur », iuxta superius explicata.

N. 7. Si plura Festa duplicia ex iis quæ transferri possunt, transferenda sint, quod est magis solemne semper prius transferatur, et prius celebretur: alioquin si sunt æqualia, unum ante aliud transferatur eo ordine, quo erant celebranda in propriis diebus: « quod etiam serva-

bitur in Festis duplicibus minoribus, et semiduplicibus perpetuo impeditis ».

XI. *De Concurrentia Officii.*

N. 4. Semiduplici Festo, Dominica, et die infra Octavam concurrentibus cum sequenti Duplici, omnia de Duplici cum commemoratione illorum, nisi Duplex fuerit ex numero maiorum, quæ supra in Rubrica de Commemorationibus numerata sunt, in quibus nulla fit commemoratio præcedentis. Semiduplici Festo concurrente cum sequenti alio Semiduplici, cum Dominica, « vel cum die infra Octavam », a Capitulo fit de sequenti, et commemoratio præcedentis, nisi aliter signetur. Semiduplici autem concurrente cum sequenti Festo simplici, vel cum Officio beatæ Mariæ in Sabbato, omnia de Semiduplici, cum commemoratione sequentis.

N. 6. Die infra Octavam concurrente cum sequenti Dominica, « vel Semiduplici », a capitulo fit de sequenti, cum commemoratione Octavæ. Dies infra Octavam cum Simplici proprie non habet concursum, quia in sequenti die infra Octavam non fit de Simplici nisi commemoratio, quæ et eadem ratione in præcedenti die infra Octavam fieri debet.

N. 7. Die Octava concurrente cum alia die Octava, a Capitulo fit de sequenti, cum commemoratione præcedentis, excepta Octava Corporis Christi, concurrente cum Octava sancti Ioannis Baptistæ, in qua de sequenti fit tantum commemoratio, et quando aliter in propriis locis notatur. Die Octava concurrente cum sequenti Duplici minori, etiam translato, a Capitulo fit de sequenti, cum commemoratione Octavæ (exceptis diebus Octavis Festivitatum beatæ Mariæ Vir-

N. 4. Semiduplici Festo, Dominica, et die infra Octavam, concurrentibus cum sequenti Duplici, omnia de Duplici cum Commemoratione illorum; nisi Duplex fuerit ex numero maiorum, quæ supra in Rubrica de Commemorationibus numerata sunt, in quibus nulla fit Commemoratio præcedentis. Semiduplici Festo concurrente cum sequenti alio Semiduplici, « vel » cum Dominica, a Capitulo fit de sequenti, et Commemoratio præcedentis, nisi aliter signetur. « Eodem vero Semiduplici concurrente cum sequenti die infra Octavam, Vesperæ erunt de illo, cum Commemoratione Octavæ ». Semiduplici autem concurrente cum sequenti Festo simplici, vel cum Officio beatæ Mariæ in Sabbato, omnia de Semiduplici, cum Commemoratione sequentis.

N. 6. Die infra Octavam concurrente cum sequenti Dominica, a Capitulo fit de sequenti, cum Commemoratione Octavæ. « Die vero infra Octavam concurrente cum sequenti Semiduplici, Vesperæ erunt de sequenti, cum Commemoratione Octavæ ». Dies infra Octavam cum Simplici proprie non habet concursum, quia in sequenti die infra Octavam non fit de Simplici nisi Commemoratio, quæ et eadem ratione in præcedenti die infra Octavam fieri debet.

N. 7. Die Octava concurrente cum alia die Octava, « ceteris partibus », a Capitulo fit de sequenti cum Commemoratione præcedentis, excepta Octava Corporis Christi, concurrente cum Octava sancti Ioannis Baptistæ, in qua de sequenti fit « Commemoratio, etiam occurrente Festo Duplici primæ classis Sacratissimi Cordis Iesu » et quando aliter in propriis locis notatur. Die Octava concurrente cum sequenti Duplici minori, etiam translato, « ceteris paribus », a Ca-

ginis, etiam particularibus alicuius Religionis, in quibus de sequenti fit tantum commemoratio). Concurrente vero cum sequenti Duplici maiori, etiam translato, totum Officium fit de sequenti, cum commemoratione Octavæ, excepta die Octava Epiphaniæ, Paschæ, Ascensionis, « et Corporis Christi », in quibus de sequenti fit tantum commemoratio. Si autem sequens Festum etiam translatum, fuerit ex solemnioribus supra enumeratis in Rubrica de Commemorationibus, in secundo ordine num. 6, totum Officium fit de sequenti, cum commemoratione Octavæ.

pitulo fit de sequenti, cum commemoratione Octavæ (exceptis diebus Octavis « Festorum primariorum » beatæ Mariæ Virginis, etiam particularibus alicujus Religionis, « sanctorum Angelorum, sancti Ioannis Baptistæ, sancti Ioseph Sponsi beatæ Mariæ Virginis et Sanctorum Apostolorum », in quibus de sequenti fit tantum Commemoratio). Concurrente vero cum sequenti Duplici maiori, etiam translato, totum Officium fit de sequenti cum Commemoratione Octavæ: excepta die Octava Epiphaniæ, Paschæ, Ascensionis, « aliisque Festis primariis Domini », in quibus de sequenti fit tantum Commemoratio. Si autem sequens Festum, etiam translatum, fuerit ex solemnioribus supra enumeratis in Rubrica de Commemorationibus in secundo ordine num. 6, totum Officium fit de sequenti, cum Commemoratione Octavæ. « Ceteris vero non paribus, quando dies Octava, cum alia die Octava concurrit, Vesperae integræ fiunt de illa, quæ est Festi potioris ritus, aut primarii, aut dignioris ratione personæ, cum Commemoratione alterius. Concurrente autem cum Festo duplici, Vesperæ erunt, vel de die Octava, vel de duplici cum Commemoratione alterius, prouti de Octavis inter se concurrentibus dictum est; exceptis Octavis Festorum Domini et B. Mariæ Virginis, ut supra ».

XII. *De ordinando Officio ex prædictis Rubricis.*

N. 5. In Festis beatæ Mariæ (omissis iis, quæ propria in illis habentur) Hymni, novem Psalmi, et alia quædam requirenda sunt ex communi eius Officio, circa finem Breviarii.

N. 5. In Festis beatæ Mariæ (« exceptis » iis, quæ propria in illis habentur) Hymni, novem Psalmi, et alia quædam requirenda sunt ex communi eius Officio, circa finem Breviarii, « quod inscribitur: In Festis beatæ Mariæ Virginis per annum ».

XX. *De Hymnis.*

N. 3. Dicuntur autem in Officio de Tempore ut in Psalterio, quando proprii Hymni in Proprio de Tempore non adsunt: qui Hymni de Psalterio in Domi-

N. 3. Dicuntur autem in Officio de Tempore ut in Psalterio, quando proprii Hymni in Proprio de Tempore non adsunt: qui Hymni de Psalterio in Domi-

nicis, et Feriis assignati dicuntur ab Octava Pentecostes usque ad Adventum (Dominica infra Octavam Corporis Christi excepta) et ab Octava Epiphaniæ usque ad Dominicam primam Quadragesimæ exclusive. In Officio de Sanctis dicuntur ut in Communi Sanctorum, nisi proprii in Proprio Sanctorum habeantur.

nicis, et Feriis assignati dicuntur ab Octava Pentecostes usque ad Adventum (Dominica infra Octavam Corporis Christi excepta) et ab Octava Epiphaniæ usque ad Dominicam primam Quadragesimæ exclusive. In Officio de Sanctis dicuntur ut in Communi Sanctorum, nisi proprii in Proprio Sanctorum habeantur. « Quando in aliquo Festo adsint tres Hymni proprii historici, et Hymnus proprius in primis Vesperis dici nequeat, tunc hic Hymnus dicitur ad Matutinum, Hymnus Matutini ad Laudes, ac Hymnus Laudum ad secundas Vesperas; si vero secundæ Vesperæ non sint de hoc Festo, tunc Hymnus Vesperarum coniungitur cum Hymno Matutini sub unica conclusione ».

N. 4. In Nativitate Domini usque ad Epiphaniam, in Festo Corporis Christi et per Octavam, et quandocumque fit Officium beatæ Mariæ tam novem, quam trium Lectionum, etiam tempore Paschali, in fine omnium Hymnorum (præterquam in fine Hymni *Ave Maris stella.* Et Hymni ad Laudes in Festo Corporis Christi, qui habet ultimum versum proprium) dicitur: ***Iesu, tibi sit gloria, Qui natus es de Virgine, etc.***, ut in eius Officio parvo, etiamsi dicantur Hymni de Sanctis, qui infra Octavas prædictas celebrantur, dummodo Hymni illi sint eiusdem metri, nec habeant ultimum versum proprium, ut Hymnus sanctæ Crucis ad Vesperas, et plurimorum Martyrum ad Matutinum.

N. 4. In Nativitate Domini usque ad Epiphaniam, in Festo Corporis Christi et per Octavam, et quandocumque fit Officium beatæ Mariæ tam novem, quam trium Lectionum, etiam tempore Paschali in fine omnium Hymnorum (præterquam in fine Hymni *Ave maris stella*, et Hymni ad Laudes in Festo Corporis Christi, « atque Hymnorum in Festo Septem Dolorum beatæ Mariæ Virginis mense Septembri », qui « habent » ultimum versum proprium) dicitur: ***Iesu, tibi sit gloria, Qui natus es de Virgine, etc.***, ut in eius Officio « per annum », etiamsi dicantur Hymni de Sanctis, qui infra Octávas prædictas celebrantur, dummodo Hymni illi sint eiusdem metri, nec habeant ultimum versum proprium, ut Hymnus sanctæ Crucis ad Vesperas, et plurimorum Martyrum ad Matutinum.

XXXV. *De Commemorationibus communibus, seu Suffragiis Sanctorum.*

N. 2. Tempore Paschali fit alia commemoratio de Cruce, ut ibi ponitur in Laudibus Feriæ secundæ post Dominicam in Albis, et ea solum tunc dicitur; non tamen in Duplicibus, neque infra Octavas.

N. 2. Tempore Paschali fit alia Commemoratio de Cruce, ut ibi ponitur in Laudibus Feriæ secundæ post Dominicam in Albis, et ea solum tunc dicitur; non tamen in Duplicibus, neque infra Octavas, « neque in Officio votivo de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, aut de Passione Domini ».

DUÆ TABELLÆ

EX RUBRICIS GENERALIBUS EXCERPTÆ

In quarum prima statim videri poterit de quo celebrandum erit Officium, si plura eodem die Festa occurrant.

In secunda vero, quomodo Officium praecedens concurrat in Vesperis cum Officio sequentis diei.

Ex utraque Tabella hoc ordine reperietur quod quaeritur.

Primum inveniatur numerus positus in quadrangulo illo, in quo Festa, de quibus est controversia, sibi invicem occurrunt: deinde legatur regula iuxta dictum numerum descripta, et ex ea clare videbitur quid sit agendum.

Exempli gratia: Quadrangulus, in quo sibi invicem occurrunt Duplex primæ classis et Dominica primæ classis, erit qui est in angulo superiori primæ Tabellæ, in quo signatus est numerus 1, quia si ad eum tam Duplex quam Dominica prædicta ex eorum locis recto tramite pergerent, in eo sibi invicem occurrerent. Regula autem iuxta dictum numerum apposita sic habet:

1. *Translatio de primo, Officium de secundo.* Id est, Duplex primæ classis prædictum transferatur, et Officium fiat de Dominica primæ classis: quia cum in his regulis dicitur de primo seu præcedenti, intelligitur de Festo in superiori parte Tabellæ apposito, ut Duplex prædictum; cum de secundo vel sequenti, de Festo in inferiori parte sub numeris apposito, ut Dominica prædicta.

In aliquibus autem quadrangulis nullus appositus est numerus, vel quia nullus occursus, neque concursus esse potest, vel quia in propriis locis adnotatur in Breviario quid sit agendum.

Scire tamen oportet quæ sint Duplicia primæ et secundæ classis, et majora per annum, et quæ Dominicæ, et Feriæ maiores dicantur.

Duplicia primæ classis,

in quibus nulla fit Commemoratio quorumcumque Festorum occurrentium, nisi prout supra in Rubricis.

Nativitas Domini.
Epiphania Domini.
Pascha Resurrectionis, cum tribus antecedentibus et duobus sequentibus diebus.
Ascensio Domini.
Pentecostes, cum duobus sequentibus diebus.
Festum Corporis Christi.
« Festum Sacratissimi Cordis Iesu ».
Immaculata Conceptio, « Annuntiatio », et Assumptio B. M. V.
Nativitas S. Ioannis Baptistæ.
Festum S. Ioseph Sponsi B. M. V.
Festum Ss. Apostolorum Petri et Pauli.
Festum Omnium Sanctorum.
Dedicatio propriæ Ecclesiæ.
Patronus, vel Titulus Ecclesiæ.

Duplicia secundæ classis,

in quibus de Simplicibus fit Commemoratio in Laudibus tantum ; de aliis ut in Rubricis.

Circumcisio Domini.
Festum Ssmi Nominis Iesu.
Festum Ssmæ Trinitatis.
Festum Pretiosissimi Sanguinis D. N. I. C.
Inventio Sanctæ Crucis.
Purificatio B. Mariæ V.
Visitatio B. Mariæ V.
Nativitas B. Mariæ V.
« Solemnitas SSmi Rosarii B. Mariæ. V. ».
Dedicatio S. Michaëlis Archangeli.
Festum Patrocinii S. Ioseph, Sponsi B. M. V.
Natalitia undecim Apostolorum.
Festa Evangelistarum.
Festum S. Stephani Protomartyris.
Festum Ss. Innocentium Martyrum.
Festum S. Laurentii Martyris.
Festum S. Annæ, Matris B. Mariæ V.
Festum S. Ioachim, Patris B. Mariæ V.

DOMINICÆ MAIORES

DIVIDUNTUR IN DUAS CLASSES.

Dominicæ primæ classis,

quæ nunquam omittuntur.

Prima Adventus.
Prima Quadragesimæ.
Passionis.
Palmarum.
Paschæ.
In Albis.
Pentecostes.
Trinitatis.

Dominicæ secundæ classis,

quæ non omittuntur, nisi occurrente « Duplici primæ classis, et tunc de iis fit Commemoratio in utrisque Vesperis et Laudibus ».

Secunda Adventus.
Tertia Adventus.
Quarta Adventus.
Dominica Septuagesimæ.

Dominica Sexagesimæ.
Dominica Quinguagesimæ.
Secunda Quadragesimæ.
Tertia Quadragesimæ.
Quarta Quadragesimæ.

Duplicia maiora per annum,

quæ aliis Duplicibus minoribus præferuntur.

Transfiguratio Domini.
Exaltatio sanctæ Crucis.
« Dedicatio Archibasilicæ Ssm̃i Salvatoris ».
Duo Festa Septem Dolorum B. M. V.
Commemoratio B. M. V. de Monte Carmelo.
Dedicatio S. Mariæ ad Nives.
Festum Ssm̃i Nominis Mariæ.
Festum de Mercede B. M. V.
Præsentatio B. M. V.
Apparitio S. Michaëlis Archangeli.
Festum Ss. Angelorum Custodum.
Decollatio S. Ioannis Baptistæ.
Cathedra S. Petri Apostoli utraque.
Festum eiusdem ad Vincula.
Conversio S. Pauli Apostoli.
Commemoratio S. Pauli Apostoli.
« Dedicatio Basilicarum Ss. Apostolorum Petri et Pauli ».
Festum S. Ioannis ante Portam Latinam.
Festum S. Barnabæ Apostoli.
Festum S. Benedicti Abbatis.
Festum S. Dominici Confessoris.
Festum S. Francisci Assisien. Confessoris.
Festum Patronorum minus Principalium.

Feriæ maiores,

de quibus semper fit Commemoratio.

Adventus.
Quadragesimæ.
Quatuor Temporum.
Secunda Rogationum.

CATALOGUS FESTORUM

QUÆ UTI PRIMARIA, VEL SECUNDARIA RETINENDA SUNT, EX DECRETIS GENERALIBUS S.R.C. DIEI 27 AUGUSTI 1894 ET 5 FEBRUARII 1895.

FESTA PRIMARIA

IN KALENDARIO UNIVERSALI.

§ I. *Duplicia primæ classis.*

Nativitas Domini.
Epiphania Domini.
Pascha Resurrectionis.
Ascensio Domini.
Pentecostes.
Festum Corporis Christi.
Immaculata Conceptio, « Annuntiatio », et Assumptio B. M. V.
Nativitas S. Ioannis Baptistæ.
Festum S. Ioseph, Sponsi B. M. V.
Festum Ss. Apostolorum Petri et Pauli.
Festum Omnium Sanctorum.
Dedicatio propriæ Ecclesiæ.
Titulus Ecclesiæ.
Patronus Principalis Regionis, vel Diœcesis, aut loci.

§ II. *Duplicia secundæ classis.*

Circumcisio Domini.
Festum Ssmæ Trinitatis.
Purificatio B. M. V.
Visitatio B. M. V.
Nativitas B. M. V.
Dedicatio S. Michaëlis Archangeli.
Natalitia Undecim Apostolorum.
Festa Evangelistarum.
Festum S. Stephani Protomartyris.
Festum Ss. Innocentium Martyrum.
Festum S. Laurentii Martyris.
Festum S. Annæ, Matris B. M. V.
Festum S. Joachim, Patris B. M. V.

§ III. *Duplicia maiora per annum.*

Transfiguratio Domini.
Dedicatio Archibasilicæ Ssmi Salvatoris.
Dedicatio S. Mariæ ad Nives.
Festum Ss. Angelorum Custodum.
Dedicatio Basilicarum Ss. Petri et Pauli Apostolorum.
Festum S. Barnabæ.

Festum S. Benedicti Abb.
Festum S. Dominici Conf.
Festum S. Francisci Conf.
Festum Patronorum minus Principalium.

§ IV. *Alia Duplicia per annum.*

Dies Natalitia, vel quasi Natalitia uniuscuiusque Sancti.

PRO ALIQUIBUS LOCIS.

S. Gabrielis Archangeli.
S. Raphaëlis Archangeli.
Dies Natalitia, vel quasi Natalitia uniuscuiusque Sancti.
Commemoratio Sanctorum, quorum Corpora, vel Reliquiæ in Ecclesiis Diœcesis asservantur.

FESTA SECUNDARIA

IN KALENDARIO UNIVERSALI.

§ I. *Duplicia primæ classis.*

Sacratissimi Cordis Iesu.

§ II. *Duplicia secundæ classis.*

Festum Ssm̃i Nominis Iesu.
Festum Inventionis S. Crucis.
Festum Pretiosissimi Sanguinis D. N. I. C.
Solemnitas Ssm̃i Rosarii B. M. V.
Festum Patrocinii S. Ioseph, Sponsi B. M. V.

§ III. *Duplicia maiora.*

Exaltatio S. Crucis.
Duo Festa Septem Dolorum B. M. V.
Commemoratio B. M. V. de Monte Carmelo.
Festum Ssm̃i Nominis B. M. V.
Festum de Mercede B. M. V.
Praesentatio B. M. V.
Apparitio S. Michaëlis Archangeli.
Decollatio S. Ioannis Baptistæ.
Cathedra S. Petri Apost. utraque.
Festum eiusdem ad Vincula.
Conversio, et Commemoratio S. Pauli Apost.
Festum S. Ioannis ante Portam Latinam.

PRO ALIQUIBUS LOCIS.

Officia Mysteriorum et Instrumentorum Passionis D. N. I. C.
Ssm̃i Redemptoris.
Sanctæ Familiæ Iesu, Mariæ, Ioseph.

Purissimi Cordis Mariæ.
Desponsationis, Maternitatis, Puritatis, Patrocinii B. M. V.
Translationis Almæ Domus B. M. V.
Exspectationis Partus B. M. V.
B. M. V. Auxilium Christianorum.
Prodigiorum B. M. V.
Apparitionis B. M. V. Immaculatæ.
Manifestationis B. M. V. Immaculatæ, a sacro numismate.
Commemoratio Omnium Ss. Summorum Pontificum.

Item alia quaecumque Festa sive Domini, sive B. M. V. sub aliquo peculiari titulo, sive Sanctorum, præter eorumdem natalem diem, uti Inventionis Corporum, Translationis, Receptionis, Patrocinii, et hisce similia.

SI OCCURRAT EODEM DIE

	Vigilia	Feria major	Sancta Maria in Sabbato	Simplex	Semiduplex	Dies Octava	Dies infra Octavam	Duplex per annum minus	Duplex Doctoris Ecclesiæ	Duplex per annum maius	Duplex secundæ classis	Duplex primæ classis	Dominica per annum	Dominica secundæ classis	et Dominica primæ classis
Duplex primæ classis,	6	4	0	6	6	4	6	6	2	2	2	8	4	4	1
Duplex secundæ classis,	4	4	0	4	4	4	6	4	2	2	8	1	4	1	1
Duplex per annum maius,	4	4	0	4	4	1	4	4	2	8	1	1	4	1	1
Duplex Doctoris Ecclesiæ,	4	4	0	4	4	1	4	0	0	1	1	1	4	1	1
Duplex per annum minus,	4	4	0	4	4	3	4	7	0	3	3	5	4	3	3
Dies infra Octavam,	4	4	0	4	3	3	7	3	3	3	5	5	3	3	3
Dies Octava,	4	4	0	4	4	7	4	4	2	2	3	3	4	3	3
Semiduplex,	4	4	0	4	7	3	4	3	3	3	3	5	3	3	3
Simplex,	3	3	3	0	3	3	3	3	3	3	3	5	3	3	3
S. Maria in Sabbato,	5	5	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Festa maior,	6	0	6	4	3	3	3	3	3	3	3	3	0	0	0
Vigilia,	0	5	6	4	3	3	3	3	3	3	3	5	0	0	0

1. Translatio de primo, Officium de secundo.
2. Officium de primo, Translat. de secundo.
3. Commem. de primo, Officium de secundo.
4. Officium de primo, Commem. de secundo.
5. Nihil de primo, Officium de secundo.
6. Officium de primo, nihil de secundo.
7. Officium de digniori, Commemor. de minus digno.
8. Officium de digniori, Translatio de minus digno.

1. Notandum, quod Duplex quodcumque, etiam Patroni et Tituli Ecclesiæ, vel Dedicationis eiusdem, occurrens in Vigilia Nativitatis Domini et Pentecostes, in die Circumcisionis, in die Octava Epiphaniæ, in Feria quarta Cinerum, ac in tota maiori Hebdomada, et infra Octavam Paschæ et Pentecostes, in Ascensione Domini,

in Festo Corporis Christi, in Festis Immaculatæ Conceptionis, « Annuntiationis », et Assumptionis B. M. V., « in Nativitate sancti Ioannis Baptistae », in Festo S. Ioseph, SS. Apostolorum Petri et Pauli, et Omnium Sanctorum, transfertur, si transferri valeat, aliter de eo fit Commemoratio ipso die quo cadit, vel penitus omittitur, ut ponitur in propriis Rubricis.

2. Infra Octavam Epiphaniæ fit tantum « de Duplicibus primae classis occurrentibus » cum Commemoratione Octavæ. Alia Festa « novem Lectionum in prima die libera » post Octavam « perpetuo celebrantur: de Simplicibus vero fit tantum Commemoratio, ut supra ».

3. Infra Octavam Corporis Christi, de Semiduplici occurrente fit tantum Commemoratio, neque fit de Duplici translato, nisi sit primæ vel secundæ Classis, et de ea, quocumque adveniente Duplici, fit commemoratio.

4. Infra illas Octavas, in quibus fit de Festis occurrentibus, de Semiduplici occurrente in Dominica, fit Commemoratio, uti alias iuxta Rubricas.

5. De Octava Nativitatis Domini, Epiphaniæ, et Corporis Christi, semper fit commemoratio, quocumque Festo in illis occurrente.

6. De aliis Octavis, quae non sunt in Kalendario, nihil fit a Feria quarta Cinerum usque ad Dominicam in Albis, et a Vigilia Pentecostes usque ad Festum Ssm̃æ Trinitatis inclusive, et a die 17 Decembris usque ad Epiphaniam.

7. Dies Octavæ numquam transfertur: ideo quamquam Nativitas S. Ioannis Baptistæ occurrens in die Corporis Christi, transferatur in diem sequentem; non tamen transfertur Octava, sed de ea fit tantum Commemoratio in Officio de Octava Corporis Christi.

8. « Si accidat ut » Patronus « loci », vel Titulus Ecclesiæ descriptus sit eodem die in Kalendario cum aliis Sanctis, « qui separari queunt », in ea Ecclesia, « vel in loco », fit tantum de Titulari, vel Patrono. Alii si in dicto Kalendario descripti sint sub « ritu » Duplici « maiori, vel » minori, aut Semiduplici, « transferuntur perpetuo in diem primam liberam, et de eis fiat Officium Semiduplex. Si vero sint ex Duplicibus i. aut ii. classis, similiter in diem primam liberam perpetuo transferantur, et de eis fiat Officium sub eodem ritu, ac si propria die celebrarentur ». Si autem in Kalendario omnes sint tamquam Festum simplex, de eis nihil fit.

9. De Feriis Adventus et Quadragesimæ, quando de eis non fit Officium, fit Commemoratio in utrisque Vesperis, et Laudibus cuiuscumque Festi: de Quatuor Temporibus, et Feria secunda Rogationum, ac Vigiliis, in Laudibus tantum. Si vero aliqua Vigilia occurrat in Adventu, Quadragesima, et Quatuor Temporibus, vel in diebus Festorum duplicium primæ classis, sive Patroni, vel Tituli, aut Dedicationis Ecclesiæ, de ea nihil fit, nec etiam in Laudibus.

(*sequitur*)

QUANDO CONCURRIT.

	« Sancta Maria in Sabbato.	« Die infra Octavam.	« Die Octava.	« Simplici.	» Semiduplici.	» Duplici per annum minore.	» Duplici per annum maiore.	» Patrono, seu Titulo Ecclesiae.	» Duplici ii. classis.	» Duplici i. classis.	cum Dominica quacumque.
Dominica primae et secundae classis,	0	4	3	4	4	3	3	3	5	3	0
Dominica per annum,	0	4	3	4	4	3	3	1	1	1	0
Duplex primae classis,	2	2	4	2	4	4	4	6	4	6	4
Duplex secundae classis,	4	4	4	4	4	4	4	3	6	3	4
Patronus, seu Titulus Ecclesiae.	2	2	4	2	4	4	4	0	4	0	4
Duplex per annum maius,	4	4	4	4	4	4	6	1	3	1	4
Duplex per annum minus,	4	4	5	4	4	5	3	1	3	1	4
Semiduplex,	4	4	3	4	5	3	3	1	1	1	5
Dies Octava,	4	4	5	4	4	5	3	1	3	1	4
Dies infra Octavam.	0	0	3	4	3	3	3	1	1	1	5

1. Totum de sequenti, nihil de praecedenti.
2. Totum de praecedenti, nihil de sequenti.
3. Totum de sequenti, Commemoratio de praecedenti.
4. Totum de praeced., Commemoratio de sequenti.
5. Capitulum de seq., Commemoratio de praecedenti.
6. Totum de digniori, Commemoratio de minus digno: « in paritate dignitatis, a Capitulo de sequenti ».

Simplex, et S. Maria in Sabbato, Feria et Vigilia non concurrunt.

1. Notandum, quod in primis Vesperis diei Octavae Ascensionis et Corporis Christi, « aliorumque Festorum primariorum Domini », totum Officium fit de Octava cum Commemoratione praecedentis Festi duplicis, nisi fuerit Festum solemne principale, aut primae vel secundae classis; quia tunc de Festo fieret Officium, et Commemoratio de Octava.

2. In secundis Vesperis diei Octavae « Festorum Domini, si primaria fuerint et solemniora, uti » Epiphaniae, Paschae, Ascensionis, « aliorumque », de sequenti Duplici, « si concurrat », fit tantum Commemoratio, nisi « hoc » fuerit primae vel secundae classis; quia tunc de « eo » fieret Officium, et de Octava Commemoratio. « Die » Octava Corporis Christi in secundis Vesperis « nulla fit Commemoratio sequentis Duplicis (Sacratissimi Cordis Iesu), nisi concurrat » cum die Octava S. Ioannis Baptistae, « et tunc » Vesperae erunt de Octava Corporis Christi, cum Commemoratione Octavae S. Ioannis.

« 3. Diebus Octavis Festorum primariorum B. Mariae V., etiam particularibus alicuius Religionis, Angelorum, S. Ioannis Baptistae, S. Ioseph et Sanctorum Apostolorum de praecedenti, vel sequenti Duplici minori fit tantum Commemoratio. »

4. In secundis Vesperis Duplicis primae classis fit Commemoratio de Festis duplicibus et semiduplicibus reductis ad modum Simplicis « tantummodo, si » huiusmodi Commemoratio facienda sit die sequenti. In Duplicibus tamen secundae classis de dictis Festis fit Commemoratio « in utrisque Vesperis ad instar Octavae et Dominicae, uti in Rubricis generalibus de Commemorationibus dictum est »; non

fit vero Commemoratio de die infra Octavam, nisi quando de ea fieri debeat Officium die sequenti.

5. Cum plures fiunt Commemorationes, servetur hic ordo: « Post Orationem Officii currentis, 1. de Dominica privilegiata. 2. de die Octava, 3. de Duplici maiori, 4. de Duplici minori ad instar Simplicium redactis, 5. de Dominica communi, 6. de die infra Octavam Corporis Christi, 7. de Semiduplici, 8. de die infra Octavam communem ad simplicem ritum pariter redactis. 9. de Feria maiori vel Vigilia, 10. de Simplici.

ADDENDA ET VARIANDA

IN RUBRICIS SPECIALIBUS BREVIARII ROMANI

1. *Ad calcem Feriae II. ad Laudes.*

Deinde dicitur Oratio propria. Et quando in feriali Officio fiunt Commemorationes communes de S. Maria, de S. Ioseph, de Apostolis et de Pace, ante eas tam in Laudibus quam in Vesperis fit sequens, etc.

Deinde dicitur Oratio propria. Et quando in feriali Officio fiunt Commemorationes communes de S. Maria, de S. Ioseph, de Apostolis, « de Titulo » et de Pace, ante eas tam in Laudibus quam in Vesperis fit sequens etc.

2. *Die 28. Decembris.*
In Festo Ss. Innocentium Mm.

Si Festum S. Thomæ impediatur a Dominica, celebratur eo anno Feria secunda insequenti tamquam in sede propria, et in Sabbato post Orationem Ss. Innocentium dicitur Ant., ℣. et Oratio Dominicæ, quæ paulo infra habetur. Deinde fit Commemoratio Octavarum: et in II. Vesperis Dominicæ fit Commemoratio S. Thomæ et Octavarum.

In II. Vesperis S. Thomæ Antiphonæ et Psalmi de Nativitate quæ duplicantur: Capit. et alia de S. Silvestro cum Commemoratione S. Thomæ et Octavarum.

Si Festum S. Thomæ « venerit in Dominica, tunc in II. Vesperis Ss. Innocentium fit Commemoratio S. Thomæ, deinde Dominicæ (Ant., ℣. et Oratio ut infra) et postea fiunt Commemorationes Octavarum ».

« Die vero Dominica in Officio S. Thomæ legitur ix. Lectio de Homilia, et in Laudibus fit Commemoratio Dominicæ ante Commemorationes Octavarum. In II. autem Vesperis S. Thomæ Antiphonæ et Psalmi de Nativitate ritu duplici, Capit. et reliqua de S. Thoma, cum Commemorationibus Dominicæ et Octavarum ».

3. *Dominica infra Octavam Nativitatis.*

In II. Vesperis S. Thomæ, quando non venerit in Dominica, Antiph. et Ps. de

« In II. Vesperis S. Thomæ omnia dicuntur sicut in II. Vesperis diei Nativitatis

Nativitate; Capit. *Fratres, quanto tempore,* ut ad Laudes; Hymnus, *Jesu Redemptor.*

ritu duplici, Capit. et reliqua de S. Thoma. Deinde fit Commemoratio Dominicæ et quatuor Octavarum ».

4. *In die infra Octavam Nativitatis.*

Si dies post Festum S. Thomæ fuerit Sabbatum, Officium fit de Octava Nativitatis, hoc modo: In II. Vesp. S. Thomæ omnia dicuntur sicut in II. Vesp. diei Nativitatis, sed non duplicantur Antiphonæ; et post Orationem Nativitatis fit Commemoratio S. Thomæ, deinde S. Stephani et aliarum Octavarum.

Si dies post Festum S. Thomæ fuerit Sabbatum, Officium fit de Octava Nativitatis, hoc modo: In II. Vesperis S. Thomæ omnia dicuntur sicut in II. Vesperis diei Nativitatis « ritu duplici: Capit. et reliqua de S. Thoma. Deinde fit Commemoratio Octavæ Nativitatis » et aliarum Octavarum.

5. *In Epiphania Domini.*

Infra Octavam Epiphaniæ si occurrat Festum Duplex ex majoribus vel alicuius Doctoris Ecclesiæ, transfertur post Octavam, nisi fuerit Patroni vel Titularis Ecclesiæ, vel Dedicatio eiusdem. De aliis vero Duplicibus, de Semiduplicibus et Simplicibus fit Commemoratio iuxta Rubricas.

Infra Octavam Epiphaniæ « non fit nisi de Duplicibus primæ classis occurrentibus. Alia Festa novem Lectionum prima die libera post dictam Octavam perpetuo celebrantur. De Festis vero trium Lectionum fit tantum Commemoratio » juxta Rubricas.

6. *In die Octava Epiphaniæ.*

Si Octava Epiphaniæ venerit in Sabbato, in secundis Vesperis Octavæ fit Commemoratio Dominicæ II. post Epiphaniam. Quando autem Septuagesima etc.

Si Octava Epiphaniæ « occurrerit » in Sabbato, « secundæ Vesperæ erunt de Ssmo Nomine Jesu, cum Commemoratione eiusdem diei Octavæ et Dominicæ II. post Epiphaniam tantum ». Quando autem Septuagesima etc.

7. *Dominica I. in Quadragesima.*

Si hac die et in aliis Dominicis Quadragesimæ etc.

« Tota expungatur ».

8. *In fine diei Octavæ Ascensionis Domini.*

Si vero Feria sexta occurrat Festum novem Lectionum, fit de Festo cum Commemoratione Officii ejusdem diei, nisi illud Festum fuerit ex solemnioribus, ut dicitur in Rubricis de Commemorationibus.

Si vero Feria sexta occurrat Festum novem Lectionum, « etiam translatum », fit de Festo cum Commemoratione Officii eiusdem diei, nisi illud Festum fuerit ex solemnioribus « primæ classis; tunc enim Commemoratio Feriæ semper omittitur. Si autem fuerit Duplex secundæ classis, fit tantum Commemoratio in secundis Vesperis ».

9. *Sabbato, in Vigilia Pentecostes.*

Ab hac die usque ad Festum Trinitatis inclusive, si occurrat Festum Duplex ex maioribus vel alicuius Doctoris Ecclesiæ, transfertur post prædictum Festum Trinitatis. De aliis vero Duplicibus et de Semiduplicibus fit tantum Commemoratio, excepto triduo Pentecostes.

Ab hac die usque ad Festum Trinitatis inclusive, si occurrat Festum Duplex ex maioribus vel alicuius Doctoris Ecclesiæ, transfertur post prædictum Festum Trinitatis. De aliis vero Duplicibus, de Semiduplicibus « ac de Simplicibus » fit tantum Commemoratio « sine ix. Lectione (nisi sit Vigilia Pentecostes, in qua dicitur) » excepto triduo Pentecostes.

10. *Dominica Pentecostes.*

Si infra Octavam Pentecostes etc.

« Expungatur integra ».

11. *Ante Festum Corporis Christi,*
seu ad calcem Rubricæ post Feriam IV. infra Hebdomadam I.
post Octav. Pentecostes.

In die Octavæ non fit nisi de Nativitate S. Ioannis, et de Festo Ss. Apostolorum Petri et Pauli, vel de alio ex solemnioribus, si occurrant, cum Commemoratione Octavæ.

« Die vero Octava » non fit nisi « de Duplici primæ classis cum Commemoratione eiusdem diei Octavæ; et secundæ Vesperæ dicuntur sine ulla Commemoratione ».

12. *Ad calcem diei 10. Decembris.*
Tertia die infra Octavam
Immaculatæ Conceptionis B. Mariæ V.

Vesperæ a Capit. de sequ. cum Commemoratione Octavæ et Feriæ.

Vesp. « de sequ. » cum Commemoratione Octavæ et Feriæ.

13. *Ad calcem diei 11. Decembris.*
S. Damasi I. Papæ Conf.

Vesperæ a Capit. de Oct. cum Commem. S. Damasi. Ant. *Dum esset.* ℣. *Iustum.* Postea de Feria.

« In II. Vesp. Ant. *Dum esset.* ℣. *Iustum.* Commem. Oct. et Feriæ ».

14. *Ad calcem diei 13. Decembris.*
In Festo S. Luciæ Virginis et Mart.

Quando Festum S. Luciæ incidit in Dominica III. Adventus, etc.

« Integra expungatur ».

15. *Die 14. Decembris.*
Septima die infra Octavam
Immaculatæ Conceptionis B. M. V.

Statim addatur:

» Si hodie faciendum sit de aliquo Duplici minori translato alicuius Doctoris

Ecclesiæ, in eius secundis Vesperis omnia dicuntur de die Octava, ut in primis Vesperis Festi, cum Commemoratione præcedentis et Feriæ, nisi hæc dies Octava occurrerit in Dominica, tunc enim Vesperæ fiunt de Duplici translato cum Commemorationibus Dominicæ et diei Octavæ.

16.

Dominica II. post Epiphaniam.
In Festo Sanctissimi Nominis Iesu.
Duplex 2. classis.

Occurrente Dominica Septuagesimæ reponitur hoc Festum in die 28. Ianuarii, tamquam in sedem propriam (translato quocumque alio Festo, si alicubi occurrat et transferri valeat, nisi sit altioris ritus): et tunc legitur nona Lectio de S. Agnete secundo, et fit de ea Commemoratio in Laudibus tantum. De Festo Duplici minori etc.

Occurrente Dominica Septuagesimæ reponitur hoc Festum in die 28. Ianuarii, tamquam in sede propria (translato quocumque alio Festo, si alicubi occurrat et transferri valeat, nisi sit altioris ritus, « aut æqualis, sed primarium ».) et tunc legitur nona Lectio de S. Agnete secundo, et fit de ea Commemoratio in Laudibus tantum. De Festo Duplici minori etc.

17.

Die 15. Ianuarii.
S. Pauli primi Eremitæ Conf.
Post Orationem Intercessio nos etc.

Sed si Festum S. Pauli alia die celebretur, non variantur Ant. et ℣℣., sed dicuntur ut in eodem Communi.

Si Festum S. Pauli alia die « alicubi » celebretur, « aut si de S. Mauro fiat tantum Commemoratio in Laudibus », non variantur Ant. et ℣℣., sed dicuntur ut in Communi.

18.

Die 5. Februarii.
S. Agathæ Virginis et Mart.
Duplex.

In I. Vesp. quando dicuntur integræ, Ant. erunt *Quis es tu.* cum reliqu. de Laudibus. Ps. *Dixit Dominus.* cum reliqu. de Communi Apost. Capit. de Laudibus.

In I. Vesp. quando dicuntur integræ, Ant. erunt *Quis es tu.* cum reliquis de Laudibus. Psalmi *Dixit Dominus.* cum reliquis « ut in I. Vesp. » de Communi Apost. Capit. de Laudibus.

19.

Die 6. Februarii.
Ad calcem officii S. Titi Episc. Conf.

Si vero hoc Festum alia die celebretur extra Quadragesimam, et in illa non occurrat, etc.

Si hoc Festum « alicubi » alia die celebretur (extra Quadragesimam), et in illa non occurrat, etc.

20. *Die 8. Martii.*

Ad calcem Officii S. Ioannis de Deo Conf.

In Quadragesima Lectio ix. de Homilia Feriæ occurrentis et Commem. in Laudibus.

Vesp. a Capit. de Sequ. cum Commem. præcedent. et Feriæ.

In Quadragesima ix. Lectio de Homilia Feriæ occurrentis et Commem. in Laudibus.

« Si hoc Festum occurrat ante Feriam IV. Cinerum, vel alicubi celebretur post Pascha, neque occurrat cum eo Festum Simplex habens Lectionem propriam, nona Lectio erit: *Si ergo diligere.* ut in eadem Dominica XVII. post Pentecosten ».

Vesp. a Capit. de sequ. cum Commem. præcedentis et Feriæ.

21. *Die 19. Martii.*

S. Ioseph, Sponsi B. Mariæ Virginis, Conf.

Duplex I. classis.

In I. Vesperis.

Ant. 1. Iacob autem etc.

« Si hoc Festum occurrerit in Dominica Passionis, transferendum erit in Feriam secundam immediate sequentem: et quoties inciderit in Maiorem Hebdomadam, reponendum erit in Feria quarta post Dominicam in Albis, tamquam in sede propria ».

In I. Vesperis.

Ant. 1. Iacob autem etc.

22. *Die 25. Martii.*

In Annuntiatione B. Mariæ Virginis.

Duplex « primæ » classis.

Si hoc Festum venerit in Dominica privilegiata, transferendum erit ad Feriam II. immediate sequentem, translato quocumque Festo Duplici etiam æqualis, non tamen altioris ritus. De Festo autem Duplici minori (excepto Festo alicujus Doctoris Ecclesiæ) vel Semiduplici occurrente, fit tantum Commem. in utrisque Vesperis et Laudibus. Si vero occurrerit in Hebdomada Maiori vel Paschali, transferendum erit (pari cum privilegio) in Feriam II. post Dominicam in Albis, servato ritu Paschali.

« Si hoc Festum venerit Feria VI. in Parasceve vel Sabbato Sancto, transferendum erit in Feriam II. post Dominicam in Albis, tamquam in sedem propriam, integra cum solemnitate ac feriatione et sine Octava, servato tamen ritu Paschali. Si vero occurrerit in Dominica Passionis, transferatur in Feriam II. immediate sequentem: quodsi incidat in Hebdomadam Maiorem vel Paschalem, ad enuntiatam Feriam II. post Dominicam in Albis amandetur, ac nonnisi Festo primario eiusdem ritus occurrente, valeat impediri, quo in casu in sequentem diem similiter non impeditam, transferatur ».

23. *Feria VI. post Dominicam Passionis.*
Septem Dolorum B. Mariæ Virginis.
Duplex Maius.

Si in hac Feria occurrerit Festum altioris ritus seu dignitatis, tunc Festum Septem Dolorum transferendum erit ad Sabbatum immediate sequens quocumque Festo etiam aequalis non tamen altioris ritus seu dignitatis in eo incidente: quod si transferri ad Sabbatum non possit, erit omittendum.

Si omittendæ sint primæ Vesperæ, etc.

« Quando Festum Septem Dolorum B. M. V. hac Feria celebrari nequit ob occursum alicuius Festi altioris ritus, aut æqualis sed primarii, vel potioris dignitatis », transferendum « est in » Sabbatum immediate sequens, « simili modo non impeditum. Quod si neque in dicto Sabbato celebrari potuerit, eo anno omittatur ».

Si omittendæ sint primæ Vesperæ, etc.

24. *Die 17. Maii.*
S. Paschalis Baylon Conf.
Duplex.
Ad calcem vi. Lectionis.

. . . .

Alexander autem octavus sanctorum catalogo adscripsit.

. . . .

Alexander autem octavus sanctorum catalogo adscripsit: « tandem Leo decimustertius peculiarem cœtuum eucharisticorum, item societatum omnium, a Sanctissima Eucharistia, sive quæ hactenus institutæ, sive quæ in posterum futuræ sunt, Patronum cœlestem declaravit et constituit ».

25. *Die 18. Maii.*
S. Venantii Mart.
Duplex.

Omnia de Communi unius Mart. præter seq.

Si hoc Festum alia die celebrari contigerit, et in 1. Vesperis non sit faciendum a Capitulo, tunc sequens hymnus *Martyr Dei.* dicendus erit ad Matutinum coniunctim cum alio hymno *Athleta Christi.* sub una conclusione *Sit laus Patri.* Alias dicatur prout infra positum est.

In I. Vesperis.
Hymnus.
Martyr Dei Venantius, etc.

Omnia de Communi unius Mart. præter seq.

Si hoc Festum « in utrisque Vesperis habeat solam Commemorationem, tunc hymnus ad primas Vesperas coniungitur cum hymno ad Matutinum cum conclusione *Sit laus Patri.* Si vero integras habeat tantum secundas Vesperas, tunc hymnus *Martyr Dei.* dicitur ad Matutinum, *Athleta Chisti.* ad Laudes, hymnus *Dum nocte.* dicitur in secundis Vesperis ». Alias dicatur « uti infra inscribitur ».

In I. Vesperis.
Hymnus.
Martyr Dei Venantius, etc.

26.

Die 19. Maii.
S. Petri Cœlestini Papæ Conf.
Post ix. Lectionem pro S. Pudentiana.

Si hoc Festum alia die celebrari contingat, ix. Lectio dicitur *Et Paulus.* de Communi Apostolorum 2. loco, ut supra.	Si hoc Festum « alicubi » alia die « celebretur, et in illa non occurrat Festum simplex habens Lectionem propriam », Lectio ix. erit: *Et Paulus.* de Communi Apostolorum 2. loco, ut supra.

27.

Die 27. Iunii.
Quarta die infra Octavam Nativitatis S. Ioannis.
Post ix. Lectionem.

Vesperæ a Capit. de sequ. cum Commem. Oct. S. Joannis.	Vesperæ « de sequ. » cum Commem. Oct. S. Ioannis.

28.

Ante diem 30. Iunii.

Si Commemoratio S. Pauli venerit in die Octava Corporis Christi, extra propriam ecclesiam transfertur in primam diem infra Octavam, Dominica vel Festo non impeditam: et totum Officium fit ut in propria ecclesia.	Si Commemoratio S. Pauli venerit in die Octava Corporis Christi, extra propriam ecclesiam, transfertur « iuxta Rubricas », in primam diem « liberam », ac totum Officium fit ut in propria ecclesia.
Die 30. Iunii. In Commem. S. Pauli Apost. Duplex maius.	Die 30. Iunii. In Commem. S. Pauli Apost. Duplex maius.

29.

Dominica I. Iulii.
Pretiosissimi Sanguinis D. N. I. C.
Duplex 2. classis.

Si hodie occurrat Festum Visitationis B. M. V. aut aliud Festum æqualis vel altioris ritus, de Pretiosissimo Sanguine fiet prima die, etc.	Si hodie occurrat Festum Visitationis B. M. V., « vel » aliud Festum « altioris ritus, aut » æqualis « sed primarium », de Pretiosissimo Sanguine fiet prima die, etc.

30.

Die 5. Iulii.
S. Antonii Mariæ Zuccaria Conf.
Duplex.
Ad calcem Officii.

	« Vesp. de sequenti. Commem. præcedentis ».

31. *Die 6. Iulii.*
In Octava
Ss. Petri et Pauli Apost.
Post Ant. ad Magnificat. *in II. Vesp.*

« Et fit Commem. sequentis ».

32 *Die 7. Iulii.*
Ss. Cyrilli et Methodii Pontt. et Conff.
Duplex.
Ad Laudes, post Orationem Omnipotens sempiterne Deus. *etc.*

« In II. Vesperis ».

« Hymn. et ℣. ut in I. Vesp. »

« Ad Magnif. Ant. ». Isti sunt, viri sancti, facti amici Dei, divinæ veritatis præconio gloriosi: linguæ eorum claves cœli factæ sunt.

« Oratio ut supra. Deinde fit Commem. sequentis ».

33. *Die 2. Augusti.*
S. Alphonsi Mariæ de Ligorio Episc., Conf. et Eccl. Doct.
Duplex.
Post ix. Lect. pro S. Stephano I. Papa Mart.

Si hoc Festum alia die celebrari contigerit, ix. Lectio erit: *Hinc namque.* de Homilia.

Si hoc Festum « alicubi » alia die « celebretur, et in ea non occurrat Simplex, habens Lectionem propriam », ix. Lectio erit: *Hinc namque.* de « Communi Evangelistarum ».

34. *Die 8. Septembris.*
In Officio Nativitatis B. Mariæ Virginis,
ad Laudes post Orationem Famulis tuis.

Deinde fit Comm. S. Adriani Mart. hoc loco tantum etc.

Oratio.

Præsta, quæsumus omnipotens Deus: ut qui beati Adriani Martyris, tui etc.

Deinde fit Comm. S. « Hadriani » Mart. hoc loco tantum etc.

Oratio.

Præsta quæsumus, omnipotens Deus: ut qui beati « Hadriani » Martyris tui, etc.

35. *Dominica III. Septembris.*
Septem Dolorum B. Mariæ Virginis.
Duplex majus.

Si in Dom. III. Septembr. occurrat aliud Festum sive B. M. V. sive altioris ritus vel dies Octava Festi quod alicubi solemne sit, Festum Septem Dolorum amandatur ad Dom. IV. Septembr. et hac

« Impedita Dominica III. Septembris ob occursum Festi Duplicis 1. vel 2. classis, vel alicuius diei Octavæ, vel Duplicis maioris primarii, vel potioris dignitatis, Festum Septem Dolorum B. M.

etiam ut supra impedita, ad proximiorem Dom. a prædictis Festis liberam. Quod si usque ad Adventum etc.

V. transfertur in proximiorem sequentem Dominicam, simili modo non impeditam ». Quod si usque ad Adventum, etc.

36. *Die 16. Septembris.*

S. Cornelii Papæ et Cypriani Episc., Martyrum.

Semiduplex.

Post Orationem pro Ss. Euphemiæ, Luciæ et Geminiani Mm.

Si Festum Ss. Cornelii et Cypriani venerit in Dominica cum Commemoratione eorumdem in utrisque Vesperis et Laudibus et ix. Lectione historica (ex tribus una) atque Commemoratione Ss. Euphemiæ, Luciæ et Geminiani Martyrum in I. Vesperis et Laudibus, omissa Lectione.

In I. Nocturno Lectiones etc.

Si Festum Ss. Cornelii et Cypriani « occurrerit » in Dominica, fit Officium de « Festo Septem Dolorum B. M. V., cum ix. Lectione de Homilia et Commemoratione Dominicæ, ac Ss. Martyrum Pontificum in utrisque Vesperis et Laudibus, necnon Ss. Euphemiæ, Luciæ et Geminiani Mm. in I. Vesp. et Laud. tantum ».

In I. Nocturno Lectiones etc.

37. *Die 17. Septembris.*

Ad calcem Officii Impressionis Sacrorum Stigmatum in Corpore S. Francisci Conf.

Vesp. a Capit. de sequ. cum Commem. præcedentis.

Vesp. « de sequenti », cum Commem. præcedentis.

38. *Dominica I. Octobris.*

In Solemnitate Ssmi. Rosarii B. M. V.

Duplex 2. classis.

In I. Vesperis.

Ant. 1. Quæ est ista etc.

« Si hoc Festum alicubi non habeat primas Vesperas, Hymnus *Cœlestis aulæ.* coniungitur cum Hymno *In monte olivis.* ad Matutinum ».

In I. Vesperis.

Ant. 1. Quæ est ista etc.

39. *Die 8. Novembris.*

In Octava Omnium Sanctorum.

Post Rubricam de Laudibus.

Vesp. a Capit. de sequ. cum Commem. Oct. et S. Theodori Mart.

« Vesp. de sequenti, cum Commem. præcedentis, ac » S. Theodori Mart.

40. *Die 9. Novembris.*

In Dedicatione Archibasilicæ Ssmi. Salvatoris.

« Duplex maius. »

Post Rubricam de Laudibus.

Vesp. a Capit. de sequ. cum Commem. præc., ac Ss. Mm. Tryphonis et Sociorum.

« In II. Vesp. Commem. sequentis », ac Ss. Mm. Tryphonis et Sociorum.

41. *Die 18. Novembris.*
In Dedicatione Basilicarum Ss. Apostolorum Petri et Pauli.
« Duplex maius. »
Post Lectionem ix.

Vesperæ a Capit. de sequ. cum commem. præc., ac S. Pontiani Papæ, Mart.	« In II. Vesp. Commem. sequentis », ac S. Pontiani Papæ, Mart.

INTER OFFICIA PROPRIA PRO ALIQUIBUS LOCIS,
SEU IN APPENDICE BREVIARII ROMANI.

42. *Dominica II. Octobris.*
Maternitatis B. Mariæ Virg.

Ad Matutinum.
Hymnus.

Cœlo Redemptor prætulit Felicis alvum Virginis, Ubi caduca membra Mortale corpus induit. etc.	Cœlo Redemptor prætulit Felicis alvum Virginis, Ubi « futura victima » Mortale corpus induit. etc.

NOTANDA

QUOAD DUO DECRETA SACR. RITUUM CONGREGATIONIS
QUAE POST BULLAM URBANI VIII.
PRAEMITTUNTUR IN MISSALI ROMANO.

In Decreto Urbis et Orbis, *diei 29 Septembris anni 1714, quod incipit per verba* « Cum occasione Missalis etc. ».

. . . .

Prædictum Decretum ab eiusdem fel. rec. Alexandro VII. speciali Brevi, quod incipit « *Creditæ nobis* » denuo fuit confirmatum, ac insuper statutum, idem servandum esse, quoad Missas in Altaribus Privilegiatis ex obligatione celebrandas, et Indulgentias per eiusmodi privilegia concessas Animabus in Purgatorio existentibus suffragari, perinde ac si celebratæ fuissent Missæ Defunctorum.

Verba quæ sequuntur « Ac denique declaratum » *usque ad verba* « Die 22 Ianuarii 1667. Pontificatus XII. » *inclusive expungantur, ac statim sequantur* « Deinde fel. rec. Clemens IX. » *usque ad finem Decreti.*

In Decreto altero Urbis et Orbis, *diei 14 Martii 1861., quod incipit per verba* « Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX. ex Sacrorum Rituum Congregationis consilio » *locum habere non potest prima pars* « Quando occurrit Dedicatio Basilicarum » *usque ad verba* « Die 25 Septembris 1706. ad XI. » *inclusive; ergo expungenda.*

ADDENDA ET VARIANDA
IN RUBRICIS GENERALIBUS MISSALIS

Pars. I.

III. *De Feria et Vigilia.*

N. 1. Missa de Feria dicitur...... *usque ad verba* alia de Feria post Nonam.

N. 1. Missa de Feria dicitur..... *usque ad verba* alia de Feria post Nonam. « Missæ autem Feriarum maiorum occurrentium celebrari possunt etiam in Festis semiduplicibus. »

V. *De Missis Defunctorum.*

N. 2. Præterea Feria secunda.... *usque ad verba* præterquam in Festis Duplicibus, et Dominicis diebus.

N. 2. Præterea Feria secunda.... *usque ad verba* præterquam in Festis Duplicibus, et Dominicis diebus. « Missæ privatæ pro Defunctis ut in die obitus seu depositionis etiam in Duplicibus celebrari possunt præsente, insepulto, vel etiam sepulto non ultra biduum cadavere; exceptis Duplicibus primæ classis, diebus Duplicia primæ classis excludentibus, et Festis de præcepto. »

N. 3. In die Commemorationis omnium Defunctorum, et in die Depositionis, et in Anniversario Defuncti, dicitur una tantum Oratio: et similiter in die Tertia, Septima, Trigesima, et quandocumque pro Defunctis solemniter celebratur: in aliis Missis plures, ut de Feriis, et Simplicibus dicetur infra in Rubrica de Orationibus.

N. 3. « Una tantum Oratio dicenda est in Missis omnibus, quæ celebrantur in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, die et pro die Obitus seu Depositionis, atque etiam in Missis cantatis vel lectis, permittente ritu, diebus Tertio, Septimo, Trigesimo et die Anniversario alicuius Defuncti, necnon quandocumque pro Defunctis Missa solemniter celebratur, nempe sub ritu qui duplici respondet, uti in Officio quod recitatur post acceptum nuntium de alicujus obitu, et in Anniversariis late sumptis. »

Deinde addatur:

Num. 4. « In Missis quotidianis quibuscumque sive lectis, sive cum cantu plures sunt dicendæ Orationes, quarum prima est pro Defuncto vel Defunctis, certo designatis, pro quibus Sacrificium offer-

tur, ex iis quæ infra in Missali habentur, secunda ad libitum, ultima pro omnibus Defunctis. Si vero pro Defunctis in genere Missa celebretur, Orationes sunt dicendæ, quæ pro Missis quotidianis in hoc Missali prostant, eodemque ordine, quo sunt inscriptæ. Quod si in iisdem quotidianis Missis plures Orationes Celebranti placuerit recitare, ut de Feriis et Simplicibus dicetur infra in Rubrica de Orationibus, id fieri potest tantum in Missis lectis, impari cum aliis præscriptis servato numero, et Orationi pro omnibus Defunctis postremo loco assignato ».

N. 5. Sequentia pro Defunctis dicitur in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, et Depositionis Defuncti, et quandocumque in Missa dicitur una tantum Oratio: in aliis autem Missis pro Defunctis dicatur ad arbitrium Sacerdotis.

N. 5. Sequentia pro Defunctis dicitur in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, et Depositionis Defuncti, « in quibusvis cantatis Missis, uti etiam in lectis, quæ diebus ut supra privilegiatis fiunt: in reliquis autem Missis vel recitari vel omitti potest ad libitum Celebrantis ».

VI. *De Translatione Festorum.*

In dicendis Missis servetur Ordo Breviarii de Translatione Festorum Duplicium, quando maiori aliquo Festo, seu Dominica impediuntur. In Ecclesiis autem ubi Titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum quod transferri debet, possunt cantari duæ Missæ, una de die, alia de Festo: excepta Dominica prima Adventus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Dominica Palmarum cum tota Hebdomada maiori, Dominica Resurrectionis et Dominica Pentecostes cum duobus sequentibus diebus, die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, et Festo Corporis Christi.

In dicendis Missis servetur Ordo Breviarii de Translatione Festorum Duplicium, quando maiori aliquo Festo, seu Dominica impediuntur. In Ecclesiis autem ubi Titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum quod transferri debet, possunt cantari duæ Missæ, una de die, alia de Festo: excepta Dominica prima Adventus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, « Dominica Passionis », Dominica Palmarum cum tota Hebdomada maiori, Dominica Resurrectionis « cum sequenti biduo, Dominica in Albis », Dominica Pentecostes « cum duabus sequentibus Feriis, Dominica Ssmæ Trinitatis », die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis et Festo Corporis Christi.

VII. *De Commemorationibus.*

N. 5. In faciendis Commemorationibus servetur ordo ut in Breviario. De Festo Duplici quod agitur ad instar Simplicis,

N. 5. In faciendis Commemorationibus servetur ordo ut in Breviario. « Primo loco illæ Commemorationes præponuntur

fiat Commemoratio ante illam Dominicæ: de Dominica ante Festum Semiduplex redactum ad modum Simplicis: de Semiduplici ante diem infra Octavam: de die infra Octavam, ante Ferias prædictas: de Feriis prædictis, ante Festum Simplex: de Festo Simplici ante Orationes, quæ secundo, vel tertio loco dicendæ assignantur: et hæ dicantur ante Orationes votivas; in quibus votivis servetur deinde dignitas Orationum, ut de Ssma Trinitate, de Spiritu sancto, de Ssmo Sacramento, de S. Cruce ante votivam de B. Maria, et de Angelis, de S. Ioanne Baptista et S. Ioseph ante Apostolos, et similiter in aliis.

quæ ad Officium cuiuscumque ritus pertinent; exceptis illis, quæ ab Officio de quo agitur, nunquam separantur. Deinde: 1. de Dominica privilegiata, 2. de die Octava, 3. de Duplici maiori, 4. de Duplici minori ad instar Simplicium redacto, 5. de Dominica communi, 6. de die infra Octavam Corporis Christi, 7. de Semiduplici, 8. de die infra Octavam communem ad simplicem ritum pariter redacto, 9. de Feria maiori, vel Vigilia, 10. de Simplici »: de Festo Simplici « fiat Commemoratio » ante Orationes quæ secundo, vel tertio loco dicendæ assignantur: et hæ dicantur ante Orationes votivas; in quibus votivis servetur deinde dignitas Orationum, ut de Ssma Trinitate, de Spiritu Sancto, de Ssmo Sacramento, de S. Cruce ante votivam de B. Maria, et de Angelis, de S. Ioanne Baptista et S. Ioseph ante Apostolos. et similiter in aliis.

Pars. II.

I. *De præparatione Sacerdotis celebraturi.*

N. 4. Si Celebrans sit Episcopus, « vel Abbas ut supra », non ducit stolam ante pectus etc.

N. 4. Si Celebrans sit Episcopus. non ducit stolam ante pectus etc.

V. *De Oratione.*

N. 2. Cum nominatur nomen Iesus, caput versus Crucem inclinat: quod etiam facit cum nominatur in Epistola. Et similiter ubicumque nominatur nomen B. Mariæ, vel Sanctorum, de quibus dicitur Missa, vel fit Commemoratio; item in Oratione pro Papa, quando nominatur, semper caput inclinat, non tamen Versus Crucem. Si plures Orationes sint dicendæ, idem in eis, in voce, extensione manuum, et capitis inclinatione, quod supra dictum est, observatur.

N. 2. Cum nominatur nomen Iesus, caput versus Crucem inclinat: quod etiam facit cum nominatur in Epistola. Et similiter ubicumque nominatur nomen B. Mariæ, vel Sanctorum, de quibus dicitur Missa, vel fit Commemoratio: item in Oratione pro Papa, quando nominatur, semper caput inclinat, non tamen versus Crucem; « nisi in loco principali Altaris habeatur simulacrum vel imago B. M. V. aut Sancti, ad quam caput inclinatur ». Si plures Orationes sint dicendæ, idem in eis, in voce, extensione manuum, et capitis inclinatione, quod supra dictum est, observatur.

VII. *De Offertorio, et aliis usque ad Canonem.*

N. 5. Imposita aqua in Calice et finita Oratione prædicta recipit etc. *usque ad verba* In spiritu humilitatis. Postea erectus, elevans oculos, manusque expandens, et statim iungens ante pectus etc.

N. 5. Imposita aqua in Calice et finita Oratione prædicta accipit etc... In spiritu humilitatis. Postea erectus, elevans oculos, manusque expandens « easque in altum porrectas », et statim iungens ante pectus etc.

VIII. *De Canone Missæ usque ad Consecrationem.*

N. 1. Finita Præfatione, ut supra, Sacerdos stans ante medium Altaris versus ad illud, aliquantulum elevat manus, oculisque elevatis ad Deum, etc.

N. 1. Finita Præfatione, ut supra, Sacerdos stans ante medium Altaris versus ad illud, « extendit et » aliquantulum elevat manus oculisque elevatis ad Deum, etc.

XII. *De Benedictione in fine Missæ, et Evangelio Sancti Ioannis.*

N. 7. In Missa solemni Celebrans eadem voce et modo quo in Missis privatis, semel tantum benedicit populo, nisi sit Episcopus, vel Abbas, ut infra: et dicto Evangelio etc.

N. 7. In Missa solemni Celebrans eadem voce et modo quo in Missis privatis, semel tantum benedicit populo, nisi sit Episcopus, vel Abbas « pontificaliter celebrans », ut infra: et dicto Evangelio etc.

ADDENDA ET VARIANDA

IN RUBRICIS SPECIALIBUS MISSALIS ROMANI

1. *Dominica II. Adventus, et Feria VI. Quatuor Temporum Adventus.*

Offertorium Ps. 84.
Deus, tu convertens vivificabis nos etc.

Offertorium Ps. 84.
Deus, tu « conversus » vivificabis nos etc.

2. *In Festo Ss. Innocentium. In fine Missæ.*

Si Festum S. Thomæ impediatur a Dominica, celebratur Feria secunda sequenti, tamquam in sede propria.

« Expungatur integra ».

3. *In Festo S. Thomæ Episc. Mart.*
In fine Missæ.

Si Festum Nativitatis Domini, S. Stephani, S. Ioannis Evangelistæ, et Ss. Innocentium venerit in Dominica, ipsa die nihil fit de Dominica, sed die proximo post Festum S. Thomæ Mart. dicitur Missa de Dominica. Si autem Festum S. Thomae impediatur a Dominica, dicitur Missa de ea cum Commemoratione Octavarum, et Festum S. Thomæ eo anno celebratur Feria ii. sequenti tamquam in sede propria.

Si Festum Nativitatis Domini, S. Stephani, S. Joannis Evangelistæ, et Ss. Innocentium « occurrerit » in Dominica, ipsa die nihil fit de Dominica; sed die proximo post Festum S. Thomæ Mart. dicitur Missa de Dominica. Si autem Festum S. Thomæ « occurrerit in Dominica, Missa dicitur de Festo cum Commemoratione eiusdem Dominicæ et quatuor Octavarum, et legitur Evangelium Dominicæ in fine ».

4. *In fine Missæ de Octava Nativitatis Domini.*

Si Festum S. Silvestri venerit in Dominica, dicitur Missa de eo, cum Commemoratione Dominicæ et Octavarum.

Si Festum S. Silvestri venerit in Dominica, dicitur Missa de eo, cum Commemoratione Dominicæ et Octavarum, « et legitur Evangelium Dominicæ in fine ».

S. Silvestri Papæ et Conf.

S. Silvestri I. Papæ, Conf.

5. *Post Festum Epiphaniæ Domini.*

De Festis Duplicibus maioribus et alicuius Doctoris Ecclesiæ, quæ infra Octavam veniunt, nihil tunc agitur (nisi tantum de Patrono vel Titulari Ecclesiæ, et de Dedicatione eiusdem, in propria Ecclesia, non tamen in Octava), sed peracta Octava celebrantur: de aliis vero Duplicibus, de Semiduplicibus et de Simplicibus occurrentibus fit tantum Commemoratio.

« Si Festa duplicia primæ classis occurrant infra Octavam, non tamen in die Octava, de eis dicitur Missa cum Commemoratione Octavæ: de aliis vero Festis, exceptis Simplicibus, de quibus fit Commemoratio, nihil fit; sed peracta Octava perpetuo celebrantur. In die vero Octava, Missa semper de eadem dicitur, translato etiam Duplici primæ classis, quod post eamdem Octavam perpetuo recolitur; de Simplici autem occurrente fit tantum Commemoratio. »

6. *Die 7. Decembris.*
Post Missam S. Ambrosii Episc., Conf. et Eccl. Doct.

Addatur:

« Hodie in Ecclesiis Cathedralibus et Collegiatis dicuntur duæ Missæ, una de Sancto sine Commemoratione Feriæ et Vigiliæ, altera de Vigilia uti sequitur. »

7. *Die 11. Decembris in Missa S. Damasi I. Papæ, Conf. et Die 13. Decembris in Missa S. Luciæ Virg. et Mart.*
Post Secretam.

Addatur:
« Præfatio de B. Maria Virg ». *Et te in Conceptione Immaculata.*

8. *Die 23. Februarii.*
Post Missam S. Petri Damiani Episc., Conf. et Eccl. Doct.

Addatur:
« Hodie extra Quadragesimam in Ecclesiis Cathedralibus et Collegiatis dicuntur duæ Missæ, una de Sancto sine Commemoratione Vigiliæ, altera de Vigilia cum secunda Oratione *Concede.*, tertia *Ecclesiæ.*, vel pro Papa. »

9. *Die 19. Martii.*
In Missa S. Ioseph, Conf. Sponsi B. M. V.

Post Graduale etc. *In Missis votivis post Tempus Paschale usque ad Septuagesimam.* Graduale. Ps. 20. Domine prævenisti etc.

« Integra expungatur ».

10. *Die 25. Martii.*
Post Missam Annuntiationis B. Mariæ Virginis.

Si hoc Festum venerit in Dominica privilegiata, transferendum erit ad Feriam II. immediate sequentem, translato quocumque Festo duplici etiam æqualis, non tamen altioris ritus. De Festo autem Duplici minori (excepto Festo alicuius Doctoris Ecclesiæ) vel Semiduplici occurrente fit tantum Commem. in utrisque Vesperis et Laudibus. Si vero occurrerit in Hebdomada Maiori vel Paschali, transferendum erit (pari cum privilegio) in Feriam II post Dominicam in Albis, servato ritu Paschali.

« Si hoc Festum venerit Feria VI. in Parasceve vel Sabbato Sancto, transferendum erit in Feriam II. post Dominicam in Albis tamquam in sedem propriam, integra cum solemnitate ac feriatione et sine Octava, servato tamen ritu Paschali. Si vero occurrerit in Dominica Passionis, transferatur in Feriam II. immediate sequentem: quodsi incidat in Hebdomadam Maiorem vel Paschalem, ad enuntiatam Feriam II. post Dominicam in Albis amandetur, ac nonnisi Festo primario eiusdem ritus occurrente valeat impediri, quo in casu in sequentem diem similiter non impeditam transferatur. »

11. *Feria VI. post Dominicam Passionis.*
Post Missam Septem Dolorum B. Mariæ Virginis.

Quando Festum VII. Dolor. B. M. V. celebrari nequit hac Feria, transferendum est in Sabbatum immediate sequens, quocumque festo æqualis, non autem altioris ritus in eo occurrente. Quod si nec in sequenti Sabbato celebrari possit, omittatur.

« Quando Festum Septem Dolorum B. M. V. hac Feria celebrari nequit ob occursum alicuius Festi altioris ritus, aut æqualis sed primarii, vel potioris dignitatis », transferendum « est in » Sabbatum immediate sequens, « simili modo non impeditum. Quod si neque in dicto Sabbato celebrari potuerit, eo anno omittatur. »

12. *Dominica I. Iulii.*
Post Missam Pretiosissimi Sanguinis D. N. I. C.

Si hodie occurrat Festum Visitationis B. M. V. aut aliud Festum æqualis vel altioris ritus, de Pretiosissimo Sanguine fiet prima die, etc.

Si hodie occurrat Festum Visitationis B. M. V., « vel » aliud Festum « altioris ritus, aut » æqualis « sed primarium », de Pretiosissimo sanguine fiet prima die, etc.

13. *Die 8. Septembris.*
In Missa Nativitatis B. Mariæ Virginis.

In Rubrica et Orationibus pro S. Hadriano Mart. nomen ipsius S. Mart. *Adriani*, *Adriano* corrige « Hadriani, Hadriano ».

14. *Die 9. Septembris.*
In Missa S. Gorgonii Mart.
Post Orationem Sanctus tuus *etc.*

Tertia Oratio de Spiritu Sancto, *Deus qui corda fidelium.* Nisi venerit in Dominica, tunc enim tertia Oratio erit de S. Gorgonio Mart.

Tertia Oratio de Spiritu Sancto *Deus, qui corda fidelium.* « Dein expungantur quæ sequuntur ».

15. *Die 11. Septembris.*
Post Orationem Ss. Proti et Hyacinthi Mm.

Tertia Oratio de Spiritu Sancto, *Deus, qui corda fidelium.* Nisi venerit in Dominica, tunc enim tertia Oratio erit de Ss. Proto et Hyacintho.

Tertia Oratio de Spiritu Sancto, *Deus, qui corda fidelium.* « Reliqua expungantur ut supra ».

16. *Dominica III. Septembris.*
Post Missam Septem Dolorum B. M. V.

Impedita Dom. III. Septembr. ob occursum Festi ritus Duplicis I. vel II. classis vel diei Octavæ Patroni, Titularis, Dedicationis etc., Festum Dolorum trans-

Impedita Dominica III. Septembris ob occursum « Festi Duplicis 1. vel 2. classis, vel alicuius » diei Octavæ, « vel Duplicis maioris primarii, aut potioris di-

fertur in proximiorem Dominicam etiamsi incidat cum Festo ritus Dupl. minoris (de qua tunc facienda erit Commem. ad instar Simplicis iuxta Rubricas), dummodo non sit dies Octava Patroni, Titularis, Dedicationis etc. Quod si usque ad Adventum nulla supersit Dominica libera, Festum Septem Dolorum ponatur, iuxta Rubricas, in prima die non impedita post Dom. III. Septembris.

« Si sequ. Festum Ss. Cornelii et Cypriani venerit in Dominica, in ea fit commemoratio Ss. Cornelii et Cypriani ac S. Euphemiæ etc. ». Si vero occurrat in Feria IV. Quatuor Temporum in Missa S. Cornelii et Cypriani fit Commem. primum de Feria, postea de S. Euphemia etc. Et in Ecclesiis Cathedralibus et Collegiatis dicuntur duæ Missæ, una de Ss. Cornelio et Cypriano, in qua fit commem. S. Euphemiæ etc., altera de dicta Feria, sine commem. Sanctorum.

gnitatis », Festum Septem Dolorum transfertur in proximiorem Dominicam « simili modo non impeditam ». Quod si usque ad Adventum nulla supersit Dominica libera, Festum Septem Dolorum ponatur, iuxta Rubricas, in prima die non impedita post Dominicam III. Septembris.

Si Festum Ss. Cornelii et Cypriani occurrat in Feria IV. Quatuor Temporum, in Missa Ss. Cornelii et Cypriani fit Commemoratio de Feria, postea de S. Euphemia etc. Et in Ecclesiis Cathedralibus et Collegiatis dicuntur duæ Missæ, una de S. Cornelio et Cypriano, in qua fit Commemoratio S. Euphemiæ etc., altera de dicta Feria sine Commem. Ss. Martyrum.

17. *In Missa de Communi Doctorum.*
Postcommunio.

Ut nobis, Domine, tua sacrificia dent salutem: beatus N. Confessor tuus et Doctor egregius, precator accedat. Per Dominum.

« Pro Doctore Pontifice ».

Ut nobis, Domine, tua sacrificia dent salutem: beatus N. « Pontifex tuus » et Doctor egregius, « quæsumus », precator accedat. Per Dominum.

« Pro Doctore non Pontifice ».

Ut nobis, Domine, tua sacrificia dent salutem: beatus N. Confessor tuus et Doctor egregius, « quæsumus », precator accedat. Per Dominum.

18. *Post Missam de Dedicatione Ecclesiæ.*

In ipsa die Dedicationis Ecclesiæ Missa dicitur ut supra in Anniversario Dedicationis, exceptis Orationibus, quæ dicuntur ut sequitur.

In ipsa die Dedicationis Ecclesiæ « et per Octavam, et quando varianda est Oratio ob occursum Dedicationis alterius Ecclesiæ », Missa dicitur ut supra in Anniversario Dedicationis, exceptis Orationibus, quæ dicuntur ut sequitur.

PRO ALIQUIBUS LOCIS.

Die 15. Maii.

19. *In Missa S. Isidori Agricolæ Conf.*

Postcommunio.

Sit nobis, Domine, reparatio mentis et corporis cœleste mysterium: et præsta; ut Sancti Isidori Confessoris tui, cuius exequimur cultum, sentiamus effectum. Per Dominum.

Sit nobis, Domine, reparatio mentis et corporis cœleste mysterium: et præsta; ut « cuius exsequimur cultum, intercedente Sancto Isidoro Confessore tuo », sentiamus effectum. Per Dominum.

URBIS ET ORBIS

Quum per generale Decretum super primariis et secundariis Festis iusserit Sanctissimus Dominus Noster Leo Papa XIII. ad illius normam Rubricas Breviarii et Missalis Romani esse interpretandas, Decretaque in contrarium facientia penitus abroganda; factum est, ut plura Sacrorum Rituum Congregationi proposita fuerint resolvenda dubia, quibus per alia subsequentia Decreta idem Sacrum Tribunal satisfacere officii sui duxit.

His autem quum alia quoque, controversias exortas penitus evellendi causa, accessissent recentiora Decreta pro quarumdam tam Breviarii quam Missalis Rubricarum authentica interpretatione; Emus ac Rmus Dnus. Cardinalis Caietanus Aloisi-Masella, tunc Sacrorum Rituum Congregationi Praefectus, Summi Pontificis proposito inhaerens, ut inter latas Decretorum leges Rubricarumque praescriptiones maxima extaret conformitas, munus concredidit Commissioni Liturgicae praefatas revisendi examinandique Rubricas, easque ad recentiorum Decretorum normam concinnandi.

Opus vero ab ipsa Commissione absolutum, prouti in superiori extat exemplari, cum idem Emus ac Rmus Dnus. Card. Aloisi-Masella Relator in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum subsignata die habitis proposuisset; Emi ac Rmi Patres, Sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus mature perpensis, Rubricas sic emendatas approbari posse censuerunt. Die 7 Decembris 1897.

Quam sententiam deinde per infrascriptum Cardinalem Sacro eidem Coetui Praefectum Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII. relatam, Sanctitas sua ratam habuit, ac suprema Auctoritate Sua confirmavit: simulque praecepit, ut suprascriptae variationes, hoc Decreto approbatae, in novis editionibus Breviarii et Missalis Romani, servatis de cetero servandis, inserantur. Contrariis non obstantibus quibuscunque, etiam speciali mentione dignis. Die 11, iisdem mense et anno.

CAMILLUS Card. MAZZELLA, *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI, *S. R. C. Secretarius.*

Praesens exemplar authenticum concordat cum Originali approbato. In fidem etc. Ex Secretaria Sacror. Rituum Congregationis die 7 Ianuarii 1898.

DIOMEDES PANICI, *Secretarius.*

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

BAREN. Iterum confirmatur sententia, qua decretum fuerat, praecedentiam spectare ad Sodalitium Tertii Ordinis s. Francisci in oppido Triggiano (1).

Per rescriptum Sacrorum Rituum Congregationis, datum die 27 Martii, hoc labente anno, confirmata fuit sententia Archiepiscopi Barensis in controversia de praecedentia inter Confraternitatem SSm̃i Sacramenti et Sodalitium Tertii Ordinis S. Francisci in oppido *Triggiano* nuncupato. Quum vero praedicta Confraternitas novam postulasset atque obtinuisset revisionem et examen praedictae sententiae, eadem Sacra Congregatio in altero conventu ordinario Rotali, subsignata die, ad Vaticanum habito coram Em̃o et Rm̃o Cardinali Dñ̃o Lucido M. Parocchi Episcopo Portuensi et S. Rufinae, loco et vice Em̃i et Rm̃i Card. Dñ̃i Caietani Aloisi Masella, causae Ponentis, iterum maturo examine perpensis omnibus ab utraque parte contendente deductis ac sententia supradicta una cum Rescripto eam confirmante, ad propositum dubium, *An sit standum in decisis vel recedendum a decisis?* respondendum censuit: *Standum in decisis, et praecedentiam in casu spectare ad Tertium Ordinem.*

Atque ita rescripsit et servari mandavit. Die 30 Novembris 1897.

C. Card. MAZZELLA *Ep. Praenestinus, S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secret.*

PARISIEN. dubia diversa, quoad genuflexiones etc.

R. D. Augustinus Dauby, Sacerdos et Moderator pii Instituti a Sancto Nicolao nuncupati, in Civitate Parisiensi, de consensu sui Rm̃i Ordinarii, sequentium Dubiorum solutionem a Sacra Rituum Congregatione humillime expetivit, nimirum:

I. Quoad genuflexiones faciendas a ministro Missae pri-

(1) Recole Vol. XXX, 119.

vatae, quae iusta de causa et praevia licentia celebretur in Altari expositionis SSmi Sacramenti, quaeritur:

1. Minister, qui transfert missale a cornu Epistolae ad cornu Evangelii et genuflectit in plano ante medium Altaris, debetne etiam genuflectere in accessu ad cornu Altaris et recessu?

2. Quando idem minister ad offertorium et purificationem ascendit ad Altare et descendit, ubinam genuflectere debet?

II. Rubricae Missalis ad titulum *Ritus servandus in celebratione Missae V, n. 6,* praescribunt: « *Si in altari fuerit tabernaculum SSmi Sacramenti, accepto thuribulo, antequam incipiat incensationem, genuflectit, quod item facit quotiescumque transit ante medium altaris* »; quaeritur: Utrum etiam in Missa privata debeat Sacerdos genuflectere:

1. quando defectu ministri, ipse transfert Missale a cornu Epistolae ad cornu Evangelii, et vicissim;

2. quando in Maiori Hebdomada transit a cornu Epistolae ad cornu Evangelii ad legendam Passionem?

III. Rituale Romanum in tit. *Ordo ministrandi Sacram Communionem,* haec habet: « *Sacerdos reversus ad altare dicere poterit: O sacrum convivium etc. ℣. Domine exaudi etc. Et clamor etc. Dominus vobiscum etc.* »; quaeritur:

1. Utrum istae preces convenienter dicantur iunctis manibus antequam cooperiatur pyxis et digiti abluantur?

2. Utrum Sacerdos duas genuflexiones facere debeat, unam statim ac deposuit pyxidem super Altari et antequam eam cooperiat: alteram priusquam, reposita in tabernaculo pyxide, ipsius tabernaculi ostiolum claudat?

IV. Iuxta Caeremoniale Episcoporum, ad benedictionem impertiendam cum SSmo Sacramento ipse celebrans accipit ostensorium super Altari positum; sed receptum est, ut Diaconus accipiat ostensorium et porrigat celebranti, qui post benedictionem Diacono tradit super Altari collocandum, quaeritur: Utrum liceat in hoc duplici ostensorii traditione ritum servare, qui praescribitur pro feria V in Coena Domini et in festo SS. Corporis Christi ante et post processionem SSmi Sacramenti?

V. Licetne aliquid canere lingua vernacula.

1. In Missa solemni dum sacra Communio distribuitur per notabile tempus?

2. In solemni processione SSmi Sacramenti, alternatim cum hymnis Liturgicis?

VI. Iuxta Caeremoniale Episcoporum in solemni Officio ad nonam Lectionem et in Laudibus Hebdomadarius et Assistentes pluviali sunt induti, quaeritur:

1. Utrum idem fieri possit a principio Matutini?

2. Utrum lectori septimae Lectionis Evangelii homiliae duo acolythi cum cereis accensis assistere possint, durante lectione Evangelii?

Et Sacra Congregatio, ad relationem subscripti Secretarii, exquisito voto Commissionis Liturgicae, omnibusque accurate perpensis, rescribenduum censuit:

Ad I. quoad primam quaestionem: Unicam genuflexionem esse faciendam in plano ante medium Altaris; quoad alteram quaestionem: Tam ante ascensionem ad Altare, quam post descensionem de eodem in plano genuflexionem esse faciendam.

Ad II. Negative ad utrumque.

Ad III. Quoad primam partem: Negative et preces dicendae sunt infra ablutionem et extersionem digitorum. Quoad alteram partem: Affirmative iuxta Decretum *in Romana* d. d. 23 Decembris 1862, et praxim Basilicarum Urbis.

Ad IV. Aut servatur ritus a Caeremoniali Episcoporum lib. II, cap. 32, § 27 praescriptus, aut, iuxta praxim Romanam, Diaconus ostensorium celebranti tradere vel ab eodem recipere potest, utroque stante.

Ad V. Negative ad utrumque.

Ad VI. Si non adsit legitima consuetudo, Negative et servetur Caeremoniale Episcoporum lib. II. cap. VI, § 16.

Atque ita rescripsit. Die 14 Ianuarii 1898.

C. CARD. MAZZELLA *Ep. Praenestinus*,
L. ✠ S. *S. R. C. Praefectus*.

DIOMEDES PANICI *Secr.*

BELLUNEM. et FELTREN. dubia quoad consecrationem altarium.

Rmus Dominus Salvator Ioannes Baptista Bolognesi Episcopus Bellunensis et Feltrensis, qui per rescriptum Sacrorum Rituum Congregationis d. d. 23 Novembris anno elapso 1897, obtinuit facultatem consecrandi, sive per se sive per Sacerdotem, Apostolicae Sedis nomine a se delegatum, quaedam Alta-

ria, adhibendo breviorem ritum ac formulam, iuxta instructionem ad Ipsum transmissam ab eadem Sacra Congregatione, sequentium dubiorum solutionem humillime efflagitavit; nimirum:

I. An aqua, cum qua fit malta seu coementum, ad firmandam tabulam seu lapidem super sepulcrum reliquiarum benedici valeat cum formula inserta in Rituali Romano?

II. An ipsum coementum benedicendum sit?

III. An supradicta benedictio, tum aquae, tum coementi, necnon facultas consecrandi Altaria, in quibus lapis sepulcri ob omissum coementum movetur, Apostolicae Sedis nomine delegari possit simplici Sacerdoti, vi obtenti Rescripti?

Et Sacra eadem Congregatio ad relationem subscripti Secretarii, exquisito etiam voto Commissionis Liturgicae, reque mature perpensa, rescribendum censuit:

Ad I. Negative, sed in benedictione eiusmodi aquae adhibenda est formula, quae habetur in ipso Pontificali Romano.

Ad II. Affirmative, iuxta Pontificale Romanum.

Ad III. Affirmative quoad utramque partem.

Atque ita rescripsit. Die 21 Ianuarii 1898.

C. Card. MAZZELLA *Ep. Praenestinus,*
S. R. C. Praefectus.

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secr.*

BUGELLEN. dubium quoad missam de requie.

In Actis synodalibus dioeceseos Bugellensis pag. 3. legitur: « Missa etiam in pauperum funeribus, praesente cadavere, si fieri potest cani debet: legatur autem, si cani nequit, diebus per decreta S. Rituum Congregationis permissis ». Hinc ab ipsa Sacra Congregatione expetitum fuit: « Utrum concessio facta die 4 Aprilis 1878 Ecclesiis vel Oratoriis publicis praedictae dioeceseos celebrandi biduo in qualibet Hebdomada, exclusis duplicibus primae et secundae classis, festis de praecepto servandis, feriis, vigiliis, octavisque privilegiatis, Missam cantatam de Requie extendatur etiam ad Missam de Requie sine cantu, seu lectam? »

Et Sacra eadem Congregatio, ad relationem subscripti Secretarii, exquisito etiam voto Commissionis Liturgicae, omnibusque accurate perpensis, rescribendum censuit: *Negative, nisi agatur de Missa die obitus seu depositionis pro paupere defuncto.* Atque ita rescripsit. Die 28 Ianuarii 1898.

C. CARD. MAZZELLA *Ep. Praenestinus,*
S. R. C. Praefectus.

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secr.*

DUBIUM quoad usum recondendi Hostiam intra duo crystalla, et absque alia custodia in Tabernaculo illam ponendi.

In plurimis Galliae Ecclesiis atque Oratoriis usus invaluit postremis hisce temporibus sacram Hostiam, quae in Ostensorio exponenda est, recondendi intra duo crystalla apte cohaerentia, eamque in Tabernaculo reponendi absque ulla capsa seu custodia. Hinc a Sacrorum Rituum Congregatione expostulatum fuit: *An eiusmodi praxis licita sit?*

Atque eadem Sacra Congregatio, ad relationem subscripti Secretarii, exquisito etiam voto Commissionis liturgicae, ac re mature perpensa, proposito Dubio respondendum censuit: Affirmative; dummodo sacra Hostia in dictis crystallis bene sit clausa, atque crystalla non tangat, iuxta alias Decreta.

Atque ita rescripsit die 14 Ianuarii 1898.

C. CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

D. PANICI *S. R. C. Secretarius.*

EX S. CONG. S. R. U. INQUISITIONIS

DUBIUM an validum sit baptisma collatum moribundis adultis, et fide atque dolore carentibus. — Instructio ad Vic. Apost. Tche-Kiang — Die 6 Iun. 1860.

In foliis ab A. Tua ad S. C. de Propaganda Fide transmissis exponebatur, quemdam missionarium saepius appellari ad conferendum baptismum adultis moribundis, qui licet profiteantur

propositum sibi baptismum se libenter recepturos, se vere renuntiare diabolo, credere in Deum, et anteactae vitae poenitere, attamen ex circumstantiis maximum relinquunt dubium circa sinceritatem huiusmodi dispositionum: supradictum vero missionarium consulere volentem ex una parte reverentiae Sacramenti, et ex altera parte saluti aeternae infirmi iam iam morituri, conferre baptismum sub hac conditione « si tu es vere dispositus » expresse intendens se non baptizare sepositis bonis dispositionibus. Hinc quaerebatur: 1. Utrum talis modus conferendi baptismum licitus sit vel non.

Exponebatur praeterea nonnullos ex illis infirmis, recepto sub huiusmodi conditione baptismo, postea supervivere, imo et aliquoties e sua infirmitate penitus convalescere, et posse rectius disponi, et quaerebatur: 2. Utrum ipsi superviventes, et rectius dispositi debeant indiscriminatim omnes rursus baptizari saltem sub hac conditione « si non fuisti baptizatus ».

S. Congregatio Supremae et Universalis Inquisitionis, cuius iudicio haec dubia delata fuerunt, maturo super iisdem adhibito examine, sub feria IV. Augusti 1870 respondendum mandavit praesenti instructione.

Explorata res est tres in adulto requiri dispositiones ad Baptismum rite suscipiendum: fidem nempe, poenitentiam et intentionem illum percipiendi. Fides profecto necessaria est, qua adultus debet esse sufficienter instructus, iuxta propriae intelligentiae mensuram, de mysteriis Christianae Religionis, et ea firmiter credere; et necessaria item est poenitentia qua debet peccata sua dolere, et actum elicere vel contritionis vel attritionis: ac tertio necessario requiritur intentio seu voluntas suscipiendi hoc Sacramentum, eaque deficiente, non imprimitur in adulto baptismatis character. At enim vero fides et poenitentia in adulto requiruntur, ut licite sacramentum suscipiat, et fructum sacramenti consequatur: intentio vero necessaria est ad illud valide consequendum, adeo ut qui baptizatur adultus sine fide ac poenitentia, illicite quidem at valide baptizatur; et contra qui baptizatur absque voluntate sacramentum suscipiendi nec licite nec valide baptizetur. Hisce praemissis, facile erit dignoscere missionarium in proposito casu non bene se gessisse, quando Baptismum administrans adulto moribundo, eodem calculo habuit dispositiones requisitas ad baptismum licite administrandum, et eas quae ad illum valide percipiendum ne-

cessario requiruntur. In dubio enim utrum adultus morti proximus sufficienter instructus sit de fidei mysteriis, et ea sufficienter crediderit, atque in dubio utrum ipsum anteactae vitae sincere poeniteat, quum mortis necessitas urgeat; sacramentum absolute administrare ei debet absque ulla conditione. In dubio vero utrum ipse vere intendat baptismum suscipere, si praevio diligenti examine de hac intentione adhuc dubitetur, baptismus conferri debet sub conditione dummodo sit capax baptismi. Ne tamen norma quaedam desit huiusmodi missionario, hic adnexum A. Tuae transmittitur decretum eiusdem Congregationis Supremae et Universalis Inquisitionis latum feria V coram SSmo die 23 Augusti 1703 super quaestione ab Episcopo Quebecensi proposita. Praeterea nec bene se gessit missionarius quando baptismum conferens sub conditione intendit se non baptizare sepositis bonis dispositionibus in suscipiente baptismum: nam in casu missionarius debet tantum intendere se baptizare quatenus suscipiens sit capax baptismi, idest illum sincere percipere velit.

Tandem quoad secundum dubium animadvertendum est baptismum ne sub conditione quidem passim ac temere esse iterandum, et tunc solum conditione uti licere cum prudens et probans subest dubitatio an quis fuerit valide baptizatus, quemadmodum traditur in Catechismo Romano *P. 2. de Sacramento Baptismi n. 57.*

Ceterum si praedicta dubietatibus missionariorum diluendis non sufficiant, eas A. Tua S. Congregationi exponere curabit ut omnibus perpensis circumstantiis removeantur.

DUBIA proposita ab Episcopo Quebecensi.

Quaeritur an missionarius possit conferre baptisma aliaque sacramenta infirmo barbaro, cui explicata sunt religionis mysteria, quique pollicitus est se observaturum (mandata) hoc tantum motivo scilicet quod nolit ei contradicere.

Multae ipsi supersunt rationes dubitandi num moribundus sit bene instructus, quia missionarius linguae barbarae rudis fere atque imperitus, non potuit nisi obiter explicare mysteria sublimia excedentia captum barbarorum, et quando moribundus affirmet se omnia capere, exteriora tamen, et exiguitas de-

votionis persuadent id moribundum dicere ex complacentia, ita ut si alius ad eum accederet qui diceret quod omnia quae dicta sunt ei nihil sint nisi merae fabulae, *etiam, sunt fabulae*, responderet barbarus complacendi gratia. Hoc autem oriri potest ex duobus principiis: primum quia non capit quae ei dicuntur; secundum ex animi levitate, ita ut eo ipso momento quo dicit *credo* et *faciam,* credat revera et exequi velit, sed minima ratione contrariam sententiam mutabit; quod tamen constat quod barbarus nollet uri in inferno, et sic affirmative eius possit esse vera et ex intimo cordis.

Feria V. die 25 Ianuarii 1703 in generali conventu habito coram SSmo proposita supradicta quaestione, et auditis suffragiis Emorum et Rmorum Cardinalium Inquisitorum generalium, SSmus rescribi mandavit: « Non licere, si missionarius sit moraliter certus, prout in dubio asseritur, barbarum infirmum non sufficienter iuxta proprii captus mensuram intellexisse mysteria Christianae Religionis, aut ea sufficienter non credere, et ex solo motivo non contradicendi promittere se servaturum mandata eius Religionis.

« Si vero missionarius prudenter credat infirmum barbarum, quando dicit *credo* et *faciam*, revera tunc sufficienter credere serioque promittere se servaturum, ut supra, debere baptizari. Si autem de praedictis missionarius dubitet, et tempus non suppetat illum melius instruendi, immineatque pericuium mortis, debere itidem baptizari sub conditione ».

DUBIUM an valeat ordinatio Diaconi quatenus Ordinans Episcopus ordinandi caput physice haud tetigit.

Beatissimo Padre,

N. N. prostrato ai piedi della S. V., umilmente espone che egli, due anni or sono fu ammesso all' ordinazione del Diaconato. Oggi però ha dei dubbii su quella ordinazione. Egli ricorda bene che il Vescovo nello imporgli le mani, non lo toccò fisicamente: ne visse inquieto per qualche tempo; ma pensando che il tatto fisico non è essenziale, si lasciò poco dopo promuovere al sacerdozio. Se non che, avendo non guari appreso che la imposizione delle mani senza contatto corporale rendeva

dubbia l'ordinazione, agitato da novello timore, chiede se la sua ordinazione debba essere reiterata sotto condizione. — Che ecc.

Feria IV, 26 Ianuarii 1898.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab Emis ac Rmis DD. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, proposito suprascripto dubio, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EEmi ac RRmi DDni responderi mandarunt.

Detur Decretum Fer. IV 2 Ianuarii 1875: scilicet iteretur sub conditione Ordinatio Diaconatus, quae iteratio fieri potest a quocumque catholico Episcopo secreto, quocumque anni tempore etiam in sacello privato, facto verbo cum SSmo.

Feria vero VI, die 28 eiusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de his omnibus relatione SS. D. N. Leoni PP. XIII, idem SS. Dominus resolutionem EE. ac RR. Patrum confirmavit ac facultates omnes necessarias et opportunas impertiri dignatus est.

I. Can. MANCINI S. R. C. Not.

DUBIUM an valeat ordinatio ad presbyteratum accepta in prima et secunda manuum impositione cum neutra intentione, dein affirmative effecta.

Beatissimo Padre,

N. N. prostrato ai piedi della S. V., umilmente espone che egli fu ordinato sacerdote con questa intenzione: Dubitando se era idoneo o pur no al presbiterato, da una parte voleva togliere la intenzione di esser prete, dall'altra voleva metterla. Finalmente disse così: metto quella intenzione che determinerò certamente in qualche punto dell'ordinazione. Dubbioso sempre, ricevette la prima e la seconda imposizione delle mani; e solo quando si fu alla consacrazione delle mani risolse di esser prete. Or, inquieto di coscienza, chiede se sia valida l'ordinazione ricevuta.

Feria IV, 26 Ianuarii 1898.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis ab EEmis et RRmis DD. Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus, propo-

sito suprascripto dubio, praehabitoque voto RR. DD. Consultorum responderi mandarunt:

Acquiescat.

Feria vero VI, die 28 eiusdem mensis et anni, in solita Audientia R. P. D. Assessori impertita, facta de his omnibus relatione SS. D. N. Leoni PP. XIII, idem SSmus Dnus resolutionem Emorum et RRmorum PP. approbavit.

I. Can. Mancini S. R. et U. I. Not.

EX SECRETARIA BREVIUM

BREVE quo Indulgentiâ plenariâ donatur fidelis, qui per tredecim *ferias tertias* vel *dominicas* continuas vacaverit piis meditationibus vel supplicationibus, vel aliis pietatis exercitationibus ad Dei gloriam et S. Antonii Patavini honorem.

LEO PP. XIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Iucundo animum Nostrum sensu perfuderunt, Nostrisque plane responderunt optatis supplices litterae, quas modo Dilectus Filius Laurentius Caratelli Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium Minister Generalis ad Nos dedit significans, cupere se atque optare, ut S. Antonii Patavini cultus ubique gentium augeatur in dies singulos et provehatur. Verum catholici omnes propriam habent rationem cur Beatum Antonium praecipuo prosequantur honore, excolant obsequio. Ille enim singulari Dei concessu et munere gratias et beneficia quotidiana populo christiano conferre ita solet, ut ipsa Ecclesia hortetur quemlibet fidelem ad eum confugere, si quaerit miracula. Accedit etiam calamitosis hisce temporibus quod Antonius Patavinus, quasi icto caritatis foedere cum S. Vincentio a Paulo, quodammodo consocietur, atque ambo amice coniurent ad levandas vel saltem deliniendas aerumnas miseriasque tenuioris plebis, ita ut beneficiis alter panem comparet, alter diribeat. Et multis quidem in templis ad stipem cogendam in alimentum egenorum posita

est suavis imago S. Antonii in ulnis gestantis Puerum Deum, et quasi gratias ab Eo implorantis, quae imago invitare quodam modo christifideles ac provocare videtur ad expetenda beneficia, quibus acceptis dent stipem obligatam, quae absumatur in emptione panis pro pauperculis. Ex quo fit ut Vincentianae Sodalitates, quae proletariorum familiis necessaria vitae cibaria ex instituto dispensant, validum ab Antonio praesidium et columen sibi polliceantur. Quae cum ita sint volenti lubentique animo Nos admotis precibus obsecundamus, et ad augendam fidelium religionem animarumque salutem coelestibus Ecclesiae thesauris pia charitate intenti, omnibus et singulis utriusque sexus christifidelibus, qui vere poenitentes et confessi ac S. Communione refecti, tredecim feriis tertiis continuis et non interpolatis vel tredecim Dominicis item continuis et non interpolatis, quolibet intra annum tempore, ad cuiusque arbitrium eligendis, piis meditationibus vel supplicationibus vel aliis pietatis exercitationibus ad Dei gloriam eiusdem Sancti honorem vacaverint, qua ex his feriis tertiis vel Dominicis id praestiterint, Plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem vel defunctis applicabilem misericorditer in Domino concedimus. In contrarium facien. non obstant. quibuscumque. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut praesentium Litterarum transumptio seu exemplis etiam impressis manu alicuius Notarii publici subscriptis, sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus, si forent exhibitae vel ostensae; et praecipimus, ut praesentium Litterarum (quod nisi fiat nullas easdem esse volumus) exemplar ad Secretariam S. Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae deferatur iuxta Decretum ab eadem S. Congregatione die XIX Ianuarii MDCCLVI latum et a Benedicto XIV Decessore Nostro rec. mem. die XXVIII dicti mensis probatum. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die I Martii MDCCCXCVIII Pontificatus Nostri Anno vigesimo.

Pro Dño Card. MACCHI

NICOLAUS MARINI *Substitutus*.

EX S. POENITENTIARIA APOSTOLICA

DURIA quoad condimenta in diebus ieiunii.

Il sac. Evaristo Mosconi, Parroco di S. Maria delle Grazie presso Montepulciano, propose alla S. Penitenzieria i seguenti dubbii:

1.° Nei dì, in cui è permesso il condimento di strutto e lardo chi usa il lardo medesimo per condire minestra, polenta, frittata ecc., può liberamente mangiare quei pezzetti di lardo che restano, dopo essere stati soffritti per estrarne lo strutto?

2.° Nei dì di stretto magro, ne' quali sono vietate le uova, si può bagnare leggermente coll'uovo sbattuto le erbe, v. g. carciofi?

3.° Nei giorni di stretto magro è lecito l'uso dell'olio in cui siasi fritta la carne, o almeno è ciò lecito nei giorni di semplice astinenza?

— Sacra Poenitentiaria ad proposita dubia respondit ut sequitur:

Ad 1um *Affirmative* dummodo pergant esse pars condimenti.

Ad 2um Condimentum ex ovis quando haec prohibentur, *non licere.*

Ad 3um Qui ita agunt *non esse inquietandos.*

Datum Romae in S. Poenitentiaria die 17 novembris 1897.

B. Pompili, *S. P. Corrector.*

A. C. Martini, *S. P. Secr.*

« gatione eorumdem Servorum Dei rerum gestarum, ac iudi-
« cialium desuper disquisitionum, luctuosissimis hisce tempo-
« ribus, facile oriri possent. Perpensis itaque accurate Decretis
« sa. me. Alexandri Papae VII diei 19 et 23 Iulii anni 1661, sta-
« tuendum censuit, ut, firma lege nullibi extra Urbem impri-
« mendi quaelibet eiusmodi scripta, in Urbe ipsa, durantibus
« praedictis rerum publicarum conditionibus, vel donec aliter
« a Sede Apostolica provisum fuerit, eadem nonnisi a Typo-
« graphis imprimi valeant, qui ab officio et auctoritate Patris
« S. Palatii Apostolici Magistri rite dependent, ab eoque appro-
« bati habentur. Si secus quaelibet e praefatis Scripturis praelo
« excusa fuerit, tamquam irrita prorsus ac nulla a S. Congre-
« gationis Officialibus haberi debeat. Et ita declaravit ac statuit.
« Die 30 Ianuarii 1878 ».

Fr. Th. Maria Card. Martinelli
S. R. C. Praefectus (1).

Ex hoc autem decreto intelligimus in desuetudinem vel fere abiisse legem, qua unus typographus Cameralis poterat acta in causis Servorum Dei confecta typis amandare, atque Postulatores, alias Actores, quemlibet adhibuisse typographum, quem aptum et discretum iudicassent; hinc factum, ut nonnulla acta divulgata fuerint, quae profundo erant tegenda secreto; Apostolicam Sedem consequenter et iterum confirmasse Alexandri VII sanctiones, quibus cavebatur ne acta eiusmodi extra Urbem imprimerentur, typographo Camerali autem alios subrogasse, qui a S. Palatii Apostolici Magistro omnino dependerent.

Sed universi intelligunt hoc in decreto agi de Actis quae conficiuntur, causa adhuc coram S. C. Rituum pendente, cum sermo sit de confectis scriptis aut scripturis imprimendis, de iisque non committendis typographis quibuslibet sive extra, sive in Urbe degentibus, nisi ex auctoritate S. Palatii Apostolici Magistri dependeant. Ratio autem captae dispositionis temporanea est, cum ex politicis conditionibus desumatur, atque de cetero voluntati Romani Pontificis subdatur; ita ut nemo dubitare possit quin agatur de impedienda actorum publicatione, Servorum Dei causa coram S. Rituum Congregatione adhuc pendente.

(a) Acta S. Sedis XI, 366.

Ulterius ad inducendam prohibitionem quamlibet lex aut decretum principis exigitur. Nos autem, saltem in praesentiarum, nullam sive legem, sive decretum novimus, quo interdicatur Actorum in Causis Servorum Dei publicatio post confectam Canonizationem.

Demum acta eiusmodi, causa pendente, typis amandata fuere Promotoris fidei auctoritate, cuius auctoritas in Servorum Dei causas cessat post confectam Canonizationem. Pendente hinc causa, satisfactum legi est; causa confecta, cum cessaverit Promotoris fidei auctoritas, ad eadem acta vel alia iterum imprimenda, nulla alia requiritur auctoritas nisi aut Episcopalis, aut S. Palatii Apostolici Magistri.

Ad eiusmodi conclusionem elidendam necessarium esset aut afferre decretum aliquod S. C. Rituum, quo statuatur, etiam post confectam Canonizationem, acta eiusmodi imprimi et publicari iterum non posse sine praedictae Congregationis licentia; quod decretum et in praesentiarum nobis incompertum est, et praxi contradicit, cum, ut diximus, acta eiusmodi et alia post confectam Canonizationem publicata fuerint, non requisita Congregationis Rituum licentia; aut eiusmodi prohibitionem constitui prorsus ex praesenti Leonis XIII lege; quod probandum est; praesertim cum id ipsos eiusdem Congregationis Praefectos latere noscamus. Cum igitur nulla lex, nullumque adsit decretum contrarium statuens, conclusio nostra stabit immota.

Attamen, ut sententiam nostram in re humillime proferamus, expediret, ut eiusmodi decretum quo statuatur ut etiam post confectam Canonizationem iterum ea imprimi et publicari non possint quae pertinent ad Beatificationem et Canonizationem Servorum Dei, ab Eminentissimis Congregationis Rituum Praefectis ederetur. Plurima enim in eiusmodi actis intercedunt quae ex vulgi obtutibus amovenda prudenter esse nemo ignorat; ut ex. gr. quando agitur de personis, quae sive bona fide, sive odio et inimicitia persecutiones, accusationes, calumnias in Dei Servos excitarunt, illaeque sint dignitate praesertim ecclesiastica praestantes; de monitionibus quibusdam per Dei Servos liberrime exhibitis cuiuscumque dignitatis hominibus, qui bona de cetero existimatione gauderent, nisi his monitionibus eorum vitia in propatulo posita fuissent; de iis quae aliquando Dei Servi a diabolo passi sunt, atque de tentationibus quibus probati fuere, quae aliquando adeo sunt horribiles, ut pene incre-

dibiles videantur; de visionibus, revelationibus, prophetiis editis sive circa privatas personas, sive circa supremos principes et imperia, in quibus aliquando etiam causae indicantur aut concitatae in illos aut superventurae divinae indignationis. Horum autem vaticiniorum plurima, cum aliquando conditioni subiaceant, quae homines latet, ideoque aut effectum non sortiuntur, aut tardius sortiuntur, in ludibrium a plurimis vertuntur, et ipsa Servorum Dei sanctitas, quae minime ex his donis gratuitis dependet, derisui habeatur. Atque idipsum de visionibus dicatur, quae et intellectus comprehensioni non semel sunt imperviae, et multiplici subiacent interpretationi. Qua de causa prudentiae legibus non admodum conforme videtur haec et alia indiscriminatim publicare, eum ex iis maiora mala quam bona possent oriri. Expediret hinc, ut etiam post confectam Canonizationem S. Rituum Congregationis Praefecti sibi reservarent cognitionem actorum quae publicari vellent, atque bona quidem et utilia permitterent, incongruis vero et inutilibus publicationem denegarent. Id tamen ii decernant, ad quos spectat.

70. Iure meritoque Leo XIII decrevit Collectiones Decretorum singularum Romanarum Congregationum edendas non esse, nisi obtenta prius licentia et servatis conditionibus a moderatoribus cuiusque Congregationis praescriptis. Etenim Collectiones eiusmodi efformant codicem authenticum eorum quae in singulis casibus, propositisque quaestionibus a singulis Congregationibus dirempta, definita, et responsa fuere; qua de causa necessarium est, ut plane constet, an reapse ita definitum, responsumque fuerit, ut in Collectionibus asseritur, quo tum animarum pastores, tum Christi fideles ea reapse exequantur quae a legitima potestate praescripta et promulgata fuerunt. Id autem plane constabit, si collectiones eiusmodi ea publicentur auctoritate qua Decreta lata sunt.

Non semel autem factum est, ut decreta plane spuria, aut revocata publicata fuerint, quorum tenore decepti tam Episcopi, quam Christi fideles fuerint, ob quam deceptionem Congregationum Romanarum praefectos questos de ignorantia, oscitantia, deque fraude editorum novimus. Ad eiusmodi pericula eliminanda Pontifex prudenter sapienterque statuit, quae cit. § 33 legimus.

Collectores itaque decretorum quae a variis Romanis Congregationibus edita perhibentur, postquam sedulam diligentemque

navarint operam in authenticis decretis colligendis, iisque a spuriis, dubiis, revocatis secernendis, nullo pacto possunt collectiones eiusmodi publici iuris facere, nisi antea licentiam obtinuerint confectam collectionem publicandi. Hac autem obtenta, id etiam praestare debent, ut observent conditiones a moderatoribus singularum Congregationum praescriptas.

Advertendum tamen est, hac in paragrapho sermonem esse de Collectionibus; qua de causa minime sub lege comprehenduntur illi qui sive in Diariis, sive in Periodicis unum vel aliud decretum singularum Romanarum Congregationum publicant, cum eiusmodi publicationes nomine collectionum venire non possint.

Quid autem si quis collectiones decretorum huiusmodi publicet, non obtenta prius a Moderatoribus opportuna licentia?

R. Ex iis quae fati sumus pag. 129 et 146 seqq., eiusmodi collectiones uti prohibitae habendae non sunt, cum Legislator eas ipso iure proscriptas minime decreverit.

Quid vero si quis licentiam quidem publicandi obtinuerit, conditiones tamen a moderatoribus praescriptas non servaverit?

R. Putamus neque hoc in casu collectiones eiusmodi interdicto subiacere, cum nulla sit lex quae illas prohibitioni submittat. Moderatoribus autem singularum Congregationum quamvis facultas inhaereat ne collectiones decretorum, praescriptis conditionibus contemptis, publicentur, nullum tamen ius inest illas proscriptas decernendi, si conditiones impositae sive a collectoribus, sive ab Editoribus posthabeantur. Qua de causa utique collectiones eiusmodi ad S. Indicis Congregationem delatae prohiberi poterunt; et iuste quidem proscriberentur, si conditiones impositae substantiam decretorum afficerent, ex. gr. si praescriptum a moderatoribus fuisset, ne illa vel illa alia decreta ederentur, publicarentur e contra illa alia, etc.; at ante iudicium prohibitae censendae non sunt. Id autem etiam ex facto demonstramus. Cum enim anno 1629 ad S. Congregationem de Propaganda Fide delatum dubium fuisset: an versiones S. Concilii Tridentini in alias linguas prohibitae censendae essent, haec ad Eminentissimos Patres S. Concilii Tridentini interpretes dubium dirimendum remisit; hi autem die 2 Iulii illas quidem proscriptas esse censuerunt, at simul significarunt S. Congregationi Indicis ut edito decreto illas prohiberet: « S. C. Concilii 2 Iu-

« lii 1629. – Proposito articulo de ordine SSmi D. N. a Con-
« gregatione de Propaganda Fide remisso. – An translationes
« S. Concilii Tridentini in alias linguas sint permissae, an po-
« tius comprehendantur in Constitutione felic. rec. Pii IV (*a*)
« prohibente illius interpretationes et glossas. – S. C. Cardina-
« lium Conc. Tridentini interpretum censuit translationes eius-
« dem S. C. Tridentini de lingua latina in gallicam, vel alias
« linguas esse prohibitas, ideoque significandum S. Congrega-
« tioni Indicis ut omnino prohibeat translationes huiusmodi fa-
« ctas, quae absque speciali auctoritate huius S. Sedis Aposto-
« licae impressae sint » (*b*).

Quin imo constat Romanas Congregationes vetuisse quidem decreta a se promulgata, propria auctoritate posthabita, imprimere; at poenis indictis aliis, non operis prohibitione; id constat ex decreto lato a S. Rituum Congregatione die 14 Februarii 1632, quod ita legitur: « In hac Congregatione fuit de-
« cretum, quod in futurum non liceat imprimere Decreta ema-
« nata per hanc Sacram Congregationem sine licentia eiusdem
« Congregationis in scriptis obtinenda, sub poena ducatorum
« centum auri de Camera, ipso iure per impressores incurrenda.
« Quod si in aliis operibus iam impressis reperiantur allegata
« decreta huius Sacrae Congregationis, nulla fides eis adhibea-
« tur, nisi fuerint subscripta a Secretario dictae Congregatio-
« nis » (*c*).

Hoc autem decretum renovatum etiam fuit anno 1856, quo Typographiae S. C. de Propaganda Fide concessa facultas fuit typis imprimendi tertiam Editionem Decretorum authenticorum a Cardellinio collectorum; dicitur enim in ea: *Salvo in reliquis decreto diei 14 Februarii 1632, quo cautum fuit ut nemini sine licentia S. Congregationis in scriptis obtinenda sub poenis ibidem expressis ipsius s. Congregationis decreta imprimere liceat* (*d*). Cum itaque ipsae Congregationes, a quibus decreta eduntur, collectiones non prohibeant, si propria auctoritate contempta evulgentur, manifestum insuper sit prohibitionem operis impressi nec indicere posse, quamvis non servatis conditioni-

(*a*) Const. *Benedictus Deus,* qua Concilium Tridentinum confirmavit. Bullar. Rom. Tom. VII. p. 244. Editio Taur. 1882.

(*b*) Collectanea S. Congr. de Propaganda Fide pag. 765. n. 1867.

(*c*) Ap. Cardellini *Decreta. Authentica* S. Rituum Congr. Tom. I p. V.

(*d*) Ibid.

bus publici iuris factum fuerit; de cetero nullum afferre liceat decretum aut Supremae Inquisitionis, aut Congregationis Indicis quo id statuatur, patere arbitramur collectiones decretorum ita impressas ipso iure proscriptas haberi non posse.

Post haec inutile non erit praecipuas Decretorum R. R. Congregationum collectiones indicare. Sunt autem:

Pallottini *Collectio omnium Conclusionum et Resolutionum, quae in causis propositis apud S. Congregationum Cardinalium S. Concilii Interpretum prodierunt ab eius institutione.* Romae ex Typographia Polyglotta S. C. de Propaganda Fide 1879.

Decreta authentica Congregationis Sacrorum Rituum ex actis eiusdem collecta eiusque auctoritate promulgata. Romae ex Typographia Polyglotta etc. 1898.

Decreta authentica S. Congregatipnis Indulgentiarum Sacrisque Reliquiis praepositae ab anno 1668 ad an. 1882. Ratisbonae 1883.

Collectanea in usum Secretariae S. Congregationis Episcoporum et Regularium cura A. Bizzarri Archiepiscopi Philippensis Secretarii edita. Romae ex Typ. Polyglotta etc. 1885.

Collectanea S. Congregationis de Propaganda Fide, seu Decreta, Instructiones, Rescripta pro Apostolicis Missionibus ex Tabulario eiusdem S. Congregationis deprompta. – Romae ex Typographia Polyglotta etc. 1893.

71. Vicarii Apostolici hac in paragrapho illi dicuntur et sunt, qui in locis infidelium, haereticorum, schismaticorum, territorio assignato praesunt, ibique ea quae sunt ordinis et iurisdictionis episcopalis exercent, prout ordine episcopali sunt insigniti, vel non, atque S. Congregationis de Propaganda fide auctoritati subduntur.

Missionarii Apostolici autem illi sunt Sacerdotes, qui a Sacra Congregatione de Propaganda Fide approbati in locis praedictis commorantur, ibique ministerium suum exercent sub Vicariorum Apostolicorum auctoritate.

His autem omnibus indicitur ut in libris edendis fideliter Decreta servent quae a S. Congregatione de Propaganda fide promulgata fuere. Haec autem plura in re decreta edidit quae leguntur in Collectanea eiusdem S. Congregationis pag. 765. seqq.

In Congregatione generali diei 6 Decembris 1655 sequentis tenoris decretum emisit: « S. Congregatio iustis de causis mota « deliberate decrevit nulli Missionario Apostolico cuiusvis gra-

« dus, conditionis, praeeminentiae, religionis, statusque, impo-
« sterum licere aliquod opus proprium, seu alterius, sub quo-
« vis praetextu, per se vel per alium seu alios, typis mandare
« absque ipsius Sacrae Congregationis expressa licentia in scri-
« ptis, in forma solita etc, sub poena privationis officii, vocis
« activae et passivae, suppressionis eiusdem operis et excom-
« municationis latae sententiae, ipso facto incurrendae, ac soli
« SSmo Domino Nostro reservatae (*a*). Praecipiendo supra-
« dictis et cuilibet ipsorum, ut casu quo dictam licentiam ob-
« tineant, eamdem in ipsius operis initio imprimere teneantur
« sub iisdem poenis, non obstantibus quibuscumque privilegiis,
« facultatibus, licentiis etc. etiam oretenus alias datis seu con-
« cessis, quae omnia et singula per praesens decretum revo-
« cata omnimode censeantur et pro revocatis habeantur (*b*) ».

Huius igitur vi decreti nullus Missionarius Apostolicus, quacumque dignitate praefulgeat, absque facultate S. Congregationis christiano nomini propagando praefectae, potest librum aliquem, sensu tamen mox exponendo, sive a se sive ab alio confectum imprimere et divulgare iis in locis, in quibus ministerium apostolicum exercet, atque iurisditioni praedictae Congregationis subiacet.

Huic tamen decreto temperamentum illatum est die 28 Decembris 1770, quo permissum pro imperio Sinico fuit parvas doctrinas, catechismos, instructiones etc. imprimere de Episcopi respectivi aut Vicarii Apostolici licentia. « S. Congregatio de-
« crevit nullo modo expedire ut in Imperio Sinico et Regno
« Tunkini scripta quaecumque, vel libri publicentur, sive de
« religione directe vel indirecte tractantes, sive disserentes de
« rebus ecclesiasticis, nisi praevio examine atque approbatione
« ipsius sacrae Congregationis. Exceptas tamen ab hac lege
« declaravit parvas doctrinas, catechismos, instructiones ac
« preces, quae fidelium usui quotidiano inserviunt; sub ea ni-
« hilominus conditione ut in vulgus spargi non possint, nisi
« prius eas respectivi Episcopi locorum, seu Vicarii Apostolici
« viderint atque in lucem permiserint emitti (*c*) ».

(*a*) Quae tamen excommunicatio post Const. *Apostolicae Sedis moderationi*, qua censurae latae sententiae limitantur, abrogata est.

(*b*) Collectanea n. 1869, pag. 765.

(*c*) Collectanea n. 1870, pag. 765.

Atque hac lege universi missionarii Apostolici S. Congregationi de Propaganda fide adhuc detinentur. Quamvis enim die 3 Ianuarii 1777 Vicario Apostolico Sutchuensi concessum fuerit posse lingua Sinica libros edere *latini aut alterius idiomatis apud catholicos in Europa passim communes*, veluti *Imitatio Christi*, ut in petitione legimus, *Evangelia et Epistolae totius anni*, *Catechismus D. de Fleury*, *mores Isdraelitarum et Christianorum* (eiusdem auctoris); *Acta Martyrum D. Ruinart*; id autem et permissum fuit cum approbatione eiusdem S. Congregationis, non absque (*a*), et die 31 Augusti 1840, datis literis ad Vicarium Apostolicum Siam. declaratum fuit, decreto lato an. 1777 minime extensum fuisse decretum anni 1770; indultum insuper fuisse personale, uni Vicario Apostolico Sutchuensi concessum. « Quemadmodum per Seminarii Praesidem « amplitudini tuae significaveram, in particulari conventu su- « per negotiis Missionum Sinensium habito die 6 labentis Au- « gusti proposita ac perlecta fuit epistola A. T. diei 26 Iunii, « qua facultatem petebas *imprimendi, edendi ac distribuendi* « *aliqua opuscula controversiae, si quae iudicaveris necessa-* « *ria, aut utilia*, non obstante decreto anni 1770, quod con- « firmatum vel extensum putabas per alterum diei 8 Ianuarii « 1777. EE. PP. in re tam gravi omni maturitate perpensa, ac « moti rationum momentis quae supramemoratum decretum « anni 1770 provocaverunt, eidem derogare noluerunt aliisque « eiusmodi petitionibus viam sternere, eo vel magis quod in « eodem decreto potestas relinquitur Vicariis Apostolicis impri- « mendi *parvas doctrinas, catechismos, instructiones ac pre-* « *ces, quae fidelium usui quotidiano inserviunt.* In reliquis « autem nec urgens perspicitur necessitas libros imprimendi « antequam Sacrae Congregationi examinandi exhibeantur, ne- « que ex aliqua fortasse mora in eodem examine incommo- « dum aut detrimentum obventurum apparet. Certiorem insuper « A. F. facere non praetermitto decretum anni 1777 nullo modo

(*a*) « Attentis peculiaribus circumstantiis, permitti posse Vicario Apostolico, « ut in eius districtu, praevio ipsius examine, atque approbatione eiusdem S. C. pos- « sint, etiam lingua Sinica, libri iam in Europa compositi et vulgati cum communi « approbatione ecclesiastica, exceptis prohibitis a S. Sede, vel nominatim vel gene- « raliter, in Indice expurgatorio, inter quos videntur esse nonnulli ex enuntiatis nu- « per ab eodem Vicario. In reliquis servetur Decretum anni 1770 ». *Collectanea* n. 1871, pag. 766.

« ad confirmandum vel extendendum generatim praecedens « anni 1770 editum fuisse, sed personale tantum fuisse in« dultum, seu facultatem Vicario Apostolico Sutchuensi elargi« tam, caeteris Praesulibus haud communem. Si quid igitur « imprimendum ac typis vulgandum A. T. habeat, quod in de« creto anni 1770 exceptum non fuerit, illud praevio examine « ac de licentia S. C. edendum erit (*a*) ».

Exceptis itaque *parvis doctrinis, cathechismis, instructionibus ac precibus, quae fidelium usui quotidiano inserviunt,* nec Vicarius, nec Missionarius Apostolicus, praeter S. C. de Propaganda Fide licentiam, potest aliquem edere aut publicare librum de religione directe vel indirecte tractantem, aut de rebus ecclesiasticis disserentem, ut in decreto anni 1770 praescribitur; qua de causa cum in lege odiosa versemur, non existimamus legem extendi posse ad alios libros nec de religione directe vel indirecte tractantes, nec de rebus ecclesiasticis disserentes, sed de notionibus historicis geographicis, topographicis, naturalibus, aliisque cognitionibus quae ad religionem nullimode referuntur. Contra eiusmodi publicationes nullum decretum in Collectanea cit. S. Congregationis legimus (*b*) ».

Cum lex feratur in subditos, Lectores nostri rite erunt intellecturi 1°. huiusmodi prohibitione unos Missionarios Aposto-

(*a*) Collectanea n. 1878, p. 768.

(*b*) Advertendum tamen est, non licere typographis S. C. de Propaganda Fide translationes librorum ex italico aut latino idiomate in exteras linguas conficere, nisi latino aut italico textu inserto. Id patet ex decreto lato die 3 Februarii 1631. « Ad obviandum erroribus et praecipue circa fidem vel dogmata catholicae religio« nis qui in translationibus librorum latinae aut italicae linguae in exteras, et prae« sertim Orientalium linguas, ob incuriam aut inscitiam vel etiam malitiam inter« pretum occurrere solent, Emi Patres praecipiendum esse censuerunt, prout prae« senti decreto districte praecipiunt, modernis et pro tempore S. Congregationis ty« pographis eorumque ministris, et denique ipsius typographiae superintendenti, « ne de cetero libros ex italico vel Latino Sermone in exteras linguas translatos in « dicta typographia imprimant aut imprimi faciant, nisi eum latino aut italico textu « ex quo facta fuerit translatio. Idemque observetur si exterarum linguarum libri « imprimendi erunt, ut videlidet non aliter typis dentur, nisi cum sua interpreta« tione latina vel italica, et praedicta sub poenis eiusdem S. C. arbitrio huiusce de« creti transgressoribus pro modo culpae infligendis ». *Collectanea* n. 1868, pag. 765.

Cum vero hoc in decreto sermo sit de unis Typographis S. C. de Propaganda Fide subiectis, nihilque de missionariis decernatur, patere arbitramur pro his neque libros eiusmodi esse prohibitos, si absque textu latino vel italico edantur, neque aliquas incurrere poenas si eos legant.

licos obstringi S. Congregationi de Propaganda Fide subiectos, non alios qui eius non subduntur potestati.

2°. Hanc consequenter prohibitionem minime in eis vigere locis, ubi Hierarchia ecclesiastica constituta reperitur.

3°. Sub ea non comprehendi Missionarios illos Apostolicos, qui eiusmodi titulum a S. C. de Propaganda Fide consecuti sunt, attamen in locis missionum apud exteras nationes non commorantur; hi enim respectivis episcopis sunt subiecti, et veluti Missionarii ad honorem, non proprie dicti, habentur; qua de causa legibus iisdem non obstringuntur.

72. Antiqui iuris dispositiones hac in paragrapho Leo XIII immutavit; eo enim libri examinandi et probandi erant ab Ordinariis locorum, in quibus typis amandabantur. Regula X Tridentina haec profecto sanciebatur. « Si in alma Urbe Roma « liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontifi- « cis, et Sacri Palatii Apostolici Magistrum, vel personas a San- « ctissimo Domino nostro deputandas, prius examinetur. In « aliis vero locis ad Episcopum, vel alium habentem scientiam « libri, vel scripturae imprimendae, ab eodem Episcopo depu- « tandum, ac Inquisitorem haereticae pravitatis eius civitatis, « vel dioecesis, in qua impressio fiet, eius approbatio et exa- « men pertineat, et per eorum manum, propria subscriptione, « gratis et sine dilatione imponendam, sub poenis et censuris « in eodem decreto (Lateranensi sub Leone X. Sess. X) con- « tentis, approbetur, hac lege et conditione addita, ut exemplum « libri imprimendi authenticum, et manu auctoris subscriptum « apud examinatorem remaneat ».

Immutandae autem legis haec ratio fuit. Solent non pauci scriptores aut editores nationis cuiuslibet libros suos imprimendos committere typographis celebrioribus, vel in pretio taxando prae ceteris moderatione utentibus, aliorum locorum, vel etiam aliarum nationum; impressione autem confecta, exemplaria omnia eo in loco divulgare ubi commorantur, vel alibi, non in loco ubi fuit impressum. Hinc fraudibus aperiri via poterat. In locis enim in quibus impressio conficiebatur, aliquando aut in desuetudinem abierat, aut prorsus non vigebat lex de submittendis praeviae censurae ecclesiasticae libris qui erant imprimendi. Cum autem lex antiqua statueret, praeviam censuram esse ab ordinario loci instituendam, in quo liber imprimebatur, eo autem in loco quo auctores libros imprimebant, lex haec

quacumque demum de causa, non vigeret, qualibet censura ecclesiastica se exemptos aut reapse putabant, aut saltem putare poterant, cum Episcopo loci in quo libri divulgabantur, ius eiusmodi concessum non fuisset.

Acute hinc Leo XIII legem immutavit, ne latior fraudibus aperiretur via. Si enim auctores vel editores in loco impressionis librum divulgare exoptent, ab eiusmodi loci Ordinario praeviam censuram et approbationem expetere tenentur; si in aliis locis, ad horum Episcopos sese convertant oportet. Auctores hinc aut librorum editores antequam typis opus amandent, debent praeviae illud censurae submittere Episcopo loci in quo operis publicationem agere intendunt, eiusque approbationem referre, ut eam vel in fronte vel in fine apponant, ut § 40 praescribitur.

Nemo tamen putat, ab Ordinariis omnium locorum, in quibus libros divulgare exoptant, teneri autores vel editores censuram praeviam et licentiam postulare. Si quis auctor ex. gr. librum quidem Ratisbonae imprimat, illius tamen exemplaria simultanee divulgare intendat Lutetiae Parisiorum, Viennae in Austria, Romae, Matriti, hic profecto auctor non tenetur omnium harum Urbium Episcoporum praeviae censurae librum imprimendum committere, cum esset onus nimis gravosum, sed satis erit si ei committat in cuius Dioecesi versatur, et in qua exemplaria divulgare intendit. Si vero in loco, in quo commoratur, exemplaria publicaturus non erit, satis erit si ab aliquo ex illis in cuius Dioecesi publicationem instituet, praeviam censuram et approbationem impetret.

Constare tamen debet de licentia ab aliquo Episcopo, in cuius Dioecesi opus devulgatur, impetrata, ut ceteri agnoscant impressionem ad legis ecclesiasticae tramites fuisse absolutam; singuli Episcopi enim in quorum Dioecesi opus publicatur, iure gaudent illud censurae supponendi, publicationem impediendi, vel etiam librum proscribendi, si proscriptione dignum censeant. Auctores hinc praecedentem eiusmodi censuram et approbationem praetermittere non debent. Typographi catholici autem munere fungentur suo, si auctores vel editores moneant de eiusmodi obligatione, si eam posthabuerint, atque protestationem emittant se non esse opus, sine legitima approbatione, typis commissuros.

Iure tamen quaeritur: An Episcopus loci impressionis possit exigere ut liber imprimendus suo examini subiiciatur an-

tequam imprimatur! Etenim iure proprio et nativo gaudere videntur Episcopi cognoscendi et censuram instituendi in libros, qui in suis Dioecesibus imprimuntur.

R. Non potest, cum per hanc novam a Leone XIII promulgatam legislationem eo officio fuerint exonerati.

Quid autem si auctor praetermisso examine et approbatione obtinenda ab Episcopo loci, in quo librum publicare intendit, ab uno Episcopo loci in quo liber imprimitur, sed non publicatur, approbationem referat?

R. Liber eiusmodi prohibitus censeri nen debet, cum nulla lege prohibitione obstrictus teneatur; et quamvis a non idonea, neque competenti, tamen ab auctoritate ecclesiastica approbationem retulerit, in quo auctor se Ecclesiae auctoritatem revereri demonstrat. At Episcopus loci in quo liber publicatur nulla obligatione tenetur standi iudicio Episcopi loci impressionis, et potest ad suum iudicium librum revocare, et eius publicationem impedire donec legibus ecclesiasticis satisfactum fuerit.

Eadem sed vero dicenda forent si auctor, posthabita Episcopi loci in quo liber publicatur approbatione, illum publicaret; cum enim Legislator eiusmodi publicationes poena prohibitionis non afficiat, Episcopus utique poterit eius publicationem impedire, poterit etiam librum prohibere, si prohibitione dignus appareat; at ipso iure prohibitus haberi non potest, cum legem prohibentem non habeamus.

Ut autem ex paragrapho constat, ad Episcopos illorum approbatio librorum pertinebit quorum censura praesentium Decretorum vi Apostolicae Sedi vel Romanis Congregationibus non reservatur; libri autem, de quibus agitur in praecedentibus paragraphis huius Capitis aut Romano Pontifici, aut Romanis Congregationibus reservantur. De aliis ergo Episcopi solliciti sint oportet.

73. Regulares hac in paragrapho 36 stricto sensu accipiendos esse opinamur, cum in lege odiosa versemur; eos consequenter qui votis solemnibus obstringuntur, sine quibus nullus Ordo vere regularis et religiosus censetur. Votorum autem simplicium Instituta, casu aliquo excepto, Episcopi iurisdictioni subduntur, atque cum eorum homines religiosi proprie dicti non sint ad Clerum saecularem pertinere dignoscuntur; huius autem Superior Episcopus est. Si autem qui vota sua his in Institutis nuncupavere, regula aut praecepto obstringantur ne

quidquam typis amandent non habita a superioribus suis licentia, non quidem Principis, sed regularum praecepto, a Superioribus opportunam in re facultatem impetrare tenentur.

Legislator Regulares obstringit ad eiusmodi facultatem a Superioribus suis obtinendam ex S. Concilii Tridentini decreto. Advertendum tamen est huius Concilii Patres eo in Decreto lato Sess. IV. *De editione et usu Sacrorum librorum* sermonem habere de libris qui de rebus sacris tractant, non de aliis: « Nullique liceat imprimere vel imprimi facere quoscumque li- « bros de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos in fu- « turum vendere, aut etiam apud se retinere nisi primum exa- « minati approbatique fuerint ab Ordinario ». Qua de causa Regulares ob libros de rebus sacris tractantes, ex Concilii Tridentini praescripto, tenerentur a Superioribus suis veniam postulare. « Et si regulares fuerint, ultra examinationem et proba- « tionem huiusmodi licentiam quoque a suis Superioribus im- « petrare teneantur, recognitis per eos libris iuxta formam sua- « rum ordinationum ».

Sciendum tamen est, Clementem VIII Tridentinum decretum ad cuiusvis materiae libros extendisse qui a Regularibus prodirent. « Regulares praeter Episcopi et Inquisitoris licentiam « (de qua regula X dictum est) meminerint teneri se, sacri Con- « cilii Tridentini decreto, operis in lucem edendi facultatem a « praelato, cui subiacent, obtinere. Utramque autem conces- « sionem, quae appareat, ad principium operis imprimi fa- « ciant (*a*) ».

Qua de causa post eiusmodi Clementis VIII extensionem Regulares tenentur opus quodlibet Episcoporum et Praelatorum suorum auctoritati subiicere. Non est igitur illorum sententia admittenda qui putant, Regulares Superiorum suorum praeterire posse licentiam, si libros alios de rebus sacris non tractantes edituri sint, vel ad hanc postulandam obstringi ad tramites regularum quas professi sunt, aut obedientiae et paupertatis quas devoverunt. Minime; tenentur enim ex Pontificis lege nunc, sicut etiam a Clementis VIII aetate tenebantur. Id autem ex facto constare dignoscitur, cum libri omnes a Regularibus editi tum ante, tum post Constitutionem Leonis XIII utriusque Praelati licentiam sive in fronte, sive in fine impressam referant.

(*a*) Introductio — De impressione librorum.

Non est autem putandus Legislator noster Clementis VIII sanctionem abolevisse; nam non Tridentini Concilii, sed Clementis VIII verbis utitur, quem pene excribit; atque facultatem a respectivis praelatis obtinendam cum facultate ab Episcopo impetranda coniungat, quae se ad omnes libros Summo Pontifici aut Romanis Congregationibus non reservatos extendit.

74. Antiquo iure ii qui in Statu ecclesiastico commorabantur, si librum aliquem extra eiusdem confinia imprimere voluissent, duplici approbatione sese communire debebant; et Romae quidem Magistri S. P. Apostolici atque Eminentissimi Urbis Vicarii, extra, facultate Episcopi illius in cuius Dioecesi auctor vel editor versabatur, Episcopi praeterea in cuius Dioecesi erat liber imprimendus; constat enim approbationem librorum ante Constitutionem Leonis XIII pertinuisse ad Ordinarium loci in quo liber typis committebatur. Huic igitur ius erat et potestas librum imprimendum examinandi (*a*).

Legislator noster considerans fortasse, non admodum decere ut iudicium et sententia Ministrorum primae Sedis ab aliis, etiam inferioribus, ad trutinam vel revocaretur, vel utcumque probaretur, huic legi derogavit, praescripsitque e contra ut si auctor quilibet *Romae degens librum non in Urbe, sed alibi imprimere vellet, praeter approbationem Cardinalis in Urbe Vicarii, et Magistri Sacri Palatii Apostolici, alia non requireretur.*

E medio scilicet tulit legem pro iis sancitam, qui extra Urbem quidem, sed in Statu Pontificio commorabantur, atque de unis auctoribus Romae commorantibus sollicitus, hos alibi libros a se compositos imprimere desiderantes, qualibet alia praevia revisione et approbatione exoneravit, dummodo approbationem Cardinalis Urbis Vicarii, et Magistri Sacri Palatii Apostolici, cumulative tamen non disiunctive, retulissent.

Constat autem Romae praeviam librorum censuram et approbationem Magistrum Sacri Palatii Apostolici instituere atque

(*a*) Ius antiquum Alexandri papae VII decreto constituebatur: « Observandum « est circa Regulam X, quod degentes in statu Sedi Apostolicae mediate vel imme« diate subiecto, non possunt transmittere libros a se compositos alibi imprimendos, « sine expressa approbatione, et in scriptis eminentissimi ac reverendissimi d. Car« dinalis Sanctissimi Domini nostri Vicarii, et Magistri sacri Palatii, si in Urbe; si « vero extra Urbem existant, sine Ordinarii loci illius, sive ab his deputatorum fa« cultate et licentia operi infigenda.

decernere; hanc autem Eminentissimum Urbis Vicarium, vel eius vices gerentem confirmare per identicum verbum *imprimatur,* quod minime aequipollet vocabulo vel formulae *visum,* sed eiusdem auctoritatis, nisi maioris, approbationem significat; nemo enim concessurus erit approbationem Cardinalis in Urbe Vicarii inferioris esse auctoritatis approbatione magistri S. Palatii Apostolici.

Ex lectione autem paragraphi singuli intelligunt, auctoribus Romae degentibus liberum relinqui, velint nec ne alibi librum imprimere; qua de causa, quidquid de antiqui iuris dispositione dici velit, in praesentiarum locum non habet quaestio de domicilio vel quasi domicilio, ut eiusmodi legis beneficio fruantur, sed satis est ut auctor Romae degens quacumque intentione vel tempore, velit sive privilegio sive facultate uti Cardinali Urbis Vicario et Magistro S. Palatii Apostolici concessa; lex enim haec a Leone XIII renovata potius videtur auctoritatis ministrorum a R. Pontifice super eiusmodi negatio constitutorum communiendae gratia, quam pro auctoribus; hi enim ea uti vel non uti ad lubitum possunt.

75. Hac in paragrapho 38 Legislator qualitates dotesque eorum decernit, quibus librorum examen Episcopi committunt; atque tales esse debere dicit ut pietate et doctrina praestent, quibus ducti et rectum iudicium circa doctrinas in libro contentas pronuntient, et in iudicio digerendo quemlibet humanum affectum sive odii, sive amicitiae ex animo excutiant; ita ut Dei dumtaxat gloria et fidelis populi utilitate sibi prae oculis positis, id agant quod veritatis et iustitiae dictamina requirunt. Eligendis igitur idoneis examinatoribus diligentiam plurimam adhibeant oportet Episcopi, atque pietate et doctrina instructos eligant; doctrina quidem ut veritatem cognoscant, pietate ut eam sequantur promoveantque, errores autem, quolibet humano respectu posthabito, notent, persequantur, damnent, et ut damnentur prudentem solertemque operam adhibeant.

Hac in re Leo XIII Praedecessorum suorum sanctiones innovavit, Clementis VIII scilicet, Alexandri VII, Benedicti XIV. Et primus quidem in *Instructione. De Impressione librorum* § V ea protulit, quae Legislator noster fere ad verbum in suam intulit Constitutionem « Curent, nempe, Episcopi et Inquisito-
« res, quorum muneris erit facultatem libros imprimendi con-
« cedere, ut eis examinandis spectatae pietatis et doctrinae vi-

« ros adhibeant, de quorum fide et integritate sibi polliceri « queant, nihil eos gratiae daturos nihil odio, sed omni humano « affectu posthabito, Dei dumtaxat gloriam spectaturos, et fide- « lis populi utilitatem ».

Alexander VII vero ab examinatoribus nonnullos particulares defectus arcere curavit, qui ex negligentia, bona fide, aut amicitia originem ducere solent. « Qui super, dixit, impres- « sionem librorum, ordinariam aut delegatam auctoritatem exer- « cent, dent operam ne ad examen librorum huiusmodi perso- « nas affectui auctorum quomodolibet addictas, praesertim vero « propinquitate illos, aut alia, quamtumvis a longe petita ea sit « (veri et sinceri iudicii corruptrice) necessitudine contingentes « admittant; super omnia autem ab oblatis sibi in hanc operam « per eosdem auctores censoribus caveant; sed iis demum utan- « tur, quos doctrina morumque integritate probatos, ab omni « suspicione gratiae intactos, ac si fieri potest, auctoribus ipsis « ignotos, et unius boni publici, Deique gloriae studiosos co- « gnoverint ».

Benedictus decimus quartus denique in Const. Sollicita § 13 eligendos ad censuram librorum statuit *homines vitae integros, probatae doctrinae, maturo iudicio, incorrupto affectu, ab omni partium studio, personarumque acceptione alienos, qui aequitatem libertatemque iudicandi cum prudentia et veritatis zelo coniungant.*

Quoniam vero in singulis scientiis libri prodeunt, hinc Episcopi prae oculis habeant quae in fine citatae paragraphi tantus Pontifex monet, assumendos nempe esse ex utroque Clero, saeculari et regulari, quorum *alii quidem theologi, alii utriusque iuris periti, alii sacra et profana eruditione praestantes... ut idonei viri non desint ad ferendum de unoquoque iudicium.*

Haud tamen infrequenter evenit ut liber examinandus committatur homini quidem probitate et doctrina praecipuo, non tamen ea in scientia exculto, de qua liber agit. Quid ? Hic profecto sedulo exequatur quae in cit. Const. *Sollicita,* § 16, Benedictus XIV insinuat. « Si alicui per errorem materia aliqua dis- « cutienda committatur ab illius peculiaribus studiis aliena, id- « que a censore, aut consultore electo ex ipsa libri lectione de- « prehendatur, noverit is, se neque apud Deum, neque apud « homines culpa vacaturum, nisi quamprimum id Congrega- « tioni aut Secretario aperiat, seque ad ferendam de huiusmodi

« libro censuram minus aptum professus, alium magis idoneum « ad id muneris subrogari curet, quo tantum abest, ut existi- « mationis suae dispendium apud Pontificem et Cardinales pas- « surus sit, ut magnam potius probitatis et candoris opinionem « et laudem sibi sit comparaturus ».

Haec autem si Episcopi considerent atque exequantur, timere non poterunt ne ad libros examinandos homines idoneos sint electuri.

76. Constitutis dotibus, quibus librorum examinatores praestare debent, Leo XIII normam exhibet qua in examine instituendo ducantur. Libri enim, in quos censura agitur, vel continent errores qui sive directe sive indirecte fidem et morum honestatem labefactant, vel opiniones et sententias, de quibus in scholis catholicis libere disputatur, et in quas vario feruntur homines iudicio; has Legislator dimittendas, illos, iuxta catholicam doctrinam, condemnandos decernit. Errorum tamen cognoscendorum, qui fidei morumque dogmata inficiunt, regulam undequaque tutam Pontifex statuit in veritatibus, *quae Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum constitutionibus, atque Doctorum consensu continentur.* Etenim hae veritates constituunt obiectivam fidei realitatem, his veritatibus mediantibus haereses erroresque dignoscuntur. Qua de causa opiniones praeconceptas, atque sententias quae ex praeiudiciis aliisque fontibus mere subiectivis dimanant ab examinatoribus alienas esse debere vult Pontifex.

Quod ut obtineat, ea instaurat quae Benedictus XIV in cit. Const. *Sollicita,* § 17 monuerat, scilicet: « De variis opinio- « nibus atque sententiis in unoquoque libro contentis animo « a praeiudiciis omnibus vacuo, iudicandum sibi esse sciant. « Itaque nationis, familiae, scholae, instituti affectum excu- « tiant, studia partium seponant, Ecclesiae Sanctae dogmata, « et communem catholicorum doctrinam, quae Conciliorum « generalium decretis, Romanorum Pontificum Constitutionibus, « et orthodoxorum Patrum atque doctorum consensu contine- « tur, unice prae oculis habeant; hoc de cetero cogitantes, non « paucas esse opiniones, quae uni scholae, instituto, aut nationi « certo certiores videntur, et nihilominus sine ullo fidei et re- « ligionis detrimento, ab aliis catholicis viris reiiciuntur, atque « impugnantur oppositaeque defenduntur, sciente ac permittente

« Apostolica Sede, quae unamquamque opinionem huiusmodi « in suo probabilitatis gradu relinquit ».

Nihil profecto tam iustum, tamque examinatoribus proprium quam haec, in instituenda librorum censura, cogitare et exequi, cum inde ea quae veritati quaeque iustitiae conveniunt iudicaturi erunt.

Cum igitur examinatores haec unice prae oculis habere debeant, patere arbitramur:

a) Cavere debere ne erroneas, falsas, suspectas de haeresi, multo minus haereticas, opiniones traducant de quarum falsitate ex nullo e recensitis per Romanum Pontificem fontibus constare dignoscitur.

b) Eos una fidei morumque dogmata cogitare debere; cavere hinc ne se immisceant in rebus quae mere ad historiam, criticam, chronologiam, physicam, astronomiam aliasque scientias naturales pertinent, quaeque nullam habent ad fidem morumque integritatem relationem; haec enim aliis principiis diiudicanda sunt.

c) In iis quae ad divinas Scripturas relationem habent, animadvertant ne ob aliquod sacrorum Bibliorum testimonium, quod sensu literali accipiendum esse liquido non constat, damnare audeant principium aliquod scientiarum naturalium, illudque putent revelatae doctrinae adversari.

Quae quidem sedulo monenda erant, cum aliquando examinatores aut minus periti, aut imprudenti zelo inducti, ob voculam, ob scomma aliquod inurbanum, ob sententiam quae ipsis non arrideat, ob facta mere historica quae praesertim ad personas vel res ecclesiasticas referantur, quorum veritatem perspectam non habeant, ob aliquam sententiam quae ipsis nova videatur, quamvis circa ea nihil ab Ecclesia vel a Romaais Pontificibus pronuntiatum fuerit, librum aut non esse imprimendum, aut non publicandum, aut condemnandum iudicent; quod nefas.

Ut examinatores intelligant quanta sibi doctrina et maturitate iudicii sit agendum animo, etiam recogitent animadversiones in Historiam Ecclesiasticam Natalis ab Alexandro institutas; quamvis enim plurimae veritati nitantur, non paucae tamen quae ad facta mere historica referuntur falsae sunt. Quantus pudor pro censoribus, dum eorum censurae cum responsis ab doctissimo illo viro contra eas institutis typis impressae sunt atque publicatae! De cetero hac in re agitur de iustitia, de veritate, de

auctorum fama, deque etiam eorum lucro; haec autem nulla ratione sunt parvipendenda.

Quid demum, quod post Constitutionem Leonis XIII examinatores decet esse humaniores? Non eo quidem sensu ut circa res fidei morumque transactionem instituant; in his enim nulla transactio datur; sed ut in ceteris lenitatem potius quam severitatem adhibeant.

77. Ut examen rite absolvatur, librum integrum examinatores legere debent, ne in malum sensum detorqueant quod in hac libri pagina minus clare auctores scripsere, dum in alia idipsum sensu aperto et catholico protulerunt. Id de cetero monet Benedictus XIV in cit Const: *Sollicita;* atque quae monet Censores attento animo legant et exequantur.

Absoluto autem examine, Censores deputati ad Ordinarium iudicium suum atque sententiam deferant. Haec autem triplex esse poterit:

a) Aut *opus condemnandum.*

b) Aut *corrigendum.*

c) Aut *nihil obstare quominus imprimatur et publicetur.*

Si 1^m^. impressionem aut publicationem, post perspectam censuram, Episcopus denegat.

Si 3^m^. Opus imprimendi aut publicandi facultatem concedit.

Si 2^m^. ante impressionem opus ab auctore corrigendum est ad tramites correctionum quas Censores instituendas esse decreverunt; neque opus publicandum erit nisi postquam Ordinarius praescriptas correctiones approbaverit (*a*).

Exinde librorum auctores intelligant, tutius esse opus tradere Episcopo examinandum antequam imprimatur, ne vel ob prohibitionem, vel ob correctiones instituendas, aut operam perdere, aut expensas multiplicare compellantur.

Si nihil publicationi libri obstet, praecipit Legislator ut illius publicandi licentia *in scriptis et omnino gratis* auctori concedatur; licentia concessa autem in principio vel in fine operis sit imprimenda.

(*a*) Quoniam Censores Episcopales eo secreto non obstringuntur, quo S. Congregationis Indicis Consultores, rem inutilem agere non putamus si eos humillime rogemus, ut si quando aut sensus auctoris dubius, aut sententia aliqua sibi non satis probanda videatur, aut aliud notaverint quod declaratione indigeat, auctorem moneant, ut voce vel scripto declaret quae in controversiam veniunt.

Quid igitur 1°. si viva voce, et non in scriptis licentia concedatur?

Quid 2°. si pretium aliquod ab Episcopo, vel a Curiae Episcopalis officialibus exigatur?

Quantum ad primam quaestionem attinet, curare debent Episcopi ut Pontificis praescriptiones scriptam licentiam exigentis in fine vel in principio operis imprimendam observent. Si tamen voce tenus eam concesserint, nulla exinde invaliditas, cum substantia praecepti in concessione licentiae consistat: haec autem sive voce, sive scripto concedatur, vera licentia est. Neque potest absolute defendi licentiam ab Ordinario concessam iisdem esse verbis in opere imprimendam, cum ex paragraphi lectione unum appareat, licentiam operis publicandi in scriptis datam esse imprimendam; quibuscumque igitur verbis imprimatur, etiam usitatissimis *de Superiorum licentia, aut facultate, aut imprimatur* legislatoris voluntati fit satis; atque advertatur, Leonem XIII praetermisisse verba *authentice appareat,* quae in veteri iure leguntur. Hic de cetero minime praecipit ut sub nullitatis poena facultas in scriptis aut concedatur, aut iisdem verbis imprimatur. Typographi tamen non tenentur fidem adhibere auctori vel editori affirmantibus sese opportunas facultates ab Episcopo viva voce retulisse, nisi sint plane fide digni; sed oportet ut ab Episcopo eiusmodi notitiam accipiant.

Circa secundam quaestionem, in antiquo iure, Regula X Tridentina statuebatur examen, licentiam, et cetera gratis fieri debuisse. « Ipsa vero huiusmodi librorum probatio in scriptis de« tur, et in fronte libri, vel scripti vel impressi authentice ap« pareat: probatioque et examen, ac cetera gratis fiant ». Praecipiebatur insuper *ut exemplum libri imprimendi authenticum, et manu auctoris subscriptum apud examinatorem remaneat.* At legislator noster unum praecipit, ut scilicet Episcopus licentiam gratis concedat; qua de causa lex unos afficit Episcopos, non censores ad librum examinandum destinatos, hi consequenter sub lege non comprehenduntur; et quoniam aliquando operis alicuius examen, si praesertim non uno volumine constet, nec onus leve est, nec breve tempus exigit, indecens non esset, retributionem Censori ab auctore rependi, non ab eo tamen, sed ab Episcopo statuendam. Equidem id a consuetudine penes S. Congregationem Indicis receptam abhorret; Consultores enim ad censuram librorum instituendam destinati pro librorum exa-

mine nihil omnino percipiunt. Sed si censores episcopales hos imitari nolint, neque peccant, neque quid indecens admittunt; scriptum est enim: *Dignus est operarius mercede sua* (*a*).

Si autem Episcopus, aut Curiae Episcopalis Officiales pro licentia concedenda aliquid exigerent, contra legem quidem agerent, licentia tamen minime putanda esset invalida, cum eam invalidam Legislator non proclamaverit.

Demum Pontifex auctores onere dispensavit relinquendi exemplar authenticum penes examinatorem; de qua re amplissimas referre gratias ei debent, cum non levi incommodo et expensis exonerarit.

78. Sunt qui putant hac in paragrapho per verba *omnes fideles* Leonem XIII typographos tantum atque editores, non librorum auctores, indigitasse; idque quia § 44 de solis typographis et editoribus sermo habeatur; excipiendi tamen auctores eis videntur Romae commorantes, qui libros quos alibi typis amandare aut publicare desiderant, Magistri S. Palatii Apostolici praeviae tenentur censurae submittere (*b*).

Verum eiusmodi sententia admittenda non videtur. Etenim

I. Legis cuiuslibet quantitas est ex obvio et literali verborum sensu dimetienda, eique standum est nisi aut contextus, aut adiuncta aliud persuadeant. Sed per verba *omnes fideles* intelliguntur omnes omnino qui possunt indictam in paragrapho actionem executioni demandare: qui certo certius non uni sunt typographi et editores; ergo hi tantum per verba *omnes fideles* intelligi nequeunt.

II. Contextus autem idipsum persuadet. Etenim *a*) Legislator in universo decreto numquam indicium aliquod exhibet, quo se

(*a*) Luc. X. 7.

(*b*) S'intendono già quei soli che giusta il Concilio Lateranese IV (typographus debuisset hic et pag. 87 imprimere V, non IV, prout auctor scripserat, qui certe noverat, Concilii Lateranensis IV tempore sub Innocentio III anno 1215 celebrati artem typographicam nondum fuisse inventam) imprimono o fanno imprimere i libri: quali i *tipografi* e gli *editori*, non già gli *autori*, quando questi di per se non curano l'edizione dell'opera propria. Ciò ha luogo anche nella presente disciplina, giacchè nel Capo seguente, in cui si parla delle persone obbligate di sottoporre a tal censura i libri, si fa menzione solo di *tipografi* e di *editori*. Si eccettuano, come sembra, i soli autori che dimorano a Roma: questi se danno commissioni o permessi ad altri di stampare fuori di Roma i loro libri, debbono sottoporli prima alla censura del Vicario di Sua Santità, e del maestro dei Sacri Palazzi. La Costituzione *Officiorum* brevemente commentata per M. C. G. Napoli 1898, p. 85.

velle insinuet a praevia censura auctores excludere, qui veteri iure ad eam tenebantur.

b) Non unum imo indicium porrigit, eos huic legi obstrictos velle. Ex. gr. Paragrapho 36 auctores Regulares compellit, ut nedum Episcopi, sed etiam proprii Superioris approbationem referant; at sine praevia censura approbatio non datur. Ob Paragraphum 37 auctores Romae degentes non possunt alibi libros imprimere quin antea censuram Magistri S. Palatii Apostolici subeant, quae de speciali privilegio sufficit: *alia non requiritur*. Ergo nisi Romae commorentur, aliorum censuram subire compelluntur.

Paragrapho 40 Pontifex Ordinariis locorum praecipit, ut absoluto examine, si nihil publicationi libri obstare videatur, licentiam *auctori* concedant.

Paragrapho 42 prohibet viros e clero saeculari ne libros quidem qui de artibus scientiisque mere naturalibus tractant, inconsultis suis Ordinariis publicent.

Quo igitur argumento probari potest, Legislatorem a praevia censura auctores exclusisse, unosque typographos et editores comprehendisse, cum in tot aliis paragraphis de auctoribus agat?

III. Neque argumentum ex § 44 deductum aliquid contra demonstrat; in ea enim non agitur de prima impressione, sed *de novis eiusdem operis approbati editionibus;* necessario hinc de unis editoribus et typographis legislator loqui debuit, tum quia hi putare possent opus semel approbatum nova approbatione non indigere, tum quia cum plurimi auctores mortui sint, his certe neque praevia censura imponi, neque approbatio concedi poterat; novae demum editiones operis approbati, si adamussim primae respondeant, praevia non indigent censura, sed una approbatione. Quid! quod hac in § 44 Legislator ad unos editores et typographos se convertat, paragrapho sed vero 41, quam exponimus, ad *omnes fideles?* Num eiusmodi vocabula convertuntur? Num ob aliquod adiunctum supponi legislator potest identico sensu locutus? Profecto una Capitis et tituli diversitas eiusmodi suppositionem excludit. Sed demum excludit illa evidentissima ratio, quod si verba *omnes fideles* unos complectantur typographos atque editores, a praevia censura auctores universi dispensati censendi essent contra apertam manifestamque Legislatoris voluntatem.

Equidem argumentum instaurant ob vocabulum *libros* quo libros iam impressos non manuscriptos intelligi opinantur; at librorum vocabulo etiam manuscripta intelligi evidentissime probat cl. Arndt. *Op. cit. pag. 118. seqq.*, et ex veteri iure plane constat: hac vero in paragrapho certum id exploratumque est, cum in fine dicatur *ac generaliter scripta omnia*, quo nomine tum impressi, tum libri scripti comprehenduntur, et hi praecipue.

Omnes ergo fideles tenentur praeviae censurae eos saltem subiicere libros, qui *divinas Scripturas* respiciunt. Quinam vero hi sint declaravit Suprema Inquisitio Feria IV, die 22 Decembris 1880, dum dixit eiusmodi *esse restringendos ad libros Sacrarum Scripturarum, nec non ad eorumdem adnotationes et commentarios, minime vero extendendos ad libros quoscumque de rebus Sacris in genere, id est ad religionem pertinentibus* (*a*).

Sacrae Theologiae nomine intelligitur dogmatica, moralis, ascetica, mystica.

Historia Ecclesiastica est relatio fide digna praecipuorum factorum quae in Ecclesia Christi contigerunt, quae scilicet complectuntur originem, progressum et vicissitudines maxime memorandas Religionis et Ecelesiae Christi. Cum in odiosis versemur, verba sunt stricto sensu accipienda; non putamus hinc historiae ecclesiasticae nomine hoc in loco venire Sanctorum vitas, sive biographias, divulsas et ab reliquis Ecclesiae factis separatas, neque monographias, id est unius facti narrationes; aut relationes factorum supernaturalium quae hoc in Sanctuario vel illo propediem in Ecclesia catholica contingunt; etenim singillatim sumpta cum definitione historiae ecclesiasticae non convertuntur; quamvis cum aliis praecipuis factis coniuncta ad historiam ecclesiasticam pertineant, ratione coniunctionis cum his factis, ex quibus definitio historiae ecclesiasticae constituitur. Profecto acta Sanctorum a Bollandianis edita non conficiunt historiam ecclesiasticam, nec tali nomine vocari possent.

Ius Canonicum; id est: *Complexio canonum sive legum fidem, mores et disciplinam spectantium, quae ab ecclesiastica potestate christianis vel praescriptae, vel propositae sunt.* Et est scriptum vel non scriptum commune vel speciale.

(*a*) Acta S. Sedis XV, 536.

Theologiam naturalem, quae est scientia de Deo naturali lumine comparata. Cum legislator unam Theologiam naturalem exprimat, ceterae partes philosophiae speculativae seu metaphysicae specialis lege concludi non videntur: neque quis putet id inadvertenter factum fuisse; quaestiones enim praecipuae de Psychologia, et Cosmologia, quae etiam revelata doctrina definiuntur, ad Theologiam dogmaticam pertinent.

Ethicen; seu *legum supremarum scientia, quibus libera hominis operatio, ut bono cohaereat, temperatur.* Alias: *Institutio hominis ad recte vivendum.*

Cetera quae ecclesiasticae censurae subiicienda praecipit Legislator, sunt *aliae huiusmodi religiosae aut morales disciplinae.* Disciplina autem hoc in loco idem est ac *institutio;* qua de causa Legislatoris verba innuunt ordinatas tractationes de rebus sive ad religionem, sive ad mores spectantibus; hinc intelligi nequeunt separati aliqui articuli, in quibus de hoc vel illo religionis aut morum praecepto agitur, nisi tot fiant, ut simul collecti et in librum colligati veluti *institutiones, et tractationes* aut disciplinae alicuius tradendae libri haberi possint. Articuli igitur ephemeridum separati cum sub huiusmodi disciplinarum nomine venire nequeant, sub eiusmodi verbis non comprehenduntur.

At comprehendi ne dicendi sunt sub reliquis verbis: *Et generaliter scripta omnia, in quibus religionis et morum honestatis specialiter intersit.*

Affirmandum videtur 1. Quia *scripta* magis patent quam *libri;* ideoque complecti possunt quaslibet in re aliqua lucubrationes.

2. Quia Leo XIII praesenti paragrapho legem renovavit a Pio Papa IX latam pro ditione Pontificia die 2 Iunii 1848, quae haec statuebat: « Censores Ecclesiastici in locis temporali no« strae ditioni subditis de iis tantum solliciti sint quae divinas « Scripturas, Sacram Theologiam, Historiam Ecclesiasticam, Ius « Canonicum, Theologiam moralem, Ethicen, aliasque huius« modi religiosas aut morales disciplinas respiciunt, ac genera« tim de omnibus, in quibus Religionis vel morum honestatis « speciatim intersit. Iuxta haec igitur statuimus atque permitti« mus ut omni ephemeridum et librorum genere illi dumtaxat « sine praevia ecclesiastica censura edi nequeant qui moralis « aut religiosi uti diximus argumenti sint; in ceteris vero ii tan-

« tum articuli, qui simile argumentum habeant, vel causam « ipsam religionis aut morum honestatis proxime attingant » (*a*).

Cum itaque Leo XIII decretum Pii Papae IX ad verbum induxerit nulla indicta exceptione, imo iisdem repetitum verbis eo in loco ubi de ephemeridibus et articulis sermo habetur, rationabiliter inferimus eos etiam in Leonis lege comprehendi.

Ephemerides igitur aut articuli moralis vel religiosi argumenti, ut Pii IX verbis utamur, aut qui causam religionis aut morum honestatis proxime attingunt, praeviae censurae sunt supponendi ut legitime publicari possint.

Neque severitatis legislator est arguendas. Etenim praeterquamquod fidei morumque praecepta quomodocumque publicentur Ecclesiae iudicio essentialiter subsint, aliquando hi religiosi articuli ab iis scribuntur qui non sunt in ecclesiasticis disciplinis admodum versati, quique consequenter non ea claritate aut verborum proprietate catholicam doctrinam exponunt, qua exponenda est; aliquando vero proprias ideas atque conceptus veluti catholicae Ecclesiae doctrinam obtrudunt, multosque decipiunt, qua de causa necessario praeviae sunt supponendi censurae.

Attamen minime sub Legislatoris verbis illae comprehendi confictae narrationes videntur, quae vulgo *Romanzi* vocantur, quia si et hos comprehendamus libros, nescimus quinam alii, dummodo boni, sint excludendi.

Ex lectione demum paragraphi quisque intelligit hos articulos, ut sub lata lege concludantur, de religione et morum honestate speciali ratione agere debere, *specialiter ;* non obiter aut perfunctorie.

Non inutile postremo loco quaerere ducimus: an auctores librorum qui a praevia censura eximuntur, etiam a petenda illorum publicandorum facultate eximantur, ita ut inconsultis prorsus legitimis superioribus publicari possint; aliud est enim praevia censura, aliud facultas opus publicandi; et ab illa quidem legislatorem hos libros eximere manifestum est; at nihil innuere videtur, quo intelligamus horum auctores librorum etiam ab obligatione petendae facultatis dispensare, qua illos legitime publicare possint.

(*a*) Ap. Pennacchi *Comment. in Const. Apostolicae Sedis* Tom. II. 228.

Cui quaestioni respondendum est, Legislatorem huiusmodi librorum auctores tum a praevia censura, tum ab onere petendae facultatis libros publicandi dispensare; primo quidem, quia facultas concedendae publicationis est effectus praeviae censurae; at sublata causa etiam effectus tollitur; hoc autem adeo verum est, ut *absoluto examine, si nihil publicationi libri obstet,* licentiam operis publicandi Ordinarius auctori concedere debeat.

2. Paragrapho sequenti viri ecclesiastici, inconsultis Ordinariis, nec libros tractantes de scientiis mere naturalibus publicare debent; ergo alii qui ecclesiastici non sunt, possunt; facultatem igitur libros huiusmodi publicandi saeculi homines postulare non tenentur.

79. Cum in veteri iure, cuiuscumque materiae libros praeviae censurae et approbationi etiam Cleri Saecularis homines subiicere tenerentur, nullam ingerit Legislator iisdem iniuriam, si quod lege aperta prius agere debebant, nunc ad idipsum praestandum lenius suadeantur. Ratio autem sumitur ex obedientiae virtute, quae Deo et hominibus maxime est aecepta, sumitur ex subiectionis filialis officiis, quibus Superioribus nostris obstringimur; sumitur etiam ex prudentiae dictamine; saeculares enim homines queri certe non poterunt de Legislatoris voluntate eorum libertatem cohibentis publicandi sine praevia censura quae ad religionis morumque argumenta pertinent, dum vident Clero Saeculari indici ne libros quidem qui de scientiis mere naturalibus tractant, inconsultis Ordinariis publicare posse, aut debere.

Neque queramur quod nobis e Clero saeculari hominibus id oneris impositum fuerit, non regularibus; hi enim ad idipsum praestandum obedientia tenentur quam erga Superiores suos professi sunt, atque etiam voto paupertatis: inconsultum autem videri posset ut praescriptio quae Episcopi auctoritatem non laedit a duobus Superioribus expetatur; adagium est antiquissimum: *Ne quid nimis.*

Viri igitur Cleri Saecularis, ut obsequentis animi erga Ordinarios suos exemplum praebeant, nullum omnino opus, quamvis tractet de artibus scientiisque mere naturalibus, publicare illis inconsultis possunt.

Verum haec verba *inconsultis suis ordinariis* non inducunt onus huiusmodi libros ecclesiasticae censurae subiiciendi,

sed obligationem tantummodo monendi Episcopum de operis publicatione.

Id 1. apparet ex diversitate loquendi a Legislatore adhibita; etenim superiori paragrapho 41 praecipit: *Omnes fideles tenentur praeviae censurae ecclesiasticae subiicere libros* etc.; hic vult ne illos inconsultis Episcopis publicent, ratione petita non ex lege, sed ex morali virtute.

2. Cum in lege odiosa versemur, verba sunt stricto sensu interpretanda, et quod minimum tenendum. Porro inconsultum aliquem relinquere idem est ac non monitum, non consultum; consultus ergo Episcopus censeri debet et est, si auctor ecclesiasticus eum moneat rogetque ut sibi permittat opus de scientiis rebusque mere naturalibus publicare, quin aliud requiratur.

3. Patet ex ratione addita: *ut obsequentis*, scilicet, *animi* erga Ordinarios suos *exemplum praebeant;* sed ad hoc satis est, si de Opere publicando Episcopum moneant, cum praesertim saeculares neque ad hoc praestandum teneantur.

Sedulo tamen advertant Ecclesiastici, se ex praecepto Legislatoris Episcopum monere de publicando opere debere, neque putent esse consilium aliquod, quod impune et sine peccato transgredi possint; verba enim praeceptum indicant: *Viri e clero saeculari ne libros quidem qui de artibus scientiisque mere naturalibus tractant, inconsultis suis Ordinariis publicent.*

Quid ergo? Nam ne eiusmodi consultatio importat, ut vel Episcopus facultatem operis publicandi denegare possit? vel ut auctor ecclesiasticus opus huiusmodi publicare non possit nisi ab Episcopo facultatem publicandi illius obtinuerit?

R. Ex verbis latae legis neutrum sequi videtur. Etenim tantum competit Episcopo quantum ei a Legislatore conceditur; idque solum cavere debet auctor quod a Legislatore prohibetur; sed Episcopo conceditur ut consulatur circa opus publicandum, quo exemplum obsequentis animi praebeatur, quod quidem praestitit auctor; hoc igitur praestito, operis publicandi licentiam denegare nequit, nisi alia aliqua specialis causa subsit, quam inquirere non debemus.

Auctori vero ecclesiastico non interdicitur opus publicare postquam de eo publicando Episcopum consuluit, et praebuit obsequentis animi exemplum. Fecit, scilicet, quod ex legis praescripto faciendum erat; nulla ergo poena teneri potest; at poena

esset non mediocris interdictum operis publicandi. Id vero iuxta legis praescriptum contendimus. Attamen viri ecclesiastici optimam prorsus partem electuri erunt, si Episcopo prohibenti obedientiam praestabunt.

Quid vero si auctor ecclesiasticus, inconsulto prorsus Ordinario, opus publicet?

R. Cum pro eiusmodi culpa nulla prohibitio publicati operis indicta fuerit, neque aliunde de Legislatoris voluntate constet, qua prohibitum maneat; imo ex iis quae alias in exponenda praesertim paragrapho 17 disseruimus, libri prohibiti censendi non sunt (dummodo alia non obstent, et de contraria Legislatoris voluntate non constet), etiamsi absque competentis auctoritatis licentia publicentur, opus ita publicatum uti prohibitum haberi nequit. Episcopus tamen potest ad officium inurbanum et inobedientem auctorem revocare, ab eo posthabiti praecepti causam exquirere, et etiam poenis ecclesiasticis plectere ob sancita § 49. Quin imo si suspicio suboriatur opus publicatum ea continere quae ad fidem moresque pertinent, potest Episcopus illius publicationem interim impedire, ecclesiasticae censurae subiicere, et absoluto examine, id decernere quod legibus statutum est: at propter unam obsequentis animi omissionem librum prohibere non potest, cum ratio tum intrinseca tum extrinseca desit.

Quid ergo si prohibuerit?

R. Cum possideat Episcopi auctoritas, neque spectet ad subditos inquirere, an legitima fuerit Episcopo ratio et causa librum proscribendi, subditi prohibitionem observare tenentur. Ius tamen auctori est ad Romanam Sedem reclamandi.

Verum hac eadem paragrapho *viri e Clero saeculari prohibentur absque praevia Ordinariorum venia, diaria vel folia periodica moderanda suscipere.*

Atque primum observandum est, diaria et folia periodica uno publicationis tempore differre, cum illa quotidie, haec statutis diebus publicentur, semel, bis in hebdomada, etc.; quod ad quantitatem attinet differre non putamus; folium enim communi vocabulo et forma quae consueto adhibetur, quatuor paginas complectitur; diaria quae ephemeridibus quotidianis aequipollent, aut plane eaedem sunt, plura non complectuntur. Attamen complectantur; numquam profecto ad illam foliorum quantitatem assurgunt, quae ad librum constituendum Doctores exi-

gunt; idque observamus, ne qui in nos difficultatem ex eo capite urgeant, quod Diaria per se nullam foliorum quantitatem innuant, sed quotidianam tantummodo publicationem.

Legislator Tit. 1. cap. VIII sermonem instituit *de Diariis, foliis et libellis periodicis,* hoc tamen in loco libellos periodicos praetermittit. Quid ergo? Potest ne, vel debet interpres illos huic accensere paragrapho, vel silentio praeterire?

Et quidem cl. Vermeerch *Dissert. cit. pag. 50, n. 26* scribit: « Folia periodica illa intelligimus, quae diariorum similia, sola « frequentia editionum ab his differunt. Non ergo ea quae gal- « lice vocantur *Revues,* cum fasciculi eorum pro libris vel li- « bellis habeantur ».

Eiusmodi sententia *laxa* visa est cl. Péries, qui idcirco *Op. cit. pag. 209, 210* existimat sub eiusmodi Capite libellos etiam periodicos, *Revues,* comprehendi, idque solido argumento probari dicit ex una distinctione a Legislatore inducta inter diaria et folia periodica; concludit igitur nullum ecclesiasticum posse horum libellorum directorem se constituere sine Episcopi venia (*a*).

Verum, nisi nos fallat opinio, sententia Patris Vermeerch vera censenda est, eaque retinenda.

Et 1. nulla ratione consistere videtur argumentum deductum ex voluntaria distinctione a Legislatore adhibita *Diaria* inter *et Folia periodica,* quasi haec etiam libellos periodicos includant, id est *les Revues;* hoc enim non affirmandum, sed est probandum; si enim exploratum est, Legislatorem distinctionem adhibuisse inter *diaria* et *folia periodica,* nullimode est exploratum, sub foliis periodicis etiam libellos periodicos inclusisse; supponit igitur cl. Péries quod in quaestione versatur.

2. Sed constat insuper Legislatorem libellos periodicos, *Revues,* a foliis periodicis exclusisse. Etenim *Tit. 1. cap. VIII.* loquitur *De Diariis foliis et libellis periodicis;* paragrapho 22 autem clarius eiusmodi scripta distinguit, dum praecipit: *Nemo e catholicis in huiusmodi Diariis, vel foliis, vel libellis periodicis, quidquam, nisi suadente iusta et rationabili causa publi-*

(*a*) Le P. Vermeersch nous paraît trop large en excluant les Revues du nombre des périodiques; la distinction volontairement accusée dans le texte entre *diaria* et *folia periodica* nous semble ne pas permettre d'adopter son opinion. Nous croyons donc que, même lorsqu'il s'agit de la direction d'une revue, les ecclésiastiques doivent se munir de l'autorisation de l'Évêque.

cet. At si folia periodica idem sunt ac libelli periodici, ad quid hos textui inserere, cum inclusi haberentur in foliis periodicis? De cetero Legislator per particulam *vel* aperte exprimit distinctionem inter enumerata scripta, ita ut unum non sit aliud.

3. Tantam lex extensionem patitur, quantam verba permittunt: praesertim cum in odiosis versemur, in quibus ne latum unguem a naturali verborum sensu discedere licet, et in quibus solemnissimum est effatum: *Legislator quod voluit expressit, quod non expressit noluisse censendus est.* Cum ergo in paragrapho quam exponimus minime recensuerit ac expresserit libellos periodicos, nullimode illos includere voluisse censendus est.

4. Manifestum est autem libellos periodicos plane a diariis et foliis periodicis esse diversos, cum haec unum, plura illi folia complectantur, neque, ut plurimum de iisdem rebus agunt; diaria enim et folia periodica res politicas aliasque notitias quae in orbe universo propediem contingunt, consueto referunt; libelli vero periodici, (ii praesertim de quibus hac in paragrapho agitur, qui perniciosi certe non sunt habendi, ut illi de quibus in cit. cap. VIII) de scientiis tractant, aliisque summi momenti quaestionibus, et tantum in fine aliqua de rebus politicis, eaque plerumque certiora perstringunt. Itaqua fine, forma, ratione libelli periodici a foliis periodicis differunt, ita ut ad invicem converti non possint. Legislator igitur qui in praesenti paragrapho libellos periodicos non recensuit, dum eorum indolem optime perspectam habuit, hoc ipso illos exclusit. Idcirco viri ecclesiastici dum prohibentur sine Episcopi venia diaria et folia periodica moderanda suscipere, minime libellorum periodicorum (Revues) directionem suscipere vi legis prohibentur.

Inquirendum post haec quid Legislator per Diaria et Folia periodica intellexerit? An ea tantum quae res politicas aliasque notitias plane a religione distinctas referunt, quamvis etiam aliquas quae ad Religionem et Ecclesiam spectant; vel etiam illa quae de rebus ad unam religionem, Ecclesiam et morum honestatem pertinentibus tractant? Et si negative, an viri ecclesiastici teneantur pro eorum directione veniam ab Episcopis postulare?

Atque ad 1^{am}. quaestionem respondemus, Legislatorem de iis sermonem habere diariis foliisque periodicis quae politicas notitias referunt, minime de religiosis.

Id coniicimus 1. ex verbis legis; communi enim sensu per eiusmodi vocabula ephemerides politicae indicantur; Legislatores autem communibus, usuque receptis vocabulis utuntur.

2. Ex quo Superiori Cap. VIII de iisdem diariis foliisque loquatur, quamvis perniciosis, nulla autem ratio apparet qua arbitremur in praesenti paragrapho de aliis diversi generis et nominis ephemeridibus loqui; quod de cetero indicare debuisset, ut legem subditi perciperent.

3. Praetermittit Legislator libellos Periodicos, qui plerumque de scientiis tractant; aliorum ergo nomine illa comprehendit, quae de rebus politicis, negotiisque profanis agunt.

4. Ecclesiasticos prohibet quominus horum directionem suscipiant; at putandus non est legislator voluisse Ecclesiae homines a directione diariorum repellere, quibus unice religio defenditur, atque sunt veluti res ad Ecclesiam pertinentes; quorum insuper moderatores ecclesiasticis aptiores difficile reperiuntur.

5. Dubia demum res est, an Legislator diaria et folia plane religiosa sub lege concluserit; in dubio autem de existentia legis, aut de eius extensione, legis obligatione nemo tenetur, cum lex dubia non obliget.

Existimamus igitur Legislatorem diaria et folia plane religiosa et ecclesiastica sub eiusmodi prohibitione comprehendere noluisse.

Ex eiusmodi sed vero illatione apparet quid respondendum sit secundae quaestioni. Etenim cum diaria et folia religiosa sub lege non comprehendantur, pro iis moderandis nulla Episcopi venia viri ecclesiastici indigent; attamen ob praescripta in praecedenti paragrapho tenentur praeviae Ordinariorum censurae scripta publicanda subiicere.

Cum Legislator moderatores tantum sub lege concludat, patere arbitramur sub ea illos non comprehendi ecclesiasticos, qui in eiusmodi Diariis et foliis periodicis articulos inserunt, iisque adornandis quodammodo conlaborant; lex enim poenalis non potest extendi de casu in casum neque ob paritatem rationis.

Comprehendi putamus tamen ecclesiasticos illos qui ut legem servare videantur, et conscientiae suae consulant, suppositam personam directioni praeficiunt, ipsi autem sunt veri directores. Hi animo recolant iuridicum effatum: *Qui per alium facit, per seipsum facere videtur,* consequenter esse veros la-

tae legis transgressorés. Ita agendo posse quidem Romanum Pontificem, Episcopum, aliosque decipere, Deum tamen non esse decepturos, ante cuius tribunal et ipsi stabunt; quemlibet dedecere fraudes in contemptum legis instruere; sed viros Ecclesiae quam maxime.

Prohibentur igitur ecclesiastici Saeculares, non Regulares qui lege excipiuntur, cum eos Legislator non nominet, ne horum vel diariorum vel foliorum directionem praeter Episcopi veniam, suscipiant; id enim valet vocabulum *moderanda*. Atque sapientissimum prudentissimumque eiusmodi decretum habendum esse nemo non videt. Etenim in comperto est, ecclesiasticos harum ephemeridum moderatores plerumque officiis et ministeriis quibus per sacram ordinationem mancipati sunt plane distrahi; nonnullos sua vocatione oblitos in negotia saecularia ruere seseque dedere, eaque inquirere, audire, tractare et scribere haud raro quae ecclesiae ministrum plane dedecent; non semel lites, odia, inimicitias, discordias excitare; plurimorum odium in clerum provocare, debitam Episcopis obedientiam et reverentiam excutere, eorumque personas publice in ludibrium quodammodo vertere, ad ecclesiastica ministeria applicari non posse; si applicentur, iis negligentissime perfungi, cum saecularibus cogitationibus negotiisque obruantur; pecuniis corrogandis inhiare; superbia duci ea prorsus de causa quod diariorum et ephemeridum directores sint, quibus et universos fere provocant, ob idque saepe ad saecularia tribunalia vel etiam ecclesiastica ducuntur; si quos habent inimicos, iurgiis et scommatibus impetunt; si quos amicos, quamvis improbos, ad sidera extollunt; ne alia persequamur.

Qua de causa locorum Ordinarii ecclesiasticorum qui eiusmodi diaria et folia periodica moderari petunt, dotes spiritumque quo vere ducuntur, non quo duci ipsi affirmant ut licentiam extorqueant, plane perspectas habeant. Petitam hinc facultatem, nonnisi gravissima causa moti, iis tantum concedant qui sunt moribus honestissimi, aetate provecti, prudentia ornati, pietate conspicui, scientia et doctrina exculti, vitiorum exsortes. Meminerint, Romanum Pontificem idcirco ecclesiasticos eiusmodi ad postulandam ab Episcopis licentiam compulisse, quia eis postulantium dotes evidentius patescunt, et quia experientia edoctum non omnium moderatorum huiusmodi agendi et scribendi rationem commendare posse. Solertem igitur ope-

ram adhibeant, ut universae Ecclesiae praesulis desiderio votisque respondeant. *Intelligentibus pauca.*

Diximus, Episcopos nonnisi gravissima causa motos eiusmodi veniam ecclesiasticis concedere debere. Causae autem esse poterunt, si ea in regione nullum sit diarium a catholicis moderatum et nullus vir saecularis idoneus; si diaria a viris saecularibus directa veritati, votis, desiderio et catholicorum utilitati minime respondeant; si ecclesiasticus directionem postulans talis sit qui existimatione, probitate, scientia aliisque dotibus, ceteris praeire eosque in officio continere possit, sive redarguendo, sive apta et solida instituendo ratiocinia, quibus os iniqua vel inepta loquentium obstruatur.

Quamvis autem licentia etiam voce tenus ab Episcopo concessa vera licentia sit, opportunum tamen magis iudicamus eam in scriptis tradi debere, in eaque conditiones apponere quas Episcopus necessarias iudicaverit, quasque moderator apprime observare teneatur; ita enim et Episcopi auctoritati, et moderatoris securitati, et fidelium utilitati consultum erit.

Illud etiam animadvertant Episcopi huic legi illos etiam subiacere ecclesiasticos, qui antequam promulgaretur, diaria et folia periodica moderabantur; lex enim est generalis atque absoluta, nullamque distinctionem Legislator innuit. Qui porro moderabantur ante legem, moderantur et nunc; legis ergo dispositioni subiacent; et fortasse ratione praecipua, cum aliqui ex antiquis moderatoribus ob incongrua quae scripserunt in causa fuerint quare Romanus Pontifex omnium libertatem cohibuerit.

Quis autem dicturus erit, ecclesiasticos harum ephemeridum moderatores plurima bona producere, et producere posse, Romanosque ipsos Pontifices, expeditis literis, eos aliquando laudibus cumulasse.

Quod quidem inficiari nolumus. Sed silentio pressis malis quae produxerunt, et tum sibi, tum aliis possunt inferre, hos rogamus ut considerent. 1. Presbyterorum officia esse *offerre, benedicere, praeesse, praedicare et baptizare,* non autem diaria et folia periodica moderari; 2. animo revolvant, Romanum Pontificem Leonem XIII hanc non fuisse legem laturum, si omnes ecclesiastici harum ephemeridum moderatores illa produxissent bona, aut speraret esse producturos. 3. Illud esse verum bonum quod nostrae congruit vocationi; clamat enim Aposto-

lus: *Digne ambuletis vocatione qua vocati estis* (a). Quis autem serio existimabit, Ecclesiasticos a Deo esse vocatos ad diaria et folia periodica, de quibus loquimur moderanda, cum praesertim nulla necessitas intercedat?

Aureis profecto characteribus sunt imprimenda quae Patres Concilii Lugdunensis anno 1850 celebrati in re sancivere, Tit. XXVIII, *De libris approbandis*, n. 4. « Solliciti insuper ne « qui militant Deo, quotidianis opinionum conflictibus, cum ma- « gno Sacerdotalis honoris detrimento, se implicent, prohibemus « ne Clerici, absque praevia Episcopi licentia, diarium aut scri- « ptum periodicum suscipiant edendum aut dirigendum. Quin « etiam exoptamus ut in praedictis foliis nullam operam adhi- « beant, Episcopo inconsulto ». Collectio Lacensis Tom. IV. pag. 487.

Quod si aliquando Romani Pontifices eos laudibus cumularunt, ut profecto rem iuxta evangelicam et ecclesiasticam doctrinam atque praecepta gererent, ut animos adderent ad continuandam contra impietatem pugnam, ut saltem eorum intentionem, quae certe bona est, commendarent. Haec autem plane respondent praesenti decreto, quo Leo XIII moderatores diariorum compellit ad obtinendam ab Episcopo facultatem.

79. Auctor, ut per se patet ille, est a quo liber primam originem ducit; editor, cuius cura et expensis liber imprimitur et divulgatur; at si auctor hoc etiam praestet, utroque nomine potitur. Liber igitur imprimendus, dummodo censurae ecclesiasticae sit obnoxius, debet in principio praeferre nomen et cognomen tum auctoris, tum editoris.

Antiquo iure, Clementis VIII decreto, satis erat ut unum praeferret auctorum nomen, vel quod hi putarentur etiam editores, vel quod auctores essent qui, ut plurimum, editionis impensas sustinerent, curamque divulgationis gererent: leges autem de iis fiunt quae frequenter accidunt. « Nullus liber in po- « sterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen et « patriam praeseferat auctoris. Quod si de auctore non constet, « aut iustam aliquam ob causam, tacito eius nomine, Episcopo « et Inquisitori liber edi posse videatur, nomen illius omnino « describatur qui librum examinaverit atque approbaverit. In « his vero generibus librorum qui ex variorum scriptorum di-

(a) Ephes. IV. 1.

« ctis, aut exemplis, aut vocibus compilari solent, is qui labo-« rem colligendi et compilandi susceperit, pro auctore habea-« tur » (*a*).

Legislator noster autem latae a se legi etiam editores subiecit, nec immerito, cum eadem ratio tum pro auctoribus tum pro editoribus militet. Etenim idcirco auctorum nomen in fronte libri exprimendum Pontifices iussere, ut si aliquid contra fidei morumque dogmata scribere ausi fuissent, cognosci, moneri, ad retractationem compelli, et etiam iuxta SS. Canonum praescripta, puniri possent. Id autem nedum ex facto, sed etiam sancita disciplina cognoscimus. Constat enim a S. Indicis Congregatione auctores noxiae lectionis librorum ad se vocatos, eosque ad retractationem emittendam fuisse compulsos. In rei confirmationem ex fonte plane authentico documentum, quod subiicimus, exscripsimus.

« 1599. Die XIX Iunii, hora XI.

« Decretum fuit imponendam esse retractationem.

« Auditi fuerunt consultores, qui et vota sua in scriptis tra-« diderunt; omnibus exclusis, Cardinales ultro citroque multis « iactatis, omnibusque mature pensatis et discussis, in hanc « devenerant (forte devenerunt) sententiam, si tamen SS. D. N. « placeret, quod per Cardinalem Baronium eidem esset insinuan-« dum.

« Quoniam ex muliplici capite doctrinam P. constat esse « falsam, et auctor aperte convincitur inobediens et transgres-« sor, eamdem toties impressioni tradens contra prohibitionem « expressam saepius eidem factam, ideo decretum fuit quod « coram Cardinalibus et Consultoribus sententiam retractaret, « et in nova libelli impressione retractatam doctrinam reprobet, « et deinceps nihil impressioni mandet absque speciali Aposto-« licae Sedis licentia: interim vero libelli omnes sunt diligenter « conquirendi, et Episcopi et Inquisitores de huius libellis sup-« pressione commonendi sunt, si tamen Sanctissimo ita placue-« rit, vel non secus disposuerit ».

Et reapse eumdem auctorem P. die 3 Iulii retractationem emisisse ita legimus.

« C. P. coram Cardinalibus et Consultoribus admissus fuit, « et genuflexus habens in scamno missale apertum, alta et in-

(*a*) De Impressione librorum § 1.

« telligibili voce protulit retractationem suam, et tactis Evange-
« liis, et imagine Crucifixi deosculata, scripto tradidit suam re-
« tractationem, quam propria manu subscripsit, et eamdem
« nonnulli Consultores in testimonium subscripserunt ».

Quin imo scimus Eminentissimis S. Congregationis Indicis Cardinalibus potestatem collatam fuisse nedum in noxios libros, sed etiam in personas quae in illis imprimendis aut divulgandis, aut aliter quomodocumque operam contulerint, haeresis causa tantummodo excepta, quae ad Congregationem S. Officii devolvebatur. Rei confirmandae causa ex eodem fonte hoc aliud documentum exhibemus.

« 1600. Die XXIX Ianuarii.

« Congregatio habita apud Illm̃um Cardinalem Veronen-
« sem, ubi interfuerunt omnes, exceptis Terranova, et Avila, et
« non adfuit magister.

« Veronen. Asculan. Colum. Borrom. (Frider.) Baronio. Bellar-
« mino. Cardinal. Baronius retulit vivae vocis oraculo sibi facto,
« SS. D. N. Clemente Papa (sic) VIII declarasse, quod Illm̃i et
« Rm̃i DD. Cardinales pro tempore deputati super Congregatio-
« nem Indicis habeant amplam et plenam potestatem et facul-
« tatem, nedum super libros impressos et imprimendos, sus-
« pendendos, prohibendos et corrigendos, permittendos, conce-
« dendos; verum et super auctores librorum, et eosdem impri-
« mentes et legentes, vel personas quomodocumque et qualiter-
« cumque Indicis materiam et libros concernentes, dummodo
« in causa haeresis nullatenus se intromittant; quod si quando-
« que id contingat, ad Officium S. Romanae et Universalis In-
« quisitionis personas statim transmittant, cuius est in materia
« haeresis iudicare ».

Porro editores eidem retractationi, monitionibus, poenisque sunt obnoxii quibus subiacent auctores, cum iisdem erroribus implicentur, vel implicari possint; sin minus pravos libros edere et publicare non satagerent.

Sed praeter nomen et cognomen auctoris et editoris, Legislator praecipit ut in principio libri etiam locus et annus impressionis atque editionis exprimatur (*a*); idque peropportune.

(*a*) Id praescripserat etiam Clemens VIII *De impressione librorum* § *III*. « Qui
« (Episcopi et Inquisitores) invigilabunt summopere, ut in singulorum impressione
« librorum, nomen impressoris, locus impressionis, et annus quo liber impressus
« est, in principio eius atque in fine adnotetur ».

Solent enim nostro aevo editores aliqui ut sumptibus parcant, unam tantum impressionem ad plura exemplariorum millia conficere, quam tamen in varias editiones dispertiuntur, dum reapse prima tantum est. Contingere autem potest ut ad S. Congregationem Indicis una ex his ementitis editionibus denuntietur, eaque tantum prohibeatur *donec corrigatur*. Illi ergo qui noverunt prohibitam fuisse tantum secundam ex. gr. editionem, putabunt alias non esse prohibitas; atque ita in errorem inducantur, et noxios legant libros.

Soliti sunt etiam nostra aetate typographi et editores silentio praeterire annum impressionis, eadem fortasse de causa, ut plures scilicet editiones una impressione conficiantur; atque ita operi impresso, etiam ex pluralitate editionum, eam famam comparare, quam ob materiam consequi fortasse non potest. Haec autem fraus praesentis legis dispositione eliminatur.

Iusta tamen causa intercedere potest ut auctoris nomen silentio sit praetereundum; haec esse poterit medestiae ratio, libri parvitas, timor gravis damni, vel quia auctor proprio nomine ea scribere et divulgare non potest quae absque nomine potest. Hisce aliisque iustis causis intercedentibus, Ordinariorum arbitrio committitur hanc facultatem concedere.

Haec autem facultas non ab Ordinario loci, in quo liber imprimitur, concedenda est, sed ab Ordinario loci in quo liber publicatur, ob praescripta § 35; cum enim universa approbandae impressionis librorum ratio ad Episcopos locorum in quibus hi publicantur devoluta sit, ad hos etiam pertinebit causas expendere, ob quas auctoris nomen reticendum esse videtur. Quod etiam ex praesenti paragrapho subintelligitur; agitur enim in ea de libris censurae ecclesiasticae subiectis, in quorum publicatione aliquando expedit auctoris nomen praeterire; sed censura ecclesiastica spectat ad Episcopum loci quo libri publicantur; ergo etiam ad ipsum spectabit facultatem auctori concedere nomen proprium praetermittendi. Neque arbitrari possumus Legislatorem hoc in facto de Episcopo loqui quo liber typis committitur, cum nullum rei huius vestigium habeatur, aut insinuatio; neque praecedentibus dispositionibus derogatum fuisse quis poterit affirmare, nisi derogationis vel apertum afferat testimonium, vel admodum probabile indicium; quae profecto non suppetunt. De cetero non est censendus legislator absque causa auctorem dispensare voluisse; si enim hic Epi-

scopo loci quo liber imprimitur causas allegare potest ob quas nomen silentio tegere intendit, has easdem causas poterit Episcopo loci quo liber publicatur, patefacere, praesertim cum ad hunc illas cognoscere pertineat; etenim nonnisi ob iustas causas in lege Pontificis dispensare poterit.

Si tamen rationabilis auctori ratio suppetat, qua prohibetur Episcopo loci in quo liber publicandus est causas revelare, quibus anonymum agere compellitur, Episcopo loci quo liber imprimitur patefaciat. Hic autem alium Episcopum exoret ut petitam veniam concedat. Qui si annuat, sufficit. Episcopi autem Episcopis fidem adhibere debent.

Ut autem ex lectione paragraphi patet, Legislator sub lata a se lege concludit libros tantum censurae ecclesiasticae subiectos: etenim de his loquitur: ergo libri ceteri qui de rebus ad religionem vel morum honestatem pertinentibus non tractant, possunt sine nomine et cognomine auctorum, sine loco et anno impressionis et editionis excudi et publicari: Legislator enim quod voluit expressit.

Ea postremo dirimenda est quaestio, quam proponit cl. auctor iam citatus M. C. G. Utrum scilicet sub eiusmodi lege comprehendantur diaria, ephemerides, et libelli periodici censurae ecclesiasticae subiecti? cui quaestioni *affirmative* auctor praestantissimus respondet (*a*).

Verum dabit veniam si contrariam sententiam utpote veriorem, propugnemus. Atque a praesenti quaestione illos libellos periodicos excludimus, qui tot foliis constant, quot Doctores ad librum constituendum requirunt; hi enim cum libri censeantur et sint, plane sub lege concludi concedimus. At non comprehendi diaria, folia periodica aliosque libellos qui iustam libri quantitatem non attingunt, ex eo patet quia legislator loquitur de libris: *Nullus liber censurae ecclesiasticae subiectus excudatur;* librorum autem nomine intelliguntur libri proprie dicti, minime diaria et folia periodica. Et cum in odiosis versemur, legem extendere de casu in casum vetamur etiam ob rationis identitatem.

(*a*) Ciò che qui è prescritto pei libri, vale pure pei giornali e periodici soggetti alla censura? E perchè no? Anche gli articoli trattanti di cose religiose e morali devono essere firmati dai respettivi autori, salvo se, per giuste ragioni, non se ne sia ottenuta dispensa dall' Ordinario. *La Costituzione Officiorum brevemente commentata pag. 89.*

Sed haec diaria et folia periodica, quin imo articuli ipsi qui de religione et morum honestate tractant, sunt censurae ecclesiasticae subiecti.

Concedimus; sed quid inde? Haec est lex plane diversa quae non debet cum praesenti confundi, tum per se, tum quia sumus in odiosis.

80. Qui sint typographi et editores perspectum est; attamen etiam typographi et auctores existimantur editores et sunt, si librum suis impensis imprimant et divulgent.

Hi ergo duo noverint: 1.° *novas eiusdem operis approbati editiones novam approbationem exigere:* 2.° *hanc insuper textui originali tributam, eius in aliud idioma versioni non suffragari.*

Primae sanctionis ratio est quia novae editiones recognosci, augeri, notis locupletari, ut plurimum, solent, aliquando ita immutari ut novi fere libri videantur; igitur necessario novam approbationem exigunt, cum quae addita quaeque immutata fuere ecclesiasticae censurae subiecta non fuerint neque approbata; nec uti separata considerari possint, cum libro coniuncta quid unum efficiant.

Attamen quamvis novae editiones fideliter antiquas exprimant, merito Legislator nova approbatione indigere praecipit, tum ad fraudes quaslibet vitandas, tum ad significandum novas has editiones antiquis plane respondere.

Putamus autem obvium et apertum esse, hac in paragrapho sermonem esse de iis novis editionibus librorum, quos censurae ecclesiasticae Pontifex reservavit, non de aliis qui de scientiis mere naturalibus artibusque pertractant, cum hi libri ob sancita § 41 praevia censura et approbatione dispensentur, iis exceptis qui a Cleri saecularis hominibus prodierint. Qua de causa Legislator praesenti lege antiquo iuri derogavit, in quo novae editiones librorum quorumlibet approbandae erant ab ecclesiastica auctoritate. Hinc post Leonis XIII Constitutionem novae editiones omnes librorum operumque quae de scientiis mere naturalibus aut artibus pertractant, quaeque consequenter censurae ecclesiasticae non subiacent, nullam approbationem requirunt, quamvis non sine approbatione ecclesiastica typis commissa fuerint et publicata.

Idipsum quoque affirmandum esse arbitramur de iis libris qui de religione aut morum honestate non tractant, quique praeter

competentis auctoritatis facultatem publicati fuerunt, non tamen prohibiti; cum enim eiusmodi libri nunc ecclesiasticae censurae et approbationi non subiaceant, sine approbatione aliqua iterum possunt excudi.

Eadem sed vero ratio est, et etiam potior, cur versiones librorum in alia idiomata approbationem eamdem exigant quae fuit textui originali collata. Versiones enim novi libri sunt, pro iis praesertim nationibus penes quas idioma illud plane ignoratur; oportet insuper ut de earum fidelitate, saltem in substantialibus, constet, aliquando non expedire ut nonnulli libri iterum excudantur, consequenter nec expedire ut in alia convertantur idiomata; versiones insuper solent non semel notis, documentis, argumentisque communiri, quae in textu originali non reperiuntur: haec autem ecclesiasticae censurae et approbationi subiicienda sunt, cum de rebus ad religionem morumque honestatem spectantibus tractent.

At si de scientiis mere naturalibus aut artibus agant, impune hae etiam versiones typis amandantur.

81. Duo continet haec paragraphus 45: 1. *Libros ab Apostolica Sede damnatos, ubique gentium prohibitos censeri debere:* 2. *et in quodcumque vertantur idioma.*

Utraque sed vero lex ex antiquo iure petita fuit atque confirmata. Altera enim fit manifesta ex Clementis VIII Instructione, qua *De prohibitione librorum* § VI praescribitur: « In universum autem de malis et perniciosis libris id declaratur atque statuitur, ut qui certa aliqua lingua initio editi, et deinde prohibiti, ac damnati a Sede Apostolica sunt; iidem quoque, in quamcumque postea vertantur linguam, censeantur ab eadem Sede, ubique gentium, sub eisdem poenis, interdicti et damnati ».

Quod praeceptum in memoriam omnium Ecclesiae Episcoporum revocatum fuit a S. Indicis Congregatione die 4 Martii 1828, et Indici praefixum. Eiusmodi vero praescriptio adeo rationi conformis deprehenditur, ut lata lex inutilis evaderet, si libri ab Apostolica Sede damnati, in alia idiomata conversi, legi possent impune.

Prima vero patere dignoscitur ex potestate qua Romani Pontifices pollent libros noxios pro universa Ecclesia proscribendi; ex facto quo constat Regulas Tridentinas aliaque decreta confecta et promulgata pro universa Ecclesia fuisse. Rea-

pse sub fine Regulae X legimus: « Ad extremum vero *omni-* « *bus fidelibus* praecipitur, ne quis audeat contra harum regu- « larum praescriptum, aut huius Indicis prohibitionem, libros « aliquos legere, aut habere », ex quo Romani Pontifices Indices a se confectos universos Christi fideles obligare definierunt. Satis sit ea referre quae Benedictus XIV promulgavit in Brevi a se lato die 23 Decembris 1757; quod incipit: *Quae ad catholicae religionis:* « Absolutum, inquit, iuxta mentem nostram In- « dicem praesentibus litteris nostris tamquam expresse inser- « tum habentes auctoritate apostolica tenore praesentium ap- « probamus et confirmamus, atque *ab omnibus et singulis per-* « *sonis ubicumque locorum existentibus* inviolabiliter et incon- « cusse observari praecipimus et mandamus, sub poenis tam « in Regulis Indicis quam in litteris et Constitutionibus Aposto- « licis alias statutis et expressis, quas tenore eorumdem praesen- « tium confirmamus et renovamus. Non obstantibus apostolicis « generalibus, vel specialibus Litteris, Constitutionibus, ac qui- « busvis statutis, decretis, usibus, stylis et consuetudinibus et- « iam immemorabilibus, ceterisque in contrarium facientibus « quibuscumque » (*a*).

Qua de causa nulla ratione illorum sententia defendi posset qui dicturi forent Indicis auctoritatem non ubique vigere, et penes aliquas nationes eius decreta posse impune violari; absolutae sunt enim et universales leges tum a Praedecessoribus tum a Leone XIII latae.

Id tamen intelligitur de libris ab Apostolica Sede, non ab Episcopis, damnatis; cum horum decreta subditos tantum propriae Dioecesis obstringant; atque ratio etiam specialis intercedere potest, aliis Dioecesibus non communis, qua liber aliquis prohibitus fuerit.

Alias sed vero diximus, Apostolicae Sedis nomine hac in re venire tum Supremae Inquisitionis, tum S. Congregationis Indicis decreta; non tamen ea quae a Sacra Congregatione de Propaganda Fide promulgantur, cum eos tantummodo obligent qui in locis Missionum commorantur eidem Congregationis subiectis.

82. Duplex in lege venditorum classis distinguitur, atque du-

(*a*) Cf. Bouix: *Tractatus de Curia Romana, pag. 488.* Arndt: *De Libris prohibitis, 101, seqq.*

plex librorum genus. Illi et *quicumque* sunt, et *qui catholico nomine praecipue gloriantur*.

Qui sint postremi per se intelligitur; sed quid de primis? Num sunt ne intelligendi etiam acatholici? vel qui quamvis in Ecclesiae catholicae gremio vivant, in ea tamen vivere videntur ut eius leges et mandata proculcent? Librarii ex. gr. qui unum lucrum appetentes, in suis officinis pessimos quosque libros retinent, eosque indiscriminatim quibuslibet vendunt et pretio commodant. Et quidem Romanus Pontifex hos intelligere videtur, cum in acatholicos propie dictos et manifestos potestatem suam exercere solitus non sit, quamvis per baptismum Ecclesiae subditi sint et ipsi. Hi tamen et ceteri quicumque noverint, libros plane obscenos ipso iure naturali et divino esse vetitos; qua de causa nisi Romani Pontificis praecepto, at certe iure naturali et divino obstringuntur eiusmodi legem observare. Hos ergo libros venditores quilibet neque retinere, neque commodare, neque vendere possunt.

Attamen ut lege obstringantur, hi libri debent de obscenis *ex professo* tractare; quod quid significet, alias explicatum fuit. Lege igitur non tenentur, si *obiter* de obscenis tractent, vel sint *auctorum sive antiquorum, sive recentiorum, quos classicos vocant,* quique *propter sermonis elegantiam iis tantum permittuntur, quos officii aut magisterii ratio excusat.* Cum enim hi libri determinatis personis, ob sancita Cap. IV, § 10 permittantur, profecto venales exponi non interdicitur, cum sin minus concessa facultate nemo uti posset.

Saluberrimum de cetero et pene necessarium hoc esse praeceptum, nemo non intelligit. Libri enim obsceni nullam utilitatem afferunt, damna e contra plurima eaque certa et evidentia. Sunt praesertim hi libri qui a perfidis hominibus et a quacumque religione et pietate extorres disseminantur; sunt hi libri qui incautae iuventuti traduntur, ut veneno hausto, pessimi postea fiant, et sectarum massonicarum machinationibus accommodatissimi. Huius pessimi consilii factum evidens et argumentum est, quod imagines turpissimae ubique depingantur et publice exponantur, praesertim in *capsulis,* quae in Italia vulgo *cerini* dicuntur, ita ut horrescere emptores honesti debeant, atque inter plurimas, illas eligere quae minus obscenae apparent; idque sectae masonicae decreto in Italia imperatum fuisse plures sciunt. Idipsum vero de obscenis libris dicatur.

Ne lucrum hi venditores ex pravitate referant, rogantur homines catholici ne ad eiusmodi officinas librarias accedant libros quoslibet empturi.

Neque hi venditores difficultatem urgeant ex lucri imminutione petitam, si libros obscenos venales non habeant; etenim lucrum quodlibet honestum esse debet et sine scelere comparatum; at eiusmodi libros vendere est aliorum spirituali ruinae concurrere, naturale, divinum, et cetera iura violare; gravissimum idcirco peccatum. Eamdem deinceps difficultatem urgere possent rectores lupanarium, meretrices publicae omnesque improbi qui lucrum ex improbitate captant; hi serio cogitent, intrinsece malum nulla ratione permitti et cohonestari posse.

Quaestioni tamen faciendum satis. Legislator unos venditores prohibet libros de obscenis ex professo tractantes retinere, vendere, aliis commodare. Cum autem in odiosis versemur, sub lege non concluduntur qui libros quidem huiusmodi possident, attamen venditores non sunt. Quid ergo?

R. Hi quidem praesenti lege non concluduntur; cum tamen libri eiusmodi § 10 omnino prohibeantur, et prohibitio, ut alias explicatum est, interdicat retentionem, venditionem, commodationem etc., universi ea lege tenentur, qua praesenti paragrapho obstringuntur venditores.

Alios libros prohibitos, qui de obscenis non tractant, venditores retinere, commodare et vendere possunt, attamen obtenta prius, mediante Ordinario, a S. Congregatione Indicis facultate.

Quid ergo si venditores immediate, et inconsulto Ordinario, hanc facultatem a S. Congregatione Indicis impetraverint?

R. Facultas quidem valida est, nisi aliud obstet, cum auctoritas S. Congregationis Indicis immediate a Romano Pontifice originem ducat, et praecellat Episcoporum potestati. Monentur tamen venditores librorum hanc Sacram Congregationem solitam esse testimoniales Episcoporum literas expetere etiam pro concedenda facultate libros prohibitos legendi; igitur nonnisi gravissima causa motam, (et nescimus an haec causa intercedere possit) collaturam esse venditoribus librorum eiusmodi facultatem. Putamus hinc venditores operam et oleum perdituros fore, si Ordinariis inconsultis, hanc facultatem auderent postulare; idque eo vel magis quod *taxative* Legislator praecipiat veniam per Ordinarium esse petendam. Data tamen hypothesi, venditores tenentur Episcopo impetratam facultatem osten-

dere; cum enim huic sit facultas illam a S. Sede petendi, nequit iure privari eam cognoscendi, etiam ne fraudes subrepant, neque obreptionis et subreptionis vitia; tum ut videat, an et quibus limitibus coerceatur.

Attamen venditores iis libros vendere tenentur, quos prudenter existimare possunt *legitime* petere. At per adverbium *legitime* non exigitur ut emptores venditoribus facultatem legendi et retinendi libros prohibitos ostendant; si enim hic sensus decreti esset, venditores non existimarent, sed certo scirent emptores legitime petere; sensus ergo est, venditores prudenter existimare debere et posse, emptorem qui librum prohibitum petit, facultatibus opportunis esse instructum; ex. gr. si petat publicus catholicus professor sive ecclesiasticus, sive laicus: vel saecularis quilibet nedum verbis sed etiam operibus catholicus; vel alii, quos venditor novit opportunas facultates legendi et retinendi libros prohibitos fuisse consecutos; et etiam pius iuvenis qui affirmet se ab Episcopo talem librum legendi obtinuisse facultatem.

Legislator noster etiam hac in re ius antiquum valde temperavit; eo enim vigente, venditores libros utcumque prohibitos nec retinere in officina libraria poterant. Profecto Regula X Tridentina haec statuebantur: « Praeterea in singulis civitatibus, « ac dioecesibus, domus vel loci ubi ars impressoria exercetur, « et bibliothecae librorum venalium saepius visitentur a perso- « nis ad id deputandis ab Episcopo, sive eius vicario, atque « etiam ab Inquisitore haereticae pravitatis, ut nihil eorum quae « prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

« Omnes vero librarii et quicumque librorum venditores ha- « beant in suis bibliothecis Indicem librorum venalium, quos ha- « bent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros « habeant, aut vendant, aut quacumque ratione tradant sine licen- « tia eorumdem deputatorum, sub poena amissionis librorum, « et aliis arbitrio Episcoporum, vel inquisitorum imponendis; « emptores vero, lectores, vel impressores eorumdem arbitrio « punientur ». Cum ergo Leo XIII lucro venditorum consultum voluerit, hi legem ab eo latam observare diligentissime curent.

83. Capite postremo Legislator in latorum a se decretorum transgressores poenas infert; atque hac § 47 excommunicatione maiori Romano Pontifici speciali modo reservata eos plectit, qui *scienter, sine auctoritate Sedis Apostolicae legunt, retinent,*

imprimunt, et quomodolibet defendunt libros Apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, nec non libros cuiusvis auctoris per Apostolicas literas nominatim prohibitos.

Ea scilicet Legislator statuit, et pene iisdem verbis repetita, quae statuta iam fuerant in Constitutione *Apostolicae Sedis moderationi* a Pio Papa IX anno 1869 promulgata, Cap. II. Excommunicationum 1. classis; quam Constitutionem nos ipsi Commentariis adornavimus; qua de causa aliqua quae ibi scripta reperiuntur, hoc in Commentario sunt necessario repetenda (*a*).

Itaque 1°. ut latam excommunicationem transgressores incurrant, vetitam actionem ponere debent *scienter*. Hoc autem adverbium importat praecedentem rei prohibitae cognitionem, cum sine cognitione prohibitionis nedum nulla poena incurratur, sed nec peccatum aliquod committitur: poena autem non datur sine culpa. Hinc transgressores cognoscere debent, librum quem legunt, imprimunt etc. fuisse scriptum ab haeretico vel apostata notorio, quem scilicet publice constat apostatam esse aut haereticum, aut, quicumque demum sit auctor, per Apostolicas literas nominatim prohibitum. Si quid horum transgressores ignorent, excommunicatione non percelluntur, cum conditiones poenae incurrendae ab ipso legislatore determinatae fuerint, atque cum in poenalibus consistamus, lex prout a Legislatore proponitur, violanda est, ut latae incurrantur poenae.

Certum est autem adverbium *scienter* nedum afficere *legentes*, sed etiam reliquos omnes, id est *retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes;* idque nedum quia sine praecedenti cognitione nullum peccatum et nulla incurritur ecclesiastica censura, sed etiam quia nulla ratio apparet, ob quam reliqui adverbio illo haud efficiantur.

Legentes, ut pag. 44. explicavimus, non sunt qui sub oculis librum vetitum tenent, vel eius vocabula sententiasque tacita mentis cogitatione aut ore pronuntiant, vel alios legentes audiunt, sed qui ea quae legunt intelligunt; etenim non intelligentes minime percipiunt an ea quae legunt bona vel mala sint atque prohibita; consequenter nec depravari possunt; quam depravationem removere legislator intendit. De cetero communi voca-

(*a*) Attamen Caput illud a cl. Petro Avanzini Romano Presbytero explanatum fuit, qui commentario vix incepto, ad superna evolavit.

buli acceptione illi dicuntur legere qui quae legunt percipiunt: Legislatores autem iuxta usitatum vocabulorum sensum leges condunt: idque praesertim locum habet in subiecta materia.

Porro *retinent* qui libros eiusmodi apud se conservant sive commodato, sive traditione illos conservandi causa; ex. gr. si possessor peregre profecturus amico custodiendos libros tradat. Non putamus tamen retentorum nomine venire librorum compactores (vulgo legatori dei libri), quibus libri traduntur, ut eos struant; hi enim ad horam illos recipiunt, ut pretio accepto laboris, illos restituant; atque iis similes putandi sunt, quibus libri vetiti traduntur, ut ad alios deferant. Ni fallimur, verbum *retinere* actionem continuam, saltem per aliquod tempus, in legis spretum commissam significare videtur.

Imprimentes intelliguntur qui librum vetitum typis committunt; indictasque poenas illi incurrunt, qui proximam impressioni operam conferunt, auctore excepto, qui lata excommunicatione ex alio capite percellitur (Cf. ibid.). At memoria non excidat, hos qui proximam impressioni operam conferunt, scire debere opus quod imprimunt esse haeretici, apostatae, aut per apostolicas litteras nominatim proscriptum. Nemo tamen non percipit operarios plurimos qui in typographiis operam suam etiam impressioni proximam collocant, plane nescire de quo opere agatur; idcirco ex opere materiali collato non esse iudicandos, sed ex cognitione quam de opere proscripto habuerunt; hoc insuper nisi ex dimisso labore grave sint damnum passuri, ex. gr. officii amissionem; leges enim ecclesiasticae, praesertim poenales, non obligant cum gravi incommodo.

Quomodolibet defendentes illi sunt qui libri vetiti doctrinam sive argumentis, sive commendationibus laudibusque tuentur, non qui impediunt quominus Superioribus tradatur, aut destruatur (Cf. pag. 45). Qui postremus sensus inde etiam excluditur, quod nostra aetate, nulla ecclesiastica potestas posset nolentem ad destruendum librum compellere, aut ad praefectis Ecclesiae illum tradendum cogere; de impossibilibus vero, quibus valde difficilia aequiparantur, non conduntur leges.

Neque difficultatem infert adverbium *quomodolibet,* quasi eo etiam materialis et violenta defensio innuatur; adverbium enim illud veritatem suam plane consequitur etiam applicatum ad unam defensionem scientificam, cum haec defensio multis modis fieri possit, ex. gr. argumentis, commendationibus, argu-

mentorum confutatione quibus contraria sententia statuitur etc. Cum deinde in odiosis versemur, et in dubio an lex haec etiam ad defensionem materialem extendatur, universi intelligunt, quod minimum esse tenendum.

Ut liber censuram inferat conscriptus esse debet ab aliquo apostata, vel haeretico, aut per apostolicas literas nominatim prohibitus.

Apostata ille dicitur et est, qui totaliter recessit a christiana fide per baptismum suscepta. Hinc Apostatarum nomine non veniunt libri conscripti ab infidelibus, pravis catholicis, haereticis, haeresum fautoribus aut ab iis qui haereticis credunt; hi enim non sunt apostatae; tales tamen censentur et sunt liberi cogitatores, qui in nulla fide nulloque dogmate consistunt.

Haereticus qui pertinaciter errat contra aliquod fidei dogma; non igitur qui bona fide errat, aut sine pertinacia.

Pertinacia enim est obstinata persistentia in errorem contra fidem. Hinc differentia inter haereticum et apostatam in eo consistit, ut hic omnia abiecerit fidei dogmata, ille unum, vel plura, non omnia.

Libri per Apostolicas literas nominatim prohibiti censentur, quos Romani Pontifices proscribunt mediantibus Brevibus, Bullis, Encyclicis, aut aliis Constitutionibus, in quibus affirmant se rem decernere *de nostrae potestatis plenitudine,* aut *de apostolica auctoritate:* etenim hae dicuntur *literae apostolicae.*

Liber tamen debet esse *nominatim* prohibitus, designato scilicet libri titulo, et etiam auctore, si auctoris nomen praeferat.

Ut autem hi libri sub lata excommunicatione comprehendantur eiusmodi voluminis esse debent, ut libri censeantur; hinc decem circiter foliis constare; legislator enim loquitur *de libris.* Qua de causa ephemerides, diaria, folia, libelli periodici qui ad decem folia non assurgunt, sub censu librorum non veniunt, neque eiusmodi poena plectuntur; ut alibi etiam decreto. Supremae Inquisitionis probavimus lato die 27 Aprilis 1880. Si tamen eiusmodi folia in unum volumen compingantur, cum hoc in casu liber vere et proprie censeatur et sit, legentes excommunicationem incurrunt. Id etiam declaratum a Suprema Inquisitione novimus sequenti decreto lato die 13 Ianuarii 1892. Proposito dubio: 1. Utrum scienter legentes publicationes perio-
» dicas in fasciculos ligatas, habentes auctorem haereticum et

» haeresim propugnantes, excommunicationem incurrant, de qua » Bulla *Apostolicae Sedis* 12 Octobris 1869 in excom. R. Pon- » tifici speciali modo reservatis art. 2 ».

R. Ad 1 *affirmative* (*a*).

Insuper debent haeresim propugnare. « *Propugnat* vero *hae- « resim,* ut scribit S. Alponsus, liber qui accitis rationibus hae- « resim stabilire et pro viribus defendere intendit. E contra non « propugnat haeresim liber, in quo obiter et paucis verbis ac « quasi aliud agendo haeresis aliqua proponitur. Attamen ut li- « ber haeresim propugnare dicatur, opus non est ut materia « libri per se sit religiosa, sed sufficit ut ad evincendam hae- « resim aliquam dirigatur, quam data opera et ex instituto pro- « bare et defendere conetur » (*b*). Satis hinc non est ut haeresim contineat. (Cf. pag. 54).

Attamen quamvis liber haeresim propugnet, ut quis legendo excommunicationem incurrat, legere debet aut partem quae propugnat haeresim, aut aliquam notabilem partem, si materia sit indifferens, ut etiam S. Alphonsus opinatur (*c*).

Legere demum, imprimere, retinere debet sine facultate Sedis Apostolicae, quo nomine etiam Congregationes Inquisitionis et Indicis veniunt ceteraeque Romanae Congregationes (*d*); etenim hac venia mediante, quaelibet cessat prohibitio et poena.

Superest ut aliquid circa illatam maiorem excommunicationem dicamus.

Cum Romano Pontifici speciali modo reservetur, nonnisi de eiusdem speciali facultate absolvi potest, excepto mortis articulo, quo reservatio quaelibet cessat; attamen conditione imposita standi mandatis Ecclesiae si infirmus convaluerit. Qui absque eiusmodi speciali facultate hanc excommunicationem absol-

(*a*) Acta S. Sedis XXIV, 625.

(*b*) Eiusmodi S. Alphonsi testimonium ex aliis scriptoribus excepimus. Nos tamen penes S. Doctorem in locis indicatis, et aliis quae pervolutavimus, reperire non potuimus. Adhibuimus vero editionem Marietti anni 1880. - Hoc pro lectorum notitia, et nisi oculi nos fefellerunt.

(*c*) Lib. VII, n. 284. Cfr. Arndt Op. cit. 218.

(*d*) Id constat etiam ex declaratione S. Officii diei 13 Ianuarii 1892. Proposito enim dubiio « II. Utrum per acta a S. Sede profecta designentur tantum acta « quae immediate a Summo Pontifice proficiscuntur, an etiam quae mediate a Sum- « mo Pontifice proficiscuntur, an etiam (sic) a SS. RR. Congregationibus prove- « niunt ? »

« R. Ad II. *Negative* ad 1 partem; *affirmative* ad 2 ». (Acta S. Sedis XXIV, 625).

vere praesumit, ipso facto excommunicationis vinculo innodatur Romano Pontifici reservatae. Porro haec omnia in cit. Const. *Apostolicae Sedis* Pius Papa IX his verbis sancivit: « A quibus « omnibus excommunicationibus (id est duodecim primis) hucus-« que recensitis absolutionem Romano Pontifici pro tempore « speciali modo reservatam esse et reservari; et pro ea gene-« ralem concessionem absolvendi a casibus et censuris, sive « excommunicationibus Romano Pontifici reservatis, nullo pa-« cto sufficere declaramus, revocatis insuper eorumdem respe-« ctu quibuscumque indultis concessis sub quavis forma et qui-« busvis personis etiam Regularibus cuiuscumque Ordinis, Con-« gregationis, Societatis et Instituti, etiam speciali mentione di-« gnis, et in quavis dignitate constitutis. Absolvere autem prae-« sumentes sine debita facultate, etiam quovis praetextu, excom-« municationis vinculo Romano Pontifici reservatae innodatos « se sciant, dummodo non agatur de mortis articulo, in quo « tamen firma sit quoad absolutos obligatio standi mandatis « Ecclesiae, si convaluerint ».

Cum post varia Commentaria in hanc Constitutionem edita non paucae prodierint Supremae Inquisitionis declarationes, ad quam unice spectat Pianam Constitutionem authentice interpretari, atque inter alias illa prodierit, qua decernitur quid importent verba *standi mandatis Ecclesiae,* hinc eiusmodi decretum huic commentario inserendum esse putamus.

Itaque ad Supremum Inquisitionis tribunal sequentia dubia dirimenda delata fuere.

« X.... ad S. V. pedes provolutus, perhumaniter exponit « prout sequitur:

« Litteris *Apostolicae Sedis* declaratum fuit non adesse re-« servationem, si agatur de mortis articulo, sed additum fuit: « *in quo tamen firma sit quoad absolutos, obligatio standi man-« datis Ecclesiae, si convaluerint,* nulla facta mentione de poena « reincidentiae, si isti obligationi non satisfiat, nec ulla data ex-« plicatione circa sensum vocum: *standi mandatis Ecclesiae.* « Ex decreto quoque S. Officii (30 Iunii 1886) *in casibus urgen-« tioribus dari potest absolutio a censuris etiam speciali modo « reservatis Summo Pontifici,* sub quibusdam tamen conditio-« nibus; sed in praelaudato decreto non dictum fuit an ista ab-« solutio sit directa vel indirecta. Inde plures exortae sunt dif-« ficultates. Hinc Orator quaerit:

« I. An obligatio standi mandatis Ecclesiae, a Bulla *Aposto-*
« *licae Sedis* imposita, sit sub poena reincidentiae, vel non?

« II. An obligatio standi mandatis Ecclesiae in sensu Bullae « *Apostolicae Sedis,* idem sonat ac obligatio se sistendi coram « S. Pontifice, vel an ab illa debeat distingui?

« III. An absolutio data in casibus urgentioribus a censuris « etiam speciali modo S. Pontifici reservatis, in sensu Decreti « S. Officii (30 Iunii 1886) sit directa, vel tantum indirecta?

R. Feria IV, 19 Augusti 1891.

In Congregatione generali S. Romanae et Universalis Inquisitionis, audita relatione suprascripti supplicis libelli, praehabitoque Rm̃orum DD. Consultorum voto, Em̃i Dñi Cardinales in rebus fidei et morum Generales Inquisitores respondendum mandarunt:

« Ad I. *Affirmative ad primam: negative ad secundam* « *partem.*

« Ad II. *Obligationem standi mandatis Ecclesiae importare* « *onus sive per se, sive per Confessarium, recurrendi ad Sum-* « *mum Pontificem, eiusque mandatis obediendi, vel novam ab-* « *solutionem petendi ab habente facultatem absolvendi a cen-* « *suris S. Pontifici speciali modo reservatis.*

« Ad III. *Affirmative ad primam; negative ad secundam* « *partem* » (*a*).

Nemo tamen existimet, eadem coram Superiore sistendi obligatione illos etiam obstringi, qui in mortis articulo ab excommunicatione Romano Pontifici simpliciter reservata absoluti fuerint; etenim et lex est odiosa quam de casu in casum extendere prohibemur, et suprema Inquisitio eiusmodi etiam quaestionem definivit. Interrogata enim « III. Utrum auctores mo- « derni post Constitutionem *Apostolicae Sedis*..... recte doceant, « ei qui in articulo mortis a quolibet Confessario a quibusvis cen- « suris quomodocumque reservatis absolutus fuerit, tunc solum- « modo imponendam esse obligationem se sistendi Superiori re- « cuperata valetudine, si agatur de absolutione a censuris *spe-* « *ciali modo* Papae reservatis; an huiusmodi recursus ad Supe- « riorem etiam necessarius sit in absolutione a censuris simpli- « citer Summo Pontifici reservatis? »

Suprema Inquisitio Feria IV, die 17 Iunii 1891 respondit:

« Ad III. *Affirmative ad primam partem; negative ad se-*

(*a*) Acta S. Sedis XXIV, 746.

« *cundam partem, iuxta resolutionem Feriae IV, 28 Iunii* « *1882* » (*a*).

Et haec satis sint pro huius paragraphi expositione. Si quis vero plura desideret, adeat Commentatores Constitutionis *Apostolicae Sedis*, Avanzini, D'Annibale, Pennacchi, Piat, Bucceroni, Ciolli, Commentarium Patavinum, aliosque.

84. Haec etiam poena pendet ex Constitutione *Apostolicae Sedis*, qua excommunicationi nemini reservatae illi subiiciuntur, *qui libros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii approbatione imprimunt aut imprimi faciunt*.

Eiusmodi decreto Pius Papa IX Tridentinam legem temperavit, qua nedum *imprimentes*, et *imprimi facientes* excommunicatione feriebantur, sed etiam vendentes, retinentesque; illi insuper qui manuscripta de rebus sacris vulgarent (*b*). Porro poenae a Concilio Tridentino in transgressores statutae eaedem non erant quae a Concilii Lateranensis V Patribus statutae fuerant (*c*), cum *unam poenam anathematis et pecuniae in Canone Concilii novissimi Lateranensis impositam* renovaverit, non alias. At poena pecuniae absque dubio in desuetudinem abierat; ergo Pius Papa IX unam excommunicationem retinuit poenas vero omnes praeter excommunicationem, ipse abrogavit, huiusque decreto Legislator noster institit.

Pianam tamen legem Leo XIII multo clarius expressit, cum libros sacros plane determinaverit; ita ut nullimode, ut prius, quaerendum sit quinam sint *libri de rebus sacris tractantes*, cum aperte significet eos esse *Sacrarum Scripturarum libros, vel earumdem adnotationes, vel commentarios*.

Id autem Pontifex sancivit ad tramites declarationis a Suprema Inquisitione latae, Feria IV, die 22 Decembris 1888. Etenim opportune interrogata responderat: « Censuram nemini re- « servatam inflictam iis, qui libros de rebus sacris tractantes « sine Ordinarii approbatione imprimunt, aut imprimi faciunt,

(*a*) Acta S. Sedis, XXIV, 745-746.

(*b*) Cf. Pennacchi *Commentaria in Const.* Apostolicae Sedis *Tom. II, p. 225.* seqq. aliosque Pianae Constitutionis Commentatores.

(*c*) Hae autem erant poenae a Patribus Lateranensibus constitutae die 4 Maii 1515. « Qui secus praesumpserit, ultra librorum impressorum amissionem, et illorum pu- « blicam combustionem, ac centum ducatorum fabricae Principis Apostolorum de « Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitii impressionis sus- « pensionem, excommunicationis sententia innodatus existat ».

« restringendam esse ad libros Sacrarum Scripturarum, nec non « ad eorumdem adnotationes et commentarios, minime vero ex- « tendendam ad libros quoscumque de rebus sacris in genere, « id est ad religionem pertinentibus, tractantes » (*a*).

Clarum igitur apertumque est Leonis XIII excommunicatione eos tantum teneri *qui sine Ordinarii approbatione Sacrarum Scripturarum libros, vel eorumdem adnotationes, vel commentarios imprimunt aut imprimi faciunt*; non igitur legentes, retinentes, quomodolibet defendentes.

Quinam *imprimentium* nomine designentur, superiori paragrapho explicavimus. Illi vero qui *imprimi faciunt* sunt omnes qui impressionem typographo committunt; editores praesertim atque auctores, si hi confectum a se librum aere suo typis mandent; non autem si manuscriptum vendant, nulla adiecta conditione illius imprimendi; hoc enim in casu libros imprimi non faciunt.

Quin imo ea in opinione versamur, auctores lege non obstringi, quamvis manuscriptum vendant adiecta conditione ut imprimatur; etenim neque hac in hypothesi vere et proprie imprimi faciunt, cum actio, quam Legislator proscribit sit actio proxima et directa, quae scilicet immediate tendit ad librorum impressionem: sed actio directa et immediata auctoris est venditio manuscripti, cui deinceps subsequitur impressio; hanc autem emptori manuscripti esse tribuendam nemo non videt, cum ipse reapse sit qui librum imprimi faciat, non auctor. Hic equidem per adiectam conditionem emptorem ad librum imprimendum compellit: at imprimi non facit, cum imprimendi mandatum et cetera omnia ad unum emptorem manuscripti tribuantur atque pertineant. Hanc tamen opinionem lectorum iudicio submittimus, quam si veram agnoverint, sequantur; sin minus respuant.

Inquirendum postremo est; an per imprimi facientes intelligi possint *mandantes,* qui auctoritate quidem sua efficiant ut hi libri imprimantur, nihil autem ad impressionem conferant. Si ex. gr. Administer aliquis regni aliusque princeps saecularis noto editori, vel auctori operis praecipiat ut commentarium aliquod in Sacras Scripturas imprimi faciant.

R. Non videntur intelligendi; cum Legislatoris verba obvio

(*a*) Acta S. Sedis XV, 536.

et vulgari sensu accepta, ut accipienda sunt, unos editores et auctores designent, non alios quoslibet qui in impressionem aliquid conferant. Leges profecto conduntur de iis quae frequenter accidunt, non de iis quae raro: frequenter autem accidit, ne fere semper dicamus, ut editores sint vel auctores qui libros quoscumque imprimi faciunt, non alii; de illis ergo locutus censendus est Legislator. Mandantes insuper, aliosque cooperatores, auxilium, scilicet, consilium, favorem praestantes Legislator non expressit; ergo nec sub lege concludere voluisse putandus est.

Demum ex verbis legis non constat aut imprimi facientium nomine venire mandantes, aut sub ea etiam mandantes comprehendi; ad hos igitur eam extendere non licet.

Cum autem haec excommunicatio nemini reservata sit, a quolibet Confessario approbato absolvi potest.

85. Exceptis anathematibus superioribus paragraphis huius Capitis a Romano Pontifice inflictis, in aliorum decretorum transgressores animadvertere Episcoporum arbitrio committitur.

Atque primum hi docentur transgressores monere pro diversa reatus gravitate, nullamque debere, monitione posthabita, illis poenam irrogare.

Et quidem iuste; quia poenae canonicae pertinacibus obstinatisque sunt infligendae. Itaque Episcopi infra monitiones vel mites, vel asperas sese a principio contineant, neque ad poenas canonicas infligendas proruant, nisi perspecta transgressorum obstinatione. Idque eo vel magis quod ob praesentes temporum rerumque conditiones, transgressores et monitionem in derisum vertere, et illatas poenas impune contemnere, et non paucas Episcopis possent inferre molestias.

Attamen liberum eis est ad canonicas poenas infligendas procedere, si *opportunum iudicaverint;* his autem verbis monentur, poenas non esse facile infligendas, nisi bonus praevideatur effectus; canonicae enim poenae sunt medicinales; at nulla datur infirmo medicina, si inutilis, multo magis morbo incrementum allatura praevideatur. Episcopi igitur infra monitiones primum consistant; si grave sit atque difficile, negotium ad Romanam Sedem deferant, eiusque sententiam expectent; si autem ad inferendas poenas necessario devenire debeant, id agant quod prudentia suggerit, quod indoles delinquentium patitur, quod zelus emendationis eorum exposcit; nihil indiscreto zelo, aut ira commoti.

Difficile est equidem Episcopis suggerere quid particulatim contra transgressores agere debeant; id enim ex conditionibus regionum, legibus vigentibus, personarum indole, aliisque rerum adiunctis dependere dignoscitur; neque nos praesumptionis notam incurrere volumus. Eam ergo sententiam commendare malumus, quam Magnus Gregorius lib. V Moralium protulit: *Regat disciplinae vigor mansuetudinem, et mansuetudo ornet vigorem; et sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.*

Atque tanti Pontificis verbis huic nostro Commentario, ad maiorem Dei gloriam, finem damus.

Romae die 12 Aprilis 1898.

QUAESTIONES AUCTORI RESOLVENDAE
PROPOSITAE

1ª. Libri prohibiti in antiquis regulis Indicis, ni cadant sub novis regulis, habendi ne sunt uti prohibiti?

R. *Negative.* Cf. pag. 53.

2ª. Leguntur optimi libri, praesertim extraneis exarati idiomatibus, in quibus de rebus agitur ad religionem spectantibus; in iis autem approbatio ecclesiastica desideratur. Ex. gr. *Réponses courtes et familières aux objections les plus répandues contre la Religion par Mr. de Segur.* Hi libri censendi sunt, nec ne, prohibiti?

R. *Negative.* Etenim hi libri vel concluduntur sub § 20, qua *libri doctrinae institutionisque religiosae* prohibiti declarantur, *si absque legitimae auctoritatis licentia publicentur;* vel sub § 41, qua censurae ecclesiasticae subiicienda sunt *generaliter scripta omnia, in quibus religionis et morum honestatis specialiter intersit.* Si 1m. prohibiti non sunt, tum quia eorum publicatio novam legem praecedit, tum quia censendus est accessisse tacitus Episcoporum consensus et approbatio. – Si alterum; nullus liber ecclesiasticae censurae subiectus prohibitus decernitur ob unum ecclesiasticae approbationis defectum.

3ª. Licentia legendi libros prohibitos, quam quis consecutus est in antiquo iure, valida ne est etiam in novo?

R. Valida est prorsus ea de causa, quod licentia concessa fuerit pro legendis libris prohibitis, tales autem sunt tum qui in veteri, tum qui in novo iure proscribuntur. Usus rem confirmat; non enim qui eiusmodi facultatem habebant in veteri iure, novam postulare compulsi fuere, aut postularunt. De cetero, necessario fuisset facultatum revocatio, quae plane desideratur.

4ª. Possunt Episcopi approbare, ut praesertim in Gallia evenit, libros illos, qui vocantur *Paroissiens,* aut alios libros, in

quibus continetur textus integer Evangeliorum in lingua gallica sine aliqua nota?

R. Possunt; quia hi libri habentur, et sunt reapse libri devotionis, quorum approbatio pertinet ad Episcopos. Neque obstat quod Evangelia absque notis contineant; etenim § 7 novi iuris sermo est de versionibus vulgaribus Sacrae Scripturae; hi autem libri sub eiusmodi censu non veniunt. Demum cum hi libri ob eorum maximam diffusionem nedum Episcopis, sed etiam Romanae Sedi sint plane comperti, neque quis in eos vocem extulerit, non sunt locorum Ordinarii inquietandi, si eos approbent.

MONITUM AD LECTORES

Pag. 95 huius Commentarii scripsimus: « Exinde vero nemo inferat, sub eiusmodi paragrapho illos etiam comprehendi, qui negarent omnes prorsus et singulas Sacrarum Scripturarum res atque sententias sub divina inspiratione scriptas fuisse ».

Et quidem recte et vere quantum ad expositionem legis attinet; qui enim unam vel aliam Divinarum Sripturarum sententiam inspiratam esse negarent, dici non possent inspirationis Sacrae Scripturae extensionem nimis coarctare, neque Legislator horum damnare libros. Quod ex facto constat: sunt enim etiam inter catholicos qui id affirmaverint, quin idcirco eorum libri ab Romanis Pontificibus damnati fuerint. Cetera ad verbum usque *inspiraverit* revocamus.

RESPONSUM SSmi D. Nostri Leonis Papae XIII Emo Cardinali Decano pridie pervigilium natalis Christi, sacri Collegii nomine, fausta ominanti (1)

Die 23 Decembris 1897.

Sia lode alla divina bontà che Ci ha serbati a rivedere la cara solennità del Natale: e sieno grazie al sacro Collegio, che ne toglie occasione di offrirci una volta di più l' omaggio della devozione sua: devozione che trova ognora dal canto Nostro il più largo ricambio d'affetto. — Raccogliamo volentieri dal suo labbro, signor Cardinale, il voto santo e pietoso in ordine al regno della pace: prezioso bene e fecondo, che per coscienza di spirituale paternità Noi siamo i primi a pregare con grande istanza dal cielo al mondo universo. Vero è che, considerato nell'ampiezza di tutte le sue attinenze, il problema della pace non troverà mai soluzione compiuta quaggiù, essendo scritto nei decreti della Providenza che milizia dev' essere la vita dell'uomo sopra la terra. Le passioni, che tutto scompigliano, non sono separabili dalla umana natura caduta. Havvi però una quiete dello spirito ed anche un vivere esteriore riposato e composto, assai bene conciliabili collo stato militante, e consistono

Sit laus divinae Bonitati, quae Nos ad pergratam Natalis Christi solemnitatem, etiam hoc anno celebrandam, benigne reservavit.

Sit gratia etiam Sacro Patrum Collegio, quod suae erga Nos devotionis obsequium Nobis iterum exhibendi etiam occasionem arripit; cui obsequentis animi affectui amplissimas grates rependimus.

Ex labiis tuis, Eme Card., sancta ac pia vota quae pacis regnum spectant, libenter excipimus: pax! sane pretiosum et foecundum munus quod Nos spiritualis paternitatis officio, omnium primi, a Deo pro universo terrarum Orbe enixe exorare consuevimus. At si in omnibus adiunctis late circumspectetur, pacis problema hic plene explicari non poterit, quum in divinae Providentiae decretis scriptum sit, militiam esse debere hominis vitam super terram. Rebelles animi motus, quae omnia perturbant, ab hominis natura, quae in Adam excidit, separari non possunt.

Est vero quaedam quies spiritus; immo etiam quaedam exterior

(1) Responsa quae sequuntur non sunt oblivioni amandanda.

sostanzialmente nella tranquillità dell'ordine. Per tal rispetto la pace relativa, consentita all' umanità viatrice, non è nè può essere che figlia della giustizia e dell'amore. Tale è appunto quella preconizzata un dì dall'angelico bando sull'alto del presepio di Betlem, ignota ai secoli pagani. Essa è uno degli inestimabili frutti dell'umano riscatto, ed ha sua radice, com' ella ben argomenta, signor Cardinale, nell' osservanza delle leggi e degli esempii lasciatici da Gesù Cristo redentore. E come l'uomo non la conobbe che per lui, così la smarrisce ogni volta che si allontana da lui. Poichè essendo la legge di Dio verità nell' ordine intellettuale, santità nell'ordine pratico, da lei germoglia la pace ineffabile della monda coscienza, da lei quello spirito celeste di sopportazione e carità, che spegne dove che sia il fuoco delle ire fraterne: sensi di moderazione e beneficenza mette in cuore ai doviziosi, ai potenti: e infonde agli umili e ai diseredati del mondo quella serena rassegnazione, che si alimenta e conforta nella sicura speranza di promesse eternali. Cosicchè perdendo di vista la divina legge, viene a mancare la massima delle virtù mantenitrici dell'ordine morale, e il verace fondamento di ogni tranquillità. Ecco donde procede il fatto giornaliero del disagio e delle irrequietudini che

vivendi ratio quieta et tranquilla, quae cum hominis militantis statu possunt apprime conciliari, quaeque in ordinis tranquillitate potissimum consistunt. Hac de causa pax, quae homini viatori convenit, nec est, nec esse potest, nisi iustitiae et amoris filia.

Eiusmodi adamussim pax est, quae Bethleem ab angelis super Christi Praesepe, Ethnicis omnino ignota, denunciata fuit. Ipsa unus est ex praeclarissimis humanae redemptionis fructibus eaque, ut recte argumentaris, Eme Cardinalis, in plena praeceptorum, quae Christus tradidit, observantia, atque in Eius Vitae fideli imitatione suam radicem habet. Et quoniam homo hanc pacem nonnisi per Ipsum agnovit, ideo si quando ab Eo recedit, illico eam amittit. Cum Dei lex, quatenus intellectum spectat, veritas sit, quatenus vero πραξιν, sanctitas, ex illa ineffabilis purae conscientiae pax germinat: ex ea coelestis ille patientiae et christianae dilectionis spiritus, qui irarum aestum inter fratres excandescentium, ubique extinguit: praeterea clementiae ac beneficentiae sensus divitibus et praepotentibus quibusvis inspirat: modestis, atque omnibus a Mundo quodammodo exhaeredatis, illam divinae voluntati christianam acquiescentis animi submissionem infundit, quae certa aeternorum bonorum spe alitur et confirmatur. Ergo dum

tormentano la generazione contemporanea. Acclamasi la pace fra le nazioni culte: ma pace vera non è, nè può essere, perchè in troppe cose camminasi lungi da colui che solo può darla. Poseranno forse le armi, taceranno i conflitti palesi, ma immoderate voglie, ambiziosi appetiti, diffidenze, gelosie non taceranno mai in fondo ai cuori, se non torni a regnarvi con la fede e la legge sua Gesù Cristo. E dacchè la vera fede di Cristo non è che una, comprendasi che quando la Chiesa, madre comune, si studia di richiamare amorosamente tutte le genti al suo grembo, ella fa opera non soltanto religiosa, ma altamente civile.

Se non che, al paragone di altre contrade, una causa perturbatrice di più travaglia da non pochi lustri la Penisola nostra. Alludiamo al dissidio, che lamentammo altre volte anche da questo luogo, dello Stato colla Sede Apostolica. Potranno non darsene pensiero gli spiriti partigiani o leggieri: ma chi giudichi con animo imparziale e con retto sen-

a Dei lege oculi dimoventur, statim omnium, quibus moralis ordo servatur, virtutum praeclarissima deficit, ac praecipuum ruit civicae tranquillitatis fundamentum. En unde procedunt incommoda ac sollicitudines, quae in praesentia humanam familiam maximopere conturbant. Inter excultas politioribus moribus orationes pax acclamatur; sed vera pax nec est, nec esse potest; quia nimis ab eo, qui solus illam dare potest, longe abscessimus.

Fortassis factiones arma deponent, publici conflictus cessabunt, sed effrenas libidines, gloriae cupido, mutuae suspiciones ac simultates nunquam in imis hominum cordibus tacebunt, donec ibi Iesus Christus fide et lege sua iterum regnet. Quoniam vero Christi Fides necessario una est, quisque intelligat oportet, quando Ecclesia, omnium Christianorum Mater, in sinum suum omnes gentes peramanter invitat, non modo Religioni, verum etiam civili populorum prosperitati consulere.

At vero prae ceteris Orbis regionibus altera est insuper in Italia plerisque abhinc annis perturbationis causa. Dissidium nempe, quod alias etiam ex hac aula conquesti sumus, Regnum inter et Sedem Apostolicam. Id quidem adversarum partium studiosi facile praeterire et negligere poterunt; sed qui ab omni partium studio alienus, rectoque praedi-

so, non può non vederne i danni ed augurarne la fine. È forse un argomento di tranquillità questa Nostra condizione inaudita che pur tiene in commozione quanti novera da un polo all'altro della terra figli devoti la Chiesa? O sarebbe guarentigia di sicurezza questa clamorosa rottura con le memorie, i sentimenti, la legge storica delle genti italiane? Poichè non vale il dissimularlo, la presente condizione di ostilità rispetto al Pontefice ripugna, non che altro, alle tradizioni e perfino al genio nazionale: perciò non avrà mai il suffragio della pluralità degli italiani, cattolici nell' anima, avvezzi a guardare al pontificato come a propugnacolo di salute e grandezza, e a considerarlo come capo e cuore della nazione. Se dunque mostrano di sentire che l'unità politica non basta a farli più prosperi; se cercano come per istinto conservativo di stringersi viepiù al seggio di San Pietro; se restituito alla debita indipendenza e reintegrato ne' suoi diritti vogliono il Pontefice, male è non comprendere l'indole vera di tali intendimenti: peggio ancora confondere in un fascio cittadini pacifici e fazioni sovvertitrici. Ma per inveterate che siano le false preoccupazioni, non può sfuggire ai più assennati la providenziale economia onde quasi in solido con la Sede Apostolica son con-

tus sensu iudicet, incommoda quae inde consequuntur, tristemque finem pervideat necesse est. Sane estne traquillitatis argumentum haec nostra prorsus inaudita conditio, quae quotquot sunt ubique terrarum obsequentes Ecclesiae filii, vehementer angit ac permovet? Estne publicae pacis sponsor clamosum illud bellum vetustissimis Italicae gentis monumentis, religiosis sensibus, atque historicis legibus indictum? Quoniam id dissimulare non iuvat, praesens hostilitatis conditio, qua Pontifex tenetur, priscae populorum traditioni, imo etiam naturali Italicae Nationis indoli omnino adversatur: proinde potioris partis italorum suffragiis nunquam potietur; utpote qui penitus Catholici, Pontificatum velut salutis suaeque dignitatis propugnaculum, imo tamquam caput et cor italicae nationis habere consueverunt. Si ergo hi probe se intelligere ostendunt, per civilem unitatem tantummodo, Nationis prosperitatem augeri non posse; si quodam naturali instinctu, quo se conservandi quisque pollet, ad Petri Sedem una omnes propius convenire percupiunt: si Pontificem in pristinam libertatem vindicatum, atque eidem liberum sui iuris exercitium plene atque integre restitutum volunt, probrum est huiusmodi consiliorum indolem non agnoscere; peius vero pacificos cives rebellesque factio-

nesse le sorti della Penisola, e conseguentemente l'errore d'aver posto la causa italiana in così aperto contrasto con le ragioni del papato. Quando mai però fu disdicevole ad uno Stato l'entrare nella via delle giuste riparazioni? E nel presente caso niuno può misurare col pensiero gli effetti morali e materiali che ne seguirebbero.

Invochiamo le più copiose benedizioni del cielo sul sacro Collegio, e ne sia come auspicio la Apostolica benedizione che di gran cuore accordiamo ad esso, ai Vescovi, ai Prelati e a quanti sono qui presenti.

nes perperam confundere. Sed quantumlibet inveterarint falsae opiniones, eos qui ceteris sapientiâ praestant, prudens, coelitus statuta, oeconomia, qua Sedis Apostolicae et Italiae sortes ita invicem connexae sint, ut illa neglecta, et ista ruat necesse sit, profecto fugere non potest; et quod inde consequitur, nec illorum error, qui Italiae causam in manifesto conflictu cum Romani Pontificatus iuribus composuerunt. Quandonam autem aliquod civile Regimen sponte convenire dedecuit ad consilia simul ineunda, ut damna alteri illata, uti par est, reparentur? Atque in praesenti casu, effectus sive religiosos, sive civiles, qui exinde consequerentur, ratione aestimare potest nemo.

Amplissima in Sacrum Collegium munera e Coelo adprecamur, auspice Apostolica Benedictione, quam et huic eidem sacro Patrum Collegio, et Episcopis ac Praesulibus, et quotquot hic adsunt, toto ex corde impertimus.

RESPONSUM SSmi D. N. Leonis Papae XIII Emo. Cardinali Decano sacri Collegii, fausta ominanti die 2 Martii 1898; qua celebratur implementum anni 88 aetatis suae et 20 suae coronationis.

Le dimostrazioni di religioso ossequio al Papa sono sempre indirizzate a più alto segno che non sia la persona. Onorando il Pontefice si rende onore alla so-

Publicae religiosi obsequii significationes potius quam Nostri causâ, ad sublimius consilium profecto ordinantur. Cum enim honoratur Pontifex, divino illi

vrumana instituzione che egli rappresenta, unica per altezza di grado e grandezza di attributi. Per questo massimamente e non per Noi accogliemmo ognora con lieto viso i molteplici omaggi, e talora solenni, che accompagnarono questo ventennio di pontificato: e similmente per questo Ci compiacemmo delle recenti significazioni di pietà che ella accennava, signor Cardinale, e alle quali non fu che occasione la ricorrente memoria delle Nostre primizie sacerdotali. L' intento unanime delle folte schiere di devoti, raccolte il tredici febbraio nell'attigua basilica, era quello appunto di salutare il sovrano Pastore, e confessare così la prerogativa legata di Gesù Cristo all' episcopale seggio di Roma. Nell'atto ch'ei s'inchinavano sensibilmente all'umile persona Nostra inchinavansi colla mente alla divina idea che rende veneranda al mondo la stola pontificale. E a quegli atti di ossequio, a quelle stesse acclamazioni rispettose rispondevano da ogni parte, armonizzando, milioni di coscienze italiane. Non doveasi dunque fare oltraggio a un entusiasmo ispirato da idee e sentimenti non pure onesti e incensurabili, ma santi, e doverosi: eppure si fece e si lasciò fare. — Ne è già per caso fortuito, ma bensì per consiglio del cielo che di quei sentimenti apparisce per ogni dove

instituto, quod ipse praesefert, quodque ob gradus praestantiam et munerum excellentiam unicum est, honor tribuitur. Haec igitur publica, quandoque etiam solemnia, populorum obsequia, viginti ipsis Pontificatus nostri annis Nobis exhibita, hilari vultu semper excepimus; atque hac ipsa de causa nuperas, de quibus, Eme Cardinalis, modo memineras, pietatis populorum significationes gratas habuimus. Una omnium huc undique confluentium piorum mens fuit, qui in hac continenti Basilica Vaticana constiterunt, supremum Ecclesiae Pastorem revereri; atque ita primatus dignitatem Episcopali huic Romanae Sedi a Christo Domino concessam palam profiteri. Eo ipso actu, quo Nobis exterius obsequebantur, interius divino Instituto honorem deferebant, quod toti Mundo reddit pontificalem Infulam summopere venerandam. His vero religiosi obsequii officiis, his reverenti animo emissis piorum acclamationibus vicies et amplius centies mille Italorum undique consonantium corda respondebant. Igitur huic incenso animorum aestui, cogitatibus ac sensibus nedum honestis, et laude potius quam vituperatione dignis, imo etiam sanctis atque omnino debitis inspirato, conviciari nequaquam decebat; quod tamen et factum et fieri permissum est.

Nec vero fortuito, sed divino

riacceso il fervore. Nelle malagevoli condizioni presenti par che Iddio voglia far toccare con mano anche ai più restii, che chi difende gelosamente le sorti dell'Apostolica Sede è lui medesimo: è lui che veglia dall'alto a guardia dell'opera sua. E però va incoronando di cospicui fulgori la travagliata tiara, e a ristoro delle patite offese serba a lei più vive le simpatie, piu gagliardo l'amore delle moltitudini. Amore e simpatie che non si arrestano ai confini delle Alpi e del mare, ma si spandono per divino benefizio e si afforzano di giorno in giorno in ogni contrada del mondo civile. E benvenga questa confortatrice onda di affetto; ella scaturisce dalla rinvigorita coscienza cristiana, che protesta contro le inique oppressioni, e rivendica il dritto suo di essere e mostrarsi al cospetto dell'universo animosamente e santamente libera. Ma quanto è doloroso a veder calunniate da tanti o mal comprese le aspirazioni dei cuori verso Roma, sacerdotale metropoli depositaria dei divini oracoli, dispensatrice di salute. Perchè non accogliere, qual è, la consolante realità del fatto? In mezzo alle paurose tempeste del secolo obblioso od incredulo, è la cura rinascente della propria salute che sospinge lo sguardo delle menti alla santa città, stella polare delle anime: è il bisogno di

prorsus consilio evenit, ut hic animorum aestus iisdem sensibus iterum ubique incensus appareat. Nimirum hisce difficillimis temporibus velle videtur Deus, ut ab ipsis incredulis velut manibus contrectetur, ipsum sane esse, qui Apostolicae Sedis incolumitatem tuetur, qui divino Suo Operi custodiendo pervigilat. Proinde conspicuis Pontificiam Tiaram, impie exagitatam, fulgoribus ornat, atque iniurias, quas ista perpessa est, compensandi gratia, vividiorem in dies benevolentis animi affectum in populis amoremque excitare non desinit: qui quidem amor et benevolentis animi affectus nequaquam Alpium marisque finibus continentur, sed latius quotidie Dei beneficio pervadunt atque, in omni regione politioribus moribus exculta in dies convalescunt.

Libenter igitur hunc, qui nos adeo recreat, pii affectus gurgitem, ex christiana conscientia divinitus firmata, sponte scatentem excipimus; quae contra iniustas vexationes protestatur, iusque suum libertate fruendi, et palam universo Mundo fortiter sancteque liberam se prodendi totis viribus sibi vindicat.

Sed heu! quam acerbum est calumniis impetita, vel perperam accepta haec animorum vota Romam conveniendi aspicere, Metropolim Sacerdotalem, salutis divinorum oculorum fidissimum cu-

posseder Gesù Cristo che conduce le genti al trono del suo Vicario.

stodem aeternae dispensatricem. — Cur adversarii nostri, facti huius veritatem, ut reipsa est, adeo perspicuam solantemque non excipiunt? Inter horribiles huius saeculi obliviosi aut etiam increduli procellas reviviscens salutis eiusdem assequendae studium ad Sanctam Urbem, polare animarum sidus mentis obtutum convertere compellit; est insuper necessaria quaedam animi propensio, ac mentis ardor ad Christum fruendum, quae ad ipsius Vicarii solium gentes adducit.

La prima radice delle calamità morali e sociali dell'età nostra è riposta nell'affievolimento dei religiosi sensi. Ogni anima retta, ogni cuore sollecito della prosperità privata e comune, deve dunque benedire al presente ridestarsi degli spiriti cristiani, come a presagio e promessa di salute futura. — Comunque sia, la provvidenza del Signore non suole, come l'uomo, lasciare imperfette le opere sue: ella ha iniziato il salutare movimento, ed ella medesima vorrà tosto o tardi dilatarlo e compirlo a gloria sua, a salvazione dell'umana famiglia. Questo frutto di misericordia non lo vedremo maturo Noi, prossimi come siamo al termine della Nostra giornata: ma Ci gode l'animo di antivederlo e salutarlo da lungi col desiderio e la speranza.

Praecipua omnium calamitatum, quae et civium animos, et universam hominum Societatem hisce temporibus affllictant, radix est religiosorum sensuum relaxatio. Igitur quisque probus ac propriae et communis prosperitatis sollicitus, huic christiani spiritus ἐγέρσει, uti proximae salutis praesagio ac sponsioni, gratulari profecto deberet. Ceterum Dei providentia haud solet, uti homo, opera sua imperfecta relinquere: ipsa hunc religiosum populorum motum excitavit, et ipsa quando expedire iudicaverit, eumdem in gloriam suam et humanae sobolis salutem augere et perficere dignabitur. Hunc equidem divinae clementiae fructum Nos, utpote vitae nostrae termino proximi, maturum nequaquam conspiciemus; sed tamen illum praevidere, desiderare atque eminus salutare gestimus.

Con animo volonteroso e ricoɔscente accogliamo i degni sensi ɘl sacro Collegio, da lei, signor ardinale, nobilmente interpreta-ː: e in rendimento di grazie npartiamo a lei e ai suoi veneabili colleghi con paterna dileione la Benedizione Apostolica, ɔome pure la impartiamo ai Vecovi, ai Prelati, e quanti altri ɔon qui a farci gradita corona.

Animo lubenti ac vestrorum in Nos officiorum memores Sacri Collegii pia sensa, per te, Eme Cardinalis, nuper praeclare exhibita, excipimus; atque in gratiarum actionem tibi tuisque venerabilibus Collegis, itemque Episcopis, Praesulibus, et quotquot hic Nos dilectissimi circumsistunt, patris affectu Apostolicam Benedictionem impertimus.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

PICTAVIEN. ET NANNETEN.

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 8 Maii 1897.

Sess. 24, cap. 5, De ref. matr.

Compendium facti. Comes Paulus pictaviensis, cum mense Iunii an. 1889 Lutetiam Parisiorum sese contulisset, in publico diversorio obviam habuit puellam Carolam 24 annos natam. Illico Paulus, qui tunc 32 aetatis annum attigerat, erga Carolam amore captus est atque, annuente puellae patre, *die 5 Septembris* dicti anni matrimoniali foedere Carolae iunctus est.

Solemnes nuptiae in Nannetensi civitate, patria sponsae, benedictae fuere, et neoconiuges iuxta morem voluptuarium iter statim susceperunt Vichianum versus, vulgo *Vichy*. Verum haud iucundum nuptiale iter fuit sponsis, namque Carola, uti Paulus modo asserit, perfracte debitum marito denegavit, nec ad eius pervicacem voluntatem flectendam preces vel minae iuvarunt.

Quidquid autem sit de Pauli affirmatione, certum autem est quod ex contraria sponsorum indole ac ingenio admodum difficilis cohabitatio coniugalis evasit; ideoque vir mense Decembris Nannetibus uxore derelicta, Pictavium petiit, divortium a iudice laico praestolaturus, ac postea *mense Iulii 1890* a Summo Pontifice dispensationem petiit, cum suum coniugium ob uxoris reluctantiam, nunquam esset consummatum.

Disceptatio Synoptica

DEFENSIO PAULI. Actoris Pauli patronus suam exorditur defensionem notando, quomodo ipse statim sategit iussu S. C. C. ad examen adducere tres illos medicos, qui extraiudicialiter Carolae corpus recognoverant et scriptum dederant testimonium. Atque, bono fato, isti omnes medici Parisiis formiter interrogati, quod antea scripturâ retulerant, non modo iurati confirmarunt; sed etiam opportune aliqua subtexentes explicarunt: ita ut omnes tamen concluderent pro integritate mulieris.

Ex huiusmodi vero declarationibus opinatur advocatus, matrimonii inconsummationem tanta emergere perspicuitate, ut nullus dubitationis locus relinquatur, eo maxime si attendantur informationes, quas Curia Parisien. favore medicorum S. C. remisit, scribens inter alia: « Quod ad ipsorum scientiam et honestatem spectat nihil nisi boni referre possumus; docti enim et accurati rectaeque conscientiae viri habentur apud harum partium urbis incolas, ubi degunt ».

Neque, urget orator, in themate obiicere valet, illam singularem opinionem, quae tenet, mulierem, integro hymene, consummare matrimonium, imo et concipere posse, quia de Carola parisienses medici affirmant « dans le cas présent la conformation de la membrane hymen n'aurait pas permis même une fois le rapprochement conjugal sans qu'il y eut une déchirure ».

Quod autem matrimonium ratum simpliciter manserit, non modo iuxta patronum ostenditur ex medicorum iudicio,

sed ex constanti et iurata Pauli asseveratione, quae mirifice confirmatur a testibus fide dignis, qui sub iuramenti sanctitate plerumque referunt, quae suis oculis suisque auribus acceperunt.

Quod si matrimonium Paulus dum Vichiani morabatur, haud consummavit, nec postea, insistit orator, consummare potuit. Cum enim ipse e nuptiali itinere reverterit dolore animi pressus Ioanni Dupré aperuit maximas, quas sibi obtulerat difficultates uxor ad explendum actum coniugalem.

Haud aliter, prosequitur, deponit Elisa Lemaire, quae iam a triginta annis cum Pauli matre habitat: refert namque, coniuges Pictavii numquam eodem in lecto cubasse, ac frequenter inter eos ortas fuisse altercationes, ideoque cogitavit, Carolam continuo marito debitum refutasse.

Ista vero omnia iuxta advocatum non obscure uxor ipsa fassa est, antequam a viro relinqueretur. Habentur namque testes, quibus Carola affirmavit se a copula cum viro prorsus abhorrere. Ac cum eadem Armanda aliquando Carolam exoraret, ut iustis Pauli desideriis circa officia coniugalia indulgeret, respondere non dubitavit « brisons-la dessus, nous ne nous entendrons jamais sur cette question ».

Orator denique ostendere satagit ad clarius matrimonii non consummationem evincendam, Carolam semper aspero modo maritum tractasse, coniuges ab ipso nuptiarum die abalienatos inter se fuisse, Paulum semper constantem perstitisse in suis depositionibus, mulierem autem secum pugnantia pluries affirmasse, Paulum continuo dedisse exempla honestatis et religionis, Carolam e contra impune leges Ecclesiae conculcasse. Quapropter, concludit, sapienter Curia Nanneten. acta causae Romam transmittens iudicavit, Matrimonium hoc non fuisse rite consummatum.

De causis ad dispensationem elargiendam necessariis advocatus non loquitur, cum iam pateat plurimas et quidem gravissimas causas ad Pontificis animum inclinandum, adesse in praesenti.

Animadversiones difensoris s. vinculi. Vinculi autem

defensor tenet certo non constare de coniugii inconsummatione, quod pluribus argumentis ostendere confidit. Praemittit, Paulum esse indolis inconstantem, qui quamvis matrimonii celebrationem de die in diem vehementius expeteret, attamen celebrationis instante momento declamabat: « Qu'il ne savait pas pourquoi il était là », ac Carolam esse, « Fille unique, et pourtant un peu gâtée ». Quapropter brevi ab invicem seiuncti sunt.

Paulo post separationem vir matrimonii dissolutionem efflagitavit, quia uxor, nesciens in quo nuptiae consisterent, haud praestiterat necessarium consensum, vel saltem petiit ut concederetur dispensatio super rato et non consummato. Verum usque ab initio, ait orator, nec dubitari datum fuit circa validitatem vel non consummationem huius matrimonii, nam ea de re inquisitione instituta, Ordinarius Nanneten. refert *die 20 Iunii 1891* ad S. C. Congregationem: « J'ai fait une enquête de laquelle il résulte que cette dernière (Carola) ne demanderait pas mieux que de donner suite *au* projet proposé par son mari, mais que sa conscience s'y refuse absolument. Elle a déclaré en effet qu'elle savait parfaitement (puella vigintiquatuor annorum) ce qu'elle faisait en se mariant, qu'elle avait donné un plein consentement, matrimoniumque fuisse consummatum; pendant quelques jours après son retour chez ses parents elle s'est même crue enceinte ».

Nec, urget, Episcopus Nanneten. longe erat a vero *in* citata relatione, quippe Carola die 14 Octobris 1892 percontata iussu S. Congreg. C. a Nannetensi Iudice: « Si elle avait librement consenti à son mariage avec M.r Paul? » iurata reponit: « Qu'elle avait consenti librement à son mariage, sans y être forcée par personne et sans arrière pensée ». Et petens idem Iudex, an ipsa cum Paulo consummaverit matrimonium, clare fatetur: « Q'elle a rempli ses devoirs d'épouse.... que si elle s'y est refusée plus tard, c'est par suite de procédés grossiers et violents de Paul à son égard, et par suite de la connaissance qu'elle a ac-

quise de sa valeur morale ». Atque, urgente Iudice, quod Paulus continuo asseveraret, uxorem nunquam officia coniugalia adimplere voluisse, Carola respondet: « Mons. Paul peut d'autant moins affirmer que je n'ai jamais rempli mon devoir d'épouse, que pendant notre sejour à Vichy, me trouvant indisposée il a demandé au médecin si cette indisposition ne pouvait pas provenir d'un commencement de grossesse, et si le traitement qu'on me prescrivait ne serait pas nuisible si j'était dans cette situation ». In hisce notat defensor, Carola certe non mentitur cum praelaudatus Episcopus sub die 15 Octobris 1892 ad S. Congr. C. scribat: « Cum autem asseruerit mulier adesse testimonium medici de matrimonio consummato, ita esse compertum habui, viso actu iudicii civilis divortium declarantis ».

Praeterea in citata epistola refertur, quomodo: « Questionnée (Carola) enfin sur se point que peut-être un sentiment d'animosité et de vengeance contre M.r Paul avait dicté ses réponses, M.me Paul à répondu: J'ai autant d'intérêt que M.r Paul à ce que notre mariage soit déclaré nul. Je tiens autant à recouvrer ma liberté, qu'il tient à recouvrer la sienne. Mais il m'est impossible de parler contre ma conscience et la vérité des faits ». Atque in calce huius Carolae examinis Iudex refert: « Notre impression est qu'elle (Carola) a été franche dans ses réponses. Elle n'a pas hésité ni varié. Et elle se trouvait dans une situation d'autant plus difficile et délicate pour répondre que les questions lui étaient posées d'après le mémoire dressé par Mons. Paul que nous avions sous les yeux ».

Quod autem Carolae assertiones veritati sint conformes iuxta oratorem irrefragabiliter ostenditur etiam ex iis quae tractu temporis evenerunt. Carola namque miserrime a pluribus iam annis duci militum per damnatas nuptias ligata est; quapropter inconsummationis matrimonii argumentum, si revera existeret, eidem esset velut unica naufragii tabula ad suum statum, saltem coram hominibus legitimandum. Nihilominus die 25 Iunii 1894 Carola ad iudiciale examen

adducta, quaerenti Iudici: « Avez-vous constamment refusé le devoir conjugal à votre mari? » Sub iuramento reponit: « Non, je ne l'ai pas refusé », et ad quaestionem: « Est-il vrai que par dépêche vous avez prié vos parents de préparer les pièces de séparation, et que vous annonciez en même temps votre grossesse? » ait: « J'ai annoncé ma grossesse; je ne me rappelle pas d'avoir parlé de préparer une séparation »: Iudice instante: « Maintenez-vous que vous n'avez pas refusé le devoir conjugal? » subiungit: « Je le maintiens; j'ai même subi des exigences, qui ne sont pas le devoir coniugal ».

Matrimonii consummationem nunc inficiatur quidem Paulus, sed eidem nullam adiicit fidem vinculi defensor, quia testes, qui eum probe noscunt, fide haud dignum habent.

E contra autem, ait orator, Carolae veridicitatem eius septima manus ad sidera tollit.

Ast, insistit sacramenti vindex, praeterquam quod Carola matrimonii consummationem affirmat proprium in detrimentum, constans semper in suo testimonio perseveravit, dum Paulus e contra inconsummationem matrimonii modo affirmat, modo denegat.

Cum talia adsint argumenta pro affirmanda consummatione, vinculi tutor flocci facit extraiudiciale testimonium diei 31 Augusti 1893 a medicis Le Tanneur, Bidault et Hubeau exaratum, qui asserunt: « Il est impossible d'affirmer que le rapprochement sexuel ait été consommé ». Huiusmodi enim examina nullo in pretio haberi possunt, nisi medici explorationem corporis peragant ex Iudicis mandato ac multiplices praescriptiones ad praecavendas fraudes ac collusiones iure invectas examussim servent, ita *Instructio S. C. Congr. 22 aug. 1840.* Iam vero in probatis est nec balneum a dictis medicis, nec alias circumspectiones in cit. Instruct. § *Iudex praefigat et seqq.* praescriptas, adhibitas esse. Constat siquidem explorationem iudicialem ex deliberato animi consilio a Carola recusatam fuisse.

Constat denique, concludit orator, coniuges inter se collusisse circa factum corporalis Carolae explorationis. Quae-

renti nam Iudici: « Est-il vrai qu'il (Paulus) ait dit, je ferai tout mon possible pour empêcher le divorce civil, à moins qu'elle (Carola) ne jure n'avoir jamais été ma femme? » Carola respondit: « Cela est exact » atque Maria..., Pauli soror, iurata affirmat: « Madame.... (Carola) a écrit à ma mère dans ce sens à peu près: – Si Paul se conduit bien à mon égard, je ferai ce qu'il faut pour qu'il obtienne l'annullation de son mariage religieux; si non, il ne réussira jamais ».

Hisce praemissis, propositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SSmo pro dispensatione super matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra Congr. Concilii, re disceptata sub die 8 Maii 1897, censuit respondere: *Non constare de non consummatione matrimonii.*

EX S. CONGR. EPISC. ET REGULARIUM

FESULANA

RESTITUTIONIS

Die 18 Martii 1898.

Compendium facti. In Ecclesia Cathedrali Fesulana extat beneficium simplex sub invocatione S. Donati Scotorum, fundatum usque a saeculo XVI, habens, ceu dotem, domum in civitate Florentina sitam et iuripatronatui obnoxiam, cuius exercitium ultimo nempe an. 1867 pertransiit in Alexandrum Cardi-Cigoli Florentinum. Hic, utens beneficio notae legis italicae diei 15 Augusti 1867 circa proscriptionem proprietatis ecclesiasticae, praefatam domum ab unguibus Fisci

redemit solutis libellis 6202, 56, et dein Rectori beneficii pro tempore assignavit annuam pensionem libellarum 260 pro adimplemento oneris 104 missarum, gravantis dictum beneficium, et de statuta pensione a sac. Alamanni beneficii Rectore, sumpta est supra domum hypothecaria inscriptio. Id certo constat ex relativis documentis, sed non ita constat de necessaria venia qua se munire oportebat patronus coram Ecclesia ad beneficii dotem legitime vindicandam, imo in Curia Fesulana nullum super hoc extat documentum.

Interea patrono Cardi-Cigoli eiusque uxore viam universae carnis ingressis, Religiosi Patres Scholarum Piarum ceu haeredes universales dictam domum occuparunt. De hoc certior factus Episcopus Fesulanus apud eos primo amicabili via et dein libello oblato apud S. C. Episc. et Regular. institit, ut sibi redderetur domus beneficiariam dotem constituens et insuper omnia lucra vel summae pecuniae indebite perceptae occasione ipsius detentionis tum a dictis Religiosis tum ab eorum auctore. Patres Scholarum Piarum parati sese exhibuerunt ad domus restitutionem, praevia tamen refusione libellarum 6202, 56, quae sunt expensae pro vindicando beneficio: sed expetitam summam titulo lucri denegarunt et cum nulla concordia possibilis evaserit inter partes, quaestio resolvi oportuit iudiciali tramite.

Disceptatio Synoptica

Iura patrum scholarum piarum. Patres Scholopii ad entitatem domus beneficialis adstruendam allegant duas peritias, unam an. 1875 et aliam an. 1895 ex mandato ipsius Episcopi Fesulani peractam, ex quibus resultat valorem domus ascendere ad libellas circiter 20000; qui valor multum decresceret, in hypotesi coactae alienationis, attenta praesenti crisi oeconomica. Imo ex mediis decennalibus an. 1860-70 et annis 1859-69 datis ab ipso beneficii titulari exhibitis, confectis quando domuum locationes Florentiae maximum pretii attingebant, eruitur domus reditus, non detractis oneribus, non excedere libellas annuas 1300. Iam vero si ex hoc reditu annuali

detrahantur lib. 290 pro expensis manutentionis et eventualis non locationis domus, libellae 294,24 pro stipendio exactoris, libellae 310, 17 pro fructibus summae lib. 6202, 56 a patrono persolutae, praefatus reditus lib. 1300 reducitur ad libellas 246, 29: contra regularibus acceptilationibus probatur, titularem beneficii usque in praesens semper recepisse annuatim libellas 260: hinc ipse cum damno religiosorum in singulos annos lib. 13, 61 lucratus est. Quare haeredes patroni Cardi-Cigoli concludunt nihil ex retentione domus lucratos esse, et sibi refundendas esse lib. 6202,56 expensas ab eorum auctore in beneficii interesse.

Demum Religiosi producunt legalem attestationem Ratiocinatoris Titi Pratesi ab ipso Demanii Officiali admissam. Ex ipsa liquet reditum domus beneficiariae an. 1896 ascendere ad libellas 1050, et onera domus administrationem gravantia, non comprehensis manutentionis expensis, consistere in libellis 1319,40. Hinc, iuxta religiosos, beneficii administratio nedum aliquid est lucrata, ceu immerito Episcopus Fesulanus praetendit, sed insuper habet annuum passivum lib. 269,40.

Iura Episcopi Fesulani. Hic ex adverso per adlectum Procuratorem contendit, religiosos nedum refusos fuisse de summa expensa a patrono pro beneficii redemptione, sed etiam lucrum habuisse, quod beneficio insimul cum fundo dotationis est restituendum. Enimvero cum taxa a Gubernio imposita pro beneficiis vindicandis de iurepatronatu sit 30 pro quolibet centenario valoris fundi beneficialis, prono alveo fluit, quod si patronus Cardi-Cigoli persolvit libellas 6202,56 pro vindicanda dote beneficii S. Donati, eius valor nitidus summari debuit in libellis 20675, 20, quarum annuus reditus est in libellis 1032, 76. Si ex hac summa detrahantur libel. 310, 12 pro annuo interesse pecuniae a patrono exsolutae, si detrahatur summa lib. 260 assignata Rectori beneficii, in comperto est adhuc superesse lib.463,64 quae in 28 annis cumulatae, cum vindicatio beneficii effecta fuerit an. 1869, ascendit ad totale libel. 12981, 91.

Si igitur haec summa imminuatur in libellis 6202, 56 expensis a patrono ut supra, adhuc restant lib. 6779, 39, quae lucrum indebite perceptum repraesentant, proindeque a religiosis reddendae sunt una cum beneficii dote: hinc summa totalis a Patribus Scholarum Piarum persolvenda, constaret in libellis 27454, 56. Ceterum, iuxta Episcopum Fesulanum, Religiosi neque ius habent ad detrahendum annuum interesse libel. 310,12 pro summa a patrono exsoluta ad dotem beneficii vindicandam: haec summa ceu rata annua restitutionis summae capitalis spectari debet. Siquidem patrono iuxta leges Ecclesiae, vindicare tantum fas est dotem beneficii, in exclusivum beneficii ipsius interesse: Ecclesia quidem patrono vindicanti concedit refectionem expensarum, et aliquando in hunc finem etiam onera missarum suspendit, sed beneficii administratio redit non patrono, sed beneficii titulari. Hinc Episcopus per suum defensorem deducit Religiosos immerito etiam detrahere a summa restituenda annuas lib. 59, 20 pro expensis administrationis beneficii.

Postea Episcopi Procurator digreditur ad nonnullas difficultates diluendas, ex adverso oppositas, quarum prima est quod valor fundi beneficialis in libellis 20675, 20 non sit nitidus, siquidem ex eo iuxta Religiosos detrahenda esset sors capitalis censuum in libellis 8584, 80. Reponit Advocatus quod valor domus in libel. 20675,20 est purus, quia valor ipsius non nitidus in libellis 29260 praecise reductus fuit ad dictam summam libel. 20675, 20, quia deducta fuit sors capitalis censuum. Aliunde non est tam facile credendum quod in liquidatione dotis beneficii de hac passivitate non fuerit ratio habita: et dato etiam quod res ita evenerit, de hoc errore non debet beneficium respondere, sed patronus et hinc eius haeredes, nempe Religiosi Patres Scholarum Piarum.

Alia difficultas a Religiosis opposita est quod Rector beneficii sponte acceptavit annuam pensionem libel. 260, Sed obvia est responsio. Rector beneficii huius summae con-

tentus fuit, ad lites vitandas et ut aliquid beneficio salvaret; constat ex ipsius epistola quod assignatae pensioni acquievit ex exhortatione auctoritatis ecclesiasticae.

Tandem aliis obiectis minoris momenti refutatis, praesertim circa diminutionem locativi valoris domus in actuali crisi oeconomica, Advocatus subdit quod Episcopus Fesulanus promptus est ad aliam domus beneficiariae peritiam permittendam, dummodo sibi ius reservetur nominandi unum ex duobus peritis eligendis.

Hisce utrobique disputatis, supposita fuere enodationi sequentia

Dubia

I. *An et quomodo Religiosi Patres Scholarum Piarum restituere debeant beneficio S. Donati Scotorum vel Episcopo Fesulano fundum constituentem beneficii dotationem aut quis sit eius valor in casu.*

II. *An et quomodo insimul cum stabili Religiosi Patres Scholarum Piarum reddere debeant etiam pecuniae summam ratione lucri percepti durante fundi possessione in casu.*

III. *Et quatenus negative ad secundum, an et quomodo praefati Religiosi restituentes fundum, ius habeant ad recuperandam summam ab eorum auctore exsolutam pro redemptione beneficii in casu.*

Resolutio. Die 28 Martii 1898, Sacra Congregatio Episc. et Regul., omnibus ex utraque parte productis motivis serio cribratis, respondit: *Ad 1. 2. et 3., Solutis Instituto Scholarum Piarum libellis 6202,56 quae expensae fuerunt pro vindicanda beneficiali dote e manibus Demanii, cedatur Episcopo Fesulano domus, quae praedictam dotem constituit, facta eidem potestate domum alienandi, ea tamen lege ut pretium inde percipiendum, detractis supradictis libellis Patribus Scholarum Piarum tradendis, caute et utiliter favore beneficii S. Donati investiatur.*

ROMANA

EXPENSARUM

Die 18 Martii 1898.

COMPENDIUM FACTI. Cum Eñus Urbis Vicarius decrevisset committere temporaneam administrationem novae paroeciae S. Mariae de Providentia in vico *Testaccio* Congregationi Clericorum Regularium Theatinorum, ad praesentationem Superioris Congregationis istius Generalis literis Secretarii dicti Eñi Urbis Vicarii sub die 16 Ianuarii 1893 ceu Oeconomus Parochus renunciatus fuit Rev. P. Cocci. At neo oeconomo Curato non integra congrua 200 libellarum menstruarum fuit concessa, sed tantum 100 libellae in singulos menses et insuper pensio gubernativa lib. 600 quas P. Cocci ceu religiosus percipiebat a demanio. Reliquae 100 libellae congruae destinatae sunt ad dimittendum aes alienum, quo dimisso, a die prima Ianuarii 1896 Vicariatus integram congruam persolvere coepit in libellis 200 menstruis R. P. Generali Theatinorum, sed P. Cocci contentus exstare debuit summae seu pensionis sibi ab initio statutae.

Anno 1897 in mense Maio P. Cocci relicta paroeciae administratione a suo Superiore Generali missus fuit ad novam religiosam domum, in oppido Carpino fundandam. Verum mense insequenti reversus petiit et obtinuit a S. Sede transitum ad aliam religionem nempe ad Congregationem Clericorum Regularium Minorum. Quo obtento postulavit se indemnizari a Superiore Generali Theatinorum in summa libellar. 1960. 85 pro expensis quos ipse aiebat sustinuisse de proprio in gestione memoratae paroeciae.

Rñus P. Generalis recursu oblato ad S. Cong. Episcop. et Regularium in primis pro amore pacis postulationem P. Cocci in parte tantum admittendam censuit, nempe pro summa dumtaxat libel. 484. 50: sed postea nova epistola ad eamdem S. Congregationem, hanc concessionem retracta-

vit, remittens controversiae decisionem in omni parte supremo iudicio ipsius S. Congregationis.

Disceptatio Synoptica

Defensio Rmi. P. Generalis Theatinorum. P. Generalis ita ratiocinatur. Quando administratio paroeciae concredita fuit P. Cocci congrua paroecialis erat in manibus Secretarii Emi Urbis Vicarii, et ea in parte erat adhibita ad redimenda debita: hinc cum P. Cocci statuta fuit quaedam contractus forma gallice *forfait*, nempe ei data fuit paroeciae administratio assignatis ex congrua libellis menstruis centum, pensio gubernativa 600 libellar. una cum missis liberis et incertis parochialibus. Initio mensis Ianuarii, an. 1896 expunctis debitis, integram congruam recepit P. Generalis in libellis 200, sed libellae menstruae 100 retentae sunt ab eo nempe lib. 50 pro pensione gubernativa percepta a P. Cocci quae Communitati S. Andreae vulgo *a Valle* spectabat, et aliae 50 pro expensis in fabricam paroeciae aliisque titulis. P. Cocci pluries sibi integram congruam exsolvi petiit, sed P. Generalis eius desideriis indulgere non valuit; quin imo cum ipsum ad rationes reddendas paroecialis gestionis non semel invitasset iuxta ss. canones et Congregationis suae Constitutiones, P. Cocci semper restitit, qui insuper ultimo S. Congregationi Episcop. et Regul. exhibuit notulam expensarum, in qua ipse praetendit eius creditum erga Congregationem Theatinorum ascendere ad summam libellarum 1960. 85.

Haec crediti notula, pergit P. Generalis Theatinorum, nullimode admitti potest. 1°. Quia P. Cocci quando missus fuit ad novam erigendam religiosorum domum in oppidum Carpino, declaravit se renunciare refusioni cuiuscumque crediti et de hoc, si opus sit, deferri potest P. Cocci iuramentum. 2°. Haec notula effecta est non ex codice seu regesto regulari, sed cerebrose ex memoriis evocatis a P. Cocci, et expensae peractae sunt nulla superioris habita licentia.

3°. Contraria est formae contractus *forfait* sub qua ei concredita fuit paroeciae administratio. 4°. Et tandem si spolium Religiosi ad praelaturam erecti cedit religioni, a fortiori ei remanere debet spolium religiosi transeuntis ad alteram religionem, seu ad aliam Regularem Congregationem.

Neque ex facto quod P. Generalis declaraverit in Epistola ad S. Congregationem Episcop. et Regul. sub die 7 Augusti 1897 se indulgere P. Cocci solutionem libel. 484.50, argui licet, subdit P. Generalis, se recognovisse crediti notulam. Reponit enim quod id egit tantum amore concordiae, et quoniam haec statui non potuit, idcirco rem remisit supremo S. Sedis iudicio.

Tandem adnotat idem P. Generalis quod residuum congruae cessit in beneficium Novitiatus, et quod P. Cocci numquam uti verus Parochus spectari potuit, quia ipse numquam se subiicere voluit examini in Vicariatu. Et concludit suam defensionem explicans rationem cur ipse etsi debitor, coactus fuerit recurrere ad Supremum Congregationis Tribunal nempe ut praecluderet P. Cocci aditus ad Tribunalia laica ad quae minabatur ipse P. Cocci se convertere iuxta ipsius declarationem cuidam Mengoli.

Rationes ex-oeconomi curati cocci. Ex alia parte hic in allegatione typis exarata ita sua iura protuetur. Praemittit quod P. Generalis actione iudiciali caret, quia haec creditori competit et non debitori, cui tantum a iure reservatur exceptio; attamen huic conceptui P. Cocci non intendit insistere ad eludendam controversiae decisionem, ideoque refusionem sui crediti seu expensarum, quas ipse sustinuit in exercendo ministerio paroeciali pro annis 1894-97 contendit certissimam et evidentissimam esse.

Re quidem vera, observat P. Cocci, paroeciae Divinae Providentiae annua summa libell. 3000. assignata fuit ceu dotatio; nulla adest fabriceria vel sodalitas. Inter oeconomum curatum, et ecclesiasticam auctoritatem aderat contractus nominatus *do ut facias:* hinc congrua quae ad Rectoris Ecclesiae manutentionem spectabat nullimode a P. Generali

distrahi poterat etiam partialiter in alium finem quamvis religiosum. Paroecia fuit quidem Congregationi Clericorum Regularium Theatinorum commissa, non ad subveniendum Congregationis exigentiis, sed potius ut maiori pompa et convenientia cultus externus exerceretur, et magis proficuum evaderet paroeciale ministerium.

Si itaque P. Cocci necessitatibus paroeciae et expensis cultus necessariis occurrere non valuit exigua pecuniae summa destinata, aequum est ut P. Generalis sibi compenset expensas de proprio factas cum P. Generalis retinuerit partem congruae quae in alium scopum fuit erogata.

P. Generalis ad eludendam hanc obligationem recursum habuit ad speciem contractus *forfait*. Sed P. Cocci huius contractus existentiam denegat, et quamvis existeret dicit, nullum effectum iuridicum producere valuisse 1^{0}. quia materia erat incapax talis formae contractus. 2^{0}. Quia tunc conciliari non posset praetensa redditio rationum in expensis et multo minus excipi posset defectus licentiae ad expensas peragendas.

Quamvis, subdit P. Cocci, haec licentiae necessitas nullo iure obtruditur a P. Generali. P. Cocci ex rescripto S. Sedis 24 Martii 1876 capax effectus fuit possidendi beneficium ecclesiasticum, et ex alio rescripto diei 13 Aprilis 1883 facultatem habuit disponendi de paterna haereditate. Poterat itaque absque licentia sui Superioris Generalis de proprio expendere in paroeciali ministerio explicando.

Multoque minus oggeri possit quod P. Cocci erat paroeciae gestor ad nutum P. Generalis amovibilis, nam praeterquam quod tunc fuisset irrisoria Epistola Secretarii Emi Urbis Vicarii, qua ipse renunciabatur Oeconomus Curatus, in huiusmodi damnata hypotesi denegari non posset, inter ipsum et P. Generalem extitisse quasi contractum parientem obligationem inter partes: proindeque P. Cocci ceu paroeciae gestor indemnis fieri deberet ab alia parte pro latis expensis in tali negotio.

Tandem P. Cocci refutat theoriam ex adverso invocatam

circa spolium Religiosi de uno ad aliud institutum legitime transeuntis. Ipse innixus doctrinae *Card. De Luca discur. de Reg. 39 § 16. 17.* duplicem bonorum cathegoriam in religioso distinguit: nempe ea quae intuitu religionis et industria personali acquiruntur, et ea quae religioso post professionem ex successione vel donatione obveniunt. Prima ad relictum institutum pertinent, alia cedunt ad Institutum ad quod religiosus transit. Hanc theoriam seu doctrinam convalidat etiam decisionibus S. Romanae Rotae nempe *dec. 136, 109, 155, par. 2. recent.* Atqui, pergit P. Cocci, summa quam ipse expendit de proprio in exercitio paroeciali pro an. 1894-97, sibi obveniebat unice ex reditibus sui beneficii ecclesiastici et ex paterna haereditate a se cum licentia S. Sedis administrata. Verum quidem est quod ipse functus sit officio Secretarii P. Commissarii Belli, sed proventus ex huiusmodi officio vix aequarunt summam libellarum 200. Aliunde concessio P. Generalis sibi indulgendi eleemosynas (quam concessionem postea revocavit) in libellis menstruis 25 pro 41 mensibus, in facto fere evanuit, cum P. Cocci tantum libellas 260 hoc titulo receperit iuxta notulam a se exhibitam, quae si non desumpta fuit ex regulari codice exitus et introitus, id repeti debet ex tenuitate dotis paroeciae Divinae Providentiae quae opus non habebat regulari regesto: satis hinc fuit ut nota redacta fuerit per Ratiocinatorem ipsi personae P. Generalis addictum super memoriis a P. Cocci communicatis.

Haec est summa rationum, quas partes exhibuerunt pro enodandis sequentibus

Dubiis

I. *An Rev. P. Ioseph Cocci Cler. Regularium Minorum, iam Parochus S. Mariae de Divina Providentia in Urbe creditor sit contra R̃mum Generalem Cleric. Regul. Theatinorum P. Franciscum Ragonesi pro expensis factis in praefata paroecia annis 1894, 1895, 1896, 1897 in casu.*

Et quatenus Affirmative:

II. *In qua summa sit redintegrandus in casu.*

Resolutio. Die 18 Martii 1898. S. Congregatio Episc. et Regul. re mature discussa respondit. - *Ad I. et II. placere de concordia.*

EX S. CONG. S. R. U. INQUISITIONIS

DUBIUM quoad effectus irregularitatis, ex haeresi partae, super professionem et praelaturas religiosorum.

Il Vicario e Procuratore Generale dei Ministri degl' Infermi, umilmente prostrato al bacio del S. Piede, espone alla S. V. come da alcuni Provinciali del suo Ordine siano stati promossi varii dubbii intorno all'accettazione, professione, ordinazione ed elezione a prelature degli eretici e loro figli e nipoti, convertiti ed aspiranti allo stato religioso.

E poiche tali dubbii non sono solamente teoretici, ma riguardano la pratica e sono spesso causa di angustie di coscienza, e ciò specialmente nei paesi della Germania e del Nord; così è che l'oratore umilmente implora dalla S. V. la soluzione dei seguenti dubii, cioè:

I. Se l'essere *nati nell'eresia;* o l'avere genitori, zii, fratelli o cugini *eretici*, o *maritati ad eretici*, sia per legge comune un impedimento che esclude dalla Professione religiosa?

II. Se sia esatto il dire, che pel fatto dell' *altrui* eresia incorrono la irregolarità solamente coloro che hanno eretico o il Nonno, o il Padre, o la Madre?

III. Se possa seguirsi la dottrina di coloro che insegnano, tale irregolarità non incorrersi nella Germania, pel fatto che ivi *parentes nullâ laborant infamiâ?* e se tale dottrina possa estendersi a tutte quelle regioni, ove la Religione dominante è eterodossa o protestante?

IV. Se i legittimamente dispensati dalla irregolarità in rispetto alla S. Ordinazione, possano pel fatto della Professione religiosa venir promossi alle Prelature dell' Ordine: ovvero se

possano essere a ciò autorizzati dai loro Superiori, quando questi abbiano per antica concessione diretta e posteriore al Concilio di Trento di potere « ex quocumque capite vel causa, praeterquam homicidii voluntarii, bigamiae, ac membrorum mutilationem, irregularitatem incurrentes, Apostolica auctoritate, in forum conscientiae tantum absolvere, necnon cum eis, etiam cum rehabilitatione, et abstersione inhabilitatis et infamiae maculae dispensare? »

Che ecc.

Fer. V. loco IV, 3 Februarii 1898.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab Emis et Rmis DD. Cardinalibus in rebus fidei Generalibus Inquisitoribus, propositis suprascriptis dubiis, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EEmi ac RRmi DDni respondendum mandarunt:

Ad I. Negative, salvis constitutionibus cuiusvis Religiosae Familiae propriis.

Ad II. et III. Detur Decretum fer. IV, 4 Decembris 1890; id est: *Filios haereticorum, qui in haeresi persistunt vel mortui sunt ad primum et secundum gradum per lineam paternam, per maternam vero ad primum dumtaxat, esse irregulares etiam in Germania et in aliis locis, de quibus petitur; ideoque dispensatione indigere, ut ad Tonsuram et ad Ordines promoveantur.*

Ad IV. Prout exponitur, negative.

Sequenti vero die et feria, facta de praedictis relatione SS. D. N. Leoni PP. Div. Prov. Papae XIII in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, Sanctitas Sua Emorum Patrum resolutionem approbavit.

I. Can. MANCINI S. C. et U. I. Not.

EX S. CONGREG. INDULGENTIARUM

MOTU PROPRIO SSmi. D. N. Leonis Papae XIII quoad partes explendas a s. Congr. Indulgentiarum.

Christianae reipublicae tam late fusa tamque operosa administratio omnino postulabat, ut Pontifici romano viri sapientes et graves perpetuo assiderent, quibuscum et consilia communicare et quotidianam negotiorum molem partiri opportune posset. Hinc ea sunt S. R. E. Cardinalium Consilia sapientissime constituta, quae *Romanae Congregationes* nuncupantur; quorum est quibusdam in caussis ius dicere, de iure respondere, aliaque complura decernere, transigere, quae transigi decernique eorum auctoritate lex et consuetudo iubet. Iis tamen, quod ratio, quod naturalis rerum ordo requirebat, non promiscua universis, sed sua singulis potestas data, suumque negotiorum ad expediendum unicuique assignatum genus. Quod sane nisi decessorum Nostrorum providentia cavisset, magna erat permixtio iuris et confusio futura, simulque spes utilitatum maximarum, quas nomini christiano Congregationes Romanae pepererunt quotidieque pariunt, vel ab initio intercidisset. Iamvero officii Nostri est tueri in eis constitutionem temperationemque nativam, efficiendo ut singularum potestas suis contineatur finibus, ac si quid forte minus consentaneum invexerit diuturnitas, emendare. His de rebus et caussis cum animum adiecissemus ad sacrum Consilium, cuius muneris est de Indulgentiis Sanctorumque Reliquiis cognoscere ac statuere, aliquod ei officium providentiae Nostrae impertiri vidimus oportere.

Illud videlicet Clemens IX decessor Noster instituit *Motu proprio* die VI Iulii an. MDCLXIX edito, diligenterque eius quae forent partes praescripsit his verbis:..... « cum facultate omnem difficultatem ac dubietatem in Sanctorum reliquiis, aut Indulgentiis emergentem, quae ad fidei dogma non pertineat, Nobis tamen et romano Pontifice pro tempore existente circa graviora difficilioraque consultis, expediendi. Ac si qui abusus in eis irrepserint, illos, iudicii forma plane postposita, corrigendi et emendandi. Falsas quoque, apocryphas indiscretasque Indulgentias typis imprimi vetandi, impressas recognoscendi et examinandi,

ac ubi Nobis, seu romano Pontifici pro tempore existenti retulerit. Nostra seu illius auctoritate reiiciendi... Reliquias de novo inventas recognoscendi quoque et examinandi... omniaque pie, sancte et incorrupte fieret curandi ». Verum ad haec posteriorum concessu Pontificum alia accessit facultas, nimirum ipsa sacrae indulgentiae munera dilargiendi, adiecta rescriptis clausula, *praesenti valituro absque ulla Brevis expeditione*.

Sed cum huius generis rescriptorum frequentia crevisset praeter modum, iisdemque de rebus rescribere eodem tempore consuesset Curia a diplomatibus pontificiis, abnormis quaedam ac praepostera agendarum rerum consecuta ratio est. Huic incommodo occurrendum tempestive censuit Pius IX f. r. decessor Noster, datoque in id decreto (1) Congregationem Indulgentiis sacrisque Reliquiis cognoscendis praepositam extra fines Constitutionis Clementinae excurrere prohibuit, indulgentiarum tribuendarum adempta facultate. « Nos praesenti *Motu proprio*, et ex certa scientia ac matura deliberatione decernimus ut Congregatio eadem pergat quidem retinere quaestiones et disceptationes quae super Indulgentiis aut Reliquiis forte oboriantur, et peragere etiam atque expedire alia omnia quae suae dumtaxat institutionis munia respiciunt ad tramites *Motus proprii*, quem hac de re praelaudatus Antecessor Noster Clemens IX dedit sub die VI Iulii MDCLXIX; abstineat tamen omnino ab emittendis actis illis, quae ad Indulgentiarum pertinent concessionem ». Verumtamen huius vis decreti sensim excidit, restituta scilicet ea ipsa, quae fuerat adempta, facultate: ita plane ut non minore quam antea numero rescripta edi soleant cum ea clausula, quam supra diximus. Qua re quoniam perturbationem ordinis debiti ac vetera incommoda plane renovari, multorum testimonio Nobis constiterat, delectis quibusdam S. R. E. Cardinalibus mandavimus, ut caussam mature perpenderent, et quo remedio opus esse videretur, aperte significarent. Igitur cognita eorum sententia, ut sua quique munia serventur integra, *Motu proprio* et certa scientia decernimus:

I. Ut Congregationi Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepositae ea salva iura permaneant, quae Clemens auctor instituit: praetereaque eidem confirmamus, et, quatenus opus sit, de integro concedimus facultates omnes, quae in syllabo, his litteris adnexo, numerantur.

(1) *Motu proprio* diei II Ianuarii an. MDCCCLV.

II. Volumus et statuimus, ceteras concessiones iterationesque indulgentiarum, privilegia altarium, facultates benedicendi et alia eiusmodi ad Nostram Secretariam Brevium exclusive pertinere.

III. Simili ratione decernimus, ut quae facultates Congregationi, de qua agimus, collatae sunt, eae ita sint eius propriae, ut nulli praeterea vel Congregationi vel Secretariae possint esse communes.

Datum Romae apud S. Petrum, die XXXI Octobris anno MDCCCLXXXXVII, Pontificatus Nostri Vigesimo.

SYLLABUS

Facultatum quas SSmus Dominus Noster Leo PP. XIII S. Congregationi Indulgentiis et SS. Reliquiis praepositae confirmat et, quatenus opus sit, de integro concedit iuxta N. 1 Sui Motus proprii *sub die XXXI Oct. a. MDCCCLXXXVII incip.* Christianae reipublicae.

1. Facultatem interpretandi Rescripta de Indulgentiis sacrisque Reliquiis edita, etiam propria manu a Summo Pontifice signata.

2. Dirimendi quaestiones et dubia minoris momenti, quae ita facile dilui possunt, ut necesse non sit de eis in Eminentissimorum Patrum Congregatione disceptare.

3. Approbandi Summaria Indulgentiarum.

4. Sanandi defectus cuiuslibet generis qui irrepserint in erectiones Confraternitatum, piarum Unionum, etc. vel etiam in earum aggregationem ad Archiconfraternitates, Primarias, Primo-primarias, etc.

5. Sanandi defectus quoscumque, quibus affici contingat adscriptiones Christifidelium ad Tertios Ordines, ad Confraternitates, Congregationes, Pias Uniones, etc. Itemque defectus in benedicendis et imponendis scapularibus, in benedictionibus Rosariorum, coronarum, etc., in erectione Stationum Viae Crucis et Matris Dolorosae.

6. Dispensandi super defectu distantiae requisitae ad erectionem Confraternitatum, ita tamen ut rescripti executio remittatur prudenti iudicio Ordinarii. Dispensandi etiam super con-

ditione distantiae inter ecclesias, quae praefiniri solet in rescriptis concessionis quarumdam Indulgentiarum.

7. Transferendi Indulgentias favore Sanctimonialium, cum de uno ad aliud Monasterium, sive de una ad aliam domum migrant ob temporum adiuncta.

8. Concedendi, quatenus opus sit, ut Indulgentiae, quibus gaudebant ecclesiae Regularium, vigere pergant post ipsorum expulsionem seu violentam conventuum suppressionem. Quae facultas extendatur ad casus tum praeteritarum, tum futurarum conventuum suppressionum; extensive etiam ad ecclesias sive Sanctimonialium, sive cuiuslibet Congregationis et Instituti.

9. Concedendi ut regularium Ordinum,. et etiam Congregationum sive Institutorum alumni utriusque sexus Indulgentiis et gratiis, quibus gaudebant in propriis respective ecclesiis, frui possint et valeant dum vitam communem agunt in alia domo, in qua legitime habent oratorium vel publicum vel privatum.

10. Transferendi a die vel diebus ad diem vel dies alios Indulgentias iam concessas; exceptis *Indulgentia Portiunculae* aliisque Indulgentiis plenariis concessis *toties quoties*.

11. Transferendi ad aliam ecclesiam vel ad aliud oratorium publicum Indulgentias concessas ecclesiae vel publico oratorio.

12. Concedendi Dioecesibus intra et extra Italiam privilegium, ut Indulgentias, pro quibus requiritur sacramentalis confessio, lucrari valeant Christifideles qui sacramentalem confessionem peragere solent intra duas hebdomadas. Quod tamen privilegium non concedatur nisi Ordinario Dioecesis expresse petenti et ob penuriam confessariorum tantum.

13. Commutandi conditiones, seu pias exercitationes ad Indulgentiarum acquisitionem praescriptas, in alia pia opera omnino vel fere aequivalentia: exceptis semper Indulgentiis plenariis *toties quoties*, et exceptis etiam conditionibus sacramentalis confessionis et sacrae Communionis quotiescumque requiruntur.

14. Renovandi seu prorogandi pro Sanctimonialibus, vere pauperibus tantum, Indulgentias iam ipsis concessas etiamsi forte distulerint renovationem vel prorogationem implorare.

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

DUBIUM quoad decretum quo praecipitur, omnes sacerdotes sese conformare debere Kalendario ecclesiae in qua missa celebratur. (1).

Quum iuxta Decretum Sacrorum Rituum Congregationis diei 9 Decembris 1895 omnes Sacerdotes, sive saeculares, sive regulares Missas in aliena Ecclesia vel alieno Oratorio publico celebrantes omnino se conformare debeant dictae Ecclesiae vel Oratorio, ab eadem Sacra Congregatione postulatum fuit: utrum Sacerdotes alienae Dioecesis obligentur etiam ad dicendam Orationem praescriptam ab Episcopo loci, ubi celebrant, an potius sint liberi ab hac oratione imperata?

Et Sacra ipsa Congregatio, ad relationem subscripti Secretarii, exquisito etiam voto Commissionis Liturgicae reque mature perpensa, proposito dubio respondendum censuit: *Affirmative* ad primam partem; *Negative* ad secundam. Atque ita rescripsit. Die 5 Martii 1898.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secretarius.*

NEAPOLITANA. Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Ignatii Iennaco Sacerdotis Saecularis in archidioecesi Neapolitana.

Mirabilis et misericors Deus opportune seligit ac mittit suos fideles servos, benedicens eis benedictionibus propriis in Christo haerede universorum, cuius meritis et gratia adiuti, in exemplum ac praesidium virtutis singulis hominum statibus ipsi praelucent. Temporibus etiam a nostra aetate haud dissitis florentissima, Italia ac praesertim regio Neapolitana plures vidit eiusmodi Dei famulos atque ex iis laeta adhuc commemorat servum Dei Ignatium Iennaco sacerdotem saecularem. Hic die 30 Aprilis anno 1752 in civitate Turri Annuntiata, Archidioeceseos Neapoli-

(1) Decretum istud relatum fuit Vol. XXVIII, 438.

tanae ortus, die sequenti in Ecclesia parochiali Spiritus Sancti baptismo regeneratus fuit. Boni parentes Nicolaus et Caecilia Salvatore christianam pueruli educationem suscipientes, in eo suavem docilemque indolem invenerunt. In ipsa prima aetate vocationis ecclesiastica indicia portendebat, erigendo domi parva altaria ac quotidiana pietatis exercitia et ad annua festa religiosa peragenda. Erga Beatissimam Virginem suam devotionem pandebat tum per mariale rosarium, tum per ieiunium in sabbato. Dictis parentum obediens, si quid pecuniae ab eis vel ab aliis in praemium recipiebat, praeter morem puerorum et adolescentium, illud in Dei cultum et in hominum levamen expendebat; atque animas defunctorum piacularibus flammis addictas, stipe sacerdotibus oblata, ut sacra litarent, sublevabat. Ignatius domi, ecclesiae ac scholae amantissimus cum esset parvulus non parvuli speciem, sed viri formam induisse videbatur. Inde accidit ut clericali statu ac veste dignus habitus sit, unanimi cleri et populi consensione. Ob progressus in studiis et in christiana cathechesi inter alumnos Seminarii Urbani Neapolitani meruit cooptari, locum tenens gratuitum. Ex actibus processualibus liquet Ignatium peculiarem finem a Sacrosancto Concilio Tridentino alumnis in spem Ecclesiae succrescentibus propositum, plane assequutum fuisse. Eius pietas, modestia, obedientia et litteras ac scientiam addiscendi ardor ab ipso Ephebei Rectore ceteris clericis indicabatur. Quamvis vero, ut citius ad sacros ordines promoveretur optimum haberet testimonium, ipse tamen praetulit servare tempora singulis sacris ordinibus praefinita, alienum se ostendens a dispensationibus impetrandis. Adhuc iuvenis et vix diaconus ad humaniores litteras edocendas in praedicto Seminario electus fuit, et deinceps linguae hebraicae magister renunciatus eam maxima cum laude usque ad vitae exitum tradidit. Ad sacerdotalem dignitatem evectus sacris quotidie et devote operabatur, praedicationi verbi Dei naviter incumbebat, et pari sedulitate ac discretione confessiones fidelium excipiebat, praecipue sequens S. Alphonsi de Ligorio doctrinam. Quod sacrum ministerium exercuit tum Neapoli praesertim in Seminario urbano, directoris spiritualis munere fungens et simul sanctuarii candidatos iuxta regulam Ss. Patrum ad sacri textus intelligentiam instituens, tum in civitate Turri Annuntiata penes ecclesiam Congregationis SSmi Rosarii et paroeciam Spiritus Sancti. In confratres marialis rosarii, quibus erat magister pie-

tatis, atque in suos concives fervidum suum amorem, quo Eucharistiae Sacramentum atque Deiparam Perdolentem amplectebatur, transfundebat. Inde ibidem instituta ab eo triduana expositio Ss. Eucharistiae in Maiori Hebdomada a dominica palmarum ad feriam III, et pium exercitium feriae VI in Parasceve ad Beatissimae Mariae Virginis inexplicabiles dolores recolendos; atque illa duo opuscula eius sapientiam ac pietatem redolentia, primum super modo et ratione audiendi Missam, alterum super Virgine Matre Desolata. Decorem domus Dei dilexit atque promovit, eleemosynis etiam a fidelibus ad hunc finem collectis; insuper ut sacrae functiones rite peragerentur, ipse cantum ecclesiasticum in quo erat peritus, saepe dirigebat. Hisce aliisque operibus in Dei gloriam et in proximorum utilitatem intentus, studio et laboribus fractus; sed animo fortis et patiens dum extremo insanabili morbo afflictabatur, et sacramentis ecclesiae roboratus, die quam praedixerat 22 Decembris anno 1828, mortem occubuit. Corpus Servi Dei in sacello Seminarii Neapolitani prius expositum ac deinceps ad civitatem natalem delatum, ultra tres dies mansit insepultum, concivibus aliquid ex veste vel ex capillis, devotionis causa, sibi diripientibus. Exequiis rite peractis, in sepultura congregationis SSmi Rosarii, tunc conditum fuit et post octodecim annos, auctoritate ecclesiastica approbante, translatum in sacrarium eiusdem congregationis, sub pavimento tumulatum est. Interim fama sanctitatis quam Dei Famulus vivens acquisierat, post obitum magis inclaruit; et super ea in ecclesiastica curia neapolitana rite adornatus fuit Processus Ordinarius in Almam Urbem iam delatus, in Actis Sacrae Rituum Congregationis exhibitus et legitime apertus. Hinc rogante Rmo Dno Cosimo Stornajolo huius Causae Postulatore, Sanctissimus Dominus Noster Leo Papa XIII, per decreta 8 Iulii 1891, 13 Martii 1894 et 29 Martii 1895, et sententiam probavit ipsius Sacri Consilii super revisione peracta scriptorum Servi Dei, et veniam indulsit proponendi, etiam ante lapsum decennii, absque interventu et voto Consultorum in Congregatione Ordinaria dubium de signanda commissione introductionis eiusdem Causae. Quare, instante praefato Postulatore, attentisque Litteris Postulatoriis aliquorum Emorum S. R. E. Cardinalium, plurium Rmorum Antistitum, nec non Rmi Capituli Metropolitanae Ecclesiae Neapolitanae, una cum clero et populo civitatis Turris Annuntiatae praesertim e sodalibus SSmi

Rosarii, Emus et Rmus Dnus Card. Vincentius Vannutelli, ipsius Causae Ponens seu Relator, in Ordinariis Comitiis, subsignata die, ad Vaticanum coadunatis, sequens dubium discutiendum proposuit: « *An sit signanda Commissio introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur?* » Et Sacra Rituum Congregatio, post relationem Emi Ponentis, audito etiam R. P. D. Ioanne Baptista Lugari Sanctae Fidei Promotore, omnibusque rite expensis, rescribendum censuit: « *Affirmative,* seu signandam esse Commissionem, si Sanctissimo Domino placuerit. » Die 7 Decembris 1897.

Quibus omnibus Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII per infrascriptum Cardinalem Sacrae Rituum Congregationi Praefectum relatis, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae ipsius Congregationis ratum habens, propria manu signare dignata est Commissionem Introductionis Causae Venerabilis Servi Dei Ignatii Iennaco, die undecima iisdem mense et anno.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA, *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI, *S. R. C. Secretarius.*

TOLOSANA. Confirmationis Cultus ab immemorabili tempore praestiti servo Dei Sabino episcopo et Martyri et quarumdam Paroeciarum Patrono.

Eo temporis spatio, quo Saraceni, Abderamano Duce, Aquitaniam vastabant, ab anno nempe 728 ad annum 732, quantum coniicere licet, Sabinus Episcopus pro Christo vitam oppetiit. De eius ortu ac vitae gestis vix extat memoria, plurima tamen monumenta collecta reperiuntur sive antiqua sive recentiora, constanti traditione firmata, quae Servi Dei episcopalem dignitatem, pontificiam missionem, gloriosum martyrium, sanctitatis famam ac praecipue publicum ecclesiasticum cultum eidem ab obitu ad haec usque tempora exhibitum ostendunt. Ex his constat Sabinum prorsus diversum ab aliis eiusdem nominis sive Laveticano, sive Pictaviensi, sive Spoletano ceterisque quorum elogia leguntur in Martyrologio Romano, italum Episcopum, apostolicis virtutibus ornatum a Romano Pontifice electum et missum fuisse in Hispaniam et Galliam ut Saracenis per ea

loca degentibus Christi fidem nuntiaret. Eiectus ab Auscis penes quos munus apostolicum multo animarum lucro persolverat, per Péquilhan, traiecto rivo, ad sylvam Scande-Caprae pervenit, ibique in ipso primo pro religione certamine ab ethnicis in odium fidei interfectus fuit. Memoriae proditum est, S. Sabini nomine statim dedicata fuisse ea loca: atque etiam pristinum martyrii loco proximum. Corpus vero Servi Dei ab eum comitantibus susceptum ac in sepulcro marmoreo humi infosso clam repositum tandiu delituit quandiu, saracenis ab illa regione expulsis, mirifice detectum fuit. Namque taurus fugitivus, tintinnabulis eius collo appensis sonantibus, repertus est mugiens et cruribus complicatis terram lambens ubi idem corpus quiescebat. Eo in loco statim extructum fuit in honorem Servi Dei sacellum exiguum cui deinceps alterum maius substitutum est cum aedificio pro sacerdotibus in sacrum ipsius sacelli ministerium commorantibus. Documenta longe anteriora aevo Urbaniano S. Sabini nomen territorio sacello sive ecclesiae, et confraternitati inditum commemorant, atque etiam referunt ipsius Festum die 10 Iunii quotannis recolendum, statutis ea ipsa die tum nundinis ad maiorem celebritatem et populi frequentiam, tum oblationibus fidelium ad cultum S. Sabino sacerdotum ministerio servandum. Recentiora vero documenta docent indulgentias a sa. me. Paulo V concessas confratribus aliisque visitantibus sacellum eiusdem Sancti et solemnem supplicationem, ex voto pro gratiarum actione, singulis annis peragendam in civitate Cazères in honorem ipsius Servi Dei cui omnium ordinum cives a contagiosa lue liberationem, sicut S. Rocho et S. Francisco Assisiensi, tribuebant. Praedictum sacellum seu ecclesiam S. Sabini nomine ac reliquiis decoratam nefarii homines in commotione gallica anno 1792 polluerunt ac destruxerunt, hisce tamen sacris pignoribus pepercerunt quae sub ruderibus tecta iacuerunt donec anno 1796 effossa, inventa sunt in parva capsa, e quercu, sera obserata sigillisque obsignata cum recognitione rite facta anno 1780 a Patre Raymundo. Eadem statim cuidam christianae familiae custodienda tradita sunt et septem post annos, rogantibus incolis Scande-Caprae, iussu et auctoritate Archiepiscopi Tolosani, die 15 Augusti in Festo Assumptionis B. M. Virginis, e domo privata in ecclesiam parochialem translata fuere. Ibi prope altare maius collocata et fidelium venerationi proposita per quinquaginta annos perman-

serunt. Nam vertente anno 1853, aedes S. Sabino sacra fidelium pietate ac sumptibus rursus erecta et rite benedicta venerandas exuvias festiva solemnitate recepit, adstante clero et populo; et mane, sacro peracto et communione pluribus centenis fidelium distributa; post meridiem celebratis vesperis et sermone habito in laudem Servi Dei. Supradictus cultus immemorialis Sabino Episcopo et Martyri praestitus atque e dioecesi Convenarum, anno 1801 suppressa, ad alias quoque dioeceses, annuentibus Episcopis, propagatus, nondum ab Apostolica Sede per decretum Sacrae Rituum Congregationis recognitus ac probatus fuerat. Hoc tamen erat in votis omnium S. Sabini cultorum, quibus libenter obsecundans Cardinalis Florianus Desprez Archiepiscopus Tolosanus, per iudicem delegatum, inquisitione ordinaria absoluta, super praedicto cultu immemoriali sententiam protulit affirmativam. Causa vero ad Sacram Rituum Congregationem delata, instante Rm̃o P. Vincentio Ligiez Ordinis Praedicatorum, ipsius causae Postulatore, nomine etiam hodierni Rm̃i Dñi Archiepiscopi Tolosani, attentisque Litteris Postulatoriis Em̃i Card. Archiepiscopi Burdigalensis et plurium sacrorum Antistitum, Em̃us et Rm̃us Dñus Cardinalis Caietanus Aloisi Masella, eiusdem Causae Relator, in ordinario Sacrorum Rituum Congregationis conventu, subsignata die, ad Vaticanum habito, sequens dubium discutiendum proposuit: « *An sententia iudicis delegati ab Em̃o et Rm̃o Dño Card. Archiepiscopo Tolosano super cultu praefato Servo Dei ab immemorabili tempore praestito, seu super casu excepto a Decretis sa. me. Urbani Papae VIII sit confirmanda in casu et ad effectum de quo agitur?* » Porro Em̃i et Rm̃i Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, post relationem ipsius Em̃i Ponentis, audito etiam R. P. D. Ioanne Baptista Lugari Sanctae Fidei Promotore, omnibusque accurate perpensis, rescribendum censuerunt: *Affirmative seu sententiam esse confirmandam.* Die 7 Decembris 1897.

Quibus omnibus Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII per infrascriptum Cardinalem Sacrae Rituum Congregationi Praefectum relatis, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae ipsius Congregationis ratum habuit et confirmavit, die undecima iisdem mense et anno.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secretarius.*

SAGONEN. seu ADIACEN. Beatificationis et Canonizationis ven. servi Dei fr. Bernardini a Calenzana sacerdotis professi ordinis minorum s. Francisci.

SUPER DUBIO

An constet de virtutibus Theologalibus Fide, Spe, et Caritate in Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Fortitudine ac Temperantia earumque adnexis in gradu heroico in casu et ad effectum de quo agitur?

Virtus, quo ab oculis hominum et conspectu remotior, eo luce puriore nitentior.

Anno MDXCI, VI idus apriles Calenzanae in Cyrnaea insula ortus est Bernardinus: parentes divites magis, an pii iure ambigis. Integritas morum illi a teneris socia. Haec mentem eius animumque sanctissimis temperavit legibus, eumque ad tumulum usque est prosequuta.

Obsequio parentes et magistros sibi adiunxit, nihilque quod ab eorum optatis aut nutu transversum unguem abesset, molitus est. Animi demissione inter aequales praestitit: modestia et obedientia omnibus in exemplum.

Pietatis studio ita efferebatur, ut nihil supra. Sacra de altari libabat frequens. Christum in sacramento augusto delitescentem quotidie intervisebat, oculos in eum cupide intendebat, adloquebatur adstantem.

Nihil illi in amore nisi caelestia, nihil mente libentius agitare nisi solitudinem. Utque nulla notatam labe caelo tutius inferret virginitatem, inter sodales franciscales, qui *Reformati* dicebantur, frustra reluctante patre, immigravit. Annum agebat XV. Brevi, ea in Bernardini virtutibus facta est accessio ut omnium iudicio ad metam pervenisse visus sit. Assidua illi cum Deo consuetudo, perpetuum orandi studium, summa humilitas, poenitentia singularis. Recolendis vero Christi cruciatibus ita addictus ut lacrimis temperare non posset, extases raptusque experiretur. Contubernales et socios uti fratres amore prosequutus est. Omnibus gratificari, omnes obsequio et comitate demereri, nullum singulis iuvandi locum dimittere, omnibus praesto esse.

Alumnos qui virtutis stadium ineunt, primisque sanctioris vitae imbuuntur praeceptis instituit praeses et magister; illis

exemplo praeivit, illos singulas in horas ope et consilio adfuit. Ut illorum mores ad Francisci Patris disciplinam fingeret nullam officii sui partem passus est desiderari.

Bernardini caritas intra coenobii fines non se continuit. In communem enim utilitatem magnopere fuit intentus, neve uno dumtaxat munere implicitus teneretur, nihil potius duxit quam ut necessitates cum corporis tum animi sublevaret. Incredibile est quot, eo auctore, odia posita, iurgiorum semina extincta, dissidiorum causae abscissae.

In medio tamen laborum cursu nunquam a se oculos dimovit; quare si quid otii ab animorum cultura vacaret, naviter ad caelestia conferebat, heic pietatis studio incalescebat: heic animum reficiebat; heic recens et integer ad conserendam educendamque evangelii messem sese referebat. Paucis, adeo Bernardini secunda fama percrebuit, ut sancti nomen illi fuerit factum.

Extremo conflictatus morbo, cum exitum sibi imminere persentiret, tantam cepit animo voluptatem, ut beatas caeli delicias praegustare visus sit. Eius funus non modo oppidani, sed et frequentes e viciniis turmae moerore et virtutum eius praedicatione prosequuti sunt: utque communi omnium pietati fieret satis illius cadaver triduo inhumatum fuit asservandum. Vitam sanctissime actam cum immortalitate commutavit anno MDCLIII, praeclarisque quae reliquit virtutum speciminibus defunctus licet, adhuc loquitur.

Mirum igitur non est si cum morte haud perierit Venerabilis Bernardini memoria. Quin imo ob eius sanctitatis famam longe lateque diffusam, de eiusdem Beatificatione et Canonizatione in Sacrornm Rituum Congregatione causa coeperit agitari. Praemissis autem quae in huiusmodi causis Decreta et Pontificum Maximorum Constitutiones servari iubent, deventum est ad discutiendas Venerabilis Servi Dei virtutes in Congregatione Antepraeparatoria habita decimonono calendas septembres anno MDCCCLXXXIII in aedibus Cardinalis Thomae Mariae Martinelli tunc causae relatoris. Huic Congregationi altera successit quae Praeparatoria dicitur, quaeque ad Apostolicum Palatium Vaticanum advocata fuit nono calendas augusti anno MDCCCXCIV. Tandem in generali conventu ibidem penes Sanctissimum Dominum Nostrum LEONEM PAPAM XIII indicto, anno superiore decimosexto calendas decembres Rmus Cardinalis Isidorus Ver-

ga Episcopus Albanensis, Causae Relator dubium ad discutiendum proposuit: *An constet de Virtutibus Theologalibus Fide, Spe et Caritate erga Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Temperantia et Fortitudine earumque adnexis Ven. Servi Dei Bernardini a Calenzana, in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur?* Emi Cardinales, ceterique Patres Consultores suffragia singuli tulerunt, Beatissimus vero Pontifex decretoriam sententiam suam aperire distulit, divini luminis praesidium a Patre luminum impensius deprecaturus.

Hodierna autem die Dominica quarta post Epiphaniam sacro devotissime peracto, Rmos Cardinales acciri iussit Camillum Mazzella Episcopum Praenestinum S. R. C. Praefectum, et Isidorum Verga Episcopum Albanensem Causae Relatorem, nec non R. P. Io. Baptistam Lugari Fidei Promotorem, meque infrascriptum Secretarium iisque adstantibus solemniter pronunciavit: *Constare de virtutibus Theologalibus Fide, Spe et Caritate erga Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Temperantia et Fortitudine earumque adnexis Ven. Serv. Dei Bernardini a Calenzana in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur.*

Hoc decretum in vulgus edi, et in acta S. R. C. referri mandavit tertio calendas februarii anno MDCCCXCVIII.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secretarius.*

BONONIEN. Beatificationis et Canonizationis ven. servi Dei Bartholomaei Mariae Dalmonte sacerdotis et institutoris Piae Operae Missionum.

Ad instantiam Rmi Dni Petri Crostarosa Antistitis Urbani et Causae Ven. Servi Bartholomaei M. Dalmonte Postulatoris, Emus et Rmus Dnus Card. Lucidus M. Parocchi, Episcopus Portuensis et S. Rufinae, eiusdem Causae Relator, in Ordinario Sacrorum Rituum Congregationis Coetu Rotali, subsignata die ad Vaticanum coadunato iuxta peculiares SSmi Dni Nostri Leonis Papae XIII dispositiones annis 1878 et 1895 editas, sequens Dubium discutiendum proposuit: « *An constet de validitate et relevantia Processus Apostolica Auctoritate Bononiae constructi super fama sanctitatis, virtutum et miraculorum in genere praedicti Venerabilis Servi Dei in casu et ad effectum, de quo agitur?*

Et Sacra eadem Congregatio, omnibus accurato examine perpensis, auditoque R. P. D. Ioanne Baptista Lugari Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuit: *Affirmative seu constare.* Die 22 Martii 1898.

Facta postmodum de his SSmo Domino Nostro Leoni Papae XIII per subscriptum Secretarium relatione, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae ipsius Congregationis ratum habuit et confirmavit, die 28 iisdem mense et anno.

C. CARD. MAZZELLA *Ep. Praenestinus,*
L. ✠ S. *S. R. C. Praefectus.*

DIOMEDES PANICI *Secr.*

EX S. POENITENTIARIA APOSTOLICA

DUBIUM quod executionem rescripti.

Beatissime Pater,

Sub die 30 Martii 1897, Ioannes B.... et Rosalia I.... N... dioecesis, a Dataria Apostolica rescriptum dispensationis reportaverunt *supra secundo in linea aequali ex uno, ac duplici quarto ex tertio* stipitibus provenien. consanguinitatis gradibus.

Ita ferebat rescriptum, dum revera dispensatio postulata fuerat super *secundo ex uno, quarto ex altero ac demum item quarto ex tertio* stipitibus provenien. consanguinitatis gradibus.

Iamvero cum tempus urgeret et error rescripti circa quid accidentale versaretur, Ordinarius N.... rescriptum executus est, sponsique in facie Ecclesiae rite copulati sunt. Hinc quaerit:

1°. Utrum rescriptum valide et licite executus fuerit?

Die 1 Februarii 1895, cum quidam Ordinarius in libello supplici se originis Ordinarium affirmaverit, dum revera Ordinarius domicilii esset, S. Poenitentiaria sciscitanti respondit dispensationem valide et licite fuisse datam, verum errorem corrigendum esse. Hinc:

2°. Utrum ipse Ordinarius N.... debeat et in casu actuali errorem rescripti corrigere?

Et Deus....

Sacra Poenitentiaria Ordinario N.... super praemissis respondet: *Facta correctione acquiescat.*

Datum Romae, ex Sacra Poenitentiaria, die 2 Iunii 1897.

B. POMPILI, *S. P. Corrector.*

V. Can. LUCCHETTI, *S. P. Secret.*

EX ACTIS CONSISTORIALIBUS

De Consistorio habito die 24 Martii 1898.

SSm̃us Pater hac mane publicum habuit consistorium in Palatio Vaticano ut pileum rubrum traderet Em̃is Cardinalibus Martino de Herrera y de la Iglesia, Coullié, Labouré et Sourrieu creatis et publicatis die 19 Aprilis 1897. Quo peracto sequentes proposuit Ecclesias:

Archiepiscopalem Ecclesiam Rossanien. vacan. per promotionem R. P. D. Donati Mariae Dell'Olio ad Ecclesiam Metropolitanam Beneventanam, favore R. P. D. Horatii Mazzella, Episcopi titularis Cymaei.

Titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Nicopolitanam, vacan. per obitum bo. me. Alexandri Grossi, ultimi illius Archiepiscopi apud romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Henrici Grazioli, iam Episcopi Guastallensis.

Cathedralem Ecclesiam Abulen. vacan. per obitum bo. me. Iosephi Mariae Blanc et Baron, ultimi illius Episcopi extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Ioachimi Beltran et Asensio, Presbyteri dioeceseos Carthaginen. ad praesentationem Serenissimae Reginae Catholicae Regentis.

Metropolitanam Ecclesiam Baren. vacan. per obitum bo. me. Hernesti Mazzella, ultimi illius Archipraesulis, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Iulii Vaccaro, Archiepiscopi titularis Ancyrani.

Metropolitanam Ecclesiam Goritien. seu Gradiscan. vacan. per obitum bo. me. Aloisii Zorn, ultimi illius Archipraesulis, extra Romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Iacobi Missia Episcopi Labacen.

Cathedralem Ecclesiam Herbipolen. vacan. per promotionem R. P. D. Francisci Iosephi de Stein ad Metropolitanam Sedem Monacensem et Frisingensem, favore R. P. D. Ferdinandi Schloer, Presbyteri dioeceseos Herbipolensis.

Cathedralem Ecclesiam Segobien. vacan. per translationem R. P. D. Iosephi Pozuelo et Herrera ad Sedem Cathedralem Cordubensem, favore R. P. D. Iosephi Raymundi Quesada et Gascon, Episcopi titularis Domitiopolitani.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Ionopolitan. sub Archiepiscopo Gangrensi, vacan. per obitum bo. me. Iacobi Daddi, ultimi illius Episcopi extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Andreae Cassato, Presbyteri Hydruntinae archidioeceseos: qui etiam deputatus fuit in Auxiliarem R. P. D. Caietani Caporali, Archipraesulis Hydruntini.

Cathedralem Ecclesiam Caiacen. seu Calatin. vacan. per translationem ad Ecclesiam titularem Episcopalem Zenopolitan. R. P. D. Raphaelis Danise, favore R. D. Felicis De Siena, presbyteri dioeceseos Casertanae.

Metropolitanam Ecclesiam Toletanam, cui adnexus est Titulus Patriarchae Indiarum Occidentalium, vacan. per obitum clar. me. Antolini dum viveret S. R. E. Presbyteri Cardinalis Monescillo et Viso, ultimi Archiepiscopi et Patriarchae extra romanam curiam defuncti, ad quam Sanctitas Sua transtulit Em̃um ac Rm̃um Dominum Cyriacum Mariam Titulo S. Petri in Monte Auro eiusdem S. R. E. Presby-

terum Cardinalem Sancha et Hervas Archiepiscopum Valentinum, ad praesentationem Serenissimae Reginae Catholicae Regentis.

Metropolitanas Ecclesias Tranen. ac Barolen. aeque principaliter unitas, una cum Titulo Archiepiscopali Nazareno, et Episcopali Ecclesia Vigiliensi ab Archiepiscopo pro tempore Tranensi perpetuo administranda, vacan. per promotionem ad Patriarchalem Ecclesiam Alexandrin. latini ritus R. P. D. Dominici Marinangeli, favore R. P. D. Thomae De Stefano, Episcopi Ruben. ac Bituntin.

Metropolitanam Ecclesiam Friburgen. in Magno Ducatu Badensi vacan. per obitum bo. me. Ioannis Christiani Roos, ultimi illius Archipraesulis, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Georgii Ignatii Komp, Antistitis Fuldensis.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Samosatenam vacan. per translationem R. P. D. Caroli Gustavi Walranens ad Sedem Cathedralem Tornacensem, favore R. P. D. Geraldi Soubrier Episcopi Oranensis.

Tiiularem Ecclesiam Episcopalem Traianopolitan. certo modo vacan., favore R. P. D. Henrici Iosephi Reed da Silva, iam Episcopi S. Thomae de Meliapor.

Cathedralem Ecclesiam S. Petri seu *Martinicen.* vacan. per dimissionem a R. P. D. Iuliano Francisco Petro Carméné, libere ac sponte in manibus Sanctitatis Suae peractam et ab Eadem admissam, atque successivam assignationem tituli Archiepiscopalis Hierapolitani eius favore factam, favore R. D. Iosephi Stephani Friderici Tanoux, e Congregatione S. Vincentii a Paulo, Presbyteri dioecesis Massiliensis.

Patriarchalem Ecclesiam Antiochen. Nationis Graeco-Melchitarum, vacan. per obitum bo. me. Gregorii Jussef, ultimi illius Patriarchae, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Petri Geraigiry, Episcopi Caesarien. Panaen.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Proconnesien. sub Archiepiscopo Cyziceno vacan. per obitum bo. me. Petri Mariae Gentet, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Ioannis Carli, Presbyteri dioecesis Vintimiliensis.

Cathedralem Ecclesiam Eporedien. seu *Ipporegien.* vacan. per promotionem ad Sedem Metropolitanam Taurinensem R. P. D. Augustini Richelmy, favore R. D. Matthaei Filipello, Presbyteri archidioeceseos Taurinensis.

Cathedrales Ecclesias Recineten. et Lauretan. invicem perpetuo canonice unitas, vacan. per obitum bo. me. Thomae Gallucci, ultimi illarum Episcopi extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Guilelmi Giustini, Presbyteri Senogalliensis.

Cathedrales Ecclesiam Sarsinaten. vacan. per obitum bo. me. Henrici Graziani, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Dominici Riccardi Presbyteri dioeceseos Feretranae.

Cathedralem Ecclesiam Seguntin. vacan. per obitum bo. me. Iosephi Mariae Caparrós et Lopez, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. Fr. Thuribii Minquella et Arneco a Virgine de Mercede, Episcopi Portoricensis.

Cathedrales Ecclesias Ruben. ac Bituntin. invicem perpetuo canonice unitas vacan. per promotionem R. P. D. Thomae De Stephano ad Metropolitanas unitas Ecclesias Tranensem ac Barolensem, favore R. D. Paschalis Berardi, Presbyteri dioeceseos Triventinae.

Metropolitanam Ecclesiam Messanen., cui ex Litteris Apostolicis sub Annulo Piscatoris datis die 31 Augusti 1883 adnexus est Archimandritatus SS. Salvatoris, vacan. per obitum clar. me. Iosephi dum viveret S. R. E. Card. Guarino, ultimi illius Archiepiscopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Litterii d'Arrigo, presbyteri Messanensis.

Titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Hierapolitan. vacan. per obitum bo. me.

Caroli Aslanian, ultimi illius Archiepiscopi extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Iuliani Francisci Petri Carméné, Episcopi S. Petri seu Martinicen.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Arsinoënsem vacan. per translationem R. P. D. Ioannis Boneo ad Sedem Cathedralem Sanctae Fidei, favore R. P. D. Caroli Iosephi Ludovici Abel Hilbert, Episcopi Cenomanensis.

Cathedralem Ecclesiam Corduben, vacan. per promotionem R. P. D. Sebastiani Herrero et Espinosa de los Monteros ad Sedem Metropolitanam Valentinam, favore R. P. D. Iosephi Pozuelo et Herrero, Episcopi Segobiensis.

Cathedralem Ecclesiam Bovinen. vacan. per translationem R. P. D. Michaelis De Iorio ad Cathedralem Sedem Stabian. seu Castri Maris, favore R. P. D. Iosephi Padula, Presbyteri Dioeceseos Tursiensis.

Metropolitanam Ecclesiam Valentin. vacan. per translationem Emi ac Rmi D. Cyriaci Mariae S. R. E. Titulo S. Petri in monte aureo Presb. Card. Sancha et Hervas ad Sedem Metropolitanam Toletanam et Patriarchatum Indiarum Occidentalium, favore R. P. D. Sebastiani Herrero et Espinosa de los Monteros, Episcopi Cordubensis.

Cathedralem Ecclesiam Liburnen. vacan. per promotionem R. P. D. Leopoldi Franchi ad titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Antiochenam Pisidiae, favore R. P. D. Iulii Matteoli, Episcopi Pisciensis.

Cathedralem Ecclesiam Piscien. vacan. per translationem R. P. D. Iulii Matteoli ad Sedem Cathedralem Liburnensem, favore R. P. D. Donati Velluti-Zati e Ducibus S. Clementis, Episcopi Oropensis.

Metropolitanam Ecclesiam Neapolitan. vacan. per obitum bo. me. Vincentii Mariae Sarnelli, ultimi illius Archiepiscopi, extra romanam curiam defuncti, quam eadem Sanctitas Sua gubernandam tradere intendit Emo ac Rmo Domino Iosepho tituli S. Xysti Presbytero Cardinali Prisco.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Zenopolitan. sub Archiepiscopo Seleuciensi, vacan. per tanslationem R. P. D. Francisci Albini Symon ad Sedem Cathedralem Plocensem, favore R. D. Engelberti Vorsak, Presbyteri dioeceseos Sirmien. et Bosnien.

Titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Cianam, certo modo vacan., favore R. P. D. Henrici Carfagnini, Episcopi Gallipolitani.

Cathedralem Ecclesiam Aliphan. vacan. per translationem R. P. D. Antonii Scotti ad titularem Ecclesiam Episcopalem Tiberiopolitanam, favore R. P. D. Septimii Caracciolo e Marchionibus Petraevallis et Principibus Torchiaroli et Ripae, Presbyteri Neapolitani.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Tiberiopolitanam, vacan. per translationem R. P. D. Mariani Antonii Espinosa ad Sedem Cathedralem Platensem, favore R. P. D. Antonii Scotti, Episcopi Aliphan.

Cathedralem Ecclesiam Labacen. vacan. per promotionem R. P. D. Iacobi Missia ad Metropolitanam Sedem Goritiensem seu Gradiscanam, favore R. P. D. Antonii Ieglié, Episcopi titularis Siuniensis.

Cathedralem Ecclesiam Salten. in Republica Argentina Americae Meridionalis, vacan. per translationem R. P. D. Pauli Padilla ad Sedem Cathedralem Tucumaniensem, favore R. D. Mathiae Linares, presbyteri dioeceseos Salten.

Cathedralem Ecclesiam Paranen. in Republica Argentina Americae Meridionalis, vacan. per obitum bo. me. Iosephi Gelabert, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Rodesindi de La Lastra, Episcopi titularis Miletopolitan.

Cathedralem Ecclesiam de Carthagena in Republica Columbiana Americae Meridionalis, vacan. per obitum bo. m. Eugenii Biffi, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Petri Brioschi, Presbyteri archidioeceseos Mediolanensis.

Titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Caesareae Ponti, vacan. per successionem R. P. D. Antonii Mariae Buglione ad Metropolitanam Sedem Compsanam, favore R. P. D. Iustini Adami, Presbyteri dioeceseos Vasten.

Ecclesiam de la Plata in Republica Argentina Americae Meridionalis, per Decretum Consistoriale « *Cum muneris sit Apostolicae Sedis* » editum die 15 februarii 1897 (super quo Apostolica Bulla expedita fuit) ad Cathedralis honorem evectam et a primaeva sua erectione vacantem, favore R. P. D. Mariani Antonii Espinosa, Episcopi titularis Tiberiopolitan.

Metropolitanam Ecclesiam de Plata in Boliviana ditione Americae meridionalis vacan. per obitum bo. me. Petri Iosephi Caietani de la Llosa, ultimi illius Archipraesulis extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Michaelis a Sanctis Taborga, Presbyteri Platensis.

Cathedralem Ecclesiam Stabian. seu *Castri Maris*, vacan. per promotionem R. P. D. Vincentii Mariae Sarnelli e Dynastis Iuranorum ad Metropolitanam Sedem Neapolitanam, favore R. P. D. Mchaelis De Iorio, Episcopi Bovinensis.

Cathedralem Ecclesiam Anglonensem-Tursiensem vacan. per translationem R. P. D. Seraphini Angelini ad Cathedralem Ecclesiam Abellinen., favore R. D. Carmeli Pujia, Presbyteri dioecesis Miletensis.

Cathedralem Ecclesiam Signin. vacan. per obitum bo. me. Costantini Costa, ultimi illius Episcopi extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Pancratii Giorgi, Presbyteri Anagninae dioeceseos.

Cathedralem Ecclesiam Interamnen. vacan. per promotionem R. P. D. Antonii Belli ad titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Chalcedonensem, favore R. D. Francisci Bacchini, Presbyteri dioeceseos Ariminensis.

Episcopalem titularem Ecclesiam Amathen. sub Archiepiscopo Apamen. vacan. per obitum bo. me. Gherardi Araldi, ultimi illius Episcopi extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Bartholomaei Mirra, Presbyteri Abbatiae S. Pauli extra moenia.

Ecclesiam Patriarchalem Alexandrin. latini ritus vacan. per obitum bo. me. Pauli Ballerini ultimi illius Patriarchae extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Dominici Marinangeli, Archiepiscopi Tranensis, Nazareni ac Barolensis.

Metropolitanam Ecclesiam Beneventan. vacan. per obitum clar. me. Camilli S. R. E. dum viveret Presb. Card. Siciliano di Rende ultimi illius Archiepiscopi extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Donati Mariae Dell' Olio, Archiepiscopi Rossanensis.

Cathedrales Ecclesias Savonen. et Naulen. invicem perpetuo canonice unitas vacan. per obitum bo. me. Iosephi Boraggini, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Iosephi Scatti, Presbyteri archidioeceseos Mediolanensis.

Cathedralem Ecclesiam Quinquecclesien. vacan. per obitum bo. me. Ferdinandi Dulanszky, ultimi illius Episcopi, extra romanam Curiam defuncti, favore R. D. Samuelis Hetyey, presbyteri dioeceseos Sabariensis.

Metropolitanam Ecclesiam Monacen. et Frisingen. vacan. per obitum bo. me. Antonii Thoma ultimi illius Archiepiscopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Francisci Iosephi de Stein, Episcopi Herbipolen.

Cathedralem Ecclesiam S. Thomae de Meliapor. in Indiis Orientalibus vacan. per renuntiationem R. P. D. Henrici Iosephi Reed da Silva, favore R. P. D. Antonii Iosephi de Souza Barroso, Episcopi titularis Himeniensis ac Praelaturae Mozambicensis Praesulis.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Castorien. sub Archiepiscopo Achridan. vacat. per obitum bo. me. Francisci Gasparic, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Gasparis Feliciani Cyrtowt, Presbyteri dioeceseos Samogitiensis.

Cathedrales Ecclesias Luceorien. ac Zytomirien. invicem perpetuo canonice unitas vacan. per promotionem R. P. D. Simonis Martini Kozlowski ad Metropolitanam Ecclesiam Mohiloviensem, favore R. P. D. Cyrilli Lubowidzki, Episcopi titularis Dulmensis et Suffraganei Luceoriensis ac Zytomiriensis.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Samien. sub Archiepiscopo Thodien. vacan. per translationem ad titularem Ecclesiam Famagostan. R. P. D. Angeli Mariae Meraviglia Mantegazza, favore R. D. Caroli Antonii Niedziadkowski, Presbyteri dioeceseos Camenecensis.

Cathedralem Ecclesiam Vilnen. vacan. per obitum bo. me. Antonii Andziewicz, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Stephani Alexandri Zwierowicz, Presbyteri dioeceseos Podlachiensis.

Cathedralem Ecclesiam Leonen. in ditione Mexicana Americae Septentrionalis vacan. per obitum bo. m. Thomae Baron et Morales, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Iacobi Garza Zambrano, Antistitis Saltillensis.

Titularem Eccl. Archiepiscopalem Seleucien. in Syria, vacan. per obitum bo. me. Tancredi Fausti, ultimi illius Archiepiscopi apud romanam curiam defuncti, favore R. P. Fr. Thomae Mariae Granello, Presbyteri Bononiensis, ex Ordine Praedicatorum.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Eleutheropolitan. sub Archiepiscopo Caesariensi vacan. per obitum bo. me. Theodori Hermanni Rutjés, ultimi illius Episcopi extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Boleslai Hieronymi Klopotowski, Presbyteri dioeceseos Camenecensis.

Cathedralem Ecclesiam de Seyna vel Augustovien. vacan. per obitum bo. me. Petri Wierzbnwski, ultimi illius Episcopi extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Antonii Baranowski, Episcopi titularis Thespiensis et Suffraganei Samogitiensis.

Cathedralem Ecclesiam. Tabasquen. Mexicana in ditione Americae Septentrionalis vacan. per translationem ad Sedem Angelopolitanam R. P. D. Iosephi Perfecti Amezquita, favore R. D. Francisci Campos, Presbyteri dioeceseos de Tulancingo.

Cathedralem Ecclesiam Tornacen. vacan. per obitum bo. me. Isidori Iosephi du Rousseaux, ultimi illius Episcopi extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Caroli Gustavi Walravens, Episcopi titularis Samosateni.

Titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Philippen. vacan. per successionem R. P. D. Bernardi Arguinzonis ad Ecclesiam Metropolitanam Veropolitanam, favore R. P. D. Antonii Vico, Presbyteri dioeceseos Anconitanae.

Ecclesiam Zuliensem in Republica de Benezuela Americae Meridionalis, per Decretum S. Congregationis Consistorialis datum die 25 Iulii 1897 ad Cathedralis honorem evectam et a primaeva sua erectione vacantem, favore R. D. Francisci Marvez, presbyteri archidioeceseos S. Iacobi de Benezuela seu Caracensis.

Cathedralem Ecclesiam Cochabamben. in Boliviana ditione Americae Meridionalis, vacan. per obitum bo. me. Francisci Mariae Granado, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Hyacinthi Anaya, Presbyteri Cochabambensis.

Titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Caesarien. in Palaestina, vacan. per assignationem Tituli SS. Nerei et Achillei, factam Emo Dño Antonio S. R. E. Presb. Card. Agliardi, favore R. P. D. Petri Gasparri, Presbyteri dioeceseos Nursinae.

Titularem Ecclesiam Archiepiscopalem Antiochen. Pisidiae vacan. per obitum bo. me. Henrici de Rossi, ultimi illius Archiepiscopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Leopoldi Franchi, Episcopi Liburnensis.

Metropolitanam Ecclesiam Taurinen. vacan. per obitum bo. me. Davidis Riccardi, ultimi illius Archipraesulis, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Augustini Richelmy, Episcopi Eporediensis.

Cathedralem Ecclesiam Coccinen. in Indiis Orientalibus vacan. per obitum bo. me. Ioannis Gomes Ferreira, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. D. Matthaei de Oliveira Xavier, Presbyteri Portalegrensis dioeceseos.

Archiepiscopalem Ecclesiam titularem Tyren. vacan. per assignationem tituli SS. Marcellini et Petri factam Emo ac Rmo Dño Dominico S. R. E. Presb. Card. Iacobini, favore R. P. D. Victoris Ioannis Iosephi Mariae Van den Branden de Reeth, Episcopi titularis Erythrarum.

Archiepiscopalem Ecclesiam titularem Chalcedonen. vacan. per obitum bo. me. Vincentii Leonis Sallua, ultimi illius Archiepiscopi extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Antonii Belli, Episcopi Interamnen.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Epiphanien. sub Archiepiscopo Anazarbeno, vacan. per successionem R. P. D. Francisci Bourne ad Sedem Cathedralem Southwarcensem, favore R. D. Sebastiani Iosephi Pereira, Presbyteri dioeceseos Portalegrensis.

Metropolitanam Ecclesiam S. Sebastiani Fluminis Ianuarii in Brasilia vacan. per obitum bo. me. Ioannis Ferdinandi Iacobi Esberard, ultimi illius Archiepiscopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Ioachimi Arcoverde de Albuquerque Cavalcanti, Episcopi S. Pauli in Brasilia.

Episcopalem Ecclesiam titularem Dionysiaden. sub Archiepiscopo Bostren. vacan. per obitum bo. me. Ludovici Felicis Zdanowicz, ultimi illius Episcopi, extra romanam curiam defuncti, favore R. P. D. Ioannis Volpi, Presbyteri Lucani.

Titularem Ecclesiam Episcopalem Himerien. sub Archiepiscopo Edesseno, vacan. per translationem R. P. D. Antonii Iosephi de Souza Barroso ad Sedem Cathedralem S. Thomae de Meliapor. favore R. D. Ioannis Gigante, Presbyteri Neapolitani.

Ecclesiam Sanctae Fidei in Republica Argentina Americae Meridionalis, per Decretum Consistoriale diei 13 februarii 1897, ad Cathedralis honorem evectam et a primaeva sua erectione vacantem, favore R. P. D. Ioannis Boneo, Episcopi titularis Arsinoitis.

Post haec, SSmus significavit per Suas Litteras in forma Brevis sequentes etiam iam renunciatos fuisse Antistites:

Patriarcham Alexandrinum latini ritus, Dominicum Marinangeli.

Archiepiscopos:

Chalcedonensem, Antonium Belli.
Taurinensem, Augustinum Richelmy.
Beneventanum, Donatum Dell' Olio.
Tyrensem, Victorem Van de Branden.
Philippensem, Antonium Vico.
Caesariensem in Palaestina, Petrum Gasparri.
Caesariensem in Cappadocia, Iustinum Adami.
Seleuciensem in Syria, Thomam Granello.
Antiochenum in Pisidia, Leopoldum Franchi.
Pariggensem, Emmanuelem Van den Bosch.
S. Sebastiani Fluminis Ianuarii, Ioachimum Arcoverde.
Monacensem et Frisingensem, Franciscum de Stein.
Armidensem Chaldaeorum, Salomonem Sabbagh.
Platensem, Michaelem Taborga.
Marianopolitanum, Paulum Bruchesi.
Novae Aureliae, Placidum Chapelle.
Corcyrensem, Antonium Delenda.

Episcopos:

Stabiarum, Michaelem De Iorio.
Anglonensem-Tursiensem, Carmelum Puiia.
Diompiadensem, Ioannem Volpi.
Savonensem ac Naniensem, Iosephum Scatti.
Himeriensem, Ioannem Gigante.
Signinum, Pancratium Giorgi.
Interamnensem, Franciscum Bacchini.
Amathensem, Bartholomaeum Mirra.
Tornacensem, Carolum Wabravens.
S. Thomae de Meliapor, Antonium de Souza.
Luceoriensem et Zytomiriensem, Cyrillum Lubowidzki.
Angustoriensem, Antonium Baranowski.
Paranensem, Rodesindum de La Lastra.
Tucumanensem, Paulum Padilla.
Platensem, Marianum Espinosa.
Leonensem, Iacobum Garza.
Tabasquensem, Franciscum Campos.
Coccinensem, Matthaeum de Oliveira.
Zuliensem, Franciscum Marvez.
Cochabambensem, Hyacinthum Anaya.
Vilnensem, Stephanum Zwierowicz.
Quinque Ecclesiarum, Samuelem Hetyey.
Saltensem, Mathiam Linares.
Carthaginensem in Indiis, Petrum Brioschi.
Amisensem, Ioannem Fitzmaurice.
Epiphaniensem, Sebastianum Pereira.

Samium, Carolum Niedziadkowski.
Castoriensem, Gasparem Cyrtowt.
Eleutheropolitanum, Boleslaum Kloptowski.
Laganiensem, Conradum Abels.
Ruphanearum, Petrum Lalowyer.
Remesianensem, Iosephum Leray.
Pentacomiensem, Alphonsum Favier.
Rusicadensem, Augustinum Hacquard.
Attudensem, Maximum Fernandez.
Tursonensem, Petrum Bourgade.
Sancti Clodoaldi, Iacobum Trobec.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

UTINEN.

MATRIMONII

Die 26 Iunii 1897.

Sess. 24 cap. 5 De ref. matr.

COMPENDIUM FACTI. Die 13 Februarii 1893, in parochiali ecclesia Archidioeceseos Utinensis, Petrus in 28 aetatis anno constitutus, praetermissis solemnitatibus civilibus, rite nupsit Angelae puellae annorum 19.

Statim post nuptias et per mensem integrum eodem tecto eodemque thalamo sponsi usi sunt, dein exortis dissidiis inter eos, mulier maritum deseruit et apud matrem se recepit. Quibus vero causis haec separatio effecta sit, ex actis strictim non eruitur; et revera in hoc puncto depositiones coniugum non plene conveniunt.

Interea annus pertransiit quo mulier nunquam viro suo reversa fuit; deinde cuiusdam Sacerdotis Pelizzo consilio instructa, Angela Curiam Utinensem adiit et petiit ut nullum declararetur matrimonium suum ex capite vis et metus, vel saltem dispensationem a Summo Pontifice efflagitavit super matr. rato et non consummato.

Ex mandato S. C. C. Curia Utinen. processum tam super asserta nullitate, quam super inconsummatione rite instrui curavit; actaque omnia inde transmisit.

Ex quibus apprehendimus Angelam, prout ipsa refert, nupsisse Petro inductam tantummodo precibus, blanditiis verberibusque matris; quod non plene convenit cum depositione viri, qui aliam causam assertae inconsummationis statuit, plane dissimilem ab ea quam mulier docet.

Disceptatio Synoptica

Votum canonistae. Pluribus praenotatis quoad factum Consultor sibi tria revocanda ad trutinam proposuit. Primum an Angela revera metu gravi coacta contraxerit matrimonium cum Petro, ideoque nullum atque irritum fuerit praedictum matrimonium.

Secundum an constet de inconsummatione matrimonii in casu.

Tertium denique utrum adsint in casu iustae et legitimae causae, ut consulatur SSmo pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato.

Extra omnem dubitationis aleam positum est, matrimonium metu contractum, modo metus requisitas habeat conditiones, nullum esse atque irritum iure saltem ecclesiastico. *Cap. Cum locum 14, c. Veniens 15, c. Consultationi 28, De sponsal. et matrim. et cap. Significavit 2, de eo qui duxit in matrim. etc.*, prout uno ore tradunt Theologi et Canonistae. D. Thomas *4 dist. 29 quaest. unic. art. 3.* Sanchez *De matrimonio lib. 4, disp. XII.* Salmanticenses *tract. IX, cap. IX, dub. unic.* Reiffenstuel *lib. IV, tit. 1, n. 325.* Schmalzgrueber *lib. IV, tit. I, num. 386 etc.* Sed metus, ut matrimonium irritet, gravis sit oportet, seu cadens in virum constantem, ab extrinseco, a causa nempe libera, ad matrimonialem consensum extorquendum iniuste illatus. Conditiones vero, quae ad metum gravem requiruntur, ad duas apte revocari queunt; quarum prima est, ut malum quod

metum incutiens minatur grave sit, sive absolute, sive saltem respectu personae metum passae; secunda, ut metum patiens, non inani apprehensioue permotus, sed probabili ductus ratione iudicet sibi imminere malum grave, cui facile neque per se, neque per alios occurrere valeat.

In themate, uti liquet ex exposita facti specie, de illo metus genere agitur, quem reverentialem appellat.

Preces quoque importunae, si adhibitae fuerint ab eo, respectu cuius timor reverentialis habetur, irritum reddunt matrimonium iuxta communissimam sententiam. « Monuerim tamen, habet Sanchez *lib. IV, disp. VII, n. 8,* non quascumque preces assiduas importunas dici; sed quae sunt instantissimae et saepius repetitae et inculcatae ut probat textus etc. »

Metus vero, ut matrimonium nullum reddat, perdurare debet usque ad tempus celebrationis matrimonii; Cosci *De separatione tori coniugalis lib. I, cap. VIII, num. 13.* De Iustis *lib. secun. cap. XII, num. 90.* Probari autem oportet argumentis quae nullitatem matrimonii indubiam reddant; quae si desint, standum est pro valore matrimonii. « Si omnibus diligenter consideratis, monet Paulus Laymann *lib. V, tract. X, part. 2, cap. V. num. 4,* dubium sit, utrum metus iniuste ad matrimonium contrahendum incussus gravis censendus sit, necne, ideoque utrum matrimonium irritum, an validum existat; arbitror pro valore matrimonii iudicandum. Quia licet maximopere curandum sit, ut matrimonium in perpetua coniunctione consistens libera voluntate contrahatur.... Postquam tamen semel matrimonium contractum est, potius est, ut validum quam ut invalidum iudicetur; cum matrimonii causa favorabilis sit ».

His in iure positis, inquirendum est num matrimonium quo de agitur metu gravi initum fuerit, ideoque nullum sit atque irritum.

Ex actis processualibus haud satis liquido constat, metum gravem fuisse unquam illatum Angelae, ut matrimonium contraheret cum Petro, et aliunde certum videtur me-

tum, si quando forte incussus fuit, plene purgatum fuisse ante coniugii celebrationem.

Actrix asserit in libello se animum ab hoc matrimonio adversum perpetuo gessisse, et nonnisi a matre precibus, blanditiis, minis et verberibus coactam nuptias sibi invisas contraxisse.

Attamen testes septimae manus ab Actrice inducti nihil deponunt de hac perpetua aversione Angelae a matrimonio cum Petro. Confessio vero iudicialis ipsius actricis aperte pugnat cum assertione extraiudiciali. Et sane: Angela diserte fatetur in iudicio sub iuramenti sanctitate se a duobus fere annis ante matrimonium deamare caepisse Petrum ab eoque quaedam munuscula, licet exigui pretii, recepit. Petrus saepissime accedebat tunc temporis ad domum Actricis, eam invisendi causa, quod quidem initio gratum sibi accidisse confitetur Angela. Postremo cum mater Actricis annuit Petro filiam in matrimonium petenti, Angelae arridebat matrimonium cum Petro « Ed io allora era contenta, perchè la gente mi diceva: prendilo, che è un buon giovane. »

Haec factorum series satis superque ostendit Angelam, aliquandiu saltem, amore affectam fuisse erga Petrum, atque voluisse, nullo compulsam metu, matrimonium cum eodem contrahere, proindeque a vero alienam esse assertionem actricis dicentis se contrariam semper fuisse huic matrimonio.

Neque vero preces et blanditiae, quae mater Angelae adhibuit, eiusmodi erant quae metum gravem incutere possent. Nemo sane dicet, parentes metum gravem inferre filiis ex eo quod eisdem suadeant unum matrimonium prae alio, prolatis in medium argumentis, quae utilitatem unius matrimonii prae alio ostendant. Iamvero, mater Angelae, dum iuxta actionem huiusmodi verba proferebat « in domo Petri bene se habent, Petrus domum propriam possidet, re familiari satis instructam, non longe a me eris, et si quando in morbum incideris, ego tibi praesto adero » nihil aliud effecisse videtur, quam filiae exponere rationes quae ostenderent utilitatem matrimonii quod eidem suadebat.

Ad minas autem et verbera quod attinet, declarat oratrix coram iudice, Petro petitionem matrimonii iteranti, praesente Francisco actricis germano fratre, se respondisse « noli amplius ad domum meam accedere pro hoc negotio, quia ego nolo te in matrimonium ducere » quod ubi mater rescivit a Francisco, filiam verberibus affecit, ea iterare minitans donec Angela e domo discedere cogeretur, si matrimonium cum Petro contrahere nollet; et subiicit actrix se hisce minis inductam futuras nuptias promississe Petro, praesente matre, dominica insequenti.

Notandum in primis, teste viro, responsum super relatum non fuisse datum ab Angela: Franciscum autem qui, aiente actrice, praesens aderat, non fuisse interrogatum in iudicio: unde incertum manet verumne an falsum sit prolata fuisse huiusmodi verba, quae tamen iuxta Angelam ansam praebuerunt minis et verberibus.

Notanda sunt etiam obiter verba actricis. Interrogata quam ob causam verberibus caesa fuerit a matre, respondit « quia renui petitioni Petri, *et forsitan etiam, quia sciebat* (mater) *me adamare supra memoratum Aloysium* », quod quidem responsum suspicionem iniicit haud prorsus compertum fuisse actrici, num mater verbera adhibuerit ad extorquendum consensum in matrimonium, vel an potius ad coercendam filiae licentiam. Porro metus, qui non fuerit illatus ad consensum matrimonialem extorquendum, non irritat matrimonium.

Mater Angelae interrogata an exoptaverit matrimonium filiae cum Petro, eamque verberibus ad praedictum matrimonium contrahendum cogere conata fuerit: respondit, se desiderasse hoc matrimonium, et post celebrata sponsalia, filiae, matrimonii celebrationem in mensem aprilem differre volenti, alapam impegisse: sed voluntas differendi aliquantisper matrimonii celebrationem non excludit in Angela voluntatem prorsus liberam ducendi Petrum.

Omnes paene reliqui testes ab actrice producti in haec fere verba deponunt « Audivi ab Angela, aut ab aliis ante,

vel post matrimonium matrem verbera adhibuisse, ut filiam ad matrimonium cum Petro induceret », quin ullam aliam probationem afferant, nec exprimant nomina eorum a quibus audierint, ideoque cum sint testes de auditu non plene probant: Leurenius *lib. II, tit. XX, quaest. 612, n. 2.* Schmalzgrueber *lib. II, tit. XX, n. 111.*

Sed non est diutius immorandum in expendendis assertionibus horum testium, quia etiamsi admittatur, metum gravem aliquando locum habuisse in casu; indubium tamen videtur metum haudquaquam perdurasse usque ad tempus celebrationis matrimonii, uti eruitur ex testium depositionibus et ex omnibus circumstantiis matrimonium praecedentibus, concomitantibus et subsequentibus.

Sacerdos Constantinus Gentilini, qui ex delegatione parochi matrimonio interfuit, et connubium benedixit, testatur sub iuramenti religione « Pridie quam celebraretur matrimonium accersivi Angelam, quam interrogavi an verum esset matrem velle omnino, ut ipsa, licet invita, in matrimonium duceret Petrum: et Angela respondit: uno abhinc mense mihi non placebat hoc matrimonium; sed nunc placet: immo in praesens ducerem illum (Petrum), sed renuente matre mea, quia video Petrum in praesentiarum me amore prosequi, dum antea videbatur me ducere voluisse causa tantummodo dotis ».

Angela interrogata, an mater ante matrimonii celebrationem ipsi facultatem concesserit faciendi quod mallet respectu matrimonii respondit « Ipso die celebrationis matrimonii... dicente Petro se nolle, uno dumtaxat iuvene Francisco sponsos comitante, ecclesiam petere ad nuptias ineundas, mater mihi dixit: rebus sic extantibus, noli abire: exue te veste nuptiali: cui ego respondi: quaenam te dementia cepit quae suades, ut huiuscemodi rem nunc faciam. » Quae plane consonant confessionibus matris Angelae et viri, qui testatur die celebrationis matrimonii, Angelam contentam sibi visam fuisse, tam ante, quam post matrimonium.

Sacerdos Gentilini declarat « Ante matrimonium et tem-

pore celebrationis matrimonii contenta mihi visa fuit Angela, sicuti esse solent ceteri sponsi. Fidenter consensum praebuit »: quod confirmatur ab uno ex testibus matrimonii: deest in actis processualibus depositio alterius testis.

Ex hactenus dictis concludendum putarem:

1° Non satis constare in themate, matrem metum gravem unquam incussisse Angelae ad extorquendum consensum in matrimonium cum Petro, cum depositiones testium non sint eius generis, ut plenam fidem faciant.

2° Metum gravem, si quando forte illatus fuit Angelae, plene purgatum fuisse ante matrimonii celebrationem, ceu patet ex universa agendi ratione actricis, tam ante, quam post matrimonium, et tempore quo matrimonium contraxit. Quamobrem omnino negandam censerem in casu nullitatem matrimonii ex cap. vis et metus.

Interclusa itaque via iustitiae, inquirendum superest, an in casu aditus pateat gratiae, seu dispensationi super matrimonio rato et non consummato.

Ut huiusmodi dispensatio concedi valeat, oportet in primis inconsummationem matrimonii ostendere argumentis, quae dubium penitus excludant; inconsummatio vero matrimonii duplici potissimum probationum genere evincitur, morali nempe deprompta ex confessione coniugum, iuramento confirmata, de non consummato matrimonio, ac depositionibus iuratis testium, quos vocant septimae manus, et physica quae petitur ex inspectione corporis mulieris facta ad normam instructionis S. Congregationis.

In themate adesse videtur prima facie probatio moralis pro inconsummatione matrimonii, sed cum confessione partium et testimonio septimae manus pugnant opiniones obstetricum et iudicia peritorum.

Angela declarat sub sacramento coram iudice, matrimonium numquam fuisse consummatum.

Petrus interrogatus, an tempore quo cohabitavit cum uxore rem maritalem perfecerit: respondit sub iuramenti sanctitate « eo tempore numquam perfeci actum coniugalem ».

Magni autem ponderis est confessio coniugum in themate; primum quidem, quia uterque coniux idipsum declaraverat tempore non suspecto, ceu patet ex quorumdam testium depositionibus iuratis.

Sunt et alii testes qui deponunt se accepisse ab Angela, vel ab aliis qui et ipsi ab Angela audierunt, matrimonium non fuisse consummatum.

Iosephus Bernich parochus coniugum testatur se, elapso fere mense a fuga mulieris, advocasse utrumque coniugem, et Angelam hisce verbis explicasse causam separationis quia a *iuramento* habita fuit ut ancilla, non ut uxor ita ut nec me tetigerit. Petrum vero interrogatum quoad consummationem matrimonii dixisse pluries hoc ab uxore expetivisse, sed parere illam noluisse.

Deinde quia abesse videtur in casu omne periculum collusionis, siquidem vir, qui veracitatis laude commendatur, non desiderat matrimonii dissolutionem, quemadmodum diserte fatetur coram iudice, et vitam coniugalem instaurare paratus est, ideoque nullum sibi commodum ex mendacio comparare posse videtur: unde plurimi faciendum est eius testimonium de non consummato matrimonio. Hinc idem parochus interrogatus quid sentiat de consummatione matrimonii et de periculo collusionis in casu; respondit: credo matrimonium non fuisse consummatum, quia fidem adhibeo verbis Petri. Non admitto collusionem, quia Petrus semper paratus est Angelam excipere, et ipsa non vult redire. – Eodem fere modo excludit periculum collusionis Sacerdos Gentilini.

Praeterea testes septimae manus, tum a viro, tum a muliere inducti confirmant suo suffragio iuratam partium confessionem, unanimi namque consensu laudibus efferunt honestatem, religionem et veracitatem coniugum, eosque tales censent, ut a periurio prorsus abhorreant, et plures ex testibus in ea sunt sententia, ut existiment matrimonium non fuisse consummatum.

Haec omnia coniunctim sumpta et ponderata idonea vi-

dentur ad moralem, quae in casu requiritur, certitudinem constituendam pro inconsummatione matrimonii, et proinde concluderem matrimonium in casu tantummodo ratum mansisse, nisi alia obstarent quae ab hac conclusione eruendam revocant.

In primis in memoriam revocandum est generatim matrimonium praesumi consummatum, ubi coniugibus rem perficiendi copiam fuisse constiterit, et quoties vir pollens viribus non solum cohabitaverit, verum etiam condormierit in eodem lecto cum uxore, quae aetate floreat et ad matrimonii usum habilis existat, exurgit praesumptio iuris et de iure pro consummatione matrimonii. Pignatelli *tom. 1, Consult. 148, n. 21.* Quae quidem praesumptio validissimum suppeditat argumentum in foro externo pro consummatione matrimonii, prout colligere licet ex cap. Litteris 12 de praesumptionibus, et pro veritate habenda est, nisi aliunde accedant concludentissimae probationes quae citra omne dubium consummationem matrimonii excludant; Zacchias *lib. IV, tit. II, quaest. III* de signis violatae virginitatis nn. 13, 14.

Iam vero constat in themate ex diserta utriusque partis confessione coniuges aetate florentes, non semel aut bis tantum, sed per mensem in uno eodemque lecto condormiisse. Neque ulla adest suspicio de impotentia viri aut mulieris. Haec autem praesumptio pro consummatione matrimonii vehementior evadit ex circumstantiis quae in casu concurrunt: etenim coniuges, teste viro, animorum consensione vitam duxerunt per plures dies, quod minime negat oratrix, quae patefecit suo parocho se contentam fuisse tempore cohabitationis cum viro. Ad hoc accedit quod vir debitum coniugale petiit, uti deponit sub iuramento ; immo teste parocho declaravit extraiudicialiter se pluries et instanter debitum petiisse. Et Angela fatetur se haud denegaturam fuisse debitum viro petenti.

Nemo est qui non videat in hisce rerum adiunctis violentissimam haberi praesumptionem pro consummatione ma-

trimonii, quae pro veritate accipienda erit, nisi afferantur argumenta quae inconsummationem matrimonii certo ostendant.

Porro argumentum depromptum ex iurata partium confessione, licet confirmata suffragio testium septimae manus, non videtur tantam habere probandi vim, ut inconsummationem matrimonii moraliter undequaque certam reddat: primo quia coniuges, etsi plene conveniant in asserenda inconsummatione matrimonii, prorsus inter se dissident in assignanda causa inconsummationis.

Enimvero; Petrus deponit « nocte secunda post initas nuptias invitavi illam ad usum matrimonii, sed ipsa acquiescere noluit sub obtentu fluxus menstrui ». Et testante coram iudice coniugum parocho, vir confessus est extraiudicialiter se pluries et instanter petiisse debitum: et uxorem semper renuisse.

Aiente vero oratrice, Petrus nullo umquam tempore petiit debitum coniugale, neque ostendit desiderium consummandi matrimonium. Fatetur insuper oratrix se paratam fuisse debitum reddere. Angela interrogata ex officio an tempore cohabitationis quaesierit a viro qua de causa nollet rem maritalem perficere; respondit: « Bis aut ter; et ille noluit responsum dare: unum hoc dicebat: sine me dormire ». « Quinque circiter diebus, pergit oratrix, antequam fugerem dixi Petro: Dic mihi quid habeas; cur ita mecum agas; habesne forsitan aliquod vitium seu defectum? Quod si dicere nolis, ego in Americam proficiscar. Et ipse mihi respondit: nolo nunc huiusmodi fastidia ». Denique Angela conquesta est coram parocho se loco ancillae, et non uxoris, habitam fuisse a viro, quia vir matrimonium consummare noluit.

Unde si fides adhibeatur Petro, matrimonium non fuit consummatum, quia Angela viro petenti debitum reddere noluit; dum ex adverso Angela aperte fatetur se paratam fuisse debitum reddere; quinimo uti voluisse matrimonio, quod si consummatum non fuit, causam inconsummationis referendam esse in Petrum, qui nec debitum petiit, nec uxori

matrimonio uti desideranti acquievit. Confessiones igitur partium quoad causam inconsummationis mirum in modum inter se pugnant. Porro cum coniuges in re tanti momenti omnino discordes deprehendantur, eorumdem confessio iurata quoad inconsummationem matrimonii, quae ceteroquin magni fieri solet in huiusmodi causis, plurimum auctoritatis amittit ad fidem faciendam.

Neque silentio praetereundum est Angelam, ipsamet fatente, ad alias nuptias transire velle; cuius proinde testimonio de non sequuta consummatione matrimonii non ita facile deferendum est. Cosci *lib. 1, cap. XVI, num. 19.*

Cum igitur causa inconsummationis prorsus lateat, immo nulla adesse videatur in themate, testimonium iuratum partium, etsi suffragio septimae manus confirmatum, valde nutat in casu, nisi fulciatur probatione deprompta ex inspectione corporis mulieris, quod tamen minime contingit.

Nam periti, audita relatione obstetricum, absque ulla prorsus haesitatione pronuntiant, Angelam esse corruptam.

Factum igitur deflorationis Angelae certum est iudicio peritorum, qui tamen, excluso concubitu cum viro, nullam aliam deflorationis causam assignare possunt.

Cum itaque factum corruptionis certum videatur et. exclusa semel copula, nulla alia causa appareat, si Angela ex coitu amisit integritatem virginalem, quemadmodum probabile censent tam obstetrices quam periti, putandum est a viro suo potius quam ab alio cognitam fuisse, cum non liceat praesumere crimen absque probatione.

Ex hucusque dictis satis constat, ni meus me fallit animus: 1° Coniuges aetate florentes cohabitasse, atque uno eodemque lecto usos fuisse per mensem; 2° animorum concordia vitam duxisse per plures dies, fatente viro, et Angelam contentam sese exhibuisse primis diebus post matrimonium, immo, teste parocho Iosepho Bernich, toto tempore cohabitationis cum viro; 3° coniuges, prout declarat pro sua quisque parte, uti voluisse matrimonio; 4° nullam subesse causam cur suspicandum sit de impotentia, sive viri,

sive mulieris;. 5° nullam afferri idoneam rationem inconsummationis matrimonii : quae omnia violentam procul dubio inducunt praesumptionem pro consummatione matrimonii, cui profecto praesumptioni 6° favent omnino relationes obstetricum et iudicia peritorum.

Votum Theologi. Brevissime ad memoriam revocatis quae facti speciem attingunt, ait Consultor veniendum est ad meritum causae et videndum : *a)* utrum matrimonium hoc nullum haberi possit ex capite vis et metus ; *b)* utrum saltem fuerit inconsummatum, et causae praeterea habeantur, quae Beatissimum Patrem iure movere possint ad matrimonii rati vinculum abrumpendum.

Porro quoad primam quaestionem sciunt omnes metum quibusdam in casibus matrimonium irritare ; quod ab ecclesiastica potestate rectissime inductum est, ut in re tanti momenti maxima esset in consensu libertas. Sed quum ex alia parte necessitas stabilitatis contractus matrimonialis vehementer postularet, ut nonnisi gravibus de causis matrimonium aliquod infirmaretur, merito sancitum fuit ut metus, qui matrimonium invalidum redderet, non solum deberet esse incussus a causa libera, iniuste et in ordine ad extorquendum matrimonium, sed praeterea gravis, idest qui caderet in virum constantem c. 15, XIV, 1. Verum quidem est metum per se levem aliquando fieri relative gravem, spectatis nempe circumstantiis et qualitatibus metum passi, ut est metus, quem vocant reverentialem ; sed gravis sive absolute sive relative necessario debet esse. In casu autem nostro si quis metus intercessit, non fuit nisi metus reverentialis ; neque enim de ullo alio, matre excepta, queritur actrix, neque ex processu apparet alium quempiam ulla quacumque ratione egisse ut Petro Angela nuberet. At metus huiusmodi reverentialis non is fuisse videtur, qui gravem metum et ad irritandum matrimonium sufficientem constituere posset. Nam praeter unum alterumve bacilli ictum, unam alteramve alapam nihil aliud contra Angelam egit mater, quae praeterea mulier est, ut videtur, praeceps in iram, a qua tamen fa-

cillime desistit. Sed praeterea notandum est ne evidens quidem esse haec omnia praecise matrem egisse ut filiam in matrimonium induceret. Nec praetereundum est haec omnia locum habuisse inter villicos, qui ordinarie non magno ex huiusmodi rixis et reprehensionibus moerore afficiuntur. Quare nec magni faciendum videtur quod Angela postquam vapulavit e materna domo aufugit, quum praeterea statim postea cum Aloisio fratre ad eam est reversa. Quare ex his apparet metum huiusmodi gravem non fuisse. Sed praeterea rationes sunt quae suadent omnino matrimonium hoc fuisse libere et sponte celebratum. Profecto ipsa Angela fatetur se quo mane ad nuptias perrexit nec hilarem fuisse, nec tristem. Et Rev. Dñus Constantinus Gentilini cooperator parochialis, qui huic matrimonio adfuit et sponsis benedixit, testatur se Angelam hilarem et contentam nuptiarum tempore vidisse nec ullum in ea deprehendisse tristitiae signum. Et revera primis etiam diebus matrimonii pluribus visa est contenta; hoc deposuerunt Ioanna Grimatz viri mater, Valentinus Sgerovello qui idipsum ab Angela acceptum testatur, et alii. Rebus autem ita se habentibus qui non diceret matrimonium hoc libere fuisse ab Angela contractum ?

Quare statim ad alteram quaestionem est nobis transeundum ; exquirendum videlicet est utrum moraliter certo constet matrimonium hoc numquam consummatum fuisse. Porro haec moralis inconsummationis certitudo in sequentibus casibus habetur Gasparri *Tract. can. de matr. II, 1066:* 1° quum coniuges copulam habere certo non potuerunt, sive quia nuptiis initis numquam soli fuerunt, sive quia viri impotentia est plane certa ; 2° quum evidenter constat de mulieris virginitate ex inspectione corporali ; 3° quum talia indicia et circumstantiae tales concurrunt, ut simul sumptae moralem certitudinem de inconsummatione praebeant. Videndum igitur est utrum in nostro casu huiusmodi habeantur moraliter certa argumenta, quae prudenti aestimatori persuadeant, matrimonium hoc ratum mansisse. At primum argumentorum caput exulat omnino. Coniuges enim per

mensem integrum, ipsis testantibus, eodem cubiculo eodemque lecto usi sunt; nec ulla plane habetur non tantum certitudo, sed ne suspicio quidem impotentiae viri. Quare nullum hinc desumi potest argumentum pro inconsummatione, sed vehemens potius exurgit praesumptio, matrimonium fuisse consummatum, quae praesumptio elidi non potest nisi certis argumentis in contrarium. – Quoad alterum caput argumentorum inspectio corporalis locum habuit, sed uno ore obstetrices et medici Angelam iudicarunt corruptam. Imo notandum est omnes obstetrices et duos medicos Gabrielem Mandez et Virgilium Scaini uno ore testari, Angelam esse corruptam, huiusque corruptionis causam probabilissime fuisse coitum. His autem positis, quodnam non dicam certum, sed ne probabile quidem pro inconsummatione argumentum desumi potest? – Videndum restat utrum alia concurrant in casu indicia quae simul sumpta inconsummationem suadeant. Porro si quae essent ea profecto continerentur praesertim iurata coniugum depositione. Equidem coniuges deponunt unanimiter matrimonium ratum mansisse; sed magna videtur adesse probabilitas eorum depositionem non esse veridicam. Mulier enim aperte negat maritum ab ea exquisivisse, ut debitum redderet. Affirmavit imo se copulae fuisse consensuram si maritus ab ea ipsam petiisset. Vir contra deponit: sese secunda nocte invitasse uxorem ad peragendum actum coniugalem; sed oppositionem fecit adducens fluxum menstruum. Sed praeterea mulier ex sua depositione moraliter certo videtur mendax. Asserit enim sub iuramenti fide se virginitatem suam amisisse numquam. Contra, ut vidimus, certo certius corrupta est et probabilissime ex coitu. Ergo testimonium Angelae valde probabiliter est falsum, et proinde certo non est attendendum. Manet igitur testimonium Petri actricis viri; sed unius testimonium et in his circumstantiis profecto plenam fidem non facit. Nec testimonium coniugum quod ex se plenam et certam probationem sine dubio non facit, multum corroboratur ex testimonio septimae manus. Hi enim testes, quorum tres ex parte mulieris ne interro-

gati quidem fuerunt de propria persuasione circa non consummationem matrimonii, omnes stant pro veridicitate coniugum, sed quoad inconsummationem vel dicunt se nihil scire vel referunt tantummodo rumorem esse matrimonium non fuisse consummatum. Quare quum nullum certum erui possit argumentum inconsummationis, nullo modo procedi posse videtur, ad matrimonii huius dissolutionem, quum evidentissimum sit periculum violandi ius divinum.

His stantibus inutile est accuratissime inquirere utrum conditiones in casu adessent, quibus permoveri iure posset SSm̃us Dñus ad dispensationem concedendam a supposito matrimonio rato et non consummato. Sed fateor me etiam in hypothesi non consummationis, nullam gravem causam in casu invenire. Vir enim paratus est ad iterum admittendam Angelam in maritale consortium, imo desiderat ut matrimonium suum non abrumpatur. Mulier vero nulla gravi ratione adducta videtur ad maritum deserendum. Sunt enim qui dicunt eam a viro aufugisse quia apud eum non satis commodus esus erat, alii ob quamdam circa dotem quaestionem, alii quia matri potius quam marito erat addicta. Sunt equidem qui dicunt Angelam aufugisse quia Petrus copulam cum ea habere nolebat. Sed admittine hoc potest, quum et Petrus asserat se copulam ab ea exquisivisse, sed frustra; Angela autem fateatur se nunquam ab ipso petiisse ut actui coniugali operam daret? Sed praeterea Angela eius ingenii est, ut spem relinquat se ad maritum aliquando reversuram.

Quare puto non esse consulendum SSm̃o, ut ab hoc matrimonio dispensationem concedat.

Animadversiones defensoris matrimonii ex officio. Legenti mihi acta controversiae, ab Angela excitatae, occurrit illud poetae:

> ..... *quid non mortalia pectora cogis*
> *Auri sacra fames?*

Cardo enim litis est: Angela a patre 500 libellas haereditate adepta est: mater cum Angelam, 19 annos natam,

Petro in aetate annorum 28 constituto, anno 1893 die 13 februarii uxorem commisit, detrectavit numerare pecuniam.

Id aegre ferente Petro, Angelae mater elapso a nuptiis mense maluit filiam valedicere viro, quam dotem dare: « Mia madre, inquit Angela, si rifiutò di consegnare a lui i danari: ed io dissi: allora io vengo a casa. Ed ella disse: Vieni ».

Infelix ista mater inaudita animi levitate duas animas, filiam nempe ac generum, deducit ad orcum. Non enim impune Ille contemnitur qui iubet: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*.

Pauculum puto immorari fabellis matrimonii sive coacti sive inconsummati, cum in unum laborandum sit, ut mater scilicet Angelae praeteritam culpam redimat. Hoc namque si assequi datum sit, matrimonium est in vado.

Reque vera Petrus iurat: haud desiderare matrimonium dissolvi. Petri mater ait: ego non desidero, matrimonium dissolvi. Ipsamet Angela profitetur: ego non discessi antequam Mater diceret veni; nam Petrus haud mihi molestus erat.

Hisce praemissis, propositum fuit enodandum

Dubium

An consulendum sit SSmo super dispensatione a matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re discussa sub die 26 Iunii 1897, censuit respondere: *Negative, et ad mentem.*

ROMANA

PENSIONIS

Die 31 Iulii 1897.

Sess. 24 cap. 13 De Ref.

COMPENDIUM FACTI. Sacerdos Carolus Menghini, Conclavistarum (1) privilegio fruens, ultimo quo decessit elogio haec statuit: « *Ad Augusto Preziosi.... per mia memoria lascio il mio Crocifisso d'argento e, conforme i privilegi Apostolici, la pensione di Conclavista in quella misura che gli può appartenere, mentre io ho riscosso come Conclavista L. 155, 86 annue* ».

Bona quibus pensio imposita fuit olim Coenobio Criptae Ferratae, hodie vero S. C. De Propaganda Fide addicta sunt; quare Sacerdos Preziosi, Sacerdote Menghini vita functo, adiit Administrationem ita dictam *Spoliorum*, petens sibi solvi pensionem testamento relictam.

At renuit *Spoliorum* Administratio asserens, pensiones valide transferri posse per *actum inter vivos*, minime vero per *testamentum*.

Quare Sacerdos Pretiosi recursum habuit ad Beatissimum Patrem, instans pro iure pensionis sibi vindicando, memorans praecipue in *Motu proprio* concessionis pensionis concedi privilegium transferendi pensionem *etiam in mortis articulo*. Denique clementiam Sacratissimi Principis deprecabatur pro *gratia sanationis* si ius plene non suppeteret.

Votum exquisitum fuit Emi Vicarii et Emi Praefecti administrationi spoliorum. Emus Vicarius remisit rem prudentiae S. C. C. Emus vero Praefectus Spoliorum animad-

(1) Nomine conclavistarum veniunt illi Cardinalium familiares quos Emi in Conclave ducere possunt ut eorum curam habeant. Conclavistae approbantur in octava congregatione habita a Cardinalibus in sacristia s. Petri post mortem Pontificis. Multa sunt conclavistarum privilegia; inter quae ut valeant in alium transferre pensionem occasione conclavis obtentam.

versiones exhibuit adversas petitioni D. Augusti Pretiosi, suffultas voto canonistae, ad hoc concinnato: quodque est sequentis tenoris.

Disceptatio Synoptica

Votum Canonistae. Titius Sacerdos qui interfuit Conclavi in quo electus fuit Leo XIII, quem Deus diu sospitet, in suo olographo testamento haec inter alia habet: « Conforme i privilegi Apostolici lascio a Caio la pensione di Conclavista in quella misura che gli può appartenere, mentre io ho riscosso come Conclavista lire 155,86 annue ». Quaeritur:

An ex privilegiis apostolicis, et praesertim ex motu-proprio Leonis XIII, VII Idus Martias an. 1878, quo ea privilegia declarantur, translatio pensionis sustineatur in casu.

Ad propositum dubium respondeo: *Negative,* sequentibus praecipuis innixus argumentis.

Exploratissimum in iure est, translationem pensionis factam sub conditione mortis transferentis, esse invalidam. Monacell. *Formul. Adnotat. p. II, tit. XIV, n. 4* - Garcia, *De beneficiis, p. I, c. 5, n. 54 et 55.* - Paris, *De confid. quaest. 23, n. 49.* - Card. De Luca, *De pens. discurs. LXIV, n. 2 et passim.* - Lotter. *De re benef. lib. I, quaest. 40, nn. 19 et 20.* - Barbosa, *De pens.* - Rodriguez. - Flam. - Vega. - P. Ledesma.

Ratio quam omnes Pontificii iuris Doctores afferunt haec est: quia nimirum translatio facta sub conditione *praemorientiae* transferentis non est quaedam *prorogatio* eiusdem pensionis, sed constitutio novae in praeiudicium et novum gravamen Ecclesiae. Per translationem enim etiam ab infirmo morti proximo, dummodo per actum inter vivos, non constituitur nova pensio, nam, ut bene advertit Monacelli loco citato n. 15 in adnotatione « *cum omnibus exemptionibus et privilegiis* ». Per hanc expressionem datur intelligi quod

cum pensio translata sit, eadem pensio cum prima et nihil differat a reservata Card. De Luca, *De pens. ad Constit. Innocentii XI, c. 15, n. 1* et extinctio quae fit ab exequutore in actu translationis sit potius mutatio personae et vitae transferentis in personam et vitam translatarii, quam proprie *extinctio*, iuxta constantem opinionem Rotae *coram Buratt. decis. 638, n. 3, coram Merlin. decis. 243, n. 12 et 23, coram Dunozz. Iun. dec. 768, n. 17, 48 et 19,* et *coram Cerr. dec. 628, n. 5,* exemptiones et privilegia transeunt in translatarium, qui utitur eodem iure et privilegio prout utebatur transferens. Rota *decis. 122, n. 10, part. 2 rec.* Lotter., *De re benef. part. 1, q. 40, n. 346,* sicut etiam illius favore vigent et intactae remanent obligationes factae et fideiussiones datae in pensionis reservatione. Tondut., *De pension. cap. 30, n. 32.*

Mordicus disputatum fuit a veteribus super validitate pensionis translatae per actum inter vivos a Conclavistis in mortis articulo constitutis, praesertim post editam Constitutionem Urbani VIII: et Doctores qui validitatem propugnabant, hanc tantum rationem in medio proferebant, quam tradit Card. De Luca, *De pens. disc. LVI, n. 5:* « Ubi agitur de translatione, quotidiana praxis docet, ut concedatur fieri posse etiam ab infirmis, immo et in mortis articulo constitutis, *ex ea ratione quia* Ecclesia non dicitur gravari novo onere ob *incertitudinem* quod translatarius transferenti praemori valeat, ut advertitur in allegatis decisionibus coram Buratti et Merlin. » Item in alio discursu: «.... quod translatio non esset odiosa minusque importaret prorogationem oneris ac servitutis *propter possibilem praemorientiam translatarii,* procedendo cum vulgari dicterio quod saepius mori solet prius agnus quam ovis ». De Luca, *disc. LI, n. 10.*

Haec sufficerent ad excludendam facultatem transferendi pensiones per testamentum: nam si sola conditio praemorientiae transferentis nocet validitati pensionis translatae per actum inter vivos, quid erit dicendum de translatione

facta per actum ultimae voluntatis, qui necessario implicat mortem testatoris? In uno tantum casu conditio mortis non vitiat translationem sed vitiatur; quando nempe, iuxta elegantissimam distinctionem a Card. De Luca propositam, conditio mortis ponitur ut causa *impulsiva*, non ut causa *finalis*. Quapropter notat Garcia contra Navarrum « quod rectius tenet additio Consilii posita in fine cum de translationibus sub conditione mortis haec scribit: « quod cum per translationes extinguatur Pensio et nova constituatur...... videtur quod ista facultas transferendi non possit sibi locum vindicare nisi in *absoluta* translatione ». Unde, concludit Garcia, etiam videtur quod *translatio fieri non possit per testamentum*. Ceterum sufficeret dispositio quae habetur in exhibito Motu-proprio Leonis XIII, qui facultatem facit Conclavistis concedendi et assignandi pensiones « ita ut praefati translatarii subrogatio esse *censeatur in omnibus et per omnia* (quod facultatem exigendi pensiones seu fructus) *in qua ipsi Conclavistae tempore translationis existebant* ». Atqui tempore translationis factae per testamentum, quod non valet nisi intercedente morte testatoris, Conclavistae non sunt amplius in possessione pensionis, quae est vitalitia, neque ius ullum habent ad fructus exigendos. Ergo translatio facta per testamentum erit invalida et inanis. Superfluum duco immorari diutius in re evidentissima; quapropter omitto argumenta omnia quae desumi possent ex tractatu *De donationibus* quaeque haberent arctissimam analogiam cum praesenti quaestione.

Animadversiones Actoris. Ex adverso sac. Pretiosi contendit, pensionem taliter translatam per testamentum sustinendam esse. — Et in primis invocat favorem privilegii, quo gaudent conclavistae ad transferendas pensiones; et autumat hoc privilegium, concessum *Motu proprio* esse latissimae interpretationis. — Verba vero quibus hoc privilegium exprimitur sunt sequentis tenoris: « *Insuper conclavistis praefatis et eorum singulis.... quascumque pensiones annuas.... reservatas seu reservandas etiamsi semel vel plu-*

ries translatae fuerint usque ad summam sexaginta ducatorum auri de Camera similium in toto vel in parte, ac in una seu pluribus vicibus ac etiam IN MORTIS ARTICULO *cassare et extinguere ac postquam cassatae et extinctae fuerint, alias similes pensiones annuas usque ad summam praefatam sexaginta ducatorum uni vel pluribus aliis personis Ecclesiasticis.... eisdem modo ac forma, quibus eisdem conclavistis erant reservatae, etiam absque beneficia huiusmodi obtinentium consensu, integre persolvendas et per eas propria auctoritate percipiendas, exigendas, levandas....* ». Inde deducit Orator, eam clausulam *etiam in articulo mortis* alii aequipollere nempe – etiam *per testamentum*. In auxilium suae interpretationis advocat Doctorum auctoritatem, et primo citat sententiam Lotterii, *De re benef., lib. 1, q. 40, n. 9,* scribentis : « Ex quo facultas transferendi exerceri potest *etiam in articulo mortis* translatio fieri potest per testamentum; cum enim indultarius potestatem habet transferendi donec vivit, utique transferre potest per actum inter vivos »; et dein n. 52 ait: « Et quamvis ea clausula *etiam in mortis articulo* videtur dari ex abundantia quam ex necessitate, cum etiam *sine illa translatio censeatur permissa in articulo mortis,* nihilominus videtur aliquomodo prodesse quod, sicut sustinetur testamentum factum a moribundo balbutiente vel semimortuo, dummodo etiam ad interrogationem Notarii vel alterius poterit exprimere mentem; ita sustinetur translatio facta per huiusmodi moribundum ». Tonduti in *Tractatu de translatione pensionis, cap. 28, n. 13* haec habet: « Successores possent tales pensiones praecipere modo et forma quibus poterat ipse transferens. Quae verba comprehendunt non solum successorem translatitium per actus inter vivos, sed etiam nominandum per ultimam voluntatem »; et *n. 30* advertit: « Milites S. Petri habent facultatem transferendi pensiones coram Notario et testibus, quia hoc casu adhibetur Notarius non uti auctoritatem interponat, sed tantummodo ad probationem; *idem privilegium* Conclavistarum concessum.... dummodo non excedat sum-

mas in eorum privilegiis contentas ». Fatinelli de Fatinellis in *Tractatu de translatione pensionis, cap. 4, n. 1* docet: « Translatio valide peragitur in mortis articulo etiamsi in indulto expressum non sit; nam cum hoc non reperiatur prohibitum censetur permissum, ut fuisse decisum in Rota *an. 1541* testatur Puteus *Dec. 133, lib. 1,* quod pluribus tuentur Gambar, *De pet. leg. lib. 6 tit. De pensionibus, n. 637,* et alii. Mandos. *De lit. Signat. Grat. tit. translationes pensionum vers. Quantum attinet.* - Paris, *De resignat. lit. 6, q. 4, n. 34.* - N. 2. Tunc potest transferri etiam nutu dummodo transferens sit mentis compos ». Corradus in *Praxi benef. lib. 5, c. 5, n. 50* asserit: « Cum enim translatio suapte natura possit peragi in *mortis articulo,* multo magis *cum id in indultis de stylo exprimatur, regulanda est regulis legatorum valide conficiendorum;* assimilatur enim pensio legatis et contractibus, ut autumat Gomes *q. 16* - Card. De Luca, *De pensionibus, disc. 59, n. 8* ».

Demum orator conqueritur, hactenus dilatam fuisse legatae pensionis executionem referens hanc auctoritatem Barbosae *Prax. de pens., P. 1ª q. 2 n. 69,* aientis: « Nec huiusmodi viam executivam translatario competentem potest titularis pervertere praeveniendo in iudicio nullitatis translationis, quasi exceptio litis prius pendentis debeat executionem retardare, quia per praeventionem non impeditur via executiva ».

Praeterea nonnullas auctoritates refert orator S. Rotae quae expenduntur, postquam allata fuerint nonnulla iuris momenta.

Animadversiones ex officio. In primis recolere praestat, hic non agi *abstracte* et *doctrinaliter* an pensio *etiam per testamentum* transferri valeat, sed quaeritur an illa clausula, *etiam in articulo mortis,* hanc facultatem impertiatur, seu, uti loquuntur canonistae, an haec obtineatur *vi indulti translationis* pensionum.

Porro quia Summus Pontifex omnia beneficia habet manualia eorumque fructus pro suo arbitrio dispensare valet,

sane pensionario veniam concedere potest, ut hic in suo testamento designet personam, cui post eius mortem iterum pensio reservetur. Inquam – *designet personam* – nam pensionarius, cum eius morte ius pensionis extinguatur et resolvatur penitus, non potest *ius pensionis* in alium transferre. In *designata* vero *persona* per testamentum pensionarii, Summus Pontifex intendit ius iterum reservare pensionis illamque personam pensionis iure augere. Haec significare videtur Tonduti *l.* ab oratore *cit.*, aiens sub n. 13: « Idem dicendum est si translatio fiat per viam ultimae voluntatis, quando *ad id concessa fuit facultas a Summo Pontifice:* veluti si iuxta conventionem partium per Bullas desuper expeditas fuisset concordatum cum consensu illorum, qui pensiones solvere tenebantur quod tales pensiones transferri possent per pensionarium in quascumque personas; et quod transirent ad successores ipsius, qui successores possent tales pensiones percipere modo et forma quibus poterat ipse transferens. *Quae verba comprehendunt non solum successorem translatarium per actum inter vivos* sed etiam *nominandum* per *ultimam voluntatem,* tum attenta locutione generali, tum quia successoris appellatione continetur etiam ille, qui succedit per dispositionem ultimae voluntatis, ut in istis terminis concludit Paris, *Consil. 46, lib. 4,* et Flam. Paris, *De resign. lib. 6, tit. 4 n. 35* ». Verum explicat ipse Tonduti *cap. 29, n. 1,* tunc non haberi *translationem* pensionis, sed pensionarii *electionem.* Et iuxta hanc distinctionem intelligi potest Fatinelli de Fatinellis, *Tract. de transl. pens., cap. 4, n. 10* advertens: « Neque in contrarium urgent Garz. *De benef.* et Corrad. in *Prax. benef.* censentes translationem fieri non posse in testamento quia loquuntur et ita intelligendi sunt, de translatione per modum hereditariae successionis et ultimae voluntatis *independenter ab indulto,* puta, *si pensio legaretur vel donaretur causa mortis,* non vero de ea quae fiat *servata forma indulti* ».

Hinc quaestio haec est, in praesentiarum, *an vi indulti – Motu proprio –* possit pensio transferri per testamentum.

Iamvero verba *huius indulti* concipiuntur suetis formulis, quas data opera exponunt canonistae et praecipue Lotterius, *De re benef., lib. I, qq. 36, 60.* Atqui disertissime hae clausulae permittunt translationem tantum *actu inter vivos* factam. — Clausula vero *etiam in articulo mortis,* cui tantum confidit orator, reapse nihil singulare habet neque aliquid facultatis impertitur quod aliunde non contineretur *in indulto* transferendi pensionem *actu inter vivos.*

Nemo enim inficias iverit, quem adhuc in vivis esse quamvis hic versetur *in articulo mortis.* Hoc tantum fatentur omnes Doctores, quos sibi suffragari arbitratur orator. Lotterius *l. c., q. 40, n. 55* ait: « Et quamvis ea clausula *etiam in articulo mortis* videtur dari ex abundantia, quam ex necessitate *cum etiam sine illa translatio censeatur permissa in articulo mortis* etc. ». Et Fatinelli *l. cit.* ait: « Translatio valide peragitur in mortis articulo etiamsi in indulto expressum non sit; nam cum hoc non reperiatur prohibitum censetur permissum etc. ». Et ita alii Doctores; at haec innuisse sufficiat.

Admissa vero valida translatione *etiam in periculo mortis,* sequitur posse una cum testamento confici actum translationis; ita *materialiter* unum alteri actui adiungendo quamvis toto coelo inter se distent; quippe alterum morte testatoris consummatur, alterum voluntate vivi transferentis; secus translatio non sustinetur adeo ut clausula *praemorientiae* nullimode admitti valeat.

Ita ratiocinantur canonistae ab oratore citati. Lotterius *l. cit.* docet: « Ex quo facultas transferendi exerceri potest *etiam in articulo mortis,* translatio fieri potest per testamentum; cum enim indultarius potestatem habet transferendi donec vivit, utique transferre potest per actum inter vivos ». Fatinelli, *Op. cit. n. 10* advertit: « Facultas transferendi exerceri potest etiam in mortis articulo, translatio fieri potest etiam in testamento; cum enim Indultarius potestatem habeat transferendi donec vivit, utique transferri valet per actum inter vivos, expletum etiam *in testamento*...

dummodo fiat servata forma indulti ». Ubi eleganter Fatinelli exprimit unionem *materialem* translationis cum testamento; aiens istam non fieri *per* testamentum, sed *in* testamento.

In themate autem verba *Indulti* disertissime praescribere *actum inter vivos*, in dubium revocari haud posse videtur; quippe concedunt « Conclavistis.... ac etiam *in mortis articulo cassare* et *extinguere* ac postquam CASSATAE et EXTINCTAE fuerint ALIAS SIMILES pensiones annuas.... uni vel pluribus, aliis personis eccles..... reservare, constituere, concedere et assignare.... ». Quare translatio vim habet postquam transferens, *ipse, actu suo, pensionem suam cassaverit, extinxerit et aliam constituerit.* Rem dilucide explanat Lotterius *Op. cit., lib. I. q. 40, n. 12* (ibi): « Sed cum (Pontifex) sive mandet sive ipse transferat, hanc formam perpetuo observet ut translatio fiat hoc ordine quòd pensio antea extinguatur et nova alia reservetur ad favorem personae illius, quem translatarium dicimus...... investiganda est prius formae huius ratio... » N. 13: « Et quod attinet ad rationem formae huius alia non est, quam ut in hac materia prorsus excludatur cuiusque hereditariae successionis species, *cap. ex transmissa ad fin.* ubi *Glossa verb. successorum de filiis presbyt. — cap. consuluit* ubi *Glossa in verb. hereditariae de iur. pat. cum similibus;* et propterea actio sive ius illud omne quod habet transferens debet extingui, ut hac ratione ius illud novum quod creatur in persona translatarii immediate illi sit ac dependeat a Papa; quemadmodum contingit in renunciationibus etiam ad favorem factis; porro in his Papa non prius confert quam per admissionem resignationis extinguatur ius resignantis et sic inducat novam vacationem, unde fit ut resignatarius nullo modo intelligatur nactus ius aliquod a resignante, sed ab ipso Papa dumtaxat; Cassad. *decis. 15, n. 1, De praeb.* Idem Doctor ad n. 17 haec habet: « Atque ita satis tuto concludi potest formam hanc esse substantificam actus translationis ex quo non potest reservari haec nova pensio in persona translatarii quin praecedat extinctio in persona transferentis ».

Quamobrem clare patet quomodo huiusmodi iuris translatio *actu inter vivos* naturam induit contractus etsi materialiter in testamento perficiatur et fit ad instar donationis quae acceptatione donatarii fit *irrevocabilis*, neque est *deambulatoria* usque *ad extremum vitae spiritum* ceu voluntas testatoris. Quod praeclare confirmat Fatinelli, *Op. cit., l. cit. n. 13 et 14* (ibi): « Etsi translatio testamento inita fuerit, assumit tamen naturam contractus propter ius translatario quaesitum ex cessione seu delegatione in eum facta praesertim pro eo stipulante notario, receptum quippe in iure est, posse in testamento celebrari contractum et *actum inter vivos*, hinc habente translatione, de qua res est, naturam contractus evincitur eam irrevocabilem esse ».

Quare *Indulti - Motu proprio-* voluntas in aperto est, de qua tantum in themate quaeritur, quin inquisitio fiat de aliis clausulis quibus alia *Indulta* aut specialia *privilegia* concepta forsan fuerunt. — Quamobrem nullius ponderis sunt Decisiones S. Rotae Rom. quas adducit orator; quippe hae se referunt ad facti species omnino alienas a quaestione de qua modo agitur; hoc ipse orator fatetur. Attamen hic innititur quibusdam generalioribus principiis quae in hisce decisionibus recoluntur et explicantur. — Ita inter *Recentiores Par. V, tom. I in Decis. 12, n. 33* applicatur et evolvitur hoc principium, nimirum: « *Indultum concessum amplissimis verbis absurdum est quod nihil operatur* ». Iamvero hanc regulam nemo sanus inficiabitur, in casu autem plane applicatur adeo ut *etiam in articulo mortis*, a *balbutiente* et *semimortuo* et *nutibus* transferri possit pensio. Verum favor non id operari potest ut *actum inter vivos* convertat et traducat *in actum mortis causa*. — Ex *Decis. 30, n. 35 eiusd. Part. et tom.* affertur haec assertio: « Clausula *omni meliori modo* operatur ut translatio pensionis sustineatur prout est possibile » et recolit orator, Adv. Menghini pensionem transtulisse *in quel modo che gli può spettare*. — Verum quaecumque fuerit transferentis intentio, in probatis est, translationem perficere voluisse *actu mortis*

causa seu testamento; quocirca etsi *translatio pensionis sustinenda sit prout est possibile;* tamen haud possibile est sustinere translationem quae nullimode *huiusmodi actu* perfici valebat.

Subsequens allata *decis. 46, n. 8, l. c.* haec docet: « *Apponebatur quod non esset servata forma translationis...... cum dicta privelegia non dent certam formam verborum, sufficit quod virtualiter fuerit servata forma in privilegio transferendi* ». — Re quidem vera si attendatur forma constituta pro transferendis huiusmodi pensionibus, in aperto erit, actum translationis de quo agitur, non tantum *in substantiam,* sed etiam *in formam* graviter peccasse eamdemque neque *virtualiter* fuisse servatam. — Fatinelli, *Op. cit., cap. 3, n. 1,* usurpans eadem verba quae in Indulto *Motu proprio* expressa fuerunt ita *formam translationis* explicat (ibi): « Cum praecipue *in Conclavistarum Indultis* deputentur executores coram quibus debeat fieri translatio, nimirum: *quicumque loci Ordinarii, vel Canonici Metropolitanarum vel Cathedralium, seu duarum Insignium Urbis Collegiatarum Ecclesiarum aut personae aliae quaecumque Eccles. in dignitate Eccles. constitutae.* Poterit proinde etc. ». — Et inferius in *cap. 4, n. 10* ait valere translationem *actu inter vivos* factam « *dummodo fiat servata forma Indulti quoad interventum personae in Ecc. dignit. constitutae etc.* » Item confirmat Tonduti, *Op. cit., cap. 28, n. 30;* et Lotterius, *Op. cit., l. I, q. 40, n. 42* affirmat, translationis actum, non servata forma, nullius esse valoris.

Quibus praemissis, duae propositae fuerunt ab ipso oratore dubitandi formulae, ita ut si falleret via iustitiae, praesto esset via gratiae.

Dubia

I. *An sustineatur translatio pensionis in casu?*

Et quatenus negative

II. *An sit supplicandum SSmum pro gratia sanationis seu novae concessionis in casu.*

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 31 Iulii 1897, censuit respondere: *Ad* I. *Negative. Ad* II. *Non esse interloquendum.*

Ex quibus colliges. I. Quaestionem in themate agitari an vi indulti pontificii, quo conclavistis conceditur pensio, cum facultate eandem transferendi in aliam personam, ius eisdem conferatur eiusmodi pensionem transferendi in alios per testamentum vi clausulae indulti pontificii *etiam in articulo mortis.*

II. Pensionem a Conclavistis consequutam, posse in alium transferri nullum esse dubium, dummodo id fiat per actum inter vivos, etiamsi conclavista, dum id peragit, sit in *articulo mortis, balbutiens,* semimortuus, et nutibus tantum propriam pandat voluntatem.

III. Nam dum adhuc pensionarius vivit et pensione fruitur, etiamsi in extremis constitutus, si per actum *inter vivos* transfert in alium propriam pensionem, videtur prorogare suam, non constituere novam pensionem, seu novum gravamen Ecclesiae.

IV. Post declarationem S. C. C. in hac quaestione, dubium evanuisse, certumque factum esse, ex clausula indulti pontificii, *etiam in articulo mortis* colligi non posse facultatem oriri conclavistis transferendi in alios propriam pensionem per testamentum.

NULLIUS SSMAE TRINIT. CAVEN.

FACULTATIS CONFERENDI SACRAMENTUM CONFIRMATIONIS.

Die 11 Decembris 1897.

Sess. 23 cap. 10 De refor.

Compendium facti. Iam a sua fundatione seu ab anno 1011 Monasterium SS̃mae Trinit. Caven. pluribus honestatum fuit privilegiis et potissimum spirituali iurisdictione in fideles agrum Monasterio finitimum late incolentes; im-

munitatem vero a quacumque iurisdictione Archiepiscopali seu Episcopali obtinuit idem monasterium a Gregorio VII decreto anni 1073, ab aliis dein Pontificibus amplissime confirmatam. Prae ceteris Urbanus II qui monachum egerat in monasterio Cavensi et huius Ecclesiam, postquam Pontificalem sedem obtinuerat, suis manibus consecraverat, auxit Abbatis dicti monasterii dignitatem ei conferendo, Constitutione *14 Septembris 1092,* munia episcopalis iurisdictionis; haec enim statuebat (ibi):

« Concedentes et edicto perpetuo confirmantes, ut tam tu, quam successores tui per terras tui monasterii habitas, et habendas, libere possis ecclesias construere, cum cruce signare, aliaque Pontificalia, et spiritualia exercere, sacrorum ordinum collatione; Basilicarum, et altarium consecratione, atque chrismatis confectione tibi, tuisque successoribus dumtaxat abdicata penitus potestate, etc. ».

Dein ob privilegium ab Alexandro III concessum iurisdictionis Episcopalis insignia quoque Episcopalia accesserunt seu usus Pontificalium adeo, ut huiusmodi Ecclesia in commendam coeperit concedi Episcopis, ipsisque S. R. E. Cardinalibus. At ob abusus inde derivantes Alexander VI Bulla *diei 10 Aprilis 1497* res in pristinum statum restituit, Abbati iura et privilegia Episcopalia confirmando.

Verum civitas Caven. dolens exinde eius praestantiam admodum diminutam iri expetiit et a Leone X impetravit, ut ad sedem Episcopalem eveheretur, quod factum est sub *anno 1514 per dismembrationem* territorii Abbatiae SSm̃ae Trinitatis.

At haec, diminutis licet suae iurisdictionis finibus, suorum privilegiorum iacturam non passa est; ut declaratum fuit a S. Rota in *Marsicen. seu Nullius iurisdictionis super bono iure 7 Iun. 1700* (ibi):

« Abbates indistincte in eodem territorio exercuerunt omnes actus iurisdictionales. Ipsi enim literas dimissoriales Episcopo Marsicano direxerunt, primam tonsuram, minores ordines, chrisma et beneficia contulerunt, illorumque resi-

gnationes admiserunt, iurapatronatus confirmarunt, concursum ad parochiales indixerunt, sacramenta administrarunt, Synodos convocarunt, iurisdictionem in causis spiritualibus, temporalibus, civilibus, criminalibus et mixtis in territorio Tramutulae et promiscuo exercuerunt, et ad hunc effectum vicarium constituerunt,... loci ecclesias, locaque pia visitarunt, actus pontificales faciendo in visitatione etc. ».

Atque haec omnia extra controversiae aleam hodie quoque versantur; quaeritur vero hac mane apud S. C. C. *an Abbati liceat Sacramentum confirmationis conferre alienis subditis in aliena dioecesi ex Episcoporum venia.*

Hoc dubium anxie animum occupavit Abbatis, iam vita functi, qui anno 1892 hoc libello supplex adiit Sacratissimum Principem :

« L'odierno Abbate... seguendo la consuetudine de' suoi predecessori, suole anche fuori del proprio territorio amministrare la Cresima ai fedeli delle limitrofe diocesi, sempre con la esplicita venia dei loro Vescovi, segnatamente nei casi estremi, qualora in assenza del Vescovo diocesano ne viene richiesto d'urgenza o dal Vicario generale, o almeno dal parroco del luogo. Essendogli pertanto venuti dei dubbi sulla legittimità del suo operare, l'Abbate oratore ricorre alla clemenza della Santità Vostra supplicandola di voler confermare con opportuna sanzione Apostolica la pratica surriferita; e ciò sia per tranquillare la sua coscienza, sia ancora per evitare l' ammirazione e lo scandalo che ne verrebbe al popolo fedele se l'Abbate Cavense, desistendo dalla antica pratica, dovesse per l'avvenire rifiutarsi alle consuete richieste, segnatamente nei casi di urgenza ».

Preces ablegatae fuerunt S. C. C. et *die 7 Ian. 1893* rescriptum fuit « *Non expedire* ». Hoc aegre ferens Abbas Morcaldius, ipse a Summo Pontifice, cuius adloquio recreatus fuit, dubium auferri efflagitavit « *ed ottenne, vivae vocis oraculo, la detta facoltà personale, vita sua durante* ».

Hodiernus Abbas qui Morcaldio successit supplici libello petiit, eamdem gratiam sibi ad vitam prorogari. Sed ex Au-

dientia SSm̃i *die 3 Iulii 1894* rescriptum prodiit « *Non expedire* ». Tunc Orator instantius petiit a Sacratissimo Principe, ut sibi expetita facultas concederetur ad vitam, sed Beatissimus Pater tantum *precario* gratiam concedere annuit; quamobrem iteratis denuo Abbatis litteris Cardinalis qui publicis Status negotiis praeest, ita respondit:

« Sua Santità non ha inteso pronunziarsi sulla questione di diritto. Per questa soluzione è necessario ricorrere al competente Dicastero, cioè alla S. Congregazione del Concilio. Ad essa quindi potrà la S. V. sottoporre le sue ragioni, per far dichiarare che l'Abbate di Cava ha in se stesso il privilegio, che Ella sostiene, fondato sopra una legittima interpretazione, e sanzionato dalla pratica di molti anni ».

Disceptatio Synoptica

Iura Abbatis cavensis. Abbas per suum procuratorem plura deduxit in iure et in facto. In primis procurator recolit, etiam simplicem presbyterum a Summo Pontifice posse delegari ad conferendum Sacramentum confirmationis. Dein notat non posse negari hanc ministrandi potestatem per summos Ecclesiae Pontifices in Abbates Cavenses amplissime fuisse collatam. Nam octo ab hinc saeculis Urbanus II integram ac perpetuam episcopalem iurisdictionem Abbati iamdiu commissam sancivit, tribus tantummodo iuribus exceptis, nempe « Sacrorum ordinum collatione, basilicarum et altarium consecratione atque chrismatis confectione, tibi tuisque successoribus dumtaxat abdicata penitus potestate ». Quo in loco, cum chrismatis confectio tantum excipiatur, plane sequitur eiusdem chrismatis collationem admitti.

Sed hanc aliasque iurisdictiones nedum agnovit, sed amplissime definivit, etiam per novam « adiectionem, suppletionem, concessionem » si opus esset, anno 1596 sancta Gregorii XIV memoria, post votum S. Ordinis vestri, ita constituens « omnia et singula quae per Congregationem dictorum Fratrum..... approbata fuerant privilegia, immu-

nitates, gratiae, facultates et indulta, praesertim conferendi sacramentum chrismatis, dummodo illud foret prius per catholicum Antistitem, gratiam et communionem dictae Sedis habentem consecratum...... Apostolica auctoritate perpetuo confirmavit et approbavit ».

Iuxta rerum adiuncta tribus modis distinguit advocatus exercitium in confirmandi potestate: quatenus Abbas sibi subditos confirmat in sua dioecesi: quatenus in sua dioecesi confirmat alienos: quatenus alienos confirmat in aliena ditione.

Hac mane tantum res est de postrema quaestione; seu de iure confirmandi alienos subditos in aliena dioecesi, sed advocato opportunum videtur dicere etiam de facultate confirmandi alienos in sua dioecesi, ut via sternatur facilis expeditioni hodiernae quaestionis.

In hoc propositum advertit patronus, iuris pontificii scriptores docere, cuilibet episcopo licere alienos subditos in suam dioecesim convenientes confirmare, non modo expressa vel tacita, sed praesumpta competentis Episcopi delegatione, si usus consuetudine invaluerit. Sanctus Ligorius, in *lib. 6. tract. 2, cap. 2, dub. 2, n. 172* haec habet: « Quaeritur an Episcopus in sua dioecesi alienos confirmare possit. Per se loquendo certum est non posse... Certum est et commune apud doctores quod ubi ex consuetudine id permittitur, licite fieri potest, ut dicunt Concina *l. 8, pag. 216, n. 18.* Holzm. *p. 45, n. 209.* Roncaglia *quaest. 1, R. 1.* Et hanc esse praxim usu receptam recte aiunt Palaus *pag. 9, n. 7,* et Croix *lib. 6, p. 1, n. 392* ».

Hoc etiam in sacris ordinibus conferendis praestare solent Abbates Cavenses, nempe ut in suo territorio conferant alienis: quod post S. Rotae sententiam conceptis verbis sancivit S. C: C. diebus *26 Iunii* et *31 Augusti 1634.* Propositis enim dubiorum formulis « I. *An Abbates SSmae Trinitatis Cavae habentes iurisdictionem ordinariam gaudeant privilegio conferendi Ordines minores subditis non suis.* - II. *An sit valida ordinatio uti in casu.* - III. *An*

in casu negativo ordinatio repetenda sit etc. » rescripsit « *Ad primum et secundum* Affirmative. - *Ad tertium* Negative ».

Hinc, arguit orator, si haec iure communi obtinent Abbates ope consuetudinis, pro alienis subditis, etiam sine competentium Episcoporum venia, multo magis obtinebunt cum Episcopi ipsi consentiant, concedant vel requirant. Non modo theologi ad unum omnes licitam et validam cuiusque Episcopi confirmationem renuntiant, sed etiam demonstrant aliorum Episcoporum expressam veniam non requiri, sed eorum consensum praesumi. Reapse divus Ligorius, *loc. cit. n. 173* ait : « Bonacina sentit probabilius esse quod in hoc (in confirmandis alienis) non sit praesumenda ratihabitio Episcoporum, nisi constet... Alii vero communius et probabilius censent Episcopis licitum esse confirmare alienos subditos, quia semper praesumitur, nisi aliter constet, tacitus consensus aliorum Episcoporum, qui credendi sunt velle suas oves non privari hoc sacramento, cum nullum incommodum ex eo ipsis proveniat ».

Ac paucis S. R. E. Cardinalis D'Annibale in *Summula l. 3, § 282 not. 13.* - ibi- : « In sua vero dioecesi (Episcopus) licite confirmat extraneos ; quod consuetudine et tacita episcoporum consensione est introductum ». Hanc facultatem vero competere Abbati declaravit S. Cong. Rituum *die 17 Nov. 1881* quae primo constituit : « Abbas etc. sacramentum confirmationis conferre consuevit non tantum fidelibus sibi subiectis, sed etiam iis qui ex finitimis dioecesibus in territorium propriae iurisdictionis eiusdem sacramenti suscipiendi causa advenire solent ». Deinde vero « ut omnis haesitatio in re penitus abigatur, Sanctitas sua referente etc... declaravit revmos Ordinarios praefatae Abbatiae posse in territorio propriae iurisdictionis sacramentum confirmationis, etiam fidelibus ad aliam dioecesim pertinentibus ministrare, dummodo plane constet eos ab Ordinariis veniam obtinuisse ; quibus collatae confirmationis fides ab ipsis revmis Abbatibus post transmittenda est ».

A potestate vero confirmandi alienos in propria dioecesi argui posse ad potestatem confirmandi alienos in aliena dioecesi, probat orator notans priorem facultatem derivare ex venia Episcoporum, praesertim cum usus antiqua consuetudine nitatur. Atqui et consuetudo et venia pro Cavensi Praesule in utroque pariter casu conspirant, tum in propria dioecesi, tum in aliena. Unum discrimen animadverti posset, aliam esse causam ordinarii collatoris vel Episcopi, aliam delegati, sive Abbatis. Sed hoc nominis discrimen esset, non substantiae ac veritatis. Quippe communi iure par est utriusque conditio, et ab alienis confirmandis prohibentur non modo inferiores antistites, verum etiam Episcopi. Nihil igitur, instat orator, utrumque vetat alienis ministrare, in suo vel alieno, quoties proprius Episcopus consentiat vel postulet. Cum autem Pontifex, posita hac venia, Abbatem ministrare posse decreverit, eo ipso definivit, ordinarios pariter et delegatos praesules in eadem conditione versari. Sed altius in iure repetens quaestionem patronus, notat Episcopos nativa facultate confirmationis sacramentum ministrare: Abbatem vero cavensem insigni privilegio pontificiae delegationis. At neminem latet, per delegationem ad aliquem actum non partem iurisdictionis, sive minorem iurisdictionem conferri, sed integram, quantam leges in illo ministerio requirunt, ut tradit Schmalzgrueber *lib. 1, tit. 29,* § *6* - ibi : - « Delegatus ille censendus est, cui iurisdictio non iure officii sui, aut habita ratione ad illud, sed ex speciali tantum commissione competit, ita ut ratione illius censeatur habere totam ».

Unde deducit procurator, Abbatem cavensem ad confirmationes a Pontifice delegatum toto Episcopi iure potiri. Quippe idem auctor ita sequitur § 10: « Quaeritur 2° an subdelegare possit delegatus a Papa, vel alio supremo Principe... Certa est affirmativa sententia etc. Delegatus a supremo Principe aequiparatur Ordinario ».

Proinde quia in Abbate pro exercitio concessae facultatis ministrandi Sacramentum confirmationis etiam in aliena

dioecesi tantum obstare videtur Ordinarii consensus, advertit nefas esse non debere Episcopo, permittere Abbati ut exerceat huiusmodi actum suae facultatis in eius ditione et in eius subditos.

Verum obiici posset, datam a Pontifice facultatem, privilegium esse, et iuxta privilegiorum naturam dimetiendam, ita nempe ut ne latum quidem unguem excedat fines concessionis. Atqui Urbanus II anno 1092, quamquam de confirmationis ministerio non loquitur, privilegium tamen omnimodae iurisdictionis indulget « per terras tui monasterii habitas et habendas »; ac propterea extra monasterii fines exerceri nequit. – Cui difficultati occurrens advocatus, notat, argumentum hoc nimis probare et hinc nihil probare, quia non Abbati dumtaxat haec verborum conceptio convenit, sed cuilibet Episcopo. Nam auditum nunquam fuit omnimodam iurisdictionem Episcopis committi « extra terras dioeceseos... » Idipsum omnino semper intelligendum in qualibet iurisdictione adscribenda, quia concipi iurisdictio nequit sive Episcopi sine dioecesi, sive parochi sine paroecia, utcumque clausula adiecta non reperiatur. Adiecta fortasse fuit, opinatur orator, pro Abbate cavensi, quod nova tunc erat haec dioecesis Nullius inter finitimas sedes; ac propterea demonstrative, ut aiunt pragmatici, Pontifex significavit tantum patere Abbatis iurisdictionem, quantum illius territorium.

Sed pressius notat procurator, obiecta verba non posse traduci in sensum privilegii restrictum, quia verba illa « per terras tui monasterii » alias concessiones respiciunt – ibi – « Concedentes.... ut tam tu quam successores tui per terras tui monasterii habitas et habendas, libere possis ecclesias construere, cum cruce signare etc. ». Si congrua congruis referantur, arguit orator, haec specialia sunt, quibus aptari potest peculiare illud adiunctum « per terras tui monasterii ».

Alia quae sequuntur verba, iuxta patronum, plenitudinem totius iuris ordinarii conferunt, nullius limitibus se-

ptam vel rerum, vel etiam loci, quae implicite complectitur ius confirmationis ministrandae. Qua in privilegii parte quaestionem conficere arbitratur procurator hac brevi animadversione. Pontifex universam Episcoporum potestatem in cavenses Abbates contulit, tribus solummodo iuribus exceptis, ut initio animadverti. Ex hac trina vero exceptione quid sit in iure definiendum, respondet pro cavensi Praesule Rota in *cit. Marsicana num.* 7 – ibi : – « In eodem brevi Urbano transferente iurisdictionem in Abbatem excipitur collatio ss. Ordinum, confectio chrismatis et consecratio basilicarum et altarium, quae cum exerceri non possint nisi ab habentibus iura episcopalia, ab hac exceptione aliquorum iurium episcopalium infertur alia omnia eiusdem generis quae exceptuata non fuerunt, Abbatibus fuisse concessa ».

Hactenus de privilegii interpretatione iuxta Urbani literas, quae, ait orator, peculiarem huius sacramenti mentionem non fecerunt. Sed aliae prostant Literae Gregorii XIV, in quibus non modo mentio fit confirmationis, sed ius conceditur « praesertim conferendi sacramentum chrismatis ». Accedit quod Gregorianum privilegium nititur S. C. Congregationis sententia : quod hanc sententiam sanciverat Xistus V 16 kal. Septembris, Pontificatus sui anno sexto ; et quod uterque Pontifex perinde omnia probavit, ac si ex integro conceptis verbis constituerentur « approbatione, adiectione, suppletione, concessione »,

Inspecta vero privilegii litera, recolit patronus in narratione dicit Abbates perpetuo « sacramentum chrismatis contulisse ». Mox in iudiciis de hac facultate praehabitis adiicit « probata fuerant privilegia, immunitates, gratiae, facultates et indulta, praesertim conferendi sacramentum chrismatis » et nihil de conditionibus, praeter unam quae sequitur « dummodo illud foret prius per catholicum antistitem, gratiam et communionem dictae sedis habentem consecratum ». Ubi concessio rursus definitur, haec verba leguntur: « Nec non sacramentum chrismatis per catholicum

Antistitem, gratiam et communionem dictae sedis habentem, consecratum conferre ».

Hisce in iure enucleatis, descendit procurator ad facti momenta.

Et in primis narrat, vi Bullae Leonis X divisum fuisse Abbatiae territorium; et hinc novus Episcopus ordinario iure omnimodam iurisdictionem nactus est in civitate: Abbas autem antiqua iura integra servavit in omnibus quae novae dioeceseos erectioni non repugnarent, per transactionem initam cum Cardinali de Aragonia, hisce verbis « quod per huiusmodi erectionem et assignationem nullum penitus inferatur praeiudicium libertati et exemptioni, quas dictum Monasterium de praesenti habet, quin imo potiantur suis omnibus et singulis iuribus, privilegiis, immunitatibus et dignitatibus quibuscumque, etiam intra fines suprascriptos Cavenses, in his tantum quae suprascriptis iurisdictionibus et aliis praedictae ecclesiae cathedrali concedendis non repugnant, et in eorum diminutionem non tendunt. Extra vero praedictum territorium indistincte et indifferenter in omnibus et per omnia sit et remaneat dictum Monasterium, sicut de praesenti est, et perinde ac si suprascripta assignatio et praesens conventio nunquam facta fuisset ». Et haec omnia Leo X apostolicis Literis sancivit. Omnino hoc exploratissimum est, instat orator, consuetudinem circa huiusmodi facultatem Abbatis Caven. excedere hominum memoriam. Duobus ab hinc saeculis « Abbas Cavensis plures moniales civitatis Salerni, de licentia eiusdem Illmi Antistitis, sacro chrismate insignivit ». Tum de eadem dioecesi exacto saeculo testimonium edidit Salernitanae ecclesiae canonicus, antea vicarius generalis, ac deinde capitularis « più volte diede licenza alli rmi Padri Abbati pro tempore di conferire il sacramento della cresima alle signore monacande, ed altri di detta città ».

Refert vero orator, hunc morem praecipue vigere in dioecesi Cavensi, in Salernitana, in Murana (Muro Lucano), in Amalphitana. Si autem verba delegationum attendantur, de-

prehenditur perinde Abbates accerseri, ac si frequens esset usus, ut in epistola num. 13 Summ. « Comunico a V. E. anche in iscritto tutte quelle facoltà che altra volta le comunicai » (n. 5) « confermando quanto Le ho detto altra volta, potrà avvalersi sempre della facoltà di amministrare il detto sagramento » (n. 9). « Perdoni la continua noia che Le procuro etc ». Praeterea, superiori anno, cum « Abbas ordinarius salernitanum Archiepiscopum adivisset eius invitatu, in eius privato oratorio uni ex eiusdem subditis sacramentum chrismatis contulit ». Idemque triginta fidelibus praestitit in privato sacello Cavensis Episcopi, « ex eiusdem invitatione ».

Ipse vero Abbas suis litteris animadverterat: « Notisi che gl'inviti più recenti non sempre furono fatti per lettera, ma più volte solo personalmente e verbalmente ». Ipse Pontifex vero, arguit orator, quamvis quaestionem in iure definiendam non censeret, semel nihilominus atque iterum possessionem interea servandam esse iussit, ut Vir eñus publicis Status negociis Praefectus testatur: « Allorchè trattossi di concedere a V. S. la stessa facoltà di cui godeva il suo Predecessore, di buon grado il Santo Padre aderì a tale richiesta, e la autorizzò ad amministrare il sagramento della Cresima, anche fuori del suo territorio, col consenso dell'Ordinario. Questa concessione però è temporanea etc ».

Huiusmodi morem fuisse inductum ob fidelium utilitatem, docet ipse Abbas, explicans conditionem locorum.

Deinde 'Praesul geometrae peritissimi testimonium edidit, unde liquet quindecim oppida in illa regione longe amplius a Sede Sarnensi distare quam a monasterio. Ita factum est ut assidua Abbatum frequentia proximis in locis etiam Salernitanos Archiepiscopos alliceret ad eos accersendos commoditatis causa, cum Hospitium Abbatis et Cellerarii sit « meno di un miglio distante da Salerno ».

Proinde deducit advocatus, si hic mos prohibeatur, magnam iacturam passuros esse fideles, ipsosque Abbates offensiones et populi accusationes incursuros fore.

Quum vero obiici possit annis 1892 et 1894 Abbates ipsos in discrimen adduxisse hanc facultatem in alienos, quia illam a Pontifice postularunt, advertit patronus, Abbatem Morcaldium nihil negavisse, imo usum confirmari petiisse « per tranquillare la sua coscienza » ; et in propositum citat auctoritatem Rotae in *cit. Marsicen.*: « Sicut nec aliqua vis fieri potest in supplici libello porrecto de anno 1620 f. m. Paulo V, in quo fuit ab Abbate petita licentia concedendi dimissorias et conferendi ordines, quasi ex hoc inferatur talem licentiam prius non habuisse ; siquidem hoc totum petitum fuit ad bene esse, et quia, ut dicitur in dicto supplici libello « da alcuni scrupolosi si fa difficoltà se l'Abbate possa dare dette dimissioni etc. ». Si itaque facultas haec petita fuit a Pontifice ad tollendos scrupulos, difficultatem et occasionem litium, ex hoc elici non potest aliqua confessio Abbatis super talis facultatis deficientia. Verba enim quae ad bene esse et ad maiorem cautelam proferuntur, non praeiudicant ». Rota in *Rec. dec. 212 n. 12,* et *dec. 320, n. 47, par. 6.*

Animadversiones ex officio. In primis ne aequivocationi fiat locus, innuere praestat magnum quod intercedit discrimen inter Abbatis potestatem *ad confirmandum* delegatam, et aliam Episcoporum ordinariam. Siquidem Episcopi confirmationis Sacramentum conferunt *ex potestate ordinis,* alii simplices sacerdotes ex potestate *iurisdictionis* a Summo Pontifice *delegatae.* Ad rem Benedictus XIV in *op. De Syn. dioec. lib. 7, c. 8, n. 7 (sub. med.)* ait: « ... quamvis confirmare sit actus ordinis episcopalis, cuius firmitas et validitas a Pontificis nutu non pendet, *delegare tamen simplici presbytero potestatem exercendi eiusmodi actum, potius ad iurisdictionem quam ad ordinem pertinet etc.* ». Rem ita conficit Card. D'Annibale *(III. n. 282).* « Minister ordinarius huius Sacramenti est Episcopus et ex delegatione (penes Latinos solius Romani Pontificis) quivis presbyter. Ille hoc sacramentum confert ex ordinis cum primis episcopalis, hic cum primis ex iurisdictionis potestate ; *ideo-*

que valide hic (simplex sacerdos), *si non excedat fines mandati nec quoad territorium, nec quoad personas, nec quoad modum : ille* (Episcopus) *omnibus et ubique, sed si extra suum territorium, gravi non caret* ». Hoc consectarium rem nostram quod spectat, probe advertere iubet, ne Abbas Caven. confirmando alienos in aliena dioecesi etsi ex Episcoporum venia, *limites mandati excedat* et hinc *invalide* agat.

Quamobrem in propositum fortior urget difficultas quam iniiciunt ea verba Constitutionis Urbani II concedentis iurisdictionem utendam « *per terras tui monasterii habitas et habendas* ».

Ceteroquin Abbati qui territorium habet immune a iurisdictione cuiusque Ordinarii sane conferenda erat potestas confirmandi suos et alienos subditos in suo territorio ; sed quoad alienos in alieno territorio aliter res se habet. Namque Abbas qua simplex Sacerdos est minister confirmationis *extraordinarius*, tantum a Summo Pontifice delegandus ; sed aliqua gravi instante causa. Sane docet Benedictus XIV *op. cit. l. 13, cap. 15, n. 1*: « Quare omnis difficultas eo redigitur, ut iusta ratio et causa proponatur, ob quam dispensatio sive indultum concedi merito possit. *Neque enim extraordinarii ministri expetenda est opera ubi minister Ordinarius per se ipsum agere valet* ».

Quibus animadversis, propositum fuit diluendum

Dubium

An Abbati Nullius SSmae Trinitatis Cavensis competat ius confirmandi alienos subditos in aliena dioecesi ex Episcoporum consensu in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 11 Decembris 1897, censuit respondere : *Negative*.

DUBIA quoad Missae binationem.

Emi Patres: Post Benedictinam Constitutionem *Declarasti Nobis,* communis esse videtur theologorum sententia, qua necessitatis casus ad Missam eodem die iterandam is in praxi reputetur, quo presbyter duas paroecias habet et in alterutram nequeat populus convenire, nec alius praesto sit sacerdos, praeter parochum, qui Missam valeat celebrare.

Nec absimilis ad hunc effectum reputatur etiam casus, quo parochus, etsi minime praesit duabus paroeciis, vel duos regat populos adeo inter se dissitos, ut alter ipsorum parocho celebranti nullatenus adstare valeat ob maximam locorum distantiam, vel tametsi una tantum sit ecclesia in qua Missa a parocho iteranda sit, universus tamen populus in ea simul adesse non possit.

Nunc autem, cum ad Malacitanam sedem nuper translatus fuissem, consuetudinem inveni, vi cuius aliqui sacerdotes diebus festis bis Sacrum conficiunt: semel in ecclesia cuiusdam civitatis, ubi et alii adsunt sacerdotes, et diversa sacra templa, paroeciae, et sanctimonialium monasteria erecta inveniuntur; et iterum in oratorio suburbano vel rurali.

Item, aliquis sacerdos rem divinam iterato facit vel in eadem civitate, et fortasse in ipsamet ecclesia in qua etiam alter celebrat sacerdos.

Pro huius binationis causa adducitur paucitas sacerdotum; convenientia distinctae celebrationis horis distinctis, ut commoditati fidelium fiat satis; nec non et necessitas celebrandi Missam parochialem in paroeciis, et conventualem in monasteriis.

Cum igitur de huius agendi rationis liceitate dubitem, ad hanc Sacram Congregationem confugio, dubiaque mea et postulationes admodum reverenter exponam:

I. An liceat Episcopo licentiam binandi concedere presbytero unam Missam celebranti in oratorio suburbano vel rurali, aliam vero in civitate vel loco ubi etiam adsint alii sacerdotes Sacrum facientes?

II. An liceat huiusmodi licentiam concedere presbytero ambas Missas celebraturo in diversis ecclesiis eiusdem civitatis vel loci, in quo et alii sacerdotes celebrant, et hoc etiam si una ex Missis celebranda sit in ipsa ecclesia in qua et alius sacerdos sacrosanctum Sacrificium eadem die litat?

III. An expediat Episcopo Oratori ob expositas rationes et allatas causas huiusmodi licentiam et agendi rationem confirmare: et etiam ad similes casus, in aliis locis et civitatibus suae dioecesis, prout necessitas expostulet, extendere?

Haec dum ab hac S. C. cum debita reverentia expostulo, et quaero, Emtiis VV. cuncta fausta et prospera in Domino apprecor.

Malacae, die 25 Aprilis anni 1897.

IOANNES, EPISCOPUS MALACITANUS.

RESPONSIO S. CONGREGATIONIS. Rme Dne. Relatis in S. C. Concilii postulatis a te propositis in litteris die 25 Aprilis p. p. circa facultatem binandi, Emi Patres rescribendum censuerunt: *Ad 1. 2. et 3: Non licere; et Ordinarius, quatenus in aliquo ex enunciatis casibus necessarium iudicet ut Sacrum iteretur, recurrat ad Apostolicam Sedem.* Idque notificari mandarunt, prout per praesentes exequor Amplitudini Tuae, cui me profiteor

Romae, 10 Maii 1897.

Uti fratrem:

A. CARD. DI PIETRO, *Praefectus.*

B. ARCHIEP. NAZIANZEN., *Pro-Secretarius.*

EPISTOLA Sacrae Congregationis Concilii ad Ordinarios Italiae circa observantiam Decreti «*Vigilanti*». (1)

Non obstantibus perspicuis normis Decreti *Vigilanti,* datis ab hac Sacra Congregatione die 25 maii 1893 poenisque gravissimis in eodem sancitis ad cohibendam pravam quorumdam licentiam, qui ad ephemerides, libros, aliasque merces facilius cum clero commutanda, Missarum ope utebantur: non sine dolore rescitum est, saepe et in pluribus locis per Italiam, a librariis et mercatoribus, praesertim sacrarum supellectilium venditoribus, oblata fuisse et adhuc offerri libros aliasque merces pro Missarum celebratione.

Ex quo necessario deducitur quosdam esse qui in istorum

(1) Recole Vol. XXVI, 56.

manus congerant Missarum obligationes una cum respectiva eleemosyna, iisdem committendo curam eas obligationes adimplendi; a quibus proinde aperte violantur leges ecclesiasticae, speciatim salutaria Decreta *Cum saepe contingat* et *Nuper* Urbani VIII et Innocenti XII, necnon praedictum Decretum *Vigilanti;* manifestum incurritur periculum ne Missarum celebratio oblivione negligatur, aut saltem nimis retardetur, neve disperdantur eleemosynae, praeter casus maioris adhuc culpae aut malitiae.

Praeterea, ex repetitis mercatorum vetitis invitamentis aperte demonstratur sacerdotes esse non paucos qui, vel circa verum legis sensum decepti, vel supposititiis indultis confisi, huiusmodi illicito commercio se faciles praebent, non advertentes a Decreto *Vigilanti* gravissimis poenis plecti utramque partem, nempe et dantem et accipientem pro Missis mercem quamcumque.

Quamvis autem haec S. Congregatio casibus sibi delatis pro posse suo providere curavit, haec tamen satis non esse habita sunt ad impediendam et reparandam tam gravem deordinationem, unde necessarium visum est hac super re animum Ordinariorum Italiae speciali modo revocare.

Quapropter hac praesenti epistola circulari precor Amplitudinem Tuam, ut monere curet istius dioecesis clerum, et alios quoscumque, qui in hoc deplorando commercio partes habere aut se complices exhibere, suo iudicio, possent, ad hoc ut deinceps a quocumque actu huiusmodi omnino abstineant, secus incurrant poenas a Sanctissimo Domino Nostro Leone P. XIII in decreto *Vigilanti* sancitas, et quoad praeteritum, conscientiae suae, si oportuerit, provideant; item meminerint quod si haec Congregatio quadam benignitate usa est, in casibus determinatis, ut facilius clerus nomen det certis catholicis ephemeridibus benemeritis, quoad existentiam, durationem et modum indultorum huiusmodi quisque ad Ordinarium se referat, secus in se assumet quaecumque etiam in hoc speciali casu ex violata lege cuique obvenire possunt.

Certus sum quod Amplitudo Tua, eo quo praestat zelo, huius Sacrae Congregationis sollicitudini obsecundans, quemcumque abusum, si quis adhuc sit, in ista dioecesi, extirpare et scandalum quodcumque praevertere valebit, in re tam gravi, sacra et fidelium conscientiae reverenda, prout est sanctum Missae sacrificium.

Datum ex Secretaria S. Congregationis Concilii, die 28 augusti 1897.

A. Card. DI PIETRO, *Praefectus*.

L. ✠ S.

B. Archiepiscopus Nazianzenus *Pro-Secr*.

EX S. CONGR. S. R. U. INQUISITIONIS

DECRETUM quo statuitur facultates habitualiter concessas non perire morte Ordinariorum, quibus concessae fuerunt.

Feria IV, 24 Novembris 1897.

In Congregatione Gen. S. Rom. Univ. Inquis. habita ab Emis ac Rmis DD. Card. in rebus fidei et morum Gen. Inquisitoribus, iidem Emi Patres, rerum temporumque adiunctis mature perpensis, decernendum censuerunt: Supplicandum SSmo, ut declarare seu statuere dignetur, facultates omnes speciales, habitualiter a S. Sede Episcopis aliorumque locorum Ordinariis concessas, non suspendi vel desinere ob eorum mortem vel a munere cessationem, sed ad successores Ordinarios transire ad formam et in terminis decreti a Sup. hac Cong. editi die 20 Februarii 1888 quoad dispensationes matrimoniales.

Insequenti vero feria VI, die 26 Novembris 1897, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de his omnibus SSmo D. N. D. Leoni Div. Prov. PP. XIII. relatione, Sanctitas Sua Emorum Patrum resolutionem approbavit, atque ita perpetuis futuris temporibus servandum mandavit, contrariis non obstantibus quibuscumque.

I. Can. Mancini, *S. R. et U. Inq. Notarius*.

POSTULATUM circa matrimonia ineunda ab impiis viris, qui dicuntur *liberi pensatores.*

Feria III, loco IV, die 25 Maii 1897.

In Relatione Status Ecclesiae Tabascensis, exhibita S. Congregationi Concilii die 27 Novembris 1896, sequens legitur sub num. I. *Postulatum:*

« His in Regionibus frequenter occurrit, ut viri impii, vulgo *liberi pensatores,* matrimonium inire cupientes cum mulieribus catholicis, praeviam confessionem facere renuant, eo quod, ut explicite fatentur, fidem Sacramenti Poenitentiae corde incredulo reiecerunt et totam fidem negaverunt. Peto an hi, infidelibus deteriores, debeant aut possint admitti ad contrahendum matrimonium, cum magno mulieris catholicae et familiae detrimento et periculo ».

Cum hoc Postulatum transmissum fuerit ad hanc Supremam S. R. et U. Inquisitionem, in Congregatione Generali habita ab Eminentissimis et Reverendissimis DD. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, proposito suprascripto dubio, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem Eminentissimi ac Reverendissimi DD. responderi mandarunt:

Supplicandum SSmo., ut in Decreto Feriae IV. die 30 Ianuarii 1867.

Feria vero IV die 26 eiusdem mensis Sanctissimus, per facultates Eminentissimo Cardinali S. R. et U. Inquisitionis Secretario concessas, benigne annuit pro gratia.

Porro citatum Decretum fer. IV. diei 30 Ianuarii 1867 sic se habet:

« I. Quid agendum quando vir baptizatus, sed apostasiam a fide verbis et corde profitens, asserensque nominatim se non credere Sacramentis Ecclesiae, petit matrimonium coram eiusdem Ecclesiae facie unice, ut desiderio sponsae satisfaciat? »

« II. Quid si idem vir petit sectae condemnatae muratorum vel simili addictus, qui licet fidem non omnino amiserit, sectae tamen debite renunciare recusat? »

« III. Quid si idem postulat vir, qui fidem non abiecit, sed eam profiteri, officiaque christiana adimplere abnuit? »

Responsum fuit: Ad I. « Quoties agatur de matrimonio inter unam partem catholicam et alteram, quae a fide ita defecit, ut alicui falsae religioni vel sectae sese adscripserit, requirendam

esse consuetam et necessariam dispensationem cum solitis ac notis praescriptionibus et clausulis. Quod si agatur de matrimonio inter unam partem catholicam et alteram, quae fidem abiecit, at nulli falsae religioni vel haereticae sectae sese adscripsit, quando parochus nullo modo potest huiusmodi matrimonium impedire (ad quod totis viribus incumbere tenetur) et prudenter timet ne ex denegata matrimonio adsistentia grave scandalum vel damnum oriatur, rem deferendam esse ad R. P. D. Episcopum, qui, sicut ei opportuna nunc facultas tribuitur, inspectis omnibus casus adiunctis, permittere poterit, ut parochus matrimonio passive intersit tamquam testis *authorizabilis*, dummodo cautum omnino sit catholicae educationi universae prolis aliisque similibus conditionibus ».

Ad II. « Dandum esse Decretum diei 28 Iunii 1865, quod est huiusmodi: *Quoad matrimonia, in quibus una contrahentium pars clandestinis aggregationibus per Pontificias Constitutiones damnatis adhaeret, dummodo absit scandalum, Ordinarius habita circumstantiarum ratione pro casibus particularibus, ea decernat quae magis expedire iudicaverit* ».

Ad III. « Consulat probatos Auctores, et praesertim Benedictum XIV *De Synodo Dioeces.* L. VIII, Cap. XIV, n. 5 ».

I. Can. MANCINI S. R. et U. Inquis. Not.

Quid intelligendum sit per dictionem *per modum potus* in dispensationibus ieiunii naturalis.

Beatissimo Padre.

N. N. prostrato ai piedi della S. V., umilmente espone che egli ottenne a causa di cronica malattia la facoltà di prendere qualche ristoro, *per modum potus*, prima della Comunione. Aggravatosi vie più il suo male, e non bastandogli solo delle bevande, supplica la S. V. che si degni permettergli anche qualche cosa di solido per sostentarsi. Che ecc.

Feria III. loco IV, die 7 Sept. 1897.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab Eminentissimis et Reverendissimis DD. Cardinalibus, in rebus

fidei et morum Generalibus Inquisitoribus, propositis suprascriptis precibus, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem Eminentissimi ac Reverendissimi Patres rescribendum mandarunt:

Respondeatur ad mentem, ut in Abellinen. 4 Iunii 1890 — « La mente è che quando si dice *per modum potus* s'intende bensì che si possa prendere brodo, caffè, od altro cibo liquido in cui sia mescolata qualche sostanza, come p. e. semolino, pan grattato ecc. purchè l'insieme non venga a perdere la natura di cibo liquido ».

Feria vero VI. die 10 eiusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita facta de his omnibus SSmo D. N. Leoni Div. Prov. Pp. XIII relatione, SSmus resolutionem Eminentissimorum Patrum approbavit.

I. Can. MANCINI S. R. et U. Inquis. Not.

Quoad sepulturam dandam membris humanis amputatis.

Beatissime Pater.

Superiorissa Generalis *Sororum a Matre Dolorosa,* quarum Domus matrix Romae extat, devotissime exponit, in Hospitalibus Congregationis, quae in America Septentrionali exstant, singulis hebdomadibus evenire, ut unius vel alterius aegroti brachium seu crus amputetur. Sorores adhuc bona fide eiusmodi membra recisa sive in terra profana sepelierunt, sive suadente medico, igne combusserunt. Quum vero humilis Oratrix anxia haereat, num Sorores in hac parte recte egerint, devotissime quaerit, utrum eiusmodi agendi ratio etiam in futuro prosequi possit vel non: sive agatur de aegrotis catholicis, sive de acatholicis seu infidelibus. Iuvat forsan adnotare eiusmodi membrorum sepulturam in aliquo coemeterio saepissime moraliter et haud semel physice impossibilem evadere. Et Deus etc.

Feria III. loco IV. die 3 Augusti 1897.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab Eminentissimis et Reverendissimis DD. Cardinalibus in rebus fidei et morum Generalibus Inquisitoribus, propositis suprascri-

ptis precibus praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EE. ac RR. Patres rescribendum mandarunt:

Quoad membra amputata acatholicorum, Sorores praxim suam tuto servare possunt. Quoad membra amputata fidelium baptizatorum, pro viribus curent ut in loco sacro sepeliantur. Sin vero graves obstant difficultates quominus in loco sacro condi possint, circa praxim hucusque servatam non sunt inquietandae. Quoad membrorum combustionem, praecipientibus medicis, prudenter dissimulent et obediant. Et ad mentem. — « Mens est quod, si fieri potest, in proprio horto domui adnexo deputetur aliquod parvum terrae spatium, ad sepelienda membra catholicorum amputata, postquam fuerit benedictum ».

Feria vero VI die 6 eiusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de iis omnibus SSmo D. N. Leoni Div. Prov. Pp. XIII. relatione, SSmus resolutionem Eminentissimorum Patrum approbavit.

I. Can. Mancini S. R. et U. Inquis. Not.

An Episcopi qui dispensare valent ab abstinentia in diebus magnae solemnitatis, id etiam possint quoad dies veneris et sabbati adventus.

Beatissime Pater.

Per Decretum S. R. et U. Inquisitionis diei 5 Decembr. 1894 Sanctitas Vestra locorum Ordinariis concessit facultatem anticipandi atque ob gravissimas causas dispensandi super lege ieiunii et abstinentiae, quando festum sub utroque praecepto servandum Patroni principalis aut Titularis Ecclesiae inciderit in ferias sextas aut sabbata, per annum excepto tempore Quadragesimae, diebus Quatuor Temporum et Vigiliis per annum ieiunio consecratis.

Iam vero in Hispania, per Decr. S. R. C. diei 2 Maii 1867 nonnullae Vigiliae ieiunio consecratae per annum abrogatae fuerunt, et ieiunium translatum in singulas ferias sextas et sabbata Sacri Adventus. Quare infrascriptus Archiepiscopus Compostellanus humillime petit, ut Sanctitas Vestra declarare dignetur utrum Ordinarii, vi Decreti 5 Decembris 1894, anticipare possint, vel etiam ob gravissimas causas dispensare a lege ieiunii et abstinentiae in Feriis sextis et Sabbatis Adventus.

Feria IV, die 15 Decembris 1897.

In Congregatione generali S. R. et U. Inquisitionis hab... Eminentissimis et Reverendissimis DD. Cardinalibus in ... fidei et morum Inquisitoribus Generalibus proposito sup... pto dubio, praehabitoque RR. DD. Consultorum *voto*, ... Eminentissimi ac Reverendissimi Patres rescribendum ... darunt:

Negative.

Subsequenti vero Feria VI, die 17 eiusdem mensis et an... in solita audientia R. P. D. Assessori impertita, facta *de* ... omnibus SS. D. N. Leoni Div. Prov. PP. XIII relatione, SS... resolutionem Eminentissimorum Patrum adprobavit.

I. Can. Mancini S. R. et U. Inquis. *Not.*

EX S. CONGREGATIONE STUDIORUM

Epistola Eminentissimi Cardinalis Praefecti S. Congregationis Studiorum ad Praesules Hispanos, in quorum dioecesibus erecta noviter sunt Pontificia Instituta.

Eminentissime ac Reverendissime Domine:

Quum iam favente Deo, haud levibus superatis difficultatibus et nullis omissis curis et studiis, per hanc Sacram Studiorum Congregationem decem iam sint erecta Pontificia Instituta, iuxta diversas Hispaniae regiones, mei muneris est, antequam novi scholaris anni sub statutorum regimine instaurentur cursus, nonnulla ex Summi Pontificis mandato, Amplitudini Tuae communicare, ut clarius Sacrae Congregationis mens innotescat, et nobilissimi plenius attingantur fines, quos eadem Sanctitas Sua Sibi proposuit in ipsis erigendis Institutis.

I. Mox adveniente mense octobri ad normam Instructionis sub die 30 iunii 1896 ab hac Sacra Studiorum Congregatione datae, antiqua cessat studiorum ratio penes Instituta, Auctoritate Pontificia erecta, ac in suum transeunt plenum vigorem Statuta ab eadem Sacra Congregatione pro singulis Institutis

pprobata una cum recenti studiorum ratione in eisdem Statu-s praescripta.

Firma Summi Pontificis voluntas est ut pro Theologia « *Dogmatico-scholastica* » *Summa Divi Thomae* ceu textus adhibeatur: pro Theologia vero *Dogmatico-positiva* illi praeferri debeant magnae notae auctores, qui Bellarmini more quaestiones ampla ac profunda ratione pertractent.

Hinc vetantur omnino compendia vel summulae theologicae, prouti Instituta decet more universitario erecta.

Plena item et *ampla commendatur Sacrae Sripturae expositio,* ita ut Professores super recentioribus melioris notae auctoribus (ex. gr. *Patrizi, Cornely* et *Vigouroux*) in duas partes studium Sacrae Scripturae dividant: 1. SS. Bibliorum amplectatur Criticam Hermeneuticam et Exegesim; 2. Introductionem ad universam Scripturam ac de nonnullis S. Scripturae libris commentaria.

Pro *Iuris Canonici* facultate compendia item vetantur: sed ius canonicum *in ipsis fontibus ample est exponendum,* hoc est in *Decretalium libris* et subsequentibus Pontificum Constitutionibus vel Conciliorum Decretis, quin praetermittantur praecipuae iuris civilis quaestiones, alumnis pro opportunitate exponendae: hinc valde commendandum ut alumnis secundi et tertii anni, quum ipsis tempus non desit, imo satis suppetat, praeter duas per diem praelectiones textus canonici alterna bis saltem in hebdomada habeatur lectio de iure romano ac patrio, et de historia et de philosophia iuris.

Quod *Philosophiam Scholasticam* respicit, melioris notae auctores exponendi sunt, qui scholasticorum systemata et doctrinas D. Thomae proprius sequantur ac plene philosophicas quaestiones exponant. Hinc saltem semel in hebdomada a Professoribus lectio fiat super *Summa Philosophica* vel super *Quaestionibus Disputatis Angelici Doctoris.* Solida est etiam alumnis comparanda institutio in affinibus disciplinis Philosophiae rationalis, cui potiores partes, ut clericos decet, dari debent.

II. Prae oculis interim habeant Institutorum Moderatores et Magistri, praescriptam studiorum rationem ita cum privilegio conferendi gradus intime connecti, ut nisi fideliter servetur et amussim in executionem deducatur, una cum omnibus quae in Statutis praescribuntur, privilegium ipsum, ut patet, suspensum censeatur, gradusque collati prorsus nulli sint habendi.

III. Dispositiones, quas hucusque Sacra Congregatio concessit clericis, qui penes Instituta studia non compleverint, novo adveniente scholari anno cessabunt omnino, ita ut biennii lex pluries ab hac Studiorum Congregatione decreta et a Summo Pontifice semper confirmata, nedum pro Hispania, sed pro Catholicis omnibus Universitatibus per orbem erectis, strictim servanda sit, rarissimis et extraordinariis, exceptis casibus, in quibus a Sacra Congregatione tantum dabitur dispensatio.

Verum hac prima erectionis periodo transitoria, hoc est a mense octobri huius labentis anni 1897 usque ad totum mensem septembris 1898, ne alumnis eorumque familiis damnum afferatur, facultas fit Magnis Cancellariis eos ad examina pro licentia admittendi alumnos, qui S. Theologiae cursus in omnibus Hispaniae Seminariis rite expleverint: S. Theologiae inquam tantummodo, non vero Philosophiae vel Iuris Canonici; in duabus enim istis disciplinis haud constat fuisse alumnos iuxta antiquam studiorum rationem sufficienter instructos, prouti iure suspicari fas est in S. Theologia, cuius studio solidos septem annos eadem Studiorum ratio in Seminariis adhuc vigens praescribit.

IV. Pro gradibus in novem Pontificiis Institutis rite collatis, reciproca et mutua admittenda est validitas et recognitio, ita ut gradus in uno adepti, ab aliis validi habendi sint Institutis.

Quin immo firma voluntas Summi Pontificis est, a qua nullo modo recedendum esse mandavit, ut gradus quos heic Romae vel alibi penes Catholicas Universitates vel Pontificia Instituta clerici hispani adepti fuerint, omnino validi in Hispania censendi sint, quin nova ad effectus canonicos egeant revalidatione vel confirmatione, nec ad eorum validitatem novae sint expensae vel taxae exigendae.

Huiusmodi gradus revalidandi abusum, quem in nonnullis Seminariis, vulgo dictis Centralibus, invectum fuisse refertur, Sanctitas Sua omnino reprobat et damnat, pro alumnis praesertim qui in spem Ecclesiae heic Romae succrescunt penes Hispanicum Collegium, cui in ipsis initiis mortale vulnus inferretur ab iis, quorum potissimum curis, studiis et expensis Collegium ipsum, iuvenibus ingenio, diligentia et pietate praestantibus florescere in dies sub ipsius S. Pontificis auspiciis, vehementer Urbs tota laetatur.

V. Mens huius Sacrae Congregationis est, ut nova Pontificia Instituta non opus tantum censenda sint Archidioecesium, in quibus erecta sunt, sed potius totius Provinciae ecclesiasticae et Dioecesium Suffraganearum commune negotium et opus, in commodum nempe clericorum, quibus penes singulas diversas et inter se dissitas regiones centrum praesto est ad altiora studia excolenda. Hinc Sanctitas Sua Archiepiscopos et Episcopos enixe commendandos per Sacram hanc Congregationem voluit, ut in conventibus, qui pro negotiis dioecesanis exsolvendis quotannis habentur, negotium non praetermittatur praestantissimum studiorum: et ardens Pontificis votum est, ut, collatis inter se consiliis, Antistites curas omnes impendere satagant ad promovendum, opportunis provisionibus, Institutorum decus et incrementum.

Faxit Deus, et Immaculata Verbi Mater, nec non Patroni omnes, quibus Instituta dicata sunt, validis precibus hoc impetrent ab Ipso Sapientiae ac Veritatis Fonte, ut nempe quos consociata Archiepiscoporum actione haec Sacra Congregatio subivit et adhuc subitura est labores, felix coronet exitus, iactaque semina uberibus ac solidis cumulentur fructibus.

Hac firma nixus fiducia et spe peculiaris aestimationis meae sensus ex corde Amplitudini Tuae pandere pergratum habeo, cui omnia fausta et felicia adprecor a Domino.

Datum Romae die 15 septembris 1897.

F. Card. SATOLLI, *Praefectus.*

L. ✠ S.

Iosephus Magnus, *Secretarius.*

EX S. C. DE PROPAGANDA FIDE

Pro Orientalibus Christifidelibus in America Septentrionali.

Romana Ecclesia charitate Apostolica et suprema auctoritate sua sedulam vigilemque in eo iugiter operam posuit, ut Pastorum ac iura Fidelium tueri et confirmare niteretur. Quocirca Orientalium in America Septentrionali degentium potestatem recognovit proprium exercendi ritum, at simul ipsis subie-

ctionem debitam Latinis Ordinariis enixe commendavit. His duabus conditionibus praestitutis, plures postremis hisce annis easque utilissimas normas edidit quibus eorumdem Fidelium bono prospiceret et pietatem foveret. Dolendum tamen est Orientales non paucos ob defectum Sacerdotum proprii ritus, spiritualibus auxiliis ferme destitutos manere. Quapropter ut eorum necessitatibus occurrere posset haec S. Congregatio plurium Episcoporum precibus permota (firmis ceteroquin manentibus praescriptionibus contentis in litteris circularibus editis die 1 octobris 1890 et 12 aprilis 1894, praesertim quoad mittendos in Americam dignos ac caelibes sacerdotes, et quoad subiectionem servandam erga Ordinarios Latinos) haec tria, Sanctissimo Domino Nostro Leone probante, decrevit:

I. Fidelibus Orientalibus Americam Septentrionalem confluentibus facultas esto, si libuerit, sese conformandi ritui Latino; regrediendum tamen ipsis erit ad ritum proprium simul ac in patriam redierint.

II. Orientalibus, qui verum et stabile domicilium in America Septentrionali constituerint, non permittatur transitus ad ritum Latinum, nisi obtenta in singulis casibus venia Apostolicae Sedis.

III. In provinciis Ecclesiasticis Americae Septentrionalis, in quibus multi sunt Fideles Rutheni ritus, Archiepiscopus cuiuscumque Provinciae, initis consiliis cum suis Suffraganeis, Sacerdotem Ruthenum caelibatu et idoneitate commendabilem deputet, et huius defectu Sacerdotem Latini ritus Ruthenis benevisum, qui super populum et clerum dicti ritus vigilantiam et directionem exerceat, sub omnimoda tamen dependentia Ordinarii loci, qui pro suo arbitrio, facultates ei tribuat, quas in Domino expedire iudicaverit.

Contrariis quibusqumque non obstantibus.

Datum Romae ex Aedibus eiusdem S. Congregationis die 1 maii 1897.

MIECISLAUS CARD. LEDOCHOWSKI
S. R. C. Praefectus.

L. ✠ S.

ALOISIUS VECCIA, *Secretarius.*

EX S. POENITENTIARIA APOSTOLICA

DUBIUM quoad dispensationem impedimenti consanguinitatis.

Beatissime Pater,

Ad Sacram Poenitentiariam nuper scripsi quod Carolus D..., 26 annos natus, et Iulia Ludovica M...., 23 annos et sex menses nata, dioecesis N..., pedibus S. V. provoluti, legitimum matrimonium contrahere cupientes, humiliter dispensationem implorabant super impedimento consanguinitatis in secundo lineae collateralis gradu. Causas afferebam: *aetatem oratricis fere provectam (scilicet 23 annos et 6 menses), et conditionem eiusdem parente utroque orbatae.*

Iamvero Sacra Poenitentiaria, sub die 19 Aprilis currentis, Ordinario N... facultatem dispensandi concessit ob sequentes rationes: *aetatem oratricis annorum 24, conditionem eiusdem orphanae.*

Hinc humiliter quaero an possim nihilominus cum oratoribus dispensare, quum oratrix vigesimum quartum annum non expleverit.

Et Deus....

Sacra Poenitentiaria, ad litteras Ordinarii N.... datas die 23 Aprilis huius anni, super dubio utrum rescriptum dispensationis matrimonialis oratorum Caroli D.... et Iuliae Ludovicae M.... possit idem Ordinarius exequi, cum inter causas legatur aetas oratricis annorum viginti quatuor, quamvis oratrix, ut expositum fuerat, annum vigesimum quartum nondum expleverit, respondet:

Cum alia adsit causa dispensandi, nihil obstare quominus praefatum dispensationis rescriptum executioni mandetur.

Datum Romae, ex Sacra Poenitentiaria, die 28 Aprilis 1897.

A. Carcani, *S. P. Reg.*

I. Palica, *S. P. Substit.*

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

RESPONSUM quoad varios modos asservandi in Tabernaculo S. Pixidem.

Visis et expensis variis modis asservandi et claudendi in Tabernaculo Sacram Pixidem cum SS. Eucharistiae Sacramento, a Sacerdote Salvatore Barbara ad maiorem securitatem et custodiam excogitatis et Sacrorum Rituum Congregationi pro speciali approbatione exhibitis, eadem Sacra Congregatio, in particulari Coetu habito hac ipsa die, ad relationem subscripti Secretarii, audito etiam voto Commissionis Liturgicae, rescribendum censuit: *Finem inventoris esse laudandum, negotium vero, in casu et ad effectum de quo agitur, spectare ad locorum Ordinarios.*

Atque ita rescripsit, die 18 Martii 1898.

L. ✠ S. D. Panici *S. R. C. Secretarius.*

DIOECESUM ITALIAE: Episcopi Italiae super dimissa Dioecesi fruuntur eisdem privilegiis etc. donec eandem administrent.

Sanctissimus Dominus Noster Leo Papa XIII, attentis peculiaribus adiunctis, de speciali gratia ad beneplacitum S. Sedis valitura, benigne indulsit, ut Rmi Episcopi Italicae Regionis, qui, dimissa propria dioecesi ad aliam sive residentialem sive titularem transferuntur atque Apostolicam administrationem temporaneam prioris dioeceseos retinent, ibidem, durante tantum eiusmodi administratione, omnibus honorificentiis, privilegiis, indultis ac facultatibus frui valeant, quae iisdem, uti propriis Episcopis Ordinariis, competebant. Contrariis non obstantibus quibuscunque. Die 25 Iunii 1897.

C. Card. MAZZELLA *Ep. Praenestinus,*
S. R. C. Praefectus.

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secr.*

MELITEN.: dubia quoad privilegia canonicorum.

Dignitates et Canonici Cathedralis Ecclesiae Melitensis, anno superiore, ex benignitate SS. Domini Nostri Leonis Papae XIII, fuerunt renuntiati Protonotarii Apostolici *ad instar*. Quum nonnulla sint exorta dubia tum quoad iuramentum et professionem fidei praescripta in Constitutione Pii Papae IX f. r. (1), quae incipit « Apostolicae Sedis officium », tum quoad privilegia, quibus, uti tales, gaudent; hinc Sacrorum Rituum Congregationi sequentia dubia pro solutione proposita fuerunt, nimirum:

1. An debeant omnes iuramentum et fidei professionem emittere, ad tramites praelaudatae Constitutionis, et quatenus affirmative, penes quem?

2. An quum titulus Protonotariatus Apostolici *ad instar* toti Corpori sit collatus, praefati Dignitates et Canonici functiones celebrantes extra Cathedralem et absente Capitulo, peragere possint pontificalia?

3. An Indulto gaudeant Oratorii privati?

4. An titulum retineat Canonicus, qui resignavit praebendam Canonicalem?

Et Sacra eadem Congregatio, ad relationem subscripti Secretarii, audito etiam voto Commissionis Liturgicae, reque accurate perpensa, propositis dubiis respondendum censuit: Servetur Constitutio f. r. Pii Papae IX, quae incipit « Apostolicae Sedis » data IV Calendas Septembris anno 1872, praesertim ad Num. XXIII. Atque ita rescripsit, die 18 Martii 1898.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secretarius.*

MEXICANA: dubium quoad octavam Sanctissimae Trinitatis.

R̃mus D̃nus Prosper Iosephus Maria Alarcon Archiepiscopus Mexicanus a S. Rituum Congregatione sequentium dubiorum resolutionem humiliter efflagitavit, nimirum:

Quum in Mexicana Archidioecesi ex benigna concessione Pii Papae VI, d. d. 5 Martii an. 1776 Octava Solemnitatis Cor-

(1) Constitutio haec relata fuit Vol. VII, 83.

poris Christi eodem gaudeat privilegio, quo Octava Epiphaniae Domini, et ex altera apostolica concessione Gregorii Papae XVI, per Decretum S. Congregationis de Propaganda Fide d. d. 20 Februarii an. 1831, Festum SSmae Trinitatis sub ritu duplici primae classis cum Octava celebretur; quaeritur: « An, attentis supradictis concessionibus RR. PP. Pii VI et Gregorii XVI, in Archidioecesi Mexicana cessare debeat Octava SSmae Trinitatis, adveniente festo cum Octava SSmi Corporis Christi? »

Et sacra eadem Congregatio, referente subscripto Secretario, audito etiam voto Commissionis Liturgicae, proposito dubio respondendum censuit: *Affirmative*. Atque ita rescripsit et servari mandavit. Die 5 Martii 1898.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA, *S. R. C. Praefectus*.

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI, *S. R. C. Secretarius*.

MEXICANA: dubium quoad Praefationem de Sanctissima Trinitate.

Rmus Archiepiscopus Mexicanus ad componendam quamdam controversiam inter nonnullos Sacerdotes suae Archidioecesis, a Sacrá Rituum Congregatione sequentis dubii solutionem humiliter postulavit, nimirum:

An in Archidioecesi Mexicana, Dominica infra Octavam privilegiatam SS. Corporis Christi dicenda sit Praefatio de SSma Trinitate, prouti ex benigna concessione Gregorii Papae XVI tum Festi de SS. Trinitate, cum octava, tum Praefationis de eodem Mysterio recitandae supradicta Dominica infra Octavam Corporis Christi: quae tamen concessio facta fuit absque ulla mentione, sive in supplici libello sive in rescripto, concessionis de altero privilegio anteriori a Pio Papa VI eidem Archidioecesi collato, super Octava SS. Corporis Christi privilegiata ad instar Epiphaniae?

Et Sacra eadem Congregatio, ad relationem subscripti Secretarii, proposito dubio respondendum censuit: *Negative*, iuxta decretum in una *Mexicana* diei 5 Martii 1898. Atque ita rescripsit, die 26 iisdem mense et anno.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praefectus*.

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secretarius*.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

IANUEN.

IURISPATRONATUS

Die 8 Iulii 1897.

Sess. 25, cap. 15, De reform.

Compendium facti. Ab humili loco - *Lavagna* - in Archidioecesi Ianuensi originem habuit nobilissima gens *Fieschi;* ex quo genere ortus est Innocentius Papa IV, qui anno 1243 ad suprema Ecclesiae gubernacula tractanda accessit. - Hic Pontifex ut suam familiam amplissimis privilegiis honestaret et S. Sedi arctius devinciret, per bullam - *Etsi universalis* - Ecclesias et plura beneficia loci - *Lavagna* - Apostolicae auctoritati immediate subiecit, et in iisdem, iuspatronatus constituit pro suis nepotibus, « *exclusis penitus mulieribus et descendentibus ab iisdem* ».

In praesenti controversia quaeritur an iuspatronatus, extincta *agnatione*, adhuc competat genti Comitum Fieschi in Ecclesiam archipresbyteralem *S. Mariae de Rivarolo,* quin de aliis beneficiis hodie quaestio moveatur.

In quod propositum dubitationis ratio non una est; *primo* enim controvertitur an Oratrici, nempe Marinae de Sanfront viduae comitis Thellung de Courtelary, pronepti Hadriani Cardinalis, ius patronatus adiudicandum sit; quamvis Pontifex Innocentius mulieres excluserit et descendentes ab eisdem, nimirum vocando *agnatos* ad institutum iurispatronatus privilegium. - *Secundo* - decernendum est, an bulla Innocentii IV - *Etsi universalis* - adhuc afficiat beneficium Archypresbyteratus S. Mariae de Rivarolo, idem reddens obnoxium iuripatronatus. - In Bulla sermo habetur *de quodam priore Ecclesiae S. Mariae,* sed nullimode constat hac appellatione comprehendi *Ecclesiam S. Mariae de Rivarolo.*

Nihilominus comites Fieschi in hanc Ecclesiam excercuerunt usque ad nostros dies ius patronatus, a tempore quo Innocentius VIII a. 1485 Ecclesiae S. M. De Rivarolo auxit dotem per unionem unius ex canonicatibus Ecclesiae collegiatae SS. Salvatoris loci - *Lavagna* -. Ex hac accessione repetitur titulus iurispatronatus in dictam Ecclesiam, cui asseritur cum bonis adiecti beneficii onus accessisse atque adhaesisse huiusmodi servitutis scilicet iurispatronatus. - Interea huiusce canonicatus bona subiecta fuerunt usurpationibus litibusque pene infinitis. Iam ob leges assis ecclesiastici eversivas latas sub fine praeteriti saeculi a Gubernio Gallico, reditus canonicatuum Ecclesiae S. Salvatoris loci - *Lavagna* - adeo extenuati sunt ut amplius clerici in iisdem institui non potuerint, eamdemque Ecclesiam Comites Fieschi ex conventione *anni 1798* concesserunt utendam pro sacris functionibus Parocho ad S. Salvatorem, vulgo dictum *il vecchio* eiusdem loci - *Lavagna* -. Bona autem quae supererant ex diremptis beneficiis Ecclesiae S. Salvatoris continebantur in patrimonio Comitum Fieschi, quod ex testamento Hadriani Cardinalis assecutum est *Comes Alexander Negri de Sanfront,* Cardinali nepos e sorore Maria Magdalena Fieschi, et Actricis pater.

Hic heres praetextu legum editarum *anno 1855* in regno Pedemontano, quibus patronis venia dabatur sibi addicendi omnia bona, hactenus constituentia dotem beneficii patronati, apud civilia tribunalia huiusmodi bona sibi mancipavit, neque pepercit reditibus Ecclesiae archipresbyteralis *S. M. de Rivarolo,* quos usurpare non dubitavit, sed sane incauto consilio. - Siquidem ipsae leges eversivae passae non sunt, ut paroeciarum bona diriperentur, sed haec sarta et tecta manere decreverunt. Quamobrem ipso civili iure fretus Archipresbyter Ecclesiae S. Mariae De Rivarolo in arenam iudicii descendit atque post plura discrimina litium superior discedit, atque suam Ecclesiam in pristinum habuit restitutam, quocumque emendato damno.

Alexander Negri Marinae pater obiit anno 1884; et

filia ex animo dolens, a suo parente tot usurpationes perpetratas esse atque ipsum adeo avitum patrimonium foedasse, constituit omnem labem abstergere compensando, quoad poterat, damnum Ecclesiae illatum, expetita venia a Sancta Sede, ut dignaretur oblatam compensationem ratam habere. Reapse ut piis oneribus faceret satis quibus bona hereditaria gravabantur, exsolvit libellas ad summam 176,276; quarum 60,000 libellas retulit Archiepiscopo Ianuensi impendendas ad huius libitum in pium opus. Res universa cum voto Ordinarii pro congrua approbatione exposita fuit a S. C. C. Beatissimo Patri, et prodiit responsum *die 27 Aprilis 1885 « Sanctissimus benigne annuit pro gratia in omnibus iuxta petita, adiecta tamen conditione, ut onera missarum si quae sint inhaerentia bonis, pro quibus oratrix summam libellarum sexaginta millium* (60,000) *brevi manu persolvit, fideliter adimpleantur arbitrio et conscientia Archiepiscopi etc ».*

Ex hac oblata libellarum summa, 44,000 attigit Ecclesia S. Mariae De Rivarolo in executionem sententiae iudicialis, quippe haec experta est tutelam legum civilium, uti expressimus.

Oratrix vero quum Ecclesiam SS. Salvatoris et hortum adnexum nec non privilegia antiquae praepositurae concesserit parocho ad SS. Salvatorem dictum *il vecchio*, beneficii expostulavit a Sacratissimo Principe ut Ecclesiae Parochialis ipsa suique heredes patroni renunciarentur, at hoc editum fuit rescriptum *die 2 Feb. 1892 « Attentis peculiaribus circumstantiis, dummodo oratrix ecclesiam, eiusque adnexa, paroeciae in perpetuum concedat, aliaque peragat prout in precibus, SSmus benigne annuit pro gratia concessionis patronatus honorifici tantum, sine ullo iure nominationis ad paroeciam, quae idcirco quoties vacaverit, servatis de iure servandis, ut usquemodo etiam in posterum providebitur, arbitrio et conscientia Ordinarii, in cuius potestate insuper erit parochum SSmi Salvatoris titulo augere Praepositi meri honoris, seclusis scilicet iuribus, privilegiis, in-*

signiis quibuslibet ad veterem collegiatae praepositum spectantibus ».

Quapropter hodie quaestio versatur circa Ecclesiam S. Mariae *De Rivarolo*, cuius ius patronatus sibi arrogat Oratrix quippe comitum Fieschi cognata eorumque patrimonii heres. - Nam cum anno 1895 vacasset paroecia S. Mariae de Rivarolo, Comitissa de Santfron adivit Archiepiscopum Ianuen. ut sibi liceret clericum praesentare ad vacantem ecclesiam. Verum Archiepiscopus hoc ius ei amplius competere denegavit; quare oratrix ad S. C. C. confugit, ad sua iura protuenda; et ideo controversia exhibetur sub hac dubitandi formula « *An constet de iure patronatus in casu* ».

Disceptatio Synoptica

ARCHIEPISCOPI DEFENSIO. Procurator qui nomine Ordinarii libertatem Ecclesiae defendit, in primis contendit, ex defectu tituli dotationis vel fundationis, Archipresbyteratum S. Mariae de Rivo martyrum liberae collationis declarandum esse. Ait enim, nullum proferri documentum ex quo huiusmodi ius comprobetur et in propositum revocat decretum Concilii Trid. *Cap. IX, Sess. XXV,* quo cautum reperitur, quod sicuti legitima patronatuum iura tollere, piasque fidelium voluntates in eorum institutione violare aequum non est, sic etiam, ut hoc colore beneficia ecclesiastica in servitutem redigantur non esse permittendum. Et ut debita in omnibus ratio observetur, decernit S. Synodus titulum iurispatronatus ex fundatione vel dotatione ex authentico documento, aliisque iuris requisitis, ostendendum esse, superaddens in personis, in quibus id ius plerumque ex usurpatione potius quaesitum praesumi potest, pleniorem et exactiorem probationem, ad docendum verum titulum, requirendam esse, neque immemorialem temporis probationem aliter suffragari. Ex adverso, ait orator, vult deduci in themate ius patronatus ex facto unionis unius Canonicatus S. Salvatoris et Rectoratus S. Lazari, Archipresbyteratui

S. Mariae de Rivo Martyrum, nec non ex immemoriali possessione praesentandi ad dictum Archipresbyterale beneficium.

Controversam unionem, quod spectat, notat patronus, beneficium inferius superiori accessorie uniri, et speciem unionis esse quae *minus principaliter* fieri dicitur. Quo in casu beneficium vel Ecclesia superior appellatur matrix, et per hanc unionem cessat titulus beneficii, seu Ecclesiae inferioris, quae habetur ceu pars alterius, cui accessorie unitur. Hinc titulus servatur beneficii seu Ecclesiae principalis, et privilegia vel iura beneficii adnexi servantur in iis, in quibus non datur oppositio cum iuribus et privilegiis principalis beneficii. In casu autem oppositionis, cum pars maior ad se minorem trahat, praevalent iura et privilegia beneficii maioris. Quapropter, instat procurator, Archipresbyteratus S. Mariae de Rivo Martyrum, cui adnexa est animarum cura, traxit ad se canonicatum S. Salvatoris et Commendam S. Lazari, atque propriam libertatem cum amittere non potuisset, libertatem dedit beneficiis iuris patronatus per ipsum factum unionis.

Hoc, notat orator, tam evidens est ut ipsa sententia Supremi Tribunalis civilis hoc perfracte edixerit.

Unde concludit patronus, huiusmodi unionem fuisse tituli *extinctivam*, et hinc ius patronatus ex tali unione evanuisse, quia beneficium principalius seu parochiale erat liberae collationis.

Dein orator descendens ad aliud controversiae punctum, docere contendit, oratricem sibi invocare non posse *praescriptionem* seu *usum immemorialem* iuris patronatus.

Ait enim advocatus, in facto non controverti usque ad obitum Cardinalis Fieschi, nobilem familiam ius praesentationis exercuisse. At Cardinalis ab anno 1858 ex hac vita migravit. Post mortem eius iterum atque iterum per plures successiones archipresbyterale beneficium collatum fuit tamquam liberum, absque oppositione, absque contradictione. Hinc deducit procurator, novam praescriptionem fere qua-

dragenariam ortum habuisse et praeexistentem usum irritum fecisse, neque amplius posse utiliter invocari immemorialem praescriptionem, quae viguit tantum usque ad obitum Hadriani Cardinalis.

Demum notat orator, Doctores omnes convenire iuspatronatus amitti posse per non usum longissimi temporis ad praescriptionem requisiti; si videlicet interea duabus saltem vicibus Rector Ecclesiae fuerit absque praesentatione institutus. Abbas *Consil. 106 col. pen. lib. 6.* - Barbosa in *cap. 7 ex Litteris de iurep. n. 254,* et alii passim. Ratio est, ait Reiffenstuel, *lib. 3 Decr. tit. 38 n. 138,* quia sicuti alii, ita ipsa Ecclesia contra patronum et eius heredes praescribere potest.

Ulterius praescriptio haec libere conferendi Archipresbyterale beneficium potiori ratione repetenda est iuxta oratorem. In constitutione *Etsi universalis* Innocentii IV, qua ius patronatus Canonicatuum Collegialis Ecclesiae S. Salvatoris favore nobilium Comitum de Lavagna reservatum fuit, praesentatio *iuxta modum* facienda praescribebatur, scilicet Praepositi praesentatio facienda erat Romano Pontifici pro canonica istitutione, Prioris S. Lazari Praeposito S. Salvatoris, Canonicorum aliorumque clericorum Priori S. Lazari. Destructo Capitulo Collegialis Ecclesiae, eiusque Praepositura, destructo Prioratu S. Lazzari, ius quoque patronatus pro praesentatione Canonicorum evanuisse oportet cum exerceri non possit prouti ipsa lex fundationis exerceri mandavit.

Veniens ad aliam orationis partem procurator evincere studet, nullimode oratrici posse competere ius patronatus etsi adhuc vigeret; et ob oculos ponit haec decretoria verba Const. *Etsi universalis;* nempe: « praefatos nobiles et eorum descendentes de genere eorumdem ex masculis descendentes praedictarum ecclesiarum. . . . . semper esse patronos, ita quod ad omnes communiter exclusis mulieribus et descendentibus ex eisdem. Praepositi et Canonicorum eiusdem Ecclesiae S. Salvatoris. . . . praesentatio plane spectet ».

Verba *exclusis mulieribus et descendentibus ex iisdem* urget orator, taxative a Pontifice proferuntur atque legem dicunt, ut omni sub respectu praeteriri non possint, cum clara sint mentemque constituentis clare demonstrent. Nam Constitutio *Etsi universalis*, prosequitur orator, edita tempore quo systema feudale stricte vigebat, mulieres earumque descendentes excludit ob rationes, quas refert Mantica *(De tac. et amb. lib. XXIII tit. XIII)* « sicuti feminae regulariter prohibentur in feudo succedere, ita etiam eius filii masculi intelliguntur prohibiti. . . quia filii carent principio producente, neque femina est agens aptum operari transmissionem. . . Unde exclusa matre excluduntur omnes, qui ab ea germinantur, nam omne quod est ex radice sequitur naturam proprii genitoris ».

His praehabitis, urget advocatus, frustra pro viribus quaestio examinanda ex adverso proponitur, an ius patronatus *agnatitium* in ultimo de familia fiat *haereditarium*. Notat patronus hic non agi de iurepatronatus ex constructione vel dotatione reservato, sed de iurepatronatus ex privilegio, vel saltem cum mixtura privilegii tributo. Nam ipsa oratrix confessa est in supplici libello, Collegiatam SS. Salvatoris erectam fuisse a Pont. Caelestino a. 1193 absque reservatione iurispatronatus; dein vero ab Innocentio IV, ratione privilegii iuspatronatus constitutum fuisse.

At etiam quoad iuspatronatus ex constructione vel dotatione vere derivans, haec deducit orator per auctoritatem De Luca *Disc. 33 n. 3 de iurep.* – ibi –: « Licet Geminianus, aliquos habens sequaces credat, ut facta reservatione iurispatronatus ad favorem familiae, post eam extinctam, illud cesset, atque ecclesia efficiatur libera; attamen haec opinio magis communiter reiecta est, atque hodie absolute recepta contraria, quae antesignanos habet Ancar. *cons. 81* Calderin. *Cons. 4 de iurep.* ut ab ultimo de familia transeat ad eius haeredes quamvis extraneos, et sic de gentilitio fiat haereditarium, nisi dictio taxativa seu alia verba vel circumstantia diversam denotent voluntatem fundatoris vel

Ordinarii, qui cum hac lege approbaverit fundationem » Seraph. *dec. 364 n. 3 dec. 385 n. 1 par. 1 rec. Clusina benef. 5 Iulii 1649 cor. Bichio.*

Quia ex adverso verba Pontificis ab Oratrice intelliguntur quod *exclusae sint mulieres in concursu tantum agnatorum*, reponit advocatus, hanc interpretationem aperte vim facere verbis Pontificis, qui clarius loqui non potuisset ad reservandum tantum *agnatis* iuspatronatus; quare concludit, interpretationem ab adversariis obiectam, esse nimis subtilem et hanc subvertere iuris dispositiones et errorem inducere.

Denique urget orator, ea perpetrata fuisse a patre Actricis ut iuspatronatus, etsi acquisitum, certe amissum fuisset. Constat enim comitem Sanfront Ecclesiae bona vindicasse. usurpationis legum favorem invocando. Constat, instat orator, actricem partem bonorum ecclesiarum iuris patronatus hereditasse quam ad praesens quoque possedit. Clara sunt ad rem decreta S. Concilii Tridentini in usurpatores bonorum ecclesiarum *(Sess. XXII, cap. XI de ref.)* – ibi « Quod si eiusdem Ecclesiae patronus fuerit, etiam iure patronatus, ultra praedictas poenas, eo ipso privatus existat ».

Quod ad compositionem vero ab Oratrice peractam cum venia S. Sedis, advertit patronus, compositionem petitam fuisse ad effectum se subtrahendi a censuris ecclesiasticis, haud ad effectum redotandi beneficia ecclesiastica cum reservatione iuris patronatus. Hinc ipsa Actrix confessa est iuspatronatus amisisse, iterum petens ex gratia, illud benignitate Apostolica impertiri.

Defensio oratricis. Ex adverso Oratricis patronus, ut ius patronatus suae clienti vindicet, contendit quod ius patronatus dubio procul gentilitium fuit, et agnatitium cum exclusione feminarum quousque masculina soboles viguit in gente Fieschia. Haec exaruit anno 1858 in obitu Cardinalis Hadriani Fieschi.

Ita interpretandam esse voluntatem Fundatoris Innocentii IV arbitratur patronus, quia in iure patronatus gentilitio etiam feminae succedunt *per posterius*, quoties *ma-*

sculi defecerint. Haec testatur Piton. *De cont. patr. all. 37 num. 7* - ibi - « Firmato ex praedictis quod agatur de patronatu gentilitio, et sine ulla mixtura qualitatis hereditariae, consequens est quod illud pro medietate pertineat ad Mariam filiam fundatoris, et pro alia medietate ad Annam Ritam, ex quo istae tantum supersunt ex descendentibus fundatoris, iuxta opinionem hodie amplius, non controversam, quod in iure patronatus gentilitio etiam feminae comprehenduntur per posterius, seu in defectum masculorum; Rota etc. »

Quia obiicitur hunc transitum admitti non posse quoties liquido constet de contraria voluntate fundatoris, reponit orator hoc verum esse, quando constet de voluntate fundatoris excludentis non tantum feminas propter masculos, sed ipsas feminas, masculis deficientibus. Quod definivit Rota in *dec. 667 num. 9 part. 18 t. 2 Rec.* - ibi - « Etiamsi ab initio exclusae fuissent feminae, quae nunquam praesentasse dicuntur, adhuc talis exclusio intelligenda esset, extantibus masculis ab eadem familia, quibus deficientibus, Livia, etiamsi sit femina in alia familia nupta, quousque tamen vivit retinet agnationem, et est capax iurispatronatus gentilitii ».

Atqui instat advocatus, Innocentii dispositio ad tempus refertur quousque agnatio vigeat, nec de alio casu deficientium masculorum quidquam significavit - ibi - « Statuimus praefatos nobiles et eorum successores de genere eorumdem ex masculis descendentes praedictarum Ecclesiarum etc. semper esse patronos ita quod ad omnes communiter, exclusis penitus mulieribus et descendentibus ex iisdem.... praesentatio plene spectet ». Cuius contextus, iuxta advocatum, sententia est « descendentes masculi semper sint patroni ita ut (ita quod) feminae excludantur ». Unde patronus concludit feminas removeri propter musculos, quoties conveniant cum masculis, ad agnationem praeferendam.

Huiusmodi subsidiariae cognatorum successioni, arguit orator, duo aequitatis momenta favere. *Primum* habetur

in ratione interpretandi successiones in iure patronatus quae lata est et favorabilis, ut Rota animadvertit in *Firmana capellaniae 1 iun. 1751 § 4, cor. Mattei* - ibi - « Huic restrictioni repugnat materia favorabilior iuris patronatus, quae tamquam indifferens laxiores remittit habenas, et operatur ut sola inspecta aequitate canonica, verba fundationis in suo sensu naturali, et quantum fieri potest late accipi debeant, ita ut pro comprehensione tam agnatorum quam cognatorum intelligenda veniant ».

Altera aequitatis ratio haec est, quod contra cognationem dimicant non agnati vel alii ad successionem adlecti, sed Episcopus: et dimicatio fit non ad servandam Pontificis constitutionem, sed ad extinguendam; quod ab Ecclesiae aequitate penitus abhorrere conclamat Piton. *disc. eccl., all. 77, num. 21* - ibi - « In iure patronatus agnatione, de rigore iuris, feminae non includuntur, et solum admittuntur subsidiarie ex quadam aequitate, quando scilicet agitur *in concursu extranei*, in quo patronatus fieret hereditarius, ad formam cons. 81 Ancharani, vel ad exclusionem substituti pariter extranei, vel ne beneficium acquirat libertatem, defectis personis vocatis. In quibus casibus iniquum videretur non admittere feminas agnatas propter extraneos ».

Quia, urget patronus, praesumi non potest, Pontificem, masculis deficientibus, ita odisse progeniem sibi sanguine coniunctam, ut ordinarium collatorem praeferret, uti notat Rota in *dec. 7, cor. Kaunitz* - ibi - « Quod ita propensius accipi debet, quia controversia non insurgit cum agnato, sed agitur de inducenda libertate beneficii, ac proinde tam in sequendo praesumptam mentem testatoris, quam ad effectum alliciendi fundatores ad similes pias dispositiones, verba interpretari debent in sensu magis lato ad favorem descendentium de sanguine fundatoris, ac eius consanguineorum in exclusionem extranei, et ordinarii collatoris: Lambertin. Rota etc. »

Quum Archiepiscopus ad Ecclesiae defendendam libertatem, contendat, gentilitium patronatum ossibus masculorum

ita adhaesisse, ut elato Cardinali, perpetuo evanuerit, opponit patronus usitatissimam in foro Ancharani theoricam, nimirum patronatum, deficiente omnino familia, quod in themate *dat*, sed non *concedit* patronus non extingui, sed « transire ad heredes tam ex testamento, quam ab intestato ultimi de familia vel genere morientis, proindeque fieri hereditarium » Gagliardi *De iure patr. t. 1, cap. 11, n. 27.*

Praeterea hanc doctrinam advocatus magis explicat per Rotae decisionem *581 cor. Bichio num. 4 et seq.* - ibi - « Ne iuspatronatus, deficientibus personis vocatis, transeat ad extraneos, sed beneficium libertatem acquirat, requiritur vel expressa extraneorum exclusio, vel quod dictiones taxative percutiant tempus deficientiae vocatorum, illisque adiectae sint ad limitandum iuspatronatus, ut declaravit Rota; Lotter. etc. alioquin casus deficientiae vocatorum tamquam a fundatore omissus remanet sub dispositione iuris communis, iuxta quam etiam extranei heredes succedunt in iure patronatus: Glossa etc. In casu autem nostro dictionem taxativa - tantum - appositam fuisse non limitate ad ius patronatus, sed favore masculorum, ut scilicet ipsi, donec extant praeferantur feminis, patet ex quo cadit super qualitate masculinitatis a fundatoribus requisita - ibi - masculorum tantum legitimorum et naturalium semper in infinitum et in perpetuum, ut in puncto respondit Rota in Rhegien. etc. Prohibitio pariter quod iuspatronatus exire non possit de familia agnatorum masculorum descendentium non importat limitationem iurispatronatus, cum stet demonstrative, non autem taxative, et si quam inducit taxativam, temporalis est, durantibus agnatis masculis, ut in his terminis decisum fuit in Bononien. etc. ».

At Archiepiscopus instat affirmans, ius patronatus etsi ad cognatos vel heredes transiisset, tamen plane cecidisse in poenam usurpationum, quas admisit in bona Ecclesiae, Oratricis pater. - Respondit vero procurator, quam clientem plene et absolute culpam expiasse patris, quia erogavit quinquaginta mille libellas, ut occupator bona dimitteret: tum

pro beneficio quod nuncupant Cantoria viginti mille: ad opem parochi S. Salvatoris bismille: atque Archiepiscopo Magnasco in pios usus erogandas, sexaginta millé. Quae omnia summam conficiunt libellarum 132,000.

Ad resarcienda vero damna Ecclesia *S. Mariae de Rivarolo* in executionem sententiae tribunalis civilis quadraginta quatuor mille impendit libellas, unde, omnibus summatis habetur vis libellarum 176,276. Quocirca anno 1885 Archiepiscopus Magnasco referebat: « che considerata come non più esistente alla morte del padre la somma dei frutti ed interessi, quella del capitale è inferiore all' ammontare complessivo delle somme erogate e da erogarsi in proposito dall'oratrice ».

Ex his deducit patronus iam satis esse factum legis Tridentinae; ut poena deleatur usurpatoris; iubet enim T. Synodus in *cap. 11, sess. 22 De ref.* « Is anathemati tamdiu subiaceat, quamdiu iurisdictiones, bona, res, iura, fructus et reditus quos occupaverit integre restituerit, ac deinde a Romano Pontifice absolutionem obtinuerit. Quod si eiusdem ecclesiae patronus fuerit, etiam iure patronatus ultra praedictas poenas eo ipso privatus existat ».

Addit procurator absolutionem, quam oratrix a Pontificis auctoritate obtinuit anno 1885, cum quaedam bona redimeret. Atqui haec acta « di svincolamento » affecerant etiam beneficium S. Mariae: et Archiepiscopus in litteris ad S. Congregationem, cum beneficia recenseret designavit etiam « Arcipretura di S. Maria di Rivarolo ». Ad haec Pontifex die 27 Aprilis – « annuit pro gratia in omnibus iuxta petita ».

Praeterea Curia archiepiscopalis obiicit, quod semel atque iterum vacavit beneficium S. Mariae, annis 1858 et 1866, ac nemo praesentavit; ius igitur patronatus praescriptione peremptum est. Reponit patronus, quod anno 1858 comes Sanfront bona invasit; tum de iis recuperandis actum: et, ait Archiepiscopus: « Tale lite durò dal 1858 al 1880 ». Atqui, lite pendente, praesertim de patronatus

iure ac substantia beneficii, nec praesentationi, nec devolutioni locus fieri potest; Rota *cor. Gregor. dec 94, n 10;* et in *Bononien. parochialis 26 Ian. 1711* § *ult. cor. Caffarello.* Accedit lex Pontificis Innocentii in fundatione, quae vetat praescriptionem induci propter solam patronorum negligentiam. Voluit enim, iis negligentibus, devolvi collationem « ea vice: ita tamen quod ex hoc nullum patronis praeiudicium inferatur ».

Dein notat patronus ad praescriptionem, praeter duas vacationes, quadragenarium lapsum requiri, teste Reiffenst. *lib. 3, tit. 38, num 125* - ibi « Amittitur patronatus per non usum longissimi vel longi temporis ad praescriptionem requisiti, si videlicet interea, bis saltem rector ecclesiae sine praesentatione est institutus ». Nec secus Gagliardi *loc. cit. tom. 2, cap. 24, num. 2* - ibi - « Sine crimine in primis amittitur ius patronatus praescriptione quadragenaria, scientibus et patientibus patronis ». At nobilis mulier, ut primum libertatem nacta est per obitum patris, anno 1885, septem et viginti annis post primam vacationem, sua iura affirmavit, et anno 1886 exercuit in paroecia S. Crucis de Moneglia.

Ipse Archiepiscopus, instat orator, anno 1885 oratricis patronatum agnovit, eamque coram S. Congregatione affirmavit patronam beneficii S. Mariae de Rivarolo. - Ex eodem patronatu Ordinarius parochum instituit ab illa nominatum ad ecclesiam *S. Crucis de Moneglia.*

Dein, notat orator, hoc saeculo omnes e familia Fieschi patronatum exercuisse, et Archiepiscopum Magnasco ius patronatus in paroecia S. Mariae agnovisse etiam anno 1885, coram S. Congregatione.

Nullimode vero advocatus admittere vult, hunc canonicatum iampridem a collegio disiunctum et paroeciae unitum periisse cum ceteris beneficiis, sed autumat hoc beneficium adiectum fuisse paroeciae S. Mariae *subiective* et inde ius patronatus adhaesisse beneficio parochiali. Suam intentionem confirmat patronus iudiciali sententia edita a civili Tribunali

qua supremum Tribunal definivit subiectivam unionem fuisse: ita ut simplicia beneficia adiecta uti mera accessoria haberentur erga paroeciam.

Quibus in utramque partem animadversis, propositum fuit diluendum

Dubium

An constet de iure patronatus in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 8 Maii 1897 censuit respondere: *Dilata.*

Animadversiones ex officio. Animadversum in primis fuit partium Procuratores *Magistralem decisionem* Rotae Rom. *581, coram Bichio* carptim retulisse, ideo perutile creditur integrum textum referre, et est sequentis tenoris:

« Argumentum. - Ius patronatus reservatum favore familiae agnatitiae in defectum vocatorum ne sit transitorium ad extraneos, sed Ecclesia libertatem acquirat, quae requirantur? Late in decisione declaratur . . . .

« Unicum obiectum, in decisione huius causae edita die 24 Martii proxime praeteriti, non evacuatum excitarunt informantes pro Francisco Bracchio in Memoriali pro habenda nova audientia, nempe quod iuspatronatus beneficii controversi transire non potuerit ad Lauram et Ioannem, qui praesentarunt Pedianum, cum non sint de familia agnatitia masculorum descendentium a Gabriele et Nicolao de Bracchiis primis patronis, nec in defectum vocatorum iuris patronatus transeat ad extraneos, quando illius reservatio habet dictiones taxativas ad personas vocatas, ut admittit prima decisio in § Non obstat, qualis adesse in casu nostro deducitur, ponderando tum dictionem, tantum ibi: Successor masculorum tantum quae taxativa est *Rimin. iun. conf. 262 n. 3. Sud. decis. 29. num. 19, et in specie* Lambert *De iure patron. lib. 2, part. 1, q. 2, art. 14, num. 7, et art. 6, num. 4.* Tum clausulam subsequentem ibi: Ita quod egredi nec exire possit, nec debeat *quoquo modo de stirpe, progenie, seu familia agnatorum masculorum descenden-*

tium ex ipsis Dominis Gabriele et Nicolao ante dictis, quam clausulam ponderat Lambert. *De Iure patr. lib. 1, par. 2, art. IV, pars IV, n. 5,* vers. vel quod non extat parentela Sanchez *resp. moral. l. 2, cap. dub. 91, sub n. primo versic. vel quod.*

« Hoc tamen ceterisque aliis deductis non obstan. primam decisionem hodie revocatam ad trutinam DD. confirmarunt, qui ne iuspatronatus, deficien. personis vocatis, transeat ad extraneos, sed beneficium libertatem acquirat, requiritur, vel expressa extraneorum exclusio, vel quod dictiones taxativae percutiant tempus deficientiae vocatorum, illisque adiectae sint ad limitandum iuspatronatus, ut declaravit Rot. *dec. 365 num. 14, pars 1, divers.* et secutus est Loth. *De re Benef. lib. 2, q. 2, n. 11,* alioquin casus deficientiae vocatorum tamquam a fundatore omissus remanet sub dispositione iuris communis, iuxta quam etiam extranei haeredes succedunt in iurepatronat. Gloss. in *cap. Considerandum 16, q. 7.* Seraph. *dec. 364, n. 8 et 12, dec. 378, n. 9 et 10.* Rot. *inter recent. dec. 697, num. 3, p. 3. et dec. 288 n. 8, part. 5.*

« In casu autem nostro dictionem taxativam tantum, appositam fuisse non limitate ad iuspatronatus, sed favore masculorum, ut scilicet ipsi donec extant, praeferantur feminis, patet ex quo cadit super qualitate masculinitatis a fundatoribus requisita ibi: masculorum tantum legitimorum, et naturalium semper in infinitum, et in perpetuum, ut in puncto respondit Rota in *Rhegiens. iurispatr. 27. April. 1640 § penult. coram R̃mo Epis. Terracinen.* quam refert Moder. Carpensis *controv. for. cap. 153 num. 21 et 22* iuncto praesertim quod fundatores infra declararunt, praesentationem spectare debere ad seniorem cuiuscumque lineae eorum, *omnibus exclusis, donec et quamdiu extent agnati masculi,* verba enim illa, *aliis omnibus exclusis*, quae referri non possunt nisi ad feminas vel extraneos demonstrant apertissime illarum, seu illorum exclusionem esse temporalem existentibus agnatis masculis, id importante

clausula *donec, et quamdiu* Bartol. in *l. final.* § *quando n. 2, vers. incontrarium ff. ad Tertull. Bald. in cap. 1,* § *quin autem etiam n. 3, vers. secus si statutum tit. Epis. vel Abbat. in usibus feudorum* Rot. *dec. 367 nn. 22-23 apud Peniam decis. 48 num. 2 et 3, inter impress. apud Modern. ad Statut. Perusin.*

« Prohibitio pariter, quod iuspatronatus exire non possit de familia agnatorum masculorum descendentium, non importat limitationem iurispatronatus, cum stet demonstrative, non autem taxative, et si quam inducit taxativam temporalis est, durantibus agnatis masculis, ut in his terminis decisum fuit in Bononien. *Beneficii 26 Februarii (1652,* § *penult. coram R. P. D. meo Bevilaqua* et facilius animadvertendo quod huiusmodi prohibitio immediate post vocationem taxativam masculorum subnectitur cum clausula, *ita quod, ibi: Ita quod nec egredi, nec exire,* per quam datur intelligi, quod prohibitio recipit eumdem intellectum praelationis masculorum, et temporalis exclusionis feminarum, quem ipsa proxima procedere taxativa masculis adiecta, quia de natura dictae clausulae est quod intelligitur secundum praecedentiam. *Ruin. cons. 332, num. 1. Mart. de iurisdict. pars. 4, centur. 2, cas. 130, num. 8.* Barbosa *Dict. 182, n. 7, facit Fusar. cons. 176, nn. 8 et 9.*

« Hinc non applicatur ex adverso allegata doctrina Lambertini, quam transcribit Sanch. loco supra allegato. Quia non loquitur in casu, quo prohibitio declaranda venit iuxta praecedentia praeter quod Lambertinus ibi solus firmat conditiones favorabiles Ecclesiae apponi posse in fundatione, et inter alias refert prohibitionem huiusmodi minusque adversatur extraneis reiectus fuit in similibus terminis a Seraphino *dec. 364 n. 8 et dec. 378 n. 9.*

« Et ita utraque ».

Quocirca, in propositum, citatae decisionis haec verba potissimum perpendenda sunt nimirum *ut beneficium libertatem acquirat requiritur « vel expressa extraneorum exclusio vel quod dictiones taxativae percutiant tempus defi-*

cientiae vocatorum illisque adiectae sint ad limitandum ius-patronatus». Unde in themate dispiciendum est an per illam clausulam exclusionis in feminas directe cadentis voluerit Fundator has excludere a concursu *cum agnatis;* aut a fruitione *ipsius iuris patronatus.* Patet clausulam quam Rota Romana interpretata est in citata decisione admodum clarius continere exclusionem concursus cum agnatis maribus, primo ad iuris exercitium a testatore vocatis.

Praeterea iuvat referre solutionem *abstractae* appositae quaestionis quam dilucide explicat Fagnanus in *cap. Perlatum De iurepat. a n. 15.:* haec habet.

« Quaero an ius patronatus gentilitium idest reservatum illis de familia et agnatione fundatoris, extincta agnatione sit transitorium ad extraneos.

« Ad partem negativam inducitur auctoritas Baldi...... circa primum ubi consulit ius patronatus concessum filiis, post eorum obitum non transire ad heredes extraneos, ea praecipue motus ratione quod cum ius patronatus fuerit a fundatore concessum filiis videtur denegatum extraneis hanc qualitatem non habentibus.... Et in iisdem fere terminis Geminianus..... respondit, ius patronatus relictum filiis masculis in eorum defectu non transire ad feminas, sed extingui et Ecclesiam remanere liberam. Nempe quia expressio masculorum censetur facta ad exclusionem feminarum; ergo eodem modo expressio illorum de familia hoc usu censetur facta ad exclusionem aliorum, hanc qualitatem non habentium. Et confirmatur exemplo iurispatronatus concessi universitati, quod non potest transferri ad eos qui sunt extra universitatem, Lambertinus.... ».

« Ad contrarium sic arguitur: Provisio hominis regulariter non tollit provisionem iuris communis in eodem casu... Sed ius patronatus ex provisione iuris communis est transitorium ad heredes, ut hic patet... et dictum est supra... Ergo provisio hominis in reservando ius patronatus illis de familia nõn tollit quin, illis deficientibus, ex provisione legis, transeat ad heredes. Quo potissimum fundamento pro

hac parte plene consuluit Petrus de Anchar. *consil. 81*.... et hanc opinionem Ancharani esse communem et veram, magistraliter deducunt D. D. de Rota coram Robusterio....

« Facit etiam pro hac parte quod quando in fideicommisso aliquis casus est omissus relinquitur dispositioni iuris communis.... Sed casus deficientiae familiae fuit a testatore omissus; ergo iuris communis dispositioni est relinquendus quo cautum est ut iuspatronatus transeat ad heredes extraneos. Sic etiam provisio hominis convenit cum provisione legis, et utraque servatur in casu suo, videlicet provisio hominis quamdiu superstes erit aliquis de familia; provisio autem legis, ubi familia defecerit. Quotiescumque autem provisio legis facta est in defectum provisionis hominis tunc silet lex ubi loquitur homo: sed ubi ex diverso fonte et nova radice procedit lex ut formaliter inquit Baldus....; nec provisio hominis facit cessare provisionem legis etiam specialis et extraordinariae, quando concurrunt circa diversa....

« Pro solutione videtur sic distinguendum; aut fundator voluit ius patronatus esse illorum de familia taxative, ita ut ad eas tantum pertineat, non autem ad eorum heredes: et tunc ius patronatus ad heredes extraneos minime transit, sed extinctum remanet extincta agnatione, et Ecclesia fit libera; et in hoc casu loquuntur Card. et Rocchi initio quaestionis... Potest enim patronus in fundatione Ecclesiae remittere ius patronatus in totum vel pro parte et limitative illud inducere in praeiudicium descendentium vel extraneorum heredum ut ei libuerit....

« Aut iuspatronatus fuit concessum illis de familia simpliciter ac sine ulla taxatione; et hoc casu transit etiam ad extraneos heredes, non ex provisione hominis, sed ex provisione legis, cui provisio hominis non adversatur; et procedunt rationes adductae pro secunda opinione, quidquid in oppositum tenuerint Bald. et Gemin. initio citati qui loquuntur contra communem.

« Ex quibus patet etiam responsio ad obiecta; sed nihilominus singillatim respondendo non obstat quod ius patro-

natus fuit reservatum illis de familia; quoniam verba illa stant demonstrative, secundum Cald. et Anchar.; et quatenus taxationem aliquam importarent, illa tamen intelligitur durante familia, non autem ea deficiente, ut ex dictis constat.

« Rursus non obstat simile de iure patronatus universitatis quia similitudo in hoc consistit quod quamdiu supersint aliqui de familia non admittantur extranei; sed familia extincta, casus a fundatore omissus regulari debet iuxta iuris dispositionem; et in hoc non procedit simile universitatis aut collegii, quorum non datur heres aut successor sicut datur in ultimo de familia ».

Quia, in themate, clausula exclusionis eo efficacior censebatur quia continebat illud verbum *penitus* quod videbatur significare quodcumque genus exclusionis, Procurator oratricis hodie fatetur se in errorem incidisse facile inserendo in deductionibus clausulam hoc verbo munitam.

Hisce etiam historice relatis, quoad formulam verborum, quibus exclusionis clausula concepta fuit; iudicabunt EE. PP. quaenam sit eius vis iuridica.

At in hodiernam quaestionem praeterea animadverti debet, heredem Card. Fieschi, ultimi ex agnatis, si iste patronatus iure, vi hereditatis frui valuit, ob divendita et distracta bona Ecclesiae patronatae, poenas subiisse a Trid. Concil. inflictas patronis bona Eccles. usurpantibus; quas inter poenas potior est amissio iuris patronatus *ipso facto* incurrenda.

Thesaurus in tractatu *De poenis eccles.* qui in hisce quaestionibus est doctor principalis auctoritatis ita commentatur cit. Decretum - *P. 2 V. Usurpantes cap. 1:* « Ex Trid. *sess. 22 cap. 11* decretum est ut si quis clericorum vel laicorum alicuius Eccl. vel alicuius benef. saecularis aut regularis vel Montium Pietatis aliorumve locorum iurisdictiones, bona, census, aut iura, fructus, emolumenta, obventiones quae in ministrorum et pauperum necessitates converti debent per se vel per alios, vi aut metu incusso vel

per suppositas personas clericorum aut laicorum aliove colore in proprios usus convertere, illosque usurpare praesumpserint, seu impedire ne ab iis ad quos pertinent percipiantur, is anathemati idest excommunicationi tamdiu subiaceat quamdiu occupata seu recepta restituat integre Ecclesiae seu administratori seu beneficiato ac deinde a Papa absolutionem obtinuerit: *quod si praedicta committens patronus fuerit eiusdem Eccles. ultra praedictas poenas, iurepatronatus eo ipso privatus existat...»* Idem expresse probat Barbosa in *cap. Quia clerici De iurepat. 2.*

Privatio vero patronatus ipso iure incurrenda quippe est poena *latae sententiae* suum sortitur effectum eo ipso momento quo crimen patratur. Ipse Thesaurus *op. cit. P. I cap. III* ita explicat *quid sit poena latae sententiae:* aiens: « Respondeo primum quod poena l. s. est quae effectum sortitur et afficit *ex ipso iure* seu canone disponente, id est ex sola ipsius canonis potestate seu ipso facto absque ministerio iudicis, idest absque alia sententia *condemnatoria* vel *executoria* (quam requirit poena sententiae ferendae); *nam ipsa trahit secum executionem* ». Unde in *cap. subs. XIII* idem Doctor quaestioni: « *An poenae latae sententiae commissae, purgatione morae, poenitentia, spontanea confessione vel deprecatione tollantur vel minuantur* » reponit: « Respondeo *primo* in poena l. s. non admitti morae purgationem.... Et facit quia poena l. s. vim habet rei iudicatae.... Respondeo *secundo* quod poenitentia imposita et peracta sive in foro poenitentiali idest sacramentali sive in foro conscientiae seu quasi poenitentiali etiamsi si publica non tollit nec minuit poenas l. s. seu ipso iure commissas, ut Menochius.... ».

Idem Doctor autem dum asserit poenas l. s. incurri ipso facto absque alia *sententia condemnatoria* vel *excutoria* non excludit sententiam *declaratoriam;* imo quoad ipsam privationem iuris patronatus in *cap. 1 Part. 2 l. supr. cit.* ait: « Nota secundo quod illa poena privationis iuris patronatus non ligat ante sententiam *declaratoriam* pro foro conscien-

tiae cum sit privatio iuris quaesiti, per doctrinam Ioannis Andreae...; unde neque peccaret qui sciens patronum occulte incidisse in hanc poenam, procuraret ab eo praesentationem, quia adhuc retinet titulum coloratum et possessionem imo vero titulum utilem seu quasi dominium utile ». Nihilominus vis sententiae *declaratoriae*, uti ipsum vocabulum significat, tota est in legitime comprobando facto unde orta est privatio alicuius iuris.

Siquidem poenae *ipso facto* incurrendae non possunt coram societate haberi uti iam inflictae nisi constet factum sive crimen reapse patratum fuisse. Huic declarationi inservit sententia *declaratoria*, cuius intentio est non poenas infligere, sed poenas iam in aliquem *ipso iuris decreto* latas publice recognoscere ut effectus inde sequentes plenam sortiantur vim quoad rem publicam. Quocirca *sententiae declaratoriae* pronunciatio comprobans poenam iam latam, eamdem urget uti iam inflictam ab ipso momento patrati criminis. Rem ita confirmat Thesaurus *op. Part. I cap. 6* solvens quaestionem: « *An poena latae sententiae, secuta sententia declaratoria, retrahatur* » docet enim: Respondeo quod etiam in iis casibus, quibus dictum est poenam latae sententiae non ligare ante sententiam *declaratoriam*, adhuc pro eo tempore intermedio poenam huiusmodi non carere effectu. Nam primo *declaratoria* sequens retrotrahitur ad diem poenae incursae seu commissi delicti, ita ut actus medio tempore gesti irriti censeantur; unde si declaretur aliquis hodie hereticus vel maiestatis laesae reus eo ipso cassantur alienationes factae a die criminis commissi et fructus ab eo die confiscantur ».

In themate vero si poenae privationis iuris patronatus *declaratoria* sententia pronunciata nondum fuit, hodie utiliter ferri potest, imo facti negotio res expeditur, quia cum factum usurpationis a patrono peractae sit notorium et nulla tergiversatione negari possit, minime necesse est *declaratoriae sententiae* praemittere cognitionem iudicialem siquidem *in notoriis nulla probatio et nulla defensio*, ut fert effatum.

Hisce positis perspicue intelligitur sententia cl. Berardi *Comm. in ius eccl. univ. vol. I p. 322,* asserentis de patronis « *istos etiam, ipso iure, patronatus privari* » nihilominus ex benignitate Ecclesiae « *tamdiu patronum esse sine spe restitutionis in integrum quamdiu deliquerit: ceterum facile restitui cum facti poenitens ab illicita usurpatione cessaverit* ». Re quidem vera patronus bona diripiens Ecclesiae, *ipso diremptionis facto* privatus est iure patronatus et iudex, comprobato facto, poenam iam fuisse incursam declarare debet; neque alia suppetit via ad novam iuris acquisitionem nisi *in integrum restitutio* seu poenae revocatio ut resolvatur quicumque poenae effectus et res in eo statu collocetur, quo versabatur ante patratum crimen. Sed quia poena est iuris communis, eamdem revocare illius est qui iuris communis est conditor, nempe Summi pontificis.

Quibus praemissis, propositum fuit dirimendum

Dubium

An constet de iure patronatus in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 21 Augusti 1897 censuit respondere: *Negative.*

PARISIEN.

NULLITATIS MATRIMONII

Die 23 Ianuarii et 21 Augusti 1897.

Sess. 24. cap. 1. de ref. matr.

Compendium facti. Nobilis puella Constantia de Montmort, dum in Normandia apud consobrinam degebat, capta fuit amore erga Comitem Chaumont-Quitry, eidemque coniugalem fidem spopondit. Sed nupturientium parentibus haud placuit huiusmodi coniugium; et Constantia non sine dolore debuit renuntiare huic peroptato connubio.

Paulo post Marchio Carolus de Montalembert Constantiam in matrimonium petiit, et quum valde hoc coniugium arrisisset puellae matri, absque mora, nuptiae statutae sunt. Verum Constantia, vel quia adhuc prohibito amori corde adhaerebat, vel quia eidem Carolus displicebat, propositas nuptias respuisse dicitur. Frustra tamen, mater enim filiae hoc coniugium imposuit, atque, si vera sunt quae modo narrantur, ad extorquendum eiusdem consensum non coactiones morales dumtaxat adhibuit, sed quandoque etiam physicas.

Ideoque Constantia, postquam omnia incassum tentaverit ad genitricis voluntatem flectendam, subire debuit, ut ipsa dicit, matrimonium. Atque matrimonio iuncta est Carolo de Montalembert die 1 Augusti an. 1883, quum non adhuc ipsa explevisset 17 aetatis annum.

Coniugium miserrimum sortitum est exitum ; Constantia enim videtur nunquam amasse virum et vir potius quam amore ac sollicitudinibus captare sponsae benevolentiam, fertur ad perditam vitam se dedisse; donec mense Iulio 1889, derelicta uxore, in Africam migravit.

Constantia post Caroli discessum rediit apud matrem et mense Februario 1893 obtinuit a tribunali civili corporum bonorumque separationem. Denique die 28 Octobris eiusdem anni sequentem porrexit libellum ad Eñum Archiepiscopum Parisien.: « Hoc matrimonium oratrix libere non contraxit, sed potius a parentibus violenter coacta, prouti ex testibus afferendis evidenter constabit. Insuper acta processus probabunt hoc matrimonium non fuisse consummatum. Ut vero citius inito processu, infirmi avunculi depositio statim accipi possit, oratrix humillime postulat ab Eminentia Vestra ut velit suum matrimonium irritum declarare ex gravi metu ».

Eñus Archiepiscopus, constituto Tribunali, Iudici delegato cognitionem causae commisit, qui, praevio processu, solummodo post longum tempus ex actricis causa completo, hanc die 4 Iunii 1896 edidit sententiam: « Dicimus, declaramus et pronuntiamus constare de nullitate matrimonii

inter Marchionem de Montalembert et Constantiam de Montmort die 4 Augusti 1883 in Ecclesia S. Petri, vulgo *de Chaillot,* contracti ».

Actricis patronus in duas partes dispescit orationem, atque in prima sustinet, matrimonium initum ex metu gravi reverentiali, non secus ac ordinario seu vulgari irritum esse.

Disceptatio Synoptica

Certum in iure est, ait, metum gravem, naturalem a causa libera iniuste ac directe incussum ad extorquendum consensum irritare matrimonium, ut constat ex *capp. 14, 15, 28 De sponsalibus et matrimonio ac ex cap. 2 De eo qui duxit mulierem quam polluit per adulterium.*

Quod autem et metus reverentialis matrimonium irritet, DD. omnes probant, etsi magna inter eos exardescat quaestio circa metus reverentialis naturam. Canonistae omnes, iuxta oratorem, docent timorem reverentialem irritas efficere nuptias, dummodo conditiones timoris vulgaris sive ordinarii induat, sit nempe gravis, naturalis, a causa libera iniuste et directe incussus ad extorquendum consensum.

Ita loquitur Sanchez in *libro IV, disp. VI, n. 14 de matrimonio :* « Infertur si filia matrimonium contrahat, non praecedentibus minis, solum eo timore ne patris indignationem incurrat, esse validum, non enim hic metus censetur cadens in constantem virum.... Hoc tamen moderarer, ut intelligatur quando indignatio illa patris vel viri non diu perdurabit, sed spes est futurae reconciliationis : si enim timeret probabiliter diuturnam fore indignationem, et semper se habituram patrem aut virum valde infestum et indignatum, obiecturumque passim illam inobedientiam, crediderim esse timorem cadentem in virum constantem. Quis enim vir constans et prudens non reputabit grave malum semper coram oculis habere infestum patrem, aut virum, aut alium a quo pendet, et cum quo semper versaturus est? »

Reinffestuell in *lib. I Decret. tit. XL, num. 95* haec habet : « Etsi sola reverentia erga parentes aliosque maiores,

seu metus reverentialis, ex se solo non sufficiat ad irritandum v. g. matrimonium a filiis celebratum, vel rescindendum alium contractum, secus tamen est dicendum, quando simul accesserunt saevitiae vel graves minae parentum aut maiorum respectu filiorum seu subditorum nisi obtemperaverint, vel saltem preces importunae et instantissimae ». Eamdem doctrinam tradunt Engel in *lib. 1 Decretal. tit. 1 § V, n. 4,* Pontius *De matrimonio lib. IV, cap. 5,* Schmalzgrueber *lib. 1 Decret. tit. XL, n. 5,* S. Alphonsus *Theol. Mor. lib. VI, n. 1056* et Santi in Voto ab eo pro veritate rei conscripto in causa matrimoniali Tolentinaten. 11 Aprilis 1869.

Ad alteram orationis partem descendens advocatus, totis viribus propugnat, matrimonium a Constantia initum fuisse sub metu gravi sive ordinario sive reverentiali, ideoque eius matrimonium nullitate laborare. Quod triplici argumento evincere confidit.

In primo ostendit metum fuisse gravem ex agendi ratione matris erga filiam. Etenim mater fuit violenta, aspera, durissima contra filiam, cui filium praeferebat, uti ex actis constat. Actrix, Actricis frater, avunculus eiusdem actricis, comitissa de Gramont, avuncula rei, rem hanc confirmant.

Contra vero, prosequitur patronus, filiam fuisse mitem et matris violentias pertimuisse, omnes testes pariter affirmant. Comes de Montmort actricis patruus, ait : « Elle était très douce... elle était très craintive devant sa mère, qu'elle fuyait systématiquement ». Testis Corbin « Elle craignait les emportements de sa mère. Les violences maternelles se faisaient sentir à tout le monde.... la fille cedait à ses volontés, par crainte des emportements ».

Item testes Chappuis, Bacquelot et domina Dampierre avuncula actricis, aiens : « Je ne puis pas dire que M.lle de Montmort craignait beaucoup sa mère... mais elle redoutait ces scènes qui enlevaient en elle la douceur et la paix qu'elle aurait dû prouver dans la vie de famille ».

Matrem autem hoc matrimonium firmiter voluisse, omnes

actorum paginae proclamant, iuxta oratorem. « Ma mère, fatetur Constantia, ne se contentant, pas de m'engager à accepter ce mariage m'a fait les scènes les plus violentes.... Pour ma mère c'était d'une part une question d'ambition. En sa qualité d'Américaine elle était séduite par la grandeur du nom et l'importance de la fortune. D'autre part elle désirait se débarasser de moi ».

Concinit Comes de Montmort actricis patruus « Mon frère se montra un peu indifférent, mais Madame de Montmort se montra au contraire fière au delà de toute expression du mariage de sa fille avec un jeune homme qui portait un grand nom ». Eadem deponunt ceteri testes Corbin, Comitissa de Grammont, Vernoy, Chappuis; et ipse maritus Carolus dicit: « cette demande a été reçue avec assez d'indifférence par la jeune fille, mais avec joie par la mère ».

Omnes vero testes, urget, pariter asserunt hoc matrimonium, adeo a matre exoptatum, Constantiae fuisse invisum ac odiosum.

Mater autem, refert advocatus, ad filiae resistentiam labefactandam usa est non tantum precibus, suasionibus instantissimis, verbis graviter contumeliosis, sed minis quoque et physicis violentiis. En quae Iudici fatetur Marchio de Montmort, Constantiae frater, quem mater prae filia diligebat, cuius intererat maternam famam sarctam tectamque servare: « Je sais qu'à un moment donné ma sœur a eu une discussion avec notre mère.... En resumé ma mère a employé, pour décider sa fille, des instances réiterées qui ont amené des scènes fréquentes, au cours desquelles elle s'est servi d'expressions blessantes et injurieuses à l'égard de ma sœur ». Comitissa de Gramont avuncula Caroli « Oui il y a eu des instances réiterées de la part de la mère pour pousser sa fille à ce mariage ».

« Ma mère (ait Constantia), pour me décider à ce mariage me menaçat même (et cela très souvent) de me mettre à la porte. Elle employait les epithètes les plus vives... à ces paroles et aux menaces ma mère a ajouté les violences.

Je citerai en particulier deux scènes. Un jour à la campagne, pendant les dix jours que j'y ai passé avant les fiançailles, en présence de mon oncle Mr. de Montmort et de Mr. Vornoy, ma mère après m'avoir dit toutes sortes d'injures, en m'ordonnant d'obéir et de faire ce mariage, en face de mon refus absolu, et de ma reponse : Non, non, je ne l'épouserai pas, je ne l'aime pas, je le deteste, ma mère s'est jétée sur moi, m'à saisi le bras et secouée avec une telle violence que j'en ai gardé les traces pendant plusieurs jours. Puis tout à coup comme effrayée de ce qu'elle venait de faire elle s'est enfuie dans sa chambre, et je crois me souvenir que mon oncle m'a ramenée dans la mienne. Un jour, dans cette même période étant souffrante, je m'étais couchée. Ma mère est venue me faire une nouvelle scène, repétant toujours les mêmes ordres et les mêmes injures. J'y opposais, les mêmes refus. A bout de forces j'ai été prise d'une crise nerveuse. Effrayée de me voir en cet état elle est allée chercher mon oncle. J'ai perdu connaissance. Quand je suis revenu à moi, mon oncle était à côté de moi près de mon lit. Ma mère n'était pas encore calmée et me disait au contraire que je jouais la comédie et que tout cela n'était que grimaces ».

Haec, pergit patronus, omnino confirmat Comes de Montmort actricis patruus, octuagenarius et pientissimus vir, testis auricularis et ocularis. « Elle (mater) y ajoutait des menaces et en particulier celle-ci ; Je te foudrai à la porte... J'ai entendu moi même très souvent ce langage et ces menaces. A ma connaissance M.me de Montmort en est venu à des scènes de violences, dont je citerai en particulier deux exemples ». Et heic testis eadem facta, de quibus supra, enarrat.

Ad secundum argumentum deveniens patronus probare satagit gravitatem metus ex nonnullis factis praecedentibus, concomitantibus, subsequentibus matrimonium. Facta praecedentia, quae iuxta ipsum manifeste ostendunt, Constantiam graviter fuisse coactam ad nuptias cum Carolo de

Montalembert ineundas, plurima sunt, sed unum tantum magis enucleare contentus est: Constantiam nempe has nuptias per suicidium declinare voluisse.

Nec dicatur, observat orator, ista vera haud esse, quippe confirmat narrationem Eugenia Duguerghe, quae praesens fuit, aliique testes de auditu.

Quoad facta concomitantia autem advocatus commemorat quomodo nuptiarum die Constantia e lecto consurgere seque ornare recusaret et lugens ad Ecclesiam ire renueret.

Constantia demum, instat eius defensor, pallens moestissima ad ecclesiam pergit, pallens moestissima caeremoniis nuptialibus adstat, multas perfundit lacrimas, verba consensum experimentia vix ore profert, domum reversa dolorem comprimere non valens in brachia tutricis se proiicit, iniquum esse aiens eam ad execratas nuptias coegisse; atque nuptiale iter aggredi totis viribus recusat.

Insuper ex iurata plurium testium confessione habetur, actricem maritalis cohabitationis tempore, pluries iisdem narravisse se non sponte, sed solummodo ab imperiosa matre adstrictam nupsisse Carolo de Montalembert.

Postremum denique suae orationis argumentum advocatus attingens, dicit metus gravitatem in casu probari quoque ex unanimi directa testium omnium affirmatione; atque nonnullas testium assertiones refert, quas, absque suae clientis praeiudicio, ne infinitus videar praetereo.

Defensoris S. Vinculi Animadversiones. Matrimonii defensor ex officio, ad tuendam sacramenti validitatem praeprimis retulit sequens factum, quod eloquentissimum dicit. Constantia nempe anno 1895, inquisitione iamdiu ad umbilicum perducta sponte sua Iudicem adit ab eoque postulat ut cognitioni causae supersedeat. Actrix ipsa fatetur hoc: « Quand, l'an dernier, j'allais demander en particulier à Mr. l'Official Fages, de surseoir au Jugement sur ma nullité de mariage, je cédais à un scrupule de conscience, qui me rendait très malheureuse: il me semblait que je n'avais pas dit exactement la vérité ».

Talis scrupulus, ait, duos ferme per annos Constantiam anxiavit, a die namque 22 Maii 1894 inquisitio cessaverat. Nec temere aut inconsulte quidquam aggressa est Constantia duobus his annis, sed consideratissime se gessit.

Verum propositum supersedendi a iudicio solummodo post annum ab actorum iudicialium cessatione Iudici manifestavit; quando nempe iurisperiti eidem suaserunt optimum consilium esse a iudicio recedere. Ad hoc enim nulla prorsus requirebatur Constantiae petitio; quoniam ea silente non certe sacramenti vindex petebat ut ad ulteriora procederetur, et Iudex nemine urgente, iam a die 22 Maii 1894 supersedebat.

Dolet insuper defensor, quod in actis haud relata sit huiusmodi actricis petitio, ex ista enim aperte dignosceretur, num supersedere vel potius a iudicio recedere Constantia animo intenderit.

Quando autem anno 1896 mutato consilio, nulla prorsus suffragante causa, Constantia iudicium vult prosequi, petit ac maxima facilitate obtinet tertio subiici examini. Etsi iuxta oratorem tertium hoc examen fortunate acciderit; nam, eo cessante, nullo pacto scire potest eam a iudicio recessisse. Sed et in hoc, subiungit, matrimonio alia infertur iniuria; nam processus moderatores indulgent Constantiae absque ulla ratione, ut non orale, sed scriptum emittat examen. Orale profecto examen ad hoc invectum est, ut examinandus minus facile queat sive parare insidias, sive versare dolos, quia praenoscere non valens quaestiones quas sibi proponet Iudex, nec responsiones praeparare potest; et si minus vera nuntiare velit, timet ne quaestionibus, quas subinde dictabit iudex, irretiatur: dum versa vice scripto in examine, depositione per iurisconsultos tranquillitate mentis praeparata, interrogationes iudicis praeoccupat, quibus posset irretiri. Atque revera Constantia suum scriptum examen mirabili modo exornat.

Observatione praeterea dignum existimat orator testes omnes ab actrice inductos esse, ne unum quidem testem ad

matrimonii iura protuenda, sive a Constantiae coniuge, sive ex officio esse adductum. Iam vero neminem latet rem esse periculis plenam, fidem adiicere testibus alterutrius tantum litigantium. Et hic perlongum citat exemplum, desumptum ex celebri causa *Bononien. Nullitatis matr.* ultima vice a S. C. C. iudicata in plenariis comitiis diei 16 Decembris 1893 (1). Illo quoque in casu actor contendebat se coactum fuisse ad nuptias a patre, et agmen testium eius confirmabat assertionem referens etiam sevitias, comminationes filio a patre factas. At bononienses inquisitionis moderatores haud contenti fuerunt testibus ab actore inductis, sed audierunt testes ex officio, et iisdem solummodo testibus debetur, si matrimonium illud firmum immotumque adhuc stat.

Displicet igitur vinculi tutori quod Constantiae vir marchio Carolus de Montalembert testibus producendis supersederit.

Et eidem insuper dolet, quod moderatores inquisitionis non cogitaverint ex officio supplere negligentiam Caroli. Forsitan facta illa, quibus actricis patronus demonstrare obnititur, matrimonium nullitate laborare ex sponsae coactione evanescerent quasi bulla saponis, si praeter testes adversus matrimonium, alii etiam adducti fuissent ad matrimonii defensionem.

Neque exinde, statim consequitur periuram esse actricem, periuros ab ea inductos testes : prout nec in memorata *Bononien.* assereret orator peierasse actorem et spectatissimos quibus innitebatur testes. Nemo enim definire valet quas imaginatio in nostris nostrorumque infortuniis exerat vires. Praesentis autem controversiae partem magnam esse imaginationem liquet in primis, quia nullitatis matrimonii iudicium, quod Constantia in mentis tranquillitate deseruerat, restauravit, cum rescivit, ait ipsa : « Qu'il (Carolus) avait été forcé de quitter Tunis pour une question de mœurs, et de se refugier en Belgique pour échapper à des poursuites

(1) Recole Vol. XXIII, 140, XXIV, 59.

juridiques. La pensée seule de porter son nom, ce nom qui, d'un moment à l'autre peut être fletri irrémédiablement, me cause de terribles angoisses ».

Reducens dein ligaminis tutor testium depositiones ad trutinam, advertit ex illis constare, matrimonium mense circiter antequam celebraretur, propinquis atque affinibus denuntiatum esse consiliumque cum his initum.

At, exclamat orator, huiusmodi familiarum conventus, sive multi sive pauci, imo neque unus, nec solemne convivium locum habuisset, si Constantiae matri, cuius a nutu tota domus pendebat, haud arrideret. Nec mater Constantiae si reapse filiae metum inferret, propinquos et affines convocaret, quasi ad manifestandam ob coactas nuptias exsultationem.

Observat praeterea sacramenti tutor, quod si actrix ad matrimonium revera a matre adigeretur invita, auxilium a propinquis in memoratis conventibus expostulasset eosque deprecatores adhibuisset apud matrem. Sed contra est. Cum Parisien. sacramenti Vindex peropportune quaerat a singulis testibus : « Quelles personnes aurait-elle (Constantia) fait intervenir pour rompre les négociations et changer les desseins de sa mère ? » ; haec quaestio, quae, uti patet, facilem haberet responsionem, si decantata coactio existeret, versa vice conturbat Constantiam eiusque testes acremque accendit inter eos discordiam.

Huc accedit, adiungit defensor, quod Constantia eo praedita erat ingenio, ut iniurias, vexationes vel alia huiusmodi non facile perferret, sed levi de causa irae fraena laxare in more habebat. Frater Constantiae aliique testes deponunt haec eadem.

Nec defensor movetur, ex eo quod dicatur, matrem parum amavisse Constantiam eique in testamento anteposuisse fratrem. Etenim praesto sunt Constantiae avunculus Corbin, aliique testes qui contrarium autumant.

Quod attinet autem ad illos testes, qui asserunt, Constantiam precibus, iniuriis, contumeliis, minis atque physicis

violentiis a matre ad matrimonium adactam fuisse, sacramenti assertor fatetur, se non magis moveri ab istis omnibus narrationibus, quam ab illis narrationibus testium ab actore inductorum in saepe memorata *Bononien*. Siquidem et praesenti etiam in causa magna cum probabilitate haberentur plurimi testes contrarium affirmantes si Iudex, prout de iure, alios testes ex officio excussisset. Neque omine meliori, prosequitur, obiiciuntur suicidii conatus. Cum in confessis enim sit, Constantiam nedum ante matrimonium, verum etiam nuptam pluries expertam sibi mortem consciscere, quisque facile percipit eam non ut celebrationem matrimonii effugeret, sed alias omnino ob causas conatam esse mortem sibi inferre.

Ad ultimum denique sui asserti argumentum descendens orator, sustinet, actricem sive coram parocho, sive coram officiali civili, magna propinquorum amicorumque spectante caterva, libere praestitisse consensum in matrimonium.

Hisce existentibus factis, concludit vinculi vindex, quadrant quae habet *Rota decis. 149, § 1, coram Ratto:* « Cum agatur de matrimonio contracto coram parocho et duobus testibus iuxta formam praescriptam a sacro Concilio Tridentino in *sess. 24 De reform. matr. Cap. 1,* et in ipso celebrationis actu intervenerit liber consensus utriusque contrahentis, omnis praesumptio militare debet pro validitate eiusdem matrimonii, nullaque ratio habenda est de oppositis exceptionibus, quando illae non sunt adeo perstringentes et efficaces ut incontinenti, et concludentissime, evincant praetensam nullitatem, sive ex defectu liberi consensus, sive ex alia irritanti causa promanantem ». Et Instructio *S. C. S. R. U. Inq. die 20 1883 edita, artic. tert. de impediment. et metus.*

Hisce praemonitis, proposita fuit enodanda dubii formula: « *An sententia Curiae Archiepiscopalis Parisiensis sit confirmanda vel infirmanda in casu* », cui dubio responsum fuit: « *dilata et compleantur acta processus iuxta instructionem dandam a defensore matrimonii ex officio* »;

qui Ordinario Parisiensi rescripsit, ut suppletorium processum conficeret ad normam instructionis a defensore vinculi exaratae, quae ita fuit digesta:

« 1° Excutiantur testes ex officio. Veri enim absimile non est, alios, praeter testes a Constantia productos praesto esse, de factis matrimonii celebrationem praecedentibus, concomitantibus et subsequentibus instructos.

« 2° Igitur spectatissimo viro qui matrimonii iura apud Archiepiscopalem Curiam ex officio tuetur, grave non sit ea qua praestat diligentia et dexteritate perquirere atque omni industria curare, ut ii ad examen adducantur.

« 3° Faciat autem quod possibile est, ut novi testes ad examen accedant inscia parte, ab eisque inter quaestiones generales quaerat num ab interesse habentibus rogati sint de testimonio.

« 4° Specialiter vero quaestiones concinnabit pro alta sua prudentia et conscientia ».

Curia Parisiensis, qua par erat sollicitudine, novos testes ex officio excussit et processu expleto, acta S. C. transmisit, haec habens: « si mentem nostram aperire fas est colligendum putamus, huius Curiae sententiam circa hanc causam, ex actis recentioribus firmiorem potius evasisse ».

Actricis patronus duas in partes dispescit suam orationem, atque in prima parte refutantur testimonia aliquorum testium, qui in hoc processu suppletorio contra actricem deposuerunt, in altera aliorum testium depositionibus suam thesim comprobare contendit.

Quibus refutatis, ad alteram partem suae orationis descendens patronus affirmat ex hoc suppletorio processu, causam suae clientis firmiorem potius evasisse et praeprimis observabat mirandum non esse quod non omnes testes inscia parte ad examen accesserint, veluti in votis matrimonii defensoris erat. Quum enim curia, quae sub initium, huiusmodi, non dicam iussui, sed consilio « faciat quod possibile est » obtemperare quaesierat, quosdam testes se infensissime gerere vidisset, aequum duxit attestationes parti communi-

care et facultatem facere sese defendendi. Et recte, iuxta defensorem, egit Curia; nam legitima defensio iuris naturae est, nec deteriorem facere Constantiae conditionem curia potuisset, quod profecto accidisset, si tabulis processualibus rimatis, facultas data esset eius adversariis quidquid vellent deponendi, non vero actrici eorum calumnias refellendi. Hoc dicto, ad examen testium descendit.

Iuxta patronum circumstantiae omnes quae metum gravem constituunt, in novo processu, ut innuebamus, mirifice confirmantur. Et revera, quoad matris indolem, testes repetunt fuisse asperam, violentam, iracundam, absolutam.

Praeterea, refert advocatus, ex actis postremis luculenter colligitur, matrem insanae ambitionis cupiditate ductam, nomine divitiisque Marchionis allectam, matrimonium firmiter voluisse, e contra filiam alieno amore accensam, pravis moribus Marchionis indignatam, illud perhorruisse. Colliguntur etiam aspera inter matrem filiamque certamina, colliguntur iniuriae, contumeliae, saevitiae in insontem puellulam, colliguntur verbera, suicidii conatus, e domo expulsio, exhereditatio: haec autem varii testes confirmant.

Sed ubi, iuxta patronum, novus processus excellit, est in testimoniis et attestationibus scriptis circa Constantiae incorruptos mores, fidem immotam, veritatis amorem, religionem insignem.

Animadversiones defensoris S. Vinculi. Vinculi defensor e contra sustinet Constantiae matrimonium fuisse validum, quippe nulla coactione contractum, uti comprobant plures testes in hoc processu suppletorio excussi.

His positis, sacramenti tutor observat, praesentem causam non differre a Bononien. nullitatis matrimonii, de qua fuse ipse egit in animadversionibus diei 23 Ianuarii nuper elapsi, quas resumere Emi Patres sueta benignitate dignabuntur. Si quod inter istam et illam causam intercedit discrimen, iuxta oratorem, in eo tantum consistit quod bononiensis iudex inquisitor cum advertit testes ex officio vocatos cum testibus ab actore productis e diametro pugnare, haud

commotus, inquisitionem prouti de iure prosecutus est, testes ex officio usque ad ultimum excussit, nec attestationes, antequam inquisitionem perduceret, ad notitiam alterius partis venire permisit.

Versa vice parisiensis iudex inquisitor statim atque persensit assertiones actricis profligari, testes attestationesque eidem manifestavit. Hoc pergit defensor, ab ipso vice-praeside tribunalis Parisien. affirmatur: « Quatuor testes, quantum potuimus, inscia parte, saltem sub initium, citavimus et audivimus. Quum vero quidam testes se infensissimos praebuissent, nobis aequum visum est attestationes parti communicare, et facultatem facere sese defendendi; unde auditi sunt testes sponte petentes, et alii quos nonnisi per actricem novimus ».

De hac re valde miratur sacramenti assertor, quia non videt comitem Choiseul, marchionem de St. Innocent et comitissam de Robesart actrici infensos se exhibuisse. Non enim, ipse ait, unum idemque est veritates ingratas iussu iudicis denuntiare et infensos esse. Ingratas quidem veritates praefati testes professi sunt, at orator nec unum deprehendit verbusculum, quod animum iniquum prodat: imo, iuxta eum, argumenta animi benevoli erga actricem exhibent, quotiescumque absque veritatis praeiudicio id praestare possunt. Speciminis ergo infensissimus ille comes de Choiseul ait: « J'ai cependant pour elle (Canstantia) une grande sympathie parce qu'elle est très bonne ».

Unde, observat matrimonii tutor, memorata actorum revelatione factum est ut adversi testes in praefatos comitem de Choiseul, marchionem de St. Innocent et comitissam de Robesart probra quaeque impune coniecisse: iudicium nempe matrimoniale, idest, in civile criminale versum esse, reis insciis atque indefensis. Hoc modo, exclamat orator actum esset de omnibus matrimoniis; nam ecquis testimonium pro matrimonio dicere posthac audebit, si ei, prouti comiti de Choiseul, marchioni de St. Innocent et comitissae de Robesart, conviciari liceat?

Sed, urget orator, cur citati testes ad rem facientes accusationes potius non definiunt? prout faciunt, dum dicunt comitis de Choiseul ne matrimonium dissolvatur interesse, quia ratione tutelae Marchionis Caroli de Montalembert sustentationi prospicere tenetur. Quam accusationem a veritate esse alienam, iuxta illum, liquet ex verbis ipsis iurisconsultus Mauritii Bouts, qui Constantiae negotia gerit: « Mr. de Choiseul donna sa démission de conseil judiciaire de Mr. de Montalembert » quando ventilata est causa divortii : vel cum inquiunt comitem de Choiseul nullum non movere lapidem, ut matrimonii solutionem impediat ; dum e contra comes de Choiseul in prima inquisitione ne vivum quidem se praebuit, in nova autem ad examen venit a iudice vocatus : vel tandem cum ogganniunt : *On a même dit qu'il* (comes de Choiseul) *avait fait agir Mr. Poubelle ambassadeur près du Saint-Siège* ». Quod oratori incredibile videtur; nam si ille vir quid simile molitus esset, non certe Eñios Patres lateret.

Unde defensor matrimonii alia omittens ac reprobans hunc modum conficiendi processus matrimoniales se appellat ad instructionem diei 22 augusti 1840 a S. C. C. editam: « Quatenus Defensori Matrimonii nulla alia probatio exquirenda videatur, nullamque putet aliam iudex prae sua diligentia assumendam, finis imponetur probationis collectioni et publicabitur processus, edito super hoc decreto a iudice, factisque subscriptionibus ab eo, a defensore matrimonii et a cancellario. Haec habenda methodus. Quae in actis continentur nemini, nec ipsis quidem coniugibus eorumque defensoribus erunt communicanda ante processus publicationem, uno excepto defensore matrimonii, cui libera semper et quandocumque erit actorum inspectio et examen ».

Quae instructio, concludit sacramenti vindex, praeterquam quod impedimento est ne matrimoniale seu civile in criminale vertatur iudicium, tutissimum fundamentum habet in *cap. 2 de test. et attest. Clement.*

Hisce praenotatis, propositum fuit diluendum

Dubium

An sententia Archiepiscopalis Curiae Parisiensis sit confirmanda vel infirmanda in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 21 Augusti 1897, censuit respondere: *Sententiam esse confirmandam.*

EX S. CONGR. EPISC. ET REGULARIUM

DIOECESIS L.

PRAESCRIPTIONIS IN CAUSIS CRIMINALIBUS ECCLESIASTICIS

Die 4 Martii 1898.

Compendium facti. Episcopus dioecesis L. datis literis sub die 16 Iunii 1894 S. Sedi exposuit, quod in causis criminalibus clericorum, in sua Curia promotis sive ex officio, sive ad instantiam privati accusatoris, non raro quaestio praescriptionis delictorum carnis exurgit. In hoc autem puncto variae sunt doctorum, sive vetustiorum sive modernorum sententiae. Nonnulli enim, uti *Reinfestuel, Ferraris,* dicunt delicta carnis praescriptione quinquennali extingui, alii uti *Farinac. Prax. crim. q. 13,* triennali, alii uti *Carol. Pellegrini prax. Vic. p. IV,* vicennali. Alii uti *Schmalzgrueber Ius Ecc. un., Buix de iudiciis, D. Craisson. Manuale Iur. can.,* e contra sustinent, legem civilem romanam de quinquennali praescriptione delictorum carnis in causis ex officio seu ad vindictam publicam adversus clericos motis, minime receptam esse.

Hinc praefatus Episcopus ad removendos obices qui ex huiusmodi opinionibus administrationi iustitiae obveniebant, sequentium dubiorum solutionem exquirebat.

I. *An delicta carnis, a clericis commissa, aliqua praescriptione extinguantur, ita ut certo temporis spatio interiecto,*

in ea amplius neque inquiri, neque reos poenâ affici, sive ad instantiam privati accusatoris, sive ad vindictam publicam seu ex officio fas sit? Et quatenus affirmative:

II. *Quinam annorum numerus requiratur ad hanc praescriptionem inducendam?*

Sacra Congregatio Concilii, cui primitus haec controversia pro solutione fuerat oblata, in conventu generali diei 22 Augusti 1896 respondit: *Transmittatur ad S. Cong. Episcop. et Regul.* In sequelam huius rescripti, die 12 Martii 1897 quaestio examinanda proposita fuit praefatae Congr. Episc. et Regul. Verum haec antequam deveniret ad decisionem, tam implexae et arduae controversiae iussit exquiri votum unius ex doctioribus Antistitibus Urbis, cuius synopsis haec est.

Disceptatio Synoptica

Votum Consultoris. Non desunt auctores qui absolute impugnant legitimitatem praescriptionis poenalis utpote repugnantem naturae poenae et exitiosam ordini sociali; posito enim hoc instituto delinquentes semper possent sperare impunitatem. Sed, ait Rm̃us Consultor, haec opinio paucorum est: et in praxi, praesertim in iure positivo moderno, fere ab omnibus admittitur poenalis praescriptionis institutum et quidem sub duplici forma, nempe et qua *praescriptio actionis poenalis* et qua *praescriptio poenae*. Haec secunda praescriptionis species primum introducta gallica lege an. 1791, recepta fuit in multis codicibus contemporaneis.

Verum non ita sentiendum de antiquis legislationibus et praesertim de iure Romano: reapse neque in Pandectis, neque in Codice Iustinianeo ulla adinvenitur dispositio circa poenae praescriptionem, et Codex Gregorianus super delictis et poenis art. 39-43 eam positive respuit. Nil mirum proinde si neque a iure ecclesiastico hoc secundae speciei institutum admissum fuerit.

Aliter vero retinendum quoad institutum *praescriptionis actionis poenalis*. Apud Romanos introducta initio imperii, posterius aetate summorum iuristarum perfecta fuit, et fir-

matum principium quod crimina vicennali tempore praescriberentur: *Querela falsi temporalibus praescriptionibus non excluditur, nisi viginti annorum praescriptione, sicut cetera quoque crimina. Leg. 12 Cod. ad leg. Corn. de fals.* Ab hac regula excepta sunt 1° nonnulla crimina quae ob sui gravitatem a beneficio praescriptionis exclusa sunt uti parricidium, suppositio partus, et serius ob receptam in statu christianam religionem crimen apostasiae; 2° ob nonnulla crimina minora tempus ad praescribendum restrictum fuit; hinc actio iniuriarum annali decursu *leg. 5 Cod. de iniur.*, et delicta carnis sicuti peculatus spatio quinquennali extinguebantur *leg. 2 Cod. de vectig. et commis.* Huius quinquennalis praescriptionis pro reatibus carnis institutum, ordine temporis prius in romana iurisprudentia receptum, R̃mus Consultor putat connexionem quamdam habere cum religioso instituto *Lustri* quinquennalis, nempe cum illo solemni sacrificio expiatorio apud Romanos singulis quinquenniis peragi solito. Theoria actionis criminalis praescriptionis generaliter recepta fuit a subsequentibus codicibus, et ipse Codex Gregorianus dum respuit poenae praescriptionem, recipit praescriptionem actionis poenalis, exceptis criminibus contra religionem et statum. Cfr. art. 39-43.

At pari ratione haec praescriptio dici potest admissa in Iure canonico, subdit Consultor. Certe nullus super hoc invenitur expressus textus ecclesiastici iuris, et tantum in *cap. 6 Cum venerabilis, tit. 25 de excep., lib. 2 Decretalium,* vicennalis praescriptionis iuxta romanum ius mentio recurrit. In hoc enim capite edicitur quod exceptio falsi non praescribitur, nisi decursu viginti annorum: quod profecto rationem habet cum supra relata lege *12 Cod. ad leg. Cornel. de fals.*

Verum etsi nullus super hoc puncto extat textus expressus canonici iuris, tamen ex huius connubio cum romano iure factum est, ut ecclesiastica iurisprudentia practice et ex sensu doctorum amplexa sit theoriam et dispositiones iuris romanorum circa praescriptionem actionis poenalis in quae-

stionibus criminalibus, nonnullis aliis delictis a praescriptione exclusis, uti duellum, crimen laesae maiestatis, assassinium, crimen falsae monetae, haeresis, simoniae, concussionis, abortus, et etiam simoniae iuxta *Farinac. Prax. crim. q. 10, n. 29, 30; Carpzov. q. 141.* Haec doctrina communis est apud interpretes iuris canonici: satis est referre doctores quos etiam allegat Episcopus L. in supra citata epistola, *Reinfestuel Ius can. univ., t. 2, tit. 26, n. 179; Ferraris v. Usucapio, § 5, num. 39; Farinac. Prax. crim. q. 10; Schmalzgrueber Ius eccl. t. 5, § 1, n. 121, et ex recentioribus addi possunt De Angelis, Gentilini Praelect. iuris can., t. 4, p. 263, et 341, n. 2, et Santi tit. de praescrip.* Quin imo Farinacius in l. c. examinans funditus quaestionem cur theoria romani iuris de praescriptione actionis poenalis etiam in foro ecclesiastico sit introducta, hanc adducit rationem quia *lex civilis in hoc non reperitur per canones correcta.*

A communi DD. sententia dissentit recens auctor Maupied *Iur. can. un. comp. p. 5, lib. 13, cap. 10, § 1,* ibi: *De iure canonico extinguitur accusatio criminalis solummodo per mortem accusatoris vel accusati ante latam sententiam. Iure autem caesareo per praescriptionem quinque annorum pro delicto carnis, viginti annorum pro crimine raptus et adulterii* etc. Rmus Consultor carpit hunc auctorem ut parum scientem, vel potius non debite consulentem fontes canonici iuris, et redarguit de facta confusione inter simplex adulterium quod quinquennio praescribebatur, et adulterium cum incestu coniunctum quod praescriptione vicennali perimebatur iuxta supra relatas leges. Neque admitti item potest discrepantia doctorum circa lapsum temporis in praescriptione actionis poenalis, ceu vellet Episcopus dioecesis L. in supra citata epistola. Nedum Reinfestuel et Ferraris aliique canonistae concordant in statuendo lapsu viginti annorum pro delictis in genere, et quinquennii pro criminibus carnis, sed etiam ipse Farinacius, qui in pluries citata *quaes. 10* suae *prax. crim.* ita controversiam resolvit

n. 1. *Regula prima. Delicta tam publica quam privata spatio viginti annorum praescribuntur,* et n. 15 l. c. *haec enim crimina* (delicta carnis) *non solum sicut alia praescribuntur, verum etiam eorum accusatio et actio minori tempore ceteris aliis, quinquennio scilicet tolluntur. Confer Pirhing Ius can. univ. lib. 5, tit. 1, qui citat Farinac. Confer Pichler Ius can. un. lib. 5, tit. 16, n. 9; Schmalzgrueber ius eccl. univ. lib. 5, tit. 1,* § *121,* et demum ipsum *Carol. Pelleg.* qui si in cit. loco suae *Praxis Vic.* dicit ad praescribendam actionem poenalem requiri lapsum viginti annorum, id ex eo est quod ipse inibi agebat de delictis in genere et non in specie de delictis carnis, uti patet ex textibus ab eo allegatis *cap. 6 Cum Venerabilis de except.* et *leg. Querela falsi Cod. de fals.* Proinde auctores a praefato Episcopo adducti alio prorsus sensu sunt intelligendi.

Potius si aliqua discrepantia inter canonistas admitti velit haec versatur circa extensionem praescriptionis poenalis, contendentibus nonnullis hanc tantum locum habere in delictis ad *instantiam privati accusatoris* et aliis etiam quando in delictis proceditur *ex officio* seu *ad vindictam publicam.* Haec discrepantia etiam apud iuris romani interpretes existens iuxta *Farinac. l. c. n. 3 et 4* repetenda est ex glossa ad *leg. 12 Cod. ad leg. Cornel. de falsis,* ubi edicitur *in crimine falsi ius inquirendi per annos triginta durat.* Ex hoc nonnulli interpretes uti *Fleck Bibl. iur. civil. lib. 6, tit. 1,* et *Banniza Disquis. ex iur. crim. de praescr. cont. iudic. ex offic. inq. loc. non hab.,* quos postea sequuti sunt *Schmalzgrueber, Bouix et Craisson;* et novissime etiam *Gentilini* in continuatione operis *De Angelis tom. 4, p. 263,* deduxerunt praescriptionem actionis poenalis locum non habere in delictis ubi iudex procedit *ex officio.*

Sed haec profecto non est doctrina praevalens inter Doctores. *Farinac. l. c. n. 3,* dicit communem sententiam quod praescriptio actionis poenalis locum habeat in utroque casu, ex ea ratione quod inquisitio successit loco accusationis, et sicut haec praescriptione tollitur, ita et illa perimi

debet, *aliter enim per indirectum concederetur quod est directe prohibitum,* et loquens de supra citata glossa dicit, quod ea communiter reprobatur, *quia veritas est, quod post viginti annos iudex, nec ex officio inquirere potest in crimine falsi.* Idem sentiunt *Pirhing in tit. de praescript., n. 126; Reinfestuel l. c.,* et signanter P. Bordoni iam S. Officii Consultor, in suis operibus *t. 5, cap. 82, sect. 4, 39,* ubi postquam locutus est de praescriptione quinquennali pro delictis carnis et de vicennali pro criminibus in genere subdit: *Procedit, quovis modo in causa procedat iudex, sive ex officio sive ad instantiam partis... Praedicta valent etiam apud Regulares.*

Ex hucusque enucleatis Rmus Consultor deducit inter canonistas communem doctrinam esse 1° quod praescriptio actionis poenalis in causis criminalibus ecclesiasticis admitti debet; 2° quod haec locum habeat sive iudex procedat *ad instantiam privati accusatoris,* sive *ex officio seu ad vindictam publicam;* 3° quod tempus statutum ad praescribendum pro delictis in genere est spatium viginti annorum, et quinquennium pro delictis carnis in specie, exceptis nonnullis gravioribus criminibus quae praescriptioni subducuntur. Sed nunc videndum, pergit Rmus Consultor, utrum haec recepta apud canonistas doctrina respondeat praxi fori ecclesiastici et signanter S. Congreg. Recolit in primis quod an. 1800 die 30 Octobris Summus Pontifex Pius VII in sua Constit. *Post Diuturnas* sub titulo *de iurisdictionibus Tribunalium et Iudicum tribunalium* etc. disposuit quod omnes causae Criminales a Curiis ecclesiasticis provenientes non amplius deferrentur ad Tribunal A. C. ut in antecessum, sed ad Congregationem Episc. et Regul. Ex hoc tempore praefata Congregatio coepit explicare iurisdictionem in materia criminali de qua prius tantum competens erat Curia A. C. Sedulo adnotat Consultor quod Archivium Tribunalis A. C. fuit deperditum tempore usurpationis, unde elementa ad statuendam praxim in foro criminali ecclesiastico, solum ex hac S. Congregatione desumere potuit, sicuti etiam animadvertit.

quod exceptio praescriptionis actionis criminalis raro opponi poterat cum ageretur de causis in secundo gradu appellationis.

Item praemittit quod Canonistae in more habent continuo sequi evolutionem et decisiones in foro ecclesiastico emanatas et tradere doctrinam ipsis conformem; hinc factum quod a Canonistis admittitur praescriptio poenalis actionis, supponit quodammodo etiam eam admissam fuisse a Tribunalibus ecclesiasticis; idque eo magis quod haec praescriptio admittitur etiam a Regula organica criminali quoad laicos edita iussu Greg. XVI die 5 Novembris 1831 neque ullimode revocatur in appendice eidem Regulae adiecta pro Curiis ecclesiasticis.

Hisce ad clariorem rei intelligentiam praeiactis, Rmus Consultor suum assumptum probat adducendo nonnullas epistolas huius S. Congreg. In primis sunt duae litterae, una ad Episcopum Tiburtinum sub die 20 Iunii 1831 in qua loquens de nonnullis accusationibus, ipsa eas vocat *antiquatas;* in alia epistola autem ad Episcopum Foroliviensem expresse edicitur quod *in peccatis seu delictis carnis exoritur praescriptio post lapsum* quinquennii; hae duae epistolae per extensum referuntur in Ephemeride *Analecta Iuris Pontif.* XII 1132 et XX 718.

Item quod lapsus temporis multum attenditur ab hac S. Congr., demonstrat aliis epistolis eiusdem S. Congreg. Sic in epistola diei 26 Iunii 1826 ad Emum Episcopum Senogalliensem, accusationes contra Episcopum Fanensem inter alia respuuntur utpote quia *antiquatae et sopitae:* in epistola 3 Martii 1823 ad Episcopum Tolentinatensem, nonnullae imputationes contra parochum factae reiiciuntur utpote *antiqui temporis:* in epistola 11 Febr. 1833 ad Emum Archiepiscopum Firmanum nonnullae accusationes non fuerunt receptae, utpote quia fundatae *in factis antiquatis.*

Demum in epistola ad Archiepiscopum Camerinensem Administratorem Treiensem sub die 30 Iunii 1827 edicitur, quod post probationes extraiudiciales circa puellae deflorationem, et post ipsius capturam seu arrestum, necessarius

est processus iudicialis, *quamvis currat quintus annus a commisso crimine*. Huius processus confectio alia epistola coaeva eiusdem diei commissa fuit Episcopo Asculano, et in hac explicatur item necessitas procedendi super crimine praemisso, quamvis *curreret quintus annus a commissa defloratione*. Opportune animadvertit Rmus Consultor in hac ultima epistola agi de processu non ad *instantiam partis* sed *ex officio*, et tamen ibi innuitur praescriptioni quinquennali, quae si opponi non potuit, ex eo repeti debet vel quod quinquennium lapsum non erat, vel quia haec erat iam interrupta per puellae defloratae capturam.

Statuta et probata existentia praescriptionis actionis poenalis in causis criminalibus ecclesiasticis, Rmus Consultor gressum facit ad ipsius naturam iuridicam enucleandam. Notat quod huiusmodi examen fieri nequit iuxta principia modernae scientiae criminalis, sed normae desumendae sunt a lege romana et canonica: iam vero iuxta hanc legem praescriptio actionis poenalis non se habet tamquam novum institutum ut in modernis legibus, sed subiicitur iisdem regulis praescriptionis actionis civilis. Notum autem est quod huius praescriptionis requisita duo praecipua sunt, nempe lapsus temporis a lege statuti et bona fides. Quoad primum requisitum, uti superius dictum est, quinquennium statutum est pro delictis carnis in genere et vicennium pro delictis in genere. At quando hoc tempus incipit decurrere in praescriptione? quaerit Consultor. In iure romano habetur principium *ex eo die quo quid admissum est, tempus accipiendum est*, leg. 29, § 7, D. ad leg. Iul. de adult. Hinc 1° si agatur de crimine consummato, praescriptio incipit decurrere a die consummati criminis. 2° Si agatur de tentamine criminis, praescriptio incipit cum actibus constituentibus tentamen criminis. 3° Demum si agatur de crimine continuato ad quod consummandum plures actus successivi requiruntur, praescriptio non decurrit nisi a consummatione criminis seu a cessatione continuationis reatus. *Schmalzgrueber l. c.* cum aliis canonistis *in delictis, quae successiva sunt et perma-*

nentia, nulla praescriptio locum habet nisi a tempore cessantis delicti. Haec, si res intime spectetur, maxime respondent theoriae iuridicae praescriptionis actionis poenalis, in elapso enim tempore a die consummati vel tentati criminis delinquens praesumitur ad bonam frugem rediisse.

Quaestio est inter DD. utrum principium decursus temporis ad praescribendam actionem poenalem incipientis uti supra dictum est a die perpetrationis criminis, valeat etiam in delictis occultis. Nonnulli hoc negant, innixi principio *contra non valentem agere non currit praescriptio,* et hinc tradunt quod in delictis huiusmodi praescriptio actionis poenalis incipit decurrere *a die scientiae accusatoris vel inquisitoris.* Alii sequentes principia modernorum codicum affirmant initium praescriptionis actionis poenalis locum habere absolute a die patrati criminis independenter a scientia accusatoris vel inquisitoris, iuxta superius adductum principium *ex eo die quo quid admissum est, tempus accipiendum.* Inter has oppositas opiniones media habetur et est proposita a Ferran. Gargias *cons. crimin. divers. 124, n. 18,* et hanc Farinac. in loc. sup. cit. *q. 10, n. 13* dicit in praxi receptam. Iuxta hanc opinionem, vel crimen ita est occultum ut facile inquisitor, vel accusator per diligentem et generalem inquisitionem in ipsius notitiam devenire potest, et tunc praescriptio currit etiam ignoranti, quia Curia vel accusator sibi imputare debent, si illud inquirere omiserunt; at si crimen ita occultum manet, ut etiam post diligentem inquisitionem detegi non potuisset, tunc verius est praescriptionem minime currere a die delicti, sed a die habitae notitiae. Hanc opinionem vero praevaluisse in foro usque ad an. 1831 testatur Raphael Ala in sua *praxi Criminali n. 17, Reg. 3,* qui munus advocati exercuit nedum apud Tribunal Consultae, sed etiam apud hanc S. Congregationem.

Deinde Rm̃us Consultor confutat opinionem nonnullorum, qui innixi *cap. 5 de Consuetudine in Decretalibus,* tradunt iudici semper integrum manere ius procedendi contra delinquentem, quando id exigat salus animarum vel dignitas or-

dinis sacerdotalis. Maxima enim differentia est inter consuetudinem quae introducta est in bonum integrae communitatis et praescriptionem quae respicit tantum privati bonum. Hinc prudens fuit Principis consilium reprobandi praeventive illas consuetudines per quas ordo socialis turbaretur, vel ex quibus *nervus ecclesiasticae disciplinae disrumperetur*. At hoc periculum exulat in praescriptione poenali. Vel enim agitur de delictis manifestis vel ita occultis ut ea facile detegi possunt, et tunc sibi imputent si qui inquirendi vel accusandi ius et officium habebant, non exercuerunt praefinito temporis spatio: vel agitur de delicto totaliter occulto, et tunc nullum periculum scandali timeri potest: et dato quod delictum evadat progressu temporis manifestum, accusatori vel inquisitori integrum manet tempus procedendi contra delinquentem.

Demum ut praescriptio utiliter invocari possit requiritur ut totum tempus sit decursum, et quidem de die in diem seu quod non fuerit interrupta, sive per querelam vel inquisitionem vel alium actum procedendi; *ita Farin. l. c. n. 28: Non procedit praescriptio quando ante praescriptionem completam vel accusator querelam seu libellum accusationis porrexisset, vel fiscus et, eo instante, iudex ex officio inquisitionem formasset, tunc enim dicitur interrupta praescriptio in criminalibus etiam non interveniente citatione, licet secus sit in civilibus.*

Quoad alterum requisitum nempe *bonae fidei* R̃mus Consultor observat, quod bona fides requiritur in praescriptionibus acquisitivis, et illis extinctivis, in quibus praescribens aliquem positivum actum emittere debet, non autem in illis in quibus praescriptio procedit ex non exercitio iuris illius, contra quem praescribitur, et quae nullum positivum actum requirunt ex parte praescribentis, ut in servitutibus praedialibus. In his vel nulla bona fides exigitur, vel si exigatur consistit in non impediendo exercitio iuris alieni. Ad hanc ultimam cathegoriam praecise spectat praescriptio poenalis, ut quaestio de bona fide est supervacanea, et reapse criminalistae de ea non inquirunt.

Hisce disputatis circa naturam praescriptionis poenalis, R̃mus Consultor expendit effectus eiusdem, cuius primus est ut penitus extinguat poenalem actionem, et accusator vel inquisitor eam amplius exercere non valet. Attamen ut praescriptio suum sortiatur effectum requiritur ut a delinquente sit opposita, alioquin per rei acquiescentiam accusationi vel inquisitioni, ea reviviscit. *Farinac. l. c., n. 35; Ala l. c. num. 29.*

Alter effectus huius praescriptionis est, quod opposita perimat effectus criminales, sed non canonicos, unde intacta semper manet actio civilis.

Tertio demum quamvis praescriptio extinguat actionem poenalem, ita ut amplius nequeat in posterum inquiri contra reum, tamen non aufert ius ad excipiendum, et delictum quamvis praescriptum, semper tamen reo obiici potest iuxta notum adagium *temporalia ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum.* Hinc v. g. si ageretur de rei concursu, vel optione, aut electione ad aliquod officium, beneficium etc. semper reo opponi possit per viam exceptionis crimen patratum quamvis rite praescriptum ad eius indignitatem probandam. Haec voti elaborati synopsis: post quod supposita sunt enodationi sequentia

Dubia

I. *An delicta carnis, a clericis commissa, aliqua praescriptione extinguantur, ita ut certo temporis spatio interiecto, in ea amplius neque inquiri, neque reos poenà affici sive ad instantiam privati accusatoris, sive ad vindictam publicam seu ex officio fas sit?*

Et quatenus affirmative:

II. *Quinam annorum numerus requiratur ad hanc praescriptionem inducendam?*

Resolutio. Die 4 Martii 1898. S. Congregatio Episc. et Regul. re mature discussa decisionem edidit iuxta votum R̃mi Consultoris et mandavit eam notificari Episcopo dioecesis L. per sequentem epistolam:

Illustriss. ac R̃me D̃ne uti Fr.

Literae Amplitudinis Tuae die 16 Iunii 1894 datae ad obtinendam authenticam solutionem nonnullorum dubiorum circa praescriptionem delictorum carnis in causis criminalibus clericorum, remissae fuerunt ad hanc S. Congregationem Negotiis et Consultationibus Episcoporum et Regularium praepositam ad hoc, ut ea, qua ipsa pollet competentia in re criminali clericorum, quid in proposita quaestione sentiendum decerneret. Omnibus sedulo perpensis Em̃i Patres in comitiis habitis die 4 Martii 1898 haec retinenda censuerunt: tralatitii scilicet iuris esse, in causis criminalibus ecclesiasticis locum habere praescriptionem et quidem, nedum quando iudex procedit ad instantiam privati accusatoris, sed et quando ad vindictam publicam seú ex officio inquirit: huius vero praescriptionis eum proprium effectum esse, ut *solam perimat actionem poenalem,* siquidem per accusatum seu inquisitum aut per eius procuratorem expresse de praescriptione in iudicio oppositum fuerit.

Exinde facile est deprehendere, integrum tum accusandi tum inquirendi ius manere usquedum expresse non opponitur praescriptio, et omnino tenere iudicium si eadem opposita minime fuerit.

Quod si in iudicium praescriptio deducta fuerit et legitima recognoscatur, tunc perimit quidem actionem criminalem, at non civilem, quae forte ex eodem delicto promanet; et hinc non obstante praescriptione, reum manere obnoxium omnibus effectibus canonicis non *criminalibus* ex patrato delicto provenientibus manifesti iuris est. Imo licet praescriptione actio poenalis extinguatur, non tamen tollitur exceptio, quae perpetuo manet iuxta iuris effatum - Temporalia ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum - ideoque delictum illud, etsi praescriptum, potest reo semper opponi per modum exceptionis, eique obest si ad ecclesiasticas provisiones concurrere vellet.

Quod autem spectat ad tempus necessarium ad dictam praescriptionem inducendam, regula generalis est, actionem iniuriarum spatio unius anni, crimen peculatus et delicta carnis spatio quinque annorum a die commissi delicti continuorum praescripti. Verumtamen si agatur de delictis quae successiva sunt et permanentia, in his nulla praescriptio locum habet, nisi a die cessantis delicti, quemadmodum si delictum fuerit *totaliter* occultum, praescriptionem non a die commissi criminis, sed à die scientiae accusatoris vel inquisitoris currere placet.

Illud demum haud praetereundum est, quod criminibus raptus, stupri per vim illati, et adulterii cum incestu coniuncti, nonnisi lapsu viginti annorum praescribatur; criminibus vero suppositi partus, parricidii, assassinii, laesae maiestatis, duelli, falsae monetae, apostatatus, haeresis, simoniae, concussionis, abortus et sodomiae nullo umquam tempore praescribatur, sed perpetuo horum criminum rei, dum vivant, accusari et inquiri possunt.

Quibus omnibus Illm̃o Dñ̃o Nostro relatis in audientia habita ab infrascripto Cardinali Praefecto die 21 Martii an. 1898, Sanctitas Sua sententiam Em̃orum Patrum approbare dignata est.

Haec significanda habui Amplitudini Tuae, cui fausta et prospera omnia a Deo adprecor.

Romae, 22 Martii 1898.

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

URBIS ET ORBIS. Decretum praefixum primo volumini novae S. R. C. decretorum collectionis.

Sanctissimus Dominus Noster Leo Papa XIII, cuius iussu et auctoritate Sacra Rituum Congregatio Decreta e suis regestis selecta, revisa et typis commissa in lucem profert, in Audientia, subsignata die, ab infrascripto Cardinali Sacrae eidem Congre-

gationi Praefecto habita, Collectionem horum Decretorum, quae in praesenti volumine ceterisque mox edendis continentur, apostolica sua auctoritate approbavit, atque authenticam declaravit, simulque statuit Decreta hucusque vulgata in iis, quae a Decretis in hac Collectione insertis dissonant, veluti abrogata esse censenda, exceptis tantum quae pro particularibus Ecclesiis indulti seu privilegii rationem habeant. Insuper idem Sanctissimus Dominus noster de praedictis praesens Decretum in forma authentica expediri, atque huic editioni, cusae typis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, praefigi mandavit. Contrariis non obstantibus quibuscumque, etiam speciali mentione dignis. Die 19 Februarii, anno 1898.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secretarius.*

NULLIUS MONTIS CASSINI. Concessio sacerdotibus utriusque cleri nominandi in Canone Missae Abbatem ipsum.

In Abbatia Montis Cassini, Nullius, cui nuper adiuncta est, sub titulo Praepositurae, perantiqua Atinensis Dioecesis, in Canone Missae ad verba: *et Antistite nostro N.* nomen Abbatis Ordinarii exprimitur ex antiqua traditione orali et scripta, nunquam interrupta et pluribus argumentis suffulta. Hinc, ut eiusmodi consuetudo a communi iure difformis, speciali saltem Apostolico Privilegio confirmaretur in decus et dignitatem perinsignis Sedis Abbatialis, hodiernus Abbas Montis Cassini et Atinae Praepositus, per supplicem libellum Sacrorum Rituum Congregationi exhibitum, praemissis omnibus, quae ad rem et in casu opportuna et utilia fore existimabat, Sanctissimum Dominum nostrum Leonem Papam XIII pro se et successoribus suis enixe rogavit, ut de speciali indulto Apostolico nomen Abbatis Ordinarii Montis Cassini et Atinae Praepositi, in Canone Missae exprimi valeat, confirmata consuetudine per tot saecula ad haec usque tempora vigente. Quum vero, de mandato eiusdem Sanctissimi Domini Nostri, Sacra Rituum Congregatio omnia accurate expenderet, exquisito etiam voto Commissionis Liturgicae, typis edito una cum supradicto supplici libello, ad dubium, per Emum et Rmum Dominum Cardinalem Hierony-

mum Gotti Causae Relatorem, in Ordinario Coetu subsignata die ad Vaticanum habito, ita propositum : *An Sacerdotes utriusque Cleri, qui sunt sub iurisdictione Abbatis Montis Cassini, possint in Canone Missae nominare ipsum Abbatem, ut iam a longissimo tempore faciunt?* respondendum censuit: *Affirmative, retentis verbis:* Antistite nostro, *etiam a Clero Regulari et facto verbo cum Sanctissimo.* Die 26 Aprilis 1898.

Facta postmodum de his omnibus Sanctissimo Domino nostro Leoni Papae XIII per infrascriptum Cardinalem Sacrae Rituum Congregationis Praefectum relatione, Sanctitas Sua rescriptum Sacrae eiusdem Congregationis ratum habuit et confirmavit die 29, iisdem mense et anno.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA, *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI, *S. R. C. Secretarius.*

NULLIUS NONANTULANAE. Indultum Sacerdotibus abbatiae Nonantulanae nominandi in canone Missae, ceu hactenus fecerunt, Archiepiscopum Mutinensem.

Extat in Abbatia Nonantulana, Nullius Dioecesis, Provinciae Ravennatensis, vetus consuetudo ut Sacerdotes in Canone Missae ad verba: *Et Antistite nostro,* nomen adiiciant Archiepiscopi Mutinensis, qui Abbatiae eiusdem Abbas Commendatarius est, atque Episcopus vicinior, a quo pariter Nonantulani Clerici sacros Ordines suscipiunt. Exorto dubio de legitimitate huius consuetudinis, Rm̃us Dñus Antonius C. Monaci Vicarius Generalis ipsius Abbatiae a Sacra Rituum Congregatione necessariam et opportunam declarationem humiliter postulavit. Et Sacra Congregatio, exquisito voto Commissionis Liturgicae, etiam typis cuso, atque attentis peculiaribus adiunctis, super dubio ab Em̃o et Rm̃o Dño Card. Hieronymo Gotti huius Causae Relatore, in Ordinariis Comitiis subsignata die ad Vaticanum habitis, ita proposito: *An Sacerdotes Nonantulanae Abbatiae, Provinciae Ravennatensis, possint nominare Archiepiscopum Mutinensem in Canone Missae ut hactenus fecerunt?* rescribendum censuit: *Non esse inquietandos.* Die 26 Aprilis 1898.

Quam resolutionem ab infrascripto Cardinali Sacrae Rituum Congregationi Praefecto relatam, Sanctissimus Dominus noster

Leo Papa XIII ratam habuit et confirmavit die 29, iisdem mense et anno.

CAMILLUS CARD. MAZZELLA *S. R. C. Praefectus.*

L. ✠ S.

DIOMEDES PANICI *S. R. C. Secretarius.*

ADDENDA ad Martyrologium Romanum.

Die 7 Septembris.

(Septimo Idus Septembris)

Nonantulae, in Aemilia, S. Hadriani Papae III., studio conciliandi Ecclesiae Romanae Orientales insignis. Sanctissime obiit Spini Lamberti, ac miraculis claruit.

Die 16 Octobris.

(Decimo septimo Calendas Novembris)

Cassini, B. Victoris Papae III., qui Gregorii VII. successor, Apostolicam Sedem novo splendore collustravit, insignem de Saracenis triumphum divina ope consecutus. Cultum ab immemorabili tempore eidem exhibitum Leo XIII. P. M. ratum habuit et confirmavit.

Die 8 Iulii.

(Octavo Idus Iulii)

Romae, B. Eugenii Papae III., qui postquam coenobium ss. Vincentii et Anastasii, ad Aquas Salvias, magna sanctimoniae ac prudentiae laude rexisset, Pontifex Maximus renuntiatus, Ecclesiam universam sanctissime gubernavit. Pius IX. P. M. cultum ei exhibitum ratum habuit et confirmavit.

Die 19 Augusti.

(Quartodecimo Calendas Septembris)

Romae, B. Urbani Papae II., qui Sancti Gregorii VII. vestigia sequutus, doctrinae et religionis studio enituit, et fideles cruce signatos ad Sacra Palaestinae loca, ab infidelium potestate redimenda, excitavit. Cultum ab immemorabili tempore eidem exhibitum Leo XIII. P. M. ratum habuit et confirmavit.

Die 22 Iunii.

(Decimo Calendas Iulii)

Romae, B. Innocentii Papae V., qui ad tuendam Ecclesiae libertatem et Christianorum concordiam suavi prudentia adlaboravit. Cultum ei exhibitum Leo XIII. P. M. ratum habuit et confirmavit.

Die 19 Decembris.

(Quartodecimo Calendas Ianuarii)

Avenione, B. Urbani Papae V., qui, Sede Apostolica Romae restituta, Graecorum cum Latinis coniunctione perfecta, infidelibus coërcitis, de Ecclesia optime meritus est. Eius cultum pervetustum Pius IX. P. M. ratum habuit et confirmavit.

ORBIS.

Instantibus Rm̃is PP. Hildebrando de Hemptinne, Abbate Primate Ordinis S. Benedicti, Sebastiano Wyart, Abbate Septem Fontium, Generali Ordinis Cisterciensium Reformatorum, et Andrea Frühwirth, Magistro Generali Ordinis Praedicatorum, Sanctissimus Dominus noster Leo Papa XIII., ex Sacrorum Rituum Congregationis consulto, et referente infrascripto Cardinali Praefecto, Elogia Summorum Pontificum S. Hadriani III., et Beatorum Victoris III., Eugenii III., Urbani II., Innocentii V., et Urbani V., ab ipsa sacra Congregatione revisa et correcta, prout in superiori extant exemplari, probavit atque ea in Martyrologio Romano inseri, de speciali gratia, concessit et iussit; non obstante Decreto sa. me. Clementis Papae XII., edito die 6 Martii anno 1734, atque aliis quibuscumque in contrarium facientibus. Die 29 Aprilis 1898.

C. Card. MAZZELLA *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secr.*

DECRETUM, quo indulgetur clero saeculari Urbis, et Regularibus utriusque sexus in Urbe vel extra, utentibus Calendario Cleri Romani, recolere festum Beati Innocentii V die 22 Iunii.

URBIS.

Ex Sacrorum Rituum Congregationis consulto, quum SSmus Dominus Noster Leo Papa XIII. cultum ab immemorabili tempore ac sine intermissione praestitum Beato Innocentio V. Papae Confessori suprema auctoritate sua nuperrime confirmaverit; Emus ac Rmus Dominus Cardinalis Lucidus Maria Parocchi, Episcopus Portuen. et S. Rufinae, atque ipsius SSmi Domini Nostri in Urbe Vicarius, Eumdem SSmum Dominum Nostrum supplicibus votis rogavit, ut, praeterquam in tribus Patriarchalibus Basilicis, a Clero Urbis Saeculari huiusque Districtus, necnon ab aliis etiam Regularibus utriusque sexus, in Urbe, vel extra, utentibus Calendario Cleri Romani, sub ritu duplici minori recolatur festum ipsius Beati Pontificis Confessoris, die vigesima secunda Iunii cum Officio ac Missa, hac die approbatis. Sanctitas porro sua, referente infrascripto Cardinali Sacrorum Rituum Congregationi Praefecto, benigne precibus annuere dignata est: servatis Rubricis. Contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 29 Aprilis 1898.

C. Card. MAZZELLA *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secr.*

ALIA ELOGIA in martyrologio romano inserenda.

Die 17 Iunii.
(Sextodecimo Calendas Iunii)

Apud Villam Regalem in regno Valentino, Sancti Paschalis Ordinis minorum, mirae innocentiae et poenitentiae viri, quem Leo decimustertius coetuum eucharisticorum et societatum a Sanctissima Eucharistia Patronum coelestem declaravit.

Die 5 Iulii.
(Tertio Nonas Iulii)

Cremonae in Insubria S. Antonii Mariae Zaccaria Confessoris, Clericorum Regularium Sancti Pauli et Angelicarum Vir-

ginum Institutoris, quem virtutibus omnibus et miraculis insignem Leo decimustertius inter Sanctos adscripsit. Eius corpus Mediolani in Ecclesia Sancti Barnabae colitur.

Die 9 Decembris.
(Quinto Idus Decembris)

Graii in Burgundia Sancti Petri Fourier, Canonici Regularis Salvatoris Nostri, Canonissarum Regularium Dominae Nostrae edocendis puellis Institutoris, quem virtutibus ac miraculis clarum Leo decimustertius Sanctorum catalogo adiunxit.

NEOPORTEN. ET MENEVEN. Dubia quoad ordinandum officium iuxta decretum praecipiens Missam esse celebrandam prout Kalendarium Ecclesiae in qua celebratur innuit (1).

Rm̃us Dñus Cuthbertus Hedley, Ordinis Sancti Benedicti, Episcopus Neoporten. Sacrae Rituum Congregationi ea, quae sequuntur, humillime exposuit, nimirum:

I. In Anglia nec dari Paroecias strictim dictas, nec Beneficia, quibus adnexum sit onus Divini Officii recitandi; verum Ecclesiis singulis addictos esse unum vel plures Sacerdotes, qui, ibidem residentes, munia quasi parochialia in Territorio sive (ut aiunt) in Districtu Missionario ipsius Ecclesiae ratione muneris exercent.

II. Rectores Ecclesiarum alios esse ad nutum Episcopi amovibiles, alios vero nonnisi praevio Processu canonico vel Resignatione, sponte oblata et accepta: universos autem Vicarios, sive Sacerdotes assistentes esse ad nutum Ordinarii amovibiles.

III. Ecclesias per Angliam perpaucas esse consecratas, ceteras benedictas sub invocatione Sancti Titularis: nonnunquam vero fideles (deficiente Aede sacra) congregari ad Missam audiendam, Sacramentaque suscipienda in Schola vel alia Aula congrua pro publico Oratorio ab Ordinario designata. Quare idem Rm̃us Episcopus Orator, apprime cupiens cuncta quae cultum divinum respiciunt in sua Dioecesi ad tramites Decretorum Sacrae Rituum Congregationis disponere enixe postulavit; nempe:

(1) Habes praedictum Decretum Vol. XXVIII, 438.

I. An apud Anglos in Ecclesiis Cleri saecularis Kalendarium Dioecesanum a laudata S. Rituum Congregatione approbatum et singulis annis iussu Ordinarii editum additis festis Ss. Titularium, Dedicationis, atque aliis (si quae fuerunt) a Sancta Sede concessis, censeatur Kalendarium uniuscuiusque Ecclesiae, cui proinde quivis Celebrans in Sacro faciendo atque Sacerdotes Ecclesiae etiam in Officio Divino recitando se conformare debeant?

II. An liceat Regularibus, si quando ipsis precario committeretur una cum cura animarum administratio alicuius Ecclesiae Saecularium, Sacras functiones iuxta ordinem Kalendarii propriae Religiosae Congregationis peragere, relicto Kalendario Dioecesano, cui populus iam assuetus fuerit?

III. An Regularis Ecclesiae saeculari aliquando ad tempus sive ad beneplacitum Episcopi (Superiore Religioso assentiente) praepositus atque privatim recitans Horas canonicas, adhibito, iuxta decreta a S. Rituum Congregatione Kalendario proprio Ordinis, teneatur nihilominus ad Officium Sancti Titularis Ecclesiae saecularis praedictae et quidem sub ritu duplicis primae classis cum Octava?

IV. Item, an commissa absque tempore praefinito, administratione Ecclesiae regularis Sacerdoti saeculari huic liceat, amoto Kalendario Regularium, quo hactenus usus fuerit Clerus illius Ecclesiae ordinare Missas et Officia publica iuxta Kalendarium Dioecesanum?

V. Quid decernendum de Kalendario illorum Districtuum (sive sint de iure Cleri saecularis, sive de iure Cleri regularis) ubi Ecclesia nondum aedificata, populus ad Sacra adunetur in aedificiis, nonnisi transitorie ad cultum destinatis?

VI. Cum saepenumero eveniat (vi privilegii a Sancta Sede concessi) Canonicos Ecclesiae cathedralis praepositos esse, cum cura animarum et onere residentiae Ecclesiis dissitis, nec a Cathedrali dependentibus, utrum a Canonico Rectore huiusmodi Officium divinum sit persolvere dum iuxta Kalendarium Cathedralis vel potius iuxta Kalendarium Ecclesiae, cui hac ratione et stabili modo, sive etiam vita perdurante, ipse fuerit scriptus?

VII. An Sacerdotes assistentes sive Vicarii teneantur in recitatione privata divini Officii se conformare Kalendario Ecclesiae, cui sunt addicti?

VIII. An liberum sit Canonico Rectori, quamdiu hoc mu-

nere fungitur, statuere pro arbitrio Kalendarium Cathedralis pro Kalendario Ecclesiae et Districtus Missionarii, sive quasi Paroeciae, cui, ut supra praeest, ne scilicet Missa ab Officio discrepet?

IX. Utrum Officium Vesperarum Dominicis, festisque diebus publice decantari solitum, ordinandum sit iuxta Kalendarium Ecclesiae, in qua persolvitur, an potius concordandum cum Officio privatim recitando a Rectore Ecclesiae, partes ut plurimum hebdomadarii agente?

Et Sacra eadem Congregatio, ad relationem subscripti Secretarii, exquisito voto Commissionis Liturgicae, omnibusque mature perpensis, rescribendum censuit:

Ad I. *Affirmative.*

Ad II. *Negative.*

Ad III. *Negative.*

Ad IV. *Affirmative.*

Ad V. *Kalendarium dioecesanum adhibendum est.*

Ad VI. *Negative ad primam partem, Affirmative ad secundam.*

Ad VII. *Affirmative.*

Ad VIII. *Negative.*

Ad IX. *Affirmative ad primam partem, Negative ad secundam.*

Atque ita rescripsit die 4 Februarii 1898.

C. Card. MAZZELLA *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

Diomedes Panici, *Secretarius.*

EX S. CONGREGATIONE INDICIS

Dubia proposita.

Cum circa Constitutionem *Officiorum ac munerum* huic Sacrae Indicis Congregationi sequentia dubia proposita fuerint, videlicet:

1. Utrum haec verba articuli V: *qui studiis theologicis aut biblicis dant operam,* intelligenda tantum sint de doctis viris, iis scientiis deditis, aut extendi valeant ad universos Sacrae Theologiae tyrones?

2. An opera (quae permulta sunt) erroribus infecta, *a Syllabo* damnatis, verbis articuli 14 prohibita censeantur, quatenus errores ab Apostolica Sede damnatos continentia?

3. Utrum excerpta a periodicis capita seorsim edita (vulgo *tirages à part*) censeri debeant *novae editiones*, atque proinde nova approbatione indigeant, prout articulo 44 requiritur?

4. Utrum dicta Constitutio vim obligatoriam habeat etiam pro regionibus britannici idiomatis, quas tacita dispensatione frui quidam arbitrantur?

Sacra Congregatio omnibus mature perpensis sub die 19 Maii 1898 responderi mandavit.

Ad 1m. *Negative* ad 1am. partem; *affirmative* ad 2am.

Ad 2m. *Affirmative*, si hos errores tueantur, seu propugnent.

Ad 3m. *Negative.*

Ad 4m. *Affirmative.*

Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. Congregationis Indicis die 23 Maii 1898.

EX S. C. NEGOTIORUM EXTRAORDINARIORUM

DECLARATIO AUTHENTICA quoad significationem denominationis *Indorum* et *Nigritarum* in Litteris Apostolicis *Trans Oceanum*, die 18 Aprilis 1897 *(De Privilegiis Americae Latinae)*. (1)

EX AUDIENTIA SANCTISSIMI

Die 24 Maii a. 1898.

Cum propositum fuerit dubium, quinam nomine *Indorum* et *Nigritarum* in Litteris Apostolicis *Trans Oceanum* a SSmo D. N. Leone PP. XIII die 18 Aprilis 1897 editis, intelligi debeant, Eadem Sanctitas Sua, referente me infrascripto Sacrae Congregationis Negotiis Ecclesiasticis Extraordinariis praepositae Secretario, haec quae sequuntur censuit declaranda:

In praedictis Litteris Apostolicis *Trans Oceanum*, nomina *Indorum* et *Nigritarum* eadem significatione sumi ac in ce-

(1) Relatae fuerunt hae litterae Vol. XXIX, 659.

teris praecedentibus Constitutionibus pontificiis, de hac materia agentibus, speciatim in Constitutionibus Alexandri VIII *Animarum saluti,* diei 30 Martii 1690, et Benedicti XIV *Cum Venerabilis,* diei 27 Ianuarii 1757, videlicet:

I. Sub nomine *Indorum* et *Nigritarum,* praeter ipsos Indos et Nigritas, comprehendi etiam eos, qui ex Indo aut Nigrita et ex muliere Europaea (vel europaei sanguinis) nec non qui ex Europaeo viro et Indica vel Nigrita muliere sunt progeniti, ideoque *Mixti, Mestitii* vel *Mulati* vocantur, et absolutam medietatem sanguinis europaei habent. Non autem comprehendi eos, qui originem ab Indis vel Nigritis ducunt per avum tantum vel aviam, quique *Quarterones* dicuntur, utpote quartam solummodo partem sanguinis indici vel nigritici habentes; et multo minus qui per proavum vel proaviam dumtaxat ab Indis vel Nigritis originem trahunt, et vulgo *Puchueles* seu *Pucuelles* appellantur.

II. Insuper, *Indorum* et *Nigritarum* nomine intelligi etiam Africanos, Asiaticos et Oceanios, dummodo ex europaeo sanguine non sint, ac in America Latina commorentur, quamvis in ea nati non fuerint.

Et ita Sanctitas Sua publicari et servari mandavit, contrariis quibuscumque minime obfuturis.

Datum Romae, ex Secretaria eiusdem Sacrae Congregationis, die, mense et anno praedictis.

Felix Cavagnis *Secretarius*
S. Congr. Negotiis Eccl. Extr. praep.

EX S. CONGR. S. R. U. INQUISITIONIS

Quoad Baptisma conferendum adultis *in articulo mortis.*

Feria IV, die 30 Martii 1898.

Huic Supremae Congregationi S. R. et U. Inquisitionis delatum fuit enodandum sequens dubium:

Utrum Missionarius conferre possit baptismum in articulo mortis mahumedano adulto, qui in suis erroribus supponitur in bona fide:

I. Si habeat adhuc plenam advertentiam, tantum illum adhortando ad dolorem et ad confidentiam, minime loquendo de nostris mysteriis, ex timore ut ipsis non crediturus sit;

II. Quamcumque habeat advertentiam, nihil ei dicendo, cum ex una parte supponitur illi non deesse contritionem, ex alia vero prudens non esse loqui cum eo de nostris mysteriis;

III. Si iam advertentiam amiserit, nihil prorsus ei dicendo.

In Congregatione Generali habita ab EE. ac RR. DD. Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus, proposito dicto dubio, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, EEm̃i ac RRm̃i Patres responderi mandarunt:

Ad I. et II. Negative, i. e. non licere huiusmodi mahumedanis, de quibus in primo et secundo quaesito agitur, sive absolute sive conditionate administrare baptismum; et dentur decreta S. O. ad Episcopum Quebecensem sub die 25 ianuarii et 10 maii 1703 (1), *et Instructio S. Officii sub die 6 iunii 1860 ad Vicarium Apostolicum Tche-Kiang.*

(1) *En dispositiones dictorum decretorum 25 Ian. 1703.* — Quaeritur utrum antequam adulto conferatur Baptisma, minister teneatur ei explicare omnia Fidei nostrae mysteria, praesertim si est moribundus, quia hoc perturbaret mentem illius. An non sufficeret si moribundus promitteret fore, ut ubi e morbo convalescet, instruendum se curet, ut in praxim redigat quod ei praescriptum fuerit.

R. Non sufficere promissionem, sed missionarium teneri adulto etiam moribundo, qui incapax omnino non sit, explicare mysteria Fidei quae sunt necessaria necessitate medii, ut sunt praecipue mysteria Trinitatis et Incarnationis.

10 Maii 1703. — 1. Quaeritur an missionarius possit conferre Baptisma, aliaque Sacramenta infirmo barbaro, cui explicata sunt Religionis mysteria, quique pollicitus est observaturum se mandata; missionarius autem certus est quod non promiserit ea servaturum nisi hoc tantum motivo, scilicet, quod nolit ei contradicere. Multae ipsi supersunt rationes dubitandi, num moribundus sit bene instructus, quia missionarius linguae barbarae rudis fere atque imperitus non potuit nisi obiter explicare mysteria sublimia, excedentia captum barbarorum, et quamvis moribundus affirmet se omnia capere, exteriora tamen et exiguitas devotionis persuadent id moribundum dicere ex complacentia, ita ut si alius ad eum accederet qui diceret, quod omnia quae dicta sunt ei nihil sint nisi merae fabulae, *etiam, sunt fabulae,* responderet barbarus complacendi gratia. Hoc autem oriri potest ex duobus principiis: Primum quia non capit, quae ei dicuntur; ex. gr. animi levitate, ita ut eo ipso momento, quo dicit: *credo et faciam,* credat revera, et exequi velit, sed minima ratione contraria sententiam mutabit: quod tamen constat quod barbarus nollet uri in inferno, et sic affirmatio eius possit esse vere ex intimo cordis, difficultas est, utrum credat esse infernum, an vero audiat quae dicta sunt ei tamquam historiam sibi narratam, quae vera et falsa esse potest.

2. An possit baptizari adultus rudis et stupidus, ut contigit in barbaro, si ei

Ad III. De mahumedanis moribundis et sensibus iam destitutis respondendum ut in decr. S. Officii 18 septembris 1850 ad Episc. Perthensem; idest: « Si antea dederint signa velle baptizari, vel in praesenti statu aut nutu aut alio modo eamdem dispositionem ostenderint, baptizari posse sub conditione, quatenus tamen missionarius, cunctis rerum adiunctis inspectis, ita prudenter iudicaverit ».

Feria vero VI die 1 Aprilis eiusdem anni, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de his omnibus SSmo D. N. Leoni Div. Prov. PP. XIII relatione, SSmus resolutionem Emorum Patrum approbavit.

I. Can. Mancini S. R. et U. I. *Notarius.*

Quoad usum spiritismi.

Beatissimo Padre,

Tizio, escluso ogni accordo collo spirito maligno, usa evocare le anime dei trapassati. Egli opera così: solo, senz' altro

detur sola Dei cognitio, et aliquorum eius attributorum, praesertim iustitiae remunerativae et vindicativae, iuxta hunc Apostoli locum *accedentem ad Deum oportet credere quia est et remunerator est,* ex quo infertur adultum barbarum in certo casu urgentis necessitatis posse baptizari quamvis non credat explicite in Iesum Christum.

3. Utrum missionarius teneatur barbaris adultis baptizatis aut baptizandis omnia praecepta legis positivae divinae intimare, praesertim ea omnia quibus sese submittere difficultatem haberent, ut eiusmodi barbari securitate conscientiae fruantur, licet ea praecepta non observent quae ignorant, eo nitentes iuris axiomate *lex non obligat nisi fuerit promulgata.*

R. Ad 1. Non licere, si missionarius sit moraliter certus, prout in dubio asseritur, barbarum infirmum non sufficienter iuxta proprii captus mensuram intellexisse mysteria religionis christianae sibi explicata, aut ea sufficienter non credere, et ex solo motivo non contradicendi promittere se servaturum mandata eiusdem religionis.

Si vero missionarius prudenter credat infirmum barbarum, quando dicit: *credo et faciam,* revera tunc sufficienter credere serioque promittere se servaturum, ut supra, debere baptizari.

Si autem de praedictis, missionarius dubitet, et tempus non suppetat illum melius instruendi, immineatque periculum mortis, debere itidem baptizari sub conditione.

Ad 2. Missionarium non posse baptizare non credentem explicite in Dominum Iesum Christum, sed teneri illum instruere de omnibus iis quae sunt necessaria necessitate medii iuxta captum baptizandi.

Ad 3. Teneri omnia praecepta legis positive divinae intimare.

dirige una preghiera al Capo della Milizia celeste, perchè voglia concedergli di parlare collo spirito di quella determinata persona. Passano istanti; ed egli, preparata la mano a scrivere sente muoversi la stessa che lo avverte della presenza dello spirito. Egli espone quanto desidera sapere, e la mano scrive in risposta alle proposte di lui.

Le risposte sono tutte in conformità con la fede e lo insegnamento della Chiesa sulla vita futura. Riguardano per lo più lo stato in cui trovasi l'anima di un defunto, il bisogno che potrebbe avere di suffragii, le lagnanze di essa sulle ingratitudini dei parenti ecc.

Ciò posto, è lecito l'operato di Tizio?

Feria IV, die 30 Martii 1898.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab EEm̃is et RR. DD. Cardinalibus, in rebus fidei et morum Generalibus Inquisitoribus, proposito suprascripto dubio, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EE. ac RR. Patres respondendum mandarunt:

Uti exponitur, non licere.

Feria vero VI die 1 Aprilis eiusdem anni, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de his omnibus SSm̃o D. N. Leoni Div. Prop. Pp. XIII relatione, SSm̃us resolutionem EEm̃orum Patrum approbavit.

I. Can. Mancini S. R. et U. I. *Notarius.*

FACULTATES quaelibet amodo conceduntur solummodo Ordinariis locorum.

Feria IV, die 20 Aprilis 1898.

Postquam per Decretum huius Supremae Sacrae Congregationis in Fer. IV die 24 Novembris 1897 (1) declaratum fuit facultates omnes speciales habitualiter a S. Sede Episcopis aliisque locorum Ordinariis concessas non suspendi eorum morte vel cessatione a munere, sed ad successores Ordinarios extendi, ad formam Decreti S. Officii Fer. IV diei 20 Februarii 1888 pro dispensationibus matrimonialibus; propositum fuit eidem huic

(1) Decretum hoc adest hoc volumine pag. 627.

S. Congregationi dubium, utrum expediat in posterum eliminare facultates *durante munere,* quae ut plurimum Vicariis Capitularibus conceduntur.

Porro in Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab EEm̃is et RRm̃is DD. Cardinalibus in rebus fidei et morum Inquisitoribus Generalibus, praefato dubio diligenter expenso, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EEm̃i ac RRm̃i Patres rescribendum mandarunt:

Clausulam durante munere, *esse supprimendam et in ceteris standum formae Decreti iam lati die 20 Februarii 1888 num. 1. et 2., at iuxta modum idest:*

« 1°. Facultates omnes habituales in posterum committendas esse Ordinariis locorum ».

« 2°. Appellatione *Ordinariorum* venire Episcopos, Administratores seu Vicarios Apostolicos, Praelatos seu Praefectos habentes iurisdictionem cum territorio separato, eorumque Officiales seu Vicarios in spiritualibus generales, et sede vacante Vicarium Capitularem vel legitimum Administratorem ».

Subsequenti vero Feria VI, die 22 eiusdem mensis Aprilis 1898, in solita audientia R. P. D. Assessori impertita, facta, de his omnibus SSm̃o D. N. Leoni Div. Prov. Pp. XIII relatione SSm̃us resolutionem EEm̃orum Patrum approbavit, contrariis non obstantibus quibuscumque.

I. Can. MANCINI S. R. et U. I. *Notarius.*

DUBIA quoad accelerationem partus.

Beatissime Pater,

Episcopus Sinaloen., ad pedes S. V. provolutus, humiliter petit resolutionem insequentium dubiorum:

I. Eritne licita partus acceleratio quoties ex mulieris arctitudine impossibilis evaderet foetus egressio suo naturali tempore?

II. Et si mulieris arctitudo talis sit, ut neque partus praematurus possibilis censeatur, licebitne abortum provocare aut caesaream suo tempore perficere operationem?

III. Est ne licita laparatomia quando agitur de praegnatione extra-uterina, seu de ectopicis conceptibus?

Feria IV. die 4 Maii 1898.

In Congregatione Generali habita ab EEmis et RRmis DD. Cardinalibus contra haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, propositis suprascriptis dubiis, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EEmi ac RRmi Patres rescribendum censuerunt:

« Ad I. Partus accelerationem per se illicitam non esse, dummodo perficiatur iustis de causis et eo tempore ac modis, quibus ex ordinariis contingentibus matris et foetus vitae consulatur ».

« Ad II. Quoad primam partem, *negative*, iuxta decretum Feria IV, 24 Iulii 1895, de abortus illiceitate (1).—Ad secundum vero quod spectat: nihil obstare quominus mulier de qua agitur, caesareae operationi suo tempore subiiciatur ».

« Ad III. Necessitate cogente, licitam esse laparatomiam ad extrahendos e sinu matris ectopicos conceptus, dummodo et foetus et matris vitae, quantum fieri potest, serio et opportune provideatur ».

In sequenti Feria VI, die 6 eiusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de omnibus SS. D. N. Leoni Div. Prov. Papae XIII relatione, SSmus responsiones EE. ac RR. Patrum approbavit.

I. Can. Mancini S. R. et U. I. *Not.*

(1) Decretum hoc relatum fuit Vol. XXVIII, 383. Recole in subiecta materia etiam Vol. XXII, 748, Vol. XXVI, 556.

EPISTOLA SSmi D. N. Leonis Papae XIII ad Archiepiscopum Mediolanen. Andream Ferrari S. R. E. Cardinalem, occasione, qua Civitas mediolanensis, aliaeque Italiae partes per rebelles homines agitatae fuerunt.

Signor Cardinale

Non poteva l'animo Nostro non commuoversi grandemente nell'apprendere i gravi tumulti avvenuti in varie regioni d'Italia, e i gravissimi, onde venne nei trascorsi giorni funestata Milano. Lugubre al Nostro pensiero si presentava tale spettacolo di sovversivi attentati e di spargimento di sangue cittadino, non meno pel male che rivelava che per quello che presagiva. Nè poteva, invero, il reo seme da lungo tempo sparso impunemente nella penisola con tanto pervertimento d'idee, con tanta corruzione di costumi e non minore danno della religione, non rendere amari frutti. Perciò era da attendersi che l'eloquenza dei fatti facesse rinsavire coloro, i quali, dopo avere osteggiato la salutare efficacia della Chiesa ed allontanato Dio dalla società, toccavano or ora con mano le rovine dell' opera demolitrice proseguita con tanto studio. Scorgiamo invece, non senza dolore, come essi, giovandosi del presente momento, dànno sfogo alle più malevole insinuazioni, traducendo quasi rei delle ri-

Eme Card.

Quum adeo graves in plerisque Italiae regionibus, praesertim vero Mediolani, tumultus nuper evenisse accepissemus, fieri non potuit, quin animus noster summo dolore afficeretur. Lugubre spectaculum menti obversabatur; atrocissimos enim fore rebellium ausus, et civium sanguinem profusum iri trepidantes suspicabamur, cum ob incommoda, quae hi tumultus inferebant, tum vero etiam ob peiora quae minabantur. Nec profecto fieri poterat, ut triste semen iamdiu in Italia, tanta cum moralium sensuum perturbatione, tanta morum depravatione, maximoque cum Religionis detrimento, impune sparsum, tristissimos non ederet fructus.

Ideo spectandum omnino erat fore, ut eventorum experientiâ docti ii resipiscerent, qui postquam salutarem Ecclesiae actionem aversati fuerant, et Dei nomen ab humana Societate amandaverant, nuper oculis ipsi suis viderant, inceptum subvertendae rei publicae opus, quod tanto studio prosecuti erant, dissolvi ac ruere. Contra haud sine moerore conspicimus, eosdem nunc, capta occasione, pessimis calumniis honestos quosque cives impetere, hos tamquam auctores horum tumultuum incusantes, hanc

provevoli sommosse onesti cittadini, presi di mira sol perchè devoti alla Chiesa e all'Apostolica Sede; ignorando, o fingendo d'ignorare che le sommosse popolari non è la Chiesa che le insegna, nè i cattolici che le promuovono; ma ch'è d'uopo cercarne altrove gli autori ed i complici. — In sì critici momenti, Noi avremmo desiderato che ella, Signor Cardinale, si fosse potuto trovare nella sua diletta Milano, conciliatore di pace ed apportatore di conforto; il togliere però motivo da questo fatto, che senza malevole prevenzioni sarebbe stato forse meno osservato, per lanciare sul capo dell' unto del Signore un torrente d' ingiurie, e trascinare tra mille vituperî un membro del Sacro Collegio, chè è con particolare vincolo congiunto a Noi e alla Sede Apostolica, come da parecchi giorni con manifesta cospirazione settaria si vien facendo, è oltraggio che se contrista Noi grandemente, non può non recare sdegno ad ogni animo cristianamente civile. Siamo persuasi che non è tanto la persona di lei, che ha dato in ogni occasione nobile esempio di carità pastorale, a cui sono rivolte le ire; quanto il principio rappresentato da lei, cioè di tenere, sulle orme dei SS. Ambrogio e Carlo, intimamente unito a que-

unam ob causam, quod eos viderint Ecclesiae atque Apostolicae Sedi addictos: quasi vero ignorent, nisi forte ignorare simulent, populorum tumultus neque ab Ecclesia comprobari, neque a Catholicis promoveri, sed eorum auctores ac suasores aliunde inquirendos esse.

In his adeo difficilibus rei publicae angustiis Te, Eme Cardinalis, Mediolani praesentem (atque utinam potuisses!), tamquam pacis sequestrem, et publici solatii causam, percupissemus. At vero ex ista absentia, quam adversarii, nisi maligno animo affecti fuissent, minus fortasse advertissent, occasionem arripere, Sacerdotem iniuriis insectandi, sacri Senatus patrem conscriptum, speciali nomine Nobis atque huic S. Sedi addictum, innumeris contumeliis palam traducendi (quemadmodum aliquot abhinc dies, manifesta perduellium conspiratione, istic, etiam num, fieri constat), eiusmodi ignominia est, quae ut Nos maximo moerore afficit, ita quemlibet christiano civilique ritu excultum in summam indignationem provocat.

Id vero Nobis omnino persuasum est, nequaquam contra te solummodo, Eme Cardinalis, qui praeclara semper pastoralis charitatis exempla praebuisti, verum etiam, imo potissimum, contra catholicam Religionem, cuius istic nomen et magisterium geris, dum SS. Ambrosii, et Caroli vestigia persequens, te gregemque tibi concreditum

sta Cattedra Apostolica il gregge affidatole. Peraltro non comprendiamo a qual bene possa condurre cotanto infierire contro l'autorità di un vescovo, quando si sente scossa con eccessi di violenza la stessa autorità sociale. — Se tale scatenamento di passioni, frutto della prevalenza settaria, non può non essere per Noi cagione di vivo rammarico, Ci è tornato a conforto l'apprendere le testimonianze di devozione e di stima a lei spontaneamente offerte, in risarcimento delle patite ingiurie, da cotesto Capitolo metropolitano e Clero addetto alla cura delle anime nella città e nel suburbio. Amiamo anche sperare che il laicato cattolico milanese, di cui lodammo più volte la energia e costanza di propositi e l'attaccamento alla Chiesa, non si lasci punto scoraggiare, anzi più unito nell'ossequio e nell'affetto al suo pastore perseveri saldo nei principii religiosi, in cui precipuamente è riposta la salvezza stessa della patria.

Non ha molto Ci siamo consolati delle splendide dimostrazioni di fede e pietà, date dai Milanesi, nel decimoquinto centenario del loro santissimo Protettore. Ed ora Ci è grato rinnovare ad essi ed al loro pastore i sensi della Nostra speciale benevolenza.

huic Apostolicae Sedi perpetuo coniunctum servare eniteris.

Attamen quid prodesse possit ignoramus adeo contra Episcopi auctoritatem efferari, quando violentis motibus Reipublicae auctoritas ipsa concutitur.

Si quidem ista populorum effraenata licentia (fructus utique dominantis ubique Massonicae sectae) acerbi Nobis causa doloris est, maximopere Nos observantiae atque eximiae aestimationis testimonia pro toleratis iniuriis tibi ab isto Capitulo Metropolitano, Cleroque curam animarum in urbe et in suburbanis gerente, sponte exhibita vix Nobis nota fuere, plane recrearunt.

Volumus autem bene sperare, fore ut Laici catholici mediolanenses, quorum alias saepenumero constantiam, ac virilem propositi tenacitatem commendavimus, horum audaciâ territi, animo non despondeant; sed immo Pastori suo magis in dies obsequio animique affectu coniuncti, in religiosis dogmatibus profitendis, in quibus salus ipsa Patriae praecipue nititur, constantes firmique sint.

Haud ita pridem publicas, easque affatim splendidas, Religionis ac pietatis significationes ab civibus Mediolanensibus, cum quindecies centum complerentur anni ab obitu Sanctissimi sui Patroni coelestis ac Praesulis factas fuisse, magna cum animi nostri laetitia accepimus.

Nunc vero et iisdem et tibi eorum Pastori, nostrae erga vos specialis benevolentiae sensa iterum expromere gestimus.

A tale uopo impartiamo con tutta l'effusione del Nostro paterno affetto a lei, signor Cardinale, al Clero ed al popolo affidato alle sue pastorali cure l'Apostolica benedizione.

Dal Vaticano, 22 maggio 1898.

LEO PP. XIII.

Cuius rei gratia tibi, Eme Cardinalis, Clero, populoque tuis pastoralibus curis commisso Apostolicam Benedictionem toto paterni cordis affectu impertimus.

Ab Aedibus Vaticanis, die 22 maii anno 1898.

LEO PAPA XIII.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII

STRIGONIEN.

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 31 Iunii 1897.

Sess. 24 c. 5 De ref. matr.

Compendium facti. Laurentius die 17 Aprilis anni 1888 coram ministro acatholico matrimonium iniit cum Ida annos circiter 33 tunc nata, sectae Calvinianae addicta.

Matrimonium hoc mixtae religionis absque dispensatione apostolica et coram ministro calviniano, spreta forma Conc. Tridentini, celebratum, licet illicite contractum, tamen in illis regionibus uti validum habendum est. Sed illicitum huiusmodi coniugium haud felicem exitum sortitum est.

Siquidem mulier, licet pluries a suo viro accita ad officium coniugale obeundum, tamen semper renuisse videtur. Ratio, qua mulier debitum coniugale pertinaciter concedere noluit, praeter alienationem animi a suo viro, ea videtur fuisse, quia resciverat mulierem quamdam ex partu ob chirurgicam operationem obiisse.

Interea post duas vel tres hebdomadas, quas mulier partim loco habitationis mariti, partim apud matrem suam in

propinquo pago degentem transegerat, maritum deseruit non amplius reversura.

In hac infelici conditione vir, postquam a ministro calviniano sententiam personalis separationis obtinuit, regiam iudiciariam Sedem Posoniensem, quae pro muliere acatholica erat forum competens, adivit, ab ipsa expostulans nullitatem matrimonii ob accusationem impotentiae ex parte mulieris.

Huic petitioni adhaerentes civiles iudices tres deputarunt peritos ad corpus mulieris inspiciendum, qui peracta inspectione, testimonium tulerunt de omnimoda potentia mulieris et de eius virginitate. Unde matrimonuium solutum declarare non dubitarunt.

Peracto hoc processu, Laurentius recursum habuit ad Ordinarium Tirnavensem, qui, audito viro ac aliis testibus, non obstante contumacia mulieris, sententiam separationis a thoro et cohabitatione in favorem viri dedit. — Nunc vir, volens novas inire nuptias ad S. Sedem supplicem misit libellum, enixe adprecans ut matrimonium suum utpote inconsummatum solveretur.

S. C. C. Emo. Archiepiscopo Strigonien. mandavit ut processus conficeretur tum super asserta non consummatione, quum super causis dispensationis, servata forma Const. Benedicti XIV *Dei Miseratione* et Instr. S. C. C. an. 1840, cum facultate etiam subdelegandi. Imo eadem S. C. rescripsit etiam ut, perdurante contumacia mulieris, adhiberentur in eodem processu testimonia peritorum edita in iudicio civili, his tamen adscitis, quantum fieri possit, coram ecclesiastico tribunali, ut iuramento confirmarent sua testimonia.

Constituto tribunali, auditus fuit actor, excussi fuerunt testes septimae manus, qui omnes honestatem et veracitatem actoris in altum extollunt. Auditi etiam fuerunt medici, qui ex mandato tribunalis civilis mulierem inspexerunt, et iuramento integritatem eiusdem firmarunt. Mulier licet ad normam legis accita, in sua contumacia permansit.

Disceptatio Synoptica

Votum Theologi. Ex tota facti specie erui mihi videtur: 1° Probabile esse, quod matrimonium initum inter Laurentium et Idam nunquam fuerit consummatum. 2° quod gravia et urgentissima motiva extant, quae matrimonium hoc ratum sed non consummatum Apostolica auctoritate dissolvatur.

Prae primis notandum censuit consultor, quod Matrimonium, de quo heic agimus, fuerit, etsi illicite, valide tamen contractum; quoniam Hungaricis regionibus haud publici iuris effectae sunt Sanctiones Tridentinae. Deinde hoc teneo, quod Curia Strigoniensis processum sufficienter absolverit ad tramitem Bullae Benedicti XIV *Dei Miseratione* et Instructionis Sacrae Congregationis Concilii. Sufficienti diligentia inquam: deest siquidem tum iurata depositio ex parte uxoris coram Iudice ecclesiastico, tum quoque depositio septimae manus ex eiusdem uxoris parte. Qui sane defectus ex eo irrepserunt in procedura, quod mulier acatholica hos testes designare pertinaciter recusavit, et quamvis ter iuridice citata, minime tamen adduci potuit ad comparendum coram Iudice Ecclesiastico, ut declarationes de more ediceret. Licet autem defectus hic, quem quisque sentit gravissimi momenti, processum invalidare haud faciant; quoniam haec Sacra Congregatio Concilii certior facta de hac mulieris obstinatione, benigne annuit, ut defectus iste suppleretur per Medicorum relationem coram Iudice Ecclesiastico iterum ab ipsis iuramento firmandam (prouti revera actum est): tamen prudentius egisset Iudex Curiae Strigoniensis, si ex officio aliquo propinquos aut affines aut amicitiae vinculo cum Ida coniunctos citasset, ad veritatis experimentum in iudicio exquirendum. Aderat Mater Idae, aderat Frater, et forte alios non deesse putare licet, qui si in iudicio advocarentur non repulsam stulte apposuissent. Quae coniectura maxime convincit, quia frater Idae beni-

gne citationem eiusdem Idae excepit, dum haec muliercularum instar cursorem, clauso super se ostio, nollet audire.

Aliud vitium, si ita loqui licet, mihi videtur in processu excidisse. Cum enim, ut infra dicetur, Periti Medici qui sexus integritatem retulerint, sub iuramento declaraverint posse vaginam Idae, intacto permanente hymene, penetrari a membro, grossitiem digiti indicis non excedente, reliquum erat, ut Iudex Ecclesiasticus ordinare debuisset corporalem Mariti Idae inspectionem, ut certioraretur quod Maritus Idae tantam grossitiem non haberet in partibus sexualibus. Quisque enim facile concedet, quod si hoc iuridicum testimonium praesenti causae accederet, magnam in controversia de matrimonii inter Idam et Laurentium inconsummatione lucem effunderet. Nihil tamen huius inquisitionis a Iudice actum est. Quin illam quaestionem videtur despexisse ea de causa, quod robustus sit Laurentius et statura grandis. At quid inde? Nonne atrophiae partium in gigante esse non possunt? — His scrupulis acta mea mens non potest adduci, ut omni ex parte absolutum processum declaret. Teneo tamen, ipsum quoad reliqua esse bene confectum.

Hisce animadversionibus praemissis, processit ad demonstrationem primae partis propositionis, videlicet: probabile esse, quod matrimonium inter Idam et Laurentium non fuerit consummatum. Idque primo probatur ex iuratis affirmationibus Actoris, qui suas depositiones taliter concludebat; quoniam ob violentam renitentiam uxoris copulam carnalem nec incipere potui, propterea nec imperfectam, nec omnino ullam copulam exercuimus, nulla inter nos copula intervenit.

Ex his omnibus Actoris responsionibus colligitur, quod Ida vel ipso nuptiarum tempore, animum a marito omnino abalienatum ostenderit, et nonnisi aegre in domum mariti concesserit, a quo saepe praetensis et futilibus causis abibat; et licet decies Maritus cum ea coire tentaverit, nunquam tamen ipsam vel leviter attingere potuit, quoniam Ida metu partus illum constanter a se vi repellebat. Ten-

tavit quidem Laurentius uxorem suam ad saniora consilia exprobrationibus reducere, sed frustra; rursus ad sibi devinciendum eius animum, et spe saltem in posterum ipsam adducendi in consensum copulae, suasit ei ut sibi emeret possessionem in ipsa (Mariti) patria, sed irrito prorsus conatu; nam non solum obstinate copulam negavit, iam antea ab ipsamet uxore promissam, sed post paucos dies discessit finaliter ab eo. Stante itaque hac constante et pertinaci Idae obstinatione in denegatione debiti coniugalis, non video plane, qua ratione Laurentius matrimonium consummare potuerit intra illas tres hebdomadas, quarum exiguam tantum partem uxor in mariti domum transigebat, quaeque ut facilius impossibilem redderet coitum, ne nocte quidem vestes exuit. A fortiori id perficere nequivit, post uxoris discessum, quia nonnisi occasione institutorum reconciliationis tentaminum, hi coniuges convenerunt, quibus in circumstantiis deerat etiam omnino opportunitas coeundi. — Tandem huius matrimonii inconsummatio luculenter demonstratur, ex recognita, a Peritis in arte, virginali integritate uxoris, ad cuius corporis inspectionem Actor ipse provocavit Medicos. Etenim si uxorem cognoverit, quisque videt, quod nunquam ausus fuisset hanc inspectionem urgere, sic enim semet certissimae refutationi exposuisset. Quae omnia plene confirmantur ex iuramento ab Actore post examen nuncupato.

Sed hic merito quaeritur: possumus ne tuta conscientia fidem adhibere hisce Actoris affirmationibus sub iuramenti sanctitate firmatis? Puto quod ita. Nam testes omnes qui apprime ipsum agnoscebant, unanimi consensu iureiurando declarantur: Laurentium esse virum honestum, religiosum, indole constanti et animo gravi praeditum, proindeque quum iuramento deposuit non periurasse sed puram veritatem edixisse.

Testes vero nonnulli fatentur se certam notitiam non habere de numero dierum ac noctium in quibus hi coniuges cohabitaverint et condormierint, item de numero desertio-

num et reditionum uxoris, et tandem de tempore finalis desertionis. Verum demptis tribus testibus, ceteri omnes, praesertim hi qui familiares coniugibus erant, uno ore, haec fatentur: 1. uxorem vel in ipso nuptiarum die benevolentiam marito suo non ostendisse, 2. coniugale debitum non reddidisse, 3. post finalem uxoris discessum, coniuges tantummodo convenisse, cum reconciliationis causa, adiverunt Calvinianum Ministrum et civile Tribunal.

Ex omnibus iuratis responsionibus testium, colligitur: 1. quod horum affirmationes mirifice concordant cum Actoris depositionibus, praesertim quoad matrimonii inconsummationem: 2. quod attenta uxoris aversione (ne dicam odio) in maritum, eiusdem pertinaci et violenta resistentia in reddendo debito coniugali, et omnimoda solutione cuiusque relationis post finalem discessum uxoris et eius corporis inspectionem, iure concludere possumus « Matrimonium hoc non fuisse consummatum, esse longe probabilissimum ».

Quum vero neque testes, ex parte mulieris comparuerint, neque illa personaliter ad Tribunal ecclesiasticum adfuerint, examini subiicienda sunt documenta deprompta ex civili processu.

Duplex a Civili Tribunali quaestio tribus peritis resolvenda proposita fuit. Prima: utrum mulier ad sexualem copulationem (carnalem copulam) apta sit, an non. Cui quaestioni, post adhibitam diligentem et conscientiosam inspectionem super corpus mulieris, unanimi consensu responderunt « Partes sexuales mulieris a se inspectae, ita interius, quam exterius omnino integras et sanas esse, et propterea hanc mulierem ad sexuale commercium (copulam carnalem) omnino aptam et plane potentem esse ». Altera quaestio, rogatu Advocati Actoris, ad peritos Medicos directa est, scilicet: posset ne ex eventu peractae inspectionis decidi: utrum inspecta mulier carnalem copulam (sexuale commercium) exercuerit, necne? Ad hanc quaestionem iidem Periti reposuerunt communi consensu. « Partes sexuales mulieris inspectae anathomice intactas esse, praesertim hymenem mem-

branam virginalem esse integram, sed propterea debilius aliquod membrum virile penetrare potuisset per vaginam, indicem digitum commode capientem ».

Ex testimonio itaque Peritorum abunde constat: genitalia Idae exhibere signa perfectae virginalis integritatis; quod quidem, si generatim loquendo, testantibus Theologis et Iuristis, non infirmum argumentum suppeditat pro matrimonii inconsummatione; in casu nostro, perpensis praesertim omnibus adiunctis supra memoratis et inferius etiam notandis, si quid video, exhibet magnum argumentum inconsummationis huius matrimonii.

Ultimum argumentum inconsummationis huius matrimonii, desumi poterit ex confessionibus ipsius uxoris Idae, quas ipsa in civili processu ediderat.

Nam ex eisdem apparet omnimodam adesse consensionem inter affirmationes Idae ex civili processu desumptas, et iuratas depositiones actoris ac testium septimae manus ab eodem designatorum. Omnes quippe sine ulla collusione, uno ore fatentur, quod post initum matrimonium inter Idam et Laurentium, coniugum odium fuit constans et perpetuum, eorumdem cohabitatio quam brevissima, in uxore obstinata pertinacia in denegando coniugali debito, et quod post attestatam a Peritis in arte virginalem integritatem mulieris, nunquam maritus ad eam accesserit, proindeque nulla unquam sequuta copula. Quae omnia iam diligenter probata, nisi adesset molestia dubii quantum ad grossitiem genitalium Laurentii, ius sane mihi tribuerent concludendi et firma ac tuta conscientia tuendi, quod matrimonium initum inter Laurentium et Idam, nunquam fuerit consummatum. Attamen donec caligo illius dubietatis a mea mente non repellatur non audeo certum moraliter, sed probabilissimum tantum vocare factum inconsummationis praesentis matrimonii.

Causas vero exquirendi dispensationem super matrimonio rato multiplices esse: quorum prima est coniugum odium erga invicem, eorumque constans atque perfecta animorum

aversio. 2. Sententia fori civilis, quae Ream-Conventam ut acatholicam, quamvis invalide, sed tamen coram mundo a matrimoniali vinculo solvit. 3. Periculum incontinentiae in quo actor versatur, qui declaravit: se familiam condere velle, et se coactum sentire ad vitam matrimonialem, moribusque christianis conformiter vivere. 4. Praesentissimum apostasiae a fide catholica periculum.

VOTUM CANONISTAE. Ad *meritum causae,* accedendo consultor ait: duae sunt quaestiones solvendae. Altera est utrum certis et indubiis argumentis constet matrimonium hoc non fuisse consummatum; altera utrum adsint sufficientes causae quae SS. Dnum. movere merito possint ad dissolutionem hanc concedendam.

Ad primam autem quaestionem quod spectat inconsummatio certa videtur. De inconsummatione enim constare potest *a*) ex depositione coniugum, *b*) ex septimae manus confirmatione, *c*) ex pluribus indiciis quae simul sumpta, sin minus singula, moralem quamdam de ea certitudinem praebent, praesertim vero *d*) ex inspectione corporis.

Porro: *a*) vir iudicialiter et sub sacramenti fide inconsummationem testatus est. Idipsum, etsi non sub iuramenti fide, in civili iudicio asseruit mulier dicens matrimonium non fuisse consummatum, imo se ne passam quidem esse, ut vir ad se accederet. Quae confessioni viri apprime respondent dicentis in examine iudiciali: « circiter decies conatus sum cum ea matrimonium consummare sed frustra, nam uxor me vi a se arcebat ».

b) Testimonium autem septimae manus, quod, ut dixi, solummodo ex parte actoris haberi potuit, plene idipsum confirmat.

c) Ex his autem, ut videtur, non dubia exurgit moralis certitudo de matrimonii inconsummatione; quam abunde firmant quaedam alia indicia quae ex ipso processu eruuntur.

d) Sed praeter haec ipsa corporalis inspectio mulieris plenam videtur reddere moralem de inconsummatione certi-

tudinem. Ea enim ex mandato civilis iudicis a tribus peritis facta est. Hi igitur retulerunt se sexuales mulieris partes anathomice intactas praesertim virginalem membranam (hymenem) integram reperisse. Addiderunt tamen vaginam, quae digitum indicem commode capiebat, debilius aliquod virile membrum ingredi potuisse. Actor tamen in actis dicitur vir nec statura pusillus, nec alioquin debilis, sed corporaliter evolutus ac robustus; quare ne suspicari quidem prudenter quis posset ipsum cum Ida copulam exercere potuisse quin eius hymenem aliquatenus saltem dilacerasset.

Quod si de matrimonii inconsummatione constare videtur, alterum requisitum seu iustas causas ad dispensationem concedendam in casu adesse palam est. Nulla enim omnino spes reconciliationis inter hos coniuges affulget; quod patet tum ex ipso civili processu in quo matrimonium hoc solutum esse declaratum fuit ratione invincibilis alienationis coniugum ad invicem, tum ex attestatione ipsorum coniugum qui coram haeretico ministro professi sunt, se ad invicem implacabile odium concepisse. Accedit alia gravissima ratio. Vir enim in summo animae periculo versatur. Desiderans enim quam maxime novas nuptias, quas facile inire posset si haeresi se daret vel civiliter tantum alteri nuberet, in gravissimo periculo est, vel a fide turpiter apostatandi vel in iniquo concubinatu vitam traducendi.

Animadversiones defensoris matrimonii ex officio. Praeprimis ait, tres illi medici, qui iussu civilium iudicum Idae corpus recognoverunt, matrimonii inconsummationem extra dubitationis aleam ponere non audent; adiiciunt enim: « *Debilius aliquod membrum virile penetrare potuisse per vaginam, indicem digitum* commode *capientem* ».

Et matrimonii tutori ab uno ex memoratis tribus medicis quaerenti: « Velit propius explicare sensum sequentis ultimae partis opinionis suae: ... - sed tamen *debilius aliquod membrum virile penetrare potuit per vaginam, indicem digitum* commode *capientem;* - potestne eiusmodi penetratio vaginae, cuius possibilitas non obstante anathomica

integritate partium sexualium mulieris inspectae hic conceditur, - perfecta copula dici et haberi? » medicus nitide reponit: « Si possibilitatem penetrationis alicuius debilioris membri virilis concessimus, tunc eam perfectam copulam habere possumus ».

Huc accedit quod ea muliebris corporis exploratio cum demandata sit a iudicibus, matrimonium non ea quae par est veneratione prosequentibus, quippe qui calvinianis legibus subduntur, quemadmodum intelligi facile datur, facta est non praemisso balneo, nec adhibitis necessariis aliis ad evitandas fraudes ac deceptiones circumspectionibus.

Demum in pretio haberi solet confessio coniugum, testimonio *septimae manus* corroborata. At praesenti in causa non solum desiderantur confessio uxoris testesque ex eius latere, sed praeterea etsi testes ab ipso inducti fide dignum proclament Laurentium, ex iis tamen quae Sidonia, Laurentio affinis, testatur, liquet Laurentium facta praesentem controversiam concernentia propinquis, affinibus et vicinis, non prout gesta erant, sed prouti sibi expediebant, narrasse. In confessis siquidem est Laurentium altero a nuptiis die ad oppidum « *Fallós* » rediisse comitante uxore; et uxorem a viro discessisse tertia ab hymenaeo hebdomada.

Hisce praenotatis, propositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit Ssmo. super dispensatione a matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 31 Iulii 1897, censuit respondere : *Affirmative.*

BAIONEN.

DISPENSATIONIS MATRIMONII

Die 11 Septembris 1897.

Sess. 24, Cap. 5. De ref. matr.

Compendium facti. In nativo oppido *S. Palais*, Baionensis dioecesis, Maria vigesimum annum agens die 8 Augusti 1891, servata forma Concilii Tridentini, matrimonium iniit cum Alberto annorum 31.

Hae nuptiae, uti fertur, solummodo desiderio Mariae parentum contractae, cum ipsa iam alium iuvenem adamasset, miserrimae fuere.

Coniuges, qui a prima nuptiarum nocte eodem thalamo usi sunt, pluries matrimonium consummare tentarunt, sed, uti videtur, semper incassum; siquidem vir morbo laborans ad munera matrimonialia obeunda omnino ineptus a muliere renuntiatur.

Interea per duos annos coniuges pace coniugali perfruiti sunt; nam mulier, ipsa fatente, rei uxoriae ignara, decepta fuit a marito, affirmante id esse omnino secundum naturam. Sed postea circa munera coniugalia edocta, valde conquesta est cum suo viro, qui ab illo tempore a quocumque novo conatu se abstinuit.

Nihilominus coniuges simul vixerunt usque ad an. 1896, quo tempore omnino impossibilis facta est vita coniugalis. Nam, uti fatetur, Albertus in spem veniens sibi reconciliandi mulierem, quae prolem valde exoptabat, eidem hanc turpem propositionem obtulit; ut nempe Niciam peteret et ibi maternitatis solatium alio obtineret concubitu. Qua de re Maria paulo post domum paternam repetens, marito valedixit, ad eum non amplius reversura.

Post discessum uxoris vir tribunal civile adivit, a quo facile obtinere potuit sententiam favorabilem divortii. Dum mulier supplices preces ad Summum Pontificem obtulit, expostulans ut suum matrimonium solveretur, utpote ob viri impotentiam inconsummatum.

Ordinarius Baionensis, cui de more ab S. C. C. preces remissae fuere, super asserta inconsummatione processum instruxit. Interrogata est actrix eiusque septima manus, ac dein mulier subiecta est inspectioni medicali, servatis in omnibus S. C. praescriptis. Vir quoque ad normam legis citatus est, tamen contumax fuit.

Disceptatio Synoptica

DEFENSIO MULIERIS. Suam orationem defensor aggrediens ait, inconsummationem matrimonii luculenter probari ex iurata unius coniugis depositione ac confessione alterius coniugis; ex depositionibus testium, etiam septimae manus; tandem ex inspectione corporis mulieris.

Revera mulier in sua instantia ad Pontificem affirmat: « Mon mari est absolument incapable de remplir le devoir conjugal et de fait il ne l'a jamais rempli avec moi ». Et a iudice percontata: « Est-il vrai comme vous l'affirmez dans votre requête, que le mariage n'a pas été consommé et pourquoi ne l'a-t-il pas été? » Sub iuramenti fide respondit: « C'est vrai parceque il est impuissant . . . J'en parlai à lui, qui m'avoua qu'il avait une infirmité et qu'il était ainsi de la naissance, et que cela tenait à la paralysie du bras droit. En effet il a le bras droit paralysé, et il n'écrit de la main gauche qu'en tremblant ».

Ex hoc orator deducit, hanc iuratam Mariae depositionem suffultam, uti infra videbitur, a septimae manus iurato testimonio, sufficere ad inconsummationem probandam. Unde, secundum ipsum, nihil facessere posset contumacia viri; cum ex capite *Proposuisti de probationibus* eruatur, iuratam unius coniugis confessionem, coniunctam cum propinquorum vel viciniorum bonae famae depositione sufficere ad probationem inconsummationis, quando altera pars est contumax aut negans est. Quam doctrinam tenuit semper S. Congregatio et nuperrime in *S. Iacobi de Chile disp. matr. 12 Maii 1894* (1).

(1) Recole Vol. XXVII, 95.

Sed in casu, urget advocatus, etsi vir sit contumax, non solum, sua contumacia, *implicite* impotentiam confirmavit, quia puduit, infirmitatem suam apud Tribunal manifestare; si enim potens fuisset, cum separationem reformidet, potentiam suam totis viribus comprobare conatus esset; sed *explicite* fassus est per epistolam socero conscriptam.

« Vous trouverez, ait vir, sous pli la consultation de M. le docteur de Sentex, que j'ai vu hier soir. Vous y verrez, que sans être aussi affirmatif que M. le Docteur Petres, il est possible, très probable même, que par un traitement determiné, on peut avoir raison de ma maladie ».

Quae verba confirmantur ex ipso modo agendi eiusdem doct. Sentex, qui interrogatus in processu, noluit interrogationibus respondere dicens: « Le refus de repondre aux questions ci-dessus, decoule d'une obligation absolue pour le médecin, de garder le secret professionnel ». Quod certe, observat orator, non renuisset doct. Sentex, si quid favore clientis sui deponere potuisset.

Sed ulterius advocato non deficiunt alia gravissima argumenta ad viri impotentiam probandam. Nam, ait, si ipse ad rem uxoriam exercendam potens fuisset, certe sponsae non proposuisset Niciam petere ut alio concubitu prolis solatium obtineret.

Insuper, urget defensor, ipse Albertus, tempore non suspecto, suam impotentiam coeundi fassus est. Revera Ioannes Millebiau amicus ab infantia ac condiscipulus testatur: « Au mois de Juin 1896, je me suis rendu à S. Séver appellé par M. Albert. Dans notre entretien je lui demandai les causes du départ de sa femme. Il me dit que le mariage n'avait pas été consommé et il m'avoua son impuissance qu'il attribuait à une faiblesse nerveuse qui datait de quelques années avant le mariage ». Cui consonat I. B. Hirigoyen: « M. Albert lui même bien avant la séparation m'a avoué avoir été consulter le Docteur Petre à Bordeaux soi disant pour soigner une maladie nerveuse ».

Haec omnia, prosequitur patronus, confirmantur ex te-

stibus septimae manus, qui non solum impotentiam Alberti omnino confirmant, sed de honestate et de veracitate Mariae non ambiguis testantur verbis.

Inter alias praestat depositio Fr. Regis ex Definitoris et Rectoris Ordinis S. Francisci, qui postquam suam convinctionem circa matrim. inconsummationem manifestavit, de veracitate ac religione actricis ita testatur: « Je lui crois de bons sentiments religieux et de la sincérité et même de la franchise ». — Et frater actricis deponit: « La dernière fois que M. Albert est venu à S. Palais, je l'accompagnai à la gare à son départ, et je lui dis: Vous avez été bien misérable d'avoir pris ma sœur, ayant cette infirmité. Il me repondit: Il fallait que j'en prisse une! c'est malheureux, que je sois tombé sur votre sœur. Ma conviction est que le mariage n'a pas été consommé ».

His concinit Iustinus Berrogain, qui testatur: « J'ai bonne opinion sur ces deux points (religion et sincérité de Marie). Je crois que Marie a dit la vérité et que en réalité le mariage n'a pas été consommé ». Et Ioannes Petrus Mercatbide: « C'est ma persuasion qu'elle a dit la verité, car on n'invente pas ces choses là; et d'après moi le mariage n'a pas été consommé ». Idem Augustinus Poutchon deponit: « Je crois qu'elle dit la vérité. Tous ces faits d'ailleurs, m'ont été racontés par elle-même, il y a environ six mois dans les mêmes détails. Je ne crois pas que le mariage ait été consommé. D'après moi cette personne a été trompée ».

Ulterius, proseqnitur patronus, ad probandam inconsummationem adest princeps argumentum physicum virginitatis desumptum ex corporali inspectione, in qua uti notat orator, usque ad unguem observatae fuerunt omnes iuris praescriptiones. Revera iudici percontanti: « Avez vous constaté dans Marie l'entière intégrité du corps! Si oui, précisez le marques, aux quelles vous l'avez reconnue. » Ita respondit Maria obstetrix « oui j'ai constaté l'entière intégrité du corps. J'ai constaté à la vue et au toucher que la membrane hymen est intacte sans aucune solution de

continuité ». Idem deponit Maria Emilia Molard: « Oui, j'ai constaté la parfaite intégrité de la membrane de l'hymen au toucher et à la vue. Pour moi Marie est vierge ». — Altera obstetrix Maria Seiglan licet affirmet: « Je ne puis pas me prononcer, parceque au moment où j'ai fait l'inspection, elle a montré une telle sensibilité, que j'ai cru de la délicatesse de ne pas aller plus loin »; tamen, notat orator, haec circumstantia sensibilitatis, pro virginitate et non contra certe deponit.

Quod, urget advocatus, confirmatur ex attestatione medicorum, qui perlectis depositionibus obstetricium, virginitatem actricis affirmant.

Demum orator descendens ad causas dispensandi, notat has in themate clarissimas inveniri. Et primo quidem aversio inter coniuges; nam Maria contra voluntatem suam Alberto nubere coacta fuit, et haec abalienatio dein in immensum crevit, cum vir, impotens ad matrimonii consummationem, ipsi proposuit ut solatium prolis alio concubitu obtineret.

Altera causa orator invenit in viri impotentia. Unde notat, si dubia et probabilis impotentiae existentia sufficeret ad dispensationem obtinendam, quid dicendum cum haec impotentia indubia esset et plenissime probata?

Cui accedit periculum incontinentiae, quia mulier utpote in florenti aetate constituta, novas nuptias inire exoptat. Nec tandem, secundum defensorem, deficit pro separatione consensus utriusque coniugis, quem suadent et mulier, instans pro dispensatione, et vir, ob sententiam divortii iam obtentam.

Animadversiones defensoris s. vinculi. Ex adverso vinculi defensor, praemissa factorum narratione, praeprimis notat veram causam huiusmodi recursus non esse nec viri impotentiam, nec matrimonii inconsummationem, sed potius inveniendam esse in ipsa actrice, quae novas inire nuptias cogitat cum alio iuvene, quem ipsa deperiebat, antequam Alberto in matrimonium traderetur. Revera ipsamet Maria

percontata a iudice: « Quelles sont les raisons justificatives de l'abandon » ingenue respondet: « Le motif particulier de ma détermination est, que je voudrais me remarier avec le jeune homme avec qui je m'étais déjà fiancée ».

Unde matrimonii assertor valde timet, ne Maria nectat insidias. Etenim Maria Seiglan, una ex tribus, quae actricis corpus recognoverunt, ad quaestionem: « Avez-vous constaté dans Marie l'entière intégrité du corps? » abscisse reponit: « Je ne puis pas me prononcer, parce que, au moment où j'ai fait l'inspection, elle a montré une telle sensibilité que j'ai cru de la délicatesse de ne pas aller plus loin ». Et, pergit orator, a veritate alienum fortasse non est actricem, quippe quae felici exitu sustinuerat experimentum a duabus aliis obstetricibus peractum, statim atque percepit se nec artificiis nec aliis praesidiis consequi posse favorabile testimonium ab integerrima Maria Seiglan, constituisse simulare sensibilitatem, et hac ratione explorationem praepedire.

Nec, secundum oratorem, satis confidere possumus in aliarum obstetricum testimonio, quippe quod orale tantummodo est, cum cautum e contra sit ut relatio scriptis praeprimis consignetur.

Ulterius, urget defensor Sacramenti, exploratio ab obstetricibus limitata est ad partes genitales, dum qui de virginitate testimonium ferre debet, reliquum quoque muliebris corporis habitum recognoscat oportet. Unde ad rem citat Zacchiam *lib. 3, tit. 2, q. 7, n. 3 et seqq.*: « Quoniam inest dum pro veritate medicus interrogatur, ut de integra, seu violata virginitate sententiam ferat, ne ex simulata per haec medicamenta decipiatur in iudicando, paucula haec quae sequuntur animadvertere debet. Et primo debet. . . . non ea solum, quae ex muliebrium vasorum constitutione desumuntur perpendere, sed alia quoque, quae ex mammarum, pectoris, ventris, totiusque denique corporis statu elicere licet . . . nam et ipsae carnes in corruptis laxiores sunt, in virginibus duriusculae et renitentiores sunt ».

Quibus animadversis propositum fuit diluendum

Dubium

An consulendum sit SSmo pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato in casu.

Resolutio. Sacra C. C. re disceptata sub die 11 Septembris 1897 censuit respondere: *Affirmative.*

GALLIPOLITANA

IUBILATIONIS

Die 29 Ianuarii 1898.

Per summaria precum.

Compendium facti. Aloysius Calori e civitate Gallipolitana a S. C. C. indultum absentiae a choro obtinuerat ob adversam valetudinem *die 13 Iunii 1891,* idemque confirmatum fuit *die 14 Septembris 1893;* et demum, cum iam ab a. 1891 instaret pro obtinendo indulto iubilationis, *die 11 Augusti 1894* rescriptum prodiit: « *Pro gratia iubilationis cum solitis clausulis* ».

Orator, quamvis indulto iubilationis donatus Missam conventualem cum aliis canonicis, servato ordine hebdomadario, canere prosecutus est usque ad a. 1896, in quo a Capitulo petiit ut ab huiusmodi onere liberaretur. - At Capitulum, hoc annuere negavit, asserens, immemorabilem vigere consuetudinem qua canonici vel iubilati adigebantur ad Missas in hebdomada canendas vel per se vel per alium, si quod obstaret impedimentum. - Quare Orator iubilatus ad S. C. C. recursum habuit, ratus huiusmodi consuetudini obtemperandum non esse.

Capitulum de sua sententia percontatum respondit: hac in Ecclesia ex consuetudine, data fuit iubilatio illis qui, expleto servitio 40 annorum, eandem petierunt a S. C. C. Attamen iubilati, per consuetudinem immemorabilem canere tenentur, ceu alii canonici Missam conventualem per turnum hebdomadarium, recipientes eleemosynam a Capitulo.

Repetitis supplicationibus Canonici Calori concessit S. C. C. iubilationem: qui tamen canere per turnum Missam haud desistit. Nunc tolli ex hoc turno expetit idem Canonicus; quod si indulgeatur veniret, Missam conventualem a paucis litandam esse, cum alii canonici sint in conditione eadem Canonici Calori. Hoc firmatur testimonio Capituli et Episcopi.

Disceptatio Synoptica

QUAE FAVENT CONSUETUDINI. In themate, cum de consuetudine in Capitulo vigente haud dubitari queat, quaestio est an vis legis tali consuetudini tribuenda sit. – Atqui nullo canonum praescripto privilegium iubilationis sancitum est; in *folio causae diei 24 Sept. 1818* § *licet* – S. C. C.; bene vero ex aequitate id moris invaluisse videtur exemplo Sacerdotum veteris Legis *(Num. 8)* ac militum, qui post res praeclare domi forisque gestas, rure donabantur. Verum ubi deest ius scriptum, consuetudo inspectanda est, quam constat pro lege haberi in iis quae ex non scripto proficiscuntur, aut quae scripto tradita non sunt; *arg. l. 32, ff. De leg.* Itaque si Canonici iubilati Gallipolitanae Ecclesiae privilegio iubilationis partim usi non sunt ob consuetudinem, quae saeculo antiquior censetur, perstat immotum in suo robore *ius commune* Missarum conventualium celebrationem Canonicis praecipiens.

Cum vero Collegia indubia facultate polleant constituendi sibi iura normasque quibus pareant, poterunt pariter *consensu tacito et longo usu* leges inducere, quibus legitime devinciantur: *Reiffenst. De consuet. n. 111 sq.;* et in *lege* – *De quibus* – ff. *De leg.* cautum fuit: « *Nihil vero interest an suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis* ». – Hanc vero consuetudinem invectam actibus *frequenter, uniformiter, universo collegio approbante longo demum ac diuturno tempore gestis,* patet etiam fuisse inductam *animo obligandi.* – Notum enim est, consuetudinem quae sit rei gravis ac difficilis, vel quae multum conferat

rei aut sacrae aut publicae ac per viros pietate ac prudentia spectatos servetur, *obligatoriam* existimari. – Smalzgrueber *De consuet. n. 16.*

QUAE CONSUETUDINI OPPONUNTUR. Sed ex adverso, hunc deesse *animum se obligandi* ex eo evinci potest quia ubi de eorum voluntate quaeritur, qui divina officia obeunda suscipiunt, licet ad id nulla lege obstringantur, si de tali actione consuetudo invecta deprehendatur « *praesumendum esse, consuetudinem illam esse ex devotione potius et ex arbitrio quam ex vera obligatione, sicque continere actus mere facultatis* » docet Reiffenst. *cum communi De consuet. n. 130.* – Re quidem vera semel ac a S. C. C. legitima indulgetur iubilationis gratia, iubilato ius comparatur singulare seu privilegium: iste vero potest favori ac privilegio cedere, cum *quisque,* ex regulis iuris, *possit renunciare iuri in sui favorem introducto.* Sed abdicatio isthaec legitimi iuris personam abdicantis non praetergreditur, quippe – *alteri per alterum iniqua conditio inferri non potest; arg. l. 74, ff. De reg. iuris; nec quod alterius est, ei est sine facto suo auferendum; ex leg. 11, ff. – De reg. iuris.* – Ceterum consuetudo, legem coarctans, est stricte interpretanda, *nec extendi debet de casu ad casum, vel de persona ad personam;* ita Rota *decis. 97, n. 4, 5, part. 4, tom. 2 Recentior.* – In una *Signina - Missae conventualis* haec eadem agebatur quaestio de qua modo res est. – Episcopus enim referebat, ex Capituli libris erui, huiusmodi consuetudinem ab omni antiquitate invaluisse, qua Canonici iubilati Missas conventuales *per turnum,* sicut ceteri Canonici sive per se sive per alios canant. – Capitulum vero ipseque Episcopus postulabant ut consuetudo id genus, maxime commendanda luculentissimo Apostolicae Sedis iudicio rata firmaque haberetur. – In *folio causae* potissimum advertebatur a S. C. C. indultum iubilationis usque ea lege concessum fuisse ne quid inde choralium officiorum cultus detrimentum capiat; quo fit ut Episcopus qui ex iubilati absentia conspiciat, sacrorum procurationem intercipi ac ia-

cturam pati, iure potiri canonicos iubilatos ad chorale pensum revocandi; ita S. C. C. *die 17 Dec. 1718 ad 7 Dub.* et in *Civitatis Castellanae 15 Iulii 1820,* et in hac ipsa controversia responsum fuit – *Pro gratia iubilationis cum solitis clausulis.* – In dicta *Signina die 25 Maii 1833* proposito dubio « *An et quomodo confirmanda sit consuetudo Capituli Signini, ut obligatoria fiat pro Iubilatis in casu* », rescriptum fuit « *Negative et Episcopus in casu necessitatis utatur remediis, sibi a iure concessis, ne quid detrimenti cultus divinus patiatur* ».

Quibus animadversis, quaesitum fuit quid esset precibus respondendum.

Resolutio. Sacra C. C. re discussa sub die 29 Ianuarii 1898 censuit respondere: *Detur responsum uti in Signina die 25 Maii 1833, nempe ad dubium – An et quomodo confirmanda sit consuetudo Capituli Signini, ut obligatoria fiat pro iubilatis in casu.* Resp. *Negative et Episcopus in casu necessitatis utatur remediis, sibi a iure concessis, ne quid detrimenti cultus divinus patiatur.*

EX S. CONGR. EPISC. ET REGUL.

AQUEN seu LUCIONEN.

INDEMNITATIS.

Die 11 Martii 1898.

Compendium facti. — Sacerdos Augustus Onesimo Cailleton dioecesis Lucionensis, professus religiosus sub nomine P. Laurent, in abbatia S. Michaelis de Frigolet, Ordinis Praemonstratensium in dioecesi Aquensi in Gallia, decreto diei 26 octobris 1894 ab Ordinario huius dioecesis Visitatore Apostolico praefatae Abbatiae, dimissus fuit duobus annis cum dimidio post renovationem religiosae professionis. Contra hoc

decretum P. Laurent appellationem interposuit apud S. Cong. Episc. et Regul. petens 1°. Suam professionem ceu validam recognosci, 2°. et quatenus haec secunda professio ceu nulla esset declarata, ipsam *sanari in radice.*

Verum petitio ex-Religiosi P. Laurent omnino fuit reiecta a S. Congregatione decreto diei 14 Maii 1895 *Negative ad utrumque.* Tunc P. Laurent aliam viam iniit contra Ordinem Praemonstratensium, nempe proposuit actionem refactionis damnorum apud eamdem S. Congregationem. 1°. Quia a Superioribus Ordinis missus fuerat ad Novitiatum peragendum in Angliam, in qua regione morbos contraxerat; 2°. Quia ob dimissionem ab ordine amiserat media ad necessariam vitae substentationem, et nulla emolumenta a clero saeculari obtinere poterat. At proposita quaestio sub dubii formula: *An et quomodo sit locus refactioni damnorum in casu,* a S. Congreg. sub die 8 Maii 1896 dimissa fuit responso: *Negative in omnibus.*

Contra hanc resolutionem P. Laurent imploravit beneficium novae audientiae, et insimul postulavit interventum in causa Ex-Superioris Generalis Ordinis P. Paulini, qui iuxta P. Laurent fuerat causa damnorum. S. Congregatio admisit novam causae discussionem et ad secundum sub die 9 martii 1897 rescripsit: *habebitur ratio in die propositionis causae quoad meritum.* Verum defensor ex-Religiosi P. Laurent nuncium misit tractationi huius incidentalis quaestionis in praesenti iudicio, sibi reservans ius eam elucubrandi, quatenus opus sit, in alio iudicio post emissam a S. Congregatione decisionem.

Disceptatio Synoptica

Rationes pro confirmatione decisionis. — Archiepiscopus Aquensis quoad quaestionem interventus in causa ex-Religiosi P. Paulini (in mundo Boniface) contendit nullimode esse concedendum. Nam 1°. P. Paulinus pluries fuit damnatus et suspensus a S. Sede et adhuc in sua rebellione perdurat, quia imo scriptis et verbis impulit ipsum actorem

P. Laurent ad se subducendum a legitima potestate Superiorum. 2°. P. Paulinus est iniustus detentor bonorum Conventus S. Michaelis, et licet pluries a S. Sede iussus fuerit ea restituere, parere tamen noluit. 3°. Demum P. Paulinus cohabitat cum femina suspectae famae, et non erubuit sollicitare pecuniam a fidelibus ad fundandum quoddam pium opus sub nomine *Purgatorii opus* et Archiepiscopus Avenionensis praecavere debuit fideles a P. Paulini fallaciis eum denuntians in publica ephemeride vulgo *La Semaine Religieuse*.

Cum itaque indignitas P. Paulini sit manifesta, ipse excludi omnino debet a praesenti iudicio, et eius interventus in causa ad testimonium ferendum favore P. Laurent denegandus.

Progreditur deinde Archiepiscopus ad quaestionem principalem et sustinet, sententiam S. Congregationis esse confirmandam. P. Laurent sibi imputare debet exitum praecedentis iudicii: si enim ipse societatem non inivisset cum P. Paulino a Religione expulso et damnato, et se obsequentem exhibuisset erga suos legitimos Superiores, facile hi expostulassent sanationem in radice suae duplicis professionis. Sed e contra P. Laurent dimissus ab Ordine confugit ad P. Paulinum, quem verbo, scriptis et pecunia adiuvit in sua rebellione contra Ordinem: ipsum cohabitantem cum mala femina pluries invisit ab eoque consilia expetivit.

Insuper P. Laurent eiectus ab Ordine adhuc retinet habitum religiosum contra Superiorum inhibitionem, et non vult reddere pecuniae summam sibi ab Ordine traditam pro expensis fundationis novi conventus. Iure merito proinde petita damnorum refactio P. Laurent est deneganda.

Rationes pro recessu a decisis. — Ex adverso Defensor ex-Religiosi P. Laurent sustinet Ordinem Praemonstratensium teneri erga suum clientem ad indemnitatem ex capite tum iustitiae, tum aequitatis. Revera quod ordo respondere debeat de damnis, defensor arguere enititur ex facto quod P. Laurent ad Ordinem admissus fuit unanimi suf-

fragio duobus tantum votis contrariis, et quod choro receptus fuit uti ex adnotationibus in regesto Communitatis a P. Laurent et P. Paulino tunc Superiore erumpit. Iam vero P. Laurent ex Ordine dimissus nullum correspectivum obtinuit: aliunde ad curandam suam valetudinem graves expensas ferre cogitur et recurrere non valet ad dioecesanam capsam Lucionensem pro sacerdotibus infirmis destinatam. Hinc concludit quod Ordo has expensas sustinere debet cum notum sit adagium quod *qui dat causam damni, damnum sarcire tenetur*.

Deinde defensor, praenotato quod Ordo Praemonstratensium nullo documento fulcit suas assertiones, excepto informationis libello Procuratoris Generalis ipsius Ordinis procedit ad refutandas adversariorum accusationes. Prima accusatio ex parte Ordinis est quod P. Laurent Romam perrexit absque licentia Superiorum, post decretum a S. Congregatione expulsionis P. Paulini ab Ordine. Reponit Advocatus, quod P. Laurent id peregit ex charitate christiana, tum ad defendendum suum ex-Superiorem, tum ad suspendendum civilem processum contra Ordinem coram Tribunali Torascapensi in Gallia.

Item reiicit Defensor literas plenas minis et contemptu erga Superiores tributas P. Laurent: harum nullum exemplar ex parte Ordinis adhuc est productum. Quoad vero rationes pecuniae collectae a P. Laurent favore Ordinis, pluries, petitas et numquam exhibitas, respondet quod hae nunc inveniuntur in actis, et mora in exhibitione excusatur ab absentia P. Laurent a sua residentia. Falsum item est, prosequitur Defensor, quod P. Laurent repugnantiam experiatur vitae Communitatis. Si ita res est, cur ipse missus fuit ad novam religiosam domum fundandam ceu probat Superioris epistola sub die 12 novembris 1891? Verum quidem est quod P. Laurent non rediit ad Monasterium iuxta praefixum terminum a Superiore in Paschate Domini an. 1894. Sed hic terminus a Superiore P. Denis fuerat prorogatus ad successivum festum SS̃mae Trinitatis, quo tempore Conventum

repetiit, nulla sibi facta in contrarium observatione. Aliis demum accusationibus minoris momenti disiectis, quas Procurator Generalis in suis literis informativis cumulat, sed nullo valido documento firmat, Defensor concludit quod Ordo Praemonstratensium, inspecta iustitia, tenetur ad indemnem reddendum dimissum P. Laurent.

Sed si non ex iustitia, saltem ex aequitate, aliqua indemnitas P. Laurent iuxta Defensorem est tribuenda. Ex una enim parte agitur de infirmo sacerdote, omni auxilio destituto et qui nullam opem ex capsa dioecesana Lucionensi sibi adpromittere valet. E contra Ordo Praemonstratensium fortunae mediis abunde pollet: videtur ergo esse charitati christianae consonum quod ipse suppetias ferat sacerdoti egeno, qui pluribus annis in Ordine militavit et a quo non pauca obtinuit emolumenta.

Hisce utrinque deductis, solutioni propositum fuit sequens

Dubium

An sit standum vel recedendum a decisis in Casu.

RESOLUTIO. Die 11 Martii 1898 Sacra Congregatio Episcop. et Regul. re matura deliberatione pensata, rescripsit: *Affirmative ad primam partem negative ad secundam.*

ALBIEN.

IURIUM.

Die 18 Martii 1898.

COMPENDIUM FACTI. — In paroecia nostrae Dominae oppidi Mozamet dioecesis Albiensis in Gallia invenitur erectum Monasterium a Sancto Agone nuncupatum: est haec dioecesana Congregatio, et munus Confessarii inibi a pluribus annis exercet titularis dictae paroeciae sacerdos Brugnière: Monasterium habet cappellam, et cappellanum qui ex delegatione Ordinarii etiam verbum Dei Monialibus explicat.

In eadem paroecia et non longe a Monasterio alia domus exurgit ab iisdem Monialibus seu sororibus recta pro educatione puellarum orphanarum.

Haec pia domus, Monasterii uti accessorium, caret cappellâ et Cappellano; et puellae educandae petunt ecclesiam paroecialem pro divinis officiis: sed harum confessor pariter est parochus Brugnière. Item intra limites eiusdem paroeciae aliud extat Monasterium Clarissarum legi clausurae obnoxium et cum propria cappella et Cappellano. Verum quoad munus Confessarii Archiepiscopus Albiensis sustinet, id exercitum fuisse a parocho S. Salvatoris, dum contrarium asserit parochus Brugnière, qui insuper conqueritur de sibi ablata iurisdictione super hoc monasterio.

Quidquid sit tamen certum est quod parochus Brugnière ab Archiepiscopo Albiensi, ceu constat ex huius epistola diei 18 octobris 1892, privatus mansit officio Confessarii, directione, et omni ingerentia tum super Monasterio sororum a S. Agone et super orphanis puellis, tum super alio Monasterio Clarissarum. Ad haec vero munia exercenda deputatus fuit parochus S. Salvatoris decanus Parochorum loci Mozamet. Vi huius deputationis parochus S. Salvatoris nedum exercet officium confessarii, et dirigit praefata Monasteria, sed etiam in ipsis peragit solemnes functiones, administrat extrema sacramenta, curat defunctorum Sororum et Monialium funera, cadavera ad coemeterium cum suo clero ducit, transiens cum Cruce elevata per paroeciam Nostrae Dominae, puellis orphanis primam comunionem administrat, in omnibus hisce excluso parocho Brugnière.

Contra has Archiepiscopi dispositiones parochus Brugnière recursum habuit ad S. Congregationem Episc. et Regul. petens in sua parochialia iura redintegrari, a parocho S. Salvatoris conculcata.

Disceptatio Synoptica

Iura parochi Brugnière. — Parochus gallice *de notre Dame* paucis absolvit suam defensionem. Ipse Archiepiscopi

decretum traducit seu iuri communi, seu legi canonicae contrarium, quod ius quoad funera et administrationem extremorum sacramentorum parochis reservat supra subditos suos seu paroecianos. Invocat etiam sui favore statuta dioecesana, a S. Sede approbata iuxta parochum. In his revera statuitur quod funera parochianorum et personarum religiosarum parocho spectent. Et si hoc valet secundum dioecesis consuetudinem pro religiosis in nosocomiis et hospitalibus degentibus, quae proprium habent cappellanum et ecclesiam, a fortiori applicare convenit in casu pro sororibus et orphanis puellis. Quoad privationem vero muneris Confessarii in supra memoratis institutis, parochus urget hanc ideo ab Archiepiscopo poenam inflictam esse, eo quia ipse debita Archiepiscopo signa reverentiae non praestitit in nonnullis circumstantiis, v. g. quia ipsum non invisit quando adfuit alteri paroeciae S. Salvatoris pro Sacramenti Confirmationis administratione. Sed parochus ab hac impicta accusatione se defendit, et sustinet hanc non fuisse iustam rationem ad sibi tam gravem poenam infligendam.

IURA ARCHIEPISCOPI ALBIENSIS. — Ex adverso Archiepiscopus Albiensis argumentum desumptum ex statutis dioecesanis confutat observando quod statuta non respiciunt funera religiosorum claustralium habentium cappellam publicam et non pendentium a iurisdictione parochiali. Revera quod Cappella Sororum a S. Agone sit publica, constat ex eo quod ipsa habet exitum in via publica, et diebus festis de praecepto in ea populus admittitur libere missae auditioni et divinis officiis. Ita tradit *D'Annibale in sua summula Theolog. Moral. vol. 3. n. 5: Oratoria publica censentur vel ex situ vel ex personis. Ex situ publica sunt quorum ianua publicae adiacet viae, sed etsi Oratorium in mediis agris vel aedibus privatorum positum sit, publicum habebitur si ex via publica per agrum vel atrium domus ad illud pateat aditus; vel quo pateat, dominus agri vel aedium illius situs dominio renunciaverit. Ex personis instar publicorum habentur quae extant in domibus Epi-*

scoporum, ideoque et Cardinalium S. R. C. quaeque in aedibus piis publicis extant, ut puta in coenobiis, Seminariis, collegiis etc. Cfr. De Bonis De Orat. pub. n. 236. Ferraris Bibl. canon. in verbo Oratorium etc. Hinc perperam in themate invocantur statuta dioecesana. Quod autem praefata Monasteria exempta sint a iurisdictione paroeciali et subdita immediate Ordinariis Archiepiscopus probat 1° ex Concilio provinciali Bourgensi anni 1830, ubi diserte traditur quod claustralium coenobia auctoritati Episcoporum localium obnoxia sint, exclusis parochis: 2° auctoritate M. André qui in suo cursu Iuris canonici § *Monasteria* docet, parochos in ipsis sua iura exercere posse *praeterquam quod Episcopi aliter disponant;* et R. P. Bertier de la Salette qui in suo manuali theologico edit. 1892 n. 3443 asserit, quod quamvis dicta Monasteria quoad Sacramentorum administrationem et funerum curationem ex iure communi Episcopi non possent subtrahere a parochorum iurisdictione, tamen ex consuetudine in Gallia recepta iidem Episcopi aliter disponere valent.

Demum adnotat Archiepiscopus, quod Monialium Confessarii ex iuris dispositione in hoc munere amplius triennio perdurare non valent. Quare si parochus Brugnière hoc officium per 20 annos retinuit, id profecto ex Archiepiscopi *tolerantia* evenit, quamvis iustae et graves adessent rationes ad eumdem a tali officio removendum.

Animadversiones ex officio. — Iuxta canonicam iurisprudentiam munus confessariorum ordinariorum in Monialium coenobiis, conservatoriis aut quacumque alia mulierum comunitate triennio circumscribitur. Id clare docet Sacra Congreg. Episcop. et Regul. *in Comen. 4 Martii 1591; in Ragusina 2 octobris 1626* et aliis innumeris resolutionibus: consonant etiam *Ferraris in sua Bibliothec. can. V. Moniales n. 19; Lucidi de Visit. SS. LL. V. 2, 148; D'Annibale in sua Summula Theol. Moral.,* aliique. Transacto triennio munus Confessarii ordinarii prorogari non potest ab Episcopo, inconsulta Sede Apostolica. Confer *Praelectiones iur. can.* habitas in Seminario S. Sulpitii *Vol. 2. pag. 333. Col-*

lectanea Decret. S. Cong. de Propaganda Fide n. 433. et n. 436.

Quin imo Auctores tradunt ordinario ad hoc munus eligi non debere parochum, utpote distentum in aliis officiis parochialibus. *Relatae Praelect. iur. can. l. c.; Bouix in tractatu de Reg. par 5.; Ferraris l. cit.* Quoad funera vero et administrationem extremorum Sacramentorum, haec privative spectant ad Confessarios Monialium. Ita rescripsisse videtur S. Congr. Conc. die 4 Febr. 1872.

Demum ad puellas convictrices seu degentes in Monasteriis monialium educationis causa, Rm̃us Summista seu extensor folii ex officio adducit doctrinam *Bouix, de Iure Regularium,* sequentibus verbis expressam: « Advertat lector bene posse aliquod hospitale, aliquodve personarum collegium, aut alium locum pium per solam Episcopi auctoritatem eximi ab obligatione paschalem communionem excipiendi in paroecia, nec non recipiendi a parocho viaticum et extremam unctionem. Unde in hypothesi etiam quod certum sit ius parochi de quo agimus, relative ad dictos iuvenes convictores et dictas puellas in monialium Conventibus degentes, sufficit decretum episcopale ad suspendendum hocce ius parochiale, quia tandem potest Episcopus hisce iuvenibus et puellis facultatem concedere communionem paschalem in sacello conventus, quem incolunt faciendi, atque item potest pro administrando ipsis viatico et extrema unctione deputare collegii directores quoad dictos iuvenes et cappellanum Monialium quoad dictas puellas ».

Hisce praehabitis supposita fuere enodationi sequentia

Dubia

1. *An Archiepiscopus in casu ius habeat, excluso parocho Nostrae Dominae, concedendi iurisdictionem super Orphanis puellis, a Sororibus a S. Agone directis, alii sacerdoti cum facultate eisdem puellis administrandi extrema Sacramenta, celebrandi earum funera, et comitandi cada-*

vera ad coemeterium publicum transitu facto etiam per paroeciam Nostrae Dominae.

2. *An Archiepiscopus in casu ius habeat, excluso memorato parocho, concedendi alii Sacerdoti iurisdictionem super Sorores a S. Agone cum facultate admittendi in istorum Cappella Orphanas puellas ad primam communionem, administrandi Sororibus ultima Sacramenta, nec non earum funera peragendi et ducendi cadavera ad publicum coemeterium etiam cum transitu in paroecia Nostrae Dominae.*

3. *An Archiepiscopus in casu ius habeat, excluso ut supra citato parocho tradendi iurisdictionem super monasterio Clarissarum alii Sacerdoti, cum facultate eidem extrema sacramenta Monialibus Clarissis administrandi, earum funeribus praesidendi, et cadavera comitandi ad publicum coemeterium transitu item facto per parochiam Nostrae Dominae.*

Resolutio. *Die 18 Martii* S. Congreg. Episc. et Regul. omnibus pensatis reformatisque dubiis prout sequitur: *An et quomodo dispositiones Archiepiscopi Albiensis quoad parochum Nostrae Dominae sustineantur in casu,* respondit:

Affirmative *in iis quae spectant ad Munia Directoris et Confessarii.*

Negative *in iis quae pertinent ad iura stricte paroecialia, quae parocho de Notre Dame integra remanere debent.*

EX S. CONGREGATIONE RITUUM

NEAPOLITANA Beatificationis et Canonizationis Ven. Servae Dei Sor. Mariae Iulianae a SSmo Sacramento tertii ordinis Servorum B. M. V. a septem Doloribus moderatricis Monasterii Mantellatarum S. Augustini.

Inter benedictiones quas coniugibus Deum timentibus et ambulantibus in viis eius elargiri solet divina clementia, Regius Psaltes eam quoque recenset progeniem nempe filiorum qui sicut novellae olivarum in circuitu mensae accumbentes pa-

rentum animos vultusque laetificant. Eiusmodi benedictionem consecuta est familia Fortunati Arenare, medici insignis et Clarae Franzese, quae sex habuit filios maioribus dignos, Michaelem et Franciscam in statu coniugali, Angelum et Raphaelem in ordine Sacerdotali, Mariam Iulianam et Mariam Margaritam in congregatione religiosa inter tertiarias B. Mariae Virginis a septem doloribus. Ex his tertia fuit Serva Dei Sor. Maria Iuliana quae Neapoli orta, die 23 Februarii anno 1816, atque Angela in sacro fonte nuncupata, a teneris annis, indubia portendit futurae perfectioris vitae indicia, atque oratione, modestia, obedientia et misericordia in pauperes singularia beneficia, a Beatissima Virgine veluti matre et magistra sibi promeruit. Vix septem annos agens sacro chrismate linita et ad sacram synaxim primum admissa Sancti Spiritus robur et Panis Angelici suavitatem ac delicias simul sumpsit. Parentum votis monitisque obtemperans potius domesticis rebus ac manualibus operibus quam litteris et bonis artibus vacabat; atque in illis Sacrae Familiae exempla sibi imitanda proposuerat. In vitae spiritualis moderatorem per plures annos habuit piissimum sacerdotem Antonium Coppola, cuius hortatu Angela habitum Tertii Ordinis B. M. V. a septem doloribus induit, assumpto nomine Maria Iuliana a SSmo Sacramento, et per varios mortificationis gradus uberes sanctimoniae fructus edidit. Verum alium aeque pium sacerdotem, in christiana perfectione magistrum praeparabat Deus Famulae suae, quae superno lumine illustrata ecclesiasticum virum a Congregatione Oratorii S. Philippi Nerii Vincentium Longo ut suam conscientiam dirigeret, rogavit, et voti compos effecta, illum ad hoc opus usque ad obitum adhibuit. Eo suadente, ipsa in aetate viginti quinque annorum mundi oblectamenta contemnens, paternam domum reliquit ac in coenobium a S. Monica nuncupatum Virginum Mantellatarum S. Augustini se recepit. Ibi per aliquod temporis spatium uti hospes habita, quum officia sibi concredita optime gesserit, deinceps ipsius coenobii moderatrix, Archiepiscopo Neapolitano sororum suffragia plene approbante, renuntiata fuit. Famulam Dei in vitae cursu caelestium donorum dulcedinem gustasse compertum est; simulque pluribus ac molestis infirmitatibus obnoxiam fuisse; in quibus, velut aurum igne probata, splendidiore virtute enituit. Nam eas infirmitates forti animo ac sereno vultu sustinere non destitit sive in suae poenitentiae et obedientiae signum, sive

in aliorum infirmorum levamen, pro quibus ut convalescerent, sponte illas Deo offerebat. Id mirifice obtigisse visum est in extremo morbo quo correpta fuit. Mensis erat Septembris anno 1857, et ad valetudinem confirmandam, ex medici praescripto, Maria Iuliana oppidum petiit *Resina* nuncupatum. Ibi hospitio excepta a familia sibi consuetudine iuncta Marchionis Vigo, quum iam integra et sana in eo esset ut Neapolim reverteretur, altera ipsius Marchionis filia in gravem incidit morbum. Tunc Famula Dei consilium sui ipsius confessarii Vincentii Longo libenter capiens, se pro puella moribunda hostiam praebuit ad exemplum Apostoli qui exclamabat: *Quis infirmatur et ego non infirmor?* Hanc vero oblationem in odorem suavitatis ad caelos ascendisse Divinae bonitati acceptam fuisse satis liquet tum ex simili morbo quo Maria Iuliana improviso affecta fuit, tum ex morte inde sequuta quam ipsamet, loco puellae in pristinam salutem restitutae, die 25 Octobris eodem anno piissime obivit, postquam et sanctissimo viatico refecta et sacro infirmorum oleo peruncta fuerat. Corpus Servae Dei religiosis vestibus indutum ibidem mansit una die ut populi votis satisfieret. Altera vero die Neapolim delatum, ad monasterii S. Monicae templum per triduum iacuit expositum, multitudine civium confluente; donec, exequiis solemniter peractis, prope aram Deiparae Virgini Perdolenti sacram, sepultum fuit. Interim fama sanctimoniae quam Soror Maria Iuliana dum vitam agebat, adepta fuerat, post obitum ita in dies increbuit ut Ecclesiastica Curia Neapolitana Processum Ordinarium super eadem fama instituit atque perfecit. Hoc autem Sacrorum Rituum Congregationi exhibito atque aperto, ad instantiam Emi Dni Raphaelis Virili, Antistitis Urbani et Causae Postulatoris et scripta Servae Dei probata fuere, et Apostolica accessit dispensatio proponendi dubium de ipsius Causae introductione in Congregatione Ordinaria ante lapsum decennii et absque interventu et voto consultorum. Quare, eodem Rmo Postulatore rogante, atque attentis litteris postulatoriis nonnullorum Emorum S. R. E. Cardinalium, plurium Sacrorum Antistitum, et Capitulorum, nec non aliorum virorum ecclesiastica dignitate praestantium, etiam ex Ordinibus et Congregationibus religiosis, infrascriptus Cardinalis Sacrorum Rituum Congregationi Praefectus et ipsius Causae Relator in Ordinariis eiusdem Sacrae Congregationis comitiis subsignata die ad Vaticanum habitis, sequens dubium discutiendum proposuit:

« *An sit signanda Commissio introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur?* » Atque Emi et Rmi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, post relationem ipsius infrascripti Cardinalis Ponentis, audito etiam R. P. D. Ioanne Baptista Lugari Sanctae Fidei Promotore, omnibusque accurate perpensis, rescribendum censuit: *Affirmative seu signandam esse Commissionem, si Sanctissimo placuerit.* Die 26 Aprilis 1898.

Quibus omnibus Sanctissimo Domino nostro Leoni Papae XIII per infrascriptum Cardinalem Sacrae Rituum Congregationi Praefectum relatis, Sanctitas Sua sententiam Sacrae ipsius Congregationis ratam habens, propria manu signare dignata est Commissionem Introductionis Causae Venerabilis Servae Dei Mariae Iulianae a SSmo Sacramento, die vigesimanona, iisdem mense et anno.

C. Card. MAZZELLA *Ep. Praenestinus,*
S. R. C. Praefectus.

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secretarius.*

MELITEN. Beatificationis et Canonizationis ven. Servae Dei Mariae Adeodatae Pisani monialis professae Ordinis s. Benedicti in Monasterio s. Petri.

Viam qua dilectus Domini Benedictus in caelum ascendisse visus est, multi vel potius innumerabiles viri et mulieres ingredi exoptantes, sancti Patriarchae et vestigia secuti et disciplinam atque ordinem amplexati sunt. His laudabiliter annumeranda est sanctimonialis virgo Maria Adeodata Pisani nobilitate generis et virtutis professione illustris, quae terrenis copiis opibus et nuptiis valedixit, ut spiritualibus et caelestibus divitiis aucta, divino sponso iungeretur. Ex clarissimis parentibus Benedicto Pisani Mompalao, Melitensi, dynasta de Trigenuini, et Vincentia Carrano, Neapolitana, in lucem prodiit Neapoli die 29 Decembris anno 1806, et baptismi sacramento regenerata, Teresia appellata est. Primaevae eius aetatis vix extat memoria, tamen puellam tum domi tum in Collegio S. Mariae de Miraculis religiose educatam fuisse constat. Adolescentula fere novemdecim annorum a parentibus Melitam deducta piae cognatae consuetudine ac familiaritate ita usa est, ut plures effecerit ad virtutem progressus. Maioribus obsequens et subiecta atque solitudinis

amantissima, ceteris puellis praeclarum praebebat modestiae et pietatis exemplum, praesertim in Ecclesia ad sacram synaxim frequenter accedens, et ante imaginem Deiparae Virginis, suae dulcissimae matris, suppliciter orans. Hisce bonis operibus praeparata, ipsa beatissima Virgine suffragante, ad viam perfectiorem divinitus vocata est. Quare die 16 Iulii anno 1828, unanimi parentum ac superiorum consensu, Benedictinum S. Petri Monasterium in civitate *Notabili* ingressa est, et Adeodatae nomen a religione assumpsit. Expleto multa cum laude tyrocinio, die 8 Martii anno 1830, inexplicabili laetitia gestiens, solemnia vota nuncupavit. Deinceps suae religiosae perfectionis studiosa, ad eam acquirendam animi corporisque vires intentas habuit. Rei cellariae, ostii custodiae, sacrario et tyronibus educandis praeposita, hisce inferioribus muneribus ita recte functa est, ut ad superiora meruerit ascendere, vel potius ex obedientia promoveri. Hac ratione, die 26 Iunii anno 1851 Abbatissa per biennium renunciata, monasterii regimen suaviter ac fortiter tenuit, servata disciplina, gratulantibus monialibus et approbante Melitensi Episcopo. Exacto biennio et dimisso officio, Famula Dei inclinata magis ad obedientiam quam ad imperium, etsi praeses utrumque conciliaverat, monasterii regulas diligenter ac sancte observavit. Verum diuturno morbo et in dies ingravescente cruciata, cuius tamen acerbitatem pro Christi amore patienter ferebat, die 25 Februarii anno 1855, aetatis suae quadragesimo nono, postquam Ecclesiae sacramentis roborata fuerat, in osculo Domini placide obdormivit. Ad coenobii aedem et Ecclesiam ubi corpus Servae Dei pro exequiis expositum fuit, statim e quolibet ordine cives confluxerunt, Adeodatae virtutem et sanctitatem amplissimis laudibus celebrantes. Eiusmodi autem fama progressu temporis magis invalescens, viam aperuit Inquisitioni ordinariae super ipsa confectae in Ecclesiastica Curia Melitensi, cuius acta Romam delata Sacrorum Rituum Congregationi exhibita fuerunt. Interim scriptis eidem Servae Dei quocumque titulo attributis, rite perquisitis, revisis et probatis, concessa etiam fuit, de Apostolica venia, disceptatio super introductione causae in Congregatione Ordinaria ante lapsum decennii et absque interventu et voto consultorum. Quare instante Rmo Dno Alphonso Can. Carinci huiusce Causae Postulatore, nomine etiam hodierni Rmi Archiepiscopi Episcopi Melitensis, atque attentis litteris postulatoriis nonnullorum Emorum S. R. E. Cardinalium, plurium

Rmorum Sacrorum Antistitum necnon Capitulorum aliarumque sive piarum sive religiosarum ex utroque sexu consociationum, nominatim Congregationis *Nobilium Melitensium* atque alterius *Honoratorum,* Emus et Rmus Dnus Card. Vincentius Vannutelli eiusdem Causae Relator, in Ordinario Sacrorum Rituum Congregationis Coetu, subsignata die ad Vaticanum habito, sequens dubium discutiendum proposuit: *An sit signanda Commissio introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur?* Et Emi ac Rmi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, post relationem ipsius Emi Ponentis, audito etiam voce et scripto Rmo P. D. Ioanne Baptista Lugari, Sanctae Fidei Promotore, omnibusque diligenter expensis, rescribendum censuerunt: *Affirmative seu signandam esse Commissionem, si Sanctissimo placuerit.* Die 26 Aprilis 1898.

Facta postmodum de his Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII per infrascriptum Cardinalem S. Rituum Congregationi Praefectum relatione, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae eiusdem Congregationis ratum habens, propria manu signare dignata est Commissionem introductionis Causae Venerabilis Servae Dei Mariae Adeodatae Pisani, die vigesima nona, iisdem mense et anno.

C. Card. MAZZELLA *Ep. Praenestinus,*
S. R. C. Praefectus.

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secretarius.*

NULLIUS seu SUBLACEN. Beatificationis et Canonizationis ven. Servi Dei Fr. Francisci a Ghisone clerici professi ordinis Minorum sancti Francisci.

SUPER DUBIO

An constet de virtutibus Theologalibus Fide, Spe et Caritate in Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Fortitudine ac Temperantia earumque adnexis in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur?

Sanctorum virorum vitae morumque recordatio, cum opportuna semper, tum infestis virtuti fideique temporibus saluber-

rima. Porro inter eos qui, superiori exeunte saeculo nostroque ineunte, ingens virtutis suae desiderium reliquere, adnumerari iure debet Franciscus a Ghisone, vir venerabilis, e disciplina Francisci Patris. Oppidum est Ghiso in insula Cyrnaea. Ibi anno 1777 ortus est Franciscus. Parentes illi Martinus Mucchiellius qui brevi desideratus est, et Anna Gregoria. Haec omnes intendit curas ut mature filiolum ad pietatem effingeret, idque eo facilius quo ex eius vita et moribus uberiora peti possent exempla virtutum.

Ea aetate quae maxime solet ineptiis nugisque esse dedita nihil ille pueriliter fecisse dicitur: quin etiam super aetatem sapiens quaslibet levitates defugit. Una illi cura, discendi ardor et pietas. Silentii et solitudinis, quibus mire capiebatur, servantissimus; labore, solertia precibusque ad magnam Dei Parentem fusis, aciem retusi ingenii exacuit, memoriam exercitatione firmavit. Quod si exlex condiscipulorum petulantia mansuetum puerum asperius, ut saepe fit, compellasset vel licentius illusisset, illud ipse assequebatur, ut nec illorum procacitati irasci, nec contemptu sui permoveri videretur. Tempus omne quod illi a studio vacabat in sodalium Franciscalium domo vel aede sacra transigebat, seseque Dei laudes concinentibus immiscebat, aut Sacrum facientibus ministrabat.

Cum 11 vel 12 aetatis annum ageret matre orbatus est; quare sororis primum, avunculi deinde Romae commorantis curis creditus est; qua in urbe fabri lignarii arti addiscendae operam aliquo tempore navavit. Accidit die quadam ut conscientiae eludendae causa sodalem franciscalem adierit eximiae virtutis maximaeque prudentiae virum. Hic agnita pii iuvenis sanctimonia eiusque in Seraphici Patris propensissima voluntate, quaesivit velletne inter eius alumnos conscribi? Cui alter, nil se avere magis cum respondisset, missus statim est in Civitellae recessum, ut religiosae vitae ibi tyrocinium poneret. Secessus hic ab ipso Francisco Patre conditus fertur, abestque septem circiter passuum millibus Sublaqueo, inter praerupta Apennini iuga.

Quae pietatis specimina vel ab initio Franciscus ediderit, ex eo coniicias quod ceteris tyronibus in exemplum eluxit. Expleto probationis anno, vota rite concepit. Sacris deinde initiatus, seque ad maiores ordines parare iussus, votis precibusque a Deo flagitavit ne se indignum ad sacrificandum accedere pateretur.

Voti compos fit; epilepsiae morbo illico corripitur, eoque in dies ingravescente altari prohibetur.

Maiora hinc cepit ad virtutem incitamenta, binaque praesertim in illo emicuere: humilitas et patientia. Hanc ut experirentur nonnulli invido eum dente carpere, contumelioseque habere consueverunt. At patientissimus Dei Servus eos non modo non gravate tulit, sed benevolentia complexus est.

Ad haec addebat corporis cruciatus voluntarios, quibus quemque robustissimum frangi necesse erat. In sumendo cibo non tam parcus, quam iniquus erat erga se. Delicatiora, si quando in mensam irreperent, edulia nunquam attingebat. Ferreas catenas, cilicia, aliasque huius generis poenas sibi imponebat tam assidue, ut conscientiae moderatores eius se excruciandi studio habenas duxerint adducendas.

Quanta esset Francisci sanctitas Deus ipse non semel testatus est. Multa enim de ipso feruntur naturae viribus maiora, sed miranda in primis quae in eius morte contigerunt.

Cum vero post eius mortem haec sanctimoniae fama magis in dies increverit, Beatificationis causa penes Sacram Rituum Congregationem promoveri coepit ut caelitum honores illi decernerentur. Probationibus igitur exceptis, et sedulo expensis, ceterisque ad iuris normam exactis, quadruplex de heroicis virtutibus V. Francisci a Ghisone instituta est actio. Primo itaque excussum est dubium in antepraeparatorio coetu apud cl. me. Cardinalem Aloisium Bilio causae Relatorem pridie calendas sextiles anno 1883, resumpta denuo causa duplici praeparatorio conventu in Apostolicis Vaticanis Aedibus pridie nonas maias anno 1890 referente cl. me. Cardinali Raphaele Monaco La Valletta; et decimo calendas Apriles anno 1897 Relatore Rmo Cardinali Vincentio Vannutelli; demum coram Sanctissimo Domino Nostro Leone Papa XIII in iisdem Vaticanis Aedibus duodecimo calendas martias vertentis anni; quum idem Rmus Cardinalis Vincentius Vannutelli dubium ad discutiendum proposuit: *An constet de virtutibus Theologalibus Fide, Spe et Caritate erga Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Temperantia et Fortitudine earumque adnexis Ven. Servi Dei Francisci a Ghisone, in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur?* Quamvis unanimis fuerit Rmorum Cardinalium et Consultorum sententiarum affirmantium quasi concentus indeque liberet de causae exitu felix capere auspicium,

in re tamen tanti momenti iudicium suum prorogandum de more duxit Sanctissimus Pater uberius expectans a Deo suae gratiae praesidium et lumen.

Hodierno autem die Dominica V post Pentecosten Eucharistico Sacrificio pientissime litato, hanc Vaticanam aulam adiit, et ad se arcessiri voluit Rmos Cardinales Camillum Mazzella, Episcopum Praenestinum S. R. C. Praefectum, et Vincentium Vannutelli Causae Relatorem, una cum R. P. Io. Baptista Lugari Sanctae Fidei Promotore meque insimul infrascripto Secretario: iisque adstantibus suprema auctoritate sua solemniter declaravit: *Constare de virtutibus Theologalibus Fide, Spe et Caritate erga Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Temperantia et Fortitudine earumque adnexis Ven. Servi Dei Francisci a Ghisone, in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur.*

Hoc decretum in vulgus edi et in acta S. R. C. referri mandavit V nonas Iulii an. 1898.

C. Card. MAZZELLA *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secr.*

BRIXIEN. Beatificationis et Canonizationis ven. servae Dei Mariae Magdalenae Martinengo a Barco monialis professae Capuccinae in Monasterio Brixiensi s. Mariae ad Nives.

SUPER DUBIO

An post approbationem unius miraculi ita constet de altero, ut procedi possit ad ulteriora in casu et ad effectum de quo agitur.

Christi Servatoris vestigia contento cursu Ven. Maria Magdalena a Barco generis nobilitate praestans a teneris usque sibi sectanda proposuisse visa est. Etenim iam tunc studuit divinis rebus singulari mentis ardore animique integritate vacare, eaque voluntate caelestia amplecti, ut nihil magis. Quare nil longius ei videbatur quam de cognatione sua ac de domo patris exire,

seseque Deo irrevocabili castitatis voto obstringere. Neglectis igitur nobilis domus divitiis, spretisque mundanis nuptiis, Brixiae, votis inter Capulatas S. Mariae ad Nives rite nuncupatis, nihil antiquius habuit quam in obscuris delitescere, vigilantiam sobrietatemque sanctorum adaequare, corporis audaciam flagris ieiuniisque contundere. Virtutibus omnibus heroice perfuncta, poenitentiae praesertim exempla reliquit admiranda magis quam imitabilia. Triennio in dies ingravescentibus conflictata infirmitatibus quas hilari semper constantique animo pertulit, anno 1737 sexto calendas sextiles laboribus magis quam aetate confecta, Brixiae qua in urbe ante annos quinquaginta lucem hauserat, ad caelestem sponsum evolavit. Ex Venerabilis Mariae Magdalenae sepulcro praesentem opem multi sensere. Haec Providentiae divinae ad illius tumulum illustrandum incumbentis praeclara documenta novos Franciscalibus Capulatis nec non Clero populoque Brixiensi subiecere stimulos ut Mariae Magdalenae causa apud Sacrorum Rituum Congregationem ageretur. Omnibus igitur rite absolutis, fel. rec. Pius PP. VI tertio nonas maias anno 1778 Mariae Magdalenae virtutes heroicum attigisse fastigium solemni sanxit decreto. Inita deinde actio de miraculis quae, ea deprecante, divinitus patrata tradebantur controversiis rite expensis, ceterisque de iure confectis, idem Summus Pontifex quinto nonas martias anno 1793 solemniter edixit: « *Constare de instantanea sanatione Isabellae Groppelli a phtisi ad ultimum marasmi statum producta* ».

Id maxime in votis erat, saeculo superiore exeunte, ut V. Famulae Dei ob heroicas, quibus emicuit virtutes Beatorum caelitum honores decernerentur. At vero, altero quod iura postulant miraculo deficiente, nobilis huius causae cursum intercipi necesse fuit.

Nostra autem aetate strenui causae curatores laudabili studio aliud prodigium ad cognoscendum proposuerunt, de caecitate nimirum ac tenebris sinistro ex oculo pueruli Iosephi Tosi mire subitoque depulsis. — Res autem quatuor disceptationibus est rite peracta: prima scilicet in antepraeparatorio conventu in Aedibus Rm̃i Cardinalis Caietani Aloisi-Masella huius causae Relatoris postridie idus iulii anno MDCCCXCV; altera et tertia in comitiis praeparatoriis ad Apostolicum Palatium Vaticanum indictis septimo calendas martias superioris anni et octavo calendas februarias vertentis anni; quarta demum in coetu gene-

rali habito coram SSmo Domino Nostro Leone Papa XIII septimo idus iunii mox elapsi; quum Rmus Cardinalis Caietanus Aloisi-Masella dubium ad discutiendum retulit: « *An post approbationem unius miraculi, ita constet de altero, ut procedi possit ad ulteriora in casu et ad effectum de quo agitur* ». Rmi Cardinales et Patres Consultores suffragium singuli unanimi sententia tulere. Beatissimus vero Pater, omnium audita sententia, mentem suam aperire distulit, ominatus tamen quantocius haec causa felix faustumque exitum attingeret: iamque Congregationem dimissurus haec adiecit gravissima verba: *Utinam Venerabilis Virgo quemadmodum caecitatem abstersit, puero Tosi visum oculorum restituit, ita insigniori miraculo tenebras noctemque disiiciat ex oculis impiorum qui nunc in Dei Ecclesiam durius ac audacius insolescunt.*

Hodierna autem die Dominica V post Pentecosten, re divina religiosissime peracta, solio Pontificio in hac Vaticani Aula insidens arcessi iussit Rmos Cardinales Camillum Mazzella Episcopum Praenestinum S. Rituum Congregationi Praefectum et Caietanum Aloisi-Masella Causae Relatorem, una cum R. P. Io. Baptista Lugari Sanctae Fidei Promotore, meque insimul infrascripto Secretario, iisque adstantibus solemniter pronunciavit: *Constare de instantanea perfectaque sanatione adolescentis Iosephi Tosi a caecitate sinistri oculi staphilomatis opaci causa quod mediam corneam occupabat.*

Hoc Decretum insuper evulgari et in Sacrorum Rituum Congregationis Acta referri praecepit quinto nonas Iulii anno 1898.

C. Card. MAZZELLA, *S. R. C. Praef.*

L. ✠ S.

Diomedes Panici, *Secretarius.*

PLOCEN. Dubia quoad cantilenas vernaculas, quae cantari solent cum organo tempore Missae.

Relatum fuit Sacrae Rituum Congregationi, morem extare in Dioecesi Plocensi atque in nonnullis aliis Poloniae Dioecesibus, quo in Missis cum cantu sine ministris diacono et subdiacono, organarii qui et cantores sunt, solum responsa celebranti,

uti *Amen — Et cum Spiritu tuo*, exequuntur latino sermone; et dum alia, uti *Introitus* et *Kyrie*, omittunt, reliquo Missae tempore varias cantilenas vernaculas, devotionem foventes, et non semper Missae consonas cum organi sonitu cantant. Hinc expostulatum fuit ab ipsa Sacra Congregatione:

I. Utrum praedictus usus cantilenarum approbari vel saltem tolerari possit?

II. Utrum in Missis cantatis sine Ministris Sacris, organarii et chorus debeant semper exequi cantu vel voce intelligibili cum organo omnes partes ex Graduali Romano?

Et eadem Sacra Congregatio, ad relationem Secretarii, exquisito etiam voto Commissionis Liturgicae, omnibusque perpensis, rescribendum censuit:

Ad I. Obstant Decreta, praesertim in una *Bisarchien.* 31 Ianuarii 1896 (1).

Ad II. *Affirmative.*

Atque ita rescripsit, die 25 Iunii 1898.

C. Card. MAZZELLA *Ep. Praenestinus,*
S. R. C. Praefectus.

L. ✠ S.

Diomedes Panici *S. R. C. Secret.*

QUEBECEN. Reformatur primum dubium quoad festum titularis.

I. An Titularis festum alicuius Ecclesiae, a die 31 Decembris ad quintam Ianuarii occurrens, habeat Octavam?

Ad I. *Negative* (2).

(1) Bisarchien. relata fuit Vol. XXVIII, 504.
(2) Quebecen. iam relata fuit Vol. XXVIII, 440.

EX S. CONGREG. INDULGENTIARUM

BURGI S. DOMNINI. Dubia varia de Scapularibus.

Huic Sacrae Indulgentiarum et SS. Reliquiarum Congregationi sequentia dubia dirimenda sunt proposita:

I. Utrum in adscribendis Christifidelibus Sodalitati B. V. Mariae a Monte Carmelo adhiberi licite et valide possint Scapularia, quae quamvis ex lana confecta, cooperiuntur ex una parte tela serica vel gossypio, ex altera vero Imagine quae totum cooperit Scapulare, ita ut pannus penitus aut quasi penitus non appareat?

II. Quid tenendum quando unum Scapulare refert Imaginem B. M. V. de Monte Carmelo, alterum quod vitta coniungitur Imaginem B. M. V. perdolentis, SSmi Rosarii, vel etiam SSmi Cordis Iesu?

III. Utrum nomina adscriptorum Confraternitati necessario ad viciniorem Confraternitatem mittenda sint, vel potius liberum sit ea transmittere Moderatori cuiuslibet Confraternitatis?

IV. Utrum in adscriptione plurium formula unica in numero plurali, quae ex Decr. S. C. Indulg. die 18 Aprilis 1891 adhiberi potest, dicenda sit antequam incipiatur impositio, vel potius dum primo fit impositio?

V. Utrum in casu super exposito, cum generatim adscribendi sint viri et mulieres conveniens, sit dicere « Accipite viri et mulieres » vel simpliciter « Accipite hunc habitum etc. » prout est in formula breviori approbata in Decreto S. R. C. diei 24 Iulii 1888?

Porro S. C., audito unius ex Consultoribus voto, relatis dubiis, respondere mandavit:

Ad I. Negative.

Ad II. Nihil officere valori Scapularis Imaginum varietatem, dummodo in Scapulari appareat color, forma et pannus, quae omnia ut vere substantialia sunt retinenda, exceptis tamen Scapularibus SSmae Trinitatis et Passionis D. N. in quibus etiam imagines propriae sunt necessariae.

Ad III. Negative ad 1am partem; affirmative ad 2am.

Ad IV. Formulam in casu dicendam esse immediate ante-

quam Scapularia imponere incipiantur, eaque Sacerdote in manibus tenente.

Ad V. Si viri a mulieribus facile segregari possint et duplici actu functio peragi posset, quod certe esset convenientius, tunc, prout de more, uti posset formula longiori, mutatis mutandis; si vero unico actu promiscue viri cum mulieribus sint aggregandi, tum ad praecavendam cacophoniam melius fieret si formula brevior adhiberetur, dicendo tantum « accipite hunc habitum etc. ».

Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. C. die 18 Iunii 1898.

Fr. HIERONYMUS M. Card. GOTTI, *Praefectus.*

L. ✠ S.

† Antonius Archiep. Antinoen., *Secretarius.*

EX S. CONGREGATIONE INDICIS

DUBIA quoad Constitutionem, quae respicit prohibitionem librorum.

Cum huic s. Indicis Congregationi dirimenda proposita fuerint sequentia dubia:

I. Utrum sub nomine eorum, *qui studiis theologicis* vel *biblicis dant operam* veniant etiam alumni, qui theologiae et linguae hebraicae ac graecae in scholis Seminariorum vacant? Et quatenus affirmative;

II. Utrum possit Episcopus permittere ut in scholis alumni, sub ductu professoris, textus hebraicos et graecos ab acatholicis editos, legant ac vertant, dummodo *non impugnentur in prolegomenis aut adnotationibus* talium librorum *catholicae Fidei dogmata?*

Eadem s. Congregatio sub die 18 Iunii 1898, iisdem dubiis mature perpensis, respondendum censuit:

Ad I. *Affirmative.*

Ad II. *Negative;* nisi specialem a S. Sede facultatem obtinuerit.

Datum Romae ex Secretaria eiusdem s. Congregationis die 21 Iunii 1898.

EX S. CONG. S. R. U. INQUISITIONIS

DUBIUM an parva interruptio obsit validitati ordinationis.

Beatissime Pater,

Cum sacerdos N. N. ad ordinem presbyteratus promoveretur, Episcopus ordinans formulam in porrectione instrumentorum paulum interrupit. Namque cum iam dixisset: *Accipe potestatem offerendi,* mox ad sacerdotem ministrantem conversus formam interrupit interrogans: « Num adest aliquis defectus? » Et sacerdos ministrans respondit: « Non » — porro statimque Episcopus perrexit: *sacrificium Deo missasque celebrandi, tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini.* ℟. *Amen.* Idem vero sacerdos ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus humiliter petit interrogatque pro sua quiete num haec interruptio valori ordinationis noceat, atque quid in hoc casu sit faciendum.

Feria IV, die 20 Aprilis 1898.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis habita ab EEm̃is et RRm̃is DD. Cardinalibus, in rebus fidei et morum Generalibus Inquisitoribus, proposito suprascripto dubio, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EEm̃i ac Rm̃i Patres rescribendum mandarunt:

Ordinationem in casu fuisse validam; ideoque acquiescat.

Feria vero VI die 22 eiusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, facta de his omnibus SSm̃o D. N. Leoni Div. Prov. Pp. XIII relatione, SSm̃us resolutionem EEm̃orum Patrum approbavit.

I. Can. Mancini S. R. et U. *Inq. Notarius.*

DUBIUM quoad baptisma mulieris infidelis viro haeretico nuptae. Ex Instr. 16 Sept. 1824 ad Ep. Quebecen.

Dubium 5. Mulier infidelis viro haeretico nupta ad Baptismum admitti postulat. Non obstat maritus quominus illum recipiat, et catholicam religionem profiteatur, at ipso catholicum fieri nolente. Quaeritur quomodo se gerere debeat missionarius catholicus: An baptizando mulierem permittere, ut cum viro isto haeretico coram ministro acatholico matrimonium contrahat? An ei denegando baptismum ansam dare ut illum ab haeretico ministro recipiat? An ipsam baptizare et matrimonio iungere cum viro haeretico, quod evidenter implicat communicationem in divinis?

R.... Ad 5. Missionarius in proposito casu edocere debet mulierem de nullitate prioris matrimonii in infidelitate initi cum viro haeretico, qui utpote per Baptismum Ecclesiae legibus subiectus, impedimento detinebatur disparitatis cultus, et si recte dispositam reperit, eam potest ad baptismum admittere, cum qua etiam ab habente facultatem dispensari potest, ad hoc, ut, post baptismum, cum eodem haeretico viro, si nihil aliud obstet, licite nubere valeat. Nam quoad matrimonii validitatem, valide iam illud contraheret in provinciis Quebecensi et Canadensi ob extensionem Benedictinae declarationis die 4 Novembris 1741, factam a Clemente XIII. Nihil autem impedire dignoscitur quominus praefatae mulieri baptismum licite conferri queat, cum, ut exponitur, catholicam ipsa profiteri velit, ipsomet viro id ei annuente, religionem. Sicuti nec urgens deesset causa cum ea dispensandi, ut viro haeretico nubat, quotiescumque foret ex denegata dispensatione prudenter pertimescendum ne ea vel a suscipiendo baptismate averteretur, vel illud reciperet a ministro acatholico, coram quo et matrimonium pariter iniret; quod nullo pacto permitti debet. Vetitum autem non esset catholico parocho huiusmodi assistere matrimonio. Vi enim concessionis dispensationis Apostolicae licitum illud evaderet, ideoque et licita parochi praesentia. Verum, ut monet Benedictus XIV *De Syn. Dioec. lib. 6, cap. 5, § 4,* iis in locis atque regionibus ubi huiusmodi matrimonia (catholicorum scilicet cum haereticis) aliquando contrahi permittuntur, expedit omnino ut Episcopus ad tuendum Ecclesiae decorem, ritus in eorumdem connubio-

rum celebratione servandos opportune prudenterque praescribat. Atque in primis prae oculis habeat Episcopus, ac, prouti fieri potest, servari curet praxim S. Sedis, regulasque ab ea praescribi solitas cum ob graves causas in huiusmodi matrimoniis dispensat, nimirum: ut matrimonium coram parocho et testibus celebretur extra ecclesiam, et omissa nuptiali benedictione, omnique ritu sacro; ut pars catholica gravissime moneatur de obligatione quam habet, quaeque nunquam ei cessat, curandi conversionem coniugis et educationem prolis utriusque sexus in catholica religione; ac demum ut catholica prolis educatio etiam in pactum iuramento firmatum deducatur.

SUMMA ACTORUM

QUAE IN HOC VOLUMINE XXX CONTINENTUR

LITTERAE ET ACTA R. PONTIFICIS

EX S. C. CONCILII

EX S. CONG. EP. ET REG.

EX S. CONG. INDULGENTIARUM

EX AEDIBUS VICARIATUS URBIS

EX S. CONG. RITUUM

EX S. CONG. S. R. U. INQUISITIONIS

EX S. CONG. NEGOTIORUM EXTRAORDINARIORUM

EX S. C. DE PROPAGANDA FIDE

EX S. C. INDICIS

EX SECRETARIA BREVIUM

EX S. POENITENTIARIA APOST.

EX ACTIS CONSISTORIALIBUS

EX S. CONG. STUDIORUM

COMMENTARIUM IN CONSTITUTIONEM
OFFICIORUM AC MUNERUM

INDEX CAPITUM

Numerus indicat paginam qua Commentationes in singula Capita Decretorum generalium incipiunt.

TITULUS I.

DE PROHIBITIONE LIBRORUM.

TITULUS II.

DE CENSURA LIBRORUM.

INDEX

RERUM PRAECIPUARUM COMMENTARII IN CONSTITUTIONEM *OFFICIORUM AC MUNERUM*

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

		ERRATA	CORRIGE
Pag. 37.	lin. 14.	Commentares	Commentariis
» 164.	» 1.	Iudicium	Indicium
» 167. nota 3.	» 4.	Laudiaus	Laudibus
» 173.	» 4.	Suppositias	Supposititias
» 215.	» 19.	ilios	illos
» 223.	» 9.	ex	de
» 328.	» 23.	prefecto	profecto
» 342.	» 16.	concssam	concessam

» 490. numerus 72. respondet 71ᵃ: hoc pro disponendis subsequentibus numeris animadvertant lectores.

» 279. » 2. *post verbum* applicetur, *addatur* quam pro defunctis, si pro his S. Sacrificium applicetur,

---

IMPRIMATUR

Fr. Albertus Lepidi Ord. Praed. S. P. A. Magister.

IMPRIMATUR

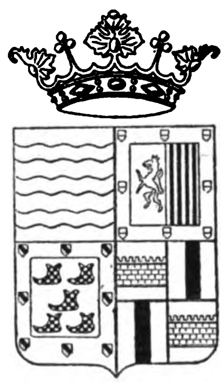
Franciscus Cassetta Patriarcha Antioch. Vicesg.

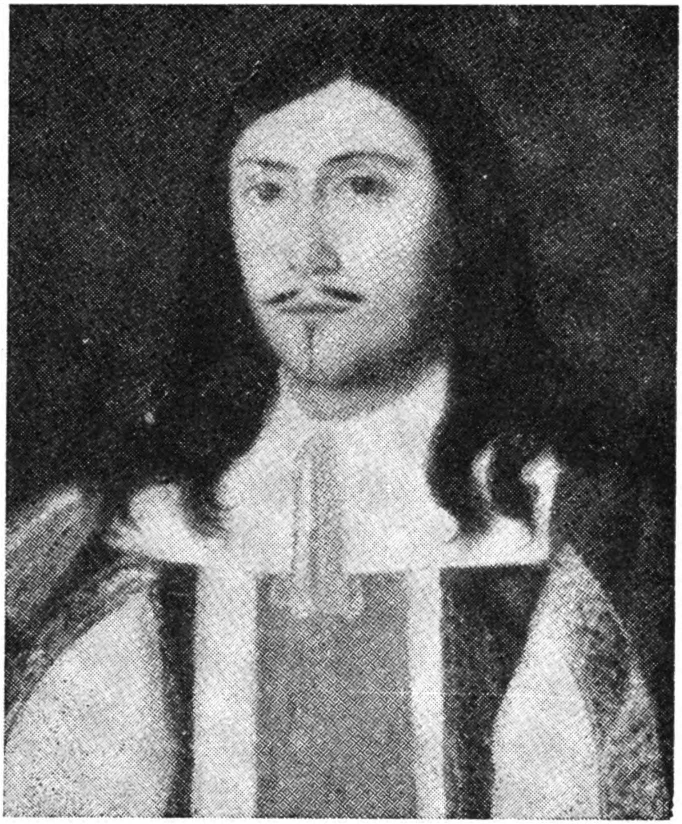
INSTITUTE OF JESUIT HISTORY PUBLICATIONS

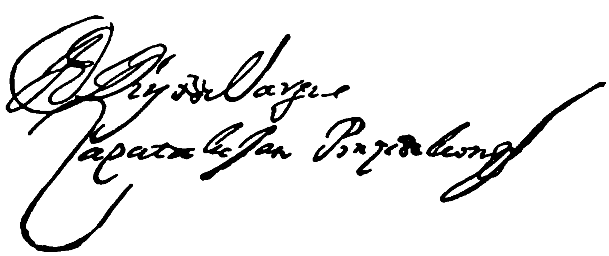
CRUSADERS OF THE RÍO GRANDE

J. MANUEL ESPINOSA

CRUSADERS OF THE RÍO GRANDE

INSTITUTE OF JESUIT HISTORY PUBLICATIONS

CRUSADERS OF THE RÍO GRANDE

THE STORY OF DON DIEGO DE VARGAS AND THE RECONQUEST AND REFOUNDING OF NEW MEXICO

By

J. MANUEL ESPINOSA, PH. D.
ASSISTANT PROFESSOR OF HISTORY
LOYOLA UNIVERSITY (CHICAGO)

CORRESPONDING MEMBER OF THE ROYAL
SPANISH ACADEMY OF HISTORY

CHICAGO
INSTITUTE OF JESUIT HISTORY
1942

TO AURELIO M. ESPINOSA AND HERBERT E. BOLTON

CONTENTS

ILLUSTRATIONS

PREFACE

The Royal City of Santa Fé, at the end of the old Santa Fé Trail, stands today a living tribute to Don Diego de Vargas. For ever since he hoisted the Spanish flag over its thick ramparts, and established himself in the Palace of the Governors in the ancient capital of the province, even then hoary with age, its existence as a part of Christendom has been continuous.

Twenty-two years before the Pilgrim Fathers planted their colony in New England, Spain had conquered and settled New Mexico. However, in the great Pueblo Indian Revolt of 1680 the work of three-quarters of a century was virtually wiped out. The northern frontier of New Spain was violently hurled back over three hundred and fifty miles at a single stroke, and New Mexico again became the undisputed land of hostile Indians. Then, in the last decade of the seventeenth century the region was won back under the leadership of the bold frontier captain Don Diego de Vargas, whose name will live as long as men record the full story of the Winning of the West. Spain's earlier pioneer efforts left their indelible imprint, and that of the later Anglo-American conqueror becomes more evident each day; but as a determining factor in the evolution of the peculiar social, cultural, religious, and economic patterns of the region, which is still nearly half Spanish in population, language, and culture, the reconquest of New Mexico stands out as one of the most important chapters in the whole history of Spanish colonial enterprise within the limits of the present United States.

No complete history of the reconquest of New Mexico could be written without correlating a great mass of widely scattered manuscript materials. Among other things, it was the rule during the period of Spanish domination in America to have every document of official importance executed in triplicate, one copy remaining at the seat of local government, another going to the viceregal authorities, and the third to the royal administrators in the mother country. Consequently copies of the most important official New Mexican records were filed in the government archives of Santa Fé, Mexico

City, and Madrid and Seville, Spain. These original documents, most of which have survived, are now preserved in the State Museum and in the Office of the Surveyor General in Santa Fé, the Archivo General y Público de la Nación in Mexico City, the Archive of the Indies in Seville, and the Biblioteca Nacional and Biblioteca de la Real Academia de la Historia in Madrid. Since New Mexico was a Franciscan mission field, the Franciscan records of New Mexico and New Spain constitute another group of important materials for the period. Most of the original local mission documents, formerly scattered throughout the missions, are now filed in the Cathedral Archive of Santa Fé, while other important official Franciscan reports and correspondence may be found in the Biblioteca Nacional in Mexico City. The above sources duplicate one another in part; they also complete one another for the documents on the local activities of the various administrative units are filed only in the archives of the particular jurisdiction concerned. In addition there are many documents pertaining specifically to the Vargas family in various archives of Spain and Spanish America. From these original sources in some half a dozen depositories of several nations, the narrative of the reconquest and refounding of New Mexico had to be written.

The history of investigations thus far made is a fascinating yet little known chapter in American historiography. The first secondary work on the subject appeared as a pamphlet, in eighteen folio pages, published in Mexico in 1693, telling of Vargas' preliminary expedition into New Mexico in the previous year.[1] Written by Don Carlos de Sigüenza y Góngora in fine journalistic style after a hasty perusal of reports sent to the viceregal authorities by Vargas, it has little value today

[1] *Mercurio Volante, con la noticia de la recuperación de las provincias del Nuevo México conseguida por D. Diego de Vargas Zapata y Luxán Ponce de León, governador y capitan general de aquel reyno.* It was reprinted in Mexico in 1900 as a fourth appendix to Luis González Obregón's edition of Villagrá's *Historia de la Nueva México.* Benjamin M. Read translated it in his *Illustrated History of New Mexico,* Santa Fe, 1912, 278-294. A translation accompanied by a photographic reproduction of the original was published by Irving A. Leonard in 1932. See also Chapters II, note 1, and VI, note 26.

to the student of the reconquest, even though Sigüenza was royal cosmographer of New Spain. He placed all emphasis on rhetorical forms and embellishments, becoming unreliable in details. The sole value of his account lies in the part it played in the early history of Mexican journalism. More important, when voluminous reports of continued success in New Mexico accumulated in the government offices of Spain, its dramatic import stirred the pen of Juan de Villagutierre y Sotomayor, *relator* of the Council of the Indies. He thereupon wrote a massive two volume *Historia* of New Mexico in chronicle fashion, devoting the second half of his 880 folio pages to Vargas' feat of reconquest and refounding.[2] This notable work, written about 1703-1704, was intended for publication, but actually remained unknown and hidden away in the archives of Madrid until it came to light some thirteen years ago. Next, in 1740, an elaborate genealogy of the Vargas family was published in Madrid by the Reconqueror's grandson; witness his proud display of family names: Don Diego José López de Zárate Vargas Pimentel Zapata y Luján Ponce de León Cepeda Alvarez Contreras y Salinas, Marqués de Villanueva de la Sagra y de la Nava de Barcinas. No less formidable is the title of his work, which begins with *Breve descripción,* and ends twenty-three lines below. The last important source of the colonial period is Fray Silvestre Vélez de Escalante's survey of the government archives of Santa Fé, written in 1778. The part dealing with the reconquest is brief, but it is generally reliable, and is based upon local documents many of which have since been lost. Although a complete copy of the manuscript may be found in the Biblioteca Nacional in Mexico City, it long has been known only through an incomplete version in the Archivo General of Mexico, with the first part missing, including the title page, and therefore it has been referred to as anonymous. This incomplete and so-called "anonymous" copy of the manuscript was published in Mexico in 1856.[3]

The first notices in English worthy of mention date from

[2] "Historia de la conquista pérdida y restauración de la Nueva México en la América septentrional." See Bibliography.

[3] See Bibliography.

the United States' occupation of New Mexico in 1848, and the invaders' discovery of the early Spanish government documents in Santa Fé along with the equally ancient mission records scattered throughout the Pueblo Indian missions. The "new found" manuscripts were examined with emotion by early American visitors of an historical bent. James F. Meline, a military officer, after visiting the archives in 1866, wrote an enthusiastic letter in which he stated: "I have examined piles of documents belonging to the archives, and cannot but regret, for the sake of history, that some use is not made of them."[4] Thoroughly impressed by what he had seen, he continued:

> The startling discoveries we have from time to time, of late years, heard of passes and cañons hitherto unknown, would have been no news to the sons of Cortés . . . Before Plymouth Rock had a name, the Spaniards had reached the Rocky Mountains, penetrated its passes, and become familiar with the sources, fords, and cañons of the Gila and Colorado—rivers that within a few years only have attracted so much interest as geographical novelties. And I am inclined to believe that if the historic material, printed and manuscript, from Coronado down to Escalante, were collected and put into proper form, the Spanish, military, Franciscan, and Jesuit explorers of the deserts now called New Mexico, Arizona, and California, and Utah, would far outshine the English of Virginia and the Pilgrims of Plymouth in bravery, enterprise, daring, and fortitude.[5]

Several years later W. W. H. Davis, an able lawyer who had served as governor of New Mexico for a year, and who had become an enthusiastic student of New Mexico history, published an interesting book entitled *The Spanish Conquest of New Mexico.* His summary account of the reconquest, based only on the fragmentary Santa Fé Archives, which must have been badly jumbled at the time, is unreliable and of practically no value, but as a pioneer venture the effort is deserving of mention. In the 'eighties Charles F. Lummis, the great popularizer of "The Land of Poco Tiempo," and other kindred spirits appeared on the scene. The contributions of these writers to the reconquest bibliography amount to very little, but they represented an enthusiasm that was soon transmitted to better historical investigators.

---

4 James F. Meline, *Two Thousand Miles on Horseback*, New York, 1872, 187.
5 *Ibid.*, 188.

The early decades of the United States' occupation also had their dark side. Hundreds of documents were lost or badly damaged by the ravages of time and careless handling. But the greatest tragedy of all was the near destruction of the archives by Governor Pile. This episode is best told in the words of Samuel Ellison, territorial librarian, whose task it was to salvage the remains:

> Under the adm. of Wm. A. Pile many of the archives were sold to merchants and grocers for wrapping paper, and only about one-fourth recovered . . . The deed of vandalism was found out the day after it was done, when some of the citizens met and appointed a committee who waited on the gov. and requested him to have the papers returned. Then he sent out the librarian Bond and had them brought back, a cartload of them, and dumped into the back room. Wendell Debus kept ordinary goods, Indian antiquities & pottery. He bought one lot for about $30, & had the money refunded to him, when he returned most of them, but not all. Others bought smaller portions. The gov. was partly fool and partly knave . . . They were placed in a room loosely and remained there with the chickens roosting on them & the drippings from the house falling on them till Gov. Wallace employed Ellison to gather them up and place them in a room adjoining his parlor.[6]

Pile was not the only early territorial governor of New Mexico who contributed to the diminution of the local archives. A section of Vargas' original journal, formerly a part of the Santa Fé Archives, and translations of other documents from the same source (made by Samuel Ellison), were recently acquired from the estate of William G. Ritch, governor of New Mexico in 1875, by the Huntington Library, San Marino, California, where they now constitute a part of the Ritch Collection.

The first serious study of the reconquest and refounding of New Mexico in the modern period appeared with the publication of H. H. Bancroft's *History of Arizona and New Mexico* in 1889. This account, with its copious notes, served as a starting point for further investigations which were to be carried forward in the United States. Bancroft was not a professional historian, but he was the first to make good use of the local Santa Fé Archives, which constituted his basic

[6] *New Mexico Historical Review,* XIII (January, 1938), 10-11.

original source. He also relied heavily on Sigüenza y Góngora's pamphlet, the incomplete published Escalante manuscript, and miscellaneous documents from the Mexican archives now in the Bancroft Library, University of California.[7] Bancroft's sources were indeed fragmentary, but he corrected most of Davis' errors. Later writers such as Prince, Read, and Coan added nothing new. Colonel Ralph E. Twitchell, a soldier and lawyer of an historical bent, by persistent ransacking of the local New Mexico materials expanded on Bancroft, and brought to light some new details; but his sources were essentially the same: the badly damaged and incomplete Santa Fé Archives. Twitchell continued writing on the subject until the 1920's, but he, like Bancroft, was blind to the importance of foreign archives, and from the point of view of scholarship he was living in the age and spirit of his predecessor. These pioneer efforts, which represented the piecing together of a few scattered fragments, lacked the broader documentary basis necessary for a complete presentation and evaluation of the facts involved.

By the second decade of the present century a more scientific and scholarly approach to the problem was ushered in. Professor Herbert E. Bolton, who among twentieth-century professional historians pioneered in the exploration of the Mexican archives, uncovered important reconquest materials there.[8] Meanwhile, as a result of investigations in the Spanish archives, Otto Maas, O.F.M., in 1929 published a documentary volume entitled *Misiones de Nuevo Méjico,* in which some Vargas documents and the table of contents of the Villagutierre manuscript appeared. Two years later Don José Pérez Balsera, a

---

[7] As Bolton has aptly written, "Bancroft was a wizard for collecting in the old book market and in family garrets. But he had one blind spot. The importance of foreign archives seems never to have dawned upon him . . ." Herbert E. Bolton, *Outpost of Empire,* New York, 1931, xiii.

[8] These are listed in his *Guide to Materials for the History of the United States in the Principal Archives of Mexico,* Washington, D. C., 1913. At the Archivo General in Mexico City, Bolton obtained copies of *Provincias Internas,* tomo 35, and *Historia,* tomos 37-39, typed in triplicate. One set of these transcripts forms a part of the Bolton Collection, in the Bancroft Library; the second set was deposited in the Library of Congress, Washington, D. C.; and the third set was turned over to Professor Charles W. Hackett of the University of Texas.

descendant of Vargas, published privately a family genealogy in which many important documents and rare paintings were reproduced. On the basis of the above documentation the present writer began his study of the subject as a member of Professor Bolton's history seminar, "The Round Table," at the University of California, and wrote an unpublished doctoral dissertation there in 1934 entitled "Don Diego de Vargas and the Reconquest of New Mexico, 1692-1704."[9]

This brings us to the present status of reconquest studies. About twelve years ago films and photographs of the all-important but hitherto unutilized documents in the Archivo General de Indias, Seville, the Biblioteca Nacional, Madrid, and the Biblioteca Nacional, Mexico City, were obtained by the Library of Congress. More recently the Coronado Library, University of New Mexico, Albuquerque, obtained films and photostats of most of these as well as other related documents from Spain and Mexico. Copies of additional hitherto unutilized original records from Spanish and Mexican archives are in the possession of the writer. The mass of documents uncovered during the last dozen years, which constitutes over half of the essential source material, has made possible a number of special studies by the author. Otherwise, with the exception of Lansing B. Bloom's recent article on "The Vargas Encomienda," published in the *New Mexico Historical Review*, much of this material has remained almost entirely unexploited, and hence the need for the present work. In preparing this

---

[9] In 1940 a thesis with the identical title, by Jessie B. Bailey, prepared at the University of Southern California, but based for the most part on secondary materials, despite the claims of its author, was privately published. A sort of historical anachronism, it is uncritical, adds nothing new, and continues traditional errors and major omissions which date back to the age of Bancroft. The scholarship of the book is open to especially severe criticism in that numerous passages, most of the legible translations, and even descriptive notes accompanying an otherwise incomplete bibliography, are taken with little or no change of wording from the previously written dissertation mentioned above, which was merely a preliminary study (on file in the University of California library, Berkeley), as well as from several previously published articles by the present writer, all without due acknowledgment. To quote a competent reviewer's comment on Bailey's book, "We regret that we cannot commend this book on Vargas to serious students of Southwestern history," *Mississippi Valley Historical Review*, XXVIII (June, 1941), 81.

study only original manuscripts, certified copies of the originals, or photographs of them, have been used. Needless to say, the writer has spent many years of residence and travel directly acquainting himself with the geography of the region involved. Some minor details undoubtedly will be further clarified by continued rummaging in the archives of Spain and Mexico, but all of the documentation essential to the story is now known.

In writing this book the author is indebted to many persons: to Professor Herbert E. Bolton, under whose inspiring direction this study was begun some years ago; to the staffs of the Library of Congress, the Coronado Library, the Bancroft Library, the Newberry Library, and the Huntington Library, for many kindnesses; to colleagues who assisted in copying and photographing documents in the archives of Mexico and Spain; to many others for their helpful criticism and encouragement; and, especially, to Fr. Jerome V. Jacobsen, S.J., of the Institute of Jesuit History, Loyola University, Chicago, for invaluable help and guidance.

J. M. E.

Chicago, Ill.

PROLOGUE

Conquest and Crusade. The spirit of Spanish American frontier policy, which had taken on a more or less fixed pattern by the seventeenth century, stemmed from forces which pulsed from the Age of Discovery and the Counter Reformation. When Spain discovered America, Europe, Roman in civilization and Catholic by conviction, was in a highly important sense one. "The crusading spirit governed men's minds and the conversion of the heathen and the infidel was still a duty resting upon the human soul."[1] The crusading spirit was of centuries' old growth on the Iberian peninsula. In 711 the rush of Mohammedanism engulfed Iberia, and pushed Christianity north to the Pyrenees in a widespread conquest. The Christian groups then for seven centuries were slowly reconquering the land, motivated by a staunch crusading zeal. By 1253 Portugal had emerged as a kingdom, and in 1400 had risen to prominence under King John I. She was prepared at length to assume an offensive and to carry the crusade overseas. Portugal set the stage for the extension of conquest and crusade to Africa, India, and America. Of the kingdoms of the Iberian peninsula she was the first to undertake voyages of any distance into the Atlantic. King John and Prince Henry in 1415 took Ceuta, a vital Moorish stronghold across from Gibraltar. Then, as Andrews writes, "a movement was begun which was destined to become continuous and permanent. The popes, Martin V and Eugenius IV, following the precedent set by their great predecessor Urban II, the spiritual promoter of the First Crusade, issued bulls in 1418 and 1436, calling on the sovereigns of Christendom to aid the Portuguese . . . But these entreaties met with no response . . . The Portuguese, seeking religious conquest in northern Africa instead of the Holy Land, united the medieval enthusiasm of the crusader with the secular ambitions of a young monarchy looking for territorial enlargement and opportunity for trade and

[1] Charles M. Andrews, *The Colonial Period of American History*, New Haven, 1934, I, 12.

profit."[2] Crusading zeal, spirit of conquest, and desire for gold, trade, and knowledge, led Portugal down the coast of Africa and finally to India by 1500.

When Spain embarked on bold overseas ventures, the spirit of conquest and crusade was still strong. The last of the Moorish strongholds on the peninsula had fallen in 1492, and the Cross appeared triumphant over the Crescent. The discovery of a New World at the time when the heroic efforts of Spanish Christians to suppress the Moorish infidel had been crowned with success, appeared to the Spaniards as an act of Divine Providence enjoining upon them the duty of extending the benefits of the true faith. Thus it was natural that the occupation and exploration of America should assume, to a certain extent, the character of a crusade. In the sixteenth century Spain's militant religious spirit was further manifested in the part she played in the Counter Reformation. In America the Spanish crown became the champion of the enlightenment and the protection of the Indians; and through the agency of the Church the heritage of European culture was transmitted to half of the New World and its uncivilized inhabitants.

Spain's action in America was, therefore, not limited to conquest, but was also a work of colonizing and civilizing. In the work of colonization, the aims were settlement and the exploitation of natural resources, carried forward by agriculturists, industrial workers, merchants, and artisans. In the work of civilization, the aims were the Christianization of the aborigines, and the extension, to both the white settler and to the Indian, of the best in culture that Spain possessed, in both of which the various religious orders played the leading rôle. Altamira writes: "The Spanish concept of culture with regard to America was understood in the broad sense, which made it an obligation to extend it to the Indians, who were recognized as free men. For this reason, all means of culture . . . were extended not only to the European colonists (Spaniards and those of other races), as was the general practice of the non-Spanish colonizing nations in America, but also to the in-

[2] Andrews, I, 6-8.

digenes."[3] Less than twenty years after the conquest of Mexico City, and a century before a printing press was established in New England, catechisms of Christian doctrine for use among the Indians were among the first works that issued from the press in New Spain.

The evolution and application of Spanish frontier administration and Indian policy was the work of three centuries in America. Subsequent to the Spanish occupation of the West Indies, which was the first European frontier in America, the history of the Spanish frontier falls into three major periods: first, the fifty years after the discovery, which were years of conquest, exploration, and experimentation in the application of frontier institutions; secondly, the great seventeenth century: the age of the spread of settlement, the flowering of a great Spanish American civilization, and the establishment of defensive frontiers; and thirdly, the eighteenth century "defensive-offensive," and the trend toward secularization. Catholic orthodoxy and the crusading spirit continued on the frontiers until the close of the seventeenth century. Under the Bourbons, however, secular interests assumed a more dominant importance, and as the eighteenth century advanced the crusading spirit of the Spanish Crown gradually lapsed on the frontiers. Notable indications of this eighteenth century political and religious trend were the expulsion of the Jesuits and the policy in Spanish Louisiana.[4]

Most of the early writers in English on the extent, purpose, and nature of Spain's action in America were more preoccupied with the romantic age of the early conquerors and explorers, or with emphasizing wrongs done to the native races,

---

[3] Rafael Altamira, *Manual de historia de España*, Madrid, 1934, 434-435. For a correct statement of the Catholic viewpoint toward the conversion of uncivilized peoples, see Jerome V. Jacobsen, S.J., *Educational Foundations of the Jesuits in Sixteenth Century New Spain*, Berkeley, 1938, 70-71.

[4] We are speaking here of general trends which were governed by many conflicting political, economic, and intellectual forces. The missions, of course, continued to play an important rôle on the Spanish frontiers. Contemporaneous with the developments in eighteenth century Louisiana, for example, and also on the northern frontier of New Spain, was the Franciscan advance into upper California. This phase of mission history is well treated in P. J. López Alijarde, "Carlos III de España y las misiones," *Bibliotheca Hispana Missionum*, I, Barcelona, 1930, 95-130.

than in searching for tangible results. They attempted to interpret Spanish American colonial history on the basis of the first fifty years, for the relatively meager source material which they had at hand dealt primarily with that period. Spanish American colonial policy was presented either in the spirit of Gage, or as depicted by Las Casas in his highly exaggerated *Brevísima Relación*, which deals with the early experimental period before Spain had fully evolved a policy, and when all of Spanish America was as yet a raw frontier. As MacLeod points out, "The *Brevísima Relación* . . . is the story of horrors which rank in the history of human cruelty with the story of the equally brutal massacres committed by the Dutch in New Amsterdam and the Puritans in New England or with the story of the massacres of Indians by the memorable 'forty-niners' of California. It makes the hair stand on end. . ."[5]

Through the Laws of the Indies, historians have long been familiar with the underlying policy of the Spanish Crown in America; but the basis for a serious investigation and comparative study of the application of that policy throughout the entire colonial period for the most part lay hidden in foreign archives until the twentieth century. A number of excellent studies have appeared in recent years, but much spade work remains to be done.

It is true, of course, that Spanish colonial development cannot be fully understood without viewing it within the imperial pattern; but it is also true that a knowledge of the independent development of the colonies themselves is equally important. Only in this light can one fully appreciate the reasons for the vitality of the Hispanic culture which not only survived Spain's darkest days, but is alive today in half the Western Hemisphere, including several independent republics which are almost entirely native Indian in population, and including, also, a part of our own Southwest.

---

[5] William C. MacLeod, *The American Indian Frontier*, New York, 1928, 343. An objective evaluation of Las Casas, whose belated popularity outside of Spain was not based on altruistic motives, but was propagandistic in character, may be found in L. B. Simpson, *The Encomienda in New Spain*, Berkeley, 1929, Introduction. The best recent analysis of the *encomienda* system in the Spanish colonies is Silvio A. Zavala, *La Encomienda Indiana*, Madrid, 1935.

The conquest and founding, and the reconquest and refounding of New Mexico, in the first and last decades of the seventeenth century, are chapters in the history of Spanish American frontier administration and Indian policy. They are also phases of a Christian crusading spirit that was old in Spain before New Mexico was occupied.

New Mexico: Discovery and Settlement. After Cortés and Pizarro conquered the glamorous Aztec and Inca Empires, adventurous Spaniards hastened in search of "another Peru," and "another Mexico." It was in this generation that New Mexico came into history. Cabeza de Vaca, and later Friar Marcos, paved the way with stories which led to believe that to the north lay a land of seven cities named Cíbola, rich in wealth and with many souls to be saved. With high hopes, the viceroy of New Spain sent Coronado in search of Cíbola. He blazed new trails over a wide area of the Spanish Southwest. But his heroic marches were in vain, and he returned to Mexico empty handed, disillusioned, and discredited. The extravagant tales of great cities in the north were blasted, and the adventurers settled back on the established frontiers, or turned to new fields to conquer. After Coronado, New Mexico was unvisited for four decades.[6]

Meanwhile, rich mines, settled Indians to convert, new opportunities for farmers and ranchers, and Indian trade were attractive forces which pulled the frontier of settlement northward. The founding of new colonies was largely the work of enterprising frontier captains who undertook the "pacification" of certain regions by virtue of special contracts with the Crown. These men bore variously the titles of *adelantado,* and governor and captain general. They were men of means who bore most of the expense of taming and peopling the wilderness in return for extensive semi-feudal powers. This was true on the frontiers until the end of the sixteenth century. Thus the provinces of New Galicia and New Vizcaya were

[6] Recent lists of published Coronado material may be found in Arthur S. Aiton, "Coronado's First Report on the Government of New Galicia," *The Hispanic American Historical Review,* XIX (August, 1939), 306, note 1; and George P. Hammond and Agapito Rey, *Narratives of the Coronado Expedition,* Coronado Historical Series, I, Albuquerque, 1940, *passim.*

founded. By 1580 the northern frontier of settlement of New Spain had reached the head of the Conchos River, and from then on expeditions farther to the north became more frequent. Toward the close of the century the search for souls to save and mines to be exploited brought on a cycle of renewed activity. New reports of rich mines stirred up an enthusiasm on the northern frontier much like that which preceded the Coronado expedition.

All the while the rest of Europe was watching with envious eyes the rich Spanish harvest in America. Every Spanish frontier in America became a danger point. The colonization of New Mexico was only partially defensive in origin; but it was foreign danger which finally nerved Spain to take the deep plunge into the distant wilderness, for Queen Elizabeth of England was casting an envious eye on this vast and little-known region. This, combined with new flights of fancy encouraged by time and distance, and the fact that in the upper Río Grande lived sedentary Indians to convert and exploit, caused the frontier of settlement to leap eight hundred miles into the wilderness, from southern Chihuahua to the upper Río Grande.

In 1595 Juan de Oñate was awarded a royal contract for the conquest and settlement of New Mexico, and in 1598 he set out for the north with a large colonizing expedition, including one hundred and thirty soldier-settlers, most of them accompanied by their families, a band of Franciscan friars, and seven thousand head of stock. Setting up temporary headquarters at San Gabriel, in the heart of the Pueblo Indian country, Spanish sovereignty was established in what became "the kingdom and provinces of New Mexico," the boundless area extending from the Colorado River eastward to the Great Plains, and from the northern frontier of the province of New Vizcaya northward to the "Strait of Anián."

Oñate, hearkening to perennial tales of wealth "más allá," spent much of his time looking for mines, while the colony languished, and although he did not find much he perpetuated and complicated the vagaries of the northern mystery. A tradition purporting the existence of rich mines in the interior was by now well established. Out of a confused notion of these and other accounts evolved such legends as those of

The Northern Frontier of New Spain in the Seventeenth Century
El Cuartelejo
Taos
Santa Fé
Pecos
Moqui
Acoma
Sierra Azul
NUEVO MEXICO
PIMERÍA
EL PASO
Chinapa
Janos
Casas Grandes
SONORA
NUEVA VIZCAYA
Conchos
Rio Grande
Pecos R.
Jumanos
La Salle Colony
Parral
Santa Barbara
SINALOA
Durango
Zacatecas
NUEVA GALICIA
Guadalajara
Querétaro
MEXICO
GULF of MEXICO
PACIFIC OCEAN
0 100 200 300
MILES
J.V.J. Del.
35°
30°
25°
20°
110°
105°
100°
95°

Sierra Azul and Gran Teguayo, which were to persist for several centuries in the lore of the frontier. All of these legends represented a populous land, ripe in wealth and ripe for Christianization, which continued to be rarely visited and hence ever clothed in mystery. In the heart of this land of mystery, a lusty Spanish colony had been planted.[7]

The Pueblo Indians. New Mexico, the home of the Pueblo Indians, in ancient times teemed with people. In 1540 Castañeda, chronicler of the Coronado expedition, listed seventy-one inhabited pueblos: fifty-seven in the Río Grande basin, seven in Zuñi, and seven in Moqui (Hopi). The area of the sedentary Pueblos in Oñate's time was in the form of a cross, extending from Taos in the north to the region of the Piro pueblos in the Saline province, and from Moqui in the west to the eastern Piro pueblos in the Saline province. The Pueblo Indians were surrounded by the warlike, incorrigible Apaches, who lived on rapine and plunder, and who were the scourge of the Pueblos as well as of the Spaniards, except during the trading season.

At the time of the coming of the Spaniards, the material culture, political organization, and nature worship of the Pueblo Indians were those of the Stone Age. They lived in large communal dwellings, frequently from three to seven stories high, built of adobe mortar and stone, with walls several feet thick, and roofs reinforced with heavy beams. The present pueblo of Taos, with its two five-story communal village-houses, is the best existing example of their abodes. Some of these dwellings had as many as six hundred apartments, and could easily accommodate one thousand or more persons. Often there were three or more such buildings so arranged as to leave one or two squares or open courts between them, in the center of which were underground *estufas,* or kivas, the religious and social meeting place of the tribe.

Each pueblo, or village, constituted an independent communal unit, in which the clan was the basis of the social struc-

[7] For the story of the founding of New Mexico see George P. Hammond, *Don Juan de Oñate and the Founding of New Mexico,* Santa Fé, 1927, and Gilberto Espinosa, trans., *History of New Mexico by Gaspar de Villagrá, Alcalá, 1610,* Quivira Society, IV, Los Angeles, 1933.

ture. A clan comprised all the descendants of a traditional maternal ancestor. Each independent pueblo was ruled by a cacique, who combined both religious and civil authority, a council of elders, a public crier who announced the religious and civil functions, and captains of war and the chase. The natives dressed in animal skins and blankets. They were a sober and hardy race. They did not practice cannibalism, as did some of the native American tribes. The Pueblo Indians planted maize, squashes, melons, and cotton. The women made pottery, and the men wove blankets, which they used for their own household needs and which they exchanged with the Apaches for buffalo meat, buffalo skins, and other pelts.[8]

The Golden Age of the Franciscan Missions. As was the case in the outlying pagan lands throughout all of Spanish America, the mission was chosen as the effective instrument of culture on the New Mexican frontier. Men of the Cross, aided by the strong arm of zealous frontier captains, who were indeed scarce on the New Mexico frontier, were the crusaders of the Río Grande.

The first decade of the seventeenth century was for New Mexico a period during which the newly established Spanish settlements and missions were on trial. Oñate appeared to be primarily in quest of mines, and the missionaries and colonists complained that their interests were being neglected. Indeed, the viceregal government and the Council of the Indies discussed the advisability of abandoning the province. But during the winter of 1608-1609, Franciscan missionaries arrived in Mexico City with happier news: at last missions had been established among the Tewa pueblos, work was progressing in other villages, and several thousand converts were reported. In 1609 the government of the province, and full responsibility

[8] The most useful general works on the New Mexican Indians are: Adolf F. A. Bandelier, "Final Report of Investigations among the Indians of the Southwestern United States, carried on mainly in the years from 1880 to 1885," *Papers of the Archaeological Institute of America, American Series*, III, IV, Cambridge, 1890-1892; F. W. Hodge, *Handbook of American Indians North of Mexico*, Bureau of American Ethnology, Bulletin 30, parts I-II, Washington, D. C., 1907-1910; A. V. Kidder, *An Introduction to the History of Southwestern Archaeology*, Andover, 1924; Edgar L. Hewitt, *Ancient Life in the American Southwest*, New York, 1930; Elsie Clews Parsons, *Pueblo Indian Religion*, 2 vols., Chicago, 1939.

for the support of the missions, were taken over by the Crown. The reports concerning the success of the missions probably saved the province from total abandonment, and henceforth the mission phase of New Mexican life was the most significant.[9]

Bolton has brilliantly described the mission system as it was applied on the New Mexico frontier. From the standpoint of the Church the principal work of the missionaries was to spread the Faith. However, the missions were also agencies of the State, and were supported by the State to serve its purposes. As viewed by the government, the work of the missionaries was to assist in extending, holding, Christianizing, and civilizing the frontiers. But the Spanish policy looked to the civilizing of the Indian as well as to the holding of the frontier, and "since Christianity was the basic element of European civilization, and since it was the acknowledged duty of the State to extend the Faith," it saw in the mission the best possible agency for bringing this about.

> The central feature of every successful Spanish mission was the Indian pueblo, or village. If he were to be disciplined, the Indian must be kept in a definite spot where the discipline could be imposed upon him. The settled Indians, such as the Pueblo Indians of New Mexico, could be instructed in their native towns, but the wandering or scattered tribes must be assembled and established in pueblos, and kept there by force if necessary. To make the Indians self-supporting as soon as possible, and to afford them the means of discipline, the missions were provided with communal lands for gardens, farms, and ranches, and with workshops in which to practice the crafts . . . Religious instruction and industrial training were imparted by a definite routine of tasks, prescribed by the superior authorities but administered with much practical sense and regard for local circumstances. To aid the missionaries in keeping good order, and, indeed, to give the Indians training in civil life, the mission villages were organized into communities with limited self-government, modelled in form on the Spanish town, but closely supervised, of course, by the Spaniards."[10]

---

9 France V. Scholes, "The Supply Service of the New Mexican Missions in the Seventeenth Century," *New Mexico Historical Review*, V (October, 1930), 83; *Idem*, *Church and State in New Mexico, 1610-1650*, Albuquerque, 1937, 28.

10 Herbert E. Bolton, *Texas in the Middle Eighteenth Century*, Berkeley, 1915, 10-12. See also "The Mission as a Frontier Institution in the Spanish American Colonies," in *Idem*, *Wider Horizons of American History*, New York, 1939, 107-148.

The success of the New Mexico missions was assured when Fray Alonso Peinado arrived with eight additional missionaries and supplies in 1609-1610. A convent and church were built at Santa Fé, and missionary activity soon took in the Keres pueblos (especially Santo Domingo, which became the ecclesiastical capital of the province), the Tanos, and the Río Grande Tiwas. The missionaries were enthusiastic over the increasing inclination of the natives toward conversion and their abandonment of superstition and idolatry. Some time between 1617-1623, New Mexico was organized into a Franciscan Custodia.[11] In 1625 Fray Alonso de Benavides arrived with twenty-six new missionaries. In 1628 Fray Estévan de Perea brought thirty more missionaries to extend the work of conversion. From their humble convents the Franciscan friars went forth virtually scouring the region for souls. While Fray Estévan de Perea was establishing missions in Ácoma, Zuñi, and Moqui, Benavides was establishing his "tenth and last" convent and mission in Santa Clara, and was winning the friendship of the Navaho Apaches. Benavides was soon to leave New Mexico never to return, an event which evoked the following comment from a recent historian: "Perhaps it is idle speculation, but how different later history might have been had Benavides been permitted to follow up his missionary efforts with the various Apache tribes which hemmed New Mexico in on all sides! He might have become 'the apostle to the Apaches'."[12]

The famed incident of the *Lady in Blue* revealed the faith of the frontier and led the New Mexico missionaries to Texas. A large number of pagan Indians of a tribe never before seen by the missionaries of New Mexico arrived in 1629 at Isleta, on the upper Río Grande, asking for missionaries to baptize them and instruct them in the gospel. They reported that many days past a woman was in their "kingdom" of Texas preaching

---

11 In the Franciscan organization a custodia is a small province. The Custodia of the Conversion of San Pablo, in New Mexico, was under the jurisdiction of the Province of Santo Evangelio in Mexico. See France V. Scholes, "Problems in the Early Ecclesiastical History of New Mexico," *New Mexico Historical Review*, VII (January, 1932), 32-74; Lansing B. Bloom, "Fray Estévan de Perea's *Relación*," *ibid.*, VIII (July, 1933), 214.

12 Bloom, "Fray Estévan de Perea's *Relación*," 222.

to them the teachings of Christ, and that she had told them to seek missionaries. Indeed, the natives were well versed in the teachings of the Faith. When the astonished friars asked the Indians to describe this woman, they had difficulty because they had never seen anyone else like her, but finally conveyed a general idea of her appearance. Several missionaries accompanied these natives, who were Jumanos, to their lands in western Texas, where they were well received and where thousands were baptized. The work of evangelization was carried forward with such remarkable success that Benavides was anxious to learn who this woman was who had miraculously prepared the way. A contemporary investigation identified her with the well known Spanish mystic Mother María de Jesús de Ágreda. Benavides made a special trip to Spain to visit her, and learned from her own lips how the miracle was performed. As she herself related, through frequent conversations with God she came to know all about the remote tribes of New Mexico and adjacent regions, and while in ecstacy she was carried in spirit or corporally to their lands, where she saw the natives, preached to them, and won many to the Faith. She said that she had beheld the Franciscans who were working in New Mexico, and had told the Indians to visit them and ask for missionaries. She had made over five hundred "flights" to these lands between the years 1621 and 1631. Before returning to America Benavides had the venerable lady write a letter of exhortation to the missionaries. It was later read to them, and it served as an incentive to fire their zeal and spur their activity. The memory of the *Lady in Blue* lingered for years on the whole northern frontier.[13]

In the 1630's there were fifty missionaries ministering to over 60,000 Christianized natives in more than ninety pueblos, not counting the conversions of Texas and other outlying regions. Had it not been for the epidemics of smallpox, and other diseases, the number would have been even greater. There were between twenty-five and thirty convents and missions in the custodia. Each mission and *visita* had its church or chapel,

---

[13] Villagutierre, MS., fols. 250-259, Biblioteca Nacional, Madrid. See also Carlos E. Castañeda, *Our Catholic Heritage in Texas*, Austin, 1936, I, 195-203, and footnote citations.

in many of which services were accompanied by well trained choirs and organ music. At each mission there were a school and workshops, where the neophytes were taught Christian doctrine, reading, writing, music, and the manual arts. The mission was a well ordered community. The toll of the mission bell called the people to their various tasks and duties, religious celebrations and festivities. The natives were taught to live as civilized beings on a Utopian or idealized Christian European pattern, while at the same time their century-old attachment to the local native environment was respected. Where formerly there were only *estufas* of idolatry there were now Christian temples.[14]

So successful were the New Mexico missions that in 1637 a viceregal investigation was held to discuss the advisability of elevating New Mexico to a bishopric. Great progress, indeed, had been made. But the friars objected on economic grounds. This brings us to the character of the military defense of these frontier missions.

The New Mexico Indians, as vassals of the Crown, paid the *encomenderos,* to whom they were entrusted in *encomienda,* one fanega of maize and a cotton blanket six palms square per household annually. In return the *encomenderos* were obliged to give military protection to the Pueblos and the missionaries, especially on the frontiers where there was constant danger of attack by the Apaches. These soldier-*encomenderos* received no salary other than the tax obtained annually from their *encomiendas.* Thus, the missionaries pointed out, the natives were paying a tax equal to ten *reales,* which they considered no small amount among a people newly reduced to civilized life, whose only prosperity lay in what little maize they gathered for food, cotton to clothe themselves, and a few buffalo robes obtained in trade. They argued that it would not be well to burden the natives with additional tribute, unless the Crown should deign to abolish the self-sufficient *encomienda* system and assume the financial support of the military defense of the missions. Besides it would place the missionaries in the position of tax-gatherers, and the fickle

[14] Alonso de Benavides, *Memorial,* trans. by Mrs. Edward E. Ayer, Chicago, 1916; Villagutierre, MS., fols. 259-260.

Indians already had shown much displeasure toward the *encomendero* tax-gatherers. If a bishopric were established the natives would be subject to the tithes as members of parishes. Now tithes were paid by the Spaniards of the colony to the custodian of the missions in the form of produce, which was used to support the mission establishments in sterile regions, and to help the poor in Santa Fé and surrounding settlements. The Indians were exempt by royal cédula from paying tithes on native products, but such payment was required for products introduced from Spain. This payment, made in labor on Spanish haciendas and missions, consisted in cultivating fields and tending cattle. Therefore the friars felt that the establishment of a bishopric was undesirable, and also unnecessary. The Franciscan prelate in New Mexico, with full papal authority, had semi-episcopal power to absolve and grant dispensation, and to administer the sacraments except confirmation and orders. Besides, a new ecclesiastical authority would cause the fickle Indians to lose confidence in the missionaries, for they would see in it a divided religious authority. As a result of these considerations the matter of the bishopric was permanently dropped, and no changes were made in the administration of the Pueblo Indians.[15]

The spiritual welfare of the natives was the dominant interest of the Spanish Crown in New Mexico in the seventeenth century. As Scholes writes, "the total cost of the missions must have been more than one million pesos" between 1609 and 1680. He adds:

> The cost of the missions, as a charge on the treasury of New Spain, was much larger than that of the civil and military government of New Mexico during the same period, although it should be noted that the cost of military defense in New Mexico was largely taken care of by the use of the *encomienda*. That the Crown was willing to assume a considerable expense, especially for a province which returned little, if anything, to the treasury, is an excellent example of the effectiveness of the religious motive in Spanish colonial enterprise.[16]

---

[15] Villagutierre, MS., fols. 260-266; Charles W. Hackett, trans. and ed., *Historical Documents relating to New Mexico, Nueva Vizcaya, and Approaches Thereto, to 1773*, Washington, D. C., 1937, III, 89-127.

[16] Scholes, "Supply Service of the New Mexican Missions," 114.

Missionary success in the seventeenth century was also paid for with the blood of forty-nine martyrs. The work was not easy; mortality was high among these Franciscan pioneers, and bands of "replacements" had to be sent frequently to fill up their depleted ranks. The Franciscan missionary band in New Mexico usually numbered between thirty and fifty in the middle seventeenth century.

Civil Government and Society.[17] The administration of the province, after Oñate's time, was based on general Spanish colonial legislation. The governor and captain general held virtually absolute authority in civil and military matters. He was subordinate to the viceregal government of New Spain, which in turn was subject to the Council of the Indies and to the king. His official term of office averaged three years. The *cabildo,* or municipal government, of Santa Fé, was the spokesman for the community, and served the governor in an advisory capacity. The local military force was composed of the soldier-citizens mentioned above, whose number was set at thirty-five, although other colonists were liable to such service. *Alcaldes mayores* administered limited police and judicial powers in the lesser administrative jurisdictions of the province.

The civil authorities were under obligation to cooperate with the missionary program in the spread of Christianity and in the stamping out of native ceremonialism; but certain of the governors were habitually negligent in this respect and, as on all frontiers, were often at odds with the local ecclesiastical authorities. The great distance between Mexico City and Santa Fé, some 1,500 miles, led to the persistence of many evils which might otherwise have been remedied. Despite Spain's humane Indian laws, many of the governors, instead of protecting the native royal subjects, as was their obligation, exploited them for their own profit.

During the seventeenth century the non-aboriginal population, made up of Spaniards, creoles, half-castes, and Mexican Indians, never exceeded some three thousand. The colony was small because there was little to attract colonists; agricultural

17 For a fuller discussion of this subject see France V. Scholes, "Civil Government and Society in New Mexico in the Seventeenth Century," *New Mexico Historical Review*, X (April, 1935), 71-111.

resources were limited, trade was small-scale barter, and rich minerals were not exploited. Local trade between the *estancieros* and the Indians was limited to an exchange of agricultural products, or the purchase of slaves and cattle, horses and other livestock. As the population slowly increased, new hamlets were formed and more farms were occupied at points where water, land, and labor were available. The most important rural areas were the valleys north of Santa Fé, in the vicinity of Santa Cruz de la Cañada, and the Río Grande valley between Santo Domingo and the Piro district. The economic life of the province was based on agriculture, stock raising, and primitive commerce.

The mission was closely bound up with the economic as well as with nearly every other phase of life in the colony. In the seventeenth century, the largest herds were owned by the mission fathers and were tended by Pueblo herdsmen. The *estancieros* liked to be near the missions in order to have a supply of Indian labor near at hand. This often resulted in bitter controversy between the civil and ecclesiastical jurisdictions, for often the *estancieros* encroached on the communal holdings of the pueblos. The periodic supply trains from Mexico, the primary purpose of which was to supply the missions, became more and more important as the missions grew, and were an economic link between the New Mexico frontier and New Spain that was not without general economic significance.

The most important center of non-aboriginal population was the Villa of Santa Fé, which had been established as the capital of the province in 1610. Its population prior to 1680 was never more than a few hundred. "Santa Fé was a sprawling town like hundreds of others on the frontier,"[18] yet whatever of elegance and luxury many citizens knew was found in the life of the villa. The governor, the clergy, and the professional *encomendero*-soldiers were the leaders in Santa Fé. Many of these soldier-citizens had *estancias* in the country, where they supplemented their *encomienda* revenues by agriculture and stock-raising. In addition to these citizens and their families, there were artisans, floaters who came and went

[18] *Ibid.*, 101-102.

with the mission supply caravans, a few mining prospectors, and many house servants, slaves, and Indians. Santa Fé was a cross section of the entire community. As for formal culture:

> The friars were the one really learned class in the community, and in private conversations with these men and in the sermons which they preached, the people heard the best standards of speech in the province. A friar was usually a welcome visitor in the home, for he, like the governor, had seen other places and other lands. Some of them brought the solace of medical skill and knowledge . . .[19]

Troublous Times. In the middle seventeenth century, conflict between the missionaries and the secular authorities was the basis of the political history of the province. As we have seen, no rich mines or other resources were found in New Mexico, and as a result, in the eyes of the viceregal government and the Crown, the province became primarily a mission field. The conflict stemmed from the firm stand the missionaries took as defenders of the Indians against abuse and oppression, and as active critics of arbitrary government; and from problems which arose over ecclesiastical rights bestowed by the Pope, but which local civil authorities contested. The Inquisition, established in New Mexico in 1626, was an additional factor in political life. During the years 1639-1641, the political strife, unprecedented for its violence and persistency in any other frontier province of New Spain, nearly resulted in civil war. Scholes writes: "From 1659 to 1664 it caused such factional bitterness that the colony never fully recovered, and the events of these years were a factor in the general decline of the province prior to the Pueblo Revolt of 1680."[20]

Spain Loses New Mexico. The New Mexico pueblos which had the most direct contact with Spanish culture were those with resident missionaries, and those immediately surrounding Santa Fé, where most of the Spanish settlements were located.

---

19 *Ibid.*, 104.

20 Scholes, "Church and State in New Mexico, 1610-1650," *passim; Idem*, "Troublous Times in New Mexico, 1659-1670," *New Mexico Historical Review*, XII (January and October, 1937), 134-174, 380-452; XIII (January, 1938), 63-84; XV (July and October, 1940), 249-268, 369-417; XVI (January, April, July, 1941), 15-40, 184-205, 313-327.

The Pueblo Indians were soon speaking the language of their conquerors, and they absorbed much of what Europe, through the medium of Spain, had to teach them in industry, luxury, the art of war, and saner standards of living. But their "spiritual conquest" was not what it appeared to be, for now their most important pagan ceremonies were performed in their underground *estufas,* although in greater secrecy.

As a rule the Indians were easily controlled, and they paid tribute in maize and cotton, but there was growing discontent. The constant friction between the civil and ecclesiastical authorities, combined with the horrible example set by many of the Spanish governors, had an evil effect on the efficiency of the provincial administration, and thereby added fuel to the flames of unrest. To express their resentment against existing conditions, the natives often gathered around their council fires and plotted how they might throw off the yoke of Spanish domination. Between 1645 and 1675 there were several attempts at armed rebellion, all of which were suppressed. Drouth and famine added to the general unrest. To make matters worse, the supply caravans were being administered inefficiently. The Pueblos grew more and more restless day by day. The influence of the Indian medicine-men increased, and the danger of revolt became greater and more menacing. Meanwhile, the Apaches intensified their guerrilla warfare. They made devastating raids on the Pueblo villages, and in the late 1660's these raids became still more frequent. The general condition of drouth urged the Apaches to even greater boldness. The three sections of the Pueblo area that suffered most were the Zuñi villages, the Tompiro or Saline villages, and the Piro towns on the lower Río Grande.[21]

In 1676 a real crisis was seen to be near, and help had to be sought in Mexico City. Supplies were sent, but they reached the frontier too late to be of aid. In the late summer of 1680, a revolt had been successfully put into operation. The belief that the Spaniards could be driven out of the country, prompted by the almost universal desire to return to their ancient religious customs, practices which the friars worked

[21] Scholes, "Supply Service of the New Mexican Missions," 400-401.

zealously to stamp out by penance and punishment, accompanied by political vicissitudes, and economic exploitation under the *encomienda* system, combined to make the revolt of the Indians a general one. At this time there were approximately 2,800 Spanish people in New Mexico, living chiefly on the Río Grande and its tributaries in the region between Isleta and Taos. There were thirty-two Franciscans distributed throughout the province, ministering to some 35,000 Christianized natives.

The revolt did not take Governor Otermín entirely by surprise, but it had been well planned, and the Spaniards were greatly outnumbered. Most of the settlers took refuge at Santa Fé and Isleta. Those who were taken by surprise in the outlying settlements were massacred. Unable to cope with the problem, Otermín decided to abandon the province. In the uprising 400 persons, including twenty-one Franciscan friars, had been mercilessly slaughtered, and the Pueblo region was lost to Spain and to Christianity.[22] The indecent manner in which the missionaries were murdered gave evidence of the contempt which many of the Indians had toward the Christian religion and the degree of paganism into which they had relapsed. At Jémez, for instance, the natives entered the room of Father Juan de Jesús in the night, seized him, stripped him of his garments, and in the light of burning candles they forced him to ride a pig through the cemetery, in the course of which he was beaten cruelly amid scoffing and ridicule. They then removed him from the pig, made him get down on his hands and knees, and took turns riding on his back, beating him mercilessly to prod him on. The missionary is reported to have told them, "Do with me as you wish, for this pleasure of yours will not last more than ten years, and after that you will consume yourselves in wars." This made them more furious, and they soon clubbed him to death. His body was finally thrown into the woods to the rear of the pueblo. The

[22] The best accounts of the Pueblo Revolt of 1680 are Charles W. Hackett's studies: *The Uprising of the Pueblo Indians of New Mexico*, 1680-1682, Ph.D. dissertation, MS., University of California, Berkeley, 1917; "The Revolt of the Pueblo Indians in New Mexico in 1680," The *Quarterly* of the Texas State Historical Association, XV (October, 1911), 93-147; *The Pueblo Revolt of 1680*, Coronado Historical Series VIII-IX, Albuquerque, (in preparation).

Ácomas seized Fathers Juan Val and Lucas Maldonado, and subjected them to even more repellent treatment. Father Agustín de Santa María, of the Moqui pueblo of Oraibi, was waylaid near Zuñi. Seeing himself about to be overpowered, he dismounted from the horse he was riding, and kneeling upon the ground, his hands clasped in prayer, he prepared himself for death. The Indians brutally clubbed him to death, pierced his body with lances, and left his mangled corpse on the roadside.[23] It was much the same at all the missions. The clubbing, stoning, and lancing of the friars is a tale of horror, but yet a glorious page in the annals of the Franciscans.

Establishment of the Survivors in El Paso. The fugitives from New Mexico, many of whom had lost everything in the uprising, started life anew in the El Paso district. Many deserted for safer climes to the south, and when Otermín took muster after he had gotten almost to the site of the present El Paso, Texas, he counted 1,946 persons, including soldiers, servants, women, children, and Indian allies. Despite initial hardships, as well as the fact that the occupation of El Paso was only a temporary measure, through the untiring efforts of Father Ayeta the settlements soon assumed a fair degree of safety and permanency. These were, in reality, the first permanent beginnings of Spanish settlement in the region in any considerable numbers. For the accommodation of the some 370 Indian allies who had withdrawn from New Mexico with the Spaniards, the new pueblos of Senecú, Socorro, and Isleta, near the modern El Paso, were founded.[24]

With the passing of the upper Río Grande occupation, El

---

[23] Testimony of the captive Bartolomé, El Paso, 1689, in Escalante's "Noticias," Biblioteca Nacional, Mexico City, hereinafter cited as B.N.M., legajo 3. Bartolomé had fought with great valor against the Spaniards during Cruzate's attack on Sia in 1689. Fearing death from wounds he gave himself up to the Spaniards, from whom he sought a priest to hear his confession. He lived, however, and thereafter became a loyal Christian. He is described as very intelligent, being able to speak, read, and write Spanish well, and as having a strain of Spanish blood. *Ibid.* This undoubtedly was Bartolomé de Ojeda, later Indian governor of Sia.

[24] The various settlements in the El Paso district were at this time on the south bank of the Río Grande, that is, in the present Mexican state of Chihuahua. Old El Paso, of course, was also located on the Mexican side of the river, where the town of Juárez now stands. It did not occupy its present site in Texas.

Paso assumed real importance as an outpost of frontier defense. The previously discussed plan of establishing a presidio at El Paso now became a reality. In 1683, a garrison of fifty soldiers was stationed there. El Paso also became the temporary capital of New Mexico and the headquarters for the *cabildo* of Santa Fé. One of the most important events during these dark days in the struggling settlements was the Mendoza-López expedition, which resulted in the establishment of mission beginnings among the Jumano Indians at distant La Junta, and the exploration of more than five hundred miles of western Texas. Harassed by Indian wars and troubled by a change of fortune in the failure of their crops, the citizens of the district continually petitioned to leave El Paso. Many left, some going as far as Mexico City. By 1684 the population of the region had dwindled to a total of 1,030. However, the El Paso settlements survived, and at the most critical period in the early history of New Mexico they became the bulwark of the New Mexican exiles, the safeguard of the frontier settlements of New Vizcaya, and made it possible eventually for Spanish arms to reconquer the lost province.[25]

The Interlude of Pueblo Indian Independence. During the twelve years that the Indians held New Mexico as their own, nearly every vestige of Spanish influence was stamped out. At the time of the Pueblo Revolt of 1680 the rebellious Indian leaders ordered the destruction of everything that smacked of Christianity and European civilization. Houses of the Spanish settlers were robbed and burned down, horses and cattle of the fields were confiscated. The mission churches, chapels, and living quarters of the missionaries were burned or demolished without exception. The charred frame of the church at Isleta was converted into a corral.[26] Sacred vessels, images, and

---

[25] See Anne E. Hughes, "The Beginnings of Spanish Settlement in the El Paso District," University of California Publications in History, I, Berkeley, 1914, 295-392, and Charles W. Hackett, "The Retreat of the Spaniards from New Mexico in 1680, and the Beginnings of El Paso," *Southwestern Historical Quarterly*, XVI (October, 1912, January, 1913), 137-168, 259-276.

[26] Escalante's "Noticias"; *Autos* drawn up at the instance of Father Ayeta concerning the Pueblo revolt of 1680, n. p., n. d., Archivo General de Indias, Seville, hereinafter cited as A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139.

ornaments were in every way completely and foully desecrated. Church bells were destroyed or buried. Only a few articles secretly hidden by faithful Indians were saved. The official archives at Santa Fé were looted, and the records were piled up in the public square and burned. Those who had taken wives in Christian marriage were ordered to cast them off and live with others of their choosing. The names of God and Mary must never be mentioned. All crosses and rosaries were ordered destroyed. Names received in Christian baptism were ordered removed, and to cleanse themselves completely from Catholic baptism and confirmation the natives were ordered to bathe in the rivers with *amole* root. Those who dared to remain openly faithful to the religious teachings of the Spanish missionaries were punished by death.[27]

Immediately following the withdrawal of the Spaniards, Popé, the principal leader of the revolt, made a tour of inspection. He was accompanied by the Taos leader Jaca, Don Luis Tupatú of Picuríes,[28] the Keres leader Alonso Catiti, and other lieutenants. Religious articles from the churches were distributed as booty. Then, at the pueblo of Santa Ana, a large feast was held, at which viands of the type the priests and governors were accustomed to eat were served on a long table in the Spanish manner. Popé took his place at the head of the table, with Catiti at the other end and the rest seated around. Two chalices were brought to Popé and Catiti, and both began to drink toasts ridiculing the Spaniards and scoffing at the Christian religion. Popé lifted his chalice and, as though addressing the Father Custodian, he said to Catiti, "To your health, your Paternal Reverence!" And the other answered, "The same to your lordship, Sir governor!"[29]

New *estufas* were built, ceremonial masks and paraphernalia were made and again used in pagan religious dances in the open, and pagan rites were again freely performed in the pueblos. In the plaza of each pueblo was set up a stone en-

---

27 *Autos* drawn up at the instance of Father Ayeta.

28 The Picuríes chieftain referred to as Don Luis el Picurí in the documents of the Vargas period.

29 Fray Silvestre Vélez de Escalante's *Carta*, Santa Fé, April 2, 1778, B.N.M., legajo 3. This letter has been published many times both in Spanish and English.

closure where ground maize, feathers, seeds, tobacco, and other objects were offered up for rain and other desired benefits.

Their independence achieved, the natives began to wage war among themselves. The Keres, Taos, and Pecos fought against the Tewas and Tanos, and these deposed Popé because of his despotic rule and the heavy tribute demanded of them on his frequent tours of inspection. In his place Don Luis Tupatú was elected. The latter governed the Tewas and Tanos until the year 1688, when Popé again was chosen. This second election was conducted only by the Tewas and Picuríes, and they alone rendered obedience to him. He died soon after, and Don Luis was chosen for a second time. Meanwhile, Catiti, the Keres chief, had also died, and thereafter each Keres pueblo governed itself independently.

According to information obtained by Cruzate in 1689, the Keres of Sia, Santa Ana, San Felipe, Cochití, and Santo Domingo, along with the Jémez, Taos, and Pecos, were constantly at war with the Tewas and Picuríes. Those of Ácoma were divided, some residing on the Rock, others having gone to Laguna, where they established themselves with some natives from Sia and Santa Ana. The faction at Laguna was continually at war with the natives of Sia and those of Ácoma who had remained on the Rock. The natives of Zuñi and Moqui were also enemies. Taking advantage of the civil strife, the marauding Apaches and Utes increased the violence of their incursions. The Apaches were friendly with some of the pueblos, but the Utes were at war with them all, and were especially hostile toward the Taos, Picuríes, Tewas, and Jémez. The Piros and Tiwas who had remained in New Mexico (many having withdrawn to El Paso in 1680) were accused of being friends of the Spaniards and were so cruelly persecuted by the Keres and Jémez that only a few dispersed tribesmen survived. Frequent famine and pestilence added to the general turbulence and disunity that existed in New Mexico during the twelve years of Pueblo Indian independence.[30]

To reconquer the province of New Mexico from apostasy and paganism was a challenge to Spain's Christian spirit. It

30 Escalante's *Carta*; testimony of the Indian captive Bartolomé, El Paso, 1689, in Escalante's "Noticias."

was a challenge Spaniards had been facing with crusading zeal for centuries. Spain herself had been lost to the Moorish infidel, and reconquered in a seven hundred years' struggle in which the Spanish spirit had been forged and from which the Spanish nation had emerged. After discovering the New World, "which revealed to Christendom millions of human beings without the means of salvation according to the Christian plan," Spain gained her first important victory on the mainland of North America under similar circumstances. Cortés conquered the capital of the pagan Aztec Empire, only to be driven out on the *Noche Triste.* But undaunted, and under the protection of Our Lady of the Conquest, he had reconquered Mexico. Temples smoking with human sacrifice and dripping with blood of victims were replaced by Christian churches. The reconquest of the villa of Santa Fé (the city of the Holy Faith), and of New Mexico, is one of the closing pages in that same magnificent chapter of Spanish history.

CHAPTER I

VARGAS, THE RECONQUEROR

Don Diego de Vargas was the hero of the reconquest. Through his exploits in New Mexico, he was destined to become one of the most able, and at the same time one of the most colorful, frontier captains of seventeenth century Spanish America. "This Fernando Cortés of these times," he was referred to with admiration by Fray Salvador de San Antonio, one of his contemporaries on the northern frontier.[1] Indeed, on a number of counts Vargas, the reconqueror of New Mexico, resembled Cortés, conqueror of Old Mexico. Vargas was New Mexico's "Great Captain."

He was the scion of an ancient noble house. Without exaggeration it may be said that no Spaniard ever set foot on our Spanish Borderlands who could claim a lineage more illustrious than that of the Reconqueror.[2] His family background, combined with the heritage which it represented, on the one hand, and the contrasting developments of the age in which he lived, on the other, explain much of his own life. The illustrious Vargas family was identified with most of the dynamic and spiritual forces which contributed to the making of Spain in her ages of greatness, notably, the Christian reconquest of Spain from the Saracen, the intense religious spirit that grew out of that long struggle, the leadership and military might through which Spain attained hegemony over continental western Europe for over a century, and the enterprise and action through which a New World of future Spanish commonwealths was created.

---

1 Fray Salvador de San Antonio to the viceroy, Conde de Galve, El Paso, January 5, 1693, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139.

2 Data on the lineage of Vargas may be found in Diego López de Zárate, *Breve descripción genealógica de la ilustre quanto antiquíssima casa de los Vargas de Madrid . . .* , Madrid, 1740; José Pérez Balsera, *Laudemus viros gloriosos et parentes nostros in generatione sua*, Madrid, 1931; J. Manuel Espinosa, "Notes on the Lineage of Don Diego de Vargas, Reconqueror of New Mexico," *New Mexico Historical Review*, X (April, 1935), 112-120; *Idem*, *First Expedition of Vargas into New Mexico, 1692*, Coronado Historical Series, X, Albuquerque, 1940, 19-27.

In the history of the reconquest of Spain numerous Vargases distinguished themselves. The Reconqueror descended in direct male line from the eldest of the three Vargas brothers who served under King Alfonso VI in the conquest of Madrid and Toledo in the years 1080 and 1085. Other Vargases equalled the valor of the three brothers by memorable deeds in the decisive battles of the twelfth and thirteenth centuries: at Las Navas de Tolosa, Jerez, Córdova, and Jaén. Garci Pérez de Vargas played such a notable part in the conquest of Seville during the important reign of the Saint King Ferdinand that the following inscription may still be seen on one of the gateways to the city: "Hercules built me—Julius Caesar surrounded me with high walls and towers—and the saint king conquered me—with Garci Pérez de Vargas." Because of his marvelous and almost incredible feats of valor on the field of battle, Garci Pérez de Vargas is frequently mentioned in the early Spanish historical chronicles, and is also the hero of many well-known old Spanish ballads. The parade of great soldiers continued through the succeeding centuries. Numerous prominent ancestors wore the honored robes of the semi-religious military orders. In the seventeenth century alone, thirteen members of the Vargas family belonged to the Order of Santiago, and two to the Order of Calatrava—crusaders all.[3]

The house of Vargas was closely identified with other than martial aspects of the religious spirit of Old Spain. The knight Juan de Vargas, wealthy landowner of Madrid at the turn of the eleventh century, was the master of San Isidro Labrador, patron saint of Madrid. The ancestral family chapel was built on the site of the saint's humble living quarters. A century later, when Saint Francis of Assisi was travelling in Spain, the place in Madrid where he was granted land on which to build a convent, near the Puerta de los Moros in the old part of the city, was Vargas property. It was much the same throughout the years that followed. The Reconqueror of New Mexico was closely related to Santa Teresa de Jesús, the famous Spanish mystic and celebrated literary figure of

[3] Genealogical chart of the Vargas family, in Balsera, 135.

Spain's Golden Age. Her contemporary, Don Gutierre de Vargas, was Bishop of Plasencia. Licentiate Francisco de Vargas was one of the two outstanding lay doctors of theology and canon law at the Council of Trent. There were many prominent Churchmen in the Vargas line.

From the vast family estate, the accumulation of centuries,[4] the Vargases contributed much to the Church: the maintenance of the Vargas altar, next to the main altar in the church of San Francisco el Grande in Madrid;[5] the old family chapel off the Plaza Mayor in Madrid, later made a place of public worship; the patronage founded by Doña Inés Venegas Ponce de León for the purpose of providing dowries for orphans and food for students; the chaplaincy and patronage founded by Doña Aldonza de Luján, and many other notable charitable works and contributions to further the cause of their Faith.

In the overseas expansion of Spain, which had its first impulse during the reconquest of Spain from the Saracen, the Reconqueror could point with pride to the accomplishments of his ancestors. Of the more immediate ones, his grandfather Don Lorenzo de Vargas Zapata, of the Order of Santiago, fought in the Mediterranean area as an officer of the Spanish army for fifty years: in the galleys of Naples, at La Goleta, Tunis, protecting the isles of Gozo and Malta from the Turks, and in the Levant. His paternal grandmother was the daughter of Don Alonso Sánchez de Cepeda, of the Orders of Santiago and Calatrava, who served as governor and captain general of New Granada. On her mother's side she descended from Don Pedro Ponce de León, governor of Venezuela from 1565 to 1569. Other more distant relatives were among the first conquerors of that region. And if the Reconqueror's administrative ability could have been inherited, one could point especially to his forebear Don Francisco de Vargas, who was held in such confidence as a trusted councilor of the Catholic Kings and Charles V that the statement "Averígüelo Vargas"

---

[4] See Balsera, 93, 99, 104.

[5] "Inventory of the Vargas estate, September 23, 1719," quoted in Balsera, 71; *Expediente* of 1692 cited in Ralph E. Twitchell, *Old Santa Fe*, Santa Fe, 1925, 87-88, and his *The Spanish Archives of New Mexico*, Cedar Rapids, 1914, II, 133.

or "Ask Vargas," came to be a popular saying, and even the title of a play by the great dramatist Tirso de Molina.[6]

The Reconqueror was son and heir of Captain Alonso de Vargas Zapata y Luján, Knight of the Order of Santiago, and Doña María Margarita de Contreras y Arraiz. Don Alonso was born in Luggera de la Puglia, in the kingdom of Naples. In his youth he served for eight years as a noble page to Queen Isabel, the wife of Philip IV. On January 6, 1641, he married Doña María Margarita, who was seventeen years of age, in the Contreras chapel at Madrid. Her family was of a famous Segovian house, residing at Toledo. After serving for some time in Spain as captain of cavalry in the royal service, Don Alonso came to America, where he held various government posts until his death.

This was the house of Vargas. It was also the spirit of Spain. Although born in Old Castile, the heart of Spain, Vargas was really a child of the Spanish Empire. He was of Castilian and Andalusian stock, and the ancestral family residences were in Madrid and Granada, but his grandmother and great-grandmother were born in New Granada, in South America, and his father, as we have seen, was born in Naples and died in America.

Although we do not know the exact day of his birth, the Reconqueror was baptized in Madrid, Spain, on November 8, 1643, his full baptismal name being Diego José de Vargas Zapata y Luján Ponce de León y Contreras.[7] Of his early life we know only a few scattered facts. He received his early education at the famous old University of Valladolid, which he proudly was to recall in later years.[8] In his youth he fought for his king with the royal forces in Naples and other parts of Italy. On May 5, 1664, he married the wealthy Doña Beatriz Pimentel de Prado of Torrelaguna, whose father and three brothers were members of the Order of Santiago.[9] On

[6] See *Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana* (Espasa-Calpe), LXVII, 2-3.

[7] Baptismal record, reproduced in Balsera, 65.

[8] Vargas to the viceroy, El Paso, June 28, 1692, B.N.M., legajo 4.

[9] Marriage record, reproduced in Balsera, 71. They were married by "Father Sebastian de Vargas, of the Society of Jesus, with the permission of Dr. Antonio de León, pastor of the parish of this Villa of Torrelaguna."

February 19 of the following year was born their only child, a daughter, María Isabel.[10]

The biographer of Vargas will perhaps never learn the exact personal reasons which impelled him to embark for America. However, it is not unreasonable to believe that among other things life in King Charles II's rapidly declining Spanish kingdom, with its hopeless impotence, intrigue, and instability, did not appeal to his enterprising nature. In general, conditions of life in seventeenth century Spain gave impetus to a great tide of immigration to America, whose very vastness made it a land of hope to men of enterprise. While Spain was in full decline Spanish America was growing. Some historians maintain that during the reign of Charles II at least 40,000 Spaniards left annually for America, Flanders, Africa, and Italy, the great majority of them crossing over to the American continent.[11] Many of these were sturdy colonists fleeing from a life of hardship and misery in Spain. Vargas, like his father before him, was undoubtedly drawn by the exotic attraction, the adventure, and the unlimited opportunities which Spain's vast empire in America offered. Ambitious and daring by nature, it is no wonder that he looked eagerly toward the New World, where many of his ancestors had won their spurs.

In the summer of 1672, Vargas, alone, was making preparations at Cádiz to sail for America. He had been appointed as a special courier of the king, to carry royal dispatches to the viceroy of New Spain in Mexico City.[12] At

---

10 Balsera, 65, 135. Doña María Isabel de Vargas y Pimentel married Don Ignacio López de Zárate, Knight of the Order of Santiago, Marquis of Villanueva de la Sagra, at Madrid on December 13, 1688. After the death of Don Diego de Vargas in 1704, she assumed the title of Marchioness of la Nava de Barcinas, the title of marquis having been bestowed upon her father for his services in New Mexico, and her husband took possession of the ancestral home in Madrid and the family estates by legal transfer in Madrid on February 21, 1705. *Ibid.*, 65, 87.

11 Antonio Ballesteros y Beretta, *Historia de España y su influencia en la historia universal*, Barcelona, 1927, IV, Part 2, 145.

12 On January 1, 1673, Vargas wrote to the Council of the Indies requesting additional funds, stating that he had been awaiting his dispatches at Cádiz for six months ready to sail, and had used up not only his salary but all his private means at hand. The Council sent him money and a royal order for the payment of his expenses. Letter from Cádiz, January 1, 1673, A.G.I., *Mexico*, 276, cited by Lansing

about this point in Vargas' life we get our first view of his person, by way of a full-length portrait which, from all indications, was painted in Madrid in the summer of 1672 or thereabouts. The portrait represents Don Diego in his late twenties or early thirties. He is tall, dark, and slender, not broad shouldered yet giving a general appearance of athletic agility. His features are not handsome, but youthful and pleasing, with an air of dignity: a long, well shaped head; long straight black hair, parted toward the middle, hanging loosely to his shoulders; a low forehead; dark masterful eyes under thin, decisive brows; a fine aquiline nose, well shaped mouth; sallow complexion. He appears clean shaven except for two thin lines of black moustache, and an equally minute black goatee in the fashion of the period. He is fashionably dressed in the colorful trappings of a Spanish gentleman-soldier of the time.[13]

We have little evidence of Vargas' public life in America prior to 1679. According to a secondary, but generally reliable, late-eighteenth century source, he administered with credit the *alcaldía mayor* of Teutila during the viceroyalty of the Marquis of Mancera,[14] who held office until December 8, 1673.[15] This seems to fit in with the chronology, for it was probably in the spring of 1673 that Vargas arrived in Mexico City. A phase of Don Diego's private life is revealed by the fact that sometime between the years 1673 and 1679 he contracted an illicit marriage in New Spain; for on his death-bed, in 1704, he declared as his sons "although not by legitimate wife, Don Juan Manuel de Vargas of the age of twenty-four years, and Don Alonzo de Vargas of the age of twenty-three years, and their sister Doña María Theresa who is with her mother in the city

---

B. Bloom, "Notes and Reviews," *New Mexico Historical Review*, XI (April, 1936), 208-209; *Informe*, Don Francisco de Morales to the viceroy, Mexico City, October 2, 1697, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

13 For a detailed description of this portrait see the *Santa Fe New Mexican*, Santa Fe, September 1, 1934, 1, 6, and Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 25.

14 Escalante's "Noticias," B.N.M., legajo 3.

15 Vicente Riva Palacio, *México a través de los siglos*, Mexico, 1887-1889, II, 633-637. According to a letter from Vargas to the viceroy, Santa Fé, April 29, 1697, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141, Vargas makes vague reference that he entered the royal service in Mexico no earlier than 1676.

of Mexico of the age of nineteen years."[16] He was faithful to this union until his death.

A few scattered facts have been found concerning Vargas during the next decade. In January, 1679, he was still serving as *alcalde mayor* of the pueblo of Teutila.[17] In that year he was transferred to Talpujagua, at which time he was described by the viceroy as "a person of complete integrity, experience and intelligence."[18] Vargas was appointed to the post of *justicia mayor* of the mining camp of Talpujagua, in the rich quicksilver section of Michoacán, in compliance with the request of the deputies and miners of the mining camp, so we are told.[19] Always his services were described with high praise. In July, 1684, he was continued in the office by the Viceroy Conde de Paredes with the new title of *alcalde mayor,* "because I recognized in him a subject fitted for the post and very necessary for the development of these mines . . . through whose activity this mining camp has taken on new vigor, although when he took over it was in its last stages of deterioration."[20] In a letter to the king dated April 3, 1685, the viceroy wrote, "Keeping in mind the notorious quality and blood of Don Diego de Vargas, his many and visible merits, and since it has been recommended by your Majesty that he be given duties in your Royal Service, I have continued him, and shall continue him in other higher posts in keeping with his illustrious blood, for I find him very capable . . ."[21]

On June 18, 1688, Vargas received his royal appointment as governor and captain general of New Mexico for five years

---

16 Twitchell, *Spanish Archives*, I, 304.

17 A.G.I., *Contaduría*, legajo 776, cited in Bloom, "Notes and Reviews," 209.

18 The Conde de Paredes, viceroy of New Spain, to the king, Mexico City, April 3, 1865, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

19 *Ibid.* Vargas was recommended to the viceroy of New Spain by King Charles II in a royal cédula of February 16, 1683, and thenceforth was given special consideration by all the viceroys; Escalante's "Noticias." This was especially true in the case of the Conde de Galve, viceroy during the critical early years of the reconquest, and a close friend of Vargas.

20 *Ibid.*; Vargas to the viceroy, Santa Fé, November 28, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

21 *Ibid.*, *Idem* to *idem*, Santa Fé, April 29, 1697; *Idem* to *idem*, Santa Fé, November 28, 1696, *op. cit.* Vargas also served as administrator of the royal quicksilver supply at Talpujagua.

as successor to Governor Cruzate.[22] This post presented a real opportunity, for the king and the viceroy had been urging the reconquest of the lost province ever since its abandonment.[23] Attempts had been made by Vargas' predecessors, but all had failed.[24] Vargas took over the government at El Paso on February 22, 1691.[25]

As in the case of his predecessors he had been appointed as governor and captain general with special instructions to undertake the reconquest of New Mexico.[26] Full of enthusiasm, he planned to reconquer the lost province immediately and at his own expense. Such a task took superior military leadership and diplomacy, imagination, and loyalty to definite ideals. Vargas had all of these qualifications. His proved ability as

---

22 *Consulta* of the Council of the Indies, Madrid, February 25, 1697, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

23 On September 25, 1690, the viceroy officially turned over to Vargas his new post, and on October 12 of the same year he received his first salary payment as governor of New Mexico. Vargas was paid 4,800 pesos at this time, by viceregal order of September 27: 4,000 pesos as two years' salary in advance, and 800 pesos in place of the wagons formerly provided for the governor's trip to New Mexico. *Informe*, Don Francisco de Morales to the viceroy, Mexico City, October 2, 1697, *ibid.*; "Reparos . . . de las quentas presentadas en el Real Tribunal de Quentas de esta Nueva España Por Don Diego de Vargas . . . 1702," A.G.N., *Vínculos*, tomo 14; A.G.I., *Contaduría*, legajo 780, cited in Bloom, "Notes and Reviews," 209.

24 The first attempt was undertaken by Governor Otermín in the winter of 1681. The results of the costly expedition were the burning and sacking of ten abandoned pueblos, and the absolving of 511 Indians at Old Isleta. Otermín's lack of diplomacy in his dealings with natives was deplored by the missionaries, one of whom was confident that if he were permitted to enter New Mexico with four other friars as his only companions, he would have no difficulty in restoring the apostatized Indians to the Faith. The stage was set for the successful reconquest of New Mexico by the establishment of a number of new presidios along the frontiers of New Vizcaya, Sonora and Sinaloa in the period from 1685 to 1690. Meanwhile, several further efforts were made to reconquer the lost province. Governor Pedro Reneros de Posada made a foray as far north as Sia in 1688, but only succeeded in capturing a few horses and sheep. His successor in office, Domingo Jironza Petriz de Cruzate, made an attempt at reconquest the following year, but also was unsuccessful. He attacked and destroyed Sia in a bloody battle; many natives were killed, four medicine-men were captured and shot in the pueblo square, and seventy were taken as captives to El Paso, where they were forced to serve for a period of ten years in *repartimiento* as punishment for their apostasy.

At this time mysterious Sierra Azul came forth in its most exaggerated form to bestir the royal authorities. In 1689, one Toribio de Huerta, a former resident of New Mexico, placed a memorial be-

a frontier administrator, combined with his great wealth, further warranted his enthusiastic offer. Vargas was spurred by his personal ambitions, for he had visions of glory and wealth to be gained in the north. He hoped that should he succeed in recapturing the vast New Mexico salient, where so many others had failed, such a feat would merit royal favor and justify asking for recognition in the form of new titles and higher appointment.[27]

But Vargas' plan to reconquer New Mexico without delay was quickly shattered. He soon learned that the 1,000 Spanish inhabitants, and the equal number of Christianized Indians, in the El Paso settlements, were fighting against starvation and

---

fore King Charles II in which he volunteered to restore New Mexico at his own expense if his Majesty would grant him a marquisate over the land from El Paso to Taos, and temporary authority in Sinaloa and Sonora. His chief aim, so he said, was to save apostate souls, but between Zuñi and Moqui there was "a place called Sierra Azul, more than two hundred leagues long and full of silver." Nearby was "another mine of quicksilver . . . by which the entire realm and the rest of the provinces and kingdoms discovered might be supplied." The proposal was accepted by royal cédula on September 13, 1689, and the Conde de Galve, viceroy of New Spain, was ordered to render every possible assistance in the matter. Huerta outlined plans for a large and impressive expedition, but nothing materialized.

In 1690 Cruzate was preparing a second expedition but he was delayed by an uprising of the Sumas at El Paso. When the king learned belatedly of Cruzate's expedition to Sia, which had been highly magnified in importance, he instructed the viceroy to retain Cruzate in office if Vargas had not yet taken over the post. But by the time the instructions reached Mexico City, Vargas had already assumed the governorship of New Mexico by virtue of his earlier appointment.

Charles W. Hackett, "Otermín's Attempt to Reconquer New Mexico, 1681-1682," *Old Santa Fe*, III (January and April, 1916), 44-82, 103-132; *Idem*, "The Causes for the Failure of Otermín's Attempt to Reconquer New Mexico, 1681-1682," *The Pacific Ocean in History*, New York, 1917, 439-451; Fray Nicolás López, "Noticia cierta de lo que pasó en la entrada de la Nueva México . . . ," n.d., B.N.M., legajo 4; Report of the Junta de Guerra, Mexico City, July 15, 1691, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141; Escalante's "Noticias."

[25] Vargas to the viceroy, Conde de Galve, El Paso, April 19, 1691, A.G.N., *Historia*, tomo 37; Maas, *Misiones de Nuevo Méjico*, 122-123; Vargas to the king, Zacatecas, May 16, 1693, 1, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139, hereafter cited as Vargas to the king, MS.; *Informe*, Don Francisco de Morales to the viceroy, Mexico City, October 2, 1697, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141. We have no record of Vargas' journey up to El Paso.

Unless otherwise specified, the original documents referred to in the following pages of this chapter may be found in A.G.N., *Historia*, tomo 37.

[26] Royal cédula, Madrid, September 4, 1693; Maas, 311.

[27] Vargas to the king, MS., 41-44.

costly Indian raids and were in no condition to extend the existing frontier of settlement at this time. On taking muster of the available forces at hand, he found that there were scarcely 300 men capable of bearing arms including Indian allies. Most of the soldiers of the presidio were without even swords or helmets. Among the soldiers and settlers of the five Spanish settlements and missions in the district there were scarcely 132 horses and about twenty-five mules.[28] These and other local problems were an important factor in delaying for almost a year and a half the extension of the existing frontier.

Outside of a few sallies against the Apaches and their allies,[29] whose raids were continuous, the economic problem occupied the new governor during his first six months at El Paso. For two months he was engaged in directing the repair of the ditches for irrigating the fields. The river was swollen by the melting snow in the mountains of Colorado and New Mexico, and this had caused it to shift its course from the main irrigation ditch. These ditches were essential to save the little wheat and maize which could be raised in May and June. There was such a scarcity of grain, that unless flour were obtained from Parral the people would be obliged to make their *tortillas* from the little maize that remained in store until the next harvest. There was virtually no livestock. The 600 sheep in the vicinity, mostly the property of the missionaries, were scattered throughout the various missions.[30] Every effort was made to secure an adequate supply of horses, mules, and cattle, and one hundred fanegas of wheat were soon under cultivation.

Next to the question of food supplies, the Indian problem was Vargas' greatest concern. In the vicinity of El Paso the Sumas, the *ranchería* of Mansos, under their captain who was called "El Chiquito," and the Apaches of the Sierra de Gila were the greatest trouble-makers. Horse stealing and cattle rustling were their great pastime. All were in communication with the Mansos. The latter had left when the presidio was established at El Paso in 1683, but had since been converted

---

28 Vargas to the viceroy, El Paso, April 19, 1691.
29 *Idem* to *idem*, El Paso, March 30, 1692; Maas, 149-155.
30 Vargas to the viceroy, El Paso, April 19, 1691.

through the efforts of the custodian, Father Francisco de Vargas, and settled near the church of San Francisco de los Mansos. The Apaches often visited them in small groups, and it was quite customary for them to intermarry, as was also the case with the Sumas.[31] The Sumas from Guadalupe and Ojito[32] had become a scourge to the entire region. These three nations were a constant threat to the El Paso settlements.[33]

Overcoming all obstacles with unusual energy and decision of character, Vargas carefully formulated his plans for reconquest. It was hoped that after the planting season, in the middle of October, the Indians and other settlers could gather their crops and go north to the villa of Santa Fé. This being the most severe time of the year, the Indians would be in their houses due to the cold weather, and not scattered in the fields and on the chase, and it would be easier to deal with them under such conditions.[34] But El Paso was the most northern outpost, was surrounded by hostile Indians, and did not have the protection of New Vizcaya and its many presidios. Thus in notifying the viceroy of his plans Vargas requested fifty additional soldiers, for all of the fifty presidial soldiers at El Paso and more would be necessary for the projected campaign in the north. With these reinforcements it would be possible to leave a small force at El Paso, otherwise dangerously exposed to Indian attack.

While the king had given specific instructions to reconquer New Mexico, the government of New Spain was at this time interested in more immediate frontier problems. The Junta de Hacienda or Treasury Committee, in Mexico City, politely answered Governor Vargas' demands with the decision that the time was not propitious for the reconquest of Santa Fé.[35] At the moment efforts must be centered elsewhere.[36] The problem which was confronting the government was the war against Indian conspiracies in New Vizcaya and Sinaloa, especially in

31 *Idem* to *idem*, El Paso, August 14, 1691; Maas, 130-133.

32 Ojito de Salamayuca, the site of the mission of Santa Gertrudis. Hughes, "The Beginnings of Spanish Settlement," *loc. cit.*, 329.

33 Vargas to the viceroy, El Paso, March 30, 1692.

34 *Idem* to *idem*, El Paso, June 30, 1691.

35 Report of the Junta de Hacienda, Mexico City, August 3, 1691; Maas, 130, note 1.

36 Maas, 124, note 2.

the Janos district. Soon Vargas himself was to be drawn into that war, delaying the expedition to Santa Fé for a whole year. Although he argued that this was not even within his jurisdiction, and against Indians who were no immediate danger to El Paso, in the minds of those who were directing things at the capital the reconquest of New Mexico, although important, was merely a part of a larger program involving the whole northern frontier. When more immediate obstacles were overcome, attention would be turned to that phase in which Vargas was primarily interested.

As for these Indian hostilities, shortly after his arrival at El Paso Vargas had received letters from the Jesuit missionaries at Chínapa asking for help to pacify the hostile Jocomes, Janos, and Sumas on the Sonora frontier. The Seris, Cocomataques, Sobas, and Pimas had already been pacified. Fathers Marcos de Loyola and Juan María de Salvatierra had been working among the Indians of Chínapa for some time. Father Marcos de Loyola was now asking the governor of New Mexico for one or two Manso Indians[37] from El Paso. These had authority over the Janos and Jocomes. Two Spanish-speaking Mansos might be used to advantage on embassies of peace to negotiate with the enemy.[38] On March 20, six Mansos with provisions and beasts of burden were on their way to Chínapa.[39]

With the assistance of these loyal Mansos, Juan Fernández de la Fuente, captain of the presidio of Janos, discovered that the Apaches of the Sierra de Gila, confederates of the Janos, Jocomes, Pimas, Sobas, and Sumas, were the trouble-makers. It was they who in the past two weeks had carried off at least one hundred beasts. Only a month before they had taken

[37] The Manso Indians lived in the region around El Paso, as already stated. They had been pacified in the middle seventeenth century, and although frequently identified with later Apache disturbances, they lived in relative peace with their Spanish neighbors.

[38] Father Marcos de Loyola's letter was written February 6; that of Father Salvatierra, February 8. Published in Maas, 124-125. These letters were sent by Vargas to the viceroy on June 20, 1691. Maas, 123-124.

[39] Vargas' journal, El Paso, March 20, 1691; Maas, 124-125. Chínapa, which was then on the northern edge of the frontier, between Sonora and New Vizcaya, is not to be confused with Chínipas, far to the south.

part in an ambush attack upon the pueblo of Bacuachito[40] in the jurisdiction of Father Marcos de Loyola. Here sixteen persons had been killed, eleven carried off as prisoners, and the priest's house set on fire and demolished. But the Mansos were unable to negotiate with the uncompromising Apaches, and the plan to use them as mediators was abandoned.[41] Drastic action was necessary, and a relentless military campaign carried into the heart of the enemy territory appeared to be the only solution. Fernández now proposed to Vargas a union of the forces of Sonora, Sinaloa, and El Paso, in order to enter the Sierra de Gila and crush the Apaches in a decisive battle. At the same time Fernández wrote a similar letter directly to the viceroy. Vargas balked at such a plan. He not only lacked horses and provisions, but was surrounded by enemies himself. Besides, it would delay his expedition into New Mexico; the Sierra de Gila was seventy leagues from El Paso, and thirty leagues off the road to Santa Fé.[42]

During the course of these negotiations with Fernández, a courier arrived at El Paso with a letter from the viceroy in Mexico City containing orders to obtain information about the reported quicksilver mine of Sierra Azul, which, according to oral tradition, lay beyond a large river a day's journey west of Moqui (in what is now northern Arizona). For Vargas, the revival of interest in this long-unvisited but reportedly rich mining region could not have occurred at a more opportune time. He immediately took advantage of this unforeseen enthusiasm in the capital to further his own plans. A prompt investigation into the matter might cause the viceroy to refuse to listen to Fernández at this time. He might not have to go to the aid of Fernández after all, and the entry into New Mexico would not be delayed. Vargas received the letter on August 1, and immediately carried out his instructions. The investigation lasted from August 3 to 12. Stories about the allegedly

---

40 About ten miles north of Chínapa. See the map of this region in Herbert E. Bolton, *Rim of Christendom*, New York, 1936, 594.

41 Juan Fernández de la Fuente to Vargas, Janos, April 16, 1691; Maas, 126-128. Most of the correspondence on this question is published in Maas, 123-133.

42 Vargas to Juan Fernández de la Fuente, El Paso, April 29, 1691; Maas, 129-130.

rich quicksilver deposits of distant Sierra Azul (Blue Mountain) were well known among the older people in the colony, and many interesting accounts were gathered. Twelve former residents of New Mexico, three of the Franciscan fathers, and nine others, all directly familiar with the region, were consulted. Their information led Vargas to express the belief that the mines undoubtedly contained quicksilver.[43]

But again Vargas' plans were frustrated. On August 16, 1691, before he had time to answer the viceroy's letter, he was notified that the proposal of Captain Fernández of the presidio of Janos had been accepted. The problems of the northern frontier were to be solved through cooperation. Vargas was to go to the aid of Fernández. When the Janos, Sumas, Pimas, and other hostile Indians on the frontier of Sonora were pacified, then Sonora and Sinaloa would go to the aid of the governor at El Paso that he in turn might stabilize the north-central frontier through the reconquest and reoccupation of upper New Mexico.[44] Vargas was greatly disappointed, for his latest plan had been to make the entry in October.[45] Nevertheless, on August 26 the results of the Sierra Azul investigation were sent posthaste to the viceroy. Vargas wrote:

> I will take great pride in performing this service for his Majesty as the instrument of your Excellency, who is the moving force. And if it should be God's will to give me success in finding this hidden treasure, it would be due to your Excellency alone that such a benefit should be made known to all this New World. It will bring enormous additions to the royal fifth in profits from metals, for however great these may be, fine silver ores are not discovered and worked for lack of quicksilver . . .
>
> I leave to your Greatness's judgment and decision the arrangement of the measures you decide to apply, and then I will carry them out without accepting for my camp the crust of a single broken biscuit, for I shall take necessary and sufficient provisions not only for myself and my family, but also for the army, and the religious who go as chaplains and as apostolic missionaries to convert the Indians,

---

[43] For the complete history of the fascinating legend of Sierra Azul, including the details of the Vargas investigation, see J. Manuel Espinosa, "The Legend of Sierra Azul," *New Mexico Historical Review*, IX (April, 1934), 113-158.

[44] Report of the royal fiscal, Mexico City, July, 1691.

[45] Vargas to the viceroy, El Paso, August 14, 1691.

with the authority of your support better to accredit and assure his Majesty's desire that they return to the yoke of our Holy Faith.[46]

Complying with the recent viceregal orders, he then wrote a hasty note to Fernández notifying him that he would be ready on October 10, and requesting further particulars with regard to the strategy to be employed in the impending campaign.[47] But Vargas could not conceal his disappointment in having to suspend his entry into New Mexico. Several weeks later he wrote in a longer letter to the viceroy:

> Every governor should be able to govern his own realm, and an inferior, as is Captain Fuente [Fernández], subject to his governor, should not be permitted to make the decisions. His Majesty has placed a governor in Sinaloa for that purpose . . . Solely with the desire to serve God and his royal Majesty, and without bothering anyone else, I desire to win back to the Faith the natives of Santa Fé. They are of greater consequence, since they have been left unpunished and as apostates continue to live in sin . . . In blind obedience, however, I shall carry out your orders . . . I will go myself at the head of my company with one hundred Indians.[48]

On this same day he penned another letter to the viceroy accompanied by additional information he had gathered concerning Sierra Azul.[49]

The winter campaign against the hostile Indians of the outlying frontiers of Sonora and Sinaloa was fairly successful. Governor Vargas personally led the united forces of the presidio of El Paso, a flying squadron under the command of Captain Francisco Ramírez de Salazar and soldiers provided by the governor of Sinaloa, against the Pimas, Jocomes, the Mansos captained by "El Chiquito," the Janos, and the Apaches of Chilmo and the Sierra de Gila in Sonora province. On this remarkable expedition Vargas claimed to have discovered over one hundred and fifty leagues of *terra incognita*. The trails, watering places, and eating places[50] of the remote frontier tribes of the Sobaipujares were discovered and reconnoitered.

---

46 *Idem* to *idem*, El Paso, August 26, 1691.

47 Vargas to Fernández de la Fuente, El Paso, September 9, 1691.

48 Vargas to the viceroy, El Paso, October 4, 1691.

49 *Ibid.*

50 "Comederos."

The round trip distance from El Paso to these remote regions was estimated as over four hundred and eighty leagues.[51]

By the end of November, 1691, the Indian wars in Sonora and Sinaloa had quieted down, and the government of New Spain now focused its attention upon the reconquest of New Mexico. Official preparations were definitely under way, but the viceroy was still undecided as to whether or not it would be practical to send an expedition directly to the Sierra Azul before reconquering the lost province. On November 22, therefore, the royal fiscal was ordered to make a careful investigation of the evidence at hand.[52] The Huerta documents and Vargas' reports were re-examined. The latter, which were the most recent, attested to the existence of quicksilver in the Cerro Colorado, and gold and silver in nearby Sierra Azul. The royal fiscal, however, displayed coolness in the matter. Although since early times many sacks of the "red earth" from the alleged mine had been obtained, no one had yet proved by experiment any actual quicksilver content. The expenses of an expedition would be a great price to pay for the discovery of an error, and even were the stories true, it would be necessary to double expenses in order to repopulate and defend a new mining area. The royal fiscal advised that Santa Fé be reoccupied first, and from there as a base Sierra Azul and Cerro Colorado could be reconnoitered later.[53] Cruzate and Otermín, former governors of New Mexico residing in the City of Mexico, were consulted on the matter.[54] The latter argued in favor of an expedition directly to the Moqui region before attempting to regain Santa Fé, but his view was discarded as impractical, and the fiscal's opinion prevailed.

Meanwhile, Vargas busily continued preparations for the expedition into New Mexico. There were still many thorny

---

[51] Vargas to the viceroy, Conde de Montezuma, Santa Fé, November 28, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141; Vargas to the king, MS., 2. From the distances given, Vargas apparently explored some of the lands which were later the scene of activities of the Jesuit Kino, Apostle to the Pimas. See the map in Bolton, *Rim of Christendom*, 594.

[52] Viceregal decree, Mexico City, November 22, 1691.

[53] Report of the royal fiscal, Mexico City, November 24, 1691.

[54] Domingo Jironza Petriz de Cruzate to the viceroy, Mexico City, December 1, 1691; Antonio de Otermín to the viceroy, Mexico City, December 22, 1691; abridgment in Maas, 145-147.

problems to overcome. In March, 1692, he found it necessary to make an expedition eastward across the Hueco Mountains, half the distance from El Paso to the Salado River, in search of the salt-licks and watering places of the Apaches, whose raids into the El Paso district had been continuous. The expedition was a complete success. Thirteen large salt beds were located near the Sierra Negra, and samples of the salt were carried back for remittal to the viceroy. In reporting this campaign to the viceroy Vargas wrote: "I send this little sack, but only wish, your Excellency, that it were from the vermilion mine [Sierra Azul], which is rich in quicksilver."[55] Other hostile Apache tribes also were pursued, and were defeated in the Sierra de los Organos, the Sierra Florida, and the Sierra Nevada, to the north and west. Measures also were taken to protect better the settlements of the Indian allies from the inroads of the Apaches. An uprising of 300 Sumas at Guadalupe was suppressed, and the natives were removed to a place two leagues from Socorro and seven leagues from El Paso. Here mission San Diego was built, and by the end of March, 300 Christianized Sumas were living there. They had been peacefully subdued, chiefly through the efforts of Fray Antonio Guerra.[56]

Another task was the granting of official possession of missions and convents in the El Paso district to the missionaries. These were Nuestra Señora de Guadalupe at El Paso, Real de San Lorenzo, San Antonio de Senecú, Corpus Christi de la Isleta de Tigua, Nuestra Señora de la Limpia Concepción de los Piros del Socorro, San Diego, and La Nueva Conversíon de Nuestro Padre San Francisco de los Mansos.[57] Of these, the one erected for the Sumas in honor of San Diego had already been built during the administration of Vargas.[58] No mention of

[55] Vargas to the viceroy, El Paso, April 7, 1692. The details of this expedition are set forth in this letter. See also Vargas to the viceroy, Don José Sarmiento de Valladares, Conde de Montezuma, Santa Fé, November 28, 1696, and the viceroy, Conde de Galve, to Vargas, Mexico City, June 1, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

[56] Vargas to the viceroy, El Paso, March 30, 1692; report of the royal fiscal, Mexico City, May 21, 1692; Maas, 149-155.

[57] Petition of Fray Francisco de Vargas, custodian of the custodia of New Mexico, to Governor Vargas, El Paso, August 30, 1691. Maas, 156-158.

[58] Vargas' journal, May, *passim*, 1692; Maas, 155-164.

any such act of possession could be found in the archives of the custodia. In late May, Vargas officially granted to the Franciscan fathers possession of the churches, convents, and sufficient surrounding lands necessary for planting, without specifying any definite limits. Then the custodian asked for a definite assignment of lands for the Indians under their charge, and also for copies of the documents granting such assignments. This Vargas refused, thereby bringing on a dispute with the ecclesiastical authorities. The litigation dragged on until August 8, 1692.[59] Vargas argued that the Spanish settlers were as much the protectors of the Indians as the missionaries, and that since the Spanish settlers and the Indians were living in close proximity the lands were common property. Thus no distribution of property should be officially made if it might encroach upon the property of Spanish settlers. For although the pueblos, in conformity with royal ordinances, were usually assigned definite lands, this had never been the practice in the El Paso district. The Spaniards from New Mexico were officially regarded as temporary settlers, expected to return to reconquer and reoccupy New Mexico, and they were permitted to plant their crops wherever they considered it most convenient. Under these conditions Indians and Spaniards had lived peacefully side by side since 1680.[60]

Controversy between the civil authorities and the Franciscan fathers again arose in the summer of 1692, which was definitely to establish the supremacy of the civil power in the affairs of the province. It was but another incident in the long struggle between the Church and State which had originated with the grant of the *real patronato* in the reign of Ferdinand and Isabella. The problem arose when Fray Francisco Corvera, as apostolic notary, began a tour of the various localities of the district, where he questioned the local civil and military authorities regarding religious conditions, under threat of excommunication, without having obtained formal permission from Governor Vargas. The latter, claiming final authority in all such matters, by virtue of the *patronato* power, considered this as

[59] Vargas to the viceroy, El Paso, June 17, 1692; report of the royal fiscal, Mexico City, August 7, 1692; Maas, 165-185.

[60] Report of the royal fiscal, Mexico City, August 7, 1692.

meddling in affairs subject only to royal jurisdiction. The apostolic notary's tour of inspection, therefore, was brought to a halt by official order of Vargas. The missionaries protested. Fray Agustín de Colina, of the convent of El Paso, presented himself before Vargas with two books, which he said contained passages indicating that the governor had incurred the censure of the Church through his official order, which infringed upon the ecclesiastical jurisdiction. Vargas waved the books aside, refusing to read them. Then, falling to his knees, he asked forgiveness for any censure of the Church he or his civil servants may have incurred without knowledge. This was granted. Diplomatically disarming the friar with suave words, the governor did not change his views in the matter one whit during the course of the discussion. They parted on the best of terms. Vargas' attitude was now clear to the religious, and in general it may be said that there was to be complete harmony between the civil and ecclesiastical authorities in New Mexico throughout the remainder of his governorship. One thing was certain: under Vargas' rule there was to be no revival of the bitter conflict between Church and State such as had existed in the province prior to 1680. The controversy might have been avoided at this particular moment had the missionaries been more tactful, had they merely gone through the formality of obtaining the permission of the governor before conducting their inquiry. But even so, this probably would have merely postponed the issue, for perhaps both the religious and Vargas had been awaiting just such an incident as this in order to determine once and for all who was to be the final arbiter in the affairs of the province during the remainder of the latter's term of office.[61]

It was now possible to make ready for the reconquest. On April 17 Vargas wrote to the viceroy that with the provisions and equipment at hand he would send the first squadron into New Mexico on July 12.[62] A week earlier, by viceregal orders, he had notified the governor and lieutenant governor of New

61 "Nueva México. Don Diego de Vargas, Governador, sobre la competencia de jurisdicción con los Religiosos," El Paso, June 23-28, 1692. B.N.M., legajo 4.

62 Vargas to the viceroy, El Paso, April 17, 1692.

Vizcaya to prepare the former inhabitants of New Mexico residing in that province for the impending expedition. Similar notifications had been sent to the *alcaldes mayores* and other ministers of justice in New Vizcaya, to the *alcalde mayor* of Sonora, to the lieutenant and captain general at Casas Grandes, and to the officials at San Buenaventura, where twenty or thirty former New Mexicans were living.[63]

Vargas was having great difficulty in his attempt to gather at El Paso the former inhabitants of New Mexico. Since 1680 many had left the El Paso district, and had established themselves in the older settlements of New Vizcaya, Sonora, and Sinaloa. A number of them were residing at San Buenaventura, Las Cruces, Casas Grandes, and Janos. Some were enlisted in the garrisons at Conchos, Janos, Cuencame, and Gallo. Others were working in mines and on haciendas. These people were relatively well off and were not desirous of starting life anew in the hostile wilderness, where many of them had lost their fortunes. Due to these difficulties the Junta de Hacienda in Mexico City ordered news to be spread in the region specified by the governor of New Mexico, to the effect that those persons who wished to repopulate the region would be rewarded with favors and lands and would be considered hidalgos. This had little effect, however, for it was not unusual to grant pioneer settlers such favors.[64] In spite of many inducements the former New Mexicans residing in New Vizcaya continued to ignore the royal orders. So Vargas again wrote to Governor Pardiñas, urging him to order these people to get ready.[65] This time he added that he would furnish arms, ammunition, and food to those who needed them. His inability to arouse their interest angered and surprised him. The viceroy finally sent a dispatch to El Paso stating that all those former residents of New Mexico who refused to return to Santa Fé would be considered unworthy for royal service.[66]

---

63 *Idem* to *idem*, El Paso, April 9, 1692.

64 Report of the royal fiscal, Mexico City, November 26, 1691; Juan Isidro de Pardiñas, governor of New Vizcaya, to the viceroy, Parral, November 23, 1691; report of the Junta de Hacienda, Mexico City, December 4, 1691.

65 Vargas to Juan Isidro de Pardiñas, El Paso, April 9, 1692.

66 Report of the royal fiscal, Mexico City, May 22, 1692; viceregal decree, Mexico City, May 28, 1692. A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

Owing to a lack of available settlers willing to leave the El Paso region, Vargas stressed the necessity of more soldiers. With fifty men added to his forces he could go directly to Santa Fé, defeat the Indians there, and then reconquer all New Mexico. The additional fifty soldiers were deemed essential. With this exception he insisted that the undertaking was to be made at his own expense, without any cost to the viceroy. These proposals were soon in the hands of the viceregal authorities. The customary procedure upon receipt of provincial reports at the office of the viceroyalty was first to turn them over to the royal fiscal, who would examine them carefully and make a report to the Junta General de Hacienda. This was the supreme body in viceregal matters, a miniature Council of the Indies, and was in this particular instance composed of twelve members: namely, the Viceroy of New Spain, its presiding officer; two members of the royal audiencia; two *alcaldes* of the court of criminal law of Mexico City; three accountants of the royal tribunal of expenditures; two officials of the royal treasury of Mexico City; the accountant-general of tributes for New Spain; and the royal fiscal. The Junta General would read the suggestions of the royal fiscal; afterwards the records themselves would be re-examined, although often the fiscal's report alone was consulted before a final decision was made. Cases in which ultimate authority lay in the power of the king and the Council of the Indies in Madrid were referred thereto by the Junta General for final approval.

On May 28, 1692, all the demands were granted by the Junta de Hacienda in Mexico City.[67] Vargas' offer to reconquer New Mexico at his own expense was declared by the viceroy to be "not merely opportune, but rather of special divine providence," for the royal cédulas of September 4, 1683 and September 13, 1689, copies of which were before the viceregal authorities as they conferred on the matter, "ordered the reconquest of the said province, with special effort that it be restored with the greatest saving for the royal treasury." With

[67] Report of the Junta General de Hacienda, Mexico City, May 28, 1692; see also Maas, 187, note 1. A complete translation of the proceedings of this historic meeting may be found in Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 43-47.

words of high praise Vargas was described as especially qualified to carry out the difficult undertaking:

> The person being the said governor, who is of such excellent qualities, illustrious blood, and noble obligations, and whose advantages are far greater than those of the aspirant Don Toribio de la Huerta, who, from what we hear, could not live up so well to his promises in the undertaking: for these reasons one may count on the zeal of the governor; for by his valor and great nobility alone he could promise to carry out such a proposal . . . to all of which will correspond the rewards with which his Majesty, may God spare him, will honor him on receipt of news regarding his acts and wishes in his royal service.[68]

It was decided that the additional soldiers requested should be sent up from the four presidios of the Parral district, fully equipped, and without delay. Vargas was thanked for his successful campaigns against the Apaches, and high praise was bestowed upon Fray Antonio Guerra for his successful work among the Sumas.

As for Sierra Azul, the royal fiscal proposed on January 5 that after the reconquest of Santa Fé a few soldiers should pass on to the Moqui country and obtain twelve loads of ore for assaying in Mexico City; but the Junta General of May 28 dismissed the plan with the suggestion that after Vargas had reconquered Santa Fé he should inquire into the matter, "acting in that manner which, as an expert on the subject, he thinks best." A cheaper source of quicksilver for working the mines of New Spain was greatly in demand at the moment, and both Vargas and government officials in Mexico City apparently had hopes that there might be some truth in the stories about Sierra Azul and Cerro Colorado. Yet Sierra Azul was not the hidden motive for the reconquest, as a recent writer has stated. This is sufficiently brought out from the official standpoint in the above report of the Junta. And it had no appeal to the popular imagination, nor did Vargas attempt to use it as an argument to attract a following. Popular tradition was glutted with such tales. The story was emphasized by Vargas in official circles as an additional incentive to reconquer New Mexico, above all to keep the whole question of the reconquest

---

[68] *Ibid.*

in the limelight in Mexico City in the hope of preventing further delay, for there were other equally pressing problems of defense, not to mention serious social and economic disorders in Mexico City.[69] There was even some question as to the advisability of reoccupying New Mexico at this time, in view of more immediate Indian hostility in New Vizcaya, Sonora, and Sinaloa.[70] The significance of Sierra Azul in this connection, then, lies in the part it played as a factor in hastening the reconquest during this critical period, and in the progress of a frontier policy continuous since the Pueblo Revolt of 1680. After Vargas' successful campaign of 1692, the permanent reoccupation of New Mexico was to be assured, despite the subsequent discovery that the red earth from Sierra Azul did not contain quicksilver.

These were years of transition in international affairs, and the expanding spheres of interest of rival European powers in North America were eventually to bring the north-central area into the orbit of potential foreign danger. This, combined with the more immediate Indian danger, called for vigorous defensive measures and constant vigilance on the part of the Spanish government. New Mexico, an isolated frontier outpost prior to 1680, was from now on to play an increasingly important rôle on the vast northern frontiers of New Spain, extending from Florida to California. In the northwest no serious foreign danger as yet had appeared on the horizon. There the Jesuits were successfully winning the hostile tribes of Sonora and Pimería Alta. In the northeast, on the other hand, English traders were making serious inroads into western Georgia, where their raids had a disastrous effect on the Franciscan missions. In Texas, a French scare, the La Salle expedition, had just been dissipated. Vargas' task was to win back

69 See "Letter of Don Carlos de Sigüenza to Admiral Pez Recounting the Incidents of the Corn Riot in Mexico City, June 8, 1692," in Irving A. Leonard, *Don Carlos de Sigüenza*, Berkeley, 1929, 110-138, 210-277.

70 See "Opinions of the captains of New Vizcaya given in fulfillment of an order by his Excellency the Count of Galve, viceroy of New Spain, concerning the reconquest of New Mexico as proposed by the governor and captain general of El Paso and the province of New Mexico, sent by the governor and captain general of New Vizcaya to his Excellency, 1692," and the report of the royal fiscal, Mexico City, August 14, 1692, both in A.G.N., *Historia*, tomo 37.

upper New Mexico and close the dangerous breach on the north-central frontier, which lay open since 1680. In the eyes of the Spanish government the reconquest of the lost province was primarily a question of defending the northern frontier settlements and spreading the Faith. Vargas—loyal, able, brave, ambitious—exceeded the fondest hopes of his government.

CHAPTER II

ON TO SANTA FÉ

Vargas joyfully notified the viceroy on July 13, 1692, that he had received news of the decision of the Junta General de Hacienda. He thanked his Excellency for providing the fifty soldiers, gave an account of his subsequent preparations, and promised detailed reports and a diary of the impending entry. He had been awaiting the letter from the capital, and was already prepared to leave for the conquest of Santa Fé and its surrounding pueblos.[1] He planned two entries into the north: first, a preliminary visit to the revolted province in order to learn the general state of affairs there, and to reduce and conquer the apostate rebels, by force of arms if necessary, this to be followed up by a carefully organized colonizing expedition whereby, with additional soldiers, settlers, and missionaries, the New Mexican exiles of 1680 would be restored to their former homes, and Christianity would be reestablished there.[2]

Meanwhile, Governor Pardiñas of New Vizcaya wrote that upon receipt of official orders he would send the fifty recruits asked for. The sergeant of the El Paso presidio then was despatched to Parral to bring the soldiers, and the entry was temporarily suspended. But he returned alone, with the indefinite answer that they would be sent as soon as possible.[3]

All through the latter part of July and early August Vargas

1 Unless otherwise specified, in telling the story of this expedition of 1692 the writer has relied on Vargas' own journal and related documents, as contained in A.G.N., *Historia*, tomo 37, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139, and S.F.A. See also Vargas to the king (May 16, 1693), MS., which is an account of the expedition. The contemporary, but secondary, account written by the Mexican savant Sigüenza y Góngora in the latter part of 1693, heretofore used as a basic authority in the absence of the complete journal itself, garbles the facts and is often inaccurate in chronology and details. See Preface, above. The best edition of this work is that of Irving A. Leonard, *The Mercurio Volante*, Los Angeles, 1932, hereinafter cited as Sigüenza. The complete journal may be found in English translation in Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 48-277.

2 Report of the royal fiscal, Mexico City, October 31, 1692; Maas, 186-187.

3 Vargas' journal, El Paso, August 9, 1692.

was to plot out his daily marches so that he would reach Santo Domingo in from twelve to fifteen days. On his arrival there he was to notify Vargas without fail, so that the forces might be joined as soon as possible for better operation against the enemy.[15] The following provisions were left for the Parral contingent: a box full of chocolate and sugar (the key to which was left in the possession of Hurtado), *pinole,* hard tack, ten handfuls of tobacco, soap, and two fat beeves to be converted into dried beef for the journey.[16]

On August 21, at four o'clock in the afternoon, the military leaders, Franciscan missionaries (Father President Fray Francisco Corvera, Fray Miguel Muñiz, and Fray Cristóbal Alonso Barroso), soldiers, and ten other male residents gathered in the military square.[17] In all solemnity, to the beat of the drum and the blare of the trumpet, the royal standard was hoisted,[18] and the men got in line for the march. Vargas then mounted his steed and led the way. The Río Grande was crossed without accident, although the current was swift, and the night was spent on the edge of the river at Ancón de Fray García, five leagues north of El Paso.[19]

After threading the steep mountain passes north of El Paso, the scene changed. They now followed along the river, which was shaded by the green cottonwood trees that marked its course. Over this stretch travel was slow and hard, for the earth was loose and rough, and they became accustomed to skirting washouts and ploughing through marshes. On either hand ran ranges of barren hills, and when they reached their tops they looked out upon a broad expanse of desolate plains, edged on the east by the rugged peaks of the Sierra de los Organos.

---

15 Vargas' journal, August 21, 1692; Vargas to the viceroy, Santa Fé, October 16, 1692.

16 *Ibid.*

17 Vargas' journal, Mejía, September 10, 1692.

18 The royal standard Vargas carried with him on both of his entries into New Mexico was the same one that Juan de Oñate had with him when he conquered the province a century before. The revered old standard had been preserved at Santa Fé and had been saved in 1680. On one side it had the royal coat of arms, and on the other the figure of the Virgin of Remedies. Vargas to the king, MS., *passim.*

19 Vargas' journal, Ancón de Fray García, August 21, 1692.

At six o'clock in the afternoon of the 24th, Vargas joined forces with Madrid at Robledo.[20] Fearing a shortage of water from here to Fray Cristóbal, thirty-six leagues away, the camp was again divided, so that the water holes might be used to the greatest advantage, especially those of El Perrillo, Las Peñuelas, and Paraje del Muerto. Madrid, with a squadron as guard, went ahead with the various livestock, followed at a safe distance by Vargas leading the others. The march continued in this fashion beyond Paraje del Muerto, when again forces were joined, this time as a precautionary measure, for they were now in the heart of the Apache country. Recent rains provided an abundance of water all the way—unusual luck, for this is barren country, with scarce vegetation and very little water beyond the course of the Río Grande itself.[21] The combined forces arrived on August 30 without accident at Fray Cristóbal, near the present village of San Marcial.[22]

The eight days' march from Fray Cristóbal to the abandoned *estancia* of Juan de Valencia was slow and uneventful.[23] The road was rough, and at times so steep that the wagons had to be unloaded from time to time and the baggage carried on the backs of the pack animals. Numerous bends in the river helped to slow up travel. Fair pasture land was found in the vicinity of the Valencia ranch. From here the governor went ahead with two squadrons, the military leaders, and six of the residents from El Paso, to see if any of the rebel Indians were in the vicinity. They examined the abandoned pueblo of Isleta, on the west side of the river, and the former haciendas along the road to that of Juan Domínguez de Mendoza. The highway, or Camino Real, showed tracks several

---

20 *Ibid.*, Robledo, August 24, 1692; Sigüenza, 5.

21 Vargas' journal, Peñuelas, August 28, 1692.

22 Vargas left Robledo on August 26, camped that night at El Perrillo. Here the camp separated for the first time. They planned to rejoin at Peñuelas, but Vargas overtook Madrid on the way, August 28. After spending the night at Peñuelas, Madrid again went ahead. Vargas overtook him and joined forces just beyond Paraje del Muerto. The combined forces spent the night of August 29 at a place near some dried out marshes called La Cruz de Anaya. *Ibid.*, August 26 to 29, 1692.

23 For the itinerary from August 31 to September 7, 1692, see Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 64-67.

days old leading to a fruit orchard on the abandoned hacienda of Mendoza. Here Vargas camped, after an inspection tour which carried him some eight or nine leagues up the river valley.[24] They were now in the heart of New Mexico.

On the following day Vargas moved on to the former hacienda of Mejía, twenty-eight to thirty leagues south of Santa Fé, in the vicinity of the present city of Albuquerque. The remainder of the army arrived a few hours later. Camp was pitched near water and green pastures, in a level opening in the midst of forest and piñon covered mountains, where most of the impedimenta was left to facilitate a rapid advance to Santa Fé. With a small party, lightly equipped, he would go on to Santa Fé "in order to carry out the operations in accord with the daring which my eagerness demands, and in spite of the small number of men for such a great enterprise."[25]

Much anxiety was felt concerning possible Apache attacks because smoke signals were seen repeatedly in the hills;[26] consequently the camp was left especially well protected. Rafael Téllez Jirón was left as captain in charge at Mejía, with fourteen men armed and fully equipped, there to await the arrival of the fifty soldiers from Parral; Vargas was taking with him forty Spanish soldiers, the ten residents from El Paso, fifty well armed Indian allies, and two of the three missionary fathers.[27] However, Jirón might move over to the former hacienda of Doña Luisa nearby if its pastures were considered more suitable.[28] On the arrival of the soldiers from Parral, about whom Vargas had grave doubts, ten were to be left with Jirón, and forty were to go ahead to join Vargas at Santa Fé.[29]

These preparations made, Vargas set out for Santa Fé at about three o'clock in the afternoon of September 10. He went ahead with most of the soldiers, while Sergeant Major

---

[24] Vargas' journal, in front of the former hacienda of Juan Domínguez de Mendoza, September 8, 1692.

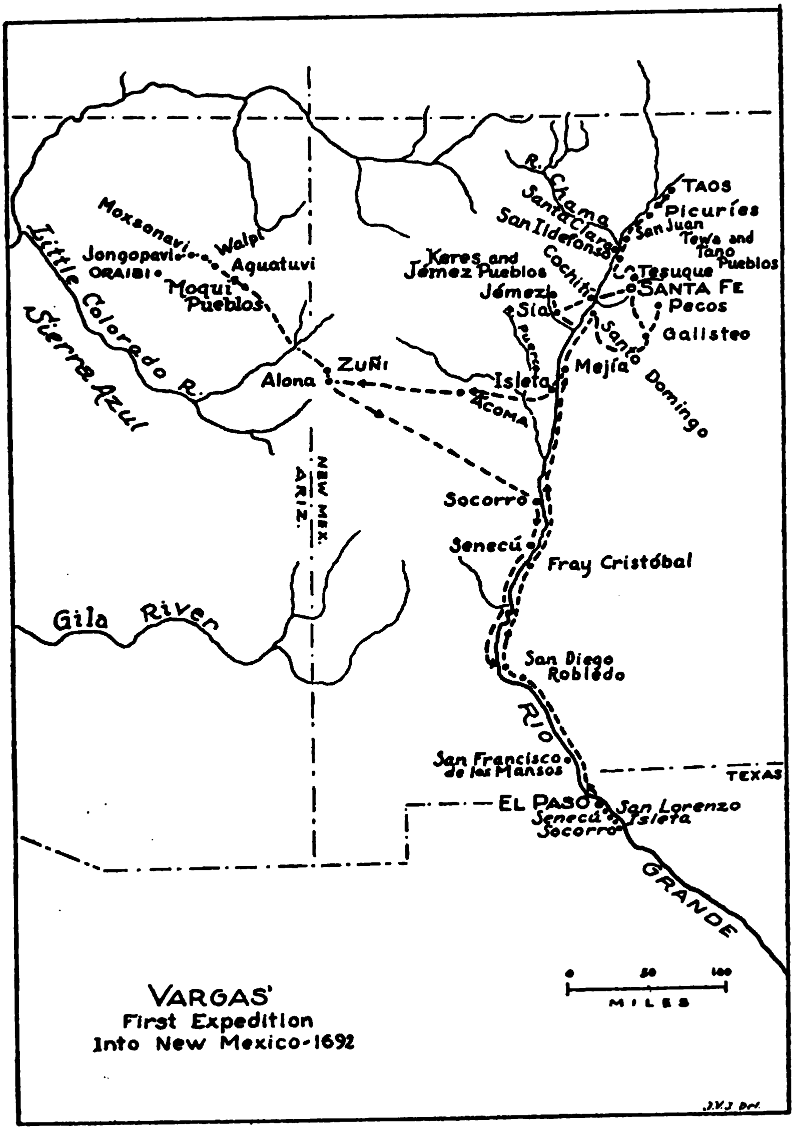
[25] *Ibid.*, Mejía, September 9, 1692.

[26] Vargas to the king, MS., 5.

[27] Vargas' journal, Mejía, September 10, 1692.

[28] *Ibid.*, Mejía, September 8, 1692; Vargas to the king, MS., 6.

[29] On September 8, Governor Pardiñas of New Vizcaya was sending a message to Vargas notifying him that the fifty soldiers were on their way to El Paso.

TAOS
Picuríes
San Juan
Tewa and Tano Pueblos
Tesuque
SANTA FE
Pecos
Galisteo
R. Chama
Santa Clara
San Ildefonso
Cochití
Keres and Jémez Pueblos
Jémez
Sia
Santo Domingo
Mejía
Isleta
Acoma
Zuñi
Alona
Moxonavi
Walpi
Jongopavi
ORAIBI
Aquatuvi
Moqui Pueblos
Little Colorado R.
Sierra Azul
NEW MEX.
ARIZ.
Socorro
Senecú
Fray Cristóbal
Gila River
San Diego
Robledo
RIO GRANDE
San Francisco de los Mansos
TEXAS
EL PASO
San Lorenzo
Senecú
Isleta
Socorro
0
50
100
MILES
VARGAS'
First Expedition
Into New Mexico-1692

Cristóbal de Tapia and the captain of artillery, Francisco Lucero de Godoy, followed with the Indian allies, the ten residents, and six soldiers to guard the convoy of supplies, horses, mules, and pack animals. Vargas meant first to conquer Cochití, believed by all to be the most populous and best fortified of the rebel strongholds, Santa Fé notwithstanding. From there he would pass on to San Felipe and Santo Domingo.

The General's strategy was carefully planned. On reaching Cochití he would lay siege to the pueblo and prevent the escape of its inhabitants. No one should fire on the enemy without Vargas' orders on penalty of death. Then he would order everyone to sing praise to the Blessed Sacrament and the Blessed Virgin five times. After this the two missionaries, through interpreters, would exhort and try to persuade the apostate Indians to reenter the Catholic fold, and again become vassals of the Spanish Crown. Should this be of no avail, then Vargas would order the attack by voice of Adjutant General Diego Varela.[30]

At daybreak, having travelled without stop from Mejía, a journey of from sixteen to eighteen leagues, Vargas approached Cochití. On the way they passed by the abandoned pueblos of Puaray and Sandía. The road was poor, and the Río Grande, which was almost fordless, was crossed twice. Just before entering Cochití they passed a large field of maize, melons and squash, the sight of which led all to believe the pueblo occupied. But on entering the square they found it to their surprise wholly deserted, and the living quarters already deteriorating.[31]

Since there was no reason to tarry here, the soldiers were ordered to change mounts and continue to Santo Domingo. Twice more the Río Grande was crossed, and after three leagues travel Santo Domingo was reached. The walls of the pueblo were high and strong. Seige was laid to the place, but it also was abandoned. About ten o'clock in the morning, while inspection was being made of the deserted houses, the sergeant major and the captain of artillery arrived. Two soldiers had

---

30 Vargas' journal, Mejía, September 10, 1692.
31 *Ibid.*, Cochití, September 11, 1692; Vargas to the king, MS., 7.

been sent back to notify them of the condition of Cochití, and to order them to go directly to Santo Domingo.[32]

They brought important news. On the way they had sighted the Indians of San Felipe, who had withdrawn to the mesas from their former pueblo on the edge of the river, and who fled from their newly built homes when they were discovered, taking with them their sheep, horses, and all their belongings. Sergeant Major Fernando de Chávez and Captain Antonio Jorge, who as scouts had gone ahead, caught up with one of the Indians and told him to call back the others, and to rest assured that the Spaniards had not come to fight or punish them. The Indian answered in Spanish that his people also wanted peace, and then disclosed the following valuable information. The Tewas and Tanos, who both spoke the same tongue, were at war with them, the Keres, and were doing them much harm.[33] For this reason, he added, he was overjoyed at learning the sentiments of the Spaniards; together they could exterminate the enemy. He then set off toward the mesas with the promise that he would bring back the fleeing residents of San Felipe. But the Indian Estévan, whom Vargas sent to the hills and mesas to follow up this information, said that no one could be found in the vicinity.[34]

As a result of Estévan's report the General decided to continue the march to Santa Fé without delay. The vanguard, led by Vargas himself, set out at five o'clock that same afternoon, rode on about one league, and reached a steep and difficult mountain pass. The road was broken and strewn with boulders as a result of recent storms and lack of use, so they were

---

32 Vargas' journal, Santo Domingo, September 11, 1692. According to Sigüenza, 5a, the majority of the dwelling places at Santo Domingo were in a state of complete ruin, and showed no sign of recent occupancy. The seventeenth century pueblo of Santo Domingo did not occupy its present site.

33 At this time the Tewa pueblos were San Juan, Santa Clara, San Idlefonso, Nambé, Tesuque, Pojoaque, Jacona, in the vicinity of Santa Fé, and Hano in the Moqui country since 1680. The occupied Tano pueblos were Santa Fé, composed chiefly of the Tanos of Galisteo, and San Lázaro and San Cristóbal to the north.

The Keres pueblos were Santo Domingo, Cochití, San Felipe, Santa Ana, Sia, and Ácoma far to the west. The Jémez were their allies. All these pueblos except Ácoma were abandoned at this time, their inhabitants having established new pueblos atop nearby mesas.

34 Vargas' journal, Santo Domingo, September 11, 1692.

literally forced to blaze a new trail. From the summit they looked down into a fertile valley, streaked with arroyos, the hills dotted with piñon trees. On the northern rim, at the foot of the Sangre de Cristo Range, lay Santa Fé. The descent was equally difficult, and after a march of three leagues Vargas camped for the night at Las Bocas, a place on the plain below, where the rest of the camp caught up with them after vespers.[35]

On Friday, September 12, Vargas went three leagues to La Cieneguilla, on the Santa Fé River. Here they rested till sundown. Before prayers the General led his men to an open space where in a pious harangue he told them to keep their courage; the enterprise at hand was an obligation, for as Catholics it was their duty to defend the Holy Faith, and as vassals of his royal Majesty to uphold the reputation of his arms. In response all pledged a glorious victory. After this dramatic gesture, evidence of the determination of the men, and Vargas' full knowledge of the seriousness of the enterprise, they went on.[36]

At about eleven o'clock the thickness of the woods and the darkness of the night prevented further progress, so they made camp on the edge of the Arroyo Seco, in which a thread of clear water was trickling. Here the guards were ordered to watch the stars carefully in order that the camp might be aroused at three o'clock the next morning.[37] At about two Madrid ordered the soldiers to get ready, and a little after three Vargas mounted and led the vanguard down the Camino Real.[38]

In the shelter of a broken-down hacienda, which Madrid said was formerly his, they stopped to await the others out along the road. All was forest, dark and deathly silent; it was

---

[35] Vargas' journal, Las Bocas, September 11, 1692. Vargas hit the rough stretch of road within a league from the pueblo of Santo Domingo. This would indicate that he turned up the Galisteo River to the present Domingo Station, then north, up and over the mountain trail, to Las Bocas, at the foot of the later La Bajada trail. Until 1932 the highway from Santa Fé to Albuquerque ascended this range at La Bajada. Since the construction of the new highway some five miles to the southwest, La Bajada has returned to its former state of ruin.

[36] *Ibid.*, Arroyo Seco, Friday, September 12, 1692.

[37] *Ibid.*

[38] *Ibid.*, Santa Fé, September 13, 1692.

safer to be together. A little farther on a second stop was made for the same purpose; there they received the blessing of Father Corvera. A quarter of a league from the villa of Santa Fé, on the edge of a meadow, Vargas called a final halt, and gathering his men about him he outlined his plans. As they approached the villa everyone was to cry out five times in unison, "Glory to the Blessed Sacrament of the Altar"; the natives would then be officially summoned to submit peacefully to the two Majesties;[39] no one should fire a shot until Vargas so ordered;[40] should it be necessary to storm the place, Vargas would give the signal by unsheathing his sword.

---

39 For a discussion of Spanish policy with regard to the winning of native tribes to "the Holy Catholic Faith, or to obtain their obedience," in such circumstances as these, as contained in the Laws of the Indies (*Recopilación de Leyes de los Reynos de las Indias*, Madrid, 1756, II, fols. 24-25), see Chapter XVI, below. A description and analysis of the famous Spanish law of *requerimiento*, or summons, may be found in Lewis Hanke, "The 'Requerimiento' and its interpreters," *Revista de Historia de América*, No. 1 (March, 1938), 1-10; *Idem*, "A applicação do Requerimento na America Hespanhola," *Revista do Brasil*, III (September, 1938), 231-248.

40 Vargas was so determined on this point that he had interpreters repeat the order to the Indian allies, although many of them understood Spanish. Vargas' journal, September 13, 1692.

CHAPTER III

PEACE NEGOTIATIONS AT SANTA FÉ

About four o'clock in the morning the Spaniards reached cultivated fields, and shortly after the walled city of Santa Fé came in view. The cry in praise of the Blessed Sacrament was made, but the enemy had already sounded the alarm, and as the darkness of dawn cleared away, Indian warriors could be seen in great numbers peering down from the ramparts. Suddenly the whole city came to life; men, women, and children swarmed to the roof tops, while the warriors among them emitted frightful whoops to encourage one another. They were hostile from the start. When interpreters spoke to them in their native Tano and Tewa tongues,[1] they answered that these visitors were no Spaniards, but disguised Pecos and crafty Apaches, their enemies. Vargas attempted to convince them otherwise by saying that he was a Catholic, and asking them to wait until sunrise when they could behold for themselves the figure of the Blessed Virgin on his banner. Doubting, they sardonically asked that the trumpet be played in Spanish fashion, and this was done to satisfy them.

As the soldiers were getting restless Vargas was obliged to repeat the order that no one fire on the enemy. He then placed a guard of ten soldiers at each corner of the stronghold, and ordered Captain Roque Madrid to make a circuit of the walls in order to see if there was any means of escape other than by the main entrance. Meanwhile he remained there, at what proved to be the only entrance, with a guard composed of the military leaders and six of the men. The Indians could be heard singing war songs within; those on the ramparts cried out that they were ready to fight for five days, until the

---

[1] The principal interpreters of the campaign were the Spaniards Pedro Hidalgo, Sergeant Major Juan Ruiz de Casares, Sebastián de Monroy Mondragón, and Pedro de Tapia. Pedro Hidalgo served as interpreter most of the time among the Tewas and Tanos.

Vargas' journal for the period covered in this chapter may be found in A.G.N., *Historia*, tomo 37, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139, and S.F.A.; English translation in Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 80-114.

Spaniards were all exterminated; they would not be able to get away as they had done before; the battle would be preceded by a furious war whoop that would last over an hour, during which time the Spaniards could make up their minds to leave. During this time Indians were carrying up beams, metate stones, boulders, and other objects to be hurled at the Spaniards. When told to stop preparing for battle, they answered in insulting terms.[2]

After sunrise Vargas approached to some twenty steps from the walls, accompanied by three others, and pleaded with the hostile Tanos.[3] He had been sent, he said, by the King of Spain to pardon them and restore them to the Catholic fold; he raised the royal standard, showing them the figure of the Virgin on one side and the royal device on the other. If all this be true, they answered, he must take off his helmet that they might better see his visage. This Vargas did, removing a kerchief from his head as well, and drawing nearer. Since they could no longer dispute the fact, they turned to another argument: when the Spanish were in New Mexico before, they made peace with the Apaches and then killed them; they had no assurances that they would not be treated in a like manner. Vargas, admitting the charge, retorted that Apaches were the scourge of the Pueblo Indians as well as of the Spaniards. He again showed them the figure of the Virgin on his banner as sufficient guarantee of his sincerity, and then drew a rosary from his pocket, saying that with these two as witnesses he promised pardon to all the Indians of Santa Fé, and that missionaries had been brought for this purpose. But the rebels answered that they knew only too well what this would mean; they would be ordered to rebuild the churches and the houses for the Spaniards, and would be whipped if they did not do as they were told, just as some of them had been treated before. They named Xavier, Quintana, and Diego López as Spaniards who had whipped their servants in the days of Spanish rule. They asked Vargas if these were among his men.

---

[2] Vargas' journal, Santa Fé, September 13, 1692; Vargas to the king, MS., 6-7.

[3] An interpreter, Captain Roque Madrid, and the civil and military secretary, Alfonso Rael de Aguilar. *Ibid.*

His response was that they were not, and he promised, moreover, that they would never again return.

At this point one rebel, named Antonio Bolsas, appeared defiantly on the large intrenchment above the main entrance, apparently to speak for his people. Bracing him were warriors, holding ready their lances, and their bows and arrows, watching every movement of the Spaniards, as if hoping for a cause to open battle. At this opportune moment the rest of the camp arrived with the food supplies, and Vargas ordered them to stop on a level spot beyond the cultivated fields, about a musket shot from the villa. Then he had the two cannons placed in position, the blacksmiths prepare their tools, and a squad of soldiers with some Indian allies stationed. These preparations threw fear into the hearts of the rebellious enemy, who perhaps anticipating the arrival of other parties of Spaniards began to act a little less defiantly.

The large wooden doorway in the wall was drawn open from within, and an Indian warrior, somewhat afraid, came forth, lance in hand, and provided with darts, a bow, and arrows, as if to say that his people were unafraid and ready. He then asked the missionaries to enter. Another Indian spoke to him from above and he reentered the walls. Father Barroso and Father Corvera, brave men, had already dismounted from their horses and were ready to follow the Indian, when Vargas, who feared treachery, ordered them back.

The sentinels stationed at the corners of the city now saw a number of Indian warriors swiftly riding in from the surrounding pueblos, armed with long iron-tipped lances.[4] Two squads, one under Roque Madrid, were immediately ordered to go and meet them to prevent a joining of forces with those within the city. Vargas remaining behind with the rest continued his exhortations. He asked the Tanos to stop greasing themselves with war paint, and disclosed to them what soon was to be one of the principal causes leading to their ultimate submission. He had noticed many small water tanks near the doorway, reservoirs from which water was sluiced into the

[4] As Vargas later learned, the Tewas had an Indian blacksmith who made these lances for them.

pueblo, and he had cut off this water supply by obstructing the ditch which served as a water line.[5]

By eleven o'clock, after hours of futile persuasion, Vargas prepared for battle. With the forty soldiers stationed at strategic points, and some fifty Indian allies on hand, in the form of an ultimatum he gave the natives one hour in which to submit; otherwise he would destroy them with fire and sword. Thereupon the Spaniards returned to camp for a bite to eat. Each soldier was given chocolate and a biscuit. The General then ordered the soldiers to prepare powder and bullets, and the captain of artillery to set up the large *pedrero* and the bronze cannon in front of the walls. The squadrons were sent back to their posts.

Two hours passed and still Vargas' threat was unanswered. Suddenly the sergeant approached with three Indians from the nearby mesa, two on horseback and one on foot, all armed with bows, arrows and darts. They were from Tesuque, Santa Clara, and San Lázaro, hastening in answer to the call of the besieged residents of Santa Fé. They had been notified of the coming of the Spaniards by some Santa Fé men attending a dance at Santa Clara. A Tewa leader named Domingo was their spokesman.[6] Vargas used every device to win him over. He repeated his usual pious speech: he had come to pardon and convert them, for which reason he brought missionaries; they must again become loyal Spanish vassals; they must not leave their pueblos; he came with peaceful intentions, and not to remove their governors and captains, whom he would leave in office. Vargas then sent Domingo to the villa to notify the enemy that the hour had long passed, and that if they had no answer the storming of the city would begin. Domingo, unlike the others, was friendly and submissive.[7]

Meanwhile the captain of artillery began to plant the cannons at strategic points; the two boxes of powder were prepared for quick breach, so that at the specified time the few

[5] Vargas' journal, September 13, 1692.

[6] Governor of Tesuque. *Ibid.*, Tesuque, September 29, 1692. Sigüenza, 6a, erroneously states that he was the governor of Santa Fé, an error repeated by later authors. The governor of Santa Fé was named José. Vargas' journal, September 17, 1692.

[7] *Ibid.*, September 13, 1692.

men could advance in all directions to the assault. The plan to capture the populous city of Santa Fé, walled and fortified, with only a handful of men, was one of the most daring enterprises in the annals of the region. For the surrounding pueblos knew of their arrival and were pouring in on foot and on horseback, well armed, from every direction. On the mesa at the right-hand corner of the stronghold a squad of some forty or fifty Indian soldiery was already stationed. Two squads of Spanish soldiers were sent to prevent its advance. And when the cannons were placed in position the rebels began to station themselves on the walls, hitherto only partly guarded.

Presently Domingo came out amid the jeers of the infuriated Indians on the walls above. He had spoken to them, recalling to their memory the burning of Sia by Governor Cruzate in 1689, but this did not frighten them. With firm courage Vargas now dismounted. Standing before the gateway accompanied only by the royal alférez and his secretary, in a loud voice he made one last harangue. He again showed them the Virgin and the Cross. He told them: their city was in a state of siege, their water supply cut off, and they would soon perish; but he would be willing to listen if one of them should come out with an official answer.

The natives were suddenly filled with dread. If the Spaniards would clear the square in front of the city they would come out and make a statement. The entreaties continued until finally two Indians emerged, unarmed, to sue for peace. Vargas met them with affection and kindness, and the other Spaniards took advantage of the opportunity to act quickly. Father Corvera entered the walls into the patio followed by Captain Madrid and Father Muñiz. Other Indians gradually began to come out, somewhat frightened, to make peace. Vargas, on foot, greeted and embraced them all, and spoke to them with affection. Even some of those who had been looking on from behind thickets and from the hills also came forward.[8]

Then, in the company of Madrid, the civil and military secretary, and a squadron of twelve soldiers, Vargas went to the mesa to speak to the Indians there. After rendering praise to the Blessed Sacrament he spoke to them essentially as he had

---

8 *Ibid.*; Vargas to the king, MS., 8.

spoken to those in the city. They likewise laid down their arms in submission. Leaving them apparently satisfied, Vargas returned to the square. Here the people were told to hang crosses at their necks, and to set up a large cross in the middle of their patio. It was now between four and five in the evening, so Vargas retired to the encampment for dinner. The Indians from the nearby mesa moved about in small groups satisfying their curiosity. Some went in and out of the city, causing the General no little anxiety. But satisfied with the victory already achieved, he made no move to prevent it, deciding rather to trust in Divine Providence. The cannons were carried away on mule carts and the siege was raised.

The Spaniards camped for the night at the foot of the mountain an arquebus shot from the plaza, or open square of the city, there to await further developments. Two squadrons were designated to guard the horses and mules; the other two were ordered to saddle fresh mounts, and be armed in readiness for battle. This last order was passed on to the entire camp. Thus the whole night was spent on guard. All night long Indians did not cease to go in and out of the city, as was clear from the continual thud of horses' hooves and the barking of dogs.[9]

The next day, which was the feast of the Exaltation of the Holy Cross, Vargas dressed in his gala finery in order to assist the missionaries in the absolution of the Indians, despite the advice of his lieutenants to the effect that he change to armor. Thus attired, he rode out toward the city to the music of the band, accompanied by the alférez carrying the royal banner, by Madrid and the other military leaders, by the missionaries and the six residents from El Paso.[10]

The Indians were visibly frightened. Only about eight or ten were in sight, and these told the Spaniards not to enter, for the women and children were afraid and weeping. When the Spaniards entered some of the residents began to close the gate behind them. Vargas paid no heed, and won them over through his very boldness. A large five-foot cross had been

---

[9] Vargas to the king, MS., 9.

[10] Vargas' journal, Santa Fé, September 14, 1692; Vargas to the king, MS., 9.

planted in the patio. Vargas dismounted, approached it, fell to one knee, and kissed it. Thus assured, the people began to climb down from the roof tops, some of which were quite high, by means of wooden ladders.[11] When they all had come down the men and women divided into separate groups.[12] General Vargas strode through their midst with the royal standard raised in one hand. He then addressed them, through an interpreter, as he had done on many previous occasions, asking them to be peaceful and happy to be pardoned; he wished them again to become vassals of the Spanish king and good Christians. Both demands were granted. Then the soldiers stood in line with swords unsheathed[13] as Vargas took formal possession of the villa of Santa Fé. The royal standard was raised three times, and each time Vargas cried out:

> Long live our king, Carlos the Second! May God spare him! King of Spain and of all this New World, and of the realm and provinces of New Mexico, and of these subjects newly won and conquered![14]

Each time his men answered, "May he live many years and rule happily!" In joy they tossed their hats into the air, while the missionaries fell to their knees and thanked God for their good fortune. Father Corvera intoned the *Te Deum Laudamus*. Then he spoke to the assembled Indians through an interpreter, blessed them with holy water, and absolved them of their apostasy. This was followed by the singing of the *alabado*, or "praise be to God," which many of the women and children repeated with them. Vargas and his men now mingled

---

11 *Ibid.* After use these ladders were lifted up and placed inside the raised edges of the roof in the form of palisades. In this way the natives were assured that no one could gain access from the outside. There were four large living quarters around the city square, the three rear ones being taller than the other. Rooms had been built over the old governor's palace, which ran along one side of the front patio, of which there were two. Some idea of the size of these communal dwellings may be gathered from the record that when they were inspected for occupation in the following year it took twenty soldiers and thirty friendly Indians a whole day to do so. It was estimated at that time that there were sufficient rooms to house over a thousand people easily. *Ibid.;* Vargas to the king, MS., 10; the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, Santa Fé, January, 1694, A.G.N., *Historia*, tomo 39.

12 Vargas' journal, September 14, 1692; Vargas to the king, MS., 10.

13 Vargas' journal, Tesuque, September 29, 1692.

14 *Ibid.*, Santa Fé, September 14, 1692.

amicably with the Indians, finally returning to their camp beyond the square. As a precautionary measure no shots had been fired during the celebration. General Vargas had won his first victory.[15]

Others quickly followed. About noon Domingo came to notify the General that all the Tewa and Tano pueblos had promised their allegiance, and that Don Luis Picuríes, also known as Tupatú, still the principal leader of the Tewas, Tanos, and Picuríes, would arrive shortly. He had not come before because he had been called away by the Navahos.[16] Later in the afternoon, at about four, some Indian leaders from San Lázaro, San Cristóbal, and Tesuque came to Vargas' camp also to pledge allegiance.[17]

On the following morning Vargas sent the Indian Antonio Bolsas to Tesuque, there to await Don Luis, who was on his way to Santa Fé.[18] Meanwhile the General with his men entered the city, and before a crude altar which had been erected, Father Corvera told the Indians to bring their children, grown up during the absence of the Spaniards, that they might be baptized. Then Mass was said, followed by prayers and a pious instruction in which Vargas told them to pray every morning and evening before the holy cross in the patio, as the

---

15 *Ibid.* Vargas later wrote that when he first approached the villa of Santa Fé on September 13, the Tanos were so infuriated, and so numerous and well protected, that he lost all hopes of ever conquering them. Aware that he was rashly endangering both himself and his people, he delayed as long as possible. But the enemy was so hostile that he probably would have attacked them if the soldiers of Parral had been with him, an action which might very easily have ended in disaster. It was only a series of unforeseen developments, then, coupled with Vargas' patience, faith, and courage, that caused the natives finally to submit without his having to strike a single blow. Vargas to Juan Páez Hurtado, Santa Fé, September 20, 1692, A.G.N., *Historia*, tomo 37.

16 Vargas' journal, September 14, 1692.

17 *Ibid.*

18 *Ibid.*, Santa Fé, September 15, 1692. At sunrise Antonio Bolsas had arrived at Vargas' tent with the information that Don Luis Picuríes was now at pueblo San Juan, having arrived late after visiting the Navaho Apaches. He was happy to hear of the arrival of the Spaniards, and the peaceful return of the natives of Santa Fé to Christianity. But he was afraid that he would be seized and punished, for the rumor had spread among the Indians (Vargas later heard the story repeated on many occasions), that the Spanish king had ordered General Vargas to capture and carry off those Indians who had been the principal leaders during the period of independence. Vargas explained that this was not true.

Spaniards were accustomed to do. Almost all of the Indians were wearing crosses, as Vargas had ordered. To all admonitions they nodded in assent. Due to the stormy weather, however, the baptism of the children was postponed, and the Spaniards returned to the shelter of their encampment.[19]

About five o'clock a large band of Indians, some three hundred in all, was seen emerging from the dense forests to the north, and making its way down the main road from Tesuque. Warriors on foot led the way, followed by a cavalry contingent, most of them clothed in leather jackets. Vargas immediately placed a guard around his tent. In sight of the city they halted for a moment to await several Indians who had gone out to meet them.[20] Then, in a most formal fashion, an Indian captain and two others, sent by Don Luis, went to Vargas' tent and asked for an audience in the name of their leader. It was readily granted. Don Luis now dismounted and walked to Vargas' tent. He was "dressed in the customary manner, in skins of animals." Around his head he wore a band made of palmilla fibre woven into a cord, and above his forehead was a shell the shape of a heart, all of which gave the appearance of a crown.[21]

He stopped about twenty steps from the Spanish General's tent, at which point the latter ordered the alférez to raise the royal standard. From here the chieftain greeted Vargas with three sweeping bows, each time falling upon one knee. At the doorway of his tent Vargas received him in a friendly embrace. Don Luis produced a number of religious articles which Vargas examined with due respect,[22] whereupon they went inside and had a cup of chocolate in the company of the priests and attendants. Here it was learned definitely that the pueblos

---

19 *Ibid.* The prayers they were told to recite twice daily, after blessing themselves, were the Ave Maria, the Pater Noster, the Salve, and the *alabado.*

20 They stopped on the north side of an arroyo some seventy paces from Vargas' tent. *Ibid.*

21 *Ibid.*, September 15, 1692. According to Sigüenza, 9a, he carried a musket, a pouch of powder, and lead.

22 Among these were a small silver crucifix, a small piece of silk upon which was stamped the visage of the Virgin of Guadalupe, a purse full of relics, and a religious medal which Don Luis said he was accustomed to wear. About his neck Don Luis wore the rosary Vargas had sent him. Vargas' journal, September 15, 1692.

of the upper Río Grande were at odds and divided into two camps. Don Luis, formerly the leader of all the pueblos, was now the leader of the Tewas, Tanos, and Picuríes, and resided at San Juan. Pecos, Taos and its allies, the Faraon Apaches, Jémez, and the Keres pueblos of San Felipe, Santo Domingo, and Cochití were all his enemies.[23] Vargas promised Don Luis that he would be left as governor of the Indians so long as he endeavored to bring all back to the Catholic fold and to allegiance to Spain.[24] The Spanish general presented him with one of his best riding horses, for which he showed great pleasure, protesting his warm friendship and responding with a gift of animal skins.[25] Don Luis left saying that he would return the following day in order to talk things over in greater detail.[26]

Next morning the chieftain appeared with the captains and leaders of the pueblos that recognized his authority: namely, the Tewas, Tanos, and Picuríes.[27] It was an impressive gathering. After breakfast Vargas reiterated his peaceful intentions, and to be sure of the sincerity of the Indian chiefs he asked all to accept absolution. In obedience they knelt down, and Father Corvera, taking his manual, and assisted by the two other missionaries, absolved them. Now, placing full trust in their loyalty, Vargas seated himself among them, and there in his tent he made known to them his plans.

He would visit all the pueblos in order to carry out the royal orders; the priests would go with him to pardon and absolve the people; those who had been married in the church and had left their wives must return to them; all the children born and raised during the absence of the missionaries must be baptized; all who refused to bow to his authority would be destroyed. Don Luis indicated how difficult it would be to carry out this program at present, as most of the people had deserted their pueblos and had fled to the mesas and mountains

---

23 *Ibid.*, September 16, 1692.

24 *Ibid.*, September 15, 1692.

25 *Ibid.* These consisted of "various elk and buffalo hides, and seal skins" ("diferentes pieles de antas, sybolas y lobos marinos"), according to Vargas to the king, MS. The word "Dantas" instead of "de antas," or "elk," in Sigüenza, is obviously a misprint.

26 Vargas' journal, September 15, 1692.

27 *Ibid.*, September 16, 1692.

for safety. Since the villa of Santa Fé had already submitted, he argued, Vargas might return with the missionaries the following year, and by that time he would find all in their pueblos. The Spanish General informed Don Luis of his obligation to report to the king that he had visited all the pueblos and revalidated Spain's title to them, and consequently he had outlined the following plan of campaign. He would first visit Pecos and the Faraon Apaches. If successful he would go from there to Taos, and on the way back from there to Santa Fé he would visit the Jémez and the Keres of San Felipe. In the meantime the Tewas, Tanos and Picuríes could reoccupy their pueblos. They would have nothing to fear during his absence, as he was going to send for more men whom he had left behind.[28]

Don Luis and his captains agreed to everything. During the rest of the afternoon the Indians traded their goods with the Spaniards. When Don Luis left at sundown, he took with him the sergeant major Juan Ruiz de Casares and his brother-in-law Miguel Luján, who had relatives at San Juan. He promised to return with a small army to accompany Vargas on his northern campaign.

On the following morning, August 17, Mass was again celebrated in the patio of the villa, and 122 children were baptized.[29] Later in the afternoon Governor Lorenzo, of Picuríes, arrived. He was informed essentially of everything told to the other chiefs the day before. He also brought animal skins as gifts, and was presented in turn with a horse. The Picuríes Indians who had come with Don Lorenzo spent the next day trading with the Spaniards. At sundown the two soldiers who had accompanied Don Luis to San Juan returned

[28] *Ibid.* This was a clever piece of stratagem on the part of the Spanish general, for the small party that had been left at Mejía was only a drop in the bucket, and he had absolutely no news as yet with regard to the fifty soldiers from Parral.

[29] *Ibid.*, September 17, 1692. The Spaniards served as godfathers. This came to be the practice in all the other pueblos visited. Father Corvera, president of the missionaries, listed the baptisms in a record book that he had for the purpose.

Here we hear for the first time of Don José, designated as the captain and leader of the villa of Santa Fé, and of his wife Doña Juana, whose three daughters were baptized at this time, Vargas serving as godfather.

with valuable observations. The residents of the pueblos passed on the way had all moved to the mesas; but on Don Luis's orders they had returned to their homes. The same had been the case at San Juan.[30]

Meanwhile final preparations were made for the northern expedition. Tewa Indian scouts who had been sent out into the mountains to spy on the movements of the enemy saw about twenty tracks from the direction of Santo Domingo. As a result the guard was strengthened at every point and everyone was ordered to be on the alert. And in case the soldiers from Parral should arrive during his absence, of whom he had not yet heard a word, Vargas left a note at Santa Fé addressed to their leader, Juan Páez Hurtado, telling him to follow.[31]

---

[30] *Ibid.*, September 18, 1692. During this time a soldier named Francisco Márquez discovered a bronze cannon which had been buried by the Spaniards when they fled from New Mexico in 1680. It was not found in the place where it had been left. It was about seven spans long, and the touch hole was blown open and partially obstructed. *Ibid.*, September 20, 1692.

[31] Vargas to Juan Páez Hurtado, Santa Fé, September 20, 1692.

CHAPTER IV

SPAIN RECLAIMS NEW MEXICO

At sundown, September 20, the Indian chiefs Luis, Lorenzo, and Domingo, with their captains and warriors were welcomed heartily at Vargas' tent, just outside the walls of Santa Fé. Chocolate was served, and the friendly guests were told that since it was late the expedition would set out the following day.[1]

On Sunday morning, September 21, after Mass, Father Muñiz absolved the new arrivals and the joint expedition set out for Pecos.[2] Galisteo was designated as the first stop. Indian scouts were sent ahead to see if any of the enemy were in the vicinity, and to examine the water holes and some water tanks built there by the Tanos before they moved to Santa Fé. They found the place deserted and without water, and hence Vargas camped on the edge of the Arroyo de Galisteo close by, after a march of eight leagues.

Next morning, just before sunrise, two shots were heard. Of a sudden Captain Hurtado appeared. At last the reinforcements from Parral had arrived![3] Hurtado had reached Santa Fé at sundown the day before, and having read Vargas' message he had hastened on ahead with six soldiers. The others resting at Santa Fé would join up in the afternoon. On this account the march to Pecos was temporarily postponed. Swift Indian scouts continued to comb the surrounding hills and mesas. One of them, an Indian named Nicolás, discovered some fresh tracks, and following up his observations, came

---

1 Vargas' journal, Santa Fé, September 20, 1692. According to Sigüenza, 10, they brought with them over 300 well armed Indians.

Unless otherwise specified the documents cited in this chapter are from A.G.N., *Historia*, tomo 37, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139, and S.F.A.

2 Vargas' journal, September 21, 1692. They left at about 9 A. M.

3 *Ibid.*, September 22, 1692. The fifty soldiers had arrived at El Paso on September 5, at 9 A. M. They were well equipped, armed, and with horses, and presented a list of their equipment to Lieutenant Governor Luis Granillo on their arrival. Certification of the arrival of the fifty soldiers at El Paso, Friday, September 5, 1692.

upon a horse apparently too tired to keep pace with the fleeing enemy.

Later in the day a march until ten o'clock in the evening, about three leagues, brought them to camp in a small ravine on the edge of the mountains. According to the scouts this was the place nearest to Pecos where there was plenty of pasture and the camp would not be noticed. The following day the march was continued, and after travelling about a league they came upon fresh tracks leading toward Pecos. Ascending a hill and a barranca they came in view of the pueblo. A moment later they saw smoke rising from the roof tops in two different spots. The Spanish forces split into three groups to facilitate the proposed siege. Captain Madrid led the soldiers of the El Paso presidio, Captain Hurtado those from Parral, and the General took with him the other military leaders and the six residents of El Paso.[4]

The Indian allies out ahead reported that the Pecos Indians were coming forth on horseback to meet them. Vargas ordered Varela to have a volley fired immediately upon the arrival of the enemy. The Spaniards then sped toward the pueblo at full gallop. But the rambling open pueblo was deserted. The two riders whose fresh tracks had been seen on the way must have notified the people, the Spaniards thought, for the houses were well supplied with maize and vegetables, and showed other signs of recent occupation.[5] The soldiers were ordered to follow the tracks of the fugitives, and due to the many breaks, ascents, and barrancas, they were soon stretched out over the mountain range that edged the river opposite the pueblo.[6]

Vargas and his attendants entered a deep ravine where they saw children's foot prints. Then a shot was heard that echoed from cliff to cliff, and in a moment a soldier rode up leading an old Indian woman. On inquiry she said that the younger people had left the pueblo six days before, on the arrival of the Spaniards at Santa Fé, despite the protests of

4 Vargas' journal, Pecos, September 28, 1692.

5 *Ibid.* From the size of the dwellings Vargas estimated that the population of Pecos was about 1,500. *Auto de remisión*, Vargas to the viceroy, October 16, 1692.

6 Vargas' journal, September 23, 1692.

the elders. A few of the older people had remained behind, but had fled that very morning on news of the Spanish approach. Soon another soldier brought in an old Indian about sixty years of age, stark naked. Vargas had him clothed in some of the skins worn by the old woman before questioning him. His story was the same. Vargas told him the object of his visit, and then sent him to call back his people. A rosary had been placed about his neck, and he was given a cross, about a span in length, on which was affixed a letter. Gradually a number of men, women, and children were assembled, twenty-seven in all. Also many skins of animals left by the fast fleeing rebels were found under trees and bushes along the gulches.

In the middle of the afternoon another old Indian appeared with the cross which Don Diego had sent by the first *viejo*. He corroborated the story of the others, adding that only eleven had remained in the fields with their wives and children when notified early that morning of the coming of the Spaniards; the others had fled pell-mell into the mountains. It would take time to bring them all back. The old man, he revealed, whom Vargas had sent with the cross was the governor of the pueblo. The old fellow was told to call back the people, and to give them the message that he, Vargas, and the Tewas and Tanos as well, had come to make friends. The old Indian understood everything and left fully satisfied.

The Spanish soldiers made headquarters in the abandoned houses of the pueblo. The next morning several other Pecos Indians were brought in or made their appearance voluntarily. Among them was an old man sent by his governor to report that the people were being assembled, and would soon return. On learning this, several of the captives were sent out in unsuccessful attempts to reach the fugitives. The last mentioned old Indian was first ordered to deliver the message, but since he was old and infirm an Indian woman offered to go in his stead. She was the daughter of a former governor of Pecos. A rosary was placed about her neck, and she left with four Indians, leaving her daughter and mother behind. Twice she went through the mountains crying out to the people, but no one answered. Then a Pecos Indian youth was sent, likewise

to no avail. Finally a few more of those who apparently had strayed off by themselves were captured. Among these was a Spanish youth who had been held captive at Pecos since 1680, the son of Cristóbal de Anaya, who had been slain at that time. He happened to be the nephew of Vargas' captain of artillery, Francisco Lucero de Godoy, who immediately took him under his charge.[7]

From the scouting party led by the Tewa captain Domingo, the intractibility of the younger Pecos Indians was definitely learned. They approached three of them on the summits, and when asked to come down and make friends they replied that the Spaniards were liars, and those Indians who had befriended them were fools. They then fled into the mountains uttering loud and piercing war whoops. After five days of peaceful effort to negotiate with the Pecos, Vargas decided to return to Santa Fé.[8] The twenty-eight captives were set free and their houses restored.[9] As a sign of peace a cross was set up in the square, and others were painted on the walls of the houses. A note was left consisting of a cross drawn on a piece of white paper; the people were informed that whenever the pueblo wished to make peace the Spaniards would be ready to acknowledge it. No one had been harmed, nor had any property been damaged. Of the liberated captives, eight returned to Santa Fé with the camp of their own accord.[10] After a continuous march over eight leagues of steep and difficult road through the piñon covered mountains southeast of Santa Fé, Vargas reached his encampment in front of the villa.[11]

He now prepared the stupendous task of completing the

---

7 Vargas' journal, September 25-27, 1692.

8 *Ibid.*, September 26, 1692. In order to prevent the Keres of Santa Ana from preparing for resistance under their leader Antonio Malacate, a Keres Indian brought up from El Paso was sent to the mesas of Santa Ana and Cerro Colorado, where they were gathered, with a message of friendship, a rosary, a note, and a cross. He was ordered to tell Malacate to meet Vargas at Santo Domingo. The Keres Indian messenger was the instigator of this move, for he had another object in mind—his wife was residing at Santa Ana. *Ibid.*

9 *Ibid.*, September 27, 1692.

10 *Ibid.*

11 *Ibid.* The main body reached Santa Fé at 3 P. M. The captain of artillery spent the night in the mountains with a squad of ten soldiers, due to the difficulty in transporting the cannon, and entered the camp the following day.

reconquest before the close of the year. He planned first to embark upon the systematic conquest of the upper Río Grande pueblos. He would make the circuit by visiting the Tewa pueblos north of Santa Fé, namely, Tesuque, Cuyamungué, Nambé, Pojoaque, Jacona, San Ildefonso, Santa Clara, and San Juan, and the nearby Tanos pueblos of San Lázaro and San Cristóbal. Then, with San Juan as a base, he would visit Picuríes and Taos. This would be followed by forcing the Pecos, Jémez, and Keres to reoccupy their abandoned pueblos, and the reconquest of the upper Río Grande would be complete. The reconquest of the outlying provinces to the west, including Ácoma, Zuñi, and the Moqui pueblos, would terminate the campaign.

On the feast of San Miguel, after Mass, Vargas left with great pomp for Tesuque, three leagues north of Santa Fé.[12] He was welcomed there by Governor Domingo, who led him into the square.[13] The natives were formed in two lines and at the head of one of them a youth was holding a cross. The Spaniards intoned the *Te Deum,* to which the natives responded wholeheartedly, after which Vargas greeted the people and then took formal possession for Spain, just as he had done at Santa Fé. The priests absolved the people, and seventy-four children were baptized. In his speech to the natives, after they had been absolved, Vargas set down the same rules as those promulgated at Santa Fé under similar circumstances. The Indians were ordered to wear crosses about their necks, and say morning and evening prayers, while those who had been married in the Church and later left their wives must return to them, and leave those with whom they were now living. These same rules were laid down at every other pueblo visited.[14]

On the following day Vargas revalidated the possession of the pueblos of Cuyamungué, Nambé, and Pojoaque.[15] In

---

12 Vargas' journal, Tesuque, September 29, 1692.

13 Around the square there were three *cuarteles,* or communal dwellings, two of which were quite tall. *Ibid.*

14 *Ibid.*

15 *Ibid.*, September 30, 1692. Cuyamungué, two leagues north of Tesuque; Nambé, two leagues northeast of Cuyamungué, four communal dwellings; Pojoaque, one league west of Nambé, two communal dwellings.

each place he was well received by the governor and the people.[16] A total of 129 were baptized.[17] On October 1, after spending the night at Pojoaque, the same success was achieved at Jacona and San Ildefonso.[18] At the little pueblo of Jacona, where the people lived in a single communal dwelling, eighteen were baptized.[19] The larger pueblo of San Ildefonso had four dwellings, and here 101 were baptized.[20]

The night was spent at San Ildefonso, before Vargas moved on to Santa Clara and San Juan.[21] Eighty-nine children were baptized at Santa Clara.[22] On approaching San Juan, Don Luis, the governor and leader of the Tewas, came out to meet him in the company of his brother Antonio. They carried a cross and a curious Indian banner. At the entrance of the pueblo the natives had placed many crosses, and a larger one was standing in the square. Here the Indians had built a room with a corridor, decorated with branches, for Vargas and the missionaries. After Vargas had made his customary speech before the assembled people, he took formal possession, and seventy-six were baptized. The reunion of old acquaintances and relations added romance to the scene. One woman, the wife of a certain Cristóbal Nieto of Sonora, was recognized by relatives. Vargas served as godfather to a girl of mixed blood named Juana de Arzate, and a captive Spanish girl, still single, the daughter of a soldier named Nevares of the presidio at Janos. A Tiwa girl, originally from Isleta, joyously embraced her brother Juan Moro, one of the Indians in Vargas' party.[23]

With San Juan as headquarters, Vargas next day made a

---

16 The captains and governors were Juan at Cuyamungué, Alonso at Nambé, and Gregorio at Pojoaque. *Ibid.*

17 30 at Cuyamungué, 51 at Nambé, and 48 at Pojoaque. *Ibid.*

18 *Ibid.*, October 1, 1692. Jacona was one league west of Pojoaque, and San Ildefonso one league further west.

19 Diego was the name of the captain of Jacona. *Ibid.*

20 *Ibid.* The captain, Francisco, went out to greet Vargas with all the people who happened to be there. The others were peacefully at their work in the fields and gathering wood. Shortly all gathered in the square and Vargas took formal possession.

21 *Ibid.*, Santa Clara, October 2, 1692. Santa Clara, two leagues north of San Ildefonso, four dwellings; San Juan, not quite four leagues north of Santa Clara.

22 The captain of the pueblo was named Domingo.

23 *Ibid.*

rapid trip to the Tano and Tewa pueblos of San Cristóbal and San Lázaro.[24] He took with him the military leaders, interpreters, Fathers Corvera and Barroso, his secretary, and two military squadrons. They were well received at both pueblos. Sixty-six were baptized at San Cristóbal. Here again families were reunited. One of the Tewa warriors in Vargas' camp found his wife, with two children, and she was happy to join him; another was joined by his wife, of the Piro nation, and her small son. At San Lázaro eighty-nine were baptized. Vargas was asked to dinner, and after an enjoyable repast he returned to San Juan.[25]

At two o'clock in the afternoon of October 4 Don Diego left with a small party for Picuríes and Taos, some twenty-one leagues to the northeast. The road passed through difficult mountain country, rugged and heavily wooded, and cut by numerous running streams, of which Don Diego was fully aware through the information of Indian guides. Furthermore the rigors of winter were fast setting in. Under such circumstances it was felt advisable to leave the cannon at San Juan, with a small contingent consisting of the captain of artillery, ten soldiers fully equipped, and those who were too tired to make the trip north.[26]

Vargas went to Taos with the purpose of either pacifying or destroying the pueblo. The Taos were the arch-enemies of the Tewas, Tanos and Picuríes, who had asked that the place be burned and consumed.[27] The first night was spent at a bend three leagues up the Santa Cruz River; and Picuríes, eight

---

[24] *Ibid.*, San Juan, October 3, 1692. San Cristobál, three long leagues southeast of San Juan; San Lázaro, one league farther. Each of these pueblos had four community dwellings, and in the latter, one was situated in the center of the square. These pueblos were located southwest of Santa Fé originally, where their ruins still stand. After the revolt of 1680, due to the hostility of the Apaches, Pecos, and Keres, they moved to the vicinity of San Juan, as already indicated, the newly established pueblos taking over the same names. Some of their allies, the Tewas, were living with them here in 1692. *Ibid.*; *Doc. Hist. Mex.*, 3rd series, Mexico, 1856, 122. These two pueblos were on the site of the present town of Santa Cruz de la Cañada and its surrounding ranches. Vargas' journal, Santa Fé, April 19, 1695, A.G.N., *Historia*, tomo 39.

[25] Vargas' journal, San Juan, October 3, 1692.

[26] *Ibid.*, October 4, 1692.

[27] *Ibid.*, Paraje de Miranda, October 7, 1692.

leagues beyond, was entered the following day. For a quarter of a league before the entrance of the pueblo arches had been placed over the road, with crosses on them. At the pueblo Vargas was received by Don Lorenzo, the governor, his two brothers Luis and Antonio, and the inhabitants. The pueblo had four large community dwellings, divided, of three and four stories, with adobe walls, long corridors, and palisaded windows. One of the dwellings was decorated with green boughs, and had been prepared for Vargas and the missionaries. With the usual formalities, possession was taken, and eighty-six children were baptized.[28]

It snowed all that night; nevertheless, Vargas went on to Taos, accompanied by the Picuríes leaders, at noon of October 6. The bad weather continued, and the road was seriously damaged. After marching four leagues the party made camp for the night at a place called Paraje del Muerto. Next morning, a gallop of four leagues brought the brave little band in sight of Taos. In a level meadow Vargas and his soldiers received absolution from Father Barroso, and prepared for battle. The three squadrons laid siege to the two large communal dwellings, which were well protected by adobe walls and earthworks. But they were both deserted.[29]

Smoke rising from the tree tops to the east caused Don Luis and Don Lorenzo to reconnoiter the mountain side, later to be followed by Vargas on a fresh mount. An hour later it was discovered that the residents of Taos were gathered in a ravine[30] at the entrance of the Taos Mountains, and were watched over by sentinels stationed on the surrounding peaks. Vargas went posthaste to where they were, and an Indian named Josefillo, who said he was called "the Spaniard," came out to greet him. The General, delivering his wonted message, sent him with a rosary to call back the others out of the snow. He then dismounted, laid down his arms, and went to the foot of the mountains. After several missions had been sent to exhort them they began to return in large numbers, among them their governor Francisco Pacheco.[31]

---

28 Vargas' journal, Picuríes, October 5, 1692.
29 *Ibid.*, Taos, October 6, 1692.
30 "Embudo," a canyon shaped like a funnel.
31 *Ibid.*, Taos, October 7, 1692.

Vargas persuaded all to return to their homes, and even succeeded in getting them to make friends with the Picuríes, Tanos, and Tewas, their former enemies. In the middle of the afternoon other Indians appeared with their wives and children. By nightfall all had returned, and on the following day Vargas took formal possession; ninety-six were baptized.[32] At about four o'clock that afternoon, Pacheco and Josefillo visited Vargas' tent. They said that since they were now brothers in the faith, they had come to warn the General of a dastardly plot against the Spaniards. This was their story:

Two Taos youths had just returned from the province of Zuñi, and on their way back, near Ácoma, they noticed a great council being held for three days and three nights. It was attended by the captains of the Zuñi, Moqui, Jémez, Keres, Pecos, Faraon Apaches, Conina Apaches of Cerro Colorado, and many others. These had been informed that the Spaniards were in the vicinity of Taos and would be there long enough to permit them to gather their provisions and make careful plans to ambush Vargas and his company on the way back from the north.[33]

Vargas acted without delay. Luis and Lorenzo were ordered to prepare the swiftest and most valiant warriors of their respective pueblos to accompany him on a campaign straightway into the Keres country. If the Keres should promise allegiance as the Taos had done, they would be pardoned, otherwise they would be brought to submission by force, in order to assure the safety of those pueblos already under royal protection. Messengers were sent to Pecos with notices that the Spaniards would soon be at its gates demanding a definite answer. Within nine days the allied forces were to be at Santa Fé ready to leave for Pecos.[34]

On October 9 Vargas left Taos peacefully conquered and reduced.[35] The first night was spent at Paraje de Miranda. From there he went on to Picuríes.[36] The Spaniards reached San Juan on the 11th, by way of the perilous road through

32 Vargas' journal, Taos, October 8, 1692.
33 *Ibid.*
34 *Ibid.*, Taos, October 9, 1692.
35 From Taos Vargas removed ten Piro and Tiwa captives.
36 *Ibid.*, Picuríes, October 10, 1692.

Atajo del Embudo.[37] Here Vargas was joined by the rest of his forces. During his absence there had been no acts of hostility of any kind on the part of the pueblos which had already submitted. On October 14 he passed through San Ildefonso in all his glory, and the following day was back in Santa Fé.[38]

Here Vargas penned a letter to the viceroy in which he gave a brief account of his activities to date, sending a copy of his campaign journal, or *autos de guerra.* Between September 13 and October 9, he reported, thirteen pueblos had been restored to Spanish authority and reduced to the Holy Faith, including the villa of Santa Fé. In these pueblos 969 persons born and raised during the period of Pueblo independence were baptized. All the pueblos for thirty-six leagues, Vargas boasted, had pledged allegiance to Spain, and their possession had been formally revalidated in the name of His Majesty King Charles II.[39]

He was now ready to conquer the remaining hostile pueblos in the vicinity of Santa Fé. With a host of allies recently acquired the task was greatly lessened. If after this campaign the horses were not too tired he hoped to undertake a rapid march to Zuñi and Moqui, some 150 leagues west of Santa Fé, and from there to pass on to examine the reported quicksilver mines of Cerro Colorado. With this information at hand, Vargas wrote, the king should now begin to make plans for the permanent resettlement of this vast region which was veritably "another Mexico." "To send less than five hundred families and one hundred soldiers would be like dropping a grain of salt into the sea." On the other hand, not even one hundred families and fifty more soldiers from New Vizcaya would budge without financial assistance from the royal treasury. Therefore he suggested the sending of jailbirds from Mexico City, Querétaro, Zacatecas, Guadalajara, and Rosario, and mechanics, barbers, carpenters, and destitute and vagabond miners, for in New Mexico they might have better luck in view of many promising samples of ore reported to be there. Although this type of colonization would assure the greatest saving to

37 *Ibid.*, San Juan, October 11, 1692.
38 *Ibid.*, Santa Fé, October 15, 1692.
39 Vargas to the viceroy, Santa Fé, October 16, 1692; Maas, 242-245; *Doc. Hist. Mex.*, 3rd series, Mexico, 1856, 130.

the royal treasury, the families at El Paso should be considered first, Vargas wrote, because they would be better citizens.[40]

Despatching the news of his victories to the viceroy by swift courier, General Vargas resumed his campaign activities.[41] Don Luis Picuríes was officially appointed governor of the Indians already conquered. New plans were made to facilitate the transportation of the artillery. Whereas Vargas first intended to move his entire force to Pecos, owing to the bad condition of the storm swept road the captain of artillery instead was sent directly to Santo Domingo with the cannon, most of the horses, mules, and supplies, accompanied by the Indian allies from El Paso, liberated captives, two mounted squads from the Parral contingent, and one squad of the El Paso presidial soldiers to guard the horse and mule trains. At the abandoned pueblo of Santo Domingo they were to await their General.[42] From here as a base Vargas would then conquer the nearby Keres, who having abandoned their pueblos, were established on the mesas of Cochití, the mesa of Jémez, and the Cerro Colorado.

On Friday, October 17, Vargas and the main body of the army departed from Santa Fé for Pecos. Here the people had finally decided to submit, and were awaiting the Spaniards at the entrance to the pueblo, where they had built archways covered with green boughs leading to a large cross. Welcomed by the *alabado,* Vargas responded with much satisfaction, and in the square took official possession. Thereafter 248 were baptized.[43] On the following day the natives asked if they

---

40 *Ibid.*

41 This letter, the original of which was kept by Vargas, was sent with a copy of his campaign journal to date, as stated, comprising 138 pages in all, and written on ordinary white paper as there was no stamped paper available. *Ibid.* The reports reached Mexico City on November 21. Next day there was a great celebration and the ringing of bells, and the cathedral was especially illuminated by order of the viceroy. Antonio de Robles, "Diario de sucesos notables," *Doc. Hist. Mex.*, III, Mexico, 1853, 117; Sigüenza, 12.

The reports had been carried over 1,500 miles in thirty-six days; a speed which would appear incredible if it were not proved by documents. This was the time it took, by means of horses and couriers, for the "flying mail" service between the two points a century and a half later.

42 Vargas' journal, Santa Fé, October 16, 1692; Vargas to the viceroy, El Paso, January 8, 1693.

43 Vargas' journal, Pecos, October 17, 1692.

would be permitted to appoint their own government officials. Readily granting their request Vargas administered the oaths of office at the installation.[44] Snow fell most of the morning and as soon as it cleared up Vargas left for Santo Domingo.[45] Old and infirm Antonio Malacate, the leader of the Keres pueblos, was submissive and ready to welcome the Spaniards at Santa Ana.[46]

Some Keres Indians had been sent by Vargas to the mesas near the marshes of Cochití to announce his coming, and led by their principal leader, Juan, the Cochití war captains went to meet him at Santo Domingo. The Spanish leader made his customary harangue, urging them to reoccupy their pueblos without fear. A rosary was placed about the neck of the chief. The road to the mesa was bad because of the recent rains, so Vargas set out with only five squadrons drawn from both companies. The captain of artillery and the sergeant major were ordered to await Vargas with the rest at the abandoned farm of Cristóbal de Anaya.[47]

Six leagues away lay the rugged mesa and sierra of Cochití, near Cieneguilla, where most of the natives of the pueblos of Cochití, San Marcos, and San Felipe were established.[48] At the approach to the mesa the natives had placed a cross and arches. The men and women stood about a musket shot away. Vargas was welcomed, and entered the square of four dwellings, in the largest of which quarters were provided for him. After taking official possession, pardon was granted to the apostates and 103 were baptized. The natives of these three Keres pueblos, he found, had gone to the mesas not for fear of

44 The following officers were installed: governor, lieutenant, judge, constable, two fiscals, and two military captains. *Ibid.*, October 18, 1692.

45 The route: Pecos to Galisteo, six leagues. Galisteo was abandoned and in ruins, although the greater part of the walls was still standing. After spending the night here the march was resumed, Sunday, after Mass. San Marcos was reached after a march of three leagues; in ruins, the plan of the habitations still in good condition. Santo Domingo was reached that night, seven or eight leagues. *Ibid.*, October 18-19.

46 *Ibid.*, Santo Domingo, October 19, 1692.

47 *Ibid.*, October 20-21, 1692.

48 Vargas passed through the abandoned pueblo of Cochití, three leagues from Santo Domingo, and continued along the base of the mesa of Cochití to the ascent, three leagues farther.

the Spaniards, but for safety from their enemies, the recently pacified Tewas, Tanos, and Picuríes. The Spaniards were feasted with *tortillas,* then withdrew to the abandoned pueblo of Cochití, three leagues away, to rest.

Next day the General joined the remainder of his forces at the abandoned farm of Cristóbal de Anaya.[49] Here his army was reinforced by adding the rest of the officers of the two companies and fifty Indian allies. Taking provisions and fresh horses, he then set out for the Cerro Colorado and the mesa of Jémez, where the natives of Sia and Santa Ana, and Santo Domingo and Jémez, respectively, were living. The captain of artillery and the sergeant major were ordered to take the others, along with the tired horses, to Mejía, allowing two days for the trip, where they would join Captain Rafael Téllez Jirón, who had been there since September 10.[50]

Sia, in ruins, as it had been left by Cruzate in 1689,[51] was the stopping place for the night. The road had been passable in spite of the rigorous weather, for it ran through barren desert country. The Cerro Colorado was four leagues away. The ascent was narrow and difficult. Arches and crosses had been set up at the entrance to the pueblo as at the mesa of Cochití. Immediately upon seeing Vargas the people came down to the lower mesa to greet him, led by their old leader Antonio Malacate and the other elders, all holding crosses in their hands. After the people had assembled in the square, Don Diego took possession; 123 were baptized. He then told the natives to return to their pueblo of Sia, pointing out that the walls were still good, and the nave and choir of the church still standing. With timber a new church and convent could be built where the priests might resume their services in the pueblo.[52]

As he was old and infirm, Governor Malacate asked for the appointment of a new captain and governor for the Keres, whereupon the Indians were gathered on the mesa of Cerro Colorado and elected a tall, handsome native named Cristóbal

[49] Vargas' journal, Cristóbal de Anaya, October 22, 1692.

[50] *Ibid.*, October 23, 1692.

[51] Sia was seven to eight leagues from Santo Domingo. While rummaging about the ruins there, a soldier found buried a large bell. It was re-buried by order of Captain Roque Madrid. *Ibid.*

[52] *Ibid.*, Cerro Colorado, October 24, 1692.

as their leader. They promised to reoccupy their old pueblo, and to make friends with the Tanos, Tewas, and Picuríes, who had already assured the Spaniards of cooperation toward the same end. Vargas then departed, making camp in a sheltered spot one or two leagues from the abandoned pueblo of Jémez. The Jémez Indians were on a mesa three leagues north of their abandoned pueblo.[53]

The reception at this mesa was hostile. Three hundred Indian warriors, greased with war paint and armed with bows and arrows, came down to meet him, and about two hundred others remained at the edge of the mesa above. Both groups had set up a great shout, as was their custom before battle. Mingling unafraid among the Spaniards, they threw dirt in their eyes, and when Captain Roque Madrid told them to refrain, they said that it was only in the spirit of rejoicing. Vargas boldly climbed the mesa as though unaware of any hostile acts, yet he did not fail to recall as he glanced at every visage that these were the ringleaders of the plot at Ácoma which had been revealed by faithful Taos Indians.

When he was about a musket shot from the arch of green boughs which marked the entrance to the new pueblo on the mesa, Captain Sebastián, with a cross in his hand, and a few other leaders who had been waiting there, fell to their knees. Dismounting, in reverence to the cross, Vargas went up to greet them, and entered the pueblo. It had two plazas of four dwellings each. There was no woman in sight, only armed warriors. Vargas kept his courage, feigning indifference, although he knew only too well how unwelcome he was. To quote his own words: "Thus, little to my liking, I found myself on foot in the midst of this distrustful concourse. Some had not put down their arms . . . others were engaged in a great war dance."[54]

---

[53] *Ibid.*, Jémez, October 24, 1692. On the Cerro Colorado, the Zuñi half-breed Ventura, and two Moqui Indians, named Pedro and Sebastián, welcomed Vargas in a most friendly manner. They joined Vargas' camp, and were later of great service as intermediaries in the western pueblos. See *Ibid.*, November 19, 1692.

[54] *Ibid.*, Jémez, October 25, 1692. This hostility of the Jémez may have been real, or it might have been a stratagem to try out the intentions of the Spaniards. They tried hard to provoke a battle, and were ready to overpower the visitors if they had put up a fight. Although the Spaniards failed to recognize it, this was a foreboding of the bloody campaigns of '93 to '96 soon to follow.

The women and children were ordered out of the houses. Some came out, but still the warriors were the most numerous. At this point their captain at last signaled them to lay down their arms. Vargas took official possession, the apostates received absolution, and 117 were baptized. He and the priests were invited to eat in one of the upper rooms, and having bravely accepted, they were feasted in a great hall. After this the General stepped out to the gallery where, to his surprise, he came upon a number of Apaches who up to this time had been in hiding in an adjoining room. They rendered obedience, and Vargas, showing no outward signs of surprise, spoke to the assemblage. They promised loyalty.[55] He then addressed himself to the Jémez Indians, who were urged to return to their deserted pueblo. The fears of the perplexed natives had been lessened considerably. When the Spaniards departed they were given provisions. Vargas again spent the night on the edge of the arroyo in front of the deserted pueblo of Jémez.

Although the submission of the Jémez Indians was not as spontaneous as elsewhere in the Keres country, the reconquest of New Mexico was at last, from all appearances, virtually completed. Every pueblo from Taos and Pecos on the east to Jémez in the west had submitted. In all, seventeen Indian pueblos had been peacefully reconquered, in which 1,560 persons, mostly children, were baptized.[56] The bold reconquerors now set out for the headquarters at Mejía, tired, but radiant with victory. The first night was spent at the deserted pueblo of Santa Ana,[57] and on the next day, October 27, they crossed the Río Grande to Mejía,[58] where they were greeted with much rejoicing, especially by those who had not seen them since early September.

Here the Reconqueror spent two days taking stock of his men and supplies. The Indian allies and the ten civilian resi-

---

55 Concerning the presence of the Apaches Vargas wrote: "I assumed, since they had the said Apaches separated in the said house and many others in those of the second plaza, that the report given by the Taos concerning the afore-mentioned council was true." *Ibid.*

56 Vargas' journal, Mejía, October 28, 1692.

57 Seven leagues from Jémez. *Ibid.*, October 26, 1692.

58 Eight leagues from Santa Ana. *Ibid.*, October 27, 1692.

dents from the El Paso district were exhausted after such a strenuous campaign. The horses, mules, and wagons were in no condition for further service without rest and repairs. Furthermore, the most severe part of the winter season had set in. Everyone favored postponing the proposed expedition to Ácoma, Zuñi, and the Moqui pueblos until the following year, for the reasons just specified. Besides, some pointed out, the country in question was arid, distant, and inhabited by the most obstinate of the rebels. They had all taken part in the council at Ácoma, and the reception at Jémez, whose leaders had instigated the plot, was considered as a sample of what might be expected. Notwithstanding the imminent peril involved, with characteristic boldness Vargas decided to embark upon the campaign regardless of risk.[59]

In order to be freed from unnecessary encumbrances on so dangerous an exploit, the Indian allies from El Paso, the ten civilian residents, the sixty-odd liberated captives[60] and camp followers, with carters and muleteers, were dispatched directly to El Paso along with the cannon and other luggage. They left for home on October 29, under Sergeant Major Cristóbal Tapia, escorted by eight soldiers of the El Paso presidio in command of the trusted soldier Diego Zervir,[61] and well provisioned with jerked beef, cornmeal, biscuit, chocolate, sugar, tobacco, and soap.[62]

---

59 Vargas to the viceroy, El Paso, January 10, 1693; Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 265; Sigüenza, 13a.

60 Sixty-six according to Vargas in his letter to the viceroy, El Paso, January 10, 1693.

61 Vargas' journal, Mejía, October 28, 1692.

62 *Ibid.*, October 29, 1692. The muster roll of the liberated captives was taken, and a list drawn up to be delivered to Lieutenant Governor Luis Granillo at El Paso. They were to remain at El Paso until his Majesty should decide what to do with them. *Ibid.*, October 28, 1692. The complete muster roll may be found in Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 184-185.

CHAPTER V

SUBMISSION OF THE WESTERN PUEBLOS

The scion of the house of Vargas was away from Mejía on October 30 bound for the outlying provinces to the west. His force of eighty-nine Spanish soldiers, including the officers of the two presidial companies, all riding fresh mounts, was accompanied by thirty Indian warriors.[1] The army travelled lightly, but well armed and victualed, and with a large reserve of riding horses to assure swiftness and mobility. After a four days' march of some twenty-three leagues, fording muddy fast-flowing arroyos and rivers laden with débris, wading through marshes, and plowing through storm swept desert, Vargas reached the rock of Ácoma. This impregnable natural fortress was inhabited by the Keres tribe which had murdered four missionaries in the rebellion of 1680. And Don Diego did not fail to recall the fierce resistance met here by Juan de Oñate, the founder of New Mexico, a battle epically recorded for all time by the famous soldier-poet Gaspar de Villagrá.[2]

Vargas had come by way of Isleta, crossing the Puerco River to the water hole called El Pozo, where he stopped to refresh the mules and horses, before approaching Ácoma.[3] As

---

[1] Vargas' journal, Mejía, October 30, 1692. A.G.N., *Historia*, tomo 37. All references to Vargas' day to day campaign journal, and correspondence, for the period covered in this chapter are from A.G.N., *Historia*, tomo 39, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139, and S.F.A., unless otherwise indicated.

Friars Alpuente and Barroso served as chaplains on the expedition to the western pueblos. Fray Muñiz, whose name suddenly disappears from the documents in mid-October, must have accompanied the group that had left Mejía directly for El Paso.

[2] Letter of transmittal, Vargas to the viceroy, Conde de Galve, El Paso, January 8, 1693, and *Idem* to *idem*, El Paso, January 10, 1693; Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 255, 266; Villagrá, cantos XXVII-XXXI.

[3] The route: Mejía to Isleta, October 30, five leagues, on the opposite side of the river; the pueblo was deserted as it had been since 1681, and was in ruins except for the nave of the church, the walls of which were in good condition. Isleta to the Río Puerco, October 31, seven to eight leagues; here the ford was so steep that it was necessary to carry the provisions across on the men's shoulders. November 1, after Mass, one league to a lake usually dry, filled by the springs on the slopes of the surrounding ranges and the overflow of

they neared the Sky City by way of a steep and difficult stretch of road, smoke "made by those traitorous, treacherous, rebellious, and apostate enemies," could be seen rising into the cold, crisp winter air. At about eleven o'clock in the morning, a halt was called in view of another great rock on the right side of the road, seemingly even higher than the rock of Ácoma. This was the Enchanted Mesa of Indian legend.[4] These two brown sandstone mesas, banked by sheer cliffs, jut out conspicuously from a level plain rimmed by bald mesas along the horizon; from a distance they appear inaccessible. On the plains below the Indians had their fields, which at this time of the year were usually flooded.[5]

No one knew just how the Ácomas would act, they who had been the hosts to the great council darkly plotting against the Spaniards just a month before. Trailing through the muddy grasslands to within a musket shot of Ácoma, Vargas leading the way, the Spaniards sang out: "Glory be to the Blessed Sacrament." The Indians, to their astonishment, answered: "Forever." Vargas spoke with them from below, in friendly terms of pardon to come, and absolution of their apostasy, if again they would become Christians and loyal Spanish vassals. But they refused to speak or move. Then several of Vargas' Indian soldiers, including a half-breed Zuñi named Ventura, were sent to them while the Franciscan fathers pleaded from below. After a while they told the Spaniards to go to the other side of the rock, where the main road up to the mesa was situated.

When all were in the place specified, Vargas and the missionaries ascended the steep, sandy slope, leaving the soldiers below. In silence, the Ácomas watched from the rim of the

---

the little stream of Los Quelites; here the mules and horses drank, as they had not been able to drink from the muddy Río Puerco. Due to heavy rains the army was prevented from advancing until next day. November 2, ten leagues to El Pozo, where a halt was again called to quench the thirst of the mules and horses. Ácoma was reached on November 3. Vargas' journal, October 30 to November 3, 1692.

4 See Frederick W. Hodge, "The Verification of a Tradition," *American Anthropologist*, X (September, 1897), 299-302, and "The Enchanted Mesa," *National Geographic Magazine*, VIII (October, 1897), 273-284.

5 Vargas' journal, Ácoma, November 3, 1692.

pueblo, their only expression one of curiosity and suspicion. The gate to the pueblo not only was closed tight, but was reinforced with a large stone. Suspecting treachery, Vargas thrice asked that his emissary, Ventura, and his companions be released. These finally returned, the Zuñi half-breed carrying a gift offering: a watermelon,[6] a cooked pumpkin, some cakes. They bore a verbal message from the Ácoma leaders: they would hold a council that night and make a reply in the morning; meanwhile Vargas should be on his guard, for the Apaches were waiting to ambush his entire party. By now the sun had already set, and in fast falling darkness Vargas and his soldiers returned to El Pozo, there to await an answer.

At sunrise the next day Ventura climbed to the pueblo with a cross and a written message of peace in which the Ácomas were asked to open their gates to the Spaniards. At ten o'clock he returned with a verbal answer. The letter, on being read to the assembled Ácomas by one of them, an educated Indian named Mateo, had been listened to attentively. But they were still afraid. They would notify Vargas of their decision on his way back from Zuñi.[7] These peace negotiations through written message are remarkable evidence of the educational work of the Franciscans among the Indians prior to the revolt of 1680.

The General found the water supply almost gone,[8] but with characteristic faith and perseverance, and in order to hide any semblance of defeat, he decided to make one last harangue. With a handful of the military leaders he rode up to the gateway where he had been the day before. The Indians crowded the intrenchments on the edge of the mesa above. Vargas then spoke to them for a third time, directing his speech to Mateo, their leader. The Indians were at first bewildered; then

[6] Watermelons served in November is not surprising, as the Indians still preserve them until midwinter by burying them in damp earth in a cool dark room.

[7] Vargas' journal, Acoma, November 4, 1692.

[8] Adjutant and Captain Roque Madrid discovered a small water hole about a league away, but when Vargas and the military leaders went to examine it, it was dry. The Ácomas knowingly watched all these movements.

Mateo answered for them. He said that two friendly natives and several Apaches had informed them that the Spanish General would have them beheaded and hanged for their past offences.[9] Vargas, in no uncertain terms, branded this as false. He again asked that the gates be opened. Dismounting, he sat on the flat rocks awaiting an answer. If they did not want to open the gates, Mateo could swing himself down one side, he said, and lead the Spaniards up the steep ascent by that direction. At this moment Vargas and his companions, seeing the Indians unarmed, and sensing that the opportune moment was at hand, boldly determined to scale the difficult ascent. When they reached the top of the mesa the Indians came over unarmed to greet them. In order to take advantage of the friendly reception Vargas beckoned to the missionaries to follow.[10]

There on the mesa top, Vargas set up a cross in the principal of the two pueblo squares, and took formal possession. The two missionaries absolved the Indians from their apostasy, and eighty-seven were baptized. His usual pious exhortation followed before he began to inspect the pueblo church dedicated to Saint Stephen, which was "even larger than the one at the convent of San Francisco, at that court [Mexico City]," with firm walls almost a yard and a half thick. The skylights and windows had been broken. Concluding his survey of the pueblo Vargas embraced the Indian chief Mateo, and departed. Through faith and determination another victory had been won.[11]

---

9 This story was widely circulated among the pueblos as soon as Vargas left for El Paso after this campaign, and was heard on every side when he returned in 1693. It had great influence upon the Indians. Perhaps, as here intimated, it was the Apaches who spread the propaganda.

10 *Ibid.*, Acoma, November 4, 1692.

11 The pueblo of Acoma, built on the spacious mesa atop the Rock of Ácoma, consisted of three communal dwellings, one of them forming the dividing line between the two squares, along side of which ran a long roadway. Their water supply came from two natural pools of rain-water on the mesa. *Ibid.*

With regard to the number of men who entered the pueblo, Vargas writes in his journal: " . . . scarcely fifteen soldiers, military leaders, and officers having gone up, my secretary of government and war being among the number, without allied warriors, since they had

Resting briefly at the water hole, they resumed their march, worrying as usual about the scarcity of water. On November 7, twenty-five leagues from Zuñi, the half-breed Ventura was sent to his pueblo with a rosary, a cross drawn on a piece of paper, and a verbal message announcing the coming of the Spaniards.[12] The next day they reached El Morro, now called Inscription Rock. At last, "God be praised," they found water in abundance, for in a naturally formed cavity at the base of the east side of this little mesa of solid rock there was plenty of fresh rain water.[13] Some fifty feet from the pool, Vargas' name, like those of many others in their times, was carved on the side of the rock about ten feet from the ground. The Spanish inscription reads, in translation: "Here passed General Don Diego de Vargas, who conquered all New Mexico for our holy faith and the royal crown at his own expense, the year 1692."

From Inscription Rock, after Sunday Mass, the march was continued to Ojito de Zuñi, six leagues farther. While they rested here ten or twelve Zuñi Indians, some mounted and others on foot, arrived to welcome the Spaniards, bringing as a gift a slaughtered sheep, watermelons, and cakes.[14] On Mon-

---

fled, only about fifteen Indians having remained." *Ibid.* He later stated: "I climbed the said Rock with only nine soldiers, including my secretary of government and war. This victory was an especially great triumph, for when this land was won by its first conquerors it took fourteen years and the flower of the soldiers of the kingdom to subdue it to our holy faith and to royal vassalage." Vargas to the viceroy, El Paso, January 10, 1693. See also Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 195, 266. In his letter to the king, Zacatecas, May 16, 1693, 21-29 (Vargas to the king, MS.), Vargas goes into great detail to impress his Majesty with this triumph. He again contrasted his victory with that of Oñate, its first conqueror, this time stating that it had taken Oñate and his successors twenty-one years to accomplish the submission of the mesa stronghold, thereby attempting to further magnify the greatness of his own achievement.

12 Vargas' journal, November 7, 1692. The route: on November 5, after travelling five leagues, they reached a water hole on the south side of the Nativity River, on the way to Zuñi; on the 6th they reached a watering place at the source of the Nativity, two or three leagues; the night of the 7th was spent at a place called Las Peñuelas, fourteen or fifteen leagues from El Morro. *Ibid.*, November 5-7.

13 *Ibid.*, November 7, 1692. This pool, about 30 by 40 feet in size, is full of water all the year round, and may still be seen just as Vargas saw it.

14 *Ibid.*, Ojito de Zuñi, November 9, 1692.

day they came in sight of the impregnable rock of Kiakima,[15] to which the Zuñis of Alona pueblo had retired.[16] Vargas wished to camp at the old pueblo site; but on the insistence of the Zuñis he camped on the open plain, where there was plenty of water, pasture, and wood. The Zuñis then left, saying that they were going ahead to repair the road to the mesa. In the darkness of night, during a storm, some Faraon Apaches stealthily invaded the camp and carried off sixteen head of cattle. The theft was discovered at daybreak, but the horses were too tired to permit a pursuit.[17]

Marching to the rock of Zuñi, Vargas and his men climbed the mesa and were well received in the public square. Everyone came out to greet them. Zuñi was a large open pueblo with three dwellings. From the edge of the mesa one could see table land all around for some two leagues.[18] Don Diego spoke to the assemblage, had a cross set up in the square, and took formal possession. Here 294 were baptized.[19] Afterwards Don Diego was escorted into a room on the second floor of one of the living quarters, where stood an altar piled with religious articles. On the floor, before the altar, two tall candles were burning. Among the articles uncovered were a three-quarter length oil painting of San Juan Bautista, three silver chalices, two large bells, a missal, and seventeen books of both religious and profane literature. Among the books were works of Quevedo and Santa Teresa de Jesús. This discovery was a great surprise, for at the other pueblos Vargas had been told that all objects of Catholic worship had been destroyed.[20]

---

15 Corn Mountain. Written by Vargas as the *peñol* of Xaquima (Vargas to the king, MS., 30), Exquima, Jaquima, and Xaquina (Vargas' journal, April 15, 1694, A.G.N., *Historia*, tomo 39, and A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140), Juaquima (Vargas to the viceroy, El Paso, January 10, 1693, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139), Caquima (Vargas' journal, August 3, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141); by Sigüenza, 14, as Caquima. See also F. W. Hodge, "The Six Cities of Cíbola, 1581-1680," *New Mexico Historical Review*, I (October, 1926), 478-488.

16 Vargas' journal, November 10, 1692.

17 *Ibid.*, four or five leagues beyond Ojito de Zuñi, November 10-11, 1692.

18 *Ibid.*, Zuñi, November 11, 1692.

19 *Ibid.*

20 *Ibid.*; Vargas to the king, MS., 30-31. The complete itemized list of articles, as contained in Vargas' journal, may be found in English translation in Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 201-208.

Regaled with much formality, at sunset Vargas returned to his camp near the old pueblo site, taking with him all the recovered articles, with the exception of the two large bells. That night Apache visitors carried off eighteen head of cattle, escaping to the mesas, since no armed pursuit or engagement could be risked.[21] Continuing snows forced a postponement of the trip to Moqui until November 15. The road was heavy with sand, the horses were tired, and there were only three small pools of rain water on the forty league stretch from Zuñi.[22] For these reasons most of the impedimenta, horses, and cattle, were left at the abandoned Zuñi pueblo of Alona, well guarded by twenty-five of the soldiers, and Don Diego went ahead with a picked band of sixty-three and the two missionaries.[23]

The last water hole, Aguaje de Magdalena, about three leagues from Aguatuvi, the easternmost of the Moqui pueblos,[24] was reached on November 18. The march over the sand dunes continued on the following day in the face of indescribable hardships. Shortly two Indians were seen riding toward them from the direction of the Moqui pueblos. Approaching Vargas they halted their horses, and reported that Governor Miguel of their pueblo of Aguatuvi awaited the arrival of the Spaniards. Vargas gave every evidence of friendship, and sent

---

21 On the 18th, some Saline Apaches visited Vargas, and through an interpreter they gave assurances of friendship. Vargas, suspecting treachery, refused to place any faith in them. To avoid any unnecessary misunderstanding, however, he gave them some biscuits and tobacco. Vargas' journal, November 18, 1692.

22 These water holes were: Aguaje del Entretenimiento, twelve leagues west of Alona, reached November 16; Aguaje de los Chupaderos (also called Aguaje de los Mosquitos), eight to nine long leagues farther west, reached November 17; Aguaje de la Magdalena, nine long leagues farther west, and three leagues from Aguatuvi, reached November 18. *Ibid.*, November 15-18, 1692.

23 *Ibid.*, November 15, 1692. The journal says that sixty-three soldiers were taken and gives the 15th as the day of departure. These figures are the correct ones. Vargas to the king, MS., 32, gives sixty-nine as the number of soldiers taken, and the 13th as the date of departure for the Moqui pueblos. These erroneous figures are an example of the unreliability of details in this letter of Vargas to the king, which was written some six months after the actual events narrated.

Alona, also spelled Halona, was on the south side of the Zuñi River, directly opposite the present Zuñi pueblo. Vargas to the viceroy, El Paso, January 8, 1693.

24 Vargas' journal, November 18, 1692.

them back with rosaries about their necks as tokens of friendship. At about two o'clock in the afternoon, two leagues from Aguatuvi, four Indians, on fine mounts, armed and with leather shields, rode out to meet him.

About a league from the pueblo a large troop of Indians on foot and on horseback, yelling loudly, approached the small band of Spaniards. Forthwith the Spaniards found themselves in the midst of seven or eight hundred Moqui Indians, on horses that were stout and fresh.[25] Miguel, the governor of Aguatuvi, at Vargas' side, led the way to the pueblo, over a series of mesas and canyons, which sapped the endurance of the horses and mules, already in a state of exhaustion for lack of water. As a consequence the stragglers were soon dangerously stretched out along the road with Indians riding amongst them. Of the eight hundred Indians, over three hundred were heavily armed with lances, bows and arrows, some arquebuses, pistols, and swords. Well might the sixty-three scattered Spaniards on tired horses be concerned. Although Miguel showed signs of good will, all the rest were clearly hostile. "It is obvious that of the whole campaign this was the day most fraught with peril."[26]

Vargas and his escort of twenty-three soldiers were far in the lead. The Indians around, some on horse and others afoot, tried hard to provoke a battle by throwing dust in the eyes of the Spaniards, attempting to disarm them, and committing a thousand insolent acts. The din of their raucous shouting filled the air. On several occasions the General stopped to exhort them, and to answer "their diabolical questions with . . . effective arguments," in this way concealing his efforts to enable the other soldiers lagging behind to catch up. He even had the bugler call them; but as they lagged too far behind he decided to continue moving forward. The Indians crowded the horses, rendering difficult the advance, and at one point a number of them were about to unsheathe their swords. They recalled stories spread by the Faraon Apaches: that the Spaniards came protesting peace but really to kill and destroy; and

[25] *Ibid.*, November 19, 1692; Vargas to the viceroy, January 8 and 10, 1693; Vargas to the king, MS., 32.

[26] Sigüenza, 15; Vargas to the viceroy, January 8, 1693.

they were on their guard. Vargas, losing patience, addressed them sternly. If they did not act differently he would be obliged to take more drastic measures, although he did not wish to do so. Had he not come on a peaceful mission? He pointed to Our Lady of Remedies on the royal standard, telling them to lay aside their weapons, dismount, and pay homage to her as true Christians. But giving little heed they kept up their shouting and insults; three went so far as actually to unsheathe their swords.

An hour of this put the Spanish leader in high dudgeon. With characteristic fearlessness and valor, he decided to end their impudence once and for all. He told the Indian Miguel, recognizing in him a person of goodwill toward the Spaniards, "Alight from your horse and lay down your arms, for the natives will do likewise."[27] The Indian chief complied, but it was of no avail. They were a musket shot from the outermost houses of the pueblo, out in the flat. Vargas called a halt. He then rode out alone, whirled his horse toward the astounded native warriors, and addressed their leader Miguel in terms that permitted of no compromise.

> I [Vargas] told him to silence all of them, for did they not remember that, when they were Christians, a saint or the Virgin was received with much devotion and on bended knee, not shouting, and that they should fall upon their knees? And through the divine will I succeeded in having them do so.[28]

This was indeed the most dramatic incident in the western campaign. It is small wonder that as time wore on accounts of the

---

[27] Vargas' journal, November 19, 1692; Vargas to the king, MS., 33.

[28] Vargas' journal, November 19, 1692. There are four firsthand accounts of this incident worthy of mention, and one contemporary secondhand account, that of Sigüenza y Góngora in his *Mercurio Volante*. However, writers who have referred to the incident heretofore, quote only Sigüenza y Góngora. Their primary motive cannot be historical accuracy; perhaps dramatic effect? For, indeed, Sigüenza's account, although of all the contemporary ones it is the farthest removed from the scene, is the most detailed, and by far the most dramatic. The story had mellowed considerably within only a year's time. The five contemporary accounts mentioned are: Vargas' journal, November 19, 1692; record of transmittal, Vargas to the viceroy, El Paso, January 8, 1693; *Idem* to *idem*, El Paso, January 10, 1693; Vargas to the king, MS., 33; Sigüenza, 15a-16.

incident took on epic proportions. To Vargas a miracle had been wrought, so perilous were the circumstances.

At the edge of the pueblo, which was walled by its surrounding living quarters, was a doorway so small as to permit only one person to go in at a time, and this by entering sideways. From it a narrow alley between houses led to the square. Dismounting, Vargas entered the small passage-way followed by six or seven others, including the alférez with the royal banner. He found most of the inhabitants and many from the other Moqui pueblos gathered in the square. In the midst of this tumultuous crowd, Vargas again spoke with great valor and equal fervor, ordering them all to kneel before the Virgin, who he had come to believe was performing miracles for his cause. They did as he said. He then took formal possession in the name of the Spanish Crown, after which he had the natives join him in praise of the Spanish monarch. By this time Vargas was ready to leave, but Don Miguel held him back, urging him to dine at his house. This he politely refused. Those who were outside, fearing foul play, at this moment entered, led by one of the missionaries. Don Miguel now offered to feast the entire camp. Mats were placed on the ground just outside the pueblo and the Spaniards were fed with great hospitality. Vargas thanked the Indian chief, promising to return the next day in order that the missionaries might absolve them and baptize their children. Followed by a large troop of Indian warriors, some still suspicious, he went into camp near a water hole less than half a league away, where the night was spent under heavy guard.[29]

In the morning, with fifty soldiers, the military leaders, and Fathers Corvera and Barroso, Vargas again ascended the slope and entered the pueblo of Aguatuvi there to plant a cross, and the church was blessed by the missionaries, the Indians were absolved, and 122 baptisms were administered. The General served as godfather to a number of the children, including Don

[29] Vargas' journal, November 19, 1692; Vargas to the king, MS., 33-34. At first Don Miguel invited Vargas to spend the night inside the pueblo, but he refused, whereupon Miguel rode down to show him the best place to camp for the night.

Miguel's. Such ceremonies prompted a dinner celebration inside the house of the chieftain, which Vargas accepted mostly to dispel from the minds of the natives the possible notion that he was in any way afraid. Afterwards the soldiers returned to their camp near the water hole.[30]

Early the next morning, November 21, a very troubled Miguel appeared alone at Vargas' tent. Father Corvera was the only one with the General at the time. Words failed him, and he cast furtive glances about for fear of watchful spies; so Vargas told him to come later when he could not be observed by the other Indians. Return he did in the evening. After greeting Vargas, he fell to his knees before the missionary, whose hands he grasped tightly, and fervently kissing them, he burst into tears. In tears he disclosed the cause of his distress. His people were angry with him, he said, and had threatened to kill him because of his friendship toward the Spaniards. He then explained why so many Indians had gathered at Aguatuvi from the surrounding pueblos for such warlike demonstrations. Upon receipt of Vargas' letter, he, Miguel, had notified his people and the leaders of the other Moqui pueblos. The astonishing number of four thousand warriors had gathered at Aguatuvi in a great war council, accompanied by all of the Moqui governors. They had decided to meet the intruders fully armed, provoke a battle, and annihilate them. But the women of the pueblo could not feed them all, so most of them had left; the warriors who had met Vargas on his arrival were only the remnant of the great force. These believed themselves quite sufficient to wipe out the small Spanish army. Miguel's pleading with them had been useless. He had attempted to warn Vargas, as the latter well knew and appreciated, and the angry natives had scolded him roundly for his appeasing attitude toward the invaders.

The loyal Miguel had tried to convince his tribesmen of the sincerity of the Spaniards, of their desire actually to pardon them in spite of their great offences at the time of the rebellion in 1680, when they had slain all the missionaries and settlers

---

30 Vargas' journal, November 20, 1692; Vargas to the king, MS., 85.

they could lay hands on, had burned the churches, thrown down all images of Christ, the Virgin, and the saints, and had denied and blasphemed God; had made shirts, ribbons, waists, and jackets out of the sacred decorations and vestments; had profaned and destroyed the sacred vessels; had ridded themselves of their wives wedded in Christian marriage and taken others; and had destroyed all the fowl and animals domesticated by the Spaniards. He urged Vargas to depart from the province and leave him to his own fate. "Compadre, please depart," he said, "do not go any farther."[31] With every sign of friendship and trust, Vargas told him to be unafraid, and to bring his wife and family to the safety of the Spanish camp if necessary. And as for visiting the rest of the Moqui pueblos, Vargas replied with supreme courage and spirit that he had not come all this way to leave his task unfinished. At sunrise, he would set out to visit the remaining pueblos, and Miguel was asked to go with him as his guide and interpreter.

Miguel appeared punctually the following morning, November 22, at sunrise. Fifteen soldiers, with their leader, were left at the camp guarding the supplies and pack animals; and with forty-five well armed Spanish soldiers, and the military leaders, Vargas left for Walpi intending to return by nightfall. The little army marched double file, to the accompaniment of military music, the General leading the way with Miguel and the missionaries at his side. Four long leagues of travel brought them to the high mesa on which Walpi pueblo stood.[32]

---

[31] Vargas to the king, MS., 35.

[32] Vargas' journal, November 22, 1692. There is no basis in Vargas' journal and correspondence for the statement that Don Luis Tupatú and his warriors were with Vargas at the Moqui pueblos, as stated by Sigüenza, 17, and repeated by Twitchell and others. In his letter to the viceroy, El Paso, January 8, 1693, Vargas specifically states that he set out for the western pueblos "notwithstanding the absence of the soldiers from the said tribes, whose number, on the eighth day of the said month of October, as dated, I had specified and arranged with the governors of said tribes . . . for rainy and snowy weather having arrived, the said natives were hindered in cultivating their maize fields, which made it impossible for them to carry out that which had been determined and agreed upon, namely, to go with me, said governor and captain general, to visit the tribes whose captains had attended the council which was held for three days and three nights, where the treacherous, apostate, intractable, rebel tribes of the Pecos, Keres, Jémez, Apaches, Zuñis, and Moquis made plans to attack me by surprise."

At the base of the mesa they came upon a large troop of Indians, some on foot and others mounted, many fully armed. With loud and raucous war whoops they had already announced their presence. The invaders were unable to recognize many of them, though soon they proved to be Utes, Apaches, and Coninas, neighbors and allies of the Moquis, parties to the plot at Aguatuvi. In view of their hostile demonstrations, Vargas ordered them to return to the pueblo and disarm. No attention was given to the command; whereupon he fearlessly marched up the steep, winding road to the pueblo. The knife-edged rocks and jutting boulders, made more treacherous because of the slippery ice, were hard on the tired horses. Indians were yelling on every side. Some were playing musical instruments and hopping about under the spell of their maddening din.[33]

Once on top of the mesa, Vargas asked for Captain Antonio. The leader of the pueblo soon appeared, unarmed. He extended his hand in greeting. The General grasped it tightly, and keeping hold of it, ordered him to force his people to lay down their weapons as the other pueblos had done, and receive the Spaniards with due respect. Then, letting go of his hand, he pointed to the image of the Virgin who looked down upon them from the royal banner, and with this, writes Vargas, the Indian chief "came to." The wary General then maneuvered twenty-one of his soldiers into the form of a crescent to stand guard, with orders to follow in case of battle. Accompanied by the rest of the soldiers and the missionaries, he entered the walled pueblo. Most of the Indians remained fully armed, and when the General gently reproached Antonio, the latter replied that he had control only over those who were unarmed. The others, he said, had gathered from the surrounding pueblos. Antonio's intentions were clearly evident; but wasting no words, Vargas and his companions rode on into the pueblo square, dismounted, and proclaimed possession in the name of the Spanish Crown.[34]

---

[33] Vargas to the king, MS., 36-37.

[34] Vargas' journal, November 22, 1692; Vargas to the king, MS., 37.

In the square a cross was set up, and when the natives "were convinced by effective arguments regarding what their duty was,"[35] they again reconciled themselves with the God of the Christians, swore new allegiance to the distant king, and brought eighty-one children to be baptized. Indians of neighboring pueblos watched from the flat rooftops, expressionless, yet fully armed. Maintaining a bold demeanor Vargas, the missionaries, and several of the officers dined inside Don Antonio's house, on his invitation, where they were served baked eggs[36] and watermelons. Pleased with his success, Vargas went on to Mishongnovi, situated on another steep mesa three leagues farther on.[37]

The Spaniards were met by the same concourse of Indian warriors that they had found on the previous stops; for these had gone on ahead to witness the proceedings. Some were sullen and disturbed, others were quite bewildered. Here the soldiers were accorded greater respect than had been the case at the preceding pueblo. The governor, Antonio's son, and two other chiefs, received them with crosses in their hands, for which reason Vargas reverently knelt three times on approaching them. He went through the same formalities of taking possession as had been performed at Walpi. The whole pueblo was assembled for absolution, and after formal possession had been proclaimed, their oath of allegiance had been received, and thirty-seven had been baptized, the white men passed on to Shongopovi. This pueblo was situated on a mesa, about a league's distance further, which was steeper and higher than the other two, and consequently the ascent was more difficult. The inhabitants, intermingled with warriors from the surrounding pueblos, rimmed the mesa top as Vargas

35 The procedure was the same as at the other pueblos: the natives were ordered to wear crosses, say the four prayers morning and evening, surrender all religious articles taken from the church, rebuild a church and living quarters for a resident missionary, and live as Christians.

36 "Huevos asados." Davis and Leonard have translated this as "roasted eggs."

37 Vargas' journal, November 22, 1692; Vargas to the king, MS., 38; Sigüenza, 17-17a. Mishongnovi is often spelled Moxsonavi in Vargas' journal.

approached. They presented much the same spectacle as the Spaniards had witnessed at the other Moqui pueblos previously visited, with the exception that here the people were totally unarmed from the outset. The process of formal reduction and revalidation was repeated as elsewhere, and thirty-three were baptized.

Oraibi was the only Moqui pueblo which remained to be visited; but the country was extremely barren, the horses already exhausted, and it was getting late in the season, so it was felt advisable not to make the trip at this time. Instead a message was sent, to which a submissive answer was received. Vargas now returned, before midnight, without mishap to the water hole near Aguatuvi where he had established his headquarters. The fourteen leagues covered that very cold day, going and coming, offered no satisfactory water hole, and on the way back some had to ride two on a horse, their own mounts were so fatigued.[38]

On the following day, in fulfillment of a royal cédula of September 13, 1689, and the viceregal order of May 28, 1692, Vargas made an investigation into the matter of the rumored silver and quicksilver mines in this vicinity: Sierra Azul and Cerro Colorado. First he questioned the Indian Francisco, who was a former servant of Father José de Espeleta, a missionary for thirty years among the Moquis prior to his martyrdom in 1680. This was the same crafty Indian at whose hands Espeleta had met his death. According to him the mines of Sierra Azul and Cerro Colorado were fourteen days travel beyond Las Salinas, in a high and steep mountain difficult of access just beyond "the river," which flowed down from the Sierra Prieta. Vargas also questioned a Zuñi Indian present, who said he had been to the mines on two occasions. He indicated the route thus: the first water hole ten leagues from Aguatuvi, at a place where Espeleta once had a *conversión*; then, not far off, was the

---

[38] Vargas' journal, November 22, 1692. Escalante's notes on this portion of the journal are published in *Doc. Hist. Mex.*, 3rd series, Mexico, 1856, 134-135. They are incomplete and unreliable, and the chronology is often confused.

land of the Coninas; beyond, a small water hole; about a day from there a cliff where there was water in a deep crevice; across from this point, accessible only on foot, was Sierra Azul. He said that it took a day or two to go up and get the red ochre out of a deep pit, and there was no water to be had in the vicinity. The ochre deposit was in a large round pool, in the form of a reddish liquid which sometimes moved and changed in color.[39] He stated that the Indians used this earth to paint themselves, and also for the preservation of their skin, for it kept it smooth and soft, and obliterated marks of the smallpox. Specimens of red earth, allegedly from the reported mine, were obtained for the viceroy.[40] This investigation with regard to Sierra Azul had been a leading motive for undertaking the hazardous trip to the Moqui country, and in his journal Vargas expressed the hope that from its assay the sample of red ochre should contain quicksilver sufficient to warrant the costs which might be involved in the conquest of the region and the working of the mines.[41]

To make his victory complete, on November 24 Vargas, to the surprise of everyone, ordered the camp to get ready for a swift trip to Oraibi before leaving the province. Preparations were already underway when the military leaders presented themselves before the General opposing so perilous a venture. Their arguments were sound: the horses and mules were virtually exhausted; there was not a single water hole on the route, nor at Oraibi; the road was difficult and dangerous, and the winter weather was making travel increasingly hazardous. It would indeed be a tragic climax should the horses and mules be lost, leaving the Spaniards stranded on foot in this distant

---

39 Earlier reports placed the mines only twelve or fourteen leagues west of Oraibi.

40 *Ibid.*, November 22-24, 1692; Vargas to the king, MS., 38. Samples of the red earth, allegedly from Sierra Azul, had been obtained at Shongopovi (frequently spelled Jongopavi in the documents).

41 Vargas' journal, November 24, 29, 1692; English translation in Twitchell, *Leading Facts*, IV, 341, and his *Old Santa Fe*, 111. When the red earth was examined in Mexico City it was discovered that it contained no quicksilver. The viceroy to Vargas, Mexico City, April 18, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 37.

and hostile desert land. Realizing that the main purpose of his expedition had been attained, Vargas heeded the advice of his trusted lieutenants. The activity, it would appear, was but a dramatic gesture on the part of the Reconqueror. At any rate, the camp must have given an unrestrained sigh of relief upon hearing the change in plans. Before starting the trek back to Zuñi to join the brave band awaiting them there, Vargas rode over to Aguatuvi, accompanied by a few of his men, and with warm affection took leave of his trusted friend Miguel, governor of the pueblo, and his people.[42]

The tired but victorious band reached Aguaje de la Magdalena in the evening, and next day Aguaje de los Chupaderos after virtually plowing through the heavy snow. Here, at dusk, two Zuñi Indian messengers arrived with alarming news and a call for aid from Captain Téllez, at Alona. For many nights hostile Apaches had been stealthily spying on the encampment, and had actually driven off some horses; friendly Zuñi Indians had notified him of a great Apache war council held to plot the destruction of the small Spanish camp. Division of opinion had resulted in the break-up of the council, but the captain of the Salinero Apaches, who had feigned peace with the Spaniards, now was apparently stirring up trouble.[43] The news caused Vargas to hasten on the following day to El Entretenimiento. From here, with only thirty soldiers, each well armed and with extra riding horses, he rode on ahead, reaching Alona the following morning.[44] No misfortune had come to the camp during his absence. Captain Roque Madrid arrived safely on November 27 with the rest of the soldiers, horses, mules, and supplies.[45]

---

42 Vargas' journal, November 24, 1692. Earlier in the day, since it was Sunday, the people had come down from the mesa to hear Mass at the Spanish camp, where Vargas urged them to remain loyal to their leader Miguel. Vargas took leave of all the chiefs of the Moqui pueblos at this time, and they promised once again to remain loyal.

43 Vargas' journal, November 25, 1692; Rafael Téllez Jirón to Vargas, Alona, November 23, 1692.

44 Vargas' journal, November 26, 1692.

45 *Ibid.*, November 27, 1692.

Vargas was prepared to return to El Paso without delay, "because of the severe weather, and because I have completed, with the aid of Divine Providence, the entry, reduction, and conquest of the entire kingdom of New Mexico and its provinces of Zuñi and Moqui . . ."[46] A Zuñi Indian *genízaro*[47] named Agustín el Cabezón, for a small reward,[48] offered to guide the expedition as far as the abandoned pueblo of Senecú, well down the Río Grande, by a direct southeasterly route. It would pass through little known, Apache infested country, but according to El Cabezón it would save much time and distance. The plan was accepted.

> Since it was believed that it would be very useful to make the crossing by way of the new route, for it would involve a saving of more than fifty or sixty leagues, especially should there be quicksilver ore in the said earth, as is believed, and also for the relief of the pack trains, and in view of the miserable condition of the horses and mules of the said expedition, and the aforesaid Indian having affirmed that he would take us to the said place of Senecú in eight days, I gave orders that night that on the following day, Sunday [November 30], the camp, pack animals, and supplies should be made ready.[49]

The expedition set out from Alona on schedule.[50] Two members of the expedition, José Madrid and Martin Hurtado, took back with them their sisters, who had been held captive by the Zuñi Indians since 1680: Lucía Madrid and her two children born in captivity, and Juana Hurtado, with two girls and a boy, of whom the youngest girl and the boy were also born in captivity. The first night was spent at Ojito de Zuñi five

---

46 *Ibid.*, November 29, 1692.

47 Herbert E. Bolton defines *genízaro as follows*: "Of all the elements in the population none was more unhappy than the *genízaros*, or Janissaries. These were Indians of various tribes of the plains, ransomed or captured in childhood, employed as servants, and Christianized. They were employed especially as scouts and as auxiliaries in campaigns, hence their name. They were an extraneous element in society, and they tended to segregate themselves from both Spaniards and Pueblos. Frequently they ran away." *The Spanish Borderlands*, New Haven, 1921, 184.

48 Vargas' journal, November 29, 1692.

49 Vargas to the viceroy, El Paso, January 8, 1693.

50 Vargas' journal, November 30, 1692. Vargas' route day by day from Zuñi to El Paso may be plotted out in detail from Vargas' journal. The complete journal for this period may be found in English translation in Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 233-251.

leagues away. Here a Zuñi Indian runner from the mesa of Kiakima, the abode of the Zuñis, brought news that hostile Apaches were following the camp. The Spaniards moved thenceforward with utmost precaution. On December 1, they reached El Morro. From the high hills southeast of Alona, the Sierra Prieta and Peña Larga, widely separated, could be seen in the distance. Everything was covered with snow.[51]

Two days later, in the darkness of the woods, the rear guard was attacked by the Apaches, who drove off fourteen horses, leaving one fatally injured by an arrow.[52] The theft was facilitated by the stormy weather, and brambled mountain country. Violent snow storms, icy winds, and the inability to find expected water holes contributed to the multitude of hardships suffered by these rugged frontiersmen. They pressed on. Cutting their way out of the mountains through a pine clad ravine, they entered marsh land in the canyon of La Cebolleta, on the eastern edge of what is now Cebolleta Mesa.[53] Several leagues farther, continuing always in a southeastward direction, the spacious canyon opened into broad expanses of beautiful pasture land, bordered by slopes thick with royal pines and savines. Some two leagues from here the country became more hilly, and the road more difficult. From the various hills and mesas could be seen the Sandía and Salina mountains in the distance to the east.[54] Nine or ten more leagues of the same kind of country brought them to a small spring, as El Cabezón had predicted, where the soldiers refreshed themselves; but there was insufficient water for the animals. From here the Sierra de los Ladrones and Sierra de la Magdalena could be seen in the distance. An arroyo bordered with many cottonwoods was shortly reached, but it was found to be dry.[55]

Disturbed because the horses and mules had not had water

---

51 *Ibid.*, December 1-2, 1692. It was reported that in the Peña Larga was located the *ranchería* of the Apaches Colorados.

52 Vargas' journal, December 3, 1692; Vargas to the king, MS., 40; Sigüenza, 18. Eighteen horses were stolen by the enemy according to Escalante's "Noticias."

53 Vargas' journal, December 4, 1692.

54 *Ibid.*, December 5, 1692. Not a single water hole had been found since the departure from El Morro on December 2.

55 *Ibid.*, December 6, 1692.

for two days, Vargas called his lieutenants into his tent for consultation. It was decided to follow the advice of a Piro Indian accompanying the expedition who said that by taking the trail to Alamillo, over twenty-five leagues from the dry arroyo just mentioned, a watering place would be found which, although salty, would give relief to the hard pressed horses and pack animals. On December 7, at sunrise, after Mass, the new route was taken. The decision proved wise, for several springs were found along the way, and the saddle horses had their fill. Often the melting snow helped quench the thirst of the jaded animals.[56] Threading their way on the southwest side of the Ladrones Mountains, then across the valley to the Magdalena Range, and along its northeast slope, on a slope in front of the Sierra Magdalena the ancient ruins of a large pueblo were found.[57] Tall reed grass nearby revealed a spring, which Vargas named La Purísima Concepción, because it was discovered on the vigil of the feast of the Immaculate Conception.[58] A better watering place was located by reconnoiters two leagues beyond. When the vicinity of the Río Grande was reached, the Zuñi guides were warmly thanked and paid for their services. Now on familiar ground, the Spaniards confidently struck out on their own.[59]

Rain and snow pelted them all the way, and all rivers and streams were frozen over. The wide plateau rimmed by the Magdalena and Socorro Mountains was slowly traversed toward the abandoned pueblo of Socorro, on the Río Grande. Soon the Sierra del Socorro was sighted, and on December 9 abandoned Socorro was reached. The day following Vargas and his weary band stopped to rest on the banks of the Río Grande,

---

56 *Ibid.*, December 7, 1692.

57 ". . . y se reconoció ser grande dho Pueblo." Twitchell translates this erroneously as: "and this he recognized as the Pueblo Grande," *Old Santa Fe*, 115.

58 Vargas' journal, December 8, 1692.

59 Through fear of the Apaches, the guides wished to return by way of Ácoma, and requested a letter so that the Keres of the Rock would assure them safe passage, and Vargas complied with a pious letter written to his friend Mateo, the governor of Ácoma. *Ibid.* As for the route taken from Zuñi to Senecú, Vargas concluded that it was dangerous and impractical.

in view of the abandoned pueblo of Senecú.[60] The expedition proceeded along the right side of the river, in view of the Sierra del Muerto and the Sierra de Las Peñuelas, the ranges which lay beyond the Camino Real on the other side of the river.

In his anxiety to reach El Paso as soon as possible, Vargas decided on December 13 to ride on ahead with the military leaders, Father Corvera, and a picked guard of ten soldiers. The pace he wished to set was far too fast for the tired pack animals. Roque Madrid was left in charge of the remainder of the camp. On the 16th, the hard riding General and his companions, lightly equipped, crossed the Río Grande to San Diego, in order to follow the Camino Real, which ran along the left bank of the river. About two leagues out of abandoned San Diego those who were in the lead saw a small group approaching on the same road. Surmising them to be people from El Paso coming to meet them, Vargas and his men joyously spurred their horses. But they soon discovered that those whom they had descried were turning back. They were Apaches, and they had taken to flight upon seeing the Spaniards. Fearing possible foul play, the Apaches were pursued by Vargas and his men. The swiftest in the pursuit were the officers Juan Páez Hurtado, Martín de Alday, and Juan Lucero de Godoy. They caught up with two of the Apaches who, on foot and deprived of all avenue of escape, began to shoot their arrows with fury and accuracy. One wounded Captain Hurtado in the left leg, four disabled the horse of Alday, which later died, and one pierced the neck of Lucero's horse. One of the Indians was killed and the other captured. Hurtado was losing so much blood from his wound that it was necessary to stop and rest

60 *Ibid.*, December 8-10, 1692. The rapid pace resulted in the loss of several horses and mules. Senecú was 60 leagues up the river from El Paso. From here Captain Rafael Téllez Jirón was sent ahead with two soldiers to notify "the illustrious *cabildo* of said republic," "the very reverend prelate, the vice-custodian of that Holy Custodia," and his lieutenant-governor, that Vargas would be at El Paso within nine days, "should it be the will of God, our Lord." *Ibid.*, December 11, 1692; Vargas to the viceroy, El Paso, January 10, 1693.

at Robledo. Here, on orders, the Apache prisoner was baptized by Father Corvera, "and this having been done, I ordered the lieutenant of cavalry [Alday] to have four soldiers take the said Indian off to one side and shoot him forthwith, giving him a good death."[61]

Finally, on December 20, at eleven o'clock in the morning, Vargas and his companions reached El Paso without further misfortune. There was universal rejoicing by the townspeople. Led by Vargas, the members of the *cabildo,* and the missionaries, all made their way directly to the Church of Our Lady of Guadalupe "to give due thanks to her blessed Majesty for . . . the victory achieved through her most holy will and intercession."[62] Captain Madrid arrived two days later with the rest of the army.

In the four months' campaign Vargas had "restored" twenty-three pueblos of ten Indian tribes to Spain's empire in America and to Christianity.[63] "An entire realm was restored to the Majesty of our lord and king, Charles II, without wasting a single ounce of powder, unsheathing a sword, or (what is most worthy of emphasis and appreciation) without costing the Royal Treasury a single maravedí."[64] Seventy-four persons held captive by the Indians were "delivered from slavery," among

---

[61] Vargas' journal, December 16, 1692.

[62] *Ibid.*, December 20, 1692. During his absence El Paso had enjoyed peace, with the exception of two Apache raids in which twenty horses and head of livestock were stolen. *Ibid.*

[63] Leonard, in his edition of Sigüenza y Góngora, *op. cit.*, 88, note 129, refers to Vargas to the king, MS., 40, with the following footnote: "Vargas reported that seventy-three pueblos belonging to the ten tribes were subjugated on his *primera entrada.*" Vargas was attempting to impress the king, and the letter is full of exaggerations, but he made no such boast as this. It is an obvious misreading of the number "23," which is written in Arabic numerals and which does resemble seventy-three, but which is clearly twenty-three, the number corroborated by the campaign journal itself and all the contemporary records.

[64] Sigüenza, 18a. See also Vargas to the king, MS., 41. Vargas was especially proud of this boast, for Cruzate, in his attempt to recapture the lone pueblo of Sia in 1689, had lost 6 soldiers in battle, many Indians were killed, and the survivors were left hostile, a number of whom joined with the Apaches on the mesas and in the mountains. Besides, Cruzate's hollow victory had cost the crown over 3,000 pesos. *Ibid.*

them several Spaniards,[65] and 2,214 Indians, mostly children, were baptized by the missionaries.[66] Sacred vessels, images, books, and a bronze cannon had been recovered; four large mission bells were left buried for later use in rebuilding the New Mexico missions.[67] Vargas estimated that during the course of the campaign he had travelled, all told, over six hundred leagues.[68]

The Reconqueror boasted, ". . . at one stroke there has been accomplished what I may describe with justifiable pride as something that only would have been entertained by and hoped for by any other governor who might hold this post. . ." It was, indeed, a personal triumph, and an example of bold but humane diplomacy hard to surpass. But, true Catholic Spaniard that he was, he did not fail to add, ". . . thanks must be given with reverent homage and burnt offerings to Our Perfect Lady . . . Most Blessed Mary, Our Lady of Remedies, the guide and protectress of this undertaking."[69] Not many months later, a pamphlet in eighteen folio pages, describing the victory, was printed and widely circulated throughout New Spain. This newssheet closed with the following words:

---

65 Vargas to the viceroy, El Paso, January 8, 1693; Sigüenza, 18a. Sigüenza states that these were all half-breeds and mestizos. This statement, which most New Mexican historians repeat, is erroneous, as we have seen, for several Spaniards were found. In his letter to the viceroy, El Paso, January 10, 1693, Vargas states that the captives freed numbered sixty-six as of October 17, not counting seven more who joined the Spaniards at Ojito de Zuñi on November 30, but later on gives the total as seventy-four; in his letter to the king, MS., 40, seventy-six is the total given.

66 Vargas to the viceroy, El Paso, January 8 and 10, 1693; Vargas to the king, MS., 41; Sigüenza, 18a.

67 All the religious articles and books recovered at Zuñi were placed in the custody of the president of the Franciscan missionaries at El Paso. Vargas' journal, December 27, 1692.

On September 14, 1692, at the time of the entry into Santa Fé, Vargas granted possession of the church property there to the Franciscan custodia of New Mexico, and at the request of Father Corvera the grant was put in writing. On December 18, at the site of the abandoned *ranchería* of the Mansos at Doña Ana, a similar grant of possession was made by Vargas, also at the request of Father Corvera, with regard to the church property at Ácoma, Zuñi, and Moqui. These instruments were filed in the archives of the custodia, Convent of Our Lady of Guadalupe, El Paso, December 27-28, 1692. B.N.M., legajo 4, docs. 1-2.

68 Vargas to the viceroy, El Paso, January 10, 1693.

69 *Idem* to *idem*, El Paso, January 10 and 12, 1693.

These were the results of this campaign in which innumerable tribes were brought back to the fold of the Catholic Church, and an entire realm was restored to the Majesty of our lord the king, Charles II. . . . Worthy indeed is this news, which may be learned by everyone through this MERCURY, so that the governor and captain general, Don Diego de Vargas Zapata y Luján Ponce de León, constrained (by the praise this achievement will win for him) to hold steadfastly what he has courageously won, may undertake still greater deeds in the future. Laus Deo.[70]

Thus ended the first phase of the reconquest of New Mexico. The submission of the natives was as yet a formality, however, as no Spaniards had remained in the north. Vargas now prepared to seal the victory for Spain by taking permanent settlers to reoccupy the region, missionaries to refound the Indian missions, and soldiers for the establishment of a permanent garrison to guard the newly won frontier.

---

70 Sigüenza, 18a. Leonard, in his edition of Sigüenza, the source just cited, 41, emphasizes the following as the determining factors in Vargas' success on this expedition: "The comparative ease with which Vargas penetrated this hostile country on his first campaign is possibly explained in part by his more careful preparation, his undeniable courage, and his decisiveness in the presence of danger. Of equal importance, however, were the dissensions among the Indians themselves which broke out soon after the Spaniards had been forced from the province. The cruelty and despotism of their own leaders as well as the fear of marauding Apaches may have inclined the former subjects of Spain to offer little or no resistance to Vargas."

CHAPTER VI

THE COLONIZING EXPEDITION OF 1693

The glad tidings of the successful submission of Santa Fé, and the impending restoration of the whole region of New Mexico, reported by Vargas to the viceroy on October 16, were received in Mexico City on November 21, 1692. It was, indeed, an occasion for great rejoicing. As we have noted, the following day bells were rung in the capital, and the cathedral was illuminated by order of the viceroy. "Vargas, who had undertaken this expedition at his own expense, now became, for a moment at least, a national hero, a new Cid who had won back for Christendom territory held by infidel hands."[1]

The Reconqueror had scarcely arrived in El Paso from his campaign when, within a few hours, a courier arrived with a message from the viceroy in answer to the reports sent from Santa Fé on October 16. The letter notified Vargas of the decisions made at the meeting of the General Junta on November 24. All praise was extended to him in the most glowing terms. Wrote the viceroy:

> He [Vargas] is given many and repeated thanks, and he cannot realize the joy and excitement which it has caused throughout the kingdom; and with the very special esteem and appreciation of his Excellency and the honorable ministers of the said Junta, they have in mind to show him courtesy and to honor him as a person who, by his own deeds, calls to memory and repeats those of his ancestors. His Excellency answers him that on his part he will notify his Majesty (may God keep him) of his honorable actions with the report and records of such a singular feat, so that he will be given rewards deserving of so much merit . . .[2]

---

1 Leonard, in his edition of Sigüenza, 31.

2 Report of the viceroy to Vargas, Mexico City, November 24, 1692, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139; English translation in Espinosa, *First Expedition of Vargas*, 290-296.

The viceroy's promise to notify the king of Vargas' recent triumph was not spontaneous. In his letter to the viceroy of October 16, 1692, Vargas had written: "I humble myself at the feet of your Excellency, not to seek remuneration, but to tell you that, with devoted affection, one of your lesser servants places and offers at your feet works without which, with their attendant risks, victories are neither won nor attained." Then, several lines later: "Just as my

Vargas was granted virtually a free hand in working out the next phase of the enterprise, the permanent occupation of New Mexico:

> In order that he [Vargas] may know immediately that we agree with his suggestions, since they are so in keeping with all that which has occurred, and that during the necessary interval of time orders and aid with regard to those parts and places where they are necessary cannot be deliberated upon and decided, and that this can be resolved only by the one who is at the present time doing so: therefore, trusting in his aforesaid judgment, all of the arrangements are left to his consideration and decision, for with his zeal he will decide upon and arrange the manner whereby the said villa of Santa Fé and the other conquered pueblos may be preserved with the protection and defense which he deems necessary.[3]

Everything necessary for the preservation of that which had been won was promised. For the establishment of a presidio at Santa Fé, Vargas was authorized to enlist soldiers from among those of the presidios of El Paso and Parral who had participated in the expedition just completed, and "both the former and the latter may remain at his disposal at the places and localities where he decides to station them." He was empowered to enlist additional presidio soldiers from Sombrerete (also called Llerena), Zacatecas, Durango (also called Guadiana), Parral, and the surrounding area, and guarantee them the usual salaries of presidials. He "should proceed in conformity with his generous spirit, for his Excellency and the said Junta are disposed to assist him in every way." He was given permission to take from El Paso as many of the families there as he should deem necessary, without weakening the permanent security of that region. Those settlers who had been driven out of New Mexico in 1680, and who had promised to return upon its restoration, should be notified that aid would be assured them for the undertaking, and that they and their families would "be rewarded with the honors which belong to them as colonizers . . . declaring them noble settlers, and they

---

only duty is to serve, so those worthy of being princes honor their servants, and I am confident that your Excellency will ask his Majesty, the king, to favor my son [Don Juan Manuel de Vargas Pimentel], who was a noble page of our lady the queen who died, and who is serving the reigning queen in the same capacity."

[3] *Ibid.*

shall be allotted lots and lands." Orders were sent to the officials at the royal treasuries of Zacatecas, Sombrerete, and Durango to place at Vargas' disposal 12,000 pesos to help defray the initial expenditures, and to do so "without any delay, embarrassment, or obstacle." All this, it was resolved, should be publicly proclaimed in the various localities where such settlers were now residing, and the governor of Parral was sent separate orders to cooperate in every way possible. Finally, Vargas was urged to thank all those who had helped him in his recent victory: the missionaries, the military leaders, the soldiers, and the others who had taken part in the enterprise. The letter mentioned the recent royal cédula of July 21, 1691, urging the reconquest of New Mexico, a copy of which was sent to Vargas under separate cover.

Armed with such absolute powers, Vargas enthusiastically set himself to the greater task before him. To determine first of all the exact number of El Paso residents willing to return to New Mexico, and their economic capabilities, he personally visited each household in the five El Paso settlements and took a careful census from December 22 to January 2. This revealed that at El Paso there were 382 inhabitants in fifty households; at the *real* of San Lorenzo, two short leagues from El Paso, 266 inhabitants in twenty-nine households, plus the native Mexicans formerly living at Santa Fé, who totalled 85 inhabitants, in nineteen households; at Senecú, three short leagues from El Paso, 63 inhabitants in two households; at Isleta, four leagues from El Paso, 118 inhabitants residing in sixteen households; at Socorro, five short leagues from El Paso, 130 inhabitants in fifteen households, not counting the children of the servants. There were 112 households all together, including those of the five priests of the district. Seventy-three married couples, 115 bachelors and single women, 448 children, and 250 servants were listed. The total population of the El Paso district was approximately 1,000.[4] The personally conducted census revealed clearly to Vargas the destitute condition of most of the settlers. The householders, large and small, were living on

[4] Census of the El Paso district, January 2, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 87, and A. G. I., *Guadalajara*, legajo 139. English translation in *Mid-America*, XXIII (January, 1941), 61-84.

more or less the same miserable economic scale. Many were without the bare necessities for a decent existence, which explains the large size of the households, where relatives, orphaned children, and servants were living together under the same roof. They lacked sufficient clothing and, as for means of transportation, about one fourth of those Vargas visited had as much as a single horse. Most of the residents expressed their willingness to resettle New Mexico provided government assistance was definitely assured them.[5]

With this preliminary data at hand, Vargas now was able to make a fair estimate of the amount of recruiting, enlisting and purchasing of supplies necessary. Before entering into these matters, however, he sent to the viceroy copies of his campaign records for the period since October 16, along with a detailed plan of recolonization, including a list of the New Mexico pueblos, their exact location, and the most favorable sites for Spanish settlements, a plan of defense, and a copy of the census accompanied by a report of the miserable economic plight of the people at El Paso.[6]

Vargas wrote that he was about to leave for New Vizcaya and New Galicia in order to persuade the exiles living there to return to New Mexico. To assure them transportation and adequate provisions he considered the 12,000 pesos granted by the viceroy as insufficient, for among the needs of the colonizing expedition he specified livestock for the trip and for the first six months in the new settlements, grain and other food supplies, seeds to be distributed for planting, horses and mules, and wagons for the transportation of the women, children, and household belongings. He continued:

> I repeat to your Excellency my opinion that five hundred families are necessary for the settlement of the villa and the . . . [surrounding] districts, not counting the hundred soldiers necessary for the presidio at the villa of Santa Fé.[7]

---

[5] Among the residents visited, Lorenzo Madrid stated that he formerly had been an *encomendero* in New Mexico.

[6] Vargas to the viceroy, El Paso, January 3, 1693; *Idem* to *idem*, El Paso, January 12, 1693, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139.

[7] H. H. Bancroft, *History of Arizona and New Mexico*, San Francisco, 1889, 200, and R. E. Twitchell, *The Leading Facts of New Mexican History*, Cedar Rapids, 1911-1914, I, 383, erroneously write "fifty" colonists where all of the original records read "quinnientas" or 500.

Such sincerity betokened a firm planting of a lasting colony—towns, hamlets, farms, and ranches, under the protective arms of the presidio at Santa Fé, from Taos to Isleta. He requested forty more missionaries to minister in the churches he proposed to build, and to spread the faith among the natives. With religious zeal he wrote:

> It is my wish, with those with whom I enter, that they should first and foremost, personally build the Church and holy temple, setting up in it before all else the patroness of the said kingdom and villa, who is the one that was saved from the ferocity of the savages, her title being Our Lady of the Conquest . . . At the same time the said construction will be hastened, so that by our example the conquered will be moved to build gladly their churches in their pueblos.

Characteristically, Vargas closed this letter with the following dramatic words:

> For a work of such magnitude . . . I, as a soldier, will willingly undergo the danger and risk of losing my life one and a thousand times in defense of my faith and my king, in keeping with my obligations . . . I wish that my fortune were such as to permit me to settle the region as I have reduced and conquered it . . . I am ready to serve in every way possible and to execute without delay the orders which your Excellency deigns to send me . . . Your answer will find me at Sombrerete.[8]

---

[8] Vargas to the viceroy, El Paso, January 2, 1693. Vargas' reports and letters were accompanied by messages of the *cabildo* and the custodian Fray Salvador de San Antonio. In a short letter from Vargas to the viceroy dated El Paso, January 12, 1693, distinct from the one referred to above, Vargas discusses the recent royal cédula of July 21, 1691, urging the reconquest of New Mexico. On the basis of Cruzate's expedition to Sia, the king suggested that a Spanish settlement might be established on the site of Sia, from which the natives were driven by Governor Cruzate on his expedition. Vargas points out the following reasons why such a plan would be undesirable: (1) most of the native inhabitants, along with their chieftain, Antonio Malacate, were absent from the pueblo at the time Cruzate burned the pueblo, and they might desire to reoccupy it, although at the time of Vargas' visit in 1692 they were living on the mesa of the Cerro Colorado, three leagues away; (2) the region was unsuitable for a Spanish settlement; (3) and he had already attained the submission of the pueblos and there were better sites to settle. A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139.

The letter of the *cabildo*, more or less repeating Vargas' views, further states that the residents of El Paso were scarcely in a position to survive, not to mention the resettlement of New Mexico, due to the extreme poverty of the colony, and that only one-fourth of the exiles from New Mexico were still living in the El Paso district (the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, El Paso, January 11, 1693, *ibid*). The custodian of the New Mexico missions, Fray Salvador, who had served for twelve years as a young missionary in New Mexico

Examined and acted upon by the General Junta in Mexico City the following month,[9] the plans were given general approval. The author was assured full support. The king, he was gratified to learn, would be specially informed so that the crown might honor him for such distinguished and singular services "so deserving of reward." The high esteem which Viceroy Conde de Galve held for Vargas was manifest in the decisions of the Junta, over which the former presided, and was to become increasingly evident during the critical years to follow. Few favors asked by Vargas were not granted, if they were within the power of the viceroy. This complete cooperation on the part of the viceregal government was undoubtedly an important factor in assuring the ultimate success of the New Mexico enterprise, for Galve was to remain as viceroy practically until the end of Vargas' first term as governor.

Vargas' detailed plan of recolonization, and his proposal to establish a permanent presidio of one hundred government paid soldiers at Santa Fé were fully approved and authorized. Never before had New Mexico been assured such military

---

before the revolt of 1680, most of them spent in the province of Zuñi, requested at this time that the Indian girl who led Vargas to the religious articles recovered at Zuñi be rewarded with some special favor for this act of loyalty to the Catholic Faith. He also points out the need for additional missionaries in New Mexico. Fray Salvador de San Antonio to the viceroy, El Paso, January 5, 1693, *ibid.*

9 Report of the General Junta, Mexico City, February 25, 1693, A.G.N., *Historia,* tomo 38, and A.G.I. *Guadalajara,* legajo 139. At this time Vargas was again thanked for his services, and news was sent to the king asking that he be duly rewarded. It was stated in the General Junta in Mexico City that the king should certainly reward him, for when notified of Cruzate's entry to Sia in 1689, King Charles II had ordered that he be thanked in the royal name, had honored him with membership in one of the three military orders, and had repaid all of the expenses incurred, "yet he did not do a tenth as much as Vargas had done for the spread of the Holy Faith and the extension of the Royal Dominion." *Ibid.* By this time it was agreed that the mines of Sierra Azul did not contain quicksilver. Report of the viceroy, Mexico City, April 18, 1693, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 139. English translations of both of the documents above cited may be found in Espinosa, *First Expedition of Vargas,* 297-307.

On January 8, the viceroy had notified the king of Vargas' recent victory in behalf of the Royal Crown and the Holy Faith. On May 20, he reported to the king that help had been granted to Vargas in order to assure the permanent reconquest of New Mexico. At this time the viceroy also sent to the king Vargas' journals and other records to date pertaining to New Mexico. The viceroy to the king, Mexico City, May 20, 1693, *ibid.*

protection. Prior to 1680 the defense of the province had been entrusted to the moral influence of the missionaries and the weak arm of a handful of *encomendero*-soldiers. Of the soldiers for the establishment of the new presidio, it was decided to draw twenty-five from the El Paso presidio, and seventy-five from wherever Vargas should consider it most desirable. But if all of the fifty presidial soldiers stationed at El Paso seemed necessary for the protection of that place itself, none should be removed, and the one hundred should be enlisted elsewhere. In view of these revised plans with regard to the selection of the soldiery, Vargas was ordered to restore the fifty recruits from New Vizcaya to their garrisons, as they were no longer necessary. Furthermore, the royal treasury at Sombrerete was now ordered to add 28,000 pesos more to his account, which, combined with the 12,000 pesos already granted, constituted a grand sum of 40,000 pesos. This was deemed sufficient to finance the enlistment of soldiers and the gathering of settlers, the granting of necessary aid to these and to the impoverished inhabitants of El Paso, the cost for conveyance, and the purchase of supplies for the expedition and for the support of the new colony during the first six months of its existence. Vargas was requested to keep a complete inventory of all purchases of livestock, flour, seeds, wagons, etc., so that payments might be made promptly, and contracts fulfilled, by the royal treasuries of Zacatecas, Sombrerete, or Guadiana. The governor was empowered to draw additional sums if he should consider it necessary.[10]

Twelve Franciscan friars had already been sent to El Paso, and ten more were promised.[11] Besides, the viceroy wrote, he would send, under his own patronage, a number of families from Mexico City who had volunteered to join in the refounding of the northern province. Although they were as yet few in number, he was confident of an augmentation in due time. By viceregal decree the governor at Parral and all government

[10] Report of the General Junta, Mexico City, February 25, 1693, *op. cit.*

[11] *Ibid.* Praise was extended by the Junta to both Vargas and the father custodian for their fine cooperation and mutual trust as expressed in their letters. Vargas was urged to reward the Zuñi girl who led the Spaniards to the religious articles that were recovered at Zuñi, in compliance with Fray Salvador's request.

officials in New Vizcaya were asked to comply fully with the requests of Governor Vargas. A similar order was directed to the officials at the royal treasuries of Sombrerete, Zacatecas, and Guadiana.[12] By July 13 these commands had been officially filed at the royal treasuries of Zacatecas and Sombrerete, and had been made known to the civil and military authorities at Parral.[13] Meanwhile, Vargas saw to the public proclamation of the decrees in the jurisdiction of Casas Grandes, the *real* of Parral, the *real* of Santa Rosa de Cusiguriachi, and the cities of Llerena, Fresnillo, Zacatecas, and Durango.[14]

During the spring and summer of 1693 Vargas spent most of his time in the saddle, travelling great distances throughout New Vizcaya and New Galicia to enlist soldiers and gather former residents of New Mexico who were known to be living on certain haciendas and in the settlements throughout those provinces. By public proclamation material aid and royal favors were promised to those who would join the impending colonizing expedition. Vargas had difficulty in obtaining the authorized credits promptly from the depleted treasuries of the northern provinces. Some delays ensued; but no obstacles were too great to overcome and he proceeded tirelessly with his preparations.[15] He wrote impatiently to the viceroy requesting additional orders which would facilitate his guaranteeing prompt salary payment by the treasuries of Zacatecas and

---

12 *Ibid;* order and command of his Excellency the viceroy to the effect that the royal justices, in the places where it shall be made known, duly fulfill their obligations with regard to the command therein, and to those of the governor and captain general, Mexico City, November 24, 1692, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

13 At Zacatecas, March 29; Sombrerete, June 6; Parral, July 13. *Ibid.*

14 At Casas Grandes on January 27, 1693; Cusiguriachi, February 4; Parral, February 15; Llerena, March 5; Fresnillo, March 14; Zacatecas, March 20; Durango, June 19. Official records attesting to the proclamation of the order by voice of the designated officials in each of the above localities, A.G.N., *Historia*, tomo 38. See also B.N.M., legajo 4, *passim*.

15 Vargas to the viceroy, Zacatecas, April 18, 1693, B.N.M., legajo 4. In this letter Vargas asked the viceroy if the samples of vermilion he had obtained at the Moqui pueblos had been found to contain quicksilver. By coincidence, that same day the viceroy had drawn up a report notifying him that the assay had been made and that the vermilion had been found to contain no quicksilver. Report of the viceroy, Mexico City, April 18, 1693, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 139.

Guadalajara to the presidio soldiers he was enlisting. He notified the viceroy that the desired viceregal orders had been received and that now he would be able to visit a number of places where tentative arrangements had already been made for the recruiting of a number of soldiers and settlers. He made report of the enlistment of forty persons, five of them married, and of arrangements being made for the purchase of necessities. Looking into the future Vargas requested new guns and ammunition for the greater protection of El Paso and Santa Fé, and the additional sum of 2,000 pesos for the construction of the presidio to be established at Santa Fé. He also asked for four artillerymen.[16]

Several weeks later Vargas was able to report to the viceroy forty-two soldier enlistments, seven of them married, the purchase of 200 riding horses and the plan to add supplies at Fresnillo. He had changed his mind about six cannon asked for previously, now expressing the view that 300 arquebuses with a supply of ammunition would be more useful, for they could be used more effectively in case of Indian attack while the expedition was en route.[17] The viceroy complied with these requests by authorizing the royal factor to send Vargas four cannon, twelve quintals of powder, molds for musket and cannon balls, 170 guns, and artillerymen.[18]

---

16 Vargas to the viceroy, Zacatecas, May 1, 1693, B.N.M., legajo 4, (A, B).

17 *Idem* to *idem*, Zacatecas, May 16, 1693, *ibid.*

18 The fiscal suggested that the presidio at Santa Fé could be built from the funds already granted to Vargas. Report of the fiscal, Mexico City, May 16, 1693, *ibid.*

With regard to the new arms and ammunition requested, it was suggested by the factor that ex-governor Jironza Petriz de Cruzate be consulted for the purpose of ascertaining the exact amount of military equipment he had left to his successor Vargas at the El Paso presidio. This was done, and Cruzate answered that he had drawn up such an inventory for the Royal Tribunal of Accounts, where it could be consulted. In a report of June 1, 1693, the Royal Tribunal of Accounts stated that during Cruzate's governorship, from February 21, 1689 to February 21, 1691, he had the following 131 firearms (thirty-one turned over to him by his predecessor, and 100 sent from Mexico City): seventy *trabucos*, eighteen arquebuses, twenty-three *bandolas*, three *escopetas*, twelve cannons, one *esmeril*, two bronze stone mortars, and one artillery piece, minus one smaller piece destroyed. Of these the eighty-eight *trabucos* and arquebuses were distributed among the settlers, and the other forty-two pieces were turned over to Vargas. *Ibid.*

Tarrying at the old mining town of Zacatecas, where he had been delayed while making preparations for his second expedition into New Mexico, on May 16 Vargas wrote a long letter to the king which contained an extensive account of his successful expedition of the previous year. His principal object was to supplement anything the viceroy might propose in the matter of obtaining remuneration for his successful work in the royal service. After recounting his recent victory in a manner well suited to the purpose he had in mind, Vargas asked for the following royal favors:

> I beg and request of your Majesty that I may receive from your liberal and royal hand, if it be your wish, a reward in remuneration for so great a service . . . honoring me also for my well known and ancient nobility and illustrious blood with the title of Marqués of the two places which are near your Majesty's court which are called Los Caramancheles, with the lordship over them, for the rents there are from one of the entailed estates of the ancient house of Vargas of the city of Madrid to which I belong. In order that I may continue to serve your Majesty, I request the position of governor, captain general, and president of the kingdom of Guatemala; and if your Majesty has already provided for this post, then that of governor, captain general, and president of the royal audiencia of the Philippines, in succession to the one who now holds that post, whose name is Don Fausto Cruzate; and if your Majesty has already made provision for it, the post of governor, captain general and president of the kingdom of Chile; and if your Majesty has already provided for it, the post of governor and captain general of Buenos Aires and the Río de la Plata. I hope to receive the gift of one of the said positions, as well as the said title of Castile, the Marquisate of los Caramancheles.[19]

Although later granted the Marquisate of La Nava de Barcinas, and other royal favors subsequently applied for, Vargas did not receive any of the honors specifically requested in this very interesting letter.

At about this time, evidently to arouse interest in the impending colonizing expedition into New Mexico, the viceroy ordered the publication and distribution of an official circular telling of Vargas' remarkable campaign of 1692. Thus in the summer of 1693 appeared the *Mercurio Volante,* written by the Mexican savant Don Carlos de Sigüenza y Góngora. The little pamphlet told an exciting story in words which were bound

[19] Vargas to the king, MS., 43.

to interest and attract adventurous souls, and it apparently had a wide circulation in both New and Old Spain.[20]

By the middle of June, Vargas had spent the 40,000 pesos granted by the viceroy. He had already enlisted the one hundred soldiers and an unspecified number of families, and had purchased a considerable quantity of supplies. There were more families to gather and outfit, however, and an additional 15,000 pesos was requested. Vargas, it will be recalled, originally had been authorized to draw to the amount of 12,000 pesos. When it became clear that he did not have the private fortune to finance the colonizing expedition as he had done in the case of his preliminary expedition of 1692, this amount had been augmented to 40,000 without question. The Junta had stated that additional sums might be drawn upon if necessary, but the statement was merely a polite gesture toward a respected royal servant. Vargas, however, gave it more formal significance. He considered it a supplementary promise of financial aid, and now referring to it as "the second viceregal order," he casually requested authorization to draw the additional sum referred to.[21]

While awaiting the outcome of negotiations for the supplementary 15,000 pesos with the royal officials at the treasury

---

[20] The pamphlet contains eighteen folio pages (36 regular pages), and has the following complete title: "Mercurio Volante con la Noticia de la recuperacion de las provincias del Nuevo Mexico conseguida por D. Diego de Vargas, Zapata, y Luxan Ponce de Leon, Governador y Capitan General de aquel Reyno. Escriviola por especial orden de el Excelentissimo Señor Conde de Galve, Virrey, Governador, y Capitan General de la Nueva España, etc., DON CARLOS DE SIGUENZA Y GONGORA, Cosmographo mayor de su Magestad en estos Reynos, y Cathedratico Iubilado de Mathematicas en la Academia Mexicana. Con licencia en Mexico: En la Imprenta de Antuerpia de los herederos de la Viuda de Bernardo Calderon, año de 1693."

Leonard, the authority on Sigüenza and his works, states, in his edition of the *Mercurio Volante, op. cit.*, 14: "The *Mercurio Volante*, or 'Flying Mercury,' should be regarded . . . as a link in the chain of more or less ephemeral publications, journalistic in nature, which begins far back in the colonial period in the scattered *relaciones, crónicas, hojas volantes, gacetas*, etc. These rudimentary newspapers appeared spasmodically soon after the introduction of the printing press into New Spain early in the sixteenth century and slowly evolved into true periodicals issued at stated intervals." And again, *ibid.*, 44: ". . . the name which Don Carlos gave to his account of the first campaign of Vargas in New Mexico indicates the essentially journalistic purpose of the *Mercurio Volante* and its legitimate claim as one of the forerunners of newspapers in New Spain."

[21] Report of the royal treasury of Durango, June 20, 1693, B.N.M., legajo 4.

of Durango, Vargas penned a letter to the viceroy in which he described his activities of the past month. The expedition was practically ready, he reported, the additional sum being all that was needed to complete the preparations. Vargas had been working tirelessly, despite an unfortunate accident. On May 18, while mounting his horse, with one foot in the stirrup, he pulled the reins in such a way that the bit was dislodged, causing the horse to jump in pain. Unable to gain the saddle, Vargas was thrown to the ground, where he lay prostrate with a wrenched knee and two hard kicks in the abdomen. It was a miracle that he was not killed. Nevertheless, he had the knee bandaged, was helped to his horse, and rode on six leagues to Fresnillo, where a doctor twisted his knee back into its proper position and where he spent three days convalescing. On the 25th he rode on to Sombrerete, refusing to permit anything to delay his plans. Here he arrived very ill, for continued riding had aggravated the suffering. In constant pain, and fearing infection, Vargas had himself bled and purged. By June 14 the one hundred soldiers had been enlisted, fifty settlers, many married and with children, had been gathered, and the 40,000 pesos had been spent. Vargas now decided to set out toward El Paso immediately by way of Pasaje presidio, for he wished to cross the Nasas River before the heavy rains would make it impassable. He deplored the lack of funds which prevented the enlistment of many former residents of New Mexico residing in Parral, Carretas, Cotache de Santa Rosa, Casas Grandes, and the Valle de las Bocas de San Bartolomé, where public proclamations had been made, and where there were many volunteer families.[22]

The treasury officials at Durango refused to pay the additional money without specific viceregal orders. These were issued on July 9.[23] The problem now was to obtain the money, for the treasuries at Durango and Parral protested their insufficiency. As late as October 1 viceregal orders were still being issued to the effect that Vargas be paid the additional 15,000 pesos.[24]

---

22 Vargas to the viceroy, Durango, June 22, 1693, B.N.M., legajo 4.

23 Viceregal decree, Mexico City, July 9, 1693, *ibid.*

24 Viceregal decree, Mexico City, October 1, 1693, *ibid.*

Meanwhile, what about the volunteer families whom the viceroy had promised to send north from Mexico City? The organizing of this group of colonists was proceeding slowly but with success. On March 14, 1693, by viceregal order, it was publicly proclaimed throughout Mexico City that all those wishing to go to New Mexico with their families would be provided with transportation, given the honors of colonizers, and granted lands by the governor of the province.[25] By the first week of April, twenty families had volunteered. The Junta General now met to draw up more specific plans. It was decided that Cristóbal de Velasco and the father procurator, Francisco Farfán, should be placed in complete command of the expedition, with full power to settle disputes on the way. José Mejía, whose wagons had been hired, was to be subject to their commands, and paid 437 pesos and four reales per wagon. Orders were formulated to assure the prompt furnishing of supplies at fair prices along the road by local justices during the four months allotted for the journey. Each family was granted a minimum of 300 pesos in aid, with exceptions in the case of large families, a sum deemed sufficient for each to outfit itself with necessary clothing, firearms, and other essentials. Since the expedition was being made at the expense of the royal treasury, deserters, it was decreed, would be punished by exile to the Philippines and labor without pay. City and church records were to be carefully checked to assure that all those participating were legitimately married and of good character.[26]

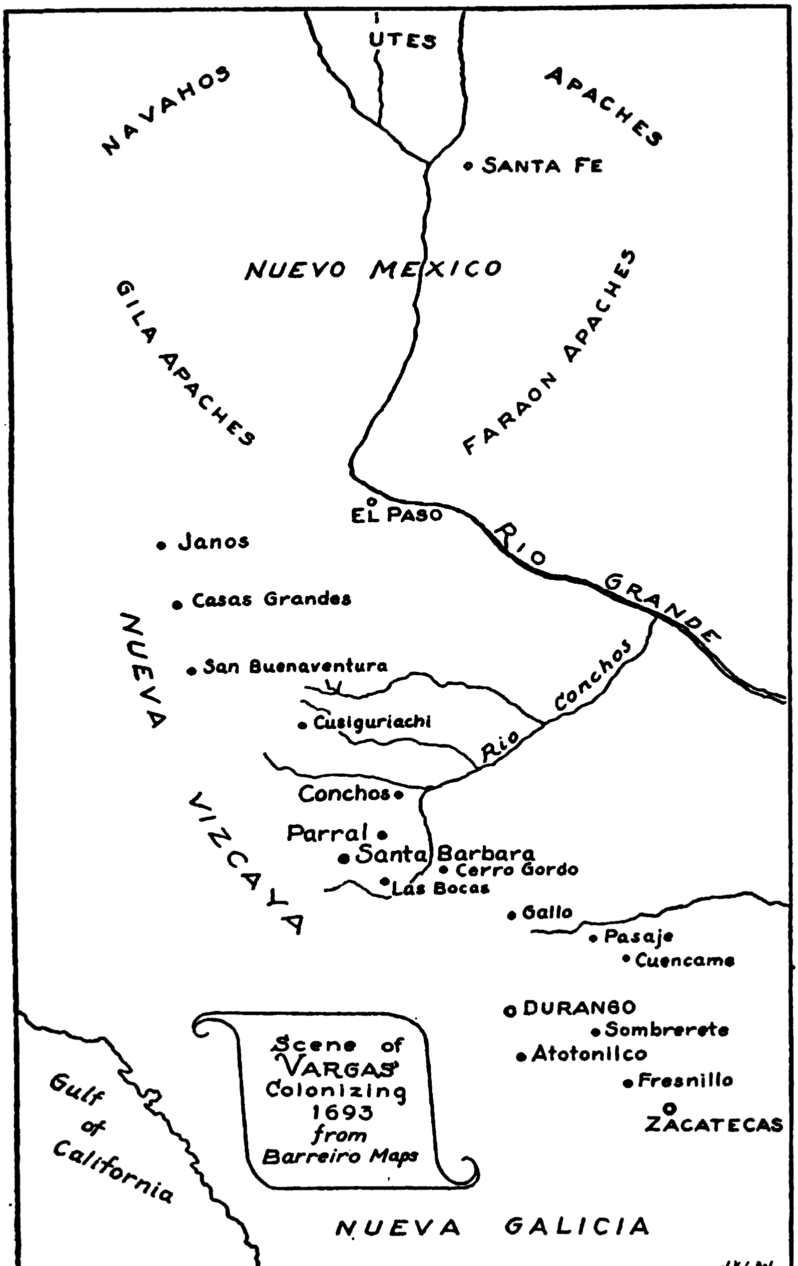
The original public proclamation was not sufficiently attractive to induce many families to volunteer, for the exact amount of financial aid forthcoming had not been designated. Now it was announced specifically that 300 pesos would be paid to each family.[27] A number of minor matters had yet to be ironed out: the owner of the wagons demanded 600 pesos per wagon; Cristóbal Velasco, designated leader of the expedition, was quibbling over salary; some potential volunteer families

---

25 Viceregal decree, Mexico City, March 13, 1693; certification of public proclamation of the decree, Mexico City, March 14, 1693, B.N.M., legajo 4.

26 Report of the General Junta, Mexico City, April 8, 1693, *ibid.*

27 Viceregal decree and certification of public proclamation of the decree, Mexico City, April 11, 1693, *ibid.*

UTES
NAVAHOS
APACHES
SANTA FE
NUEVO MEXICO
GILA APACHES
FARAON APACHES
EL PASO
RIO GRANDE
Janos
Casas Grandes
NUEVA VIZCAYA
San Buenaventura
Cusiguriachi
Rio Conchos
Conchos
Parral
Santa Barbara
Cerro Gordo
Las Bocas
Gallo
Pasaje
Cuencame
DURANGO
Sombrerete
Atotonilco
Fresnillo
ZACATECAS
Scene of Vargas' Colonizing 1693 from Barreiro Maps
Gulf of California
NUEVA GALICIA
J.V.J. Del

liking of Doña Antonia, fond mother that she was. She appealed to the viceroy for a renewal of the case, but failed in the attempt. Strangely enough, when the families were about to leave for New Mexico the muster roll contained the following entry: "Miguel de Figueroa, cutler, his wife María de Carabajal [sic] with her mother and a brother eight years old. The mother's name is Antonia Torrecillas [sic]."[32]

During the second week of September the colonists left the temporary encampment at Guadalupe. On November 16 they reached La Laguna, in the jurisdiction of Zacatecas.[33] Travelling slowly they were not to reach El Paso in time to participate in the Vargas re-entry of 1693; but when they did reach Santa Fé in the spring of the following year they were a most welcome group, for they arrived in time to help turn the tide of conquest more certainly in favor of the Spaniards.[34]

Meanwhile, after several months of active preparations, much of which time was spent travelling over the road between El Paso, Parral, Sombrerete, and Zacatecas, Governor Vargas on September 17 returned to El Paso with soldiers and settlers from the interior.[35] He had ridden over 300 leagues, and he arrived in high spirits, apparently suffering none the worse from his recent knee injury. Several days later a proclamation of the governor was publicly made before the Casa Real at El Paso, and in the public squares at Senecú, Isleta, and the *real* de San Lorenzo, calling upon all to be in readiness for the day of departure, October 4, the feast of Saint Francis of Assisi. The colonists would be provided with meat, maize, wheat, seeds to plant, wagons to transport the women and children unable to go on horseback, and clothing if necessary. And the former residents of New Mexico were promised their for-

---

32 The case of Doña Antonia Torrecilla, Mexico City, September 4-7, 1693; muster roll, Mexico City, n.d. B.N.M., legajo 4.

33 Here the members of the expedition again were carefully counted. They now numbered 219, not counting three French prisoners who had joined the group. Fifteen others were listed as having escaped in the vicinity of Zacatecas. Muster roll of the colonists en route to New Mexico, Zacatecas, November 16, 30, 1693, *ibid.*

34 For further details regarding this group of colonists see Chapter X.

35 Vargas to the viceroy, El Paso, October 13, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

mer lands and haciendas, and all privileges and honors due to conquerors.[36]

The expedition, alert on the day designated, consisted of 100 soldiers, some seventy families gathered at El Paso and New Vizcaya, some widows, single persons, and servants, in all over 800 persons, seventeen Franciscan friars led by their custodian, Father Salvador de San Antonio, and an unspecified number of Indian allies.[37] The eighteen religious were: Salvador de San Antonio, Juan Muñoz de Castro, Antonio de Sierra, Juan Daza, Juan de Zabaleta, José Diez, Francisco de Jesús María, Antonio Carbonel, Juan Alpuente, Francisco Corvera, Juan Antonio del Corral, Jerónimo Prieto, Antonio Bahamonte, Antonio Obregón, Domingo de Jesús María, Buenaventura de Contreras, José Narváez Valverde, Diego Zeinos (secretary).[38]

Of the seventy families, twenty-seven were Negroes and mestizos, rounded up at little cost in Zacatecas, Sombrerete, and Fresnillo. It was the others, especially the former residents of New Mexico, full-blood Spaniards most of them, who were in reality the leading spirits in the refounding of the northern settlements. The entire expense of outfitting these people amounted to about 7,000 pesos. Vargas enlisted the soldiers without expense to the royal treasury by advancing 150 pesos to each, to be deducted from later pay. The flour was from the hacienda of Don Juan Cortés del Rey, of Conchos. The expedition was accompanied by 900 head of livestock, over 2,000 horses and 1,000 mules. It was a lusty colony. Aided by his friends, and drawing from his own credits, the governor assumed the burden of these expenses; for, although he had requested 15,000 pesos to finance the provisioning and

---

36 Vargas' journal, El Paso, September 20-21, 1693, *ibid.*, and A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140.

37 Vargas to the viceroy, El Paso, October 13, 1693, *op. cit.*

38 Vargas' journal, Santa Fé, December 18, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 38. Twelve of the friars were from the Province of Santo Evangelio, Mexico (viceregal decree, Mexico City, February 25, 1693, *ibid.*); the others were from the College of Santa Cruz de Querétaro (Juan Domingo de Arricivita, *Crónica seráfica y apostólica del Colegio de propaganda fide de la Santa Cruz de Querétaro en la Nueva España*, segunda parte, Mexico, 1792, 92, 282-284). Two were lay brothers (Vargas' journal, December 16, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 38).

conveyance of the colony, this support had not been forthcoming.[39]

The expedition set out in three divisions. Lieutenant General Luis Granillo was named second in command, Captain Roque Madrid was placed in special charge of the soldiers, and Fray Salvador, the custodian, was in charge of the missionaries. The plan was to reach Santa Fé in fifty days.[40] On October 4, at three o'clock in the afternoon, the main body of the expedition pulled out of El Paso amid great pomp and ceremony. Marching to the strains of martial music, two military squadrons of ten soldiers each led the way.[41] All those who were able to ride, were on horseback; the others were crowded into twelve wagons which had been outfitted at Parral.[42] Six wagons and eighty mules were used for the transportation of the food supplies, and the three cannon were carried in three small carts.[43] By the time the slow moving train had pulled up to the edge of the Río Grande it was already nightfall; so there they stopped. Vargas returned to El Paso to command from there, leaving Granillo in charge.[44]

Even with the aid of Indian allies, all of the following day was consumed in getting only half the wagons across the river.[45] But once the river was crossed the march was rapid, although not much smoother; and the difficult crossing apparently had put the people in a bad humor, for they continually complained of the rough, winding road.[46] It took them eight days to reach Ancón de Fray García, a bend in the river five leagues north of El Paso, during which time many a broken

---

39 *Acusación del cabildo*, Santa Fé, 1697, S.F.A., and A.G.N., *Vínculos*, tomo 14; Vargas to the viceroy, El Paso, October 13, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

No exact census for this original colony of reconquerors, with individual listings, has yet been found.

40 Vargas' journal, El Paso, October 11, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

41 *Ibid.*, El Paso, October 4, 1693; Vargas to the viceroy, El Paso, October 13, 1693. A.G.N., *Historia*, tomo 38.

42 Vargas to the viceroy, El Paso, October 13, 1693; Vargas' journal, Santa Fé, January 20, 1694. *Ibid.*

43 Vargas to the viceroy, El Paso, October 13, 1693; Vargas' journal, October 19, 1693, *Ibid.*

44 Vargas' journal, El Paso, October 4, 1693.

45 *Ibid.*, October 5, 1693.

46 *Ibid.*, October 6, 1693.

wheel had to be mended. With full knowledge of the obstacles ahead, the missionaries stayed behind until October 11, on which day they followed the trail already cleared by the vanguard and joined camp that same day at Ancón de Fray García.[47] From there the advance continued in two divisions; the van, conducting the cattle, was always a day ahead of the rest, clearing the road.[48]

Once the expedition was well on its way, Vargas and the *cabildo* made ready to take final leave of El Paso and thus bring up the rear.[49] October 13 was set as the date of departure.[50] New civil and military officials were appointed to administer justice in the El Paso district, chief of whom was Captain Juan Páez Hurtado, who remained as *justicia mayor*.[51] Dams had been repaired and ditches cleared, and on October 13, at about two o'clock in the afternoon, the *cabildo* appeared in the military square, where residents and natives had already gathered. Vargas spoke to the assemblage, urging them to keep peace, and to cooperate against the hostile Apaches who in his absence might attempt to take advantage of their slender resources. The people answered that they would be obedient to the orders of their *justicia mayor*. Then Vargas and the *cabildo*, escorted by two squads of Spanish "leather-jackets," one to guard the royal standard—Don Juan de Oñate's original banner, long guarded as a treasure, and saved at the time of the revolt of 1680—and the other to guard the horses, took final leave.[52]

The first night was spent across the river at La Salineta, four short leagues from El Paso, and on the following day they joined forces with the main body of the expedition at Estero Largo, eight or nine leagues farther.[53] Thence the train advanced in two divisions: the van composed of the cattle, horses

---

47 *Ibid.*, October 11, 1693.

48 Vargas to the viceroy, El Paso, October 13, 1693, *op. cit.* A day ahead meant 5 leagues.

49 This was the *cabildo* or town council of Santa Fé, which had been carrying on at El Paso since the withdrawal from New Mexico in 1680.

50 Vargas' journal, El Paso, October 11, 1693.

51 *Ibid.*, October 13 and December 8, 1693. This disproves Bancroft's guess, *Arizona and New Mexico*, 208, repeated by Twitchell, *Leading Facts*, I, 385, that Hurtado was in special charge of the colonists of the expedition of 1693.

52 Vargas' journal, October 13, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

53 *Ibid.*, October 14, 1693.

and mules, being escorted by half the Spanish soldiery and most of the settlers who rode on horse- and muleback; and the wagons with the main body of the colonists and the impedimenta strung out behind. The governor was usually somewhere between the two rear divisions of the expedition, and within striking distance of each, in order that he might hasten to the aid of either one in case of necessity.[54] The advance was slow and difficult.

On October 18 the first wagons of the main body stopped at Yerba del Manso to await those in the rear, while Vargas and those on horseback made camp at Robledo (also called Robledito), one and a half leagues farther up the valley. Here they met Adjutant Francisco Anaya Almazán with the eighty mules, escorted by ten soldiers, from Socorro (the point reached by the advance guard), which Vargas had sent for on the 11th in order to distribute better the burden of the wagon train.[55] Anaya brought a message from Captain Madrid reporting a shortage of food.[56]

From here Anaya was despatched to Socorro, which he expected to reach in eight days, carrying orders to Roque Madrid to continue his march from Socorro on November 2, and to make his journeys short so that the camps would not be too widely separated; the entire expedition would join at Alameda, and there prepare for the entry into Santa Fé.[57] Furthermore, a Sia Indian named Lorenzo, who had gone to El Paso with Cruzate in 1689, was sent to his pueblo with a letter and a rosary for Captain Malacate, the leader of the Keres, partly to announce the arrival of the Spaniards and ask for help, but principally in order to learn the general state of affairs in the north.[58]

On October 22, Vargas reached San Diego with the horse-

---

[54] Vargas journal, October 19-20, 1693.

[55] *Ibid.*, October 11 and 18, 1693.

[56] *Ibid.*, October 18, 1693.

[57] *Ibid.*, October 20, 1693.

[58] *Ibid.* The message stated that the Spaniards were approaching with their wives and children, and with many soldiers for their own defense and to defend the Keres from their enemies (*Ibid.*, November 10, 1693). According to the report of the second entrada sent by the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, Conde de Galve, Santa Fé, January, 1694 (copy filed in Vargas' journal), Lorenzo was despatched from Socorro, and not Robledo.

men, and camped there, on the banks of the Río Grande. The wagons, carts, and baggage were left on the main road, called that of El Perrillo, because of the difficulty experienced in crossing the running streams.[59] At San Diego, Vargas crossed the river. Next day was one of general resting, and preparation on the part of the colonists for the jump to Fray Cristóbal, thirty leagues ahead. Each family was given its ration of meat and flour for the eight days' march impending, and the women spent the day making *tortillas* and *tacate*.[60]

After a two days' rest the march was resumed, in two divisions, Vargas along the river, and Granillo conducting the wagons by way of the main road which passed by the water holes of El Perrillo, Peñuelas, and Paraje del Muerto, usually filled during the rainy season.[61] Vargas crossed the river to Fray Cristóbal on October 31, on schedule, where he found the wagons and carts. The road along the river had been exceedingly tortuous, the only reason why it was followed being its abundant meadows and woodland. Due to the many bends in the river the distance must have been from thirty-six to forty leagues. The governor was ill most of the time with chills and fever.[62] One sad misfortune had occurred—the accidental death of Domingo Luján, a soldier. While chasing cattle, his mount accidentally collided with one of the animals and fell; the rider, pinned beneath his mount, was immediately rendered unconscious. He died the same night. In the mountains near the watering place of Agua Escondida, Apaches were sighted for the first time.

Vargas pushed ahead with the entire camp to the ruined and abandoned hacienda of Luis López.[63] Here, as at San Diego, the expedition stopped to reorganize. The food supply ran desperately low by this time, because of the inadequate provisioning at El Paso, so low that the people began to sell arms, jewelry, and horses to the Indians in exchange for grain

---

59 *Ibid.*, October 11 and 22, 1693. San Diego was on the Río Grande, 32 leagues north of El Paso, in the vicinity of Las Cruces.

60 *Ibid.*, October 23, 1693.

61 *Ibid.*, October 24, 1693. The night of the 24th was spent at Doña María, 2 leagues farther north.

62 *Ibid.*, October 24 and 31, 1693.

63 *Ibid.*, November 4, 1693. Situated 12 leagues from Fray Cristóbal, and 3 leagues below Socorro.

and vegetables.[64] This procedure became more or less a habit for many months to come. Here the governor left the camp in charge of Granillo, and with a small escort hastened to join Madrid in order to make plans for the acquisition of food, and the entry into the pueblo country.[65] The cold winter caused much illness and suffering.[66]

Vargas left definite instructions. When all were sufficiently rested, the wagons were to follow at leisure by way of Santo Domingo and San Marcos, at which latter place, upon notification, they would be given an escort and succored with fresh food. If some of the colonists preferred to make their residence in Alameda, Sandía, or Santo Domingo, instead of going on to Santa Fé, they might be distributed accordingly with the proper equipment. The friendly Keres who had come up from El Paso were ordered to pass with their Captain, Bartolomé de Ojeda, from the hacienda of Anaya to their pueblo of Sia, where they were to be provided with a beef each Sunday and Wednesday.[67] Little did Vargas suspect that the submission of the Indians the year previous was not genuine.

The governor joined Madrid and the advance guard at the abandoned hacienda of Felipe Romero, near the former village of Alamillo.[68] They went on toward Santa Fé. Much suffering was caused by the severe weather—continued snows, and icy winds—and it took four days to travel the sixteen leagues to the deserted hacienda of the deceased Ignacio Baca, on the Río Grande.[69] Here Lorenzo, the Keres of Sia, sent ahead from Robledo, appeared on the opposite bank, accompanied by three natives of his pueblo as evidence that he had carried out his mission. They crossed over to where Vargas was. Lorenzo had delivered the letter and the rosary to Captain Malacate at La Ciénega de Cochití, and had waited four days for an answer without success. He reported that the Pueblos had

---

64 *Acusación del cabildo*, 1697, *op. cit.*

65 Vargas' journal, November 5, 1693, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

66 *Ibid.*, November 6, 1693.

67 *Ibid.*, November 5, 1693.

68 *Ibid.*, November 5-6, 1693. 13 and 14 leagues north of Luis López, or 10 to 11 leagues north of Socorro. Vargas reached this place, November 6. *Ibid.*, November 6, 1693.

69 *Ibid.*, November 10, 1693. In the vicinity of Los Lunas.

again turned against the Spaniards, and were ready to resist; only Santa Ana and San Felipe, surrounded by enemies, were loyal; his own pueblo, Sia, was undecided.[70]

On November 12, between Sandía and Puaray, a Keres Indian of San Felipe, named Andrés, appeared.[71] He extended a friendly welcome, and assured the loyalty of his pueblo and that of Santa Ana, both of which had been in constant fear of attack by their enemy the Jémez, Tewas, and Tanos. Further good news was the report that Sia also welcomed the Spaniards. Vargas sent him back to his pueblo with orders that his people should set aside maize and flour for him, for which he promised a just price. Meanwhile, in order better to learn the attitude of the Tanos, Tewas, and Picuríes, two of the Tanos Indians brought up from El Paso were dispatched with five letters and an equal number of rosaries to the various governors of Santa Fé, Tesuque, San Juan, Picuríes, and San Lázaro. They were allowed six days in which to return an answer. The letters read as follows:

Jesus and Mary. My son and beloved brother. This is to notify you that I am near, and about to enter your city. I am very desirous to greet you and all those sons to whom you will make known my message. Tell everyone that the friars, and all the Spaniards, and many others whom they do not know are coming with their wives and children, and that consequently they should be very happy, for they will live happily with the Blessed Virgin, our Lady and our Mother, and with God. My son, may He spare you many seasons. As a sign of my love I send you a rosary.

DON DIEGO DE VARGAS ZAPATA LUJÁN PONCE DE LEÓN.[72]

---

70 *Ibid.;* official résumé of the second entrada, Vargas to the viceroy, Santa Fé, January 20, 1694, copy filed in Vargas' journal; report of the *cabildo* of Santa Fé. A.G.N., *Historia*, tomo 38.

71 Vargas' journal, November 12, 1693; Vargas to Luis Granillo, November 14, 1693.

72 Vargas' journal, November 12 and 14, 1693. The reader is again reminded here, as has been pointed out in an earlier chapter, that many of the Indian leaders of the New Mexico pueblos could not only read, but could write as well—fruits of the educational work of the Franciscan missionaries in the period prior to the revolt of 1680. In the Vargas documents there are filed a number of letters written by the Indian governors of Santa Ana and Tesuque to Vargas, and in very good Castilian! On a number of occasions Vargas carried on peace negotiations with hostile Pueblo chieftains through the medium of the written word.

CHAPTER VII

DEFECTION OF THE PUEBLOS

When Vargas, with fifty soldiers, arrived in front of the pueblo on the mesa of San Felipe, friendly inhabitants were awaiting him.[1] The women on one side were dressed in their best, wearing crosses at their throats, while the men arrayed on the other side were without weapons.[2] Crosses were much in evidence, for a large one had been placed at the entrance to the pueblo and there were many others in the houses. The square had been well swept; food had been spread on new *petates,* or mats, surrounded by benches for the guests.[3] Now pack mules had been driven up to carry grain back to camp; but in this respect fortune played the Spaniards false. Plagues of worms and grasshoppers, according to the natives, had ruined practically their entire harvest.[4]

Visiting Indians soon caught the eye of Vargas. Several Keres from Ciénega de Cochití were pressed into service; they were sent home to tell their captain, Malacate, to pay a visit to Vargas.[5] Shortly, the governor of Pecos, accompanied by five of his warriors, appeared, having learned of the coming of the Spaniards through a Pecos youth. Voicing his friendship, he divulged significant information: the Tewas, Tanos, Picuríes, Taos, and Jémez were ready to resist the invaders, and Ácoma and Moqui were hostile.[6] They had spent the previous summer

---

1 Vargas' journal, November 13, 1693. A.G.N., *Historia,* tomo 38, and A.G.I., *Guadalajara,* legajo 140. On the 12th he passed by the abandoned haciendas of Doña Damiana and Cristóbal de Anaya. *Ibid.,* November 12 and 14, 1693.

All references to Vargas' journal and correspondence for the period covered in this chapter are from the above sources, unless otherwise specified.

2 Official résumé of the second entrada, Vargas to the viceroy, Santa Fé, January 20, 1694.

3 Vargas to Luis Granillo, November 14, 1693.

4 *Ibid.* The Sia were living on the Cerro Colorado.

5 Old and infirm Malacate had been at Sia for the summer, where he had married, but he had been living at Ciénega de Cochití since winter had set in. He was alleged to be the leader who had induced the natives to be hostile toward the Spaniards. Vargas' journal, November 12 and 14, 1693. The Jémez had learned of the coming of the Spaniards through the Apaches. Vargas to Granillo, November 14, 1693.

6 *Ibid.* Corroborated by Lorenzo, of Sia.

making arrows and darts for use against them on their return. A highly inflammatory rumor, sweeping through the pueblos shortly after the Spaniards had departed in 1692, had aroused keen activity: the Spaniards upon their return would put all Indian chiefs to the knife. The story had been told at a gathering at San Juan by the half-breed Tapia, deceased, whom Vargas had brought as interpreter the year before.[7] For these reasons Vargas hurried a message to Granillo ordering him to join forces on the site of the former hacienda of Doña Damiana, hard by the mesa on which San Felipe pueblo was now located, whence the joint expedition would go on to Santo Domingo.[8]

At Doña Damiana, the leader of the Keres formerly of San Marcos,[9] named Cristóbal, arrived from the mesa of La Cieneguilla, which his people had made their home. He agreed secretly to send fifty loads of maize, beans, and flour to the relief of the Spaniards, in exchange for three slaughtered beeves. To assure the safe transit of the provisions Roque Madrid accompanied him.[10] Shortly after nightfall Madrid, accompanied by a Keres youth, was on his way back with pack mules heavily laden. Between the ruined pueblos of San Felipe and Santo Domingo, an old Indian woman came running toward them from the direction of Cochití. She reported that some Tewas, Tanos, Taos, Picuríes, Navahos, and Río Colorado Apaches, on horseback and heavily armed, had ridden to La Cieneguilla and told the leaders there to come down from the mesa and join them in an attack upon the Spaniards, and that they were now on their way toward Santo Domingo. She added that there was division among the Tewas on the mesa. An Indian runner brought similar news.

Near midnight Madrid and the Indian appeared at Vargas' tent, woke him up, and announced the news. Immediately there was great bustling about camp. The provisions were taken up to the mesa of San Felipe for safe keeping; the alarm

---

[7] *Ibid.* Tapia had died at San Buenaventura.

[8] Granillo received the message the following day at the fork in the river near the abandoned pueblo of Isleta. Vargas' journal, November 15, 1693.

[9] *Ibid.* The ruins of San Marcos pueblo are eighteen miles southwest of Santa Fé. Hodge, *Handbook of American Indians*, II, 448.

[10] Vargas' journal, November 15-16, 1693.

was spread to every sentinel; horses, mules, and cattle were rounded up nearer to camp; forty cavalry soldiers were stationed at the entrances; and the governor ordered his horse saddled at the door of his tent; his arms-bearer was on vigil to awaken him if necessary. At two o'clock in the morning of November 16 a courier was sent with a message to Granillo, leader of the rearguard, who was commanded to send thirty of his most experienced soldiers immediately, well armed and with fresh mounts. Juan López Olguín was appointed to lead them. The people were ordered to subsist as best they could on a meat diet pending the arrival of grain and vegetables. The letter was delivered at the fork in the Río Grande called Josefillo, and twenty-five "leather-jackets," all that could be spared, reached Vargas' camp that same night at about eleven thirty.[11] The following day, at about noon, a Tewa rider galloped pompously into camp to announce the approach of the governors of San Juan, Picuríes, San Lázaro, and Tesuque.[12] They arrived heavily armed. Don Luis Picuríes apologized for not having come before, and feigned courteousness. He had been trading buckskins with the Apaches, he said, and his brother Lorenzo had been on the plains obtaining buffalo meat. Vargas crushed their conceit by stating with graveness that he brought many missionaries to Christianize them, and soldiers for their protection. He had not entered Santa Fé as yet, he said, not because he was afraid, for he had many more people with him than on the entry of the past year, but solely because some of the women on the expedition were pregnant, and the rigorous weather demanded a temporary halt. The chiefs were well treated; but at the same time Vargas cautiously placed the entire camp on the qui vive, fearing an ambush.[13]

Early the next morning,[14] three Keres of Cochití put in an

---

11 *Ibid.;* Vargas to Granillo, November 16, 1693; Granillo to Vargas, November 16, 1693. Granillo and the rear-guard were virtually dragging themselves along, and had not even stopped to eat the day previous. They had stopped at Josefillo to await a wagon which had broken down. The camp was advancing as rapidly as possible.

12 *Ibid.*, November 17, 1693. These were all the same ones that had been left in those positions in 1692: Luis Picuríes of San Juan; Don Lorenzo, his brother, of Picuríes; Don Cristóbal Yope of San Lázaro; Domingo of Tesuque.

13 *Ibid.* On the 18th Granillo and his charge were at Sandía.

14 November 18th, at 8 A. M. *Ibid.*, November 18, 1693.

appearance before Vargas with apologies for what had happened; the alarm they assured him was false. Although showing every possible sign of friendship and good will, Vargas bluntly answered that he had to see to believe, and, moreover, he suspected that no attack had materialized only because the enemy could not cooperate. He could not be frightened, he remarked confidently, since he was under the protection of the Blessed Virgin, whose image was stamped on his banner and whose rosary he had on his person for protection. He conceded them one more chance to prove their loyalty. They were sent back to their pueblo with ten mules laden with meat and other goods to be exchanged for flour, maize, and beans, with a time limit of three days.

On November 19, at about eleven o'clock in the morning, Granillo arrived with his charge: the rest of the missionaries, led by Father San Antonio, the band of colonists, and all animals and impedimenta, escorted by "leather-jackets."[15] The united camp was moved to a more favorable locality a league farther, on the site of the ruined hacienda of the deceased Cristóbal de Anaya.[16] Vargas now prepared to go with a flying squadron to the mesas on which the Keres of Cochití, Sia, and Santo Domingo, and the Jémez had their pueblos.[17] He took with him forty picked soldiers, three missionaries, and two mule teams with their muleteers for the transportation of the provisions to be acquired. Among the soldiers went the members of the *cabildo* of Santa Fé. They left on November 21. A march of eight long leagues brought them to the abandoned pueblo of Cochití at eventide.[18] At eight o'clock on the following morning they went to the mesa, the soldiers in double file, the standard bearer riding in between, followed by the officers in the order of their rank, Vargas and the *cabildo* bringing up the rear. In this fashion they rode two leagues across the plain, in full view of those on the mesa.[19]

---

15 Vargas' journal, November 19, 1693.

16 *Ibid.*, November 19-20, 1693. This place was on the edge of the river, in the vicinity of Bernalillo.

17 *Ibid.*, November 20-22, 1693; official résumé of the second entrada.

18 *Ibid.*, November 21, 1693. Cochití was just as it had been found in 1692.

19 *Ibid.*, November 22, 1693.

Captain Malacate and Captain Cristóbal came down unarmed to welcome them and render allegiance. Vargas followed them up the steep ascent. A cross had been planted at the entrance to the pueblo, on the sight of which the Spanish leader dismounted, fell to his knees, and kissed the ground. The natives flocked out to greet him, joining their voices with his as he intoned the *alabado* three times. He entered the square with half of the "leather-jackets," where another cross had been erected. Holding aloft the royal standard he told the inhabitants why he had come. He urged them to rebuild their old pueblo on the plain below, where facilities for cultivation were more favorable, and he illustrated his point by pointing to some tall stalks of maize in a field below. They agreed to fulfill all his wishes; their only enemies were the Apaches of the mountains facing Socorro.[20] Three infants were baptized. The half starved Spaniards ate heartily of what was offered them, and left with sixty-one sacks half full of ears of maize, four and a half sacks of hulled maize, and three and a half sacks of maize flour.[21] These supplies were sent to the camp at Anaya without delay, and on the next day Vargas followed in order to supervise their distribution among the people.[22]

Before setting out for Santa Fé itself, Vargas made ready to visit the Indians of Santa Ana and Sia, who were living on the mesa of Cerro Colorado, three leagues from the abandoned pueblo of Sia, and the Jémez on the mesa of La Cañada de Jémez. Granillo was ordered to remove the camp to the abandoned hacienda of Ambrosio Sáenz, where a house was still partially standing, about a half a league distant, on the road to San Felipe.[23] Hither came four Pecos Indians on horseback to inquire for their governor Juan, who had been with the Spaniards all this time of his own volition. Relieved of their anxiety over their leader, they too joined Vargas' camp, whereupon they confirmed the dire reports that the Tewas, most of the Keres of Cochití, the Río Colorado Apaches, and the Navahos, were at La Cieneguilla de Cochití ready to resist the advance of the Spaniards.

---

20 Probably the Sierra Ladrón.
21 Vargas' journal, November 22, 1693.
22 *Ibid.*, November 23, 1693.
23 *Ibid.*, November 24, 1693.

Later in the day Don Diego betook himself to Santa Ana with fifty "leather-jackets," including the *cabildo,* three missionaries, and a guard of twenty volunteers conducting eighty pack mules. Perhaps it was the feasts with which the pueblos were regaling those who visited them that attracted the volunteers. The pueblo of Santa Ana, three leagues away, was inhabited by a few Keres, who had set up crude archways built of branches at the approach, and a cross at the entrance to their pueblo. The cacique Cristóbal extended a warm welcome, and true to the fondest hopes, regaled the Spaniards with a dinner consisting of *tortillas* and watermelons in pleasing quantities.[24]

From here they went on to the pueblo of La Alameda del Cerro Colorado de Sia, five long leagues from Santa Ana. The ascent was steep. A cross stood on the first mesa level, where twenty-four Indians received their guests with a dance accompanied by war songs. Vargas saluted them with the cry, "Praised be the Blessed Sacrament!" and they answered, "Forever!" On the mesa top stood numerous crosses: at the entrance to the pueblo, in the square, and in most of the houses. On entering the square the Spaniards thrice intoned the *Te Deum,* on bended knee, and at the door of the low roofed room which had been prepared for him, Vargas, through an interpreter, told the natives the object of his visit. He urged them to reoccupy their pueblo three leagues away, on the road to Santa Ana, where water and wood were in greater abundance, and to rebuild their church, to all of which they agreed. They should pray each morning and evening before the cross in the square; later a priest would be assigned to administer to them the sacraments daily. The year's tenure of office of Governor Cristóbal and his lieutenants had passed, consequently he advised a new election; this over, he gave the new leaders their rods of office.[25] Twenty-two infants were baptized. Then, in the low-roofed room, Don Diego and the missionaries were served beans, cooked in water in Mexican fashion, *tortillas,* and watermelons, after which they thanked the natives for their

---

24 *Ibid.*, November 24-25, 1693.

25 *Ibid.*, November 25, 1693. New appointments were made to the following offices: governor, lieutenant governor, alcalde, fiscal, constable, and captain of war.

hospitality, and went on to the abandoned pueblo of Jémez, six leagues farther north, where they pitched camp.[26]

That night Vargas was aroused from slumber by Captains Francisco Lucero de Godoy and Roque Madrid, with news that the governor of Pecos and his four companions had come with important tidings. The Indians were called to his tent, and told to sit down on the ground by his bed and tell the purpose of their visit. Through Godoy as interpreter, Governor Juan revealed a plot to ambush the Spanish camp. The storm centers of the conspiracy were the Tewas, Tanos, Picuríes, and Taos, while the chief instigators were Antonio Bolsas of Santa Fé, Governor Domingo of Tesuque, the mulatto Naranjo of Santa Clara, Don Luis Picuríes of San Juan, Governor Lorenzo of Picuríes, Governor Cristóbal Yope of San Lázaro, and the governor of San Ildefonso. These were scattering messengers to all the pueblos summoning a council to be held at the abandoned pueblo of La Cieneguilla, near Las Bocas de los dos Cerritos, three leagues from Santo Domingo. Las Bocas was at the foot of La Bajada, on the northern side, seven leagues from Santa Fé.[27] The only reason why the plan had not materialized as yet was that Juan's pueblo, Pecos, and that of Jémez had thus far refused to cooperate.

Juan outlined the ambuscade: one detachment of Indians would be hidden at Las Bocas, another at La Cieneguilla, and when the Spaniards were between these two points, the two divisions would attack at once from front and rear, and catch them as in the jaws of a trap. Meanwhile, the horses, mules, and cattle would be stampeded, and the Spaniards annihilated. Hence Vargas was warned not to trust any of the leaders mentioned, even though they might pretend friendship. Those at Santa Fé were prepared to resist; they had even dug a well inside the city so as not to face the predicament of '92. The plan there, should the invaders get that far, was to stampede the horses by night and then attack, for they believed that the Spaniards were ineffective as fighters when on foot.[28]

---

26 *Ibid.* Here, early in the evening, Vargas received a letter from Granillo reporting that Governor Juan of Pecos had left for his pueblo; that a mule load of maize had arrived from San Juan; that the Indians of Santa Clara were hunting in the Sierra de la Urraca.

27 Official résumé of the second entrada.

28 Vargas' journal, November 25, 1693.

On the following day Captain Malacate came to Vargas' tent, with eight Sia Indians, bringing provisions: six sacks of maize, one of beans, one of flour, some onions, three strings of chili, and some white beans. The Indian chief refused to accept anything in return, so Vargas presented him with one of his riding horses. When questioned with regard to the Tewas and Tanos, Malacate at first scouted the idea of any disquiet; then, on cross-examination, he corroborated the news of the gathering at La Cieneguilla; but, he said, it had broken up. He had been called to attend by ten Indians whom he did not recognize, because their faces were smeared with grease and war paint; but he had not joined them.[29]

Later in the day Vargas went to the mesa of La Cañada de Jémez, as planned. The Jémez nation was courteous, and customary formalities took place. In exchange for two sheep the Spaniards were given four half-sacks of hulled maize, and one of flour, and for two bulls, eight fanegas of maize, to be delivered later by the natives. Two infants were baptized here. The Spaniards were served food in their own dishes, after which they retired to spend the night at the abandoned pueblo of Jémez, two leagues away.

The leader of the expedition had no sooner gone to bed than four Jémez leaders were led to his tent. They came with a gift of nine blankets to reassure Vargas of the loyalty of their pueblo, and more, even of the prayers of their squaws for success in his visits to the remaining pueblos. The main object of the emissaries, however, was to get his permission to remain on the mesa, rather than move back to their old pueblo, for they were fully satisfied with their present home. They were well protected and had good crops in the canyon below. They added shrewdly that there was plenty of room on the mesa for a church and convent, which they promised to build. Vargas would think this over.

Next morning another embassy of two Santo Domingo Indians came in with promises of allegiance; they were Andrés, son of the former Captain Alonso Catiti, or Catiqui, and José, the governor. They had transferred their people to the mesas,

[29] *Ibid.*, November 26, 1693.

they said, for safety against the continual raids of the Tewas, Tanos, and Apaches of different camps, all of whom were their enemies. But if the Spaniards had come to stay, under their protection they would reoccupy their deserted pueblos the following fall. Thus far, every report and rumor confirmed the hostility of the Tewas and Tanos.

It was snowing. Nevertheless, Vargas and his party hastened to headquarters at Anaya, for it was feared that the enemy might strike at any moment. After a three league march and a night's stop in the shelter of the broken down houses at the abandoned pueblo of Sia, the party pulled into Anaya on November 28 without mishap. Granillo rode out to welcome the governor with open arms.[30] Only the arrival of a load of maize sent to the camp by the relatives of Sergeant Juan Ruiz de Casares in San Juan, and a visit by two natives of Taos and Picuríes had broken the monotony of camp life during the governor's absence.[31] But, although the leaders were unaware of them, there were murmurings of discontent among a few of the colonists.

Vargas set out next day with his entire expedition for Santa Fé. There he would clear up definitely the confused reports regarding the attitude of the Tanos and Tewas. Their silence and aloofness in view of the destitute condition of the Spaniards and continual requests for food, betokened enmity. The first halt was made at the former place of Ambrosio Sáenz.[32] Here came Jémez Indians with the provisions as promised. Then came Juan, of Pecos, repeating the earlier reports with regard to the Tanos of Santa Fé.[33] Although Vargas did not stop at abandoned San Felipe, the former inhabitants, now living on the mesa on the opposite side of the river, came down to greet him. Among them were some Indians from La Ciénega de Cochití who consented to exchange grain and vegetables for six slaughtered beeves. Miguel Luján was sent with twenty-four "leather-jackets" and the necessary mules and muleteers to bring these provisions.[34] At Santo Domingo, the last stop

30 Vargas' journal, November 27, 1693.
31 *Ibid.*, November 28, 1693.
32 *Ibid.*, November 29, 1693.
33 *Ibid.*, November 30, 1693.
34 *Ibid.*, December 1-2, 1693.

before going on to the mesa of La Cieneguilla de Cochití, the Spaniards made their headquarters.

Don Luis, the supreme governor of all the Tewas and Tanos, and the governors of Tesuque, San Lázaro, and San Ildefonso, came to Santo Domingo to greet the Spaniards. Don Luis showed no signs of joy, and Vargas, having become suspicious, asked him why. To this he answered that his people were angry because of their belief in the story Tapia had told them. He then repeated the story which Governor Juan of Pecos had told on an earlier occasion, how on a designated feast day the Indians would be taken by surprise while leaving church, and all the elders who had taken part in the rebellion of 1680 would be beheaded. In no uncertain terms Vargas branded the story as false, and attributed Tapia's untimely death shortly after the first entrada to this unpardonable lie. And were he now alive, cried Vargas, he would have him shot and quartered. But even if the Tanos and Tewas were angry, he added, he was unafraid. Had not the Virgin Mary aided him a year before by performing the miracle of causing over a thousand Moquis, who had gathered to destroy his handful of men, to lay down their weapons and thrice kneel humbly before her image?[35]

Camped there on the south side of La Bajada mesa, the Spaniards were for the first time on the verge of entering country where resistance seemed certain. They had no assurances that they would not all be trapped in the valley on the other side, and annihilated. The faint of heart became panicky. As they sat around the camp fires that night before retiring, most of the conversation dwelt upon speculation regarding their fate. Had they not been sufficiently warned? Fervent prayers were undoubtedly said, and many must have slept with one eye open. The camp slumbered under heavy guard. Somewhere in the shadows of the encampment, a few soldiers and settlers were making ready, after careful planning, to essay their escape. Francisco de Ayala, the captain of those who were guarding the horses and mules, Diego Grimaldos, and Manuel Vargas, two of the guard, were the ringleaders. When

[35] Official résumé of the second entrada.

all was silence, Ayala and Grimaldos approached the guard, which consisted of four others, and said, "Friends, let us go off with these riding horses here." "Where to?" they answered; and he said, "Out of the province." Fired by the psychology of the moment, all joined in the plan. Eleven soldiers and five others were implicated. The women in the group, the wives of two of the soldiers, immediately packed their dishes and other belongings. Two of the soldiers broke into food boxes, from which they stole garlic and chocolate, the latter almost indispensable to the seventeenth century Spaniard. The garlic just happened to be in a box thought to contain other food. They took several head of livestock on the hoof, a great number of the stoutest horses, all the loose clothing handy, an extra arquebus, and a chair for good measure. Under the cover of darkness, the deserters made good their escape.[36]

At one o'clock in the morning, the time to relieve the guards being long past, the soldier Matías Lobato went to the watchfire to notify them. The post was deserted. Vargas was aroused; a hasty inspection disclosed that the horses were scattered and people were missing. When daylight came the camp was assembled, to the beat of the war drum, and from a written master list one of the civil and military secretaries took muster roll, whereupon the eighteen deserters were identified.[37] An inventory was then made of the stolen property; one hundred and eighteen horses had been carried off. At nine o'clock six soldiers were dispatched on swift horses to follow the trail. In view of the close proximity to Santa Fé, and the need of every ounce of strength under the circumstances, Vargas branded the desertion as dastardly, and ordered the pursuers to shoot down the fugitive traitors if they offered resistance.[38]

---

36 Vargas' journal, December 3, 1693; testimony of the deserter Pedro López, December 10, 1693.

37 *Ibid.* The deserters were: the soldiers Francisco de Ayala, Diego Grimaldos, Félix Aragón, Gregorio Ramírez, Francisco de la Mora, Manuel de Vargas, Nicolás de Espinosa, Pedro López, Pedro de Leyba, Miguel Durán and his wife María de la Cruz, Andrés de Arteaga, his wife Juana, Rodríguez and son Bernardo; two settlers named José Manuel or Miguel, and Pascual Rodríguez.

38 Vargas' journal, December 3-4, 1693. The expedition was ten leagues from Santa Fé.

To cap this unpleasant episode, Madrid and his party returned from La Cieneguilla de Cochití with only two and a half fanegas of maize. Although Indians were continually arriving with small amounts of grain and vegetables to trade, the camp was in such dire need of foodstuffs that Don Luis of San Juan, and Cristóbal of San Lázaro, were sent to Santa Fé with a mule train led by Miguel Luján, packed with goods to exchange for the needed supplies, and to learn more of the state of affairs there. As yet the natives of Santa Fé had not extended a welcome to the Spaniards.[39] Vargas resolved to go to Pecos in person, in an attempt to avert starvation; the governor of this pueblo, always at his side, was the only native leader of proved loyalty. On the advice of his lieutenants, Vargas finally changed his mind, remaining with his people and sending Madrid in his stead. Madrid took with him twelve "leather-jackets," each with four riding horses, a pack train of eighty mules, and six slaughtered beeves and other goods for trade.[40]

Meanwhile, four loyal San Felipe Indians drove in eleven horses and a mule which they had found in the mountains near Cristóbal de Anaya and Ambrosio Sáenz, toward Santa Ana.[41] On December 8, at sundown, Miguel Luján returned from Santa Fé with valuable news. The natives there were reported as being divided in their attitude toward the invaders. According to Luján, he and his companions were feasted royally during their two days' stay. The inhabitants of Santa Fé blamed the snow for preventing them from going out to welcome the Spaniards; they had not prepared rooms for Vargas because the Faraon Apaches had told them that they had taken him prisoner to Mexico. Now knowing otherwise, they said, they would make ready for him a watch tower just outside the city. Some of the leaders at Santa Fé were reported as being pleased about the prospect. Now that the Spaniards had returned they could hunt deer and plant their crops without

39 *Ibid.*; official résumé of the second entrada.

40 Vargas' journal, December 4-7, 1693. Madrid left Pecos on December 5th.

41 *Ibid.*, December 7, 1693. They arrived at about noon December 7th. These were undoubtedly some of the horses which had gone astray the night of the desertion.

fear of the cruel Navahos, who just a week before had murdered a boy and stolen some horses.[42] So ran their amicable comment. Luján had obtained twenty-three sacks of maize, and small quantities of foodstuffs for the return trip. Still Vargas awaited the return of the Pecos expedition before marching to Santa Fé. It came in with a disappointing haul: eight fanegas of maize, and about two of maize flour.[43] Consequently, Vargas pleaded with Domingo, Indian governor of Tesuque, in friendly and effective terms, to aid him with grain, and requested the delivery at the site of the abandoned farm of El Álamo, on the road to Santa Fé, as the Spaniards would be on the march thereabouts by that time. Miguel Luján was sent to Tesuque with three slaughtered beeves for barter, and was ordered to inform Vargas of the success achieved immediately upon his first dealings there.

After having partially calmed the rancor of the Tanos and Tewas through a series of friendly missions, and conferences at the ruins of Santo Domingo, and having put to rest the false rumor spread by the faithless Tapia, the entire camp set out for the old capital, Santa Fé. The wagon train was sent ahead, in order that the hard-driven mules and horses might get first call at the running arroyos. They were to await the rear at San Marcos, where the bountiful water hole and crystal clear stream were certainly a blessing.[44] The camp was united here on the following day at one o'clock in the afternoon.[45] From there the slow trek was resumed, and on the 15th the weary band reached Madrid's broken down hacienda two leagues from Santa Fé. Since some of the stragglers were still on the road, the entry into the walled city was postponed until the follow-

---

[42] *Ibid.*, December 8, 1693. On this same day, December 8th, three of the deserters were captured in a forest near Ancón de Fray García with the cooperation of Manso scouts and presidial soldiers from El Paso: namely, Félix Aragón, Pedro López, and Francisco de la Mora. They were taken into custody at El Paso, and from there returned to Santa Fé. The others escaped to their destination, Sonora and Casas Grandes. *Ibid.*; testimony of Pedro López, El Paso, December 10, 1693.

[43] Vargas' journal, December 9, 1693.

[44] *Ibid.*, December 10, 1693.

[45] *Ibid.*, December 11, 1693.

ing day.[46] Several hours later the governor of Santa Fé and his aide, the crafty Antonio Bolsas, welcomed Vargas with a gift of *tortillas*, and renewed old acquaintances. Bolsas, who knew Spanish well, was still the spokesman of the natives of Santa Fé, whom he easily swayed with his wily tongue. He was consistently hostile toward the Spaniards.

The parade of the reconquerors through the snow to the gateway of the walled city commenced an hour before noon of December 16. Out on the plaza, in front, the natives awaited expectantly, without weapons, quiet and composed, the men separated from the women. *Alabados* rang out, and the tribesmen of the pueblo responded. Then the soldiers formed in open ranks to permit the passage of the friars, who were chanting psalms, offering prayers, and leading all in singing hymns. Vargas now led the friars into the first square, within the walls of the city, where everyone fell upon his knees before a cross planted by the Indians. All joined in the final *Te Deum* and litany of the Blessed Virgin. Vargas then spoke long to the assemblage concerning the benefits of his return. He came only to Christianize the Indians in the name of the King of Spain, to whom they should render allegiance, and to protect them from the Apaches. All of this was confirmed by the friars.[47] The natives were polite but not enthusiastic, and to avoid any rupture between the Indians and the soldiers, the Spaniards pitched camp at a place called Camino de Cuma, on the edge of the mountain, just outside the city.[48]

Far from home, and greatly outnumbered by unfriendly Indians fully capable of ejecting them by force of arms, the Spaniards were in a position that was indeed precarious. Furthermore, the danger of starvation was ever present. Thus far, by keeping the uncertain natives divided, Vargas had been successful both in averting starvation and in virtually isolating the enemy stronghold at Santa Fé. As we have seen, this was facilitated by the loyalty of several influential Indian chieftains

---

46 *Ibid.*, December 15, 1693.
47 *Ibid.*, December 16, 1693.
48 *Ibid.*, December 16, 17, and 27, 1693. Vargas did not stop at the watch tower which had been prepared for his lodging; Roque Madrid, who claimed it, was given permission to occupy it.

to their promises of the year previous, by disunity among the natives—curse of the years of inter-tribal warfare that plagued the region following the expulsion of the Spaniards in 1680—, and by the shrewd psychology, bold leadership, zeal and valor of the Spanish general. These combined factors, aided by the contrasting experience and mental equipment of the two adversaries, enabled Vargas to take the initiative and convert into a game of nerves what otherwise might easily have developed into a bloody war, starvation and disaster. In this battle of nerves, Vargas already had gained the decisive advantage.

CHAPTER VIII

THE BATTLE OF SANTA FÉ

While Vargas calmly made plans for the refounding of the missions and for the distribution of the missionaries at Santa Fé and eleven other pueblos,[1] whispers were abroad in the Spanish camp. Rumor had it that the Tewas and Tanos had merely feigned obedience in order to cloak their treachery. Had not the governor of Pecos, Juan de Ye, come to Vargas' tent with reports of secret meetings on the mesa of San Juan between Tewas, Tanos, Picuríes and many Apaches? Juan de Ye had learned of battle plans of these allies from a relative, who in turn had heard it from a Zuñi Indian. The warriors were equipped for war in Spanish fashion, even to leather jackets, leather horse armor and shields. And this Antonio Bolsas, he had heard, was the guiding genius, goading on the people. In Apache style, they were to steal horses, until the Spaniards were forced to foot; then the moment for swooping down upon them would be propitious.

Juan de Ye was very serious about his story. He volunteered to get reinforcements from his pueblo. There was ample evidence to warrant trust in his assertions. None of the natives of Santa Fé bothered to hear Mass or pray at the camp of the Spaniards, the few vegetables they traded were very dear, and they showed other signs of bad faith. When several soldiers were sent into the walled villa for food, everyone stayed out of sight. All that could be obtained was eight sacks of maize brought from Tesuque and Nambé—sufficient to feed only a few of the soldiers.

Due to these circumstances, the custodian presented Vargas with a petition in which he pleaded against the distribution of the missionaries at this time. He regarded such an act as dangerous and injudicious, and urged that the warnings of the ever faithful Juan de Ye of Pecos be heeded. Was it not he,

---

[1] Vargas' journal, December 17, 1693. Unless otherwise specified, all footnote references in this chapter are from A.G.N., *Historia*, tomo 38, and A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140.

he argued, who in 1680 warned the Spaniards of the impending revolt twenty days before the outbreak by notifying Sergeant Major Francisco Gómez, repeating his warning twelve days later? And after he had seen that no one believed his story, had he not pleaded with his minister, Fray Fernando de Velasco Pacheco, repeating his knowledge of the plot and offering reinforcements? Vargas acknowledged the truth of the custodian's arguments, but failed to take immediate action. Meanwhile, the Spanish women and children were undergoing severe hardships due to the rigors of winter, inadequate shelter, and lack of food. The custodian's complaint was followed by another by the *cabildo,* requesting possession of the *casas reales,* or former government buildings, theirs, they argued, by natural right and legitimate and ancient possession. The Spaniards had come to repopulate Santa Fé, they said, and to place the royal banner upon its walls.[2]

Meanwhile, Vargas went with some of the military leaders to examine the ruined church or hermitage of San Miguel, which had formerly served as the parish church of the Mexican Indians of Santa Fé.[3] It was decided to have the natives throw down the walls, repair the light shaft, and reconstruct the chapel under the direction of Governor José and Antonio Bolsas, in order to provide a decent home for "Our Lady of the Conquest . . . who was enclosed in a wagon; and that if our Lady came they were obliged to provide a house for her."[4] In the cathedral at Santa Fé, on a side altar, there is today a beautiful Virgen del Rosario, a statue about three feet tall, that is the special object of veneration. It is called *La Conquistadora,* Our Lady of the Conquest, and according to legend still current it is the same one that was brought to Santa Fé by the reconqueror Vargas; apparently the one referred to in the above

---

[2] *Ibid.,* December 18, 1693. This entry is partially translated in Twitchell, *Leading Facts,* 1, 336-337.

[3] *Ibid.* The site of San Miguel, on the same spot on which it stands today, was outside the walls of the villa proper, on the south side of the Santa Fé River.

[4] *Ibid.* The Indians promised to carry out Vargas' wishes. Among other materials which they asked for to carry out the work (axes, etc.), was hide with which to make a ladder, presumably for binding rungs. There are examples of this type of ladder from the pueblos in the State Museum at Santa Fé. The natives did not use pole ladders only.

passage. Earlier events already had given this particular statue special importance. It had been the object of veneration in New Mexico in earlier days, and had been saved from the fury of the natives and carried to El Paso in 1680.[5]

Next day, December 19, Miguel Luján returned from San Juan, San Lázaro, San Cristóbal, Nambé, and San Ildefonso, with five loads of flour. He had been given a happy welcome everywhere. Also, Governor Francisco of San Ildefonso arrived at camp to render obedience, and he promised additional grain supplies in return for some hoes, which he was granted. The day following Governor Francisco Pacheco of Taos and Don Luis also came to assure fealty. Luis asked that Father Muñoz de Castro be designated as the pastor at San Juan. Pacheco said that the only reason why his people had not begun to construct a church and convent for the two missionaries destined for their pueblo was that all the roads to Taos were snowbound, which condition rendered difficult the bringing in of the necessary timber; but in return for a roll of cloth he offered to send maize. Luis and Francisco both left very happy.[6]

Meanwhile, Governor José and Antonio Bolsas obstinately informed Vargas that they considered it better to open an *estufa*, or kiva, in the first square of the villa for a chapel, instead of the specified chapel of San Miguel. It was difficult to obtain timber from the mountains on account of the heavy

---

5 Every year, the day after Corpus Christi, the statue is carried in procession to the Chapel of Nuestra Señora del Rosario, just outside the city, on the site of Vargas' camp. *La Conquistadora* is left there for eight, formerly nine, days, while a novena in her honor is held. At the end of the novena she is returned to the side altar at the cathedral, again in procession. It is stated and believed by some of the faithful that the statue is heavier while being returned to the cathedral, and that it always rains or is at least cloudy on that day. According to the current legend in Santa Fé, this is due to the fact that the Chapel of Nuestra Señora del Rosario is the place where *La Conquistadora* wishes to make her home. The present chapel was built in 1806; formerly a rude hermitage was built of twigs and branches each year for the occasion. It is said that the procession and the novena are held in fulfillment of a vow made by Vargas to the effect that this be done each year should he be victorious in the battle at Santa Fé, December 29-30, 1693. J. Manuel Espinosa, "The Virgin of the Reconquest of New Mexico," *Mid-America*, XVIII (April, 1936), 79-87, and *Idem*, *First Expedition of Vargas*, 284.

6 Vargas' journal, December 19-20, 1693.

snow, they said, and it was preferable to hear Mass within the walls of the city anyhow. Vargas went to inspect the *estufa.* It was round, low roofed, and entered by an opening in the roof by means of a wooden ladder, just like any pueblo kiva of the present day. He ordered the natives to tear open a door, whitewash the whole interior, make an altar out of adobes, and set aside two rooms of an adjoining house as the living quarters for the missionary. One door should face the altar, and another the adjoining living quarters.[7] But after the structure was completed, the custodian objected to it as a suitable place of worship because it had once been used by the Indians for idolatrous and prohibited religious rites, and this despite Vargas' argument that there were a number of churches and cathedrals in Spain which were formerly Moorish mosques.[8]

During this time all the attempts to obtain grain were disappointing. Five more loads of flour, and three of maize, were brought in from San Ildefonso, San Lázaro, San Cristóbal, and other Tano and Tewa pueblos, and ten loads of flour and maize from Pecos. The rigorous weather continued, with tempestuous snow storms and cold winds. Sickness was rife. Children and infants were dying. Many had already succumbed to the elements. There were repeated complaints. Vargas employed all his talents in his efforts to obtain food.[9] A fortunate incident gave Don Diego an opportunity to use his wits. On December 23, Captain Diego Arias arrived with three of the cowardly deserters captured at Ancón de Fray García two weeks before. The sight of the prisoners, for the moment at least, proved a boon and blessing, for their arrival was witnessed by Governor José and Bolsas. The Spanish leader immediately took Machiavellian advantage of the situation by saying that these were the vanguard of an army of two hundred reinforcements coming to his aid. This stratagem was invaluable, for by it the natives of Santa Fé were frightened into supplying twenty sacks of maize on very short notice. As a trick to ob-

[7] *Ibid.* Father José Diez had been designated as pastor at Santa Fé. *Ibid.*, December 22, 1693.

[8] Official résumé of the second entrada, Vargas to the viceroy, Santa Fé, January 20, 1694.

[9] Vargas' journal, December 20-23, 1693.

tain still more, Vargas said that the reinforcements were bringing a large supply of powder and bullets to use against the Apaches, but that they lacked provisions, and had sent for two hundred sacks of maize. This series of unforeseen circumstances gave the colonists renewed confidence, and fired them into complaining more loudly of their suffering due to exposure, which they believed could and should be remedied. Twenty-two had already died of exposure, and were buried beneath the snow.[10] Their designs, obviously, were upon the dwellings of the natives of Santa Fé.

It was high time for Vargas to call a general council of war. Composed of all of the leading citizens, the missionaries, and the military officers, the gathering was held in his tent, and there petitions and complaints were registered and opinions expressed.[11] On motion of the *cabildo* this gathering took officially the form of a *cabildo abierto,* or open town meeting.[12] Of fourteen of the most conspicuous leaders consulted, there was unanimity in agreement with the petition of the *cabildo*: namely, that the Tanos be obliged to return to their former pueblo of Galisteo, and the buildings of the city be reoccupied by the Spaniards.[13] Six of these favored the expulsion of the natives by fire and sword if necessary. The missionaries, whose only interest was safety, deemed the time not yet auspicious to distribute the missionaries as the governor had planned. For these reasons it was decided to ask the Indians of Santa Fé to return to Galisteo.

These meetings could be clearly observed by the Indians, who watched at the ramparts with growing anger and suspicion. They knew full well what the settlers were demanding, and were ready for resistance. They were already harboring some

---

10 *Ibid.*, December 24, 1693.

11 *Ibid.*

12 *Ibid.*, December 27, 1693.

13 *Ibid.*, December 26-27, 1693. These leading men were: Maestro de Campo Luis Granillo, Sergeant Major Juan Dios Lucero de Godoy, Captain José Téllez Jirón, Sergeant Major Francisco de Anaya Almazán, Captain Francisco Romero de Pedraza, Antonio Montoya, Captain Luis Martín, Antonio Lucero de Godoy, Diego de Montoya, Diego de Luna, Juan del Río, Captain, Cabo, and Caudillo Roque Madrid, Sergeant Major Antonio Jorge, and Captain Arias de Quirós.

of the Spaniards beneath their roofs, against the will of the majority; an attempt was being made to fleece them of their grain; now the Spaniards wanted to drive them from their homes. The atmosphere of the whole city was charged as if with electricity. For the Spaniards it was a matter of life or death, without compromise, among a people who had committed treason against their God and their king, and the spirit of the reconquest of Spain from the Moslem infidel still ran in their veins. For the Pueblo Indians, who were not warlike by nature, it was a noble and just defense of life, property, and religion at any cost. Under such circumstances war was inevitable.

The rebels countermured their houses, and kept their guns, darts, and arrows in readiness, under the pretext of preparing for a deer hunt. Crafty sentinels on the ramparts continuously watched every move of the Spaniards. Among those members of the expedition of mixed blood who were living in the villa, was Jerónima Márquez, living with a native aunt named Ángela. According to her reports, for the past two days Tanos and Tewas had been entering and leaving the city all night long, taking their food and belongings to the mountains, she believed. The natives had seen through the hoax regarding the alleged reinforcements. They were very angry, and on the night of the 26th the leaders harangued in the *estufa* until dawn. Their disgruntlement simmered down to this query: if the Spaniards wished to destroy them, let them commence; but why attempt to fleece them of food and house and home? The creoles and mestizos of Vargas' colony who were living in the villa were warned by native friends to join their own camp, for the majority of the natives were defiant, and as a consequence several families abandoned the shelter of the villa for safety.[14]

The tightening of nerves continued on through the hours of the following day and night, and in the false dawn of the 28th there came a break. All night long the restless natives had been gathered in the patio around their fires, listening to the harangues of their leaders. At four in the morning Vargas was suddenly aroused from sleep by a youth, a messenger from Miguel Luján, a Spanish soldier quartered in the *estufa* of the

[14] Vargas' journal, December 27, 1693.

pueblo which had been partially remodeled for a chapel. The lad had escaped the vigilance of the natives by the aid of a blind mestizo named Agustín Salazar. This blind man had been eavesdropping during the speeches of the Indian governor of Santa Fé, who had assured his people of their ability to overcome the enemy. Salazar then told Luján, and Luján dispatched the boy to Vargas. Don Diego promptly sent him back to gather more information. An hour later he returned to the general's tent with word of the arrival in the village of a Picuríes and Taos. These, hearing the clamor of Santa Fé warriors for the blood of the intruders, protested loyalty to the Spanish cause. His narrative was interrupted at this point by the dramatic arrival of blind Salazar, just escaped by ladder from the walled town, who delivered himself of significant details of the native plot. Salazar, who dwelt in a room in one of the former *casas reales*, had heard many Indians entering the square, some on horse. To spy upon them, he had wrapped himself in his cloak and in the darkness of night had mingled with the throng in the patio listening to the governor's speech. The gist of this was: "Arise, massacre the Spaniards!" When some remained hesitant, preferring for fear of hurt to their children to flee to the mountains, the chief cried out that it was no time to worry about children, but to fight till the enemy was routed. At the conclusion of his remarks some of the Spanish soldiers who were living in the villa left the patio posthaste for Vargas' tent to report the imminence of an attack, since the natives had taken up their ladders.[15]

Vargas immediately sounded the alarm by means of the trumpet and the war drum. The governor of Pecos was sent with two swift steeds for reinforcements from his pueblo, and there was no delay in sending for the families and soldiers living inside the villa.[16] Some left all their belongings behind. Then the first spark flew: as Miguel Luján, who had been living in the whitewashed *estufa*, escaped with his wife and children, he was met by a storm of darts, clods, even stone hatchets, thrown from the walls, and accompanied by hideous and venge-

[15] *Ibid.*, December 28, 1693. Among these soldiers was Captain José Olguín.

[16] Official résumé of the second entrada.

ful shouts.[17] A flying squadron sent to examine the stronghold found its walltops already lined with warriors. When these caught sight of the approaching soldiers they put forth blood curdling shouts, interspersed with repellent blasphemy, and accompanied by a flight of missiles. For better protection the camp was quickly transferred to a flat, open meadow, directly in front of and an arquebus shot distant from the stronghold. Guards were stationed at strategic points. Then, with the *cabildo* and most of the soldiers, Vargas rode to the gateway of the walled city singing praise to the Blessed Sacrament.

On the walls above the doorway stood the rebel war captains and most valiant warriors, among them Antonio Bolsas. Vargas rode out ahead with Roque Madrid and his secretary, and from below harangued the rebels. But sweet words were of no avail. His order to quit the city brought out the mettle of the defenders. They were determined to defend their lands, and wished to hear nothing of the Blessed Sacrament and the Virgin Mary; they would fight, and all New Mexico was with them; the Spaniards would be either killed or enslaved. Remembering his tactics of the previous year, Vargas continued patiently with suave words, and Bolsas finally said that he would deliberate with the people and give an answer in the evening.[18]

Vargas returned to his tent, but received no answer. Instead, as night fell, a chanting of war songs could be heard, which was drowned out from time to time in a din of hideous shouting. The delay worried the Spanish general, for it would give the confederates of the enemy time to come to their assistance. And so a ring of sentinels was placed around the city, and the whole camp kept watch.

At about seven o'clock next morning, December 29, 140 Pecos Indian allies came to the aid of Vargas. He sallied forth again to parley with the embattled rebels. Father Diego Zeinos gave a pious exhortation, followed by prayers and a blessing, after which the army formed and marched to the city. But Vargas had scarcely started to move forward, singing praise

---

17 Vargas' journal, December 28, 1693.

18 *Ibid.;* official résumé of the second entrada; report of the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, Santa Fé, January 20, 1694.

to the Blessed Sacrament, when the Indians began their hellish shouting. They cried out to the Spaniards that the whole countryside was against them, every Apache camp, as far west as Moqui.[19] They would kill everyone except the missionaries, whom they would enslave. These fiendish boasts were followed by a storm of darts, arrows, stones, and other heavy missiles. "Santiago! Santiago! Death to these rebels!" cried out Vargas to his men, and the battle was on.[20]

Most of the soldiers dismounted and charged rapidly in an effort to gain the walls, while others, with repeated volleys of gunfire, attempted to clear the way by shooting down those who were defending the walls from the trenches above. One group of Spaniards rushed the main tower above the gateway, scaled the walls by means of ladders, amid a hail of stones and darts glancing off their leather shields, and won the position. An attempt now was made to divert the enemy by attacking from many points, but they merely hid behind walls and houses. Vargas then ordered his men to batter down the principal and only gateway. When the axes did little damage to the sturdy wood, it was set on fire and burned, although in the process four Spaniards were wounded, one fatally. Through the open doorway rushed a squad of the front line soldiers, who forced their way through barricades and gained possession of the whitewashed *estufa* of the first square. By noon the Spaniards were in possession of the main gateway, the front square, the first communal dwelling, and the two towers above the doorway overlooking the first square. Half of the stronghold was already won. But in order to achieve complete victory the trenches on the surrounding walls had to be gained at great risk. Four ladders were made for this purpose. It would have been easier to burn the stronghold and thus exterminate the entire population; but looking to the safety of the women and children, Vargas decided otherwise. Don Diego was everywhere at once, urging his men on to great deeds of valor.

Suddenly, at about four o'clock in the afternoon, the sentinels saw a large troop of Indians, on horse and on foot, coming

19 Vargas' journal, December 29, 1693; report of the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy.
20 Vargas' journal, December 29, 1693.

to the aid of the besieged. On seeing them the rebel defenders increased their shouting and fought with renewed vigor. They rained boiling water upon the soldiers undermining the walls. The new arrivals were attacked with such fury that five of them were killed in the first skirmish, and the others fled in bewilderment to a distant vantage point from which they were content to watch the spectacle. At sundown, however, they made a second sally. Four were killed and the others fled, never again showing their faces.

The watchword through the night was vigilance. Soldiers were stationed at all the strategic points already won, in the towers and in the first *estufa*, and others were placed about the pueblo where they could prevent escape or entry. The horses, mules, and livestock were formed in a circle around the camp. From minute to minute the Spaniards were ready for an assault which did not come. In the direction of the city all was quiet and darkness, save for the occasional flash and sound of gunfire from the first *estufa*, followed by an echoing crash, or telling thud. Vargas was on horseback all night.[21]

Before dawn the soldiers hidden in the first *estufa* made a desperate attempt to scale the walls. In the light of a flint lock they took a ladder and gained control of the front walls. The surprised Indians offered little resistance; by dawn all the walls facing the first square were won. Once dominating the walltops running along the facade of the stronghold with its two towers, these crack soldiers soon captured positions covering the second square. From the barricaded houses and walls which separated the two squares, they looked down into the second square, where the fortified *estufa* was defended from within by a detachment of rebels. Shortly, from the first square was heard the cry "Praise be to the Blessed Sacrament!" as the second *estufa* was stormed and won.[22]

Meanwhile, Governor José lay in his house writhing in pain from a broken right wrist, caused by a flying bullet. His fair city was being rent from the tribesmen foot by foot before his

---

21 *Ibid.;* official résumé of the second entrada; *auto de remisión*, Santa Fé, January 16, 1694; report of the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy.

22 Vargas' journal, December 30, 1693; report of the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy.

eyes, till scarce enough remained for him to stand on. Realizing that all was lost, José, in futile desperation, tightened a noose about his neck by means of a short iron bar, and took his own life.[23]

By morning the city was won. The military leaders notified Vargas, who immediately had the royal banner placed upon the walls as a sign of victory, and a cross set over the main entrance. The Indians were asked to come out to obtain pardon. Most of the women and children complied, accompanied by the rebel Bolsas. The others stubbornly remained in hiding. Governor Vargas then entered the main square, accompanied by the *cabildo* and all the soldiers. Every house was searched from trapdoor to trapdoor, and from roof to cellar. Fifty-four men, women and children thus driven out of hiding were delivered to the guards.[24] There were so many living quarters, including those that had been built over the *palacio,* or royal government buildings, that it took twenty soldiers and thirty friendly Indians the whole day to take a complete inventory.[25] There were ample quarters to house the colonists.

The houses were well provisioned with maize, grain, and beans, which, under the supervision of the *cabildo,* were taken to a large *estufa,* newly swept. The *cabildo* set about distributing the grain to the families for food, and seed in order that the men might start planting. At about two o'clock in the afternoon, while the inspection tour was being made, and the rebels were being rounded up, the sentinels on the walls reported a large troop of Indians approaching. The colonists were taken into the city for protection. Eighty soldiers sallied forth to meet the enemy, who retreated without attacking. Vargas then ordered the people to take their lodging in the houses of the vanquished.

The fifty-four rebels first taken out of hiding that day, fifteen more found later, and Antonio Bolsas, the leading spirit of the uprising, were executed at the rear of the stronghold on the following charges: having stoned and destroyed a cross

---

23 *Ibid.;* Vargas' journal, December 29, 1693; official résumé of the second entrada. One other native also committed suicide.

24 Vargas' journal, December 30, 1693.

25 *Ibid.*; report of the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy; official résumé of the second entrada.

placed in the center of the square, broken a statue of the Virgin Mary, and committed treason against God and the Royal Crown. Those who had surrendered of their own free will, about four hundred of both sexes, were distributed among the soldiers and settlers in servitude for a period of ten years under the following provisions: they could choose their masters; they must be well treated; they should be instructed in prayer and religion by the missionaries; they could not be exchanged, as their masters owned only their services; they could not be removed from one locality to another. In Vargas' opinion this was within his powers as specified by royal cédula. After the ten year period, if sufficiently instructed in Christian doctrine and citizenship, they might return to a pueblo of their choosing.[26] This action of Vargas was later confirmed by the viceroy and the Junta de Hacienda in Mexico City, even though the royal fiscal had previously reported that it was contrary to the Laws of the Indies.[27]

As a result of the battle at Santa Fé, eighty-one rebels perished: seventy executions, nine battle deaths, and two suicides. Of the Spaniards, twenty-two had died of exposure during the two weeks' stay on the edge of the mountain, and one had died in battle.[28] The Spaniards now had a solid foothold in New Mexico. But the effects of the conquest were widespread in the land. The executions at Santa Fé, considered by Vargas as a necessary war measure, angered the war captains and medicine-men of the surrounding pueblos. Recalling Tapia's story, they fortified their positions on the mesa-tops and remained hostile.

---

26 Vargas' journal, December 30, 1693.

27 Proceedings of the Junta de Hacienda, Mexico City, March 23, 1694; report of the royal fiscal, Mexico City, March 18, 1694.

28 Vargas' journal, December 30, 1693; *auto de remisión*, Santa Fé, January 16, 1694.

CHAPTER IX

CONTINUED HOSTILITIES

As the year 1694 opened, Vargas and his colonists were safely intrenched within the walls of the old capital. The victory at Santa Fé was of decisive importance, for the walled villa served as a strong base from which all New Mexico was eventually to be pacified. But for the time being almost the entire countryside was hostile. Of twenty-odd pueblos, only four were the allies of the Spaniards: namely, Pecos, and the Keres of Santa Ana, Sia, and San Felipe. These had remained faithful to their promises of '92. The natives of the other pueblos had moved to the mountains and barricaded themselves. Those of Santo Domingo and Jémez were on the mesas near their respective pueblos, the other Keres on the mesa of La Cieneguilla de Cochití, most of the Tanos and Tewas on the mesa of San Ildefonso, the rest on nearby canyon rims, and the Picuríes and Taos in their original pueblos.

Several days after the capture of Santa Fé, Bartolomé de Ojeda, the faithful Keres war captain and governor of Sia, warned that the Jémez and their neighbors the Navahos were about to join forces with the hostile Keres on the mesa of Cochití, in answer to the call of Captain Malacate. Their cherished strategy, a stampede of the Spanish horses followed by an attack, was designed to kill all Spanish efficiency. Ojeda displayed a maguey rope with four knots, which signified the number of days to be spent at the gathering, to which he and the leaders of San Felipe and Santa Ana had been invited.[1] Since those on the mesa of Cochití were rent by division of opinion, Vargas plotted to have Ojeda capture the three ringleaders of the Keres, Jémez, and Apaches. These were Malacate, another Keres of Cochití named El Zepe, and Cristóbal of the abandoned pueblo of San Marcos,[2] who were ready to

---

[1] Vargas' journal, Santa Fé, December 31, 1693. A.G.N., *Historia*, tomo 38; A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140.

[2] *Ibid.*, January 1, 5, 1694. At this time a reported attack of the Tewas, Tanos, Picuríes, Taos, and Apaches on the pueblo of Pecos, which resulted in the sending of thirty Spanish soldiers from Santa Fé, proved to be a false alarm.

carry out their plans.[3] At the same time Ojeda offered to furnish reinforcements from Santa Ana and Sia. Unrest was evident on every side. Two Indian allies brought up from El Paso had been murdered at San Lázaro and San Cristóbal. Nambé, Tesuque, Jacona, and Pojoaque were abandoned. An Indian named Juan de la Vega was sent with a cross to the Tewa pueblos to treat for peace; but he was ill received everywhere.[4]

As a result of the general state of rebellion, Vargas set off on a tour of inspection of the Tewa and Tano pueblos with sixty "leather-jackets" and thirty militia.[5] Tesuque, the first pueblo visited, was abandoned, as expected. At Nambé five natives were found and taken captive; the others had fled five days before to the mesa of San Ildefonso, where the Tewas of Tesuque, Cuyamungué, Jacona, Pojoaque, San Ildefonso, and Santa Clara were gathered, because two Tanos who had escaped from Santa Fé at the time of the siege had spread the alarm that all the pueblos would be treated just as ruthlessly as theirs had been. The captives sáid that Governor Domingo of Tesuque had not gone to see Vargas solely through fear.

After passing through the abandoned pueblos of Cuyamungué and Jacona, Vargas went to the mesa of San Ildefonso, the famous Black Mesa, the impregnable rock on which the Tewas had safely intrenched themselves. There on the top Indian braves were emitting raucous whoops in a noisy war dance. As the Spaniards approached with their "Praise be to God!", some of the natives answered "Forever!". The din, dancing and shouting subsided. Through an interpreter, the leaders finally asked Vargas and Fray Alpuente to climb the mesa and talk with them above. On questioning they proved convinced of the story of impending massacre for themselves. Vargas attempted to assure them, with many suave words, of his only object; the Tanos had been punished at Santa Fé because they had refused to submit peacefully to Crown and Faith. Finally he returned to Santa Fé with the promise that the leaders of the various pueblos on the mesa, as well as those of Taos and Picuríes, would go to confer with him there.[6]

---

[3] Bartolomé de Ojeda to Vargas, Sia, January 7, 1694, *ibid.*
[4] Vargas' journal, January 1, 8, 1694, *ibid.*
[5] *Ibid.*, January 9, 1694.
[6] *Ibid.*, January 10, 1694.

Bad news awaited the governor at the villa. An Indian woman named Lucía, of Nambé, who had escaped from the mesa of San Ildefonso, reported that the leaders of all ten of the Tewa and Tano pueblos had held a great gathering at which they had decided to capture the horses and cattle of the Spanish, and take the lives of Vargas and the custodian; then, they believed, the Spaniards would be obliged to flee. As for the Indian Juan de la Vega, who had been sent on a mission of peace to visit the Tewas, Lucía said that he had been turned over to the Navahos and slain. Don Luis Picuríes, she said, was living at Picuríes with his family.[7]

During the month of January, Vargas found time amid these troublous conditions to send his detailed periodic reports to the viceroy in Mexico City, in which he narrates his exploits to date, of which the capture of Santa Fé was the most noteworthy. He would be able to revisit the pueblos and gain their complete submission, he wrote, on the arrival of the additional families that had been gathered by order of the viceroy, and which were on their way from Mexico City. Then the settlers and missionaries could be safely distributed.[8] The *cabildo* of Santa Fé, in a letter dated January 20, gave evidence of being in full accord with the policies of their governor, and asked of the viceroy that Vargas be retained in office as governor and captain general after the expiration of his five year royal appointment.[9] On the following day Vargas himself wrote two long letters to the viceroy, one asking that his achievements be reported to the king and the Council of the Indies, in order that he be justly rewarded; the other listing the material needs for the support of his colony. He argued that his salary should be equivalent to that of the governor of New Vizcaya. As on earlier occasions when attempting to arouse interest in his plans, he brought forth the old Sierra Azul story, saying that

7 *Ibid.*, January 11, 1694. According to Lucía the following pueblos were gathered on the mesa of San Ildefonso: San Ildefonso, Cuyamungué, Jacona, Pojoaque, and Santa Clara. The people of Tesuque, San Juan, San Lázaro, San Cristóbal, and Nambé were on the rim of the nearby river canyon.

8 Official résumé of the second entrada, Vargas to the viceroy, Conde de Galve; *auto de remisión*, Santa Fé, January 16, 1694. A.G.N., *Historia*, tomo 38; A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140.

9 Report of the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, January 20, 1694, *ibid.*

the region of the reported quicksilver mines had yet to be settled for the purpose of obtaining more samples. Really, he wrote, the disappointing samples sent back in 1692 were insufficient proof.[10]

Flushed by his recent victory at Santa Fé, he was very extravagant in his demands for the support of his colony. He urged the necessity of 320 families to complete the 500 he had originally asked for, to assure the permanent safety of the missions and settlements to be established, and to make possible an expedition to Moqui and Sierra Azul. Within three years, he said, provided he be sent the families asked for, and sufficient soldiers to maintain at all times a presidio of 100 soldiers at Santa Fé alone, a census could be taken of the native population, and royal tribute gathered in the form of blankets and other articles. Gradually the colony would become self-sufficient.[11] But at the moment, the government at Mexico City should provide the following: clothing for the settlers, which Vargas said the central government would have to be called upon to supply for the first five years; 6,000 head of cattle, twelve for each of the proposed five hundred families; 4,000 mules; 5,000 mares and 500 stallions; 500 plowshares; 500 large axes; 500 locks; 500 regular hoes, and 500 large wooden hoes; and 500 iron spades. All these things Vargas deemed essential. His demands were indeed pretentious. And the missionaries, he added, were destitute.[12]

Meanwhile, on January 23, Vargas received word from Fray Francisco Farfán, the procurator general in charge of the families who were on their way up from Mexico City. At Parral Farfán had been supplied with 500 head of livestock from Tabalaopa. Sixty-six and a half families, consisting of 234 persons, had been gathered in Mexico City at the expense of the royal treasury, and were being led north in wagons also financed by the government. Of these, two had died en route, and four families had deserted. Farfán now asked to be provided with two wagon loads of maize at El Paso, and a military escort for the trip from there to Santa Fé. The trip thus

10 Two letters, Vargas to the viceroy, Santa Fé, January 21, 1694, *ibid.*
11 *Ibid.*
12 *Ibid.*

far had been fraught with hardship, not to mention misconduct among some members of the expedition.[13] Vargas immediately sent fourteen "leather-jackets" to El Paso, and Farfán was ordered to hasten on to Santa Fé. From Fray Cristóbal the guides were to notify Vargas of the needs of the expedition. An additional escort would be sent out to meet the new colonists at the abandoned hacienda of Felipe Romero.[14]

Meanwhile, Vargas patiently awaited the rebel leaders of San Ildefonso, who had promised to discuss peace. After eighteen days he decided to return to the mesa, despite heavy snows, and demand an explanation for the delay.[15] On the morning of January 28, he set out with 60 men, including the members of the *cabildo*.[16] Each member of the party was under strict orders not to fire upon the enemy without permission of the governor. Tesuque was abandoned as before, but the houses were still well supplied with maize. At Nambé six or eight Indians were discovered. Abandoning their horses, they fled immediately to crags and brambles, but four were captured. On being questioned, the captives said that they had come for maize from Embudo, near the confines of the river between San Juan and Picuríes, where the Tanos of San Lázaro and San Cristóbal were gathered with some of the Tewas of Nambé and Tesuque. The leaders on the mesa of San Ildefonso had held a meeting four days after Vargas' previous visit, but had not divulged their decisions to anyone. All the people desired to return to their pueblos, they added, and were only waiting for Domingo of Tesuque to negotiate with Vargas. Among the most hostile of the rebel leaders on the mesa, they mentioned El Sugua and his brother El Suguagueri of Santa Clara, and at Embudo a brave leader of San Cristóbal called El Tegua.

On the following day Vargas went on to San Ildefonso,

[13] Father Farfán to Vargas, Cerro Gordo, January 1, 1694, A.G.N., *Historia*, tomo 39; Vargas' journal, January 16, 1694, *ibid.*, tomo 38; *ibid.*, January 23, 1694, *ibid.*, tomo 39; the viceroy to Vargas, Mexico City, September 4, 1693, *ibid.*, tomo 38. The families had been turned over to Father Farfán by the viceroy on September 10, 1693. Vargas' journal, March 30, 1694, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140.

[14] Vargas' journal, January 16, 23, 1694, *ibid.*

[15] *Ibid.*, January 28, 1694. A.G.N., *Historia*, tomo 39.

[16] *Ibid.*, January 29, 1694.

where he lodged his men in the vacant dwellings surrounding the square. From there the captives were set free and told to climb the mesa and tell the natives of Vargas' peaceful intentions, and urge them to come down and reoccupy their pueblos.[17] That afternoon a native of Pojoaque named Nicolás, who spoke Castilian well, came down with an answer. The Tewas, he asserted, had sent him to say that all were desirous of reoccupying their pueblos. They had fled solely because they feared a repetition of the executions at Santa Fé. He asked Vargas and Father Alpuente to go up to the pueblo on the mesa to speak with the leaders. Vargas took off his sword belt, placed it about the Indian's neck, and sent him back with a message filled with sweet words and an invitation to the rebel leaders to come and speak with him there at the abandoned pueblo. He assured Nicolás that he would demand no tribute, but merely wished the natives to return to their pueblos as Christians and subjects of the Spanish Crown.

At nine in the evening Nicolás returned with a verbal message: the chieftains insisted that Vargas and Father Alpuente climb the mesa. Treachery was suspected. Suspicions were strengthened when the rebels were seen taking water up the slopes of the mesa, rounding up horses and cattle and driving them up the same paths, and sending out Indian riders into the surrounding country. Vargas set up a large cross in the square of the pueblo, and returned to Santa Fé. It was patent that the Tewas and Tanos of the mesa would not submit without a struggle.[18]

Back in Santa Fé, Vargas made a general inspection of the military equipment and a careful examination of all weapons. The gunsmith, Captain Francisco Lucero, set up his forge. Only three *arrobas*[19] of gunpowder remained, and a scant seven hundred lead bullets.[20] Alarms were regular. On February 11, sentinels saw some Indians spying on the horses from behind

17 *Ibid.*, January 30, 1694.
18 *Ibid.*, January 31, 1694.
19 An *arroba* was equivalent to about 25 pounds.
20 Roque Madrid, therefore, was sent with twelve soldiers of mining experience to the Cerro de San Marcos, where reports placed a lead mine, but there the shaft, of Indian construction, was filled with earth; casual samples brought back did show signs of lead. *Ibid.*, February 3, 1694.

rocks and brambles in a nearby arroyo. Fresh tracks led in the direction of the mesa of San Ildefonso. Several days later, at about midnight, a number of Indians, some on foot and others on horseback, attempted to stampede the horses by making ingenious noises aimed at frightening them.[21] They succeeded in driving off seventy horses and 144 mules. Again, all tracks led to the mesa of San Ildefonso. The guard over the animals was strengthened. A searching party recovered fourteen mules and five horses. For several nights the barking of dogs indicated prowling Indians.[22] Drastic action was necessary, but the soldiers lacked ammunition.

Sergeant Juan Ruiz and Adjutant Francisco de Anaya were sent with fifteen soldiers to Tesuque, where they hid in the houses to watch for any rebels who might pass on their way to or from the mesa of San Ildefonso.[23] During the very first night of their vigil several Tewas and an Apache were discovered riding from the direction of Santa Fé. A sudden volley killed one Tewa. The others were taken to Santa Fé for questioning. The Apache was from a group of those from the Río Colorado who had five tents on the Chama River, from whence they had been making raids on the Spanish horses. The Tewas, from Las Peñas Coloradas facing Pojoaque, where they said most of the natives of Tesuque and Pojoaque were living, stated that they had gone to Tesuque merely for maize. The raiders, said one, were from Santa Clara and San Ildefonso, and the stolen animals had been taken to the cliffs by the river on the road to Cochití and to Embudo; thence they would be taken to the mesa of San Ildefonso. According to the story of the other Tewa captive, half the people of Santa Clara, San Ildefonso, Cuyamungué, Jacona, and Pojoaque were on the mesa facing San Ildefonso, and the other half were on the mesa to the other side of the pueblo, on which there was a spring. The people of San Juan were on the cliffs on the rim of the canyon near Embudo, where they were living with the Tanos of San Lázaro and San Cristóbal. According to him the rustlers were from Santa Clara and San Cristóbal, which was probably the

[21] *Ibid.*, February 15, 1694.
[22] *Ibid.*, February 16-17, 1694.
[23] *Ibid.*, February 19, 1694.

case, in view of the testimony of his companion. He did not hesitate to say that those on the mesa of San Ildefonso were hostile. The military trial ended quickly. The three captives were given absolution; then the two Tewas were shot, and the Apache was hanged.[24] Moreover, Roque Madrid was now sent to remove the tempting store of maize from Tesuque to Santa Fé.[25]

Vargas now opened an offensive campaign against the enemy,[26] starting February 25. He set out with sixty fully armed soldiers, thirty militia, and some Pecos allies, to storm the mesa of San Ildefonso; but at midnight a torrential rain forced him to camp six leagues from Santa Fé, two leagues short of the mesa. By morning the rain turned to snow; yet Vargas, undaunted, hastened on through San Ildefonso pueblo to the mesa. When the natives caught sight of the Spaniards they crowded to the edge shouting insults and threats. Fight they would until the last armed Spaniard was slain, and, they boasted, the Jémez, Keres of Cochití mesa, Apaches, Zuñis, Moquis, and many others would come to their assistance.[27] No assault was possible in the heavy snow, so Vargas made camp at the abandoned pueblo. Nor did the bad weather abate for a week. The General was forced to confine his activity to minor raids. Parties combed the surrounding countryside, recovering some animals, inspecting the abandoned Santa Clara pueblo, and on one occasion sending a volley of gunfire at a fleeing band of the enemy.[28]

---

[24] *Ibid.*, February 20, 1694.

[25] Madrid was sent to Tesuque with fifty pack mules, muleteers, and a guard of fifteen soldiers, to carry off the maize stored there, and prevent the enemy from utilizing it, since the Tewas and Tanos continued their hostilities, taking refuge on the rocks and mesas, and making raids on the cattle and horses. Two loads were carried back to Santa Fé. The rebels had already carried away most of it, and for some unknown reason had burned Governor Domingo's house there. *Ibid.*, February 20-24, 1694.

[26] *Ibid.*, February 25, 1694.

[27] *Ibid.*, February 27, 1694; *auto de remisión*, Vargas to the viceroy, Santa Fé, June 2, 1694. A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140; A.G.N., *Historia*, tomo 39.

[28] Madrid, who had gone up the river to Santa Clara with a reconnoitering party, recovered seventy horses and four mules from the enemy. Other parties recovered fourteen mules, two horses, three cows, and two calves. Santa Clara was inspected and found to be deserted. Vargas' journal, February 27 to March 2, 1694, *ibid.*

A clear day dawned on March 4, when a crisp wind blew out of the north. Vargas marched his army out to the foot of the mesa. He found a thousand warriors on guard over all clearings and crags. The Spaniards hesitated only long enough to receive absolution from Father Alpuente and to chant thrice the *alabado*. The answer from the rim of the mesa was the prolonged war cry of the Indians. One of the cannon was aimed at the most guarded point of the enemy stronghold. It exploded with a roar, flinging pieces of metal in every direction, fortunately causing no harm to the Spaniards. Then two contingents on foot climbed the precipitous mesa from various points at great risk, for the advance was contested by a continuous barrage of stones and arrows. For five hours the Spaniards kept up a continuous volley of gunfire, killing about fifteen rebels and wounding many; but the great number of wounded among the Spaniards, over twenty, made necessary a retreat to the deserted pueblo. Captain Lázaro de Mizquía received a broken shoulder blade from a flying missile.[29]

After a night spent under strict guard, the seriously wounded, eight in all, were sent to Santa Fé with an escort of ten soldiers. These were ordered to warn the residents of the villa to take special defensive precautions, and to return with more ammunition, food, and first aid. At the same time Sergeant Ruiz and Adjutant Anaya went with thirty soldiers and ten mules to Santa Clara, San Lázaro, and San Cristóbal, with orders to obtain provisions from those abandoned pueblos, whose store rooms were well supplied, and thus remove them as a source of supply for the mesa. This search for grain was fruitless.[30] And the enemy took advantage of the temporary diminution of Spanish soldiery to ambush the camp, but they were discovered in time and put to flight.[31]

A renewal of the attempt to bring the rebels to terms began on March 8, with Vargas' invitation to them to come down and make friends. Their usual threats, and a thousand blasphemies, were topped off with the sardonic cry that their god and their giver of food was the Devil; for this reason, they

---

29 *Ibid.*, March 3-5, 1694.
30 *Ibid.*, March 6, 1694.
31 *Ibid.* The soldiers returned from Santa Fé on the 7th.

said, they had maize in abundance. Vargas, leaving his camp in a safe position on the opposite bank of the Río Grande, proceeded to lay siege to the rocky and well guarded mesa. The distance around the mesa was so great as to make siege ineffective, although Vargas still persisted with his scheme, while scouting parties scoured the countryside in an attempt to recover horses, mules, and livestock stolen from Santa Fé during the previous month.[32] At one time an exceedingly bold maneuver was ordered, an attempt to scale the precipitous slope of the mesa facing the camp by means of ladders from the nearby abandoned pueblos. Sergeant Antonio Jorge led a squad of twenty "leather-jackets" in a charge up the principal path, which was steep, rough, and apparently impregnable. The charge was made behind a heavy barrage of gunfire, by which much damage was done to the enemy. Simultaneously Captain Roque Madrid led a similar assault at another point. The ladders could not be used for lack of firm places on which to set them. The rebels responded viciously by means of Spanish firearms of their own, and with their slings, by which they hurled stones very effectively. The remarkable attack and defense raged for five hours, when it was halted by Vargas due to the utter inability of his men to gain the mesa-top. Several Spaniards were wounded in the foray, and about seven Indians killed.[33]

The following morning the wounded were sent to Santa Fé by way of Santa Clara, where it was hoped that some maize might be found. As soon as these left, the chanting of war songs was heard from the mesa, which the Spaniards knew full well meant the prelude of battle. A short while later the advance sentinels were taken by surprise; shots brought assistance, and the Indians were repulsed.[34] Vargas sent to Santa Fé for more ammunition. The horses and mules were kept rounded up in the middle of the camp, and the siege of the mesa continued.

Hard luck dogged the footsteps of the conquerors. On one occasion the second cannon was fired at a guarded position, but like its companion it blew to pieces. Meanwhile, the Indians,

---

[32] Vargas' journal, March 9-10, 1694.
[33] *Ibid.*, March 11, 1694.
[34] *Ibid.*, March 12, 1694.

having failed in several attempts to obtain water from the river, were getting worried.[35] But the heavy rains and dark nights destroyed all the success of the siege, for rain water was caught on the mesa, and new arroyos were formed from which, under cover of darkness, the rebels kept their water vessels well supplied.[36] Under such disheartening circumstances Vargas and his lieutenants decided to lift the siege and return to Santa Fé.[37]

While preparations were being made for the departure, the couriers who had been sent to El Paso for ammunition arrived with good news to lift for a moment the spirit of depression weighing on all the men. Father Farfán and his colonists were approaching El Paso, and would soon be on their way to Santa Fé. Vargas immediately sent a note to the villa ordering a military squad to be prepared to meet the new arrivals at Doña Damiana, whence they were to continue north by way of Jémez. The courier and his companions reported that four leagues beyond Santa Fé, on the open plain, they had come upon a troop of some sixty Jémez and Keres of Cochití armed with bows and arrows, for which reason they had returned to the city, thus delaying their mission. For this reason Vargas ordered five "leather-jackets" to escort them part of the way back to Santa Fé. In view of such news, the General changed his itinerary, proceeding directly to Tesuque, where a load of maize was gathered to succor the new colonists.[38] The expedition was back in Santa Fé on March 20. In the campaign just concluded, about thirty Indians were slain, and the morale of the rebels on the mesa of San Ildefonso was considerably weakened. The casualties on the Spanish side were about a dozen seriously wounded men, and three horses killed in action.[39]

In the interim Vargas' despatches and reports of January

---

35 *Ibid.*, March 13-15, 1694.

36 *Ibid.*, March 16-18, 1694.

37 *Ibid.*, March 19, 1694. The return was by way of San Juan and the Chama River, in order to inspect the reported refuge there of the Tanos of San Lázaro and San Cristóbal, and the Tewas of San Juan.

38 *Ibid.*

39 *Ibid.*, March 20, 1694. The 100 horses and mules recovered were now restored to their owners, and of those left over, one was given to each of the presidial soldiers, and the remaining thirteen were presented by the governor to the members of the *cabildo* as a reward for their services. About 100 fanegas of maize acquired at Tesuque were sent south.

past were received by the viceroy in Mexico City. The royal fiscal examined the documents, and on March 18 he submitted his official report to the viceroy, objecting to most of the important policies and demands therein outlined.[40] As far as he was concerned, Vargas had exceeded his powers in shooting seventy rebels after the battle of Santa Fé; eight or ten of the guilty leaders should have been punished at most. According to the Laws of the Indies (*Recopilación de leyes de las Indias*), Laws 9, 10, and 11 of Title 4, Book III, provincial governors could make open war against rebellious Indians as a last resort, but only after having first notified and received permission from the Council of the Indies, he pointed out; the governor of New Mexico should be advised on this matter. As for the distribution of the women, youths, and children among the colonists as virtual slaves, this was prohibited repeatedly in the *Recopilación*. In no manner could natives be distributed as property without royal orders; the fine for such a violation was 1,000 pesos; and he advised that the governor "should be notified" in order to assure that the Indians distributed not be treated as slaves, but peacefully instructed and prepared for their return eventually to their pueblo life. As a matter of fact, this is exactly what Vargas had specified when the captives had been distributed. He had not placed them in permanent bondage.

The sending of 320 more families to New Mexico was deemed preposterous, as well as the governor's petition to solicit families in the vicinity of Parral. The expenses of the colony were already burdening the government, argued the fiscal, and would continue to do so, if Vargas had his way. As for establishing a permanent presidio of one hundred soldiers at Santa Fé, this was not only premature, but far too costly, and moreover it was highly doubtful that New Mexico would be able to begin repayments to the royal treasury within three years. As for Vargas' deserts in the matter of a salary equivalent to that of the governor of New Vizcaya, and the *cabildo's* petition that he be retained in office, the fiscal recommended that these matters be referred to the king.

Viceroy Conde de Galve dominated the Junta General de

40 Report of the royal fiscal, Mexico City, March 18, 1694. A.G.N., *Historia*, tomo 39; A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140.

Hacienda which re-examined the reports five days later. Most of the criticisms and suggestions of the royal fiscal were overridden.[41] Immediately following the meeting, the viceroy sent hasty notes to Vargas and the *cabildo* of Santa Fé. Vargas was thanked for his services, and granted the right to send agents to purchase horses, mules, and livestock in New Galicia and New Vizcaya at the expense of the royal treasuries in the respective jurisdictions.[42] The *cabildo* was informed that all of the honors asked for the reconquerors would be granted, and that the petition to have Vargas retained in office had been referred to the king.[43] Three days later a complete report of the decisions of the Junta General de Hacienda was sent to Vargas by the viceroy.[44]

In view of the peaceful policy of Vargas on his first entry into New Mexico, the storming of Santa Fé and the execution of the seventy were recognized as having been necessary war measures, and consequently approved. However, he was advised not to attempt further conquests until assured of the obedience of those pueblos already conquered. As for the distribution of the Indian captives into servitude, this was not considered incompatible with the Laws of the Indies, as the royal fiscal had stated, but rather consonant with them. Teaching Christian doctrine and education of the natives were exactly what was desired, said the Junta General de Hacienda, subject, of course, to the restrictions Governor Vargas had placed upon their masters. And whenever any became well versed in the Catholic religion before the termination of the ten year period of servitude imposed upon them, they should be allowed to return to their normal pueblo life.

The Junta General de Hacienda reported that the central government in Mexico City had insufficient resources at the moment to provide the 320 families asked for. Costs for the maintenance of those already sent to New Mexico, the original

---

41 Report of the Junta General de Hacienda, Mexico City, March 23, 1694, *ibid.* Galve always showed evident partiality toward Vargas.

42 The viceroy to Vargas, Mexico City, March 23, 1694. A.G.N., *Historia*, tomo 38.

43 The viceroy to the *cabildo* of Santa Fé, Mexico City, March 23, 1694. MS. in the files of the General Land Office, Santa Fé, New Mexico.

44 The viceroy to Vargas, Mexico City, March 26, 1694. A.G.N., *Historia*, tomo 38.

seventy families, and the sixty-six and a half on their way there, were already beyond the means of the royal treasury.[45] Nor could additional soldiers be sent to Santa Fé, especially since at this time it could only be done by diminishing the size of the presidio at El Paso, and repeated royal cédulas had set forth clearly that under no circumstances should this be done.

But the proposal to solicit colonists in New Galicia and New Vizcaya was encouraged, and Vargas was granted the right to send agents there for that purpose. The proximity of these provinces to New Mexico would entail a minimum of transportation expenditures. Ordered to aid Vargas' agents were the governor of New Vizcaya, the *corregidor* of Zacatecas, and the *alcalde mayor* of Sombrerete. This third group of settlers, to be gathered by these agents, would be sufficient to assure the permanency of the reconquest, it was believed. Paramount among the needs were livestock and farm implements, for procuring which Vargas' agents obtained full power.[46] Not so fortunate, however, did the plea for clothing fare. The long list of articles for settlers and missionaries was not approved. The claim that the missionaries were destitute was not recognized, since they had been given one and a half years' salary in advance, including a similar apportionment of livestock and horses. They had been aided sufficiently, unless, it was added, Vargas himself wished to make them more happy by keeping them well supplied with grain. On the other hand, the 100 soldiers were six months in arrears in salary payment. They were granted at this time one year's salary in advance, although this was really only six months' pay in advance considering the amount already in arrears.

Vargas' salary petition, which the Junta General de Hacienda believed justly merited, and the petition of the *cabildo* of Santa Fé regarding his tenure in office and reward for services, were brought to the attention of the king. The petition of the *cabildo* that all the reconquerors be rewarded with the title of *hijosdalgo* and the other privileges customarily granted to sons of conquerors was granted.

---

[45] Bancroft, *Arizona and New Mexico*, 206, erroneously states that the second group of colonists also consisted of seventy families.

[46] Grain was promised upon request; meanwhile the obtaining of maize from the abandoned pueblos was sanctioned.

CHAPTER X

MEETING THE ECONOMIC PROBLEM

The future success or failure of the Spanish colony at Santa Fé, which was enduring terrific hardships, hinged on the fate of San Ildefonso mesa—the forbidding, defiant, and veritably impregnable Black Mesa. Continued hostilities prevented the colonists from planting their fields, and consequently they were still forced to depend upon what they were able to seize from the granaries of the surrounding pueblos, and what was sent up from Mexico. Hence, several days after the return to Santa Fé from the futile siege of the mesa of San Ildefonso, Roque Madrid was sent to Nambé with twenty soldiers, muleteers, and a train of forty mules in quest of maize. The errand was successful both with respect to the haul of grain and the obtaining of news. According to an Indian who was captured there, the Tanos of San Lázaro and San Cristóbal, formerly gathered near the Truchas River southeast of San Juan, had joined the rebels on the mesa of San Ildefonso for fear that their camp had been discovered by the Utes. Only ten or twelve families of Nambé Indians had remained there. He said that the Apaches were not allied with those on the mesa, and in fact had stolen ten or twelve of their horses in a ravine near Santa Clara.[1] Madrid was therefore sent out again to inspect the two Tano pueblos, and bring back as much grain as possible.[2]

Meanwhile, on March 27, Governor Juan of Pecos arrived with three Apaches from the buffalo plains. These had been friendly to the Spaniards before the abandonment of New Mexico, and had now come to greet them. They said that they would be ready to trade at Pecos, as in former days, in October. Several Spaniards went to Pecos on their invitation to see their companions, and after their arrival there they were given liberally of buffalo meat and skins.[3]

---

1 Vargas' journal, March 21-24, 1694. Unless otherwise specified, all footnote citations in this chapter are from A.G.N., *Historia*, tomo 39, and A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140.

2 *Ibid.*, March 26, 1694.

3 *Ibid.*, March 27, 1694.

Several days later Diego Zervir arrived with a letter from Father Farfán written at Tabalaopa, dated March 6, repeating the demands he had made from Cerro Gordo for a supply of grain and a hundred mules on his arrival at El Paso. Farfán was anticipating Vargas' letter of March 19, in which the fulfillment of those demands had been promised. Vargas wrote back telling Farfán to hasten northward, for the arrival of reinforcements, he believed, would have a strategic effect upon the hostile natives. Father Buenaventura would leave Santa Fé for El Paso immediately with his thirteen wagons, carrying one hundred fanegas of maize for the newcomers, and meet them at San Diego, well north of El Paso. Vargas was able to spare only fourteen mules, since all others were already being utilized in the campaigns for provisions. Zervir left with Vargas' message on April 2. Two days later the wagons were off for El Paso.[4]

Madrid returned from the pueblos with five captured horses, a colt, and word of some maize left by the Indians at San Lázaro and San Cristóbal. Sergeant Juan Ruiz de Casares and twenty soldiers were now sent to San Cristóbal with thirty mules and some muleteers for the maize there, and returned with their train heavily laden. But these acquisitions of grain were offset by irreparable losses of cattle, horses, and mules. In fact, when on April 10 soldiers were sent to bring in some cattle to be slaughtered for food, they discovered all had been carried off or scattered. The tracks led as much to the mesa of Cieneguilla de Cochití as to the mesa of San Ildefonso.[5]

Thereupon Vargas prepared to carry out a previously contemplated campaign against the Keres of the mesa of Cochití. The real cause for this campaign was the recent reports from the friendly Keres pueblos of Santa Ana, Sia, and San Felipe that they were about to abandon their pueblos due to the threats of their tribesmen of the mesa, who were allied with the hostile Jémez, Apaches, and Tewas. The reliable and active Roque Madrid was ordered to select ninety soldiers, who, with twenty militia, the standard bearer, and two others, all under the

[4] Vargas' journal, March 30-April 4, 1694.
[5] *Ibid.*, April 2-10, 1694.

command of Vargas himself, were to go to the aid of the friendly Keres.[6] On April 13 the expedition left Santa Fé. The first night was spent at the abandoned pueblo of La Cieneguilla, four leagues to the west, on the Santa Fé River. The next stop was at Las Boquillas, three leagues farther, and on the 15th the troop approached San Felipe, where the allies were gathered. The river was crossed, and the camp was made on the bank hard by the mesa.[7]

Passing through to Jémez were many Zuñis, whose captain, the half-breed Ventura, came with greetings and with information. He and some of his tribesmen were visiting the Jémez solely to trade furs, skins, and blankets. The Apaches del Mechón, the enemies of his people, were at war, as were also the Moquis, Utes, and Conina Apaches. These last three had attacked the Zuñis recently, he said, but had failed to harm them as they were too well fortified on the mesa and rock of Kiakima. Vargas expressed his regret over his inability to go to the aid of the Zuñis at this time, since the rock of Kiakima was eighty leagues from Santa Fé. When Ventura revealed how fearful his people were to work in their fields due to the raids of enemy Indians, Vargas suggested a move to the abandoned pueblos on the Río Grande below Isleta, where he could more easily assure them protection. Vargas asked him to stay, and return to Santa Fé as his guest; in all of this he concurred. That evening the leaders of the friendly pueblos of Santa Ana, Sia and San Felipe were ordered to have their men ready at noon next day for the attack on the enemy.

On April 16 Vargas and the combined forces moved toward the mesa of Cochití. The following day the assault was made. Three columns wound up to the mesa-top: the Indian Ojeda and Roque Madrid led the advance up the main road with forty Spaniards and one hundred Indians; Olguín and Eusebio de Vargas led forty Spaniards up the second road; Varela followed the road facing the river. In this fashion the allies closed in on the enemy, and the pueblo on the mesa was won. Many of the rebels took to flight, while Indian allies set fire to their

[6] *Ibid.*, April 10-13, 1694.
[7] *Ibid.*, April 13-15, 1694.

houses. Seven of the enemy were killed in the assault, and one died from burns. Afterwards 342 natives were taken captive; thirteen of the leaders were executed; seventy horses and mules, over 900 sheep, clothing, food supplies in the form of maize, fresh and dried beef, and other pillage were distributed among the victors. Of the sheep 400 had been stolen from the Spaniards.[8]

On the following day the courier who had been sent to El Paso for ammunition arrived with powder, bullets, and news. During the governor's absence the Tewas seized the opportunity to launch an attack on Santa Fé. A large band, some on foot and others on horseback, attempted to take the place by surprise, but they had failed. Eternal vigilance, nerve racking as it was, had saved the day. Twenty soldiers were immediately sent to the aid of the capital with several loads of confiscated maize.[9]

Vargas had his tent pitched at one of the entrances to the pueblo square. Shortly a San Marcos Indian with cross in hand appeared to offer submission in the name of his people. Vargas gave him the terms: they would be pardoned if they reoccupied their abandoned pueblo and brought captive El Zepe and the other leaders who were responsible for their continued hostility. The next day, April 19, a Keres came on a like mission and with the information that El Zepe was already in confinement, as well as several others of the rebellious leaders; when all of them were rounded up they would be brought before the Spanish general. All seemed well to the Spaniards, who accepted these reports in all faith. Lulled into a false security, the captains put the soldiers to hulling the maize recently acquired. Of a sudden, while the soldiers were thus engaged, unarmed and without their leather jackets, the enemy made a furious attack. Over half of the prisoners escaped, and Miguel Luján, a Spanish soldier, was killed. To prevent another such calamity the horses and mules were rounded up in the square, and the entire camp placed on strict watch. Holes

[8] Vargas' journal, April 17-18, 1694. In a letter dated April 3, Farfán wrote from Los Patos that he had already lost 150 mules due to death or theft.

[9] *Ibid.*, April 18, 1694; Luis Granillo to Vargas, April 17, 1694.

were opened in the walls of the houses to fire through, while the people fortified themselves in the rooms. But the rebels, having already achieved their purpose, offered no more trouble.

On the 24th Olguín returned from his trip to Santa Fé. The capital was in grave danger, he reported. He had, moreover, sad news. Adjutant Francisco de Anaya Almazán had been drowned. While crossing the river his horse had lost its footing and was washed down stream. Anaya had hurled himself at the buttocks of a companion's horse, but his long spurs got caught in the horse's tail, throwing him off his balance, and as a result he slipped, fell face down into the swift current, and went down.[10]

At sundown Vargas, having won a dubious victory, began his march back to Santa Fé. Several days he spent at the abandoned pueblo of Cochití waiting for the roaring stream to subside. From there a guard of four soldiers was sent to San Felipe to protect the natives while they planted their cotton, maize, and vegetables. Finally the river was crossed without mishap, and on April 25 Vargas was back in Santa Fé. There was great jubilation over the success of the enterprise. The rear-guard, consisting of most of the soldiers and the pack train loaded with grain, the seventy captives, and the sheep, arrived two days later. The captives were distributed as slaves among the Spanish residents.[11] Ventura, the Zuñi chief who had been with the Spaniards all this time, was sent home with a letter to his people and others for the Ácoma and the Moqui pueblos. The Spaniards were now ordered to plant their fields under the protection of the soldiers; three *suertes* of land were set aside for the soldiers, to be planted with ten fanegas of maize.[12]

His hopes aroused by the recent victory at the mesa of Cochití, the energetic governor, sometimes overly hasty in his enthusiasm, went to the living quarters of Fray Juan Muñoz de Castro, vice-custodian of the New Mexico missions and commis-

10 Vargas' journal, April 18-24, 1694.

11 *Ibid.*, April 24-28, 1694. Justifiable because they were "*alzados rebeldes*" against the Holy Faith and the Royal Crown, taken in a just and justifiable war, and therefore their owners could sell them as slaves—so Vargas proclaimed.

12 *Ibid.*, April 29-30, 1694.

sary of the Holy Office for the province, to inform him of his desire that plans be made for the setting up of missions. In his opinion the first should be established at the faithful pueblos of Pecos, San Felipe, Sia and Santa Ana. Father Muñoz was in full accord. Vargas turned over to him 200 of the recently captured sheep for the projected missions, and sent orders to the designated pueblos, asking for native warriors to conduct the sheep safely to their destinations. The remaining 100 sheep allotted to the missionaries were turned over to the thirteen religious and their vice-custodian at Santa Fé.[13] Vargas now sent letters of greeting to the leaders of the Zuñi and Moqui pueblos, aimed at winning their peaceful acceptance of Spanish rule, which, incidentally, was never to be fully attained as regards the western pueblos.[14]

---

[13] Vargas' journal, April 28, 1694.

[14] These letters, which represent an interesting phase of Vargas' Indian policy, read as follows:

My son and friend Governor Miguel, of that pueblo of Aguatuvi, and the other natives and war captains:

I notify you that I am now at this villa of Santa Fé with the Fathers, Spaniards with their wives and children, and many soldiers. Many more people are on their way, and when they are all together I will go to visit you, which I desire very much, so that I may embrace you and tell you that the king, our lord, may God save him, has sent me only that you may live as Christians, which you are. I do not come to make demands of you, or to do you any harm. You already know me, for I have been with you, and when I needed anything I paid you for it, and I also gave you of what I had, as I shall do in the future, for you are all my children and I love you very much. May God watch over you, my friend, many years.

The villa of Santa Fé, April 28, 1694. Your governor and captain general, who loves you very much and wishes to see you.

Don Diego de Vargas Zapata Luján
Ponce de León.

My son and friend the governor, and other captains of war of that pueblo of Zuñi:

I wish very much to embrace you, as I have told my friend Ventura, the bearer. Already you all know my good heart, and that I love you as my sons, which you are. I notify you that his Excellency the viceroy is very pleased with you, wherefore he has sent me to this kingdom with the Fathers, the Spaniards and their wives and children, and my soldiers to defend you, so that you may live as Christians, which you are, and be certain that there is only one God and one king, for this alone will I order of you. My friend Ventura has told me that the Apaches are your enemies, and also that you were ambushed by the Moquis, Utes, and Conina Apaches. Although I will go to visit you in due time, when I am able to leave this villa, and see your said enemies, and they will leave, they will again attack your fields when the occasion presents itself, when you are scattered in them, and they will easily carry off your livestock and horses,

The governor of Pecos came to the capital on May 2 with the leader of the *rancherías* of the Apaches of the buffalo plains fourteen days travel from Santa Fé.[15] This friendly and loquacious Apache chieftain guaranteed that his people would be back when the maize was ripe, bringing buffalo, elk, and buckskins for trade with the Spaniards. As a token of his friendship he presented Vargas with three buffalo skins and an elk hide camp tent. While at meal Vargas showed him a silver plate, and asked him if there was any such metal in the land of the Apaches. He answered that a day's journey from Santa Fé, on the edge of a small mountain, were some cliffs composed of an ore of the same quality as the plate, which the Indians called "white iron," and which was altogether too hard and heavy to remove. Vargas gave him an iron ax, and told him to bring a sample on his next visit. Plied with other questions he made glib responses: the kingdom of the Tejas was seven days' distance from his camp; along the way there were many rivers, and buffalo, and in the summer-time much fruit; formerly there were Spaniards in Texas. Since this last statement was true, it lent authority to his other statements. Quivira, he said, was some twenty-five days from his camp, and well known to his people, as they often went there to fight and to capture youths to sell as servants among other tribes in exchange for horses.[16]

---

and kill your wives and children and also many of you. This they will do because the ascent to your *peñol* is distant. And so I believe that you should plant those lands this summer, and pass over to live in these abandoned pueblos of the *Río Abajo*, in the particular localities of your choice. There you will be safe, and happy to live near this villa and the Spaniards. They will buy your produce, and with the pesos they pay you you will be able to buy from friendly Apaches the clothing of buffalo pelts and elk skins which you may need.

You may notify me of your decision through the said Ventura. I am not obliging you to leave, but am only expressing my opinion on the matter, for I love you very much. May God watch over all of you many years.

Written in this villa of Santa Fé, today, Thursday, April 29, 1694. Your governor and captain general, who loves you very much, and wishes to see you.

Don Diego de Vargas Zapata Luján
Ponce de León.

15 Vargas' journal, May 2, 1694. The Apache leader repeated that his people had always been the friends of the Spaniards, and that he was anxious to reëstablish friendly trade relations.

16 *Ibid.*, May 4, 1694.

These were busy days for Vargas. After the departure of Don Juan and the Apache chief, the latter taking with him many gifts including a horse, he attended to the distribution of land around the villa and supervised the planting. The next few days were also spent reconnoitering the surrounding country for enemy tracks.[17] Several soldiers were sent to the friendly Keres pueblos to protect them from possible attack while planting was going on there. During this time several Keres of Cochití came to offer allegiance. El Zepe, they said, had not yet come because he had a broken knee. Vargas reiterated his desire that they reoccupy their old pueblo of Cochití, plant their fields, and build a church and a convent so that a missionary might be sent to live among them.[18]

Continuous petty rustling on the part of the enemy caused no little alarm; but far more concern developed when before daybreak of May 21 a thousand rebel warriors swooped down on the horses near La Cieneguilla. Many were scattered; the others on being rounded up had to be kept under constant guard. One captive laid blame for the foray on the Tewas of Tesuque, Nambé, Santa Clara and San Ildefonso, Picuríes, Jémez, some Keres, and Taos. According to him the Taos had been forced into the confederacy by Dominguillo of Tesuque under threat of punishment.[19]

Vargas waited until darkness fell. Then he led sixty soldiers and ten militia again to reconnoiter the enemy stronghold on the mesa of San Ildefonso, and to recover the stolen horses if possible. Toward midnight a halt was called at a place two leagues from the mesa. At dawn Vargas and a party of picked soldiers rode on ahead in a surprise attempt to capture horses. An Indian sentinel was taken, some horses were located, and forty-eight were recovered. A skirmish ensued in which four Spaniards were wounded, and one of the enemy killed. Satisfied, Vargas returned to Santa Fé. A captive, José of Cuyamungué, a Tewa, when questioned, placed responsibility for the

17 Vargas' journal, May 7, 1694. On this day Vargas rode with the military leaders and members of the *cabildo* as far as Tesuque, three leagues from Santa Fé.

18 *Ibid.*, May 14-15, 1694.

19 *Ibid.*, May 21, 1694.

rustling on the nine pueblos concentrated on the mesa: Tesuque, Cuyamungué, Nambé, Pojoaque, Jacona, San Ildefonso, Santa Clara, San Lázaro, San Cristóbal; these were aided in their raids by allies from Taos, Picuríes, Jémez, and Cochití; the older men and the chieftains were the most hostile, and he mentioned Dominguillo specifically.[20] Two nights later another attempt against San Ildefonso was made without success,[21] except for an item of confirmation from another captive Indian: Dominguillo was the leader and his lieutenants were Lorenzo of Picuríes, Pacheco of Taos, and Naranjo and Juan Griego of Santa Clara.[22]

At Santa Fé, Vargas was awaited by the friendly Indian chief Ojeda and the war captains of Sia and Santa Ana. They had with them five Indian prisoners from the mesa of Jémez captured in a foray. According to one Jémez, ten of his people had taken part in the recent ambush of the Spanish horses, as well as all of the Keres warriors of Santo Domingo; the latter, he said, were now living on the mesa near their abandoned pueblo. They had been incited by the Tewas. Of the Zuñis who had recently come to Jémez, eight had joined in the ambush. He reported that eight Santo Domingo and Jémez Indians were with the rebels on the mesa of San Ildefonso. Of the livestock stolen, most of the cows and oxen had already been slaughtered and eaten, he said. The captive was then asked if he had any knowledge of the burial place of Father Juan de Jesús, who had been martyred at Jémez in 1680, and the whereabouts of the religious articles of the destroyed mission there. He replied that he knew an Indian youth who could tell Vargas their whereabouts; a former governor of Jémez pueblo, now dead, had a box full of religious articles, but the church bells, statues, and religious ornaments had been burned

20 *Ibid.*, May 22-23, 1694.

21 *Ibid.*, May 24, 1694. On the way it was observed that the natives had planted their fields in the river valleys.

22 *Ibid.*, May 27, 1694. He further stated that the natives of nine pueblos were living on the mesa of San Ildefonso: namely, Tesuque, Cuyamungué, Nambé, Pojoaque, Jacona, San Ildefonso, San Lázaro, San Cristóbal, and Santa Clara, thereby substantiating previous reports.

by order of certain Tewa leaders who had passed through the pueblo at the time of the 1680 uprising. The life of this captive was spared in order that he might aid in the discovery of the body of the martyred missionary.[23]

Amid these various parleys and peace efforts Vargas showed notable humaneness in his efforts to impress upon the natives his peaceful intentions. Most of the natives captured on the various reconnoitering expeditions who showed evidence of good faith were returned to their people with messages promising complete forgiveness without reprisals, except in the case of the ringleaders of rebellion. Obviously, Vargas' great task was to break down a deep feeling of suspicion and distrust on the part of the natives, for the bloody memory of 1680 left scars which were hard to eradicate. The Spaniards brought no spirit of vengeance, but how were the Indians to know? Had they not been ruthless in ousting the Spanish invaders just fourteen years before? The key to the recalcitrancy on the part of the natives was, of course, religion. The Spaniards were not only conquerors, but zealous crusaders of the Catholic Faith, while the older Indian leaders were determined to retain their own ancient religious practices, which the Spaniards aimed to stamp out.

Early in June Vargas sent to the viceroy a report of his recent activities, and a copy of his campaign journal for the period from January 23 to date.[24] In an accompanying letter he pointed out the destitution of the Spanish colonists at Santa Fé, over 1,100 persons. They did not have a single head of

---

23 Vargas' journal, May 27-28, 1694. He also reported that the Zuñis had said they were returning to plant their fields, but would come back later with the Moquis to fight the Spaniards. Two of the recent captives, a Tewa and a Tano, were shot; the Jémez were spared.

A Taos Indian captive was set free at this time and sent to his pueblo with a rosary and a written message containing a plea to Governor Pacheco to be friendly. Also, seven Keres of Cochití pueblo, which had recently made peace, now came to Santa Fé to ask for the return of those of their people who had been taken captive and made slaves. Vargas said that he would do as they asked as soon as they should reoccupy their old pueblo, rebuild their church and convent, and live peacefully as Christians and friendly neighbors.

24 *Auto de remisión*, Vargas to the viceroy, Conde de Galve, Santa Fé, June 2, 1694.

livestock, and had only 500 horses. Constantly on guard, they had as yet no real opportunity to plant, or in any way provide for their self-support. He begged for further aid, claiming that his activities to date had cost the royal treasury a minimum of expenditures.[25] Furthermore, he reported, he had empowered his agent Captain Juan Páez Hurtado to solicit more families to settle in New Mexico from New Vizcaya and New Galicia, in accord with viceregal orders of March 23 past. The royal treasury at Zacatecas, he urged, should be duly ordered to provide Hurtado with the necessary funds to finance this work, as well as the provisioning of the wagons, mules, and supplies necessary to assure the success of the enterprise.[26] Another letter went to the royal fiscal, who was besought to have the livestock ready when Hurtado arrived.[27]

Accompanying these letters was one from the *cabildo* of Santa Fé bewailing the torrents of blood being spilt by the colonists in the services of Spain, and pleading for assistance. The *cabildo* reported that when the New Mexico colonists left El Paso they were equipped with only one change of clothing, and food sufficient only for the journey. "Believe in us," they pleaded, "and if you do not, send someone to see for himself." Practically all of the livestock, they repeated, had been carried off by "these infidel apostate rebels against God and His Holy Law." All but 500 horses were in enemy hands. Soldiers and settlers, who were living in the pueblo structure the Indians had

25 Vargas to the viceroy, Santa Fé, June 3, 1694. The royal fiscal, slightly irritated at Vargas' general attitude, wrote in his report to the viceroy: ". . . it is astounding that said governor continues to report so many times that this reduction has been achieved without cost to the royal treasury, in view of the considerable sums that have been set aside and granted to him at the royal treasuries of Galicia and New Vizcaya . . ." Report of the royal fiscal, Mexico City, July 14, 1694. The letters and reports from Vargas were received in Mexico City on July 10.

26 Vargas to the viceroy, Santa Fé, June 3, 1694.

27 Vargas to the royal fiscal, Santa Fé, June 3, 1694, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140. On July 14, on receipt of this letter and other reports in Mexico City, the Junta de Hacienda reported that the treasuries of Durango, Sombrerete, and Zacatecas were already authorized to finance the sending north of families that were being gathered in the vicinity of these towns by Vargas' agent Juan Páez Hurtado. Cf. the viceroy to Vargas, Mexico City, July 16, 1694, A.G.N., *Historia*, tomo 39.

built over the old Governor's Palace, were barely existing on what little maize they could obtain by force of arms from the enemy, and this was being rationed out to them from a common storeroom.[28]

In New Mexico, the Jémez continued to harass the friendly Keres of Santa Ana, Sia, and San Felipe to such an extent that the leaders of the three Keres pueblos went to Santa Fé and begged for some Spanish "leather-jackets" to protect them.[29] Finally, although at great sacrifice, their demands were partially fulfilled. Ten soldiers, fully armed and on horseback, were sent to protect them from enemy ambush while they tilled their fields.[30] Meanwhile, the grain shortage was becoming more and more critical for the Spaniards. Because of general economic distress, the morale of the *cabildo* and many of the colonists was, indeed, very low. But Vargas was undaunted, and his courageous leadership prevailed. As we have seen, in anticipation of final victory, he was already making plans for the refounding of the Indian missions and the spread of settlement. The stage was being set for a final showdown, and the arrival of additional colonists and supplies from Mexico at this time at last turned the scale definitely in favor of the Spaniards.

On June 22, the news reached Santa Fé that the long awaited wagons bringing colonists from Mexico City were approaching the walled city. Governor Vargas rode out to meet them at the abandoned hacienda of Captain Roque Madrid. On the following day, at nine o'clock in the morning, Father Farfán and the new colonists entered Santa Fé. The group consisted of from 220 to 230 persons. Three of them were Frenchmen

[28] The *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, Mexico City, June 3, 1694.

At the meeting of the Junta General of July 16, 1694, Vargas was thanked for his successes, and provisions were made to assure the financing of the colonists who were being gathered by Vargas' agent Hurtado. With regard to the reconquest of the rebellious pueblos, Vargas was urged to attempt no further conquest for the present, and to spend all his efforts in rebuilding and Christianizing the regions already under control. Junta General de Hacienda, Mexico City, July 16, 1694.

[29] Vargas' journal, June 14, 1694.

[30] *Ibid.*, June 20, 1694; *auto de remisión*, September 1, 1694.

—survivors of La Salle's lost colony. All were assigned lodgings in the villa.[31]

This meant more reinforcements, but it also meant additional mouths to feed; so with both of these facts in mind Vargas now decided to embark upon a project which previously could only have been attempted at a great risk, a decisive campaign to crush the rebellious nations of Jémez and Santo Domingo, who continued their murderous forays upon the three allied Keres pueblos. If victorious here, he then would have his hands free to deal with the only other immediate objective, the subduing of the natives of the nine rebellious pueblos atop Black Mesa. A proclamation was made in the fashion customary on such occasions, by the official crier to the sound of mili-

---

31 Vargas' journal, June 22-23, 1694; Certification, Mexico City, July 17, 1694. On the organizing of this expedition, see Chapter VI, above. There are four known lists of this group of settlers: two in B.N.M., legajo 4, one in A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140, and a damaged and incomplete list in the Santa Fé Archives, Santa Fé. The first list in B.N.M., legajo 4, made in Mexico City, n.d., contains sixty-five families. According to later documents dated September 3 and 4, 1693, and as yet before the families had left Mexico City, the list had been augmented to sixty-six and one-half families, totalling 234 persons. The second list in B.N.M. is the muster roll of the families made upon their arrival at La Laguna, near Zacatecas, on November 16, 1693. This list contains 222 persons, including the three Frenchmen, who are here named for the first time as Pedro Munier, Santiago Grola, and Juan Arechibeca, "*forzados . . . rayados en la cara.*" *Forzados* were criminals or enemy prisoners. Listed, but not counted in the total, are fifteen persons who had previously deserted the expedition, and one of two who died en route. Both lists mention the many useful trades of the heads of families and older boys. (There is considerable data on the earlier and later activities of the three Frenchmen, survivors of the ill-fated La Salle expedition. See especially Twitchell, *Spanish Archives*, I, 12-14, II, 184-185; Hackett, *Historical Documents relating to New Mexico*, II, 472-473; W. E. Dunn, *Spanish and French Rivalry in the Gulf Region of the United States, 1678-1702*, University of Texas Bulletin, Studies in History, No. 1, Austin, 1917, 99, 108, 122, 124-125, 149; M. de Villiers, *L'Expédition de Cavelier de la Salle dans le Golfe du Mexique, 1684-1687*, Paris, 1931, 180-191, 215-216; Herbert E. Bolton, *Spanish Exploration in the Southwest*, New York, 1930, 364, 375, 401, 418, 423; Alfred B. Thomas, *After Coronado*, Norman, 1935, 264-265.)

The list in A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140, contains the names of sixty-five families, one Spaniard listed separately, making the total sixty-six, and the three Frenchmen, unnamed, listed together as the equivalent of one-half a family; hence the total is given as sixty-six and one-half. The number of persons in the list totals 232, two of whom are referred to as having died en route. The list includes the four families reported elsewhere to have escaped from the expedition in the vicinity of Zacatecas. The trades of most of the heads of

tary music.[32] The plan was to make the expedition immediately. But the friendly Pecos chieftain, Governor Juan de Ye, some of whose warriors had arrived to participate in the enterprise, reported that the Río Grande was running dangerously high, and was difficult to cross even on rafts; so the expedition was temporarily postponed. In view of this delay, the readiness of his army, and the pressing need of feeding his colony, Vargas decided upon a quick trip to the Tano and Tewa pueblos, thence to Picuríes, for the purpose of stocking up with more maize from the granaries of the abandoned pueblos. If necessary, he was prepared to go even as far as Taos.[33] As it turned out, he went even farther northward, into what is now southern Colorado, before the expedition was completed.

On the morning of June 30 the expedition started, proceeding in two divisions: Vargas and Don Juan in the vanguard, with the *cabildo*, the military leaders, and the chaplains, Fathers Alpuente and Farfán, amidst whom the royal banner could be seen fluttering in the breeze, immediately followed by fifty "leather-jackets" and an army of Pecos allies, fifty militia with muleteers, and the pack train bringing up the rear. At Cuya-

---

families are mentioned. Two were experts on quicksilver—shades of Sierra Azul!

The list in the Santa Fé Archive is dated Mexico City, September 9, 1693, but it is only a fragment, containing 186 names, although on the last page of the incomplete document sixty-seven families are referred to as contained in the list. The three Frenchmen are not listed. As may be seen from the date, it was a list of the families made before they had left Mexico City, and virtually the same as the first list in B.N.M., legajo 4, mentioned above. Hence it gives no clue as to the number that actually reached Santa Fé. The special value of this list lies in the fact that it contains a brief description of the physical appearance of each of the individuals listed. It is printed in Twitchell, *Spanish Archives*, II, 92-106. Twitchell is wrong when, in the above cited work, he refers to this list as "a list of the settlers accompanying De Vargas on his second *entrada*."

The expedition numbered 222 in the muster roll made near Zacatecas on November 16, 1693, which is the latest one of which we have record, and the one perhaps most nearly correct. It is quite possible, however, that some of the deserters were later caught, and that a few others joined the expedition en route between Zacatecas and El Paso. We will probably never know exactly how many of the persons in these lists actually reached Santa Fé. An almost exact approximation can be reached, however, by checking the names with those found in later lists and with names frequently mentioned in later New Mexican records.

32 Vargas' journal, June 25-26, 1694.

33 *Ibid.*, June 28-29,1694.

mungué, four leagues from Santa Fé, a group of Indians viciously attacked the vanguard, and refusing to listen to peaceful overtures, they did not take to flight until eleven of them had been killed. An inspection of the mesa of San Ildefonso brought forth manifestations of enmity in the form of yelling and war whoops. Vargas made no attempt to provoke a battle, and camped on the edge of the Río Grande a league from the mesa. Turning eastward from the Río Grande at a point where the river forks a short distance below San Juan, the expedition passed through San Lázaro and San Cristóbal, whose residents had planted their fields, and then proceeded to the former hacienda of Moraga, seven leagues from where they had pitched camp the night before. Toward evening of the following day Picuríes, on the edge of the canyon, was reached. It was abandoned, but Vargas set up a cross in the square and refused to allow pillage of any kind.[34]

A rough and trying mountain pass led to Taos. From the smoke and fires which could be seen at various points on the horizon and in the mountain fastness, the expedition, it was clear, was being closely followed by the enemy. Some of the military leaders and members of the *cabildo* reminded Vargas of the grave danger at hand. His reaction was typical: he had gone forth to obtain food, and obtain it he would, by purchase, if possible, or, if necessary, by force of arms. And so, the expedition continued.

At about four o'clock in the afternoon Taos came in view. They made camp just beyond the fields of the pueblo, which was a short league off, and on the edge of the little river which runs through the pueblo. Leaving the horses and pack animals here, Vargas went on with a troop of forty men to inspect the pueblo. As they passed through the fields, crosses were in evidence at various points. Everything was deathly silent, for the pueblo was abandoned. But crosses had been recently painted on the walls of the houses. Vargas believed this to be an act of piety born of fear, which was exactly the idea that the crafty Indians meant to convey, hoping thus to prevent the

[34] *Ibid.*, June 28-July 3, 1694. Picuríes was 10 leagues from Taos.

Spaniards from molesting their property and looting their grain. A cross was set up by Vargas in each of the open squares before the two great communal dwellings. Sergeant Major Antonio Jorge was sent to plant another at the entrance of the heavily wooded mountain canyon, about a half a league north of the pueblo, which, as fresh tracks clearly revealed, was the natives' place of refuge. This funnel-like canyon made a very excellent natural stronghold, and according to tradition it had been the home of the Taos Indians in earlier times. On the way a group of plains Apaches appeared. They shook hands in friendly manner, and said that they had been trading with the Taos when Governor Pacheco heard from Picuríes of Vargas' coming, whereupon he and his people had immediately fled into the canyon, to the entrance of which the Apaches had accompanied them.

Vargas went with about fifteen men to plead with Pacheco at the mountain retreat, using Don Juan, the Pecos leader, as interpreter. Pacheco soon appeared with a formidable army of warriors compared to the handful of Spaniards. He sullenly addressed himself to Don Juan, asking him to enter the canyon to talk things over with him; and Don Juan, blind to Vargas' warnings, decided to spend the night in the mountains with Pacheco in order to entreat with him. In the presence of everyone he divested himself of his spurs and powder pouch, put down his cloak, shield, and arquebus, embraced Vargas, and, leaving even his mule behind, went unarmed to join the enemy. Night was falling fast as Vargas returned to where his men were, there to await an answer. Riding back to the encampment by way of the abandoned pueblo, Vargas was met there by a detachment of the men he had left behind, who, fearing foul play, had decided to hasten to his side. The governor was pleased, and after thanking them, he notified them of what had happened. That night was spent under heavy guard.[35]

Until nine o'clock the following morning Vargas awaited an answer; but neither did his trusted friend Don Juan appear nor was an answer from Pacheco forthcoming. Impatient, Vargas called out one hundred of his men, the soldiers of the presidio and the militia, as well as the chaplains and *cabildo*

[35] Vargas' journal, July 3-4, 1694.

members, leaving the rest of the camp to guard the horses, mules, and equipment. In chorus the force cried out: "Blessed be the Holy Sacrament of the Altar!" They then rode to the pueblo. A glance at his watch told Vargas it was eleven o'clock; he spurred his horse, and his men, following double file, kept pace. The entrance to the canyon was reached; the Taos natives had moved farther into the mountain fastness. They had guards posted behind the rocks and thickets dominating the entrance to their natural stronghold. The Spaniards asked for Don Juan, but the rebels answered only with vague and ambiguous phrases. Now, through an interpreter, Vargas told those within hearing distance that he would wait until one hour past noon, and if by then Don Juan and Governor Pacheco did not come out he would order the sacking of the pueblo. After a long wait Vargas again looked at the watch; it was after one o'clock, and the lookouts he had stationed on the high rooftops of the pueblo dwellings reported no one in sight. Making good his threat, the Spanish leader ordered his soldiers to enter the houses. The lower rooms were broken into with an iron crow bar, and until evening the muleteers, who had been called into the pueblo to carry off the spoils, were engaged in loading the mules with a large quantity of maize.[36]

That night all was still in the direction of the mountain retreat of Taos; but across the canyon leading south to Picuríes a great smoke could be seen in the moonlight. The Spaniards thought the Picuríes were sending up smoke signals assuring the Taos of aid in case of need. Until late into the night the muleteers and others worked incessantly hulling maize to lessen its bulk, while the soldiers kept constant vigil patrolling the camp all night in relays of ten. Throughout the following day smoke signals in increasing numbers could be seen on the mountain tops all around the valley of Taos. Since it was well nigh impossible to transport the heavy loads of grain over the difficult mountain passes by way of Picuríes without great risk of being trapped by the rebels and annihilated, Vargas and the leaders cast about for a safer return route to Santa Fé. Some of the older members of the expedition, old residents of New Mexico who apparently knew whereof they spoke, suggested a

[36] *Ibid.*, July 4, 1694.

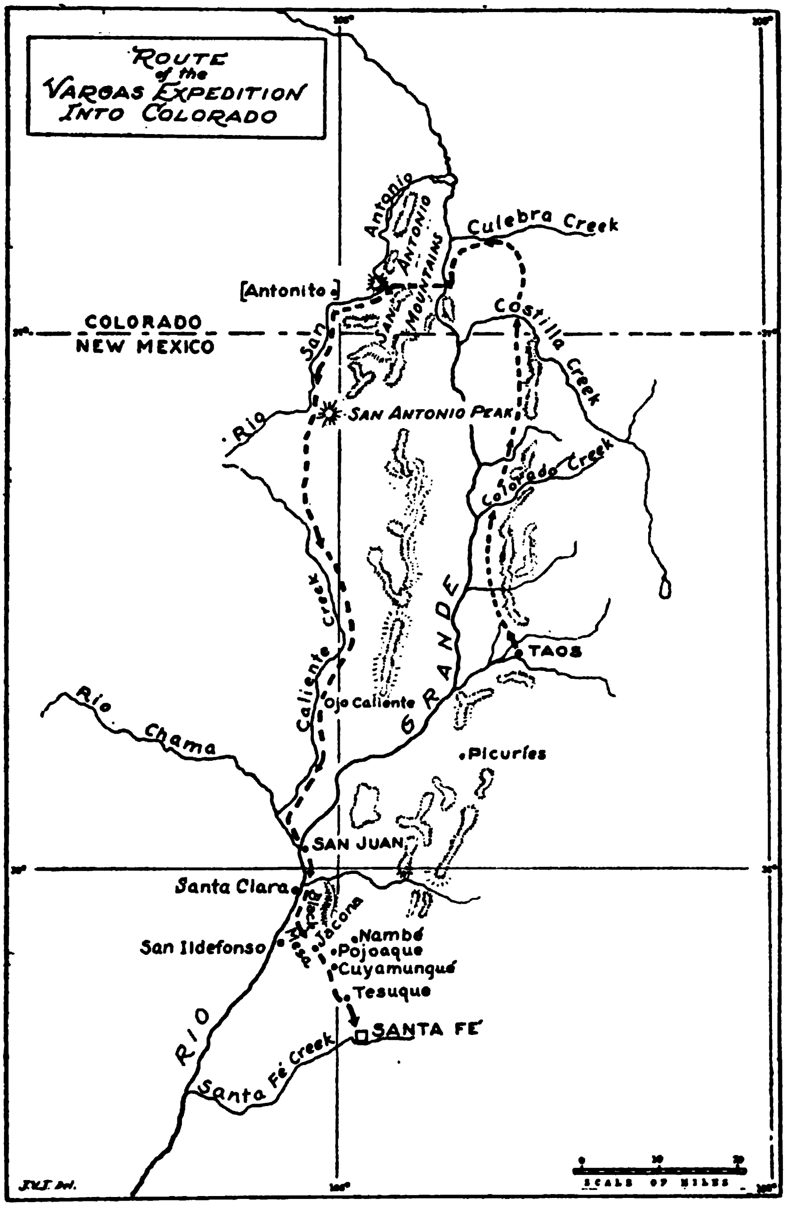
roundabout route which would delay the succoring of Santa Fé, to be sure, but which would definitely assure the safety of the expedition. The plan was to go directly northward into the Ute country, on the fringes of what is now southern Colorado, then circle to the west and return to the capital by way of the Chama River, thereby evading the enemy completely. The Utes, they were confident, had always been the friends of the Spaniards, and this would be an excellent occasion to renew friendly trade relations. Furthermore, buffalo would be found, which would help provide food for the people, adding a little variety to the everlasting diet of maize preparations.[37]

Vargas was won over to the plan. Convinced that Santa Fé was secure, since all the dangerous enemies seemed to be occupied in following him, he made preparations for the long, circuitous journey ahead. Late into the night the expedition made ready, the loading of the maize onto the pack animals being a slow and tedious task. Finally, at about one o'clock in the morning, July 7, the expedition set out, supposedly unobserved, taking the road which led due north to the land of the Utes. But the Spaniards scarcely had gone a half a league northward along the edge of the mountains in which the Taos were hidden, when the sight of a low fire signal gave indication of enemy awareness. As a precautionary measure Vargas now ordered that the expedition march in three compact divisions, each one close at the heels of the other: forty soldiers in the vanguard led by the field captain Juan Olguín, followed by the train, camp and food supplies; Vargas and the fighting squadron in the middle, accompanied by the guard of the royal banner, the military leaders, the missionaries, and a flying squadron; and Eusebio de Vargas and thirty soldiers in the rear, guarding the horses and mules.

After travelling about two leagues the little army crossed the Arroyo Hondo. From there it followed a road along the edge of the mountains which was fairly safe because the hills of the region were clear of large trees; torrent beds were frequent, giving relief to the camp. At ten o'clock in the morning of July 7, some five leagues north of the Arroyo Hondo, they came upon fresh tracks of a large troop of Indians from

---

[37] Vargas' journal, July 5-6, 1694.

ROUTE of the VARGAS EXPEDITION INTO COLORADO
COLORADO
NEW MEXICO
Antonio
SAN ANTONIO MOUNTAINS
[Antonito]
Culebra Creek
Costilla Creek
San Antonio Peak
Rio San
Colorado Creek
Caliente Creek
Ojo Caliente
Rio Chama
RIO GRANDE
TAOS
Picuries
SAN JUAN
Santa Clara
San Ildefonso
Jacona
Nambé
Pojoaque
Cuyamunqué
Tesuque
SANTA FE
Santa Fé Creek
SCALE OF MILES

the mountains. Immediately Vargas ordered those whose horses were jaded to change mounts. While passing through a deep mountain gorge, they were surprised by an ambush of eighty Taos Indians, five of whom were killed and two captured before they took to flight. From one it was learned that Pacheco, having thirty Indians spying on the Spaniards constantly, had ordered eighty young braves with their war captains to waylay Vargas and kill him. They said that Governor Juan of Pecos was alive but held prisoner. Both of the Indians were absolved by Father Alpuente, one of the chaplains, and executed before a firing squad. The march was resumed to the Colorado River, where the tired army made camp for the night.[38]

No long rest was granted here, for the confines of the Colorado River were inhabited by the Apaches del Acho, who were the bitter enemies of the Utes. It was, therefore, advisable to depart from this place immediately. After passing through a beautiful country of many fertile river valleys, Vargas pitched camp on the bank of Culebra Creek, nine long leagues north of the Colorado,[39] within the borders of the present state of Colorado. The Culebra was followed westward four long leagues to where it emptied into the Río Grande.[40] At a distance of slightly less than two leagues to the south of this point the river was crossed. From there the expedition passed on four leagues due west to the San Antonio River, just below the mountain from which it derived its name. Here Vargas rested his weary band. No more attractive spot could have been chosen, and the Spaniards, no longer being followed by the enemy, relaxed for the first time in many days. Vargas described the place in glowing terms as a magnificent meadow along a beautiful mountain stream; two leagues beyond lay a spacious valley covered with buffalo. This was a portion of the beautiful San Luis Valley, in southern Colorado.

Camp made, eighty of the men went to hunt elk and buffalo for food. A herd of over 500 buffalo was seen, but they stampeded when they spied the Spaniards; still, fourteen were killed, along with some deer "as large as elk." The next day

38 Vargas' journal, July 7, 1694.
39 *Ibid.*, July 8, 1694.
40 *Ibid.*, July 9, 1694.

was spent in the same fashion. This day Vargas took out one hundred men on the buffalo hunt, but the stampede of the day before had scattered the herd, and the bag of the day was only half as large. Having enjoyed a veritable holiday, nevertheless, Vargas planned to hurry on to Santa Fé early the next morning. All the while, smoke signals had been raised from time to time in the hopes of attracting the attention of the friendly Utes.[41]

In the early morning hours of July 12, while the Spaniards were breaking camp, they were attacked by a large band of Utes, armed with bows and arrows and war clubs.[42] Taken completely off guard, six were wounded before they could gather their wits. The situation was soon under control, however, and when eight Utes had been killed, the others fled across the river.[43] From there they waved a buckskin as a flag of peace, recrossed the river, and mingled peacefully as though nothing had occurred. There were almost three hundred of them counting the women. Their apologetic explanation for the attack was quite plausible. They pointed out that before the revolt of 1680 they had been the friends of the Spaniards, but had long been the enemies of the Tewas, Tanos, Picuríes, Jémez, and Keres. During the period of Pueblo Independence these Pueblo enemies had often come to this region, which the Utes considered their own private hunting ground, disguised as Spaniards. Hence the recent misfortune, the result of mistaken identity.[44] The Spaniards accepted the story in good faith, and the expedition departed with manifestations of friendship on both sides. The Utes were invited to Santa Fé to trade with the Spaniards as had been their custom prior to 1680.

Vargas placed his trust in his faithful Indian guide, who promised a direct short cut to Santa Fé. The San Antonio River was followed in a southwesterly direction some eight leagues to another San Antonio Mountain, just to the east of the river at this point. On July 15, by way of the Ojo Caliente River, the mouth of the Chama River, where it flows into the Río Grande,

---

41 *Ibid.*, July 10-11, 1694; Vargas to the viceroy, Santa Fé, September 1, 1694.

42 Vargas' journal, July 12, 1694.

43 *Ibid.*; Bancroft, *Arizona and New Mexico*, 210, is incorrect in his statement that the attack was made on the night of the 12th. He is again in error when he states that eight Spaniards were killed.

44 Vargas' journal, July 12, 1694.

was reached. San Juan pueblo was only three leagues farther on, and Santa Fé itself only twelve leagues away. The expedition crossed the Río Grande in view of San Juan pueblo, spending the night near the edge of the river a short distance from the enemy-occupied mesa of San Ildefonso.[45]

The next morning the pack train and most of the camp were sent directly to Santa Fé, while Vargas, with forty soldiers, went to reconnoiter the mesa of San Ildefonso. The rebels were still strongly entrenched there, and as the Spanish leader had no desire to provoke a battle, he went on his way, joining the vanguard at Jacona. From there they proceeded directly to Santa Fé, where to his joy Vargas found that the city had experienced peace and quiet during his absence.[46] But this joy was mingled with great sadness, for he also learned this same day, from Pecos Indians who arrived with glazed earthenware to sell, that Don Juan of Pecos had not yet been heard from by his fellow tribesmen. Had he been treacherously slain at Taos? No one knows, for Don Juan, great and admired friend of the Spaniards, was never heard from again.[47]

From the economic viewpoint the expedition was a real success. The 300 fanegas of grain taken at Taos were turned over to the *cabildo* for distribution among the families. The loss of the Indians in provender was the gain of the Spaniards. Santa Fé could survive, and the position of the Spaniards could be consolidated around the city, only by thus gradually solving the food problem. No more formidable weapon of war could have been used against the hostile Indians than the seizure of their vital grain stores. Every effort was being made to win the hostile Pueblos by peaceful means, and by long months of diplomacy; where this failed, centers of resistance gradually had to be eliminated by force of arms.

---

45 Vargas' journal, July 13-15, 1694.

46 *Ibid.*, July 16, 1694. During the seventeen day excursion Vargas and his courageous band travelled a distance of over 120 leagues. For a detailed account of Vargas' expedition into Colorado, see J. Manuel Espinosa, "Governor Vargas in Colorado," *New Mexico Historical Review*, XI (April, 1936), 179-187; *Idem*, "Journal of the Vargas expedition into Colorado, 1694," *Colorado Magazine*, XVI (May, 1939), 81-90.

47 Vargas' journal, July 17, 1694; Vargas to the viceroy, Santa Fé, September 1, 1694.

CHAPTER XI

PACIFICATION OF THE PUEBLOS

The sound of military music and the voice of the official crier called all to the public squares of Santa Fé on July 20, 1694. When the sundry inhabitants had gathered, the crier read a proclamation announcing the campaign, long delayed, against the Jémez and their confederates the Keres of Santo Domingo. All were to be in readiness to start on the morrow, with the exception of the guard of the gateway to the villa. The next day, under a hot morning sun, Vargas, with 120 men and all camp attendants and accessories, with chaplains Farfán and Alpuente, sallied forth.[1]

The first night was spent at abandoned La Cieneguilla, just beyond the Hacienda del Alamo. At eleven o'clock the next morning, six leagues had been covered over a very rough road, under a burning sun, to Santo Domingo, on the left bank of the Río Grande. In the ruined pueblo the band enjoyed a siesta and food before crossing the river. While at Santo Domingo, a courier arrived from Sia with a written message from Governor Ojeda of Santa Ana, who reported an attack of the previous day on his pueblo by the combined forces of the Keres of Cochití, and the Navahos, in which four allied warriors were slain. The raiders withdrew only after one of their war captains had been killed.[2] The river was crossed in view of San Felipe pueblo, whither the panicky Ojeda had come to meet the Spaniards. Vargas reassured him, and ordered him to return to his pueblo to organize the warriors of the three allied pueblos, whose services would be necessary in the impending attack upon the well fortified *peñol* of Jémez. After examining the various approaches to the enemy mountain retreat, Var-

---

1 Vargas' journal, July 20, 1694. All footnote citations in this chapter are from A.G.N., *Historia*, tomo 39, and A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140.

2 *Ibid.*, July 22, 1694. Santo Domingo was 10 leagues from Santa Fé.

gas passed on to Bernalillo, twelve leagues farther south, there to spend the night.[3]

Santa Ana was reached on July 23, late in the morning. Here Vargas was feasted and took rest in a room that had been newly built for him,[4] while an afternoon storm struck the mesa of Jémez. Toward evening the Spaniards advanced to Sia, where the allies of the three friendly Keres pueblos were gathered. Later in the evening all were dispatched to vantage points for an attack; twenty-five soldiers under Eusebio de Vargas, with Indian allies, were stationed at the rear approach to the mesa and *peñol* of Jémez, and the rest, commanded by the Spanish general, took their post at the main approach, which was at the foot of the slope facing the old pueblo of Jémez, a league off in the flat. In this manner the allies remained unobserved until dawn, when the two divisions attacked simultaneously. The mesa was swiftly carried by assault in a short, bloody battle. Only a handful of the rebel warriors escaped, many of them badly wounded;[5] eighty-four lost their lives: seventy in battle, five burned inside their houses, seven who hurled themselves over the cliff, and two captured warriors, a Jémez and an Apache, who were executed before a firing squad.[6] About 346 women and children were taken captive.[7] At sundown Eusebio de Vargas' troop went to spend the night on the mesa to guard the grain in the houses and the newly won position against counter attack. Vargas and the remainder of the soldiers were on vigil at the foot of Jémez mesa. The Spanish leader had returned special thanks to Saint James (Santiago), patron saint of Spain, whose intercession he believed responsible for this "miraculous victory," won on the eve of the saint's feast day.[8]

The next morning Mass was said in the plaza of Jémez pueblo. Afterwards Sergeant Major Antonio Jorge, who had

---

3 *Ibid.* The *peñol* to which the Jémez people had withdrawn was 3 leagues from their original pueblo (*Ibid.*, August 11, 1694).

4 *Ibid.*, July 23, 1694.

5 *Ibid.*, July 24, 1694.

6 *Ibid.*; *auto de remisión*, September 1, 1694.

7 *Ibid.*; Vargas' journal, July 24, 1694. Some horses and 172 sheep were taken, 106 of which were turned over to the governor of Sia, in order that he keep them for the missionary later to be designated for that pueblo.

8 *Ibid.*

fought brilliantly in the recent assault, was sent to the mesa-top with fifty or more young Indian prisoners, and pack animals, ordained to the tedious task of bringing down the large quantities of grain found there. Two loads of grain were dispatched without delay for the relief of Santa Fé. By nightfall 110 sacks of unshelled maize were brought down the steep slope of the mesa to the abandoned pueblo below, where it was hulled in one of the houses which had been swept out for the purpose. And this went on for over a week.[9] The extremely large supply of grain which the natives had carried in vain to the top of the recently conquered mesa, over 500 fanegas, presented a difficult transportation problem. It would take at least two months to carry down all the grain from the mesa, not to mention its transportation to Santa Fé, twenty-five leagues away. To avoid unnecessary delay Vargas requested Farfán, procurator general of the custodia in charge of the wagon train at Santa Fé, to permit him to bring the wagons as far as the ford in the river facing San Felipe pueblo, at which point the grain could be loaded on the wagons from pack animals and from there carried on to Santa Fé. When Farfán agreed to place fourteen wagons at the disposal of the governor, Captain Eusebio de Vargas and the venerable procurator general, escorted by twenty soldiers and accompanying pack animals laden with maize, now made ready to hasten to Santa Fé to obtain the wagons.[10]

They were fully armed and mounted, and about to leave, when several shots were suddenly heard from the *peñol* atop the mesa. This halted the departure. Immediately, Vargas ordered the horsemen to the aid of the mesa guard. About an hour later the soldiers returned from the *peñol* bringing prisoner a war captain of the rebellious Keres pueblo of Santo Domingo. It turned out that the Santo Domingo Indian leader just captured had been wounded in the recent foray, his right shoulder and elbow bruised and one leg badly damaged, and dragging himself to safety, he had hidden among the rocks near the top of the mesa after his escape. But crazed with thirst he

[9] *Ibid.*, July 25-26, 1694. Two trips were made daily, one in the morning, and one in the afternoon.

[10] *Ibid.*, July 26, 1694.

had dragged himself to the top under the delusion that it was unoccupied, and since it was occupied by a guard of thirty soldiers, he had been easily captured. The Indian was brought before the governor and questioned. He told where the Indians had gone: to Taos, to Cochití, and a few to join Navahos. He promised to show the Spaniards where the natives of Santo Domingo had hidden their maize and the location of nine *coscomates*, or maize caches, and hence his life was spared. But more careful precautionary measures had to be taken. Sentinels were posted everywhere and the guards were strengthened. Although that night was passed without disaster, a muleteer standing guard at one of the entrances to the pueblo was seriously wounded by the arrow of an enemy spy.

The following day, July 27, Eusebio de Vargas and his squadron finally departed for Santa Fé.[11] The recently defeated natives and the allies busily employed in carrying the heavy loads of maize down the steep *peñol* completed their chore on August 2.[12] Nearly half of it was given to the Indian allies who had participated in the enterprise. Then the houses on the *peñol* were burned and razed as an example to the other rebels. When, next day, Eusebio de Vargas returned, he left the wagons at the river crossing, where they were loaded with 240 fanegas of maize, and sent to Santa Fé under the direction of the majordomo of the wagons, along with the captives, 346 in all, and an escort of twenty soldiers.[13] Governor Vargas now went with forty soldiers and sixty allies to Santo Domingo in search of the hidden maize reported by the wounded captive; but the report proved to be a hoax, and the captive was shot.[14]

Vargas remained to search for the bones of Fray Juan de Jesús, one of the martyrs of 1680. A certain Indian woman and a boy said that the body was buried near the *estufa*, or kiva, in the main square of the old Jémez pueblo. The directions

11 Vargas' journal, July 27, 1694.

12 *Ibid.*, July 24 to August 2, 1694. It took nine days to carry down all of the maize.

13 *Ibid.*, August 5-8, 1694. It seems that the wagons were at this time brought to a place out on the flat one league from the mesa, to which point the maize was carried on pack animals from the foot of the *peñol*, a task which was described as most difficult and tiring.

14 *Ibid.*, August 4, 1694. The round trip from Jémez was 8 leagues.

were true, and the martyr's remains were unearthed. The skeleton was short of stature, and certain other known features still visible, such as a bald head and small nose, convinced all of those present that these were the remains of the missionary. An arrowhead was embedded in the spine, behind the shoulders, a part of the colored arrow still attached, and rotted fragments of a brown garment were found.[15] On August 10 Vargas was back in Santa Fé. The venerated bones of Father Jesús were wrapped in silk and placed in a box in Vargas' own room. The key to the box was turned over to Father Juan Muñoz de Castro, the vice-custodian.[16] On the following day the remains were buried in the chapel which served as parish church for the presidio, next to the main altar on the gospel side. Vargas and all the soldiers and settlers were present at the solemn religious ceremony. The record of the discovery of the bones was then turned over to the missionaries to be placed in the archive of the custodia.[17]

Five days later, on August 16, Captain Antonio Jorge arrived at the capital with the main part of the army. He brought with him two Jémez rebels who had come out to meet him carrying a cross near San Felipe, and offering submission in the name of the recently defeated Jémez. Their governor, they said, had not come to sue for peace because he had sustained a broken leg in the recent battle. Seventy-two men and women had escaped at the time of the assault. More important, they further stated that a certain Diego, one of the native leaders most responsible for the rebellious attitude of the Jémez people, would be brought by them before the Spanish governor. Vargas dealt with them diplomatically, and told them that if they rebuilt their church and reoccupied their pueblo at old Jémez, and renewed their vassalage to Spain and the Catholic Church, he would restore to them their women and children, and pardon them of all past offenses.[18] Ten days later sixteen Jémez leaders, fulfilling their promise, arrived at the capital with the In-

---

15 *Ibid.*, August 8, 1694; *auto de remisión*, September 1, 1694; *auto*, Santa Fé, August 11, 1694.

16 Vargas' journal, August 10, 1694.

17 *Ibid.*, August 11, 1694. Father Juan de Jesús was a native of Granada, in Andalusia.

18 *Ibid.*, August 16, 1694; *auto de remisión*, September 1, 1694.

dian leader named Diego. His life was spared on the intercession of the missionaries, the Pecos allies, and the Jémez leaders who had brought him, and his sentence was commuted to ten years' labor in the mines of New Vizcaya. These Jémez leaders promised to do as they had been ordered, and were given four carpenters' hatchets and four hoes to facilitate their work. They were also allowed to visit their women and children who were in captivity. Vargas now consented to restore these captives on condition that the Jémez first prove their loyalty by aiding him in a campaign to bring the natives on the mesa of San Ildefonso to terms. Upon the return to the capital from this proposed expedition, a missionary would be selected to be stationed at Jémez, and he would take the native Jémez people (the *chusma*) with him.[19]

The Jémez leaders agreed, so Vargas immediately made definite plans for the expedition. One half of the Jémez warriors should join him in the campaign, the other half should stay behind to protect their pueblo. Vargas then gave them a cord with five knots, signifying that in five days he expected these warriors to be on hand. All was done in secrecy. The campaign was postponed several days, however, on the request of Pecos, for some Apaches had just arrived from the plains to trade. A number of Spaniards went to Pecos to join in the trading, although prohibited absolutely the use of horses as a medium of exchange.[20] Meanwhile, to the viceroy Vargas sent his usual lengthy reports on recent events and developments, along with copies of his campaign journals. Among other things he repeated that his agent Juan Páez Hurtado was having great difficulty in attempting to gather colonists for New Mexico, a project which the viceroy had authorized, but which was apparently receiving no cooperation from the royal authorities at Zacatecas and other places on the northern frontier.[21]

Vargas was now ready to strike the decisive blow against the Tewas and Tanos and their confederates, all of whom were

19 Vargas' journal, August 26, 1694; *auto de remisión*, September 1, 1694.

20 Vargas' journal, August 28, 1694.

21 Vargas to the viceroy, Santa Fé, September 1, 1694, and Vargas' journal, September 2, 1694.

concentrated on the mesa of San Ildefonso. The public proclamation was made on September 1. With all his available force, including one hundred and fifty warriors from Jémez, Pecos, and the three friendly Keres pueblos, he marched on September 4 to assault the mesa, by way of Tesuque, Cuyamungué, Jacona, and San Ildefonso. At two o'clock in the afternoon the mesa came in view. Scarcely did the enemy see the allied forces approaching when they commenced their usual hostile shouting. Vargas ordered the assault. For more than three or four hours the enemy kept the allies at bay with a storm of stones, darts, arrows, and other missiles. Eleven Spaniards were wounded, including the valiant soldier Antonio Jorge: an arrow passed through the fleshy part of his right arm. Vargas and his men now withdrew to the edge of the Río Grande at the west end of the mesa. After a short lull, at seven o'clock in the evening, a second assault was made. In this engagement two of the allies were slain, two others wounded. As it was already late, the battle was brought to a close, and the Spaniards retired to their camp for the night. The wounded were sent to Santa Fé the following morning, with a message ordering immediate reinforcements.[22]

The rebels had planted their fields in the river valley. Therefore, besieging them on the mesa would cut them off from their foodstuffs, which Vargas decided to use for his troops. When, however, Sergeant Juan Ruiz was espied moving toward the fields with some twenty mules, the provoked enemy charged down the slope, and engaged their foe for two full hours in a skirmish, losing two braves. For several days the Spaniards followed these tactics, hoping to starve the mesa people into submission.

In the midst of battle Vargas found time to write to the viceroy, outlining the needs of his troops and of his colonists. Of the twelve quintals of powder that Farfán had brought up, ten were already used up. Vargas asked for twelve more from Parral. Furthermore, Farfán had not brought any lead, as the viceroy's orders had called for. To satisfy the needs of

22 *Ibid.*, September 4-5, 1694. The two killed were a Spaniard, named Francisco de Santiago, and a mulatto of La Puebla, named Sebastián Luis.

the colonists Vargas put in the following order: 2,000 varas of flannel cloth; 2,000 varas of fine cloth; 1,000 varas of blue woolen cloth; 2,000 blankets from Villalta; 500 campeches; 2,000 varas of flowered linen; 2,000 varas of wide sack cloth; 1,000 varas of wide chapaneco; 100 dozen men's leather shoes; 150 dozen women's shoes; 50 rolls of Brittany linen; 12 spools of sewing silk; 80 spools of buttonhole silk; 20 skeins of maguey fibre; 30 dozen hats; 100 dozen pairs of men's stockings; 100 dozen pairs of women's stockings; 150 gross of silk buttons; 20 dozen women's shawls from Guachinango and Misteca; 12 spools of assorted ribbons; 50 rolls of goat hair cloth; 50 rolls of mitanes; 30 rolls of camel hair cloth; 20 packs of soap from La Puebla; 200 bars of crude soap; the necessary blankets in which to distribute these articles; and 300 pesos worth of medicine for the wounded and the sick. Also, the viceroy was asked to pay the representative of General Antonio de la Campa of Sombrerete 4,715 pesos in return for 1,070 head of livestock purchased by Hurtado and already driven up to El Paso.[23]

Meanwhile, on seeing their ripening maize being consumed by the Spaniards, the wrath of the confederates knew no bounds. On September 7, at nine o'clock in the morning, they made a surprise rush upon the sentinels; but soldiers dashed against them, and they were repulsed after an hour's skirmish in which they suffered six killed and many wounded. One of Vargas' Indian allies scalped an enemy warrior, and he and his native companions joined in a war dance, accompanied by war songs, around the victim's dead body, to celebrate the feat. A careful vigil was kept that night, with the camp heavily guarded.[24]

Vargas' strategy proved successful, for the enemy confederates soon became discouraged. At seven o'clock in the morning of the following day, when all was deathly silent in the direction of the mesa, one of the rebel leaders suddenly came down from the natural stronghold to sue for peace. An advance guard immediately relayed the news to Vargas, who laid down the terms of surrender. The confederates, many of whom

[23] Vargas to the viceroy, San Ildefonso, September 6, 1694; *Idem* to *idem*, San Ildefonso, September 7, 1694. The words *campeches*, *chapaneco*, and *mitanes* refer to different kinds of cloth.

[24] Vargas' journal, September 7, 1694.

hove into view at various points on the rim of the mesa, were timid and afraid; so Vargas went to the foot of the mesa with his leaders, the alférez carrying the royal banner, and unarmed he hailed them in a friendly manner. They answered "Glory to the Blessed Sacrament!" in the Spanish fashion. Seeing how pleased the Spaniards were with their salutation, they began to come down unarmed to where Vargas was, there to be met with outstretched arms and embraces. In this manner an important Spanish victory was won. The natives promised to become faithful Spanish subjects and good Christians, and gave Vargas trifling gifts of buffalo robes, buckskins, and elk skins to appease his displeasure. The leaders promised to come down and discuss matters more fully the following morning. Vargas wrote in his campaign journal:

> I called them my children, and told them how much it had grieved me, the other time that I had come, to learn that they had not then made the resolve which they now made on this day. [I told them] that they should be very devout, for this day was the feast of the Nativity of Our Lady, and that she had been in sorrow over them, for she was Our Mother and judge; and I ordered the royal alférez to show them Our Lady of Remedies, whose image was on the royal banner. I assured them before the image of said Divine Lady, and by the Holy Cross of the rosary, that, in the name of His Majesty the King, I fully pardoned them and all those who were living on the mesa. All of the people were viewing this momentous scene. Lastly, I told them I had buried beneath the soil all that they had done, and that from this day forward they should always remember what they had done this day, which was to promise me that they would again live as Christians and be very obedient subjects of His Royal Majesty.[25]

True to their word, the Indian leaders appeared at Vargas' tent at the time specified. The people on the mesa had their fields in scattered localities, and they asked permission to remain on the mesa until after winter, as it would be difficult to rebuild their homes at this time. But Vargas answered that he could neither offer full pardon nor lift the siege till all the pueblos were reoccupied. The leaders begged for fifteen days, and Vargas finally consented to an extension of eight days, by which time all of the pueblos must be reoccupied without exception. The rebels agreed fully with this stipulation, the siege

[25] *Ibid.*, September 8, 1694.

was raised, and during the day many natives came down from the mesa to mingle as friends with the Spaniards. Four arquebuses which they had previously captured were voluntarily surrendered. The camp spent the night at Tesuque, while Vargas and the leaders returned to the capital. By September 10 the Spaniards were all back in Santa Fé.[26]

Since the Jémez warriors had assisted punctually against the rebels of San Ildefonso mesa, their leaders now asked the return of their people, who had been held in temporary servitude since the battle at the *peñol* of Jémez. In fulfillment of his promise, Vargas turned over to the faithful Jémez their women and children. This act won him great gratitude and brought forth protestations of a strengthened loyalty.[27] Word of this apparently got around. Several days later the chiefs of Tesuque, Santa Clara, San Lázaro, San Cristóbal, and San Juan came in with seven of fifteen mules missing from Farfán's train; they had been captured by some Keres of Cochití from the Apaches. Vargas "thanked them, and gave them hats, ribbons, and other articles which they value highly."[28] The Indian chieftains reported that their people were busy rebuilding the pueblos. Vargas now formally presented them with rods of office, in official recognition of their posts as governors and captains of war of their respective pueblos. After they had taken the oath of office, Vargas invited them to attend Mass at Santa Fé with him the next day, an invitation which they graciously accepted without hesitation.

Thus, after nearly a year of constant warfare, during which time the very survival of the Spanish colony was frequently threatened, New Mexico, except for Picuríes and Taos in the north, and the western pueblos, was at last pacified and permanently reconquered for Spain. The manner in which this was achieved was tangible proof not only of the soundness, but also of the comparative humaneness, of Vargas' Indian policy.

---

[26] Vargas' journal, September 9-10, 1694.
[27] *Ibid.*, September 11, 1694.
[28] *Ibid.*, September 13, 1694.

CHAPTER XII

REBUILDING MISSIONS AND SETTLEMENTS

A new problem had presented itself at Santa Fé. The colonists had subsisted most of the year just past on maize captured from the surrounding pueblos, Vargas wrote to the viceroy, and this represented an important saving to the royal treasury. But now the Indians of these pueblos were friends, and this method of subsistence was no longer possible; and the colonists had not yet had an opportunity to plant. Maize must be sent from Mexico to carry the settlers through the winter. Vargas was already arranging with Farfán for the transportation of 1,000 fanegas from the valley of Parral, purchased from Diego de Maturana, the cost of which was estimated at 3,000 pesos. For this he asked that funds be provided.[1] Meanwhile, Granillo was being sent to New Vizcaya with orders to purchase 3,000 fanegas of maize. There was no sense in depriving the natives further of their badly needed maize, and arousing feelings of bad faith.[2]

In spite of the dire needs experienced by the soldiers, settlers, and missionaries during these early days, steady progress was being made in laying the foundations for the firm and permanent habitation of New Mexico. With the pacification of the Indian natives of the vicinity of Santa Fé, the abandoned pueblos were reoccupied, missions were reestablished, and plans were made for the reoccupation and redevelopment of farms and ranches. On a two day tour of inspection of the newly submitted pueblos, beginning September 17, Vargas witnessed crosses set up at Tesuque and Nambé, houses rapidly being remodelled, and reoccupations going on. Near the small river running by Nambé, an Indian was found peacefully pasturing

[1] Vargas to the viceroy, Conde de Galve, Santa Fé, September 15, 1694. In this chapter, unless otherwise specified, all footnote references to Vargas' journal, and to reports and correspondence to and from the viceroy and other officials in Mexico City, are from A.G.N., *Historia*, tomo 39, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 140, and S.F.A.

[2] Vargas' journal, September 20, 1694. From later evidence, it would appear that some of the settlers were not as one with Vargas in this praiseworthy attitude, but instead were concerned only with their own economic plight.

his goats. He greeted Vargas with the words: "Glory be to the Blessed Sacrament!" Seventeen people were already living at the pueblo. The situation was much the same at San Lázaro and San Cristóbal. In each place Vargas took formal possession in the usual manner, raising the royal standard and crying out three times: "Long live the King, Don Carlos the Second, may God spare him, King of Spain and of all this kingdom and its lands and pueblos, and these natives who are his vassals!"[3] The soldiers then flung their hats high into the air, and the Indians joined in the celebration, tossing their blankets into the air in like fashion. The following day saw the formal submission, pardon, and repossession of San Juan, Santa Clara, San Ildefonso, Pojoaque, Jacona, and Cuyamungué, where the natives were busily reoccupying their homes or working in the fields.[4]

The province was now considered sufficiently pacified for the distribution of the missionaries, the rebuilding of the missions, and the reestablishment of political jurisdictions (*alcaldías*). When, on September 11, the vice-custodian, Father Muñoz de Castro, was presented with a petition signed by the eight missionaries (the others had withdrawn to El Paso) requesting, in view of the coming of peace, that they be assigned to Indian missions, plans were soon put into operation.[5] Two days later, Vargas and the vice-custodian, accompanied by an escort of presidial soldiers, left Santa Fé with the four missionaries selected for Pecos, San Felipe, Sia, and Jémez. At Pecos Father Diego Zeinos was left as missionary and Sergeant Major Francisco de Anaya Almazán as *alcalde mayor,* and the local Indian officials of the pueblo, after having been freely elected by their own people, were formally and ceremoniously given rods of office: the governor, the lieutenant-governor, two *alcaldes,* the *alcaide,* the *alguacil,* four church fiscals, and nine captains of war. These formalities were to be performed in essentially the same manner in all the other pueblos. Vargas

[3] Vargas' journal, September 17, 1694.

[4] *Ibid.*, September 18, 1694.

[5] *Parecer* of the religious of New Mexico, Santa Fé, September 22, 1694, signed by Antonio Carbonel, Jerónimo Prieto, José Diez, Francisco de Jesús María, Francisco Corvera, Juan Alpuente, Antonio de Obregón, and Diego Zeinos. B.N.M., legajo 4, doc. 7; Vargas' journal, September 20, 1694.

urged the Pecos to hasten the rebuilding of their church, and they promised to comply with his request.[6]

Father Antonio Carbonel was left at San Felipe on September 26,[7] and next day Father Juan de Alpuente took up residence at Sia, having Santa Ana as a *visita*.[8] In each place temporary chapels and humble but spacious headquarters for the missionaries were constructed. At San Diego de Jémez, to which Father Francisco de Jesús was assigned, the natives had set up a beautiful cross and a stone altar in the center of the square.[9] Universal manifestations of loyalty and obedience were given in each place to Vargas and the missionaries, especially in the three long-loyal pueblos of San Felipe, Santa Ana and Sia.[10] At Santo Domingo, two days later, on the way back to Santa Fé, the Keres leader El Zepe of Cochití, accompanied by his war veterans, came out to render obedience.[11]

Back in Santa Fé, natives from the surrounding pueblos were trading their produce with the settlers and mingling as the best of friends. Runners were now sent to San Ildefonso, San Juan, and San Cristóbal to tell the governors of these pueblos to be ready to receive their missionaries.[12] Those of Tesuque, Cuyamungué, and Pojoaque were to be designated when the rest of the missionaries should arrive from El Paso,[13] where four had withdrawn earlier in the year, with the custodian, to await the termination of the wars, or to recover from illness.[14]

Father Francisco Corvera assumed his duties at San Ildefonso on October 5; Jacona was his *visita*. The installation of the local Indian officials was carried out that evening at San

---

6 *Ibid.*, September 24, 1694.

7 *Ibid.*, September 26, 1694. Later stationed at Cochití and Taos.

8 *Ibid.*, September 27, 1694. A *visita* was an Indian pueblo or settlement, with its church or chapel, where services were performed, but without a resident missionary, and administered from a regular mission establishment. During the absence of the missionary, daily prayers, etc., were under the direction of designated Indian *fiscales*.

9 *Ibid.*, September 28, 1694.

10 At each place, as elsewhere, the local Indian leaders were officially invested in office, and the people were reminded to be respectful to their missionary, to obediently assist at prayers morning and evening, and attend Mass regularly.

11 *Ibid.*, September 30, 1694.

12 *Ibid.*, October 2, 1694.

13 *Ibid.*, October 7, 1694.

14 Vargas to the viceroy, Santa Fé, October 8, 1694.

Ildefonso, where Vargas spent the night. On the 6th Father Jerónimo Prieto was left at San Juan, also temporarily in charge at Santa Clara, and Father Antonio Obregón at San Lázaro and San Cristóbal, with residence at the former.[15] At each pueblo, with the exception of San Cristóbal, where the natives happened to be working in the fields, the native civil officers were officially inducted. Vargas could now notify the viceroy of the final pacification of New Mexico, after a continuous war of nine months. Missionaries were carrying on their regular functions in seven missions, not counting Santa Fé, and others were waiting to be established upon the return of several of the missionaries from El Paso.[16] The loyalty of the Pecos Indians even led Father Zeinos to petition Vargas for special privileges for his pueblo, and the governor sent the request on to the viceroy.[17]

Late in October the Junta de Hacienda in Mexico City decided upon Vargas' letters and reports of the month prior, in which the governor of New Mexico had asked for considerable aid in the form of maize, articles of clothing, medicine, and ammunition. There had been a slip somewhere in carrying out the orders with regard to the sending of bullets, and they were ordered sent immediately. One hundred pesos were granted for the purchase of lead at Santa Rosa or Casas Grandes; the powder, and medicine, too, were granted. Don Antonio de la Campa, or his agent, was to be paid 4,715 pesos at Sombrerete or Zacatecas for the purchase of 1,070 head of livestock already in the hands of Vargas' agent Hurtado; Hurtado was to be aided to assemble families of Parral, Sombrerete, Zacatecas, and Durango, and given the necessary sums at the royal treasuries in these localities, especially at Zacatecas and Sombrerete, the only places where he was having success in enlisting families. The articles of clothing asked for were considered an unnecessary expenditure and could not be supplied. Vargas was warned thenceforth to send full testimony to the viceroy before

---

15 Vargas' journal, October 6-7, 1694.

16 Vargas to the viceroy, October 8, 1694.

17 Father Diego Zeinos to Vargas, Pecos, October 14, 1694. Vargas answered that he would notify the viceroy, and did so (Vargas to Father Zeinos, Santa Fé, October 14, 1694, and Vargas to the viceroy, Santa Fé, October 14, 1694).

assuming the authority to mete out capital punishment to rebels.[18] These decisions were sent by courier to Vargas.[19]

In the meantime, Father Francisco de Vargas, the newly appointed vice-custodian of New Mexico, arrived at Santa Fé with the four friars from El Paso, and new missions were reestablished.[20] Father José Diez, pastor at Santa Fé since his recent arrival, was assigned to Tesuque, and Father Muñoz de Castro replaced him at the villa, with Father Antonio Moreno as his companion.[21] Toward the middle of November Governor Vargas and the new vice-custodian made a tour of inspection of the various missions, during which two new missionaries were placed, Father José García Marín at Santa Clara, and Father Diez at Tesuque.[22] Two weeks later Father Antonio Carbonel was established at Cochití, having been transferred from San Felipe, and Father Miguel Trizio was assigned to Santo Domingo.[23] On November 28 Vargas returned to

---

18 Report of the Junta General de Hacienda, Mexico City, October 27, 1694; see also report of the royal fiscal, Mexico City, October 25, 1694.

19 The viceroy to Vargas, Mexico City, October 27, 1694.

20 Vargas' journal, November 1, 1694. Father Salvador de San Antonio, in charge at Santa Fé prior to his departure, had returned to El Paso on Palm Sunday past. Father Vargas now became vice-custodian, replacing Father Juan Muñoz de Castro, commissary of the Holy Office, whom Father Salvador had left in that capacity at the time of his departure. For biographical data on Muñoz de Castro, who had served in the El Paso district from 1680 to 1693, see Certifications of the services of Fray Juan Muñoz de Castro, El Paso, June 28, 1692, and April 22, 1694, B.N.M., legajo 4.

21 Vargas' journal, November 5, 1694. Father Diez had been active in Mexico prior to his service in New Mexico. He spent three years in New Mexico, after which time he was recalled to the Franciscan college at Querétaro, later serving in important posts in his order. There is a biographical sketch of Diez in Fr. Juan Domingo Arricivita, *Crónica Seráfica y Apostólica del Colegio de Propaganda Fide de la Santa Cruz de Querétaro en la Nueva España*, segunda parte, Mexico, 1792, 189-206.

22 Vargas' journal, November 13-14, 1694. García Marín, although American born, was preaching in the province of Burgos, Spain, when he learned that missionaries were needed in Texas. He returned to America as a volunteer to work in that mission field, but he soon learned that Texas had been abandoned. Shortly after his arrival there was a call for volunteers for New Mexico, and he offered his services and was accepted. Fray José García Marín to the custodian, Santa Clara, December 31, 1694, B.N.M., legajo 3.

23 Vargas' journal, November 27-28, 1694. Trizio is also spelled Tirso in the documents. Father Antonio del Corral was designated by the father vice-custodian to take the place of Father Carbonel at San Felipe.

Santa Fé to attend to other matters, while the father vice-custodian, accompanied by a squad of ten soldiers, continued his visitation of the missions.

Before describing the new missions reestablished in the closing months of the year 1694, let us review for a moment their place in the general picture. In the seventeenth century New Mexico was first and last a frontier in the eyes of missionaries and civil authorities. The Franciscan Custodia of the Conversion of Saint Paul, in New Mexico, had attained great success prior to 1680. Indeed, the work of the custodia came to dominate the scene in the middle seventeenth century. Nevertheless, the custodia was never raised to the status of a province.[24] Until the end of the Spanish period it was to remain, as in the beginning, a custodia, under the jurisdiction of the Franciscan Province of Santo Evangelio in Mexico. The province of Santo Evangelio was the oldest on the mainland of the New World. The Franciscans had begun their work of conversion on a grand scale with the arrival of the so-called "Twelve Apostles" in 1524 in Mexico City. In that year the Custodia of Santo Evangelio was organized. In 1535 it was elevated to the rank of a province. Later other custodias were founded by the province of Santo Evangelio, many of these eventually to grow into strong mission fields, and become independent provinces themselves, and the creators of new custodias.

The attitude of the government toward the missions and the policies of the Friars Minor were in a period of transition during the reconquest and refounding of New Mexico. The trend toward secularization was already manifesting itself in the definite supremacy of the civil authority in all of the affairs of the province. In the relations between Church and State prior to 1680, the custodian was, next to the governor, the most powerful personage in New Mexico, and in some cases he was in reality more influential than the governor. This situation came to an end in 1680. At the same time the influence of the custodia was now greatly diminished, as changes were taking place in the organization of Franciscan missionary activity. Prior to this time the work of the missions was directed exclu-

[24] For a good description of the administrative organization of the Franciscans, see Scholes, "Problems in the Early Ecclesiastical History of New Mexico," *passim.*

sively by the eighteen provinces of the order throughout Spanish America, and their custodias and convents. But now the era of the apostolic colleges, or Franciscan seminaries, was beginning. In 1683 the missionary college *de Propaganda Fide* of Santa Cruz de Querétaro was founded.[25] This was the first of the great missionary colleges, whence zealous missionaries set out to convert the natives on the various Indian frontiers. These missionary colleges were to dominate the missionary field in the eighteenth century. During the period of the reconquest of New Mexico these transitional developments were all manifest. In the mission field, it appears that at this time the custodian usually dealt directly with the Father Commissary of the order in New Spain, rather than with the provincial, in important matters. The Franciscan missionaries now laboring in New Mexico were recruited both from the convents of the province, and from the newly established College of Santa Cruz de Querétaro.

The work of conversion among the New Mexico pueblos still presented most of the problems and difficulties characteristic of a new frontier. This the Friars Minor well knew from the bitter lessons of nearly a century of previous effort. The Pueblos were a sedentary people, and in this sense they were easier to deal with than the usual nomadic tribes of the frontier; but they had an equally narrow view of their place in society. Theirs was a primitive, isolated existence in the social and economic spheres, in which they were satisfied to remain. In great part because of their many years of sedentary localism, they were steeped in ancient pagan superstitions and nature-worship that many of them refused to give up at any price. They had no predilection for a more ordered and broader social world, built on the principles of Christianity, which constituted the basis of Western European civilization. This had been amply proved by the Pueblo Revolt of 1680. And yet the Spanish missionaries, with the cooperation of the civil authorities—not in the nineteenth century, with its new humanitarianism, but in the seventeenth century, as in the Spanish colonies of the century previous—were sincerely attempting to apply

[25] Francis Borgia Steck, O.F.M., "Los Colegios Misioneros Franciscanos en la América Española," *Ensayos Históricos Hispanoamericanos*, Mexico, 1940, 59-64.

the principles of the Bull of Pope Paul III, of 1537, concerning the natives of America, which declared them rational beings, with human rights equal before God with any hidalgo of Spain—the first official declaration of the equality of the colored races with the white. It was no easy task. Over on the Atlantic seaboard Puritan ministers were urging the use of dogs "to hunt Indians as they do Bears," for the Indians "act like wolves and are to be dealt with as wolves."[26]

At the close of the year 1694, Father Vargas sent out a letter to the missionaries now established at the various missions, requesting information on the progress thus far attained among the newly reduced tribes.[27] The missionaries were at this time distributed as follows: Francisco Corvera at San Ildefonso, José García Marín at Santa Clara, Juan Alpuente at Sia and Santa Ana, Juan Antonio del Corral at San Felipe, Miguel de Trizio at Santo Domingo, José Diez at Tesuque, Antonio Carbonel at Cochití, Jerónimo Prieto at San Juan de los Caballeros (or, de los Teguas), Diego Zeinos at Pecos. The native population of the various mission establishments and *visitas* was as follows: San Ildefonso, 188, and the *visita* of Jacona, forty; Santa Clara, 249; Sia, 279, and Santa Ana, 168; San Felipe, 240; at Santo Domingo about twenty persons usually attended Mass, most of the natives still residing on the mesa of San Juan de Jémez; Tesuque, 183, with many of the natives still residing elsewhere; Cochití, 500; San Juan de los Caballeros, 172; Pecos, 736.[28]

---

[26] Frederick J. Turner, *The Frontier in American History,* New York, 1920, 45. See also Lewis Hanke, "Pope Paul III and the American Indians," *Harvard Theological Review,* XXX (April, 1937), 65-102. Here, as in his *The First Social Experiment in America,* Cambridge, 1935, Hanke is aware that Paul III was but reaffirming "the official Christian doctrine of the spiritual equality of all men," but much of his discussion is built on a false conception of the spiritual and material aspects of the equality in question.

[27] *Carta Patente,* Fray Francisco de Vargas to the religious, Santa Fé, December 20, 1694, B.N.M., legajo 4, doc. 8.

[28] These autograph reports are filed in B.N.M., legajo 3, doc. 6. The authors, and date and place of writing, are as follows: Corvera, San Ildefonso, December 27; García Marín, Santa Clara, December 31; Alpuente, Sia and Santa Ana, December 28; del Corral, San Felipe, December 30; Trizio, Santo Domingo, December 27; Diez, Tesuque, December 22; Carbonel, Cochití, December 26; Prieto, San Juan de los Caballeros, December 26; Zeinos, Pecos, December 28; Muñoz de Castro, Santa Fé, January 4, 1695. See also Father Vargas' résumé of the above letters, B.N.M., legajo 4, doc. 6.

The reports of the missionaries gave evidence of real progress, although the attitude of the Indians varied in the different pueblos. Corvera, at San Ildefonso, spoke proudly of his flock, who knew their prayers, frequented the sacraments, and attended *doctrina* twice daily without fail. Each noon the children gathered in front of the church to pray. A number of Christian marriages had been solemnized, and illicit ones ended. He proudly described the mission church, which was well built and decorated, and could accommodate three hundred people. He had four sacristans, one of whom served Mass, and a choir of six singers. Daily, at noon and evening, the natives brought him *tortillas,* and whenever they went hunting, they did not fail to present him with quail, rabbits, and buffalo meat. On the last day of the church year the natives celebrated in the plaza and church, presenting him with a gift of twelve *costales* of maize, four of piñon, fish, and vegetables, sufficient food for all of Advent. Diez, at Tesuque, told how in the evenings the Indian governor of that pueblo was teaching Christian doctrine to his children. The natives of Santa Clara and San Lázaro were also well versed in doctrine.

In general, the Indians were responding to the efforts of the missionaries, a few receiving baptism and Christian marriage, all having adequate chapels with living quarters for the friars. More beautiful new mission churches were under construction. At Santa Ana the destroyed church was being rebuilt. It was the desire of the missionaries to make the church, rather than the *estufa,* the general meeting place of the pueblo community. The ringing of the mission bell called the neophytes to the church morning and evening for prayers and instruction in Christian doctrine. There the natives were instructed by the missionaries and by the natives most proficient in doctrine. The exercises were generally conducted in Spanish. A few of the friars already knew the native language of their wards; the others worked diligently to master the difficult native tongues. The principal prayers taught were the Our Father, the Hail Mary, the Creed, and the *Salve*; and the Commandments and the Sacraments of the Church were explained. No one was excused from these religious instructions, and those who were absent without a good reason were subject to

public penance or, in more serious cases, a lashing by their own native fiscal. It is perhaps not out of place to repeat here that contrary to the general belief, the natives were not hastily baptized, but were first instructed. Some adults who were willing, but had many doubts, underwent long instruction before the Sacrament was administered to them.

The Pueblo Indians were not averse to regular habits of industry, for they were by now accustomed to tilling the land, and tending their sheep, swine, chickens, and livestock. They also cultivated the fields and tended the sheep and livestock of the mission. But the poverty of the struggling new mission establishments was a serious hindrance to the effective work of the missionaries. A shortage of crops would force missionaries to use their own small allowance provided by the king to help their impoverished wards. They kept, under lock and key, a small supply of chocolate, tobacco, and other imported goods, which they distributed in small quantities as gifts to the most deserving Indians, as incentives to self-control, diligence, obedience, and Christian living.

In some of the pueblos the missionaries were having serious difficulty in stamping out the open practice of pagan rites. Corvera reported from San Ildefonso: "As you know, in all the plazas of the pueblos there are some stones where they offer ground maize and feathers, mixing this with many superstitions in order to ask for water and other things." Such piles of rocks were removed at San Ildefonso, Cuyamungué, and Tesuque. At San Juan de los Caballeros the natives were less tractable. There also they gathered rocks of different colors which they piled up, with a larger pile in the middle, and where they placed offerings of ground maize, *almagre*, feathers, straw, and the like; when admonished, they boldly answered that they had done this since ancient times, and that the attempt to prevent it had been one of the reasons for the uprising of 1680. The chief obstacles to the success of the missions were the open and underground activities of intractable medicine men and their sympathizers, and the depradations of the Apaches, both facilitated by the absence of military protection at the missions; the economic distress, which all were striving to overcome; and the occasional epidemics of small-

pox. The newly established missions were soon to suffer a cruel and disheartening setback; but they weathered the storm, and have survived to this day.

Women and children who during the period of Indian rebellion had been taken captive and distributed as servants among the colonists and soldiers were now gradually given their freedom, as Vargas had promised, although not without some opposition from their masters. The hostages of Cochití were set free on December 4.[29] The Tano and Tewa women held in servitude had their own way of escaping; somehow they got away unnoticed with departing friends and relatives come to visit them. When the governors of the Tewa and Tano pueblos were confronted with the facts, without hesitation they returned forty-five fugitives, thus gratifying Vargas so much that he responded chivalrously by granting them release and a promise of freedom for all shortly. He proposed that in the planting season they be settled on the site of the abandoned pueblo of La Cieneguilla, four to five leagues west of Santa Fé.[30] These plans pleased the natives, but created for the governor many bitter foes among the more economically minded colonists. The native governors who had come remained in the capital for the Christmas holidays. As rewards for their loyalty, Vargas ordered cloth cloaks made up for them, and they were given hats and other gifts.[31]

On November 20 the Junta de Hacienda in Mexico City authorized the grant of funds to pay for the 3,000 fanegas of maize for which Vargas had sent Granillo south two months earlier, at the rate of three pesos per fanega, plus freightage. But, resolved the Junta, since the Indians are again in their pueblos, and since the missions are being rapidly reestablished, each of the settlers should be planting and cultivating his plot of land, for the soil was known to be fertile; definitely the only reason why the purchase of maize was being sanctioned at this time was that the Spaniards had been engaged in almost constant war and had had no time to plant their fields. And to make the officials in Mexico City fully aware of the actual

29 Vargas' journal, December 4, 1694.
30 *Ibid.*, December 6, 10, 21, 1694.
31 *Ibid.*, December 21, 1694.

situation in New Mexico, its needs and state of pacification, Vargas was ordered to send to the viceroy a clear and full report on the exact number of pueblos and extent of territory reconquered, a complete census listing the number of Indians pacified, the size of the families, and their occupations. Then, after praising Vargas, and also all the soldiers and settlers, and the Pecos and other Indian allies for their part in the recent victories, the viceroy assured the governor of New Mexico that his glorious achievements in the service of both Majesties, the King and the Church, would be brought to the attention of the Spanish monarch for appropriate reward.[32]

Meanwhile, Hurtado was still hard pressed to enlist additional colonists for New Mexico and to obtain the essential financial aid promised by the royal authorities at Mexico City and authorized by viceregal orders of July 16 and October 27 past. To the royal authorities at Zacatecas, Hurtado made his statement. When he left El Paso on June 25, 1694, in pursuance of Governor Vargas' orders, and with the approval of the royal authorities in Mexico City, he had in his employ twenty-one soldiers, four settlers, and twenty-one Indians for the purpose of conducting the cattle from the hacienda of Atotonilco to Santa Fé. The expenses for food and other needs incidental to the carrying out of this task had amounted to 820 pesos, he said, and he was appealing to the Zacatecas authorities for satisfaction, as the royal authorities in Mexico City had authorized; and further he was entitled to payment to cover his expenses while recruiting families, during which task he was supporting as best he could seven soldiers, who up to November 27 had helped him recruit families.[33] The royal treasury at Zacatecas stated that it had no orders from the viceroy to meet these demands in full, but gave him 350 pesos for the time being, in order to facilitate his activities while in that city.[34] Hurtado placed the whole question before the

[32] Report of the Junta de Hacienda, Mexico City, November 20, 1694.

[33] Juan Páez Hurtado to the royal authorities, Zacatecas, December 2, 1694.

[34] Report of the royal treasury of Zacatecas, Zacatecas, December 2, 1694; Hurtado to the viceroy, Zacatecas, December 6-7, 1694.

viceroy. He needed money to pay rent for the temporary housing of himself and his aides, and to support the families being assembled.[35]

The government in Mexico City investigated the whole matter with its customary thoroughness, and all the important records pertaining to the question were brought together and reexamined. All statements checked with the records,[36] and consequently, on December 22, the Junta de Hacienda ordered the royal treasury in Zacatecas to pay the 820 pesos, minus the 350 pesos already granted; Hurtado was told to complete the recruiting as soon as possible, and for a period of one month the treasury of Zacatecas should provide quarters for the families already gathered and provide food for the period of their transit to Santa Fé. Hurtado was ordered to enlist no bachelors under any circumstances, as they usually caused trouble.[37]

As the year 1695 opened, New Mexico was at last laying the foundations of self-sufficiency and permanency. Vargas wrote to the viceroy, "With sails full we forge ahead." Twelve missions had been reestablished, including the one at Santa Fé. The only important pueblos in the upper Río Grande valley still without a missionary were Picuríes and Taos. But thus far all of the colonists were living in Santa Fé and its immediate environs. On the arrival of Hurtado's colonists, Vargas planned, with defensive precaution, to found new settlements. It was hoped that they would arrive in April in time for plant-

---

[35] *Ibid.*

[36] It was seen that Hurtado, whom Vargas had left as *Justicia Mayor* at El Paso in 1693, was duly authorized by the governor of New Mexico to enlist colonists for Santa Fé in the northern provinces of New Spain, with full official approval in accordance with a viceregal decree of March 26, 1694. Also at the meeting of the Junta of July 11, 1694, Hurtado's appointment had been officially authorized, and repeated viceregal orders had been sent to the authorities at Durango, Parral, Sombrerete, and Zacatecas, requesting the prompt payment of the expenditures of Hurtado and the families under his charge, and also the expenses for the conducting of the families from Parral, or any other properly designated point of departure, to Santa Fé. Record of title to Juan Páez Hurtado empowering him as agent of Vargas to enlist families in the northern provinces of New Spain, Santa Fé, June 5, 1694; viceregal decrees, Mexico City, July 11, July 16, and October 27, 1694.

[37] Report of the Junta de Hacienda, Mexico City, December 22, 1694; report of the royal fiscal, Mexico City, December 16, 1694.

ing.[38] On February 14, Hurtado, leading his assembled colonists, moved out of Zacatecas northward bound for Parral and Santa Fé.[39]

The Spanish stronghold at Santa Fé consisted of a presidio of 100 soldiers with their families, approximately 130 families of settlers, and two missionaries, one of whom was in charge of the local organization of the Third Order of Saint Francis.[40] Some of the colonists already had ranches assigned to them for occupancy in the summer.[41] All, however, were awaiting the much needed farm implements, many times promised, but still forthcoming. The following Indian pueblos had been placed under the jurisdiction of *alcaldes mayores*: Pecos, Tesuque, Nambé, Cuyamungué, Pojoaque, San Ildefonso, Jacona, Santa Clara, San Juan, San Cristóbal, San Lázaro, Picuríes, Taos, Santo Domingo, Cochití, Sia, Santa Ana, San Felipe, Jémez (on the mesa of San Diego), and the pueblo on the mesa of San Juan, nearby that of Jémez, composed of Jémez and Santo Domingo Indians in equal numbers.[42] In one case, that of San Lázaro and San Cristóbal, more than one pueblo was placed under the jurisdiction of a single *alcaldía*. Also an *alcalde* already had been appointed for the proposed mining

---

38 Vargas to the viceroy, Santa Fé, January 10, 1694.

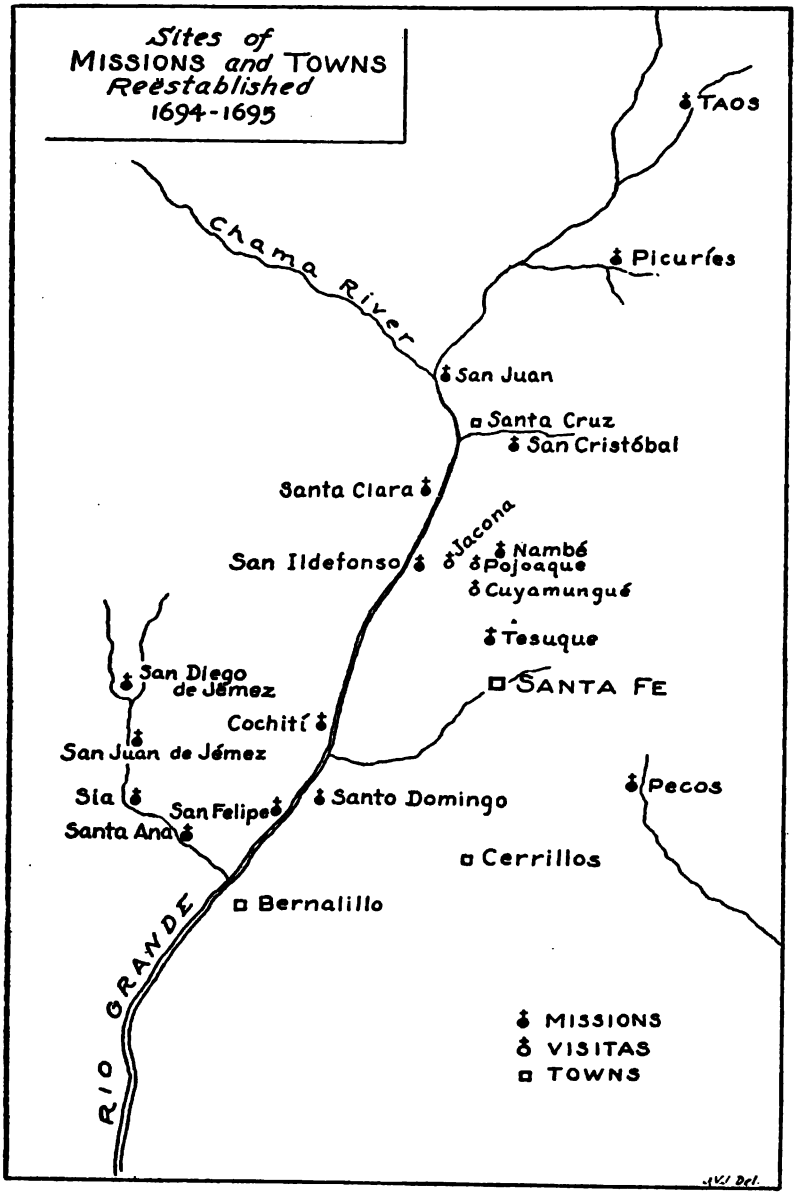
39 Juan Páez Hurtado to the viceroy, Zacatecas, February 11, 1695. He also had with him 1,000 head of livestock, purchased at the hacienda of Captain Diego de Maturana, near Parral; Vargas to the viceroy, Santa Fé, January 10, 1695. On April 15, 1695, the viceroy ordered that Maturana be paid 5,000 pesos at Durango in compliance with the decisions of the Junta de Hacienda of March 23, 1694; viceregal decree, April 15, 1695.

Early in March the following long delayed farm implements were finally sent up to New Mexico: 250 plowshares, 250 large axes, 250 hoes, 200 iron spades, 250 large wooden hoes, and 100 locks. It was arranged that these be sent to Parral without delay, and there loaded on Hurtado's wagons. Report of the royal fiscal, Mexico City, March 1, 1695; factor's report, Mexico City, March 5, 1695; report of the royal fiscal, Mexico City, March 11, 1695; report of the Junta de Hacienda, Mexico City, April 19, 1695; the viceroy to Vargas, April 19, 1695, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

40 Vargas to the viceroy, Santa Fé, January 10, 1694. Father Antonio Moreno was the chaplain of the Brothers of the Third Order of Saint Francis.

41 Many of these original Spanish land grants are preserved in the General Land Office at Santa Fé. They are listed in Twitchell, *Spanish Archives*, I, *passim*.

42 Vargas to the viceroy, Santa Fé, January 10, 1695.

Sites of
MISSIONS and TOWNS
Reëstablished
1694-1695
TAOS
Picuríes
Chama River
San Juan
Santa Cruz
San Cristóbal
Santa Clara
Jacona
Nambé
San Ildefonso
Pojoaque
Cuyamungué
Tesuque
San Diego de Jémez
SANTA FE
Cochití
San Juan de Jémez
Pecos
Sia
San Felipe
Santo Domingo
Santa Ana
Cerrillos
Bernalillo
RIO GRANDE
MISSIONS
VISITAS
TOWNS

camp to be established at the alleged silver mine of Cerro de San Marcos, six leagues west of Santa Fé, which, the officials hoped, would make up for the disappointing Sierra Azul.[43] The eleven pueblos with resident missionaries were Pecos, Tesuque, San Ildefonso (with Jacona as a *visita*), San Juan, Santa Clara, San Lázaro, Santo Domingo, Cochití, San Felipe, Sia (with Santa Ana as a *visita*), and Jémez. Nambé, Pojoaque, Cuyamungué, San Cristóbal, Picuríes, and Taos were not yet with resident clergy. Santa Ana soon was established as a separate mission, under the care of the father vice-custodian himself. With the arrival of additional missionaries expected from El Paso, more missions would be established, making a total of seventeen.[44] The future looked bright.[45]

Plans went on apace for the reoccupation of the ruined and abandoned Spanish haciendas in the surrounding valleys and arroyos. Luis Granillo, Juan Ruiz de Casares, and Matías Luján, travelling forth for a detailed inspection of the old farms, were to make a map showing all boundaries, confer with the people and distribute the lands.[46] From March 20 to 23, the official survey of the regions formerly occupied by Spanish settlers north of Santa Fé was made under the direction of Captain Granillo and Sergeant Ruiz de Casares. Riding two leagues north on the road to Tesuque, they inspected the ruined hacienda of Maestre de Campo Francisco Gómez. From there they went on to San Cristóbal and San Lázaro. The following day they travelled from San Lázaro eastward along the Santa Cruz River canyon, formerly the site of numerous Spanish farms and ranches. After having inspected both sides of the *cañada*, or Santa Cruz River valley, as far as Chimayó, the officials turned south, inspecting the region between San Lázaro

---

43 *Ibid.* Vargas claimed that good silver ore had been found here. He said he would name the mining camp after Viceroy Galve.

44 The demand for more missionaries had been considered by the Junta as unwarranted, however, the viceroy stating that those pueblos which were close together could be administered jointly by a single missionary.

45 The Jémez were established on San Diego mesa. Most of the Santo Domingo Indians remained on the mesa of San Juan, as a result of which the mission at Santo Domingo was soon to be transferred to the mesa.

46 Vargas' journal, Santa Fé, March 18, 1695.

and San Ildefonso, where the sites of numerous former haciendas were located and recorded.[47]

San Lázaro and San Cristóbal, it was decided, must be abandoned by their Tano residents, for these pueblos had been built on the foundations of former Spanish settlements. After the Pueblo Revolt of 1680 these Tanos had moved to San Juan from their original pueblos southwest of Santa Fé in order to be closer to their Tewa and Tano allies. Then, just a few years before the return of the Spaniards, they had occupied the sites of which they were now to be deprived. On March 18, Vargas ordered the residents of San Lázaro to reoccupy their communal dwelling at San Juan, which was still standing, and gave them permission to plant at Yunque; and those of San Cristóbal were ordered to betake themselves to Chimayó, known in earlier Spanish days for its vineyards. The Tanos of San Lázaro and San Cristóbal petitioned (March 20) to be allowed to cultivate their present fields until the following year, for they had already dug their irrigation ditches. It seems that Vargas did permit the natives of San Cristóbal to remain and harvest crops already planted; but he insisted that they leave the fields as well as their houses immediately afterwards, a very injudicious act, as the friars later pointed out. Most of them finally settled farther up the Chimayó Valley.[48]

By public proclamation of the governor in the two squares of Santa Fé, on April 19 the sixty-six and one-half families brought north by Father Farfán were notified to be ready on the 21st, with all their belongings, to found, on the site just vacated by the Tanos, the Villa Nueva de Santa Cruz de Españoles Mexicanos del Rey Nuestro Señor Carlos Segundo, now commonly known as the town of Santa Cruz, or La Cañada. Being a frontier town, it was given a military government composed of an *alcalde mayor,* a captain of militia, an alférez, a sergeant, an *alguacil* and four military squad leaders. Each family was provided with half a fanega of seeds to plant, and

---

[47] The former farm sites visited are fully described in Vargas' journal, March 20-21, 28, 1695. These documents may be found in English translation in Twitchell, *Spanish Archives*, I, 247-251.

[48] Vargas' journal, March 18-23, and April 23, 1695; proclamation of Governor Vargas, Santa Fé, April 19, 1695. English translations of these documents may be found in Twitchell, *Spanish Archives*, I, 252-257.

farm implements, and the *alcalde mayor* was provided with firearms, gunpowder, and lead, to be kept in the town armory.[49]

The settlers departed for Santa Cruz on April 21, and next day the new settlement was formally founded on the site of the recently vacated Indian pueblo of San Lázaro.[50] It was a momentous occasion. In the center of the new villa, near the chapel constructed by the natives of the former pueblo, Vargas ordered the people to form in a semicircle, and accompanied by the alférez, who was carrying the royal banner, his lieutenant governor, and his secretary, he called forward the newly selected town officials to take oath of office. These were the Alcalde Mayor and Captain of War, Sergeant Major Antonio Jorge; his lieutenant and militia captain, Sergeant Nicolás Ortiz; Alférez José Valdés; Sergeant Manuel Vallejo; Alguacil Antonio Godínez; and the four squad leaders José del Valle, Sebastián de Salas, Miguel Fajardo, and Juan de Paz Bustillos. Vargas then granted official possession of the land to the people, the general boundaries of the town being those of the former Tano pueblo. The settlers of the new villa were granted possession of all the ores that might be discovered in the mountains of Chimayó. Father Antonio Moreno was appointed by Father Francisco de Vargas as pastor for the villa, and the parish was officially turned over to him. Then, to seal the ceremony, the alférez, accompanied by the civil and military secretary, was sent to the center of the square to repeat the grant of possession to the new residents. He announced to them their duty: to defend the place for the Spanish Crown; and with sword unsheathed he asked if anyone believed otherwise. In one voice all shouted three times:

> Long live the King, our Master, may God spare him, Señor Don Carlos the Second, King of the Spains and of all this New World, and of this new villa which is founded in his royal name with the title of Villa Nueva de los Españoles Mexicanos!

Hats were tossed into the air, the people shouted in spirit of jubilee, and three salutes were fired.[51]

---

49 *Ibid.*

50 Vargas' journal, April 22, 1695; Twitchell, *Spanish Archives*, I, 132, 257-261. Bancroft, *Arizona and New Mexico*, 213, erroneously gives April 12 as the date.

51 Vargas' journal, April 22, 1695.

On the following day Vargas left Father Antonio de Acevedo as missionary at Nambé.[52] By the end of May, Taos and Picuríes were peacefully reduced and placed under the charge of the missionaries.[53] Of great interest during this time were reports emanating from the Apaches de los Chipaynes, who had come from the east to trade at Picuríes, to the effect that some light haired white men had defeated a large nation of Apaches Conejeros who lived farther inland than they, and had then retired. These light haired men were immediately suspected of being Frenchmen.[54]

On May 9 Hurtado and his settlers, forty-four families in all, gathered under the patronage of the viceroy, arrived in Santa Fé. They were lodged in the houses recently vacated by the founders of the new town of Santa Cruz.[55] Vargas, of course, reported this to the viceroy together with other affairs of his province. When the cattle herd brought by the newcomers was found insufficient,[56] he got permission of the Junta de Hacienda to obtain 500 more from Durango. He expressed his intention to found a new town with Hurtado's colony, but was frowned down by officials who told him to make his settlements compact for better defense.[57] The governor was heedless of orders and official fears; without notifying Mexico City he pushed his plans, and by the opening of the year 1696 a mining camp had been established on the site of the former settlement of Los Cerrillos, and a flourishing Spanish town was in existence at Bernalillo, on the Río Grande some eighteen leagues southwest of Santa Fé. Also land had been granted to many enterprising individuals throughout central New Mexico, thereby establishing the titles for later and even present land claims and holdings.

---

52 *Ibid.*, April 23, 1695.

53 *Ibid.*, May 31, 1695.

54 *Ibid.*, May 9, 1695.

55 *Ibid.* Bancroft was completely unaware of this group of colonists; Twitchell gives it no mention in his *Leading Facts*, but makes vague reference to it in his later article, "The Pueblo Revolt of 1696," *Old Santa Fe*, III (October, 1916), 337-338.

56 As stated previously, the herd totalled 1,000 when it left Mexico; it appears to have reached its destination without serious mishap. Report of the Junta de Hacienda, Mexico City, July 29, 1695; the viceroy to Vargas, Mexico City, July 29, 1695.

57 Vargas to the viceroy, Santa Fé, May 9 and May 27, 1695; the viceroy to Vargas, Mexico City, July 29, 1695.

CHAPTER XIII

THE STRUGGLE FOR EXISTENCE

The winter of 1695-1696 was one of typical pioneer suffering and hardship, one of New Mexico's "starving times." A great plague of worms and a drought caused crop failures; livestock and sufficient tools to cultivate the soil were both seriously lacking.[1] Petitions of settlers told a sad story. The grain supply was virtually exhausted, and Vargas had sufficient maize only to support the twenty-one poorest families, seventy-nine persons. Many of the others bartered most of their clothing with the Indians for food. The farm implements, which arrived in October, could be put to good use the following spring; but for the moment they were of little help. Conditions came to such a pass that on November 3 representatives of all the colonists appeared before the town council of Santa Fé and demanded aid from Mexico. In their petition they wrote: "We can hardly be called settlers, for we are suffering souls or fantastic beings."[2] The petition was immediately sent to the viceroy.[3] In a report written several years later, and in great part highly colored, since it was written for the express purpose of denouncing Vargas, it is stated that the people were forced to live on dogs, cats, horses, mules, bull hides, foul herbs, and old bones. The report depicted many roaming over the fields almost naked, some hiring themselves to the Indians to carry wood and water and to grind maize, and over two hundred dying of privations.[4]

Seeing the settlers on the verge of starvation, the missionaries distributed, and the soldiers somewhat scattered and without adequate military equipment, some of the native chiefs began to harbor thoughts of another massacre like that of 1680,

---

1 Petition of the residents of Santa Cruz to the governor, Santa Fé, September 25, 1695, A.G.N., *Historia*, tomo 39.

2 Petition of the colonists of New Mexico to the *cabildo* of Santa Fé, Santa Fé, November 3, 1695, *ibid.*

3 Vargas to the viceroy, Santa Fé, November 4, 1695, *ibid.*

4 *Acusación del cabildo*, Santa Fé, 1697, S.F.A.; A.G.N., *Vínculos*, tomo 14.

by which once more they might rid their country of the conquering Spaniards. Their hatred for the invaders smouldered continuously, and the hardships of the Spanish colonists put confidence in their hearts. The causes were fundamentally religious and economic. In December, 1695, the Tanos of San Lázaro and San Cristóbal, bitter over the loss of their lands, had run away to the mountains; but they were persuaded to return and receive pardon. No revolt took definite shape that year, but there were ominous signs of insurrection. An extremely unfortunate and untimely incident fanned smouldering embers. Father Zeinos accidentally shot and killed an Indian at Pecos. To forestall any further tension, he was replaced by Father Juan Alpuente. Because of the existing conditions Vargas ordered effective enforcement of the law forbidding the sale of arms to Indians.

To complicate matters further, during this time fears of French intrusion from the east were renewed by continual Apache reports. Two Apaches were questioned at Picuríes. Other Apaches who lived farther east than they had told them that some white men had come to "the bank of the water" and made war on the people of Quivira.[5] Fear of the French danger led Vargas to send records of the investigation to the viceroy with a petition for the following additional military equipment: one hundred lances, four field cannon, twelve quintals of powder, an artilleryman, and a gunsmith.[6] On receipt of these letters, reports, and petitions at Mexico City, the French danger was the first concern. The Junta de Hacienda decided to aid the colony with all the assistance it demanded. But no military help was actually sent for over a year! As for the colonists, Vargas was authorized to purchase only two hundred head of livestock in the district of Parral. And this statement was added to the records: "This is the last that can be done for them, and let it be thus understood by said gover-

[5] Luis Granillo to Vargas, Santa Fé, September 29, 1695, Vargas' journal, Santa Fé, October 2, 1695, testimony of the Apaches, Picuries, October 4, 1695; A.G.N., *Historia*, tomo 39. The last mentioned *diligencia* was translated into English by F. W. Hodge, "French Intrusion toward New Mexico in 1695," *New Mexico Historical Review*, IV (January, 1929), 72-76.

[6] Vargas to the viceroy, Santa Fé, November 8, 1695, A.G.N., *Historia*, tomo 39.

nor."[7] In a letter of February 6, 1696, the viceroy notified Vargas of these decisions.[8]

Meanwhile, in the closing months of the year 1695, the missionaries, now under the charge of Father Francisco de Vargas, the new custodian, were becoming increasingly aware of the growing discontent showing itself among the Indians. Those stationed at the pueblos, thereby having the best opportunity for knowing the real sentiments of the Indians, reported grave fears to their superior. The suggestion went to the governor to maintain a constant military patrol to safeguard the missions and Spanish settlements.[9] At this time missionaries were stationed at fifteen Indian missions.[10]

During the month of December there were continuous reports of unrest and disorder among the natives. Many signs seemed to bear out the rumor that the Indians planned to murder the missionaries of the pueblos west of the Río Grande on Christmas eve, and so the custodian ordered the missionaries of this region to gather at Sia Christmas eve, and spend the night in prayer. Governor Vargas promised to send there Captain Olguín with fifteen armed men for their protection.[11] Nothing happened. Nevertheless, the attitude of the Indians seemed to indicate that the rebellion had miscarried due to its discovery and the precautionary measures. The following months were

---

7 Report of the Junta de Hacienda, Mexico City, February 1, 1696, *ibid.*

8 The viceroy to Vargas, Mexico City, February 6, 1696, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

9 *Parecer*, Santa Fé, December 18, 1695, B.N.M., legajo 4, doc. 24.

10 Francisco de Vargas at Santa Ana; José Ramírez at San Felipe; Pedro Matta at Sia; Francisco de Jesús María y Casañas at San Diego del Monte de Jémez; Miguel Trizio at San Juan de Jémez; Alonso Jiménez de Cisneros at Cochití; Francisco Corvera at San Ildefonso; José García Marín at Santa Clara; José de Arbizu at San Cristóbal; Jerónimo Prieto at San Juan; José Diez at Tesuque; Antonio Moreno, and later Antonio Carbonel, at Nambé, the latter also at Taos for a time; Juan Alpuente and Domingo de Jesús at Pecos; Blas Navarro at Picuríes; Juan de Zavaleta and Diego de Chavarría (or Echevarría) at Taos. This list does not include Father Antonio Obregón at Santa Cruz, and Father Antonio Acevedo at Santa Fé. These were the missionaries in New Mexico at the close of 1695 and in the opening months of 1696. A number of transfers had been made the year previous, and some of the missionaries were later withdrawn to El Paso prior to the outbreak.

11 *Carta Patente*, Father Vargas to the religious of Santo Domingo, Cochití, San Felipe, Sia, San Diego de Jémez, and San Juan de Jémez, Santa Fé, December 18, 1695, B.N.M., legajo 4, doc. 24.

tortuous ones for the missionaries. Rumors persisted; the Indians were arrogant except in Governor Vargas' presence, when they craftily pretended to be as meek as lambs, and the missions were gradually becoming completely ineffectual as far as religious teaching was concerned. Corvera, writing from his mission at San Ildefonso, told how on many nights, wrapped in a buffalo robe, he crept to the door of the pueblo *estufa,* where hidden from view he listened, and knowing their language, heard definite plans for a rebellion; but he cautioned the custodian not to be too much alarmed as yet, promising to write only to him and not to the governor, for the latter might punish the ringleaders and make matters worse.[12]

Indications became so alarming in some quarters that on March 7 the custodian warned Governor Vargas of the imminent danger of a revolt, and begged an adequate guard of soldiers for each mission. Over 1,600 head of cattle and sheep, and 150 horses distributed among the missions of the custodia were in danger, and the Spaniards were lacking in food and horses as it was. Many of the missionaries journeyed to Santa Fé to ask for help. Navarro, of Picuríes, reported an overheard plot to kill him while he slept; Diez reported hostile scheming at Tesuque. The new mission churches were being profaned at various pueblos. Missionaries warned that if a revolt should take place, they, scattered and unprotected, would from all indications be the first victims. Friendly Indians corroborated the rumors.[13]

Despite the fact that the presidio at Santa Fé could not spare any of its one hundred men, without endangering the capital, and the fact that thirty soldiers had been stationed at Taos for

---

[12] Father Corvera to the custodian, San Ildefonso, December 20, 1695, B.N.M., legajo 4, doc. 10.

[13] Petition to Governor Vargas, signed by Fray Francisco de Vargas, custodian, and four other friars, Santa Fé, March 7, 1696, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 141. The first serious reports of rebellion had been brought to the attention of Vargas early in December, 1695 (Vargas' journal, March 14, 1696, and Diego de Vargas to the Conde de Galve, March 28, 1696, *ibid*). According to Father José Diez, of Tesuque pueblo, in a letter to the Father Commissary General, dated Santa Fé, March 23, 1696, he had been notified by the governor of his pueblo as early as August, 1695, that the natives were contemplating an uprising. The said Indian governor had gone to Santa Fé to report the plot to Governor Vargas on February 26, 1696 (B.N.M., legajo 4, doc. 15).

the past month, and a reconnoitering expedition had been sent from San Juan as far north as the San Antonio River to guard against Ute incursions, Vargas promised to send soldiers to the missions which deemed military protection absolutely necessary.[14] The custodian now sent out a letter to all the missionaries notifying them of the governor's decision, and requesting that they each report the exact number of soldiers necessary to assure their safety and that of the religious articles at the mission establishments.

The custodian's order was promptly answered.[15] Alpuente wrote from Pecos of the need of six soldiers to assure the safety of his mission; but he would accept them only on the following terms: they must be adequately armed, God-fearing Christians, lest they set a bad example among the Indians by living in concubinage, and they must support themselves from their own salary. Cisneros, writing from Cochití, said he did not need military protection. Ramírez, of San Felipe, was at the time residing at the Spanish settlement of Bernalillo due to bad health. Matta, writing from Sia, called for six or eight well-armed men as necessary to assure the safety of his mission. Trizio and Jesús María, at the two Jémez missions, specified the need of at least eight or ten soldiers at San Juan de los Jémez, and four at San Diego del Monte.

Diez, writing from Tesuque (March 9), wanted twelve soldiers, since Domingo, the governor general of the Tewas and Tanos, had notified him that the Pecos had concocted a revolt set for the next moon, eight days thence. The natives of San Cristóbal had already carried most of their belongings to the mountains, at the approaches to which they had built horse traps. Two Indians of Tesuque had told some Pecos: "You alone have not answered the call; the Spaniards are dying of hunger; only twenty are with valor." Several months previously some natives of Tesuque had gathered at the house of a witch-doctor where, accompanied by the chant of war songs, was heard the cry: "Death to the Spaniards, because they are Span-

---

[14] Vargas' journal, March 8, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

[15] The *Carta Patente*, Father Vargas to the religious, Santa Fé, March 9, 1696, and the original letters sent in by the missionaries in response, dated March 9-11, are found in B.N.M., legajo 4, doc. 24.

iards; we were better off before!" Corvera now wrote of natives from his pueblo attending a war council near Santa Clara, falsely telling him that they were going to hunt. He bluntly counseled: "If one arm is cancerous, cut it off and save the body." He would probably be killed soon, he calmly stated, but after so much warning, he wondered whether it would be true martyrdom or mere foolhardiness. With a note of sarcasm he stated to his superior that as for the number of soldiers necessary for his safety at his mission, Governor Vargas might spend eight days at the most quiet mission with the amount of military escort he should deem necessary, and with the same amount he would be satisfied.

Prieto wrote from San Juan de los Caballeros added information: the Indians had been planning a revolt since August of the previous year; on Shrove Tuesday, in the customary meeting held by the Indians in his mission church after services, Domingo, the governor of the Tewa and Tano pueblos, spoke of a gathering held in the hills near the mesa between San Ildefonso and Santa Clara, attended by representatives from San Cristóbal, San Lázaro, Santa Clara, Nambé, Jacona, Cuyamungué, and Tesuque, for the purpose of perfecting their plans for the uprising; loyal Indians reported that natives from Zuñi, Ácoma, and Moqui were planning to join in the general revolt at the opportune moment. He referred to the frontier position of his mission, and left to the decision of the governor the number of soldiers necessary for its protection.[16] Father Arbizu, writing from San Cristóbal, described the unrest among his charges as primarily economic. They had complained to him that Governor Vargas first had made them leave one of their pueblos to build there the Spanish settlement of Santa Cruz, promising them lands in Chimayó. More recently he had changed his mind and ordered them to remove to uninviting Galisteo. Rebelling, the natives had withdrawn to the mountains of Chimayó, taking with them nearly all their belongings. This had been confirmed when Alcalde Mayor

[16] According to Father Prieto's testimony it would appear that a well-planned general uprising, like that of 1680, had been set for March, 1696, but had miscarried, having been discovered by the missionaries. When the revolt finally occurred on June 4, 1696, it was poorly organized and executed, the opportunity for decisive coordinated action having been broken up.

Roque Madrid, going to buy two hundred *costales* of maize from them for the Spanish residents of Santa Cruz, the quota requested by Vargas for this purpose, found, after searching the abandoned houses of the natives, only thirteen *costales*. The rest had already been toted off to the mountains, where nearly all of the Tano, Tiwa, and Piro natives of San Lázaro and San Cristóbal, numbering about 500 persons, were now residing. Arbizu also left to the governor the decision as to how many soldiers would be necessary for the safety of his life. Carbonel wrote in a similar vein from Nambé. All vigorously denied that their fears were mere presumption. As for Fathers Zavaleta and Chavarría of Taos, Navarro of Picuríes, and García Marín of Santa Clara, they had already withdrawn to the protection of Santa Fé. Navarro said that he could not return safely to his mission without a guard of at least twelve resident soldiers. García Marín asked for ten, and the missionaries of Taos, referring to the frontier location of their mission, left the matter to the decision of the governor.

A second petition was now sent to Vargas by the Father Custodian on the 13th, based on the reports from the missionaries. In it were listed the requests for military protection from the missionaries of Taos, Picuríes, Santa Clara, San Juan, San Cristóbal, Pecos, Sia, San Juan de Jémez, and San Diego de Jémez, to a total of over sixty soldiers.[17] This, Vargas made clear, was absolutely impossible, for he had only one hundred soldiers at his command. As he pointed out to the custodian of the missions, two squads of thirty soldiers each were necessary to guard the garrison and the horses, and ten were necessary to guard the protective towers and gateway of the villa of Santa Fé. This left thirty. Two squads of twelve soldiers each, with their leaders, had been sent to El Paso with the pack trains to bring back supplies and cattle. This left four—and the missionaries requested over sixty! Because of the dangerous situation, however, temporary protective measures were taken. Four soldiers were ordered stationed at each of the following pueblo missions: San Juan, because of its frontier location, San Ildefonso, Taos, Picuríes, San Juan de Jémez, and

[17] Petition from the custodian, Fray Francisco de Vargas, to Governor Vargas, Santa Fé, March 13, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141, and B.N.M., legajo 4, doc. 24.

San Diego de Jémez. And the missionaries at Santa Clara and Tesuque were advised to withdraw to San Juan and Santa Fé respectively.[18] On March 16 the Father Custodian notified the missionaries of the governor's decision. He concluded his letter by asking the fathers to weigh the matter carefully, and then, letting their consciences dictate, give their final opinions on the matter, so that he might send a final report on the whole matter to the governor.[19]

Meanwhile, since the missionaries could see from close range that war clouds were descending rapidly, all of them had withdrawn to the protection of the Spanish settlements of Santa Fé, Santa Cruz, and Bernalillo. The well-weighed messages of the missionaries in response to their paternal and deeply concerned custodian, were the desperate voices of men torn between their religious zeal and the knowledge that they would be walking foolishly into the jaws of death should they return to their missions under existing conditions. At Santa Fé were gathered Friars Zavaleta, Chavarría, Navarro, Diez, Alpuente, and Carbonel; at Santa Cruz were Friars Corvera, García, Arbizu, and Prieto; and at Bernalillo, Friars Jesús María, Trizio, Matta, and Jiménez de Cisneros. The three gatherings of Franciscans reaffirmed their absolute refusal to return to their missions without adequate protection against an impending rebellion of the reality of which they were firmly convinced. In Navarro's mission the image of the patron saint, on the altar, had been stoned. At Tesuque some of the natives had declared themselves openly in favor of the coming uprising. Corvera would not return to San Ildefonso unless the natives would unanimously declare themselves at peace or unless his superior should command. García, protesting ill health, argued that he could not licitly administer to declared apostates at Santa Clara. Arbizu had fled from his mission of San Cristóbal in the night, on foot, having been warned by a loyal Indian of a plot to take his life and desecrate the holy vessels; the natives had fled to the mountains and refused to return despite three summons of Governor Vargas himself. In the opin-

[18] Vargas' journal, March 14, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

[19] *Carta Patente*, Father Vargas to the religious, Santa Fé, March 16, 1696, B.N.M., legajo 4, doc. 24.

ion of Jesús María at San Diego de Jémez the whole presidio of Santa Fé would be required to assure the safety of his mission under existing conditions, which in his mind were hourly growing worse. Jiménez, denying any cowardice, for he had already resigned himself to a treacherous death, said that since the province was now at peace in name only, at least twenty-four soldiers would be necessary to give any sort of security to a resident missionary at Cochití. One Indian of his mission had boasted that he would drink from the Holy Chalice. In desperation he added: "Shall I, their minister, go to die so that this dog may carry out his boast?" Only drastic measures would prevent a repetition of the tragic events of 1680.[20]

Father Domingo de Jesús, who had ventured to remain at Pecos, told of Indian jibes and ridicule as he preached with a crucifix in his hands; when he had put away the sacred vessels in his room, at midnight, March 21, Indians broke into his room, removed them along with the keys to the convent and church, and commanded him not to report the incident to anyone. He had warning by an Indian of a plot to decapitate him if he did not leave. Furthermore, there was a *ranchería* of Faraon Apaches in the pueblo, and another at the edge of the Pecos River.[21]

Upon examining these letters, the Franciscan Superior addressed a third petition to the governor,[22] this time not requesting resident military guards for the missions, since there were insufficient soldiers for adequate protection ("there was not sufficient bread for so many wedding ceremonies," to quote the words of Father Jesús María), but requesting a military escort to remove to safety the sacred vessels and sacred ornaments of the mission churches, and the livestock and other mission property. According to the friars the land was no longer

---

20 These letters are filed in B.N.M., legajo 4, doc. 24.

21 Petition to Governor Vargas, signed by Fray Francisco de Vargas, custodian, and four other friars, Santa Fé, March 22, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141, and B.N.M., legajo 4, doc. 24.

22 Decree of the reverend *definidores*, Santa Fé, March 22, 1696, *ibid.* This decree also outlined the manner in which the missionaries should conduct themselves during their temporary residence in the Spanish settlements. They were ordered to live in community, and forbidden to eat or reside in secular establishments. The decree was signed by Father Vargas, the custodian, and the *definidores* Fathers Acevedo, Alpuente, Zavaleta, and Carbonel.

at peace. The Father Custodian assured the governor that the missionaries would promptly return to their missions with the restoration of peace, but for the present he could not permit them to return to their posts, as idolatry was rife at the missions, the natives were making a mockery of Christian living, and the province was seething with rebellion.[23]

In answer, Vargas admitted the gravity of the situation, but he believed the majority of the Indians in the surrounding pueblos to be loyal, and laconically continued to refer to the complaints and fears of the missionaries as based on "reports, rumors, presumptions." He urged them to remain at their posts wherever it was possible. Suddenly to send soldiers to the missions, he countered, would arouse suspicions, and might appear to the natives as an aggressive provocation smacking of bad faith and mutual distrust. Nevertheless, he promised to send some military aid due to the urgent pleadings of the missionaries, even though his better judgment prompted him not to divide forces dangerously.[24] Cattle, sheep, and other property were evacuated from the missions of Santa Clara, San Juan, San Cristóbal, San Ildefonso, and Picuríes, and taken to the

---

[23] Petition to Governor Vargas, signed by Fray Francisco de Vargas, custodian, and four other friars, Santa Fé, March 22, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141, and B.N.M., legajo 4, doc. 24.

[24] Vargas' journal, Santa Fé, March 22, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

Vargas said that to Fathers Alpuente and Domingo de Jesús, at Pecos, he would send six soldiers for three weeks, after which time two would remain to accompany the missionaries when called to administer the sacraments at night, etc. The missionaries at Santa Clara, San Juan de los Caballeros, and San Cristóbal were told to join the missionary of San Ildefonso at the villa of Santa Cruz, and administer their missions from there. At Santa Cruz they would have the protection of the eight soldiers under the command of the *alcalde mayor* there, who was also the *alcalde mayor* for the Tewa and Tano pueblos nearby. Five soldiers would be sent to the *alcalde mayor* of Taos if and when absolutely necessary. Vargas refused to send soldiers to protect Father Jiménez de Cisneros at Cochití, stating that it would be provocation, since these Indians had been reduced by fire and sword. Nambé and Tesuque, he felt, were near enough to the two villas, and to send soldiers would only arouse suspicions on all sides. Hence Father Cisneros was urged to establish himself at Santo Domingo, and administer his mission from there. As for the missionaries at the pueblos of San Juan de los Jémez, and the one on the mesa, San Diego del Monte, one long league's distance, Father Miguel Trizio at the former and Father Francisco de Jesús at the latter were offered four soldiers each. These men would also serve as sufficient protection for Father Matta at Sia, near San Juan de los Jémez, and also near friendly Santa Ana. *Ibid.*

villa of Santa Cruz. But in order not to provoke suspicion he was careful to instruct Father García Marín of Santa Clara to inform the Indian chiefs there that this move was being made solely because of the impending danger of raids by their enemies the Utes, who might take advantage of the facility of transit offered by the rise in the river waters. Vargas himself had so explained things to the Picuríes leaders, because in the minds of the natives he did not want the least suspicion of either weakness or bad faith on his part.

Toward the end of March Vargas unfolded to the viceroy the critical situation in New Mexico and the discouraging events of recent months. The first serious rumors of revolt had begun in December past, then had ceased, only to be renewed in the latter part of February. As a result Vargas had visited the Tewa and Tano pueblos, the danger centers, and followed this with a tour of inspection to the Keres and Jémez pueblos. At the latter pueblo he was told of a great council at Ácoma, attended by many infidels, including warriors from Zuñi and Moqui. Many Tanos had already fled to the mountains. Thereupon, he made Santa Cruz his temporary military headquarters, and soon induced some of the natives of San Lázaro and San Cristóbal to return to their pueblos. He was opposed, he pointed out, to the complete abandonment of the missions, for fear of losing the confidence of the natives, and wanted all missionaries to return to their flocks. Nevertheless, the colony was in grave danger, and would continue to be so until at least 500 families, as he had repeatedly requested, should be maintained in New Mexico, along with its presidio of 100 soldiers. Then, and then only, would New Mexico offer security, prosperity and self-sufficiency to the settlers, and success to the missionaries. At this time 276 families in the upper Río Grande country remained of a total of 328. The epidemic of 1695 had taken a terrible toll. Fifty-two men had died in the epidemic, or in battle, including valorous soldiers, or had abandoned the province.[25] Vargas listed the

[25] The list of those who had lost their lives, in one way or another, during the recently concluded military campaigns, follows: (1) Sergeant Major and Presidio Captain Antonio Jorge, (2) Adjutant General Francisco de Anaya Almazán, (3) Miguel Luján, (4) Francisco de Santiago, (5) Francisco Pacheco, (6) José de Vidal, (7) Juan Antonio Bermúdez, (8) Sergeant Major Alonso García,

following as absolutely necessary for the moment: 1,500 head of cattle per year; clothing for the destitute wives, widows, children, and orphans of the group brought up from Sombrerete and Zacatecas; 500 yoke of oxen for plowing; additional colonists. Now all was quiet, and the missionaries continued to say Mass at the pueblos, some still residing at their missions;[26] but he emphasized the urgent need for action on the part of the authorities in Mexico City. The plea that clung to every word of the letter was: "Please send more colonists!"[27]

Meanwhile, fully aware of the governor's attitude, a number of the missionaries had quietly returned to their missions. On the 26th the custodian formally notified them of Vargas'

(9) Miguel Díaz, (10) José López (11) Francisco de Apodaca, (12) Captain Eusebio de Vargas, (13) Domingo Luján, (14) Felipe Carrión, (15) Félix de Aragón. Those who had left New Mexico for the south due to sickness: (1) Don José de Rojas, (2) Don José de Mier, (3) Don Francisco de Levia. Settlers listed as dead or missing at this time: (1) Don Francisco de Espindola, (2) Manuel de Atienza, (3) Francisco García, (4) Francisco de la Rosa, (5) Juan Fernández, (6) El Portugués, (7) El Saboyano, (8) Pedro de la Torre, (9) Sebastián Rodríguez, (10) El Poblano, (11) Francisco de la Cruz, (12) Andrés Hurtado, (13) Mateo Negrette, (14) Adjutant Bartolomé Romero, (15) Antonio Montano, (16) Regidor José Gallegos, (17) José Cavello, (18) Juan Pacheco, (19) Miguel de Reina, (20) Juan de los Santos, (21) Captain José Téllez Xirón, (22) Francisco Hernández, (23) Simón de Hortega, (24) Bernavé Rodartte, (25) Pedro Iñiguez, (26) Bernavé Jorge, (27) Manuel Gómez, (28) Don Diego Fernández de Aguilar, (29) Diego Zervir, who went to the Philippines, (30) Miguel García, (31) Antonio González, (32) Bernardino Varela, (33) Alonso Romero, who returned to New Spain, (34) Juan de los Santos. *Ibid.*

[26] According to Father Diez, of Tesuque, in a letter to the Father Commissary General dated Santa Fé, March 23, 1696, only one missionary was still residing at his mission at that time, and all the others were administering their missions from the Spanish settlements. He admitted that Governor Vargas did not have sufficient soldiers to protect the missions in their existing danger. (*Ibid.*) By the time Vargas wrote this letter to the viceroy, on March 28, however, some were back at the missions, against their better judgment, due to the governor's attitude.

[27] Vargas to the viceroy, Santa Fé, March 28, 1696, *ibid.* Vargas points out in this letter that he had sent to the agent of Captain Juan Fernández de la Fuente, at Janos, a letter of credit of 3,000 pesos for the purchase of 500 head of cattle at six pesos each. Also, the oxen were urgently needed: he had given each family one half a fanega of maize to plant the year previous, but they could not cultivate effectively without oxen. He further points out that he had been working three mines, hoping to obtain results sufficient to attract settlers; that one showed silver ore content, and that prayers were being offered to Our Lady of Remedies, along with other pious acts, in the hope of better success.

decisions, and requested an answer from each.[28] All resented the governor's assertion that their fears were based on presumptions and rumor; all wrote in a spirit of desperate futility; all wrote prophetically of the impending revolt.

Diez wrote from Tesuque that it was not death which the missionaries feared, but rather the profaning of the sacred articles, in the defense of which, he stated, the loss of one's life was of little consequence. As for the governor's charge that the fears of an uprising were presumings, Diez recalled how Vargas himself had gone several times to beg the dispersed Tanos to return to their pueblo; how a Tano Indian had told him in the presence of Roque Madrid of an attack set for the next full moon; how Vargas tacitly admitted the gravity of the situation by augmenting the guard of the horseherd from fifteen to thirty men. Then, he added, if the horses need an augmented guard of thirty men, how could a missionary be safe with not even one soldier's protection? Despite all this, Diez had returned to his mission. He gave the custodian the following reasons for his action. Natives of his mission, he was aware, were parties to the plan of rebellion; nevertheless, the governor of the pueblo was loyal to the Spaniards and for this his life had been threatened. "In conscience I cannot leave the said Indian without the services of the Mass, or the sacraments, nor can I do so with regard to the Indians whose intentions I do not know . . . The just should not pay for the sinners, especially when they wish to fulfill their duties in the church." Another reason was this: although the governor had not granted him any military escort, he had personally promised to place the horseherd with its guard of thirty soldiers near his mission. Besides he would willingly die in defense of the sacred articles. In an earlier letter he told of refraining from the celebration of Mass before the natives of his mission because some had been excommunicated; but this obstacle had been removed because he had absolved them. He was going to wait several days for the governor to fulfill his promise, and if not fulfilled he would return to Santa Fé. He ended

28 *Carta Patente,* Father Vargas to the religious, Santa Fé, March 26, 1696, B.N.M., legajo 4, doc. 24.

his letter by saying that the full moon had passed without mishap, but there were others in the days ahead.[29]

Father Carbonel, writing from Nambé, gave a number of reasons why he had decided to return to his mission. In the first place, the governor did not have sufficient soldiers to protect the missions despite the state of virtual rebellion throughout the province. His fears were based on no idle rumors. Had not the San Lázaro natives fled to the mountains and defied Vargas' three summons to return to their pueblo? This Carbonel had seen with his own eyes in the presence of Father Arbizu and Roque Madrid. As for Nambé, it had not openly rebelled, but agitators were constantly urging its people to do so. "The jug is carried to the fountain so often that finally it is broken." Comparing himself to an ant amidst a thousand carnivorous wolves, he had returned to his mission to prevent the profaning of the religious articles, and with the hope of possibly baptizing a child and saving a soul. He stated that the natives had been permitted too many excesses without being punished. He recalled how he had been struck by a native at Cochití eight months before, had notified the governor, and nothing had been done about it; and this took place the same day the governor had visited the pueblo. During Governor Vargas' visits the natives acted like lambs, but the rest of the time they lived in idolatry and concubinage. Now was the time to put an end to all this, urged Carbonel, for "they know that the one with the power to punish them is tolerating all this." The natives had killed his finest cow, one of three placed at the mission. In the last three months they had stolen twenty-seven of his best sheep. All went unpunished. Twice they had broken into the convent and stolen chocolate and sugar. They mocked the missionaries and the Blessed Sacrament. He added: "They should be brought to understand; otherwise royal funds are being spent dishonorably . . . It weighs upon my conscience that the king is spending money in alms for the support of these missions and so little is being accomplished . . . This is not conquered land, we are working among *infieles.*" In closing he stated that death was stalking near,

[29] Father José Diez to the custodian, Tesuque, March 29, 1696, *ibid.*

but that all warning was in vain, for the governor refused to listen.[30]

Arbizu, writing from Santa Fé, found it impossible in conscience to return to his mission of San Cristóbal without sufficient military protection. Prieto and García Marín wrote in the same vein from the Spanish villa of Santa Cruz. Francisco de Jesús wrote from the Spanish settlement of Bernalillo that he was tired of sending in written reports to which the governor refused to pay any attention. He had been attending his mission, and the four soldiers assigned to it were poorly armed and virtually useless. Father Trizio, also writing from Bernalillo, saw conditions at his mission of San Juan de los Jémez growing worse. As for the four soldiers sent, they were a hindrance rather than a help; poorly armed, they emboldened the Indians, who judged by their weakness the strength of the Spanish armed forces. He expressed the opinion that to spill one's blood in defense of the Faith was very desirable if something was being accomplished thereby, but that if nothing was being won, it was foolish. The natives, he felt, were minded to destroy the missionaries, thinking the Spaniards would then no longer bother them. He advised, as did all the other missionaries directly or indirectly, abandonment of the missions for some more fruitful field. Meanwhile, he would visit his mission frequently, for it was the planting season, and he would say Mass at his mission on Sundays, but remain in residence at Bernalillo.[31]

As for the mission at Sia, the governor had written to the *alcalde mayor* saying that the soldiers of the Jémez mission were sufficient protection for Sia as well. Matta, writing from Sia, deemed these soldiers useless, half-starved and without adequate arms. "Sia needs armed protection," he wrote. With regard to the hostility of the natives, it was his belief that if careful investigation were made Father José Ramírez, who

---

30 Father Antonio Carbonel to the custodian, Nambé, March 31, 1696, *ibid.*

31 Father José Arbizu to the custodian, Santa Fé, April 2, 1696; Father Jerónimo Prieto and Father José García Marín to the custodian, Santa Cruz, April 2, 1696; Father Francisco de Jesús to the custodian, "Villa de San Francisco de Bernalillo," April 17, 1696; Father Miguel de Trizio to the custodian, "Pueblo de Bernalillo," April 17, 1696. *Ibid.*

had died recently, might be found victim of witchcraft or poison. He concluded with the plea: "Please, Reverend Custodian, make known the grave peril in this kingdom!"[32] Jiménez de Cisneros, writing at Cochití, to which he had obediently returned, repeated that if Governor Vargas entertained any notions that the province was at peace he was badly mistaken. The natives are preparing for the proper moment to rise, and there is no doubt about it. Why does the governor not punish the natives who have deserted San Cristóbal and San Juan? Did he not try the Spaniards who attemped to flee from the kingdom? Jiménez added that Governor Vargas could well ignore all warnings, however, because he himself was well protected.[33]

The Father Custodian read with sadness the many reports. He pieced the words of his confreres into a letter to the Commissary General on May 17. The missions were precariously near the brink of destruction.[34]

---

[32] Father Pedro Matta to the custodian, Sia, April 17, 1696, *ibid.*

[33] Father Alfonso Jiménez de Cisneros to the custodian, Cochití, April 21, 1696, *ibid.*

[34] Father Vargas to the Father Commissary General, Santa Ana, May 17, 1696, B.N.M., legajo 4, doc. 13. At this time Fathers José Diez, Jerónimo Prieto, and Domingo de Jesús left New Mexico with permission from the father provincial of the Franciscan province of Michoacán. Jesús arrived at Querétaro on August 19; Diez and Prieto arrived two days later. Certification, Querétaro, August 21, 1696. *Ibid.*

whether or not they preferred to remain there or withdraw to Santa Fé.[4]

Toward midnight an Indian courier arrived with fresh news from Roque Madrid. When at evening prayers an Indian had notified him that the natives of San Cristóbal, and the Keres, Apaches, Moquis, and Pecos had risen, he had ordered all the horses brought into the villa and was leaving for an inspection of San Cristóbal, where he feared that the missionary had been killed.[5] The following day Juan de Ulibarri returned to Santa Fé, accompanied by the guard leader Ignacio Roybal, with verification of the horrible news. Father José Arbizu, of the San Cristóbal mission, and Father Antonio Carbonel, of Taos, had both been killed by Tanos natives outside the convent at the former pueblo. Others found killed there were Simón de Molina, Diego Betanzos, a Mexican Indian servant fourteen or fifteen years of age, and an Indian, nine or ten years old, from El Paso. Having learned of the above developments, Juan de Archuleta had hastened from the villa of Santa Cruz to San Juan de los Caballeros, which the natives had deserted, and had withdrawn Father Blas Navarro and the soldier Mateo Lovatto safely to the villa, as well as the sacred vessels and ornaments of the convent there. Lovatto had locked the friar in the convent and guarded him there, lest he be slain; his horse had been stolen, and he had been awaiting aid.

Passing on to San Ildefonso, they found the church and convent burned, and Father Francisco Corvera, of that mission, and Father Antonio Moreno, of Nambé, smothered to death in the convent, in which they had barricaded themselves. Others who had suffered death there from the fury of the rebels were identified as Doña Juana de Almazán, her seventeen year old son Alonso, her daughter Doña Leonor (the wife of Pedro Sánchez), with her son and daughter, and a soldier identified as Mateo Trujillo. These were found dead in the sacristy and convent. Passing on to Nambé, they found that the sacred vessels and ornaments had been carried off, the convent sacked. And at the door of the church they found the dead

---

4 Vargas' journal, Santa Fé, June 4-6, 1696.
5 Roque Madrid to Vargas, Santa Cruz, June 4, 1696.

bodies of Juan Cortés, his daughter, his son-in-law, José Sánchez, and one Andrés, all stripped of their clothing.[6]

Alcalde Francisco de Anaya Almazán arrived near midnight at the capital with Father José García, of Pecos, and Father Miguel Trizio of San Juan de Jémez, who happened to be at Pecos at the time. All was quiet at Pecos, the *alcalde* assured Vargas, and the Indian warriors requested by the governor would be at Santa Fé the following day. The next day, at three o'clock in the afternoon, Governor Felipe of Pecos arrived with his war captains and the requested one hundred Indians, on foot and on horseback. During the course of the day Captain Alfonso Rael de Aguilar, *alcalde mayor* of the *real* of Los Cerrillos and the pueblo of Santo Domingo, entered Santa Fé with the families from the *real* and surrounding haciendas. He brought with him several Indian prisoners, including the Indian governor of Santo Domingo, who had been captured while suspiciously lurking about the hacienda of El Alamo. To forestall any possible enemy attack upon the villa of Santa Fé, drastic defensive measures were taken. All outside doors and windows were covered with adobe bricks, and a heavy guard was stationed in the entrenchments and at the entrances to the city.[7]

Vargas set out to make an official inspection of the surrounding pueblos. He was accompanied by the principal officials and military leaders, a squad of twenty picked soldiers, and Governor Felipe and his one hundred Indian warriors. At Tesuque the loyal Domingo welcomed Vargas, telling him how the rebels had tried to coax him to join in the revolt and how he had protested loyalty to the Spaniards. At Nambé Vargas came upon the unhappy sight which Captain Ulibarri had previously reported. The already rotting bodies were buried in a destroyed house near the church cemetery; the cemetery was not used because it had been profaned. Father Juan de Alpuente, who officiated at the burial, then made a search of the convent, where some books, a missal, and various religious articles, some

[6] Vargas' journal, Santa Fé, June 5, 1696. This Andrés is described here as another son of Doña Juana de Almazán. Later Vargas identifies him as Andrés Baca, a native settler ("originario") of New Mexico. See *ibid.*, June 7, 1696.

[7] Vargas' journal, Santa Fé, June 6, 1696.

intact and others damaged, were salvaged.[8] At San Ildefonso the little army came upon similar charred ruins and other lifeless bodies.[9] The bodies were covered with adobes from the mission church. A missal, a breviary, the church bell, and a small quantity of maize alone remained after the thefts and fires. Jacona pueblo was found abandoned with the exception of one lone native, who, insisting that even if he were threatened with death he would not talk, was given absolution and summarily shot. Having accomplished his purpose, Vargas returned to Santa Fé.[10]

One of Vargas' soldiers, Agustín Trujillo, who had thrown earth over the grave of his father, Mateo, at San Ildefonso several days previously, met with an unusual welcome. Apparently there had occurred a case of mistaken identity, for Mateo, with five wounds in his body, naked, barefoot, and faint, a rapier clenched firmly in one hand, had arrived safely at Santa Fé after a harrowing four days' journey, hiding by day and travelling by night. This "resurrection" was hailed as evidence of divine justice, and described by one pious Spaniard as "almost more wonderful than that of Lazarus."[11]

This incident provided but a passing moment of joy, for all the Spaniards were in extreme danger, and Vargas himself was met with less pleasant news. Shortly after his return to Santa Fé he received a letter from Bartolomé de Ojeda, the loyal Indian governor of Santa Ana, with a plea for immediate military aid against a possible attack from Jémez. He claimed to have definite information that the Jémez had been joined by hostile Acomas, and were only awaiting Moqui, Zuñi, and Ute

---

8 Vargas' journal, June 7, 1696. The image of Our Lady of the Immaculate Conception, on the main altar, and the church bell, neither of which had been disturbed, were removed to Santa Cruz, where they were placed in the custody of Father Antonio Obregón there.

9 As identified by Vargas they were as follows: Fathers Corvera and Antonio Moreno, Doña Juana de Almazán, her daughter Doña Leonor, Doña Rosa, and a body identified as that of Mateo Trujillo by his son Agustín. Vargas states that they had been gagged and met their death by suffocation from the smoke of the burning buildings (Vargas' journal, Santa Fé, June 8, 1696). This list does not include two of the persons listed by Ulibarri, above.

10 Vargas' journal, Santa Fé, June 8, 1696.

11 *Ibid.*, Santa Fé, June 8-9, 1696, and Fernando de Chávez to Vargas, Bernalillo, June 10, 1696. See also Vargas to the viceroy, Santa Fé, July 31, 1696.

confederates before attacking. He had already made a foray against the pueblo, and had taken a prisoner. Ojeda added: "As you know we are on the frontier, and I beg of you to send me a firearm, powder, and bullets, for you know well that we are very loyal vassals of his Majesty."[12] Vargas immediately ordered Ojeda to remove his people to Santa Fé, by way of San Felipe mesa, and promised a military escort for the operation. Simultaneously, a message was sent to the custodian of the missions, Father Francisco de Vargas, ordering him to retire immediately to Santa Fé, and to command all other missionaries to do likewise, as no soldiers could be spared to protect the missions.[13] At the same time Chávez was advised to remove the people of Bernalillo to the capital, by way of San Felipe mesa, where they could establish temporary headquarters while making rafts to cross the river. Chávez answered that the order would be carried out.[14]

Ojeda, on June 11, wrote to Vargas. The conspiracy previously reported had apparently broken up, for there were numerous fresh tracks leading toward Ácoma. All the property had been removed from the convent, which he feared might be set afire, and had been nailed up in a house where its safety was assured. The situation at Sia was still precarious, however, and rebel spies were constantly lurking about.[15] The following day, eight soldiers, under the command of Miguel de Lara, were belatedly on their way to the aid of the loyal pueblo of Sia.[16]

---

12 Bartolomé de Ojeda to Vargas, Sia, June 8, 1696, and Vargas' journal, Santa Fé, June 5, 1696.

13 Vargas to Father Francisco de Vargas, Santa Fé, June 9, 1696. On June 12, Father Juan Antonio del Corral arrived at Santa Fé from friendly San Felipe pueblo, escorted by Miguel de Lara (Vargas' journal, Santa Fé, June 12, 1696).

14 Fernando de Chávez to Vargas, Bernalillo, June 10, 1696, and Vargas' journal, Santa Fé, June 11, 1696.

15 Bartolomé de Ojeda to Father Francisco de Vargas, Sia, June 11, 1696.

16 Vargas' journal, Santa Fé, June 12, 1696. Meanwhile, Chávez had not yet moved the people of Bernalillo closer to Santa Fé, as Vargas had ordered. Chávez had two reasons for this: first, Ojeda, at Sia, was opposed to the move, for it would leave his people in a very dangerous position, surrounded by powerful enemies, and secondly, the people of Bernalillo, nearby the loyal pueblos of San Felipe, Sia, and Santa Ana, were content to remain there, panic stricken over the fear that they would not be able to get their property and livestock across the fast running Río Grande without irreparable loss.

At four in the afternoon of the 12th, Felipe, the Indian governor of Pecos, arrived at Santa Fé, accompanied by a retinue of warriors, and bringing two captives: an Indian of the mesa of San Diego de Jeméz named Luis Cuniju, and Diego Xenome, cacique of Nambé, both active ringleaders in the recent revolt and massacre. They were questioned, along with other rebels who had been taken captive during the past week, and important light, evidence, and substantiation with regard to the revolt of June 4 was gathered. Cuniju had arrived at Pecos the morning before, carrying a gilded eight-sided reliquary containing various relics, as evidence that Fray Francisco de Jesús had been killed. He was received there by the rebel faction led by the cacique Don Diego, an old Pecos leader, and a number of war captains, Cachina conspicuous among them. Shortly after his arrival he had gone into conference with another Tewa named Diaguillo, of Nambé, who had spent the previous winter travelling from pueblo to pueblo, as far as Ácoma, Zuñi, and Moqui, and among the Apaches, organizing the revolt. The two rebels had been called into the principal *estufa*, and Don Diego and his rebel followers had agreed to join in the rebellion. But Felipe, native governor of the pueblo, who had also been present, rising from where he was sitting, and clutching his cane with determination, had said: "Here we are loyal to the king!" Thereupon Don Diego was overpowered and taken out and hanged, and the two rebel agitators, Cuniju and Xenome, were taken prisoner to Santa Fé. Here they were jailed for questioning, and Vargas issued orders to take into custody any Indian at Santa Fé mentioned by the defendants in their testimony.[17]

Cuniju described in detail the story of the events which had taken place at his pueblo on June 4. The revolt began in the early morning. Father Francisco de Jesús had been falsely summoned to confess an Indian woman. He was overpowered by the two Indians accompanying him; he had cried out in supplication to God and the Blessed Virgin, as he was clubbed to death. His body was taken and thrown at the door

---

[17] The existence of the rebel faction at Pecos, described as large, had been reported to Vargas by Governor Felipe on June 9. He had asked Vargas for permission to hang the ringleaders, and the permission had been granted. Vargas' Journal, Santa Fé, June 12, 1696.

of the church.[18] Two Spaniards who were at the pueblo, the *alcalde mayor,* Captain Juan Olguín, and Melchor Trujillo, were also killed; and two Spanish women, and two boys, also residing there, were taken over as servants by the governor of the pueblo and the Indian interpreter Francisco.[19] The governor of Jémez pueblo, said Cuniju, had sent him to Pecos with the reliquary, as a trophy of victory for the purpose of encouraging the rebel partisans there. No representatives from other pueblos had gathered at Jémez prior to his departure from there on the 10th; but Apaches had reported that Zuñi and Moqui warriors were on their way to join in an attack on Santa Fé.

Xenome was now questioned. At Cochití a Spaniard had told him and other natives that Governor Vargas had decided to massacre within the month all the men of the pueblo, sparing only the small boys. Thereupon, the leaders of the Jémez, and the Keres of Santo Domingo and Cochití, joined by partisans from San Felipe, Santa Ana, and Sia, had held a council and decided to join in the uprising. Acting swiftly, Naranjo of Cochití had sent messengers with knotted cords to the different pueblos, as far as Ácoma, Zuñi, and Moqui, and to the Apaches. At all the pueblos strong elements were in agreement with the plan.[20] After the killing of the Spaniards at the various pueblos, the natives of Nambé, Cuyamungué, Pojoaque, Jacona, and San Cristóbal had betaken themselves to Chimayó, where they were gathered with horses and supplies on a very steep

18 This story is recorded in Isidro Félix de Espinosa, *Chrónica apostólica* . . ., Mexico, 1746, 285. Father Jesús had been active previously among the pioneer missionaries of Texas. He founded, in 1691, the second Spanish mission in east Texas, the mission of Santísimo Nombre de María, on the banks of the Neches. The mission was destroyed by a flood in 1693, the year of Spain's abandonment of Texas. A sketch of the friar's life may be found in Espinosa's *Chrónica*, 260-286. See also Castañeda, *Our Catholic Heritage in Texas*, I, 348-350, 354, 366-368, 373, II, 2.

19 The two boys, taken by Francisco, were said to be the sons of Captain Juan de Olguín and Francisco de Apodaca. Also an Indian named Cristóbal was killed at the pueblo because he was a friend of the Spaniards, spoke "en Castilla," and reported their secrets. According to Cuniju, the interpreter, Francisco, and Diaguillo had committed all the murders. Vargas' journal, Santa Fé, June 12, 1696.

20 He pointed out, however, that the leaders and most of the inhabitants of Santa Ana and Sia were opposed to the conspiracy.

cerro, at the foot of the mountains, accessible only on foot. The killing, Xenome continued, of the two missionaries and others at San Ildefonso had been done by natives, Apaches, and confederates from Santa Clara and Jacona. The Picuríes alone had carried out the ambuscade on the slope of Picuríes of the Spanish settlers and the missionary who were withdrawing from Taos to Santa Fé, in which two of the latter were thought to have been killed, including the *alcalde mayor* of Taos, with two still missing.[21] With regard to a woman killed near Santa Fé a few days previously, he said that he had been told by El Zepe that the Pecos Indians had done it in order to please the Faraon Apaches.

Future plans of the rebels were dragged from the captive Xenome. Those at Chimayó were awaiting news from the Apaches, who had left for their land to attend a dance; Navaho Apaches were eager to have all the Apaches and other tribes join in the revolt; and Acomas, Zuñis, Moquis, their Apache neighbors, and the Utes had decided definitely to join the war "when the green maize is picked." Then the Apaches first were to drive off the horses of the Spaniards, as preliminary to an assault on Santa Fé. He mentioned Cristóbal Yope, the Indian governor of San Cristóbal, his son-in-law Perucho, and Naranjo of Cochití as among the principal rebel leaders at Chimayó. Quite significant was his repetition of the story that the Spaniards were contemplating the massacre of all the pueblo braves, leaving only the children. According to his version, a Piro in Cochití had given details of the rumored Spanish atrocity: when the wagons coming up from El Paso, allegedly accompanied by additional men, should reach Sandía, Vargas would sally forth with all the Spaniards to crush the various pueblos and destroy the men.[22]

The Piro captive, Francisco Témpano, from Las Salinas, of the pueblo of Tajique, had been named as an accomplice in the murder of the two missionaries Fathers Carbonel and Arbizu at San Cristóbal. On the following day he was taken from the jail for examination. Témpano told the following story. The

---

21 Some Taos warriors arrived on the scene too late to participate in the action. It is significant that Xenome stated that Governor Domingo of Tesuque had refused to participate in the revolt.

22 Vargas' journal, Santa Fé, June 12, 1696.

day before the massacre of June 4 he had left Santa Cruz on a borrowed mule in order to get some maize at San Cristóbal, in exchange for some knives. The following morning all the people of the pueblo were called out to work in the missionary's fields, but he had remained in the *estufa* playing cards. In the evening, on his way to the house of a relative, he was called to the *estufa*, where a number of the natives of the pueblo had gathered. Sitting about with their hoes in their hands, they asked him whether he was with them or with the Spaniards, for they suspected his loyalty. They said that the day had arrived when all the Spaniards and the missionaries should die, and that this would be accomplished in all the pueblos before sundown; Naranjo and Juan Chillo, both of Santa Clara, had notified the Tanos, and the Apaches and Moquis were already gathered to attack the enemy horses and kill the Spaniards; and in the morning all were to join in an attack on the villa of Santa Cruz, while Faraon Apaches, Keres, and Acomas, already assembled in the Sandía mountains, would attack Bernalillo and from there advance to lay siege to Los Cerrillos. Spies were in the streets, and as soon as they reported that the two Spanish soldiers stationed at the pueblo were not watching, the Indians went out in pairs, all in great secrecy, and killed the missionaries, who were walking about in the convent at the time. After the crime, Témpano had escaped to Santa Cruz and immediately reported these events to Roque Madrid, and the latter, trusting his loyalty, had sent him posthaste with the news to Vargas. Near Chimayó he had come upon the soldier Juan Antonio Barrios, who rode with him to Santa Fé.[23]

Having reviewed the testimony taken, Vargas formally delivered his decision, given at the governor's palace in audience before the officials of the villa, with his hat on, his sword girded, and holding in his hand the baton of his authority as governor and captain general of the province. Diego Xenome of Nambé, Luis Cuniju of San Diego de Jémez, and Alonso

[23] Vargas' journal, Santa Fé, June 13, 1696. The captive Indian governor of Santo Domingo, Alonso Guiqui, native of Jémez, was also questioned, and he insisted that he was on his way to Santa Fé to notify Vargas of the uprising when taken prisoner at El Alamo.

Guiqui, the governor of Santo Domingo, were sentenced to be shot, and were given three hours to prepare themselves and confess to the priests. Témpano was set free on his testimony. Fathers Alpuente, Chavarría, and Navarro prepared the prisoners for a happy death; they were marched in military formation to the front of the old church of the villa, where three arquebus shots ended their earthly lives.

On June 14 Vargas received news from Roque Madrid. Some settlers, while gathering wood at the edge of the Río Grande, had been told by an Indian that the Acomas, Zuñis, and Moquis, had gone to Santa Cruz to attack the villa, but had left because the river was high, and would return in one hundred days. A native of Cochití, said the Indian, had told him of Vargas' plan to attack the pueblos on San Juan's day—the false tale which some seemingly had come to believe through sheer repetition. Madrid assured Vargas of the secure defense of Santa Cruz against possible attack.[24]

The residents of Santa Fé rejoiced anew over another "resurrection," through the arrival there of Captain Lázaro de Mizquía, the *alcalde mayor* of Taos, who had been given up for dead. He had been with Father Chavarría and a squad of twelve soldiers led by Alférez José Domínguez, the group that had left Taos anticipating the revolt, and had been attacked by Picuríes, Taos, Tewas, and Tanos on the slope called "del Ayre" on the night of the 5th. Wounded in the engagement, and his horse shot from under him, Mizquía had escaped into the surrounding woods. Placing himself under the protection of Our Lady of Remedies, to whose "miraculous intercession" he attributed his good fortune, he had taken a route through the highest mountains behind San Cristóbal, Nambé, and Tesuque. On his eight day journey he had lived on toasted *tahali* and five green *cañutillos*. He had travelled nearly all the way carrying his leather shield, a sword, and a lasso ready in case he should come upon a horse. Near Tesuque he had cut two pieces from his shield and tied them to his feet for shoes.[25]

Meanwhile, Vargas was concerned over the problem of

---

[24] Vargas' journal, June 14, 1696.
[25] *Ibid.*

Chávez at Bernalillo. The people there had considerable livestock, including 1,200 sheep; it would be impossible to get them across the high running Río Grande safely. Hence they had refused to move to Santa Fé. Chávez again notified Vargas of this condition on June 13. As a result, Vargas had to accept the arguments of the people of Bernalillo.[26]

A small expedition cantering to Santo Domingo in a fruitless search for maize, having passed beyond the point where the horses were pasturing near El Alamo, entered the pueblo, and came upon three Indians, one of whom was captured and taken to Santa Fé for questioning. The prisoner, Sebastián Pasairi, a Keres of Santo Domingo, gave some notion of events there. His people had abandoned their pueblo at the insistence of the natives of Cochití, while the Cochití Indians were at their new pueblo on the mesa nearby the old pueblo. Those of Santo Domingo were in the arroyo; their horses and cattle were up the river a bit. The Cochití Indians had their maize, chocolate, and other supplies hidden in the *barrancas* near their mesa. According to Sebastián, Cristóbal Yope was the principal leader among the rebels, and El Zepe was the chief insurrectionist of Cochití.

Of greater moment, however, was the arrival the same day of Governor Domingo, of Tesuque, with the report that warriors from Santa Clara and San Ildefonso, under the command of Naranjo, were planning to enter his pueblo the following day, kill him, because he was a friend of the Spaniards and the Catholic faith, and force his people to abandon their pueblo and join the rebels. Protesting loyalty, he begged Vargas to send armed forces for the protection of his pueblo.[27]

Several weeks were yet to pass before Vargas would be able to obtain a clear picture of the exact character and extent of the revolt. But one thing was certain, the events of the summer of 1696 were the prelude to another winter of starvation and suffering. The long months of constant warfare which began on June 17, 1696, were to sap dangerously the productive strength and the morale of the Spanish settlers. Virtually the

[26] *Ibid.*, June 14-15, 1696.
[27] *Ibid.*, June 17, 1696.

entire male population of the colony was to become a roving army. By the end of the year the morale of the rationed and overworked colony was to be at the cracking point, and Vargas' popularity would suffer greatly in consequence. But the Reconqueror, who practically lived in the saddle, tireless beyond the physical capacities of most of those who rode behind him, was to meet the task with peerless courage, in pursuit of the objectives as he saw them, and before the year's end he would be able to report to his government total victory: the permanent pacification of the Pueblo Indians of the upper Río Grande.

During the first month or so of the active campaigning which began on June 17, the stage was set for what was to follow. The problem faced during this period was to learn the exact whereabouts of the new localities to which the enemy had withdrawn, fastnesses especially chosen for their natural defenses (mesas, rims of canyons difficult of access, and the like), and then to formulate a plan of attack. Two courses lay before Vargas: either a swift and bloody military offensive, or a firm but less ruthless effort to wear down the morale of the enemy in a war of attrition. The latter course was the one pursued.

Hard upon the news from Governor Domingo of Tesuque, Vargas was away with an army to the aid of the loyal pueblo. At about midnight he led a mounted force of thirty-seven men to the outskirts of Tesuque, where he lay in wait for the expected enemy. But the rebel forces, led by the half-breed Naranjo, lost courage as they approached the pueblo, and withdrew. The large troop fled across the river, whereupon Vargas returned to Santa Fé, satisfied with having seized a considerable quantity of maize at the abandoned pueblo of San Ildefonso.[28] Scouting expeditions into the surrounding mountains and canyons during the next few days gave indications of rebel Tewas of Nambé, Pojoaque, Jacona, San Ildefonso, and San Juan de los Caballeros in the mountains in the region between Santa Clara and San Juan de los Caballeros, and evidence of Tanos in the Sierra de Chimayó, in the region facing Picuríes. Large numbers of Ácoma Indians were rumored to have joined the

---

[28] Vargas' journal, Santa Fé, June 17, 1696.

natives of Jémez. Scouts kept a careful check on the movements of the enemy.[29] While such events were taking place, Vargas got news from Bernalillo of the approach of the supply train from El Paso, and Ignacio Roybal was sent with a military guard of five men to escort it from Santo Domingo to the capital.[30]

With a small armed force, accompanied by sixty Pecos Indian warriors, Vargas now set out for Santa Cruz, from which, as campaign headquarters, he planned to run down the Tewa and Tano rebels in their mountain, canyon, and mesa retreats.[31] At Santa Cruz, Vargas was presented with a petition from sixteen of the settlers, requesting the calling of a council of war for the purpose of removing the settlers to a safer place, even back to the interior of New Spain if necessary. It was held the following day, attended by the principal officials and military leaders. Although Vargas objected vigorously to such a proce-

---

29 *Ibid.*, June 20, 26, 1696.

30 *Ibid.*, June 20, 22, 1696. These were probably the supplies Vargas refers to in a letter to the governor of New Vizcaya dated Santa Fé, February 10, 1696, in which the latter is requested to facilitate the transportation of 1,000 fanegas of corn destined for Santa Fé. Governor Gabriel del Castillo's answer dated Parral, February 26, 1696, gave little satisfaction. His rambling, gossipy letter was as much a discussion of the condition of his health as anything else. However, it contains one interesting fact concerning Vargas' health: "Fray Juan Daza notifies me that on the first day of Pascuas de Navidad you nearly died." Incidentally, Daza was with the supply train of the custodian.

While these events were taking place, the authorities in Mexico City were examining Vargas' most recent demands for aid, made in his letter to the viceroy of March 28. In the report of the Junta General de Hacienda of February 1, 1696, they had told him that the aid authorized in that report was the last that could be sent. However, the royal fiscal, in his suggestions to the members of the Junta, as of June 23, 1696, warned of the defensive importance of New Mexico, adding "especially when law sixty-six, title two, book three, of the New Recopilation of the Indies, assigns to their Excellencies the viceroys, the duty of the conversion and pacification of their kingdoms." He also cited the royal cédula of December 22, 1685, in which the viceroy was admonished for not maintaining sufficient defense on the northwest frontier of New Spain, and thereby making possible the Indian disorders which had occurred in the vicinity of New Vizcaya. The viceroy ordered that this cédula be placed with Vargas' records, to be examined at the forthcoming meeting of the Junta. Report of the royal fiscal, Mexico City, June 23, 1696, and viceregal decree, Mexico City, June 30, 1696.

31 Vargas' journal, Santa Fé, June 29-30, 1696. Vargas left Santa Fé on the 13th at about 3 P. M. The projected campaign against the Picuríes and Taos was set for September.

dure, and was promptly and unanimously seconded by his staff, nevertheless, he agreed to send the petition to the viceroy with the courier who was soon expected from Mexico City.[32]

On July 1, Domingo of Tesuque arrived with his Tewa warriors and combined them with Vargas' forces for a joint expedition into the Chimayó mountains. Vargas set out that night at nine, and at two in the morning reached the river which flows down from Picuríes, five long leagues from Santa Cruz. There he rested until dawn, the zero hour for the attack. The *rancherías* of the rebels were discovered, and several skirmishes ensued; but the enemy escaped. One Spanish soldier was wounded slightly in the arm, and one rebel Indian was killed. Twenty-four horses were captured, and considerable clothing, left behind by the rebels, was seized by the Pecos allies. Upon his return to Santa Cruz in the evening of July 2, Vargas found several letters from Bernalillo reporting an important Spanish victory over the Jémez in which the Spanish forces at Sia had engaged.[33]

---

[32] *Ibid.*, June 30 and July 1, 1696. This council of war was composed of Governor Vargas, Lieutenant Governor Luis Granillo, Lieutenant General of Cavalry Roque Madrid, *alcalde mayor* of Santa Cruz, Maestre de Campo Lorenzo Madrid, *alcalde* of the *cabildo* of Santa Fé, Antonio Valverde, captain of the presidio of Santa Fé, his alférez Don Martín de Urioste, and Adjutant Juan Ruiz de Casares. Vargas pointed out that although the villa of Santa Cruz was surrounded by hostile country (the Tanos in the Chimayó mountains, five leagues away; the Tewas of San Juan and the Picuríes at El Embudo, and in the mountains at the "caja" of the river, about five or six leagues away; the Tewas of Santa Clara in the sierra facing the said pueblo, about the same distance away; and those of San Ildefonso scattered through the sierra on the other side of the river and facing their pueblo, etc.), nevertheless, the villa was sufficiently protected and was strategically located for the proposed expedition to Taos. He believed the war would be over by October, for the Indians would eventually starve if they remained in the mountains, and should the war last longer, winter would bring them to terms. He pointed out the fertility and the abundance of water in the Santa Cruz region, and expressed the assurance that the viceroy would certainly send sufficient aid to prevent abandonment of the province. Luis Granillo insisted vigorously that the enemy was inferior in strength; that it would blemish the repute of Spanish arms to permit such a withdrawal to New Spain; that the people of Santa Cruz were sufficiently provisioned and protected; furthermore, such a move would give new hope to the hostile tribes on the whole northern frontier of New Spain, as happened when the Spaniards abandoned New Mexico in 1680.

[33] *Ibid.*, July 1-2, 1696.

Campaign Captain Miguel de Lara, with the soldiers recently sent to Sia, had been following the trail of the enemy leading in the direction of Ácoma, along the Sierra de Jémez. They were suddenly surprised by a volley of gunfire from a nearby mesa. Taking position on a *peñol* they forced the enemy to withdraw, and fought their way to San Diego de Jémez, where, under violent attack, they went up and recovered the bones of Father Jesús. From there they continued the pursuit, and were caught in an ambush about two arquebus shots from San Juan de Jémez. Seeing further pursuit purposeless, the Spaniards retreated, under constant attack, and were again ambushed, this time on the open plains and by an augmented enemy group on horseback. Forced to make battle under these circumstances, the Spaniards cried out "Santiago!" and a bloody two hour battle ensued; finally the enemy withdrew after having sustained heavy losses. The Spanish, remarkably enough, suffered only one casualty, the bold garrison soldier Cristóbal Tafoya having been wounded. Two Indians were taken prisoner. It was learned from one of them that a large group of Acomas, Zuñis, Moquis, Jémez, Tewas, and Tanos were gathered on the mesa of San Juan, determined and vengeful.[34]

---

[34] Miguel de Lara to Vargas, Sia, July 1, 1696; Fernando de Chávez to Vargas, Bernalillo, July 1, 1696; Bartolomé de Ojeda to Vargas, Sia, n.d.; Vargas to the viceroy, Santa Fé, July 31, 1696. According to Lara twenty-eight of the enemy were killed in the battle; according to Ojeda, and Vargas' letter to the viceroy, forty. Lara appealed for more guns, bullets, horses, and leather jackets.

Vargas ordered that the captives taken in battle at Jémez be questioned at Santa Fé, confessed, and "taken across the river" to be executed. Vargas justified the executions by stating that the province was in a state of war. One of the prisoners escaped on the way to the villa. The other, a young Ácoma, was questioned. He stated that Zuñi, Moqui, Navaho, Apache, Cochití, Jémez and Ácoma (about forty-five) warriors were gathered on the *peñol* of Jémez, having assembled there to attack Sia, under the impression that the Spaniards had already abandoned Bernalillo. He said that rebel leaders from the *peñol* had been sent to Pecos, Zuñi, and Moqui, to incite them against the Spaniards. Indicating lack of harmony among the rebels, he pointed out that the Tewas, Picuríes, Taos, and Tanos were the enemies of the group at Jémez. He said that only the Tanos living at Zuñi were their friends. He further stated that Ácoma had had a bad crop, and that the water reservoirs atop their mesa were dry, for which reasons the mesa could be won in two days if besieged. After the testimony the prisoner was instructed and confessed by Fathers Alpuente and Chavarría, and executed "four squares from the villa." Vargas to Captain Alfonso Rael de Aguilar, Santa Cruz, July 2, 1696, and report, Santa Fé, July 3, 1696.

Meanwhile, from his base at Santa Cruz, Vargas continuously reconnoitered the enemy camps near Chimayó. On July 3 he inspected the abandoned pueblo at Chimayó, whose partially built church, well constructed ditches, and fine fields caused him to express pity that all this had been abandoned simply because of the "evil advice" of four or five rebel agitators. Considering it futile to carry on further operations without first capturing an enemy from whom information might be obtained as to where the enemy had fled, Vargas spent several days resting the horses, and on July 5, having left the greater part of the horses, well guarded, pasturing at Cuyamungué, he returned to Santa Fé.[35]

A petition was soon presented to the governor by the custodian and ordinary ecclesiastical judge of the province, Fray Francisco de Vargas, in which the latter reviewed the condition of the missions, and made a specific appeal for aid for the Pecos mission. The custodian was residing in Santa Fé along with the nine other friars who had been obliged to abandon their missions. Missionaries were now stationed only at three friendly pueblos: San Felipe, Santa Ana, and Sia. Describing the damage done to mission property, and the increasingly dangerous situation at Pecos, where there was a strong rebel faction, he now requested Vargas to provide pack animals and a military escort to remove religious articles, sixty-two *costales* of maize, eight fanegas of wheat, and livestock from the Pecos mission. Vargas responded promptly with thirty-six mules, muleteers, and an escort of eight soldiers, and the property was removed safely to Santa Fé. He was careful to give reasons for this to the Pecos, whose goodwill he did not wish to alienate, since eighty warriors from there were aiding him in the war; it was being done only as a defensive measure against a possible Apache attack while he was campaigning elsewhere. He showed his concern for the welfare of the missionaries by cancelling the debt of 600 pesos owed him by four of the missionaries recently killed, as well as a small sum owed him by Father José de Arbizu. He also assured the custodian that his table

[35] Vargas' journal, Santa Cruz, July 3-4, and Santa Fé, July 5, 1696.

was always open to the missionaries, and that his salary and his all were at their service.[36]

Meanwhile, to follow up Lara's recent victory over the Jémez, José Madrid was sent from Santa Fé, accompanied by four soldiers, as reinforcements for Bernalillo. There he was to consult with Lara, Chávez, and Ojeda, and then inspect carefully the position of the enemy. At the same time Chávez was ordered to send out spies to discover the exact location of the rebellious natives of Santo Domingo and Cochití. The next day, July 10, Vargas would lead his army, including Pecos and Tesuque allies, to San Felipe, where José Madrid would report his findings, and a plan of attack would be worked out. And so it was done. Vargas, with his small force of Spanish cavalry, forty-five Pecos warriors, and eleven from Tesuque, set out from Santa Fé, reached the Río Grande by way of a wagon road leading to San Felipe, and spent the night at the river's edge. The next morning headquarters were established among the trees on the opposite bank. Shortly, Lara, Chávez, the Indian governors of Sia, Santa Ana, and San Felipe, and others charged with various military missions arrived to consult with their leader. They had been unsuccessful in ferreting out the rebels of Santo Domingo and Cochití; but tracks gave indication of their presence in the mountains facing the mesa on which their pueblo had been destroyed by Vargas in 1694. Lara was ordered to return to Sia, leave five soldiers there, and come back with the remaining eleven. The Indian governors were told to leave sufficient soldiers at their pueblos to assure them protection, as those of Tesuque and Pecos had done, and join Vargas at noon the next day with the rest of their warriors.[37]

The reinforcements arrived shortly after schedule, and as

---

36 Vargas' journal, Santa Fé, July 6, 1696. Vargas prevented the lay brother José Narváez Valverde from leaving the province at this time. Valverde felt that his presence was unnecessary under existing conditions; just another mouth to feed. He had served as apothecary and surgeon. He left New Mexico in 1697, and returned in Vargas' company in 1703. As late as the 1730's he was still serving in upper New Mexico! (Hackett, *Historical Documents relating to New Mexico*, III, 378, 385-387). The pack train from Pecos arrived at Santa Fé on the 8th (Vargas' journal, July 8, 1696).

37 *Ibid.*, July 6, 9-10, 1696.

darkness fell Vargas sallied forth to seek out the enemy and defeat him by fire and sword if necessary. At midnight the band reached the Pueblo Viejo de Cochití; headquarters were established in the plaza. The troops changed to fresh mounts, each soldier taking in addition two auxiliary riding horses. Ordering Martín Hurtado to remain behind with the rest of the horses, the mules, and a guard of twenty soldiers, Vargas then led his troops into the mountains believed to be the refuge of the enemy. Having travelled four or five leagues he called a halt to await spies sent out ahead, and in order to permit his men to change again to fresh mounts. Proceeding at daybreak, the expedition passed through a deep canyon, dangerous because the enemy could roll stones down the slopes and block the way. Finally a group of the enemy was observed at the entrance of another canyon between the two sierras. Pursued, they fled, leaving bundles of clothing behind. Six of them were killed. Some books and religious articles from the Cochití mission were found; eighty head of sheep, a cow, and a calf were seized; and thirty-one women and children were taken. No Spaniard was killed or wounded. Vargas now had the bugler call in the soldiers clattering throughout the canyon in pursuit of the enemy. The tired band returned to headquarters at Cochití.[38]

Two more entries into the canyon in the course of the next two days led to the discovery of several maize caches hidden in the mountain sides. The grain was carried off; but only a handful of lone rebels made an appearance, one of whom was killed by Miguel de Lara in a hand-to-hand struggle. Unable to make full contact with the rebels, and having won a victory by virtue of seizing over one hundred fanegas of maize, essential food supplies of the enemy, Vargas and his lieutenants returned from Pueblo Viejo de Cochití to their respective posts. Vargas and his men reached Santa Fé on the 17th, where no trophy of war could have been more welcome to the underfed Spanish settlers than the maize brought in on the backs of the weary pack mules following this campaign.[39]

---

[38] Vargas' journal, July 11-13, 1696.
[39] *Ibid.*, July 14-17, 1696.

Although the fate of New Mexico was in the balance, authorities in Mexico City were dealing with the needs of the distant outpost on the basis of information several months old. As yet they were without official knowledge of the course of events set in motion on June 4. However, continual reports from Vargas and the missionaries concerning the hardships of the settlers, and fear lest a refusal of immediate aid might result in abandoning the province finally caused the Junta General de Hacienda to act. It recognized the dire need for assuring the preservation of the re-won part of New Mexico,[40] and it was aware that the New Mexicans lacked provisions because of inability to cultivate the fields, hard times, and Indian warfare. Therefore it made grants and gave authorizations and instructions, on July 4, 1696, to Vargas. To be distributed among the settlers were: 600 cows with bulls for breeding; 200 oxen for plowing; 400 various cattle for slaughter; 3,000 sheep and 2,000 goats with males for breeding; the royal treasury at Parral was to pay for these. The royal treasury at Mexico City was to send 2,000 varas of Seseno cloth, and 2,000 blankets from Villa Alta or Nejapa. More missionaries and settlers were denied to Vargas. The Santa Fé presidio was to be maintained at full strength; the governor at Parral was ordered to provide replacements when necessary. The stabilization of the frontier and not continued campaigning nor spread of settlements was the chief interest of the government; for this missions and presidios were bulwark. The recently sent settlers had been equipped with implements for soil cultivation and provided with livestock; El Paso was an example of work and frugality to be emulated. (Apparently the officials in Mexico City did not realize that the existence of the Santa Fé outpost farther north decidedly diminished the cost of the upkeep of El Paso.) The governor was by all means to aid and protect the missions. Also the Franciscan Commissary General, Fray Manuel de Monzaval, was urged by the Junta to inspire the missionaries with zeal in their holy obligation of

40 The royal cédula, December 22, 1685, cited above, was fully discussed here, and the king's admonition that New Mexico had been lost in 1680 for lack of prompt preventive measures was reemphasized.

converting souls in the dangerous but praiseworthy service of God and King.[41]

In compliance with this last order, the Commissary General wrote to Francisco de Vargas, Custodian of the New Mexico missions, words which must have echoed with a thousand sad memories as they were read. For, as he wrote, the Father Commissary was as yet without knowledge that some six weeks before, five of those to whom his letter was addressed had won the martyr's crown. Among other exhortations, the Commissary General wrote:

> Through the blood of martyrs, the religion will be multiplied and extended throughout all the world and in New Mexico . . . Our Redeemer Christ shed His blood to win souls to Heaven . . . Be strong while the battle lasts; cast aside, my sons, the fear of those who can only kill the body. Perfect charity casts out all fear, and there can be no greater charity than to expose one's corporal life to combat an idolater, and to preserve in the faith those already converted, nor a greater reward for your Reverences; for should it happen that in this service corporal lives should be lost, the eternal lives of their souls would be assured salvation . . .[42]

Needless to say, the unlimited bravery, zeal, kindness, and obedience of all the Franciscan friars in that time of crisis was clearly manifest to everyone in New Mexico.

Immediately upon his return to Santa Fé, General Vargas embarked upon another campaign, this time to quiet the troublesome rebels who had their *rancherías* in the mountains north of Santa Cruz. Awaiting him at the capital was a letter from Roque Madrid, *alcalde mayor* of Santa Cruz, written several days past and containing information obtained by scouts. Most of the Tanos were at Taos, where the church had been converted into a corral; the Tanos were boasting that they would defeat the Spaniards and were generally converting the place into a hotbed of rebellion. The letter closed with an ur-

---

41 Report of the Junta de Hacienda, Mexico City, July 4, 1696; the viceroy to Vargas, Mexico City, July 4, 1696, A.G.N., *Historia*, tomo 38; see also viceregal decree, Mexico City, August 2, 1696, authorizing the payment of salaries to the presidial soldiers of El Paso at the royal treasury of Zacatecas.

42 The Father Commissary General, Fray Manuel de Monzaval, to Fray Francisco de Vargas, Santiago de Querétaro, July 19, 1696.

gent request for food for the destitute people. They had been living on *quelites*, and the supply was near exhaustion.[43]

Vargas now called for eighty Pecos warriors to aid him in the projected campaign. In reply Sergeant Major Almazán, *alcalde mayor* of Pecos, reported a large troop of Taos, Picuríes, and Tanos, on foot, in the canyon near Taos, for which reason Pecos could spare no men. Ammunition was rushed to Pecos, and warnings were immediately sent to Tesuque, Santa Cruz, and Bernalillo. At Santa Fé many feared that this troop was on its way to attack Santa Fé, and drastic defense measures were taken. These were indeed days of suspense and real fear. Another letter was received from Roque Madrid, at Santa Cruz, reporting a large number of Indians, from the sierra where the Tanos had their *ranchería,* crossing the Río Grande, their horses loaded with their belongings, on their way to the sierra of Santa Clara; also, of the dispersed inhabitants of the abandoned pueblo of San Juan de los Caballeros, four *rancherías* were located at El Embudo de Cochití, and their governor had gone to visit the Navahos in an effort to obtain maize; sixteen men were on guard day and night to forestall any possible raids by the enemy.[44]

The rebel group seen near Taos did not make the expected attack on Pecos. On the following day Almazán arrived at Santa Fé with forty Pecos warriors, whereupon Vargas immediately set out for Tesuque. There a council of war was held, and Governor Domingo of Tesuque formulated a plan of attack which was agreed upon.[45] Domingo, with forty of his picked Indians and twenty Spanish soldiers led by Captain Valverde, and accompanied by Fray Juan de Alpuente, as chaplain, would attack at sunrise. Meanwhile, Vargas, with the rest

---

43 Roque Madrid to Vargas, Santa Cruz, July 15, 1696.

44 Vargas' journal, Santa Fé, July 19, 1696. Madrid, in his letter, requested that the saddles used by the widows who had been evacuated to Santa Fé be returned, for the owners who had graciously lent them needed them. The rebels reported crossing the Río Grande were going to join confederates, but apparently had no immediate military objective in mind. *Ibid.*, July 23, 1696. See also, Vargas to the viceroy, Santa Fé, July 31, 1696.

45 Vargas' journal, July 20-21, 1696. Vargas set out for Tesuque on the 21st, at 10 A. M.

of the soldiers, including the Pecos allies and volunteer settlers from Santa Fé, and reinforcements from Santa Cruz, accompanied by Fray Blas Navarro, would pass on through Santa Cruz, enter the mountain, and lie in hiding. The sound of gunfire from Domingo's squad would be the signal for Vargas to close in on the enemy from the rear, and at the same time the sounding clarion would notify Domingo of Vargas' attack. But enemy spies observed Vargas' forces and the rebels were able to flee into the mountains beyond Nambé. However, Valverde, leading his men into this thickly wooded region, came upon the hiding place of the natives of Nambé, and some Tanos and natives of Pojoaque, Cuyamungué, and Jacona. A small rebel troop protecting the flight of the hard pressed natives joined battle with Valverde's forces. Several of the enemy were killed, and one prisoner was taken. Valverde's booty included clothing, twenty goats, a number of kids, and three horses. The Spaniards lost two horses. At Santa Cruz, the prisoner, a native of Cuyamungué, was questioned, and sentenced to death, but his life was spared at the request of Governor Domingo, for the prisoner was his son-in-law.[46] An old Indian woman who had escaped to Santa Cruz from the above enemy camp was provisioned and sent to her people to tell them to return to their pueblos and to the peace of their

---

46 *Ibid.*, July 21-23, 1696. According to the testimony of the captive, his pueblo had joined in the rebellion at the urging of the leaders from Santa Clara, Pojoaque, San Cristóbal and San Lázaro, their neighbors. These leaders told them that the Spaniards would behead all of them, and enslave their women and children. He said that the day after the natives of these pueblos had fled to the mountains, they had joined in a war council with those of Nambé, Jacona, and Cuyamungué, and it had been decided to go to the place where Vargas had first come upon the Tanos; from there they had withdrawn to the mountain tops, protected by the Tanos, who had engaged in battle with Captain Valverde and his men, and later joined them. Those of Jacona and Pojoaque were on their way to join the Navahos. Some of the natives of Nambé were in the mountains, and others, along with all those of Cuyamungué, had gone to Taos. He said that the Tanos of San Cristóbal and San Lázaro were primarily responsible for the uprising; they had dispersed, some going to join Navahos, while others had gone to Taos. Significantly, he pointed out that lack of maize was making their stay in the mountains untenable. He claimed to have no knowledge of the whereabouts of the natives of San Ildefonso, San Juan, and Santa Clara, or of Naranjo, the leader of the revolt and massacre at Santa Clara on June 4.

fields and houses; if they did so, they would be pardoned. She carried a written message of peace and good will.[47]

Scraps of evidence gathered from time to time pointed to Naranjo and the rebellious natives of Santa Clara as among those primarily responsible for the existing state of affairs, and now Governor Domingo of Tesuque, through his spies, had discovered their whereabouts. On the 23rd, Vargas' campaign forces, with explicit orders to travel quietly and under cover to avoid detection, sallied forth from Santa Cruz. Taking the road to San Juan, the Río Grande was easily forded. From there the expedition crossed the mountains, and dropped down upon a broad plateau which led into the canyon called El Embudo. Here enemy tracks were observed. Soon El Embudo was reached, narrow and heavily forested with large trees. The terrain was craggy and difficult, and it seemed virtually impossible to enter the deep canyon on horseback. But a small force, including Captain Lázaro de Mizquía, did enter the canyon. It was a daring exploit, for Naranjo, the bitterly hostile enemy captain, and his men, well entrenched in the rocks above, controlling the ascents, were quietly awaiting the opportune moment to strike. Sudden fire came down upon the Spaniards; Antonio Cisneros, hit directly in the head, fell to the ground, and a rebel warrior darted out from the rocks and decapitated him. Meanwhile, Naranjo was observed making determined efforts to kill Father Alpuente. An arrow struck the friar squarely on the lower leg; but he came out unscathed thanks to the protection of his heavy leather boots.

These incidents aroused Vargas to unbounded fury. Many of the Spaniards were forced to withdraw to the heavily wooded entrance to the canyon, under a barrage of heavy stones being rolled down from both sides. An Indian riding at Vargas' side emerged with a broken arm. Some of the Spaniards were still fighting deep in the canyon, and reinforcements and ammunition were sent to their aid. They finally emerged, battered but victorious, having put the rebels to flight. They

[47] The Spaniards often sent elderly Indian women on missions of peace to the rebels because of their special importance in the social structure of the Pueblo Indians. The social unit among the Pueblos was the clan; "a clan comprised all the descendants of a traditional maternal ancestor. Children belonged to the clan of the mother." Hewett, *Ancient Life in the American Southwest*, 72.

had the head of Naranjo, the enemy leader. The Indian allies were loaded with plunder. Vargas, enraged because one of his men had been lost in the fray, the first such casualty since the massacre of June 4, recorded in his diary: "And I took great pleasure in seeing that rebel apostate dog in the said state." In the engagement four of Vargas' men were wounded. The expedition returned to Santa Cruz by way of Santa Clara, and after Mass was celebrated at Santa Cruz in honor of Santiago and the recent victory, Vargas returned to Santa Fé. The Indian allies went to their respective pueblos.[48]

Back in Santa Fé, Vargas put his campaign records in order, and sent his periodic report to the viceroy, notifying him for the first time of the existing state of rebellion. A copy of Vargas' day by day journal of the period since the last such report was, as usual, the principal item. This was accompanied by three letters from Vargas to the viceroy, dated July 30, July 31, and August 1, the record of a petition presented by some of the settlers to the *cabildo* of Santa Fé, a letter from the *cabildo* to the viceroy, and a brief note from the *cabildo* member Lázaro de Mizquía. When the mail left Santa Fé, it also included official correspondence to be delivered at El Paso and Parral.

In his letter of July 30, Vargas outlined New Mexico's paramount problems and needs as he saw them. He began by recalling how in the year 1692 he had conquered all New Mexico, as far west as Ácoma, the Rock of Kiakima, where the people of the five Zuñi pueblos were gathered, and Moqui. He then related how in 1693 he had reentered New Mexico and encountered opposition; he recalled the long war which followed, the famous siege of the mesa of San Ildefonso and its final submission in September of 1694, after which victory the viceroy had ordered no further conquests, rather the consolidation of what was already won; this had been accomplished during the year 1695. He had repeatedly requested a total of 500 families as necessary for the complete safety of New Mexico, and

---

[48] *Ibid.*, July 23, 25, 1696. Two old Indian women were sent to the recently discovered enemy camp, with the promise to the natives there that if they should return to their pueblos they would be pardoned. They were given a piece of paper with a cross painted on it as a sign of the offer of peace and pardon.

stated that 276 families were still lacking toward the attainment of this goal. Vargas requested immediate replacements for the fifty-eight soldiers and male settlers who had died in the wars of the reconquest and in epidemics (*peste*).

The settlers in New Mexico were as much of a problem as the rebels, he noted, a fact which the authorities in Mexico City did not seem to appreciate. This was due to the lack of food, clothing, oxen, cattle, and other bare necessities. As a result, all were dissatisfied, many wishing to leave, to the extent that husbands and wives were placing the blame on each other for having been led to such a miserable place. In begging the viceroy to act without delay, Vargas reminded him of the time required, four to five months, to receive answers to his letters, and that much could happen during such intervals. To assure success, and to relieve the New Mexican people of burdens beyond endurance, Vargas insisted on the following immediate needs: 200 additional men, provisioned, each with two riding mules; 300 arquebuses; 4,000 gunflints; and lead. Also, 2,000 head of five year old cattle, over and above the 500 Vargas had recently ordered purchased at a price of 3,000 pesos. To prevent delay they could be obtained at two different places, half from the hacienda of Captain Don Diego de Maturana, on the Nasas River in New Vizcaya, in the jurisdiction of the real of Parral, and the other half at the hacienda of General Antonio de la Campa at Atotonilco and San Sebastián. In addition, 3,000 fanegas of maize from New Vizcaya were considered necessary to feed the colony until next year's harvest. Soldiers were requested from Parral to escort the supplies to El Paso, from where Vargas could take care of the transportation. In his estimation, what grain he could capture by force of arms from the enemy would supply the colony for only three or four months. Should it be necessary to abandon New Mexico, as in 1680, it would be only for one reason: hunger and need.

Describing the recent Indian revolt, in which five missionaries and twenty-one settlers had been killed, and churches and religious articles burned or desecrated, he insisted that he was by no means defeated, but rather certain of final victory. Even though the Pueblo Indians had fled into the mountains, some joining the Navaho Apaches, and others going as far as the

fertile and beautiful lands of Casa Fuerte and Cuartelejo, the enemy was scattered and divided, and it would only be a matter of months before they would be starved and harassed into submission. Vargas felt certain that after his projected campaign against Taos and Picuríes in the fall, New Mexico would again be at peace. Because of the existing conditions, thirteen friars and a lay brother were sufficient now in the New Mexico missions: namely, the custodian, eight missionaries and a lay brother in upper New Mexico, and four missionaries in the El Paso district.[49]

As stated above, Vargas' journal and correspondence were accompanied by separate letters from Lázaro de Mizquía and the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, and a copy of a petition presented to the *cabildo* by a group of settlers. Vargas bitterly resented this. He permitted these papers to be sent with the understanding that he would never allow this sort of thing to be done again unless by explicit order of the viceroy. Mizquía's brief note ended with the erroneous prophecy: "For various reasons I cannot say much, but you may soon hear that more than fifteen hundred persons will have died, the people of this kingdom."[50] The petition to the *cabildo* of Santa Fé, presented by a group of settlers, who felt themselves representing the "voice of the republic," referred to the misery and want in New Mexico, a place which had again become a cursed and bloody ground. The signers, "like starving beasts," were eating the grass of the fields, and other sources of sustenance not used among humans. A severe drought, and the hostility of the Indians, who had carried their grain into the mountains, were given as the principal reasons for the famine. Attempting to soften the heart of some emotional soul, they wrote: "It is a pity to hear the sound of children crying for want of food." Even water seemed to be lacking, for since the uprising of June 4, wells had been dug within the limits of Santa Fé itself, and the water from this source was none too pure. The *cabildo* of Santa Fé referred to the above petition as "notoriously justified." It repeated the wail: New Mexico was virtually starving; many there were living on such things as roasted skins of

[49] Vargas to the viceroy, Santa Fé, July 30, 1696.

[50] Lázaro de Mizquía to the viceroy, Bernalillo, August 2, 1696, and memorandum Vargas to the viceroy, Santa Fé, August 1, 1696.

animals, and dogs, and nothing else. Due to the lack of rain there was no maize, wheat, or even *quelites*. Referring to the recent revolt and massacre, the *cabildo* pointed out that the rebels who had abandoned their pueblos were permitting their fields to dry up and deteriorate. Also, it emphasized, the Spaniards had insufficient horses to operate against the enemy. The letter ended with the pathetic plea: "Have pity on us and help us."[51]

In a letter dated July 21, Father Vargas, custodian of the New Mexico missions, reported to his Commissary General, Father Manuel de Monzaval, the recent setback of the missions under his care, and the tragic martyrdom of Fathers Arbizu, Carbonel, Corvera, Moreno, and Francisco de Jesús. Fathers Arbizu and Carbonel had been buried in the church at San Cristóbal. For days they had laid as the apostate natives had thrown them, face up, in the form of a cross. The bodies were buried in a few underclothes. Many noted that Father Arbizu's body was very light and soft. Fathers Corvera and Moreno had not yet been buried. Their rotting bodies had been covered over, however, and he would later gather up their bones and bury them in sacred ground. The body of Father Francisco de Jesús was already consumed by wild beasts when found, but some of the bones were gathered and buried in the church at the pueblo of Sia. The rebellion had been doubly disastrous for the missions, as considerable property had been lost; and the future appeared almost hopeless.[52]

[51] Petition presented to the *cabildo* of Santa Fé, Santa Fé, July 20, 1696; the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, Santa Fé, July 27, 1696.

When the mail left Santa Fé, it also included a letter from Vargas to Gabriel del Castillo, at Parral, governor of New Vizcaya, dated Santa Fé, July 31, 1696, in which he requested that Castillo lend him eight soldiers to escort to El Paso 200 horses he had ordered Captain Don Diego de Maturana to purchase for him. The courier from Santa Fé reached Parral August 18, and delivered the message. Castillo complied with the request (Gabriel del Castillo to the viceroy, Parral, August 18, 1696). The courier apparently had reached El Paso on August 9, because in a letter of that date Tiburcio de Ortega, *regidor* and *alguacil mayor* at El Paso, notified the viceroy that he had received a report from Governor Vargas telling of the disastrous developments in the north; and in which he added that El Paso was in such need of livestock, maize, horses and supplies, that it was not much better off! Tiburcio de Ortega to the viceroy, El Paso, August 9, 1696.

[52] Father Vargas to the Father Commissary General, Santa Fé, July 21, 1696, B.N.M., legajo 4, docs. 13 and 15.

CHAPTER XV

INDIAN WARFARE

After two months of campaigning, Vargas' war to subdue the rebellious Pueblo Indians was half won. Of the five most powerful enemy groups (the Jémez and their confederates, Naranjo and his following, Ácoma and the west, Picuríes, and the concentration at Taos), two had been effectively broken up. The victory over the Jémez was decisive, and it impressed their confederates from the western pueblos (Ácoma, Zuñi, and Moqui) sufficiently; thereafter these were no longer a serious factor in the revolt. Naranjo, the guiding spirit of a large group in the Cochití mountains, was dead. The casualties among both the Spaniards and Indians were relatively few. During the two months just passed only one Spanish soldier had lost his life in battle. Two Spanish women were held captive by the rebels; two more had been carried off by the Apaches.[1] On the other hand ninety-three rebel Indians had been killed, including those executed, and forty-eight had been captured and were held as prisoners.[2] The pressure of economic warfare against the insurgents was being gradually increased, with conclusive results. In New Mexico, because of its peculiar geographic character and position, no type of warfare was more devastating and decisive in its results than economic warfare. Formally pronouncing the rebels traitors to the royal Crown and apostate enemies of the Holy Faith, Vargas promised a relentless offensive, "by fire and sword" if necessary, until all hostilities should be completely crushed.

Having rested his men, Vargas turned his attention to the west, and in the afternoon of August 1 left for the mesa of San Felipe. Climbing this the next morning at sunrise, he was graciously received by the loyal natives, whom he promised to defend against the common enemy. From there he went on

---

[1] Vargas to Gabriel del Castillo, governor of New Vizcaya, Santa Fé, July 31, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

Unless otherwise specified, all footnote citations in this chapter are from A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141, and S.F.A.

[2] *Ibid.*

to visit the Bernalillo settlements, spending the night at Santa Ana pueblo. On the 3d he reached Sia. During his visit there two Zuñi Indians entered the pueblo, and, suspected of being enemy spies, they were held for questioning.[3] The first of these, a clever Zuñi, resident of the Rock of Kiakima, where the Zuñis lived, stated that they had been sent by their governor and cacique to inform Vargas that the Zuñis had no intentions to rise as did the Tewas and Tanos, but instead wished peace with the Spaniards. Twenty Tanos, men and women, were residing at Zuñi, and two Tewas of Santa Clara, with their wives, had gone to live at Moqui.[4] The second Zuñi repeated the statement of Zuñi's good faith, adding that their governor had sent them to ask the Spaniards for help against the Moquis, with whom they could not live in safety. According to his story, Jémez leaders had gone to Zuñi with the report that the Keres were at war with them; hence some had gone to aid Jémez, but with no intention of fighting the Spaniards. Eleven Acomas had been killed in the battle of Jémez, an event that had aroused the pueblo to great anger. None of the Zuñis or Moquis had been killed, for they were eating when the battle started, and arrived on the scene after it was all over.

Accompanied by twenty soldiers and Indian allies, Vargas reconnoitered the surrounding country with the dual purpose of searching for much needed grain secreted by the enemy, and of assuring the security of the region before embarking on a proposed campaign against Ácoma. After a day of scouting, however, the Ácoma campaign was postponed owing to the happy arrival of 250 head of livestock from New Vizcaya. These were half of the 500 purchased by Vargas some time

[3] Vargas' journal, August 1-3, 1696.

[4] *Ibid.*, August 3, 1696. This informant stated that the two Tewas mentioned had gone to Moqui with the Moquis who had recently fought on the side of the Jémez; that no Keres of Cochití or Santo Domingo were living at Ácoma, Zuñi, or Moqui; that the older men of Zuñi wanted only peace so that they could plant their fields in security; and that although many from Ácoma and Moqui had gone to the call of the Jémez, and had taken part in the recent battle, only eight Zuñis had participated, and these against the will of the Zuñi leaders. He also said that the Tanos were liars and that the Zuñis had no use for them, and that as a result of the defeat at Jémez, the Moquis and Ácomas had returned to their pueblos frightened and with no further plans to help the Tewa and Tano rebels.

previously. According to the message from Captain Juan Fernández de la Fuente, of Janos presidio, the remainder would be sent up in October.[5] In consequence of these developments, Vargas returned to Santa Fé to direct the distribution of cattle among the people there and at Santa Cruz. Meanwhile, brave and resourceful Captain Miguel de Lara was sent with twelve soldiers, Indian allies, pack mules and muleteers, to search for maize caches in the Jémez region in order to facilitate provisioning the contemplated expedition to Ácoma.[6]

Ready for the Ácoma campaign, Vargas by August 8 was on the march. The following day he obtained news of Lara's success in obtaining grain—about one hundred fanegas of maize found in some caves in the vicinity of the mesa of San Juan pueblo.[7] A Jémez Indian captured on the mesa, after a half mile chase, gave news to Lara. All the Jémez and Cochití Indians had gone to Ácoma, except a small number from both San Juan and San Diego de Jémez who were living in the mountains; the Tewas were now residing in front of Los Pedernales, on the Chama River; and the Acomas and Zuñis had left after the battle at Jémez vowing no peace until the Spaniards were exterminated. Having achieved his mission, Lara returned to Sia.[8]

Vargas soon arrived at Sia, which he made his campaign headquarters. After a rest of several days, the expedition set out for Ácoma.[9] The grizzled campaigner was accompanied by a picked group of Spanish soldiers, and Indian allies from Sia, Santa Ana, and San Felipe.[10] Fathers Chavarría and Matta served as chaplains for the expedition. The first night was

---

[5] *Ibid.*, August 4, 1696. Fernández was about to leave Janos on a campaign in Sonora, having been called by the governor at Parral, and expected to be back from the wars by October; on his return he promised to send the remainder of the cattle.

[6] *Ibid.*, August 5-6, 1696.

[7] The six mules were loaded to capacity, and Lara's men carried the rest. *Ibid.*, August 8, 1696.

[8] *Ibid.* After having been questioned, the Jémez Indian was left hanging from a tree, by Vargas' orders. Pedernales was about fifteen miles up the Chama River from San Juan; five or six miles farther up the river was Valle de la Piedra Alumbre. See Miera y Pacheco's map (1779), in Thomas, *Forgotten Frontiers*, 87.

[9] Vargas arrived at Sia on August 10. Vargas' journal, August 10, 1696.

[10] The expedition set out from Sia on August 13, between 8 and 9 A. M. *Ibid.*, August 13, 1696.

spent on the edge of the Río Puerco, which, being dry, was crossed without difficulty.[11] The following day Vargas reached Paraje de la Laguna de Ácoma, only five leagues from the Rock. From there he proceeded more cautiously. Indians were stationed as sentinels on the rocks and *cerros* surrounding the canyon, and twelve Indians were sent ahead to spy on the enemy.[12]

While at Paraje de la Laguna de Ácoma, Vargas succeeded in capturing two Indians from whom valuable information was obtained concerning the enemy. According to their testimony, eighty Cochití Indians were now living at Ácoma, and had planted maize, watermelons, melons, and squash in the fields below the Rock. Others from Cochití, they said, were at Embudo de Cochití.[13] Also five Jémez families, and twenty-five Indians from the abandoned pueblo of Santo Domingo were at Ácoma, and there were about forty Tewas and Tanos at Zuñi. Two Spanish women and a boy were held captive at Ácoma, one of the women having been obtained from the Navaho Apaches. The Ácoma Indians had about eighty horses and one hundred sheep; one of the Jémez Indians had taken his flock with him; all the animals were turned loose at sunrise, at which time the natives went down from the Rock, leaving it unprotected, to work in the fields. Also, they said that at the next full moon there would be a great council attended by all the Zuñis, Moquis, Coninas, Utes, Apaches of the Gila and Chilmos, for the purpose of planning an attack on Sia, which they would enter in the guise of peace.[14]

---

11 "Paraje del Río Puerco."

12 Paraje de la Laguna de Ácoma was in a canyon near some caves found before reaching the river which runs down from the above mentioned lake. It was nine leagues from Paraje del Río Puerco.

13 Where the rebel half-breed Naranjo recently had been killed in battle.

14 *Ibid.*, August 14, 1696. He also said that a Cochití Indian had hidden a statue of the Blessed Virgin and other religious articles from Santo Domingo in a cave; it is not stated exactly where.

According to the second prisoner the great enemy war council was to be held in October, and for the purpose of planning an attack on Bernalillo as well as Sia.

After they had been questioned, the two prisoners were prepared for a happy death by Fathers Chavarría and Matta, and executed. Because of the shortage of powder and bullets, the prisoners were hanged instead of being executed before a firing squad as was customary.

Vargas waited until evening before approaching the Rock of Ácoma, for it was his plan to do so unobserved. The broad sweep of level land all around made it impossible to travel any farther by day without being discovered by the enemy, for an occasional mesa was the only means of cover. As darkness fell, the little army, consisting of fifty Spanish soldiers and a slightly larger force of Indian allies, advanced to within three leagues of Ácoma. Here the army was divided into two groups, one under the command of Vargas, the other under the Indian leader Ojeda and the presidio captain Valverde. By one o'clock in the morning the two groups were stationed at strategic positions about a league from the Rock.[15] There they waited, unobserved, until morning. Very few Acomas descended to the fields, as had been expected; so the Spaniards decided to attack the formidable stronghold. As they approached the ascent to the mesa, they saw the mesa-top crowned with enemy warriors yelling furiously and preparing for battle. The Spaniards began to round up the sheep in the fields below the mesa, and some Acomas descended to prevent them from doing so; but the rebels were driven back by a withering volley of gunfire. Soon Valverde and his men appeared with eight prisoners, one of them the cacique. The enemy had been engaged at the other side of the mesa, and six or eight rebels had been killed in the encounter; but Valverde had stopped firing because the Acomas were well entrenched above, and he had decided against further fighting as merely a waste of ammunition. Vargas offered to return enemy prisoners in exchange for rebels from other pueblos who had taken refuge at Ácoma; but he received no answer. That night the Spanish forces pitched camp in the fields. Nine horses, a mule, and four hundred sheep constituted the day's booty.[16]

On the following day Vargas sent the cacique prisoner to his pueblo with a message repeating the demand of the previous day, and with an ultimatum: if no answer were forthcoming this time, the Spaniards would lay waste to the fields

[15] Vargas' forces were apparently hiding behind Enchanted Mesa, for he describes the place as a huge rock which, silhouetted in the night, had the appearance of the ruins of a great church.

[16] *Ibid.*, August 14-15, 1696. The night of the 15th, four more rebels were taken prisoner.

and carry off the livestock. Ten o'clock in the morning came, and no answer. Vargas went forth in person to repeat his demands; but again no answer from atop the mesa. Realizing his small force could not capture the Rock by assault, for the Acomas, besides being strong in numbers, had guns and ammunition, and apprehensive lest the Apaches come to the aid of Ácoma, Vargas proceeded to lay waste to the fields, hoping in this way to lure the Acomas down from the mesa, where he could fight them to his advantage. None descended from the mesa, however. The three day siege of Ácoma was lifted, and Vargas returned to Sia.[17]

The vital problem of obtaining more food now engrossed the attention of the governor. Constant warfare had caused a stoppage of trade with the Indians in essential foodstuffs, and made it impossible to plant, and supplies from New Vizcaya were insufficient. Besides, the campaigning armies demanded reserve supplies. To add to the general misery of the settlers, what little they were able to plant withered away in a plaguing drought. Until peace should come, the constant seizure of grain from the enemy was the only recourse. Immediately upon his return to Sia, Vargas sent an expedition to San Juan de Jémez to search for hidden enemy grain. Another group of soldiers was sent to Bernalillo to obtain cattle held there on Vargas' account, and drive it to Santa Fé.[18]

While resting at Sia, Vargas received a message from Roque Madrid which caused him to hasten to Santa Fé to prepare the proposed expedition to Picuríes and Taos. Madrid reported that there were constant rumors of a proposed attack on Santa Cruz, and there appeared to be a plot on foot among the Taos, Picuríes, and Tanos to kill Vargas, whose demise, the rebels believed, would lead the Spaniards to abandon New

17 *Ibid.*, August 16-19, 1696. Vargas and the leaders reached Sia the evening of August 18. The remainder of the camp arrived the following day. From Sia, Vargas sent a Zuñi captive to his pueblo with a message to his people telling them that they were considered as having done no wrong, and that as a sign of good faith they should kill or surrender to him all the rebels who had taken refuge there; that those pueblos showing bad faith by not complying in this matter would suffer the same fate as Ácoma.

18 *Ibid.*, August 19, 1696. On the following day part of the cattle was distributed at Santa Fé, the remainder sent to Santa Cruz. *Ibid.*, August 20, 1696.

Mexico.[19] From Santa Fé, Vargas ordered Roque Madrid to send out an expedition to El Embudo, three leagues from San Juan de los Caballeros, to search for maize.[20] By now the starving natives had learned a few lessons, and left their grain supplies less exposed to seizure; hence these Spanish searching expeditions were much less successful than the earlier ones. In a week's time only two loads of maize were seized.[21] The Spaniards had only to hold out a few more months, however, for the hardships which were being suffered by the rebels, many of whom were roaming like beasts in the mountains, starving and homeless, could not possibly be endured in the coming winter months. Lack of cooperation among the hostile tribes, in fact enmity between some of them, intensified by suffering, were working strongly in Vargas' favor.

Tangible evidence of the gradual collapse of the rebellion was the voluntary surrender of Miguel Saxette, the native governor of the abandoned rebel pueblo of San Juan de los Caballeros, on August 27. He was brought before Vargas by Governor Domingo of Tesuque. Saxette protested that he had taken no part in the uprising of June 4, and cast the entire blame for the events at San Juan upon the Indian war captain Juan Griego of that pueblo. According to his story, Griego had induced the people of the pueblo to flee with him to Taos, taking with them their belongings, horses, and livestock. All but six families were at Taos, the remainder in the mountains.[22] The natives of both Taos and Picuríes were divided in their views, some wishing to make peace with the Spaniards, the others determined to fight. They were now living in the mountains near their pueblos, he said, the Taos having removed to the *embudo,* or entrance to the canyon beyond their pueblo. All the natives of Santa Clara had left to join the Moquis and Navahos, and a few from Pojoaque and San

---

19 *Ibid.* Madrid also stated that many Taos had left for Acoma, and that others had gone to the plains and had joined the Navahos. He also had heard reports that the Tanos were starving, and that the Taos, themselves hard pressed, were refusing to give their confederates any help. Vargas reached Santa Fé on August 20.

20 *Ibid.*, August 22, 1696.

21 *Ibid.*, August 25, 1696.

22 He stated that he himself had not gone to Taos because Antonio of Picuríes had told him that he would be killed for having refused to cooperate in the rebellion.

Cristóbal, along with a larger number from Cochití and Jémez, were hiding in the mountains, from where they were attempting to gather a few ears of maize and beans in their abandoned fields. Since he proclaimed convincingly his loyalty as a Christian and vassal of the Spanish king, Vargas pardoned him, and sent him to Picuríes with a message offering pardon to Governor Lorenzo and his brother Antonio.[23]

The next few days were spent reconnoitering in preparation for the long planned expedition to Picuríes and Taos. Santa Fé and Santa Cruz were in a state of constant alarm, as every fresh enemy track was trailed; but no unexpected developments materialized. Perhaps the most exciting episode at Santa Fé during this breathing spell was the arrival of a gruesome gift from Pecos. The rebel Pecos Indian Caripicado, it happened, who had escaped the noose on August 5th, when four of his rebel companions were hanged by Governor Felipe of that pueblo, with permission from Vargas, was secretly visiting some friends at the pueblo. Governor Felipe surprised him just outside the pueblo, and shot him through the temple. The head, a hand, and a foot of the victim were sent to Vargas by Governor Felipe as a token of loyalty.[24]

Vargas was constantly in the saddle. On September 3 Miguel Saxette returned from his mission with the following information. Near El Embudo, beyond Santa Cruz, he had come upon Antonio, brother of Governor Lorenzo of Picuríes, with two companions. Lorenzo was sad at the sight of his people wandering in the mountains like wild deer, and had called a meeting to discuss the desirability of their returning to their pueblo; but they were afraid, for they had abandoned their pueblo at the time of the uprising, although not through guilt of any kind, and now feared punishment as accomplices. Those to blame for the uprising, according to the Picuríes leaders, were the Tano Ebzequebe, Juan Griego of San Juan, Naranjo and Juan Chillo of Santa Clara, and Diaguillo of Nambé. According to Miguel, both Lorenzo and Antonio proclaimed their willingness to visit Vargas if he so desired; they had, they averred, all the religious articles of the pueblo of

---

23 Vargas' journal, Santa Fé, August 27, 1696.
24 *Ibid.*, August 30, 1696.

Picuríes in safe keeping. To test the truth of the protestations of loyalty by the Picuríes leaders, Vargas sent Miguel to tell them to return their people to their pueblo, and bring in person the religious articles of the Picuríes church, and the head of the rebel Tomás, lieutenant-governor of the Tanos of San Cristóbal.[25]

September 6 brought news which warranted immediate investigation. First, Miguel returned without fulfilling his mission, accompanied by his wife and children, whom he had come upon fleeing for their lives; word had gone out from Taos to seize him for attempting to induce the native leaders to visit Vargas and meet certain death; Jémez Indians, he was told, were spreading the story carried by an Apache recently up from El Paso: the Spaniards were systematically attempting to kill all the Indian men, after which they would return to El Paso with the boys. And secondly, Vargas learned from some Indians captured at Santa Clara that the Picuríes were travelling eastward.[26] Amid this confusion of rumors and reports from the north, all of them potentially of utmost importance, Vargas decided to make Santa Cruz his headquarters, for it was more strategically located to deal with the northern danger. From Santa Cruz as a base, he spent several days scouring the mountain sides, and very successfully, for 250 loads of maize were seized in El Embudo, northeast of Santa Cruz. On one occasion Governor Lorenzo of Picuríes appeared on the mountain side, but refused to come down; instead some of his companions let fly a shower of arrows aimed at Vargas and his men, none of which hit its mark.[27]

A letter coming on September 9 from Captain Lara, stationed at Sia with ten soldiers, reported all quiet in the west: the forces there could well be withdrawn for use in the campaigns in the northeast. Significantly, this meant that the conflict had been narrowed to the region north and northeast of Santa Fé. Indeed, Vargas' battle was now almost won.

---

[25] *Ibid.*, September 3, 1696. Tomás was alleged to have killed the Indian governor Cristóbal Yope, whose wife and children had taken refuge at Santa Cruz on August 9.
[26] *Ibid.*, September 6, 1696.
[27] *Ibid.*, September 6-9, 1696.

Lara was ordered to withdraw with four soldiers to Bernalillo, and to send the rest of the soldiers to Santa Cruz.[28]

On September 21, with his augmented Spanish forces, accompanied by friendly warriors from Pecos and Tesuque, and leaving Santa Fé well provisioned for at least three weeks, Vargas sallied forth on the carefully planned expedition to the north—the expedition destined to break the back of the rebellion.[29] The Trampas River was reached before nightfall, and the men continued on as far as a *torreón* which stood a fourth of a league from Picuríes, where the night was spent.[30] Finding Picuríes abandoned, Vargas proceeded to Taos.[31] At Miranda, four leagues from Taos, the soldiers stopped to rest, and after a change to fresh mounts, a swift detachment, led by Vargas, went ahead to examine the pueblo. The place was abandoned, except for a few natives seen in the fields who immediately betook themselves to flight. They were pursued as far as the entrance to their mountain retreat (behind the pueblo), which was soon astir. Many of the Indians were gathered at the mouth of the canyon, where Vargas pleaded with them to return to their homes and fields and receive pardon. But the answer they gave was a discharge of arrows at the Indian allies, who responded with some shots. Unsuccessful in his pleadings, Vargas withdrew to the pueblo dwellings, where the soldiers took lodging for the night. The following day, after receiving absolution from Father Blas Navarro, chaplain of the expedition, Vargas and his men again rode out to the mountain retreat to repeat the promise of pardon should they return peacefully to their pueblo. But again their only answer was that they did not want peace but war with the Spaniards.

Vargas now conferred with his lieutenants, and decided to attack the enemy. In view of the advantageous position of the rebels, distributed on the declivities of the two ridges overlooking the dark funnel-like canyon below so as to make the

[28] *Ibid.*, September 9, 1696.

[29] *Ibid.*, September 20-21, 1696.

[30] The Trampas River was two leagues from Picuríes. *Ibid.*, September 21, 1696.

[31] A translation of Vargas' diary for the period from September 22 to October 9, based on the damaged copy of the diary in S.F.A., with two of the entries missing, by R. E. Twitchell, is reproduced in Blanche C. Grant, *Taos Indians*, Taos, 1925, 37-59.

mountains themselves serve as ramparts, Vargas divided his force into three divisions: one was placed at the entrance to the canyon, under Granillo and Valverde; the second was sent to the left side of the canyon, under the command of Roque Madrid; and the third, led by Vargas, advanced up the mountain ridge to the right of the canyon. Scaling the heights dominating the canyon, the Spaniards then descended rapidly into the narrow canyon itself, only to find the enemy scattered on the inner slopes of the two mountain ridges, having abandoned their mountain camp. They succeeded in hiding behind rocks in virtually unassailable positions; so Vargas sacked their log huts, and withdrew loaded with clothing, and skins of elk and buffalo. As the heavily laden Spaniards withdrew single file by way of the narrow canyon path, the enemy harassed them with arrows and bullets from the steep slopes and precipices above; but the only casualties were two soldiers wounded; they also lost five horses as a result of a successful enemy ambush. About four of the rebels were killed in the skirmishes. That evening the pueblo, converted into a Spanish barracks, was the scene of much rejoicing over what Vargas described as "such a happy victory."[32]

Since the enemy still remained strongly entrenched, Vargas continued the battle, and on the following day he again led his soldiers to the entrance of the canyon. Detachments were sent up the outer ridges on either side, and when they reached the summits, Vargas, under their protective fire, entered the canyon. The enemy camp had not been slept in. Proceeding cautiously, for fear of possible snipers hiding among the rocky cliffs, Vargas rode deeper into the canyon, where he found a number of caves from which much hidden booty in skins, furs, beans, and maize was seized. During the course of the day several Indians were taken captive. Setting fire to the log huts in the canyon, Vargas returned to his headquarters in the pueblo. Here one of the captives, named Felipe, a former sacristan, turned over a number of religious articles which he had hidden in his house, including an image of Our Lady of Aranzazú, painted on a canvas about a yard and three quarters high

[32] Vargas' journal, September 22-23, 1696.

and a quarter wide. This was received on bended knees and amid repeated salutes by the arquebusiers.[33]

The next day Don Bernardino, cacique of Taos, made bold to pay a visit to Vargas. He begged the governor to spare the fields of his people. Vargas refused point-blank; his army would continue to load all the food and supplies which they could carry away, and to despoil the fields sowed by the Tano and Tewa rebels, until such a time as the Taos should reoccupy their pueblo and submit as loyal vassals to the Spanish authorities. Furthermore, Don Bernardino was ordered to prove the sincerity of his desire for peace by bringing the severed head of the rebel Indian leader Juan Griego. The cacique left, promising to return with an answer, and Vargas awaited his return before taking any further measures. Don Gerónimo, lieutenant governor of Taos, brought the answer. The scattered natives had not yet descended from the mountains only through fear; it would take a little time to round them up, but the task would be fulfilled without delay. As a result of numerous manifestations of good faith, Vargas decided patiently to await further developments.[34] The following day, at about five o'clock in the afternoon, as Vargas was standing in the fields in view of the funnel-like entrance to the canyon retreat of the rebels, a large troop of people—men, women, and children—, heavily laden with their belongings, was seen trudging down the road from the canyon. Vargas spoke to them lovingly as they passed, and told them to reoccupy their homes in peace and contentment, and they appeared to be well satisfied with these assurances.[35]

Meanwhile, Captain Valverde and a military escort were sent with pack animals heavily burdened with food supplies destined for Santa Fé and Santa Cruz. On October 2 they returned to Taos with news that all was quiet at the settlements, except for one episode which revealed the mental strain these trying times brought on some of the more faint hearted

---

[33] *Ibid.*, September 24, 1696. The complete list of articles obtained may be found in Grant, *op. cit.*, 45-46.

[34] Vargas' journal, September 25, 1696. At this time two captive women were released by the rebels. They were the wives of the soldier Juan de Mestas and the settler Pedro Moraga. Both women appeared dressed in Indian garb.

[35] *Ibid.*, September 26, 1696.

settlers: during Vargas' absence, three soldiers, led by Cabo Andrés González, had attempted to flee from the province with seventy horses and mules. But the able frontier scout Miguel de Lara had discovered their tracks, and captured the fugitives less than five leagues from Bernalillo.[36] On October 3, a second load of supplies was dispatched to Santa Cruz, this time under the command of Roque Madrid, the *alcalde mayor* of the villa, who welcomed the opportunity to visit his war-weary people, and give them fresh words of encouragement.[37]

At Taos, the natives, in small groups, were gradually emerging from their retreats and reoccupying their pueblo, and with them a number of Tewa and Tano families. Heavy snowfall was undoubtedly influencing them in their decision. While this was going on, some of the principal rebel leaders, who as yet refused to yield, were objecting bitterly. Finally, Pacheco, the governor of the pueblo, decided to give himself up, come what may, rather than permit his people to perish of hunger and die of cold in the mountains. Presenting himself before Vargas, he said that the natives of Taos had been about to come down several days past, but a Navaho Apache had arrived with a message from the rebel Jémez telling them not to trust Vargas if they valued their lives, as a result of which the people had scattered throughout the mountains in fear. All blame for the damage to the church, which had been converted into a stable, the slaughter of the mission sheep, and the theft of horses, was placed on Juan Griego and his Tewa and Tano followers. Juan Griego was held in great fear and respect, as were the Tanos and Tewas, because of their great bravery. Pacheco surrendered a horse which was recognized as that of Father Carbonel, whom the Tanos of San Cristóbal had killed in the massacre of June 4.

Pacheco heard a long recital of acts of disloyalty on the part of Taos, received an admonishment and was told by Vargas to go back into the mountains and bring down his people; no harm would be done to them. With these words, Vargas bade him godspeed. Pacheco requested three or four days time, since the snow was deep and the people widely dispersed.

---

36 Vargas' journal, September 27 and October 2, 1696.
37 *Ibid.*, October 3, 1696.

Patting Pacheco affectionately, Vargas told him that there was no hurry, and the latter left as perplexed as he was happy to be alive. True to his word, Pacheco returned several days later, bringing in the greater part of his people, heavily loaded with their belongings. They presented a tragic sight. Vargas received them with kindness and affection, embraced the women and children, and told them to reenter their abandoned homes, "to all of which they responded with visible pleasure."[38] Vargas now summoned Pacheco and his lieutenants, and commanded them to repair and sweep out the church, and place a cross on the table where the altar had formerly stood, "and they went off immediately to order done what I had commanded and instructed them to do."[39]

The greater part of the Indians had reestablished themselves in their pueblo households, when on October 9 Vargas decided to "withdraw and leave them the freedom of their pueblo."[40] The natives, assembled at the church, were commanded to live as loyal vassals of the two Majesties, and Father Navarro then absolved them from their apostasy, ordering them to say their prayers every morning and evening, as true Christians, and telling them never again to place their trust in talebearers. Finally, Vargas spoke to them, ordering their governor and principal leaders to execute anyone who should come to them with evil tales, and to visit him frequently at Santa Fé and keep him posted on conditions in the north. With this Vargas gave them his hand, and embracing them with affection, took leave. The night was spent at Miranda, four leagues away.[41]

The next day Vargas and his troops reached the ascent leading to Picuríes. From there the major part of the army was sent straightway to the Trampas River, by way of the Camino Real, while Vargas, with a swift detachment of cav-

---

[38] *Ibid.*, October 8-7, 1696. During this time Pacheco turned over to Vargas two of the horses captured in the ambush of September 23.

[39] *Ibid.*, October 8, 1696. Twitchell's translation of this entry, cited above, is misleading. There is no basis for the belief that the church was razed to the ground at this time, as Twitchell and Grant intimate.

[40] *Ibid.*, October 9, 1696.

[41] *Ibid.* The loaded pack train, and most of the soldiers, had been sent on to Miranda earlier in the day.

alry, went up to inspect the pueblo. The natives had set up a large cross at the entrance to the pueblo, and a few of them were standing in front of the church, before which another cross had been erected. The walls of the church, which formerly had diabolical figures painted on them, were now whitewashed, and the floor was swept clean. A war captain, holding a cross in his hands as a sign of peace, turned over a number of religious articles, two missals, and some books. Treating the natives with affection, Vargas told them that Don Lorenzo must lead his people back to their pueblo, and that Don Antonio, upon his return to Picuríes, should gather up the above religious articles and take them to Santa Fé.[42] He took leave of the natives and proceeded to the Trampas River, where he joined the vanguard. There the night was spent. The next morning they reached Santa Cruz, and on the 11th Vargas victoriously entered Santa Fé. But the 12th was a day of even greater rejoicing for the townspeople, for that day the pack trains entered the villa loaded with clothing, maize, and beans—welcome spoils of the recent victory at Taos.[43]

Although the war in the north was in its final stages, it was not yet over. On October 15, Vargas was notified of a theft of six horses; their tracks led to the mesa of San Ildefonso. Immediately an expedition was organized to punish the perpetrators of this hostile act; but a series of alarming dispatches from Santa Cruz demanded immediate action elsewhere. In a letter from Roque Madrid, received at six o'clock in the evening of October 18, Vargas was notified that the alleged arch-rebel Juan Chillo had surrendered himself, and had reported all the Picuríes fleeing eastward. Four hours later Vargas received another stimulating message from Madrid: the rebel chieftain Juan Griego also had given himself up and was being held prisoner.[44] The following day Madrid confirmed the report regarding the mass flight of the Picuríes.[45]

---

[42] Vargas' journal, October 10, 1696.

[43] *Ibid.*, October 11-12, 1696. On the 13th, Don Antonio arrived at Santa Fé with the report that Don Lorenzo was ill, due to a fall from his horse. That same day twenty Apaches had accompanied Don Antonio to Santa Cruz with articles of trade, and protestations of friendship. *Ibid.*, October 13, 1696.

[44] Griego blamed the deceased Naranjo for stirring up unrest and bad faith among the pueblos. *Ibid.*, October 18, 1696.

[45] *Ibid.*, October 19, 1696.

On the 20th Vargas was at Santa Cruz, swiftly organizing an expedition for the purpose of frustrating their plan. The day following the army was on the trail: fifty Spaniards and over sixty Pecos and Tesuque allies. Juan Griego was taken along to aid in the enterprise. The first night was spent on the edge of the Truchas River. Scouts brought in a Picuríes Indian who had been taken by surprise in the woods across the river, where he was roasting and eating deer meat. He was questioned, and according to his story the Picuríes, some of whom had sworn obedience on October 10, had fled because the Apaches, who had recently accompanied the Picuríes leader Don Antonio to Santa Cruz, had stolen three horses there, for which reason they feared severe punishment as accomplices. Vargas set him free, and told him to tell his people to return to their pueblo, and rest assured that they would not be harmed in any way.[46]

Picuríes was found abandoned, as previously reported.[47] Vargas hotly pursued the fugitives. They were accompanied by a number of Apaches, Tewas, and Tanos, and were headed for the buffalo plains. Crossing the mountains to the east of the pueblos, Vargas' scouts brought in a Taos Indian, who was forced to serve as guide for the expedition. He took the Spaniards to an abandoned camp of thirty-one Apache lodges some five leagues to the east. From there, despite heavy rain and snow, the fleeing Pueblos and Apaches were easily followed: because of their pell-mell haste their trail was marked with freshly abandoned camp fires, and strewn with tepee poles, metates, cooking utensils, and other evidences of consternation. Advancing rapidly, on the 26th the Spaniards caught up with them on the slopes of a ravine, where, scattering in many directions, they made a desperate effort to escape. Some succeeded, and others were killed, including the cacique Don Antonio, but the majority of them were forced to surrender. Having gathered together the command, Vargas

---

[46] Vargas' journal, October 20-21, 1696; Vargas to the viceroy, Santa Fé, November 24, 1696.

[47] Vargas' journal, October 22, 1696. Vargas' diary for the period from October 22 to November 9, 1696, omitting the events of October 23, is translated in Twitchell, *Leading Facts*, III, 390-396, note 249, and complete in Thomas, *After Coronado*, 53-59.

halted on a level spot, in the lower part of the ravine, to celebrate the victory. Fifty persons (men, women, and children), forty animals, and a large quantity of provisions and clothing had been captured. During the evening and in the course of the following day, some thirty more of the fugitives wandered into camp to render submission. Vargas welcomed the unfortunates, and humanely ordered his men to share provisions with them. Don Lorenzo, the governor of Picuríes, and some others had escaped eastward with the Apaches.[48]

A tall cross was set up on the spot as a memorial of the triumph. Vargas and his party began on October 27 their long trek back to the settlements. The travel through deep snow in a driving blizzard was harrowing. More than two hundred horses and five mules dropped by the wayside, benumbed and frozen. The men ate only roasted maize and the flesh of the dead horses. In fine, the march of the half frozen cavalcade assumed heroic proportions. Finally, after ten days, the wearied band reached Pecos,[49] and by November 9, Santa Fé. The eighty-four enemy captives, counting children and suckling babes, were distributed by Vargas among the soldiers and citizens who had participated in the campaign.[50] The distance covered on the expedition, Vargas later stated, was from sixty to seventy-five leagues (this apparently being the entire distance going and coming).[51] Perhaps no new trails were blazed, but of greater consequence was the fact that the last serious obstacle to the restoration of peace and order in New Mexico had been definitely crushed.[52]

---

48 Ten years later the Spaniards learned that Don Lorenzo, the Picuríes chief, and those who had escaped with him, were the slaves of the Cuartelejo Apaches, in present eastern Colorado. Thomas, *After Coronado*, 16.

49 Vargas' journal, October 22 to November 7, 1696. They reached Pecos on November 7.

50 *Ibid.*, November 9, 1696. Eighty-four is the number given by Vargas in his diary; in his record of transmittal to the viceroy, Santa Fé, November 28, 1696, he gives the number as ninety.

51 "Y regulando la distancia desde esta dicha Va de Sta Fee abra como de sesenta a setenta y sinco leguas." *Ibid.*

52 Twitchell, *Old Santa Fe*, 147, states that Vargas reached the panhandle of present Oklahoma. Thomas, *After Coronado*, 16, believes that the expedition did not pass beyond northeastern New Mexico. Thomas is probably correct. Vargas describes the region visited as "los llanos de Sibolos por tierra yncognita" (Vargas to the viceroy, November 28, 1696).

CHAPTER XVI

THE ROAD TO FINAL VICTORY

While Governor Vargas was victoriously terminating the Indian war almost singlehanded, the authorities in Mexico City, several months late as usual, due to the slowness of communications, were acting on his first official reports of the Indian revolt.[1] The reality of armed rebellion, and the definite danger of again losing New Mexico, finally moved the money-pinched Junta General de Hacienda to grant and to send considerable aid to New Mexico. Although too late as far as the Indian war was concerned, this aid was an important factor in assuring the survival of this distant frontier outpost during the troublous years which were to follow.[2]

As was customary, Vargas' journal and correspondence were first examined by the royal fiscal, and the Junta then acted upon his report. The fiscal presented his report on September 20, 1696. After a careful examination of the documents he rendered his opinion on what he considered the fundamental points involved: the causes of the Indian revolt, the conduct of the war, the question of retaining or abandoning the northern outpost, and the amount of aid believed to be necessary for its preservation.[3] He considered the widely circulated Indian story to the effect that Vargas intended to put all the Indians to the knife, for which reason they had risen in self-defense to frustrate the scheme, as a pretext to justify the uprising, since the report could be traced only to four Indian agitators. In fact, it will be recalled, Vargas had heard the same story on every side when he made his second expedition into New Mexico in 1693. It was apparently a stock argument used

1 Vargas' report of events in New Mexico through July, 1696, described above.

2 The Junta acted as promptly as could be expected, without awaiting the official approval of the king and the Council of the Indies, which involved many months, sometimes several years. Such action was in line with customary and accepted procedure, excepting, of course, special matters beyond viceregal jurisdiction.

3 There was no question of abandoning all New Mexico; the issue was that of possible withdrawal southward to El Paso.

to stir up hatred towards the Spaniards. The feigned peace of the Pueblos in 1692, quickly broken in 1693, gave strength to the view that Vargas was not responsible for the revolt on these grounds. In any case, the fiscal suggested, it would be bad policy to permit the people of New Mexico to think that their governor was believed to be in any way to blame. However, he added, Don Gabriel del Castillo, the governor at Parral, might be questioned secretly by the viceroy in a tone of mere personal curiosity, with regard to the uprising. Then, if the governor of New Mexico were to be found guilty, action should be taken.

The type of warfare being carried out by Vargas was described as fully justified under the circumstances. Citing Book III, Title 4, Laws 8, 9, and 10, of the Recopilation of the Laws of the Indies, the fiscal judged Vargas to have been acting fully within the law in his war, and indeed might be guilty of a grave crime had he acted differently. Law 8, addressed to viceroys, audiencias, and governors, stated that rebellious Indians should be dealt with peacefully, without war or bloodshed, and pardoned for their crimes, in the effort to restore them in their allegiance to the Crown and to the Holy Faith. According to Law 9:

> War may not be made against the Indians of any province in order to bring them into the Holy Catholic Faith, or to obtain their obedience, or for any other reason. And if they should become aggressors, and with arms make war against our vassals, settlements and pacified lands, first the necessary *requerimientos* should be made, once, twice, thrice, or more if deemed advisable, until they accede to the peace which we desire. But if these measures are in vain, they should be punished as they justly deserve, and no more. And if having embraced the Holy Faith, and rendered obedience, they apostatize and deny it, they should be dealt with as apostates and rebels, and punished according to the seriousness of their excesses . . .

Law 10 stated:

> No governor, lieutenant, or ordinary *alcalde* may send armed men against Indians for the purpose of reducing them, or to enforce *mita* service, or for any other pretext, under penalty of removal from office and a fine of two thousand pesos to be paid to this body. But if any Indians should do harm to the person or property of Spaniards, or peaceful Indians, then certainly they may immediately, or within

three months, send armed men to punish them, or take them as prisoners.[4]

The fiscal then recalled that similar methods of warfare, as carried out by Otermín and Cruzate in their previous unsuccessful efforts to reconquer New Mexico, had been fully approved by his Majesty in several royal cédulas. Vargas, it was believed, had made every possible effort to deal peacefully with the rebels before making war upon them. The measures Vargas had taken to quell the revolt, and his methods of dealing both with the rebels and those who remained loyal, were described by the fiscal as sensible, wise, and prudent.

The urgency of preserving upper New Mexico was emphasized by the fiscal. Abandonment would not only be ignominious, but also it would endanger the safety of the whole northern border, as had been the case following the successful Pueblo Revolt of 1680, which was followed by uprisings among the Sumas and Mansos of the El Paso district, and the hostile tribes throughout Sonora. Furthermore, abandonment would entail the withdrawal from the region of some 2,000 pacified Indians as well as the 1,500 Spaniards. The fiscal urged that Vargas be thanked for his resolve to preserve New Mexico, and that the necessary aid be sent to assure victory.[5]

On September 22, after a thorough consultation, the Junta General, presided over by the viceroy, presented its report on the matter. Concurring with the views of the fiscal, it declared the uprising of the Pueblo Indians to have been solely the result of bad faith and "the vice of apostasy," to which they were known to be notoriously inclined in their desire to live with license and without restraints. Their charge regarding Vargas' planned general massacre was branded as false, since the tale had, to all appearances, been spread by a handful of rebellious agitators. The feigned peace of 1692, previously referred to by the fiscal, was repeated by the Junta

[4] *Recopilación*, II, fols. 24-25.

[5] Report of the royal fiscal, Don Baltasar de Tovar, Mexico City, September 20, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

The fiscal gives the Spanish and Mexican population of New Mexico as 1,200. In the report of the Junta, below, the figure is given throughout as 1,500. The latter is the figure generally given by Vargas in his reports for this period.

as ample evidence against the case of the rebels for the uprising.

Cleared of all blame for the revolt, Vargas was commended highly for his integrity and loyalty. His actions in protecting the settlers and missionaries, in showing good faith toward and extending aid to the loyal Indian pueblos, and in declaring war upon the apostate rebels, again were described as prudent and wise. With regard to the natives of Sia, Santa Ana, San Felipe, Pecos, and Tesuque, Vargas was ordered to thank them, in the name of his Majesty, for their proved loyalty, and make it known to them that they would be honored with the privileges due loyal subjects, and assured his Majesty's protection against their enemies. However, he was cautioned to proceed shrewdly, dealing with them in good faith, but always cognizant of their native inconstancy. With regard to the treatment of rebel prisoners of war, he was urged to show justice and mercy:

> . . . and if the death penalty is necessary, the crime being inexcusable because of its gravity, or being that of apostasy, all the rules of Christianity must be followed, in keeping with the spirit of our Holy Faith and Holy Mother Church, and with knowledge of the error, seeking to obtain contrition and repentance, and making every effort to grant the benefits of absolution to the victim.[6]

Vargas' policies were justified by the Junta on the following grounds: the repeated transgressions of the hostile apostate rebels against the peace, the Holy Faith and his Majesty; their rebellion without cause other than the refusal to give up their detestable vices, despite the sincere effort to live with them in peace; their apparent schemes for the total destruction of the Spaniards; and the fact that the king, by royal cédula, had approved similar wars against the Indians of New Mexico under less critical circumstances, in the case of the unsuccessful efforts of Vargas' predecessors, Otermín and Cruzate, to reconquer New Mexico. With regard to the strategic importance of the northern province, the Junta seconded heartily the previously mentioned arguments of the fiscal, and ordered New Mexico preserved by all means.

---

[6] Report of the Junta General de Hacienda, Mexico City, September 22, 1696, A.G.I. *Guadalajara*, legajo 141.

After presenting a summary of the not inconsiderable expenditures of the viceregal government for the reconquest, support, and preservation of New Mexico, in the midst of many cares, setbacks, and the existing depletion of the royal treasury,[7] the Junta offered Vargas a few specific suggestions, making clear to him room for improvement in his Indian policy. Much unnecessary expense was attributed to the fact that instead of consolidating and building up the Spanish settlements with the aid sent, it was consumed in the effort to conquer additional rebel tribes and pueblos beyond the immediate needs of essential defense. "Victory does not consist in conquest alone, but rather in the preservation of that which already has been acquired and conquered," the Junta cautioned the governor. Then, Law 23, Title 7, Book IV, of the Laws of the Indies, was cited. This law reads:

> If the natives should desire to defend themselves against a new settlement, they should be given to understand that the purpose of settling there is to teach them to know God and His Holy Law, in order that they may be saved, to be their friends, and to teach them to live civilly, and not to do them any harm, nor take their haciendas from them. And thus, they should be persuaded, by gentle means, with the aid of the religious and the clergy, and other persons delegated by the governor, making use of interpreters, and using all of the good means possible, to assure that the settlement be made peacefully and with their consent. And if they should still object, after demands had been made in conformity with Law 9, Title 4, Book 3, the settlers should establish their settlement, without infringing on the private property of the Indians, and without molesting them in any way, unless it should be unavoidable in order to defend the settlers and to prevent harassment of the settlement.[8]

Law 9, Title 4, Book III, justifying defensive war alone, was also cited. The viceroy was insistent on obedience to these to the letter. In short, peace and order should be the sole aim for the moment. Hence, Vargas should embark on no further

---

7 The aid granted thus far was listed by the Junta as follows: 40,000 pesos; a presidio of 100 soldiers at Santa Fé, paid by the royal treasury; considerable expenses incurred in recruiting, aiding, and conducting families from Mexico City and the interior which were sent to New Mexico; the sending of missionaries for the education and religious instruction of the Indians; livestock, grain, tools, and farm implements; cloth and blankets ordered sent by the Junta at its previous meeting.

8 *Recopilación*, II, fol. 93.

wars of conquest, but instead strengthen the present settlements, and engage only in defensive war against invasion—the "just war" as enunciated by His Holiness Pius V.

All efforts should be devoted to strengthening and fortifying the three Spanish settlements of Santa Fé, Santa Cruz, and Bernalillo, and to protecting the pacified pueblos of the surrounding area, all of which were within a radius of twenty-two leagues, and, hence, well within reach of the protective arm of the presidio at Santa Fé. This would facilitate the effort to win the war by peaceful means. It was the belief of the Junta that the rebellious Indians who had abandoned their pueblos, accustomed as they were to a sedentary life, and with a century of Spanish experience behind them, could not long endure in continual movement in the mountains, and that the rigors of winter would soon force them to sue for peace without a struggle. Besides, they were surrounded by the hostile Apaches on every side, with whom, it was felt, they could not live in security for long, owing to the well known character of the Apaches. Since the three Spanish settlements in New Mexico had a population of approximately 1,500 Spanish settlers, about 400 of whom were capable of bearing arms, including the 100 presidial soldiers at Santa Fé, and not counting the presidio of fifty soldiers at El Paso and the settlers there, New Mexico, it was agreed, could be adequately defended without additional manpower, granted, of course, a proper distribution of the 400 throughout the Spanish settlements and friendly Indian pueblos.

The importance of New Mexico in the frontier defense of New Spain was repeatedly emphasized. Should the Spaniards ever abandon the province and again permit the rebels to become its masters, they would in all probability turn their full strength against the Spaniards, incite the pacified Manso and Suma tribes, embolden the proud and restless Conchos and Tarahumares, and thus place in grave peril not only the "opulent kingdom" of Parral, but possibly the entire northern border. A war of this magnitude would be much more costly than the present one, or others like it. All this could be avoided only by successful Spanish control in New Mexico; therefore, New Mexico must be preserved.

The Junta ordered the immediate issuing of royal orders to facilitate the purchase and prompt dispatch to New Mexico of the various supplies granted at the meeting of the Junta on July 4. The following additional supplies were now granted: 500 head of livestock, 400 pesos worth of lead, 4,000 flints, and 2,000 fanegas of maize.[9] The royal authorities at Parral were ordered to provide a military escort for the wagons as far as El Paso.

With regard to the number of missionaries for New Mexico, thirteen were sufficient for the present, as Vargas said, and the Father Commissary General of the Franciscan Order should be notified accordingly. Lázaro de Mizquía, *procurador mayor* and member of the *cabildo* of Santa Fé, the alarmist who, it will be recalled, had recently sent a note to the viceroy in which he expressed the conviction that New Mexico was about to be lost, was ordered to appear before the viceroy to present his proposals for the betterment of the New Mexican outpost.[10] At the same time, Vargas and his people were thanked for their loyalty in the royal service. The New Mexicans were urged to speed up the rehabilitation of their farms and ranches. Lastly, should the friendly tribes of New Mexico continue in their commendable loyalty, they would be granted the special privileges of the Tlascalans, and favored as loyal vassals of His Majesty.[11] Notification of these decisions of the Junta was immediately sent to Vargas.[12]

During the next two weeks the necessary government orders were issued for the prompt execution of the above decisions. The military supplies for New Mexico authorized by the Junta on February 6, 1696, and the cloth and blankets

---

9 It was suggested here that these be purchased from the haciendas of Conchos and Valle de Tamaluapa, which were along the road, and thus more convenient for the wagon train.

10 As recorded in the report of the Junta, this order appears to put Mizquía in a dubious light. However, the suggestion of the fiscal that it might be well to obtain secret information with regard to conditions in New Mexico seems to have some connection here.

11 Report of the Junta General de Hacienda, Mexico City, September 22, 1696.

12 The Conde de Galve to Vargas, Mexico City, September 22, 1696, A.G.N., *Historia*, tomo 38.

authorized by the Junta on July 4, 1696, had not been dispatched to Santa Fé, it was now revealed.[13] The viceroy ordained that the 400 quintals of powder and 100 *medias lunas* (lances with a hooked knife on the end), previously authorized, be sent with the pack train immediately, along with the cloth and blankets, and that the armorer, artilleryman and four stone mortars be sent with the wagons which were to follow. Accompanying the mail notifying Governor Vargas of these decisions and orders, was a letter from Fray Clemente de Ledesma, provincial minister of the Province of Santo Evangelio, and of the custodias of Tampico and New Mexico, to Fray Francisco de Vargas, custodian of the New Mexican missions, notifying him of the patent issued by the Father Commissary General of the Franciscan Order in New Spain ordering the withdrawal from New Mexico of all missionaries in excess of the thirteen, as authorized by the Junta.[14]

Meanwhile, in far-off New Mexico, following the Picuríes campaign, small groups of frightened natives of San Ildefonso, Jacona, and Nambé were gradually emerging from their poor shelters in mesa and mountain retreats and returning to their forsaken pueblos. It was reported from Bernalillo that the dispersed Indians of Cochití were about to submit, and Ácoma also desired peace. On November 11, Governor Francisco of Jacona voluntarily presented his submission, and was pardoned. The same day, Roque Madrid made a tour of inspection of the surrounding area and found seventeen men and thirty-six women and children already established at San Ildefonso, and twelve men and nineteen women and children at Jacona, with others reported on their way. In letters to the viceroy dated November 24 and 28, respectively, Vargas was able to report all rebels in the district surrounding Santa Fé as reduced and reinhabiting their pueblos, with the exception of the Tanos, the Jémez, and those of Santa Clara, Pojoaque, and Cuyamungué. Since eight Picuríes families were in the mountains, Vargas was holding the Picuríes captives as

---

[13] *Consulta*, Mexico City, September 28, 1696, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141. (Unless otherwise specified the remaining citations in this chapter are from this same legajo.)

[14] Viceregal decrees, Mexico City, September 28, 1696.

hostages until the return of the former to their pueblo. Anticipating orders from the viceroy, Vargas announced the cessation of further campaigns, and intensification of efforts to rehabilitate the Spanish settlements and those of the pacified Indians. However, true to his restless nature, he added a qualification: upon the arrival of the four stone mortars and the ammunition authorized by the Junta in February, he hoped to invade Ácoma, capture the enemy Jémez, Tano, and Santo Domingo Indians living there, and settle them at Sandía, and force Ácoma to break its bonds of friendship with the hostile Faraon, Salinero, Sierra de Gila, and Chilmo Apaches.[15]

During the long months of continuous war just concluded, a large number of the dispersed Indians took up residence among the Apaches and in the western pueblos, and when the pueblos were again reoccupied, they were much more sparsely populated than before. Many of the Tanos, Jémez, and Tewas of Santa Clara were now living at Zuñi, Ácoma, and the Moqui pueblos, and others had joined the Navahos. Otherwise, it may be said, by the end of the year 1696 the permanent submission of the Pueblo Indians of New Mexico to Spanish authority was complete.

With peace brooding over the land the gradual trek of the Indians to their pueblos and farms forecast a return to better times, for the economic life of New Mexico depended in great part upon Indian farm produce, pottery, and other commodities obtained in peaceful trade. In the interim, however, the road back was not easy, and inevitable hardships were accompanied by frequent complaints from the Spanish settlers. Residents of the villa of Santa Cruz at this time petitioned the governor to move them to a better locality. This kind of talk from Santa Cruz was becoming almost endemic. The reason for the request was ascribed this time to the existence of weeds in the vicinity which allegedly poisoned the sheep and cattle. Vargas consulted on the matter with Luis Granillo and Juan Ruiz de Casares, who had surveyed and suggested the site upon which the villa was established. Inasmuch as the region had

15 Vargas' journal, Santa Fé, November 9-11, 1696; Roque Madrid to Vargas, Santa Cruz, November 11, 1696; letters of transmittal, Vargas to the viceroy, Santa Fé, November 24 and 28, 1696.

been the site of a prosperous settlement prior to 1680, with surrounding farms and haciendas known for their fertility, the petition was branded as unjustifiable both from the economic point of view and with regard to defense. Alameda, twenty leagues south of Santa Fé, was regarded as a likely site for a new settlement, but not at the expense of abandoning any of the three existing ones.[16]

Next to economic reconstruction, the most important problem was the reestablishment of the Indian missions. When Father Francisco de Vargas entered New Mexico as the newly appointed vice-custodian in 1694, twelve missions had resident friars and were to all appearances functioning normally. In August, 1695, Blas Navarro had taken up residence at Picuríes, and Juan de Zavaleta and Diego de Chavarría at Taos, and before the year was out, Santa Ana had its Franciscan evangelist. Early in 1696, however, there were serious signs of unrest which disrupted normal mission life, and which eventually culminated in the bloody revolt of June 4. During the first five months of that year the fathers stationed at Picuríes, Taos, San Juan, San Cristóbal, Santa Clara, and Tesuque had found it necessary to withdraw to the safety of Santa Fé and Santa Cruz. The two missionaries at San Diego del Monte and San Juan de Jémez were forced to take refuge at Bernalillo. Santa Clara became a *visita* of Santa Cruz, where Father Antonio Obregón was pastor, and Tesuque became a *visita* of Santa Fé. A short while later Jerónimo Prieto, José Diez, and Domingo de Jesús withdrew to the college of Santa Cruz de Querétaro, in the Franciscan province of Michoacán, to assume new duties.[17]

The missionaries who had been robbed of their horses, livestock, and other property, and had withdrawn to the safety of the Spanish settlements, were provided with all possible material support by their tireless custodian, Father Vargas.[18] Loyal natives from the abandoned missions helped relieve the

---

16 Petition of settlers of the villa of Santa Cruz, Santa Cruz, n. d.; Vargas' journal, Santa Fé, November 26, 1696.

17 Vargas' journal, Santa Fé, November 23, 1696.

18 Each was supplied monthly with eight pounds of chocolate, sugar, soap, paper, and other needs. Father Vargas to Governor Vargas, November 23, 1696.

burden by supplying the friars at Santa Cruz and Bernalillo with wood and food, and helping to watch over their salvaged sheep and mission property. The natives of Santa Ana, Sia, and San Felipe were loyal during the entire crisis. There was a strong loyal faction at Tesuque, including the native governor, and the sacraments were frequently administered there. Brave missionaries, and a few soldiers and families, were at hostile San Cristóbal, San Diego de Jémez, San Juan de los Caballeros, San Ildefonso, Nambé, and Cochití, and at divided Pecos, at the time of the uprising.[19]

The tragic events of June 3-4, and their effect on the missions, have been fully described elsewhere. In July all supplies and movable property had been withdrawn from the partially abandoned Pecos mission to the safety of Santa Fé. Although the Indian governor of Pecos was loyal, the existence of a strong party of rebel sympathizers there made necessary this move. Nevertheless, the friars continued to journey there from Santa Fé to celebrate Mass, and during the month of August, under the direction of the custodian, the church at Pecos was enlarged and beautified. Similar improvements were being made on the mission church at Santa Ana. Mission life was eventually to be restored to its traditional pattern; but in general the status of the missions was still unsatisfactory. Father Vargas was constantly in the saddle, making heroic efforts to keep the Faith alive at the few pueblos which had not been abandoned, and among the fickle natives who were now gradually being won back. The other Franciscans were similarly engaged, and so mission life could not possibly be normal even in the loyal pueblos. For example, while the custodian was travelling, Father Matta, of Sia, took care of Santa Ana, Bernalillo, and San Felipe as well. It now became necessary to make San Felipe a *visita* of Bernalillo.[20]

The missions were all in distressful straits as regards essential equipment, vestments and all religious articles, as well as sheep and cattle, chocolate, sugar, and other mission supplies done away with during the course of the rebellion. As for wine, wax, and oil, the missionaries were carrying on with what

---

19 Vargas' journal, Santa Fé, November 23, 1696; Father Vargas to Governor Vargas, November 23, 1696.

20 Vargas' journal, Santa Fé, November 23, 1696.

little supplies were left of the alms sent up every three years. As for sheep and livestock, when Father Vargas entered New Mexico in November of 1694, 500 sheep and some cows and oxen were delivered to the mission at Santa Ana. In May of the following year, he travelled to El Paso, and returned early in October with 1,000 additional sheep for distribution among the missions. The sheep at the missions of Pecos, Tesuque, San Felipe, Santa Ana, and Sia had been saved, and of the flock lost at Cochití, 160 head were later recovered. All the rest were lost. At Taos the natives had slaughtered all the mission sheep for food.[21]

In a letter to the viceroy, the custodian, attesting to the zeal and valor of the missionaries, and recalling the martyrdoms, now implored replacements. He described the natives as being very averse to Christian law and religion, despite the efforts of their instructors. They persisted in their idolatry and ancient pagan customs, much to the spiritual anguish of the friars. Their desire for peace with the Spaniards seemed only for the purpose of trade and commerce, rather than for any desire to observe the Holy Law. Not love and kindness, as taught by the missionaries, but only the strong arm of the presidio seemed to determine their conduct. Thus spoke Father Vargas, a shrewd observer, from several years of experience among the Pueblo Indians of New Mexico. Nevertheless, with the return of the natives to their abandoned pueblos, which was already in process, the sturdy custodian, ever hopeful, viewed the future with a note of optimism. The twelve priests and a lay brother authorized by the Junta would be sufficient for the moment, but a normal quota of men for the labor would soon be necessary. The number had been set at thirteen when dark shadows clouded all hope; but now the scene was rapidly changing, and the vision of a new day of successful mission building was becoming a reality. Father Vargas was a man planning for the future. He looked toward a return of normal times, when the number of missionaries in New Mexico should be augmented to twenty, including the custodian and ecclesiastical judge, distributed in the following

---

21 *Ibid.*; Father Vargas to the viceroy, Santa Fé, November 28, 1696.

manner: for Santa Fé and its two *visitas*, Tesuque and Cuyamungué, three; Pecos, one; Nambé and its *visita* of Pojoaque, one; San Ildefonso and its *visita* of Jacona, one; San Juan de los Caballeros and Santa Clara, one; Picuríes, one; Taos, because of its distant and isolated position, two; Santa Cruz with its *visita* of San Cristóbal, one; Cochití, with a *visita* at Santo Domingo, one; San Felipe and the Spanish settlement of Bernalillo, one; Sia, with Santa Ana as a *visita*, one; El Paso with the *visita* at the Spanish settlement at the *real* of San Lorenzo, two; the Piro pueblo of Senecú, one; the Tiwa pueblo of Isleta, one; the pueblo of the Piros and Sumas at Socorro, one.[22]

On November 28, the governor himself writing the viceroy mentioned eight of the pueblos as already reduced, and others in the process of being reoccupied; his previously estimated number of necessary religious, thirteen, now should be raised to the total specified by the custodian. Indeed, the submission of the dispersed Pueblos was taking place with unexpected rapidity, and the mission outlook at the end of November had a more promising glow than at the end of July.[23] A far more sanguine note was sounded in Governor Vargas' periodic reports to the viceroy. Still Vargas did not hesitate to make clear to the viceroy that he could not agree entirely with certain of the Junta's criticisms of his Indian policy. Reviewing his long record of service—the war of reconquest, the story of the recent defection of the eleven pueblos, the five months' war just over, and the reestablishment of order in eight of the pueblos—he justified his stern war policies. Referring to the massacre of June 4, he asserted with strong emotion:

> I was so shocked and saddened upon seeing and listing the dead bodies at the pueblos of Nambé and San Ildefonso, and contemplating the burned church [at the latter pueblo], that if I had found all the said rebels at that time I would have killed them without sparing a single one . . . But from my activities with regard to their reduction it will be seen that my heart has again become softened, and I shall treat them with commiseration.[24]

---

22 Father Vargas to Governor Vargas, November 23, 1696.

23 Governor Vargas to the viceroy, Santa Fé, November 28, 1696.

24 *Ibid.* Later Vargas was warned by his superiors that punishment should be meted out only for recognized crimes, according to the laws, and not for sentimental reasons such as Vargas seemed to justify in this statement.

With regard to the Junta's instructions that no efforts should be made to conquer additional tribes until the Spanish settlements had attained complete economic stability and security, Vargas contended that such an argument was tenable only if such Spanish settlements could be established independent of Indian cooperation, which was not the case in New Mexico. The settlers, poor and ragged, could not exist without trading with the Indians for wood, salt, chili, maize, beans, earthenware, buffalo meat, and peltry. This could be accomplished only by first bringing the Indians into subjugation, and this, it had been amply proved, could be attained in New Mexico only by war. In conclusion, Vargas tabulated his many achievements, and, calling attention to the rewards granted to his predecessors for relatively insignificant services, bewailed the fact that his services, "being so notorious," had not had the good fortune of reaching the ear of the king.[25]

Several months later, on March 12, the Junta in Mexico City acted on Vargas' November reports. Vargas' campaigns were given full approval, and in view of the rapine and murder committed by the apostate rebels, and their continued harassment of the Spanish settlements, his pursuit of the enemy into their various lairs was justified as the only means of checking hostilities. He was commended for having offered pardon to the eight Picuríes families should they voluntarily return to their pueblo, an act, it was felt, which would serve as an example to hasten similar action on the part of the other rebels, who were already hard pressed by the rigors of winter. Again, and not in the spirit of disapproval of any of Vargas' acts, so said the Junta, he was reminded of his Majesty's laws, to be followed to the letter in dealing with the rebels. Punishment should be meted out only for recognized errors and crimes, and not for sentimental reasons.[26]

With regard to the eighty-four Picuríes taken prisoner and distributed among the soldiers and settlers of Santa Fé as servants, it was pointed out that their treatment should be in accordance with the law in every respect, "so that they will be

---

25 Governor Vargas to the viceroy, Santa Fé, November 28, 1696.

26 Criticism here was aimed especially at Vargas' execution of a rebel Indian at Jacona without first permitting him to make a statement.

duly instructed and taught [Christian] doctrine . . . nor should they be permitted to be treated as slaves, nor taken to any other place, traded, or sold, nor victimized by any other pretext while they are being instructed in the ways of civic life." And when proficient in the ways of the *vida política*, or civic life, and in their knowledge of Christian doctrine, they should be granted their full liberty and sent to live in the reduced pueblos with their fellow tribesmen. The Junta instructed that both the Indian prisoners and their present masters should be familiarized with all legislation pertaining to the matter.

As for the raise in Father Vargas' quota of missionaries for New Mexico to twenty friars and a lay brother, official approval was granted. Various petitions of the settlers were denied. Those of Santa Cruz had asked to move to the more fertile lands in the vicinity of Alameda, or to the haciendas of Mejía and Atrisco, to the south of Bernalillo. In view of the delicate situation in New Mexico, for strategic reasons alone the petition was refused. Also, the Spanish settlers, some of whom were fretting over the recent limited distribution of eighty-four rebels as servants, had requested use of additional Indian labor in planting their fields. It was pointed out by the Junta that numerous royal cédulas prohibited such personal service except for special punishment in unusual cases. Just recently, it was added, Indian service three days a week, as practiced in Venezuela and Campeche, had been abolished, as it caused the natives to lose the faith and run away to the mountains. The Indians should not be arbitrarily robbed of their liberties by such pernicious and evil practices, for "the uprising in New Mexico carried out by the Indians in the year '80 was largely the result of misuse of the Indians in *repartimiento*."[27]

In New Mexico, the subjugated Pueblo Indians continued to return to their recently abandoned pueblos. Early in 1697 Vargas resettled the pueblo of Santa Cruz de Galisteo with the remnant of the Tanos of San Cristóbal and San Lázaro.[28] Many of the Pueblos had left their homes never to re-

---

[27] Report of the Junta General de Hacienda, Mexico City, March 12, 1697. At this session of the Junta it was also ordered that the stone mortars, previously ordered sent to New Mexico, if not already delivered, should be sent immediately.

[28] Escalante's "Noticias," B.N.M., legajo 3.

turn, and there was a permanent intermingling of the tribes in some cases. As a result of this dispersion some of the reoccupied pueblos were greatly reduced in size. The western pueblos, although still hostile, offered no great menace, for they were sufficiently distant and they were satisfied to remain aloof. The Apache peril was ever present, but there was little one could do about it on the New Mexico frontier. In any event, the upper Río Grande pueblos were at last permanently pacified, and that meant peace of mind for the Spanish settler and missionary, and time for peaceful pursuits.

As the spring of 1697 approached, New Mexico was well on its way toward economic recovery. By the following spring, the province would, according to general belief, no longer be a financial burden on the royal treasury of New Spain. This remarkable progress was only accomplished by dint of tireless work on the part of Governor Vargas and his people. There was much toiling and sweating, wherefore, as might be expected, some settlers grumbled, others berated their leader on the grounds that they were being overworked. As for official attitudes, it had taken a second Indian revolt, the one of 1696, to convince authorities in Mexico City that far-off New Mexico needed more than a niggardly helping hand. With the resultant dispatch of adequate aid in food, clothing, and other needed supplies, however, the permanence of New Mexico was assured.

Already, 1,400 of the 2,000 fanegas of maize for New Mexico authorized by the Junta on September 22 of the previous year had been contracted for and sent, and the remaining 600 fanegas were soon on their way.[29] The following supplies were also on their way to New Mexico: 1,500 varas of cloth, 1,245 varas of heavy flannel, and 2,000 Villalta blankets; 2,000 goats, with 200 males, 3,000 sheep, with rams for breeding, 600 cows, with 70 bulls for breeding, and 200 bulls to be broken in for use as oxen in the fields. In April, the main body of the long awaited livestock, and the shipment of clothing and blankets, arrived at Santa Fé—one of the year's

[29] Governor Vargas to the viceroy, Santa Fé, April 30, 1697; viceregal decree, Mexico City, June 14, 1697.

most important episodes. The cloth had been carried by pack train from Mexico City, the livestock driven up from Parral.[30] On May 1, the newly arrived livestock and supplies were distributed among the families of New Mexico. These comprised 1,007 persons, described as follows: natives of New Mexico, 96 families totalling 404 persons; Mexicans of the group residing at Santa Fé prior to 1680, 17 families totalling 71 persons; residents from Zacatecas and Sombrerete, 124 families (including 25 orphan households) totalling 449 persons; 83 listed individually as orphans, bachelors, single women, and half-breeds.[31] This did not include many of the officials, soldiers, and other settlers; the total of the Spanish and Mexican population was probably not less than 1,500.[32]

Since a single suit of clothing required at least nine or ten varas of cloth, the new supply of goods was necessarily divided sparingly among the settlers, and in reporting the distribution to the viceroy, Vargas listed numerous "absolutely essential" articles of wearing apparel as still lacking. The men needed hats, belts, stockings, shoes, lining for their trousers, chaps, and overcoats, and some good wide *sayal* (coarse woollen stuff) for their jackets. And:

> . . . for the poor wives and daughters, their colored cloth for their petticoats, some Campeche wool for their shirt waists, and fine Rouen linen for sleeves and underskirts. They need Villalta blankets, and also, for clothing, their camel hair material in solid and mixed colors. They also need their holland, ribbons, silk, and pita thread. And for their protection, both in and out of doors, their shawls of Guachinango cotton, and their flannel cloth for *mantellinas* [a sort of mantilla]; and some Brittany linen to wrap around the neck and head. Also Tornay stockings, and women's shoes.[33]

Vargas also requested mining tools and medical supplies. On June 16, 1697, the viceroy ordered 350 pesos paid to the

---

30 A portion of this livestock had been left at El Paso; most of it was to be driven north later.

31 Record of distribution, in Vargas' journal, Santa Fé, May 1, 1697, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141, and S.F.A.

32 A year and a half later, at the close of the year 1698, the population was estimated as over 2,000. The *cabildo* of Santa Fé to the king, December 28, 1698, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

33 Vargas to the viceroy, Santa Fé, April 29, 1697.

apothecary master for the purchase of medical supplies, which were to go to New Mexico without delay.[34]

The war of the reconquest was over. But the return of peace was not without its difficulties and vicissitudes. It was a period of economic readjustment accompanied by typical frontier hardships; and with it came a release of latent civic energy characterized by a brief spell of violent political unrest —a turbulence perhaps more individualistic than democratic in spirit.

[34] A list of the needed medical supplies was drawn up by the religious apothecary and sent to the viceroy at this time. Medical supplies had been sent to New Mexico on three occasions prior to this, each time in quantities valued at 300 pesos. Twice they were purchased by Governor Vargas at his own expense. The factor, Sebastián de Guzmán, to the viceroy, Mexico City, June 15, 1697; viceregal decree, Mexico City, June 16, 1697.

CHAPTER XVII

BORDER POLITICS

The political edifice was roughhewn on the isolated northern frontier province of New Mexico. The politics of colonists and officials were in no wise marked by suavity or finesse, and often smacked of maneuverings little short of pettiness. The mark of selfishness was apparent, albeit somewhat condoned in Spain, Mexico, and Santa Fé, because of the constant struggle for self-preservation going on in the region. Prior to 1680, the New Mexican outpost of Old Mexico, far from the restraining hand of viceregal authorities, was noted for the turbulent character of its body politic. Indeed, the great Pueblo Indian revolt of 1680, by which the entire Spanish colony came to abandon the province and to retreat with the Spanish frontier some three hundred and fifty miles in a single move, was by and large a result of the political vicissitudes in the province.

After Governor Vargas successfully mastered New Mexico in the last decade of the century, these old bickerings were not renewed with any of the intensity of the pre-1680 period. During his administration there was political stability in the province. The *cabildo*, or municipal government of Santa Fé, and the custodian of the Franciscan missions, the local ecclesiastical authority, entered politics only in a secondary capacity. Vargas ruled, however, with a benevolent hand. With the friars he cooperated fully, and his services in the preservation of the missions are beyond exaggeration. His relationship with the clergy was in the spirit of the traditional Spanish ideal —the union of Church and State for the common good. The weakening of the ecclesiastical authority in the eighteenth century was to stem from new forces identified with a general trend toward secularization in Spain and throughout the Spanish empire, and is not to be directly identified with Vargas' policy. As for the *cabildo*, it was assuming the form of a stronghold of democratic and independent forces, and although very limited in power, it was always a source of potential local political influence.

By reason of the necessary *residencia,* the judicial review to which every outgoing governor was subject at the termination of his administrative period, any incumbent could suffer at the hands of disgruntled persons within his jurisdiction. Despite his hold upon his province, Vargas, at the end of his appointed term, fell afoul of political forces long latent in the Santa Fé district. The chronology of events may be briefly summarized. Vargas' five year appointment as governor of New Mexico, made June 18, 1688, to go into effect at his predecessor's termination of office (Vargas taking over February 22, 1691), expired on February 22, 1696. A year and a half after Vargas had taken office, that is, on June 24, 1692, his successor, Don Pedro Rodríguez Cubero, was assigned by a royal cédula containing similar clauses.[1] One of the clauses was this: the incumbent was to continue in office until relieved by his successor. Failing to obtain higher kingly appointment, Vargas during the closing years of his governorship asked for continuation in office for another term. When his term did expire officially in 1696, he clung to his post until July 2, 1697, when Cubero arrived in Santa Fé. A week afterwards he was subjected to a *residencia* of thirty days—and thereafter held in confinement for almost three years! Such an astounding turn of events seems worthy of explanation. Here was unanticipated ill-fortune for a notable frontiersman and builder; yet it was largely of his own making, for it came indirectly as a result of his personal ambitions.

The Cubero appointment of 1692 came as a matter of form. The king harbored no fear that Vargas, if successful in his conquest, might, according to the pattern of individualistic conquerors of old, become a frontier dictator. Nor did he have any forethought of Vargas' coming success or of the value of his fame among the Indians or of future circumstances which might make such an early appointment seem unwise at a later date. But Vargas, assuredly, kept the court in mind of his growing value to New Spain and New Mexico.

---

[1] *Consulta* of the Council of the Indies, Madrid, February 25, 1697, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 141. See also Lansing B. Bloom, "The Vargas Encomienda," *New Mexico Historical Review,* XIV (October, 1939), 377, note 28.

Shortly after his successful first expedition he had sent a long letter to the king describing his exploits and requesting a higher appointment.[2] At intervals he pressed his requests, and the viceroy had communicated them to the court in reports sent on the *flotas* of 1693, 1694, 1695, and 1696.[3] No answer came. The term was about up, and in desperation Vargas now appealed for a continuation in office. Even while his appeal was going the long route of all negotiations between New Spain and Old Spain, Cubero had established himself firmly in Santa Fé. An important element in the situation was the fact that Vargas' old friend and dispenser of favors, the Conde de Galve, was no longer viceroy of New Spain. The Reconqueror now had to present his case to a viceroy to whom he was obliged to introduce himself with the statement, "Although you do not know me personally." Up to the very last moment, however, Vargas pressed his case. He described his long services and his success in reconquering New Mexico, adding: "I am sorry, my services being so well-known, that I have not had the good fortune to have them reach the ear of the king." He referred to the ancient name and the nobility of his house. He pointed out how his son, Don Juan Manuel de Vargas Pimentel, had been a royal page in the service of two queens, adventurer in the *tercio de los colorados*, and captain of cavalry in the army of Catalonia; and his son-in-law, Don Ignacio López de Zárate, was a member of his Majesty's council. His predecessor, Cruzate, had been rewarded by the king for accomplishing but one-tenth of what he had achieved.[4] The viceroy did not ignore Vargas' requests, but without news from the king he refused to act on the matter.[5]

Meanwhile, in March of 1697, Cubero's agent in Mexico City was requesting that the title of governor of New Mexico

---

[2] Vargas to the king, MS. (Zacatecas, May 16, 1693), A.G.I. *Guadalajara*, legajo 139, cited above.

[3] *Informe*, Mexico City, March 14, 1697, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

[4] Vargas to the viceroy, Conde de Montezuma, Santa Fé, November 28, 1696, *Idem to idem*, Santa Fé, April 29, 1697, *ibid.* Vargas also addressed a letter to the former viceroy, his friend the Conde de Galve, asking him to use his influence in the matter. The Conde de Galve to Vargas, Vera Cruz, July 20, 1696, *ibid.*

[5] Report of the Junta General, Mexico City, March 12, 1697, *ibid.*

be turned over to its rightful claimant.[6] On March 7-10, 1697, Cubero was given the necessary authorization by the viceroy to assume the title of governor and captain general of New Mexico by virtue of his royal appointment. Vargas' attorney in Mexico City immediately protested. His arguments ran along the following lines: a change of administration in New Mexico at this time would be prejudicial to the safety of the province; since rewards for singular services such as those of reconqueror, pacificator, and refounder of a new province were made by the king alone, his decisions should be awaited before taking action; besides, he argued, when Cubero was appointed to succeed Vargas in the post back in 1692, New Mexico consisted only of the El Paso district; hence the appointment applied to that region alone, and not to Santa Fé and the surrounding territories subsequently conquered and settled by Vargas. He asked just how many of Vargas' reports had found their way to the king and the Council of the Indies. The petitions were examined, the royal cédula appointing Cubero to succeed Vargas was again checked, and the viceregal authorization granting to Cubero the right to assume the post was confirmed.[7]

The attorney now prepared to take up the matter directly with the king. Vargas, learning of these developments, wrote to the viceroy requesting suspension of Cubero's appointment pending definite orders from Spain. A short while later he succeeded in obtaining a statement from the *cabildo* of Santa Fé protesting loyalty and recommending him for the royal honors he was seeking, which was promptly sent to the viceroy.[8] On June 10 the various records in the viceregal archives pertaining to Vargas' services were reexamined.[9] The king

---

6 The documents on these negotiations are in "Gov't. Year 1698. Autos pertaining to the protest made by Don Diego de Vargas Zapata y Luján, governor and captain general of New Mexico, at the presentation of the royal cédulas in which his Majesty granted that office to the castellan Don Pedro Rodríguez Cubero," A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141. These records, with a letter of the viceroy dated April 18, 1698, reached Spain on October 13, 1698.

7 Viceregal decree, Mexico City, March 15, 1697, *ibid.*

8 Vargas to the viceroy, Santa Fé, March 25, 1697; certification of the *cabildo* of Santa Fé, Santa Fé, April 27, 1697, *ibid.*

9 Documents consulted in the government office, Mexico City, June 10, 1697, and viceregal decree, Mexico City, June 14, 1697, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

was then duly notified of Vargas' requests and recent complaints. Nevertheless, the viceroy upheld Cubero's appointment and informed the king that Cubero had been granted full authority to take over the post.[10] Cubero's appointment was later confirmed by the king.

A native of Calatayud, Spain, Cubero had been in the royal service for twenty-six years. He had served in the Spanish army of Sicily, the royal armada of the ocean, and as castellan of the castle of San Salvador at the port of Havana, Cuba.[11] Before going on to Santa Fé, he stopped at El Paso, which was being attacked by Apaches. After a few punitive expeditions he left the region at peace and proceeded north.[12] Cubero, entering the villa of Santa Fé, capital of the frontier province, on July 2, 1697, promptly took possession of the government.

He found Vargas unwilling to surrender his post. Cubero was simply assuming a fully authorized royal appointment; but Vargas clung to the hope that he had been appointed by the king to succeed himself, and that the royal order was undergoing the customary delay of overseas communications and was undoubtedly on the way to the viceroy. Besides, Vargas' successes made the post appear more attractive than before, for from 1680 to 1692 it had been little more than that of a garrison captain, and this apparently caused him to look with some degree of contempt upon his successor; this, of course, did not change one whit the validity of Cubero's royal appointment. The *residencia*, however, was inaugurated on July 12, and conducted in a spirit of bitter animosity. The town councilmen and people of Santa Fé, with misgivings of their own, and anxious to win the favor of the new governor, since support

---

10 The litigation continued, and on October 2, 1697, the viceroy ordered a re-investigation of the whole matter, and Vargas' protests were again declared invalid. Viceregal decree, and *Informe*, Francisco de Morales to the viceroy, both dated Mexico City, October 2, 1697; the viceroy to the king, Mexico City, April 18, 1698, *ibid.*

11 See *Memorial*, Cubero to the viceroy, Mexico City, n. d. [1697], A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141; Cubero to the viceroy, Santa Fé, September 16, 1699, B.N.M., legajo 4, doc. 30; "Superior Govierno. Año de 1702. Nueva México. Testimonio del Noveno quaderno de los autos sobre las Pretensiones del Capitan Don Antonio de Valverde . . . ," A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142; Escalante's "Noticias," B.N.M., legajo 3. See also *Dictionary of American Biography*, IV (1930), 584.

12 Escalante's "Noticias."

from any other source was so remote on this distant frontier, sided with him, and denounced Vargas. Despite the many charges placed against him, the thirty-day time limit for the *residencia* expired on August 11, and Vargas appeared to have successfully survived the ordeal. But the *cabildo* had other ideas. Shortly after the expiration of the *residencia*, Cubero received a petition from that body further pressing the charges against him and the proceedings were renewed on September 23. Vargas protested the utter illegality of the action, since the time limit of the official *residencia* had expired, and Cubero had been given no special authority to continue the trial. It was to no avail.[13]

The *cabildo*, in its petition, drew up a number of charges against Vargas. He was accused of embezzling large sums of money which had been turned over to him by the royal treasury for the support of the colonists. His condemnation and execution of the Tano captives after the battle at Santa Fé, in 1693, were put down as direct incitements to warfare, nay, provoking the causes of the Indian hostilities of 1694-1696. Blame for the famine of 1695 fell to his door, first because of an unfair distribution of the food supplies, and secondly because he prevented settlers from freedom of transit to and from New Vizcaya, where they might have engaged in traffic necessary for the economic well-being of the province. He was accused of favoritism. His policy of restoring Indian captives to their several pueblos gave great dissatisfaction to the settlers, who were thus deprived of slaves. He was charged with having driven out of the country individuals who he knew would testify against him.[14]

Now, it may be recalled, from the beginning Vargas had been held in high esteem by the viceroys, especially by the Conde de Galve, who always dealt directly with him in all official matters, without paying the least attention to the *cabildo*; the jealous members recalled with bitterness the pre-1680 days, when it was a real power in the affairs of the

---

[13] *Memorial*, Vargas to the king, Santa Fé, n. d. [1700], A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

[14] Accusations of the *cabildo* of Santa Fé, Santa Fé, 1697, S.F.A., cited in Twitchell, *Spanish Archives*, II, 112-114; "Marqués de Vargas. Varios cuadernos con relación a Nuevo México," A.G.N., *Vínculos*, tomo 14.

province. This undoubtedly played a part in arousing the local politicians and their following against Vargas, for, in short, from the beginning they aspired to dominate the government; instead, under Vargas' rule, their high ambitions had only brought upon them total ruin and political extinction. True, Vargas had his favorites, which is nothing new in any political scheme of things, and he promised much that he was unable to fulfill, despite his efforts. He often failed to mention to the viceroy many of the hardships endured in the province. Nevertheless, the records of the *cabildo* and the minute campaign journals of the period reveal no justification on the part of the settlers for the violent charges now preferred against him.[15]

Cubero pretended to be uninformed; he was in no wise deterred by the fact that the time limit of the *residencia* had expired and he therefore lacked any power or authority over his predecessor. He declared Vargas guilty as charged, and on October 2, 1697, forcibly confined him to his home. He then ordered the confiscation of his slaves, mules, and clothing, and fined him 4,000 pesos for costs of the trial. Again, Vargas was forbidden to communicate with anyone, and was thus prevented from presenting his case to the viceroy, which would seem to indicate a pronounced animosity on the part of Cubero.[16] Fray Francisco de Vargas, it appears, at about the time of his retirement from office as custodian of the New Mexico missions, seeing the former governor suffering thus without defense, journeyed to Mexico City and spoke in his behalf; and the first petition for Vargas' release was presented to the viceroy early in the year 1698.[17]

---

15 See Escalante's "Noticias."

16 *Memorial*, Vargas to the king, Santa Fé, n. d. [1700]. According to this *memorial* some of the missionaries attempted to assist him in his plight, whereupon Cubero ordered their superior to send them out of the kingdom, and this was done. This *memorial*, presented to the Council of the Indies in his behalf, had been drawn up by Vargas during his imprisonment.

Cubero had arrested Vargas' most trusted *criados*. Valverde was exiled from the province at the request of 300 settlers on October 14, 1697. Certification, Santa Fé, March 4, 1699, *ibid.* Juan Páez Hurtado was arrested on October 20, 1697. Order of arrest and legal proceedings, Santa Fé, October 20-21, 1697, S.F.A., cited in Twitchell, *Spanish Archives*, II, 113-114. See also notes 22 and 57, below.

17 Escalante's "Noticias."

Suddenly finding itself restored to a position of political influence as a result of the turn in events, the *cabildo* was arrogant beyond bounds. Its pursuit of the case against Vargas and those who had paid court to him verged on insolence. And in its efforts to ingratiate itself with Cubero, it addressed a petition to the king on December 28, 1698, requesting a lengthening of his governorship following the termination of his five year appointment.[18] Vargas could look back upon a similar protestation of loyalty on the part of the *cabildo* of 1694, and, moreover, as late as April 27, 1697, that body had signed a certified statement protesting its loyalty to Vargas, and declaring him worthy of royal honors![19]

Meanwhile, from his home, where he was being held a prisoner, Vargas carried on a constant campaign in self-defense which made for no little gossip, to say nothing of uneasiness on the part of the town council and the governor. As early as December, 1697, he composed letters to Cubero and to the councilmen notifying them that he had been reappointed and had been given a royal title despite the charges drawn up against him. He gave gifts of clothing and other articles to friends and partisans. Daily he awaited mail from Mexico City officially authorizing his reappointment to the governorship, and he did not hesitate to let this be known to everyone. The barber who trimmed his beard, his servants, and everyone who visited him carried away the news that Vargas had been reappointed and had been granted a royal title: perhaps it was not wise to adhere too strongly to the *cabildo* faction and its protector Cubero. These developments were soon to call down upon Vargas the full wrath of the governor.[20]

---

18 The *cabildo* of Santa Fé to the king, Santa Fé, December 28, 1698, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

19 A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

20 Vargas to the *cabildo*, and Vargas to Cubero, December 4, 1697; Vargas to Francisco de Anaya Almazán, June 17, 1698; Vargas to Fray Diego de Chavarría, August 5, 1699. A.G.N., *Vínculos*, tomo 14. These letters, and other contemporary records hitherto unutilized, prove Escalante to be misleading in his "Noticias" (unwittingly quoted by Bloom, "The Vargas Encomienda," 387), where a generalization with regard to changing events that transpired from 1697 to 1700 gives the impression that Vargas was in irons and effectively denied the right to communicate with anyone from the time that he was confined in October, 1697, and that he was imprisoned "in the jail of Santa Fé."

First off, the *cabildo* got wind of the rumors. Keenly concerned, it heard that Vargas had been reappointed by the king to succeed Cubero; moreover, Vargas' close friend and "servant," Captain Antonio Valverde, whom Cubero had exiled from the province, was at the Spanish court in Madrid appealing to the king in behalf of his former "master," and seeking for himself the post of captain of the presidio at El Paso. Fearing vengeful retaliation should Vargas or Valverde be restored to positions of power in New Mexico, on February 20, 1699, the *cabildo* appeared before Governor Cubero with a list of scurrilous charges against Valverde; the members requested him to verify them and bring them to the attention of the king. The charges, the *cabildo* felt, would bring about a quick reaction on the part of his Majesty. The counts were nakedly set forth as follows: Valverde, when sent into exile, made threats against some of those testifying against him: he would cut out their tongues, take out their teeth, cut off their ears; he had lived in concubinage with a married woman, the sister of General Vargas' *dama*; in order to please the said *damas* he had seized a married woman, raised her skirts in the presence of the soldiers and put a pair of shackles on her, her husband being away at the time; he had arrogantly ordered people around, including his "master" Vargas, imprisoned his enemies on his own authority, and prevented ordinary justice against concubinage; on the eve of Corpus Christi of the year 1697 he had forced José García Jurado and Antonio de Aguilar, members of the *cabildo,* to "bailar los monos," threatening to toss them in blankets if they refused; he had told the settlers not to ask for a *residencia* against Vargas, his "master," under threat of punishment; he had alienated the soldiers to the point where on two occasions he was almost fired upon; without respect for justice he had twice stated that a captain was of more authority than an *alcalde*; he had seized the beasts of the settlers at his pleasure without paying for their services; he had sent Christian Indians out of the province and sold them as slaves in New Vizcaya.[21] Such were the alleged high crimes and misdemean-

[21] The *cabildo* of Santa Fé to Cubero, Santa Fé, February 20, 1699, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 141; B.N.M., legajo 4, doc. 30.

ors of Valverde. Cubero was in no wise loath to summon witnesses to verify the accusations of the city fathers. Hearings were forthwith held. Testimony was obtained from Roque Madrid, José Antonio Romero, Tomás Palomino, José Domínguez, Antonio Gutiérrez de Figueroa, and Lorenzo Madrid, all well-known residents of New Mexico. They all swore to the truth of the charges, whereupon the testimony was officially recorded and sent to the Spanish monarch.[22]

A week later, on February 28, 1699, the *cabildo* appealed to Governor Cubero to prevent Valverde from securing the post he was seeking.[23] Of Valverde, more anon. Ten days later that same body, confident now of the backing of some of Vargas' erstwhile henchmen, addressed a letter to the Spanish monarch denouncing Vargas as well as his "servant" Valverde,

---

22 Presentation, Santa Fé, February 20, 1699; hearings, Santa Fé, February 20-22, 1699; records of certification, Santa Fé, February 25 and 27, 1699. *Ibid.*

Roque Madrid, stating that Valverde, formerly a merchant of Sombrerete, had entered New Mexico as Vargas' "servant," and had been advanced to a captaincy without having any previous record of royal service, further testified that it was public scandal that Valverde lived in concubinage with the married sister of Vargas' *dama*, "going in and out of the rooms of the women" freely; that without respect for the law he had said that the New Recopilation of the Laws of the Indies was so much rot (*una porquería*); that he had ordered the soldiers to fire upon any justice attempting to prevent concubinage, assuring them that they would not be punished; that he cursed settlers and had them placed in irons without just cause; that on Vargas' last campaign to the plains against the Apaches he took a number of Indians captive and sold them as slaves in New Vizcaya; that immediately following the knowledge of the uprising of 1696 Vargas had ordered him, then lieutenant governor, to bring in the horseherd, and that Valverde, giving a contrary order, thereby prevented the possibility of saving four of the missionaries and a number of the Spaniards who perished only three leagues from Santa Fé. Lorenzo Madrid added that Valverde had publicly abused and kicked the wife of one Martín de Valenzuela in the plaza, causing her to have a miscarriage. With regard to the selling of Indians as slaves, Romero and Palomino testified that they knew of this on hearsay only. Palomino stated that his knowledge that Valverde had ordered soldiers to fire on any *alcalde* attempting to punish them for concubinage was also based on hearsay.

The above testimony was presented to the royal authorities in Madrid on March 26, 1700, by Luis Gerónimo Pastor, in the name of the *cabildo* of Santa Fé. Similar testimony had been sent to the viceroy at an earlier date.

23 Petition of the *cabildo* of Santa Fé, Santa Fé, February 28, 1699, A.G.I. *Guadalajara*, legajo 142.

and opening up its guns on all those who until recently constituted the "inner circle" at the governor's palace. Yet there was a hesitant, defensive note in their allegations. Should Vargas resume the governorship after Cubero's five year term, he and his "servant" Valverde might wreak vengeance upon the three hundred settlers who had testified against them. Urging that Vargas' reappointment to succeed Cubero be withdrawn, the *cabildo* wrote: "If it should so happen (God forbid!) that either of the two, master or servant, should come to govern this kingdom, it would be its total ruin and destruction."[24]

In the meantime, what was transpiring in higher official circles on this and the other side of the Atlantic? The source of final authority in all imperial matters turned the searchlight of scrutiny on the New Mexico problem, and its preceedings came as a ray of light to pierce the somber darkness which hung over Vargas in his confinement at Santa Fé. Indeed, the paradoxical developments in Madrid and Santa Fé serve as a glaring example of the vicissitudes of long-range colonial government in those days of slow communications. Of course, the official records were trotted out for review, first in the capital of New Spain, then in Madrid. Judicial fingers in Mexico City indicated certain facts, date by date. Following his first successful expedition into New Mexico, accomplished "at his own cost," and widely acclaimed in Mexico City and Spain, Vargas had expressed to the viceroy his hope of just reward for success. On February 25, 1693, the General Junta in Mexico City had recommended to the viceroy that he "make a special report to his Majesty, so that he may honor him [Vargas] and grant him the favors conformable to such distinguished and singular services." The efforts of Vargas' immediate predecessors, all of whom attempted to reconquer New Mexico but failed, had been disparagingly referred to by the Junta with the statement: "It does not amount to one tenth of what has been attained, acquired, and conquered by the said governor, Don

---

[24] The *cabildo* of Santa Fé to the king, Santa Fé, March 10, 1699, signed by Antonio Lucero de Godoy, Antonio de Aguilera Isasy, Diego Arias de Quirós, José García Jurado, Francisco Romero de Pedraza, and José Rodríguez. *Ibid.*

Diego de Vargas."[25] On April 18 the viceroy had actually notified Vargas of his intent to report to the king the recent "glorious deeds . . . at the cost of privations and hardships, so that, having before him the knowledge of such distinguished services, he may honor him with the favors which it is his royal pleasure to grant."[26] Such records as these went from Mexico City, along with various official records of Vargas' first expedition into New Mexico and related viceregal documents. They had reached Spain on the *flota,* accompanied by a forty-four page letter, which has been referred to previously, written by Vargas directly to the king for the purpose of requesting rewards which he believed to be commensurate with the importance of his recent victories for the Spanish Crown. After alluding to many important services of his distinguished family, held in high and ancient esteem at the Spanish court for centuries, he asked for the title of Marquis of los Caramancheles, and promotion to one of the following posts, listed here in the order of his preference: governor and captain general of Guatemala, or the Philippines, or Chile, or Buenos Aires and the Río de la Plata.[27]

Other reports and letters followed; nor did Vargas' remarkable achievements of 1693 and 1694 fail to draw continued high praise from the royal authorities both in Mexico and Spain. But the above requests were not granted. Then, in November, 1695, Don Juan González Calderón, representing Vargas at the Spanish court, presented to the king on his behalf a *memorial* containing the following requests as rewards for his services in New Mexico: that Vargas be continued in office as governor of New Mexico for five more years immediately following the expiration of his five year appointment, now drawing to a close; that he be honored with a title of marquis for his house; and that an *encomienda* of 6,000 pesos be granted to him, which should be levied annually on the conquered Pueblo Indians. On November 2, the *memorial* was turned over to

---

[25] Report of the General Junta, Mexico City, February 25, 1693, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 139.

[26] Order of the viceroy, Conde de Galve, Mexico City, April 18, 1693, *ibid.*

[27] Vargas to the king, MS.

the Council of the Indies for an opinion.[28] While the matter was under discussion, additional reports concerning New Mexico reached Spain from Mexico. These reports, including a copy of Vargas' military journal, covering the period to November 25, 1695, were carefully studied, and on February 25, 1697, the Council of the Indies, when all was thoroughly mulled over, finally presented its report on the whole matter to the king.[29]

The recommendations of the Council of the Indies were specifically as follows: everything thus far decided upon by the viceroy and General Junta in Mexico with regard to the northern province of New Mexico should be approved;[30] Vargas should be reappointed governor of New Mexico in succession to Cubero; he should be given the honorary distinction of "Pacificator"; he should be granted the title of marquis or count; and in order to supplement his meager salary and enable him to live in a manner suited to his dignity, since he had spent his fortune in the royal service in America and had a large family to support, he should be granted an *encomienda* of 4,000 pesos to be valid for two generations in accordance with

---

28 This memorial, and accompanying papers and endorsements, are found in A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

On January 5, 1697, the royal fiscal, in his report, expressed the opinion that Vargas should be granted the title of marquis as requested, basing his opinion on Law 23, Book 4, Title 3, of the Recopilation of the Laws of the Indies, which he quoted as follows: ". . . if the *adelantado* or principal leader has been successful in his expedition, and has ably fulfilled his task, we shall feel well served by his care and diligence, by granting him the privilege of vassalage in perpetuity, and the title of marquis or others with which to honor his person and house." As for the *encomienda*, the fiscal felt that the request was excessive. Report of the fiscal, Madrid, January 5, 1697, *ibid.*

29 The documents were first examined by Don Juan de Villagutierre y Sotomayor, the *relator* of the Council of the Indies, and he submitted a digest of the matter, with his opinions, to that body on February 4, 1697. After commending Vargas for his valor and success, and attesting to the fact that he belonged to one of the oldest and most distinguished families of Madrid, he made the following recommendations: that Vargas be reappointed as governor of New Mexico, to serve for five more years; that he be honored with the title of marquis or count for himself and his heirs; and that he be granted an *encomienda* of 4,000 pesos.

30 It was suggested here, however, that in gathering additional families for the purpose of building up the newly refounded settlements in New Mexico, they should be drawn preferably from Mexico City, and not from New Vizcaya, which, it was stated, should not be hindered in its progress toward the attainment of a stable and permanently settled character.

the laws of succession, this last favor even though his Majesty had ordered on August 17, 1695, that *encomiendas* should not be considered.[31]

The king gave his full approval to all of the above recommendations except the granting of an *encomienda*. Copies of this decision were dispatched without delay to the viceroy in Mexico City and to Vargas. In the letter to the viceroy, the king praised his former governor highly, referring to the successful developments in New Mexico as "due (with the aid of Divine Providence) to the valor, zeal, and disinterestedness of Don Diego de Vargas."[32] The request for an *encomienda* was again presented to the Council of the Indies for consideration, and on June 3 that body again recommended to the king the granting of the favor; but his Majesty persisted in his refusal to act.[33] So the matter stood until the following year. Meanwhile, additional official reports concerning New Mexico reached Spain. They told of the Pueblo revolt of 1696, the last important bid of the Pueblo Indians to overthrow Spanish rule in New Mexico, and its successful suppression by Vargas and his brave colonists.[34] In 1698 Vargas' close friend and "servant" Captain Valverde arrived in Madrid, seeking for himself the captaincy of the presidio at El Paso, but also pur-

31 Report of the Council of the Indies, Madrid, February 25, 1697, *ibid.*

32 The *consulta* records, Madrid, February 25, 1697, *ibid.* On March 11, 1697, the Council of the Indies asked the king to issue the privilege of "pacificator" to Vargas, since the document officially granting the privilege had not yet been issued. This memorandum was accompanied by the following document: "San Lorenzo, July 8, 1602. Royal cédula issued in the case of Don Juan de Oñate granting the privilege of *Hijos dalgo* to those who assist five years in the discovery, pacification, and settlement as first settlers of the province of New Mexico. Said privilege to be enjoyed by their legitimate children and descendants." A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

The following year, through correspondence from the viceroy, it was learned that Vargas was still entertaining hopes of being appointed to succeed himself in office, despite the royal cédula of June 24, 1692, granting the governorship to Cubero in succession; but the report from the viceroy notifying the king that the post had been turned over to Cubero despite Vargas' protests was approved, and the reappointment of Vargas was sustained in its original form, that is, in succession to Cubero. *Consulta*, Madrid, n. d., A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

33 Report of the Council of the Indies, Madrid, June 3, 1697, *ibid.*

34 Upon examination of these reports in Mexico, it was proposed that the New Mexican people should be specially rewarded for their bravery. The viceroy to the king, Mexico, January 19, 1698, *ibid.*

veying as a participant in the reconquest of New Mexico first-hand information. His reports and those of the viceroy referred to above, combined with the lobbying of Vargas' powerful relatives and friends at the royal court, strengthened Vargas' case and contributed to turn the scales. In July, 1698, a third petition for the *encomienda* was presented on behalf of Vargas.[35] Handled in the usual manner, all of the pertinent documents came in for careful reexamination, and again the recommendation of the Council of the Indies was favorable.[36] This time the king approved, and on August 21 a royal cédula granting an *encomienda* of 4,000 pesos to Vargas was dispatched to the viceroy in Mexico City.[37]

Captain Valverde was equally successful in his personal

---

[35] This third petition for an *encomienda* was similar to the previous one, but also asked that the desired *encomienda* not be liable to payment of the *media anata*, because of Vargas' lack of funds, and further that it be assigned to Vargas' eldest son, Don Juan Manuel de Vargas Pimentel, who had served as a queen's page, and had completed four years of service as captain of cavalry in the army of Catalonia, in the Rosellon sector, where he had fought bravely during the French siege in 1697.

[36] The Council of the Indies, in its report, recommended the granting of the *encomienda* because of the well-known qualities of the petitioner, his lack of sufficient funds to live in a manner in keeping with his dignity and the luster of his house, and because of "the special service of Don Diego de Vargas in the conquest and recovery of the provinces of New Mexico, which it [the Council of the Indies] esteems as one of the greatest [services] which has been achieved for the Crown in those dominions." Report of the Council of the Indies, Madrid, August 21, 1698, *ibid.*

[37] The annual value of the *encomienda* had been reduced from 6,000 to 4,000 pesos, and it was stipulated that the *media anata* must be paid by the holder in advance. Also, the grant was to be valid only in New Mexico, to be assigned among the Indians Vargas had pacified. However, should New Mexico again be lost to Spain, the grant would at that moment become null and void. The first holder of the *encomienda* should be Vargas' eldest son. *Consulta*, Madrid, August 21, 1698, *ibid.*

The next step necessary was for the viceroy in Mexico City to put the grant into effect. But the post-*residencia* confinement of Vargas, and the years of litigation which followed, caused postponement, and the *encomienda* was never put into operation. Years later, in 1726, Vargas' legitimate heirs in Spain had the *encomienda* changed to a royal pension, the returns from which were later enjoyed by them, and not by Vargas' illegitimate "eldest son," who quietly disappeared from the picture. Thus ended Vargas' efforts to provide for his illicit family in America, to which he was faithful until his death. During his lifetime, he had apparently been able to pass off his illegitimate eldest son in Spain, with the connivance of his proud Castilian relatives, as a legitimate member of the family.

For a detailed study of the Vargas *encomienda* grant, see Bloom, "The Vargas Encomienda."

dealings at the Spanish court. He had fortified himself with numerous recommendations several months prior to his exile from New Mexico by Vargas' successor; these were not to be gainsaid. He had arrived in Madrid with certified statements attesting to loyal services in New Mexico worthy of royal reward. They were signed by Don Diego de Vargas, the *cabildo* of Santa Fé, the father custodian of the New Mexico missions and several other missionaries, Governor Cubero, and the viceroy of New Spain.[38] Valverde's petition was before the Junta de Guerra in Madrid on January 16, 1699. He asked to be appointed captain of the presidio of El Paso and *alcalde mayor* of the El Paso district, independent of the jurisdiction of the governor of New Mexico in civil affairs and in handling the payment of the soldiers, and subject to him only in military matters, as in the case of the presidios of New Vizcaya (e. g. Cuencame, Gallo, Cerro Gordo, Conchos, Casas Grandes), Sinaloa, Sonora, etc.[39] The Junta de Guerra, upon consultation on the matter, debated the claims and requests. The post of

---

[38] Valverde's "Record of services of Captain Don Antonio Valverde Cossio, of the presidio of Our Lady of Remedies and the Exaltation of the Cross of the villa of Santa Fé, province of New Mexico, by appointment of its governor," was printed, in four folio pages, in Madrid, on November 8, 1698. This paper was drawn up from the government records in Madrid on November 5, and the printed copy made for the purpose of facilitating the deliberations of the royal authorities, as was the customary procedure. An analysis of the paper shows that: (1) by certification of the *cabildo* of Santa Fé, April 24, 1697, Valverde became a soldier in the royal service at Sombrerete in 1693, when he joined Governor Vargas, and was appointed adjutant of the soldiers enlisted at that time in Sombrerete; that he served bravely in all of the major engagements of the reconquest, and was promoted to alférez in 1694, and captain of the presidio of Santa Fé in 1695; (2) by certification of Governor Vargas, September 16, 1697, Valverde had served bravely in all the major operations of the reconquest; (3) the same was attested to by the custodian, and by other missionaries of the New Mexico missions on September 11 and 14, 1697; (4) Vargas and the *cabildo* both recommended Valverde as worthy of royal honors because of his services and military experience; (5) on August 2, 1697, Governor Cubero, who had taken over the governorship of New Mexico the month previous, certified that Valverde had served as an officer in the presidio of Santa Fé in various ranks for forty-nine months and fifteen days at 450 pesos salary per year, from June 13, 1693 to July 27, 1697, at which latter date he obtained permission to leave for New Spain on plea of illness; (6) that all of the above certifications were approved by the viceroy of New Spain on November 18, 1697, and again certified by the viceroy on February 26, 1698. A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

[39] The king to the Junta de Guerra, Madrid, January 16, 1699, *ibid.*

captain of the presidio of El Paso was under viceregal jurisdiction, it reported, and that of *alcalde mayor* was held by direct appointment of the governor of New Mexico; the last request was without basis and should not be considered.[40] This report was submitted to the Council of the Indies, which recommended the appointment to the captaincy of the presidio of El Paso, with salary to be decided by the king, but rejected the second request.[41] The Junta de Guerra approved of the recommendations of the Council of the Indies,[42] and on March 17 the king appointed Valverde captain of the presidio at El Paso, and refused the other post to him.[43] The Valverde appointment is of special interest because the position which he obtained by direct royal appointment was one that had previously been within viceregal control.

Valverde was soon off to his new post in America. On July 8 he was awaiting the *flota* at Cádiz, and while there he received the royal patent, dated June 28, 1699, certifying his appointment.[44] Meanwhile, earlier in the year 1699, Vargas'

---

40 Report of the Junta de Guerra, Madrid, January 22, 1699, *ibid.* In 1697 the king had approved of the establishment of a presidio of one hundred soldiers *pagados* at Santa Fé, and the maintenance of a presidio of fifty soldiers *de dotación* at El Paso besides, for the protection of the northern frontiers. When the report of the Junta de Guerra was turned over to the Council of the Indies, this information was included in order to emphasize the fact that the matter under consideration was one of importance.

41 Report of the Council of the Indies, Madrid, March 5, 1699, *ibid.*

42 Report of the Junta de Guerra, Madrid, March 17, 1699, *ibid.*

43 Official memorandum, Madrid, March 26, 1699, *ibid.*, and another of the same year, no month given, in A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142. On March 28 Valverde's financial record was checked by the royal accountants of the Council of the Indies and it was found that the royal treasury had no financial charges against him which might serve as an obstacle to the appointment. Memorandum of the royal accountants of the Council of the Indies, Madrid, March 28, 1699, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141.

44 Official memorandum, Madrid (no day or month given), 1699, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142, and copy of the royal cédula, Madrid, June 28, 1699, in B.N.M., legajo 4, doc. 30. When Valverde received these papers they were found to contain a very vague provision with regard to salary. It read in such a way that it might be implied that the salary was to be paid by the ruling governor of New Mexico, his enemy Cubero! This caused him considerable worry, and it must have contributed to make his voyage back to America an unpleasant one. However, on December 10, 1699, an agent acting for him obtained a royal order directing the viceroy to provide him the usual salary. This order was sent to the viceroy in a dispatch of January 14, 1700. *Ibid.*

son Don Juan Manuel, who had been helping to look out for his father's interests at the Spanish court, was requesting a duplicate copy of the royal order granting the *encomienda*, and on June 4 of the same year he was requesting a copy of the title authorizing his father's reappointment as governor, so that he could carry them with him in the next *flota* and notify his father and the viceroy without delay.[45] A copy of the title of reappointment to the governorship of New Mexico for a term of five years, in succession to Cubero, was made on June 15, as Juan Manuel wished.[46] Quite possibly Captain Valverde and Don Juan Manuel de Vargas embarked together for America with their rich harvests.

In Mexico City, the litigation set in motion by the *cabildo* of Santa Fé and its sympathizer, Governor Cubero, concerning the charges against Captain Valverde and governor-elect Vargas, raged on.[47] The two were still targets for bitter denunciation. A thousand documents reveal the usages of adjectives which continued to pour down from New Mexico as relentlessly as the waters of the Río Grande. The advent of Valverde and Don Juan Manuel occasioned new gnashing of teeth in Santa Fé. Litigants and sundry colonists soon learned of Valverde's assignment as presidio captain at El Paso. On August 25, 1699, José García Jurado, *regidor* and procurator general of the *cabildo*, penned a report to the viceroy enumerating the charges presented against Valverde in the hearings held at the villa the previous February; the man was certain to stir up trouble if permitted to assume his new post, and hence these charges should definitely be brought to the attention of the viceroy so that he might suspend the appointment.[48] Three

[45] Documents dated January, and February 22, 1699, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 141, and the Council of the Indies to the king, Madrid, June 4, 1699, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

[46] See Bloom, "The Vargas Encomienda," 385, note 51.

[47] The important documents on the Vargas-Valverde litigations examined by the viceregal authorities in Mexico City during this period, August 25, 1699 to March 20, 1700, may be found conveniently gathered together in eighty-seven folio pages in "Nuevo México. Año de 1699. En 9 Quadernos," B.N.M., legajo 4, doc. 30.

[48] José García Jurado to the viceroy, Santa Fé, August 25, 1699, *ibid.* In this letter the additional charge was made that Valverde had attempted to bribe the capitularies by offering them 500 pesos each if they would refuse to receive Cubero as governor upon his arrival in New Mexico.

days later, on August 28, the *cabildo* sent a letter to the viceroy denouncing Vargas and Valverde in high dudgeon, telling him never to permit them to take positions of power in New Mexico. It was a duplication of the petition sent to the king on March 10, and was signed by the same persons.[49] These items, with reports on the hearings of February 20-22, got to the desk of the viceroy several weeks before September 15, when another letter from the *cabildo* similar to the one sent on August 28, again signed by the same persons, fell upon the file of viceregal agenda.

The above four messages had to be examined by the fiscal in Mexico City, who wrote his opinions to the viceroy on November 6, 1699.[50] He dismissed the personal charges against Vargas as being without weight, since they were made after the legal time limit of the *residencia.* However, he added, the alleged frauds against the royal treasury could not be passed over without investigation, and Vargas' reappointment should be withheld until the above records were sent to the king for judgment. Valverde's appointment, too, should be held in abeyance pending further scrutiny of the case, since it was not desirable to place the key to New Mexico (El Paso) in the hands of an enemy of the ruling governor of the province.

Meanwhile, Governor Cubero heard directly from his agent in Mexico City of Valverde's appointment. He was all haste in getting word to the viceroy to have it withheld until the end of his administration, in order to avoid untoward consequences. He described El Paso as the key to New Mexico from the point of view of supplies and communications, and the first wall of defense on the north-central frontier. For these reasons, he added, Valverde, being Vargas' "servant," would be a disturbing element in the province, for both he and his master had been declared guilty of charges presented by the *cabildo.* Cubero added that his money and credit to the extent of 90,000 pesos were involved in the maintenance of the "presidio and kingdom" of New Mexico, through the purchase of supplies and food to support the soldiers, for although he had requested

---

49 The *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, Santa Fé, August 28, 1699, *ibid.*

50 *Ibid.* They were presented to the fiscal by Don Juan de Saldúa, Cubero's agent in Mexico City.

help from the royal treasury none had as yet been forthcoming. He closed his letter with a vote of no confidence in Valverde, whose presence at El Paso would endanger the well-being of the entire province.[51]

The policy of Cubero and the *cabildo* was being frustrated at every turn. Meanwhile, Vargas bided his time. His claims to the governorship and the bestowal of high royal favor were obviously not without foundation. The 300 who had testified against him were desperate. Topping their frustration was the rumor that Vargas' son had arrived in Mexico City from Spain to avenge his father, and Don Juan Manuel, word had it, was close to the viceroy and ate frequently at his table. Vargas' friends and relatives in New Mexico, including one Nicolás Ortiz, of Santa Cruz, married to Mariana de Vargas, Don Diego's niece, spoke openly in his behalf and against the *cabildo* faction. Cubero clutched this new weapon; he accused Vargas with fomenting sedition in the province. He held hearings in Santa Fé from November 28, 1699 to March 3, 1700, during which time twenty-six persons were called to testify upon the following charges: (1) Vargas had been stirring unrest since December, 1697, by spreading the news that he had been reappointed to the governorship and had received a royal title, official news of which he awaited daily: (2) he was offering favors to those who would take his side in the pending litigations: (3) he was attempting to cover up his debts and fraudulent use of royal funds by bribery: (4) he and his partisans were threatening and intimidating those who had testified against him.[52]

These hearings resulted in more severe prison terms for Vargas. Cubero now issued a decree: in order to put an end to attempts to foment rebellion, which, he stated, had been going on for two and a half years, Vargas was to be held *incomunicado.* With his home as his prison, he could attend Mass, but could communicate only with his family; writing materials were denied him; if anyone did secure permission from Cubero to visit him the visitor was to be searched by the guard

---

51 Cubero to the viceroy, Santa Fé, September 16, 1699, *ibid.*

52 "Autos hechos sobre causas criminales contra el General Don Diego de Vargas . . . ," A.G.N., *Vínculos,* tomo 14.

lest he carry any messages. When Cubero and other officials went to Vargas' home to notify him verbally, he challenged Cubero's authority as his rightful judge, and refused to listen to the reading of the decree. As a result Cubero made his terms more severe. Vargas was not only subjected to the above punishment, but was now placed in irons.[53]

Meanwhile, during the months of November and December, 1699, the attorney of Valverde and the agent of Cubero in Mexico City, José de Ledesma and Juan de Saldúa, engaged in an important tilt in defense of the claims and petitions of their respective patrons. They each had access to the voluminous government documents touching on the questions at issue, and each, to the best of his ability, presented his case to the viceregal authorities for a final decision. Saldúa had a definite stake in the controversy, for he was Cubero's frustrated appointee to the post which Valverde had obtained by direct royal appointment.[54]

Saldúa, speaking in behalf of Cubero, presented the following reasons why Valverde's royal appointment as captain of the presidio of El Paso should be suspended until the conclusion of Cubero's term as governor of New Mexico, and until the king had been fully informed on the case at issue: (1) As Vargas' "servant" he would be a dangerous and disturbing element at strategic El Paso; (2) there would be no cooperation between El Paso and Santa Fé, for the *cabildo* and the people of the villa were his enemies; (3) Valverde was a merchant of Sombrerete when enlisted by Vargas in 1693 and served as a soldier only

---

[53] *Auto, Notificación*, and *Auto de Prisión*, Santa Fé, March 9, 1700, A.G.N., *Vínculos*, tomo 14. Several supporters of Vargas, including Alfonso Rael de Aguilar, had previously been jailed. Cubero notified the viceroy of the above prison terms, by courier sent at Vargas' expense, on April 1. In his letter he stated that tumult and unrest had now ceased in the province. Cubero to the viceroy, Santa Fé, April 1, 1700, *ibid.*

[54] Immediately after Cubero assumed the governorship of New Mexico he had appointed Saldúa as captain of the presidio of El Paso. The appointment was approved by the viceregal authorities and in December of 1698 Saldúa was authorized to take over the post, which he did. All this had been done according to precedent when Valverde appeared on the scene with his direct royal appointment. Meeting of the Junta General, Mexico City, October 9, 1700; "Superior Gobierno. Año de 1702. Nueva México, Testimonio del Noveno quaderno de los autos sobre las Pretensiones del Capitan Don Antonio de Valverde . . ." A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

until 1697, whereas the person occupying the captaincy at El Paso was required by law to have served his Majesty ten years to qualify for appointment; many excesses had been committed by Valverde, Martín de Urioste, and Don Félix Martínez, all "servants" of Don Diego de Vargas; they had caused so much trouble in the villa that Cubero had found it necessary to jail them and place them in irons for twenty days, and finally, at the instance of some of the missionaries, they were ordered out of the kingdom; (4) Valverde was involved in the frauds against the royal treasury charged against Vargas; all Vargas' "servants" lived in concubinage with their *damas* during Vargas' rule; Vargas showed favoritism in the distribution of the limited supply of cattle for eating purposes, his "servants" and their *damas* being the favored ones; (5) in the hearings held against Valverde at Santa Fé, Roque Madrid testified that he was to blame for the death of four missionaries in the Indian revolt of 1696 by his countermanding of Vargas' orders; furthermore, when Captain Juan Páez Hurtado was captain at El Paso under Vargas, he opened letters to and from Santa Fé and Mexico City, and in all likelihood Valverde would do the same, a reason why someone who could be trusted to cooperate with Governor Cubero should hold the post during the governorship of the latter; (6) the charges made against Valverde in the hearings at Santa Fé indicated clearly that he lacked qualifications of character; (7) Valverde could not be trusted to distribute honestly the salary of the soldiers of the presidio; (8) the matter was of vital concern to Cubero because, according to his own statement, he had 90,000 pesos of his own funds involved in the maintenance of New Mexico; (9) untrustworthy and undeserving of reward, Valverde would be a disturbing element at El Paso, for he, like Vargas his "master," would carry with him a spirit of rancor and revenge. In conclusion, Saldúa protested that with full knowledge of the above evidence, his Excellency could not in justice confirm Valverde's royal appointment.[55]

Ledesma, the attorney for Captain Valverde, countered with the following evidence. First he produced copies of indispu-

[55] "Nuevo México. Año de 1699. En 9 Quadernos."

table official documents from the government archives in Mexico City: the records and certifications of Valverde's services signed by the *cabildo* of Santa Fé on April 24 and 28, 1697, and by Governor Vargas on April 27 of the same year; the decreee of November 18, 1697, in which the viceroy recommended Valverde to the king and the Council of the Indies for reward "as an example to others"; and the signed statement of the viceroy, dated Mexico, February 26, 1698, approving of and certifying separate recommendations of Valverde signed by Fathers Juan Álvarez, Antonio Obregón, Pedro Matta, Diego de Chavarría, and even Governor Cubero.

In the last mentioned document, dated Santa Fé, August 2, 1697, Cubero had signed his name to a certification of Valverde's services as contained in his *memorial,* and to a statement that Valverde was leaving the province in order to obtain medical treatment in Mexico, and he further attested that Valverde had served his Majesty with credit and with the approval of his superiors, and was therefore worthy of reward from the king.[56] Ledesma argued that the above signed statement of Cubero proved the injustice of the present efforts being made by him and by the town councilmen of Santa Fé to prevent Valverde from taking over the post at El Paso to which he had been duly appointed by the king. The document was presented as proof that Valverde had not been ousted from New Mexico as charged by the opposition, but had left due to illness. The insistence on the part of the *cabildo* that Valverde had been expelled was referred to by Ledesma as "this imaginary exile which they have the temerity to allege."[57] As for the fiscal's opinion, in agreement with that of Cubero, that it would not be desirable for Valverde to assume the post at El Paso during Cubero's rule, because of their enmity, Ledesma argued

56 *Ibid.* The recommendations of Fathers Álvarez, Obregón, and Matta were signed at Santa Fé on September 9, 11, and 23, 1697, respectively. Father Chavarría's was signed at San Felipe, September 14, *ibid.*

57 *Ibid.* The fact remains that several months later the *cabildo* and Cubero had a change of heart, and on October 14, 1697, the latter had issued an edict exiling Valverde from the province of New Mexico. (Certified statement signed by Cubero, Santa Fé, March 4, 1699, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 142.) This sentence was pronounced some weeks after Valverde had already left the province.

that this principle, if generally applied, would prove ridiculous.[58]

Early in the year 1700 Ledesma presented a final *memorial* before the viceroy, begging of him not to suspend Valverde's appointment, as Cubero requested. It was no irreparable crime to have been the "servant" of Vargas, he contended, and moreover all the protests were from Santa Fé, whereas Valverde's appointment and activities pertained to El Paso, where there was no controversy over the matter whatsoever. Then, too, Cubero's investigations were a matter of politics local to Santa Fé alone. The attorney then levelled a shaft at Cubero; it was not unknown for soldiers to be forced into making statements and signing them: Roque Madrid was forced to say what he did. The charges against Juan Páez Hurtado should be dismissed as without foundation in fact. Valverde had left New Mexico in good standing, and was in no way involved in any frauds against the royal treasury. On the other hand, he stated, Cubero had attempted to usurp Vargas' salary for the one year and three months period which intervened between the end of Vargas' five year term of office and Cubero's arrival. Furthermore, he argued, Cubero was now contradicting what he himself had attested to in August of 1697. In conclusion, Ledesma charged that agents of Cubero and the *cabildo* of Santa Fé in Madrid had done their best to prevent Valverde's appointment by the king, and, needless to repeat, their plans had been frustrated.

When the litigants had concluded their lengthy say, viceregal authorities in Mexico City began to deliberate. First came the fiscal's report. With regard to the charges made against Vargas following the secret investigations held in Santa Fé, the fiscal referred to them as "fabricated by the present governor" and without foundation. Regarding Vargas' alleged frauds against the royal treasury, a royal official had been sent from Durango to investigate, and no decision had yet been rendered by the Royal Tribunal of Accounts. And so, because of recent changes in the personnel of the treasury department, the whole matter had to be gone over anew. As for Valverde,

---

[58] José de Ledesma to the viceroy, Mexico City, December 4, 1699, in "Nuevo México. Año de 1699. En 9 Quadernos."

despite the recent charges made by Cubero, the *cabildo,* and their agents in Mexico City, and despite the fact that the captain of the presidio at El Paso had heretofore been appointed by the governor of New Mexico and confirmed by the viceroy, the records revealed many certified statements attesting to Valverde's merit for royal reward, as his attorney in Mexico City had emphasized; and the king, who was the final authority in all such matters, had made the appointment. Hence, the fiscal believed, Valverde should be granted full viceregal authorization[59] to assume the post at El Paso.[60]

The case now went before the Junta General, which met on March 20, 1700. With regard to the charges preferred by the *cabildo* against Vargas and his "servant" in the period following the expiration of the *residencia* conducted by Cubero, it was determined that the latter should send to the capital the records of Vargas' *residencia* within two months time, under penalty of a fine of 2,000 pesos for failure to comply. After an examination of these documents, a just decision could be rendered. With respect to Vargas' alleged defrauding of the royal treasury, the defendant should come to Mexico City under bond and submit his financial records to the Royal Tribunal of Accounts. Cubero should place no obstacle in the way of his release, and once in Mexico Vargas must remain there until his accounts were settled to the satisfaction of the authorities. His reappointment to the governorship of New Mexico should be withheld pending the treasury investigation. Valverde's royal appointment was sustained, and it was decided that he should be given the necessary viceregal authorization to enjoy the privileges of his title.[61] The above deci-

59 "Paso a su título."

60 Report of the fiscal, Mexico City, February 6, 1700, *ibid.*

61 This did not end the controversy as far as Valverde was concerned. When on September 2, 1700, the viceroy fixed his salary at 450 pesos per year he requested 600 pesos. He was finally granted the request on October 9, 1701. Valverde also continued to request the civil post of *alcalde mayor* at El Paso besides the captaincy of the presidio there. The viceroy was favorable, and on September 1, 1700, he requested that Cubero appoint Valverde *alcalde mayor*, thus uniting the civil and military power at El Paso, but with the provision that as *alcalde mayor* he should be subordinate to the governor of New Mexico, as was customary in the past. This last provision Valverde was willing to overlook. The action received confirmation in Madrid. Meeting of the Junta General, Mexico City, October 9, 1700; report of the fiscal, Madrid, October 21, 1702, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

sions should be brought to the attention of the king and his Council of the Indies without delay. These measures were fully approved by the viceroy and his advisers on May 6, 1700.[62]

Vargas suffered an immediate reaction to the decision. The viceroy had decreed his release under bond to permit him to plead his case before the viceregal authorities. He considered freedom under these conditions humiliating in view of the ancient nobility of his house and his many services to the Crown. So he awaited further action. Finally a satisfactory arrangement was reached. Vargas obtained his freedom, and departed for Mexico on July 20, 1700;[63] but only after having endured three years less a month of confinement, the last four months in irons.

During all this time the Spanish court across the Atlantic did not know of the Pacificator's imprisonment in Santa Fé; in fact, not until the early part of the year 1701 did the news finally reach the Spanish monarch and his councilors. By the time the issue was settled, King Charles II, "The Bewitched," weak in body and imbecile in mind, had finally died, thus ending a long reign which many had expected or hoped to be short, and he was succeeded by his "nephew" Philip V. The change, and the fact that Spain was being hurled headlong into the long and disruptive War of the Spanish Succession, had no damaging effect upon Vargas' case, which now proceeded smoothly and to his advantage, albeit with excessive slowness.

The papers prepared by the *cabildo* in the period from December, 1698, to March, 1699, were presented in Madrid on March 26, 1700.[64] Having before them the letters and reports of the *cabildo,* the Council of the Indies recommended to his Majesty that the local authorities in Santa Fé be called upon to present all the papers on the Vargas litigation to the

---

62 Meeting of the Junta General, Mexico City, March 20, 1700, in "Nuevo México. Año de 1699. En 9 Quadernos."

63 Escalante's "Noticias."

64 Memorandum, Madrid, March 26, 1700, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 142.

viceroy and the audiencia in Mexico, so that a fair and just investigation could be made.[65] On April 22, 1700, a royal cédula was sent to the audiencia in Mexico City, commanding it to grant Vargas a fair hearing and to give him special consideration because of his family and services. At the same time Governor Cubero was ordered to comply with whatever the audiencia, the final court of appeal, should decide on the matter.[66]

On the arrival of Vargas in Mexico City affairs changed considerably in appearance, and the *cabildo,* now fearful that perhaps it might have climbed precipitately on the wrong bandwagon, indited a message directly to the king, beseeching him to stop Vargas from ever reentering New Mexico, let alone take the governorship, because, they said, "this would be as placing a sword in his hand so that, at his pleasure, he might take vengeance on all those who had testified against him."[67] The letter further harped on an ancient chord, calculated ever to arouse kingly suspicion: Vargas defrauded the royal treasury to the extent of over 224,000 pesos. When this letter was examined by the royal fiscal in Madrid nine months later, he forthwith rejected the requests of the *cabildo,* and added that since there was so much rancor and mutual distrust between the parties concerned, Vargas should not be permitted to conduct the *residencia* at the termination of Cubero's governorship.[68]

In April of 1701 a *memorial* was presented to the royal authorities in Spain on behalf of Vargas, which acquainted the court for the first time with the fact of his incarceration

---

65 Report of the fiscal, Madrid, May 9, 1700; reports of the Council of the Indies, Madrid, May 14 and June 27, 1700. A.G.I., *Guadalajara,* legajos 141-142.

66 Audiencia of Mexico to the king, Mexico City, March 30, 1703, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 142.

67 The *cabildo* of Santa Fé to the king, Santa Fé, December 6, 1700, signed by Antonio de Aguilera Ysasy, Diego Arias de Quirós, Francisco Romero de Pedraza, José García Jurado, Antonio Lucero de Godoy, and José Rodríguez, *ibid.* A portion of this letter is quoted by Escalante in his "Noticias." Escalante erroneously gives the date as December 16.

68 Report of the fiscal, Madrid, September 22, 1701, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 142.

at Santa Fé since October 2, 1697.[69] The whole matter was reviewed in great detail by the Council of the Indies on April 21. The *memorial* of Vargas to the king was carefully analyzed.[70] In a report containing a long paraphrasing of the *memorial*, listing the numerous royal favors granted Vargas by the king for his many services, and denouncing Cubero for

---

69 Report of the Council of the Indies, Madrid, April 19 and 21, 1701; *Memorial*, Vargas to the king, Santa Fé, n. d. [1700]. *Ibid.* Bloom, "The Vargas Encomienda," 385-386, confuses the chronology and thereby draws a series of erroneous conclusions in discussing these events. He ascribes to the year 1700 events which took place a year later. His errors stem from his acceptance of a scribe's erroneous dating of a document April 19, 1700, instead of the correct date, April 19, 1701. There was, of course, no way of straightening out this point without the essential documents in A.G.N., *Vínculos*, tomo 14, to which Bloom did not have access when he wrote his article. What he refers to as two distinct petitions in behalf of Vargas, one presented to the Council of the Indies in April, 1700, and another in April, 1701, were in reality but one petition, the *Memorial*, Santa Fé, n. d. [1700], cited above, which was before the Council for the first and only time in April, 1701.

70 After a review of Vargas' achievements as governor of New Mexico, and a listing of the royal favors granted to him, the *memorial* reads as follows:

"Immediately after the said Don Pedro Cubero took possession of the said government, he took the *residencia* of the supplicant with animosity and passion, which he manifested through the opposition which he showed, in order to prevent him from assuming his appointment. [For this purpose] he solicited the *cabildo* of that kingdom, and its people, since they are easily influenced, and being persons who went out to settle such remote lands, all recourse to help being so far away, to declare everything that design and malice could contrive, imputing against the supplicant sinister and false accusations, calumnies, and voluminous charges, which were made by some who were moved by terror and threats; others by self-interest; others through malice, and by many who were unable to read or write. All of this was for no other purpose or pretext than the obvious consideration that the delay which the investigation of such charges would involve might permit the said Don Pedro Rodríguez Cubero to avail himself of continuing in the said government, and place obstacles in the way of the supplicant in order to prevent him from returning to it by virtue of the said reappointment.

"And since no charges resulted from the said *residencia* held against the supplicant, despite the termination of the thirty day limit, on the eleventh of August of sixteen hundred and ninety-seven, the said Don Pedro Cubero, on the twenty-third of September following, started new proceedings against the supplicant, without jurisdiction or authority, nor order from the viceroy Conde de Montezuma, nor from the Royal Audiencia, nor at the request of your Majesty's fiscal. And the supplicant having insisted that he was no longer empowered as his judge, his jurisdiction having expired since the said eleventh day of August, he forcibly took him into custody on the second day of October, and decided to sell his slaves, mules, and all his clothing, without the slightest basis for doing so, ignoring all legal and juridical methods, and preventing anyone from seeing him or

having taken him into custody without legal right, the Council recommended his release under bond to permit him to present his case before the viceregal authorities.[71] A few days later King Philip V, having examined the Council's reports, addressed a message to the audiencia in Mexico City ordering it to obtain the records of the *residencia* held by Cubero and all other related papers, rendering justice with as much brevity as

---

communicating with him, even the religious. And because some of them [the religious] wished to assist him, he compelled their provincial to have them leave the province, and in effect they left. Also, he prevented him [the supplicant] from enjoying the consolation of writing a letter, for which reason he could not notify the viceroy and the Royal Audiencia of these injustices and outrages. Furthermore, another charge was made against the supplicant, for he was falsely accused of fomenting sedition, and put in irons in the lamentable and unbecoming prison to which he has been confined since the aforesaid second day of October of the year 'ninety-seven. This is the state in which the supplicant now finds himself, having been unable, during the long course of the time which has transpired, to obtain any other prosecution than the said charges made against him, for he has not been granted permission to have them substantiated, and his defense and plea heard . . . by the Royal Audiencia . . .

"And since it is not just, Sir, that because of great distance from the presence of your royal Majesty, the vassals of your Majesty be persecuted, especially those who, like the supplicant, have been willing to sacrifice their lives in the royal service of your Majesty and for the Faith . . . And since he finds his reputation and self-respect so prejudiced, his person so persecuted, his reason offended, and justice so disregarded . . . by such improper means as those which have been applied in the attempt to blemish his luster and quality, and the services through which the supplicant has striven to emulate all his ancestors, and his father, in the royal service, in fulfillment of his great and well-known obligations, and with the disinterestedness which is well known and qualified in the said reports, papers, *autos*, and the representations of the said viceroy Conde de Galve, and the Council of War of the Indies in New Spain, therefore:

"He begs your Majesty with the most profound reverence, to have a royal cédula sent ordering the viceroy of New Spain to arrange for the said Don Pedro Rodríguez Cubero to send him without delay all of the charges which he may have drawn up against the supplicant, so that they may be legally verified by the Royal Audiencia of that kingdom. And if the supplicant is charged with the slightest guilt, may it act with the severity and demonstration necessary for the proper punishment in the meting out of justice. But if it is found that all was a mere imputation, may he be granted the satisfaction corresponding to his dignity, credit, quality, and services, and be restored forthwith to the referred government, in conformity with the royal will of your Majesty, who deigned to continue him in office as a conqueror, and as has been done in the past in the case of all those who have been designated as such. And thus is awaited the royal charity, mercy, and justice of your Majesty, for which you will receive gratitude."

71 Report of the Council of the Indies, Madrid, April 21, 1701, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

possible, setting Vargas free or placing him in confinement as the case might be. Emphasis was placed on the necessity of examining carefully the papers of the "original *residencia*" held against Vargas.[72] On October 10, 1701, the king sent to the viceregal authorities in Mexico a royal cédula ordering them to clear up the case against Vargas, and if he be found not guilty to allow him to take possession of the governorship of New Mexico, without power to conduct any *residencia* against Cubero.[73] As may be seen, all of these recommendations were merely an echo of steps which the viceregal authorities had already taken.

Meanwhile, in desperation, the *cabildo* of Santa Fé sent one of its most impassioned representatives, José García Jurado, to represent it in Mexico City. He was instructed to demand from the royal authorities a statement of the exact sums issued to Vargas by the royal treasury to pay for the needs of the settlers in New Mexico. With such a statement the extent of the alleged frauds committed by him against the people of the province could be ascertained.[74] García Jurado, it may be recalled, had accused Captain Valverde of having forced him to "bailar los monos" on threat of being tossed in a blanket in order to amuse Valverde and his *dama*. Shortly after his arrival in Mexico City, he learned that Valverde's appointment had been confirmed by the viceroy, and his first act was to present a protest.[75] It was useless, for the whole matter had been settled. He then attempted to quash the proceedings being conducted in behalf of Vargas, but his efforts were thwarted at every turn. Meanwhile, letters from Cubero and the *cabildo*

[72] The king to the Audiencia of Mexico, El Buen Retiro, April 27, 1701, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

[73] Escalante's "Noticias."

[74] Power of authority granted to José García Jurado by the *cabildo* of Santa Fé, with the authorization of Governor Cubero, Santa Fé, July 15, 1700, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142; Cubero to the viceroy, Santa Fé, April 10, 1700, and García to the viceroy, Santa Fé, n. d., A.G.N., *Vínculos*, tomo 14. In this last note García pointed out that Cubero and the *cabildo* had given permission to many to leave New Mexico with buffalo robes, buckskins, piñon nuts, and other articles to trade in Sonora and New Vizcaya in exchange for livestock, sheep, horses, and mules. This trade, he stated, was necessary to assure the prosperity of the province. This had been prevented by previous governors, including Vargas, with resultant economic stagnation.

[75] Petition of José García Jurado to the viceroy, Mexico City, n. d., A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

to the viceroy, pressing the charges against Vargas, continued to pour into the capital, but also to no avail.[76]

Having failed utterly in every respect, García Jurado now accused the viceregal authorities of prejudice, and finally got off a long letter to the king as a last recourse. He bemoaned the unjust conduct of the Vargas case; despite the decisions of the General Junta held in Mexico City on March 20, 1700,

---

[76] The *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, Santa Fé, January 20 and May 26, 1702; Cubero to the viceroy, Santa Fé, April 2, 1702. A.G.N., *Vínculos*, tomo 14.

Cubero wrote that Vargas was misrepresenting the facts in presenting his case in Mexico City. He then launched into the oft repeated charges to the effect that when he took office as governor New Mexico was on the verge of abandonment and ruin, despite large sums issued to Vargas by the royal treasury, and that he, Cubero, from his own funds, had already restored New Mexico to peace and prosperity.

The *cabildo*, after bitterly assailing Vargas, stated, in praise of Cubero: that since the province was destitute when the latter took over the governorship, he purchased 300 mules with his own funds, which he used for the purpose of transporting grain into the province from El Paso and New Vizcaya, and with which he supported the presidio and supplied food to 1,000 persons for two years, by which time harvests brought self-sufficiency; that he clothed over 800 women of Santa Fé and Santa Cruz with blouses and skirts, whereas formerly they were dressed in animal skins, for which reason they were unable to attend Mass; that he hauled wood for the poor; that daily he distributed to the poor, from his house, huge quantities of *atole*; that since the 50 yoke of oxen in the province were insufficient he doubled that amount at his own expense, besides obtaining plows and other farm implements; that more than 2,000 horses, that many cows, and 8,000 sheep were brought into New Mexico by the missionaries, and Cubero paid 23,000 pesos for them; that he not only reconstructed the church and convent, but also the Casas Reales in Santa Fé at his own expense; that he reduced Ácoma, Zuñi, and Laguna without cost to the royal treasury; that the Apaches del Acho,—de Jicarilla,—de Trementina,—de los Llanos, Faraones, and Chilmos, and the Janos, Utes, and Navahos were now all at peace; that the Navahos had recently asked for missionaries; that because of the undesirable settlers brought in by Vargas and his agents from "tierra fuera," who were indolent, tainted, and unworthy persons, widespread theft and robbery had made life hazardous, but that these had been put to work in the mines, in the hopes of developing them, and that they were no longer a danger to the people; and that as a result of Cubero's efforts New Mexico was at last prosperous and at peace for the first time.

When the fiscal examined these letters he reported adversely. He referred to the earlier letter of the *cabildo* speaking in equal high praise of Vargas, and another in which that same body, in a message to former Viceroy Galve, had recommended Vargas for reappointment. The fiscal then added that in these certified statements the *cabildo* either spoke the truth or lied. If the latter were the case, then a *cabildo* which now spoke highly of Cubero was no more trustworthy than one which spoke falsely in the first instance. (Report of the fiscal, Mexico City, July 1, 1702, *ibid.*) The *cabildo* accused the fiscal of being partisan in the litigation.

to the effect that Vargas' reappointment to the governorship of New Mexico should be suspended until his accounts were put in order, and despite the royal cédula of October 10, 1701, ordering a fair investigation, no obstacles were being placed in the way of his return to New Mexico "to avenge himself" against those who justly accused him. Vargas, García alleged, influenced the authorities with bribes: "money and favors are sovereign in this empire at the expense of justice." The charges of the *cabildo* were just, and Cubero had verified them in the spirit of justice and sincerity, but the viceregal authorities continued to be undeceived; and the whole case of the *cabildo* was being judged in a false light through the misrepresentations of Vargas and his friends. He then launched into a series of more or less negative accusations. They were an exaggerated form of what had been repeated before. When Cubero succeeded Vargas in the governorship of New Mexico, he wrote, the province was in a state of abandon, and the people lacking in the bare necessities of life. There was not even grain, seeds, or livestock. The people were eating unbelievable things to keep alive. But when Cubero arrived, immediately he provided large quantities of livestock, sheep, seeds, farm implements, and other needs, and what had been misery and affliction was soon transformed into happiness and abundance. Every year thereafter Cubero distributed at least 4,000 pesos worth of clothing. He also built the church and convent of St. Francis in Santa Fé. All this at his own expense. Continuing the diatribe, García Jurado added that Vargas had the temerity to allege that the charges made by the *cabildo* were false; that the archbishop-viceroy and others were using the power of their high offices to shield him, and that in a flagrant denial of justice he, García Jurado, sent to Mexico City as the spokesman of the people of New Mexico, had been refused permission to see the records of the royal treasury lest he might learn exactly how much money was granted to Vargas and how much of it had been used fraudulently. Now all was peaceful and quiet in New Mexico, which would undoubtedly return to its calamitous state should Vargas be permitted to return. His last desperate words were to the effect that in

every respect the viceregal authorities were displaying unjust prejudice in favor of Vargas.[77]

He advanced his cause exactly nowhere. Vargas was cleared of all the charges. No weight was given to the many personal accusations made against him and his *criados.* The only accusations given meticulous attention were those alleging the misuse of royal funds. And, indeed, after a thorough investigation of the financial records Vargas' assets were found to include a balance due him from the royal treasury of 17,-619 pesos, two *tomines,* six *granos.*[78] This attests to the large sums Vargas drew from his own private fortune in the financing of the reconquest and refounding of New Mexico.[79] And furthermore, when in due time he returned as governor of New Mexico, he carried new honors, among them the royal title of

---

[77] José García Jurado to the king, Mexico City, May 21, 1702; report of the royal fiscal, Madrid, April 13, 1703. A.G.I., *Guadalajara,* legajo 142. On May 26, 1702, the *cabildo* of Santa Fé penned a similar letter to the king. A.G.N., *Vínculos,* tomo 14.

[78] Report of the accountants of the Royal Tribunal of Accounts of New Spain, Mexico City, August 31, 1702, A.G.I., *Guadalajara,* legajo 142. Of this sum, 7,055 pesos were later deducted to pay overdue *medias anatas* and *lanzas* to the royal treasury for the title of marquis, which Vargas had neglected to pay. In 1709, Vargas' legitimate daughter, Doña Isabel, legally recognized as his sole legitimate heir and as the Marchioness of la Nava de Barcinas, was still attempting to obtain the balance from the royal treasury of Mexico City. The king to the viceroy, the Duke of Alburquerque, Madrid, March 19, 1709; petition, Doña Isabel María de Vargas to the king, Madrid, July 10, 1709. *Ibid.*

[79] For the period 1691-1697, the cost of carrying out the reconquest and refounding of New Mexico was estimated by the officials of the royal treasury in Mexico City as totalling 217,177 pesos, 2 reales. Of this sum authorized, 198,870 pesos, 4 reales, were paid out by the royal treasuries of New Spain as follows: Mexico City—17,200 pesos; Guadiana (Durango)—100,905 pesos, 2 *tomines,* 1 *grano*; Zacatecas—56,203 pesos, 4 reales; Guadalajara—15,000 pesos; Sombrerete—9,561 pesos, 5 reales, 11 *tomines.* The remaining 18,306 pesos, 6 reales, were also authorized, but were paid by Vargas from his own fortune, hence after a careful check of expenditures, it was found that the government owed him this sum, from which deductions of several hundred pesos were later made, however, as indicated above. To avoid delay, Vargas frequently paid authorized expenditures out of his own pocket and collected from the treasury later. This money was spent on the following: soldiers' salaries and bounties to volunteer families; transportation and wagons; horses, mules, livestock (large and small); wheat, maize, beans, hardtack, flour, firearms, lances, powder, bullets; cloth and blankets; iron farm and household implements; medicine; religious articles. A detailed, thirty-two page itemized list of all of these expenditures may be found in "Reparos . . . de las quentas Presentadas en el Real Tribunal de Quentas de

Marquis of La Nava de Barcinas. The exoneration of Governor Vargas is best told in the words of the Royal Audiencia of Mexico in the following letter addressed to the king on March 30, 1703:

. . . Sentence *de vista y revista* was pronounced, in which it was decided, notwithstanding the charges and claims brought by the villa of Santa Fé against Don Diego de Vargas, that it had been invalid to allow them to be filed, since they had been presented outside the period of the *residencia* and without the filing of bonds.

It was [therefore] ordered, in compliance with the royal cédula whereby the office of governor of New Mexico was granted to [Vargas] for another five years, that he might proceed to exercise the said office, admonishing him to show love and goodwill toward the members of the *cabildo* and the residents of the said villa, forgetting any reasons for prejudice which they might have occasioned him by reason of this complaint; that otherwise prompt and severe measures would be taken to remove him from office. The costs of the complaint were charged against the villa and *cabildo* members and against Don Pedro de Rodríguez Cubero their governor . . . who, without validity and without authority, instigated and continued so scandalous and notorious a case with the sole end and intent of protracting his continuance as governor, by virtue of the delay involved, as he has managed to do for more than five years, but which he has now been deprived of so continuing . . .[80]

esta Nueva España por Don Diego de Bargas . . . ," (1702), A.G.N., *Vínculos*, tomo 14. These expenditures did not include the arms and supplies already at El Paso in 1691, the money spent by Vargas on his expedition of 1692, nor additional cash outlays for the support of the missionaries (at this time each missionary was paid 330 pesos annually by the royal treasury).

80 The Audiencia of Mexico to the king, Mexico City, March 30, 1703, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142. Translation in Bloom, "The Vargas Encomienda," 390-391.

CHAPTER XVIII

THE RETURN OF VARGAS

Upon coming to a review of the administrative activities of Cubero, one is forced to conclude that the man had none of the interests of New Mexico seriously at heart. Cubero had not been long in office when he foresaw a short term of governorship for himself, and likewise how small any personal profit to himself was likely to be. He carried out the form of government and fulfilled the mandates of crown and viceroy by holding the land against possible foreign intrusion and by maintaining a modicum of peace; but either because he was constitutionally ill-adapted to further the progress of the colony, or because he lacked more than a superficial interest in his job of administrative spade work on a barren frontier, or because of litigations and political bickerings, his regimen can be characterized at best only as an interlude. In a way, progress in New Mexico from 1697 to 1702 may be said to have marked time, although from many viewpoints there was a retrogression.

During this period many settlers and soldiers went north to swell the ranks of colonists. Added numbers aided in consolidating the work of Vargas; the pueblos became more submissive, yet, it must be added, increasing inroads of marauding Apaches had much to do with the continued pacification of the pueblos, for these raiders by attacking natives as well as Spaniards forced the new Spanish subjects to depend upon the imperial soldiery for defense. Cubero turned his attention to the far western Pueblos at Ácoma, Zuñi, and Moqui, where he gained some fleeting success. What might euphemistically be called his Indian policy was greatly weakened by his hostile attitude toward the Franciscan missionaries. A brief description of some details of Cubero's efforts seems necessary in order to understand the condition of the province at the return of Vargas.

Toward the close of the year 1697 most of the Keres

Indians originally from the pueblos of La Cieneguilla, Santo Domingo, and Cochití, who in the uprising of 1696 had moved to the Rock of Ácoma, descended and established themselves on a height four leagues north of the Rock, on the northern side of a creek called Cubero Creek, a cannon-shot distant from Laguna.[1] These, along with the Acomas and Zuñis, made peace with the Spaniards in 1698. On June 30 of the following year Governor Cubero went with the Father Vice-Custodian, Fray Diego de Chavarría, to take formal possession of the three pueblos. On July 4 the Keres of the new pueblo rendered obedience, on the 6th the Acomas, and on the 12th the natives of Zuñi. The pueblos were given the names of Señor San José de la Laguna, San Pedro de Ácoma, the patron saint of Ácoma having formerly been San Esteban (to which it again was changed later), and Purísima Concepción de Zuñi, formerly Asunción de Zuñi, and later changed to Guadalupe.[2]

In the course of the year 1699 a conflict arose between Cubero and the missionaries which had an important bearing on the general policy with regard to the western pueblos. When Cubero first arrived in New Mexico, he spoke in high praise of the zealous work of the missionaries, to whom he referred as tireless workers amid great hardships.[3] But in September of 1699 he suffered an about-face. In a long report he termed the missionaries incompetent in their work, and meddlers in government. The long suffering friars were highly indignant. They referred to the accusations as "this iniquitous report of calumnies against this custodia . . . inspired by

1 This group is not to be confused with the group that settled at Laguna prior to 1688. See Prologue, 23; Hodge, *Handbook of American Indians*, I, 752, is not clear on this point.

2 Escalante's "Noticias."

3 Cubero to the viceroy, Santa Fé, February 12, 1698, B.N.M., legajo 4, doc. 13. In this document Cubero states that there were at this time thirty-four religious, with four lay brothers, serving in the missions of New Mexico including the El Paso district. Thirteen of these were serving in the north, and it was stated that at least thirteen more were needed. Apparently the friars had submitted tactfully to his authority, for in the letter, without further ado, he wrote that the missionaries needed oil and wine, indicating that they had approached him without causing friction over *patronato* authority.

the infernal and malicious odium of Don Pedro Rodríguez Cubero . . . bitter persecutor of the religious in the year 1699."[4]

Throwing caution to the winds Cubero preferred the following charges. Shortly after his arrival in New Mexico he had discovered that the friars ministering to the Indians did not know the native languages, even though some of them had resided several decades in the province. This situation had continued more or less the same since Oñate's time, and it was the principal reason why the natives were, in his estimation, as pagan as they had ever been before the Spaniards even set foot on the land. The missionaries had always meddled in affairs solely within the royal jurisdiction; their attitude had been the same toward Vargas, although during the last days of his administration they had befriended him solely to make it more difficult for his successor, with whom they were constantly in disagreement. Moreover, the missionaries heard confessions of natives through interpreters, as a result of which serious sins were not confessed. He had warned the Father Custodian, Fray Juan Álvarez, and the Father Visitor, Fray Diego Padilla, of this untoward condition, and had urged them to order the religious to compile word lists and learn the native languages. Not only had nothing been done, said Cubero, but the religious had united against him in all his policies.[5]

---

[4] "Informazion que tiene siete testtigos de que no saben los religiosos de esta Custodia las lenguas y que fueron los motivos de Alzarse los Indios el año de 1680," B.N.M., legajo 4, doc. 29. It is stated in a note written by one of the Franciscan friars, which is attached to the copy of this document preserved in the Biblioteca Nacional in Mexico, that the constant friction between Church and State prior to 1680, which Cubero was now reviving, had brought on the disaster of 1680; and that in 1674 Our Lady of La Macana, in a clear voice which came from her image, had prophesied punishment for all this through a general uprising. The missionaries identified this prophecy with the revolt of 1680. Another version of this story is found in Vetancurt, *Teatro Mexicano*, III, 326-327, and reproduced in Scholes, "Troublous Times in New Mexico," *New Mexico Historical Review*, XVI (July, 1941), 322-323.

[5] *Auto*, Santa Fé, September 4, 1699, B.N.M., legajo 4. The controversy was obviously related to the fact that many of the missionaries showed open sympathy toward Vargas, whom Cubero was holding at Santa Fé at this time with very dubious legal justification. But it was more than that, for it was in reality a manifestation of the old Church and State struggle over the interpretation of the *patronato* power.

Cubero was adept at legal chicanery. He drew up a questionnaire which was duly presented to influential old residents and was designed to give legal strength to his case. The questions were grouped as follows: (1) How many governors have you known and how many of them had disputes with the missionaries? Were not such disputes frequent until the end of Vargas' administration, at which time the friars joined his partisans only to make it more difficult for his successor in office; and have you heard that these litigations have been going on since Oñate's time? (2) Is it not true that in 1680 the Indians rebelled because of mistreatment by the religious, who in each pueblo had a workshop to which the natives were called morning and evening to card wool and weave blankets, thereby preventing them from taking care of their fields? (3) Is it true that when the Indians were on the mesas in 1694 they cried out that they wanted Black Robes, because they had heard of the Jesuits of Sonora, and that when after the uprising they wanted to go from El Paso to obtain Black Robes they were prevented from so doing? (4) Is it true that when the Spaniards entered New Mexico from El Paso after the revolt of 1680, some of the Indians upon seeing the Franciscans returning appeared uneasy and displeased? (5) Do any of the missionaries in New Mexico know the native languages, or have they compiled any dictionaries from which to teach them to others? Is it not true that the Indians are taught to pray in the Castilian language, which many do not know, as a result of which the prayers mean nothing to them?

Captain Francisco Romero de Pedraza answered the first three questions and the fifth in the affirmative. He said that the only governor with whom the missionaries had had no litigations was Don Juan Bautista Treviño, and this because his brother was Commissary General of the Franciscan Order.[6] As for the fourth question, he said that he had heard that such was the case. Captain Fernando Durán de Chávez answered all the questions in the affirmative. He further added that Father Salvador de San Antonio was always complaining to the governor. With regard to the causes of the revolt of 1680,

---

[6] For a complete list of the governors of New Mexico, see the *New Mexico Historical Review*, X (April, 1935), 152-157.

he said the missionaries called the Indians to card and weave by ringing the mission bell, wherefore the bells had all been destroyed; when Otermín entered Isleta in 1681, Pedro Naranjo of San Felipe, one of the native leaders of the province, had given this as their reason for the revolt. The only missionaries, he averred, who had made any effort to learn the Indian languages were Fray José de Espeleta, now deceased, who knew the language of the Moquis, Fray Diego de Chavarría who knew Suma, and Fray Juan Álvarez who knew Manso. Antonio Lucero de Godoy and Lorenzo Madrid answered all the questions in the affirmative, although the latter added Father Alvarado's name as one who knew the language of the Sias. Roque Madrid answered in the same vein as the others: the excuse the natives had given him for their attack on the bells in 1680 was that the missionaries rang them morning and evening on the pretext of calling the people to prayers and catechism; instead they were made to weave cotton and woolen blankets, altar cloths, and stockings, and had no time to care for their irrigation ditches and fields. He also stated that in 1693 the cacique of San Felipe told him that the Pueblo Indians would not make peace until the Franciscans were replaced by Jesuits. According to him few of the missionaries had learned the native languages; unintentionally, he damaged Cubero's case by adding another name to the list of those who knew the native languages: Fray José de Paredes, familiar with the Tiwa.

Captains Luis Martín and Luis Luján, two ancients of the province, added a note of humor to the hearing. Martín gave his age as seventy, and Luján gave his as ninety. The former had known twenty-one preceding governors of New Mexico, the latter thirty. Old Luján, who had been something of a rake in his day, answered all of the questions in the affirmative; the religious were always having trouble with the royal authorities because they wanted to run things; they were constantly meddling, removing *alcaldes mayores*, and having settlers exiled and ordered to serve as military guards at distant frontier posts. He spoke from personal experience. He had been ordered to go from one frontier to another, because as soon as he fell in love with the servant girl at the mission at

which he was stationed, the missionary would report it to the governor and he would be sent to serve as military guard somewhere else. Martín was, on the other hand, a pious old gentleman who refused to speak against the missionaries. Always busy on his ranch, he had never gone to see what was going on at the missions. He said that he was hard of hearing and consequently did not know whether or not the Indians had asked for Black Robes in 1694. When asked if the Indians had voiced resentment when they saw Franciscans returning in 1692, he repeated that he did not know because of his difficulty in hearing. He did not know whether the missionaries knew the Indian languages or not. What he did know, he asserted, was that the Indians were still pagans of the worst sort.

Cubero through ignorance of the legal value of such testimony or through stupidity sent the report of these hearings to the viceroy. And we hear no word more of the matter.[7] When the records were sent to the viceroy they were accompanied by a copy of the old *Provisión Real* from King Philip III to Fray Estévan de Perea, which described civil and ecclesiastical limitations of authority and jurisdiction, and a copy of which the viceroy of New Spain, on January 9, 1621, had ordered kept on file in the archives of both the civil government and the ecclesiastical authorities in New Mexico.[8] The document was carefully preserved, and brought out whenever the civil authority wished to assert itself. In fact, the whole incident described above was very similar to a petty controversy which arose early in Vargas' administration, and which seems to have had as its primary aim the speedy quashing once and for all of efforts on the part of the missionaries to assume a

7 B.N.M., legajo 4, doc. 20; *Auto de remisión*, Cubero to the viceroy, Santa Fé, September 8, 1699, *ibid.* The hearings began on September 4.

The above witnesses "publicly recanted in an attested retraction in the year 1703 before the reverend father provincial, expressing respect for the custodian and the religious and publicly asking pardon." Report of Fray Pedro Serrano, provincial of the province of Santo Evangelio, Mexico, 1761, in Hackett, *Historical Documents relating to New Mexico*, III, 495.

8 The copy Cubero had made was from a copy made in Santa Fé from the original on September 6, 1670. The copy preserved in the Santa Fé Archive was translated by Lansing B. Bloom in "The Royal Order of 1620," *New Mexico Historical Review*, V (July, 1930), 288-298.

liberal interpretation of the *patronato* power. Apparently, Cubero saw such a situation arising in 1699, and the exaggerated charges were framed to put an end to it.[9]

Meanwhile, the portion of the province within the reach of the protective wings of the Santa Fé presidio was at peace. The Spanish settlers were making progress toward self-sufficiency, and the work in the Indian missions was going forward. Indeed, for a time it almost appeared that Vargas' conquest of the upper Río Grande would be strengthened by the long hoped-for submission of the western pueblos.[10] In 1700 Fray Juan de Garaicoechea was sent to Zuñi. He soon won the good will of the Indians, and induced them to descend from their mesa retreat to the plain below, where they reoccupied their old pueblo of Alona. Upon learning of the success, the Father Custodian appointed Fray Juan as resident missionary at the pueblo, and a *doctrina* was established there. The governor provided eleven soldiers to guard the mission against the hostile Apaches on that frontier. Before the year had passed, Fray Juan was at Ácoma carrying forward the work of the missionaries with similar success, and Fray Antonio Miranda was stationed at Laguna.

The intractable, crafty Moquis, upon seeing that they alone among the western pueblos had not submitted to the Spaniards, feared subjection by force should they not take the initiative in negotiating for peace. This or other political motives, certainly not their love for the Christian religion, impelled them to send Moqui war captains to the Spanish capital requesting missionaries. In May they appeared in Santa Fé to sue for peace, protesting their desire to return to the Christian religion. Governor Cubero received them cordially, and accepting their

---

9 We know from other sources that missionaries not mentioned in the testimony knew the native languages: namely, Francisco Corvera (Tewa of San Ildefonso), Salvador de San Antonio (Zuñi), Domingo de Jesús (Pecos), etc.

From earlier and later episodes of a similar nature there came to exist in the local archives what amounted to a group of more or less identical stock accusations against the friars, which were used whenever it best suited the politics of the group concerned. Compare the above charges, for example, with those made in 1731 and 1750, and the circumstances under which they were made, as described in Bancroft, *Arizona and New Mexico*, 240-241, 250-251.

10 Unless otherwise noted, the following paragraphs in this chapter are based primarily on Escalante's "Noticias."

peace overtures, promised pardon for their apostasy and previous rebellion, and missionaries to work among them. The emissaries left apparently pleased and satisfied.

At the same time, the cacique of Oraibi, Francisco de Espeleta, or "Panchuelo" as he was also called, had sent other emissaries to Zuñi to invite Fray Juan de Garaicoechea to visit the Moqui province in order to absolve the adults and baptize the children.[11] Their tribesmen, they announced, were anxious to return to the Christian fold. Fray Juan was elated, and in the last week of May he left for Moqui accompanied by Alcalde Mayor José López Naranjo. At Aguatuvi he was well received by the natives, who already had repaired a part of the mission establishment, had prepared quarters for the guests, and had set up a humble but satisfactory chapel. During his stay of three days the natives were absolved of their apostasy, and seventy-three children were baptized. Still, peace with the Spaniards was not the unanimous desire of the Moquis. Malcontents soon spread the rumor that Governor Cubero had executed the emissaries sent to Santa Fé. This made cacique Espeleta uneasy. He stomped in to visit Fray Juan privately. Very flatly he recalled permission to visit the other pueblos until definite news was obtained concerning his emissaries. If all were well, said Espeleta to the Franciscan, he would go to Zuñi in person in order to call him back to absolve and baptize the natives of the remaining Moqui pueblos. The missionary immediately returned to Zuñi and reported all to Cubero.[12]

This sudden change of affairs presaged a complete change of heart on the part of the Moqui leaders. They now attempted to work out a "good-neighbor" policy based on self-determination. On October 11, 1700, Espeleta, as their spokesman, arrived in Santa Fé with twenty companions to present their plan to the Spanish governor. He did not ask for missionaries, as before. He wished to negotiate as an equal and to establish relations as between two independent nations, desir-

---

11 The cacique Espeleta, it will be recalled, had been chosen by his tribesmen to murder the missionaries at the Moqui pueblos in 1680, and he had performed the murderous act. He had been the trusted servant of Father Espeleta, whose name he had taken, and who was one of his victims in the above mentioned mass execution.

12 Fray Juan de Garaicoechea to Cubero, Zuñi, June 9, 1700. This letter is reproduced in Escalante's "Noticias."

ing peace with the Spaniards, but retaining for the Moquis their own ancient pagan religion. Cubero promised peace and pardon only on the basis of submission to the Christian religion, as the previous Moqui mission had requested. Thereupon Espeleta presented a compromise plan which purported to be an elaboration of his original one. In a general council the Moqui leaders had resolved to permit the missionaries to return to their pueblos to baptize the children in gradual stages over a six year period. According to the plan, a missionary would spend the first year in one pueblo, and after having baptized the children there, he would move to another pueblo, spend the second year there, and so on until after a period of six years the children of all the pueblos would be baptized, and all the Moquis would have submitted. Cubero refused to consider any such scheme, and the emissaries, realizing their fewness and distance from home, pretended that their people would undoubtedly accept Cubero's decision, and returned to their western pueblos. The attitude of the Moquis soon became perfectly clear, for no news was heard from them for months following the visit to Santa Fé.

Early in the year 1701 Cubero led a military expedition to Moqui and was received coolly. He rounded up three hundred of the natives, men, women, and children, and by holding them as hostages he attempted to bring their leaders to terms. But finally obliged to surrender them, he returned to Santa Fé with nothing more than empty promises.[13] Cubero proposed two other military campaigns against hostile tribes, one against the Navahos and the other against the Faraon Apaches. The expedition against the Navahos, on which Cubero took with him 100 Spanish soldiers and 125 Indian allies, was cut short when one of the enemy war captains sued for peace at Taos.

---

[13] The *cabildo* of Santa Fé presented a petition to Cubero protesting against his going on this campaign for fear of an insurrection in favor of Vargas, provoked by the friars during his absence (S.F.A., cited in Twitchell, *Spanish Archives*, II, 115, doc. 78a). According to a letter from the *cabildo* of Santa Fé to the viceroy, Santa Fé, January 20, 1702, the expedition was made in June and July of 1701, and was directed against the hostile Moquis, who were disturbing the recently won Indians of Aguatuvi (A.G.N., *Vínculos*, tomo 14). Several years later Vargas stated that this expedition did more harm than good as far as the attempt to improve relations with the Moquis was concerned.

The other expedition against the troublesome Faraon Apaches did not materialize.

During this time there was continuous trouble at Pecos between the pro-Spanish Indian governor Don Felipe, and the relatives and friends of the rebellious ringleaders whom he had executed with the approval of the Spanish authorities in 1696. Toward the end of the year 1700 the latter group concocted a plot to take the life of Don Felipe. Many hostile acts ensued, much to the uneasiness of the missionary and the *alcalde mayor* there, and the latter reported the disturbances to Governor Cubero. As a result the leaders of the rebellious faction were taken into custody and jailed in Santa Fé. They made a successful escape from the jail, and fled to the mountains, where they joined the Jicarilla Apaches. Pecos remained divided into two hostile factions. On several occasions one or the other of the two groups attempted to settle accounts once and for all by bloody strife, but Don Felipe was able to prevent such a crisis. Some of the members of the opposition presented themselves before Governor Cubero and sought permission to move to Pojoaque; but we do not know whether or not this petition was granted.

There were in those days constant wild rumors of the approaching French. Two little French girls were reported among captives taken to New Mexico by the Navahos for Christian ransom, after the French had almost annihilated a Navaho force of 4,000 warriors. In 1700 an Apache from the plains reported that Frenchmen had destroyed a pueblo of the Jumanos. The *alcalde mayor* of Taos communicated the news to Governor Cubero, and the whole province was in fear of a possible French invasion from the east. The danger was as remote as it had been in previous decades; but the new rumors were not entirely unfounded, for in 1699 the French had established themselves at Biloxi, and French activity in the trans-Mississippi area from the directions of both Canada and the gulf region was becoming increasingly threatening. These were years of constant rumors which rested largely on the statements of Apaches, who trafficked with the French, and who seem in these times to have been willing witnesses against anyone just so long as there was economic advantage to be gained by it.

Early in the year 1702 alarming word reached Santa Fé through a Navaho Apache. The Zuñis had joined in a plot with the Moquis to kill the Spaniards at Zuñi—the missionary, the soldiers stationed there, and three settlers who were living as exiles at the distant outpost. This information was corroborated by official reports from Zuñi.[14] As a result of similar widespread rumors, Cubero made a tour of inspection of the pueblos. Truly, some of the Tewas living at Moqui had sent emissaries to the various pueblos to stir up rebellion. The tour apparently put to rest any immediate plans for an uprising. And from Zuñi Fray Juan de Garaicoechea wrote that all was quiet.

In reality conditions in Zuñi had become unbearable. As Padre Escalante summed it up in his "Noticias," written many years later, "The soldiers stationed at Zuñi, with their customary liberty, ordered the recent converts about harshly, and in fact most of them lived publicly in concubinage, some with married Indian women, especially the leader, [who lived] with much liberty with an Indian woman of the cacique's household." Some of the Indians whose wives were involved protested to the missionary. The missionary did everything in his power to better conditions; he appealed to Cubero to withdraw the soldiers, as well as the three settlers, who were guilty of the same excesses. The Spanish governor did nothing about it. The Indians were becoming more and more hostile, especially the husbands of the Indian women involved, and in their bitterness the aroused faction plotted the death of the soldiers and settlers. Sunday, March 4, 1703, was the day chosen. During Mass the three Spanish residents were overpowered and killed: José Luis Valdés in the choir, Tomás Palomino and Juan Lucero while they were leaving the church. The soldiers escaped only because they were absent from the pueblo at the time. The missionary was spared. The Zuñi revolt brought fear of reprisals, and most of the natives moved to the Rock of Kiakima, the pueblo on the plain remaining sparsely populated.

---

[14] Testimony of Indians of Laguna, Acoma, and Zuñi, March 4-8, 1702; Juan de Ulibarri to Cubero, Zuñi, March 8, 1702, S.F.A., cited in Twitchell, *Spanish Archives*, II, 116, docs. 83-84. Ulibarri had been sent on a special mission to investigate conditions at Zuñi.

Father Garaicoechea reported the incident to Cubero on March 7, telling him that it had been impossible to write earlier because the natives were hiding in terror in their homes, and there were spies on the roads. Garaicoechea placed the blame on the soldiers, and insisted that he was being treated as friendly as ever by the natives and that they were assuring him every protection. However, the friar was merely attempting to prevent Cubero from dealing too harshly with the natives of Zuñi for so violently taking things into their own hands, for conditions were much worse than the missionary pictured them. The group which composed the hostile faction was in reality large. They had carried off the mission sheep, and many of them had moved to Moqui with their families and settled on the Rock of Walpi on a site between that pueblo and the one established by the Tanos there. This information was reported in a letter written by Fray Antonio Miranda to Governor Cubero dated Laguna, March 12. Miranda urged that something be done about Zuñi soon or else all the west would soon be in tumult. Cubero's reply was the abandonment of Zuñi. Roque Madrid led an escort of forty soldiers to withdraw Father Garaicoechea to Santa Fé. The three years of Spanish efforts to maintain a resident missionary at Zuñi thus ended in failure under most inauspicious circumstances. Indeed, the western pueblos, relatively far from the centers of Spanish settlement, continued to enjoy the considerable degree of aloofness which they have retained to this day.

In August, 1703, Cubero heard no happy news. Don Diego de Vargas, having been cleared of all the charges made against him, was on his way back to Santa Fé to assume his old post as governor of the province. According to some contemporary accounts, he manifested his fear of revenge by making a hasty departure from the province by a circuitous route, feigning an Indian campaign to allay suspicions. According to his own assertion, he retired to Mexico with permission of the viceroy. At least he did not meet Vargas on the way. He had been appointed previously to the governorship of Maracaibo and Grita; but he did not live to take over his new duties, for he died in Mexico in 1704. Thus ended the six year Cubero interlude, during which New Mexico witnessed no significant

changes, while the Reconqueror underwent perhaps the darkest days of his entire career, only to emerge undaunted.

Little is known of Vargas' activities in Mexico City from the time of his arrival there in the summer of 1700 to the spring of 1703. Besides successfully defending himself in courts, and subsequently obtaining the necessary viceregal authorization to resume the governorship, it is quite likely that he was devoting much of his time to recuperating his private fortunes both in Spain and Mexico, on which he had drawn heavily in the royal service during his first term as governor of New Mexico. Among other matters, Vargas was taking steps to have his *encomienda* grant put into effect, for nothing as yet had been done about it in Mexico City. Finally, in the spring of 1703, he received from the viceroy a validation of this grant issued by the Spanish king four years before, but still subject to final review and approval in Madrid. As was indicated in an earlier chapter, the *encomienda* was never to be made effective. From later documents we know that Vargas was to take no further steps after his return to Santa Fé to put his *encomienda* into operation. With this matter seemingly settled, Vargas drew up a will in Mexico City on June 1, 1703, and a week later started for New Mexico.[15] He was accompanied by his two creole sons, the royal officer Captain Juan Manuel de Vargas Pimentel, the eldest, serving in the capacity of adjutant, and Alonso, and a relative named Don Antonio Maldonado Zapata.

The Pacificator, five months on the road, reached Santa Fé on November 10, 1703. If he anticipated any troubles on the part of his vindictive predecessor it was groundless, for Cubero had withdrawn from the province long before. Three weeks after his reestablishment in the old Palace of the Governors, Vargas sent a report to the viceroy describing conditions in New Mexico, accompanied by a justification of his own first term as governor, and a comparison of the situation in the province as he had left it, with conditions as he now

15 Twitchell, *Spanish Archives*, I, 308. This will has not yet turned up either in Mexico or Spain.

found them.[16] He denounced Cubero for his inefficiency and ignorance of frontier problems. Among the acts of his predecessor, none caused him more dismay than the virtual abandonment of the villa of Santa Cruz, which had cost him so much effort to build. To Vargas the villa was essential to the very life of the province:

> . . . as a frontier post for transit and a parade ground for the operations . . . [of] the men at arms of this fort and . . . [for security against] the nations of the plains . . . the Apaches and the Yutes; and also [so that] those who inhabit the mountain glens and other places [might be] defended and secured by retiring with their flocks and herds to the said Town, as was done in the revolt of the year ninety-six . . .[17]

The residents of Santa Cruz on many occasions prior to the revolt had requested permission to move, which Vargas had persistently refused for reasons cited above. Now the town was deserted and in ruins, and the blame was placed not so much on the settlers as on Cubero, who had permitted its abandonment.

After painting a picture of the flourishing Villa of Santa Fé under his direction, Vargas now described Santa Fé as having deteriorated only to a slightly lesser degree than Santa Cruz. Cubero had let the settlers scatter into outlying sections, thereby nullifying the strategic importance of the capital as a bulwark of defense on the frontier. With the men dispersed, the presidio was ineffective and the villa without defense. The state of the church was described as abhorrent to a devout Catholic Spaniard. Conditions in New Mexico were described by Vargas as in every respect "haphazard and exposed to any misfortune." He accused Cubero of a deliberate attempt to destroy all of his constructive work, for even land grants had been annulled and generally left in such confusion that he found himself smothered under petitions

---

16 Report of Governor Vargas, Santa Fé, December 1, 1703; endorsement of the *cabildo*, Santa Fé, December 2, 1703. S.F.A. The latter document was translated by Twitchell in *Spanish Archives*, II, 117-126, doc. 94a, and "The Justification of Don Diego de Vargas," *Old Santa Fe*, I (July, 1914), 57-65.

17 *Ibid.*

and pleas: ". . . so that nothing stands as a fixed grant given by the privilege of conquest and the prerogative of his Majesty through the said Most Excellent Conde de Galve and the Royal Council."[18]

Having drawn up this report, Vargas demanded an endorsement by the *cabildo,* and that body, which followed the weather vane, complied with a complete justification of his acts as governor and captain general during his first term, humiliatingly retracting all the charges it had previously preferred against him, and inditing a strong denunciation of Cubero's acts as governor of the province. The *cabildo* confirmed Vargas' statement with respect to Santa Cruz and Santa Fé, and it beheld the safety of the entire province in jeopardy. To quote its own words:

> The pernicious consequences which follow from the depopulation and ruin of the two *Villas* already manifest themselves clearly and openly: especially if there should be any rising or revolt among the Indians, this Province would have no place where the inhabitants could take refuge and the said Indians would succeed in their evil designs and his Majesty would lose this Royal Possession . . . And it is not easy to restore what is once lost without immense effort and expense to the royal exchequer; and this necessitates beginning the restoration with urgency at this time, especially when we have the experience we are now going through of the plot executed by the apostates of the Zuñi Province in killing the three Spaniards who were there . . .[19]

The *cabildo* spoke bitterly of Cubero's selfish unconcern for the safety of the settlers, especially with regard to the manner in which he hastily deserted New Mexico upon hearing of the approach of Vargas, leaving it to its own resources at a time of extreme peril. It blamed Cubero alone for the charges previously preferred against Vargas:

> . . . and this said *cabildo* . . . also declares that the said Governor D. Pedro Rodríguez Cubero . . . in all of the time of his government was solely [occupied] in drinking and writing papers with no reason whatever . . . ascribing faults and crimes to those who had not committed them, like that which he attributed to the said Sr. Marqués, . . . for the false charges unjustly made against him outside the term of

[18] *Ibid.*
[19] *Ibid.*

his *residencia* . . . were made up, hatched, and invented by the said D. Pedro Rodríguez Cubero.[20]

Thus, through the above instruments, did Vargas quickly restore himself to absolute power in New Mexico and at the same time insure political unity and stability. But the Reconqueror was not to live out his second term as governor; the return to his old post was to be but for a few months.

Shortly after Vargas' return Father Garaicoechea undertook to persuade him to establish a mission again among the Zuñis. But neither Vargas nor the Father Custodian Fray Juan Álvarez deemed the time opportune. More immediate Indian problems occupied the attention of the Spaniards. Early in 1704 some Moquis were discovered to be engaged in subversive activities at Taos, and rumors of widespread revolt again ran through the land. The ever-hostile Moquis, the chief connivers, had held a great council in the valley of La Piedra Alumbre attended by Tewas of San Ildefonso and San Juan, Moquis, and Navahos. Vargas made a tour of inspection of the various pueblos. Indians of each pueblo were questioned and reassured, and all fear of rebellion quickly subsided.[21]

This brings us to Vargas' last campaign. In the spring of 1704 the grizzled, hard-riding old campaigner, despite his sixty years, undertook an expedition into the Sandía mountains to root out the marauding Faraon Apaches, who were harassing the settlers along the Río Grande valley in and around Bernalillo and Alameda, some forty-five miles to the south of Santa Fé. The town of Bernalillo was chosen as military headquarters and base of operations for the campaign. Fifty Spanish officers and soldiers, supplied and provisioned, and a troop of Tewa, Pecos, and Keres Indian warriors, all well armed, were designated to participate in the expedition.[22] The Spanish

---

[20] *Ibid.* Of the six *cabildo* members who signed this statement of loyalty to Governor Vargas, now often referred to as the Señor Marqués, three were of those who had signed the bitter charges against him during the post-*residencia* period: namely, Antonio de Aguilera Ysasy, Antonio Lucero de Godoy, and Francisco Romero de Pedraza.

[21] Escalante's "Noticias."

[22] The entries in Vargas' journal during his last campaign, as found in the Santa Fé Archive, were published in English translation by Twitchell in *Spanish Archives*, II, 127-133, and "The Last Campaign of General de Vargas, 1704," *Old Santa Fe*, I (July, 1914), 66-72.

force set out from Santa Fé under command of Governor Vargas on March 27, at about ten o'clock in the morning. The night was spent at Cochití, and next day, at noon, Vargas reached Bernalillo. Some undescribed epidemic seems to have accompanied the expedition, for on the previous day one of the soldiers was sent back to Santa Fé very ill, and now several more were ordered back to the villa because of sickness. On the 30th Vargas took muster of his men in anticipation of the expedition which was set for the following day.[23] The plan was to move on to Alameda, thence to deploy to ambuscade the enemy.

On the Sunday designated, after Mass, the war drum was sounded, the soldiers gathered, armed and mounted, and Vargas, now addressed by his men as the Marqués, accompanied by his officers and chaplain Fray Juan de Garaicoechea, sallied forth at the head of his little army. Having reached the woods between the Río Grande and the Sierra de Sandía, four leagues distant, a halt was called; thirty Indian spies were sent out under the command of their native war captain José Naranjo to reconnoiter the mountainside. The following day, at about eight o'clock in the morning, two of the spies returned. They had climbed to the summits of the sierra and had spied in every direction with great care, but found only traces indicating Apaches on the move along the river.

Vargas immediately proceeded for five leagues along the trail indicated, to the abandoned ranch of one Ortega. Here, in mid-afternoon, Captain Naranjo and his spies notified the Marqués of their scouting; the tracked enemy were plainly leading their horses and rabble along the edge of the mountain toward a canyon exit. The expedition pressed on to the abandoned farm of Valencia, where all pitched camp for the night. The following day, April 1, they pushed on a distance of two leagues to a point "between the Río del Norte and the Sierra of Tajique, one of the pueblos of the salt marshes," whence at three o'clock in the afternoon Naranjo departed with forty Indians to reconnoiter the watering-place at the entrance of the Plain of the Inferno adjoining the Sierra of Taj-

23 The complete muster roll, as contained in S.F.A., may be found in Twitchell, *Spanish Archives*, II, 129.

ique. On April 2, at nine o'clock in the morning, Vargas hastened on in pursuit, following the fresh trail of the enemy along the edge of the Río Grande. After a pursuit of four leagues he called a halt. Here the expedition came to an abrupt end, for the Marqués had become deathly ill. He was taken back to Bernalillo where, realizing that death was near, he drew up his last will and testament, and received the sacrament of Extreme Unction.

Vargas died at Bernalillo on April 8, 1704. On August 4, 1704, the royal fiscal in Mexico City reported the news to the Spanish king in the following message:

> Sir: The lieutenant general of New Mexico, Juan Páez Hurtado, in a letter of April 15 of this year notified me of the death of the Governor, Marquis of La Nava de Barcinas, Don Diego de Vargas Zapata y Luján, on the 8th day of said month, while on campaign against the Apache Indians, caused by a serious accident.[24]

The exact cause of the Reconqueror's death is still unknown.[25]

Vargas' last will and testament reveals much of the Reconqueror's character. Through the detailed description of his

---

[24] Report of the royal fiscal, Mexico City, August 4, 1704, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

Most writers, without factual foundation, insist on giving this date as April 4. In so doing, Coan, Hackett, Bailey, and others, are merely continuing an error started some fifty years ago by Bancroft, *Arizona and New Mexico*, 227, who hazarded the date.

Vargas signed his will on April 7 ("Made in the town of Bernalillo on the seventh day of the month of April, in the year one thousand seven hundred and four . . . ," Twitchell, *Spanish Archives*, I, 308). In addition to the document first cited above, a second contemporary document in the Santa Fé Archive, cited in Twitchell, *Spanish Archives*, I, 231, doc. 823, gives the date as April 8 on the testimony of Lorenzo Madrid. The only valid controversy would be between the dates April 7 and 8, the 7th being the date attributed by Escalante in his "Noticias," and by Ignacio López de Zárate in his *memorial* to the king, Madrid, 1705, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

[25] The documents are virtually unanimous in stating that Vargas died from "a serious accident." No contemporary documents have yet been uncovered which reveal further details. According to an engraving posthumously superimposed on the Vargas portrait described in Chapter I, above, Vargas met his death "while attempting to rescue the sacred vessels at the siege of Bernalillo in the year 1704." This statement probably has an element of truth, that is, in the general sense that he embarked on his last campaign for the purpose as quoted. According to an account from the oral tradition of New Mexico, Vargas died at Bernalillo of indigestion after eating some eggs which made him sick. "Noticias que Da Juan Candelaria Vecino de esta villa de San Francisco Xavier de Albuquerque de edad

estate, it affords a glimpse into the courtly life in wilderness surroundings which transpired in the governor's miniature Palace of baked mud in Santa Fé With true Catholic devotion Vargas first dictated a profession of faith in all the teachings of the Church, and commended his soul "to God Who created it with the price of His precious blood," and his body "to the earth from which it was made." He then made elaborate plans for his funeral, which revealed his nostalgic attachment to pomp and splendor:

> . . . I desire and it is my will that a Mass be said while the corpse is present in the church of this town of Bernalillo, and afterwards the same shall be taken to the Villa of Santa Fé and placed and suspended in my bed selected as a bier and in the same to be taken to the church of the said town of Santa Fé and buried in said church at the principal altar under the platform where the priest stands; this I ask as a favor, said bier to be covered with honest woollen cloth and buried according to military rites and the title ceremonies and privileges of Castile, leading [sic] two horses covered with the same cloth as the bier.[26]

In the tradition of nobility, he provided that on the day of his funeral fifty measures of maize and twelve head of cattle should be distributed among the poor of Santa Fé. The corpse was to remain before the altar nine days prior to burial, and provision was made for nine Masses to be offered during that time, as well as for one hundred candles for the bier, and fifty for the altar and for the religious assisting in the cere-

---

de 84 años nació el año de 1692," *New Mexico Historical Review*, IV (July, 1929), 285-286. It will be recalled that several of the soldiers became very sick on Vargas' last campaign, and the cause of Vargas' illness may have been the same. Twitchell, *Spanish Archives*, II, 133, suggests that he might have died of pneumonia. Finally, he may have died from *tabardillo*, or fever. On several occasions during the decade of the 1690's, Vargas speaks in his journal of having had attacks of *tabardillo*, which he refers to in one instance as "my grave illness" (Vargas' journal, Santa Fé, March 8, 1696), and from which it appears that he nearly died on one occasion (Gabriel del Castillo to Vargas, Parral, February 26, 1696). The general definition of *tabardillo* is 'highly dynamic fever.' However, early records identify it with what the Indians called *cocoliztli*, an epidemic disease which, along with smallpox, often took a heavy toll of lives among the natives.

[26] The will of Don Diego de Vargas, Bernalillo, April 7, 1704, S.F.A., translated in Twitchell, *Spanish Archives*, I, 301-310; inventory of Vargas' estate, Santa Fé, April 20, 1704, S.F.A., cited in *ibid.*, II, 133.

monies. The parochial fee for this was to be paid with two large baskets of chocolate and other goods from his estate.

The will then turned to the settlement of financial debts. Vargas was indebted to the royal treasury in Mexico City for two years' salary in advance, at the rate of 2,000 pesos per annum. For the satisfaction of this debt he pledged in partial payment two young Negro lackeys, for whom he had paid 660 pesos, and a mulatto woman slave, the wife of one of the above mentioned lackeys. All the soldiers and officers of the presidio were to be paid their advance salaries. Sums owed to him by his loyal lieutenant Alfonso Rael de Aguilar and his kinsman Don Antonio Maldonado Zapata were cancelled. Provisions of the will also provided for settlement of a long list of debts "relative to the great quantities of supplies" which had passed into Santa Fé, and also El Paso, during his second administration. For the purpose of meeting the debts, in part, valuable silverware and jewelry were to be auctioned by Don Juan Páez Hurtado, whom Vargas had appointed as executor of his estate as well as *ad interim* governor to succeed him. These included a formidable array of silver—dishes, platters, bowls, tankards, knives, spoons, forks, and six candlesticks with his coat of arms—one pair of pearl earrings with eight fine emeralds, each earring worth 500 pesos, and two diamond rings valued together at 500 pesos.

The goods, clothing, and trappings left to his three illegitimate American born children, besides two thousand pesos in cash to be divided equally among them, to his kinsman Don Antonio Maldonado Zapata, and to his close friend Don Juan Páez Hurtado, reveal among other things the regal wardrobe of the proud Reconqueror:

> . . . I leave to the said Don Juan and Don Alonzo de Vargas the two saddles which I have used; also two pairs of pistols, with the holsters; the banners of Anselm and Saint Michael the Great, with the covers and cushions; two cloth suits which I have worn, one whitish and the other blue, with gold buttons, covered with flesh color, and the whitish one with its waist-coat and trousers of brown cloth, adorned with flounces of gold and silver; this I leave to my son, Don Juan Manuel, and the other to my said son, Don Alonzo, together with a jacket of blue brocade, and a pair of trousers of blue plush and enough cloth of silk grogram for another pair; and furthermore of the piece of camlet cloth which I have assigned, each one of my sons

will make a new suit of cloth, a coat and two pairs of trousers, lined with the color of their selection of the listed cloth in the warehouse, with silk buttons, and the jackets lined with the same listed cloth; in the same manner I leave them six shirts, embroidered with the best of lace, three to each one; two jerkins with eaten-moth laces, one to each; and of the neckties which I have commonly used, I leave two to each one of my said sons; further, four pairs of stockings of *genoba,* two pairs to each, and I leave to my said son, Don Alonzo, one pair of blue silk stockings; embroidered with gold, and the pair which are silver curled to my son, Don Juan; I leave them four pairs of bed-sheets, two to each, with the embroidered pillow-cases; I leave them four yards of fine linen, to each of my two said sons; to my said son, Don Alonzo, I leave my two cloaks, one of fine native cloth, and the other of gold color, lined with serge; to my said son, Don Juan, I leave the choice of the color of the cloak lined with serge; I also leave them three pairs of drawers, to each one, and one full piece of fine linen to be used by them for handkerchiefs; and I leave to them the selection, to be taken to their mother and sister, a dress pattern of fine camlet cloth, with the lining of the listed cloth which they may like the best, and a pattern of petticoats of scarlet cloth from England, with the silk and trimmings; one silk mantle with fringe, for each one; furthermore, I leave them the two trunks which I have; and to my said son, Don Alonzo, I leave my fine sword hilt, and to my said son, Don Juan, I leave my small sword; and each one to have a leathern jacket, the one I have used and another from the warehouse; in the same manner to take to the General at Parral one leathern jacket of blue color and the stockings and gloves which I ordered to be made; I also leave to them my leather case, large elbow chair and eight ready mules, selected to the satisfaction of my slave, the Negro Andrés, who, for having rendered me good service with his great love and good will ever since the year 'ninety-one, by this clause, I give him liberty, with the understanding that he shall take my said sons to the City of Mexico and remain with them such time as he may see fit, and to whom will be given and provided a saddle and two mules to his satisfaction, with a gun, cover, cushions, bridle, reins and saddle-bag, hat, jacket and a pair of trousers of cloth, and, in the same manner will be given to my said sons one hundred pounds of chocolate and sugar and twelve measures of wheat-made dried bread, stockings, shoes, soap and hats for the said journey, which they will make two months after my death, or with the messenger who may take this notice of my death, and in their company will go Don Antonio Maldonado Zapata, to whom I give four mules for pack animals and two saddle mules, fifty pounds of chocolate and fifty of sugar, four measures of wheat, six pairs of shoes, six bundles of tobacco, six dollars' worth of soap and two hats in order that he may accompany my two sons . . . to my said Lieutenant-general and compadre, Don Juan Páez Hurtado . . . my black hat embellished with blue and white feathers

and my silver-laced cloak, lined with blue plush, and a new jerkin with grogram and silk lace and my gold cane.[27]

The will left in full effect the testament Vargas had made in Mexico City the year previous. Among other things this earlier will provided for the transfer of the royal title of Marquis of La Nava de Barcinas and his inherited estate to his legitimate heirs in Spain.[28] Shortly before the moment of his death Vargas dictated a codicil to his will containing the following request:

. . . . I desire and it is my will to have five hundred Masses, two hundred applied to the Holy Virgin of Remedies, my protectress, for the benefit of my soul, and three hundred for the souls of the poor who died in the conquest of this Kingdom . . .[29]

The Reconqueror's body was laid to rest under the main altar of the church in Santa Fé, in compliance with his wishes.[30]

---

[27] Twitchell's translation, *ibid.*, I, 304-306.

[28] *Ibid.*, I, 307-308; *memorial* of Ignacio López de Zárate to the king, Madrid, 1705, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

[29] Twitchell, *Spanish Archives*, I, 309.

[30] Escalante's "Noticias."

EPILOGUE

The Pueblo Indian revolt of 1680, the reconquest, and the post-reconquest reorganization of society in New Mexico marked an important turning point in the history of the northern province. Many commentators fail to recognize the change which came over the land; generalizations which apply to the earlier era do not hold true in the same sense in the later period. The Golden Age of the Franciscan missions in New Mexico had come to an end; for even though the missions were again to play an important rôle, never were they restored to the predominance enjoyed prior to 1680. In the economic life of the province, a salaried military garrison at Santa Fé took the place of the *encomendero*-soldiers of pre-1680 days, and this marked the death knell of the *encomienda* system, which was never again to be revived. Henceforth the military phase of viceregal and provincial policy (owing primarily to the increasing violence of Apache and Comanche pressure), accompanied by greater emphasis upon permanent and self-supporting civilian settlements, took precedence over missionary enterprise. Furthermore, the crusading spirit of the Spanish Crown in the sixteenth and seventeenth centuries, of which the reconquest and refounding of New Mexico were a part, gave place to a growing secular spirit.

During the War of the Spanish Succession, 1702-1713, the chaotic conditions in Spain—a nation which already had been undergoing economic, political, and spiritual decline for over half a century—left little time for much attention to the New Mexico frontier. Nevertheless, in the decade following the death of the Reconqueror, the distant outpost was further strengthened and its permanence was assured. In this work three of Vargas' trusted lieutenants were to play a prominent part as governors of the province—Juan Páez Hurtado, Antonio Valverde, and Félix Martínez. Petty political rivalries sprouting during Cubero's governorship frequently plagued the government for the next two decades, due in great part to the intrigue of the self-seeking opportunist Valverde. In later days turning against the interests of his former leader, Valverde became the embodiment of all such injustices as had

aroused the democratic spirit of the *cabildo,* the mouthpiece of the common man, during the closing years of the seventeenth century. Of prime consequence, however, was the fact that the work inaugurated by Vargas was successfully carried on, and New Mexico lived to see better days.

The spread of settlement was significant of progress. Santa Fé, Santa Cruz de la Cañada, Bernalillo, and other Spanish towns and hamlets, old and new, became permanent settlements. In 1706 Albuquerque was founded. By 1744 there were 536 Spanish families in upper New Mexico. Santa Fé, the metropolis, had a population of 127 resident families. By the middle of the century the frontier of Spanish habitation had advanced up the Chama and Ojo Caliente Rivers as far as Ojo Caliente and Abiquiú. Ranches and hamlets dotted the fertile upper Río Grande Valley from Taos in the northeast to the region below Isleta to the south. On the sites of haciendas of the pre-1680 period, and near the mission establishments (and sometimes replacing temporary missions), rural Spanish settlements sprang up. The Spanish village of Tomé, formerly the hacienda of Tomé Domínguez, was an example of the first type of development; Valencia, Galisteo, and Abiquiú were examples of the latter process. Eloquent testimony of Vargas' good judgment as a town founder, or refounder, was the growth of the villa of Santa Cruz, commonly known as La Cañada. Despite the early objection of settlers to the region, it developed into one of the most flourishing centers of Spanish occupation in the region. By the end of the century the three largest concentrations of population were Santa Cruz, Santa Fé, and Albuquerque.

Clear evidence that upper New Mexico was "the bulwark of New Spain," and its advancing frontier of settlement, was the remarkable growth of the El Paso district. Prior to 1680 the region was a struggling missionary outpost. The refugees of the Pueblo Revolt were the first permanent settlers there in any large numbers. In 1692 the Spanish population of the district was about 1,000, with perhaps an equal number of Indians in the various missions and colonies. When Vargas moved north to reoccupy upper New Mexico in 1693, many

of the people went with him; but El Paso, too, remained permanently secure as a center. By the second half of the eighteenth century it was not only a significant economic link between upper New Mexico and New Vizcaya, but, under the protective wings of the northern outpost, it was a point from which an advance moved southward to meet a frontier of settlement approaching northward from New Vizcaya. In 1773 El Paso, with a population of 9,863, including Indians and whites, was a recognized agricultural and ranching center. It was rapidly becoming a great commercial focal point on the frontier.[1]

A word must be said about the social and economic development. By the end of the eighteenth century the Spanish population of New Mexico, exclusive of the El Paso region, totalled over 15,000, occupying themselves in agriculture, stock raising, handicrafts, and barter. Of livestock, sheep formed the chief element. Horses and cattle were also raised, but the former were always scarce in the province on account of the number sold to and stolen by the wild Indians. All industries and occupations tended toward a goal of trade and barter. Each summer the people met the Comanches and other tribes of the plains at Taos, where a grand fair was held. Some trade was done at other frontier points, as well as between citizens and Pueblo Indians. At the end of the year the New Mexicans went in caravans to attend the January fair at Chihuahua. The departure and return of the caravans were great annual events. As yet there was no trade with other Europeans in Louisiana or Texas, other than a small amount of illicit traffic attempted by French traders.

The history of Spanish culture in New Mexico during the eighteenth century was not very different from that of the seventeenth. The social and religious activities continued as before. Always, it must be emphasized, New Mexico was an isolated frontier community, its people living simple village and rural life. Aside from labors in town and countryside, there were the Church festivals, Masses, marriages, baptisms,

---

1 Hackett, *Historical Documents relating to New Mexico*, III, 506-509.

and military parades and exercises. The colonists often assembled publicly and privately in dances, prayers, penitential processions, *velorios* for the dead, and burials. During betrothal, marriage, and baptismal celebrations there was feasting, drinking, dancing, and singing of popular songs and ballads. A few French manners and customs, such as the quadrille, were introduced—a bit of Bourbonism routed to New Spain from Old Spain. News was received from the outside world when the caravans returned from Old Mexico, or whenever a newspaper or visitor arrived from Mexico City, once in three or four months, sometimes not that often. Of literary activities we know very little, outside of the abundant official or semi-official documents, reports, and historical narratives. Of artistic work there is evidence that in some fields of handicraft art had developed, such as in painting, filigree work, fancy needle work, and in the art of wooden statuary. In general the life of the province was the usual provincial Spanish life of far removed frontiers. Through long isolation, Spanish folk tradition became fixed.

Meanwhile the Franciscan Indian missions were restored to stability and permanency, and new ones were established. The increasing violence of attack by hostile Plains Indians caused much sorrow and disappointment for the missionaries; they attributed the decline of the Christian Indian population to fierce raiders and to the refusal of the governors to provide adequate military protection for the missions. Despite these and other obstacles, the general view that "the last few years of the seventeenth century and the first half of the eighteenth century constituted a period of retrogression for the missions of New Mexico"[2] is not borne out by the facts. The missionary work carried on during the Vargas period has been fully discussed, and from that time to the middle of the century progress was continuous. The only difference was that missionary activity was partially obscured by new military problems. Of the twenty-one missionaries in the province in 1706, sixteen were in upper New Mexico serving 8,840 Christian Indians in

[2] Hackett, *Historical Documents relating to New Mexico*, III, 23.

eleven missions and seven *visitas.*[3] In 1708 the total of missionaries was augmented to thirty-four;[4] new missions and *visitas* were established, and activities were expanded among the Spanish settlements. Between 1705 and 1710 Zuñi, Pojoaque, and Isleta were resettled.[5] The total number of missionaries remained the same until the middle of the century; but by 1744 the twenty-four resident missionaries in upper New Mexico were serving seventeen Indian missions and four *visitas.*[6] The missions had passed beyond the pioneering period, and by now they had assumed a permanent status equivalent to regular parishes.

Efforts were made to reconvert the fickle Moquis, and to win the pagan Navahos and Apaches. Several thousand Moquis were induced to abandon their heathen surroundings and move to established Indian missions. Plains Indians gave up their nomadic existence and were settled for a time at the missions of *genízaros* at Valencia, several leagues south of Isleta, and at Abiquiú. By 1750 there were approximately 17,500 Christianized Indians in the upper Río Grande region, and the number of Indian missions with resident missionaries had increased to twenty-two. This was the peak of eighteenth century mission development.[7] Several decades later the status was essentially the same.[8] The work had not lapsed; it had

---

[3] Report of Fray Juan Alvarez, custodian of the custodia of San Pablo, Nambé, January 12, 1706, in *ibid.*, III, 372-378. The missions were: Pecos, Taos, San Juan, San Ildefonso, Nambé, Cochití, San Felipe, Santa Ana, San Diego de Jémez, Ácoma, and Alona (Zuñi). The *visitas*: Picuríes, Santa Clara, Tesuque, Santo Domingo, La Alameda, Sia, Laguna. The number of Christian Indians in the missions "is being increased from day to day by those who are coming down from the mountains where they live among the heathen and apostates." *Ibid.*

[4] *Informe* of Fray Juan de la Cruz, Commissary General of the Franciscan Order in New Spain, Mexico City, January 1, 1712, A.G.I., *Guadalajara*, legajo 142.

[5] Escalante's "Noticias."

[6] Hackett, *Historical Documents relating to New Mexico*, III, 398-412.

[7] *Ibid.*, III, 26-32, 391-412, 438-468, 502-503; H. W. Kelly, "The Franciscan Missions of New Mexico, 1740-1760," *New Mexico Historical Review*, XV (October, 1940), 362-363.

[8] When Bishop Tamarón made his visitation of upper New Mexico in the 1760's, there were two resident Franciscan friars at Santa Fé, one at Santa Cruz, and one at Albuquerque, and a resident Franciscan missionary at each of the following twenty Indian missions: Sandía, Santo Domingo, Pecos, Galisteo, Nambé, Picuríes, Taos, San

simply been completed, for the surrounding Apache barrier could not be peacefully penetrated. A definite retrogression set in toward the close of the century; but the missions continued to play a splendid rôle on the New Mexico frontier. "From 1539 to 1850 about three hundred Franciscans . . . labored among the Indians of New Mexico and northern Arizona."[9]

New Mexico was spared during the eighteenth century any such conflict between civil and ecclesiastical authorities as had rocked the province prior to 1680. The obstacles to mission progress in the last half of the eighteenth century—besides the indirect forces of a growing secular spirit, with the complete ascendancy of the local civil authorities, which in some cases weakened the respect of the Indians for the friars—were: the free entry of pagan and apostate Plains Indians into the Christian pueblos during the trading season, which had a bad influence on the neophytes; their bloody raids on the pueblos during the rest of the year; and the fundamental factors of geographical and Indian barriers.

Frontier problems revolved pretty much around non-conformist and absolutely uncontrollable Indians. As we have seen, New Mexico served as an outer rim of defense which facilitated the development of the interior settlements and other northern frontier areas of New Spain. When the Spaniards reoccupied the region in the last decade of the seventeenth century, the fundamental problem was to control the Pueblo Indians. This was accomplished by Vargas. After Vargas' time the Pueblo Indians, with the exception of the Moquis, became an integral part of the Spanish community. Meanwhile, the southern frontier of New Mexico became co-exten-

---

Juan, Abiquiú (*genízaros*), Santa Clara, San Ildefonso, Cochití, San Felipe, Santa Ana, Sia, Jémez, Isleta, Laguna, Ácoma and Zuñi. Tesuque and Pojoaque were *visitas*. In the El Paso district there were six Franciscan friars and three secular clergymen: four resided at El Paso, and one each at San Lorenzo, Senecú, Isleta, Socorro, and Carrizal (the secular clergy were at El Paso and Carrizal). Vito Alessio Robles, ed., *Demostración del Vastísimo Obispado de la Nueva Vizcaya—1765, por Pedro Tamarón y Romeral*, Mexico, 1937, 327-360.

[9] Zephyrin Engelhardt, *Missions and Missionaries of California*, San Francisco, 1908, I, 15.

sive with the northern borders of New Vizcaya and Sonora, and henceforth New Mexico assumed greater strategic importance in the broad problem of frontier defense. The task of defending the Indian pueblos and the Spanish towns against the growing incursions of the Plains Indians became the paramount military problem of the eighteenth century.[10]

During the first half of the century the Apaches, Navahos, and Utes intensified their raids on the Christian Indian pueblos and the Spanish settlements, and a new menace appeared from the east: the warlike, hard-riding Comanches. As the Comanches advanced westward, they pushed the Apaches before them until the latter were dangerously overrunning the peaceful settlements of the upper Río Grande. In combating this danger, expeditions penetrated far into the surrounding lands, and new regions were explored for the first time.[11] The emergence of the Comanches in the western plains area coincided with French expansion beyond the Mississippi in the early eighteenth century. By 1739 French traders had passed through the Comanche barrier. The Frenchmen supplied the Comanches with guns, and as a result their raids on New Mexico became more formidable. This explains the policy in New Mexico of hostility toward the French traders: it was a part of the program of establishing peace on the frontier in the 1740's and 1750's.[12]

The year 1763 saw vast changes on the continent of North America, and King Charles III attempted to solve new imperial problems by evolving new policies. In the northeast Spain fell heir to French Louisiana. Bound up with the acquisition was direct contact with encroaching British traders, and the control of erstwhile hostile Indians from the Great Lakes to the Gulf. The government adopted the policy which France had employed there—the use of Indian agents to develop the

---

10 Alfred B. Thomas, *The Plains Indians and New Mexico, 1751-1778*, Coronado Historical Series, XI, Albuquerque, 1940.

11 Thomas, *After Coronado*, *passim*.

12 Thomas, *The Plains Indians and New Mexico*, Introduction; Charles W. Hackett, "Policy of the Spanish Crown Regarding French Encroachments from Louisiana, 1721-1762," *New Spain and the Anglo-American West*, Los Angeles, 1932, 107-145.

fur trade, make alliances, and distribute presents. In east Texas Indian agents replaced the missions, which were abandoned and moved to San Antonio. In the northwest a Russian menace appeared on the horizon, and Spanish soldiers and Franciscan friars occupied California. "The third problem, continental in extent, was the defense of the North Mexican frontier against Indian attack, a fifteen hundred mile arc that swung between the Gulfs. Behind this was the heart of Spain's North American empire—Mexico."[13] This thin line of Spanish settlements running from Gulf to Gulf supported the superstructure of the Spanish empire north of the Río Grande. At the apex of this line lay New Mexico, "the bulwark of New Spain."

The province suffered long-sustained barbarian attack, rapine, and murder. The crafty Plains Indians were friendly only during the trading season. By 1776 frontier conditions were such that the Spanish Crown united the entire northern frontier under a single defense administration, with Teodoro de Croix in command. His lieutenant Don Juan Bautista de Anza ably handled the Indian barricade in the key province of New Mexico.[14] All in all, it is quite likely that Spain saved the Pueblo Indians from extermination. Thomas writes,

> Apache, Comanche and Ute, riding with the other three horsemen, drouth, famine and disease, bade fair to destroy the Pueblo. For them the Spaniards came as saviors. Against starvation the padre's prayer and Spanish grain supported them; barbarian inroads met the steel of Spanish courage. The unwritten record of this heroic defense of New Mexico is limned with Spanish blood that alone saved the distinctive Pueblo Southwest and dulled the edge of surrounding savagery.[15]

And as for the permanence of the Spanish communities which Vargas had refounded, Thomas continues,

> In spite of the failure of the authorities in the past to provide adequate defense against Indian invasion [by wild mountain and plains

---

[13] Thomas, *Forgotten Frontiers*, viii.

[14] *Ibid.; Idem, Teodoro de Croix and the Northern Frontier of New Spain, 1776-1783*, Norman, 1941.

[15] Thomas, *Forgotten Frontiers*, 84.

tribes], though the possibility of such an achievement is highly doubtful in view of the geographical barriers and the low level of Indian civilization in the area, the genius of Spanish colonization had dotted northern New Spain with cities and towns, introduced extensive mining developments, created a cattle range industry, and extended, by the heroic efforts of the padres, the civilizing work of the Church. In the wake of these European cultural forces flowed trade and commerce.[16]

"The Land of Poco Tiempo." The Plains Indian menace, combined with the new international problems on the northern frontier after 1763, made impossible any further extension of religion and expansion of settlement in New Mexico. The outposts of settlement became more or less fixed until the middle of the nineteenth century, when pioneer settlers advanced northward as far as the fertile San Luis valley of southern Colorado, where Spanish-Mexican settlements still carry on an idyllic existence.

During the first half of the nineteenth century, New Mexico constituted a real and powerful link between the United States and Mexico. The economic character of these Spanish communities served as a magnet which was a determining factor in hastening the westward advance of the enterprising and acquisitive Anglo-American frontiersmen, just as the economic attraction of Spanish Louisiana had hastened the advance of the trans-Allegheny frontier to the banks of the Mississippi a half-century earlier. The significance of the Santa Fé trade, made possible because of the existence of permanent Spanish settlements in New Mexico, is well known.

Since the American occupation in 1848 many changes have taken place, some of them of transcendent importance—political, social, educational, industrial, and linguistic. But even so, a great part of New Mexico has remained substantially Spanish in blood, religion, language and tradition.[17] In New Mexico Spanish institutions and Spanish culture took deep

---

[16] Thomas, *Teodoro de Croix*, 65-66. For an appreciation of the difficulty of the Apache problem, see J. P. Dunn, *Massacres of the Mountains. A History of the Indian Wars of the Far West*, New York, 1886.

[17] See W. W. H. Davis, *El Gringo, or New Mexico and Her People*, New York, 1857.

root. This distant corner of the old Spanish empire, now a part of the United States, is even yet a community nearly half Spanish.[18] The Spanish folk culture which persists, static but undying, is an integral part of the very soul of the region. Thus retaining many of its original elements, the region is to this day of real importance for the study of cultural fusion. It is also a rich field for the study of comparative Spanish philology, folklore, and tradition.[19] Among the Pueblo Indians the Spanish-Catholic tradition is still very much in evidence. To this day the Catholic mission churches are one of the most characteristic features of the Pueblos. In local government many of them yet maintain their Spanish pueblo organization. The permanent establishment of amicable relations with the Pueblo Indians was accomplished by the Spaniards in the reconquest and post-reconquest periods, and when the United States invaded the region, the Pueblo Indians already had been living peacefully side by side with Europeans for many generations.[20] Also, Spain modified and gave lasting character to the economy of the region.[21] In fine, Anglo-American civilization in New Mexico has been enriched by Spain's indelible imprint.

It is in the light of these developments that the Spanish

---

18 In 1848, the year of the United States occupation, the population was estimated at 60,000, predominantly New Mexican Spanish. In 1910, out of a total population of 327,301, the New Mexican Spanish element reached 175,000. According to the United States census of 1930 the population of New Mexico was 423,317, and the Spanish-speaking element has continued to increase with the growth of the State. The Spanish-speaking population constitutes a loyal, non-political element: distinctively American.

19 See especially Aurelio M. Espinosa, "Spanish Folk-Lore in New Mexico," *New Mexico Historical Review*, I, (April, 1926), 135-155, and the many references to the *Journal of American Folklore*, etc., cited therein; *Idem*, *Estudios sobre el español de Nuevo Méjico*, Buenos Aires, 1930; J. Manuel Espinosa, *Spanish Folk-Tales from New Mexico*, Memoirs of the American Folk-Lore Society, XXX, New York, 1937; and Bolton, *Wider Horizons of American History*, 55-106.

20 With regard to Pueblo Indian land policy Brayer writes: "Since 1848 the United States has been developing a policy designed to protect the Pueblo Indian and his property. This long period of controversy has finally produced a policy not unlike that which was founded by the Spanish crown." Herbert O. Brayer, *Pueblo Indian Land Grants of the "Río Abajo," New Mexico*, Albuquerque, 1939, 31.

21 See H. Bernstein, "Spanish Influence in the United States: Economic Aspects," *Hispanic American Historical Review*, XVIII (February, 1938), 43-65.

reconquest and refounding of New Mexico in the last decade of the seventeenth century assumes its true significance in the history of Spain's action in colonial North America. When in the year 1712 the then ruling governor of New Mexico initiated the celebration in honor of the reconquest and refounding of the province, the Santa Fé Fiesta which is held there annually to this day, it was a tribute to Don Diego de Vargas, the Reconqueror, for he was "not merely the soul, but the body, of the enterprise."[22]

[22] William H. Prescott's words in describing Cortés, conqueror of Old Mexico.

BIBLIOGRAPHY

PRINCIPAL ARCHIVES CITED

A.G.I. — Archivo General de Indias, Seville, Spain.

A.G.N. — Archivo General y Público de la Nación, Mexico City, D.F.

B.L. — Bancroft Library, Berkeley, California.

B.N.M. — Biblioteca Nacional, Mexico City, D.F.

B.N.S. — Biblioteca Nacional, Madrid, Spain.

C.L. — Coronado Library, Albuquerque, New Mexico.

H.L. — Huntington Library, San Marino, California.

L.C. — Library of Congress, Washington, D. C.

N.L. — Newberry Library, Chicago, Illinois.

S.F.A. — Santa Fé Archives, Santa Fé, New Mexico.

MANUSCRIPT SOURCES

Only the most important manuscripts that were used are listed here. The various legajos, or bundles of documents, referred to below, contain hundreds of shorter documents related to the larger groups listed, and not contained in them. They are all important, but the separate listing of all these reports, letters, memoranda, etc., would require a separate volume for complete cataloguing.

I A.G.I., *Audiencia de Guadalajara*, legajos 139-142. Films and photostats in C.L. and L. C.

1. Legajo 139.

"Testimonio de Todos los autos sobre el Reconocimiento mandado haçer de Una Mina de Azogue en la Sierra azul de las Provincias de la nueva Mexico; y la entrada que hizo D^n^ Diego de Bargas a la Conquista que Consiguió de la Reducion de los Apostatas de la Villa de Sta Fee y algunos Pueblos de Su Contorno. Año de 1692." Fols. 520.

"Zacatecas. A.S.M. Mayo a 16 de 1693. D^{n} Diego de Bargas Zapata y Lujan. Informe a Vtra Mag^{d} sobre la restauracion y conquista de la Nueba Mexico y sus Provincias que ha hecho a su costa . . ." Fols. 22.

"Testim^{o} de las cartas y mandam^{tos} del ex^{mo} Señor Virrey Conde de Galve con acuerdo de la R^{l} Junta de guerra y haz^{da} en Rep^{ta} de las suias y con vista de los dos testimonios de los autos de Guerra de la conquista del R^{no} de la nueba mex^{o} que yo Don Diego de Bargas Zapata Luxan Ponze de leon Gov^{or} y capp^{n} General de dho R^{no} y Probinçias y castellano de su fuerza y presidio p^{r} Su Mag^{d} Restauré y Conquisté a mi costa nuebamente a su R^{l} corona y de dhas cartas ordenes y ordenes y mandam^{to} consta la aclamaz^{on} de dha Conquista y p^{r} las mias lo confirmado de sus ynformes y Resuelto en dha R^{l} Junta con Vista de ellas las dhas ordenes." Fols. 51.

"Govierno. Año 1693. 2as noticias. Testimonio del segundo quaderno en que Prosigue la restauración redución y Conquista del Reyno de la nueva Mexico Sus Provincias de Zuñi y Moqui y Peñol de Acoma. Por d^{n} Diego de Vargas Su Gov^{or} y Cap^{n} General—y las Providencias en esta corte de Mexico dadas Por el ex^{mo} señor Virrey conde de Galve Con Aquerdo de Junta Genl." Fols. 379.

2. Legajo 140.

"Govierno. Año De 1694. Testimonio De Autos Dela Ultima Enttrada y conquiztta q^{ue} hiso Don Diego de Vargas Zapatta Lujan Ponçe de Leon Gov^{or} y capp^{n} Genl de las Provincias de la Nueva Mex^{co} a ellas y su Villa de Sancta Fee y Providencias Sobre ttodo dadas Por el Exmo señor Conde de Galve Virrey Gov^{or} y Capp^{n} g^{l} de esta Nueba España." Fols. 371.

"Govierno. Año de 1695. Testimonio de autos de la Guerra operaciones y Campañas executadas por Don Diego de Vargas Lujan y Zapata Ponze de Leon Gover^{or} de la nueva Mex^{co} Sobre la Conquista de aquel Reyno." Fols. 763.

3. Legajo 141.

"Govierno Año de 1697. Testimonio de los tres Pedimientos que Remitió el Governador de la nueva Mexico Dn Diego de Bargas Zapata lujan Ponce de Leon al exmo señor Obispo Virrey Dn Juan Ortega Montañes; con Inzercion de las Juntas Consultas y Decretos y Demas

Proveimientos de dho Exmo Sor Dados en este Particular sobre lo q se Expressa . . ." Fols. 511.

"Govierno Año de 1697. 6º Quano. Testimonio de los autos de grra que a fulminado el Gral Don Diego de Vargas Sapata Lujan Ponse de Leon govor y Capp^{n} Gral del Reino de la Nueva Mexico." Fols. 217.

"Gno. Año de 1698. Autos sobre la contradiccion echa por Parte de don Diego de Vargas Sapata y Luján governador y capitan general de la Nueva Mexico a la Presentación de las Rs Cédulas en que Su Magd hiço mrd de aquel gno al Castellano don Pedro Rodríguez Cubero." Fols. 20.

(This legajo also contains many important orders and notes of the king to the viceroy of New Spain and to Vargas, royal cédulas, memoranda, and *consultas* of the Council of the Indies, reports of the Council of the Indies to the king, letters of the viceroy to the king, petitions of Vargas and Valverde to the king, and other related documents for the period 1685-1700.)

4. Legajo 142.

"Sup^{or} Govierno. Año de 1702. Nuevo Mex^{co}. Testimonio del Noveno quaderno de los autos sobre las Pretensiones del cap^{n}; D^{n} Antonio de Valverde Cosio De que Sele de el Passo al R^{l} titulo en que Su Mag^{d} fue Servido hacerle merced de Nombrarle por Capitan del Presidio del Passo del Rio del Norte en la nueva Mexico y otros puntos tocantes al sueldo que deve Gozar; y sobre la alcaldia mayor que Pretende de dho Passo del Norte conforme a cedula de Su Mag^{d}." Fols. 170.

(This legajo also contains numerous important letters to the king from the *cabildo* of Santa Fé, the viceroys of New Spain, and the audiencia of Mexico pertaining to Vargas' post-*residencia,* etc.; notes of the king to the Council of the Indies, royal cédulas, and dispatches to the viceroy of New Spain; printed memorial of Vargas to the king; reports notifying the viceroy and the king of Vargas' death; reports on the New Mexico missions; documents pertaining to the succession to the title of Marquis of la Nava de Barcinas which had been conferred upon Vargas, and other related documents for the period 1697-1754.)

II A.G.N., *Provincias Internas,* tomo 35, *Historia,* tomos 37-39, *Vinculos,* tomo 14. Photostatic copies of the *Historia* manu-

scripts in C.L., typewritten copies of the *Historia* and *Provincias Internas* manuscripts in B.L. and L.C. For reference to *Historia,* tomo 2, see B.N.M., below.

1. *Provincias Internas,* tomo 35.

"Los Cinquenta Soldados de la Nueva Mex^{co} Con D^{n} Pedro Reneros su Gov^{or} que fue por la Paga de sus Sueldos." Fols. 156.

2. *Historia,* tomo 37.

"El Cap^{n} D^{n} Juan Fernand^{s} de la Fuente: Autos sobre la union de Armas de las Prov^{s} de Sinaloa, Sonora y Paso del Rio del Norte." Fols. 46.

"Auttos y deligenzias q en Cumplimiento de la Carta Original, q en ellos Consta, del Exmo Señor Virrey Conde de Galue, hiço y rremite a su grandeza, en su superior Govierno, a la Ciu^{d} y Corte de Mex^{co} Rey^{no} de la Nueva Spaña el Govern^{or} y Capp^{an} General del R^{no} de la Nueva Mex^{co} por su Magestad. Año de 1691." Fols. 77.

"Auttos de Guerra de la Camp^{a} Y Conq^{ta} del R^{no} de la Nu^{a} Mexico q mediantte el favor Divino y a su Costa a Conseguido Don Diego de Vargas Zapa^{ta} Luján Ponze de León Govern^{or} y Capittan Genl su tierra Provinz^{s} de dho Rey^{no} y Castellano de su fuerza y Presidio por su Magestad. Año de 1692." Fols. 138.

"Pareceres de los capnes de la Nueva Viscaya que han dado de Mandato del ex^{mo} S. Conde de Galve Virrey de la Nueva España Sobre la Entrada a la Restaurass^{on} que Pretende hacer el Gor y Cap^{n} Genl del Paso y provinzia de la Nueva Mex^{co} que remite el Gov^{or} y Cap^{n} Genl de la Nueva Viscaya a su Exª." Fols. 10.

"Autos de posesion de las iglesias y conventos asi en este pueblo del Paso del Rio del Norte como en los demas de su distrito, pedidos por el M.R.P. Fr. Francisco de Vargas, siendo Custodio de este Reyno en el mes de agosto de 1691." Fols. 69.

"Testimonio de la visita y lista personal de los vecinos que para pobladores del Reyno nuevamente conquistado de la Nueva Mexico y su villa de Santa Fe se hallan vivir en este pueblo del Paso del Rio del Norte y en su distrito, hechos para remitir al Excelentisimo Señor Conde de Galve, por don Diego de Vargas Zapata." Fols. 35.

3. *Historia,* tomo 38.

"Quince Mandamientos de este Superior Govierno Dirigidos para la Restauracion del Reyno de la Nueba Mexico fha por D^{n} Diego de Vargas Zapata y Lujan Marques de la Naba de Bracinas [sic]." Fols. 107.

"Testimonio de los Auttos de Guerra de la reconq^{ta} del Rey^{no} y Provinz^{s} de la nueva Mex^{co} fhos por el Sor Gener^{l} Don Diego de Vargas Zapatta Lujan Ponze de leon Gov^{or} y Capittan Gener^{l} deste Rey^{no} y Provinz^{as} de la nueva Mex^{co} su nuevo Restaurador Conq^{or} y Reconquistador y Poblador en el Castellano de Sus fuerzas y Presidios por su Mag^{d}. Año de 1693-1694." Fols. 176.

4. *Historia,* tomo 39.

"Testim^{o} de los Autos de Guerra de la Reconq^{ta} de este R^{no} de la Nueba Mexico guerras y Campañas seguidas y triumphos de las Victorias conseguidas por fuerza de Armas mediante el favor Divino por el Sor Genl D^{n} Diego de Vargas Zapata lujan ponze de leon dignissimo y meritisimo Gover^{or} y Cap^{n} gen^{l} de este feliz R^{no} de la nueba Mexico su nuebo restaurador y conq^{or} a su costa y reconq^{or} y poblador en el y Castellano de sus fuerzas y Pres^{os} por su Mag^{d} de los quales haze remision al Exmo Sor Conde de Galbe Virrey gov^{or} y Cap^{n} Genl de este R^{no} de la nueba España y Pres^{te} de la R^{l} Aud^{a} de la Ciudad de Mex^{co} y a los S^{res} oydores y Ministros de ella. Año de 1694." Fols. 148.

"Testim^{o} sacado a la letra de los Auttos originales de la Reconq^{ta} y Victorias que mediantte El favor Divino a Conseguido En este R^{no} de la Nu^{a} Mex^{co} El Sor Gener^{l} de ste R^{no} de la Nu^{a} Mex^{co} su nu^{o} Conq^{or} a su Costa y rreconq^{or} y Poblador y Castellano de sus fuerzas y Presidios por su Mag^{d} de los quales haze Remision al Exmo Sor Virrey Conde de Galve y a los Señores Ministros de la R^{l} Junta de Haz^{da} para que Les Conste Las operaziones triumphos y Victorias adquiridas por dho Sor Gov^{or} y Cap^{n} Genl. Año de 1694." Fols. 132.

"Testim^{o} de los Auttos de guerra de las Campañas guerras Sangrientas Victorias y triumphos q mediante el fauor Diuino a Conseguido en este Reyno de la Nu^{a} Mex^{co} paziphicaz^{on} de el Sor Genl Don Diego de Vargas Zapata Lujan Ponze de leon meritiss^{mo} dig^{no} Gov^{or} y Cap^{n} Genl de dho R^{no} de la nu^{a} Mex^{co} su nu^{o} Restaurador conq^{or} a su costa y rreconq^{or} y Poblador en el Y

Castellano de sus fuerxas y Presidios por su Magd. Año de 1694." Fols. 82.

"Testimo de los Auttos que se han hecho en Prosecuzn de los Pueblos y doctrinas que Posesson de ellas dadas a los Ministros doctrinos en este Reyno de la Nua Mexco por el Sor Genl Don Diego de Vargas Zapatta Lujan Ponze de Leon digmo y meritissimo Govr de ste Reyno de la nua Mexco Su nuo Restaurador Conqor a su costa y Reconqor y Castello de sus fuerzas y Presidios por su Magd de los quales haze Remisson al Exmo Sor Virrey Conde de Galue y a los Señores Ministros de la Rl audiencia de la ciud de Mexco para que a su Grandeza Le conste Lo obrado en este dho Reyno. Año de 1696." Fols. 35.

"Testimo de los Auttos q se han hecho en este Rno de la nua Mexco en q consta de la Nua Villa y Poblazon fundada por el Sor Govor Capn Generl Don Diego de Vargas Zapatta Lujan Ponze de Leon su nuo Restaurador conqor y rreconqor. Y asi mesmo Consta en dhos Auttos de las quarta y quatro familias que de orden del Exmo Sor Virrey Conde de Galvez vinieron gs en razon en esta Villa de Sta fee del Rl de Zacatecas. Año de 1695." Fols. 52.

"Pettizion q presentaron Los Vezos Mexicanos de la Villa nueba de Sta Cruz en 25 de Sepe de 1695 as Al Sr Govr y Capn Genl de estte Rno y provas de la nueba Mexco Don Diego de Vargas Zapatta lujan Ponce de leon y Su Señoria haze Remision de ella al Exmo Señor Virrey Conde de Galve y señores Ministtros de la Rl hacienda y guerra de la Ciud de Mexco." Fols. 7.

"Pettizion Pressda pr la Vezd originaria de estte Reyno a su Señoria de que haze Remision al exmo Sr Virrey Conde de Galue en 9 de Ne de 1695 as." Fols. 4.

"Diligenzias que por nottizia que dieron los apaches de la Rancheria que enttro en el Puo de Picuries diziendo Venia Una Jente blanca y Rubia ttierra adenttro Rettirando los Apaches a esttas parttes Matando a los que hallavan cuya carta Recivio el Sr Govor y Capn Genl de estte Rno y provas de la nueba Mexco y su Señoria la Remitte el Exmo Sr Virrey conde de Galbe y a los Señores Ministros de su Rl Juntta de Hazda y guerra de la corte de Mexico. En 8 de Ne de 1695 a." Fols. 8.

5. *Vinculos,* tomo 14.

"Marquéz de Vargas. Varios cuadernos con relación a Nuevo México." Fols. 310.

(This group of documents contains copies of testimony, proceedings, and other papers relating to the charges brought against Vargas by Governor Cubero and the *cabildo* of Santa Fé, for the period 1697-1702; also a long itemized list of the sums granted to Vargas by the royal treasury, and the purchases made by him, during his governorship, drawn up by the Royal Tribunal of Accounts, Mexico City, 1702.)

III B. L.

1. *Documentos para la historia de Nuevo México,* II. MS.
2. Ellison, Samuel. *History of New Mexico.* Santa Fé, 1884. MS. Published in the *New Mexico Historical Review,* XIII (January, 1938), 1-13.
3. *New Mexico Cédulas.* MS. (See also A.G.N., above.)

IV B.N.M., legajos 3-4. Photostatic copies in L.C. These two legajos contain hitherto unused documents, some original and others early copies, which throw new light on the refounding of the New Mexico missions and the causes of the Pueblo Indian Revolt of 1696. They also contain early copies of official government records for the period 1692-1704, not accessible elsewhere, which fill important gaps in the reconquest story. The Franciscan correspondence cited below is all original; translations are in preparation for publication.

1. Legajo 3.

[Escalante, Fray Silvestre Vélez de.] Noticias de lo acaecido en la Custodia de la Conversión de San Pablo de la Provincia de el Santo Evangelio de N.S.P.S. Francisco en el Nuevo Mégico, sacadas de los papeles que se guardan en el Archivo de Govierno de la Villa de Santa Fé, empiezan desde el año de 1679. MS. (This is the complete Escalante manuscript heretofore known only through the incomplete copy in A.G.N., *Historia,* tomo 2, and anonymously referred to as "Este quaderno se cree ser obra de un religioso de la Provincia del Santo Evangelio," and "Restauración del Nuevo México por Don Diego de Vargas Zapata." The latter title is based on the fact that the incomplete copy cited begins abruptly in the middle of Vargas' first expedition into New Mexico. The incomplete manuscript was published in *Documentos para la historia de México,* Third Series, I, Mexico, 1856, 113-208.)

2. Legajo 4.

"Nueva México. Don Diego de Vargas, Governador, sobre la competencia de jurisdicción con los Religiosos." (Year 1692.)

(Early copies of official correspondence and reports for the period March-October, 1693, pertaining to the preliminaries of the colonizing expedition sent from Mexico City to New Mexico under the patronage of Viceroy Conde de Galve in 1693.)

(Franciscan correspondence and reports of the New Mexico *custodia,* sent to Mexico by the father custodian Fray Francisco de Vargas, in seven *cuadernos.* Years 1695-1696.)

"Informazion que tiene siete testtigos de que no saben los religiosos de esta Custodia las lenguas y que fueron los motivos de Alzarse los Indios el año de 1680." (Year 1699.)

"Nuevo Mexico. Año de 1699. En 9 Quadernos." (Official papers pertaining to the Vargas-Valverde litigations for the period 1699-1700.)

V B.N.S., MSS. 2822-2823. Photostatic copy in L.C.

Villagutierre y Sotomayor, Juan de. Historia de la conquista, pérdida, y restauración de el Reyno y provincias de la Nueva México en la América septentrional. MS. 2 vols. Fols. 1-449, and 1-444. (There is another copy of this manuscript in the Biblioteca de Palacio, Madrid, MS. 1229.

VI C.L. See A.G.I. and A.G.N., above.

VII H.L. The Ritch Collection. (See Preface, above.)

VIII L.C. See A.G.I., A.G.N., B.N.M., and B.N.S., above.

IX N.L.

Rosa Figueroa, Fray Francisco Antonio de la. Bezerro General Menológico y Chronológico de todos los religiosos que de las tres parcialidades conviene a saber Padres de España, Hijos de Provincia, y Criollos ha avido en esta Sta Prov^a^ del S^to^ Evang^o^ desde su fundación hasta el pres^te^ año de 1764 . . . 2 parts. Mexico, 1764. MS.

X S.F.A. Catalogued in Twitchell, *Spanish Archives*, cited below.

PRINTED WORKS

Not all of the secondary works which were useful in the preparation of this volume are included here. Only those which have a special bearing on the subject are listed. In the latter sense this bibliography is complete. The most important for the story of Don Diego de Vargas and the reconquest and refounding of New Mexico are the works of López de Zárate, Bancroft, Twitchell, Pérez Balsera, Bloom and Espinosa. For an evaluation of these works see the Preface above.

ALTAMIRA Y CREVEA, RAFAEL. *Historia de España.* 4 vols. Barcelona, 1901-1911.

ÁLVAREZ Y BAENA, JOSÉ ANTONIO. *Hijos de Madrid ilustre en santidad, dignidad, armas, ciencias y artes.* 4 vols. Madrid, 1789-1791.

ARRICIVITA, JUAN DOMINGO. *Crónica seráfica y apostólica del Colegio de propaganda fide de la Santa Cruz de Querétaro en la Nueva España.* Mexico, 1792.

BAILEY, JESSIE B. *Diego de Vargas and the Reconquest of New Mexico.* Albuquerque, 1940.

BALLESTEROS Y BERETTA, ANTONIO. *Historia de España y su influencia en la historia universal.* 9 vols. Barcelona, 1918-1941.

BALLESTEROS ROBLES, LUIS. *Diccionario biográfico matritense.* Madrid, 1912.

BANCROFT, HUBERT HOWE. *History of Arizona and New Mexico, 1530-1888.* San Francisco, 1889.

History of Mexico. 6 vols. San Francisco, 1883-1887.

History of the North Mexican States and Texas. 2 vols. San Francisco, 1884-1889.

BANDELIER, ADOLPH F. A. "Documentary History of the Río Grande Pueblos of New Mexico," Papers of the School of American Archaeology, Number 13. Lancaster, Pa., 1910.

"Final Report of Investigations among the Indians of the Southwestern United States, carried on mainly in the years from 1880 to 1885," Papers of the Archaeological Institute of America, American Series, III, IV. Cambridge, 1890-1893.

BENAVIDES, ALONSO DE. *The Memorial of Fray Alonso de Benavides, 1630.* Tr. by Mrs. Edward E. Ayer. Chicago, 1916.

BLOOM, LANSING B. "Fray Estévan de Perea's *Relación,*" *New Mexico Historical Review,* VIII (July, 1933), 211-235.

"Notes and Comments," *New Mexico Historical Review*, X (April, 1935), 170-171.

"The Governors of New Mexico," *New Mexico Historical Review*, X (April, 1935), 152-157.

"The Royal Order of 1620," *New Mexico Historical Review*, V (July, 1930), 288-298.

"The Vargas Encomienda," *New Mexico Historical Review*, XIV (October, 1939), 360-417.

"When was Santa Fé founded?" *New Mexico Historical Review*, IV (April, 1929), 188-194.

"Who Discovered New Mexico?" *New Mexico Historical Review*, XV (April, 1940), 101-132.

BLOOM, LANSING B. and THOMAS C. DONNELLY. *New Mexico History and Civics*. Albuquerque, 1933.

BLOOM, LANSING B. and LYNN B. MITCHELL. "The Chapter Elections in 1672," *New Mexico Historical Review*, XIII (January, 1938), 85-119.

BOLTON, HERBERT EUGENE. *Guide to materials for the History of the United States in the Principal Archives of Mexico*. Washington, D. C., 1913.

Rim of Christendom. A Biography of Eusebio Francisco Kino. New York, 1936.

The Spanish Borderlands, a Chronicle of Old Florida and the Southwest. New Haven, 1921.

Wider Horizons of American History. New York, 1939.

BOLTON, HERBERT EUGENE and THOMAS MAITLAND MARSHALL. *The Colonization of North America, 1492-1783*. New York, 1920.

BOLTON, HERBERT EUGENE and MARY ROSS. *The Debatable Land, A Sketch of the Anglo-Spanish Contest for the Florida Country*. Berkeley, 1925.

BRAYER, HERBERT O. *Pueblo Indian Land Grants of the "Rio Abajo," New Mexico*. The University of New Mexico Bulletin, Historical Series, I, Albuquerque, 1939.

CASTAÑEDA, CARLOS E. *Our Catholic Heritage in Texas, 1519-1936*. 7 vols. Austin, 1936-.

CAVO, ANDRÉS. *Los Tres Siglos de Méjico durante el Gobierno Español hasta la Entrada del Ejército Trigarante*. Publicada con Notas y Suplemento en 1836 por el Licenciado D. Carlos de Bustamente. Jalapa, 1870.

COAN, CHARLES F. *A History of New Mexico.* 3 vols. New York, 1925.

"De Vargas," *Dictionary of American Biography,* Dumas Malone, ed., New York, 1928-1937, V, 260.

CORONADO HISTORICAL SERIES. GEORGE P. HAMMOND, ed. Coronado Cuarto Centennial Publications, 1540-1940. 12 vols. Albuquerque, 1940—.

DANTIN CERECEDA, JUAN, ed. *Exploradores y conquistadores de Indias, relatos geográficos.* Madrid, 1922.

DAVIS, W. W. H. *El Gringo, or New Mexico and her People.* New York, 1857.

The Spanish Conquest of New Mexico. Doylestown, Pa., 1869.

Diccionario hispano-americano. Barcelona, n.d.

Documentos del Archivo General de la Villa de Madrid, interpretados y coleccionados por D. Vicente Domingo Palacio, Archivero de este Ayuntamiento. 4 vols. Madrid, 1909.

Documentos para la historia de México. First Series, III, Mexico, 1853, and Third Series, I, Mexico, 1856.

DUNN, WILLIAM EDWARD. "Spanish and French Rivalry in the Gulf Region of the United States, 1678-1702," in University of Texas *Bulletin,* No. 1705, Austin, January 20, 1917.

Enciclopedia universal illustrada europeo-americana. Hijos de J. Espasa, editores. Barcelona.

ENGELHARDT, ZEPHYRIN. *Missions and Missionaries of California.* 4 vols. San Francisco, 1908-1915.

ESCUDERO, JOSÉ A. *Noticias Estadísticas de Sonora y Sinaloa, compiladas y amplificadas para la comisión de estadística militar.* Mexico, 1849.

ESPINOSA, FRAY ISIDRO FÉLIX DE. *Chrónica Apostólica y Seráfica de Todos los Colegios de Propaganda Fide de Esta Nueva España.* Mexico, 1746.

ESPINOSA, J. MANUEL. "Diary of Vargas' Expedition into Colorado, 1694," *Colorado Magazine,* XVI (May, 1939), 1-11.

First Expedition of Vargas into New Mexico, 1692. Coronado Historical Series, X, Albuquerque, 1940.

"Governor Vargas in Colorado," *New Mexico Historical Review,* XI (April, 1936), 179-187.

"Memoir of a Kentuckian in New Mexico, 1848-1884," *New Mexico Historical Review,* XIII (January, 1938), 1-13.

"New Light on the History of the Reconquest of New Mexico," *Mid-America,* n.s. XXII (October, 1940), 262-277.

"Notes on the Lineage of Don Diego de Vargas, Reconqueror of New Mexico," *New Mexico Historical Review,* X (April, 1935), 112-120.

"Population of the El Paso District in 1692," *Mid-America,* n.s. XXIII (January, 1941), 61-84.

"The Legend of Sierra Azul," *New Mexico Historical Review,* IX (April, 1934), 113-158.

"The Recapture of Santa Fé, New Mexico, by the Spaniards—December 29-30, 1693," *Hispanic American Historical Review,* XIX (November, 1939), 443-463.

"The Virgin of the Reconquest of New Mexico," *Mid-America,* n.s. VII (April, 1936), 79-87.

FREJES, FRANCISCO. *Historia breve de la conquista de los estados independientes del imperio Mejicano.* Guadalajara, 1878.

GRANT, BLANCHE C. *Taos Indians.* Taos, 1925.

HACKETT, CHARLES WILSON, ed. *Historical Documents relating to New Mexico, Nueva Vizcaya, and approaches thereto, to 1773.* Collected by Adolph F. A. Bandelier; Spanish texts and English translations. 3 vols. Washington, D. C., 1923-1937.

"Otermín's Attempts to Reconquer New Mexico, 1681-1682," *Old Santa Fe,* III (January and April, 1916), 44-84, 103-132.

"The Causes for the Failure of Otermín's Attempt to Reconquer New Mexico, 1681-1682," *The Pacific Ocean in History.* New York, 1917.

The Pueblo Revolt of 1680. 2 vols. Coronado Historical Series, VIII-IX, Albuquerque, 1942.

"The Retreat of the Spaniards from New Mexico in 1680, and the Beginnings of El Paso," *Southwestern Historical Quarterly,* XVI (October, 1912, and January, 1913), 137-168, 259-276.

"The Revolt of the Pueblo Indians of New Mexico in 1680," The *Quarterly* of the Texas State Historical Association, XV (October, 1911), 93-147.

The Uprising of the Pueblo Indians of New Mexico, 1680-1682. Ph.D. dissertation. MS., University of California, 1917.

HALLENBECK, CLEVE. *Alvar Núñez Cabeza de Vaca: The Journey and Route of the First European to cross the Continent of North America.* Glendale, Calif. 1940.

HAMMOND, GEORGE P. *Don Juan de Oñate and the Founding of New Mexico.* Santa Fe, 1926.

HAMMOND, GEORGE P. and AGAPITO REY. *Narratives of the Coronado Expedition.* Coronado Historical Series, II, Albuquerque, 1940.

HANKE, LEWIS. "The 'Requerimiento' and its Interpreters," *Revista de Historia de América,* No. 1 (March, 1938), 1-10.

The First Social Experiments in America; A Study in the Development of Spanish Indian Policy in the Sixteenth Century. Cambridge, 1935.

HEWETT, EDGAR LEE. *Ancient Life in the American Southwest.* New York, 1930.

HODGE, FREDERICK WEBB. "French Intrusion toward New Mexico in 1695," *New Mexico Historical Review,* IV (January, 1929), 72-76.

ed. *Handbook of American Indians North of Mexico.* Bureau of American Ethnology, Bulletin No. 30, parts I and II. Washington, D. C., 1907-1910.

History of Hawikuh New Mexico. Los Angeles, 1937.

"The Six Cities of Cíbola, 1581-1680," *New Mexico Historical Review,* I (October, 1926), 478-488.

"The Enchanted Mesa," *Century Magazine,* LVI (May, 1898), 15-31.

"The Verification of a Tradition," *American Anthropologist,* X (September, 1897), 299-302.

HUGHES, ANNE E. "The Beginnings of Spanish Settlement in the El Paso District," University of California Publications in History, I. Berkeley, 1914.

HULL, DOROTHY. "Castaño de Sosa's Expedition to New Mexico in 1590," *Old Santa Fe,* III (October, 1916), 307-332.

ICAZA, FRANCISCO A. DE. *Conquistadores y pobladores de Nueva España.* 2 vols. Madrid, 1923.

KELLY, H. W. "Franciscan Missions of New Mexico, 1740-1760," *New Mexico Historical Review,* XV (October, 1940), 345-368; XVI (January and April, 1941), 41-69, 148-183.

KUBLER, GEORGE. *The Religious Architecture of New Mexico. In the Colonial Period and since the American Occupation.* The Taylor Museum, Colorado Springs, 1940.

LEONARD, IRVING A., ed. and tr. *The Mercurio Volante of Don Carlos de Sigüenza y Góngora. An Account of the First Expedition of Don Diego de Vargas into New Mexico in 1692.* Quivira Society, III, Los Angeles, 1932.

LÓPEZ DE ZÁRATE VARGAS Y PIMENTEL, DIEGO. *Breve descripción genealógica de la ilustre quanto antiquíssima casa de los Vargas de Madrid* . . . Madrid, 1740.

LUMMIS, CHARLES FLETCHER. *A New Mexico David.* New York, 1891.

The Spanish Pioneers and the California Missions. Chicago, 1929.

MAAS, P. OTTO. *Los órdenes religiosos de España y la Colonización de América, en la segunda parte del siglo XVIII.* Barcelona, 1929.

Misiones de Nuevo Méjico, Documentos del Archivo General de Indias (Sevilla) publicados por primera vez y anotados. Madrid, 1929.

Viajes de misioneros Franciscanos a la conquista del Nuevo México. Sevilla, 1915.

MECHAM, J. LLOYD. *Francisco de Ibarra and Nueva Vizcaya.* Durham, N. C., 1927.

"The Second Spanish Expedition to New Mexico: an account of the Chamuscado-Rodríguez Entrada of 1581-1582," *New Mexico Historical Review,* I (July, 1926), 265-291.

MESONERO Y ROMANOS, RAMÓN DE. *El antiguo Madrid.* Madrid, 1861.

MUNSON, ESTHER M. *Aboriginal Economic Geography of the Hopi.* M.A. thesis. MS., University of California, 1933.

"Noticias que Da Juan Candelaria Vecino de esta villa de San Francisco Xavier de Albuquerque de edad de 84 años nació el año de 1692," *New Mexico Historical Review,* IV (July, 1929), 285-287.

O'GORMAN, EDMUNDO. "Sobre la naturaleza bestial del indio americano," *Filosofía y Letras,* Mexico, I (January-June, 1941), 141-158, 305-315.

PARSONS, ELSIE CLEWS. *Pueblo Indian Religion.* 2 vols. Chicago, 1939.

The Pueblo of Jémez. New Haven, 1925.

PÉREZ BALSERA, JOSÉ. *Laudemus viros gloriosos et parentes nostros in generatione sua.* Madrid, 1931.

POSADAS, ALONSO DE. "Informe a S. M. sobre las tierras de Nuevo Méjico, Quivira y Teguayo, c. 1686." In Cesáreo Fernández Duro, *Diego de Peñalosa y su descubrimiento del reino de Quivira.* Madrid, 1882.

PRESCOTT, WILLIAM H. *History of the Conquest of Mexico.* 2 vols. New York, 1843.

PRIESTLEY, HERBERT INGRAM. *José de Gálvez, Visitor-General of New Spain, 1765-1771.* University of California Publications in History, V. Berkeley, 1916.

The Coming of the White Man. New York, 1929.

PRINCE, L. BRADFORD. *A Concise History of New Mexico.* Cedar Rapids, Iowa, 1912.

Historical Sketches of New Mexico from the Earliest Records to the American Occupation. New York, 1883.

Spanish Mission Churches of New Mexico. Cedar Rapids, Iowa, 1915.

The Franciscan Martyrs of 1680. Historical Society of New Mexico, No. 7. Santa Fe, 1906.

READ, BENJAMIN M. *Illustrated History of New Mexico.* Santa Fe, 1912.

Recopilación de Leyes de los Reynos de las Indias. 4 vols. Madrid, 1756.

RIVA PALACIO, VICENTE. *México a través de los siglos.* 5 vols. Mexico, 1887-1889.

ROBLES, ANTONIO DE. "Diario de sucesos notables." In *Documentos para la historia de Mexico,* III. Mexico, 1853.

ROBLES, VITO ALESSIO. *Francisco de Urdiñola y el norte de la Nueva España.* Mexico, 1931.

SARAVIA, ATANASIO G. *Los misioneros muertos en el norte de Nueva España.* Durango, 1920.

SAUER, CARL. *The Road to Cíbola.* Ibero-Americana: 3. Berkeley, 1932.

SCHOLES, FRANCE V. *Church and State in New Mexico, 1610-1650.* New Mexico Historical Society Publications in History, VII, Albuquerque, 1937.

"Civil Government and Society in New Mexico in the Seventeenth Century," *New Mexico Historical Review,* X (April, 1935), 71-111.

"Problems in the Early Ecclesiastical History of New Mexico," *New Mexico Historical Review,* VII (January, 1932), 32-74.

"The First Decade of the Inquisition in New Mexico," *New Mexico Historical Review,* X (July, 1935), 195-241.

"The Supply Service of the New Mexican Missions in the Seventeenth Century," *New Mexico Historical Review,* V (January, April, October, 1930), 93-115, 186-210, 386-404.

"Troublous Times in New Mexico, 1659-1670," *New Mexico Historical Review,* XII (January and October, 1937), 134-174, 380-452; XIII (January, 1938), 63-84; XV (July and October, 1940), 249-268, 369-417; XVI (January, April, July, 1941), 15-40, 184-205, 313-327.

SIGÜENZA Y GÓNGORA, DON CARLOS DE. *See* Leonard, Irving A.

The Catholic Encyclopedia. 15 vols. New York, 1913.

THOMAS, ALFRED BARNABY. *After Coronado, Spanish Exploration Northeast of New Mexico, 1696-1727.* Norman, Okla., 1935.

Forgotten Frontiers, A Study of the Spanish Indian Policy of Don Juan Bautista de Anza, Governor of New Mexico, 1777-1787. Norman, Okla., 1932.

"Spanish Expeditions into Colorado," *Colorado Magazine,* I (November, 1924), 289-300.

The Plains Indians and New Mexico, 1751-1778. Coronado Historical Series, XI, Albuquerque, 1940.

TWITCHELL, RALPH EMERSON. *Old Santa Fe, the Story of New Mexico's Ancient Capital.* Santa Fé, 1925.

Spanish Colonization in New Mexico in the Oñate and De Vargas Periods. Historical Society of New Mexico, No. 22. Santa Fé, 1919.

"The Justification of Don Diego de Vargas, 1704," *Old Santa Fe,* II (July, 1915), 57-65.

"The Last Campaign of General de Vargas, 1704," *Old Santa Fe,* II (July, 1915), 66-72.

The Leading Facts of New Mexican History. 5 vols. Cedar Rapids, Iowa, 1911-1914.

"The Pueblo Revolt of 1696," *Old Santa Fe,* III (October, 1916), 333-373.

"The Reconquest of New Mexico, 1691-1692. Extracts from the Journal of General Don Diego de Vargas Zapata Luján Ponce de León," *Old Santa Fe,* I (January and April, 1914), 288-307, 420-435.

The Spanish Archives of New Mexico. 2 vols. Cedar Rapids, Iowa, 1914.

VETANCURT, AUGUSTIN DE. *Teatro Mexicano.* 4 vols. Mexico, 1698.

Teatro Mexicano. New edition, 4 vols. Mexico, 1870-1871.

Menologio Franciscano de los varones mas señalados que con sus vidas ejemplares, perfección religiosa, ciencia, predicación evangélica, en su vida y muerte ilustraron la provincia del santo evangelio de Mexico. Bound with the Fourth Part of the *Teatro Mexicano.* Mexico, 1870-1871.

VILLAGRÁ, GASPAR PÉREZ DE. *Historia de la Nueva México.* Alcalá, 1610. Tr. by Gilberto Espinosa. Quivira Society, IV, Los Angeles, 1933.

WAGNER, H. R. *The Spanish Southwest.* 2 vols. Albuquerque, 1937.

WINSHIP, GEORGE PARKER. ed. and tr. *The Coronado Expedition, 1540-1542.* U. S. Bureau of American Ethnology, 14th Annual Report, part I. Washington, D. C., 1896.

ZAMACOIS, NICETO. *Historia de Méjico.* 16 vols. Barcelona, 1877-1885.

ZAVALA, SILVIO A. *La Encomienda Indiana.* Madrid, 1935.

Las Instituciones Jurídicas en la Conquista de América. Madrid, 1935.

INDEX